Bundel - Commissie Landelijk gebied van 19 oktober 2026

Agenda bijlagen
- Concept agenda commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026
- Spreektijdverdeling commissievergadering lang
- Beantwoording technische vragen commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026
- Conceptverslag commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026 (ter voorvisie)

0 Technische briefing Uitvoeringskader Waddenfonds 2027-2030 en Investeringskader Waddengebied (10.00 - 10.45 uur)
- Presentatie UK - Staten en AB najaar 2026

1 Opening en mededelingen

2 Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, Lijsten moties en toezeggingen
- Concept agenda commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026
- Conceptverslag commissie Landelijk Gebied 14 september 2026
- Conceptverslag commissie Landelijk Gebied 17 september 2026
- Lijst met moties Landelijk Gebied 19 oktober 2026
- Lijst met toezeggingen Landelijk Gebied 19 oktober 2026

2.a Planningsoverzicht
- Planningsoverzicht commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026

3 10:45 - Inspreekhalfuur

4 11:15 - Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS en PS leden

5 A-agenda Algemeen

5.a 11:25 - Financiën: Begroting 2027
- Brief aan PS over Begroting 2027
- Voordracht 57-2026 Begroting 2027
- Begroting 2027
- Klimaatbijlage 2027

5.a.1 Financiën: Memorie van Antwoord Begroting 2027 (te betrekken bij agendapunt 5a)
- Brief aan PS over Memorie van Antwoord (MvA) - Begroting 2027
- Beantwoording Memorie van Antwoord - Begroting 2027
- Bijlage bij beantwoording vraag ID 5 MvA

5.a.2 Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda (te betrekken bij agendapunt 5a)
- Brief aan PS over voortgang realisatie NNN, Natuurherstel en KTA
- Programma Natuurnetwerk 2027
- Voortgangsrapportage KTA 2026
- Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026
- Landelijke Voortgangsrapportage Natuur 2025
- Memo Overzicht Bossenstrategie

6 13:55 - Lunch

7 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

7.a 14:40 - Water: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP)
- Brief aan PS over Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033
- Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033
- Inspraakbijdrage Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma

8 Rondvraag gedeputeerde Gielen

9 B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

9.a 16:10 - Faunabeheer: Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer
- Brief aan PS over Motie 29-2026 pilot winterrust en stand van zaken ganzenbeheer
- Brief aan PS over Stand van zaken ganzenbeheer voorjaar 2026
- M29-2026 AANGENOMEN VVD-BBB-CDA-JA21-FvD motie Winterrust ganzen

10 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
- Rondvraag D66 over het faillissement van het WEC en de gevolgen voor Ecomare aan gedeputeerde Beemsterboer
- Rondvraag BBB over RIVM onderzoek dalende trend stikstof

11 16:40 - Water: C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater
- Agenderingsverzoek PvdA GL Zwanenwater
- Brief aan PS over Reactie op rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater (1)
- Rapport MOB Bestrijdingsmiddelen in het Natura2000-gebied Zwanenwater
- Duiding chemische meetgegevens Zwanenwater 2020-2024
- Reactie op rapport “Bestrijdingsmiddelen in het Natura2000-gebied Zwanenwater
- Bijlage - Reactie op rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater
- Inspraakbijdrage Natuurmonumenten 19 oktober

12 Sluiting

13 C-agenda: ingekomen stukken commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026

Provincie Noord-Holland

Agenda Commissie Landelijk gebied

Datum	19-10-2026
Tijd	10:45 - 17:10
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	Chris Vonk
Griffier/Secretaris	Dylan van der Voort
Toelichting	De vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via https://noord-holland.stateninformatie.nl. De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan zowel fysiek als digitaal. Inspreken kan bij de agendapunten die ter bespreking staan geagendeerd (A- en B-agenda), of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten die vallen onder de beleidsterreinen van de commissie Landelijk Gebied. Voor het inspreken moet u zich aanmelden bij de Statengriffie. Dat kan tot 15.00 uur op de voorafgaande werkdag (vrijdag 16 oktober) door het aanmeldformulier in te vullen: Aanmeldformulier inspreken commissievergadering Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inspreekhalfuur zullen de agendapunten na punt 3 eerder beginnen.

0	**Technische briefing Uitvoeringskader Waddenfonds 2027-2030 en Investeringskader Waddengebied (10.00 - 10.45 uur)**
1	**Opening en mededelingen**
2	**Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, Lijsten moties en toezeggingen**
2.a	**Planningsoverzicht**
3 10:45	**Inspreekhalfuur**
4 11:15	**Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS en PS leden** De agendacommissie heeft dit punt aan alle commissie agenda's toegevoegd. Naast terugkoppeling door externe vertegenwoordigers vanuit PS (voor deze commissie betreft het RRK en IPO) geeft het punt ruimte aan GS leden om een

korte terugkoppeling te geven over de activiteiten in bijvoorbeeld Europa, verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.

5 A-agenda Algemeen

5.a Financiën: Begroting 2027

11:25 Toelichting:
In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2027 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten.

In de memorie van antwoord beantwoorden Gedeputeerde Staten de vragen die Provinciale Staten over de begroting 2027 hebben gesteld.

Voorstel voor behandeling:
Het doel van de behandeling is het uitbrengen van een advies aan PS over onderwerpen in de begroting (en de memorie van antwoord) die betrekking hebben op de Commissie Landelijk Gebied.

5.a.1 Financiën: Memorie van Antwoord Begroting 2027 (te betrekken bij agendapunt 5a)

5.a.2 Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda (te betrekken bij agendapunt 5a)

Toelichting: Gedeputeerde Staten stellen het Programma Natuurnetwerk 2027 vast. Provinciale Staten worden geïnformeerd over de voortgang van de opgaven in het natuurdomein, waaronder de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, de Realisatiestrategie NNN, natuurherstelmaatregelen, de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied, de Bossenstrategie en de landelijke Voortgangsrapportage Natuur 2025. De rapportages vormen mede de inhoudelijke onderbouwing voor de behandeling van de betreffende onderdelen in de Begroting 2027.

Behandelvoorstel: De bijgevoegde stukken betrekken bij de behandeling van de begroting.

6 Lunch

13:55

7 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

7.a **Water: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP)**

14:40 Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een concept van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033 vastgesteld, ten behoeve van bespreking in de Statencommissie Landelijk Gebied. De bespreking dient ertoe om input voor het RWBP te verkrijgen vanuit Provinciale Staten voor de uitwerking van de ontwerpversie van het programma. Gedeputeerde Staten zullen het ontwerp-RWBP naar verwachting in het eerste kwartaal van 2027 vaststellen en het definitieve RWBP in het vierde kwartaal van 2027.

Behandelvoorstel: De commissie bespreekt met elkaar en de gedeputeerde het concept Regionaal Water- en Bodemprogramma en in het specifiek de vragen aan de commissie.

8 **Rondvraag gedeputeerde Gielen**

9 **B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)**

9.a **Faunabeheer: Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer**

16:10 Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben het advies van Pels Rijcken ‘Afschot grauwe gans op grasland in de winter’ ontvangen. Dit ter invulling van motie 29-2026. Op grond van de Provinciewet en de Wet open overheid leggen Gedeputeerde Staten geheimhouding op het advies. Provinciale Staten kunnen het advies van 7 september tot en met 9 november 2026 onder geheimhouding inzien bij de griffie. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om motie 29-2026 hiermee als afgedaan te beschouwen. Verder worden Provinciale Staten via een aparte brief met de samenvatting van het advies geïnformeerd over de stand van zaken van het ganzenbeheer in 2026.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief en het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of motie 29-2026 als afgedaan beschouwd kan worden.

10 **Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer**

11 **Water: C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater**

16:40

Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een reactie vastgesteld op het rapport van Mobilisation for the Environment (MOB) over het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater. Gedeputeerde Staten blijven inzetten op het verder terugdringen van emissies, het verbeteren van inzicht in herkomst en verspreidingsroutes en stimuleringsmaatregelen tot verduurzaming van de sector, in samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en agrarische partijen.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief van GS en het agendaverzoek en in het specifiek de vragen aan de commissie met elkaar en de gedeputeerde bespreken.

12 Sluiting

13 C-agenda: ingekomen stukken commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026

spreektijdverdeling commissies

(opgehoogd voor nieuw AV-systeem, presidium 07-09-2026)

verdeling per fractie	vergadering lang
VVD (9)	26 min.
BBB (7)	24 min.
GroenLinks (7)	24 min.
PvdA (7)	24 min.
D66 (4)	20 min.
PvdD (4)	20 min.
JA21 (3)	18 min.
PVV (3)	18 min.
CDA (2)	17 min.
Forum voor Democratie (2)	17 min.
SP (2)	17 min.
50PLUS (2)	17 min.
VOLT (1)	15 min.
ChristenUnie (1)	15 min.
Fractie De Weerdt (1)	14 min.
GS	*72 min.*

Technische vragen commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026						
nr	Partij en indiener	Punt	PFH	Onderwerp	Vraag	Antwoord
1	PvdD	5a2.	Gielen	Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda	Voortgangsrapportage KTA LG In de "Voortgangsrapportage Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied" staat dat voor de uitvoering van 30 KTA-maatregelen in totaal € 75,4 miljoen beschikbaar is. Dit bedrag bestaat uit € 41,9 miljoen koplopersgelden, € 0,9 miljoen versnellingsgelden van het Rijk en € 32,6 miljoen incidentele coalitiemiddelen uit de Reserve Provinciaal Programma Landelijk Gebied. 1) Kunnen deze bedragen voor de KTA-maatregelen uitgesplitst worden? Memo Overzicht Bossenstrategie 2) Kan in een tabel gezet worden wat het doel voor 2030 is voor de punten 1 t/m 4 (meer bos, compensatie van bos, meer vitaal bos, meer bos buiten NNN), en wat tot nu toe behaald is?	1. De uitsplitsing van de middelen over de verschillende KTA-maatregelen staat op pag. 16, 17 en 18 van de Voortgangsrapportage KTA 2026. 2. De doelen staan in de tekst. In de memo staat, voor zover bekend, wat er is gerealiseerd en wat verwacht wordt qua realisatie de komende jaren.
2	PvdD	7a.	Gielen	Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma	Uit het RRK-rapport 'Water gewogen' Water gewogen | Randstedelijke Rekenkamer: "Binnen het regionale watersysteem wijst de provincie KRW-waterlichamen aan en moet zij kwaliteitsdoelen in het regionaal waterprogramma vaststellen en in de omgevingsverordening uitwerken naar omgevingswaarden.57" Bron 57: STOWA (2018), Handreiking KRW-doelen, p. 5 en 9. Wat zijn de kwaliteitsdoelen die GS hebben vastgesteld en waar zijn deze in de omgevings-verordening uitgewerkt naar omgevingswaarden?	Over de vaststelling van deze doelen neemt GS begin november 2026 een apart besluit, aangezien deze doelen onderdeel uit maken het landelijke Stroomgebiedbeheerplan 4 wat van begin 2027 tot medio 2027 ter inzage ligt. U wordt door middel van een brief geïnformeerd over dit besluit.

Verslag concept
Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	19 oktober 2026
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / dylan.van.der.voort@noord-holland.nl

Aanwezig:			
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk	
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort	
Leden van de commissie	:	VVD	Mw. L. Ouderkerken, dhr. P. Dijkman
		BBB	Dhr. G. Vendrig, mw. D. Sijbenga
		GroenLinks	Statenleden B. Bulucu, R. Bwefar
		PvdA	Dhr. T. Veenboer
		D66	Mw. K. Jansen, dhr. S. Mülder
		JA21	Mw. C. Gordijn
		CDA	Dhr. S. Dijk, dhr. D. Heijnen
		FvD	-
		PvdD	Mw. A. Egbers, dhr. M. Mattens
		PVV	Dhr. R. van Tiggelen
		SP	Mw. R. Alberts-Oosterbaan, mw. H. Bouhlel-Lascaris
		CU	Dhr. M. Klein
		50PLUS	Mw. A. van der Helm-Chandansingh
		Volt	Mw. J. Schneemann
		Fractie De Weerdt	-
Gedeputeerden	:	Mw. A. Gielen (GL), dhr. J. Beemsterboer (BBB)	
Afwezig: *(Met bericht van verhindering)*	:	-	
Notulist	:	mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)	

Agenda

0 Technische briefing Uitvoeringskader Waddenfonds 2027-2030 en Investeringskader Waddengebied

1 Opening en mededelingen

2 Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen

2.a Planningsoverzicht

3 Inspreekhalfuur

4 Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden

5 A-agenda Algemeen

5.a.2 Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda
6 Lunch
5.a Financiën: Begroting 2027
5.a.1 Financiën: Memorie van Antwoord Begroting 2027 (te betrekken bij agendapunt 5a)
7 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
7.a Water: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP)
8 Rondvraag gedeputeerde Gielen
9 B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)
9.a Faunabeheer: Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer
10 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
11 Water: C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater
12 Sluiting

0 Technische briefing Uitvoeringskader Waddenfonds 2027-2030 en Investeringskader Waddengebied

1 Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 10.48 uur en heet de aanwezigen en belangstellenden van harte welkom bij de commissievergadering Landelijk Gebied van 19 oktober 2026.

Mededelingen

- Er is een quorum vastgesteld.
- De spreektijd is vastgesteld op vier uur.
- Deze vergadering wordt live uitgezonden.
- Er zijn geen berichten van verhindering ontvangen.
- Het nieuwe vergadersysteem is met de Provinciale Statenvergadering van 5 oktober 2026 in gebruik genomen. Dit nieuwe systeem werkt met passen gekoppeld aan de spreektijd per fractie. De spreektijden zijn te vinden in de algemene agendabijlagen.
- Voor het inspreekhalfuur hebben zich voorafgaand aan de vergadering twee insprekers aangemeld bij de agendapunten 9.a (Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer) en 11 (C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater) (agendapunt 3), en één inspreker bij agendapunt 7.a, het Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP).
- Er zijn voorafgaand aan de vergadering twee rondvragen door de fracties van D66 en BBB ingediend voor gedeputeerde Beemsterboer (agendapunt 10). Er is geen rondvraag ingediend voor gedeputeerde Gielen. Agendapunt 8 is daarmee komen te vervallen.

2 Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen

De heer **Mülder** (D66) stelt voor om agendapunt 5.a.2, Programma Natuurnetwerk 2027, afzonderlijk van de begroting te behandelen. Volgens hem verdient het inhoudelijke onderwerp een eigen bespreking en is gezamenlijke behandeling ook praktisch onwenselijk vanwege de verschillende woordvoerders. Hij erkent dat inhoudelijke overlap niet volledig te vermijden is, maar vraagt de agendapunten ondanks de volle agenda uit elkaar te trekken.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) steunt het voorstel van de heer Mulder en stelt aanvullend voor om eerst agendapunt 5.a.2 te bespreken. Daarmee behandelt de commissie eerst het inhoudelijke Programma Natuurnetwerk 2027, inclusief de voortgang van de NNN-realisatie, het natuurherstel en de Korte Termijn Agenda, en daarna de begroting.

De **voorzitter** stelt vast dat de commissie met beide voorstellen instemt.

De voorzitter constateert dat de agenda van de commissievergadering van 19 oktober 2026 aldus is vastgesteld, de verslagen van de commissievergaderingen van 14 en 17 september en de lijsten moties en openstaande toezeggingen van 19 oktober 2026 ongewijzigd zijn vastgesteld.

2.a Planningsoverzicht

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen vragen en opmerkingen heeft over het

planningsoverzicht. Deze is ongewijzigd vastgesteld.

3 Inspreekhalfuur

De heer **Köhne** spreekt in namens WBE Beemster/Zeevang over de reductie van de ganzenpopulatie (agendapunt 9.a). In overleg met de griffie heeft de heer Köhne ervoor gekozen om bij het inspreekhalfuur in te spreken. Deze inspraakbijdrage kan worden betrokken bij de bespreking van agendapunt 9.a.

Aanleiding voor zijn bijdrage is de motie van onder meer BBB en VVD over de winterrust en een mogelijke pilot voor ganzenbeheer. Hij benadrukt dat dit vraagstuk al lange tijd speelt.
WBE Beemster/Zeevang telt volgens de heer Köhne ongeveer zestig leden en heeft van de Faunabeheereenheid (FBE) de opdracht gekregen het ganzenafschot dit jaar te verdubbelen. Naar zijn zeggen is circa 70 tot 80 procent van die opgave gerealiseerd, ongeveer 5.000 ganzen. Het resterende deel blijft rondvliegen, terwijl verder beheer volgens hem niet meer is toegestaan. De WBE heeft hierover ook een brief aan de gedeputeerde gestuurd.

Om de opdracht van de FBE te kunnen voltooien, vraagt hij om aanvullend ganzenbeheer mogelijk te maken in oktober, november en december. In de Beemster en Zeevang ligt veel akkerland waar ganzen op oogstresten foerageren. Volgens hem zijn daarom zowel de gewenste pilot als een verruiming van de beheerperiode nodig.

Jacht staat voor hem in het teken van populatiebeheer en schadebestrijding. Hij stelt dat de schade sinds de overgang van de Jachtwet naar de Flora- en faunawet sterk is toegenomen en inmiddels onaanvaardbaar hoog is. Daarbij wijst hij ook op de hoge publieke uitgaven aan schadebestrijding.

De uitvoering wordt dit jaar volgens de heer Köhne beter gefaciliteerd. Hij noemt een jaarlijks budget van € 3 miljoen en de plaatsing van containers als welkome hulpmiddelen. De winterrust blijft echter een openstaand knelpunt. Hij vraagt waarom de motie daarover met een besloten brief is afgedaan en pleit voor een openbaar debat over de argumenten voor en tegen winterrust.

Gezien de omvang van zowel de zomer- als de winterpopulatie acht hij ingrijpen noodzakelijk. Hij pleit voor een grensoverschrijdend Deltaplan van Nederland, Duitsland en België om de ganzenpopulaties gezamenlijk terug te brengen. Het beoogde schadeniveau van 2005 is volgens hem inmiddels ver uit beeld. Onder verwijzing naar een werkbezoek van de gedeputeerde roept hij Provinciale Staten op om samen met andere provincies en zo nodig buitenlandse partners alle beschikbare middelen in te zetten.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt welk effect de investeringen uit het bestaande beheerplan hebben op WBE Beemster/Zeevang. Daarbij verwijst hij naar de € 3 miljoen die voor het beheer wordt uitgetrokken. Hij wil weten wat de organisatie daarvan in de praktijk merkt en welke bijdrage zij zelf aan de uitvoering levert.
De heer **Köhne** zijn de uitvoerders door dit budget aanzienlijk beter gefaciliteerd. Zo is de koeling waar de organisatie jarenlang om heeft gevraagd inmiddels beschikbaar en worden patronen vergoed. Hij noemt dit een grote verbetering. Een volgende stap is volgens hem verruiming van de

beheerperiode, zodat ook in de betreffende maanden beheer mogelijk is wanneer nog duizenden ganzen in het gebied aanwezig zijn.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of grondeigenaren weten waarom de winterrust momenteel niet kan worden afgeschaft.
In reactie daarop stelt de heer **Köhne** dat de winterrust volgens hem een politieke keuze is. Hij voert aan dat ganzen in beginsel jaarrond beheerd mogen worden zolang de populatie boven een levensvatbaar niveau blijft.
De heer **Vendrig** (BBB) onderschrijft dat punt, maar verduidelijkt dat de huidige belemmering juridisch van aard is. Uit onderzoek zou blijken dat een pilot in de voorgestelde vorm nu niet mogelijk is. Winterbeheer kan volgens hem mogelijk wel juridisch worden onderbouwd wanneer wordt aangetoond dat overwinterende ganzen in de winter schade veroorzaken. Hij vraagt daarom opnieuw of grondeigenaren van die mogelijkheid op de hoogte zijn.
Volgens de heer **Köhne** wordt wel degelijk schade gemeld en staat ook de schade in oktober ter discussie. Voor ingezaaide percelen zijn binnen bepaalde grenzen maatregelen mogelijk, maar de huidige verdeling in afzonderlijke beheerperioden is volgens hem niet werkbaar. Uitvoerders moeten naar zijn mening het gehele gebied kunnen beheren. Hij vergelijkt de situatie met een brandweer die tijdens een brand op vrijdag om 17.00 uur vertrekt en pas maandag terugkomt. Ook verwijst hij naar een hoorzitting in 2014, waar volgens hem hetzelfde probleem al speelde en waar toenmalig gedeputeerde Jaap Bond aankondigde de winterrust ter discussie te stellen. Hij constateert dat daar sindsdien volgens hem niets mee is gedaan.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt hoe de door de heer Köhne bepleite bovenregionale aanpak eruit zou kunnen zien. Zij wil met name weten hoe samenwerking met andere landen aan een integrale oplossing kan bijdragen.
Volgens de heer **Köhne** moeten de beschikbare beheermogelijkheden het hele jaar kunnen worden toegepast. Hij verwacht daarbij dat jagers een gans met pullen uit eigen beweging met rust laten en zo op een zo diervriendelijk mogelijk moment ingrijpen. De pilot op Texel biedt volgens hem onvoldoende oplossing voor het bredere probleem, omdat Texel relatief geïsoleerd is en ganzen vanuit onder meer de Oostvaardersplassen ook andere delen van Noord-Holland bereiken. Daarom beschouwt hij de ganzenproblematiek als een landelijk vraagstuk dat landelijk moet worden aangepakt. Wel vindt hij dat Noord-Holland met verruiming van het beheer een voorbeeldfunctie kan vervullen.
In een vervolgvraag informeert mevrouw **Ouderkerken** (VVD) naar de winterrust in andere provincies.
De heer **Köhne** antwoordt dat twee provincies in oktober geen winterrust kennen en deze pas per 1 november laten ingaan. Een vergelijkbare regeling gold volgens hem vroeger ook in Noord-Holland. Hij ziet daarom in ieder geval mogelijkheden voor beheer in oktober en pleit daarnaast voor verdere verruiming. Volgens hem moet ergens een begin worden gemaakt.

Mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) wijst erop dat volgens de stukken € 97.000 minder aan schadevergoedingen is uitgekeerd dan in 2025 en dat de ganzenpopulatie afneemt. Zij vraagt waarom onder die omstandigheden toch in de winter afschot nodig zou zijn.
De heer **Köhne** plaatst kanttekeningen bij de cijfers en wijst erop dat aantallen kunnen fluctueren. Volgens hem is de problematiek in de afgelopen 25 jaar sterk uit de hand gelopen. Met de vergelijking dat het huis nog steeds in brand staat, benadrukt hij dat ingrijpen noodzakelijk blijft en dat de huidige aanpak onvoldoende is.

In een vervolgvraag verwijst mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) naar de pilot op Texel, die volgens haar goed werkt. Zij vraagt waarom deze aanpak niet landelijk of ten minste in heel Noord-Holland wordt ingevoerd.
De heer **Köhne** noemt de pilot op Texel een goed initiatief, maar acht brede toepassing in Noord-Holland weinig kansrijk. Texel is volgens hem een relatief geïsoleerd gebied, terwijl een belangrijk deel van de overlast elders in Noord-Holland wordt veroorzaakt door ganzen uit de Oostvaardersplassen, waar volgens hem nauwelijks beheer plaatsvindt. Omdat die dieren in ongeveer vijftien minuten kunnen overvliegen, lost een provinciale uitrol van de Texelse aanpak het bredere probleem volgens hem niet op. Hij blijft er wel voor pleiten alle beschikbare middelen toe te passen.

Ter afsluiting verwijst de heer Köhne naar het coalitieakkoord, waarin volgens hem staat dat alle middelen moeten worden benut en het doden van dieren de laatste optie is. Hij pleit ervoor die laatste mogelijkheid in de huidige situatie nadrukkelijker naar voren te halen.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Köhne voor zijn inspraak.

Mevrouw **Verrijdt** spreekt in namens Natuurmonumenten over de reactie van de provincie op het rapport MOB over het Zwanenwater. Dit betreft agendapunt 11. In overleg met de griffie heeft mevrouw Verrijdt ervoor gekozen om bij het inspreekhalfuur in te spreken. De bijdrage van mevrouw Verrijdt kan worden betrokken bij de bespreking van agendapunt 11.

Het Zwanenwater is een duingebied ten zuiden van Callantsoog met de grootste duinmeren van Europa. Omdat deze uitsluitend door regen worden gevoed en geen ander water ontvangen, is er volgens haar unieke natuur ontstaan. Het gebied heeft vanwege zijn nationale en internationale natuurwaarde de Natura 2000-status en vormt leefgebied voor onder meer roerdompen, lepelaars en tapuiten.

Uit gegevens die in het MOB-rapport zijn opgenomen, blijkt volgens mevrouw Verrijdt dat het Hoogheemraadschap de afgelopen jaren overschrijdingen van meerdere bestrijdingsmiddelen heeft vastgesteld. Enkele daarvan zijn al jarenlang verboden en sommige concentraties zouden hoger zijn dan het maximaal toelaatbare risico. Zij vindt dit ernstig, omdat deze middelen in het Zwanenwater zelf niet worden gebruikt en schadelijk zijn voor organismen die in het gebied thuishoren.

Naar haar oordeel kan en moet de provincie zelf optreden, omdat zij verantwoordelijk is voor de bescherming van het Natura 2000-gebied. Zij wijst op de mogelijkheid om maatwerkregels voor gemeenten vast te stellen en regels over landgebruik in de Omgevingsverordening op te nemen. De provincie hoeft volgens haar daarom niet te wachten op landelijk beleid, nadere convenanten of vrijwillige initiatieven.

Ook voor gebruikers van bestrijdingsmiddelen, waaronder bollentelers naast het Zwanenwater, ziet zij risico's. Volgens haar mag de provincie het gebruik alleen toestaan wanneer is aangetoond dat een middel geen negatieve gevolgen heeft voor de natuur. Zonder de vereiste omgevingsvergunning zouden agrariërs volgens haar in overtreding zijn. Wanneer de provincie niet

handelt, dreigen het probleem en de gevolgen daardoor bij de telers terecht te komen. Daarnaast uit zij zorgen over mogelijke gezondheidsrisico's voor omwonenden.

Natuurmonumenten heeft de provincie bij de aanbieding van het rapport vóór de zomer al gevraagd op te treden en herhaalt die oproep met nadruk. De organisatie zal bij Gedeputeerde Staten een verzoek om passende maatregelen indienen. Mevrouw Verrijdt vraagt Provinciale Staten zich in te zetten voor gifvrije natuur en concrete maatregelen op te nemen in onder meer het Regionaal Water- en Bodemprogramma of de Omgevingsverordening.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt welke concrete maatregelen de provincie volgens mevrouw Verrijdt kan nemen.
Als voorbeelden noemt mevrouw **Verrijdt** maatwerkregels waarmee het gebruik van bepaalde bestrijdingsmiddelen binnen een zone van bijvoorbeeld 250 of 500 meter rond een Natura 2000-gebied wordt verboden. Zij verwijst daarbij naar een vergelijkbare aanpak in Drenthe. Ook zou volgens haar kunnen worden bepaald dat voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen rond Natura 2000-gebieden geen natuurvergunning meer wordt verleend.

De heer **Veenboer** (PvdA) wijst erop dat het Zwanenwater een geïsoleerd gebied is en, voor zover hem bekend, geen waterwingebied. Hij vraagt of er desondanks verbanden zijn met waterwingebieden of andere Natura 2000-gebieden.
Mevrouw **Verrijdt** benadrukt dat geen agrarisch of ander gebiedsvreemd water het Zwanenwater instroomt. Hoewel de precieze verspreidingsroute niet is vastgesteld, acht zij verwaaiing via de lucht de meest waarschijnlijke verklaring voor de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen. Volgens haar kan dit betekenen dat middelen die nabij drinkwatergebieden worden gebruikt, ook in het drinkwater terechtkomen.

De heer **Dijkman** (VVD) merkt op dat hij het Zwanenwater heeft bezocht en vraagt kritisch of naast het MOB-rapport nog andere bevindingen wijzen op overschrijdingen van bestrijdingsmiddelen.
Mevrouw **Verrijdt** verduidelijkt dat MOB niet zelf heeft gemeten, maar gebruikmaakt van gegevens van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Hoewel HHNK volgens haar enkele conclusies van MOB nuanceert, bevestigt het hoogheemraadschap dat in de afgelopen vier jaar bij vier bestrijdingsmiddelen ontoelaatbare overschrijdingen zijn vastgesteld. Zij noemt dit opmerkelijk voor een gebied waar deze middelen niet worden gebruikt en benadrukt dat iedere overschrijding er volgens haar één te veel is.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt welke ecologische gevolgen de aangetroffen bestrijdingsmiddelen hebben en of deze effecten in het Zwanenwater zichtbaar zijn.
Mevrouw **Verrijdt** geeft aan dat de gevolgen moeilijk rechtstreeks zijn vast te stellen, omdat de natuur onder meerdere drukfactoren staat. Zij wijst erop dat middelen die schimmels en insecten bestrijden ook buiten agrarische percelen schadelijk kunnen zijn. Insectenetende soorten, zoals de tapuit, kunnen daar volgens haar indirect door worden geraakt. Daarnaast kunnen schadelijke stoffen zich in de voedselketen ophopen, waardoor organismen hoger in die keten meer gif binnenkrijgen.

De heer **Klein** (ChristenUnie) deelt de zorgen over de bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater, maar vraagt of al maatregelen kunnen worden genomen zolang de herkomst ervan nog niet duidelijk is. Omdat geen agrarisch water het gebied instroomt, betwijfelt hij of maatregelen tegen verspreiding vanuit agrarische bedrijven zonder nader inzicht logisch en effectief zijn.
Mevrouw **Verrijdt** antwoordt dat Natuurmonumenten om passende maatregelen vraagt en dat het aan de provincie is om te bepalen welke aanpak daarvoor geschikt is. Zij wijst erop dat direct naast het Zwanenwater veel bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. Juist doordat het gebied zo geïsoleerd is, ziet zij mogelijkheden om daar maatregelen uit te proberen en de effecten ervan te onderzoeken. Het ontbreken van volledige zekerheid ontslaat de provincie volgens haar niet van de verantwoordelijkheid om vervuiling te proberen te voorkomen.

Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) verwijst naar eerder gestelde schriftelijke vragen en constateert dat de verantwoordelijkheden van gemeenten, provincie en waterschap moeilijk te doorgronden zijn. Zij vraagt welke concrete suggestie Provinciale Staten kunnen overnemen om de samenwerking en verantwoordelijkheidsverdeling te verbeteren.
Mevrouw **Verrijdt** herkent deze bestuurlijke complexiteit en verwijst naar een juridisch rapport waarin volgens haar helder staat welke bevoegdheden en mogelijkheden het waterschap, de provincie en de gemeenten hebben. Voor de provincie noemt zij opnieuw het stellen van maatwerkregels richting gemeenten. Daarnaast pleit zij voor samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier bij de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water en het gezamenlijk nemen van maatregelen. Zij biedt aan het juridische rapport toe te sturen.
In een vervolgvraag wil mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) weten welke overheid de samenwerking kan coördineren en bovenaan de bestuurlijke keten kan staan.
Volgens mevrouw **Verrijdt** ligt die coördinerende rol bij de provincie.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt mevrouw Verrijdt voor haar inspraak.

4 Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden

De agendacommissie heeft dit punt aan alle commissie agenda's toegevoegd. Naast terugkoppeling door externe vertegenwoordigers vanuit PS (voor deze commissie betreft het RRK en IPO) geeft het punt ruimte aan GS leden om een korte terugkoppeling te geven over de activiteiten in bijvoorbeeld Europa, verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.

Terugkoppeling externe vertegenwoordiging Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** geeft een terugkoppeling over het stikstofbeleid en de pilot op Texel.

Programma Natuurherstel en stikstofvermindering
Voor het programma Natuurherstel en stikstofvermindering werkt de provincie aan een aanpak voor zes duingebieden en zes veenweidegebieden met stikstofoverbelasting. Doel is de natuur te herstellen en vergunningverlening opnieuw mogelijk te maken. Landelijke kaders voor het doelbereik vormen het uitgangspunt, waarbij de provincie ook haar eigen gebiedskennis en aanpak benut. Van het Rijk wordt de komende periode meer duidelijkheid over deze kaders verwacht.

Op 9 oktober is in Den Oever met landbouw- en natuurpartijen een overeenkomst ondertekend over het proces voor een gebiedsaanpak in de twaalf gebieden. Gemeenten worden vanaf 27 november bij dit proces betrokken. In het najaar van 2026 werkt de provincie samen met het Rijk de landelijke kaders voor Noord-Holland verder uit. Tegelijkertijd worden per gebied ecologische analyses en maatregelenpakketten opgesteld.

Het conceptprogramma wordt naar verwachting tussen december 2026 en februari 2027 afgerond en aangescherpt aan de hand van onder meer hydrologisch onderzoek en de beoordeling door de Ecologische Autoriteit. Daarna wordt het programma ter besluitvorming voorgelegd. Volgens de gedeputeerde wordt de aanpak voor stikstofreductie en natuurherstel in goed overleg met landbouw- en natuurpartijen uitgewerkt.

Pilot op Texel

Over de pilot op Texel meldt hij dat het ecologische advies inmiddels is ontvangen. Dit wordt intern en juridisch beoordeeld; enkele vragen moeten nog worden beantwoord. Een bestuurlijk overleg moet leiden tot besluiten die vergunningverlening op Texel mogelijk maken. De provincie blijft voorlopig streven naar afronding in december, al is nog onzeker of dat haalbaar is.

Binnenkort spreekt de provincie met betrokken partijen op Texel over de aanpak en de eerste, volgens de gedeputeerde positieve, resultaten van de ecologische analyse. Met deze analyse kan de passende beoordeling voor de grotendeels voorbereide vergunningaanvragen worden afgerond. Dit kan ook ondersteuning bieden aan de al ingediende aanvragen van PAS-melders op het eiland.

5 A-agenda Algemeen

5.a.2 Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda

Toelichting: Gedeputeerde Staten stellen het Programma Natuurnetwerk 2027 vast. Provinciale Staten worden geïnformeerd over de voortgang van de opgaven in het natuurdomein, waaronder de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, de Realisatiestrategie NNN, natuurherstelmaatregelen, de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied, de Bossenstrategie en de landelijke Voortgangsrapportage Natuur 2025. De rapportages vormen mede de inhoudelijke onderbouwing voor de behandeling van de betreffende onderdelen in de Begroting 2027.

Voorstel voor behandeling:
Het doel van de behandeling is het uitbrengen van een advies aan Provinciale Staten.

Eerste termijn commissie

De heer **Van Tiggelen** (PVV) stelt dat Noord-Holland geen ongerepte natuur kent en plaatst vraagtekens bij de term natuurherstel, omdat die volgens hem ten onrechte suggereert dat de natuur op omvallen staat. Hij vindt die voorstelling niet in overeenstemming met de waarnemingen.

Wel erkent hij dat recent bodemonderzoek lokaal verbeterpunten laat zien, met name bij de zuurgraad van de bodem. Naar zijn oordeel is dit vooral een beheervraagstuk en kan de oorzaak niet zonder meer bij koeien en boeren worden gelegd.

Als verklaring voor verzuring wijst hij op de erfenis van zure regen en op het volgens hem late besluit om brandstoffen te ontzwavelen. Daarbij stelt hij dat zwavelverbindingen een sterker verzurend effect hebben dan bepaalde stikstofverbindingen.

Tot slot keert hij zich tegen het kappen van bomen. Bomen zorgen volgens hem door verdamping voor verkoeling, vooral in de zomer. Hij vergelijkt ze daarom met koelkasten en pleit ervoor te stoppen met kappen.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt Gedeputeerde Staten om per gebied te onderbouwen waarom de gekozen aanpak voor de volledige realisatie van het Natuurnetwerk Nederland nodig is. Omdat de begrenzing volgens het programma niet overal optimaal ligt, wil zij tevens weten of alternatieven zijn onderzocht waarmee dezelfde natuurdoelen tegen lagere kosten en met minder gevolgen voor landbouwbedrijven kunnen worden bereikt.

Daarnaast vraagt zij aandacht voor het perspectief van agrariërs die NNN-gronden gebruiken en deze nodig hebben voor hun bedrijfsvoering. Nu het agrarisch natuurbeheer op deze gronden per 1 januari 2029 afloopt, wil zij weten hoe boeren hun bedrijf en passend natuurbeheer kunnen voortzetten zolang nog geen uitvoerbare en gefinancierde gebiedsoplossing beschikbaar is. Over de Kaderrichtlijn Water vraagt zij of de doelen tijdig haalbaar zijn en welke uitvoerings- en financiële risico's daarbij bestaan.

Vrijwilligheid moet volgens haar het uitgangspunt blijven. Hoewel onteigening in focusgebieden als laatste middel mogelijk blijft, vraagt zij eerst volwaardige alternatieven te onderzoeken. Voor de ondersteuning van PAS-melders is in de kortetermijnagenda € 1,8 miljoen opgenomen. Mevrouw Gordijn wil weten voor hoeveel ondernemers dit naar verwachting daadwerkelijk tot een vergunning leidt en binnen welke termijn.

Ook vraagt zij om een concrete planning voor de boscompensatie en een goede onderbouwing van nieuwe kap. Zij wijst erop dat volgens haar tot en met 2026 46,2 hectare bos is gekapt en acht hectare is aangeplant, terwijl verdere kap is voorzien.

Tot slot verzoekt zij binnen de bestaande rapportagecyclus om een compact overzicht van de daadwerkelijke bestedingen, fysieke voortgang, meetbare resultaten en afwijkingen van de planning. Aanleiding is dat de aanduiding 'in uitvoering' in de Natuurherstelrapportage ook kan betekenen dat alleen subsidie is verleend, terwijl de fysieke uitvoering nog niet is begonnen.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vindt dat het Noord-Hollandse landschap daadwerkelijk moet worden hersteld voor huidige en toekomstige generaties, en niet alleen op papier. Zij waardeert dat voor projecten in onder meer de Oostelijke Vechtplassen, Westzaan, Oostzanerveld, de Weidse Polders en Zuid-Kennemerland middelen zijn uitgetrokken.

Tegelijkertijd maakt zij zich zorgen over het uitvoeringstempo. In 2025 is volgens haar 122 hectare nieuwe natuur gerealiseerd en voor 2026 wordt 21 hectare voorzien, terwijl nog 4.259 hectare resteert. Zij vraagt de gedeputeerde daarom hoe de realisatie verder kan worden versneld.

Ook de financiering vormt volgens haar een groot knelpunt. Voor 1.522 hectare is budget beschikbaar, maar voor 2.737 hectare – ongeveer twee derde van de opgave – nog niet. Daarnaast wordt in 2030 een tekort in de reserve Groen verwacht. Zij vraagt om een reflectie op deze opgave en wil weten wat de gevolgen zijn als het Rijk via Natuurpact 2.0 niet of minder bijdraagt.

Verder vraagt zij wanneer het college duidelijkheid van het Rijk verwacht en of Provinciale Staten via de Kaderbrief een daadwerkelijke keuze krijgen tussen tempo, ambitie en inzet van provinciale middelen, in plaats van alleen met een tekort te worden geconfronteerd.

Tot slot vraagt zij te bevestigen dat vrijwilligheid het uitgangspunt blijft en onteigening alleen als laatste middel wordt ingezet, ook wanneer de financiële ruimte afneemt. Ook wil zij voorkomen dat gesprekken met agrariërs en grondeigenaren verwachtingen wekken voor projecten waarvoor geen geld beschikbaar is. De ambities moeten volgens haar zowel haalbaar als eerlijk zijn voor natuur en mensen.

Mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) sluit zich aan bij de eerder geuite zorgen over de Bossenstrategie. Gezien de beperkte aanplant vraagt zij of verdere boskap niet moet worden opgeschort.

Ook verwijst zij naar de achterblijvende realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. Zij vraagt of de provincie niet zou moeten stoppen met het verwijderen van gebieden uit het NNN zolang daar geen nieuwe gerealiseerde natuur tegenover staat.

De heer **Dijkman** (VVD) constateert dat de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland nog een lange weg te gaan heeft. In het huidige tempo zou voltooiing volgens hem ongeveer dertig jaar duren.

Ook maakt hij zich zorgen over de financiële gevolgen. De investeringen drukken volgens hem zwaar op de algemene reserves: er is € 200 miljoen uitgenomen en de komende jaren wordt in totaal € 300 miljoen besteed. Na 2030 zou bovendien nog € 385 miljoen nodig zijn, terwijl dat bedrag niet beschikbaar is. Hij acht het vrijwel onmogelijk deze middelen zonder een bijdrage van het Rijk bijeen te brengen en vraagt de gedeputeerde hierop te reflecteren.

Tot slot vraagt hij of binnen de vijf of zes provinciale recreatiegebieden mogelijkheden bestaan om, zonder aantasting van de recreatieve functie, het aandeel Natuurnetwerk Nederland te vergroten.

De heer **Vendrig** (BBB) steunt de keuze om bij de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland prioriteit te geven aan focusgebieden. Hij vindt het belangrijk dat de ontwikkeling daarvan in goed overleg met betrokkenen plaatsvindt en dat gebruik wordt gemaakt van de aanwezige kennis en ervaring. Ook spreekt hij waardering uit voor verschillende maatregelen uit de kortetermijnagenda.

Volgens hem moeten de ambities wel in overeenstemming zijn met het beschikbare budget. Wanneer onvoldoende middelen beschikbaar zijn, zou de inzet moeten worden teruggebracht tot wat wettelijk noodzakelijk is. Hij vraagt Gedeputeerde Staten hoe zij het onderscheid maken

tussen wettelijke verplichtingen en aanvullende ambities, en hoe het budget in die afweging wordt betrokken.

Verder vraagt hij aandacht voor het gelimiteerde budget van het kansenloket voor initiatieven buiten de focusgebieden. Potentiële aanvragers moeten volgens hem vooraf duidelijk worden geïnformeerd over de financiële grenzen, zodat geen verwachtingen ontstaan die de provincie niet kan waarmaken en het vertrouwen in de overheid niet wordt geschaad.

Het schrappen van projecten buiten de focusgebieden leidt volgens hem bovendien tot langdurige onzekerheid voor ondernemers. Zij kunnen te maken krijgen met waardedaling van hun grond en terughoudendheid van banken, terwijl perspectief en compensatie ontbreken. Hij vraagt daarom of de NNN-claim op hun percelen blijft rusten en of de provincie rekening houdt met mogelijke planschadeclaims en het daaruit voortvloeiende financiële risico.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt of het kansenloket een oplossing kan bieden voor de agrariërs buiten de focusgebieden die de heer Vendrig eerder noemde. Daarbij verwijst hij naar een regeling van € 40 miljoen en wil hij weten of deze middelen voor die ondernemers beschikbaar zijn.

De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat dit mogelijk is, maar benadrukt dat het budget begrensd is. Omdat de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland kostbaar is, vreest hij dat het beschikbare bedrag snel uitgeput raakt wanneer veel agrariërs er gebruik van maken.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) begrijpt de zorgen over het handhaven van een NNN-label op percelen, maar benadrukt ook het belang van transparantie. Zonder een duidelijk label kunnen agrariërs volgens haar omvangrijke investeringen doen, waarna de provincie later alsnog kan aangeven dat het perceel voor het Natuurnetwerk Nederland is bestemd. Zij vraagt de heer Vendrig hoe hij tegen dit risico aankijkt.

De heer **Vendrig** (BBB) onderschrijft dat transparantie nodig is. Tegelijkertijd vindt hij dat de provincie moet onderzoeken hoe zij betrokken agrariërs kan ondersteunen of tegemoetkomen, omdat tegenover de beperkingen en onzekerheid volgens hem iets moet staan.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt of het verlagen van natuurambities vanwege budgettekorten de financiële en wettelijke opgave niet doorschuift naar toekomstige generaties. Zij wijst daarbij op bestaande Europese verplichtingen en de komende natuurherstelwet, waardoor de opgave voor natuurherstel en natuurrealisatie naar verwachting verder toeneemt.

De heer **Vendrig** (BBB) noemt dit een terechte overweging. Volgens hem moet bij het bepalen van de ambities ook worden geanticipeerd op de verplichtingen die uit de natuurherstelwet voortvloeien.

De heer **Mattens** (PvdD) vindt dat de resterende opgave van ongeveer 4.300 hectare Natuurnetwerk Nederland zo snel mogelijk moet worden gerealiseerd. In het tempo van 2025 zou dit volgens hem nog ongeveer dertig jaar duren. Versnelling is naar zijn oordeel noodzakelijk vanuit zowel de biodiversiteits- en natuurcrisis als de Natura 2000-verplichtingen; de realisatie

had volgens hem al in 2018 voltooid moeten zijn. Hij vraagt Gedeputeerde Staten hoe zij deze versnelling willen bereiken.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) deelt zijn zorgen, maar vraagt waarom zijn fractie tegen het pakket van € 200 miljoen voor het NNN heeft gestemd.

De heer **Mattens** (PvdD) kan die eerdere keuze niet toelichten omdat deze van vóór zijn tijd in Provinciale Staten is. Hij benadrukt wel dat de discussie niet uitsluitend over geld gaat, maar ook over beleidskeuzes en de eventuele inzet van gedwongen uitkoop.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) en mevrouw **Gordijn** (JA21) wijzen erop dat ook gedwongen uitkoop geld kost en vragen waar de benodigde middelen vandaan moeten komen.

De heer **Mattens** (PvdD) antwoordt dat momenteel € 200 miljoen beschikbaar is en dat binnen dit budget per bedrijf moet worden bekeken wat haalbaar is en welk bedrag bij een gedwongen uitkoop passend is.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de Partij voor de Dieren daarmee bepleit minder aan uitkoop te besteden en ondernemers feitelijk te verdrijven.

Volgens de heer **Mattens** (PvdD) draait de discussie vooral om de definitie en omvang van schadevergoeding. Een beperkte invulling kan volgens hem binnen € 200 miljoen passen, terwijl een zeer ruime invulling miljarden kan kosten.

De heer **Vendrig** (BBB) benadrukt dat het gaat om bedrijven met eigendom en een verdienmodel, waar niet zomaar aan voorbij kan worden gegaan.

De heer **Mattens** (PvdD) onderschrijft dat, maar vindt dat moet worden afgewogen of vergoeding bijvoorbeeld een passende beëindigingsregeling omvat of volledige verplaatsing en herbouw van het bedrijf. Die keuze kan per bedrijf miljoenen verschil maken.

De heer **Vendrig** (BBB) vindt dat de kosten van bedrijfsverplaatsing niet mogen worden onderschat.

De heer **Mattens** (PvdD) erkent dat bedrijfsverplaatsing zeer kostbaar is en geeft aan dat zijn fractie daar daarom geen voorstander van is.

Tot slot sluit de heer Mattens zich aan bij de oproep om de Bossenstrategie versneld uit te voeren en boskap waar mogelijk tegen te gaan.

Mevrouw **Jansen** (D66) spreekt waardering uit voor de actualisatie. De fractie van D66 krijgt meer vertrouwen in de aanpak van het Natuurnetwerk Nederland, omdat Gedeputeerde Staten het dossier volgens haar serieus nemen.

Tegelijkertijd constateert zij dat de doelstellingen nog niet worden gehaald. Zij vraagt wat de precieze taakstelling en het doel van het versnellingsteam zijn, waarin de werkwijze verschilt van

de bestaande aanpak en welke concrete instrumenten en afspraken daadwerkelijk tot versnelling moeten leiden.

Daarnaast vraagt zij naar de voortgang en eventuele belemmeringen bij de ontpachting. Voor de realisatie van het NNN in de Oostelijke Vechtplassen wil zij specifiek weten hoe de gesprekken verlopen en welke uitkomst voor 2027 wordt verwacht.

Over de kortetermijnagenda merkt zij op dat deze wel inzicht biedt, maar soms te algemeen blijft. Zij verzoekt de maatregelen waar mogelijk te kwantificeren, bijvoorbeeld door het aantal ingediende subsidieaanvragen af te zetten tegen het beoogde aantal. Dat moet meer inzicht geven in de looptijd en haalbaarheid.

Tot slot vraagt zij om een duidelijke strategie en een tijdpad voor de Bossenstrategie. Volgens haar resteert na de voor 2027 geplande 107 hectare nog een zeer omvangrijke opgave. Ook bij de boscompensatie blijft de realisatie achter: sinds 2021 zou van de benodigde 103 hectare slechts acht hectare zijn aangeplant. Zij wil weten hoe de resterende opgave uiterlijk in 2032 wordt gerealiseerd en welk tijdpad daarbij hoort.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) spreekt waardering uit voor de vooruitgang binnen het Programma Natuurnetwerk. Haar fractie is positief over de € 200 miljoen die eerder beschikbaar is gesteld en over de iMPI-aanpak, die volgens haar meer grip en structuur kan bieden bij de realisatie van de hectares.

Tegelijkertijd vindt zij het uitvoeringstempo nog te laag en wijst zij erop dat het doel voor 2040 ver weg is. Daarnaast resteert volgens haar een financieringsopgave van ongeveer € 500 miljoen. Zij vindt het onverantwoord dat deze grote uitdaging bij een volgende coalitie en daarmee bij een volgende generatie wordt neergelegd.

Hoewel veel projecten inmiddels in de realisatiefase zitten, is voor haar niet duidelijk hoe de projectaanpak daadwerkelijk tot versnelling leidt. Zij vraagt de gedeputeerde toe te lichten waarin de aanpak verder gaat dan het regulier uitvoeren van projecten en hoe hierdoor de komende jaren sneller meer hectares worden gerealiseerd.

Ook vraagt zij duidelijkheid over de geschrapte projecten buiten de focusgebieden. Aanvankelijk ging zij ervan uit dat deze projecten slechts werden uitgesteld, maar nu lijkt het volgens haar alsof het NNN-label vervalt en de gebieden helemaal niet meer worden gerealiseerd. Zij wil weten wat GS op langere termijn met deze gebieden beoogt.

Over de kortetermijnagenda is zij positief over de eerste stappen, maar zij mist een wezenlijke transitie van het landelijk gebied. De nadruk ligt volgens haar te sterk op kennisdeling, terwijl veel kennis mogelijk al beschikbaar is. Zij noemt het Landbouwportaal en de studieclubs bij de Ronde Hoep als voorbeelden van maatregelen waarbij zij weinig concrete actie ziet.

Tot slot noemt zij de Bossenstrategie een ondergeschoven onderdeel, zowel in de documentatie als in de uitvoering. Zij betreurt dat de realisatie daarvan achterblijft.

De heer **Veenboer** (PvdA) voert het woord namens PvdA en GroenLinks (PRO vanaf 1 november 2026). Hij waardeert dat de stukken meer inzicht geven in de strategie, planfasen en betrokken gebieden van het Programma Natuurnetwerk. Ook vindt hij het positief dat per gebied zichtbaar wordt hoeveel hectare uiteindelijk wordt gerealiseerd.

Tegelijkertijd maakt hij zich zorgen over het tempo. De uitvoering van gebiedsprojecten kan volgens de stukken tien, twintig of zelfs dertig jaar duren, terwijl in 2026 slechts 21 hectare wordt gerealiseerd. Hij vraagt hoe de gedeputeerde verwacht de doelen te halen en of de provincie naast de eindresultaten per gebied ook een jaarlijks overzicht van de gerealiseerde hectares kan geven. Een vergelijkbare zorg heeft hij bij de Bossenstrategie.

Daarnaast vraagt hij naar de relatie tussen de achterblijvende realisatie en de afwaardering via de reserve Groen. Hij wil weten of minder grondaankopen leiden tot lagere stortingen in deze reserve en daarmee tot minder onttrekkingen aan de algemene reserve.

Over de totale financiële opgave voor het NNN vraagt hij wanneer een betrouwbare raming beschikbaar komt. Hij verwijst naar een genoemd bedrag van ongeveer € 500 miljoen en benadrukt dat voldoende financiering volgens hem een wezenlijke voorwaarde is om de natuurdoelen te behalen.

Bij de kortetermijnagenda vraagt hij om meer duidelijkheid over de verhoging van het budget met € 1,6 miljoen. Hij wil weten welk deel wordt besteed aan kennisnetwerken en studiegroepen en of de aanpak, die zich richt op 800 melkveebedrijven, toereikend is. Daarbij merkt hij op dat het bedrag neerkomt op ongeveer € 8.000 per melkveehouder.

Tot slot vraagt hij of de extra middelen voor natuur en het ontpachtingsproces in het volgende jaar ook daadwerkelijk leiden tot een stijging van het aantal gerealiseerde NNN-hectares.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt of PRO verdere boskap wil opschorten totdat een uitgewerkte Bossenstrategie beschikbaar is en voldoende zicht bestaat op nieuwe aanplant.

De heer **Veenboer** (PvdA) antwoordt dat gekapt bos volgens de stukken elders moet worden gecompenseerd. Hij erkent dat er goede, ook natuurinhoudelijke, redenen kunnen zijn om bos te kappen, maar vindt dat de provincie duidelijk moet maken hoe voldoende bos wordt teruggebracht.

In haar vervolgvraag wil mevrouw **Gordijn** (JA21) weten of PRO met verdere kap instemt wanneer niet inzichtelijk is dat vervangende aanplant daadwerkelijk plaatsvindt.

De heer **Veenboer** (PvdA) spreekt zich niet uit voor een algemene stop. Hij wil eerst per situatie de redenen voor kap zorgvuldig beoordelen en zo nodig met Gedeputeerde Staten bespreken waarom compensatie achterblijft. De nadruk moet volgens hem vooral liggen op voldoende herplant.

De heer **Heijnen** (CDA) spreekt waardering uit voor het werk van Gedeputeerde Staten en de organisatie aan de nieuwe natuurstukken. Vooral het vernieuwde Programma Natuurnetwerk vindt hij inzichtelijk, helder en compleet, omdat de ambities en de realisatie van de natuurdoelen daarin duidelijk zijn beschreven.

Tegelijkertijd constateert hij dat de uitbreiding en inrichting van het natuurareaal moeizaam verlopen. In 2025 is volgens hem 122 hectare gerealiseerd en voor het lopende jaar verwacht hij geen wezenlijk ander resultaat. Hij plaatst daarom vraagtekens bij de eerdere verwachting dat de volledige € 200 miljoen in 2026 nodig zou zijn en kon worden besteed, terwijl het budget nu tot en met 2030 toereikend lijkt.

De heer Heijnen vraagt hoe realistisch het is dat de plannen tot en met 2030 worden uitgevoerd. Gezien de resultaten uit het verleden betwijfelt hij of de komende vier jaar de geplande 1.522 hectare Natuurnetwerk Nederland kan worden gerealiseerd.

Tot slot vraagt hij welke mogelijkheden de gedeputeerde ziet om de NNN-opgave na 2030 buiten de provinciale begroting te financieren, bijvoorbeeld met middelen van het Rijk. Hij verwijst naar een eerdere, volgens hem niet succesvolle aanvraag via het Provinciaal Programma Landelijk Gebied en vraagt Gedeputeerde Staten tijdig over de financiering na 2030 na te denken.

De heer **Klein** (ChristenUnie) spreekt waardering uit voor het uitvoerige overzicht van de ontwikkelingen rond natuur. Vooral het natuurherstel lijkt volgens hem goed op schema te liggen.

De realisatie van het Natuurnetwerk Nederland blijft daarentegen achter. In 2025 is volgens hem 122 hectare gerealiseerd, voornamelijk via zelfrealisatie. Hij is positief over de programmatische aanpak en verwacht dat deze, mede dankzij het beschikbare budget voor de eerste jaren, tot versnelling kan leiden.

Ook steunt hij het NNN-kansenloket, omdat daarmee kan worden aangesloten bij initiatieven uit het veld. Hij noemt het positief dat achttien initiatieven in behandeling zijn en is benieuwd naar de uitkomsten daarvan.

Daarnaast vraagt hij naar de precieze inzet van het versnellingsteam bij agrariërs van wie het contract voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer in 2029 afloopt. Omdat agrariërs volgens hem essentieel zijn voor de toekomst van de Noord-Hollandse natuur, wil hij weten of ook verzwaarde pakketten voor agrarisch natuurbeheer worden besproken of uitsluitend omzetting van landbouwgrond naar een natuurbestemming. Ook vraagt hij naar de status en toekomst van verzwaard agrarisch natuurbeheer.

Voor de korte termijn zijn volgens hem voldoende middelen beschikbaar, maar op langere termijn ontstaat een financieel tekort. Hij roept de gedeputeerde daarom op de financiering na 2029 consequent te betrekken bij de gesprekken met het Rijk over natuur en stikstof.

Tot slot meldt hij dat bij project GV 73, de faunapassage bij de A1, de groene coating op het wegdek inmiddels is aangebracht, hoewel daarover volgens de stukken nog een besluit moest worden genomen.

Schorsing van 12.00 uur tot 12.13 uur.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Gielen** dankt de commissie voor de vragen en complimenten over het Programma Natuurnetwerk in de nieuwe opzet. Omdat het programma voor het eerst in deze vorm wordt gebruikt, verwacht zij dat Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op enkele punten gezamenlijk zullen moeten leren hoe de aanpak verder kan worden verbeterd.

Over de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland erkent zij de zorgen over het beperkte aantal gerealiseerde hectares. De Realisatiestrategie NNN en de programmering zijn eind 2025 vastgesteld, mede op basis van de € 200 miljoen die Provinciale Staten beschikbaar hebben gesteld. Volgens haar kost het tijd voordat deze strategie zichtbaar wordt in concrete hectares.

De provincie werkt via focusgebieden en het kansenbudget aan versnelling. In de focusgebieden gebeurt dit projectmatig, met een einddoel en een einddatum. Er lopen verschillende acties, onder meer in de Oostelijke Vechtplassen. Hoewel landelijke beleidswijzigingen de afgelopen jaren invloed hebben gehad, benadrukt de gedeputeerde dat het NNN een provinciale opgave blijft die wordt voortgezet.

Duidelijkheid is volgens haar ook belangrijk voor agrariërs. Het versnellingsteam richt zich volledig op gesprekken met betrokken grondeigenaren en boeren. Daarbij gaat het onder meer om gebieden waar binnen het NNN nog agrarisch natuur- en landschapsbeheer plaatsvindt en om de wijze waarop dit wordt afgerond. Waar nodig wordt gekeken naar een overgangsregeling. Dit hangt samen met de landelijke discussie over een zwaarder pakket voor agrarisch natuurbeheer.

De financiering van het NNN noemt zij een van de grote provinciale vraagstukken voor de komende jaren. Het vernieuwde PNN maakt door een projectmatige en gestructureerde werkwijze beter zichtbaar waar tekorten bestaan en hoe groot deze zijn. Dat inzicht ondersteunt de prioritering van focusgebieden waar natuurherstel het meest urgent is.

Voor aanvullende financiering zijn gesprekken nodig met het Rijk, onder meer over Natuurpact 2.0 en het programma Natuurherstel en stikstofvermindering. Ook Provinciale Staten moeten bepalen hoe zij met de resterende opgave willen omgaan. De beschikbaar gestelde € 200 miljoen was volgens de gedeputeerde noodzakelijk om de programmering te starten en de komende jaren voortvarend door te werken. De financiering blijft daarom onderwerp van gesprek.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt wanneer duidelijk wordt hoeveel geld nog nodig is voor de volledige realisatie van het Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat dit beeld in beginsel al beschikbaar is in het Programma Natuurnetwerk en de technische briefing. De totale realisatie wordt geraamd op ongeveer € 1 miljard, waarvan circa € 500 miljoen beschikbaar is. Inflatie is daarin niet meegenomen en stijgende grondprijzen maken het volgens haar onmogelijk om één vast eindbedrag te noemen. De nieuwe opzet van het PNN en de lessen uit de iMPI-aanpak moeten helpen de raming actueel en inzichtelijk te houden.

Over de Bossenstrategie maakt de gedeputeerde onderscheid tussen de noodzaak van boskap en de daaropvolgende compensatie. Wanneer kap volgens Natura 2000-beheerplannen nodig is voor herstel van de natuurkwaliteit, kan het ontbreken van directe compensatie volgens haar niet

bepalend zijn voor de uitvoering van die noodzakelijke ingreep. Boskap en compensatie moeten daarom afzonderlijk worden beoordeeld.

Voor boscompensatie lopen grotere projecten, onder meer in samenhang met woningbouw bij Lisserbroek en de uitbreiding van het Robbenoordbos. Deze kunnen volgens haar wezenlijk bijdragen aan de compensatie. Er bestaat een globale programmering, maar de uitvoering blijft uitdagend.

De volledige uitvoering van de Bossenstrategie is volgens gedeputeerde Gielen moeilijker, omdat slechts beperkt budget beschikbaar is. Voor de aanwezige middelen zijn projecten geprogrammeerd en in uitvoering gebracht. Zij wijst op de landelijke evaluatie van de Bossenstrategie en benadrukt dat voor verdere uitvoering aanvullend rijksbudget nodig is.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt of het kappen van naaldbos in de Schoorlse Duinen kan worden gecombineerd met de aanplant van een ander bostype op dezelfde locatie, zodat per saldo geen bos verloren gaat.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat boscompensatie zo dicht mogelijk bij de plaats van de kap wordt gerealiseerd. Wanneer compensatie binnen hetzelfde gebied mogelijk is, heeft dat de voorkeur. Daarbij gelden regels voor wat als compensatie meetelt en hoeveel bomen moeten worden aangeplant.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt of meer onderdelen van de Bossenstrategie binnen het Natuurnetwerk Nederland kunnen worden uitgevoerd dan in de stukken is voorzien.

Volgens gedeputeerde **Gielen** kan naar de huidige inschatting ongeveer 240 hectare bos binnen het NNN worden gerealiseerd. De provinciale ambitie sluit aan bij een uitbreiding van het bestaande bosareaal in Noord-Holland met 10 procent. Koppeling met het NNN is niet overal mogelijk, bijvoorbeeld in veenweidegebieden waar bosaanplant niet passend is. De provincie zoekt wel naar combinaties waar dat kan, onder meer met woningbouw.

Over de positie van agrariërs geeft de gedeputeerde aan dat het NNN zo efficiënt mogelijk moet worden gerealiseerd. Het versnellingsteam voert gesprekken over het aflopen van agrarisch natuur- en landschapsbeheer binnen het NNN en over mogelijkheden om passend natuurbeheer voort te zetten.

Onteigening blijft volgens haar het laatste redmiddel. Zowel het provinciale beleid als de juridische procedure vereisen dat eerst alle andere mogelijkheden zijn doorlopen.

Voor PAS-melders is € 1,8 miljoen beschikbaar voor subsidieregelingen die stikstofreductie ondersteunen, bijvoorbeeld via innovatie, extensivering of omschakeling. De gedeputeerde benadrukt dat subsidieverlening niet rechtstreeks leidt tot een vergunning: ondersteuning van agrariërs en vergunningverlening zijn afzonderlijke provinciale verantwoordelijkheden.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt of de € 1,8 miljoen voor PAS-melders bedoeld is om ondernemers via stikstofreductie dichter bij vergunningverlening en legalisatie te brengen.

Gedeputeerde **Gielen** bevestigt dat de provinciale inzet aansluit bij het landelijke programma voor PAS-melders, waarin ook aan legalisatie wordt gewerkt. Zij benadrukt echter dat het ontvangen van subsidie geen garantie biedt op een vergunning. Ondersteuning van agrariërs en vergunningverlening zijn afzonderlijke provinciale rollen.

Over de wens van JA21 en D66 om een gedetailleerder overzicht van subsidies, bestedingen en voortgang te ontvangen, geeft de gedeputeerde aan dat verdere detaillering mogelijk is. Dit vraagt volgens haar wel aanzienlijke ambtelijke capaciteit. Zij vraagt de fracties daarom in de tweede termijn toe te lichten welk doel het overzicht moet dienen en hoe zij het willen gebruiken.

Over het tempo van de NNN-realisatie herhaalt zij dat het enige tijd duurt voordat de realisatiestrategie leidt tot extra hectares. De financiering daarvan vraagt zowel een provinciale afweging als overleg met het Rijk. De gesprekken over Natuurpact 2.0 zijn gestart; de provincie verwacht eind 2027 meer duidelijkheid van het Rijk.

Vrijwilligheid blijft volgens gedeputeerde Gielen het uitgangspunt, ook wanneer de financiële ruimte afneemt. Alleen in focusgebieden kan onteigening als laatste middel worden ingezet. Dit maakt volledige schadeloosstelling mogelijk, maar pas nadat andere mogelijkheden zijn doorlopen.

Over recreatiegebieden stelt zij dat natuur en recreatie waar mogelijk kunnen worden gecombineerd. Een gebied dat aan de voorwaarden voldoet, kan onderdeel worden van het NNN. De primaire functie van recreatiegebieden blijft echter recreatie. Volledige verweving met natuurdoelen kan de recreatiemogelijkheden beperken, zeker gezien de hoge recreatiedruk in Noord-Holland. Uitbreiding van het NNN in recreatiegebieden is daarom mogelijk, maar geen doel op zich.

De heer **Dijkman** (VVD) nuanceert het onderscheid tussen natuur- en recreatiegebieden. Hij wijst erop dat recreatiegebieden onder druk staan en vraagt of gedeputeerde Gielen erkent dat de behoefte aan recreatieruimte in Noord-Holland groeit.

Gedeputeerde **Gielen** bevestigt die groeiende behoefte, maar benadrukt dat ook ruimte voor natuur nodig is. Natuur en recreatie kunnen soms worden gecombineerd, maar niet altijd. Wanneer recreatiegebieden volledig als Natuurnetwerk Nederland worden aangewezen, worden de natuurdoelen leidend en is recreatie alleen mogelijk voor zover die doelen dat toelaten. Dat kan volgens haar juist ten koste gaan van de recreatiemogelijkheden. Vanwege de grote ruimtedruk wil de provincie waar mogelijk combinaties zoeken. Het volledig aanwijzen van recreatiegebieden als NNN is echter geen doel op zich.

Gedeputeerde **Gielen** benadrukt in het vervolg van haar beantwoording dat het budget van het NNN-kansenloket begrensd is, maar op dit moment nog lang niet is uitgeput. Initiatiefnemers kunnen kansen voor NNN-realisatie blijven aandragen. Wanneer uitputting in beeld komt, zal zij Provinciale Staten daarover informeren en opnieuw het gesprek voeren.

Over de versnelling van het NNN verwijst zij naar haar eerdere toelichting op de realisatiestrategie en het versnellingsteam.

Voor ontpachting worden afspraken gemaakt met terreinbeherende organisaties. Hiervoor is vanuit de kortetermijnagenda een regeling met budget beschikbaar. In de Oostelijke Vechtplassen maakt ontpachting deel uit van het gebiedsproces. Wanneer ontpachting nodig is voor de realisatie van het NNN, spreekt de provincie zowel met de grondeigenaar als met de pachter.

Met haar eerdere beantwoording over de Bossenstrategie beschouwt de gedeputeerde de vragen van Volt en PRO als beantwoord.

De stikstofreductieovereenkomst is volgens haar in juli 2025 ondertekend, aan Provinciale Staten toegezonden en op 8 september 2025 in de commissie behandeld. De overeenkomst vormt een belangrijke pijler van het beleid voor stikstofreductie en ligt mede ten grondslag aan het programma Natuurherstel en stikstofvermindering.

Het programma Natuurherstel en stikstofvermindering wordt nog uitgewerkt en zal aanvullende maatregelen bevatten. Voor de uitvoering daarvan kan extra rijksbudget nodig zijn. De gedeputeerde benadrukt daarmee de samenhang tussen de stikstofreductieovereenkomst, het programma en de financiering.

Tot slot verwijst zij naar de inmiddels aangebrachte groene coating bij de faunapassage als zichtbaar resultaat van de NNN-realisatiestrategie.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de NNN-claim blijft rusten op percelen buiten de focusgebieden en welke mogelijkheden de provincie heeft om betrokken agrariërs tegemoet te komen.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat NNN-claims niet worden verwijderd zolang niet ecologisch is aangetoond dat deze onnodig zijn. Ook buiten de focusgebieden wordt onderzocht of de begrenzing op de juiste plaats ligt. Het programma Natuurherstel en stikstofvermindering kan hierover aanvullende duidelijkheid bieden. Verzoeken om herbegrenzing worden per geval beoordeeld. Begrenzing of ontgrenzing is volgens de gedeputeerde alleen aan de orde wanneer daarvoor een ecologische noodzaak bestaat. In de focusgebieden wordt dit uitgewerkt via projectbesluiten en concrete inrichtings- en beheerplannen; uiteindelijk zijn dergelijke plannen voor alle gebieden nodig.

De heer **Vendrig** (BBB) wijst erop dat realisatie in sommige gebieden nog tien tot vijftien jaar kan duren. In de tussentijd kunnen bedrijven volgens hem moeilijk investeren, omdat banken terughoudend zijn. Hij vraagt of de provincie bedrijven duidelijkheid kan geven wanneer realisatie binnen tien jaar niet wordt verwacht, zodat zij hun bedrijfsvoering en financiering daarop kunnen afstemmen.

Gedeputeerde **Gielen** vindt het niet wenselijk een claim tijdelijk te verwijderen en deze later opnieuw op te leggen. Een ondernemer kan dan investeringen doen die bij latere NNN-realisatie hun waarde verliezen. Daarom moeten provincie en grondeigenaren met elkaar in gesprek blijven over nog niet gerealiseerde NNN-begrenzingen. Via het kansenloket kan worden besproken of een grondeigenaar het NNN zelf kan realiseren en hoe dit bij de bedrijfsvoering kan passen. De provincie probeert zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over de juiste ligging en eventuele

herbegrenzing of ontgrenzing. Een expliciete garantie dat realisatie binnen een bepaalde termijn niet aan de orde is, kan de gedeputeerde echter niet geven.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vraagt of het gerechtvaardigd is om van boscompensatie te spreken wanneer een volwassen boom wordt vervangen door een jonge boom. Hij wijst erop dat hierdoor gedurende lange tijd een aanzienlijk verlies aan biomassa bestaat.

Gedeputeerde **Gielen** erkent dat het lang duurt voordat een jonge boom volgroeid is. Zij benadrukt echter dat gekapt bos moet worden gecompenseerd en dat herplant de huidige wijze is waarop daaraan invulling wordt gegeven. Omdat deze compensatie samenhangt met het behalen van natuurdoelen in andere gebieden, vindt zij het begrip boscompensatie in dit verband passend.

Tweede termijn commissie

Mevrouw **Gordijn** (JA21) licht haar verzoek om meer rapportagegegevens toe. In de natuurherstelrapportage kan “in uitvoering” ook betekenen dat subsidie is verleend, terwijl de fysieke uitvoering nog niet is begonnen. Zij vraagt of in de halfjaarlijkse rapportage enkele kerngegevens kunnen worden opgenomen: het budget, de daadwerkelijke besteding, de status van de fysieke uitvoering en de voortgang. Zo wordt inzichtelijk of geld daadwerkelijk is ingezet, of projecten lopen of zijn afgerond, welke resultaten zijn bereikt en of van de programmering moet worden afgeweken.

De heer **Dijkman** (VVD) concludeert dat de provincie op korte termijn verder kan met de uitvoering van de natuurambities, maar dat in de volgende Statenperiode financiële knelpunten ontstaan. Hij verwijst naar de raming van gedeputeerde Gielen dat voor de totale opgave ongeveer € 1 miljard nodig is en circa € 500 miljoen beschikbaar is. Zelf was hij in zijn analyse uitgegaan van € 300 miljoen aan beschikbare middelen. In beide gevallen resteert volgens hem een aanzienlijk tekort.

Daarnaast wijst hij op jaarlijkse kapitaallasten van ongeveer € 30 miljoen bij een investering van € 1 miljard. Omdat de benodigde middelen niet in de provinciale reserves beschikbaar zijn, vindt hij dat de provincie op langere termijn de ambities moet aanpassen aan de financiële mogelijkheden. Volgens hem is aan het onmogelijke niemand gehouden.

Mevrouw **Jansen** (D66) verduidelijkt haar verzoek om de kortetermijnagenda concreter en beter kwantificeerbaar te maken. Als positief voorbeeld noemt zij de aanpak voor stikstofreductie in de Ronde Hoep, waar vijf bijeenkomsten en meetplannen voor vijf stallen zijn vermeld. Volgens haar maken zulke concrete aantallen de voortgang beter inzichtelijk.

Bij maatregel 5 over integrale gebiedssamenwerking staat volgens haar alleen dat een subsidieregeling is opengesteld en aanvragen zijn ingediend. Zij wil daarom weten hoeveel aanvragen daadwerkelijk zijn ontvangen, hoeveel aanvragen worden beoogd en welke concrete doelen bij de geplande mijlpalen horen. Daarmee moet ook duidelijk worden of het beschikbare budget van € 2,5 miljoen daadwerkelijk wordt besteed.

De heer **Veenboer** (PvdA) herhaalt zijn vraag om inzicht in het jaarlijkse aantal gerealiseerde NNN-hectares. Hij wijst erop dat bij de afwaardering via de reserve Groen en bij ontpachting een

systematiek lijkt te worden gebruikt waarin het aantal hectares een rol speelt. Hij wil weten of de gedeputeerde intern beschikt over een jaarlijks hectareoverzicht en of dit aan Provinciale Staten kan worden verstrekt.

Daarnaast komt hij terug op de stikstofreductieovereenkomst, die in september van het voorgaande jaar is besproken. Volgens hem boden de brief en bijlage weinig concrete informatie over de kennisdeling. Nu lijkt deze aanpak zich te richten op circa 200 melkveehouders, terwijl Noord-Holland volgens hem ongeveer 750 melkveehouders telt. Hij vraagt hoe met een budget van ongeveer € 1,5 tot € 1,6 miljoen voor deze groep kan worden bereikt dat de gehele melkveehouderij minder stikstof uitstoot.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Gielen** dankt JA21 en D66 voor hun verduidelijking. Zij stelt voor het voorbeeld van mevrouw Jansen te betrekken bij de volgende actualisatie van de kortetermijnagenda. Waar dit haalbaar is, wil de provincie maatregelen en resultaten concreter kwantificeren.

De door mevrouw Gordijn voorgestelde set rapportagegegevens neemt zij eveneens mee. Zij kan niet toezeggen dat alle gegevens overal precies in die vorm worden opgenomen, maar laat onderzoeken hoe aan het verzoek invulling kan worden gegeven.

De gedeputeerde is verbaasd over de conclusie van de VVD dat de natuurambities vanwege financiële beperkingen moeten worden bijgesteld. De realisatie van het NNN dient volgens haar niet alleen natuurherstel, maar is ook essentieel voor het programma Natuurherstel en stikstofvermindering en voor het mogelijk maken van woningbouw, bedrijfsuitbreiding en andere ontwikkelingen. Daarnaast is de realisatie van het NNN een afspraak met het Rijk.

Op de vraag van de heer Veenboer over een jaarlijks hectareoverzicht verwijst zij naar de vastgestelde programmering. Daarin staan geen aantallen hectares per jaar, maar wel de processtappen voor de focusgebieden. Jaarlijkse aantallen zijn volgens haar moeilijk vooraf vast te leggen, omdat het moment waarop overeenstemming met grondeigenaren wordt bereikt per gebied verschilt.

De kennisdeling voor melkveehouders vindt onder meer plaats via de BoerenStikstofAcademie, die toegankelijk is voor alle geïnteresseerde melkveehouders. Het programma Natuurherstel en stikstofvermindering zal daarnaast per gebied inzicht geven in de aanvullende maatregelen die nodig zijn.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt hoe de provincie kan waarborgen dat binnen de groep van circa 200 deelnemende melkveehouders juist de bedrijven worden bereikt die ondersteuning het meest nodig hebben.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat de Boeren Stikstofacademie in beginsel toegankelijk is voor alle melkveehouders. Uit de gebiedsanalyses en de uitwerking van het programma Natuurherstel en stikstofvermindering moet blijken welke bedrijven en locaties aanvullende stikstofreductie nodig hebben. Voor die situaties kunnen aanvullende maatregelen worden getroffen.

De generieke overeenkomst van het voorgaande jaar richt zich volgens haar op 30 procent

stikstofreductie voor de gehele melkveehouderij. Daarnaast volgt een gebiedsspecifieke uitwerking, waardoor de benodigde inzet per gebied en bedrijf nader kan worden bepaald.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. Het Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 9 november 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

6 Lunch

Schorsing van 12.51 uur tot 13.33 uur.

5.a Financiën: Begroting 2027

5.a.1 Financiën: Memorie van Antwoord Begroting 2027 (te betrekken bij agendapunt 5a)

Toelichting:
In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2027 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten. In de Memorie van Antwoord beantwoorden Gedeputeerde Staten de vragen die Provinciale Staten over de begroting 2027 hebben gesteld.

Voorstel voor behandeling:
Het doel van de behandeling is het uitbrengen van een advies aan Provinciale Staten over onderwerpen in de begroting (en de Memorie van Antwoord) die betrekking hebben op de Commissie Landelijk Gebied.

Eerste termijn commissie
De heer **Mattens** (PvdD) schetst een alternatieve visie op een gezonde, groene en diervriendelijke provincie Noord-Holland. Zijn fractie wil de landbouw met transitiegelden vanuit het PLG meer richten op plantaardig, biologisch en eiwitrijk voedsel en extra investeren in de Voedselvisie en de eiwittransitie. Ook pleit hij voor stimulering van proefdiervrij onderzoek via de life sciences-sector en voor structurele financiering van de wildopvang.

Voor de biodiversiteit wil de Partij voor de Dieren meer middelen inzetten voor NNN-verbindingszones, de Bossenstrategie en de Agenda Natuurinclusief. Daarnaast bepleit de fractie extra klimaatmiddelen, een snellere overgang naar gifvrije landbouw, meer milieuhandhaving en aanvullende maatregelen voor circulaire economie en woningbouw.

Als dekking noemt de heer Mattens bezuinigingen op infrastructuur die autogebruik stimuleert, hogere provinciale opcenten, kostendekkender leges en een hogere grondwateronttrekkingsheffing. Ook wil zijn fractie stoppen met het afschieten en vergassen van ganzen en middelen voor de Faunabeheereenheid uitsluitend inzetten voor diervriendelijke maatregelen. De voorstellen worden uitgewerkt in amendementen, moties en een integrale tegenbegroting op basis van de Basismonitor Brede Welvaart.

De heer **Mülder** (D66) vraagt hoeveel de Partij voor de Dieren concreet verwacht te besparen op het ganzenafschot en betwijfelt of de voorgestelde dekking voldoende is uitgewerkt.

De heer **Mattens** (PvdD) antwoordt dat in het vierjarige programma voor de Faunabeheereenheid ongeveer € 39 miljoen is opgenomen voor de totale aanpak. Daarvan zouden volgens hem enkele miljoenen kunnen worden bespaard. In combinatie met besparingen op infrastructuur en hogere opcenten verwacht hij tientallen miljoenen en mogelijk meer dan € 100 miljoen te kunnen vrijmaken.

De heer **Mülder** (D66) merkt op dat ongeveer € 3 miljoen rechtstreeks aan afschot wordt besteed. Wanneer afschot wordt beëindigd, kan volgens hem de schadepost stijgen. Zolang daarvoor geen oplossing is uitgewerkt, acht hij het financiële plan niet sluitend.

De heer **Mattens** (PvdD) verduidelijkt dat niet het volledige bedrag van € 39 miljoen wordt geschrapt, omdat dit ook schadeafhandeling omvat. Zijn fractie wil specifiek de middelen voor ganzenafschot beëindigen. Dat hoeft volgens hem niet automatisch tot hogere schade-uitkeringen te leiden; hogere opcenten kunnen bovendien aanzienlijke extra inkomsten opleveren.

Op een vervolgvraag van de heer **Mülder** (D66) over de opvang van mogelijke extra schade stelt de heer **Mattens** (PvdD) dat afschot het onderliggende probleem niet oplost. Volgens hem heeft de inrichting van de provincie gunstige omstandigheden voor ganzen gecreëerd en kan afschot ganzen juist langer aan een gebied binden. Hoewel afschot mogelijk bijdraagt aan stabilisatie van de populatie, gaat dit volgens hem met veel dierenleed gepaard. De Partij voor de Dieren wil daarom het beleid fundamenteel wijzigen en minder inzetten op intensief grasland. De heer Mulder concludeert dat de waarden van de fractie duidelijk zijn, maar dat hij concrete en financieel dekkende plannen blijft missen.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe de Partij voor de Dieren meerderheden en draagvlak wil verwerven voor de aangekondigde alternatieve begroting.

De heer **Mattens** (PvdD) antwoordt dat zijn fractie daarover graag met Volt en andere partijen in gesprek gaat. Volgens hem moet een begroting uitgaan van wat maatschappelijk nodig is en zou de Basismonitor Brede Welvaart leidend moeten zijn voor het provinciale beleid. Omdat de huidige begroting daarvan volgens hem afwijkt, gebruikt de Partij voor de Dieren deze monitor als uitgangspunt voor de tegenbegroting. Hij hoopt op basis daarvan overeenstemming met andere fracties te kunnen bereiken.

De heer **Mülder** (D66) wijst op het financiële knelpunt bij de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland: het doeljaar is 2040, terwijl de beschikbare middelen volgens hem in 2030 zijn uitgeput. Hij vindt dat beleidsambities ook financieel in de begroting moeten worden vertaald.

Ook maakt hij zich zorgen over de uitgaven aan ganzenschade en ganzenafschot. Hoewel D66 afschot bij voorkeur wil vermijden, acht hij dit voorlopig niet volledig te voorkomen. Hij noemt het onwenselijk dat Noord-Holland ongeveer € 39 miljoen aan schade en afschot besteedt, naar zijn zeggen circa driemaal zoveel als aan de versnelling van de woningbouw. Hij roept partijen op met sluitende voorstellen te komen om deze kosten aanzienlijk te verlagen.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de inspreker van die ochtend daarvoor niet al een oplossing heeft aangedragen.

De heer **Mülder** (D66) antwoordt dat uit het later geagendeerde afdoeningsvoorstel van een motie blijkt dat het niet uitvoerbaar is. Hij steunt het bestaande plan van gedeputeerde Beemsterboer, maar vindt dat aanvullende maatregelen nodig zijn om de schade-uitgaven te beperken. Als mogelijkheden noemt hij een hoger eigen risico en een vaste schadevergoeding per hectare, waarbij die laatste optie volgens hem juridisch het meest haalbaar is.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of daarmee niet een onevenredig deel van de rekening bij agrariërs wordt gelegd, terwijl hun mogelijkheden om schade te voorkomen beperkt zijn.

De heer **Mülder** (D66) antwoordt dat schade deels moet worden vergoed en dat daarvoor ook een juridische verplichting bestaat, maar dat de huidige vergoeding volgens hem te ruim is. Agrariërs zijn volgens hem ondernemers en niet iedere ondernemersschade kan volledig worden gecompenseerd. Hij vergelijkt dit met schade aan schapen door wolven en honden, waarvoor verschillende vergoedingsregels gelden.

De heer **Mattens** (PvdD) vraagt welke voorstellen D66 zelf heeft om het aantal afgeschoten ganzen te verminderen.

De heer **Mülder** (D66) verwijst naar het bestaande provinciale plan, waarin niet-doden vooropstaat maar afschot volgens hem voorlopig noodzakelijk blijft.

Op de vraag van de heer **Mattens** (PvdD) of D66 daarmee steun uitspreekt voor een aanpak waarbij meer ganzen worden afgeschoten dan voorheen, antwoordt de heer **Mülder** (D66) bevestigend, hoewel hij dit betreurt.

Verder vraagt de heer Mülder om de provinciale grondpositie strategischer te benutten. De provincie bezit volgens hem ongeveer 13.500 hectare grond, waarvan circa 2.300 hectare agrarisch wordt gebruikt. Deze gronden kunnen volgens hem worden ingezet voor grondruil ten behoeve van het NNN en voor andere opgaven in het landelijk gebied, waaronder biologische akkerbouw en natuurinclusieve landbouw.

Tot slot uit de heer Mülder zorgen over de klimaatparagraaf. De reductiedoelen voor landbouw en natuur worden volgens hem niet gehaald en de provincie ligt niet op koers. De beschikbare middelen staan naar zijn oordeel niet in verhouding tot de omvang van de opgave. Hij vraagt het college hierop te reflecteren.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt naar de financiële dekking van de resterende NNN-opgave. Voor ongeveer 2.700 hectare, circa twee derde van de totale opgave, is volgens haar nog geen budget beschikbaar en ontbreekt in de begroting een reservering. Zij wil weten welke kosten de provincie voor deze resterende hectares verwacht.

Daarnaast herhaalt zij haar vragen over de Kaderrichtlijn Water. Zij vraagt Gedeputeerde Staten in hoeverre de doelen voor 2027 haalbaar zijn, welke risico's bestaan en of daarbij ook de financiële risico's zijn betrokken.

Tot slot vraagt zij naar de reserve. Omdat de verwachte uitgaven in 2026 hoger zouden zijn dan het beschikbare budget, worden stortingen voor 2027 tot en met 2029 naar voren gehaald. Mevrouw Gordijn wil weten welke financiële en begrotingstechnische gevolgen deze verschuiving heeft.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) constateert dat de lasten van programma 5, Natuur en landelijk gebied, ten opzichte van 2025 zijn gestegen tot ruim € 120 miljoen in de Begroting 2027. Ook stijgt het saldo van lasten en baten bij onder meer de beleidsdoelen 5.1 en 5.5 volgens haar van ruim € 41 miljoen naar € 95 miljoen. Deze lasten worden uit de reserve gedekt.

Zij herhaalt haar zorgen over de financiering van circa twee derde van de resterende NNN-opgave. In de Kaderbrief 2026 is besloten € 200 miljoen extra in de reserve te storten, terwijl in latere jaren hogere uitgaven en onttrekkingen volgen. Omdat het PNN in 2030 een tekort in de reserve voorziet en aanvullend budget uiterlijk in 2028 geregeld zou moeten zijn, vraagt zij het college toe te zeggen dat Provinciale Staten vóór de Kaderbrief 2028 een overzicht van de financieringsopties ontvangen. Daarmee wil zij voorkomen dat de volgende Staten voor een voldongen feit worden geplaatst.

Tot slot vraagt zij om verduidelijking van de afwaardering. Volgens haar wordt van 2027 tot en met 2029 jaarlijks € 12,7 miljoen en in 2030 € 23 miljoen in de reserve gestort voor waardevermindering van grondaankopen voor Groen. Zij wil weten welk deel van de natuurmiddelen wordt besteed aan inrichting en beheer en welk deel aan afwaardering.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vraagt aandacht voor de doelmatigheid van de besteding van belastinggeld en vindt dat meetbare resultaten vaak ontbreken. Hij ervaart dat de door zijn fractie aangedragen standpunten weinig inhoudelijke reactie oproepen.

Hij stelt dat het klimaatbeleid geen meetbare invloed heeft op het CO_2-gehalte in de atmosfeer en betwist dat sprake is van een klimaatcrisis. Ook stelt hij dat extreem weer niet toeneemt en noemt hij de stikstofcrisis ongegrond. Volgens hem worden tegen hoge kosten veranderingen in de energievoorziening nagestreefd die technisch niet uitvoerbaar zijn, waarvan inwoners uiteindelijk de gevolgen dragen.

De PVV is daarom tegen uitgaven aan maatregelen die volgens de fractie niet werken voor problemen waarvan zij het bestaan betwist. De heer Van Tiggelen geeft aan dat zijn fractie de begroting niet kan steunen.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe zijn verbazing over het uitblijven van interrupties zich verhoudt tot zijn afwijzing van feiten en inzichten van andere partijen.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) antwoordt dat volgens hem onderscheid moet worden gemaakt tussen feitelijke kennis en misvattingen. Hij verwijst daarbij naar de concentratie CO_2 in de atmosfeer en stelt dat natuurkundige en geologische kennis in het debat onvoldoende aanwezig is.

De heer **Heijnen** (CDA) stelt twee vragen over paragraaf 5.2 van de begroting, Beheren van natuur. Zijn fractie steunt de aanpak van Gedeputeerde Staten om de faunaschade terug te dringen, maar wil weten hoe de verwachte daling daarvan meerjarig in de begroting zichtbaar wordt.

Daarnaast verwacht hij dat de beheerkosten stijgen wanneer meer Natuurnetwerk Nederland wordt gerealiseerd. Omdat het saldo in de baten- en lastentabel volgens hem ongeveer gelijk blijft, vraagt hij hoe zowel de dalende faunaschade als de toenemende beheerkosten in de begroting zijn verwerkt.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) herhaalt haar zorgen over de financiering van het Natuurnetwerk Nederland. Volgens haar worden kosten doorgeschoven naar de toekomst.

Daarnaast vraagt zij of de uitvoeringskosten van Europese regelingen via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, die bij de tweede begrotingswijziging aan de orde kwamen, inmiddels volledig zijn gedekt of dat in het volgende jaar nog financiële tegenvallers kunnen ontstaan.

Over faunaschade merkt zij op dat het om een groot bedrag gaat, terwijl de raming mogelijk toch onvoldoende is. Zij ziet naast het Faunabeheerplan Ganzen geen aanvullende maatregelen van Gedeputeerde Staten om de oplopende kosten te beperken. Zij vraagt daarom of het college extra maatregelen neemt en of Provinciale Staten halverwege het volgende jaar over de actuele kosten kunnen worden geïnformeerd.

Tot slot vindt zij dat voor water, ondanks het grote belang van dit thema, te weinig financiële middelen beschikbaar zijn. Dit onderwerp is geagendeerd bij agendapunt 7.a.

De heer **Vendrig** (BBB) stelt dat afschaffing van de winterrust volgens zijn fractie de meest effectieve manier is om de kosten van ganzenschade te verlagen. Hij verwijst daarbij naar de inspreker van die ochtend.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe BBB dit wil realiseren, omdat zowel het beëindigen van schadevergoedingen als het afschaffen van de winterrust volgens haar niet zonder meer binnen de provinciale mogelijkheden ligt.

De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat winterrust volgens onderzoek juridisch kan worden afgeschaft wanneer schade door overwinterende ganzen wordt aangetoond. Hij acht die schade aantoonbaar, maar vindt dat de onderbouwing nog moet worden geregeld.

De heer **Mülder** (D66) vraagt vervolgens of BBB het standpunt van Gedeputeerde Staten steunt. De heer Vendrig antwoordt aanvankelijk dat BBB het huidige Faunabeheerplan Ganzen steunt, maar een ruimere aanpak wenst. De heer Mülder verduidelijkt dat hij doelt op het standpunt in de brief van GS dat de aangenomen motie is afgedaan en de voorgestelde pilot niet volgens die methode wordt uitgevoerd.

De heer **Vendrig** (BBB) bevestigt dat de pilot juridisch niet kan worden gestart, maar stelt dat mogelijk via een andere route naar opheffing van de winterrust kan worden toegewerkt. Na een

vervolgvraag van de heer **Mülder** (D66) bevestigt de heer **Vendrig** (BBB) uitdrukkelijk dat BBB het standpunt van GS steunt.

De heer **Veenboer** (PvdA) stelt bij wijze van punt van orde voor de discussie over de motie te voeren bij het daarvoor geagendeerde afdoeningsvoorstel.

De heer **Mülder** (D66) antwoordt dat hij uitsluitend reageerde omdat hij meende dat het college werd bekritiseerd.

De heer **Vendrig** (BBB) weerspreekt vervolgens een door de SP geuite suggestie van afstemming met de inspreker. Hij verklaart de inspreker niet te kennen en vooraf niet van diens bijdrage op de hoogte te zijn geweest.

In zijn begrotingsbijdrage stelt de heer Vendrig dat de geraamde beheerkosten binnen programma 5.2 ook toereikend moeten zijn voor nieuw ingerichte natuur. Omdat onderhoud volgens BBB minstens zo belangrijk is als aanleg, vraagt hij of nieuw ingerichte natuur rechtstreeks wordt gekoppeld aan een beheerbudget en hoe dit financieel is geborgd.

Daarnaast vindt BBB monitoring noodzakelijk om de effecten van maatregelen vast te stellen. Omdat monitoring niet als afzonderlijke begrotingspost zichtbaar is, vraagt de heer Vendrig of deze kosten onder programma 5.2 kunnen worden opgenomen.

De heer **Veenboer** (PvdA), sprekend namens PRO, spreekt waardering uit voor de € 60 miljoen die volgens de Miljoenennota beschikbaar komt voor Noord-Holland en in het bijzonder voor Laag Holland. Hij vraagt of deze rijksbijdrage gevolgen heeft voor de provinciale begroting en waar de middelen daarin zichtbaar worden.

Mevrouw **Alberts-Oosterbaan** (SP) licht toe dat een eerder besproken SP-discussienota over bijen is uitgewerkt tot een initiatiefvoorstel. Het voorstel is inhoudelijk gereed en wordt nog ambtelijk besproken. Uit dat overleg kan blijken dat voor de uitvoering budget nodig is, maar de omvang daarvan is nog niet bekend.

Zij vraagt hoe financieel moet worden gehandeld wanneer het initiatiefvoorstel pas na vaststelling van de begroting wordt behandeld. Zij wil weten of vooraf een voorlopig bedrag moet worden gereserveerd of dat de benodigde middelen later kunnen worden verwerkt. Daarbij benadrukt zij dat subsidies en overheidsuitgaven doelmatig moeten worden besteed en tot zichtbaar resultaat moeten leiden.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** reageert eerst op de alternatieve begroting van de Partij voor de Dieren. Hij vindt de financiële redenering nog onvolledig: wanneer grasland voor veeteelt wordt vervangen door groenteteelt en het ganzenbeheer wordt beëindigd, blijft ganzenschade bestaan en kan de schade per hectare bij groentegewassen zelfs hoger zijn. Hij zal de aangekondigde alternatieve begroting met belangstelling lezen.

Over faunaschade spreekt hij waardering uit voor de steun van D66 aan het bestaande beleid. Dit beleid voorziet gedurende drie jaar in intensiever afschot; het eerste jaar is afgerond. Doel is

daarna met aanzienlijk minder afschot een stabiele, lage ganzenpopulatie in stand te houden. Volgens hem levert dit voordelen op voor dierenwelzijn, schadebeperking, vliegveiligheid en natuurbescherming.

De reductiedoelen voor landbouw en natuur noemt hij zeer ambitieus. Voor de glastuinbouw hebben geothermie en andere warmtebronnen positieve verduurzamingseffecten gehad. Netcongestie en een tekort aan CO_2 voor de glastuinbouw leiden er echter toe dat gasgestookte warmtekrachtkoppelingen opnieuw vaker worden ingezet. Daardoor kunnen maatregelen voor netstabiliteit botsen met directe klimaatresultaten.

Ook mestvergisting, groen gas en stikstofkrakers bieden volgens hem veel potentieel voor vermindering van stikstof- en CO_2-uitstoot. De realisatie wordt echter bemoeilijkt door ruimtelijke beperkingen en het ontbreken van stikstofruimte. De klimaatambities blijven gehandhaafd, maar de uitvoering verloopt daardoor moeizamer dan gewenst.

Over de naar voren gehaalde GLB-middelen en de uitvoeringskosten via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland meldt hij dat in de stukken een extra storting is opgenomen. Deze is volgens hem voldoende om de kostenstijging op te vangen.

Op vragen van het CDA over de meerjarige raming van faunaschade antwoordt hij dat faunaschade een openeinderegeling is. De raming wordt telkens gebaseerd op de realisatie van het voorgaande jaar en vervolgens doorgetrokken. Zoals eerdere tegenvallers geleidelijk in de begroting zijn verwerkt, zullen ook eventuele meevallers stapsgewijs worden verwerkt. Hij vindt het zuiver om gerealiseerde resultaten af te wachten voordat deze structureel meerjarig worden ingeboekt.

De gedeputeerde verwacht dat de faunaschade dit jaar voor het eerst niet verder stijgt. Als deze ontwikkeling doorzet, kunnen de ramingen de komende jaren geleidelijk neerwaarts worden bijgesteld. De provincie blijft alert op andere groeiende populaties en schadevormen, zodat tijdig kan worden ingegrepen. Provinciale Staten worden rond de zomer geïnformeerd over de kostenontwikkeling, wanneer de eerste indicaties van BIJ12 beschikbaar zijn.

Gedeputeerde Beemsterboer weerspreekt het standpunt van BBB dat afschaffing van de winterrust de meest effectieve maatregel is. De belangrijkste beleidslijn blijft volgens hem het beheer van standganzen buiten de winterperiode. Er loopt onderzoek naar winterschade aan grasland, waaronder het effect op de eerste snede, en naar de mogelijke bijdrage van winterbeheer. Wanneer de uitkomsten positief zijn, kan de politiek besluiten over de winterrust. Hij verwacht echter geen fundamentele verandering van het schadepatroon, omdat de meeste schade buiten de winter ontstaat. Het onderzoek kan volgens hem niet worden versneld, omdat een zorgvuldige onderbouwing tijd vergt.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt hoe gedeputeerde Beemsterboer de inspraakbijdrage over ganzenschade beoordeelt.

Gedeputeerde **Beemsterboer** benadrukt dat hij iedere inspreker waardeert. Zijn reactie richt zich op de stelling dat afschaffing van de winterrust de meest effectieve maatregel zou zijn. Winterbeheer kan volgens hem op onderdelen effect hebben en wordt nog onderzocht, maar het

grootste deel van de schade ontstaat tussen februari en 1 oktober. Daarom richt de provincie zich vooral op het beheer van de standganzenpopulatie buiten de winterperiode. Hij bestrijdt dat winterbeheer de meest effectieve maatregel is.

De heer **Vendrig** (BBB) verduidelijkt dat hij niet uitsluitend doelt op directe schadebestrijding in de winter, maar op populatiebeheer waarmee schade in de zomermaanden kan worden voorkomen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar het Faunabeheerplan Ganzen, waarin de effecten van verschillende maatregelen op de populatie zijn beschreven, waaronder het behandelen van eieren, verjaging, winterbeheer en koppelvormend afschot. Volgens hem heeft het beheer rond februari en maart het grootste effect op de populatie. Winterbeheer kan eveneens bijdragen, maar het mogelijke effect op de totale schade bedraagt volgens zijn herinnering circa 6 procent en moet nog in de praktijk worden vastgesteld. Hij concludeert daarom dat winterbeheer wel effectief kan zijn, maar niet het meest effectief is.

Gedeputeerde **Gielen** verduidelijkt dat voor de volledige realisatie van het Natuurnetwerk Nederland naar schatting circa € 1 miljard nodig is. Daarvan is ongeveer € 500 miljoen beschikbaar; voor het resterende bedrag moet nog dekking worden gevonden.

Over de Kaderrichtlijn Water bevestigt zij dat een deel van de doelen in 2027 niet wordt gehaald. Provinciale Staten ontvangen in november een uitgebreide voortgangsrapportage. Daarin wordt ook ingegaan op mogelijke uitzonderingsgronden, waaronder de kosten-batenafweging en de financiële haalbaarheid van maatregelen.

Op het verzoek van 50PLUS om een overzicht van tekorten en dekkingen verwijst de gedeputeerde naar het Programma Natuurnetwerk, waarin lopende projecten, dekking en voortgang worden weergegeven.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) benadrukt dat daarmee het resterende tekort van € 500 miljoen nog niet is opgelost en vraagt hoe daarvoor in 2028 dekking wordt gevonden.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat het tekort niet in het volgende jaar volledig zal zijn gedekt. De financiering moet blijvend worden besproken met Provinciale Staten en het Rijk, onder meer in het kader van Natuurpact 2.0. De eerder beschikbaar gestelde € 200 miljoen was volgens haar noodzakelijk en substantieel, maar niet voldoende.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vraagt of de Staten richting moeten geven aan de benodigde dekking.

Gedeputeerde **Gielen** bevestigt dat de financiering van de resterende NNN-opgave een gezamenlijke vraag is. Het college blijft aanvullende middelen bij het Rijk bepleiten; ook de nieuwe Staten moeten bepalen hoe zij met het tekort willen omgaan en welke andere oplossingsrichtingen mogelijk zijn.

Over de verdeling van de natuurmiddelen legt gedeputeerde Gielen uit dat inrichting en afwaardering ten laste komen van de reserve Groen. Afwaardering wordt een jaar na verwerving

aan de reserve onttrokken. De structurele beheerkosten komen ten laste van de begrotingspost Natuur- en Landschapsbeheer, omdat beheer doorloopt en daarom niet uit een eindige reserve mag worden betaald.

Met de benodigde beheerkosten voor de geplande uitbreiding van het NNN is volgens haar in de huidige begroting rekening gehouden; bij de Kaderbrief 2025 is hiervoor extra budget beschikbaar gesteld. Met het Rijk loopt nog overleg over aanpassing van de standaardkostprijzen en de verwerking van inflatie. De uitkomst kan gevolgen hebben voor de begroting en wordt dan opnieuw met Provinciale Staten besproken. De monitoringkosten maken deel uit van de beheerkosten.

Over de € 60 miljoen voor Laag Holland binnen het Groene Hart Plus meldt de gedeputeerde dat deze middelen, zodra zij zijn ontvangen, worden verwerkt in de ramingen en de dekking.

Voor het initiatiefvoorstel van de SP over bijen noemt zij twee mogelijkheden wanneer de behandeling na vaststelling van de begroting plaatsvindt: vooraf middelen reserveren of de financiering later regelen via een begrotingswijziging in 2027 of de Kaderbrief 2028. De keuze ligt volgens haar bij Provinciale Staten.

De heer **Mülder** (D66) vraagt vervolgens welke bijdrage de Bossenstrategie levert aan de klimaatdoelen en hoe de provincie deze opgave wil uitvoeren, nu in de klimaatrapportage geen budget zichtbaar is.

Gedeputeerde **Gielen** deelt de zorgen over de uitvoering van de Bossenstrategie. De provincie heeft hierover afspraken met het Rijk en programmeert projecten binnen de beschikbare middelen, waaronder middelen uit de kortetermijnagenda. Zij vindt dat de aangekondigde landelijke evaluatie ook aandacht moet besteden aan haalbaarheid, uitvoerbaarheid en financiering voor provincies. De Bossenstrategie draagt volgens haar rechtstreeks bij aan de klimaatopgave en vloeit voort uit het Klimaatakkoord. Verdere uitvoering blijft echter moeilijk zolang geen aanvullende rijksmiddelen beschikbaar komen.

Tweede termijn commissie

De heer **Klein** (ChristenUnie) steunt de hoofdlijnen van de begroting, maar vindt de gezamenlijke begrotingspost voor faunabeheer en faunaschade onvoldoende inzichtelijk. Hoewel hiervoor een afzonderlijke paragraaf is opgenomen, staat voor beide onderdelen samen € 39 miljoen geraamd. Omdat faunaschade een openeinderegeling is en faunabeheer niet, vraagt hij om een nadere toelichting en om beide posten in een volgende begroting afzonderlijk zichtbaar te maken.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** licht toe dat de afzonderlijke paragraaf is toegevoegd naar aanleiding van een eerder verzoek van Provinciale Staten om faunabeheer los te koppelen van de algemene natuurpost. Verdere uitsplitsing is voor de huidige begroting niet meer mogelijk. Hij zegt toe bij de volgende begroting te onderzoeken of faunabeheer en faunaschade binnen deze paragraaf afzonderlijk kunnen worden weergegeven. Als dit niet mogelijk blijkt, zal het college toelichten waarom.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De Begroting 2027 zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 9 november 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

7 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

7.a Water: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP)

Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een concept van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033 vastgesteld, ten behoeve van bespreking in de Statencommissie Landelijk Gebied. De bespreking dient ertoe om input voor het RWBP te verkrijgen vanuit Provinciale Staten voor de uitwerking van de ontwerpversie van het programma. Gedeputeerde Staten zullen het ontwerp-RWBP naar verwachting in het eerste kwartaal van 2027 vaststellen en het definitieve RWBP in het vierde kwartaal van 2027.

Behandelvoorstel: De commissie bespreekt met elkaar en de gedeputeerde het concept Regionaal Water- en Bodemprogramma en in het specifiek de vragen aan de commissie.

Voorafgaand aan de vergadering heeft zich één inspreker aangemeld voor dit agendapunt. De heer **Griffioen** spreekt in op persoonlijke titel. Hij is melkveehouder en kaasmaker bij De Groene Griffioen, een biologisch boerenbedrijf in het veenweidegebied bij Weesp. Zijn bedrijf is nauw verbonden met landschap, water en bodem en zet zich in voor biodiversiteit. Hij wil bijdragen aan een toekomstbestendig bedrijf en een gezond landschap.

Hij wijst erop dat vernatting van een aanzienlijk deel van het veenweidegebied grote gevolgen kan hebben voor het watersysteem, de natuur en de agrarische bedrijfsvoering. Voordat percentages worden vastgelegd, moet volgens hem duidelijk zijn of de maatregelen haalbaar zijn en wat zij daadwerkelijk opleveren.

Ten eerste vraagt hij of per gebied wordt aangetoond dat vernatting verenigbaar is met de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Daarbij moeten de risico's van fosfaatmobilisatie en de extra aanvoer van gebiedsvreemd water worden meegewogen.

Ten tweede vraagt hij om vooraf voor droge jaren een waterbalans op te stellen. Deze moet inzicht geven in de beschikbaarheid van voldoende water zonder natuur, landbouw of andere gebieden onevenredig te benadelen. Ook vraagt hij onderzoek naar de gevolgen voor waterberging, afvoercapaciteit en de bescherming van omliggende steden en dorpen tegen wateroverlast.

Ten derde wil hij dat de netto klimaatwinst wordt beoordeeld aan de hand van de uitstoot van CO_2, methaan en lachgas. Daarmee moet per gebied en waterpeil duidelijk worden welke aanpak het meeste klimaateffect heeft. Hij wijst erop dat een hoger waterpeil ook tot meer methaanuitstoot kan leiden.

Ten vierde vraagt hij de gevolgen voor melkveehouderijen integraal mee te wegen. Vernatting kan volgens hem leiden tot hogere voerkosten, een lagere mineralenbenutting en een grotere afhankelijkheid van voer van buiten het bedrijf. Naast de klimaatwinst per hectare moeten daarom ook het bedrijfsresultaat, de voedselproductie en de totale milieubelasting worden beoordeeld. Wanneer maatschappelijke winst gepaard gaat met structureel inkomensverlies of verplaatsing van

milieubelasting, vraagt hij om een economisch haalbaar alternatief en een eerlijke vergoeding voor geleverde maatschappelijke diensten.

Zijn centrale vraag is of de provincie bereid is het beoogde percentage vernatting en de gebiedskeuzes aan te passen wanneer waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, waterveiligheid of netto klimaatwinst onvoldoende zijn gewaarborgd. Hij roept op zorgvuldig om te gaan met het eeuwenoude cultuurlandschap en te kiezen voor een samenhangende aanpak die natuur, water, klimaat en een toekomstbestendige agrarische sector gezamenlijk vooruithelpt.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
De heer **Vendrig** (BBB) vraagt naar de gemiddelde drooglegging van de percelen van de heer Griffioen en naar de gevolgen die hij verwacht wanneer de plannen voor vernatting worden uitgevoerd.
De heer **Griffioen** antwoordt dat de drooglegging binnen de polder varieert van ongeveer 40 tot 80 centimeter. Hoe de vernatting precies wordt uitgevoerd, is volgens hem nog niet duidelijk. Hij verwacht wel dat hiervoor veel extra water nodig is, waardoor meer gebiedsvreemd water moet worden aangevoerd. Onderzoek naar het aanvoerwater voor het Naardermeer laat volgens hem zien dat dit water te fosfaatrijk is om de gewenste waterkwaliteit in het veengebied te waarborgen. Daardoor kan eutrofiëring toenemen en kan de klimaatwinst lager uitvallen dan bij gebruik van zuiver regenwater. Tegelijkertijd verwacht hij dat de landbouwkundige waarde van de grond afneemt, met negatieve gevolgen voor de economische rendabiliteit en de mogelijkheden voor kringlooplandbouw.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt, in vervolg op de inbreng van de heer Vendrig, hoe groot de heer Griffioen de kans acht dat het geschetste scenario met aanzienlijke gevolgen daadwerkelijk optreedt. Hij vraagt in hoeverre voor de heer Griffioen al duidelijk is welke ontwikkelingen in het gebied zullen plaatsvinden.
De heer **Griffioen** antwoordt dat dit voor hem nog onduidelijk is. De doelstelling om 30% van het veenweidegebied te vernatten kan, als deze ook voor 30% van zijn gebied geldt, aanzienlijke gevolgen hebben. Hij heeft echter geen inzicht in de precieze uitwerking voor zijn polder en sluit niet uit dat daar een ander percentage zal gelden. Volgens hem moet het percentage afhangen van de mate waarin daadwerkelijk voortgang wordt geboekt op het gebied van klimaat, waterkwaliteit, bodemdaling en veiligheid. Als de beoogde resultaten niet worden bereikt, moet de doelstelling van 30% volgens hem kunnen worden aangepast.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Griffioen voor zijn inspraak.

Eerste termijn commissie
Mevrouw **Gordijn** (JA21) **Mevrouw Gordijn (JA21)** benadrukt dat schoon water en bescherming tegen wateroverlast belangrijke provinciale opgaven zijn. Tegelijkertijd moeten inwoners kunnen wonen en agrariërs kunnen ondernemen. Zij vraagt daarom om effectieve en uitvoerbare maatregelen waarvan de gevolgen vooraf duidelijk zijn.

Over de Kaderrichtlijn Water vraagt zij of een verbod of een beperking van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermings- en Natura 2000-gebieden nog afhankelijk is van onderzoek, of dat Gedeputeerde Staten deze beperkingen al willen invoeren.

Eventuele maatregelen moeten volgens haar worden onderbouwd met onderzoek naar de bronnen van vervuiling, de verwachte effecten, natuurlijke achtergrondbelasting en minder ingrijpende alternatieven. Ook moeten de economische gevolgen voor bedrijven worden meegewogen.

Bij de voorgestelde escalatieladder vraagt zij eveneens om een onderbouwing van de noodzaak, effectiviteit en proportionaliteit van strengere regels. Effecten van maatregelen kunnen pas na verloop van tijd zichtbaar worden en sommige ontwikkelingen liggen buiten de invloed van de provincie.

Over vernatting maakt zij zich zorgen vanwege de extra vraag naar schaars zoetwater, mogelijke tijdelijke verslechtering van de waterkwaliteit en een groter risico op wateroverlast. Omdat verdienmodellen en financiële instrumenten nog niet zijn uitgewerkt, vraagt zij vóór invoering van ingrijpende maatregelen duidelijkheid over de getroffen bedrijven, mogelijke alternatieven en de opvang van economische gevolgen.

Ook bij nieuwe gebiedsgerichte wateroverlastnormen vraagt zij om zorgvuldigheid. Aanpassing van de norm voor grasland mag volgens haar niet leiden tot het afwentelen van waterproblemen en schade op agrariërs zonder duidelijke afspraken over bescherming en vergoeding.

JA21 is positief over maatregelen die de beschikbaarheid van zoet- en drinkwater vergroten. Mevrouw Gordijn noemt ondergrondse wateropslag, het beter vasthouden van zoetwater en uitbreiding van de drinkwaterproductiecapaciteit. Zij vraagt Gedeputeerde Staten hieraan bij de verdere uitwerking van het programma prioriteit te geven. Deze maatregelen kunnen volgens haar de weerbaarheid tegen droogte vergroten en ruimte bieden voor woningbouw, landbouw en economische ontwikkeling.

Tot slot pleit zij voor realistisch en toekomstbestendig water- en bodembeleid, zonder onnodige beperkingen voor inwoners en ondernemers.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) spreekt waardering uit voor het werk aan het Regionaal Water- en Bodemprogramma, maar is ontsteld dat Gedeputeerde Staten zich volgens haar neerleggen bij het niet behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de termijn naar 2033 verschuiven. Zij mist concrete doelen voor het terugdringen van PFAS-pesticiden in het grondwater en van normoverschrijdingen door bestrijdingsmiddelen. Zij vraagt of dergelijke doelen alsnog in het programma worden opgenomen.

Bij deelprogramma C, Gezond en genoeg water, wordt voor nutriënten en chemische stoffen verwezen naar het Rijk. Mevrouw Egbers vraagt of de provincie daarmee aangeeft hierop niet zelf te kunnen sturen. Volgens haar heeft de provincie wel invloed op landbouw en industrie.

Daarnaast vraagt zij of zwemwater voortaan niet alleen op bacteriën en blauwalg, maar ook op chemische stoffen en bestrijdingsmiddelen wordt beoordeeld. Zij verwijst naar berichtgeving van Natuur & Milieu en naar de conclusie van de Europese Commissie dat de huidige monitoring geen volledig beeld geeft van de risico's voor milieu en gezondheid.

Mevrouw Egbers steunt het voorstel van natuurorganisaties voor een verbod op bestrijdingsmiddelen in een zone rond Natura 2000-gebieden. Daarmee kan volgens haar een buffer ontstaan tussen kwetsbare natuur en intensieve landbouw. Agrariërs in deze zones zouden met voorrang kunnen worden ondersteund bij de omschakeling naar emissiearme of biologische teelt. Zij vraagt hoe Gedeputeerde Staten tegenover dit voorstel staan.

Tot slot vraagt zij om in het programma als harde randvoorwaarde op te nemen dat nieuwe waterwinningsprojecten niet ten koste mogen gaan van de natuur.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) spreekt namens PvdA en GroenLinks (PRO) waardering uit voor het omvangrijke programma. De fracties vinden het een goede en noodzakelijke stap om water, bodem en klimaatadaptatie integraal te benaderen. De droge zomer toont volgens hen aan dat voortzetting van de bestaande koers onvoldoende is. Zij waarderen dat het programma erkent dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water niet worden gehaald, maar vragen om een daadkrachtige en concrete uitvoering.

PRO noemt het zeer zorgelijk dat geen enkel oppervlaktewaterlichaam in Noord-Holland aan alle ecologische doelen voldoet. De fracties betwijfelen of de voorgestelde escalatieladder snel genoeg werkt, omdat dwingende regels en ruimtelijke beperkingen voor lozingen pas als laatste middel worden ingezet. Te lang wachten kan volgens hen leiden tot een juridische impasse, vergelijkbaar met het stikstofdossier.

Ook vragen zij hoe herziening van de wateroverlastnorm voor grasland zich verhoudt tot de noodzakelijke verhoging van het waterpeil en het tegengaan van bodemdaling in kwetsbare veenweidegebieden. Versoepeling van deze norm zou volgens PRO alleen mogelijk moeten zijn wanneer het grondwaterpeil structureel wordt verhoogd.

Over waterveiligheid uit PRO zorgen over het uitstel van de termijnen voor regionale keringen tot 2035 en 2040. De fracties begrijpen de wens om maatschappelijke kosten te spreiden, maar vinden dat versnellende klimaatverandering geen onnodige risico's rechtvaardigt. Zij stellen voor dat de provincie zelf vooraf de meest risicovolle locaties aanwijst en daarmee meer regie neemt.

Daarnaast vinden de fracties het programma op onderdelen te vrijblijvend, omdat voor onder meer klimaatrechtvaardigheid en veilige zwemlocaties nog geen middelen zijn gereserveerd.

PRO verzoekt Gedeputeerde Staten in de volgende versie sneller werk te maken van veilige dijken, strengere voorwaarden voor bekende vervuilers eerder in de escalatieladder toe te passen en te onderzoeken of nieuwe woningbouw in de laagste en meest watergevoelige polders kan worden verboden. Ook vragen de fracties om concrete bescherming van kwetsbare groepen tegen hitte.

Tot slot wil PRO dat de definitieve versie opnieuw aan Provinciale Staten wordt voorgelegd. Hoewel de vaststelling een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten is, vormt het programma volgens de fracties een belangrijke bouwsteen voor de Omgevingsvisie en heeft het grote maatschappelijke gevolgen.

De heer **Heijnen** (CDA) noemt het Regionaal Water- en Bodemprogramma een evenwichtig stuk. Noord-Holland moet zich volgens hem voorbereiden op zeespiegelstijging, verzilting en

verbetering van de waterkwaliteit. De provincie moet zich zowel beschermen tegen water als aanpassen aan veranderingen in het water- en bodemsysteem.

Hij wijst erop dat Nederland al eeuwen ervaring heeft met waterbeheer, waarbij water soms wordt tegengehouden en soms gecontroleerd ruimte krijgt. Water en bodem vormen volgens hem een ordenend principe, maar mogen niet als enige bepalen waar ontwikkelingen wel of niet mogelijk zijn. Er blijft een evenwichtige en genuanceerde afweging nodig.

De thematische deelprogramma's bieden volgens het CDA een goede basis. De gebiedsgerichte uitwerking blijft echter op onderdelen nog onvoldoende concreet, terwijl juist daar de grootste gevolgen van maatregelen zichtbaar worden. Inwoners, bedrijven en agrariërs kunnen daardoor nog moeilijk beoordelen wat het programma voor hun gebied betekent.

De heer Heijnen vraagt hoe Gedeputeerde Staten bewoners, ondernemers, boeren en andere gebruikers bij de gebiedsgerichte uitwerking betrekken en wanneer meer duidelijkheid ontstaat over de gevolgen van het programma. Ook wil hij weten wanneer Provinciale Staten voldoende concrete informatie krijgen om hierover een politiek oordeel te vormen.

Tot slot sluit hij zich aan bij PRO en vraagt hij het programma vanwege de grote maatschappelijke impact opnieuw aan Provinciale Staten voor te leggen.

Mevrouw **Jansen** (D66) spreekt waardering uit voor het Regionaal Water- en Bodemprogramma en voor het uitgangspunt dat water en bodem sturend en waar nodig leidend zijn. Tegelijkertijd vreest zij dat het document een papieren werkelijkheid blijft. Zij wijst erop dat eerdere ambities en termijnen voor onder meer het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water en de Bossenstrategie niet zijn gehaald en mist in het programma een gevoel van urgentie.

Zij vraagt meer aandacht voor de gevolgen van droogte en bosbranden, gezondheidszorgen van omwonenden van agrarische percelen en vervuiling van zwem- en drinkwater. Volgens haar ontbreekt een concrete belofte aan inwoners over de wijze waarop de provincie een betere en gezondere leefomgeving wil realiseren.

Mevrouw Jansen overweegt daarom een tweeminutendebat aan te vragen, zodat Provinciale Staten met moties concrete voorstellen kunnen doen voor de verdere uitwerking van het programma.

Haar grootste zorg betreft de kwaliteit van het drinkwater en de aanwezigheid van PFAS. Zij verwijst naar door haar genoemde concentraties boven de norm en vraagt hoe Gedeputeerde Staten aankijken tegen het PFAS-vrij maken van gebieden rond grondwaterwinningen. Daarnaast vraagt zij hoe Gedeputeerde Staten staan tegenover voorwaarden bij de verpachting van provinciale grond, waarbij alleen agrariërs in aanmerking komen die geen kunstmest of chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken. Zij verwijst daarbij naar een vergelijkbare aanpak in Groningen.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) wijst erop dat de zomer van 2026, met sproeiverboden en gesloten sluizen, de kwetsbaarheid van de watervoorraad heeft aangetoond. Haar fractie steunt de prioriteit voor schoon drinkwater en waterveiligheid, maar heeft zorgen

over de financiële dekking en de concrete uitvoering van het Regionaal Water- en Bodemprogramma.

Zij verwijst naar maatregelen waarvoor nog geen financiering beschikbaar is en waarvan de besluitvorming wordt doorgeschoven naar de volgende Statenperiode. Omdat het definitieve programma pas na de verkiezingen wordt vastgesteld, vraagt zij om bij het ontwerp in het eerste kwartaal van 2027 een overzicht te ontvangen van de maatregelen zonder dekking en van de wettelijk verplichte maatregelen.

Daarnaast waardeert zij de prioriteit voor kwetsbare ouderen in gebieden met een hoog hitterisico. Zij vraagt welke concrete maatregelen voor vergroening, schaduw en verkoeling worden voorzien, welk budget daarvoor beschikbaar is en wanneer de provincie nauwkeuriger inzicht heeft in de betrokken kwetsbare groepen.

Over de veenweidegebieden vraagt zij wat het plan is wanneer het Rijk niet bijdraagt aan de beoogde langjarige compensatie. Ook wil zij weten hoe Gedeputeerde Staten voorkomen dat agrariërs langdurig in onzekerheid verkeren voordat de kaders zijn vastgesteld.

Tot slot vraagt zij naar de financiële en juridische gevolgen van het niet behalen en mogelijk aanpassen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Zij vindt dat de financiële vertaling niet uitsluitend naar de coalitiebesprekingen van het volgende jaar mag worden doorgeschoven en vraagt de gedeputeerde om duidelijkheid over de aanpak.

Mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) sluit zich kortheidshalve aan bij de bijdrage van mevrouw Jansen (D66).

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vindt waterkwaliteit belangrijk, maar waarschuwt dat uitbreiding van het aantal gemeten stoffen en steeds nauwkeuriger meettechnieken niet vanzelf reden tot zorg zijn. Hij betwist dat de recente zeespiegelstijging aan menselijk handelen kan worden toegeschreven. Vernatting levert volgens hem geen klimaatwinst op, veroorzaakt vooral problemen voor agrariërs en voorkomt de al eeuwen bestaande bodemdaling niet.

Mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) verwijst in een interruptie naar berichtgeving van de NOS van 3 september dat zwemwater niet op bepaalde chemicaliën wordt gecontroleerd, terwijl deze stoffen aanwezig zijn en mensen ziek kunnen maken. Zij vraagt de heer Van Tiggelen hoe hij daartegen aankijkt.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vindt dat ziekte door verontreinigd zwemwater waar mogelijk moet worden voorkomen.

Vervolgens betwist hij dat sprake is van versnelde klimaatverandering. Eén droge, langdurig mooie zomer zegt volgens hem niets over het klimaat, dat over perioden van ten minste dertig jaar wordt beoordeeld. Ook voert hij aan dat het wereldwijd verbrande natuurareaal afgelopen zomer volgens hem uitzonderlijk laag was en dat de meeste bosbranden door menselijk handelen of brandstichting ontstaan; natuurlijke oorzaken zoals blikseminslag komen volgens hem minder vaak voor.

De heer **Heijnen** (CDA) is van mening dat de heer Van Tiggelen bosbranden en zeespiegelstijging te veel bagatelliseert. Ongeacht de oorzaak blijven deze verschijnselen volgens hem reële problemen, waardoor dijkversterking en bescherming tegen bosbranden nodig zijn.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vindt dat pyromanen moeten worden aangepakt, maar natuurlijke branden door blikseminslag niet volledig zijn te voorkomen. Volgens hem kan de mens het klimaat niet sturen. Hij erkent dat opwarming door uitzetting van water tot zeespiegelstijging leidt.

In een vervolginterruptie vraagt de heer **Heijnen** (CDA) of daaruit volgt dat de dijken moeten worden versterkt.

Volgens de heer **Van Tiggelen** (PVV) zijn de bestaande versterkingen voorlopig toereikend. Hij schat de huidige zeespiegelstijging op ongeveer 1,6 millimeter per jaar, oftewel zestien centimeter per eeuw, en ziet daarom geen acute noodzaak.

Mevrouw **Jansen** (D66) noemt zijn houding defaitistisch: hij erkent klimaatverandering en verwacht een nieuwe ijstijd, maar verbindt daaraan volgens haar geen handelen.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) verwijst naar de geologische geschiedenis en beschouwt de huidige tijd als een relatief warme interglaciale periode binnen een langdurige ijstijd. Hij spreekt niet van een klimaatcrisis maar van een gunstige tijdelijke klimaatsituatie, waarvan onduidelijk is wanneer die eindigt. Berichtgeving over een klimaatcrisis kwalificeert hij als misleidend.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt vervolgens of die opvatting de overheid ontslaat van de plicht zich aan te passen en kwetsbare groepen, waaronder ouderen die slecht tegen hitte kunnen, te beschermen.

Klimaatadaptatie is volgens de heer **Van Tiggelen** (PVV) vanzelfsprekend, omdat mensen zich altijd aan een veranderend klimaat hebben aangepast. Hij noemt airconditioning als voorbeeld en voert aan dat kou wereldwijd volgens hem meer slachtoffers maakt dan hitte.

De **voorzitter** verzoekt de heer Van Tiggelen terug te keren naar het Regionaal Water- en Bodemprogramma.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) laat weten dat zijn bijdrage al was afgerond en dat hij de interrupties alleen heeft benut om zijn standpunten toe te lichten.

De heer **Vendrig** (BBB) dankt voor het concept-RWBP en vraagt hoe GS aankijkt tegen het voorstel van de heer Griffioen om het beoogde percentage vernatting afhankelijk te maken van aantoonbare winst op andere beleidsterreinen. BBB onderschrijft het belang van waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en waterkwaliteit, maar waarschuwt dat te hoge, onhaalbare of onbetaalbare ambities de provincie via haar eigen regels in een “waterslot” kunnen brengen. Daarom moeten belangen zorgvuldig worden afgewogen.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt of BBB de ambities wil beperken uit vrees voor zo’n waterslot.

De heer **Vendrig** (BBB) verduidelijkt dat BBB juist wil voorkomen dat de provincie zichzelf doelen oplegt die zij niet kan waarmaken en daardoor in de regels verstrikt raakt.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) brengt daartegen in dat de regels al bestaan en dat volgens Volt vooral de ambities tekortschieten.

Volgens de heer **Vendrig** (BBB) moeten de geldende regels worden gevolgd, maar hoeven de provinciale ambities niet hoger te liggen dan noodzakelijk.

Omdat belangenafweging een politieke keuze is, wil de heer Vendrig weten wanneer Provinciale Staten zich kunnen uitspreken over de vormgeving van vernatting, de voorwaarden en aanvaardbare restrisico's. Hij verzoekt GS hierop te reflecteren.

Ook vraagt hij wanneer Provinciale Staten kunnen besluiten over waternormen en de financiële gevolgen daarvan. Doelen die later onhaalbaar blijken, kunnen volgens BBB hoge kosten veroorzaken en andere ontwikkelingen blokkeren.

Tot slot steunt BBB het uitgangspunt dat agrarische bedrijfsvoering in veenlandschappen rendabel moet blijven, al vraagt dit nog uitwerking. De heer Vendrig wil weten of deze randvoorwaarde ook geldt voor agrarische bedrijven in de binnenduinrand.

De heer **Klein** (ChristenUnie) verwelkomt het uitgebreide concept-RWBP, omdat Noord-Holland tegelijk te maken heeft met te veel, te weinig, onvoldoende schoon en brak water en met bescherming tegen water. Hij steunt de brede, integrale aanpak en de thematische deelprogramma's. Bij de uitwerking moet de provincie volgens hem nauw contact houden met rechtstreeks betrokkenen, zoals agrariërs, en iedere maatregel aan de praktijk toetsen. Inzet op klimaatadaptatie mag bovendien niet ten koste gaan van maatregelen tegen klimaatverandering.

De ChristenUnie deelt de zorgen over PFAS in drinkwater en wil dat de provincie hieraan prioriteit geeft. De heer Klein vraagt welke maatregelen uitvoerbaar en effectief zijn, waaronder een verbod op bestrijdingsmiddelen in waterwingebieden, en of vervuiling mogelijk vooral door verwaaiing via de lucht ontstaat.

Hij is positief dat de provincie waterbesparing als taak oppakt. Binnen haar bevoegdheden kan zij volgens hem veel bereiken, onder meer door verspilling van drinkwater te verminderen. De provincie moet een actievere rol nemen bij het convenant Toekomstbestendig Bouwen, waterbesparing opnemen in regionale woonafspraken en nagaan of subsidies voor gemeenten of inwoners kunnen helpen.

Tot slot mist de heer Klein aandacht voor datacenters als grote watergebruikers. Hij vraagt om dit onderwerp in het definitieve programma op te nemen en strengere regels voor het gebruik van primair water door deze sector te overwegen.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) beschouwt het concept-RWBP als een belangrijke stap naar schoon en veilig water in de juiste hoeveelheid. Zij waardeert dat GS klimaatadaptatie serieus nemen en investeringen en gebiedsontwikkelingen standaard willen toetsen op klimaatrisico's en kansen. Volt ziet uit naar de uniforme werkwijze hiervoor.

Volt maakt zich al langer zorgen over PFAS in drinkwater en noemt de RIVM-cijfers schrikbarend. Ook vreest de fractie dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water niet worden gehaald en betreurt zij dat de provincie pas kort voor de deadline een regionale regierol pakt.

Mevrouw Schneemann steunt een verbod of beperking van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermings- en Natura 2000-gebieden, maar vindt de escalatieladder te afwachtend. Omdat de KRW-doelen buiten bereik raken, verwacht zij eerder ingrijpen.

Verder vraagt zij of GS innovatieve methoden voor PFAS-sanering onderzoeken. Als voorbeeld noemt zij Captureon, een filter voor afvoerputten dat volgens haar tot 97 procent van de microplastics uit bandenslijtage kan tegenhouden en al in Kopenhagen en Berlijn wordt toegepast. Zij wil weten of Noord-Holland deze techniek kan inzetten.

Tot slot vraagt mevrouw Schneemann of alle toepasselijke subsidiemogelijkheden en Europese fondsen voor het RWBP worden benut, of dat bewust van bepaalde regelingen wordt afgezien.

De heer **Vendrig** (BBB) wijst erop dat nog onderzoek loopt naar een verbod op gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Hij vraagt of snelle invoering niet tot planschade kan leiden.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) acht dat risico niet doorslaggevend.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt daarop waarom Volt het onderzoek niet wil afwachten, omdat een te snel besluit zonder goede onderbouwing volgens hem risico's kan opleveren.

Volgens mevrouw **Schneemann** (Volt) is al te lang gewacht. De KRW-doelen moeten volgens haar binnen twee maanden worden gehaald, terwijl de vervuilingsbronnen redelijk goed bekend zijn. Na dertig jaar zonder voldoende resultaat is snel handelen nodig, omdat verder uitstel de schade vergroot.

De heer **Vendrig** (BBB) betwist dat de sector in die dertig jaar niets heeft gedaan. Volgens hem werkt de sector aan vermindering van de vervuiling en verbetert de waterkwaliteit wel degelijk.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) erkent dat inspanningen zijn geleverd, maar constateert dat het gewenste resultaat nog niet is bereikt. Daarom blijft versnelling volgens haar noodzakelijk.

De heer **Dijkman** (VVD) complimenteert het college met het degelijke en uitvoerige conceptrapport en de technische briefing. Hij vraagt hoe het RWBP zich verhoudt tot het huidige Actieprogramma Water en vindt het concept nog weinig concreet over de uitvoering. Volgens hem kunnen inwoners, bedrijven en agrariërs pas gericht participeren wanneer duidelijk is welke gevolgen maatregelen, zoals een verhoging van het waterpeil, voor hen hebben. De VVD onderschrijft het belang van een veilig, betrouwbaar en toekomstbestendig water- en bodemsysteem, maar vraagt aandacht voor de verhouding tot economische ontwikkeling, woningbouw en toekomstbestendige landbouw. Hij vreest dat een absolute prioriteit voor water en bodem andere ruimtelijke opgaven kan belemmeren en vraagt om een integrale afweging tussen beleidsterreinen.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt hoe de VVD deze positie verenigt met de koers in de concept-omgevingsvisie dat water en bodem sturend en daarmee leidend zijn voor ruimtelijke opgaven.

De heer **Dijkman** (VVD) antwoordt dat dit een wezenlijk punt is, maar vraagt ook aandacht voor woningzoekenden wanneer woningbouw daardoor niet kan doorgaan. Volgens hem is een afweging nodig waarin zoveel mogelijk doelen worden bereikt, terwijl volledige doelrealisatie niet altijd mogelijk zal zijn.

Mevrouw **Jansen** (D66) stelt vast dat zowel het RWBP als de concept-omgevingsvisie water en bodem expliciet als leidend positioneren. Zij constateert dat de VVD dit ter discussie lijkt te stellen en vraagt hoe Gedeputeerde Staten daartegen aankijken, mede omdat het om een coalitiepartij gaat.

De heer **Dijkman** (VVD) vindt twijfel bij een concept legitiem. Hij benadrukt dat hij het belang van waterkwaliteit niet ontkent, maar daarnaast ook andere zorgen en opgaven ziet.

Mevrouw **Jansen** (D66) zegt verbaasd te zijn, omdat juist voor een integrale benadering is afgesproken dat water en bodem sturend zijn. Zij vraagt of de VVD die prioriteit nu alsnog ter discussie stelt.

De heer **Dijkman** (VVD) wijst erop dat het nog om een concept gaat en herhaalt dat zijn zorgen breder zijn dan alleen water.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt om duidelijkheid van Gedeputeerde Staten. Volgens zijn herinnering is in de commissie Ruimte afgesproken dat water en bodem niet leidend maar medebepalend zijn, en op dat punt sluit hij zich aan bij de vraag van D66.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) vraagt of de heer Dijkman vooral aandacht vraagt voor de gevolgen van water- en bodemsturing voor de woningbouwopgave, zonder te bepleiten dat ruimtelijke ontwikkeling voorrang moet krijgen. Daarbij gaat zij ervan uit dat hij geen woningbouw wenst op verontreinigde of wateronveilige locaties.

De heer **Dijkman** (VVD) onderschrijft deze genuanceerdere uitleg.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) vraagt of hij die conclusie daadwerkelijk deelt.

De heer **Dijkman** (VVD) antwoordt dat beide belangen moeten worden afgewogen en dat helder moet zijn welke prioriteit geldt wanneer een keuze nodig is. Als water en bodem altijd voorgaan, kan dat volgens hem andere afgesproken doelen, zoals de bouw van 20.000 woningen in Noord-Holland, in gevaar brengen. Hij vraagt daarom om een integrale benadering en om een reflectie van de gedeputeerde.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) benadrukt dat duurzame ontwikkeling ook vraagt om zorgvuldige keuzes over waar en hoeveel wordt gebouwd. Zij wijst op de gezondheidsrisico's van bouwen nabij verontreinigde gebieden en vraagt of de heer Dijkman het ermee eens is dat water en bodem daarom richtinggevend moeten zijn binnen de omgevingsvisie.

De heer **Dijkman** (VVD) antwoordt dat bij vergunningverlening sanering van verontreinigde grond vereist is en dat dit risico daarmee volgens hem in beginsel wordt ondervangen.

De heer Dijkman gaat vervolgens in op de aanpak van watercrises. Hij constateert dat de provincie zichzelf in het rapport een beperkte maar belangrijke rol geeft en veel verantwoordelijkheid bij de veiligheidsregio's legt. Op basis van zijn ervaring met het hoge water in het IJsselmeer en Markermeer in 2024, waarbij onder meer Hoorn en Waterland met wateroverlast te maken kregen, vindt hij dat de afstemming en verantwoordelijkheidsverdeling tijdens crises onvoldoende duidelijk zijn. Hij roept de provincie op om daarin sterker de verbinding te leggen.

Mevrouw **Jansen** (D66) keert terug naar de vraag of water en bodem sturend of leidend zijn. Zij citeert uit het concept-RWBP dat drinkwatervoorziening en waterveiligheid bij botsende belangen leidend zijn en vraagt of de VVD instemt met deze koers van Gedeputeerde Staten.

De heer **Dijkman** (VVD) vraagt het college eerst om verduidelijking aan de hand van voorbeelden voordat hij kan zeggen of hij met deze koers instemt.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) verwijst naar een passage op bladzijde 12 over de belangrijke provinciale rol in de ruimtelijke ordening als het gaat over water en bodem, en vraagt of de heer Dijkman deze heeft gelezen.

De heer **Dijkman** (VVD) bevestigt dat hij de passage heeft gelezen, maar benadrukt dat zijn vraag vooral gaat over de concrete invulling daarvan.

Schorsing van 15.31 uur tot 15.40 uur.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Gielen** dankt de commissie voor de inbreng en complimenten over het concept-RWBP. Zij is blij dat het brede, integrale karakter van het programma wordt herkend. Deze bespreking is bedoeld om aandachtspunten van Provinciale Staten op te halen voor de ontwerpversie.

Het RWBP is het eerste programma dat binnen de nieuwe systematiek van de Omgevingswet en de Omgevingsvisie op deze wijze wordt besproken. Bij het ontwerp zal het college inzichtelijk maken hoe de inbreng van Provinciale Staten is verwerkt. Het ontwerp wordt besproken in een benen-op-tafeloverleg en het definitieve programma komt opnieuw in de commissie.

Richting het ontwerp moet duidelijker worden welke concrete maatregelen nodig zijn, wat deze kosten en hoe effectief zij zijn. Omdat het programma vanaf 2028 geldt, is het volgens de gedeputeerde vervolgens aan Provinciale Staten om te besluiten welke budgetten beschikbaar worden gesteld.

Over de Kaderrichtlijn Water erkent zij de zorgen over het niet halen van de doelen in 2027. De provincie blijft de maatregelen uit de lopende planperiode uitvoeren en geeft de doelen niet op.

Wel moet worden bepaald welke aanvullende maatregelen nodig zijn en waarom bepaalde doelen niet worden gehaald.

De beoordelingssystematiek van de KRW houdt in dat een waterlichaam als geheel niet voldoet wanneer één parameter onvoldoende scoort. Volgens de gedeputeerde voldoet circa 87 procent van de parameters en 13 procent niet, maar is die 13 procent verspreid over alle waterlichamen. Dit doet volgens haar niet af aan de zorgen; de provincie blijft inzetten op verbetering en neemt een regierol.

De voorgestelde escalatieladder moet een doelgerichte en gebiedsgerichte aanpak mogelijk maken. Daarmee kunnen maatregelen worden ingezet op plaatsen waar zij daadwerkelijk effect hebben en vanuit kosten-batenperspectief zinvol zijn.

Over zwemwaterkwaliteit bevestigt de gedeputeerde dat een brede chemische beoordeling geen onderdeel is van de reguliere zwemwatermeting. De chemische KRW-normen gaan uit van voortdurende blootstelling, terwijl zwemmen kortdurende blootstelling betreft. Daarom wordt de gezondheidsimpact volgens haar naar verwachting klein geacht. De vervuiling van het oppervlaktewater blijft volgens haar niettemin zorgelijk.

Bij PFAS in drinkwater hebben provincie, Rijk en drinkwaterbedrijven ieder een eigen rol. Een verbod in waterwingebieden kan worden overwogen, maar veel PFAS komt via andere bronnen in het oppervlaktewater terecht. Omdat een groot deel van het Noord-Hollandse drinkwater uit het IJsselmeer komt, pleit het college sinds 2023 voor een Europees totaalverbod op PFAS, inclusief PFAS-pesticiden. De gedeputeerde acht een Europese bronaanpak noodzakelijk.

Voor de veenweiden verduidelijkt zij dat het concept-RWBP geen provinciale doelstelling van 30 procent vernatting bevat. Dit percentage komt uit landelijk klimaatbeleid en is nog niet vertaald naar een provinciale doelstelling. Er bestaat wel een opgave. De provincie wil werken vanuit hotspots waar bodemdaling en veenoxidatie het sterkst zijn.

Per hotspot worden de gevolgen voor waterkwaliteit, klimaatwinst en de sociaaleconomische situatie integraal onderzocht. De gebiedsgerichte aanpak wordt samen met de omgeving uitgewerkt. Daarbij worden wateroverlast, watertekort en de wisselwerking tussen stedelijk en landelijk gebied meegewogen. Per locatie wordt beoordeeld welke maatregel het meest nodig en effectief is.

Naar aanleiding van vragen van JA21 meldt de gedeputeerde dat onderzoek wordt gedaan naar de effectiviteit en proportionaliteit van een verbod op of beperkingen van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het onderzoek is in afronding.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt wanneer Provinciale Staten het onderzoek ontvangen.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat het onderzoek oorspronkelijk voor het derde kwartaal van 2026 was gepland, maar door de complexiteit is vertraagd. Het wordt vóór het einde van 2026 toegezonden. Het onderzoek moet volgens haar recht doen aan de juridische, politieke, morele en economische afwegingen rond effectiviteit en proportionaliteit.

Gedeputeerde Gielen gaat vervolgens in op de vraag van de Partij voor de Dieren waarom bij nutriënten naar het Rijk wordt verwezen. Zij benadrukt dat de verantwoordelijkheden in het waterdomein zijn verdeeld over provincie, waterschappen, gemeenten, Rijk en Europa en soms door elkaar lopen. Het concept-RWBP maakt daarom inzichtelijk welke sturingsmogelijkheden de provincie heeft. Voor nutriënten- en stoffenbeleid liggen die volgens haar vooral in gebiedsgericht beleid en de Omgevingsverordening.

Over nieuwe drinkwaterwinningsprojecten kan zij niet hard toezeggen dat deze nooit ten koste van natuur gaan. Voor ieder project moet een milieueffectrapportage worden uitgevoerd, waarin milieu- en omgevingsaspecten worden getoetst. Op basis daarvan wordt vervolgens een afweging gemaakt.

In reactie op PRO licht zij toe dat de provincie bij de wateroverlastnorm voor grasland gebiedsgericht wil werken. In kwetsbare veengebieden worden bodemdaling, emissies, waterbeschikbaarheid en wateroverlastrisico's in samenhang afgewogen. Daarom wordt volgens haar overgegaan van een standaardnorm naar maatwerk. Dit sluit aan bij de escalatieladder, waarbij per gebied wordt beoordeeld welke aanpak effectief en noodzakelijk is.

Het uitstel van de termijnen voor regionale keringen houdt volgens de gedeputeerde verband met de praktische uitvoerbaarheid voor de waterschappen. De provincie blijft de risico's monitoren en neemt naar haar zeggen geen onverantwoorde risico's.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) verduidelijkt haar vraag over de escalatieladder. Zij steunt een gebiedsgerichte aanpak met maatwerk, maar vindt dat strengere voorwaarden voor bekende vervuilers niet pas als laatste stap moeten worden ingezet. Zij vraagt te onderzoeken of deze voorwaarden eerder in het stappenplan kunnen worden opgenomen, omdat de huidige opzet volgens haar te veel ruimte biedt aan bekende vervuilers.

Gedeputeerde **Gielen** zegt toe dit aandachtspunt mee te nemen richting het ontwerp en daarbij aan te geven hoe met de inbreng van de commissie wordt omgegaan.

Over participatie en de gebiedsgerichte uitwerking antwoordt de gedeputeerde dat de provincie de deelprogramma's op hoofdlijnen uitwerkt met gebiedspartners, waaronder overheden, maatschappelijke organisaties en collectieven. Wanneer maatregelen concreter en lokaler worden, gaat de provincie ook met bewoners, grondeigenaren en ondernemers in gesprek. Zij maakt daarmee onderscheid tussen participatie over de hoofdlijnen en overleg over lokale maatregelen.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt of de gekozen participatieaanpak voldoende is om onrust bij inwoners en ondernemers te voorkomen. De inspraak laat volgens hem zien dat er verschillende beelden bestaan over de gevolgen voor de eigen omgeving en bedrijfsvoering.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat het Regionaal Water- en Bodemprogramma al langer wordt besproken met natuur- en agrarische organisaties en de waterschappen. Ook is gebruikgemaakt van de participatie rond de Omgevingsvisie en sluit de provincie waar mogelijk aan bij bestaande gebiedsprocessen. Zij acht dit op dit moment de haalbare aanpak.

Over de door D66 gevraagde concreetheid zegt de gedeputeerde dat het conceptprogramma vooral de koers en uitgangspunten vastlegt. De concrete maatregelen worden vervolgens gebiedsgericht en samen met betrokken partners uitgewerkt. Zij deelt de wens om snel concreter te worden, maar benadrukt dat daarvoor eerst kaders nodig zijn.

Over de financiële dekking antwoordt zij 50PLUS dat bij het ontwerp duidelijker moet worden welke maatregelen nodig zijn en welke kosten daarmee gemoeid zijn. Het concept-RWBP is ambtelijk afgestemd op het Nationaal Waterprogramma, waardoor doelen en ambities vergelijkbaar zijn. Voor verschillende dossiers, waaronder waterkwaliteit en veenweide, is echter nog onzeker welke subsidies en regelingen het Rijk beschikbaar stelt. De financiering blijft daarom een gezamenlijke zoektocht.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vraagt wat er in de tussentijd gebeurt met de financiële en juridische gevolgen van het niet halen van de KRW-doelen. Zij wijst erop dat de financiële vertaling van de KRW-ambities volgens de Memorie van Antwoord pas bij de coalitiebesprekingen in het volgende jaar aan de orde komt, terwijl nu al verdere uitwerking nodig is.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat Provinciale Staten nog dit jaar een uitgebreid stuk over de Kaderrichtlijn Water ontvangen. Het ontwerpdeel voor de KRW wordt naar voren gehaald en bevat zowel de voorgenomen maatregelen als de verantwoording over de afgelopen planperiode, opgesteld in samenwerking met de waterschappen.

Naar aanleiding van de bijdrage van de ChristenUnie staat de gedeputeerde positief tegenover een actievere provinciale rol bij de uitvoering van het convenant Toekomstbestendig Bouwen en de koppeling met regionale woonafspraken. De provincie werkt al aan een handreiking waarmee gemeenten waterbesparing kunnen opnemen in hun volkshuisvestingsprogramma's.

Datacenters worden richting het ontwerp-RWBP meegenomen als belangrijke nieuwe watervraag.

De door mevrouw Schneemann (Volt) genoemde methode om plastic- en rubberdeeltjes uit wegwater te verwijderen is bij de gedeputeerde nog niet bekend; zij zegt toe deze techniek te bekijken.

Op de vraag van de VVD verduidelijkt de gedeputeerde dat het nieuwe Regionaal Water- en Bodemprogramma voortbouwt op het huidige Regionaal Waterprogramma en de provinciale taken en nieuwe maatregelen voor de volgende programmaperiode bevat.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of Provinciale Staten bij de volgende versie van het RWBP nog afwegingen kunnen maken over normen en eventuele aanpassingen daarvan.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat financiële kosten en baten van gebiedsontwikkelingen vooraf inzichtelijk moeten worden gemaakt. Normen kunnen gevolgen hebben voor locatiekeuzes en moeten daarom breed worden afgewogen tegen onder meer klimaatrisico's en eerdere besluiten over woningbouw. Zij betwijfelt of één generieke norm passend is.

De heer **Vendrig** (BBB) is positief over een gebiedsgerichte benadering, maar benadrukt dat Provinciale Staten de mogelijkheid moeten houden financiële gevolgen af te wegen en grote tegenvallers te voorkomen.

Gedeputeerde **Gielen** voegt toe dat daarbij niet alleen de kosten van maatregelen aan de voorkant, maar ook toekomstige kosten van klimaatrisico's moeten worden betrokken.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt opnieuw naar een verbod op bestrijdingsmiddelen in zones rond Natura 2000-gebieden.

Gedeputeerde **Gielen** verwijst naar de bronaanpak voor PFAS, het lopende onderzoek naar beperkende maatregelen voor gewasbeschermingsmiddelen en het programma Natuurherstel en stikstofvermindering.

Op de vervolgvraag van mevrouw **Egbers** (PvdD) verduidelijkt de gedeputeerde dat per Natura 2000-gebied wordt onderzocht welke drukfactoren moeten worden aangepakt voor systeemherstel. Daarnaast loopt een bredere landelijke discussie over Natura 2000, gewasbeschermingsmiddelen en handhaving.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt naar de naam van het onderzoek en naar het verschil tussen "leidend" en "medebepalend".

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat water en bodem volgens de Omgevingsvisie een ordenend principe zijn en medebepalen waar en hoe ontwikkelingen plaatsvinden. Drinkwater en waterveiligheid zijn leidend, omdat daarbij de veiligheid en gezondheid van inwoners in het geding kunnen zijn. Het RWBP werkt deze lijn uit en kiest geen andere koers.

Het onderzoek is aangekondigd in de tussenevaluatie van de Kaderrichtlijn Water en betreft de proportionaliteit en effectiviteit van beperkende maatregelen voor gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermings- en Natura 2000-gebieden. De gedeputeerde verwijst voor de volledige redeneerlijn naar de betreffende brief.

De heer **Dijkman** (VVD) vraagt aandacht voor crisisbeheersing en een mogelijke verbindende rol van de provincie.

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat crisisbeheersing vooral onder de formele rol van de commissaris van de Koning valt. Zij neemt de oproep mee richting het ontwerp-RWBP om deze rol te verduidelijken.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter memoreert dat D66 heeft aangekondigd mogelijk een tweeminutendebat op dit onderwerp aan te vragen.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt bij wijze van orde in welke vergadering van Provinciale Staten het door D66 aangekondigde tweeminutendebat zal plaatsvinden.

De **voorzitter** antwoordt dat dit naar verwachting mogelijk is in de eerstvolgende Statenvergadering van 9 of 16 november 2026. Omdat het onderwerp daar niet afzonderlijk wordt geagendeerd, kan het tweeminutendebat voor die vergadering worden aangemeld. De verdere agendering wordt aan de Agendacommissie overgelaten.

8 Rondvraag gedeputeerde Gielen

Voorafgaand aan de vergadering zijn er geen rondvragen ingediend voor gedeputeerde Gielen. Dit agendapunt is vervallen.

9 B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

9.a Faunabeheer: Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer

Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben het advies van Pels Rijcken 'Afschot grauwe gans op grasland in de winter' ontvangen. Dit ter invulling van motie 29-2026. Op grond van de Provinciewet en de Wet open overheid leggen Gedeputeerde Staten geheimhouding op het advies. Provinciale Staten kunnen het advies van 7 september tot en met 9 november 2026 onder geheimhouding inzien bij de griffie. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om motie 29-2026 hiermee als afgedaan te beschouwen. Verder worden Provinciale Staten via een aparte brief met de samenvatting van het advies geïnformeerd over de stand van zaken van het ganzenbeheer in 2026.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief en het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of motie 29-2026 als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) licht toe dat de motie over winterbeheer is ingediend vanwege de grote schade voor agrariërs en de provinciale financiën. De VVD wil alle mogelijkheden voor effectief en verantwoord ganzenbeheer zorgvuldig laten onderzoeken en spreekt waardering uit voor het college, boeren, faunabeheerders, wildbeheereenheden, jagers en andere uitvoerders. De eerste resultaten van de intensievere aanpak zijn volgens haar hoopgevend, vooral op Texel, maar provinciaal blijft de schade aanzienlijk.

De motie bevatte bewust als voorwaarde dat een pilot juridisch mogelijk en houdbaar moest zijn. De VVD neemt serieus dat de huidige onderbouwing daarvoor onvoldoende is. Omdat winterbeheer op grasland bij een toereikende onderbouwing in de toekomst mogelijk kan zijn, blijft volgens haar onderzoek nodig naar de omvang van de winterschade en de effectiviteit van mogelijke maatregelen.

De VVD steunt het voornemen om aanvullende provinciale regels voor winterbeheer op te heffen, zodat toekomstige aanvragen aan de landelijke wettelijke kaders kunnen worden getoetst. Mevrouw Ouderkerken vraagt of het lopende onderzoek specifiek genoeg is om de ontbrekende juridische onderbouwing te kunnen leveren, hoe Provinciale Staten actief over tussenresultaten worden geïnformeerd en of tussentijdse bevindingen zo nodig direct worden beoordeeld op gevolgen voor het beheer.

Mevrouw **Sijbenga** (BBB) steunt het advies om het huidige ganzenbeheer volgens het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 onverminderd voort te zetten. Het beheer vindt volgens haar plaats binnen de wettelijke kaders en is nodig om schade aan landbouw en natuur en risico's voor de vliegveiligheid te beperken.

Zij begrijpt dat Gedeputeerde Staten betrouwbare gegevens verzamelen om een eventuele toekomstige afschaffing van de winterrust objectief te kunnen onderbouwen. BBB kan daarom instemmen met het afdoen van motie 29-2026.

De heer **Heijnen** (CDA) dankt Gedeputeerde Staten voor de brief en het juridische advies. Het beperken van faunaschade is volgens hem belangrijk voor agrariërs, de veiligheid en de provinciale financiën. Een sterke vermindering van de populatie grauwe ganzen is daarbij cruciaal.

Beperking van de winterrust blijft voor het CDA een mogelijk hulpmiddel, maar vereist een juridisch deugdelijke onderbouwing. Omdat die nu ontbreekt, steunt de fractie aanvullend wetenschappelijk onderzoek en beschouwt zij motie 29-2026 als afgedaan.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) sluit zich aan bij het CDA.

Mevrouw **Bouhlel-Lascaris** (SP) memoreert dat haar fractie tegen de motie heeft gestemd en de winterrust wil behouden. Zij verzet zich daarmee tegen afschot in de winter.

Daarnaast vraagt zij waarom het juridische advies geheim blijft, terwijl de openbare samenvatting al veel informatie bevat. Zij vraagt of het volledige advies openbaar kan worden gemaakt wanneer de provincie voor eventuele procedures een andere advocaat inschakelt.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) memoreert dat haar fractie tegen de motie heeft gestemd. Zij zoekt een balans tussen landbouw, vliegveiligheid, natuur, dierenwelzijn en publieke kosten. Omdat winterafschot juridisch onvoldoende is onderbouwd en verjaging ook dierenleed en verplaatsing van schade kan veroorzaken, kan de motie volgens haar worden afgedaan.

Zij vraagt wel welke maatregelen aantoonbaar werken en wil dat Provinciale Staten tussentijds worden geïnformeerd om zo nodig bij te sturen. Daarbij verwijst zij naar het bijna verdubbelde voorjaarsbeheer, de dalende populatie op Texel en de afgenomen provinciale schade.

Verder vraagt zij wat het opheffen van aanvullende winterregels in de Beleidsregels natuurbescherming praktisch verandert en of Provinciale Staten de wijziging vooraf te zien krijgen. Ook wil zij weten of de doelstelling van ongeveer € 1 miljoen betrekking heeft op dezelfde schadepost voor voorjaarsgras en in welk jaar Gedeputeerde Staten deze ambitie verwachten te halen.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks), sprekend namens PRO, dankt Gedeputeerde Staten voor het laten onderzoeken van langlopende vragen over dit onderwerp en voor de duidelijkheid uit het juridische advies.

PRO vindt het belangrijk te blijven zoeken naar manieren om ganzenschade te verminderen, onder meer door de provincie minder aantrekkelijk voor ganzen in te richten. De fractie vindt het onwenselijk wanneer afschot de enige oplossing lijkt en wil daarom ook alternatieven blijven onderzoeken. PRO kan wel instemmen met het afdoen van de motie.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) kan instemmen met het afdoen van de motie. Bij eventueel aanvullend onderzoek moet volgens haar het herstel van een goede biodiversiteitsbalans vooropstaan. Faunabeheer moet breder zijn dan afschot en rekening houden met de beschermde status van ganzen.

Tot slot merkt zij op dat wijziging van de provinciale beleidsregel neerkomt op een kop op landelijke beleid. Zij vindt het opvallend dat partijen hiervoor pleiten die zich doorgaans tegen zulke provinciale aanvullingen verzetten.

De heer **Klein** (ChristenUnie) dankt Gedeputeerde Staten voor het onderzoek. Een pilot met winterbeheer leek volgens hem een kansrijke manier om de ganzenpopulatie te beheren en de schade te verminderen, maar het is nog niet duidelijk of winterbeheer op grasland daadwerkelijk tot minder schade leidt.

De ChristenUnie steunt daarom de keuze om eerst meer inzicht in de effecten te verzamelen en kan instemmen met het afdoen van de motie.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt waar de bijlage met lopende onderzoeken te vinden is, omdat zij deze niet bij de brief, de brief van 30 april of via de website van de Faunabeheereenheid kan vinden.

Daarnaast vraagt zij principieel of schade aan natuur, leefomgeving en gezondheid door onder meer landbouw, stikstof, meststoffen en watervervuiling ook op de provincie of agrariërs kan worden verhaald. Zij raakt daarbij geëmotioneerd.

Mevrouw **Sijbenga** (BBB) vraagt haar ook oog te hebben voor schade die ganzen aan natuurgebieden veroorzaken.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) antwoordt dat dieren voedsel zoeken en dat mensen volgens haar veel grotere schade aan de aarde veroorzaken. Zij verzet zich tegen het gemak waarmee over het doden van dieren wordt gesproken en benadrukt dat ganzen zelf niet kunnen inspreken.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt waarom mevrouw Egbers meent dat andere partijen gemakkelijk over afschot denken. Zij wijst erop dat het beleid het resultaat is van jaren aan technische briefings, onderzoeken en debatten om de oplopende kosten te beperken.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) herhaalt haar vraag hoe schade aan gezondheid, waterkwaliteit en natuur door de landbouw kan worden verhaald.

Op de herhaalde vraag van mevrouw **Ouderkerken** (VVD) antwoordt mevrouw **Egbers** (PvdD) dat zij vooral doelt op de toon van het debat. Verwijzingen en grappen over ganzenbitterballen en

afschot vindt zij respectloos tegenover dieren en tegenover een partij die specifiek voor dieren opkomt.

Voor de heer **Van Tiggelen** (PVV) kan de motie als afgedaan worden beschouwd.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** benadrukt dat het doden van dieren niet lichtzinnig gebeurt. Provinciale medewerkers, wildbeheereenheden en de Faunabeheereenheid proberen zo respectvol mogelijk met dieren om te gaan. Het beleid is erop gericht na drie jaar intensiever beheer met minder jaarlijks afschot een stabiele, lage populatie in stand te houden.

Het onderzoek naar winterbeheer richt zich specifiek op de omvang van winterschade aan grasland en op de effectiviteit van mogelijk beheer. Op de website van de Faunabeheereenheid staan ook onderzoeken naar verjaging en trekgedrag. Provinciale Staten worden actief geïnformeerd wanneer tussenresultaten daartoe voldoende aanleiding geven; de gedeputeerde verwacht die niet binnen enkele maanden.

Het juridische advies blijft geheim om te voorkomen dat tegenpartijen in procedures de juridische onderbouwing van de provincie kunnen benutten. Het inschakelen van een andere advocaat verandert deze afweging niet.

Het opheffen van de aanvullende provinciale regels voor winterbeheer verandert voorlopig niets, omdat landelijke regels beheer zonder voldoende onderbouwing blijven verhinderen. Wanneer onderzoek in de toekomst wel voldoende basis biedt, vergroot dit de handelingsruimte en blijft het aan Provinciale Staten om over winterbeheer te besluiten.

De doelstelling is om de schade aan voorjaarsgras binnen drie jaar terug te brengen tot ongeveer € 1 miljoen, exclusief schade in ganzenfoerageergebieden. Door inflatie wordt dat bedrag mogelijk niet exact bereikt, maar de schade moet wel sterk dalen ten opzichte van de huidige totale kosten.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vraagt of het opheffen van de aanvullende provinciale regels voor winterbeheer niet als een vrijbrief werkt en verzoekt om nadere uitleg.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat winterbeheer zonder voldoende onderbouwing op grond van landelijk beleid onmogelijk blijft. Het schrappen van de provinciale regels vergemakkelijkt alleen een eventuele toekomstige keuze van Provinciale Staten wanneer onderzoek wel voldoende grond biedt. De afweging blijft bij de Staten.

De gedeputeerde beschouwt de opmerking van Volt over de balans in de biodiversiteit als een opmerking en rondt zijn beantwoording af.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) vraagt of naast verjaging en landschapsinrichting ook natuurlijke predatoren kunnen worden onderzocht. Zij noemt een mogelijke pilot met vossen en vraagt daarbij rekening te houden met de gevolgen voor weidevogels.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat vossenbeheer complex is vanwege de bescherming van weidevogels. Een vos zal volgens hem waarschijnlijk gemakkelijker een grutto dan een gans pakken. Ook landschapsinrichting kan tegengestelde effecten hebben: hogere bomen kunnen roofvogels aantrekken, maar tegelijk nadelig zijn voor weidevogels. Er loopt momenteel geen onderzoek naar herstel van de balans met predatoren zoals vos of wolf.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) vraagt vervolgens of wordt onderzocht welke gewassen en natuurtypen minder aantrekkelijk zijn voor ganzen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat daar nu geen onderzoek naar wordt gedaan. Minder aantrekkelijke gewassen, zoals olifantsgras, kunnen de economische waarde en rentabiliteit van landbouwgrond sterk verminderen. Bovendien eten ganzen ook andere groenten en grassoorten, zodat een gewaswijziging niet betekent dat de populatie verdwijnt. Hij vindt het onderwerp wel het overwegen waard, maar ziet momenteel geen aanleiding voor onderzoek.

De **voorzitter** inventariseert of de motie als afgedaan kan worden beschouwd. Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) geeft aan dat haar fractie na de beantwoording en toelichting van de gedeputeerde kan instemmen met het afdoen van de motie.

De **voorzitter** constateert dat de overige commissieleden daarmee instemmen en verklaart motie 29-2025 'Winterrust ganzen' als afgedaan. De voorzitter concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken.

10 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

Rondvraag inzake het faillissement van het WEC en de gevolgen voor Ecomare, ingediend door D66
Mevrouw **Jansen** (D66) uit zorgen over de gevolgen van het faillissement van het Werelderfgoedcentrum Waddenzee voor Ecomare en de zeehondenopvang langs de Noord-Hollandse kust. Zij vraagt of GS hierover met Ecomare spreekt, welke afspraken bestaan om de opvang te waarborgen, of de benodigde aanvullende ondersteuning samen met betrokken partijen in kaart wordt gebracht en welke verantwoordelijkheid de provincie neemt voor de continuïteit van opvang, onderzoek en natuureducatie.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat Ecomare is geraadpleegd, financieel gezond is en contact houdt met het Werelderfgoedcentrum over de ontwikkelingen. De provincie heeft geen wettelijke taak voor de opvang van zeezoogdieren of andere wilde dieren en kent geen structurele afspraken met Ecomare. Het Rijk is bevoegd gezag voor de Noordzee en Waddenzee.

De provincie neemt daarom geen structurele verantwoordelijkheid en heeft hiervoor geen capaciteit of budget. Ecomare kan mogelijk gebruikmaken van de incidentele provinciale middelen voor wildopvang en voor projecten subsidie aanvragen bij het Waddenfonds. Bij eerdere vergelijkbare aanvragen heeft de provincie cofinanciering verstrekt.

Mevrouw **Jansen** (D66) vindt dat de provincie wel verantwoordelijkheid moet voelen en vraagt of Ecomare een concrete hulpvraag heeft ingediend en of de organisatie de situatie vooralsnog aankan.

Gedeputeerde **Beemsterboer** beantwoordt beide vragen bevestigend.

Rondvraag inzake het RIVM-onderzoek Dalende trend stikstofdepositie, ingediend door BBB.
De heer **Vendrig** (BBB) verwijst naar het RIVM-onderzoek 'Dalende trend stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden'. Volgens hem wijzen de nieuwste cijfers erop dat de stikstofdepositie in Noord-Holland sterk is verminderd. Hij vraagt hoe de gedeputeerde het onderzoek duidt, welke mogelijkheden het biedt, wat de gevolgen zijn voor de zonering en vergunningverlening en wanneer Provinciale Staten over de verwerking in provinciaal beleid worden geïnformeerd.

Gedeputeerde **Beemsterboer** bevestigt dat GS kennis heeft genomen van het onderzoek, dat tussen 2005 en 2024 een daling van 30 procent laat zien. De jaarlijkse herziening van het AERIUS-model leidde vorig jaar tot een correctie van 7 procent voor de depositie op duinnatuur en dit jaar tot een generieke neerwaartse correctie van 5 procent. Hierdoor wordt de opgave voor natuurherstel en vergunningverlening kleiner, maar verdwijnt deze niet.

De dalende trend is volgens hem positief en bevestigt dat emissiereductie werkt, maar de stikstofopgave in Noord-Holland is daarmee niet opgelost. De cijfers zijn relevant voor de gebiedsgerichte uitwerking van de zonering in de twaalf stikstofbelaste gebieden, maar vormen op zichzelf geen reden om zones te laten vervallen of aan te passen.

De lagere depositie is gunstig voor natuurherstel en kan op termijn bijdragen aan vergunningverlening, maar creëert niet automatisch vergunningruimte. De nieuwe cijfers en de herziening van het AERIUS-model worden verwerkt in het programma Natuurverbetering en stikstofvermindering en in de gesprekken met het Rijk over onder meer zonering.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt aanvullend wat de cijfers op korte termijn betekenen voor beleid en uitvoering.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat de neerwaartse modelcorrectie ertoe kan leiden dat enkele hexagonen onder de kritische depositiewaarde komen. Voor een beperkt aantal projecten kan daardoor vergunningverlening mogelijk worden. Ook wordt natuurherstel eenvoudiger, goedkoper en mogelijk sneller haalbaar wanneer de feitelijke depositie lager blijkt dan eerder berekend. Dit kan uiteindelijk bijdragen aan snellere vergunningverlening.

11 Water: C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater

Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een reactie vastgesteld op het rapport van Mobilisation for the Environment (MOB) over het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater. Gedeputeerde Staten blijven inzetten op het verder terugdringen van emissies, het verbeteren van inzicht in herkomst en verspreidingsroutes en stimuleringsmaatregelen tot verduurzaming van de sector, in samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en agrarische partijen.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief van GS en het agendaverzoek en in het specifiek de vragen aan de commissie met elkaar en de gedeputeerde bespreken.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) wil dit agendapunt inhoudelijk goed kunnen bespreken en stelt vanwege de beperkte resterende vergadertijd voor agendapunt 11 aan te houden tot de volgende vergadering van de commissie Landelijk Gebied.

De **voorzitter** constateert dat de commissie hiermee akkoord is. Dit agendapunt is aangehouden.

12 Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering om 16.52 uur.

Sluiting om 16.52 uur.

Toelichting
Uitvoeringskader Waddenfonds 2027 - 2029

Verlenging Gemeenschappelijke regeling Waddenfonds

Indrukwekkende cijfers

- € 800 – 120 -75 in miljoenen
- 475 projecten – 500 mln – 1 mld
- Nog budget (circa € 86 miljoen incl rentebten)
- Verlenging GR tot 2030
- Uitvoeringskader ook tot 2030
- 50:50

Uitvoeringskader 2027- 2029

1. PS stelt UK vast, AB het UP, DB subsidieregelingen

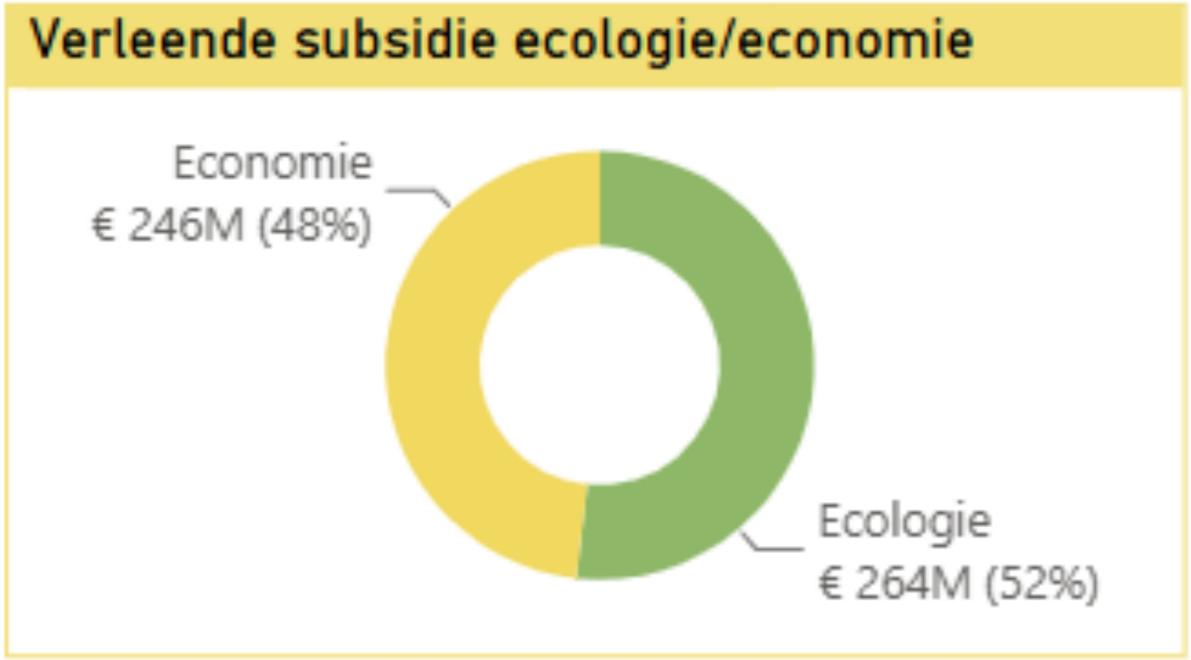
2. Uitgangspunten:
   - geen grote wijziging
   - geen tussentijdse evaluatie

3. Belangrijkste onderwerpen:
   - Hoofddoelstellingen ongewijzigd
   - Uitwerking hoofddoelstellingen in thema's
   - Kernwaarden Waddengebied
   - Uitgangspunten Waddenfonds

Uitvoeringskader 2027- 2029

4. Financiële kaderstelling

- majeur (54 mln excl. rentebaten)
- thematisch-budget lokale innovaties (samen 21,9 mln excl. rentebaten)
- 50-50

Oprichting Waddenfonds

- Motie en amendement Atsma – 50:50
- Artikel 4 Wet op het Waddenfonds
- Vier hoofddoelen
    A. natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied;
    B. externe bedreigingen
    C. een duurzame economische ontwikkeling
    D. duurzame kennishuishouding

50 Ecologie – 50 Economie

- A en B is ecologie, C is economie, D is kennis (50/50)
- Per project: expert bepaalt bijdrage aan doelen.
- Verwerkt in Dashboard: nu 52 % ecologie : 48 % economie

50 Ecologie – 50 Economie

Verdeling vastgelegd in o.a. UP vastgesteld door PS' en

Hoofddoelen		Thema's en BLI	
D. Het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied	A. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied	Natuur	Ecologie
		Werelderfgoed, landschap en cultuurhistorie	
	B. Het verminderen en wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee	Bodem, water, licht en geluid	
	C. Een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied, dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en de direct aangrenzende gebieden	Duurzame recreatie en duurzaam toerisme	Economie
		Verduurzaming energie	
		Verduurzaming waddenhavens	
		Verduurzaming visserij	
		Verduurzaming landbouw	
		Budget Lokale Innovaties	

Dank voor uw aandacht

Zijn er vragen?

20 JAAR

investeringskader WADDENGEBIED

IKW: investeren in het Waddengebied

Presentatie voor Statenleden Noord-Holland

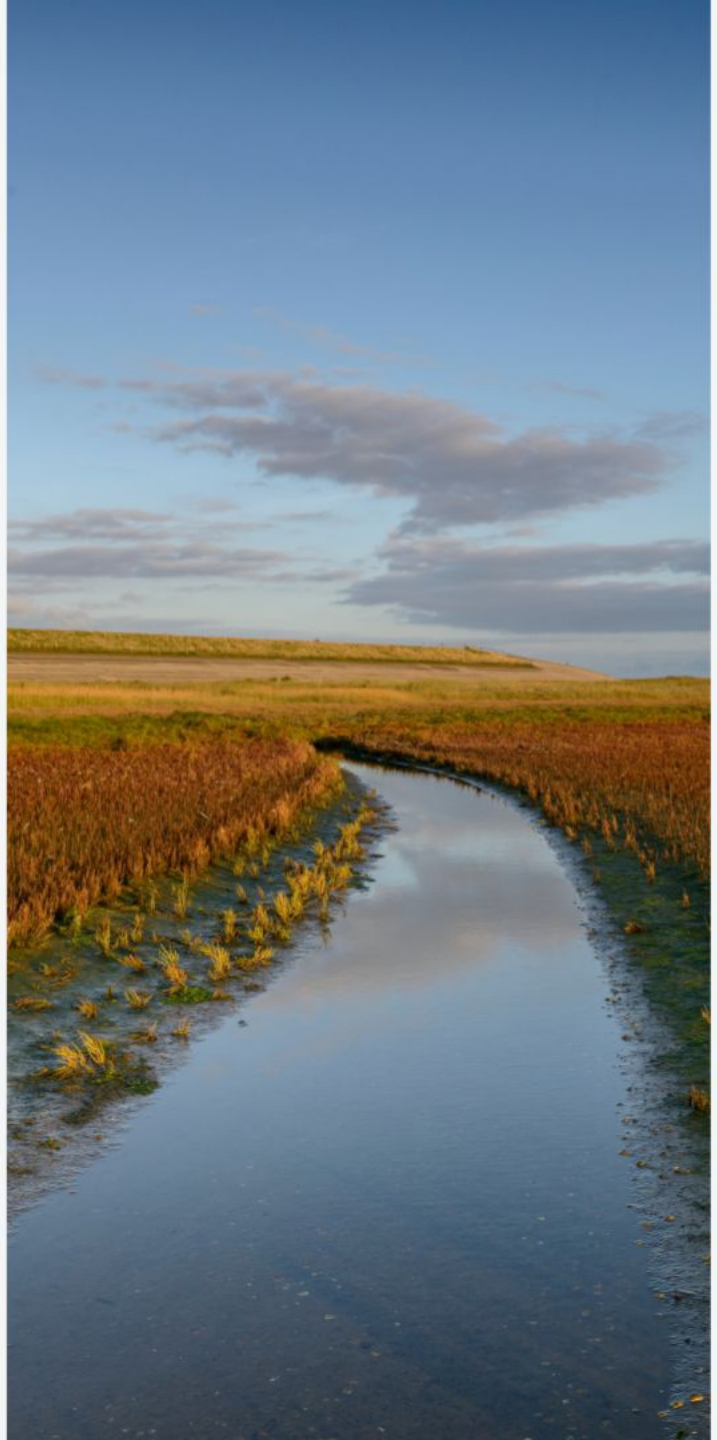
Bert Wijnsma,
Programmamanager IKW

19 oktober 2026

investeringskader WADDENGEBIED

Wat is het IKW?

- Samenwerkingsverband van 3 Waddenprovincies
- Versterken economie en ecologie in het Waddengebied
- Ontwikkelen van robuuste meerjarige programma's/projecten

Provincie Noord-Holland

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie groningen

Resultaten IKW:

Tot nu toe:
- 42 projecten beschikt

- Totale financiering: € 549 mln.

- verdeling in mln.:

Investeringskader Waddengebied 2027 -2030

Verlenging IKW tot 2030

- Nog WF-budget- ontschotting
- PS stelt Kader IKW 2027-2029 vast

- GS stelt Meerjarenprogramma (MJP) IKW 2027-2029 vast

❖ Geen grote wijzigingen ten opzichte van het kader IKW 2016-2026 en MJP 2024-2026

❖ Vooral actualisatie

❖ 50 economie /50 ecologie uitgangspunt

Investeringskader Waddengebied

2027-2030

IKW

Majeure opgaven centraal in zes thema's:

1. **Waddenzee**
2. **Vitale Kust & Afsluitdijk**
3. **Havenontwikkeling & Natuurverbetering**
4. **Eilanden op Eigen Kracht**
5. **Versterken en Vermarkten Werelderfgoed**
6. **Eems Dollard in Balans**

investeringskader WADDENGEBIED

Actuele ontwikkelingen: transities

- **Energietransitie**
  (overgang naar emissieloze en fossielvrije energievoorziening)
- **Grondstoffentransitie**
  (circulaire economie, oa. slib)
- **Landbouw- en voedseltransitie**
  (gezonde bodem, versterken natuur, biodiversiteit)
- **Inclusieve samenleving**
  (brede maatschappelijke betrokkenheid en opbrengsten)

investeringskader WADDENGEBIED

Gebiedsontwikkelingen in het Waddengebied:

- Kop van Noord Holland
  (Mee met de Zee; Waddenbaai; en Maritiem Cluster)
- Programma Harlingen
- Fries Programma Waddenkust
- 1 Eilaun (Schiermonnikoog)
- Groeidelta/meegroeiende kust Groningen

①

Idee

Een initiatief ontstaat vanuit een opgave of kans in het Waddengebied.

②

Samenwerking

Partijen vinden elkaar, delen kennis en versterken het idee.

③

Projectontwikkeling

Het idee wordt vertaald naar een kansrijk plan en een concrete aanpak.

④

Financiering

Private partijen, provincies, andere overheden en het Waddenfonds, maken de financiering mogelijk.

⑤

Uitvoering

Initiatiefnemers voeren het project in de praktijk uit samen met partners.

⑥

Resultaat in het gebied

Het project levert zichtbare en blijvende impact voor mens, natuur en economie.

Inzet IKW 2027-2029

- **Provinciale doelen en majeure opgaven ongewijzigd**
- **Aansluiten bij hoofddoelen Waddenfonds**
- **Meer Majeure programma's dan WF-budget voor majeur.**
- **Focus en prioritering.**
  In 2024 heeft PS ingestemd met ontschotting van de drie WF instrumenten (Majeur/STUW/BLI)

Waddenfonds: onafhankelijk beoordeling

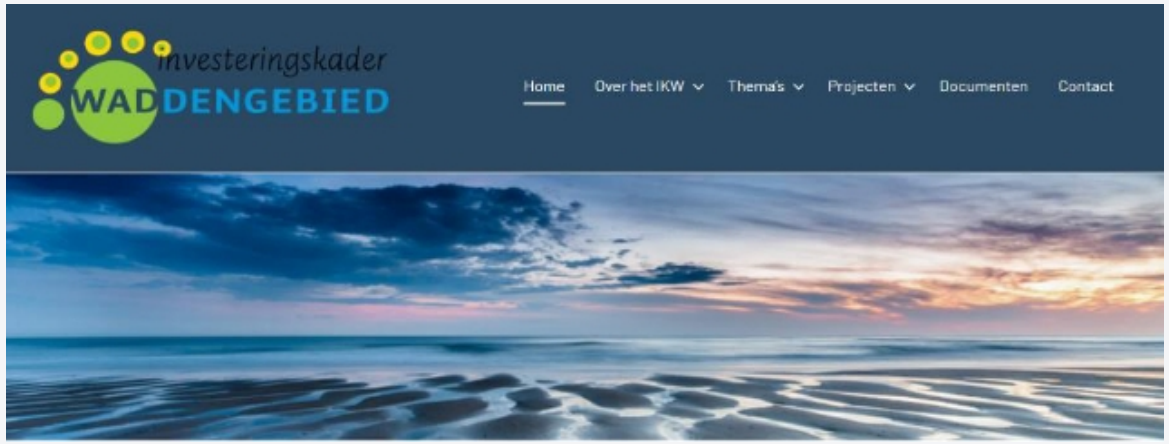
investeringskader WADDENGEBIED

Inzet IKW 2027-2029

- Gezamenlijk investeringsprogramma van Regio en provincies richting het Rijk
- Waar mogelijk aansluiting bij Agenda voor het Waddengebied 2050

Voortgang van het IKW programma

IKW-site

www.investeringskaderwaddengebied.nl

IKW-magazine

www.ikwmagazine.nl

Provincie Noord-Holland

Agenda Commissie Landelijk gebied

Datum	19-10-2026
Tijd	10:45 - 17:10
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	Chris Vonk
Griffier/Secretaris	Dylan van der Voort
Toelichting	De vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via https://noord-holland.stateninformatie.nl. De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan zowel fysiek als digitaal. Inspreken kan bij de agendapunten die ter bespreking staan geagendeerd (A- en B-agenda), of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten die vallen onder de beleidsterreinen van de commissie Landelijk Gebied. Voor het inspreken moet u zich aanmelden bij de Statengriffie. Dat kan tot 15.00 uur op de voorafgaande werkdag (vrijdag 16 oktober) door het aanmeldformulier in te vullen: Aanmeldformulier inspreken commissievergadering Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inspreekhalfuur zullen de agendapunten na punt 3 eerder beginnen.

0	**Technische briefing Uitvoeringskader Waddenfonds 2027-2030 en Investeringskader Waddengebied (10.00 - 10.45 uur)**
1	**Opening en mededelingen**
2	**Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, Lijsten moties en toezeggingen**
2.a	**Planningsoverzicht**
3 10:45	**Inspreekhalfuur**
4 11:15	**Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS en PS leden** De agendacommissie heeft dit punt aan alle commissie agenda's toegevoegd. Naast terugkoppeling door externe vertegenwoordigers vanuit PS (voor deze commissie betreft het RRK en IPO) geeft het punt ruimte aan GS leden om een

korte terugkoppeling te geven over de activiteiten in bijvoorbeeld Europa, verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.

5 A-agenda Algemeen

5.a Financiën: Begroting 2027

11:25 Toelichting:
In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2027 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten.

In de memorie van antwoord beantwoorden Gedeputeerde Staten de vragen die Provinciale Staten over de begroting 2027 hebben gesteld.

Voorstel voor behandeling:
Het doel van de behandeling is het uitbrengen van een advies aan PS over onderwerpen in de begroting (en de memorie van antwoord) die betrekking hebben op de Commissie Landelijk Gebied.

5.a.1 Financiën: Memorie van Antwoord Begroting 2027 (te betrekken bij agendapunt 5a)

5.a.2 Natuur: Programma Natuurnetwerk 2027, voortgang NNN-Realisatie, Natuurherstel en Korte Termijn Agenda (te betrekken bij agendapunt 5a)

Toelichting: Gedeputeerde Staten stellen het Programma Natuurnetwerk 2027 vast. Provinciale Staten worden geïnformeerd over de voortgang van de opgaven in het natuurdomein, waaronder de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, de Realisatiestrategie NNN, natuurherstelmaatregelen, de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied, de Bossenstrategie en de landelijke Voortgangsrapportage Natuur 2025. De rapportages vormen mede de inhoudelijke onderbouwing voor de behandeling van de betreffende onderdelen in de Begroting 2027.

Behandelvoorstel: De bijgevoegde stukken betrekken bij de behandeling van de begroting.

6 Lunch

13:55

7 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

7.a **Water: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 (RWBP)**

14:40 Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een concept van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033 vastgesteld, ten behoeve van bespreking in de Statencommissie Landelijk Gebied. De bespreking dient ertoe om input voor het RWBP te verkrijgen vanuit Provinciale Staten voor de uitwerking van de ontwerpversie van het programma. Gedeputeerde Staten zullen het ontwerp-RWBP naar verwachting in het eerste kwartaal van 2027 vaststellen en het definitieve RWBP in het vierde kwartaal van 2027.

Behandelvoorstel: De commissie bespreekt met elkaar en de gedeputeerde het concept Regionaal Water- en Bodemprogramma en in het specifiek de vragen aan de commissie.

8 **Rondvraag gedeputeerde Gielen**

9 **B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)**

9.a **Faunabeheer: Afdoeningsvoorstel motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer**

16:10 Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben het advies van Pels Rijcken ‘Afschot grauwe gans op grasland in de winter’ ontvangen. Dit ter invulling van motie 29-2026. Op grond van de Provinciewet en de Wet open overheid leggen Gedeputeerde Staten geheimhouding op het advies. Provinciale Staten kunnen het advies van 7 september tot en met 9 november 2026 onder geheimhouding inzien bij de griffie. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om motie 29-2026 hiermee als afgedaan te beschouwen. Verder worden Provinciale Staten via een aparte brief met de samenvatting van het advies geïnformeerd over de stand van zaken van het ganzenbeheer in 2026.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief en het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of motie 29-2026 als afgedaan beschouwd kan worden.

10 **Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer**

11 **Water: C naar B-verzoek PvdA GL Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater**

16:40

Toelichting: Gedeputeerde Staten hebben een reactie vastgesteld op het rapport van Mobilisation for the Environment (MOB) over het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater. Gedeputeerde Staten blijven inzetten op het verder terugdringen van emissies, het verbeteren van inzicht in herkomst en verspreidingsroutes en stimuleringsmaatregelen tot verduurzaming van de sector, in samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en agrarische partijen.

Behandelvoorstel: De commissie kan de brief van GS en het agendaverzoek en in het specifiek de vragen aan de commissie met elkaar en de gedeputeerde bespreken.

12 Sluiting

13 C-agenda: ingekomen stukken commissie Landelijk Gebied 19 oktober 2026

Verslag concept
Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	14 september 2026
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / dylan.van.der.voort@noord-holland.nl

Aanwezig:			
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk	
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort	
Leden van de commissie	:	VVD	Mw. L. Ouderkerken, dhr. P. Dijkman
		BBB	Dhr. G. Vendrig, mw. D. Sijbenga
		GroenLinks	Statenleden R. Bwefar, B. Bulucu
		PvdA	Dhr. T. Veenboer
		D66	Mw. K. Jansen
		JA21	Mw. C. Gordijn
		CDA	Dhr. S. Dijk, dhr. D. Heijnen
		FvD	Dhr. J. Dessing
		PvdD	Mw. A. Egbers, dhr. M. Mattens
		PVV	Dhr. R. van Tiggelen, dhr. P. van Haasen
		SP	Dhr. J. Kes
		CU	Dhr. M. Klein
		50PLUS	Mw. A. van der Helm-Chandansingh, dhr. R. Nijkamp
		Volt	Mw. J. Schneemann
		Fractie De Weerdt	-
Gedeputeerden	:	Mw. A. Gielen (GL), dhr. J. Beemsterboer (BBB)	
Afwezig: *(Met bericht van verhindering)*	:	Mw. R. Alberts-Oosterbaan	
Notulist	:	mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)	

Agenda

0	Technische briefing RWBP 2028-2033 (conceptversie KRW-deel)	
1	Opening en mededelingen	
2	Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen	
2.a	Planningsoverzicht	
3	Inspreekhalfuur	
4	Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden	
5	A-agenda Algemeen	

5.a Voordracht Tweede begrotingswijziging 2026
6 A-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
6.a Natuur: Voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) t.b.v. de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF)
7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)
7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland
7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes'
8 B-agenda Algemeen
8.a Veegbrief moties
8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 – Weidevogels
8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 – PNH kan zo grote doelen niet halen
8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 – Deadline pilot PAS-melders Texel
8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 – Grip of faunaschade
9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
10.a Water: Afdoening motie M78-2025 – KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden
11 Rondvraag gedeputeerde Gielen
12 Sluiting

0 Technische briefing RWBP 2028-2033 (conceptversie KRW-deel)

1 Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 13.04 uur en heet de aanwezigen en belangstellenden van harte welkom bij de commissievergadering Landelijk Gebied van 14 september 2026.

Mededelingen

- Er is een quorum vastgesteld.
- De spreektijd is vastgesteld op vier uur.
- Deze vergadering wordt live uitgezonden.
- Er is een berichten van verhindering ontvangen van mevrouw Alberts-Oosterbaan (SP).
- De voorzitter verzoekt de commissieleden in hun bijdrage rekening te houden met de hoeveelheid vragen. Technische vragen konden vooraf schriftelijk worden gesteld, zodat de discussie in de commissie zich kan toespitsen op de bestuurlijk-politieke aspecten.
- Voor het inspreekhalfuur heeft zich voorafgaand aan de vergadering één inspreker aangemeld, agendapunt 3, en acht insprekers bij agendapunt 7.a, het agenderingsverzoek over de consequenties van landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland.
- Er is voorafgaand aan de vergadering één rondvraag door de fractie van D66 ingediend voor gedeputeerde Gielen (agendapunt 11).

2 Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt bij wijze van punt van orde of de oude spreektijdregeling nog geldt. De **voorzitter** bevestigt dat de commissie nog volgens de oude regeling werkt, omdat pas met de ingebruikname van het nieuwe audiovisuele systeem wordt overgeschakeld naar een nieuwe regeling.

De **voorzitter** constateert dat de agenda van de commissievergadering van 14 september 2026 en het verslag van de commissievergadering en de lijsten moties en openstaande toezeggingen van 8 juni 2026 ongewijzigd vastgesteld.

2.a Planningsoverzicht

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt om twee aanvullingen op het planningsoverzicht. Zij wil dat het concept dat volgens de technische briefing volgende maand wordt vastgesteld, wordt opgenomen omdat dit nu pas voor 2027 lijkt te staan. Daarnaast vraagt zij om opname van het onderzoek naar een mogelijk verbod op kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen in kwetsbare gebieden in de omgevingsverordening, dat volgens een brief uit maart 2026 in het derde kwartaal zou worden voorgelegd.

De **voorzitter** zegt namens de Agendacommissie toe dat het eerste punt wordt opgenomen in het planningsoverzicht. Over het tweede punt wordt nagevraagd wat de status is. Met deze opmerkingen wordt het planningsoverzicht vastgesteld.

3 Inspreekhalfuur

De heer **Schat** De heer Schat spreekt namens de commissie Noord-Holland van Bond Heemschut in

over de brochure ‘De Stelling van Den Helder’. Hij licht toe dat Heemschut met dergelijke brochures aandacht vraagt voor erfgoedprojecten die complex zijn, meerdere partijen raken en ondanks eerdere onderzoeken onvoldoende voortgang boeken. Volgens hem geldt dat ook voor de Stelling van Den Helder: de cultuurhistorische waarde is al breed erkend, veel onderdelen zijn rijksmonument en rapporten concluderen al decennialang dat Den Helder grote kansen heeft, maar die rapporten leiden volgens hem niet tot uitvoering.

De heer Schat benadrukt dat hij niet wil voorschrijven welke bestemming de stelling moet krijgen, welke invulling het beste is of wie wat had moeten doen. Zijn oproep is volgens hem eenvoudiger: er moet iets gebeuren. Dat begint met samenwerking tussen partijen die het vestingwerk vooruit willen helpen. Hij verwijst naar de presentatie van de brochure, waar ongeveer zestig betrokkenen aanwezig waren, onder wie vertegenwoordigers van Defensie, raads- en Statenleden, Mooi Noord-Holland, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting Menno van Coehoorn. Volgens hem was er brede energie en overeenstemming dat er kansen liggen, maar zette niemand de eerste stap.

De heer Schat stelt daarom voor de betrokken partijen bijeen te roepen en uit hun midden een zogenoemde stellingploeg te vormen. Die ploeg zou een projectleider moeten aanwijzen en een professionele fondsenwerver moeten aantrekken. Het doel is dat gemeente, provincie en Rijk de Stelling van Den Helder nadrukkelijker op het netvlies krijgen en bestuurlijk verankeren, bijvoorbeeld in intentieovereenkomsten, coalitieakkoorden, bestuursvisies en het ontwikkelingsperspectief Noord-Holland Noord.

De heer Schat vraagt de Statencommissie kennis te nemen van de brochure, oog te krijgen voor de kansen die de stelling volgens hem biedt voor economie, toerisme, cultuurhistorie, leefomgeving en regionale identiteit, en Den Helder te helpen bij het zetten van de eerste stap.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Heijnen** (CDA) zegt dat zijn enthousiasme is aangewakkerd en vraagt of al concreet contact is geweest met Gedeputeerde Staten over wat de provincie via bestaande regelingen kan betekenen.

De heer **Schat** antwoordt dat dit contact in wording is. Hij heeft gevraagd de brochure aan de gedeputeerde te mogen overhandigen, waarna de provincie voorstelde eerst ambtelijk overleg te voeren met twee erfgoedambtenaren die ook leefomgeving in hun portefeuille hebben. Dat overleg wordt volgens hem op korte termijn gepland. De ambtelijke reactie vanuit de provincie stemt hem positief, omdat breed wordt begrepen dat er iets moet gebeuren, terwijl het initiatief volgens hem niet uit Den Helder zelf komt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt waarom Den Helder dit niet zelf oppakt, terwijl de stelling juist voor de gemeente grote kansen kan bieden.

De heer **Schat** antwoordt dat in Den Helder veel andere problemen spelen, ook binnen het gemeentebestuur. Daardoor is de aandacht volgens hem afgeleid. Bedragen als circa € 60 miljoen voor herstel leiden volgens hem tot terughoudendheid en uitstel, terwijl een inventarisatie en herstelplan het project meer behapbaar kunnen maken. Hoe langer wordt gewacht, hoe duurder het herstel volgens hem wordt.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) vraagt wat Provinciale Staten concreet kunnen doen. Zij merkt op dat er al aandacht is voor de stelling, dat ambtelijk overleg wordt voorbereid en dat er brede bereidheid lijkt te zijn om mee te denken.
De heer **Schat** zegt dat voor een projectleider, een professionele fondsenwerver en het maken van een plan middelen nodig zijn. De gemeente kan dat volgens hem niet dragen. Hij heeft geen pasklaar plan, maar vraagt de provincie mee te denken en te kijken of binnen de begroting ruimte bestaat. Daarna zouden onder meer de Rijksdienst, de gemeente en de provincie samen verder moeten spreken.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vraagt of in het genoemde grote herstelbedrag ook achterstallig onderhoud zit en waar dat in de tijd is blijven haken.
De heer **Schat** antwoordt dat hij dit niet volledig heeft onderzocht en verwijst naar de brochure. Hij wijst erop dat de gebouwen rijksmonumenten zijn en eigendom zijn van onder meer het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente. Hij vindt het opvallend dat overheden particuliere monumenteigenaren aanspreken op onderhoud, terwijl dit erfgoed volgens hem zelf is verwaarloosd. Ook noemt hij Fort Harssens, met een imponerend gangenstelsel, maar wat geen monumentenstatus heeft.
Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) zegt dat zij nu goed inzicht heeft in de kwestie en verwijst naar Pampus als voorbeeld van wat volgens haar ook daar mogelijk zou moeten zijn.
De heer **Schat** bedankt haar voor die reactie.

Volgens de heer **Dijkman** (VVD) is het een complex onderwerp. Hij doet de oproep om als commissie een werkbezoek aan de forten te brengen.
De heer **Schat** reageert dat zo'n werkbezoek goed te organiseren is. Hij noemt Den Helder ver, maar goed bereikbaar, en wijst op de Westoever als geschikte ontvangstlocatie waar veel te zien is. Volgens hem is het goed als de Statencommissie daarvan kennisneemt.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Schat voor zijn inspraak.
De **voorzitter** stelt voor de vragenronde af te sluiten en een werkbezoek te organiseren. Ook suggereert hij dat de heer Schat de brochure alvast informeel aan gedeputeerde Beemsterboer kan overhandigen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** zegt dat hij de brochure graag ontvangt, maar merkt op dat daarmee mogelijk het moment verloren gaat om de overhandiging groter te maken. Tegelijkertijd vindt hij het prima om de brochure direct te ontvangen.

De heer **Schat** reageert dat er creatief genoeg naar een ander moment kan worden gezocht.

Gedeputeerde **Beemsterboer** stemt daarmee in. Hij voegt toe dat de tekst en boodschap over erfgoed volgens hem goed zouden passen in verkiezingsprogramma's, maar benadrukt dat dit aan de fracties is.

De heer **Schat** overhandigt vervolgens de brochure aan de gedeputeerde.

[Applaus]

4 Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden

De agendacommissie heeft dit punt aan alle commissie agenda's toegevoegd. Naast terugkoppeling door externe vertegenwoordigers vanuit PS (voor deze commissie betreft het RRK en IPO) geeft het punt ruimte aan GS-leden om een korte terugkoppeling te geven over de activiteiten in bijvoorbeeld Europa, verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.

Terugkoppeling Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Gielen** koppelt vanuit IPO-verband terug over het convenant Gewasbeschermingsmiddelen. Zij meldt dat het IPO-bestuur op 10 september heeft besloten het landelijke convenant mede te ondertekenen, met kanttekeningen die volgens haar overeenkomen met het eerder ingenomen Noord-Hollandse standpunt.

Gedeputeerde Staten wilden het convenant volgens haar alleen ondertekenen als aan enkele randvoorwaarden werd voldaan: de ondertekening mag geen financiële of juridische verplichtingen meebrengen, het convenant moet antwoord bieden op het handhavingsvraagstuk en de deelname van natuur- en milieuorganisaties aan deelconvenanten moet gewaarborgd blijven. Deze inzet is ingebracht, door de provincies onderschreven en met die kanttekeningen is het IPO tot ondertekening overgegaan.

Gedeputeerde **Beemsterboer** geeft een korte update over de pilot voor de legalisatie van PAS-melders op Texel. Hij meldt dat het extra ecologisch onderzoek, uitgevoerd met ecoloog Reinoud Kleijberg, inmiddels is afgerond en nog wordt gecontroleerd door de heer Kleijberg, een externe jurist en de interne organisatie. De verwachting is dat binnen ongeveer twee weken meer resultaten beschikbaar zijn.

De gedeputeerde verwacht de commissie bij de volgende vergadering uitgebreider te kunnen informeren. Daarnaast is het de bedoeling om in oktober, bij voorkeur begin oktober, op Texel opnieuw met de betrokken agrariërs in gesprek te gaan over de pilot.

5 A-agenda Algemeen

5.a Voordracht Tweede begrotingswijziging 2026

Toelichting:
In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze tweede begrotingswijziging is een bijstelling van de begroting 2026.

Begrotingswijzigingen worden voorafgaand aan de vaststelling in Provinciale Staten behandeld in de Statencommissies. Elke commissie bespreekt deze vanuit de vakinhoudelijke invalshoek. De bespreking vanuit financiële invalshoek vindt voornamelijk plaats in de commissie Bestuur.

De commissie wordt gevraagd Provinciale Staten te adviseren over de voordracht Tweede begrotingswijziging.

Eerste termijn commissie
Mevrouw **Gordijn** (JA21) stelt twee vragen over de tweede begrotingswijziging. Zij vindt het onduidelijk waarom lagere verwachte lasten en een lagere onttrekking uit de reserve Groen al effect hebben op het lopende jaar 2026, terwijl de achterliggende gegevens volgens haar pas in

het Programma Natuurnetwerk 2027 staan en de besluitvorming daarover nog moet plaatsvinden.

Daarnaast vraagt mevrouw Gordijn waarom binnen het programma Landelijk Gebied € 2,6 miljoen eerder wordt overgeheveld uit de reserve Coalitieakkoord voor het PPLG. Het bedrag stond volgens haar voor 2029 gepland en wordt nu naar 2026 gehaald.

De heer **Klein** (ChristenUnie) sluit aan bij de vraag over de PNN-update en vraagt daarnaast naar het naar voren halen van middelen voor het versterken van Kansrijke Landbouw. Zijn fractie is positief dat er kennelijk veel gebeurt op dit dossier, maar vreest dat de provincie zichzelf in de vingers snijdt als middelen uit latere jaren nu al worden ingezet. Gezien het verwachte overschot vraagt hij of het niet logischer was geweest om Provinciale Staten in deze fase om extra geld te vragen.

De heer **Mattens** (PvdD) is blij dat in de tweede begrotingswijziging € 400.000 provinciale bijdrage voor de wildopvang is opgenomen. Hij hoopt dat daarmee belangrijke tekorten worden opgevangen en de Noord-Hollandse wildopvangcentra betere zorg aan wilde dieren kunnen bieden. Tegelijkertijd wijst hij erop dat het om incidenteel geld gaat, waardoor de structurele financiering van de wildopvang volgens hem onzeker blijft. De Partij voor de Dieren zal hier bij de begroting opnieuw aandacht voor vragen.

Daarnaast vraagt de heer Mattens hoe Gedeputeerde Staten aankijken tegen het in één keer beschikken van de volledige subsidie van € 4 miljoen aan de Faunabeheereenheid, in plaats van per jaarlaag. Hij vraagt dit in relatie tot het budgetrecht van Provinciale Staten en de rechtmatigheid van grote, langjarige subsidies, omdat dit volgens hem de kans op strijdigheid met de Aanbestedingswet 2012 kan vergroten.

Tot slot geeft de heer Mattens mee dat bij middelen voor een plan van aanpak om predatiedruk op weidevogels te verlagen ook had moeten worden afgewogen of de opdracht bij de Faunabeheereenheid hoort. Volgens hem zijn er meerdere, diervriendelijkere oplossingen dan jacht denkbaar, waardoor ook andere partijen in aanmerking zouden kunnen komen. Hij vraagt daarom of is overwogen de opdracht aan een andere partij te verstrekken en, als dat niet zo is, waarom niet.

Mevrouw **Jansen** (D66) stelt drie vragen over de tweede begrotingswijziging. Zij vraagt eerst waarom € 6,7 miljoen voor het versterken van Kansrijke Landbouw, oorspronkelijk voorzien voor 2027 tot en met 2029, nu naar voren wordt gehaald. D66 vindt dat opvallend, omdat het geld daarmee uit de periode na deze coalitie wordt gehaald en volgens haar nog niet scherp is wat het college precies onder versterking van de landbouw verstaat.

Mevrouw Jansen vraagt vervolgens of de lagere uitgaven voor het PPLG in 2026 vooral een verschuiving in het kasritme zijn of betekenen dat de uitvoering achterloopt. Zij noemt daarbij onder meer koplopergelden en bos- en parkaanleg. Het beeld dat geld overblijft in het landelijk gebied vindt zij lastig te rijmen met de omvang van de problemen.

Tot slot vraagt mevrouw Jansen wat de ambtenaren van wie de capaciteit voor stikstof en woningbouw vanuit het budget Wet natuurbescherming wordt overgeheveld naar Duurzame

Landbouw, concreet gaan doen. Ook wil zij weten waarom deze capaciteit organisatorisch en financieel onder Duurzame Landbouw wordt ondergebracht.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) is blij dat de provinciale bijdrage van € 400.000 voor de wildopvang is geregeld. Zij is benieuwd hoe de wildopvangcentra zelf met het bedrag omgaan en wil dat ook bij hen navragen. GroenLinks kan instemmen met het afhandelen van de motie over dit onderwerp.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD)
Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) is blij dat voor wildopvanglocaties geld is vrijgemaakt en beschouwt de motie hierover daarom als afgedaan. Wel merkt zij op dat dit twee jaar heeft geduurd. Zij vraagt of het gaat om een structurele voorziening of om een eenmalige impuls voor 2026.

Verder vraagt mevrouw Van der Helm-Chandansingh naar het voordeel binnen natuur en landelijk gebied. Omdat de voordracht de verbetering van het begrotingsresultaat grotendeels incidenteel noemt en verwijst naar technische herfaseringen, wil zij weten of sprake is van daadwerkelijk lagere kosten, vertraagde uitvoering van natuurprojecten of het doorschuiven van middelen.

Tot slot vraagt mevrouw Van der Helm-Chandansingh om een nadere toelichting op de hogere lasten voor Europese landbouwprojecten, omdat die volgens haar als tegenvaller worden genoemd zonder dat hier een verdere uitleg over is gegeven.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt naar de middelen voor natuurbrandpreventie. Zij wijst erop dat Noord-Holland tot en met 2029 ongeveer € 3,7 miljoen ontvangt, waarvan € 1,5 miljoen is bedoeld voor capaciteit en planvorming en € 2,2 miljoen voor maatregelen, terwijl het provinciale plan pas in de zomer van 2027 wordt verwacht. Omdat er nog geen plan ligt en toch € 160.000 wordt teruggestort naar de algemene middelen, vraagt zij of dit bedrag onderdeel is van de € 3,7 miljoen. Als dat zo is, wil zij weten waarom het geld al wordt teruggestort voordat de plannen zijn gemaakt; als dat niet zo is, vraagt zij waar het geld dan vandaan komt.

Daarnaast sluit mevrouw Schneemann zich aan bij de vragen van de ChristenUnie en D66 over het naar voren halen van geld voor landbouw. Ook wijst zij erop dat in 2026 bijna € 10 miljoen minder wordt uitgegeven aan het Programma Landelijk Gebied. Volt vindt onduidelijk wat daarmee precies wordt uitgesteld en vraagt welke projecten vertraging oplopen, welke resultaten daardoor later worden bereikt en welke bedragen aantoonbaar later terugkomen.

De heer **Heijnen** (CDA) sluit zich aan bij de vragen over de € 6,7 miljoen voor versterking van Kansrijke Landbouw. Hij begrijpt dat het beschikbare budget wordt overschreden en dat daarom middelen uit 2027 tot en met 2029 naar voren worden gehaald. Het CDA steunt doelgerichte stappen op dit dossier, maar maakt zich zorgen over de gevolgen voor de komende jaren, omdat juist dan budget nodig is voor uitvoering en implementatie. Hij vraagt de gedeputeerde daarom wat de impact is van het naar voren halen van dit budget.

Schorsing van 13.37 uur tot 14.01 uur.

De **voorzitter** wijst de commissie erop dat de gestelde vragen grotendeels technisch van aard waren. Hij benadrukt dat zulke technische vragen beter vooraf hadden kunnen worden ingediend, ook al kunnen er politieke vervolgvragen uit voortkomen.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Gielen** beantwoordt de twee vragen uit haar portefeuille. Over de reserve Groen bevestigt zij dat het bedrag voor 2026 lager is uitgevallen. Dat komt onder meer doordat het begrote bedrag voor het baggeren van fase 1 in de Oostelijke Vechtplassen lager uitviel en inmiddels is afgerond, terwijl andere projecten, zoals de schil Naardermeer, vertraging hebben opgelopen.

De verwijzing naar het Programma Natuurnetwerk 2027 hangt volgens de gedeputeerde samen met de programmering voor de komende jaren. Daarin wordt zichtbaar hoe middelen die dit jaar niet zijn uitgegeven, later alsnog worden ingezet. Het PNN 2027 komt binnenkort naar de commissie en staat op de agenda van oktober.

Op de vraag van Volt over € 160.000 voor natuurbrandpreventie zegt gedeputeerde Gielen dat het om een financieel-technische schuif gaat. De provincie heeft extra middelen van het Rijk ontvangen, maar kan die pas aan een specifiek budget toevoegen zodra er een bestedingsplan is. Dat plan wordt opgesteld. Daarna kunnen de middelen opnieuw worden gelabeld.

Gedeputeerde **Beemsterboer** beantwoordt de vraag van JA21 over het naar voren halen van € 2,6 miljoen binnen het PLG. Volgens hem gaan enkele maatregelen sneller dan verwacht, onder meer op het gebied van water en klimaatbuffers in de binnenduinrand, waardoor eerder middelen nodig zijn.
Op de vraag van de ChristenUnie over € 6,7 miljoen voor Kansrijke Landbouw zegt gedeputeerde Beemsterboer dat het om extra uitvoeringskosten van RVO gaat. RVO voert landbouwsubsidies uit en vraagt volgens hem extra geld voor uitvoeringskosten. De provincie wil de Europese middelen kunnen blijven inzetten en zag volgens de gedeputeerde weinig ruimte om de hogere kosten te vermijden. Hij erkent dat het naar voren halen van middelen gevolgen kan hebben voor latere jaren, vooral voor de cofinanciering van Europese landbouwbudgetten, zoals het NSP. Bij de reguliere begrotingsbehandeling kan daarop worden teruggekomen als een bijstelling nodig blijkt. Voor nu waren de middelen volgens hem nodig om de uitvoering door te laten gaan.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de € 6,7 miljoen naar organisatiekosten van RVO gaat of ten goede komt aan boeren.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat het bedrag naar de organisatiekosten van RVO gaat. Hij licht toe dat RVO voor de afhandeling van subsidies meer geld vraagt en dat volgens hem alle overheden daarover ontevreden zijn, maar het tegelijk moeten accepteren omdat zij RVO nodig hebben. Hij geeft aan dat hij dit liever anders had gezien.
Op vragen van de Partij voor de Dieren over de Faunabeheereenheid zegt gedeputeerde Beemsterboer dat de beschikbare € 4 miljoen voor onderzoeken, oorspronkelijk verdeeld over twee boekjaren, nu in één keer wordt gevraagd zodat alle onderzoeken direct kunnen starten. Ook dit ziet hij als een versnelling.
Over de vraag of predatiebeheer ook door anderen dan de FBE kan worden uitgevoerd, stelt gedeputeerde Beemsterboer dat de FBE volgens Gedeputeerde Staten goed werk levert en meer

doet dan jacht alleen. Hij noemt onder meer verjagen en andere vormen van faunabeheer. Voor het weidevogelproject over predatie is volgens hem bovendien overlegd met collectieven en terreinbeherende organisaties, die ook deel uitmaken van het bestuur van de FBE.
Op de vraag van D66 over capaciteit voor Duurzame Landbouw zegt gedeputeerde Beemsterboer dat dit vooral een organisatorische ingreep is omdat het stikstofdossier veel extra inzet vraagt, ook vanuit andere sectoren, om weer stappen te kunnen zetten.
Gedeputeerde Beemsterboer zegt over de € 400.000 voor wildopvang dat Provinciale Staten hiervoor een incidenteel budget beschikbaar hebben gesteld en dat het bedrag daarom ook incidenteel is verwerkt.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) merkt op dat zij daar geen vraag over had gesteld, maar dat de vraag wel is beantwoord.

Op de vraag van Volt naar uitgestelde projecten binnen het Programma Landelijk Gebied zegt gedeputeerde **Beemsterboer** dat het bedrag van ongeveer € 10 miljoen bestaat uit een optelsom van kleine wijzigingen. Hij verwijst voor meer inzicht naar de commissie van oktober, waarin zowel de planning van het PNN als de kortetermijnagenda worden gedeeld, en vraagt de commissie daarop te wachten.

Tweede termijn commissie
De heer **Mattens** (PvdD) verduidelijkt dat zijn vraag vooral ging over de betrokkenheid van partijen buiten de Faunabeheereenheid. Hij wil weten in hoeverre ook niet-gelieerde partijen worden meegenomen, mede vanwege mogelijke aanbestedingsrisico's. Daarbij verwijst hij naar de bredere discussie of subsidierelaties soms als aanbestedingsplichtige relaties moeten worden gezien.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt in tweede termijn om een nadere toelichting op het verhaal over de extra kosten voor RVO, omdat zij dat niet begrijpt.

Ook merkt zij op dat haar vraag over de neerwaartse bijstelling van PLG-projecten volgens haar nog niet is beantwoord, onder meer waar het gaat om de koplopergelden en mogelijke vertraging in de uitvoering.

Tot slot vraagt mevrouw Jansen opnieuw wat de ambtenaren voor extra inzet op stikstof concreet gaan doen. Zij wil ook weten waarom deze capaciteit onder Duurzame Landbouw wordt gebracht.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) zegt dat enkele vragen nog niet zijn beantwoord. Zij vraagt of zij goed begrijpt dat de € 6,7 miljoen voor Europese landbouwprojecten naar voren wordt gehaald om RVO te financieren, of dat zij daarin een denkfout maakt. Daarbij vraagt zij om bevestiging of Noord-Hollandse ondernemers hier dus niet van profiteren.

Daarnaast herhaalt mevrouw Ouderkerken haar vraag over de € 2,6 miljoen uit het PLG. Zij wil concreet weten waarvoor deze middelen worden ingezet en hoe wordt geborgd dat de beoogde versnelling daadwerkelijk tot uitvoering leidt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) is verbaasd over het antwoord over de middelen voor RVO. Hij verwacht dat geld dat Provinciale Staten beschikbaar stellen voor Kansrijke Landbouw uiteindelijk

ten goede komt aan agrariërs in Noord-Holland. Omdat dit volgens hem in deze discussie niet helder wordt, stelt hij voor om een toelichting of briefing te krijgen over de financiering van RVO, wat de provincie daarvoor terugkrijgt en welk deel naar organisatiekosten gaat.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt hoe het naar voren halen van € 6,7 miljoen financieel doorwerkt in latere jaren. Hij verwijst naar de begroting, waarin volgens hem bij de kaderbrief voor 2027 € 5,1 miljoen extra is toegevoegd, terwijl de middelen voor 2028 en 2029 nog steeds ontbreken. Hij vraagt of de gedeputeerde bij de begroting terugkomt op een langjarige dekking, zodat de provincie haar bijdrage kan blijven leveren, naast de bredere vraag waarom dit geld naar RVO gaat en niet rechtstreeks naar boeren.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt of gedeputeerde Beemsterboer bereid is met het Rijk te kijken hoe de extra kosten voor RVO kunnen worden verlaagd. Volgens haar zal Noord-Holland waarschijnlijk niet de enige provincie zijn die hiermee te maken heeft. Zij ziet dit niet alleen als een provinciale kwestie, maar ook als een systeemvraagstuk waarvoor mogelijk een gezamenlijk signaal van de provincies nodig is.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) laat de vragen over RVO rusten, maar herhaalt haar vraag over programma 5 Natuur en landelijk gebied. Zij zegt dat het eerdere antwoord voor haar onvoldoende duidelijk was en vraagt opnieuw of het voordeel van bijna € 6 miljoen voortkomt uit daadwerkelijk lagere kosten of uit vertraagde uitvoering van natuurprojecten die naar een volgend jaar worden doorgeschoven. Daarbij verwijst zij naar de voordracht, waarin de verbetering van het begrotingsresultaat grotendeels incidenteel wordt genoemd, mede door technische herfaseringen.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Gielen** antwoordt op de vraag van mevrouw Van der Helm-Chandansingh over programma 5 Natuur en landelijk gebied dat het om beide gaat. Een deel van het voordeel ontstaat doordat projecten goedkoper uitvallen, zoals het baggeren van fase 1 in de Oostelijke Vechtplassen. Tegelijk lopen andere projecten vertraging op, waardoor in 2026 minder kosten worden gemaakt.

Volgens de gedeputeerde wordt in het PNN, dat in oktober naar de commissie komt, zichtbaar hoe de programmering voor de komende jaren verschuift en wanneer de middelen alsnog tot uitgaven leiden.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt de Partij voor de Dieren dat Gedeputeerde Staten bij opdrachten rekening houden met het aanbestedingsrecht. Daarbij wijst hij erop dat de Faunabeheereenheid volgens hem een unieke opdracht van de provincie heeft, maar dat dit de naleving van regelgeving niet wegneemt.

Over de € 6,7 miljoen voor RVO zegt gedeputeerde Beemsterboer dat hij hier schriftelijk op terugkomt. Hij schetst alvast dat RVO volgens hem voor meerdere opdrachtgevers, waaronder ministeries, aangeeft niet meer uit te komen met ongeveer 10% uitvoerings- en afhandelingskosten en richting ongeveer 15% gaat. Hij houdt daarbij een voorbehoud bij de exacte cijfers. Volgens de gedeputeerde hebben overheden hierover stevig bezwaar gemaakt,

maar zijn er weinig alternatieven voor uitvoering door RVO. Ook zal schriftelijk worden toegelicht hoe dit in de begroting is verwerkt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of dit alleen bij dit programma speelt of ook bij andere programma's.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat dit speelt bij alle programma's waarvoor RVO voor de provincie uitvoering doet. Hij zegt toe in te gaan op de vraag of er ook andere Noord-Hollandse programma's zijn waarop dit effect heeft, omdat hij dat niet uit zijn hoofd weet.

Op de vervolgvraag van D66 over capaciteit voor stikstof zegt gedeputeerde Beemsterboer dat het programma Stikstofreductie en natuurherstel veel tijd vraagt, onder meer voor uitvoering, zonering en reacties op kabinetsbeleid. De capaciteit wordt volgens hem bij het stikstofteam ondergebracht, en dat team valt onder het programma Duurzame Landbouw.

Op de vraag van de VVD over de € 2,6 miljoen uit het PLG zegt gedeputeerde Beemsterboer dat hij die in eerste termijn had opgevat als dezelfde vraag als die van JA21. Hij herhaalt dat enkele maatregelen sneller gaan dan verwacht, namelijk watermaatregelen, klimaatbuffers en de binnenduinrand.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voordracht Tweede begrotingswijziging 2026 zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 5 oktober 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

6 A-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

6.a Natuur: Voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) t.b.v. de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF)

Toelichting:
De twaalf provincies zitten in het proces om de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving op te richten voor de uitvoering van de NDFF. In januari 2026 hebben de Provinciale Staten van de provincies hun zienswijze kenbaar gemaakt. Deze zijn voorzien van reactie en waar nodig is de gemeenschappelijke regeling gewijzigd. Gedeputeerde Staten vragen nu Provinciale Staten toestemming om de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving te mogen treffen.

De commissie wordt gevraagd Provinciale Staten te adviseren over de voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) ten behoeve van de Nationale Database Flora en Fauna.

Eerste termijn commissie
Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS)) steunt het belang van betrouwbare landelijke natuurdata, omdat goede gegevens nodig zijn voor zorgvuldig beleid. Tegelijk heeft zij zorgen over de voorliggende gemeenschappelijke regeling. Die gaan vooral over kosten, zeggenschap en de mate waarin de provincie zich voor langere tijd bindt.

Over de kosten vraagt zij welke concrete waarborgen er zijn dat de bijdrage van Noord-Holland de komende jaren niet geleidelijk oploopt, zonder dat Provinciale Staten daar vooraf grip op hebben. Daarbij wijst zij erop dat GS een kostenplafond afwijzen, onder meer vanwege open data en mogelijke toekomstige verplichtingen voor gemeenten en waterschappen.

Daarnaast vraagt mevrouw Van der Helm-Chandansingh welke sturingsmogelijkheden Provinciale Staten buiten de begroting om behouden, omdat besluiten van het UNO-bestuur niet standaard aan een zienswijze worden onderworpen. Zij wijst er ook op dat Noord-Holland eerder geen zienswijze heeft ingediend.

Tot slot vraagt zij of de gedeputeerde deelt dat de provincie feitelijk voor onbepaalde tijd aan de regeling is gebonden, nu GS de uittredingsregeling in de kern theoretisch noemen en vereenvoudiging niet haalbaar achten. Zij wil weten of dit meeweegt bij de afweging om toestemming te verlenen.

De heer **Dijkman** (VVD) verwijst naar de kritische opmerkingen die de VVD eerder maakte over evaluatie, financiering en governance van de gemeenschappelijke regeling. Hij onderschrijft het belang van de NDFF, maar vraagt waarom daarvoor deze gemeenschappelijke regeling nodig is. Volgens hem blijft het feitelijke beheer bij BIJ12 liggen en roept de constructie de vraag op of de subsidie en de uitvoeringskosten niet anders kunnen worden georganiseerd.

Daarnaast wil de heer Dijkman duidelijk onderscheid maken tussen het duurzaam faciliteren van de NDFF en het optuigen van een structuur waarin later ook andere natuurtaken kunnen worden ondergebracht. Juist dat laatste baart hem zorgen. Hij vraagt daarom om een toezegging dat Provinciale Staten niet zomaar meewerken aan taakuitbreiding. Een zienswijze ziet hij daarbij niet als echte zeggenschap, omdat Provinciale Staten volgens hem met een gemeenschappelijke regeling een deel van hun budgetrecht op afstand zetten.

De heer **Van Haasen** (PVV) vindt dat een landelijke databank met feitelijke gegevens over flora en fauna nuttig kan zijn. Zijn zorg zit vooral in de bestuurlijke constructie rond de UNO, net als bij eerdere sprekers. Hij vraagt of eventuele uitbreiding van taken altijd in overleg met Provinciale Staten plaatsvindt en of de gedeputeerde kan garanderen dat de jaarlijkse bijdrage van Noord-Holland niet zomaar verder oploopt.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) sluit aan bij eerdere zorgen over de UNO en mogelijke uitbreiding van taken. Zij vraagt om een toezegging dat Provinciale Staten inhoudelijk worden geïnformeerd en zich kunnen uitspreken als de taken verder worden uitgebreid dan het beheer van de NDFF.

Daarnaast vraagt mevrouw Gordijn verduidelijking over de financiële afspraak. In de stukken staat volgens haar dat de kosten maximaal gelijk blijven aan de huidige beheerkosten, behalve indexatie, maar ook dat open data tot hogere kosten kan leiden. Zij wil weten of de regeling meer gaat kosten dan alleen indexatie.

Tot slot vraagt mevrouw Gordijn hoe wordt gewaarborgd dat waarnemingen uit nieuwe technieken, zoals beeld- en geluidsherkenning, voldoende zijn gevalideerd voordat zij als betrouwbare gegevens in de NDFF worden gebruikt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) geeft aan dat zijn fractie bij de komende Statenvergadering afwezig is, maar positief adviseert over het voorstel.

De heer **Vendrig** (BBB) is blij dat de NDFF grotendeels openbaar is geworden en sluit zich aan bij de eerdergenoemde zorgen over de gemeenschappelijke regeling. Hij begrijpt dat het nu gaat om het inrichten van die regeling, maar ziet ook kansen in het praktische gebruik van de databank.

Volgens de BBB zou het waardevol zijn om naast flora- en faunagegevens ook de verschillende drukfactoren in beeld te brengen. Door die gegevens per locatie te koppelen, kunnen volgens de heer Vendrig eenvoudiger logische conclusies worden getrokken. Hij vraagt de gedeputeerde of de provincie daar iets mee kan.

De heer **Kes** (SP) wijst erop dat Noord-Holland in februari geen zienswijze heeft ingediend en vindt dat de discussie daarom kort kan blijven. Hij deelt de wens dat een gemeenschappelijke regeling niet ideaal is, maar ziet die, net als bij een parlementaire democratie, als de minst slechte beschikbare vorm. Volgens hem moeten Provinciale Staten er bij elke gemeenschappelijke regeling op kunnen vertrouwen dat het college en de uitvoerende organisatie hen goed informeren. In lijn met eerdere vragen vraagt hij de gedeputeerde om dit toe te lichten en de betrokkenheid van Provinciale Staten te borgen. De SP kan verder instemmen met het voorstel.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Gielen** herkent de zorgen die eerder dit jaar ook al bij de gemeenschappelijke regeling zijn besproken. Volgens haar gaan die zorgen vooral over kosten, grip en de rol van Provinciale Staten. Zij benadrukt dat de bijdrage van Noord-Holland aan de gemeenschappelijke regeling via de provinciale begroting loopt en daarmee onder het budgetrecht van Provinciale Staten valt.

Daarnaast wijst de gedeputeerde erop dat zienswijzen op de begroting van de gemeenschappelijke regeling zelf ook langs Provinciale Staten komen. Daarmee worden de sturingsmogelijkheden van Provinciale Staten op de NDFF volgens haar beter gewaarborgd dan tot nu toe het geval was.

Op de vraag van de VVD waarom een gemeenschappelijke regeling nodig is, antwoordt gedeputeerde Gielen dat die nodig is om van de NDFF daadwerkelijk een wettelijk natuurregister te maken. De uitvoering blijft via BIJ12 lopen. Voor de wettelijke verankering is volgens haar de gemeenschappelijke regeling nodig.

Over mogelijke taakuitbreiding zegt gedeputeerde Gielen dat dit in overleg met Provinciale Staten gebeurt. Omdat uitbreiding van taken meestal ook extra middelen vraagt, komt de sturing volgens haar opnieuw terug via het budgetrecht.

Op de vraag van JA21 over datakwaliteit antwoordt de gedeputeerde dat de NDFF een eigen validatieproces kent. Ook is volgens haar in de databank te achterhalen met welke protocollen gegevens zijn verzameld.

Op de vraag van BBB over drukfactoren zegt gedeputeerde Gielen dat het in beeld brengen daarvan inderdaad van belang is. De NDFF kan daarbij volgens haar helpen, voor zover

soortgegevens relevant zijn om drukfactoren te beoordelen. Zij ziet de databank daarmee ook als een instrument voor monitoring.

Tweede termijn commissie
De heer **Dijkman** (VVD) vindt de beantwoording nog niet volledig bevredigend. Hij betwijfelt of instemmingsrecht op de begroting voldoende feitelijke zeggenschap geeft, omdat zienswijzen van provincies niet altijd worden overgenomen en een gedeputeerde in de gemeenschappelijke regeling kan worden overstemd als een meerderheid de begroting accepteert.

Daarnaast vraagt de heer Dijkman of voor een wettelijk natuurregister niet vooral een publiekrechtelijk orgaan nodig is en of daarvoor ook een minder bureaucratische vorm dan een gemeenschappelijke regeling denkbaar was.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat zij de zorgen van de VVD vooral ziet als onderdeel van een bredere discussie over het instrument gemeenschappelijke regeling. Zij begrijpt de zorg over de feitelijke invloed van Provinciale Staten, maar benadrukt dat het budgetrecht een van de sterkere rechten van Provinciale Staten is.

Volgens de gedeputeerde is de gemeenschappelijke regeling, gezien de gezamenlijke provinciale opgave en de fase waarin het proces zich bevindt, op dit moment de meest logische stap om de wettelijke verankering van de NDFF mogelijk te maken. Zij benadrukt dat Noord-Holland niet de enige provincie is met zorgen over kosten en betrokkenheid. Juist omdat die zorgen breed leven, verwacht zij dat daar blijvend aandacht voor blijft.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) ten behoeve van de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) zal als hamerstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 5 oktober 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

Behandelvoorstel:
De commissie kan het agenderingsverzoek en in het specifiek de vragen uit het agendaverzoek met de commissie en gedeputeerde bespreken.

Voorafgaand aan de commissievergadering hebben zich acht insprekers aangemeld.

De heer **Glas** spreekt op persoonlijke titel als akkerbouwer over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid voor Noord-Holland. Dierlijke rundveemest vormt op zijn bedrijf de basis voor de teelt, onder meer vanwege sporenelementen, humusopbouw, waterhuishouding en het vasthouden van mineralen. Samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw vindt hij op zichzelf werkbaar, maar de grens van 25 kilometer is volgens hem te krap, omdat akkerbouwgebieden in Noord-Holland bij krimp van de veehouderij mogelijk verder weg mest moeten zoeken, bijvoorbeeld in

Friesland.

De heer Glas wijst erop dat stikstof voor planten een belangrijk voedingselement is. Een goede bemesting draagt volgens hem bij aan sterke gewassen die minder gevoelig zijn voor ziekten, plagen, onkruid en insecten. Tegelijk maakt het kleiner wordende pakket aan gewasbeschermingsmiddelen de teelt kwetsbaarder, omdat wisselen van middelen moeilijker wordt en resistentie sneller kan ontstaan. Groene middelen zou hij graag gebruiken, maar toelating blijkt volgens hem lastig doordat de werking minder consistent is dan bij chemische middelen.

Hij noemt concrete problemen in de slateelt en koolteelt, waar insectendruk tot schade, afval, extra werk en lagere opbrengsten leidt. De sector probeert chemie volgens hem zo veel mogelijk te vermijden, bijvoorbeeld door na de oogst een volggewas te zaaien, goed te bemesten, grond te ruilen met veehouders en waar nodig te beregenen. Ook ziet hij kansen in automatisering, zoals robots die gericht onkruid bestrijden, al zijn die machines nog duur en beperkt inzetbaar.

Biologische teelt ziet de heer Glas niet als eenvoudige oplossing. In het begin kan dat volgens hem goed gaan, maar na enkele jaren neemt de plaagdruk toe, zeker wanneer meer bedrijven in een gebied biologisch gaan telen. Als de kwaliteit of opbrengst ondanks alle inspanningen tegenvalt, kan een product soms nog als koevoer worden afgezet. Daarmee benadrukt hij zijn kernpunt: akkerbouw en veehouderij zijn in Noord-Holland sterk met elkaar verweven, en hij vraagt de commissie daar rekening mee te houden.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt hoe samenwerking tussen akkerbouwers en melkveehouders in Noord-Holland wél kan werken als de grens van 25 kilometer te beperkend is.
Volgens de heer **Glas** is er in Noord-Holland te weinig mest om de akkerbouw te bedienen. Als de afstandsgrens vervalt, ontstaat volgens hem meer ruimte om mest uit bijvoorbeeld Friesland of het Groene Hart te halen.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) wil weten of nieuwe landbouwtechnieken volgens de heer Glas perspectief bieden en hoe die ontwikkeling het best op gang kan worden gebracht.
De heer **Glas** ziet vooral potentie in onkruidbestrijding met nieuwe technieken. Die ontwikkeling staat volgens hem nog in de kinderschoenen en vraagt verdere ontwikkeling, mogelijk met subsidie.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de heer Glas zelf moeilijkheden ervaart bij het verkrijgen van biologische of minder belastende gewasbeschermingsmiddelen, en waar dat uit blijkt.
De heer **Glas** antwoordt dat zulke middelen onvoldoende beschikbaar zijn. Voor trips is volgens hem weinig effectief middel voorhanden. Groene middelen wil hij graag gebruiken wanneer ze werken, maar toelating is lastig doordat hun werking minder consistent is dan die van chemische middelen en toelating juist om herhaalbare werking vraagt.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Glas voor zijn inspraak.

De heer **Stuijt** spreekt op persoonlijke titel als melkveehouder uit De Wijdewormer. Hij doet dat namens zijn familie, de coöperatie Boeren met Toekomst, Farmers Defence Force en boeren in de

Wijdewormer. Zijn familiebedrijf bestaat al 65 jaar en heeft twee opvolgers klaarstaan. Daarmee staat voor hem niet alleen een bedrijf, maar ook een generatieverhaal op het spel.

Volgens de heer Stuijt raakt de stikstofbrief van minister Van Essen de Wijdewormer hard. Het gebied van 1.700 hectare ligt ingeklemd tussen Natura 2000-gebieden en volgens hem zou 80% van de Wijdewormer onder de zonering vallen. Daardoor zouden inkomsten en grondwaarde wegvallen en kunnen banken zich terugtrekken. Hij legt de verantwoordelijkheid nadrukkelijk bij provincie, gemeenten, waterschappen en andere bestuurders, omdat zij volgens hem moeten opkomen voor degenen die voedsel produceren.

De gevolgen beperken zich volgens hem niet tot de melkveehouderij. Ook tuinbouw, akkerbouw en bollensector zijn afhankelijk van mest en grondroulatie. In de Wijdewormer zijn volgens de heer Stuijt nog elf melkveehouders en enkele vleeshouders over, waar dat er vroeger zestig waren. Als de zonering bedrijven niet raakt, dan doen volgens hem de reductie op fosfaatrechten of de CO_2-heffing dat alsnog.

De heer Stuijt noemt Noord-Holland extensief en vindt dat het landelijke model daar onvoldoende rekening mee houdt. Reducties zijn volgens hem niet haalbaar zonder zeer grote investeringen, terwijl nieuwe technieken niet of moeilijk kunnen worden vergund. Minder koeien houden acht hij financieel onhoudbaar, mede omdat de melkprijs volgens hem achterblijft bij de kostprijs.

Zijn waarschuwing is dat de maatregelen kunnen leiden tot halvering of verdere krimp van de sector en het verdwijnen van familiebedrijven. Daarmee komt volgens hem ook de voedselvoorziening meer in handen van grote internationale partijen of import uit landen met andere regels voor milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid. Dat ziet hij als een onwenselijke bestuurlijke keuze.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de heer Stuijt, naast zijn kritiek op de maatregelen uit de stikstofbrief, andere mogelijkheden ziet om de stikstofneerslag in het gebied te verminderen. Hij noemt daarbij ook samenwerking in een gebiedsproces.

De heer **Stuijt** herhaalt dat stikstof volgens hem vooral als middel wordt gebruikt om grond in handen van de overheid te krijgen. Hij wijst erop dat de veehouderij in Noord-Holland met één à twee koeien per hectare al extensief is. Ook benadrukt hij opnieuw de afhankelijkheid van akkerbouw en bollenteelt van mest en grondwisseling. Als die samenhang wegvalt, valt volgens hem de hele boerensector uiteen.

De heer **Dessing** (FvD) zegt dat hij het betoog van de heer Stuijt helder vindt en dat hij diens zorgen over de combinatie van de stikstofbrief en de stapeling van mestmaatregelen deelt. Hij vraagt wat deze stapeling volgens de heer Stuijt betekent voor bedrijven die hij vertegenwoordigt of kent.

De heer **Stuijt** antwoordt dat de zonering de Wijdewormer volgens hem al direct raakt en dat de ruimte voor verdere aanpassing op bedrijven op is. Hij noemt grondprijzen, het vervallen van eerdere regelingen, het lage aantal koeien per hectare en de verhouding tussen melkprijs en kostprijs als redenen waarom bedrijven financieel klem komen te zitten. Volgens hem krijgen boeren het niet meer rond en leidt de opeenstapeling van maatregelen tot grote druk en uitval in de sector.

De heer **Dessing** (FvD) zegt mee te leven met de heer Stuijt en stelt dat de provincie volgens Forum voor Democratie bij de uitvoering van deze maatregelen tegengas moet geven. Hij geeft aan dat zijn fractie zich in Den Haag zal inzetten om de maatregelen tegen te houden.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Stuijt voor zijn inspraak.

De heer **Swaag** spreekt namens LTO Noord over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid voor Noord-Holland. Hij verwijst naar zijn eerdere waarschuwing dat het intrekken van rechtsgeldige natuurvergunningen, zoals in Brabant dreigt, het vertrouwen in de overheid ernstig aantast. Volgens hem gaat het om boerengezinnen die vrezen voor de toekomst van hun bedrijf. LTO Noord heeft Gedeputeerde Staten op 4 augustus per brief opgeroepen te voorkomen dat dit ook in Noord-Holland gebeurt.

De heer Swaag benadrukt dat Noord-Holland met de overeenkomst over stikstofreductie en natuurherstel al een eigen koers heeft ingezet. Die rust volgens hem op emissiereductie, juridisch en praktisch geborgd natuurherstel en gebiedsspecifiek maatwerk. Melkveehouders hebben volgens monitoring al 18% reductie gerealiseerd op weg naar de afgesproken 30% in 2030. Hij vraagt de provincie deze koers te blijven steunen, ook richting het Rijk, omdat duidelijke doelen volgens hem ruimte geven aan vakmanschap, vertrouwen en waardering.

Voor natuurherstel vraagt de heer Swaag om langdurig geborgde maatregelen en objectieve monitoring met betrouwbare veldgegevens. Daarbij moeten volgens hem ook andere drukfactoren dan stikstof worden betrokken, zoals waterhuishouding, wildbeheer en het beheer van natuurgebieden. Die bredere onderbouwing is volgens hem nodig om vergunningverlening juridisch houdbaar op gang te brengen.

Over zonering stelt de heer Swaag dat, als zones aantoonbaar nodig zijn, Noord-Holland moet vasthouden aan het eerdere vertrekpunt van maximaal 250 meter vanaf stikstofgevoelige hexagonen, met vrijwilligheid, maatwerk en financiële ondersteuning als uitgangspunt. Zones van 500 meter of één kilometer vindt hij onnodig kostbaar en nauwelijks effectief. Hij spreekt waardering uit voor het gesprek met de provincie en de gedeputeerden en roept Provinciale Staten op het Noord-Hollandse stikstofproject te steunen, zodat vergunningverlening weer mogelijk wordt.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
De heer **Vendrig** (BBB) wil van LTO Noord weten hoe boeren op dit moment naar het Noord-Hollandse stikstofreductiebeleid kijken.
Volgens de heer **Swaag** groeit het vertrouwen in de provinciale overheid voorzichtig. De landelijke discussie in Den Haag helpt volgens hem niet, omdat die veel emotie oproept. LTO Noord probeert ondertussen duidelijk te maken wat er gebeurt en welk perspectief daarbij hoort. Voorwaarde blijft dat vergunningverlening weer op gang komt, ook vanwege de handhavingsverzoeken die landelijk spelen. Goed geborgd natuurherstel, met zicht op alle drukfactoren, brengt dat volgens hem dichterbij.
In een vervolgvraag vraagt de heer **Vendrig** (BBB) of boeren ook achter de manier staan waarop Noord-Holland het beleid nu vormgeeft.

De heer **Swaag** kan niet zeggen of alle boeren daar volledig achter staan. Wel benadrukt hij dat LTO Noord laat zien welke stappen worden gezet en waarom die inzet belangrijk is.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt welke onderdelen van de brief van minister Van Essen volgens LTO Noord niet helpen in Noord-Holland en haaks staan op, of in de weg zitten van, de provinciale aanpak.
De heer **Swaag** noemt onder meer de GVE-norm, die volgens hem niets met stikstofreductie te maken heeft, en de koppeling van fosfaatrechten aan CO_2. Die onderdelen leiden volgens hem tot een halvering van de veestapel, zeker zolang innovaties en vergunningverlening niet eerst op gang zijn gebracht. Ook wijst hij opnieuw op de zones. Volgens hem biedt de Noord-Hollandse uitgangspositie perspectief, maar wordt het lastiger als de brief met deze thema's door de provinciale aanpak heen fietst.

De heer **Heijnen** (CDA) waardeert dat al 18% reductie is gerealiseerd en ziet daarin inzet van verschillende kanten. Hij vraagt of LTO Noord signalen heeft dat ook in Noord-Holland rechtsgeldige vergunningen kunnen worden ingetrokken, zoals in Brabant dreigt. Daarnaast vraagt hij of de gekozen route om vergunningverlening weer mogelijk te maken snel genoeg verloopt en wanneer vergunningen volgens LTO Noord daadwerkelijk los zouden kunnen komen.
De heer **Swaag** laat de vraag over mogelijke intrekking van vergunningen in Noord-Holland aan de gedeputeerde. Zijn uitgangspunt is dat dit in Noord-Holland niet gebeurt en ook niet mag gebeuren. Over het tempo zegt hij dat het niet snel genoeg gaat; wat LTO Noord betreft had vergunningverlening al eerder los moeten komen. De heer Swaag benadrukt dat hier hard aan wordt gewerkt en dat het volgens hem een gezamenlijke opgave is.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Swaag voor zijn inspraak.

De heer **Rijlaarsdam** spreekt als melkveehouder uit Stompetoren over de gevolgen van de rijksplannen voor het provinciale beleid. Volgens hem belooft minister Van Essen met de Kamerbrief vergunningverlening weer mogelijk te maken, maar lukt dat niet als alleen op stikstof wordt gestuurd. Door het additionaliteitsvereiste moet volgens hem eerst aan kritische depositiewaarden worden voldaan voordat vergunningen kunnen worden verleend, terwijl in Noord-Holland gebieden zijn waar de achtergronddepositie ruim boven de kritische depositiewaarde ligt en een deel van de depositie uit het buitenland komt.

Als alternatief wijst de heer Rijlaarsdam op de Habitatrichtlijn, waarin volgens hem centraal staat dat natuur niet mag verslechteren. Als dat met goede natuurmonitoring wordt geborgd, is volgens hem aan de Europese regels voldaan. Nederland kan daarnaast hogere ambities voor natuur nastreven, maar die hoeven volgens hem niet onder dezelfde strikte voorwaarden te vallen als het verslechteringsverbod.

Aan de hand van de Eilandspolder stelt de heer Rijlaarsdam dat natuur zich goed kan ontwikkelen ondanks een hogere stikstofdepositie dan de KDW voorschrijft. Hij vraagt daarom of rigide maatregelen zoals overgangszones, GVE-normen, uitkoop of vermindering van vee daar wel nodig zijn, of dat de provincie moet prioriteren en ruimte moet laten wanneer de natuur aantoonbaar op orde is.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Vendrig** (BBB) brengt de rekenkundige ondergrens van 0,005 mol in. Hij vraagt of eerdere invoering dan eind 2027 zou helpen en of Noord-Holland per gebied zelf een hogere ondergrens zou kunnen toepassen.
Voor de heer **Rijlaarsdam** is een rekenkundige ondergrens een belangrijke sleutel. Een grens van een halve of één mol zou volgens hem veel PAS-melders in één keer kunnen legaliseren en ook maatschappelijke ontwikkelingen weer ruimte geven. Hij ziet niet waarom invoering pas eind 2027 mogelijk zou zijn als de systematiek bekend is. Met de reeds gerealiseerde reductie in de melkveehouderij ziet hij ook ruimte voor een provinciale stap en roept hij de gedeputeerden op die te zetten.

De heer **Dessing** (FvD) leest in de bijdrage van de heer Rijlaarsdam een oproep om in Noord-Holland meer vanuit de Habitatrichtlijn te kijken en stikstof niet als enige sturingsmiddel te gebruiken. Hij wil weten welke ruimte de provincie daarin zelf heeft, of dat vooral een landelijke kwestie is, en hoe zo'n provinciale aanpak er volgens de inspreker uit zou kunnen zien.
Voor de heer **Rijlaarsdam** begint dat bij betrouwbare natuurdata. Het eerder besproken natuurregister ziet hij als een goede eerste stap, mits ook drukfactoren in beeld worden gebracht. Wanneer de natuur achteruitgaat, moet volgens hem worden onderzocht waardoor dat komt en welke verbetering nodig is. Stikstof is in die benadering één van de middelen, niet het doel zelf.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Rijlaarsdam voor zijn inspraak.

De heer **Klaver** spreekt op persoonlijke titel als veehouder in Burgerbrug, waar hij samen met zijn zoon een bedrijf voert met een omzet van circa € 2 miljoen. Die omzet wordt volgens hem vooral lokaal besteed. Hij was naar eigen zeggen een van de eersten met een Wabo-vergunning voor zijn bedrijf.

De brief van minister Van Essen levert volgens de heer Klaver voor Noord-Holland meer schade op dan voordeel. Hij wijst op de lage gemiddelde GVE-norm in de provincie, ongeveer 0,7 per hectare, en stelt dat er eigenlijk geen koe meer kan verdwijnen zonder problemen voor de mestvoorziening van de akkerbouw en de melkstroom voor de Noord-Hollandse kaasproductie. Noord-Holland importeert volgens hem nu al mest en melk.

Zoneringen van 500 tot 1000 meter dragen volgens de heer Klaver weinig bij aan de natuur, omdat na 250 meter nauwelijks nog ammoniakuitstoot te meten zou zijn. De boeren binnen die zones zijn volgens hem juist nodig om het gebied te onderhouden en intact te houden.
De koppeling van ammoniak aan fosfaatrechten noemt de heer Klaver funest voor zijn bedrijf en voor de sector, ook voor biologische bedrijven. Voor zijn eigen bedrijf zou dat neerkomen op 42% reductie. Beschikbare technieken zijn volgens hem schaars, geborgd noch betaalbaar; als voorbeeld noemt hij investeringen van € 4 miljoen voor techniek en € 2,5 miljoen voor extra fosfaatrechten. Zulke bedragen zijn voor zijn bedrijf niet op te brengen.

De heer Klaver vraagt wat de provincie wil voorkomen: een netto-importeur worden van melk en mest, of de overblijvende boeren ondersteunen zodat zij kunnen blijven. Hij wijst op vergrijzing,

te weinig jonge boeren en het belang van circulaire landbouw voor verschillende sectoren in Noord-Holland. Als de plannen van minister Van Essen worden uitgevoerd, ziet hij dat als een nekslag voor de provincie.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt of de door de heer Klaver genoemde norm van 0,7 ziet op het aantal koeien per hectare landbouwgrond.
De heer **Klaver** bevestigt dat het gaat om het aantal koeien in Noord-Holland gedeeld door het aantal hectares landbouwgrond.
Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt vervolgens wat de norm op zijn eigen grond is.
Op zijn eigen bedrijf komt de heer **Klaver** uit op ongeveer 1,5 koe per hectare. Daarbij neemt hij ook de natuurgronden mee die hij beheert.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt wat de provincie volgens de heer Klaver concreet voor boeren moet doen. Zij wil weten hoe Noord-Holland hem en andere ondernemers het beste kan ondersteunen.

De heer **Klaver** waarschuwt de provincie vooral niet verder te reduceren via koeien of vergelijkbare maatregelen. Volgens hem moeten boeren die nog in Noord-Holland actief zijn worden ondersteund en moeten vergunningen weer loskomen. In zijn vervolgantwoord roept hij de provincie op meer tegengas te geven richting minister Van Essen, omdat Noord-Holland in zijn ogen al een extensieve provincie is en verdere reductie niet bijdraagt aan de doelen.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Klaver voor zijn inspraak.

Mevrouw **Kok** spreekt op persoonlijke titel als melkveehouder in Ursem. Zij plaatst de stikstofplannen van minister Van Essen in een bredere kritiek op natuurbeleid, met het Natuurnetwerk Nederland als voorbeeld. Volgens haar krijgen boeren in en naast NNN-gebieden tegelijk te maken met minder bemesting, verplichte extensivering en aanvullende beperkingen uit het stikstofbeleid.

Haar eigen bedrijf heeft grond in de Mijzenpolder. Een perceel van de buurman is al als NNN aangewezen en zij verwacht dat haar grond kan volgen. Mevrouw Kok verwijt de provincie dat beleid volgens haar vooral op kaartresultaten wordt gestuurd en onvoldoende op de werkelijkheid in het gebied. Zij noemt het ontbreken van nulmetingen voor weidevogels en waterkwaliteit, onduidelijkheid over predatoren en volgens haar onvoldoende aandacht voor andere oorzaken van waterkwaliteitsproblemen.

Boeren in de Mijzenpolder hebben volgens mevrouw Kok zelf een verbeterplan aangeleverd dat aansloot bij de natuurdoelen van de provincie. Na een korte pilot volgde volgens haar geen vervolg, nadat bleek dat minimaal € 0,25 per liter melk extra nodig was om het plan rendabel te maken. Ook de uitkoop van familie Smit noemt zij als voorbeeld van beleid dat anders uitpakt dan bedoeld: de overblijvende boeren konden daardoor niet extensiever werken en de weidevogels verdwenen volgens haar juist.

Voor mevrouw Kok laat de Mijzenpolder zien dat niet eerst wordt gemeten wat nodig is, maar dat volgens haar naar een vooraf bepaalde uitkomst wordt toegewerkt. Zij vraagt de provincie daarom niet verder te gaan met het aanwijzen van nieuwe NNN-grond en het maken van nieuwe regels.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of er zicht is op nieuwe voortgang in het gebiedsproces voor de Mijzenpolder, of dat het nog steeds stil ligt.
Mevrouw **Kok** zegt dat er geen projectleider is en dat boeren niets horen. Volgens haar ontbreken zelfs nulmetingen voor waterkwaliteit en weidevogels, waardoor niet kan worden vastgesteld of het beleid de natuur daadwerkelijk verbetert.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt naar de alternatieve plannen die boeren zelf hadden ontwikkeld en waarom zij die als betere oplossing zagen.
Mevrouw **Kok** noemt als voorbeeld de eis om geen rundveedrijfmest meer te gebruiken. Dat zou aanpassingen aan stallen, extra arbeid en minder koeien vragen, met hogere kosten tot gevolg. Ook was er volgens haar een plan voor jongvee op de plek van boer Smit, maar zij heeft niet gemerkt dat daar iets mee is gedaan.

De heer **Vendrig** (BBB) haakt daarop in en vraagt of het oorspronkelijke idee was om natuur meer in het midden van de polder te concentreren en bedrijven meer aan de randen te plaatsen, met geleidelijk zwaarder beheer vanaf de bedrijfspercelen.
Volgens mevrouw ∫ was minder intensief grondgebruik inderdaad de richting. Eén boer in het midden van de polder wilde worden verplaatst en boeren dachten aan een grotere natuurgerichte kern. Omdat de provincie volgens haar niets doet, gaat het gebied juist achteruit.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt wanneer het eerdere gebiedsproces met de provincie is opgehouden.
Mevrouw **Kok** antwoordt dat er vorig jaar nog een interim-projectleider was, maar dat die na enkele maanden stopte. Sindsdien is er volgens haar geen voortgang meer gemeld.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt wat mevrouw Kok nodig zou hebben als opnieuw een gebiedsproces wordt gestart.
Mevrouw **Kok** antwoordt dat volgens haar juist minder bemoeienis van de provincie nodig is. Zij wijst erop dat het gebied volgens haar goed functioneerde, met onder meer weidevogelbeheer door boer Smit, en dat de landbouw er door de veengrond al niet intensief is. In haar beleving gingen de problemen beginnen toen de provincie zich ermee ging bemoeien.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt mevrouw Kok voor haar inspraak.

De heer **Griep** spreekt op persoonlijke titel als algemeen directeur van CONO Kaasmakers. In reactie op de eerdere insprekers vraagt hij niet alleen naar de juridische houdbaarheid van het beleid, maar ook naar een morele afweging: is het eerlijk, verantwoord en menswaardig? Volgens hem raken de stikstofplannen niet alleen melkveehouders, maar de hele regionale zuivelketen.

CONO werkt met ongeveer 370 melkveehouders, van wie de meesten in Noord-Holland zijn

gevestigd. De heer Griep schetst dat deze veehouders al jarenlang investeren in duurzaamheid via het programma Caring Dairy, onder meer op klimaatimpact. Toch hoort hij dagelijks veel onzekerheid en frustratie. Wanneer boeren verdwijnen, worden volgens hem ook transporteurs, leveranciers, verwerkers en aanverwante bedrijven geraakt. Werkgelegenheid, landschapsbeheer en voedselvoorziening komen daardoor onder druk.

Ook voor CONO zelf zijn de gevolgen volgens de heer Griep groot. De kaasmakerij heeft voldoende melk nodig om te blijven draaien en te kunnen investeren in kwaliteit, duurzaamheid en innovatie. Verdwijnt een boer, dan komt die volgens hem niet terug. Productie en werkgelegenheid kunnen verschuiven naar landen met andere normen voor dierenwelzijn, milieu en voedselveiligheid, terwijl uitstoot zich dan vooral verplaatst.

Boeren willen volgens de heer Griep vooruit en nemen verantwoordelijkheid, maar hebben daarvoor duidelijkheid, perspectief en betrouwbaar langetermijnbeleid nodig dat uitvoerbaar is. Een Europees gelijk speelveld en een feitelijke, lokale onderbouwing noemt hij daarbij voorwaarden. Hij vraagt de commissie de gevolgen voor boeren en de bredere zuivelketen mee te wegen, bedrijven te beoordelen op werkelijke prestaties en ruimte te geven aan maatregelen met aantoonbaar effect.

Werkbare oplossingen ontstaan volgens de heer Griep wanneer provincie, ondernemers en gebiedspartners samen werken vanuit een gedeelde visie en breed draagvlak. Hij waarschuwt voor te snelle verandering van een sector die in tientallen jaren is gevormd. Duurzame verandering vraagt volgens hem om tijd en ontwikkeling, niet om revolutie. CONO Kaasmakers en de aangesloten veehouders willen daaraan meewerken.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) vraagt wat de heer Griep bedoelt met een morele toets. Zij wijst erop dat het om landelijk beleid gaat dat ook raakt aan Europese wetgeving en wil weten hoe hij de verschillende belangen weegt en welke rol hij daarbij voor de provincie ziet.
De heer **Griep** verduidelijkt dat hij geen formele toets bedoelt, maar aandacht vraagt voor de menselijke gevolgen van het beleid. Agrariërs staan volgens hem al onder grote druk door veranderende regelgeving, financiële zorgen en een negatief imago. Juridisch kan beleid worden beoordeeld, maar de impact achter de bedrijven blijft volgens hem te vaak buiten beeld. Hij vraagt meer oog voor het persoonlijke leed op boerenbedrijven.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Griep voor zijn inspraak.

De heer **Konijn** spreekt op persoonlijke titel als ondernemer van een gemengd agrarisch familiebedrijf in de Beemster. Samen met zijn vrouw, ouders en broer houdt hij ongeveer honderd koeien met jongvee, teelt hij aardappelen en tulpen en runt hij een boerderijwinkel. De onzekerheid door voortdurend veranderend beleid raakt volgens hem niet alleen de bedrijfsvoering, maar ook het gezinsleven en de motivatie aan de keukentafel.

De heer Konijn schetst dat zijn bedrijf al generatieslang verduurzaamt en dat ook de huidige generatie verschillende stappen zet om de impact op de omgeving te verlagen. Hij noemt onder meer een emissiearme staltechniek, agrarisch natuurbeheer, een regeneratieve studiegroep, meer

dan twintig hectare kruidenrijk grasland, aangepaste beweiding voor betere bodembiologie, een boerderijwinkel, rondleidingen en open dagen. Daarmee wil hij laten zien dat het bedrijf verduurzaming niet alleen bespreekt, maar ook uitvoert.

Zijn oproep aan de commissie is om vast te houden aan de ingezette provinciale koers en de plannen niet opnieuw open te breken. De huidige aanpak is volgens hem tot stand gekomen na intensief overleg en afspraken met de sector, waarna provincie en boeren positief zijn gestart met ledenbijeenkomsten en de Stikstofacademie. Als de doelen nu weer veranderen, vreest hij dat het resterende draagvlak en de geloofwaardigheid onder boeren verdwijnen.

Omdat het kabinet ruimte biedt voor alternatieve, gebiedseigen maatwerkoplossingen, vraagt de heer Konijn de provincie die ruimte te gebruiken om de gemaakte afspraken overeind te houden. Noord-Holland moet volgens hem laten zien dat het al is begonnen en boeren rust, waardering en vertrouwen geven. Voor familiebedrijven staat de volgende generatie daarbij voorop.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.
Mevrouw **Egbers** (PvdD) ziet in de gemengde bedrijfsvoering van de heer Konijn mogelijk een voorbeeld voor andere boeren. Zij vraagt wat hij daarin kan betekenen en hoe de provincie hem en andere boeren daarbij zou kunnen ondersteunen.
De heer **Konijn** plaatst zijn bedrijf niet als uniek voorbeeld. Veel collega's werken volgens hem ook gemengd, vaak in samenwerking met akkerbouwers of andere agrariërs in de omgeving. Zijn bedrijf doet die combinatie vooral op het eigen erf. Ook bredere maatschappelijke activiteiten, zoals een boerderijwinkel, rondleidingen, zorgtaken of bestuurlijke inzet, ziet hij bij meer collega's terug.
De kracht van de provinciale aanpak zit volgens de heer Konijn juist in ruimte voor ondernemerschap vanuit de eigen bedrijfspraktijk. Boeren kunnen dan kiezen wat past bij hun bedrijf en dat samen met collega's verder brengen. Die manier van werken levert volgens hem veel meer energie op dan maatregelen die van bovenaf worden opgelegd.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of er op het bedrijf van de heer Konijn plannen of investeringen zijn die hij wil uitvoeren, maar die door huidige regelgeving of onzekerheid niet of moeilijk van de grond komen.
De heer **Konijn** noemt de bedrijfsovername als zijn grootste zorg. Zijn vader bereikt volgend jaar de pensioenleeftijd en hij wil hem een goede oude dag kunnen bieden, terwijl overname financiering vraagt. Investeringen in emissiearme technieken of extra fosfaatrechten zouden volgens hem ten koste kunnen gaan van die ruimte, zonder dat zij direct bijdragen aan de continuïteit van het bedrijf. Dat raakt hem persoonlijk.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Konijn voor zijn inspraak.

Schorsing van 15.40 uur tot 15.51 uur.

Eerste termijn commissie
De heer **Klein** (ChristenUnie) De heer Klein (ChristenUnie) dankt de commissie voor het agenderen van de gevolgen van de stikstofbrief van minister Van Essen voor Noord-Holland en bedankt Gedeputeerde Staten voor hun toelichtende brief. Zijn fractie is voorzichtig positief dat de

rijksbrief een stap kan zijn om vergunningverlening weer op gang te brengen, maar ziet ook pijnlijke maatregelen. De insprekers hebben volgens hem duidelijk gemaakt wat die maatregelen betekenen voor bedrijven en gezinnen.

Vooral de zones van 500 meter of 1000 meter rond Natura 2000-gebieden baren de heer Klein zorgen. Daar moet de uitstoot extra omlaag en gaan landelijke maatregelen gelden. Juist daarom ziet hij belang in de ruimte die het Rijk provincies biedt om met alternatieve plannen te komen, mits die even effectief zijn. Noord-Holland heeft volgens hem al stappen gezet, onder meer met 18% stikstofreductie, maar de tijd is beperkt: vóór 1 januari 2028 moeten zulke plannen gereed zijn.

De ChristenUnie wil dat de provincie boeren in de betrokken zones maximaal ondersteunt. De heer Klein pleit voor alternatieve gebiedsplannen die samen met agrariërs worden gemaakt en op zo veel mogelijk draagvlak kunnen rekenen. De inzet en ideeën uit de sector moeten daarbij worden benut, ook omdat de inspraak liet zien dat gebiedsprocessen kunnen vastlopen of verkeerd kunnen uitpakken.

Omdat niet overal actieve gebiedsprocessen lopen, vraagt de heer Klein of nieuwe processen moeten worden gestart in de zones die door de rijksplannen worden geraakt. Dat kost geld, maar volgens hem is dit het moment om als provincie naast de boeren te staan. Hij vraagt de andere fracties of zij die lijn delen en wil van Gedeputeerde Staten weten wat nodig is om dit concreet uit te voeren.

De heer **Heijnen** (CDA) wil dat vergunningverlening snel weer mogelijk wordt en dat Noord-Holland van het stikstofslot komt. Het CDA steunt dat het kabinet stappen zet richting perspectief en rechtszekerheid, maar ziet ook de onrust in de agrarische sector. Volgens de heer Heijnen moet de provincie duidelijk maken wat de rijksmaatregelen concreet betekenen voor Noord-Hollandse landbouwbedrijven.

In de provinciale uitwerking ziet het CDA ruimte voor een sterke landbouw, een gezonde leefomgeving en een vitaal platteland. Die ruimte is er volgens de heer Heijnen alleen als Noord-Holland kiest voor gebiedsgericht maatwerk, doelsturing en rechtszekerheid voor boeren. De brief van Gedeputeerde Staten noemt hij een eerste aanzet, maar nog te summier en procesmatig. Daarom kondigt hij veel vragen aan, waarvan een deel wat hem betreft schriftelijk kan worden beantwoord.

De heer **Kes** (SP) waardeert dat het CDA het landelijke en provinciale beleid met elkaar verbindt. Hij vraagt of de heer Heijnen bedoelt dat landbouw en natuur in Noord-Holland zonder grote maatregelen naast elkaar kunnen blijven bestaan.

De heer **Heijnen** (CDA) antwoordt dat eerst per gebied duidelijk moet worden wat de echte opgave is. Noord-Holland verschilt volgens hem van andere provincies, onder meer door de extensieve landbouw. Zijn hoop en verwachting is dat met gebiedsgerichte, soms ingrijpende maatregelen veel boeren kunnen blijven. Voor een beperkt aantal bedrijven kan verplaatsing volgens hem in uiterste gevallen nodig zijn, maar juist onzekerheid over de gevolgen van de rijksbrief vraagt om snelle provinciale duidelijkheid.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) onderschrijft de gebiedsgerichte aanpak, maar wil dat de gedeputeerde daarbij nadrukkelijk naar de integraliteit van het hele pakket kijkt. Uit de inspraak blijkt volgens haar dat die samenhang niet altijd wordt ervaren.

De heer **Heijnen** (CDA) deelt het belang van een integrale gebiedsgerichte aanpak. Hij noemt het jammer dat eerdere gebiedsprocessen zijn stilgevallen nadat het landelijke budget wegviel. Zonder dat financieringsverlies waren die processen volgens hem mogelijk verder geweest dan nu het geval is.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de heer Heijnen erkent dat het eerder weggevallen budget grotendeels bedoeld was voor uitkoop van boeren en daarmee feitelijk tot sanering van de sector zou leiden.

De heer **Heijnen** (CDA) bestrijdt dat. In gebiedsprocessen is uitkoop volgens hem geen doel op zichzelf; het gaat om toekomst voor het platteland binnen de natuurdoelen en juridische randvoorwaarden. Hij wijst erop dat de rechter eerst daadwerkelijke maatregelen en stikstofreductie verlangt voordat een hogere rekenkundige ondergrens mogelijk wordt. Het budget ziet hij daarom juist als middel om toekomst voor de sector mogelijk te maken.

In zijn vervolginterruptie houdt de heer **Vendrig** (BBB) vol dat destijds wel degelijk werd ingezet op een zeer aantrekkelijke uitkoopregeling.

De heer **Heijnen** (CDA) blijft bij zijn eerdere antwoord en constateert dat BBB en CDA de waardering voor de agrarische sector delen, maar verschillend naar de benodigde maatregelen kijken.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of het CDA met de verwijzing naar mogelijke verplaatsing in uiterste gevallen feitelijk accepteert dat sanering van bedrijven soms onvermijdelijk is. Hij stelt dat verplaatsing door beperkte ruimte, restricties en uitbreiding van Natura 2000-gebied in de praktijk vaak niet haalbaar zal zijn.

De heer **Heijnen** (CDA) wijst die koppeling van verplaatsing aan sanering af. Hij spreekt naar eigen zeggen over verplaatsing als absolute uiterste maatregel, niet over sanering van de sector. Zijn voorkeur blijft dat zo veel mogelijk boeren ook in de zones kunnen blijven. Alleen wanneer op de huidige locatie geen toekomst meer is, kan verplaatsing naar een andere plek volgens hem een oplossing zijn, bijvoorbeeld waar geen opvolger is. Hij maakt bezwaar tegen de suggestie dat hij sanering bepleit.

De heer **Dessing** (FvD) houdt vast aan zijn redenering dat verplaatsing praktisch moeilijk uitvoerbaar is en daardoor alsnog op sanering kan neerkomen.

De heer **Heijnen** (CDA) herhaalt dat hij het woord sanering niet gebruikt, de conclusie van FvD niet deelt en verplaatsing niet gelijkstelt aan sanering.

De **voorzitter** merkt op dat de heer Heijnen een groot aantal vragen zal stellen en verwacht niet dat die direct mondeling worden beantwoord. De vragen kunnen volgens de heer **Heijnen** (CDA) ook per mail worden nagezonden. De heer Heijnen stelt de volgende vragen:

- Programma Natuurherstel en stikstofvermindering: wanneer ontvangen Provinciale Staten het ontwerp van het programma en op welke momenten worden zij tussentijds betrokken?
- Doelen per Natura 2000-gebied: welke provinciale doelen gelden voor stikstofreductie, natuurherstel en vergunningverlening, hoe worden die meetbaar gemaakt en wanneer zijn de eerste resultaten zichtbaar?
- Vergunningverlening: waarom biedt de Kamerbrief volgens Gedeputeerde Staten wel perspectief, maar nog geen directe vergunningsruimte, en wanneer kan vergunningverlening voor woningbouw, infrastructuur en economische ontwikkeling daadwerkelijk ruimer worden?
- Prioritering van projecten: welke Noord-Hollandse projecten krijgen voorrang zodra vergunningsruimte ontstaat?
- Landbouw en perspectief voor boeren: welke garanties kunnen Gedeputeerde Staten geven dat maatregelen primair vrijwillig blijven, hoe blijft keuzevrijheid in de zones geborgd en hoe wordt langdurige onzekerheid voor ondernemers voorkomen?
- Gevolgen van zonering: wat betekenen zones van 250, 500 of mogelijk 1000 meter concreet voor agrarische ondernemers, welke zonering wil Noord-Holland per gebied hanteren, hoeveel bedrijven worden geraakt en welke economische gevolgen verwachten Gedeputeerde Staten?
- Onderbouwing van 250 meter: waarom kiest Noord-Holland voor 250 meter rond stikstofgevoelige habitats, welke ecologische onderbouwing ligt daaronder en wat gebeurt er als het Rijk bredere zones verlangt?
- Betrokkenheid van grondeigenaren: hoe worden grondeigenaren betrokken bij gebiedsafspraken rondom zonering?
- Financiën: welke aanvullende rijksmiddelen verwachten Gedeputeerde Staten, welke financiële risico's ontstaan als die uitblijven en welk deel van de totale aanpak komt voor rekening van Noord-Holland?
- PAS-melders: welke kansen zien Gedeputeerde Staten om de legalisatie van PAS-melders vóór 2028 te versnellen?
- Juridische houdbaarheid: welke juridische risico's zien Gedeputeerde Staten nog in de huidige aanpak?
- Landelijke wetswijziging: wat gebeurt er met de Noord-Hollandse aanpak als de voorgenomen landelijke wetswijziging vertraagt of juridisch strandt?

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt hoe het CDA de brief van minister Van Essen op zichzelf beoordeelt, los van de provinciale uitwerking.

De heer **Heijnen** (CDA) herhaalt dat zijn fractie het zetten van stappen steunt, omdat Nederland en Noord-Holland na jaren van stilstand van het stikstofslot af moeten. Tegelijk vindt hij dat de impact van de brief snel duidelijk moet worden. Boeren hebben volgens hem vooral behoefte aan helderheid over wat de maatregelen betekenen voor hun gebied, hun bedrijf en hun gezin. In Noord-Holland, waar al veel is gebeurd en de landbouw relatief extensief is, hoopt hij dat de gevolgen op onderdelen kunnen meevallen, maar daarvoor is eerst een impactassessment nodig.

In een vervolgvraag vraagt de heer **Vendrig** (BBB) welke onderdelen van de rijksbrief het CDA ongewenst vindt of in Noord-Holland liever niet zou uitvoeren.

De heer **Heijnen** (CDA) noemt de grens van 25 kilometer voor samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw onpraktisch. Die beperking kan volgens hem via provinciaal maatwerk worden bekeken; op Texel zou de afstand bijvoorbeeld al snel niet werkbaar zijn. Hij licht toe dat het CDA dit onderwerp mede heeft geagendeerd om helder te krijgen waar Noord-Holland al voorloopt, welke specifieke opgaven hier spelen en hoe de provincie meer grip en zekerheid kan bieden aan ondernemers.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) schetst de stikstofopgave als een vastgelopen dossier waarvoor geen tijdelijke uitweg meer volstaat. Na jaren van stilstand en mislukte noodoplossingen is volgens haar een juridisch houdbare langetermijnrichting nodig, zodat sectoren weten waar zij aan toe zijn en Nederland weer ruimte krijgt om verder te bouwen.

Voor Volt moet die oplossing drie doelen verbinden: een toekomstbestendige agrarische sector, herstel van biodiversiteit en het loskrijgen van vergunningverlening. Perspectief betekent daarbij niet alleen dat uitkomsten positief zijn, maar vooral dat boeren en andere sectoren duidelijke kaders krijgen voor de komende decennia. Waar mogelijk ziet Volt die koers het liefst in Europees verband.

De reactie van Gedeputeerde Staten op de stikstofbrief vindt mevrouw Schneemann nog te procesmatig. De rijksbrief ligt er al enkele maanden en juist de uitvoering wordt volgens haar nu bepalend. Zij vraagt daarom meer richting van het college: hoe wil de provincie de komende jaren concreet verder, en hoe worden keuzes gemaakt die later niet opnieuw moeten worden bijgesteld?

Bij de 250 meter-zone begrijpt Volt waarom Gedeputeerde Staten die als uitgangspunt nemen, maar de fractie wil voorkomen dat dit opnieuw tot bijsturing leidt als de afstand onvoldoende blijkt. Ook de terugkeer van gebiedsprocessen beoordeelt zij positief, zolang de provincie duidelijk maakt hoe zij het vertrouwen herstelt nadat eerdere stikstofplannen zijn gestopt. De vraag aan Gedeputeerde Staten is daarom hoe zij die processen opnieuw oppakken en toekomstbestendig maken.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) bedankt de insprekers en Gedeputeerde Staten voor de snelle inhoudelijke reactie op het agenderingsverzoek. GroenLinks waardeert dat Gedeputeerde Staten een tijdlijn hebben geschetst, maar ziet in de reactie vooral vergunningverlening als eerste prioriteit terug. Voor de fractie is het belangrijk dat het vergunningsslot wordt opgelost, ook voor woningbouw, bedrijven, boeren en PAS-melders, maar natuurherstel vormt volgens haar de noodzakelijke basis.

Die volgorde leidt bij GroenLinks tot vragen over de zonering. Het Rijk zet in op een zone van 500 meter waarin naast stikstof ook hydrologische maatregelen en natuurherstel een rol spelen, terwijl Noord-Holland voor stikstof uitgaat van 250 meter rond natuurgebieden. Statenlid Bwefar wil weten of voldoende is onderzocht of deze keuze houdbaar is en of hierover specifiek is gesproken met Noord-Hollandse boerenbedrijven, biologische boerenbedrijven en terrein beherende organisaties.

Verder vraagt Statenlid Bwefar hoe realistisch bedrijfsverplaatsing via herkaveling of een andere route is als de provincie daarvan een uitvoerbare oplossing wil maken. Ook mist zij in de reactie van Gedeputeerde Staten aandacht voor dierenwelzijn, juist omdat innovaties daar mogelijk ruimte voor bieden. De hoofdlijn van Gedeputeerde Staten – sturen op doelbereik, aansluiten bij wat in Noord-Holland past en natuurherstel als essentieel uitgangspunt – kan GroenLinks wel steunen.

De heer **Veenboer** (PvdA) vindt het goed dat het agendapunt wordt besproken, al vraagt hij zich af of een sterk politieke discussie altijd helpt bij zo'n ingewikkeld onderwerp. Juist daarom waardeert hij de ruimte die aan de insprekers is gegeven. Hun bijdragen zijn volgens hem serieus gehoord en genoteerd. Ook dankt hij Gedeputeerde Staten voor de snelle brief, die volgens hem veel bruikbare input gaf voor het debat.

Voor de PvdA draait de kabinetsaanpak om een uitweg uit een langdurige impasse. Vergunningverlening moet weer mogelijk worden, de natuur moet herstellen en boeren hebben duidelijkheid en ondersteuning nodig. De heer Veenboer erkent dat het pakket pijn zal doen, maar waarschuwt dat geen plan, een half plan of verder uitstel het land nog langer op slot kan houden.

De provincie krijgt volgens de heer Veenboer een belangrijke rol in de gebiedsprocessen rond Natura 2000-gebieden. Hij noemt de terugkeer van die processen bijna een herstart en ziet in de planning van Rijk en provincie aanleiding om tempo te maken. Provinciale Staten moeten daarbij goed worden meegenomen in komende besluitstukken. Maatschappelijke partijen, terrein beherende organisaties en natuurorganisaties moeten volgens hem eveneens aangesloten blijven.

Als aandachtspunten noemt de heer Veenboer een duidelijke nulmeting, waardering voor boeren die al veel hebben gedaan en steun voor boeren die moeten investeren. Ook de uitwisseling tussen akkerbouw en veehouderij verdient volgens hem aandacht. Zijn enige concrete vraag aan Gedeputeerde Staten is of de provincie voldoende capaciteit heeft voor het intensieve traject dat eraan komt.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt hoe de oproep tot stevig beleid zich verhoudt tot de radeloosheid van de insprekers, die juist eigen oplossingen zien en waarschuwen voor te harde maatregelen.

De heer **Veenboer** (PvdA) antwoordt dat de impact op boeren zwaar weegt en dat gebiedsprocessen en beschikbare middelen daarvoor moeten worden benut. Tegelijk vreest hij dat te veel afzwakken ertoe leidt dat de stikstofimpasse niet wordt doorbroken. Dat wil hij voorkomen.

Mevrouw **Jansen** (D66) bedankt de fracties die het onderwerp hebben geagendeerd. Volgens D66 staat Noord-Holland onder grote druk, omdat woningbouw, natuur en andere opgaven vastlopen en het stikstofslot moet worden doorbroken. De insprekers hebben volgens haar duidelijk gemaakt hoe onzeker boeren zijn over de toekomst van hun bedrijf. Dat raakt D66, maar volgens mevrouw Jansen is ook een eerlijk en duidelijk verhaal nodig.

Het pakket ziet D66 als een noodzakelijke doorbraak om Nederland van het stikstofslot te halen. Met de vrijgemaakte € 20 miljard moeten boeren perspectief krijgen. Provinciale maatregelen,

zoals voorgesteld door de ChristenUnie en andere fracties, zijn voor D66 bespreekbaar, zolang het doel om het stikstofslot op te lossen voorop blijft staan.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of mevrouw Jansen het ermee eens is dat alternatieve gebiedsplannen juist binnen hetzelfde doel moeten blijven en daarom beter kunnen aansluiten bij de lokale situatie dan landelijke voorschriften.

Mevrouw **Jansen** (D66) kan daar op dat moment geen ja of nee op zeggen. Zij ziet ruimte voor flexibiliteit, maar waarschuwt dat maatwerk ook kan leiden tot een glijdende schaal en nieuwe onduidelijkheid. Boeren hebben volgens haar juist behoefte aan vaste kaders en duidelijke spelregels. Het voorliggende pakket is mogelijk niet het antwoord waarop zij hopen, maar D66 ziet er wel duidelijkheid en perspectief voor de langere termijn in.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) dankt de fracties die het onderwerp hebben geagendeerd en brengt terug waar het stikstofdossier volgens haar om draait. Ammoniak uit de veehouderij en stikstof uit onder meer luchtvaart en industrie slaan neer, verzuren de bodem en tasten natuurgebieden aan. Zij noemt afstervende eiken, vogels die onvoldoende kalk vinden voor hun eieren en verlies aan biodiversiteit als voorbeelden van de bredere natuurschade. Voor de Partij voor de Dieren horen ook stabiel klimaat, schoon water en schone lucht bij diezelfde beschermingsopgave.

In het kabinetsvoorstel ziet mevrouw Egbers enkele stappen vooruit, zoals erkenning van het probleem, extra geld voor natuurherstel en maatregelen om uitstoot of neerslag van stikstof te verminderen. Tegelijk twijfelt zij of het pakket genoeg is en juridisch standhoudt. Daarbij verwijst zij naar de Greenpeace-uitspraak over de stikstofreductiedoelen en naar het doorschuiven van doelen van 2030 naar 2035.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt of Egbers het belangrijker vindt dat vogels eieren kunnen leggen dan dat boerenbedrijven en familiebedrijven blijven bestaan.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) noemt die vergelijking niet passend. Het voorbeeld van de eieren gebruikt zij als symptoom van een groter natuurprobleem, vergelijkbaar met een klein zichtbaar teken dat op een ernstiger onderliggende oorzaak kan wijzen.

De Partij voor de Dieren wil betere borging, mede om een herhaling van de situatie rond PAS-melders te voorkomen. Mevrouw Egbers vraagt of de Noord-Hollandse plannen voldoende gericht zijn op duurzame landbouw van de toekomst en of daarmee ook doelen voor dierenwelzijn, water en klimaat worden gehaald. Boeren moeten volgens haar niet investeren in stallen of mestvergisters waarvan later blijkt dat die niet toekomstbestendig zijn.

Buiten de bufferzones maakt mevrouw Egbers zich zorgen over de toekomst van veehouderij en natuur. Zij noemt grondgebondenheid zonder grond bij de stal en onvoldoende geborgde technologische innovaties als risico's voor dierenwelzijn. Ook wijst zij erop dat meer inzet op mestvergisting kan betekenen dat dieren vaker binnenblijven. Zij vraagt welke plannen Noord-Holland hiervoor heeft.

De heer **Vendrig** (BBB) brengt in dat volgens de insprekers alle Noord-Hollandse bedrijven al grondgebonden zijn en vraagt hoe mevrouw Egbers' opmerking zich daartoe verhoudt.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) zegt dat zij het precieze aantal in Noord-Holland niet kende. Als alle bedrijven inderdaad grondgebonden zijn, roept dat bij haar de vraag op of dit in Noord-Holland dan minder zorgelijk is.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt vervolgens waarom mevrouw Egbers technische innovatie slecht voor dieren zou vinden, terwijl insprekers juist innovatieve ideeën hebben genoemd die dieren kunnen helpen.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) corrigeert dat beeld. Zij is niet tegen technische innovatie, maar waarschuwt voor innovaties die onvoldoende zijn geborgd. Als later blijkt dat zij niet passen bij dierenwelzijnseisen, kunnen boeren voor niets hebben geïnvesteerd.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt waarom mevrouw Egbers vooraf zo veel wil vastleggen, terwijl innovatie juist vraagt om experimenteren en onzekerheid accepteren.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) hoeft innovatie niet vooraf volledig vast te liggen. Pilots kunnen volgens haar, zolang zij beperkt blijven en boeren niet met grote financiële risico's opzadelen.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verwijst kort naar financiële gevolgen bij ganzenschade.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) gaat daar niet inhoudelijk op in en wil de bespreektijd niet aan dat onderwerp besteden.

De Partij voor de Dieren steunt de oproep van de ChristenUnie om in bufferzones samen met boeren plannen te maken en daarbij de natuurdoelen voorop te zetten. Mevrouw Egbers vraagt hoe Gedeputeerde Staten de risico's inschatten die het Planbureau voor de Leefomgeving noemt, zoals beperkte uitvoeringscapaciteit, technische tegenvallers en gebrek aan medewerking. Ook wil zij weten waarom het gebiedsproces waar mevrouw Kok over sprak is vastgelopen, of dit alleen door geldgebrek kwam en of Gedeputeerde Staten kritisch kijken naar het verlies aan vertrouwen bij agrariërs.

Tot slot vraagt mevrouw Egbers welke kansen Noord-Holland ziet voor uitbreiding van natuurareaal, omdat het Planbureau voor de Leefomgeving dat nodig acht voor een gunstige staat van de natuur. Ook wil zij weten hoe Gedeputeerde Staten kijken naar bufferzones van 500 tot 1000 meter rond Natura 2000-gebieden, of de provincie uitgaat van 500 meter in plaats van 1000 meter en welke maatregelen volgen als stimuleren onvoldoende werkt.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) wil de landelijke stikstofaanpak niet automatisch één op één naar Noord-Holland vertalen. Volgens JA21 moet de provincie eerst vaststellen wat in de eigen natuurgebieden daadwerkelijk nodig is om natuurherstel juridisch te borgen en vergunningverlening weer mogelijk te maken. Daarbij moet niet alleen naar stikstof worden gekeken, maar ook naar de bredere opgave onder de Habitatrichtlijn.

Als voorbeeld noemt mevrouw Gordijn de aanpak van Friesland. Daar wordt per Natura 2000-gebied bekeken welke habitattypen onder druk staan, welke rol stikstof speelt en welke andere factoren, zoals verdroging, waterkwaliteit, beheer, versnippering of exoten, meewegen. Die

gebiedsgerichte benadering spreekt JA21 aan, mede omdat de opgave niet overal hetzelfde is en de Friese aanpak tot 2035 uitgaat van maximale vrijwilligheid.

Voor de juridische onderbouwing wijst mevrouw Gordijn op het additionaliteitsvereiste. Volgens haar is per Natura 2000-gebied een geborgd maatregelenpakket nodig voordat vergunningverlening kan worden hervat. Zij verwijst naar onderzoek door Wageningen University & Research voor Friesland, waarin ruimtelijk is gekeken naar maatregelen rond stikstofgevoelige habitattypen, hexagonen en leefgebieden en waarin ook andere drukfactoren zijn meegenomen.

JA21 stelt voor om ook voor Noord-Holland een vergelijkbaar onderzoek te laten uitvoeren, zodat duidelijk wordt welke drukfactoren waar spelen en waarop de provincie werkelijk moet inzetten. Die feitenbasis kan volgens mevrouw Gordijn helpen om gericht maatregelen te nemen, ruimte te maken voor vergunningverlening en ook een volgend college snel verder te laten werken. Zij vraagt de commissie en Gedeputeerde Staten om met dit voorstel mee te denken.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) bedankt de indienende fracties en de insprekers. Het kabinetspakket van 26 juni 2026 heeft volgens haar ook in Noord-Holland grote impact. 50PLUS voelt zich, net als de agrariërs, overvallen door de snelheid waarmee het Rijk de plannen uitwerkt en verantwoordelijkheden richting provincies, gemeenten en andere partijen doorschuift.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt wanneer 50PLUS de vergunningverlening dan wel vlotgetrokken wil zien, als het huidige tempo te hoog ligt.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) noemt die vraag suggestief. Zij wil geen termijn noemen, maar pleit voor een zorgvuldige afweging tussen natuurherstel en echt perspectief voor agrariërs. Extensivering mag volgens haar niet leiden tot kapitaalvernietiging of het onnodig verdwijnen van levensvatbare bedrijven, zeker niet wanneer het tempo voortkomt uit een strakke deadline.

50PLUS sluit zich daarom aan bij de vragen aan Gedeputeerde Staten over de tijdlijn en wil weten hoe bestaande maatregelen eventueel kunnen worden versneld zonder de zorgvuldigheid richting betrokken partijen te verliezen.

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) maakt een punt van orde over de toon van het debat. Zij vindt het onprettig dat in een bijdrage rechtstreeks naar een ander Statenlid wordt teruggesproken in plaats van via de voorzitter.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) reageert dat zij over haar eigen woorden gaat. Volgens haar sprak zij de heer Veenboer niet rechtstreeks aan, maar verwees zij naar een eerdere opmerking van hem.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) schetst het belang van de agrarische sector vanuit historisch en economisch perspectief. Hij wijst op de voedselzekerheid na de Tweede Wereldoorlog, de latere melkquota en superheffing, de afname van het aantal melkkoeien en landbouwgrond en de groei van de bevolking. Volgens de PVV werken boeren inmiddels zeer efficiënt, met hoge normen voor

dierenwelzijn en lage impact op de omgeving, maar worden zij telkens geconfronteerd met nieuwe regels die forse investeringen vragen.

Als voorbeeld noemt de heer Van Tiggelen investeringen in melkrobots, die bij een gedwongen halvering van de veestapel moeilijk zijn terug te verdienen. Hij vindt dat boeren en koeien in het debat te negatief worden neergezet. De PVV bestrijdt bovendien de grondslag van de stikstofcrisis en stelt dat de normen in Nederland sterk afwijken van wat elders gebruikelijk is.

De heer Van Tiggelen verwijst naar een eerdere vraag aan de gedeputeerde over nitraten door onweersbuien en noemt cijfers die volgens hem afkomstig zijn van de heer Schumann, Hunter Riser, NASA en het Goddard Instituut. Daarmee plaatst hij vraagtekens bij het eerder gegeven antwoord dat dit niet significant zou zijn, zeker in verhouding tot de grenswaarde van 0,005 mol. Hij vraagt of de gedeputeerde bereid is die kwalificatie te heroverwegen.

Volgens de PVV wijzen metingen erop dat de stikstofdepositie in Noord-Holland, samen met Zeeland, laag is ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De heer Van Tiggelen vindt de voorgestelde wetgeving daarom niet passend en stelt dat boeren door de plannen direct in hun bestaan worden bedreigd. De aanpak moet volgens hem fysiek en economisch uitvoerbaar zijn; iets onmogelijks vragen komt in zijn ogen neer op het afbreken van de voedselvoorziening.
De heer Van Tiggelen spreekt waardering uit voor boeren die volgens hem ver gaan om de overheid tegemoet te komen. Zij hebben volgens de heer Van Tiggelen de volledige steun van zijn fractie.

De heer **Kes** (SP) noemt het stikstofdossier ingewikkeld en geeft aan dat hij deze commissie zijn twee collega's vervangt.

Voor de SP gaat het minder om technische grenswaarden en meer om de hoofdlijn: boeren hebben decennialang gedaan wat van hen werd gevraagd door te intensiveren en efficiënter te produceren. Volgens hem moet daarbij onderscheid worden gemaakt tussen de boer en de agro-industrie.

De heer Kes verwijst naar de eerdere bijdrage van de heer Stuijt over de kostprijs en opbrengst van melk. Zijn conclusie is dat er in de keten wel wordt verdiend, maar niet door de boer. Een betere prijs voor landbouwproducten ziet hij als kernpunt: als boeren beter betaald worden, kunnen zij met minder vee toe, zonder dat het aantal boeren hoeft af te nemen.

Provinciaal zoekt de SP naar een constructieve vertaling van landelijk beleid. De heer Kes spreekt waardering uit voor de manier waarop de heer Heijnen namens het CDA landelijk en provinciaal beleid met elkaar verbindt. Ook noemt hij het voorstel van JA21 om deskundigheid van Wageningen University & Research te benutten een voorbeeld van een constructieve benadering.

Voor de SP staat vast dat er iets moet veranderen. Tegelijk mogen boeren die jarenlang hebben gedaan wat overheid en samenleving van hen vroegen, volgens de heer Kes niet de dupe worden van die verandering. Hij kondigt aan het verdere debat kritisch te blijven volgen.

De heer **Dessing** (FvD) bedankt de indienende fracties voor de agendering, maar maakt duidelijk dat zijn fractie fundamenteel anders naar de stikstofbrief kijkt. De insprekers hebben volgens hem laten zien dat de rek bij boeren eruit is en dat wat van hen wordt gevraagd onmogelijk is.

Volgens de heer Dessing betekent de landelijke stikstofbrief een nekslag voor de agrarische sector, ook in Noord-Holland. Maatwerk of ondersteuning binnen de voorgestelde koers noemt hij onvoldoende, omdat de brief wat FvD betreft van tafel moet.

De provincie moet volgens hem geen uitvoeringsloket van Den Haag worden. Hij roept Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten op zich tegen de rijksbrief te verzetten en duidelijk te maken dat Noord-Holland niet kan meewerken aan beleid dat volgens FvD de agrarische sector definitief raakt.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt hoe de heer Dessing de verantwoordelijkheid van de provincie ziet als de rijksbrief wordt verworpen, maar de vergunningverlening wel moet worden losgetrokken. Hij wil weten welke route FvD dan voor zich ziet om zowel boeren duidelijkheid te geven als juridisch houdbare ruimte te creëren.

De heer **Dessing** (FvD) antwoordt dat de kern volgens FvD niet ligt in verdere provinciale uitwerking van de rijksbrief, maar in verzet daartegen. Hij ziet het stikstofbeleid als een politieke keuze die de agrarische sector onevenredig treft en vindt dat Noord-Holland niet moet meewerken aan maatregelen die volgens hem tot krimp of beëindiging van bedrijven leiden. In zijn afsluitende betoog houdt de heer Dessing vast aan die lijn. FvD wil dat de provincie richting Den Haag duidelijk maakt dat de stikstofbrief voor Noord-Holland onacceptabel is. Maatwerk binnen de voorgestelde koers biedt volgens hem geen oplossing zolang de uitgangspunten van het rijksbeleid blijven staan. De provincie moet zich daarom niet beperken tot uitvoering, maar politiek-bestuurlijk afstand nemen van de brief.

De heer **Vendrig** (BBB) dankt de partijen die het onderwerp hebben geagendeerd en de insprekers. De centrale vraag is volgens hem welke gevolgen het voorgenomen stikstofbeleid van het kabinet heeft voor Noord-Holland. Als dat beleid onverkort wordt doorgezet, verwacht BBB grote gevolgen voor de veehouderij: de samenloop van grondgebondenheid, zonering, emissiebeperking en mogelijke generieke kortingen via productierechten zou volgens hem alle bedrijven raken, ongeacht omvang of bedrijfsvoering. Hij verbindt die onzekerheid aan de onrust onder boeren, het risico dat bedrijven niet kunnen voortbestaan en de toegenomen druk op Loket TABOER.

Volgens BBB was die onrust in Noord-Holland afwezig of in elk geval beperkter voordat de stikstofbrief van minister Van Essen verscheen. Tegelijk wordt in de provincie volgens de heer Vendrig al succesvol gewerkt aan reductie van stikstofemissie: ongeveer de helft van de afgesproken reductie uit het Noord-Hollandse convenant is gerealiseerd. Hij noemt het beleid succesvol omdat het draagvlak heeft bij landbouw-, natuur- en politieke partijen, al door Provinciale Staten is vastgesteld en de uitvoering is gestart. Een belangrijk onderdeel is voor BBB de monitoring van de daadwerkelijke staat van de natuur, waarbij breder wordt gekeken dan stikstof alleen. Daarom vindt hij voortzetting van het Noord-Hollandse beleid vanzelfsprekend en wil hij met de minister bespreken hoe dat beleid kan worden voortgezet, mede omdat het

rijksbeleid nog voorgenomen beleid is en volgens hem ruimte laat voor lokaal beleid of initiatieven.

Over de brief van GS van 10 september is BBB op hoofdlijnen positief. De heer Vendrig leest daarin vooralsnog voortzetting van de Noord-Hollandse koers, met zonering vanaf 250 meter rond stikstofgevoelige habitats in plaats van rond het volledige natuurgebied. Ook waardeert hij dat gebiedsanalyses en gebiedsplannen maatregelen voor natuur, hydrologie, waterkwaliteit, duurzaam beheer, invasieve exoten en lokale stikstofvermindering samenbrengen. Die integrale benadering past volgens hem bij de kern van het provinciale convenant.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe BBB kan zeggen dat het ingezette stikstofbeleid goed werkt, terwijl het college op 27 augustus heeft gemeld dat Noord-Holland door stikstof en netcongestie tegen grenzen aanloopt. Zij wijst erop dat BBB deel uitmaakt van de coalitie die deze boodschap heeft uitgedragen.

De heer **Vendrig** (BBB) erkent dat de provincie tegen grenzen aanloopt, maar ziet het provinciale beleid juist als bewijs dat stikstofreductie mogelijk is met draagvlak van de partijen die de maatregelen moeten uitvoeren. Dat er al reductie is bereikt en de uitvoering loopt, maakt het voor hem een positief signaal richting het debat over de stikstofproblematiek.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt die redenering moeilijk te rijmen met het uitroepen van een stikstofcrisis. Zij onderschrijft dat Noord-Holland al veel goede inzet heeft gepleegd, maar ziet spanning tussen de boodschap van het college en de indruk dat BBB zegt dat het bestaande beleid al voldoende is.

De heer **Vendrig** (BBB) bestrijdt dat BBB vindt dat er al genoeg is gedaan. De provincie zit volgens hem op 18% reductie, terwijl het doel 30% is. Juist daarom moet de reductie doorgaan; stoppen zou volgens hem betekenen dat BBB het probleem al als opgelost beschouwt, en dat is niet zijn boodschap.

De heer **Dessing** (FvD) wil scherp krijgen of BBB het bestaande stikstofbeleid wil blijven uitvoeren en stikstof wil blijven reduceren, of dat de fractie het stikstofbeleid inmiddels failliet acht. Hij verwijst daarbij naar de zware gevolgen die insprekers hebben geschetst en plaatst vraagtekens bij verdere reductie binnen de gestelde grenzen.

De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat Noord-Holland volgens BBB op dit moment het goede doet om vooruit te komen. BBB is niet tevreden over de stikstofbrief uit Den Haag; als het Noord-Hollandse beleid daarin het uitgangspunt was geweest, zou die brief er volgens hem anders hebben uitgezien. Daarmee maakt hij onderscheid tussen steun voor de provinciale aanpak en kritiek op de landelijke brief.

De heer **Dessing** (FvD) houdt BBB voor dat het blijven steunen van reductie volgens hem geen antwoord biedt op boeren die aangeven dat het water aan de lippen staat. Hij ziet als enige oplossing dat Noord-Holland richting Den Haag laat weten te willen stoppen met de uitvoering van dit stikstofbeleid.

De **voorzitter** constateert dat dit vooral een politieke stelling is en geen duidelijke vervolgvraag.

De heer **Heijnen** (CDA) noemt de bereikte 18% reductie een terechte pluim en ziet daarin goede stappen. Hij legt vervolgens twee vragen voor. Ten eerste wil hij weten of BBB tevreden is over de snelheid waarmee die reductie tot stand komt, vooral in relatie tot het legaliseren van PAS-melders en de eerder aangenomen motie met als datum 1 januari 2026, die volgens hem bij lange na niet is gehaald. Ten tweede vraagt hij welke maatregelen BBB voorstaat om de stap naar 30% reductie te zetten en of de fractie kan garanderen dat die maatregelen nergens pijn doen in de agrarische sector.

De heer **Vendrig** (BBB) begint bij de vraag of maatregelen pijnloos kunnen zijn. Dat kan hij niet garanderen: volgens hem doen maatregelen pijn, en speelt die pijn al sinds 2019. Tegelijk ziet hij in de sector nog draagkracht, juist omdat niets doen ondernemers volgens BBB kwetsbaarder maakt. Voor de verdere reductie richting 30% noemt hij voermaatregelen, innovatieve maatregelen en extensivering. Daarbij vindt hij van belang dat de keuze voor de inzet van maatregelen bij de ondernemer ligt.

Op de vraag naar de snelheid wijst de heer Vendrig erop dat na jaren discussie direct na het sluiten van het convenant met de uitvoering is begonnen. Hij noemt het bijzonder dat de sector het meteen heeft opgepakt en ook resultaat laat zien.

Aansluitend reageert hij alsnog op de heer Dessing: de kern is volgens BBB dat natuurherstel of het voorkomen van verslechtering niet alleen langs de stikstoflijn moet worden beoordeeld, maar ook aan de hand van andere drukfactoren. De heer Vendrig leest in de brief van GS van 10 september terug dat gebiedsanalyses en gebiedsplannen ook die bredere factoren meenemen. Tegelijk wijst hij op de juridische werkelijkheid; ook als BBB de Haagse stikstofbrief liever van tafel ziet, moet Noord-Holland volgens hem binnen de beschikbare juridische ruimte laveren en de mogelijkheden maximaal benutten.

Daarna rondt de heer Vendrig zijn eigen bijdrage af met een aanvullende vraag aan GS. In de randvoorwaarden mist de heer Vendrig aandacht voor boeren die dicht bij stikstofgevoelige natuur zitten. Het gaat volgens hem vaak om extensieve bedrijven die juist nodig zijn voor het beheer van die gebieden. Hij vraagt of GS deelt dat maatregelen niet tot vertrek van deze ondernemers moeten leiden, maar tot ondersteuning, en of daar rekening mee wordt gehouden.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) dankt de collega's die het onderwerp hebben geagendeerd en de insprekers. Zij noemt de verhalen van boeren en ondernemers schrijnend.

De VVD ziet positieve elementen in het landelijke stikstofpakket, zoals sturen op emissies, ruimte voor innovatie en perspectief op vergunningverlening. Voor haar staat echter centraal wat dit concreet betekent voor Noord-Hollandse boeren, woningbouw, infrastructuur en industrie.

Zij wijst op de beantwoording van schriftelijke vragen over door het Rijk voorgestelde zones van één kilometer rond Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Het Twiske en 500 meter rond elf andere Natura 2000-gebieden. Omdat de gevolgen voor bedrijven nog onduidelijk zijn en onderzoek van de UvA volgens haar laat zien dat slechts een beperkt deel van de uitstoot van een individueel bedrijf binnen 500 meter neerslaat, wil zij weten hoe het Rijk de vaste zones

onderbouwt. Ook vraagt zij hoe wordt voorkomen dat boeren binnen zo'n zone automatisch met extra beperkingen te maken krijgen.

De onzekerheid achter de plannen raakt volgens mevrouw Ouderkerken boerengezinnen, bedrijven en ondernemers. Zij vraagt wat de gedeputeerde doet om snel duidelijkheid te bieden, bijvoorbeeld via één aanspreekpunt en onafhankelijke begeleiding. Voor de VVD blijft het bestaande Noord-Hollandse beleid het vertrekpunt: gebiedsgericht maatwerk, samenwerking, vrijwilligheid en integraliteit. De overgangszone mag volgens haar geen dwingend planologisch instrument worden. Noord-Holland moet niet vooruitlopen op onduidelijke rijksregels of zelf extra beperkingen invoeren voordat noodzaak, effectiviteit en gevolgen voor boeren en vergunningverlening helder zijn. Zij vraagt bevestiging dat de provincie voorlopig vasthoudt aan het bestaande beleid.

Over de gebiedsanalyses die dit najaar worden gemaakt, wil mevrouw Ouderkerken weten of daarin ook de gevolgen voor bedrijven, vergunningen en sociaaleconomische ontwikkelingen worden meegenomen en of ondernemers vanaf het begin worden betrokken.
Daarnaast signaleert zij dat de landelijke plannen nog geen directe vergunningsruimte bieden. Projecten die structureel minder uitstoot opleveren, kunnen volgens haar toch vastlopen op tijdelijke uitstoot tijdens bouw of omschakeling, wat onder meer landbouw, energie, infrastructuur en industrie in de IJmond raakt. Zij vraagt wanneer de eerste concrete toestemmingsroutes voor aantoonbaar emissie verminderende projecten worden verwacht, welke projecten daarvan als eerste kunnen profiteren en of eerder behaalde emissiereducties volledig worden meegewogen.

Tot slot vraagt mevrouw Ouderkerken welk bedrag Noord-Holland nodig heeft uit de door het Rijk aangekondigde 20 miljard euro, welk bedrag de provincie verwacht te ontvangen en wanneer daar duidelijkheid over komt. De VVD wil geen nieuwe meerjarige ronde van plannen en onderzoeken, maar snel helderheid over de gevolgen van het rijksplan. Tot die tijd houdt de fractie vast aan de Noord-Hollandse aanpak. Daarna moet worden beoordeeld wat daadwerkelijk nodig en uitvoerbaar is, met perspectief voor natuur, boeren, woningbouw en economie. In reactie op de heer Klein (ChristenUnie) noemt zij het evident dat de VVD achter de boeren staat. Het voorstel van mevrouw Gordijn (JA21) beoordeelt zij op dat moment positief.

De heer **Kes** (SP) plaatst de actuele zorgen in een langere tijdlijn. Hij zegt eveneens "buikpijn" te hebben bij de indruk dat het probleem nu acuut zou zijn ontstaan, terwijl volgens hem tien tot vijftien jaar geleden vergunningen zijn verleend die wettelijk niet hadden gemogen. Hij vraagt mevrouw Ouderkerken, vanuit haar politieke overtuiging, of zij destijds ook buikpijn had.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) reageert dat de boeren dat op dat moment ook niet wisten.

De heer **Kes** (SP) verduidelijkt dat dit juist zijn punt is: boeren zijn in een situatie terechtgekomen waarvan zij de gevolgen niet konden overzien. Hij neemt dat de boeren niet kwalijk, maar verwijt het Rijk dat wel. Volgens hem had het eerlijke gesprek vijftien jaar eerder gevoerd moeten worden. Hij vraagt hoe mevrouw Ouderkerken kijkt naar de druk die zij nu wil zetten, terwijl boeren jarenlang volgens hem een verkeerd perspectief is voorgehouden.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verwijst naar haar eerdere pleidooi voor duidelijkheid, één aanspreekpunt en onafhankelijke begeleiding voor boeren. Zij richt zich liever op wat nu kan worden gedaan dan op terugkijken.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt om reflectie op de rol van de VVD in de afgelopen jaren, omdat volgens haar één partij de afgelopen zestien jaar in Nederland in de regering heeft gezeten. Zij ervaart spanning tussen het betoog van mevrouw Ouderkerken en het feit dat de kwestie volgens haar mede door de VVD is laten liggen.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) wil niet uitgebreid reflecteren op de landelijke politieke geschiedenis. Zij spreekt als Noord-Hollands Statenlid namens de VVD en verwijst naar haar betoog over de provinciale problematiek en gewenste aanpak. Daarbij spreekt zij waardering uit voor het voorstel en initiatief van Volt en laat het daarbij.

De **voorzitter** sluit de eerste termijn aan de zijde van de commissie af. Omdat er geen tijd meer is voor een reactie vanuit het college, schorst hij de vergadering. De voortzetting wordt aangekondigd voor donderdag 17 september om 18.00 uur.

Voorafgaand aan de afronding vraagt de voorzitter aan mevrouw Jansen (D66) of zij ermee kan instemmen dat haar rondvraag schriftelijk wordt afgedaan, of dat zij die donderdag alsnog wil stellen (agendapunt 11). Uit haar reactie maakt hij op dat zij bereid is mee te werken aan schriftelijke afdoening.

Mevrouw **Jansen** (D66) doet een ordevoorstel. Door de langere spreektijd in het debat komt D66 volgens haar in de knel voor de resterende agenda; zij vraagt om ruimte, omdat de spreektijd donderdag doorloopt.

De **voorzitter** bevestigt dat de spreektijd doorloopt en verwacht dat de commissie donderdag coulant moet omgaan met de beperkte resterende spreektijd van enkele fracties, waaronder CDA en ChristenUnie. Hij legt dit voor aan mevrouw Van der Helm-Chandansingh, voorzitter van de Agendacommissie.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) wil hierover niet alleen beslissen. Zij stelt voor dit met de griffie kort te sluiten.

De **voorzitter** zegt toe de commissie te informeren over de uitkomst van dit gesprek.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) wijst erop dat fracties hun spreektijd vooraf kennen en daarmee rekening kunnen houden.

12 Schorsing

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun inbreng en schorst de vergadering om 17.20 uur. Het vervolg van deze vergadering vindt plaats op donderdag 17 september 2026 vanaf 18.00 uur.

Schorsing om 17.20 uur.

Verslag concept
Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	17 september 2026
Commissievoorzitter	:	Mw. G. de Boer
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / dylan.van.der.voort@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter	:	Mw. G. de Boer	
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort	
Leden van de commissie	:	VVD	Mw. L. Ouderkerken, dhr. P. Dijkman
		BBB	Mw. I. De Sain
		GroenLinks	Statenlid T. van Wijnen
		PvdA	Dhr. T. Veenboer
		D66	Mw. K. Jansen
		JA21	Mw. C. Gordijn
		CDA	Dhr. D. Heijnen
		FvD	-
		PvdD	Mw. A. Egbers
		PVV	dhr. P. van Haasen
		SP	Dhr. J. Kes, mw. R. Alberts-Oosterbaan
		CU	Dhr. M. Klein
		50PLUS	Mw. A. van der Helm-Chandansingh
		Volt	Mw. J. Schneemann, Mw. B. vaan den Bogaerde
		Fractie De Weerdt	-
Gedeputeerden	:	Dhr. J. Beemsterboer (BBB)	
Afwezig:	:	Statenleden R. Bwefar en B. Bulucu (GroenLinks), gedeputeerde A. Gielen. (GroenLinks), de heer G. Vendrig (BBB)	
(Met bericht van verhindering)			
Notulist	:	mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)	

Agenda

1 Heropening en mededelingen

7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op

consumptiekeuzes’
8 B-agenda Algemeen
8.a Veegbrief moties
8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 – Weidevogels
8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 – PNH kan zo grote doelen niet halen
8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 – Deadline pilot PAS-melders Texel
8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 – Grip op faunaschade
9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
10.a Water: Afdoening motie M78-2025 – KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden
11 Rondvraag gedeputeerde Gielen (schriftelijke beantwoording)
12 Sluiting

1 Heropening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 18.02 uur en heet de aanwezigen en belangstellenden van harte welkom bij de commissievergadering Landelijk Gebied van 17 september 2026. Dit is het vervolg van de commissievergadering Landelijk Gebied van 14 september 2026.

Mededelingen

- Deze vergadering wordt live uitgezonden.
- Er is een bericht van verhindering ontvangen van Statenleden Bwefar en Bulucu (GroenLinks), en gedeputeerde Gielen. De heer Vendrig (BBB) wordt tijdens deze vergadering vervangen door mevrouw De Sain (BBB).
- Er is voorafgaand aan de vergadering één rondvraag door de fractie van D66 ingediend voor gedeputeerde Gielen (agendapunt 11). Deze is inmiddels schriftelijk beantwoord.

7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

Behandelvoorstel:
De commissie kan het agenderingsverzoek en in het specifiek de vragen uit het agendaverzoek met de commissie en gedeputeerde bespreken.

De eerste termijn aan de zijde van de commissie heeft maandag 14 september 2026 plaatsgevonden.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** opent zijn beantwoording met waardering voor de acht insprekers, die volgens hem op respectvolle wijze zichtbaar hebben gemaakt wat het stikstofdossier doet met bedrijven, de agrarische sector en de keten daaromheen. Hij verbindt die menselijke kant aan het broze vertrouwen in de overheid en ziet juist daarom voortzetting van gesprek, samenwerking en wederzijds begrip als noodzakelijk. Noord-Holland verschilt volgens hem van andere provincies door de aard van de natuur, de stikstofdruk, de relatief extensieve agrarische sector en de bestaande samenwerking met landbouw- en natuurpartijen. De provincie wil die gebiedskennis en de met partners gemaakte afspraken actief inbrengen bij de verdere uitwerking van de rijkskoers.

Op vragen van het CDA over het programma Natuurherstel en Stikstofvermindering licht de gedeputeerde toe dat Provinciale Staten maandelijks mondeling worden bijgepraat door hem en gedeputeerde Gielen.

Vaststelling van het programma is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten en wordt uiterlijk in februari verwacht. In de aanloop daarnaartoe moet per Natura 2000-gebied steeds concreter worden welke maatregelen mogelijk en nodig zijn. Het doel is verslechtering van de natuur geborgd te voorkomen, natuurherstel te bevorderen en daarmee vergunningverlening rond een gebied weer mogelijk te maken.

Over monitoring schetst gedeputeerde Beemsterboer dat de provincie op meerdere onderdelen gegevens verzamelt. Voor emissiereductie in de melkveehouderij biedt de KringloopWijzer volgens hem jaarlijks inzicht; dat instrument wordt versterkt en verbreed naar andere sectoren. Daarnaast wil de provincie intensiever volgen hoe de staat van instandhouding van de natuur zich ontwikkelt. Bij de analyses per Natura 2000-gebied worden naast landbouw- en natuurpartijen ook waterschappen en gemeenten betrokken, zodat de gebiedskennis breder wordt meegenomen.

Voor vergunningverlening wijst de gedeputeerde op het additionaliteitsvereiste. Voordat nieuwe vergunningen kunnen worden verleend, moet volgens hem duidelijk en geborgd zijn welke maatregelen nodig zijn voor stikstofreductie en natuurherstel; vergunningsruimte mag niet worden gebruikt voor maatregelen die daarvoor zelf noodzakelijk zijn. Het Rijk werkt aan wetgeving voor generieke reductie, terwijl Noord-Holland in zones rond stikstofgevoelige hexagonen aanvullende afspraken wil maken waar het generieke pakket onvoldoende is. Pas als dit geheel duidelijk en geborgd is, kan worden beoordeeld of aanvullende vergunningsruimte beschikbaar komt.

Ten aanzien van de rekenkundige ondergrens corrigeert gedeputeerde Beemsterboer het beeld dat de rechter al zou hebben bepaald dat invoering pas na maatregelen mogelijk is. Hij verwijst naar twee juridische redeneerlijnen: de ondergrens kan volgens de ene lijn direct worden ingevoerd als sprake is van schijnzekerheid, terwijl de andere lijn ieder vermoeden van depositie als relevant ziet. De Raad van State acht invoering risicovol en adviseert een geborgd pakket. Een rechterlijke uitspraak over de rekenkundige ondergrens is er volgens hem nog niet; het kabinet mikt op invoering uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027.

Op de vraag van het CDA welke projecten prioriteit krijgen zodra vergunningsruimte ontstaat, antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat daarvoor geen algemene prioritering bestaat. De situatie kan per gebied verschillen. Wanneer de gunstige staat van instandhouding is bereikt, is er in beginsel geen vergunningsplicht meer. In de fase waarin verslechtering wel is voorkomen, maar nog geen uitspraak over die gunstige staat bestaat, kan salderen nodig zijn en kunnen keuzes over verdeling aan de orde komen.

Bij landbouw en perspectief voor boeren blijft vrijwilligheid volgens de gedeputeerde het uitgangspunt. In de reductieovereenkomst met landbouwpartijen is vastgelegd dat individuele agrariërs naar eigen inzicht managementmaatregelen en andere reductiemaatregelen kunnen kiezen om de generieke emissiereductie van 30 procent te halen. Bij de verdere uitwerking moet per gebied blijken welke balans mogelijk is tussen vrijwillige samenwerking, gebiedsgericht maatwerk en instrumenten die nodig zijn voor geborgd natuurherstel. De beschikbare rijksmiddelen zijn daarbij bepalend.

Over zonering verduidelijkt gedeputeerde Beemsterboer dat het Rijk in elf gebieden uitgaat van 500 meter en bij Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske van 1.000 meter, terwijl Noord-Holland binnen het provinciale beleid stuurt op 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen. Die keuze is gebaseerd op modellen en berekeningen van onder meer de UvA en het RIVM over directe depositie: het grootste deel van de emissie wordt onderdeel van de generieke depositie, terwijl het directe neerslaan volgens de gedeputeerde vooral zeer dicht bij de bron

plaatsvindt en na 250 meter vrijwel niet meer meetbaar is. Noord-Holland wil middelen daarom zo gericht mogelijk inzetten waar het meeste effect wordt verwacht.

Naast de 250-meterzone kent het provinciale beleid een 500-meterzone rond het volledige Natura 2000-gebied. Die is niet dwingend bedoeld en ziet op maatregelen als emissiearme bedrijfsvoering, innovaties, managementmaatregelen, hydrologie en groenblauwe dooradering. Volgens de gedeputeerde blijft de feitelijke uitwerking locatie- en gebiedsafhankelijk, onder meer door verschillen in inrichting, dominante bronnen, windrichting, aanwezige bedrijven en natuurwaarden.

Hoeveel agrarische bedrijven door zonering worden geraakt en welke economische gevolgen dat heeft, is volgens gedeputeerde Beemsterboer nog niet duidelijk. Dat hangt af van de inzet van het Rijk, de uiteindelijke zonering, de beschikbare middelen en de maatregelen die per gebied met landbouw- en natuurpartijen, gemeenten en waterschappen worden besproken. Hij wijst erop dat maatregelen sterk kunnen verschillen: investeren in innovatie bij een bedrijf heeft andere gevolgen en kosten dan bijvoorbeeld vermindering van mestplaatsingsruimte. Daarom kan op dit moment nog geen impactassessment worden gegeven.

Financieel vraagt Noord-Holland het Rijk om meerjarige middelen voor natuurbeheer, natuurherstel, stikstofreductie, grondinstrumenten, gebiedsprocessen en uitvoeringskosten. De verdeling van kosten tussen Rijk en provincies is nog niet vastgesteld. Noord-Holland heeft zelf 200 miljoen euro extra vrijgemaakt voor het Natuurnetwerk Nederland en ontvangt 60 miljoen euro voor kortetermijnmaatregelen in het Groene Hart. Zonder aanvullende rijksmiddelen komen uitvoering, borging en tempo van de bredere aanpak onder druk te staan.

Voor PAS-melders ziet Gedeputeerde Staten kansen om te versnellen via een gebiedsgerichte aanpak, maatregelen voor natuurherstel en stikstofreductie, onderbouwing van additionaliteit per Natura 2000-gebied en invoering van een rekenkundige ondergrens. Als vergunningverlening per gebied weer mogelijk wordt, kan dat bijdragen aan een structurele oplossing voor PAS-melders en andere vergunningsproblematiek. Het Rijk wil positief geverifieerde PAS-melders uiterlijk 1 maart 2028 zicht geven op een structurele oplossing; Noord-Holland zet in op versnelling waar gebiedsanalyses, maatregelen en juridische borging dat toelaten.

Bij juridische houdbaarheid ziet gedeputeerde Beemsterboer vooral risico's in de samenhang en gelijktijdigheid van de aanpak. Per gebied moeten generieke stikstofreductie, maatregelen in de zonering, extra natuurbeheer en natuurherstelmaatregelen in het Natura 2000-gebied voldoende duidelijk en geborgd zijn voordat vergunningverlening kan worden hervat. Dat is volgens hem ingewikkeld, omdat vergunningen soms juist nodig zijn om maatregelen in de veehouderij te kunnen uitvoeren. Als landelijke wetgeving vertraagt of juridisch strandt, werkt Noord-Holland door aan gebiedsanalyses, natuurherstel en stikstofreductie, maar verruiming van vergunningverlening en landelijke instrumenten zullen dan vertragen.

Op vragen van Volt en de ChristenUnie over gebiedsprocessen maakt de gedeputeerde onderscheid tussen eerdere, bredere gebiedsprocessen en de huidige, specifiekere zoneringsafspraken rond en in Natura 2000-gebieden. Door beperkingen in capaciteit en budget lopen nu slechts in enkele gebieden processen. Bij de uitwerking van het programma moet blijken welke extra maatregelen en budgetten nodig zijn voor de twaalf stikstofgevoelige Natura

2000-gebieden. Nieuwe afspraken met het Rijk over randvoorwaarden en middelen zijn volgens hem nodig voordat bredere gebiedsprocessen opnieuw kunnen worden opgepakt; zonder harde financiële afspraken is de provincie daarin terughoudend.

GroenLinks vraagt naar de volgorde tussen vergunningverlening en natuurherstel. Gedeputeerde Beemsterboer schetst dat die twee nauw met elkaar samenhangen, maar dat natuurherstel eerst georganiseerd en geborgd moet zijn voordat vergunningverlening opnieuw kan starten. De provincie probeert vergunningverlening zo snel mogelijk mogelijk te maken door natuurherstel zo snel mogelijk juridisch en inhoudelijk te borgen.

Op vragen van GroenLinks en de Partij voor de Dieren over dierenwelzijn licht de gedeputeerde toe dat dierenwelzijn indirect kan profiteren van vergunningverlening. Als bedrijven weer kunnen investeren in stallen, innovatie en verduurzaming, kan dat volgens hem ook bijdragen aan betere omstandigheden voor dieren. Binnen dit stikstof- en natuurbeleid is dierenwelzijn echter geen zelfstandig doel, maar een afgeleid effect. Separaat werkt de provincie volgens hem, samen met het Rijk, aan dierenwelzijnsbeleid.

De Partij van de Arbeid adviseert maatschappelijke partijen goed vast te houden. De gedeputeerde herkent dit als een rode draad in de Noord-Hollandse aanpak en noemt de ruimte die landbouwpartijen, natuurpartijen en provincie elkaar geven een belangrijke kracht, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Over het proces meldt hij dat Provinciale Staten iedere commissievergadering mondeling worden geïnformeerd. Als dat nodig is, volgt een technische briefing, bij voorkeur wanneer het concept-uitvoeringsprogramma gereed is.

Capaciteit blijft volgens gedeputeerde Beemsterboer een stevig aandachtspunt. De provincie schuift extra capaciteit vanuit andere afdelingen naar het stikstofvraagstuk, omdat het onderwerp hoge prioriteit heeft en specifieke kennis schaars is. Op de oproep van de Partij van de Arbeid om waardering te tonen voor boeren die goed bezig zijn, erkent hij dat dit om veel bedrijven gaat. Ondersteuning van agrariërs, ook bij investeringen in zoneringsgebieden, hoort bij de aanpak, maar de precieze invulling van het rijksinstrumentarium is nog niet bekend.

De Partij voor de Dieren uit zorgen over de juridische houdbaarheid van de aanpak. Gedeputeerde Beemsterboer verwijst naar een recent advies van Pels Rijcken, dat volgens hem richting geeft aan wat nodig is om de aanpak rechterlijk houdbaar te maken. Zijn verwachting is dat de aanpak standhoudt, mits wordt gewerkt binnen de richtlijn, de uitspraak van de Raad van State en het advies.

JA21 verwijst naar Friesland; de gedeputeerde stelt dat Noord-Holland vergelijkbare elementen toepast, zoals vrijwilligheid en de inzet rond stikstofgevoelige hexagonen. Op de oproep van de SP over betere betaling van boeren merkt hij op dat het Rijk daarmee bezig is.

Forum voor Democratie roept op geen steun te geven aan stikstof- en natuurbeleid. Gedeputeerde Beemsterboer vindt dat onverstandig, omdat vergunningverlening volgens hem moet worden hersteld en natuurherstel nodig blijft voor economie, agrarische sector en natuur.

BBB vraagt om een zorgvuldige omgang met agrariërs rond stikstofgevoelige natuur en vraagt of andere maatregelen dan verplaatsing mogelijk zijn. De gedeputeerde antwoordt dat per gebied

maatwerk nodig blijft en dat maatregelen zo efficiënt mogelijk moeten bijdragen aan geborgd natuurherstel en vergunningverlening.

De VVD vraagt of eerder behaalde emissiereducties volledig meetellen en welk bedrag Noord-Holland nodig heeft. Gedeputeerde Beemsterboer bevestigt dat reducties meetellen ten opzichte van ijkjaar 2019, zowel in provinciaal als landelijk beleid. Het benodigde bedrag is volgens hem nog niet duidelijk. Daarvoor moet het Rijk eerst inzicht geven in de verdeling van de 20 miljard euro over de 162 Natura 2000-gebieden en in de vraag welk deel via provincies zal lopen.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt of de gedeputeerde kan toezeggen dat tijdig een concrete Noord-Hollandse stikstofclaim bij het Rijk ligt, met gebiedsgerichte projecten, bedragen en planning. Zij verwijst daarbij naar eerdere ervaringen met het PPLG en koploperprojecten en wil voorkomen dat Noord-Holland te laat is. Ook vraagt zij of kan worden gegarandeerd dat boeren niet eerst met beperkingen worden geconfronteerd terwijl geld voor aanpassingen, extensivering of compensatie nog ontbreekt.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat Noord-Holland scherp let op de beschikbare middelen en daarover goede gesprekken voert met het Rijk. De provinciale stikstofaanpak is volgens hem fijnmaziger dan de maatregelen die het Rijk heeft geïnventariseerd. Eerder is 450 miljoen euro gevraagd voor het Groene Hart, en de provincie blijft volgen welke middelen beschikbaar komen. Tegelijk maakt hij geen harde toezegging over budgetten of de volgorde tussen financiering en maatregelen, omdat nog onduidelijk is hoeveel van de 20 miljard euro via provincies loopt en hoe het Rijk de middelen precies wil inzetten.

De **voorzitter** vraagt of commissieleden behoefte hebben aan een tweede termijn. Daarbij wijst zij erop dat de eerder afgesproken spreektijd blijft gelden en vraagt de leden daar rekening mee te houden.

Tweede termijn commissie

De heer **Heijnen** (CDA) dankt gedeputeerde Beemsterboer voor de uitgebreide beantwoording in eerste termijn. Namens het CDA kondigt hij aan de antwoorden te zullen bestuderen. Zijn resterende vraag richt zich op de onzekerheid die bij boeren zichtbaar was tijdens de inspraak: wanneer kan aan hen wél duidelijkheid of zekerheid worden geboden?

Mevrouw **Gordijn** (JA21) komt terug op de vergelijking met Friesland. Zij is positief dat Noord-Holland een soortgelijke aanpak volgt, maar wijst erop dat Gedeputeerde Staten tegelijkertijd nog werkt aan gebiedsanalyses en effectberekeningen. Zij vraagt waarom niet eerst een feitenbasis wordt vastgesteld voordat maatregelen worden genomen, en wil weten hoe en door wie de analyses en berekeningen worden uitgevoerd.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) plaatst het debat in de context van zeven tot acht jaar stikstofdiscussie. Zij erkent de complexiteit van de opgave en het werk dat is verricht, maar ervaart het uitblijven van duidelijkheid over budgetten, randvoorwaarden, natuurherstel per gebied en maatregelen per hectare als een koude douche. Haar zorg concentreert zich op de 250-meterzonering: als nog onduidelijk is welke middelen beschikbaar zijn en welke maatregelen waar nodig zijn, vraagt zij wat precies onder ‘effectief’ wordt verstaan. Zij betwijfelt

of het verstandig is om stikstofmaatregelen nu al zo nadrukkelijk op 250 meter te richten, terwijl in bredere zones ook hydrologische en natuurherstelmaatregelen nodig kunnen zijn.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) noemt enkele vragen die volgens haar nog niet zijn beantwoord. Zij vraagt naar de plannen voor mestvergisting binnen de Noord-Hollandse stikstofaanpak, naar de reden waarom een eerder gebiedsproces waarbij inspreker mevrouw Kok betrokken was is vastgelopen, en naar de kansen die de gedeputeerde ziet voor uitbreiding van het natuurareaal, mede in het licht van opmerkingen van het Planbureau voor de Leefomgeving.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) blijft vragen houden over de ondersteuning van boeren in aan te wijzen zones. Zij vindt de eerdere beantwoording te algemeen en mist inzicht in de concrete borging van tijdige ondersteuning bij innovatie en extensivering. Zij vraagt om een heldere tabel waarin planning, doelen, provinciale maatregelen en de inzet van het Rijk overzichtelijk tegenover elkaar worden gezet.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) spreekt steun uit voor de gebiedsgerichte aanpak, mede omdat die aansluit bij wensen van insprekende boeren. Tegelijk vraagt zij wat de provincie nu anders gaat doen dan bij eerdere gebiedsprocessen, waarin volgens haar projectleiding en continuïteit wisselend waren. Zij wil weten waarom deze aanpak succesvoller zou worden, of gevolgen voor bedrijven, vergunningen en sociaaleconomische ontwikkeling worden meegenomen, en hoe ondernemers en boeren vanaf het begin worden betrokken. Daarnaast vraagt zij opnieuw of de gedeputeerde kan garanderen of toezeggen dat eerst geld en een onderbouwde claim bij het Rijk worden geregeld voordat maatregelen worden toegepast.

Mevrouw **De Sain** (BBB) dankt de gedeputeerde voor de beantwoording en vraagt hem de indrukken uit de inspraak, waaronder het wantrouwen en de impact op boerenerven, nadrukkelijk mee te nemen richting de minister. Daarnaast vraagt zij aandacht voor de landelijke koppeling tussen ammoniak, CO_2 en fosfaatrechten, die volgens haar weinig bijdraagt aan stikstofreductie maar wel grote gevolgen kan hebben voor boeren. Ten slotte wil zij helderheid of Noord-Holland voorlopig vasthoudt aan de huidige benadering van 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen.

De heer **Veenboer** (PvdA) interrumpeert mevrouw De Sain en vraagt wat zij precies van de gedeputeerde en van de minister verwacht wanneer zij vraagt om de verhalen en emoties uit de sector mee te nemen.

Mevrouw **De Sain** (BBB) antwoordt dat in de sector het gevoel leeft dat de minister onvoldoende zicht heeft op de emoties en het verdriet op boerenerven. Zij vraagt de gedeputeerde dit in passende bewoordingen over te brengen, in de hoop dat de minister dit meeweegt in zijn verdere handelwijze.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) interrumpeert mevrouw De Sain over de 250-meterzonering. Zij vraagt waarom in een situatie waarin nog veel onduidelijk is over middelen, maatregelen en uitwerking toch al kan worden vastgesteld dat 250 meter effectief is voor een integrale oplossing.

Mevrouw **De Sain** (BBB) antwoordt dat zij vooral een duidelijk ja of nee van de gedeputeerde wil over de vraag of Noord-Holland vasthoudt aan de 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen. Zij wil niet zonder meer meegaan in bredere rijkszones van 500 meter of 1.000 meter als die

volgens haar geen aantoonbaar effect hebben. Voor haar staat voorop dat maatregelen daadwerkelijk effect moeten hebben.

In haar vervolginterruptie haalt Statenlid Van Wijnen (GroenLinks) de spanning met de rijksbrief aan. Zij wijst erop dat het Rijk 500 meter als werkbare zonering noemt, met de mogelijkheid daarvan af te wijken, maar dat voor haar nog onvoldoende scherp is onder welke voorwaarden Noord-Holland die afwijking verantwoord kan onderbouwen.

Mevrouw **De Sain** (BBB) brengt daartegenin dat een brede zone in bijvoorbeeld het duingebied niet vanzelfsprekend doelmatig is, mede door de overheersende westenwind. Zij ziet daarom meer aanleiding om te kijken naar stikstofgevoelige natuur zelf en naar een gerichte zone van 250 meter daaromheen. De inzet moet volgens haar per gebied worden bepaald en niet automatisch worden overgenomen uit de landelijke brief.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) concludeert dat mevrouw De Sain vooral het duingebied en de windrichting als voorbeeld neemt, terwijl de provinciale opgave volgens haar breder en complexer is. Zij legt de vraag uiteindelijk opnieuw bij de gedeputeerde neer: hoe wordt onderbouwd dat de 250-meterbenadering binnen die bredere integrale opgave toereikend en effectief is?

Mevrouw **De Sain** (BBB) verduidelijkt tot slot dat ook zij maatwerk noodzakelijk vindt. Zij wil voorkomen dat Noord-Holland de zones van 500 meter of 1.000 meter klakkeloos overneemt omdat het Rijk die noemt. Voor haar moet de keuze voor zonering steeds worden gekoppeld aan nut, noodzaak en aantoonbaar effect; daarom vraagt zij de gedeputeerde om een helder antwoord op de vraag of de provincie voorlopig bij de 250 meter blijft.

De heer **Klein** (ChristenUnie) dankt voor de beantwoording en stelt drie gerichte vragen. Hij wil weten of de provincie met het Rijk onderhandelt over maatregelen per gebied of over een totale provinciale aanpak, hoe boeren worden betrokken als er geen gebiedsprocessen lopen, en of voor alle rijkszones gebiedseigen maatregelen worden uitgewerkt die vóór 1 januari 2028 gereed zijn.

De heer **Veenboer** (PvdA) constateert dat veel nog onduidelijk is en dat de komende maanden of het komende halfjaar meer zicht moet ontstaan op de afhankelijkheden rond vrijwilligheid, rijksgeld en de verdere uitwerking van het rijksplan. Hij vraagt hoe goed de provincie op dit moment zicht heeft op de toestand en benodigde maatregelen in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Daarnaast vraagt hij hoe teleurstelling bij boeren wordt voorkomen als zij eerst werken aan de provinciale reductiedoelstelling van 30 procent, terwijl later mogelijk blijkt dat het Rijk aanvullende of zwaardere maatregelen verlangt.

De **voorzitter** wijst erop dat veel vragen zijn gesteld en geeft mee dat de gedeputeerde eventueel schriftelijk kan terugkomen op onderdelen die nu niet volledig kunnen worden beantwoord. Tegelijk verwijst zij naar de eerdere mededeling dat het onderwerp iedere commissievergadering mondeling terugkomt.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** zegt toe schriftelijk terug te komen op vragen als beantwoording ter plekke niet lukt, maar verwacht veel direct te kunnen behandelen.

Op de vraag van het CDA wanneer boeren duidelijkheid krijgen, erkent de gedeputeerde de langdurige onzekerheid in de agrarische sector. De provincie wil zo snel mogelijk helderheid bieden, maar is afhankelijk van verdere uitwerking door het Rijk, onder meer over zoneringsdoelen en de verdeling van de 42 procent reductie over opkoop, al gerealiseerde maatregelen, zonering en generieke maatregelen. De Noord-Hollandse aanpak noemt hij een goede inzet met vertrouwen bij een groot deel van de sector, maar nog niet volledig uitgewerkt.

Richting JA21 stelt gedeputeerde Beemsterboer dat het stikstofdossier al zeven tot acht jaar loopt en dat er veel feiten beschikbaar zijn. Indien nodig betrekt de provincie Wageningen University of een ander instituut. De Ecologische Autoriteit toetst per Natura 2000-gebied de natuurmaatregelen formeel. Voor juridische zekerheid verwijst hij naar het recente advies van Pels Rijcken, dat volgens hem veel duidelijkheid biedt over de samenhang tussen stikstofreductie, zonering en natuurbeheer.

Op de kritiek van Statenlid Van Wijnen (GroenLinks) dat het dossier na jaren nog weinig voortgang lijkt te boeken, erkent de gedeputeerde de frustratie. Vergunningverlening is nog niet opgelost en natuurherstel nog niet bereikt, al is volgens hem stikstofdepositie wel afgenomen en is veel werk verricht. Het probleem is volgens hem pas opgelost wanneer per hexagoon duidelijk is welke maatregel wanneer wordt genomen, hoe deze wordt geborgd, gemonitord en bijgestuurd, en hoe vergunningverlening en natuurherstel daardoor mogelijk worden.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) verduidelijkt dat haar vraag niet over natuurherstel in het algemeen gaat, maar over de zekerheid waarmee 250 meter als effectieve zonering wordt gehanteerd.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar onderzoek van onder meer de UvA, waaruit volgt dat droge depositie voor het grootste deel binnen 250 meter neerslaat. Die afstand is verwerkt in afspraken met landbouwpartijen, het Programma Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie. Tegelijk blijft maatwerk mogelijk per gebied, afhankelijk van windrichting, aanwezige bedrijven, natuurwaarden en belasting van hexagonen.

In vervolgvragen vraagt Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) of de 250 meter een richtlijn of harde afspraak is en of de positionering is gewijzigd.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat 250 meter al stond in de landbouwovereenkomst, het Programma Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie, naast een niet-dwingende 500-meterzone voor ander beleid. Van een wijziging is volgens hem geen sprake.

Aan Partij voor de Dieren antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat mestvergisting volgens hem kan bijdragen aan beperking van CO_2-uitstoot, het mestvraagstuk, stikstofreductie en duurzame energie. De provincie maakt mestvergisters ruimtelijk mogelijk voor clusters van ongeveer 300 stuks melkvee of grootvee-eenheden.

Op de vraag over de Mijzenpolder komt hij schriftelijk terug.

Kansen voor natuuruitbreiding ziet hij vooral binnen de NNN-aanpak.

Op vragen van 50PLUS antwoordt de gedeputeerde dat de provincie boeren al ondersteunt via onder meer het Fieldlab Groene Hart en de Boeren Stikstof Academy. Zodra duidelijker is wat in de gebieden nodig is, worden de pakketten volgens de gedeputeerde met betrokken boeren uitgewerkt. Een afzonderlijke tabel wordt in deze passage niet toegezegd.

Op vragen van de VVD over de gebiedsgerichte aanpak stelt gedeputeerde Beemsterboer dat eerdere processen ook hadden kunnen werken, maar dat toen het budget vanuit het Rijk wegviel. De huidige aanpak richt zich sterker op maatregelen die geborgd natuurherstel, stikstofreductie en hervatting van vergunningverlening mogelijk maken. Over de middelen zegt hij dat aanvragen worden voorbereid en dat een claim concreter wordt naarmate per gebied beter bekend is wat nodig is.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verduidelijkt dat de VVD geen ongerichte claim wil, maar een onderbouwing met concrete plannen, doelen en planning.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwacht de eerste gebieden in februari volledig in kaart te hebben. Hij kan niet toezeggen dat Noord-Holland daarmee tijdig is voor een financiële claim, omdat nog onduidelijk is hoe het Rijk de middelen verdeelt en of provincies zelfstandig claims kunnen indienen. Wel bevestigt hij dat de inventarisatie ruim vóór 1 januari 2028 gereed moet zijn.

Op de vervolgvraag van mevrouw **Ouderkerken** (VVD) hoe Noord-Holland aangehaakt blijft bij het Rijk, meldt gedeputeerde **Beemsterboer** dat er in IPO-verband bijna wekelijks contact is met de minister, naast rechtstreeks en ambtelijk overleg. Daarmee zit de provincie volgens hem dicht op de uitwerking van de rijksmiddelen.

Richting de BBB zegt de gedeputeerde toe de impact van de inspraakverhalen en de behoefte aan duidelijkheid bij de minister te benoemen.

De koppeling van ammoniak aan fosfaatrechten noemt hij een landelijke afweging waarvan de uitwerking nog niet duidelijk is. De 250 meter rond hexagonen blijft uitgangspunt, maar kan per gebied verschillen als overleg met sectorpartijen uitwijst dat iets anders nodig is om de rijksdoelen te halen.

Mevrouw **De Sain** (BBB) vraagt of uitbreiding van stikstofgevoelige hexagonen gevolgen kan hebben voor vergunningen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar de Eilandspolder, waar het aantal hexagonen met stikstofgevoelig veenmosrietland is toegenomen. Als natuur zich goed ontwikkelt, kunnen natuurdoelen in een volgend Natura 2000-beheerplan intensiever of juist minder intensief worden voor bepaalde soorten of habitats. Dat onderstreept volgens hem de noodzaak om het gehele probleem op te lossen.

Aan de ChristenUnie antwoordt de gedeputeerde dat Noord-Holland niet per gebied met het Rijk onderhandelt, maar wel over de mate van provinciaal maatwerk. Daarbij gebruikt de provincie

gebiedsanalyses en gebiedskennis. Boeren worden betrokken waar dat praktisch nodig is; in de basis spreekt de provincie met landbouw- en natuurpartijen, gemeenten en waterschappen, maar uiteindelijk kan ook overleg met individuele agrariërs, woonwijken of industrie nodig zijn.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe Noord-Holland voorkomt dat het Rijk de provincie alsnog meeneemt in algemene plannen, waardoor meer nodig is dan nu met de sector wordt besproken.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat met de sector juist is afgesproken dat ook de rijksdoelen worden gehaald. De provinciale 30 procent reductie ziet volgens hem op snel uitvoerbare agrarische maatregelen zonder grote kosten; opkoop, afroming van rechten, verschillen tussen sectoren en eventuele aanvullende maatregelen kunnen daar nog bovenop komen.

Richting de ChristenUnie bevestigt de gedeputeerde dat de provincie inzet op het tijdig in kaart brengen van de relevante informatie vóór 1 januari 2028, met zoveel mogelijk duidelijkheid in februari.

Aan de PvdA antwoordt de gedeputeerde tot slot dat het beeld van natuurkwaliteit en natuurherstel in Natura 2000-gebieden voor een groot deel nog moet worden aangevuld. Er zijn natuurdoelanalyses en beheerplannen, deels gebaseerd op bureau- en praktijkstudies, maar die vormen vooral een momentopname.

De **voorzitter** constateert dat het agendapunt over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid in Noord-Holland maandelijks mondeling terugkomt en vraagt of het onderwerp voor dit moment voldoende is besproken.

Mevrouw **Jansen** (D66) wijst erop dat een deel van de vraag van de ChristenUnie nog openstaat: of voor de rijkszones eigen, gebiedseigen maatregelen worden uitgewerkt.

Gedeputeerde **Beemsterboer** begrijpt de rijkszones als de 500- en 1.000-meterzones uit de kabinetsbrief. Volgens hem bekijkt het Rijk met de provincies of die zonering daadwerkelijk passend blijft. Per gebied wordt uitgewerkt hoe het beoogde doelbereik, waaronder de genoemde 20 procentpunt bovenop het generieke pakket, met maatwerk kan worden gehaald. Daarover vindt overleg plaats met terreinbeherende organisaties en natuurpartijen.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken.

7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’

Toelichting:
Het college informeert Provinciale Staten over de uitwerking van motie 26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ en vragen de motie als afgedaan te beschouwen.

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Gordijn** (JA21) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Zij ziet in de beantwoording een bevestiging van de lijn dat de provincie niet dwingend stuurt op consumptiekeuzes. Wel legt zij daarbij een controlepunt neer voor Provinciale Staten: de Staten moeten blijven volgen of de uitvoering inderdaad niet alsnog een verplichtend karakter krijgt.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) heeft de brief van GS gelezen, maar blijft zitten met de formulering dat gewenst gedrag wordt gestimuleerd. Zij vraagt de gedeputeerde om nader te duiden waar voor GS precies de grens ligt tussen stimuleren en sturen, omdat die grens voor de beoordeling van de motie van belang is.

De heer **Van Haasen** (PVV) herhaalt dat zijn fractie destijds voor motie M26 heeft gestemd en daar nog steeds achter staat. Voor de PVV is keuzevrijheid leidend: inwoners bepalen zelf wat zij eten. De provincie mag volgens hem informeren, maar niet sturen op minder vlees of zuivel. Hij vraagt om bevestiging dat vrijwilligheid betekent dat de provincie op dit punt geen subsidies, campagnes of andere beleidsinstrumenten inzet. Als dat wordt bevestigd, kan de PVV instemmen met afdoening.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) sluit aan bij het uitgangspunt van keuzevrijheid. De provincie is volgens haar geen dieetcoach en moet inwoners niet voorschrijven wat zij wel of niet eten. Zij maakt onderscheid tussen het opleggen van een consumptiepatroon en initiatieven zoals de ganzenbitterbal, die volgens haar kunnen bijdragen aan minder voedselverspilling en kansen voor ondernemers. Vanuit die afweging vindt de VVD dat de motie goed is uitgevoerd.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** brengt de vragen terug tot de kern: het onderscheid tussen stimuleren en dwingen. Stimuleren ziet GS als het onder de aandacht brengen of ondersteunen van lokaal geproduceerd voedsel en van ganzenvlees, mede omdat de provincie daar een taak heeft. De gedeputeerde maakt duidelijk dat inwoners niet worden gedwongen om bepaalde producten wel of niet te eten.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ als afgedaan kan worden beschouwd.

8 B-agenda Algemeen

8.a Veegbrief moties

Toelichting:
Vanuit de veegbrief moties van GS zijn in de commissievergadering van juni een aantal moties afgedaan. Van de vier onderstaande moties heeft de commissie aangegeven deze nog verder te willen bespreken:

- *M127-2024 - Weidevogels*
- *M49-2025 PNH kan zo grote doelen niet halen*
- *M89-2025 - Deadline pilot PAS-melders Texel*
- *M117-2025 grip op faunaschade*

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 – Weidevogels

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie
Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) is positief dat aandacht is gegeven aan motie M127-2024 over weidevogels, maar vindt de voorgestelde uitwerking nog weinig concreet voor de grutto zelf. Zij herinnert eraan dat de motie is ingediend om meer aandacht te vragen voor de grutto en voor maatregelen die het leefgebied van deze soort daadwerkelijk verbeteren. Hoewel zij blij is met de binnengehaalde 4 miljoen euro, mist zij inzicht in de manier waarop dit geld wordt benut.

Volgens Statenlid Van Wijnen blijft de toelichting nog sterk procesmatig: er wordt gesproken over een convenant, onderzoek naar maatregelen en financiën, een kaartanalyse en vervolgens een uitvoeringsprogramma door Landschap Noord-Holland. Zij vraagt hoeveel tijd al deze stappen kosten voordat de grutto feitelijk profiteert van maatregelen. Haar vermoeden is dat dit zomaar twee jaar kan duren; zij vraagt de gedeputeerde daarom om toelichting en kondigt aan mogelijk haar teleurstelling uit te spreken als het tempo inderdaad zo laag ligt.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat de provincie volop bezig is met het Aanvalsplan Grutto en ook in IPO-verband werkt aan afspraken om te voldoen aan de Europese procedure over de grutto. Los daarvan noemt hij de intrinsieke motivatie om het leefgebied van de grutto te verbeteren. In Noord-Holland ziet hij daarvoor reële potentie: er zijn gebieden in beeld waar grotere leefgebieden voor grutto's kunnen worden gerealiseerd en waar een samenhangend pakket aan maatregelen mogelijk is, onder meer tegen predatie en voor voldoende voedsel, water en droogte in het gebied.

Tegelijk erkent de gedeputeerde dat dit soort processen veel tijd vraagt en dat veel grutto's daarop mogelijk niet kunnen wachten. Hij noemt de planning: het afsprakenkader is gesloten, voor 2028 worden routekaarten voor de grutto gemaakt en per gebied ligt er een uitvoeringsagenda. De uitvoering daarvan staat gepland om in 2035 te zijn afgerond.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) reageert zichtbaar teleurgesteld op de einddatum 2035, omdat dat betekent dat het programma pas over ongeveer negen jaar is afgerond. Ondanks die teleurstelling kan GroenLinks de motie op dit moment als afgedaan beschouwen. Zij spreekt de hoop uit dat tussen nu en 2035 nog een evaluatie plaatsvindt en dat op basis daarvan verder kan worden gekeken.

De **voorzitter** vraagt of andere commissieleden nog over de motie willen spreken en legt de commissie voor of zij kan concluderen dat motie M127-2024 als afgedaan wordt beschouwd.

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit zich aan bij de teleurstelling van Statenlid Van Wijnen. Zij hoopt dat er alsnog versnelling mogelijk is, omdat het Red de Grutto-plan volgens haar anders te veel een papieren werkelijkheid blijft. D66 vindt dat de provincie daadwerkelijk aan de slag moet, omdat er anders in 2035 mogelijk geen grutto meer over is om te redden.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M127-2024 'Weidevogels' als afgedaan kan worden beschouwd.

8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 - PNH kan zo grote doelen niet halen

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vindt dat motie M49-2025 nog niet zonder meer als afgedaan kan worden beschouwd. De motie vroeg het college om richting het kabinet een duidelijk signaal af te geven en stevig te lobbyen voor rijksmiddelen die nodig zijn om provinciale wettelijke taken en grote beleidsdoelen uitvoerbaar te houden. Alleen het versturen van een brandbrief, die inmiddels ruim een jaar oud is, vindt zij daarvoor onvoldoende. De VVD stelt daarom voor de motie aan te houden totdat duidelijk is hoe de rijksmiddelen worden verdeeld en wat dit betekent voor de uitvoerbaarheid van de provinciale doelen, tenzij de gedeputeerde hierover alsnog voldoende toelichting kan geven.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) sluit zich aan bij de lijn van de VVD. Zij wil eerst afwachten of het aangekondigde landelijke stikstofpakket naar verwachting voldoende tegemoetkomt aan het tekort dat destijds in de brandbrief is gesignaleerd. Omdat het pakket nog moet worden uitgewerkt, ziet zij reden om de motie voorlopig aan te houden.

Mevrouw **De Sain** (BBB) ziet geen aanleiding om de motie langer open te houden. Voor haar fractie kan motie M49-2025 als afgedaan worden beschouwd.

Mevrouw **Jansen** (D66) vindt het, net als de VVD en 50PLUS, verstandig om de motie nog aan te houden. Zij wijst erop dat de aangekondigde 20 miljard euro aan rijksmiddelen het debat deels heeft ingehaald, maar dat nog moet blijken hoe die middelen concreet voor Noord-Holland uitpakken. D66 wil die duidelijkheid afwachten voordat de motie definitief wordt afgedaan.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vindt dat de motie als afgedaan kan worden beschouwd.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) sluit zich aan bij afdoening van de motie.

De heer **Van Haasen** (PVV) merkt op dat zijn fractie destijds tegen de motie was. Vanuit dat vertrekpunt beschouwt hij de motie al als afgedaan voordat deze werd ingediend.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) geeft aan dat de motie voor haar fractie eveneens kan worden afgedaan.

De heer **Veenboer** (PvdA) kijkt naar het doel van de motie: het inzetten op lobby richting het Rijk. Volgens de PvdA hoeft de motie niet open te blijven totdat het geld daadwerkelijk binnen is; beslissend is of de gevraagde lobby is gevoerd. Vanuit die redenering vindt de PvdA de afdoening voldoende.

De heer **Klein** (ChristenUnie) sluit zich aan bij afdoening van de motie.

De heer **Heijnen** (CDA) volgt de argumentatie van de heer Veenboer. Ook voor het CDA is de motie afgedaan, omdat de kern van de motie volgens deze redenering lag bij de lobby-inzet en niet bij het al beschikbaar zijn van de middelen.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** wijst erop dat motie M49-2025 oorspronkelijk betrekking had op het NPLG. Als de indieners specifiek willen sturen op de vraag hoe Noord-Holland zijn deel van de nieuwe 20 miljard euro uit het stikstofpakket kan binnenhalen, zou volgens hem een nieuwe, gerichte motie waarschijnlijk effectiever zijn dan het aanhouden van deze motie. Daarmee onderschrijft hij de lijn die de meerderheid van de commissie inmiddels zelf trekt.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M49-2025 'PNH kan zo grote doelen niet halen' als afgedaan kan worden beschouwd.

8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 - Deadline pilot PAS-melders Texel

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie
De heer **Heijnen** (CDA) vindt het teleurstellend dat de deadline uit motie M89-2025 over de pilot voor PAS-melders op Texel niet is gehaald. Tegelijk ziet hij geen meerwaarde in het langer openhouden van de motie, mede omdat de commissie eerder in het debat al uitvoerig is geïnformeerd over de vervolgstappen die inmiddels in beeld zijn. Het CDA kan daarom instemmen met afdoening, maar doet dat met nadrukkelijke treurnis over het uitblijven van het beoogde resultaat.

De heer **Veenboer** (PvdA) licht toe waarom zijn fractie de motie eerder had aangehouden. De pilot had de hoop gewekt dat voor PAS-melders, en in het bijzonder voor die op Texel, een concrete oplossing richting vergunningverlening dichterbij kwam. De motie moest daarbij niet alleen zorgen voor maandelijkse informatie aan Provinciale Staten, maar ook voor een duidelijke datum richting boeren, zodat zij niet langer in onzekerheid zouden blijven. Hoewel aan de informatievoorziening is voldaan, is de datum van 1 januari niet gehaald en ook in de maanden daarna is de legalisatie niet gerealiseerd. Hij vraagt daarom wat de motie de provincie inhoudelijk heeft opgeleverd, behalve de maandelijkse terugkoppeling, en welk verhaal de gedeputeerde in oktober aan de betrokken agrariërs op Texel gaat brengen.

De heer Veenboer wijst daarnaast op de mogelijke invoering van de rekenkundige ondergrens eind 2027. Hij heeft begrepen dat daarmee naar verwachting een zeer groot deel van de PAS-melders in Noord-Holland kan worden geholpen.

Ook voor de PvdA overheerst teleurstelling over het niet halen van de deadline, maar langer aanhouden van de motie acht hij niet zinvol.

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit inhoudelijk aan bij de heer Veenboer, maar trekt een andere conclusie over de afdoening. Zij herinnert eraan dat herhaaldelijk is gezegd dat het doel zou worden gehaald en dat de pilot al uit 2023 dateert. In januari 2026 werd volgens haar nog gemeld dat de deadline net niet werd gehaald, maar inmiddels zijn opnieuw maanden verstreken zonder dat aan de motie is voldaan. Voor D66 is de motie daarom niet afgedaan.

Mevrouw **Sijbenga** (BBB) volgt de lijn van het CDA. Ook zij noemt het treurig dat de deadline niet is gehaald en dat de pilot niet tot het gewenste resultaat heeft geleid. Desondanks kan BBB instemmen met afdoening van de motie.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) kwalificeert het uitblijven van resultaat eveneens als jammer en teleurstellend. Haar fractie sluit zich voor de afdoening aan bij CDA en PvdA.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten
Gedeputeerde **Beemsterboer** reageert omdat de PAS-melders volgens hem recht hebben op een inhoudelijke reactie. Hij deelt de teleurstelling over de lange duur van het proces. Tegelijk schetst hij dat iedere vertraging binnen het proces op zichzelf te verklaren is; tegelijkertijd wachten de betrokken ondernemers ondertussen op duidelijkheid. De provincie houdt volgens hem goed contact met de agrariërs op Texel en gaat, zoals eerder aangekondigd, in oktober opnieuw naar het eiland. De gedeputeerde verwacht dat nieuwe ecologische onderzoeken tot positieve resultaten kunnen leiden, maar benadrukt dat deze onderzoeken nog definitief moeten worden gemaakt. De provincie blijft daarbij afhankelijk van de ecologen en juristen die het traject begeleiden.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M89-2025 'Deadline pilot PAS-melders Texel' als afgedaan kan worden beschouwd, met dien verstande dat het een terugkerend onderwerp is en de aandacht heeft van de gedeputeerde en de commissie.

8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 - Grip op faunaschade

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie
Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt dat de provincie inhoudelijk nog steeds geen echte grip heeft op faunaschade. Voor de beoordeling van motie M117-2025 maakt zij echter onderscheid tussen het bredere probleem en de concrete informatievraag uit de motie. Omdat Provinciale Staten volgens Volt de gevraagde informatie hebben ontvangen, kan de motie voor haar fractie als afgedaan worden beschouwd.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) deelt dezelfde mening als Volt.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) geeft aan dat haar fractie de ontwikkeling van faunaschade en vooral de financiële gevolgen daarvan nauwgezet blijft volgen. Voor dit moment vindt de VVD dat de motie kan worden afgedaan, omdat de gevraagde informatie is verstrekt. De afdoening betekent voor haar niet dat het onderwerp daarmee minder belangrijk is; de monitoring van schade en kosten blijft voor de VVD relevant.

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit zich eveneens aan bij de beoordeling van Volt. D66 acht de motie daarmee afgedaan, op basis van de informatie die aan Provinciale Staten is verstrekt.

De heer **Van Haasen** (PVV) herinnert eraan dat zijn fractie voor motie M117-2025 heeft gestemd, omdat de kosten van faunaschade volgens de PVV sterk oplopen. De motie vroeg om een

overzicht van mogelijkheden om die kosten te beperken, inclusief de effectiviteit en gevolgen van die maatregelen. Er zijn inmiddels nieuwe cijfers over de ontwikkeling van ganzenschade beschikbaar. Hij vraagt de gedeputeerde waar het door de motie gevraagde overzicht precies aan Provinciale Staten is verstrekt.

Mevrouw **Sijbenga** (BBB) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Voor zover haar fractie kan overzien, zijn de gevraagde inlichtingen verstrekt. Daarmee is voor BBB voldaan aan de concrete opdracht uit de motie.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst in reactie kort naar de technische briefings van 10 februari 2025 en 9 maart 2026. Volgens hem zijn Provinciale Staten daarin uitgebreid geïnformeerd over de mogelijkheden om meer grip te krijgen op faunaschade. Daarmee beantwoordt hij de vraag van de PVV.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie aM117-2025 'Grip op faunaschade' als afgedaan kan worden beschouwd.

9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

Voorafgaand aan de vergadering zijn er geen rondvragen ingediend aan gedeputeerde Beemsterboer. Dit agendapunt is vervallen.

10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

10.a Water: Afdoening motie M78-2025 - KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden

Toelichting:
In de Provinciale Statenvergadering van 7 juli 2025 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin het college werd verzocht om te onderzoeken of een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen kan worden opgenomen in nieuwe pachtcontracten voor de provinciale pachtgronden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan de motie. Deze motie is in februari besproken en toen niet afgedaan, omdat er een brief zou komen. Deze brief aan PS over de voortgang van landbouwbeschermingsmiddelen is in de commissievergadering van maart besproken. Per abuis is toen de motie niet ter afdoening geagendeerd. Om deze reden is de betreffende motie nu geagendeerd ter afdoening.

De commissie wordt gevraagd of motie M78 van 2025 afgedaan kan worden.

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Jansen** (D66) dankt Gedeputeerde Staten voor het onderzoek naar duurzame pachtvoorwaarden bij nieuwe pachtcontracten. Zij leest in de beantwoording dat zo'n voorwaarde juridisch in beginsel mogelijk is en vindt daarmee het eerste onderdeel van de motie geadresseerd. Nu ook de risico's in beeld zijn gebracht, wil D66 daarop kunnen anticiperen en in de toekomst duurzame pachtvoorwaarden opnemen. De recente berichtgeving over vervuild drinkwater vergroot volgens haar de urgentie. Zij kondigt aan dat D66 bij de behandeling van de KRW mogelijk met een opvolgende motie komt en vraagt hoe GroenLinks en PvdA tegen deze mogelijkheid aankijken.

Over het tweede onderdeel van motie M78-2025, de gevraagde vervolgstappen, mist mevrouw Jansen de doorwerking van het onderzoek in de nota over gewasbeschermingsmiddelen die Provinciale Staten in maart 2026 ontvingen. In die nota ontbreekt volgens haar juist de optie die uit de reactie op de motie naar voren komt: duurzaam verpachten van provinciale gronden. Zij vraagt waarom deze mogelijkheid niet is meegenomen en of GS kan toezeggen dat alsnog te doen. Voor D66 hangt de afdoening van de motie af van de beantwoording.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt dat de motie naar de letter is uitgevoerd, omdat het gevraagde onderzoek is gedaan en daaruit blijkt dat duurzame pachtvoorwaarden mogelijk zijn. Tegelijk noemt zij de inzet van GS minimaal. Volt vindt het teleurstellend dat het college geen vervolgstap zet en het effect te beperkt acht. Volgens haar gaat het niet alleen om het aantal hectares provinciale pachtgrond, maar ook om het voorbeeld dat de provincie kan geven en de mogelijke stimulans richting de markt.

De heer **Veenboer** (PvdA) maakt onderscheid tussen de twee onderdelen van de motie. Het eerste onderdeel, onderzoek doen, is volgens hem uitgevoerd. De conclusie dat duurzame pachtvoorwaarden mogelijk zijn, betekent voor de PvdA dat dit instrument als optie in de gereedschapskist kan worden opgenomen. De genoemde risico's erkent hij, maar hij vindt ze niet zwaar genoeg om de mogelijkheid op voorhand terzijde te schuiven.

Bij het tweede onderdeel, de vervolgstappen, had de heer Veenboer verwacht dat duurzaam verpachten ten minste als optie zou zijn genoemd in de provinciale brief over gewasbeschermingsmiddelen. Hij stelt niet dat de provincie dit meteen moet toepassen, maar wel dat het instrument beschikbaar moet blijven voor situaties waarin publiekrechtelijke mogelijkheden tekortschieten en het doel toch dichterbij moet worden gebracht. Juist vanwege het Windmill-arrest en de discussie over publiek- en privaatrecht had die afweging volgens hem in de gereedschapskist vermeld kunnen worden.

De heer **Klein** (ChristenUnie) beschouwt motie M78-2025 in letterlijke zin als afgedaan, maar niet het onderliggende onderwerp. De ChristenUnie wil dat de provincie blijft zoeken naar manieren om het gebruik van niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen en hoopt dat daar later alsnog invulling aan wordt gegeven.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) sluit aan bij fracties die stellen dat onderzoek is gedaan, maar dat juridische risico's niet automatisch betekenen dat uitvoering onmogelijk is. Zij vraagt waarom in bestaande pachtovereenkomsten wel beperkingen op glyfosaat zijn opgenomen, terwijl een beperking op chemische bestrijdingsmiddelen volgens GS niet of nauwelijks zou kunnen. Dat verschil vindt zij onvoldoende logisch toegelicht.

Daarnaast wijst mevrouw Egbers erop dat de provincie als grondeigenaar ook een privaatrechtelijk belang kan hebben om vervuiling van haar eigen gronden te voorkomen, bijvoorbeeld vanwege mogelijke saneringskosten. Omdat de motie alleen ziet op nieuwe pachtovereenkomsten, acht zij het juridisch risico beperkt. Ook het argument dat handhaving moeilijk zou zijn, overtuigt haar niet: bij een civielrechtelijke afspraak hoeft niet direct met boetes te worden gewerkt en kunnen achteraf afspraken worden ingeroepen. Mogelijk bestaan daarnaast handhavingsroutes via de NVWA of de Omgevingsdienst.

De Partij voor de Dieren vindt het bovendien niet aan GS om te bepalen dat het effect van de motie voor de KRW-doelen te beperkt is. Provinciale Staten hebben de motie aangenomen en daarmee uitgesproken dat ook een beperkte bijdrage ertoe doet. Voor de PvdD is de motie daarom niet afgedaan; zij wil dat GS alsnog vervolgstappen uitwerkt op basis van de mogelijkheden die in het onderzoek zijn gebleken.

Mevrouw **De Sain** (BBB) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Haar fractie ziet juist wel serieuze beperkingen bij controle en handhaafbaarheid. Daarbij wijst zij op het beperkte aantal biologische middelen dat beschikbaar is. Voor BBB weegt voedselzekerheid in deze afweging zwaarder dan het verplicht stellen van biologische middelen via provinciale pachtvoorwaarden.

De heer **Dijkman** (VVD) acht het risico van détournement de pouvoir zwaarwegend. Volgens hem is het niet aan de provincie om via privaatrechtelijke pachtvoorwaarden te bepalen welke middelen wel of niet mogen worden gebruikt, omdat toelating van middelen primair een rijksbevoegdheid is. Hij begrijpt dat Statenfracties inhoudelijk een andere wens kunnen hebben, maar ziet het juridische risico dat de provincie in een rechtszaak ongelijk krijgt als te groot om lichtvaardig overheen te stappen.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt de VVD hoe zij dan kijkt naar bestaande glyfosaatbeperkingen in pachtovereenkomsten.

De heer **Dijkman** (VVD) antwoordt dat zijn punt niet is wat technisch in een overeenkomst kan worden opgenomen, maar welk publiekrechtelijk risico de provincie neemt als zij privaatrecht inzet om een rijksbevoegdheid te beïnvloeden. Een eventuele procedure en reputatieschade voor de provincie vindt hij een reëel bezwaar.

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) sluit aan bij de bevoegdheidsvraag, maar zoekt een andere route. Als het verbieden van middelen primair bij het Rijk ligt, vraagt zij of de gedeputeerde bereid is het signaal uit de commissie en de uitkomsten van het onderzoek actief in te brengen bij het Rijk of via het IPO. Daarmee zou een meer generieke, landelijk werkende aanpak dichterbij kunnen komen.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) sluit zich in veel opzichten aan bij de PvdA. Over de bevoegdheidsdiscussie stelt zij dat decentrale overheden volgens haar eigen afwegingsruimte hebben gekregen en dat de provincie kan overwegen die ruimte te benutten. Het enkele feit dat het Rijk middelen toestaat, vindt zij geen doorslaggevend argument tegen provinciaal handelen; ook het Rijk loopt immers risico wanneer later blijkt dat een stof schadelijk is of juist ten onrechte is beperkt.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar het afdoeningsvoorstel. Een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen in pachtvoorwaarden is volgens GS in beginsel mogelijk, maar kent juridische risico's, is lastig te handhaven en heeft beperkt bereik omdat de provincie maar een klein deel van de gronden in Noord-Holland verpacht. GS onderzoeken binnen grondwaterbeschermingsgebieden en Natura 2000-gebieden of een verbod op gewasbeschermingsmiddelen effectief kan zijn; daar heeft de provincie volgens de gedeputeerde

een formele bevoegdheid. Het bredere debat kan terugkomen bij de behandeling van het Regionaal Water- en Bodemprogramma.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt vervolgens expliciet of duurzaam verpachten van provinciale pachtgronden wordt meegenomen als instrument in het onderzoek naar vermindering van gewasbeschermingsmiddelen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat deze gronden daar niet in zitten en dat de provincie zich richt op gebieden waar zij vanuit waterbelang een specifieke bevoegdheid heeft: Natura 2000-gebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. Hij wil daarom niet toezeggen dat pachtgronden alsnog als instrument worden meegenomen.

De heer **Veenboer** (PvdA) concludeert dat duurzaam verpachten daarmee niet in de provinciale gereedschapskist zit en noemt dat teleurstellend. De voorzitter vraagt of de motie voor de PvdA daarmee afgedaan is. De heer Veenboer stemt daar schoorvoetend mee in, met de kanttekening dat het onderwerp mogelijk later opnieuw moet worden bezien.

De **voorzitter** vraagt daarna aan mevrouw Jansen of zij, gelet op de beantwoording, voldoende antwoord heeft gekregen om de motie te kunnen afdoen.

Mevrouw **Jansen** (D66) deelt de teleurstelling van de heer Veenboer en stemt eveneens schoorvoetend in met afdoening, waarbij zij aangeeft dat het onderwerp wat D66 betreft wordt vervolgd.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat, ondanks brede teleurstelling over het ontbreken van vervolgstappen, motie M78-2025 ‘KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden’ als afgedaan kan worden beschouwd.

11 Rondvraag gedeputeerde Gielen (schriftelijke beantwoording)

Rondvraag inzake de Aziatische hoornaar, ingediend door D66

De rondvraag is schriftelijk beantwoord.

12 Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering om 19.59 uur.

Sluiting om 19.59uur.

Provincie Noord-Holland

Nummer	Onderwerp	Fractie	Datum PS	Portefeuillehouder	Inhoud	Stand van zaken GS
M102-2026	Motie Digitale technieken bij het meten van faunaschade	Volt, BBB, CDA, JA21, VVD	05-10-2026	Beemsterboer, J.	Provinciale Staten roept Gedeputeerde Staten op: ● om aan het IPO te vragen, om samen met BIJ12, te onderzoeken hoe digitale techniekenkunnen helpen om faunaschade in alle provincies, en specifiek in Noord-Holland, vast teleggen; ● hierbij te denken aan beelden van drones, eigen foto's of satellieten en het automatisch beoordelen van die beelden. Onderzoek of deze technieken taxateurs kunnen ondersteunen en vervangen; ● hierover terug te koppelen aan Provinciale Staten;	
M99-2026	Steun voor twee monumentale comple	PvdA, BBB, D66, GroenLin	05-10-2026	Beemsterboer, J.	PS roept GS op, Om op korte termijn in gesprek te gaan met de initiatiefnemers van de Stelling van Den Helder en het Joods Werkdorp Nieuwesluis over de beoogde ambities;	

	xen in de kop van Noord-Holland	ks, CDA, VVD, PvdD			Om een voorstel te ontwikkelen voor (incidentele financiële) ondersteuning van de Stelling van Den Helder en het Joods Werkdorp, in de vorm van geld voor het proces en eventueel ook vervolgwerkzaamheden, in lijn met provinciale doelen; Om dit zo snel mogelijk, maar uiterlijk bij de Kaderbrief 2028, dan wel de Voorjaarsnota, voor Provinciale Staten een financieel voorstel uit te werken met een dekking uit de beschikbare middelen.	
M98-2026	Versnelling provinciaal plan natuurbrandbeheersing 2026	Volt, PvdA, GroenLinks, JA21, PvdD	05-10-2026	Gielen, A.	Provinciale Staten verzoeken Gedeputeerde Staten: ● zich in te spannen om het provinciale plan natuurbrandbeheersing zo snel mogelijk af te ronden en met Provinciale Staten te delen;	

Provincie Noord-Holland

M88-2026	Realisatie Natuurtoiletten	Christen Unie, GroenLinks, PvdA	29-06-2026	Gielen, A.	PS verzoekt GS: •De realisatie van natuurtoiletten bij (de ingang van) Noord-Hollandse natuurgebieden te stimuleren; •Daartoe een voorstel te doen voor een tijdelijke en begrensde subsidieregeling (bijv. Voor maximaal 10 toiletten) waarin de provincie bijdraagt aan de opzetkosten voor de aanleg en eerste paar jaar onderhoud van natuurtoiletten; •Hiervoor 50.000 euro op te nemen in de begroting 2027 en te dekken uit de algemene reserve; •Indien nodig hiervoor in contact te treden met de provincie Utrecht, het MDL-fonds enTBO's; •Deze regeling onder de aandacht te brengen van TBO's en gemeenten,	
M79-2026	Regio certificering	BBB, JA21, VVD, CDA	29-06-2026	Beemsterboer, J.	PS verzoekt het college van Gedeputeerde Staten: om, voor de verdere verduurzaming van de bollensector, voor de regiocertificering vier jaar lang een	

					bedrag van € 200 000 euro beschikbaar te stellen en te dekken uit de algemene reserves.	
M48-2026	Versnelling stikstofreductie via gerichte vergunningverlening	D66, BBB, CDA, VVD, GroenLinks, 50PLUS, Partij van de Arbeid, Volt, SP	30-03-2026	Beemsterboer, J.	PS verzoekt het college: • te onderzoeken op welke wijze binnen de geldende juridische kaders een systematiek kan worden ingericht waarbij vergunningverlening mogelijk wordt gemaakt voor projecten die aantoonbaar leiden tot een substantiële, structurele en geborgde netto reductie van stikstofdepositie; • daarbij expliciet uit te gaan van de situatie dat er geen vrij beschikbare stikstofruimte is, en dus alleen ruimte ontstaat door het project zelf; • te verkennen welke criteria en drempelwaarden gehanteerd kunnen worden om te bepalenwanneer sprake is van “substantiële reductie”; • specifiek aandacht te besteden aan toepassingen binnen de landbouw	20-08-2026: We zijn gestart met een verkenning van opties voor de uitvoering van de motie. Zoals in de Kamerbrief van 26 juni 2026 is aangekondigd, gaan provincies met het Rijk in overleg over mogelijke toestemmingsroutes voor verduurzamingsactiviteiten. De uitkomsten daarvan nemen we mee in onze verdere aanpak van de motie. De uitwerking ervan proberen we zo efficiënt mogelijk mee te nemen in de uitwerking van onze eigen programma "natuurherstel en stikstofreductie".

					(bijvoorbeeld bedrijfsverduurzaming) en industrie; • te borgen dat de reductie juridisch houdbaar, afdwingbaar en blijvend is; • Provinciale Staten hierover zo snel mogelijk te informeren, inclusief een voorstel voor uitwerking en juridische borging;	
M29-2026	Gericht ganzenbeheer: herijking van de winterrust voor de grauwe gans op basis van pilotresultaten en	VVD, BBB, CDA, JA21, FvD	02-02-2026	Beemsterboer, J.	Verzoeken Gedeputeerde Staten: 1. Na te gaan of het juridisch mogelijk is om de pilot winterrust uit te voeren; 2. Als dat mogelijk is winter 2026 de pilot te starten waarin: * Een gerichte dataverzameling en analyse over: - Schade aan landbouw en leefomgeving; - Herkomst van en soorten ganzen (stand ganzen versus trekganzen); - Effectiviteit van winterbeheer op schadebeperking; - Populatieontwikkeling - En ecologische effecten.	21-09-2026: Uit besluitenlijst GS d.d. 01-09-2026: Verzoek tot afdoening motie 29-2026 en stand van zaken ganzenbeheer Gedeputeerde Staten hebben het advies van Pels Rijcken 'Afschot grauwe gans op grasland in de winter' ontvangen. Dit ter invulling van motie 29-2026. Op grond van de Provinciewet en de Wet open overheid leggen Gedeputeerde Staten geheimhouding op het advies. Provinciale Staten kunnen het advies van 7 september tot en met 9 november 2026 onder geheimhouding inzien bij de griffie. Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om motie 29-2026 hiermee als afgedaan te beschouwen. Verder worden Provinciale Staten via een aparte brief met de samenvatting van het advies geïnformeerd over de stand van zaken van het ganzenbeheer in 2026.

Provincie Noord-Holland

	dataverzameling				* Hierbij expliciet de ervaringen en data uit andere provincies waar (deels) van winterrust wordt afgeweken mee te nemen; 3. Op basis van deze data zo mogelijk een herijking van het beleid rondom winterrust voor te bereiden 4. Provinciale Staten (PS) uiterlijk maart 2027 te informeren over de eerste resultaten en PS in staat te stellen om op basis van feiten een besluit te nemen over eventuele aanpassing van het beleid;	Besluit: 1. Kennis te nemen van de samenvatting van het advies van Pels Rijcken 'Afschot grauwe gans op grasland in de winter'; 2. Op grond van artikel 84 van de Provinciewet, in samenhang met het belang genoemd in artikel 5.2, eerste lid, en artikel 5.1, tweede lid, onder i, van de Wet open overheid, geheimhouding op te leggen op het advies van Pels Rijcken tot aan het moment dat een nieuw Faunabeheerplan Ganzen is goedgekeurd en bijbehorende besluiten en vergunningen onherroepelijk zijn. Dit is naar verwachting rond 2032; 3. Het advies op grond van artikel 85, tweede lid, van de Provinciewet, met ingang van 7 september 2026 tot en met 9 november 2026 voor Provinciale Staten onder geheimhouding ter inzage te leggen bij de Statengriffie; 4. Provinciale Staten te verzoeken om motie 29-2026 hiermee als afgedaan te beschouwen; 5. Provinciale Staten via een aparte brief te informeren over de stand van zaken van het ganzenbeheer in 2026. 20-08-2026: Q2 is niet gehaald. Het streven is om na het zomerreces meer te kunnen melden. 23-04-2026: Uit besluitenlijst GS d.d. 21-04-2026:

						Stand van zaken uitvoering motie 29-2026 'pilot winterrust' Het college informeert Provinciale Staten over de stand van zaken van de uitvoering van motie 29-2026 ‘winterrust ganzen’. Besluit: PS te informeren middels bijgaande brief over de stand van zaken van de uitvoering van motie 29-2026 'pilot winterrust'. 21-04-2026: De juridische analyse wordt begin Q2 2026 verwacht
M26-2026	Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes	JA21	02-02-2026	Beemsterboer, J.	PS verzoeken het college van Gedeputeerde Staten: 1. Spreekt uit dat Noord-Holland geen beleid voert dat gericht is op het dwingend sturen van eetpatronen, maar dat ons voedselbeleid op basis van vrijwilligheid ingezet blijft worden.	20-08-2026: Staat geagendeerd voor GS van 30 juni a.s. 06-07-2026: Uit besluitenlijst GS d.d. 30 juni 2026: Afdoening motie M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ Het college informeert Provinciale Staten over de uitwerking van motie 26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ en vragen de motie als afgedaan te beschouwen. Besluit: 1. Provinciale Staten met bijgaande brief te informeren over de uitwerking van motie 26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’;

						2. Provinciale Staten te verzoeken de motie als afgedaan te beschouwen. 21-04-2026: Tijdens die PS vergadering van 2-2-2026 is besloten dat de motie als afgehandeld wordt beschouwd. Uitgesproken dat Noord-Holland geen beleid voert dat gericht is op het dwingend sturen van eetpatronen, maar dat ons voedselbeleid op basis van vrijwilligheid ingezet blijft worden.
M10-2026	KPI-systematiek blijft vrijwillig en niet normerend	JA21, CDA	02-02-2026	Beemsterboer, J.	PS verzoeken het college van Gedeputeerde Staten: 1. Te garanderen dat KPI's niet worden gekoppeld aan vergunningverlening of handhaving; 2. Vast te leggen dat deelname vrijwillig blijft en niet indirect verplicht wordt via beleid;	20-08-2026: Motie wordt tijdens zomerreces opgepakt om af te doen, volgend op publicatie van de Kamerbrief van de Taskforce Landbouw, Stikstof en Natuur op 26 juni a.s. 21-04-2026: De pilots betreffende doelsturing m.b.v. KPI's waar de Provincie momenteel aan werkt zijn inderdaad op vrijwillige basis. Het uiteindelijke beoogde doel van Rijk en Provincies met dit soort pilots is om te komen tot een systeem dat maatregel-/middelsturing kan gaan vervangen. Ook het nieuwe kabinet zet in op doelsturing, o.a. in het 8e actieprogramma nitraatrichtlijn. Het lijkt dus niet realistisch om uit te sluiten dat KPI-systematiek op termijn (deels) normerend zal worden.

Provincie Noord-Holland

M142-2025	Drijvende Wetlands in Noord-Holland	Volt	08-12-2025	Beemsterboer, J.	PS verzoekt het College van Gedeputeerde Staten: - Samen met waterschappen en natuurorganisaties te onderzoeken of de resultaten van deze proef toepasbaar zijn binnen Noord-Holland; - De Provinciale Staten hierover te informeren in Q2 van 2026	20-08-2026: geen wijzigingen 21-04-2026: We nemen deze motie mee als mogelijke maatregelen in het KRW deel van het RWBP 2028 - 2033. In het derde kwartaal 2026 bespreken we het concept ontwerp in PS. 06-02-2026: Afhandeling voorzien in Q1 2026
M126-2025	Dierenwelzijn in Begroting	Partij voor de Dieren, GroenLinks	03-11-2025	Beemsterboer, J.	Provinciale Staten verzoeken het college: -met ingang van de Begroting 2027 een aantal doelen voor dierenwelzijn, passend bij het coalitieakkoord, op te nemen met een bijbehorende toelichting over het behalen hiervan	20-08-2026: Geen wijzigingen 21-04-2026: Deze motie zal worden opgepakt in verwerking van de teksten voor de begroting 2027 06-02-2026: Afhandeling voorzien in Q1 2026
M117-2025	Grip op faunaschade	Volt, GroenLinks, SP, VVD, D66	03-11-2025	Beemsterboer, J.	vraagt Gedeputeerde Staten om: ● Inzichtelijk te maken welke mogelijkheden er zijn om de kostenpost faunaschade te beperken; ● Een overzicht van de verschillende mogelijkheden met PS te delen,	20-08-2026: Afdoeningsvoorstel is geagendeerd in Commissie Landelijk Gebied 21-04-2026: Voorstel voor afdoen van deze motie wordt meegenomen in de veegbrief die op korte termijn wordt aangeboden

					waarin effectiviteit en eventuele andere gevolgen van de mogelijke maatregelen wordt meegenomen; ● Dit te rapporteren voor de bespreking van de kaderbrief 2027	23-04-2026: Uit besluitenlijst G.S. d.d. 21-04-2026: Veegbrief afdoening moties In zijn vergadering van 2 februari 2026 heeft het Presidium van PS ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn ingehaald en afgedaan kunnen worden. Besluit: PS met bijgaande brief voor te stellen om moties M138-2022, M238-2022, M79-2023, M100-2023, M144-2023, M167-2023, M32-2024, M58-2024, M92-2024, M113-2024, M127-2024, M165-2024, M31-2025, M49-2025, M58-2025, M80-2025, M82-2025, M83-2025, M89-2025, M105-2025, M113-2025, M117-2025 en M11-2026 als afgedaan te beschouwen.
M98-2025	Dieren in de omgevingsvisie	PvdD, PvdA, GroenLinks, D66	29-09-2025	Beemsterboer, J.		20-08-2026: Geen wijzigingen 21-04-2026: Geen wijzigingen 06-02-2026: De uitvoering van de motie wordt opgepakt in het traject omgevingsvisie en zal gelijk met de omgevingsvisie in december 2026 worden afgedaan.
M94-2025	Versterken	D66, PvdD	29-09-	Gielen, A.	Provinciale Staten verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om	20-08-2026: Geen wijzigingen

Provincie Noord-Holland

	natuurkwaliteit en biodiversiteit in de omgevingsvisie	, GroenLinks, Christen Unie , Volt, PvdA	2025		ten aanzien van de nieuwe Omgevingsvisie ook op de lange termijn duidelijk in te blijven zetten op het beschermen en het versterken van natuurkwaliteit en biodiversiteit in Noord-Holland.	21-04-2026: Geen wijzigingen 06-02-2026: De uitvoering van de motie wordt opgepakt in het traject omgevingsvisie en zal gelijk met de omgevingsvisie in december 2026 worden afgedaan
M89-2025	Deadline pilot PAS-melders Texel	PvdA , GroenLinks, D66, BBB, CDA	29-09-2025	Beemsterboer, J.	PS roept GS op, ● Om 1 januari 2026 te beschouwen als deadline voor het indienen van de eerste vergunningaanvraag uit de pilot PAS-melders op Texel. M89/PS29-09-2025 ● Om een eventueel uitstel van de deadline met redenen omkleed aan de Commissie Landelijk Gebied voor te leggen. ● Om de Commissie Landelijk Gebied maandelijks mondeling of schriftelijk over de voortgang te informeren.	20-08-2026: Afdoeningsvoorstel is geagendeerd in Commissie Landelijk Gebied 23-04-2026: Uit besluitenlijst G.S. d.d. 21-04-2026: Veegbrief afdoening moties In zijn vergadering van 2 februari 2026 heeft het Presidium van PS ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn ingehaald en afgedaan kunnen worden. Besluit: PS met bijgaande brief voor te stellen om moties M138-2022, M238-2022, M79-2023, M100-2023, M144-2023, M167-2023, M32-2024, M58-2024, M92-2024, M113-2024, M127-2024, M165-2024, M31-2025, M49-2025,

						M58-2025, M80-2025, M82-2025, M83-2025, M89-2025, M105-2025, M113-2025, M117-2025 en M11-2026 als afgedaan te beschouwen. 21-04-2026: Voorstel voor afdoen van deze motie wordt meegenomen in de veegbrief die op korte termijn wordt aangeboden.
M78-2025	KRW doelen: Duurzaam verpachten van gronden	D66, Partij voor de Dieren, SP, Volt, Christen Unie	07-07-2025	Gielen, A.	PS verzoeken het college • te onderzoeken of bij nieuwe contracten voor pachtgronden van de provincie duurzame pachtvoorwaarden opgenomen kunnen worden, waarbij het gebruik van niet biologische bestrijdingsmiddelen wordt uitgesloten • Provinciale Staten vóór eind 2025 te informeren over de voortgang en de te nemen vervolgstappen;	20-08-2026: Afdoeningsvoorstel wordt opnieuw geagendeerd in Commissie Landelijk Gebied, na definitieve instemming wordt motie afgedaan. 21-04-2026: Verzoek tot afdoening van deze motie is in de commissie Ruimte van 9 maart besproken, maar afdoening is aangehouden in afwachting van breder maatregelenpakket. 19-12-2025: Uit besluitenlijst GS d.d. 16-12-2025: Afdoening motie 78/PS07-07-2025 KRW doelen: Duurzaam verpachten van gronden In de PS-vergadering van 7 juli 2025 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin het college werd verzocht om te onderzoeken of een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen kan worden opgenomen in nieuwe pachtcontracten voor de provinciale pachtgronden. Het college informeert

						Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan de motie. Besluit: 1. Provinciale Staten met bijgaande brief te informeren over de invulling van de motie M78/07-07-2025 KRW doelen: duurzaam verpachten van gronden; 2. Provinciale Staten voor te stellen de motie M78/07-07-2025 als afgedaan te beschouwen.
M77-2025	Tussen evaluatie KRW - Integraal overzicht maatregelen	Volt	07-07-2025	Gielen, A.	Provinciale Staten vragen Gedeputeerde Staten om: ● Bij de volgende evaluatie van de KRW Noord-Holland een integraal overzicht toe te voegen, al dan niet in tabelvorm; ● Daarin de verschillende beleidsterreinen die (indirect) raken aan het verbeteren van waterkwaliteit en genomen/geplande maatregelen ten aanzien van het (indirect) verbeteren van de waterkwaliteit in Noord-Holland op te nemen,	20-08-2026: Het KRW deel van het concept RWBP wordt eind oktober 2026 geagendeerd voor de commissie Landelijk Gebied 21-04-2025: Dit nemen wij mee in het KRW deel van het nieuwe Regionale Water en Bodemprogramma (RWBP) dat in het derde kwartaal 2026 in ontwerp gereed is. 6-02-2026: Dit nemen wij mee in het nieuwe Regionale Water en Bodemprogramma (RWBP) dat medio 2026 in ontwerp gereed is. 11-11-2025: Dit nemen wij mee in het nieuwe Regionale Uitvoeringsprogramma dat medio 2026 in ontwerp gereed is.
M75-2025	Uitbreiding	Partij	07-07-	Gielen, A.	Provinciale Staten verzoeken het college:	20-08-2026: Besluit GS in september 2026 daarna ter afdoening naar de Statencommissie Landelijk Gebied.

	bollenareaal, alleen biologisch!	voor de Dieren, PvdA, GroenLinks, SP, D66, Christen Unie, Volt	2025		- te verkennen hoe en met welke gevolgen in de Omgevingsverordening (OVNH2022) de uitbreiding in oppervlakte van sierteelt (inclusief bollenteelt) en het tijdelijk verhuren van grasland ten behoeve van sierteelt (inclusief bollenteelt), uitsluitend mogelijk gemaakt kan worden voor bedrijven die zonder chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen werken;	21-04-2026: We hebben meer tijd nodig om hier een reactie op te maken. De termijn is opgeschoven naar Q2 2026. 6-02-2026: Wij informeren PS met een brief in Q1 2026
M49-2025	Provincie Noord-Holland kan zo grote doelen niet halen!	D66, PvdA, GroenLinks, SP, PvdD,	07-04-2025	Beemsterboer, J.	Provinciale Staten spreken uit: • Het Rijk met het huidige beleid de provincie niet in staat stelt, om aan onze provinciale opgaves te voldoen, daarmee noodzakelijke maatregelen onnodig uitstelt en agrarisch- en andere ondernemers in onzekerheid laat; en verzoeken het college van	20-08-2026: Afdoeningsvoorstel is geagendeerd in Commissie Landelijk Gebied 23-04-2026: Uit besluitenlijst G.S. d.d. 21-04-2026: Veegbrief afdoening moties In zijn vergadering van 2 februari 2026 heeft het Presidium van PS ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn

		Volt, CU, 50PLUS, VVD			Gedeputeerde Staten: • dit signaal over te brengen aan het kabinet en sterk inzet op lobbyen voor financiële ondersteuning vanuit het Rijk voor het halen van de in de motie genoemde wettelijke taken	ingehaald en afgedaan kunnen worden. Besluit: PS met bijgaande brief voor te stellen om moties M138-2022, M238-2022, M79-2023, M100-2023, M144-2023, M167-2023, M32-2024, M58-2024, M92-2024, M113-2024, M127-2024, M165-2024, M31-2025, M49-2025, M58-2025, M80-2025, M82-2025, M83-2025, M89-2025, M105-2025, M113-2025, M117-2025 en M11-2026 als afgedaan te beschouwen. 21-04-2026: Voorstel voor afdoen van deze motie wordt meegenomen in de veegbrief die op korte termijn wordt aangeboden. 29-08-2025: In de Korte termijn agenda is uitgewerkt welke projecten en activiteiten uitgevoerd kunnen worden. Wij hebben over het geconstateerde tekort aan middelen het Rijk een brief gestuurd (2397831/2397835).
M26-2025	Meer beheerten behoeve van ganzen	VVD, BBB, PvdA, CDA, JA21	10-03-2025	Beemsterboer, J.	PS verzoekt Gedeputeerde Staten: - te komen met effectieve maatregelen om het gecoördineerd beheer van ganzen op te kunnen tuigen, zoals afschot in de periode van koppelvormen, eventueel met	20-08-2026: Geen wijzigingen 21-04-2026: Geen wijzigingen 11-11-2025: Op meerdere plekken in NH is dit jaar gecoördineerd beheer uitgevoerd in samenwerking met

	- en faunaschade	, FvD, PVV			inzet van professionele wildbeheerders; - de omgevingsverordening zo aan te passen dat de FBE meer mogelijkheden krijgt tot een gedegen uitvoer en beheersplan; - in samenwerking met betrokken partijen te onderzoeken welke bijkomede maatregelen nodig zijn om schade aan zowel landbouw als natuur op lange termijn te minimaliseren, zoals met behulp van inrichtingsmaatregelen.	jagers, terreineigenaren en boeren. De resultaten worden nu door de FBE verwerkt. De FBE is in de regio met stakeholders gesprekken aan het voeren om de gecoördineerde uitvoering door de hele provincie uit te rollen. 29-08-2025: Geen wijzigingen, de uitvoering van meer beheer wordt in gang gezet. 25-04-2025: Het Faunabeheerplan ganzen 2025-2031 is goedgekeurd en de uitvoering wordt opgestart.
M166-2024	Maximale inzet, eventueel met externen, om PAS-melders te legaliseren	CDA, BBB, VVD, 50PLUS, Christen Unie, JA21	16-12-2024	Beemsterboer, J.	PS verzoeken GS: •Om voortvarend met het rijk, als eindverantwoordelijke voor de legalisering van PAS-melders, in gesprek te gaan om tot een oplossing te komen, om de PAS-melders, interimmers en vrijgestelde bedrijven zo spoedig mogelijk te legaliseren; •Om daarnaast te onderzoeken hoeveel extra personeel er nodig is, met zo nodig inhuur van externen,	20-08-2026: Geen wijzigingen 21-04-2026: De Eerste Kamer heeft begin februari 2026 ingestemd met de wet verlenging van het legalisatie maatwerkprogramma voor PAS-melders. Dat programma wordt op basis van een amendement in de Tweede Kamer geconcretiseerd en afgestemd met de provincies via het IPO. Rond de zomer 2026 wordt dit uitgewerkte programma verwacht. Voor deze motie ontvangt u binnenkort een voorstel voor afdoening 11-11-2025: Het proces voor de invulling van de

					om de PAS-melders, en voor zover mogelijk ook de interimmers en vrijgesteldebedrijven, zo spoedig mogelijk te legaliseren en de kosten hiervan bij het rijk neer te leggen; •Op reguliere basis aan PS via de commissie te rapporteren over de vorderingen van de legalisatie.	vacatures voor de uitbreiding met 3 fte van het Programmateam Stikstof loopt. Een afdoeningsvoorstel voor deze motie wordt voorbereid. 28-04-2025: Het rijk heeft zaakbegeleiders beschikbaar gesteld die het gesprek aan gaan met de PAS-ondernemers als deze dat wil en samen naar oplossingen en de toekomst kijken. Vooralsnog is dat met een lege instrumentenkoffer waarin geld voor PAS-melders niet de beweging geeft. Deze inzet is er gekomen dankzij de provincie Noord-Holland waarbij we op Texel zijn gestart. Hiermee hebben we al ingespeeld op het verzoek van deze motie. Door de rechterlijke uitspraken van vlak voor en na het kerstreces, is het nodig eerst de additionaliteit op orde is of beter gezegd moet de natuuranalyse waaraan getoetst moet worden op orde zijn om effectief verder te kunnen. Dit gaat op voor elke vergunningverlening en niet alleen voor de PAS-melders. Door de uitspraak van de RvS zit alle vergunningverlening en daarmee ook de mogelijke legalisatie op slot. Om vergunningverlening en legalisatie mogelijk te maken zal eerst moeten worden ingezet op geborgd natuurherstel, een geborgde daling van de stikstofdeken en bronmaatregelen. We wachten dan ook met spanning op de opbrengst van de cie Schoof en de

						concrete maatregelen waarmee deze commissie gaat komen. Ondertussen ronden we het verificatieprogramma af op korte termijn. Dan wordt voor de melders duidelijk of ze voor legalisatie in aanmerking komen, maar legalisatie is daarmee nog niet geregeld. Daarvoor zijn stikstofruimte en/of financiële middelen nodig. De PAS-melders kunnen wel in gesprek met zaakbegeleiders om de toekomstperspectieven van het bedrijf verder te verkennen. Met onze inzet vanuit de KTA doen we wat er mogelijk is qua staatsteun, leveren we het maatwerk voor gebiedsoplossingen, proberen we knelpunten op te lossen en maatwerk op het erf te leveren om PAS-melders naar een legalisatie te helpen. Hierbij maken we gebruik van de ervaringen die we opdoen in de pilot Texel. 07-02-2025 Vanwege het uitblijven van concrete instrumenten en middelen heeft de minister als financieel en politiek eindverantwoordelijke op 4 december 2024 aan de Tweede Kamer toegezegd om eind januari begin februari met een concreet plan van aanpak voor de PAS-melders te komen. Dit heeft ze op verzoek en in gesprek met de provinciale bestuurders op 19 december 2024 bevestigd. Het voornemen is om dit plan op 19 februari a.s.in een bestuurlijk overleg met de provincies te bespreken. Echter op 18 december 2024 heeft de Raad

						van State in de Rendac vergaande uitspraken gedaan die ook gevolgen heeft voor de hele stikstof opgave en de vergunningverlening waaronder ook voor de PAS-melders. Het Rijk is de gevolgen van de uitspraak nog aan het bestuderen. Het kabinet heeft een speciale commissie met ministers uit meerdere departementen in het leven geroepen onder leiding van premier Schoof. Wij zijn in afwachting van de uitkomsten van deze crisis die alle sectoren en ook andere opgaven raakt.
M127-2024	Weidevogels	GroenLinks PvdA SP	11-11-2024	Gielen, A.	PS verzoeken het college van Gedeputeerde Staten: -Te onderzoeken hoe in Noord-Holland de landelijke nog beschikbare gelden vanuit het actieplan Grutto benut zouden kunnen worden. -Te onderzoeken welke maatregelen Noord-Holland kan nemen om weidevogels beter te beschermen, anticiperend op eventuele extra financiering daarvoor van uit het Rijk, ten gevolge van de inbreukprocedure van de Europese Commissie.	20-08-2026: Afdoeningsvoorstel is geagendeerd in Commissie Landelijk Gebied 23-04-2026: Uit besluitenlijst G.S. d.d. 21-04-2026: Veegbrief afdoening moties In zijn vergadering van 2 februari 2026 heeft het Presidium van PS ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn ingehaald en afgedaan kunnen worden. Besluit: PS met bijgaande brief voor te stellen om moties M138-2022, M238-2022, M79-2023, M100-2023, M144-2023, M167-2023, M32-2024, M58-2024, M92-2024, M113-2024, M127-2024, M165-2024, M31-2025, M49-2025, M58-2025, M80-2025, M82-2025, M83-2025, M89-

						2025, M105-2025, M113-2025, M117-2025 en M11-2026 als afgedaan te beschouwen. 21-04-2026: Voorstel voor afdoen van deze motie wordt meegenomen in de veegbrief die op korte termijn wordt aangeboden. 05-02-2026: We verwachten u voor de zomer van 2026 een afdoeningsvoorstel te kunnen doen. 29-08-2025: We zijn ambtelijk aangesloten op het landelijk overleg over de beschikbare middelen voor het gruttoaanvalsplan. 28-04-2025: Geen wijzingen 07-02-2025: Geen wijzigingen
M108-2024	Steun voor Wildopvang	PvdD SP 50PLUS GroenLinks D66	11-11-2024	Beemsterboer, J.	PS vraagt GS om: -incidenteel €400.000 beschikbaar te stellen voor de wildopvangcentra; -in het eerste kwartaal 2025 met een bestedingsvoorstel te komen naar de Staten; -en hiervoor een dekkingsvoorstel te doen aan de Staten;	20-08-2026: Brief van GS aan PS over uitvoering en afdoening van de motie wordt spoedig na het reces verstuurd. 12-06-2026: Uit besluitenlijst GS d.d. 2 juni 2026: Uitvoering van Motie 108-2024 Wildopvang Het college informeert PS over de uitvoering van motie 108-2024; 'Steun aan de wildopvang'.

Provincie Noord-Holland

						Besluit: PS te informeren middels inliggende brief over de uitvoering van motie 108-2024 'Steun aan de wildopvang' 21-04-2026: Update met bestedingsvoorstel volgt in Q2 2026. 11-11-2025: De subsidieregeling wordt in afstemming met de sector afgerond. Over de financiële dekking voor de uitvoering van de motie is nog nadere besluitvorming nodig. 29-08-2025: Het dekkingsvoorstel voor de uitvoering van deze motie is in Q2 niet geaccepteerd door PS. Er wordt onderzocht of er alsnog een alternatief voorstel voorgelegd zou kunnen worden. 28-04-2025: Een tweede BO is georganiseerd in april. Het streven is om het bestedingsvoorstel en verslag van het bestuurlijk overleg aan uw Staten voor te leggen in Q2. 07-02-2025 De motie is in behandeling; in januari '25 is hierover een BO georganiseerd.

Provincie Noord-Holland

M9-2024	Inventariseren weidevogelgebieden waar de vos geweerd mag worden.	VVD, BBB	04-03-2024	Beemsterboer, J.	PS verzoekt GS: - Inventariseren of er voldoende aanbod is van jagers die de boeren en landeigenaren kunnen helpen met het beschermen van de weidevogels; - Te inventariseren of er voldoende effect is van de maatregelen die genoemd staan in het faunabeheerplan vos.	11-11-2025 t/m 20-08-2026: Geen wijzigingen 29-08-2025: Het jaarverslag van de Faunabeheereenheid geeft informatie over de uitvoering van het beheerplan voor de vos. Extra inzet is geleverd op het verbeteren van de coördinatie en de samenwerking in het veld. Het verslag is te vinden op: https://fbenoordholland.nl/wp-content/uploads/2025/07/Jaarverslag-FBE-NH-2024.pdf 28-04-2025: Het faunabeheerplan vos is in uitvoering, waarin benoemd is in welke gebieden de vos geweerd mag worden. 07-02-2025: Geen wijzigingen. 19-11-2024: Geen nieuwe ontwikkelingen. Eerder is aan gegeven dat we op basis van de gepubliceerde beheercijfers hier een update over kunnen opstellen. De eerdere planning is doorgeschoven naar kwartaal 1 in 2025. 11-09-2024: Geen nieuwe ontwikkelingen. Op basis van de gepubliceerde beheercijfers zullen we hier een update over kunnen opstellen. Deze wordt verwacht in najaar 2024.

						15-05-2024: Geen ontwikkelingen
M144-2023	Doden van dieren geen voorwaarde stellen voor schadevergoeding	PvdD, Volt, D66, GroenLinks	06-11-2023	Beemsterboer, J.	Provinciale Staten roepen GS op om te verkennen hoe boeren die enkel niet-dodelijke middelen gebruiken om dieren te verjagen ook in aanmerking kunnen komen voor schadevergoeding; hierover zo snel mogelijk te rapporteren aan PS.	23-04-2026: Uit besluitenlijst G.S. d.d. 21-04-2026: Veegbrief afdoening moties In zijn vergadering van 2 februari 2026 heeft het Presidium van PS ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn ingehaald en afgedaan kunnen worden. Besluit: PS met bijgaande brief voor te stellen om moties M138-2022, M238-2022, M79-2023, M100-2023, M144-2023, M167-2023, M32-2024, M58-2024, M92-2024, M113-2024, M127-2024, M165-2024, M31-2025, M49-2025, M58-2025, M80-2025, M82-2025, M83-2025, M89-2025, M105-2025, M113-2025, M117-2025 en M11-2026 als afgedaan te beschouwen. 21-04-2026: Op 28 april 2025 is een verzoek tot afdoening verstuurd aan PS (kenmerk 2369801/2379397). Deze motie is op 12 mei 2025 in de commissie Landelijk Gebied besproken. Daar is besloten de motie niet als afgedaan te beschouwen. Uit de verslaglegging van de commissie is niet gebleken waar het verzoek tot afdoening aan schort.

Provincie Noord-Holland

						5-02-2026: Geen wijzigingen 11-11-2025: Geen wijzigingen 28-04-2025: Een voorstel tot afdoening is verstuurd aan PS (kenmerk 2369801/2379397 18-03-2025: Uit besluitenlijst GS d.d. 11-03-2025: Goedkeuringsbesluit Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 en afdoening moties Het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 is op 29 januari 2025 door het bestuur van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland vastgesteld en ter goedkeuring bij het college van Gedeputeerde Staten ingediend. Gedeputeerde Staten hebben getoetst of het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 voldoet aan de eisen die de Omgevingswet en de Omgevingsverordening NH2022 stellen aan een faunabeheerplan. Het Faunabeheerplan 2025-2031 voldoet aan deze eisen. Gedeputeerde Staten keuren het plan daarom goed. Besluit: 1. Het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031, zoals dit door het bestuur van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland op 29 januari 2025 is vastgesteld en bij

						Gedeputeerde Staten is ingediend, goed te keuren; 2. De benodigde aanvullende financiële middelen te betrekken bij de integrale afwegingen in de Kaderbrief 2026; 3. Op basis van de beschikbare middelen afspraken te maken over het doelbereik; 4. Het goedkeuringsbesluit, genoemd onder punt 1 te publiceren in het Provinciaal Blad; 5. De Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland middels bijgevoegde brief te informeren over dit besluit; 6. Provinciale Staten voor te stellen de moties 144-2023 en 165-2024 als afgedaan te beschouwen; 7. Provinciale Staten middels bijgevoegde brief te informeren. 07-02-2025: geen wijzigingen 19-11-2024/11-09-2024: Binnenkort volgt een voorstel voor afdoening. 15-05-2024: We zijn in overleg met BIJ12 om te zien hoe we dit gevraagde onderzoek kunnen gaan oppakken. 08-02-2024: Geen wijzigingen

Provincie Noord-Holland

M203-2022	Toekomst van Noord-Hollandse wildopvangcentra borgen.	PvdD, GroenLinks	14-11-2022	Beemsterboer, J.	PS verzoeken GS: overleggen met o.a. gemeenten en de wildopvangsector te organiseren, met het doel om een mogelijk model voor structurele financiering te verkennen, waarmee een provincie-dekkend netwerk van wildopvangcentra gewaarborgd kan worden. Daarbij ook te inventariseren hoeveel geld nodig is; - dit af ronden voor 15 maart 2023;	20-08-2026: Brief van GS aan PS over uitvoering en afdoening van de motie wordt spoedig na het reces verstuurd. 21-04-2026: Voorstel voor afdoening volgt in Q2 2026 11-11-2025: We zijn in overleg met het Rijk over de aanpak die zij voorstaan. 29-08-2025: Uitstel naar Q3 2025 01-05-2025: Een tweede BO is georganiseerd in april. Het streven is om het bestedingsvoorstel en verslag van het bestuurlijk overleg aan uw Staten voor te leggen in Q2. 10-02-2025: Relatie met motie 108-2024, steun voor de wildopvang. Bestuurlijk overleg met gemeenten en rijk heeft plaats gevonden op 15 januari. 19-11-2024: Er is overleg gaande met gemeenten, het Rijk en de sector over de vormgeving van de mogelijke acties op dit punt. Op verzoek van de gemeenten is het bestuurlijk overleg hierover gepland in kwartaal 1-2025.

						11-09-2024: Een eerste bijeenkomst is voor de zomer van 2024 georganiseerd, opgevolgd door een bestuurlijk overleg najaar 2024. 15-05-2024: Op 19 maart 2024 zijn hierover schriftelijke vragen 20-2024 beantwoord. M.b.t. praktische uitvoering motie nog geen verdere wijzigingen. 08-02-2024: In de commissie LG van november 2023 is de stand van zaken gedeeld per brief. Het rapport protocollen wildopvang Noord-Holland is opgeleverd. Een bijeenkomst met gemeenten, rijk en spreekbuis van de opvangcentra is nog in voorbereiding. 10-10-2023: Brief met stand van zaken staat geagendeerd voor commissievergadering in PS van 6-11-2023. 09-10-2023: uit besluitenlijst GS d.d. 26-09-2023: In een brief worden Provinciale Staten geïnformeerd over de stand van zaken van de afhandeling van motie 203-2022 'bestuurlijk overleg wildopvang'. Besluit GS: Provinciale Staten per brief te informeren over de stand van zaken van de afhandeling van motie 203-2022

						'Bestuurlijk overleg wildopvang'. 02-08-2023: Geen wijzigingen. 05-06-2023 PS zijn per brief (kenmerk 1992380/1992382) van 9 maart 2023 nader geïnformeerd over de uitvoering van deze motie. 20-01-2023 Momenteel worden de voorbereidingen getroffen om een bijeenkomst te organiseren waarbij de provincie in gesprek gaat met belanghebbenden over de toekomst van de wildopvang.
M61-2022	Natte weilanden bij de Oeverlanden in NNN opnemen	SP, D66, PvdD,	23-05-2022	Gielen, A.	PS verzoekt GS: Te onderzoeken of het mogelijk is om deze twee weilanden in het NNN op te nemen, zodat er een mooi en logisch afgerond natuurgebied ontstaat.	20-08-2026: geen wijzigingen. 21-04-2026: we doen op korte termijn een voorstel voor afdoening van deze motie. 05-02-2026: We wachten nog op een reactie van Rijkswaterstaat omdat begrenzen alleen kan in overleg met een grondeigenaar. Nog geen reactie gekregen. Geen wijzigingen dus. 20-11-2023 t/m 1-05-2025: geen wijzigingen.

Provincie Noord-Holland

						02-08-2023: Er is inmiddels een inrichtingsplan en begroting gemaakt. Momenteel loopt overleg met de hoofdeigenaar. Afhankelijk van de voortgang daarvan kan het voorstel worden meegenomen in de eerstvolgende begrenzingenronde. 05-06-2023 Er wordt nu een ecologisch onderzoek uitgezet naar de inrichting van het gebied. 19-01-2023 We zijn ambtelijk in gesprek met de Luchtverkeersleiding, een van de eigenaren. De vraag is ook gesteld aan Rijkswaterstaat, de andere eigenaar met een groot deel van de grond. Het antwoord daarop is nog niet ontvangen. De gemeente Amsterdam heeft laten weten dat het begrenzen als NNN niet strookt met de uitgangspunten voor dit deel van de Oeverlanden in de Omgevingsvisie2050 van Amsterdam. 28-10-2022 Geen wijzigingen. 22-08-2022 Zodra de motie compleet is (wij wachten op een kaart)

Provincie Noord-Holland

						kan deze motie in behandeling worden genomen.
M214-2021	Motie Broedplaats Blakende Bollen	GroenLinks, PvdD, SP, D66, CDA	08-11-2021	Beemsterboer, J.	PS verzoeken het college: 1. Het landelijke fieldlab biologische bloembollen op het terrein van Huiberts Bloembollen dat er mede op is gericht scholieren, studenten en wetenschappers een plek te geven voor ontmoeting en inspiratie een extra impuls te geven. 2. Dat te doen door aanstelling bij het fieldlab van een kwartiermaker die binding heeft met de sector, de broedplaats kan helpen ontwikkelen, relaties kan leggen, als ambassadeur kan optreden en telers kan helpen bij het opzetten van structurele meerjarige projecten (bodembeheer, teelt en gewasbescherming op natuurlijke basis en waterbeheer). 3. Hiervoor €50.000 op te nemen in de begroting 2022.	02-08-2023: Bij brief van 30 mei 2023 hebben wij u een voorstel gedaan voor het afdoen van deze motie. 05-06-2023 Fieldlab is officieel gestart. 02-06-2023: uit besluitenlijst GS d.d. 30-05-2023: Provinciale Staten hebben met motie M214-2022 het college van opgeroepen om het fieldlab bloembollen een impuls te geven. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan deze motie. Besluit GS: 1. een brief aan Provinciale Staten te verzenden; 2. Provinciale Staten te verzoeken motie M214-2021 als afgedaan te beschouwen. 11-01-2023 De partijen in het veldlab zijn gestart met concrete projecten en thans wordt inzet gepleegd op het intensiveren van de samenwerking. 18-10-2022 Stichting fieldlab Bol is opgericht en de projectleider is aan de slag

Provincie Noord-Holland

						25-07-2022 Voor het veldlab is recent een stichting opgericht en een projectleider aangetrokken. 20-04-2022 Om het veldlab te realiseren werkt een aantal partijen met een projectleider samen aan de oprichting van een stichting en de voorbereiding van teeltprojecten. Er is een bedrag van € 50.000,- gereserveerd op de begroting. 23-12-2021 Wij zijn met partijen in het gebied in gesprek om het veldlab in 2022 op te starten.
M115-2020	Weidevogels Zijpe	GroenLinks, PvdA	05-10-2020	Gielen, A.	PS verzoeken het college van GS De Zijpepolder mee te nemen in het verkenningstraject om een integrale afweging te maken tussen de ambities, opgaven en de begrenzing van het BPL in de gemeente Schagen. Daarbij ook recente informatie van lokale en regionale natuurorganisaties te betrekken.	21-04-2026: voorstel voor afdoening voorzien rond de zomer 2026 5-02-2026: We verwachten u voor de zomer van 2026 een afdoeningsvoorstel te kunnen doen. 28-08-25: Wij zijn momenteel bezig met de analyses van de weidevogelgebieden, waarin deze moties worden meegenomen. Dit zal op z'n vroegst eind 2025 afgerond zijn, waarna wij een voorstel tot afdoening zullen doen.

Provincie Noord-Holland

						8-03-2024 t/m 1-05-2025: geen wijzigingen. 11-10-2023: We streven ernaar om uiterlijk bij de eerstvolgende wijzigingsronde OV NH2022 (start maart 2024) u een voorstel ter afdoening te hebben gedaan. 09-08-2023: Geen wijzigingen 05-06-2023 Geen wijzigingen 20-01-2023 Geen wijzigingen. 25-10-2022 De moties 115 en 148, die gekoppeld zijn aan de verkenning Schagen, zijn nog niet ten uitvoering gebracht omdat de verkenning Schagen na vooronderzoek via de Fasering- en investeringsstrategie woningbouw Schagen is uitgesteld. Deze moties zijn tekstueel verbonden aan de Verkenning. Inmiddels is gezien dat de moties ook los van de verkenning uitgevoerd kunnen worden. Het resultaat van de verkenning heeft geen invloed op de verkenning van de Zijpe- en Hazepolder. De landschappen rond de Stad Schagen hebben namelijk hun eigen waarden en bijzonderheden. Daarmee kunnen

						beide verkenningstrajecten los van elkaar gelopen en beoordeeld worden. De opdracht tot het uitvoeren van de verkenningstraject voor de stad Schagen is uitgesteld naar aanleiding van de bevindingen van het Faserings- en investeringsstrategie. De moties zullen daarom buiten dit kader niet worden uitgevoerd. Op dit moment wordt nagedacht over de wijze waarop deze moties wel tot uitvoering gebracht kunnen worden. Provinciale Staten zullen hierover zo snel als mogelijk geïnformeerd worden. 22-08-2022 Na de verkenning Schagen kunnen de moties afgedaan worden. Hiervoor is reeds een plan van aanpak opgesteld en voor het eind van het jaar is de planning om PS te informeren over de bevindingen. 21-04-2022 De uitvoering van de motie hangt samen met de discussie over de verkenning van Schagen Oost. Na de meivakantie worden er 2 werksessies gehouden met betrokken partijen waar meningen en informatie met elkaar gedeeld en bediscussieerd gaan worden. Vanuit deze sessies zal een antwoord komen op de moties

						10-01-2022 De moties 115 en 148 zijn tekstueel gekoppeld aan de verkenning Schagen. Deze zijn nog niet ten uitvoering gebracht omdat de verkenning Schagen nog in een voorfase zit via een faserings- en investeringsstrategie. Inmiddels is de mogelijkheid gevonden om de moties los van de verkenning uit te voeren. Het resultaat van de verkenning heeft geen invloed op de verkenning van de Zijpe- en Hazepolder. De landschappen rond de Stad Schagen hebben namelijk hun eigen waarden en bijzonderheden en het BPL is niet uitwisselbaar. Daarmee kunnen beide verkenningstrajecten los van elkaar gelopen en beoordeeld worden. Er ligt nu een plan van aanpak klaar waarin de moties in Q1 van 2022 uitgevoerd gaan worden. Zo kunnen vooruitlopend en los van de resultaten van de faserings- en investeringsstrategie (voorverkenning Schagen) de moties worden afgehandeld. 04-11-2021 Het verkenningentraject Schagen is onlosmakelijk verbonden met de Ontwikkelvisie Schagen en het momenteel lopende Faserings- en het Investeringstraject Stad Schagen van de Bouwambassadeur. De verkenning is nog in een voorfase. Omdat het BPL rond de stad Schagen

						niet uitwisselbaar is, is besloten de moties 115 en 148 los van de verkenning te gaan behandelen. Hiervoor ligt momenteel een plan van aanpak klaar dat in het laatste kwartaal van 2021 en het eerste kwartaal van 2022 uitgevoerd gaat worden. Volgens de planning zal in het eerste kwartaal van 2022 antwoord gegeven worden op de moties 115 en 148. 05-07-2021 Participatie vereist een overleg met stakeholders (agrarisch-natuur en landschap-gemeente) om draagvlak voor zodanige aanpassing van de begrenzing BPL te onderzoeken, dat Zijpe- en Hazepolder onder het BPL valt. Dat overleg wordt zo mogelijk nog voor het zomerreces georganiseerd 22-03-2021 De Verkenning Schagen loopt. Een mogelijke BPL begrenzing van de Zijpepolder maakt onderdeel uit van de gesprekken met de gemeente Schagen. 11-01-2021 De Verkenning Schagen loopt. Een mogelijke BPL begrenzing van de Zijpepolder maakt onderdeel uit van de gesprekken met de gemeente Schagen.

Provincie Noord-Holland

						Zie ook M148-2020.

Provincie Noord-Holland

Onderwerp	Behandeld in	Behandeld in datum	Portefeuillehouder	Inhoud	Stand van zaken
Voorbereiden wijziging Omgevingsverordening in relatie tot geitenmoratorium	PS	05-10-2026	Beemsterboer, J.	Discussie over afstand tot geitenhouderij naar indienen motie BBB over herziening geitenmoratorium. Als gevolg van de toezegging heeft de BBB besloten de motie in te trekken. Beemsterboer: En dan, met betrekking tot de geitenhouderij. Het is duidelijk wat er speelt. Het is duidelijk dat het ook een financieel-juridisch risico voor de provincie kan inhouden als we hier geen wijziging van de Omgevingsverordening voorbereiden. Daarom kan ik u toezeggen dat we dat voorbereiden en dat, als dat niet mogelijk blijkt te zijn, wij dan uitleggen waarom het niet mogelijk is.	
Beheerkosten NNN	Bestuur	15-06-2026	Beemsterboer, J.	De heer Heijnen (CDA) vraagt hoe de beheerkosten voor de extra 200 miljoen euro voor het Natuurnetwerk Nederland zijn verwerkt. Gedeputeerde Beemsterboer bevestigt dat met beheerkosten rekening is gehouden. De heer Heijnen wil vooral weten of die kosten parallel meelopen met de langzame aanleg, of in één keer zijn ingeboekt. Gedeputeerde Beemsterboer zegt toe dat Gedeputeerde Staten hier schriftelijk op terugkomen.	
Provinciale reactie concept-natuurplan LVVN	Landelijk Gebied	08-06-2026	Gielen, A.	Verder zegt gedeputeerde Gielen dat de provincie ambtelijk betrokken is bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Volgens haar heeft het ministerie aangegeven dat er nu te weinig tijd is om alle ambtelijke reacties goed te beoordelen. Daarom volgt na indiening van het concept-natuurplan in september een consultatieronde. Noord-Holland	

				reageert dan opnieuw, afhankelijk van de inhoud van het ontwerp. Gedeputeerde Gielen zegt toe dat zij Provinciale Staten in september informeert over de provinciale reactie.	
Monitoring voormalige stortplaats Groenewoud	Landelijk Gebied	08-06-2026	Gielen, A.	De tweede monitoringsronde vindt volgens haar halverwege 2027 plaats. Zij stelt voor om de nieuwe resultaten dan opnieuw met de commissie te delen. Ook worden die resultaten weer op de projectwebsite geplaatst.	
Provinciale samenwerking Bossenstrategie	Landelijk Gebied	08-06-2026	Gielen, A.	De heer Mülder (D66) zegt dat hij het goed vindt als de provincie de samenwerking rond de Bossenstrategie zichtbaarder maakt. Volgens hem wordt dan duidelijker wat er gebeurt en welke projecten lopen. Hij zegt dat hij daar tot nu toe nog weinig van heeft gezien. Gedeputeerde Gielen antwoordt dat de provincie de commissie voor het einde van het jaar een update kan geven over de stand van zaken van de samenwerking rond de Bossenstrategie.	
Brief geitenhouderijen en gezondheidsraad	Landelijk Gebied	09-03-2026	Beemsterboer, J.	De heer Mülder (D66) verwijst naar een eerdere toezegging tijdens de Provinciale Statenvergadering van 2 maart 2026 over maatregelen en beleid met betrekking tot geitenhouderijen. Hij vraagt zich af wanneer hierover een brief zal worden ontvangen, aangezien hij hier nog niets over heeft gezien. Gedeputeerde Beemsterboer bevestigt dat er in mei 2026 een brief naar Provinciale Staten zal worden gestuurd. Deze brief zal ingaan op de maatregelen en de huidige positie van Gedeputeerde Staten ten aanzien van	

				de landelijke uitspraak van de Gezondheidsraad. Dit geeft een goed overzicht van hoe Gedeputeerde Staten zich verhouden tot deze uitspraak.	
Update Bossenstrategie Jaarstukken	Landelijk Gebied	12-01-2026	Gielen, A.	Gedeputeerde Gielen zegt toe dat er een update van de bossenstrategie komt bij de jaarstukken.	
terugkoppeling vorderingen NNN	Commissie Landelijk Gebied	20-11-2025	Gielen, A.	In reactie op het verzoek van mevrouw Jansen voor halfjaarlijkse monitoring geeft gedeputeerde Gielen aan hier in beginsel positief tegenover te staan. Ze stelt voor om in de zomer van 2026 met een eerste voortgangsrapportage te komen, na een half jaar uitvoering van de realisatiestrategie. Dan kan worden beoordeeld of een structurele halfjaarlijkse rapportage wenselijk en werkbaar is.	Aan planningsoverzicht toegevoegd
Maandelijks informeren PAS-melders Texel	PS	29-09-2025	Beemsterboer, J.	Beemsterboer: En ondanks dat we nog steeds in de verwachting zijn dat we die 1 januari kunnen halen, zijn er tal van omstandigheden denkbaar in dat lijstje wat ik u zonet genoemd heb, waardoor er toch redenen zijn waardoor het nog wat langer zou duren. Maar mocht dat zich voordoen, dan komen we met redenen omkleed graag bij u terug. En ik ben met alle soorten van genoegen bereid om u maandelijks te informeren over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze pilot.	
Dekking wildopvang centra	Landelijk Gebied	16-06-2025	Beemsterboer, J.	Over de financiering van de wildopvang licht Gedeputeerde Beemsterboer toe dat hier eerder al een motie over is aangenomen in Provinciale Staten. Het college is toen op zoek gegaan naar budget. Vorig jaar voor de zomer is beloofd dat er duidelijkheid zou komen, maar dat is toen niet gelukt. Als gevolg daarvan is opnieuw een motie ingediend. In de tussentijd was er binnen de coalitie afgesproken dat het budget voor de wildopvang uit het	

				PPLG zou worden gehaald. Omdat gedeputeerde Beemsterboer niet bij dat overleg aanwezig was, kon hij die afspraak pas later terugkoppelen. Inmiddels is er een andere situatie ontstaan. Het budget voor het PPLG is kleiner geworden omdat het Rijk het NPLG niet heeft toegekend. Hierdoor is het beschikbare bedrag strikter geworden. De eerder beloofde dekking uit het PPLG is daardoor niet meer vanzelfsprekend. Dit heeft ertoe geleid dat de wildopvang tussen wal en schip is geraakt. Gedeputeerde Beemsterboer zegt toe dat hij alsnog zoekt naar een andere dekking, zoals de motie ook vraagt. Die andere dekking is echter niet eenvoudig te vinden. Mogelijk biedt de post 'onvoorzien' ruimte, maar een logische plek in de begroting ziet hij op dit moment niet. Hij benadrukt dat het college hierop terugkomt en dat het onderwerp volgende week verder wordt besproken.	
Agendering PFAS	Landelijk Gebied	16-06-2025	Kocken, R.	Mevrouw Schneemann (Volt) merkt op dat twee onderwerpen opnieuw zijn verschoven: het PFAS-stuk en de Voedselvisie. Zij vraagt de gedeputeerde om een toelichting. Gedeputeerde Beemsterboer herinnert eraan dat er eerder over de Voedselvisie is gesproken. Volgens hem is toen aangegeven dat de visie in het derde kwartaal van 2025 zou verschijnen, met behandeling in september. De voorzitter merkt op dat de interpretaties van de afspraak verschillen. Partij voor de Dieren bevestigt de uitleg van de gedeputeerde, terwijl Volt het daarmee oneens is.	

				Mevrouw Schneemann (Volt) reageert kritisch en geeft aan dat zij de visie eerder had verwacht, namelijk nog deze maand. Ze vindt dat het document steeds opnieuw verschuift zonder duidelijke uitleg. Gedeputeerde Beemsterboer legt uit dat het stuk oorspronkelijk voor november 2024 gepland stond. Pas drie weken geleden zag hij het eerste concept. Binnen de organisatie is nog overleg nodig, mede omdat het oorspronkelijke budget voor de looptijd van tien jaar na vijf jaar al is vervallen. Daarom moet worden bepaald wat er nog mogelijk is. De gedeputeerde streeft ernaar het stuk voor de zomer af te ronden, zodat Provinciale Staten het in september kunnen behandelen. Hij voert hierover binnenkort een vervolggesprek. Gedeputeerde Kocken reageert op het PFAS-stuk. Zij geeft aan dat er nog wordt onderzocht of dit stuk daadwerkelijk is verschoven en wat daarvan de oorzaak is. Een toelichting volgt later.	
Toesturen evaluatierapport over het beheer van de Waddenzee	Landelijk Gebied	12-05-2025	Kocken, R.	Gedeputeerde Kocken: Het evaluatierapport over het beheer van de Waddenzeeheeft heeft geleid tot een gezamenlijke conclusie dat er meer moet gebeuren. Er zijn afspraken gemaakt langs vier sporen en er is een beheeraanbod opgesteld dat toewerkt naar werelderfgoedwaardig beheer. Dat stuk is nog niet vastgesteld door de opdrachtgevers en beheerders, maar zodra dat gebeurt, zegt gedeputeerde Kocken toe het document aan Provinciale Staten toe te sturen.	

Provincie Noord-Holland

Transparantie over de impact van het afschot op het dierenwelzijn	Landelijk Gebied	12-05-2025	Beemsterboer, J.	Op verzoek van mevrouw Jansen (D66) zegt gedeputeerde Beemsterboer toe dat hij de beschikbare cijfers over de crippling rate, en dus het aandeel ganzen in de populatie met hagel in het lichaam, meeneemt in de jaarlijkse evaluaties. Mocht het in de toekomst niet mogelijk blijken om deze gegevens te verzamelen, dan zal hij dat toelichten en zich waar mogelijk verzetten tegen het stopzetten van deze monitoring. De intentie is duidelijk: transparantie over de impact van het afschot op het dierenwelzijn blijft een belangrijk aandachtspunt.	
Jaarlijkse rapportage faunabeheer ganzen	Landelijk Gebied	12-05-2025	Beemsterboer, J.	Gedeputeerde Beemsterboer antwoordt dat Provinciale Staten op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen, zoals de populatiestand en de schadecijfers. Wanneer er aanleiding is om beleid bij te stellen, bijvoorbeeld door maatregelen af te schalen of aan te scherpen, zal dat met de Staten worden gedeeld. Op de vervolgvraag van mevrouw Jansen (D66) over de frequentie van rapportage, antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat hij overweegt dit jaarlijks te doen. Halfjaarlijks zou ingewikkeld zijn vanwege de migratiepatronen van sommige ganzen, zoals de zomergans, die in de winter	

				lastig te onderscheiden is. De eerste concrete resultaten verwacht hij na 2026, als ook de middelen uit de Kadernota volledig zijn ingezet. Hij houdt nog een kleine slag om de arm.	
Behandeling evaluatie voedselvisie	Landelijk Gebied	12-05-2025	Beemsterboer, J.	Gedeputeerde Beemsterboer zegt dat dit hem een haalbare datum lijkt. Mochten er onverwacht problemen ontstaan, dan zal de commissie daar tijdig over worden geïnformeerd. Hij stelt voor dat 8 september als streefdatum wordt aangehouden.	
Behandeling KRW in commissie van mei	Landelijk Gebied	10-02-2025	Kocken, R.	Gedeputeerde Kocken geeft aan dat er gesprekken met de waterschappen zijn gevoerd over de KRW en dat hierover een notitie wordt opgesteld. Zij verwacht dat deze in maart in het College ligt. Omdat de commissie niet in april vergadert, stelt zij voor om de KRW in mei te behandelen.	
Behandeling PFAS Q3 2025	Landelijk Gebied	10-02-2025	Kocken, R.	Mevrouw Jansen (D66) vraagt of de rapportage over PFAS-metingen in grondwater, gerelateerd aan drinkwater, in het derde kwartaal van 2025 kan worden behandeld. Dit sluit aan op de technische briefing van die ochtend. Gedeputeerde Kocken zegt dat als de commissie behoefte heeft om dit in Q3 2025 te bespreken, zij dit kan toezeggen. Zij vertrouwt erop dat tijdens de technische briefing correct is aangegeven dat de rapportage dan beschikbaar zal zijn.	

Provincie Noord-Holland

Knelpunten N2000 gebieden delen Longlist	Landelijk Gebied	10-02-2025	Kocken, R.	De verkenning richt zich volgens gedeputeerde Kocken vooral op situaties waarin het Rijk bij het vaststellen van Natura 2000-doelen een inschattingsfout heeft gemaakt en waar doelen elders efficiënter gehaald kunnen worden. Op dit moment heeft de provincie nog geen concrete natuurdoelen in beeld die zeker verplaatst kunnen worden. De eerste inventarisatie moet half maart 2025 bij het ministerie worden ingediend. Dit betreft een longlist met mogelijke knelpunten. Vervolgens wordt beoordeeld welke doelen daadwerkelijk kansrijk zijn om te verplaatsen. De definitieve lijst wordt later verder uitgewerkt. Gedeputeerde Kocken zegt toe dat PS deze longlist ontvangt zodra deze naar het Rijk wordt gestuurd.	
Informatie ontwikkelingen rondom het wateroverlast	Landelijk Gebied	13-01-2025	Kocken, R.	Gedeputeerde Kocken reageert op de vraag van GroenLinks om op de hoogte gehouden te worden van de ontwikkelingen rondom het wateroverlast. Ze stelt voor om na de zomer een update te geven over de voortgang en wat er op verschillende niveaus gebeurt. Dit is ook een antwoord op de vraag van mevrouw Koning (CDA) of het overleg periodiek zal plaatsvinden. De gedeputeerde wil voorkomen dat ze toezegt dit overleg regelmatig te organiseren zonder dat daar een duidelijke aanleiding voor is. Ze stelt voor om een nieuw overleg pas bijeen te roepen als dat noodzakelijk blijkt op basis van een inventarisatie van de uitvoering van watertaken door de betrokken partijen.	
Informatie over	Landelijk	13-01-2025	Kocken, R.	Mevrouw Gordijn (JA21) vraagt wanneer de onderzoeksresultaten over de waterberging in Castricum verwacht worden. Gedeputeerde Kocken legt uit dat het onderzoek wordt uitgevoerd door PWN en Hoogheemraadschap	

waterbergin g Castricum	Gebie d			Hollands Noorderkwartier en dat de provincie daarbij niet direct betrokken is. Ze weet daarom niet wanneer het onderzoek wordt opgeleverd, maar biedt aan dit na te vragen. Zodra zij daarover informatie ontvangt, zal ze dit aan Provinciale Staten doorgeven.	
Weidevogel gebieden	Lande lijk Gebie d	17-10-2024	Beemster boer, J.	Statenlid Van Wijnen (GL) herhaalt haar eerdere vraag in hoeverre de maatregelen in het toekomstkader zijn beoordeeld op hun impact op weidevogelgebieden, aangezien haar is gemeld dat sommige voorgestelde maatregelen mogelijk nadelig zijn voor de weidevogelpopulaties. Ze wil weten of hier nog iets aan gedaan kan worden. Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan dat hij hier op dit moment geen antwoord op kan geven en dat GS schriftelijk zal terugkomen op deze vraag.	
Lobby Brussel Landelijk Gebied	Lande lijk Gebie d	14-10-2024	Beemster boer, J.	Mevrouw Schneemann (Volt) vraagt naar de boodschap waarmee de ambtenaren richting Brussel gaan als zij lobbyen voor de Commissie Landelijk Gebied. Ze wil weten wat de provincie op dit moment uitdraagt bij de Europese instellingen. Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan dat hij het antwoord op deze vraag schuldig moet blijven op dit moment. Hij weet dat er naar aanleiding van het regeerakkoord wordt gewerkt aan een	

				nieuwe versie van de boodschap die de provincie naar Europa zal uitdragen. Gedeputeerde Beemsterboer belooft schriftelijk op de vraag terug te komen en voegt toe dat Provinciale Staten hierover binnenkort ook een brief kunnen verwachten met meer informatie. Mevrouw Schneemann (Volt) stelt voor om de boodschap die de provincie richting Brussel uitdraagt in de Provinciale Staten te bespreken. Ze benadrukt dat, gezien de recente inzichten, het nuttig zou zijn als PS hierover meer draagvlak kan geven. Dit zou volgens haar de boodschap concreter en sterker kunnen maken. Gedeputeerde Beemsterboer omarmt deze suggestie.	
Planning Klimaatadaptatie	Landelijk Gebied	14-10-2024	Kocken, R.	Mevrouw Schneemann (Volt) stelt een vraag aan GS over het planningsoverzicht, specifiek over punt 3.a. Ze merkt op dat het klimaatadaptatiebeleid oorspronkelijk voor deze maanden gepland stond, maar nu is doorgeschoven naar het tweede en derde kwartaal van volgend jaar. Ze vraagt naar de reden voor deze vertraging en wil weten welke stappen er in de tussentijd genomen zullen worden.	Vertraging door ambtelijke capaciteit. Het stuk komt 16-6-2025 op de B-Agenda van de commissie.

				Gedeputeerde Kocken komt hier op een later moment op terug	
Geitenhouderijen delegatie mandaat VGO-onderzoek	PS	15-07-2024	Beemsterboer, J.	Hoe zit het nou met die delegatie over het mandaat op het moment dat uit het VGO-onderzoek uitstel bijvoorbeeld of dat er pas later een besluit wordt genomen, geldt er een einddatum? Gedeputeerde Beemsterboer doet toezegging willen doen. En dat is namelijk dat bij de eerstvolgende herziening, volgend jaar dus, van de Omgevingsverordening het mandaat in principe terugkomt naar de Staten, tenzij we reden hebben om hem in stand te laten en dan zullen we dat motiveren. In de basis geeft u ons het mandaat. Daar zijn wel termijnen aan gekoppeld natuurlijk en dat is ook duidelijk gekoppeld aan het RIVM-rapport. Gedeputeerde Beemsterboer gaat na of dat ook eindigt als daar niet aan voldaan wordt. In het voorstel staat een verwijzing naar dat VGO-onderzoek. Wij waren net even aan het overleggen met elkaar en wij kwamen tot de conclusie dat het VGO-onderzoek zich niet beperkt tot- Dit is volgens mij dan het tweede VGO-onderzoek. Er zou in theorie nog een derde of een vierde kunnen komen als dat uitgesteld zou zijn. Dus daarom hebben we geprobeerd aan te geven: die delegatie blijft in de basis in stand tot de herziening van de Omgevingsverordening van volgend jaar.	
Geitenhouderijen	PS	15-07-2024	Beemsterboer, J.	Er zijn eigenlijk drie scenario's naar aanleiding van het RIVM-onderzoek straks, ervan uitgaande dat dat inderdaad aan het eind van het jaar komt. Ofwel die longontstekingen zijn duidelijk herleidbaar naar de	

				geitenhouderij, ofwel die zijn duidelijk niet herleidbaar naar de geitenhouderij, ofwel het is onduidelijk of er is vervolgonderzoek nodig. Wij willen de toezegging doen dat, als het niet duidelijk herleidbaar of duidelijk niet-herleidbaar is, dat we het dan, naast wat we sowieso zullen doen, het voorleggen aan de commissie, ook voor zullen leggen voor wensen en bedenkingen aan Provinciale Staten; en dat we geen besluit nemen dan nadat het besproken is in ofwel de commissie ofwel in dat derde scenario, Provinciale Staten. Als het RIVM-rapport duidelijk is – en dat kan twee kanten op gaan: of herleidbaar of niet-herleidbaar – dan kunnen we zo snel mogelijk een besluit nemen. Dan zullen we het in die beide gevallen, dus duidelijk of niet duidelijk, wel voorleggen aan de commissie, niet aan PS, voor wensen en bedenkingen. Als het onduidelijk is of als er twijfel over is of als er vervolgonderzoek zal zijn, dan leggen we het ook voor aan PS voor wensen en bedenkingen. Dat is de toezegging die we willen doen.	
Agrarisch Natuurbeheer	Landelijk Gebied	27-05-2024	Kocken, R.	Mevrouw Koning stelt een alternatief voor waarbij boeren hun pachtcontract behouden en het land agrarisch blijft, maar de boer het perceel op NNN-waardige wijze beheert. Ze verwijst naar een vergelijkbare aanpak in Friesland en benadrukt dat het belangrijk is dat het beheerdoeltype goed wordt uitgevoerd. Mevrouw Koning-Hoeve vraagt of de gedeputeerde Kocken de regeling van Friesland en de toepasbaarheid daarvan in Noord-Holland direct wil terugkoppelen zodra er meer inzicht is.	De resultaten van dit onderzoek verwachten we eind 2025.

				De gedeputeerde gaat ook in op de Friese methode van kwalitatieve verplichtingen op de grond, waar ze nog niet zeker van is of dit voldoende zekerheid biedt voor de lange termijn. Het onderzoek hiernaar loopt nog en gedeputeerde Kocken komt hier later op terug.	
Budget en regie windopvang centra	Landelijk Gebied	27-05-2024	Beemsterboer, J.	Mevrouw Haas (PvdD) wijst erop dat gedeputeerde Beemsterboer eerder aangaf een budget beschikbaar te hebben. Ze vraagt of hij bereid is om een toezegging te doen richting de gemeenten voor een structurele bijdrage, zodat gemeenten gemotiveerd worden om ook bij te dragen aan de financiering van wildopvangcentra. Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan dat de meeste gemeenten op dit moment al bijdragen aan de financiering van wildopvangcentra door de rekeningen te betalen die hen worden toegestuurd, zoals hij zag bij De Bonte Piet. Hij bevestigt de bereidheid om een budget beschikbaar te stellen, hoewel dit ten koste gaat van andere provinciale doelen binnen het PPLG Gedeputeerde Beemsterboer bevestigt dat GS zich bewust is van de noodzaak om de zorg voor wilde dieren en de regie voor samenwerking met andere overheden op zich te nemen. Dit draagt bij aan het bevorderen van biodiversiteit en het versterken van de natuurkwaliteit. Gedeputeerde Beemsterboer gaat in op de vraag van de Partij voor de Dieren over de provinciale bijdrage voor de wildopvang en bevestigt dat er	

				voor de zomer een ambtelijk gesprek en na de zomer een bestuurlijk gesprek zal plaatsvinden. Hij verwacht dat er voor de begroting duidelijkheid kan worden gegeven, hoewel het nog afhangt van de gesprekken of er een bedrag aan gekoppeld zal worden. Hij zegt toe dat dit in beeld zal zijn voor de begrotingsbehandeling.	
Reductiecijfers per Natura2000-gebied	Landelijk Gebied	18-04-2024	Beemsterboer, J.	Tot slot stelt gedeputeerde Beemsterboer voor om de reductiecijfers per Natura2000-gebied, die de voortgang in stikstofreductie aantonen, schriftelijk aan de Statenleden te verstrekken om zo transparantie en duidelijkheid te bieden over de effectiviteit van het gevoerde beleid.	
Duiding koploperspr ojecten	Landelijk Gebied	18-04-2024	Beemsterboer, J.	Gedeputeerde Beemsterboer herinnert eraan dat de projecten snel en onder druk zijn ingediend, maar ziet het belang van een duidelijke evaluatie. Hij stelt voor om voor elk van de acht projecten te verduidelijken waarom deze destijds als kansrijk werden beschouwd.	
koploperspr ojecten PPLG	PS	04-03-2024	Beemsterboer, J.	De heer KLEIN (CU): Ja, dank u wel. Ik vroeg eigenlijk ook of u een reflectie zou kunnen geven op die beoordeling in relatie tot onze plannen. Wat het inhoudelijk betekent. Zitten we nou voor een aantal plannen op een verkeerd spoor of niet? En kunt u dat in een notitie opschrijven ten behoeve van de commissievergadering? Want het is voor ons nu moeilijk zichtbaar. Is het nou een timingsprobleem? Is het een probleem dat wij inderdaad de verkeerde koplopersprojecten indienen? Dat lijkt ons wel nuttig om dat met	

				de komende commissievergaderingen te kunnen bespreken. Gedeputeerde BEEMSTERBOER: Ik denk dat dat op zich prima is. Of dat lukt voor de komende commissie, weet ik niet. Ten aanzien van de koploperprojecten, ik denk dat we een heel stuk al komen. Ten aanzien van onze algemene NPLG-doelen in ons PPLG neergelegd, ja, het lijkt me heel sterk dat we op zo'n korte termijn daar al echt een goede reflectie op kunnen geven. Ondanks dat mij is gebleken dat onze ambtenaren toch soms in staat zijn tot wonderen weet ik niet of ik dat op die termijn kan toezeggen. Maar er is natuurlijk alle bereidheid om daar een reflectie op te geven wanneer dat mogelijk is.	
13 gebiedsprocessen PPLG	Landelijk Gebied	12-02-2024	Beemsterboer, J.	De heer Hanou (PvdD) herhaalt zijn verzoek om meer specifieke informatie over het PPLG, met name een overzicht van alle dertien gebiedsprocessen. Hij benadrukt de wens om te begrijpen of en hoe deze processen van elkaar leren, of ze vergeleken worden met processen in andere provincies, en hoe de aanbevelingen die in eerdere commissievergaderingen breed gedeeld zijn, worden meegenomen. De heer Hanou zoekt duidelijkheid over de interactie en het leren tussen de verschillende gebiedsprocessen, evenals de integratie van externe inzichten en aanbevelingen in het beleid en de uitvoering van het PPLG. Gedeputeerde Beemsterboer zegt toe dat het overzicht van de dertien gebiedsprocessen verstrekt zal worden.	

Provincie Noord-Holland

Natuurinclusieve Landbouw	Landelijk Gebied	12-02-2024	Beemsterboer, J.	Mevrouw Koning-Hoeve (CDA) refereert aan een recent rapport van de WUR (Wageningen University & Research) waarin wordt gesteld dat financiering van natuurinclusieve landbouw als staatssteun wordt beschouwd en daarom niet langer toegestaan is. Ze vraagt hoe men van plan is om met deze bevinding om te gaan binnen het kader van het PPLG. Gedeputeerde Beemsterboer reageert op de vraag van het CDA over de financiering van natuurinclusieve landbouw naar aanleiding van een rapport van de Wageningen University & Research (WUR), waarin gesteld wordt dat er belemmeringen zouden zijn voor deze financiering. Hij geeft aan dat deze kwestie nader bekeken moet worden en belooft schriftelijk terug te komen op dit onderwerp.	
vertstrekken informatie woningbouwprojecten	commissie Landelijk Gebied	15-01-2024	Beemsterboer, J.	Op de vraag van de PvdA over specifieke projecten die binnen het bereik van de provincie liggen en waarover informatie moet worden verstrekt, meldt gedeputeerde Beemsterboer dat hij een lijst van vier woningbouwprojecten heeft ontvangen. Hij zegt toe deze lijst te verstrekken en belooft ook informatie over infrastructurele projecten te geven. Hij maakt een voorbehoud dat hij moet nagaan of er juridische risico's verbonden zijn aan het delen van deze informatie.	
Brief Nederlandse	Commissie Lande	12-10-2023	Beemsterboer, J.	Statenlid Van Wijnen (GL) haalt een brief van de Nederlandse Archeologievereniging aan. Deze vereniging heeft zorgen geuit over de vraag of gemeenten hun taken wel naar behoren kunnen vervullen. Hoewel	

Provincie Noord-Holland

Archeologie vereniging	lijk Gebied			deze vragen reeds zijn verspreid, herhaalt ze deze nogmaals voor de duidelijkheid. GroenLinks wil weten of de gedeputeerde bekend is met de inhoud van deze brief. Daarnaast vraagt Statenlid Van Wijnen of de gedeputeerde bereid is om in gesprek te gaan met de Nederlandse Archeologievereniging over hun zorgen en of hij deze bevindingen wil delen met Provinciale Staten. Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan dat zijn voorganger op dit dossier al in gesprek is gegaan met de Nederlandse Archeologievereniging en dat hij met de Staten het verslag van dit gesprek zal delen.	
Bedreiging boeren	Landelijk Gebied	12-10-2023	Beemsterboer, J.	Mevrouw Schneemann (Volt) vraagt of gedeputeerde Beemsterboer het met haar eens is dat als er signalen zijn dat boeren bedreigd zijn, er moet worden uitgezocht of dit het geval is en wat eraan gedaan kan worden. Gedeputeerde Beemsterboer zegt toe te onderzoeken welke signalen er zijn en gesprekken te voeren met boeren die zich geïntimideerd voelen en hun omgeving om te achterhalen wat er precies aan de hand is.	
Voordracht Laatste begrotingswijziging 2021	EFB	29-11-2021	Beemsterboer, J.	Gedeputeerde Pels stelt voor om eerst na te gaan of de toename bij het Faunafonds incidenteel of structureel is, maar zonder eigen risico was de stijging nog hoger geweest. Dhr. Heijnen (CDA) vraagt om bij de kaderbrief een toelichting te geven op het wel of niet structurele karakter van de stijgingen van het Faunafonds. Gedeputeerde Pels zegt mede namens mevrouw Rommel toe hierop terug te	

Provincie Noord-Holland

				komen.	

Planningsoverzicht commissie Landelijk Gebied versie tbv oktober 2026

Beeldvorming (Fase 1)	: BOT-overleg of technische briefing / overleg derden
Oordeelsvorming (Fase 2)	: ter bespreking, B-agenda
Besluitvorming (Fase 3)	: Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda

	2026									2027	Behandeling
	Q1			Q2		Q3		19-10	23-11		Duiding, werkafspraken en *geplande zaken*
Algemeen											
1e begrotingswijziging											
Kaderbrief											Loopt via de commissie Bestuur.
Jaarstukken											
2e begrotingswijziging											
Begroting en Memorie van Antwoord											
3e begrotingswijziging											
Portefeuille Natuur, water en bodem (Gielen)											
Regionaal Waterprogramma.						TB		B-brief	TB	B Brief	Het Regionaal waterprogramma is een programma dat valt onder de omgevingsvisie. Het programma wordt door GS vastgesteld en zal twee keer aan de commissie Landelijk Gebied van PS ter consultatie worden voorgelegd. De eerste keer is het 'concept-RWBP' en de tweede keer is het 'ontwerp-RWBP'. Volgens de brief van GS (verzenddatum 29 januari) zijn er twee momenten dat het regionaal waterprogramma aan PS worden voorgelegd. Q1 2026: Brief planning regionaal waterprogramma (RWBP) Q3/Q4 2026: Concept-RWBP 2028-2033 + ontwerp KRW deel (Technische briefing in september en bespreking in oktober) Q1 2027: Ontwerp-RWBP (PS wordt gevraagd om aandachtspunten mee te geven op het concept-ontwerp) Q3 2027: Terinzagelegging & besluitvorming (PS wordt gevraagd om aandachtspunten mee te geven aan GS over de verwerking van inspraakreacties op het concept-RWBP.)
Realisatie Strategie NNN					TB + C brief		WB				Strategie over wat de provincie gaat doen met de NNN gelden. Voor de zomer van 2026 komt gedeputeerde Staten met een voortgangsbrief over de realisatie van de NNN. Na de zomer wordt er gekeken naar de mogelijkheid om een werkbezoek (WB) te organiseren.

Planningsoverzicht commissie Landelijk Gebied versie tbv oktober 2026

Beeldvorming (Fase 1)	: BOT-overleg of technische briefing / overleg derden
Oordeelsvorming (Fase 2)	: ter bespreking, B-agenda
Besluitvorming (Fase 3)	: Voordracht ter voorbereiding PS, A-agenda

	2026									**2027**	**Behandeling**
	Q1			**Q2**		**Q3**		**19-10**	**23-11**		Duiding, werkafspraken en *geplande zaken*
Programma Natuurnetwerk Nederland								B stuk			Jaarlijks wordt het programma Natuurnetwerk Nederland door GS vastgesteld. Voor 2026 zal dat plaatsvinden in Q4. Het PNN wordt betrokken bij de behandeling van de begroting.
Zienswijze Jaarstukken en begroting Waddenfonds				A stuk							Bespreking op de A-agenda
Investeringskader Waddengebied								TB	A stuk		Technische briefing i.c.m. Uitvoeringskader Waddenfonds in november Bespreking op A-agenda op 23 november
Uitvoeringskader Waddenfonds								TB	A stuk		Technische briefing i.c.m. Investeringskader Waddengebied in november Bespreking op A-agenda op 23 november
Rekenkamerrapport water in de openbare ruimte				TB	A stuk						De rekenkamer doet een aantal aanbevelingen. GS adviseren over het overnemen van de aanbevelingen waarna PS besluit over het overnemen van deze aanbevelingen.
Rekenkamerrapport Water in de ruimtelijke ordening				TB	A stuk						We behandelen het Rekenkamerrapport Water in de ruimtelijke ordening. Provinciale Staten wordt voorgesteld de aanbevelingen van de Rekenkamer vast te stellen. Bijgevoegd zit de reactie van Gedeputeerde Staten.
Portefeuille Landbouw, Visserij en stikstof (Beemsterboer)											
Aanpak stikstof (o.a. programmatische aanpak)			TB						B		In Q4 komt de 50% versie van de programmatische aanpak die ter consultatie wordt voorgelegd.
Portefeuille Dierenwelzijn en Faunabeheer											
Technische briefing faunabeheer			TB								Tijdens de technische briefing zal er dieper worden ingegaan op de eerder gestelde vragen en voortgang van het faunabeheer.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

T. Groenendijk

CZ/FIN

Telefoonnummer +31614545146

Tim.groenendijk@noord-holland.nl

Verzenddatum

03 SEP. 2026

Kenmerk

Begroting27-JZ/TG-001

Betreft: Begroting 2027

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit inclusief bijlagen, over de begroting 2027.

De Begroting 2027 vertaalt de financiële kaders uit de Kaderbrief 2027. Deze begroting laat over de komende jaren een positief begrotingssaldo zien. Dit staat in contrast met de langjarige doorkijk van de financiële kengetallen, waarin kapitaallasten (schulden) naar verwachting en grotere druk op de begroting zullen leggen en naar verwachting zal leiden tot een minder positief resultaat in de toekomst.

De ontwikkelingen die de grootste mutaties (zie financiële ontwikkelingen in tabel hieronder) veroorzaken t.o.v. Kaderbrief zijn:

- de verwerking van de meicirculaire 2026;
- de verwerking van de aangenomen moties bij de Kaderbriefbehandeling van 29 juni 2026.

Daarnaast worden technische mutaties en autonome ontwikkelingen in het financieel kader meegenomen. Na verwerking van hiervan komt de begroting 2027 uit op de onderstaande financieel meerjarenbeeld. De positieve begrotingssaldi worden volledig ingezet voor het versterken van het eigen vermogen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Financieel Kader

Bedragen x € 1 miljoen	2027	2028	2029	2030
Saldo Kaderbrief 2027	**-11,5 (V)**	**-30,2 (V)**	**-20,7 (V)**	**-16,0 (V)**
Financiële bijstellingen	-2,6 (V)	2,9 (N)	-13,3 (V)	-10,7 (V)
Saldo Begroting 2027	**-14,2 (V)**	**-27,3 (V)**	**-34,0 (V)**	**-26,7 (V)**
Versterken eigen vermogen	*14,2 (N)*	*27,3 (N)*	*34,0 (N)*	*26,7 (N)*

In 2027 vinden de provinciale verkiezingen plaats. Deze begroting legt daarom de focus op het voortzetten van de koers op provinciale opgaven. De komende jaren richten wij ons nadrukkelijk op die thema's waar voortgang noodzakelijk is. Voor 2027 betekent dit dat de nadruk ligt op:

- Stikstofaanpak;
- Aanpak netcongestie;
- Natuurontwikkeling;
- Water (beschikbaarheid, veiligheid en droogte);
- Ruimtelijke visie en omgevingsverordeningen;
- Duurzame economie;
- Woningbouw;
- Bereikbaarheid;
- Gezonde organisatie.

Met deze begroting worden ook de moties 118-2025 en 80-2026 afgehandeld.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

Provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

3 bijlage(n)
- Voordracht begroting 2027
- Begroting 2027
- Klimaatbijlage 2027

Provincie Noord-Holland

2026 | 57

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 1 september 2026

Onderwerp: Begroting 2027

Kenmerk nr.: END5ZVFTENNW-1076595607-9209

1. Inleiding

De Begroting 2027 vormt het financiële en beleidsmatige kader voor de uitvoering van de provinciale taken in 2027. Met deze begroting leggen Gedeputeerde Staten de voorgenomen activiteiten, de beschikbare middelen en de financiële kaders voor het komende jaar ter vaststelling voor aan Provinciale Staten.

2027 markeert een bijzonder moment. Het is de laatste begroting van de huidige bestuursperiode en vormt daarmee de brug naar een nieuwe bestuursperiode. De begroting bouwt voort op de koers die de afgelopen jaren is ingezet en richt zich nadrukkelijk op het realiseren van eerder gemaakte bestuurlijke keuzes. De nadruk ligt daarbij op uitvoering, uitvoerbaarheid en het behalen van concrete resultaten voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners in Noord-Holland.

De provincie blijft investeren in de grote maatschappelijke opgaven op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid, natuur, klimaat, economie en leefbaarheid. Tegelijkertijd vraagt de huidige maatschappelijke en financiële context om duidelijke prioriteiten en een realistische inzet van mensen en middelen. De begroting brengt deze afwegingen samen in een financieel gezonde en uitvoerbare meerjarenbegroting.

Gelijktijdig met deze begroting wordt de Klimaatbijlage aangeboden. Hierin wordt inzicht gegeven in de bijdrage van de provinciale middelen aan de klimaatdoelen van Noord-Holland. De Klimaatbijlage ondersteunt de bestuurlijke sturing op de klimaatopgave en maakt zichtbaar hoe maatregelen uit verschillende programma's gezamenlijk bijdragen aan de provinciale klimaatambities.

De maatregelen die wij genomen hebben om faunaschade de komende jaren terug te dringen hebben wij in deze begroting apart samengevat onder 5.2.b om de ontwikkelingen voor u duidelijk inzichtelijk te maken.

Leeswijzer

De begroting bevat veel termen die te maken hebben met de inrichting van de financiële administratie. Om de begroting beter te begrijpen staan de definities van verschillende termen toegevoegd in de leeswijzer. De belangrijkste term die hierin is opgenomen is de begrote lasten, deze worden aangeduid met een positief bedrag (+/+) voor de verduidelijking is daar op uw verzoek de toevoeging (N) van nadelig gedaan. Dit bedrag vertegenwoordigt in de begroting het budget dat in de begroting beschikbaar wordt gesteld voor het bereiken van de bijbehorende doelstellingen. De baten worden aangeduid als een negatief bedrag en hebben een -/- teken en een (V) van voordelig.

De begroting 2027 is per 3 september ook als webversie te benaderen via http://financien.noord-holland.nl/. Tot slot zenden wij de begroting 2027 na vaststelling door Provinciale Staten conform artikel 195 van de Provinciewet aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2. Voorstel

Wij stellen Provinciale Staten voor te besluiten overeenkomstig het bijgevoegde ontwerpbesluit:

1. De Begroting 2027 en de Meerjarenraming 2028-2030 vast te stellen;
2. De kredieten ter uitvoering van het Integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI) 2027-2034 beschikbaar te stellen;

3. Onderbouwing besluiten op de begroting 2027

Besluit 1: De Begroting 2027 en de Meerjarenraming 2028-2030 vast te stellen

Bestuurlijke koers
De Begroting 2027 vormt de laatste begroting van deze bestuursperiode en markeert daarmee een belangrijk moment. De begroting bouwt voort op de koers die de afgelopen jaren is ingezet en richt zich nadrukkelijk op de uitvoering van eerder gemaakte bestuurlijke keuzes. De focus ligt op het realiseren van concrete resultaten binnen de beschikbare capaciteit en financiële middelen en op het bieden van een solide uitgangspositie voor de volgende bestuursperiode.

Noord-Holland staat ook in 2027 voor omvangrijke maatschappelijke opgaven op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid, natuur, klimaat, economie en leefbaarheid. Tegelijkertijd wordt de provincie geconfronteerd met onzekerheden zoals netcongestie, stikstof, arbeidsmarktkrapte, geopolitieke ontwikkelingen en een blijvende druk op de beschikbare ruimte. Daarom is in deze begroting bewust gekozen voor focus, prioritering en uitvoerbaarheid. Niet alles kan tegelijkertijd worden gerealiseerd; beschikbare middelen worden gericht ingezet op die opgaven waar de provincie het grootste maatschappelijke verschil kan maken.

Begrotingsresultaat
Sinds de vaststelling van de Kaderbrief 2027 zijn de financiële uitgangspunten geactualiseerd en zijn diverse technische, autonome en beleidsmatige ontwikkelingen verwerkt. Per saldo leidt dit tot een verbetering van het begrotingsresultaat ten opzichte van de Kaderbrief.

De belangrijkste ontwikkelingen betreffen de verwerking van de meicirculaire 2026, actualisaties van diverse ramingen en de verwerking van de door Provinciale Staten aangenomen moties bij de behandeling van de Kaderbrief 2027.

Ontwikkeling begrotingsresultaat

Financieel Kader (Begrotingssaldo (x € 1 miljoen)

Bedragen x € 1 miljoen	2027	2028	2029	2030
Kaderbrief 2027	-11,5 (V)	-30,2 (V)	-20,7 (V)	-16,0 (V)
Financiële bijstellingen	-2,6 (V)	2,9 (N)	-13,3 (V)	-10,7 (V)
Saldo Begroting 2027	**-14,2 (V)**	**-27,3 (V)**	**-34,0 (V)**	**-26,7 (V)**
Versterken eigen vermogen	*14,2 (N)*	*27,3 (N)*	*34,0 (N)*	*26,7 (N)*

De verbetering van het begrotingsresultaat wordt voornamelijk veroorzaakt door de verwerking van de meicirculaire 2026, de actualisatie van de afschrijvingslasten, de actualisatie van concessiegelden, diverse technische en autonome ontwikkelingen en de verwerking van de financiële gevolgen van de bij de Kaderbrief 2027 aangenomen moties. Het meerjarige begrotingsbeeld laat zien dat de provincie gedurende de gehele planperiode beschikt over een positief begrotingsresultaat.

Financiële hoofdlijnen

De Begroting 2027 laat zien dat de provincie beschikt over een solide financiële uitgangspositie. De afgelopen jaren is gewerkt aan een verdere versterking van de financiële sturing. Daarbij zijn structurele lasten zoveel mogelijk gedekt uit structurele baten, is de inzet van reserves verder aangescherpt en is de samenhang tussen beleidsdoelen, prestaties, capaciteit en financiële middelen verder verbeterd.

Tegelijkertijd blijven de maatschappelijke opgaven en investeringsbehoefte de komende jaren groot. Daarom kiest de provincie ervoor incidentele meevallers niet automatisch in te zetten voor nieuw structureel beleid, maar waar mogelijk te benutten voor het versterken van de financiële positie en het creëren van ruimte voor toekomstige investeringen. Hiermee blijft de provincie ook op langere termijn financieel wendbaar en voorbereid op toekomstige bestuurlijke keuzes.

Financiële ontwikkelingen

Sinds de vaststelling van de Kaderbrief 2027 zijn de financiële uitgangspunten geactualiseerd.
De belangrijkste ontwikkelingen betreffen onder meer:

- verwerking van de meicirculaire 2026;
- actualisatie van de ramingen voor het provinciefonds;
- actualisatie van de concessiegelden;
- actualisatie van afschrijvingslasten;
- verwerking van technische en autonome ontwikkelingen;
- verwerking van de financiële gevolgen van de door Provinciale Staten aangenomen moties bij de behandeling van de Kaderbrief 2027.

Een volledig overzicht van alle financiële ontwikkelingen is opgenomen in hoofdstuk 4 van de Begroting 2027.

Structureel evenwicht
De Begroting 2027 voldoet aan de wettelijke eis van een structureel en reëel sluitende begroting. Structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Hiermee blijft de provincie financieel gezond en wordt tegelijkertijd ruimte behouden om ook toekomstige maatschappelijke opgaven op een verantwoorde wijze te kunnen financieren.

Financiële positie
De provincie kiest nadrukkelijk voor een financieel behoedzame koers. Positieve begrotingssaldi worden waar mogelijk ingezet voor het versterken van de vermogenspositie en het beperken van toekomstige financieringslasten. Daarmee blijft voldoende financiële flexibiliteit beschikbaar om ook toekomstige investeringen en maatschappelijke opgaven te kunnen realiseren.

Daarnaast wordt verder gewerkt aan het versterken van de samenhang tussen beleidsdoelen, prestaties, capaciteit en financiële middelen. Hierdoor ontstaat een begroting die niet alleen financieel sluitend is, maar ook beter ondersteunt bij de bestuurlijke afwegingen gedurende de uitvoering van de Planning & Control-cyclus.

Besluit 2: De kredieten ter uitvoering van het integraal meerjarenprogramma infrastructuur (iMPI) beschikbaar te stellen.

In de financiële verordening is opgenomen dat kredieten (exclusief BTW) bij de begroting ter besluitvorming aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Per kredietaanvraag melden wij of voor de maatregelen een bijdrage van derden en/of dekking uit eigen reserves wordt verkregen en welke bedragen uiteindelijk ten laste van welke kapitaallasten komen.

De kredietbesluiten zijn in onderstaande tabellen samengevat.

Vervangingsinvesteringen

project-nummer	Kredietbesluiten Vervangingsinvesteringen Begroting 2027	kredietsoort	reeds beschikbaar krediet	krediet-aanvraag	totaal krediet	jaar oplevering	afschrijvings-termijn
25E16-02	Vervanging remmingwerken Willem-I-sluis en renovatie sluisdeuren	vaarwegen		3.500.000	3.500.000	2027	25
K18-05	Vervanging remmingwerken Westfriesesluis	vaarwegen		2.100.000	2.100.000	2028	50
K18a-01	(en K18b-01) Vervanging vaarwegvak 16 (en 17) Westfriesche Vaart	vaarwegen	8.764.000	410.000	9.174.000	2026	40
K18a-02	Aanschaf tweedehands damwanden	vaarwegen	484.000	-484.000	0	2025	40
K18b-02	Aanschaf tweedehands damwanden	vaarwegen	484.000	-484.000	0	2025	40
K20a-03	Vaarwegvak 5 - Noordhollandsch Kanaal	vaarwegen		2.600.000		2027	40
K20z-a-01	Vaarwegvak 12 - Noordhollandsch Kanaal	vaarwegen		4.600.000	4.600.000	2028	40
N247a-06	Vervanging Slochterbrug/duikers	wegen	2.000.000	2.200.000	4.200.000	2029	50
	Totaal kredietbesluiten			**14.442.000**			

Verbeter- en uitbreidingsinvesteringen

project-nummer	Kredietbesluiten Verbeter- en Uitbreidingsmaatregelen Begroting 2027	reeds beschikbaar krediet	krediet-aanvraag	bijdragen derden	kapitaal-lasten	totaal krediet	jaar oplevering	afschrijvings-termijn
N247-25	Bereikbaarheid Waterland: maatregelen N247 Zuid, ged A10-Het Schouw	5.000.000	66.800.000	39.050.000	27.750.000	71.800.000	2029	50
N240-17	Kortetermijnmaatregelen rotonde N240-WFO terrein		1.100.000		1.100.000	1.100.000	2027	50
N515-02	Fietstunnel en faunapassage kruispunt N515-Zuiderweg (voorbereidingskrediet)		3.000.000	2.000.000	1.000.000	3.000.000	2030	50
	Totaal kredietbesluiten		**70.900.000**	**41.050.000**	**29.850.000**			

Kredietaanvragen

a. **25E16-02 Vervanging remmingwerken Willem I-sluis en renovatie sluisdeuren** **€ 3.500.000**
Het krediet komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen.
(jaar oplevering: 2027 / afschrijvingstermijn: 25 jaar)
Het project is uitvoeringsgereed.

b. **K18-05 Vervanging remmingwerken Westfriesesluis** **€ 2.100.000**
Het krediet komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen
(jaar oplevering: 2028 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Het project is uitvoeringsgereed.

c. **K18a-01 (en K18b-01) Vervanging vaarwegvak 16 (en 17) Westfriese Vaart** **€ 410.000**
De kredietverhoging komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen
(jaar oplevering: 2026 / afschrijvingstermijn: 40 jaar)
Er zijn tweedehands damwanden gebruikt, die niet in de begroting waren meegenomen en de planning is uitgelopen, waardoor de kosten hoger zijn.

d. **K20a-03 Vervanging vaarwegvak 5 Noordhollandsch Kanaal** **€ 2.600.000**
Het krediet komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen
(jaar oplevering: 2027; afschrijvingstermijn: 40 jaar)
Het project is uitvoeringsgereed.

e. **K20z-a-01 Vervanging vaarwegvak 12 Noordhollandsch Kanaal** **€ 4.600.000**
Het krediet komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen
(jaar oplevering: 2028; afschrijvingstermijn: 40 jaar)
Het project is uitvoeringsgereed.

f. **N240-17 Kortetermijnmaatregelen rotonde N240-WFO terrein** **€ 1.100.000**
Het krediet komt ten laste van de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen.
(jaar oplevering: 2027 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De rotonde wordt aangepast, zodat deze het verkeer beter kan verwerken.

g. **N247-25 Bereikbaarheid Waterland: maatregelen N247 Zuid, ged. A10-Het Schouw** **€ 66.800.000**
Een bedrag van € 27.750.000 komt ten laste van de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen.
Het Rijk levert een bijdrage van € 20.850.000 en de voorlopige bijdrage van de VRA is € 18.200.000.
(jaar oplevering: 2029 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Het kruispunt N247-A10 wordt aangepast, de verkeersstromen bij Het Schouw worden ontvlochten en er wordt een busoverstappunt, P+R en P+B aangelegd. Om in aanmerking te komen voor de rijksbijdrage dient het uitvoeringskrediet beschikbaar te zijn. Omdat de raming nog onzeker is, wordt 80% van de totale raming aangevraagd,

h. **N247a-06 Vervanging Slochterbrug/duikers** **€ 2.200.000**
De kredietverhoging komt ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen.
(jaar oplevering: 2029 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
De vervanging wordt gelijktijdig met N247-25 uitgevoerd.

i. **N515-02 Voorbereidingskrediet Fietstunnel en faunapassage N515-Zuiderweg € 3.000.000**
Een bedrag van € 1.000.000 komt ten laste van de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen. De VRA levert een bijdrage van € 2.000.000.
(jaar oplevering: 2030 / afschrijvingstermijn: 50 jaar)
Voor de planvorming, ontwerpen en conditionering is een apart voorbereidingskrediet nodig.

j. Intrekken krediet K18a-02 Aanschaf tweedehands damwanden -/- € 484.000
Bij de EBW2022 is hiervoor een krediet beschikbaar gesteld (ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen). Een deel van de damwanden is echter gebruikt bij K18a-01 en K18b-01 (fase 1) en bij de kredietaanvraag voor K18a-02/K18b-02 (fase 2) is geen rekening gehouden met dit beschikbare krediet. Het krediet wordt ingetrokken.

k. **Intrekken krediet K18b-02 Aanschaf tweedehands damwanden -/- € 484.000**
Bij de EBW2022 is hiervoor een krediet beschikbaar gesteld (ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen). Een deel van de damwanden is echter gebruikt bij K18a-01 en K18b-01 (fase 1) en bij de kredietaanvraag voor K18a-02/K18b-02 (fase 2) is geen rekening gehouden met dit beschikbare krediet. Het krediet wordt ingetrokken.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter

M.J.H. van Kuijk, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 57-2026

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 1 september 2026;

besluiten:

1. De begroting 2027 en meerjarenraming 2028-2030 vast te stellen;

2. Ter uitvoering van het iMPI 2027-2034 de volgende krediet in te trekken:

I. ten laste van de stelpost Vervangingsinvesteringen:

a.	25E16-02 Vervanging remmingwerken Willem I-sluizen en renovatie sluisdeuren	€ 3.500.000
b.	K18-05 Vervanging remmingwerken Westfriesesluis	€ 2.100.000
c.	K18a-01 (en K18b-01) Vervanging vaarwegvak 16 (en 17) Westfriese Vaart	€ 410.000
d.	K20a-03 Vervanging vaarwegvak 5 Noordhollandsch Kanaal	€ 2.600.000
e.	K20z-a-01 Vervanging vaarwegvak 12 Noordhollandsch Kanaal	€ 4.600.000
f.	N247a-06 Vervanging Slochterbrug/duikers	€ 2.200.000

II. ten laste van de stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen:

a.	N240-17 Kortetermijnmaatregelen rotonde N240-WFO terrein	€ 1.100.000
b.	N247-25 Bereikbaarheid Waterland: N247 Zuid, ged. A10-Het Schouw *€ 46.750.000 komt ten laste van de stelpost*	€ 66.800.000
c.	N515-02 Voorbereidingskrediet Fietstunnel en faunapassage N515-Zuiderweg *€ 1.000.000 komt ten laste van de stelpost*	€ 3.000.000

III. de volgende kredieten in te trekken:

a.	K18a-02 Aanschaf tweedehands damwanden	-/- € 484.000
b.	K18b-02 Aanschaf tweedehands damwanden	-/- € 484.000

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter, statengriffier,

Programmabegroting 2027

Provincie Noord-Holland

Versie 1 september

Bestuurlijk voorwoord

Voor u ligt de begroting 2027 van de provincie Noord-Holland. Dit is de laatste begroting van deze bestuursperiode. Daarmee is dit een natuurlijk moment om terug te kijken op wat we samen hebben bereikt, én vooruit te kijken naar de uitdagingen en kansen die voor ons liggen.

We hebben de afgelopen jaren bestuurd in een wereld die voortdurend in beweging was. Wisselingen op nationaal niveau, geopolitieke spanningen, inflatie, stijgende energie- en grondstofprijzen en aanhoudende druk op ruimte, stikstof, netcapaciteit en arbeidsmarkt vroegen om scherpe keuzes en ook om wendbaarheid. Die context van schaarste is geen tijdelijke fase, maar een realiteit waarmee we ook de komende jaren rekening moeten houden. Juist daarom hebben we ingezet op duidelijkheid: niet alles kan, maar wat we doen, doen we gericht en met bestuurlijke helderheid. Tegen deze achtergrond hebben we belangrijke resultaten geboekt. Op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid, natuur, klimaat, economie en leefbaarheid zijn stappen gezet die bijdragen aan een toekomstbestendig Noord-Holland. Niet alles is afgerond, maar de koers is duidelijk en de uitvoering is in gang gezet.

Het jaar 2027 staat in het teken van afronden én doorbouwen. We leveren op wat we hebben afgesproken en richten ons op de uitvoering van bestaand beleid. In deze begroting staat daarom beperkt nieuw beleid. Wij willen de nadruk leggen op het realiseren van concrete resultaten waar inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners in hun dagelijkse praktijk echt iets van merken.

Ook blijft verantwoord financieel beleid een belangrijke pijler. In de afgelopen jaren hebben we gewerkt aan het versterken van onze financiële positie. We hebben structurele dekking voor structurele uitgaven als uitgangspunt genomen, financiële kaders aangescherpt en onze inkomsten beter in balans gebracht met stijgende kosten. De recente aanpassing van het provinciefonds, waarbij een langjarige scheefgroei is gecorrigeerd, draagt bij aan een steviger financieel perspectief.

Tegelijkertijd blijven de opgaven groot en vragen zij om zorgvuldige keuzes. Daarom: een terughoudende begrotingslijn. Incidentele meevallers worden niet automatisch omgezet in uitgaven, maar ingezet om risico's te beheersen, ons eigen vermogen te versterken en ruimte te creëren voor toekomstige investeringen, onder andere in bereikbaarheid en groen.

De provincie staat ook in 2027 voor complexe en samenhangende vraagstukken, op gebied van woningbouw, energietransitie, netcongestie, natuurherstel, landbouw, economie en bereikbaarheid. De recente Impactanalyse stikstof en netcongestie laat helder zien dat de beperkte stikstofruimte en het volle stroomnet grenzen stellen aan de ambities van de provincie. Deze opgaven vragen om integrale oplossingen en dwingt tot heldere en uitlegbare afwegingen van belangen en keuzes. Als provincie Noord-Holland pakken we hiermee meer de regierol. Tegelijkertijd vraagt dit om realistische ambities en een sterke uitvoeringskracht. Niet alles kan tegelijk; prioriteren en soms ook temporiseren is noodzakelijk om daadwerkelijk voortgang te boeken.

Uiteindelijk gaat het niet om plannen op papier. Het gaat erom dat projecten worden afgerond, dat woningen worden gebouwd, dat de bereikbaarheid verbetert en dat natuur en leefomgeving worden versterkt. Als provincie nemen wij daarin onze verantwoordelijkheid als stabiele en verbindende schakel tussen gemeenten en het Rijk.

Met deze begroting leggen we een solide fundament voor de volgende bestuursperiode. We dragen een provincie over met gezonde financiën, lopende investeringen en een duidelijke koers. Tegelijkertijd bouwen we verder aan organisatie die wendbaar, resultaatgericht en uitvoeringskrachtig is.

Tot slot spreken wij onze waardering uit voor iedereen die hieraan bijdraagt: inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, gemeenten, waterschappen en onze medewerkers. De resultaten van de afgelopen jaren zijn alleen mogelijk geweest door samenwerking. Die samenwerking blijft ook in de toekomst onmisbaar.

Esther Rommel

Gedeputeerde Financiën

Foto: Loek Buter

Samenvatting

De Begroting 2027 vertaalt de financiële kaders uit de Kaderbrief 2027. De begroting laat over de komende jaren een positief begrotingssaldo zien. Dit staat in contrast met de langjarige doorkijk van de financiële kengetallen, waarin kapitaallasten (schulden) naar verwachting en grotere druk op de begroting zullen leggen en naar verwachting zal leiden tot een negatief resultaat in de toekomst.

De ontwikkelingen die de grootste mutaties (zie financiële ontwikkelingen in tabel hieronder) veroorzaken t.o.v. Kaderbrief zijn:

- de verwerking van de meicirculaire 2026;
- de verwerking van de aangenomen moties bij de Kaderbriefbehandeling van 29 juni 2026.

Daarnaast worden technische mutaties en autonome ontwikkelingen in het financieel kader meegenomen. Na verwerking van hiervan komt de begroting 2027 uit op de onderstaande financieel meerjarenbeeld. De positieve begrotingssaldi worden volledig ingezet voor het versterken van het eigen vermogen.

Bedragen x € 1 miljoen	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Saldo Kaderbrief 2027	**–11,5 (V)**	**–30,2 (V)**	**–20,7 (V)**	**–16,0 (V)**
Financiële bijstellingen	–2,6 (V)	2,9 (N)	–13,3 (V)	–10,7 (V)
Saldo Begroting 2027	**–14,2 (V)**	**–27,3 (V)**	**–34,0 (V)**	**–26,7 (V)**
Versterken eigen vermogen	*14,2 (N)*	*27,3 (N)*	*34,0 (N)*	*26,7 (N)*

In 2027 vinden de provinciale verkiezingen plaats. Deze begroting legt daarom de focus op het voortzetten van de koers op provinciale opgaven. De komende jaren richten wij ons nadrukkelijk op die thema's waar voortgang noodzakelijk is. Voor 2027 betekent dit dat de nadruk ligt op:

- Stikstofaanpak;
- Aanpak netcongestie;
- Natuurontwikkeling;
- Water (beschikbaarheid, veiligheid en droogte);
- Ruimtelijke visie en omgevingsverordeningen;
- Duurzame economie;
- Woningbouw;
- Bereikbaarheid;
- Gezonde organisatie.

Inhoudsopgave

Programmabegroting 2027 1
Inhoudsopgave 5
1 Inleiding 8
2 Programma's 19
Programma 1 Bestuur 22
Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving 30
Programma 3 Ruimte en Wonen 38
Programma 4 Bereikbaarheid 49
Programma 5 Natuur en landelijk gebied 64
Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur 82
Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie 91
3 Paragrafen 97
3.1 Financiering 98
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 103
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 113
3.4 Bedrijfsvoering 116
3.5 Wet open overheid 120
3.6 Verbonden partijen 121
3.7 Grondbeleid 138
3.8 Provinciale heffingen 142
4 Financiële begroting 150
5 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 215
Bijlagen 231

Leeswijzer

Inleiding

In het eerste inleidende hoofdstuk worden het meerjarig begrotingssaldo, structureel evenwicht, grootste beleidsmatige uitdagingen en de ontwikkelingen met een effect op het begrotingssaldo toegelicht.

Programmabegroting

In hoofdstuk 2 staat de uitwerking per programma. Deze begint met een samenvatting per programma en de financiële begroting per programma in één oogopslag. In ieder programma staat welk maatschappelijk doel de provincie nastreeft. Dit is verder uitgesplitst per beleidsdoel met een toelichting op de rol van de provincie.

In de begrotingsopzet is een koppeling aangebracht tussen de ambities en de beschikbare middelen. Dit is gedaan aan de hand van de 'W-vragen':

- Wat mag het kosten?
- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we ervoor doen?

In de beschrijving van de te bereiken doelen is een nummering aangehouden. Deze nummering komt terug in 'Wat gaan we ervoor doen?'. Het eerste nummer verwijst naar het doel, het tweede nummer naar de actie.

Onder de tabel 'Wat mag het kosten?' staan de financiële ontwikkelingen. Alle fluctuaties in de budgettabel groter dan € 1 miljoen euro of groter dan 10 procent worden hier toegelicht.

Per beleidsdoel wordt (waar mogelijk) een koppeling gemaakt met de Brede Basismonitor. Dit is weergegeven met een link naar de actuele indicatorpagina van de Brede Basismonitor.

Verder is in deze begroting de volgorde van de begrotingsopzet aangepast, met betrekking tot de koppeling tussen ambities en beschikbare middelen, aan de hand van de zogenoemde ‘W-vragen’. Per beleidsdoel worden eerst de beschikbare middelen gepresenteerd, waarna de koppeling met de bijbehorende ambities volgt. Deze aangepaste volgorde legt de nadruk explicieter op het beschikbare budget en biedt meer inzicht in de financiële kaders waarbinnen het beleid wordt uitgevoerd.

Paragrafen

In hoofdstuk 3 staan de verplichte paragrafen. De paragrafen vormen een andere doorsnede van de begroting en geven inzicht in aspecten die door de hele begroting heen kunnen lopen. Zo worden in de paragraaf ‘Weerstandsvermogen en risicobeheersing’ de financiële kengetallen toegelicht. In de paragraaf ‘Lokale heffingen’ leest u hoe de opcenten worden berekend en in de paragraaf ‘Onderhoud kapitaalgoederen’ gaan we in op het onderhoud van onze wegen en kunstwerken.

Financiële begroting

Hoofdstuk 4 bestaat uit de financiële begroting en de meerjarenraming en geeft inzicht in de financiële positie van de provincie. Dit omvat onder andere de meerjarenramingen, degeprognosticeerde balans en de toelichtingen op de bestemmingsreserves.

Hoofdstuk 5 bevat de lijst subsidies buiten uitvoeringsregelingen. Tot slot is er een aantal bijlagen.

Toelichting op de tabellen bij de programma's

In de 'Budgettabel 2027' staan de lasten en baten van de beleidsdoelen en het bijbehorende saldo. Daarnaast staat het totaal aan onttrekkingen van en stortingen in de beschikbare reserves van het beleidsdoel. In de laatste kolom staat het totaal aan lasten en baten en onttrekkingen en stortingen per beleidsdoel. Een bedrag met het minteken ervoor is een 'overschot'. Er zijn dan meer baten dan lasten.

In de tabel 'Wat mag het kosten?' staat per beleidsdoel een meerjarig overzicht. In dit overzicht is het resultaat 2025, begroting 2026, begroting 2027 en de meerjarenraming 2028 t/m 2030 opgenomen. Dit is uitgesplitst in lasten, baten en onttrekkingen van en stortingen in de verschillende reserves. Een bedrag met het minteken ervoor is een 'overschot' (-/- bedrag is voordelig (V)). Er zijn dan meer baten dan lasten.

Financiële terminologie

In de begroting staan veel woorden die te maken hebben met de inrichting van de financiële administratie. Om dit document beter te begrijpen, staan hieronder definities van verschillende termen. De weergave van de cijfers sluit aan bij de inrichting van het financiële systeem.

Lasten: de begrote kosten of uitgaven. Een bedrag voor uitgaven is nadelig (N). Als lasten zijn begroot, betekent het dat de bedragen beschikbaar zijn voor dat doel in dat jaar.
Baten: de begrote opbrengsten van de provincie Noord-Holland (-/- bedrag is voordelig (V)).
Stortingen: afdragen van geld aan de reserves (+/+ bedrag is nadelig (N)).
Onttrekkingen: het opnemen van geld uit de reserves (-/- bedrag is voordelig (V)).
Incidenteel: als er een duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door Provinciale Staten, of het project is geen onderdeel van een doorlopend beleid.
Structureel: als er geen duidelijke einddatum is gegeven van de baten of lasten door Provinciale Staten, of het is onderdeel van een doorlopend beleid.
Bestemmingsreserves: incidentele reserves voor een specifiek doel.
Beleidsdoel: een programma kent beleidsdoelen. Vanaf 2024 is besloten dat er op beleidsdoelen wordt gestuurd. Een beleidsdoel bestaat uit verschillende operationele doelen.

Alle financiële stukken en de webversie van deze begroting staan op het financiële portaal en op de website van de provincie Noord-Holland.

1 Inleiding

Voor u ligt de Begroting 2027 en de Meerjarenraming 2027-2030 van de provincie Noord-Holland. Met deze begroting geven Provinciale Staten invulling aan de financiële en beleidsmatige kaders voor 2027. De begroting bouwt voort op de koers die is uitgezet in de Kaderbrief 2027 en vertaalt deze naar concrete uitvoering en financiële keuzes voor het komende jaar.

2027 wordt een verkiezingsjaar en markeert daarmee een belangrijk kantelpunt. Na de Statenverkiezingen van maart 2027 zal een nieuw coalitieakkoord geschreven worden met nieuwe ambities voor de komende jaren. Tot die tijd draait het om het afronden van lopende opgaven en het leggen van een solide basis voor de volgende bestuursperiode. De provincie Noord-Holland kiest nadrukkelijk voor focus, uitvoerbaarheid en duidelijkheid. Niet alles kan tegelijk; daarom maken wij bewuste keuzes over waar wij onze inzet, capaciteit en financiële middelen op richten. Deze lijn sluit aan bij de koers uit de Kaderbrief 2027 waarin prioritering, realisme en een toekomstbestendige financiële positie centraal staan.

Noord-Holland ondervindt de invloed van externe ontwikkelingen en van de uitvoeringskracht van gemeenten en de markt. Ook is de provincie afhankelijk van bestuurlijke keuzes die in Brussel en Den Haag gemaakt worden. De bestuurlijke en maatschappelijke context waarin onze provinciale begroting tot stand komt vraagt om scherpe keuzes en realisme. Noord-Holland staat voor grote en samenhangende opgaven op het gebied van woningbouw, natuurherstel, bereikbaarheid, energietransitie en economische ontwikkeling. Niet alles kan binnen de beperkte ruimte die Noord-Holland beschikbaar heeft. Schaarste aan stikstofruimte, netcapaciteit, uitvoeringskracht en financiële middelen bepaalt in toenemende mate de mogelijkheden om maatschappelijke ambities daadwerkelijk te realiseren. Daarnaast vragen actuele ontwikkelingen, zoals de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie, geopolitieke ontwikkelingen, digitalisering en klimaatverandering, om een provincie die wendbaar is en haar keuzes voortdurend afweegt in samenhang.

Juist daarom brengt deze begroting meer focus aan in de provinciale opgaven. De komende jaren richten wij ons nadrukkelijk op die thema's waar de provincie het verschil kan maken en waar voortgang noodzakelijk is. Ondermeer omdat de oplossing van bepaalde knelpunten (stikstof en netcongestie) voorwaardelijk is aan de uitvoering van onze ambities (woninbouw, bereikbaarheid). Voor 2027 betekent dit dat de nadruk ligt op:

- Stikstofaanpak;
- Aanpak netcongestie;
- Natuurontwikkeling;
- Water (beschikbaarheid, veiligheid en droogte);
- Ruimtelijke visie en omgevingsverordeningen;
- Duurzame economie;
- Woningbouw;
- Bereikbaarheid;
- Gezonde organisatie.

Naast deze inhoudelijke focus blijven ook de slagkracht van de ambtelijke organisatie en de financiële houdbaarheid van de provincie belangrijke uitgangspunten. Er wordt gewerkt aan de organisatie van een nieuwe directie om de ambtelijke inzet rond natuurherstel en stikstofreductie slagvaardiger te maken. Daarnaast zijn in de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet om de financiële positie van de provincie structureel te versterken. De treasuryfunctie is verder geprofessionaliseerd, het uitgangspunt 'structurele lasten worden gedekt door structurele baten' is verankerd, de inzet van reserves is aangescherpt en

financiële kengetallen zijn geïntroduceerd om beter te kunnen sturen op de ontwikkeling van de begroting en de balans.

Hoewel de financiële positie op korte termijn is verbeterd, onder meer door het herstel van de weeffout in het provinciefonds, laten de financiële kengetallen op langere termijn een oplopende druk zien als gevolg van de omvangrijke investeringsopgaven. Daarom kiezen wij ervoor incidentele meevallers niet automatisch om te zetten in nieuwe structurele verplichtingen. Positieve begrotingssaldi worden waar mogelijk benut voor het versterken van het eigen vermogen en het reserveren voor toekomstige investeringen. Daarmee beperken wij toekomstige rentelasten, behouden wij financiële flexibiliteit en creëren wij ruimte voor de grote maatschappelijke investeringen die ook na 2030 noodzakelijk blijven.

Ook investeren wij in de verdere ontwikkeling van onze eigen organisatie. Een sterke provincie vraagt om voldoende uitvoeringskracht, goede informatievoorziening, digitale weerbaarheid, vakmanschap en een organisatie die effectief kan inspelen op maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Alleen met een financieel robuuste, resultaatgerichte en wendbare organisatie kunnen wij de provinciale ambities daadwerkelijk realiseren.

Met deze begroting kiezen wij voor een heldere koers. Een koers waarin focus, uitvoering en financieel verantwoord bestuur centraal staan. Wij werken aan een provincie die keuzes durft te maken, betrouwbaar is in haar uitvoering en voorbereid is op de uitdagingen van vandaag én morgen.

Ook de opzet van de planning- en control cyclus, en daarmee de begrotingsdocumenten, zal in 2027 veranderen. Tegelijk met deze begroting worden de eerste contouren afgesproken om te komen tot een herijkte cyclus. Hierin zal in fases worden gewerkt naar kwalitatief betere documenten die integraal een beeld geven van de ontwikkelingen op beleidsdoelstellingen in relatie tot de middelen die hiertegenover staan.

Naast deze begroting, wordt ook de klimaatbijlage 2027 als bijlage meegestuurd met nadere duiding van de klimaatdoelstellingen van de provincie voor 2027 en verder.

Financiële begroting

Financieel kader begrotingssaldo (x € 1 miljoen)

Bedragen x € 1 miljoen	2027	2028	2029	2030
Saldo Kaderbrief 2027	**-11,5 (V)**	**-30,2 (V)**	**-20,7 (V)**	**-16,0 (V)**
Financiële bijstellingen	-2,6 (V)	2,9 (N)	-13,3 (V)	-10,7 (V)
Saldo Begroting 2027	**-14,2 (V)**	**-27,3 (V)**	**-34,0 (V)**	**-26,7 (V)**
Versterken eigen vermogen	*14,2 (N)*	*27,3 (N)*	*34,0 (N)*	*26,7 (N)*

Financieel kader Lasten en Baten (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Lasten	868.589 N	835.059 N	815.718 N	807.608 N
Baten	-766.599 V	-765.920 V	-783.273 V	-798.551 V
Saldo van baten en lasten	101.990 N	69.140 N	32.445 N	9.057 N
Stortingen reserves	104.731 N	86.739 N	93.298 N	90.821 N
Onttrekkingen reserves	-220.873 V	-183.179 V	-159.759 V	-126.587 V
Resultaat	**-14.152 V**	**-27.301 V**	**-34.015 V**	**-26.709 V**

Toelichting op het begrotingsresultaat

De Begroting 2027 vormt de laatste begroting van deze bestuursperiode. Daarmee loopt ook het coalitieakkoord af. In de bovengenoemde cijfers zie je dit ook terug. Incidentele uitgaven lopen in de komende jaren af. Daarnaast kunnen door netcongestie en stikstof niet direct alle investeringen gedaan worden. Deze noodzakelijk investeringen zullen later nog wel gedaan moeten worden en ook daarom is het nu urgent om te sparen.

Door de inzet van de provincie voor de Kaderbrief 2026, waarin besluiten zijn genomen over bezuinigingen en het verhogen van de opcenten, is het meerjarenbeeld stabiel positief. Daarnaast is deze positie versterkt door verbetering van de algemene dekkingsmiddelen (provinciefonds) en de inzet van eerder gevormde bestemmingsreserves voor de uitvoering van provinciale opgaven. Tegelijkertijd blijft sprake van onzekerheden die van invloed kunnen zijn op het financieel perspectief, waaronder ontwikkelingen rondom de economische groei, inflatie en renteontwikkelingen.

De provincie blijft daarom sturen op realistische ramingen, een beheerste inzet van reserves en een structureel sluitende begroting. Daarbij wordt gewerkt aan een verdere versterking van de samenhang tussen beleidsdoelen, capaciteit, prestaties en financiële middelen.

Versterken van het eigen vermogen

In de Kaderbrief 2027 is voorgesteld om positieve begrotingssaldi van de komende jaren volledig in te zetten voor het versterken van het eigen vermogen. In deze begroting worden technische bijstellingen, autonome ontwikkelingen en de aangenomen moties bij de Kaderbrief met financieel effect verwerkt. Na verwerking van deze ontwikkelingen wordt in onderstaande tabel weergegeven welke bedragen worden gebruikt voor het versterken van het eigen vermogen.

Deze maatregel wordt gebruikt om de verslechtering van de meerjarige kengetallen te dempen. Daarbij is deze maatregel nodig om in de toekomst te kunnen blijven investeren.

Versterken eigen vermogen x € 1 miljoen	2027	2028	2029	2030
Kaderbrief 2027	11,6	30,2	20,7	16,0
Mutaties op verwacht resultaat bij Begroting 2027	2,6	-2,9	13,3	10,7
Versterken eigen vermogen Begroting 2027	**14,2**	**27,3**	**34,0**	**26,7**

Structureel en reëel evenwicht

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Saldo van baten en lasten	101.990 N	69.140 N	32.445 N	9.057 N
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-116.142 V	-96.440 V	-66.461 V	-35.766 V
Begrotingssaldo na bestemming	**-14.152 V**	**-27.301 V**	**-34.015 V**	**-26.709 V**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	6.444 N	-1.472 V	-13.506 V	10.494 N
Structureel begrotingssaldo	**-20.596 V**	**-25.829 V**	**-20.510 V**	**-37.203 V**

Structureel evenwicht

De begroting moet structureel en reëel in evenwicht zijn. Dat betekent dat structurele lasten door structurele baten gedekt moeten worden. De begroting van de provincie laat een positief resultaat zien in 2027. Gezien de onzekere economische verwachtingen, uitdagingen op het gebied van toenemende schulden en grote maatschappelijke uitdagingen zoals het stikstofdossier dient hier voorzichtig mee omgegaan te worden. In de financiële begroting (hoofdstuk 4) wordt een nadere toelichting gegeven op de incidentele baten en lasten.

Ontwikkeling financiële positie en kengetallen

De provincie wil grip houden op haar financiële positie, met als uitgangspunt een gezonde balans tussen stabiliteit en flexibiliteit. Om effectief te kunnen sturen op onze begroting en vermogenspositie gebruiken we zogeheten financiële kengetallen. Deze geven inzicht in: de betaalbaarheid van investeringen, de schuldenlast en de financiële veerkracht van de provincie. Voor de kengetallen hanteren we signaalwaarden. Bij een gezonde waarde is er weinig reden voor zorg. Wanneer de waarde van een kengetal in de fase alert zit, kijken we naar de trend en bekijken we of er reden is om bij te sturen. Wanneer een kengetal een risicovolle waarde heeft, geven we expliciet aan wat er aan de hand is en welke

maatregelen we nemen om de waarde terug te brengen naar alert of gezond. Wanneer één of meer kengetallen bij de jaarrekening de signaalwaarde 'risicovol' bereiken, maken Gedeputeerde Staten een nadere analyse. Hierin wordt de ontwikkeling van de kengetallen toegelicht en worden handelingsperspectieven geschetst om deze weer binnen de neutrale of gezonde bandbreedte te brengen.

Geprognotiseerde balans

Geprognosticeerde balans (bedragen x € 1.000		31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Activa						
	Immateriële activa	–	–	–	–	–
	Materiële activa (investeringen)	1.355.609	1.453.806	1.547.459	1.636.436	1.719.203
	Financiële vaste activa	360.509	361.179	361.179	327.979	327.979
	Vlottende activa	151.538	152.082	152.021	152.329	152.236
	Activa	**1.867.656**	**1.967.067**	**2.060.659**	**2.116.744**	**2.199.418**
Passiva						
	Algemene reserves	211.838	238.099	248.901	276.270	308.524
	Begroot resultaat (cumulatief)	31.413	14.152	27.301	34.015	26.709
	Bestemmingsreserves	780.238	669.248	576.157	509.628	475.623
	Voorzieningen	33.899	35.580	37.261	38.942	40.623
	Vaste Schuld (looptijd> dan 1 jaar)	182.396	382.868	547.474	668.369	759.110
	Netto-vlottende schulden	134.604	133.132	129.526	128.631	127.890
	Overlopende passiva	493.268	493.988	494.039	460.889	460.939
	Passiva	**1.867.656**	**1.967.067**	**2.060.659**	**2.116.744**	**2.199.418**

De uitsplitsingen en toelichtingen op deze balans is te vinden in de financiële begroting, hoofdstuk 4.

Overzicht financiële ontwikkelingen

Financieel kader (x € 1.000)	Saldo 2027		Saldo 2028		Saldo 2029		Saldo 2030	
Saldo voor begroting 2027	**-11.500**	**V**	**-30.349**	**V**	**-20.764**	**V**	**-16.162**	**V**
Technische bijstellingen	-4.150	V	2.359	N	-13.926	V	-10.554	V
Autonome ontwikkelingen	297	N	-461	V	-476	V	-643	V
Beleidsvoorstellen	1.200	N	1.150	N	1.150	N	650	N
Eindstand Begroting 2027	**-14.152**	**V**	**-27.301**	**V**	**-34.015**	**V**	**-26.709**	**V**

	Financieel kader (x € 1.000)	Saldo 2027		Saldo 2028		Saldo 2029		Saldo 2030	
	Saldo voor begroting 2027	**-11.500**	**V**	**-30.349**	**V**	**-20.764**	**V**	**-16.162**	**V**
	Technische bijstellingen								
1	Technische bijstellingen bereikbaarheid	-889	V	-800	V	-639	V	-7.425	V
2	Bijstelling Concessiegelden	5.068	N	-2.508	V	-30	V	52	N
3	Actualisatie afschrijvingslasten	-2.919	V	-2.508	V	-5.094	V	333	N
4	Renteresultaat	13	N	23	N	33	N	166	N
5	Omzetten Reserve Monumenten naar exploitatie	738	N	-15	V	-70	V	586	N
6	Correcties reserves Mobiliteit	3.935	N	8.828	N	-4.145	V	117	N
7	Provinciefonds: uitwerking meicirculaire 2026	-10.492	V	-2.693	V	-6.751	V	-8.090	V
8	Omgevingsdiensten DU	1.000	N	0	V	0	V	0	V
9	Overige mutaties <€100.000	-45	V	-45	V	-45	V	-45	V
10	Raming opcenten o.b.v. meicirculaire 2026	3.641	N	3.677	N	3.715	N	3.752	N
11	Europese landbouwprojecten	-4.200	V	-1.600	V	-900	V	0	V
	Subtotaal Technische bijstellingen	*-4.150*	*V*	*2.359*	*N*	*-13.926*	*V*	*-10.554*	*V*
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	**-15.649**	**V**	**-27.990**	**V**	**-34.689**	**V**	**-26.716**	**V**
	Autonome ontwikkelingen								
1	IPO BIJ12 centralisatie	197	N	197	N	197	N	197	N
2	Randstedelijke Rekenkamer	15	N	15	N	15	N	15	N
3	Doorschuif BTW	-400	V	-400	V	-400	V	-550	V
4	Verschuiving last vennootschapsbelasting	551	N	0	V	0	V	0	V
5	Beëindiging verhuur aan Elan Wonen	42	N	27	N	12	N	-5	V
6	Pachten en Huren	-300	V	-300	V	-300	V	-300	V
7	Bijstelling kosten PS-verkiezingen 2027	192	N	0	V	0	V	0	V
	Subtotaal Autonome ontwikkelingen	*297*	*N*	*-461*	*V*	*-476*	*V*	*-643*	*V*

Saldo meerjarenraming na Autonome ontwikkelingen		**-15.352**	**V**	**-28.451**	**V**	**-35.165**	**V**	**-27.359**	**V**
Beleidsvoorstellen									
1	Aangenomen moties bij de Kaderbrief 2027	1.200	N	1.150	N	1.150	N	650	N
Subtotaal Beleidsvoorstellen		*1.200*	*N*	*1.150*	*N*	*1.150*	*N*	*650*	*N*
Saldo meerjarenraming na Beleidsvoorstellen		**-14.152**	**V**	**-27.301**	**V**	**-34.015**	**V**	**-26.709**	**V**

Toelichting Technische bijstellingen

1 **Technische bijstellingen bereikbaarheid**

- Het betreft een aantal aanpassingen in beleidsdoel 4.1 gerelateerd aan:
  Voor de structurele activiteiten die gerelateerd waren aan de reserve mobiliteitsbeleid geldt dat de exploitatiebudgetten verplaatst zijn.
- Aanpassing budget verkeerseducatie in lijn met nieuwe aanpak met een meerjarige aanbesteding in plaats van een subsidieregeling.
- De stortingen in de reserve 'uitvoeren mobiliteit' voor de uitvoeringsregeling verkeersveiligheid en doorfietsroutes zijn voor de periode 2029 en verder omgezet naar de exploitatie.
- Correctie van een enkele budgetten waar geen besteding meer tegenover stond.

2 **Bijstelling Concessiegelden**

Het betreft een aantal aanpassingen in beleidsdoel 4.2 gerelateerd aan:

- Concessiekosten, in de afgelopen jaren zijn kostenstijgingen reeds doorgevoerd in de begroting, maar voor 2027 was dit niet geheel opgenomen.
- Ook voor de concessiekosten in 2028 heeft dit geleid tot een neerwaartse bijstelling. Hierin was een verhoging doorgevoerd die niet in lijn is met de meest recente voorschotten aan de vervoerder.

3 **Actualisatie afschrijvingslasten**

In deze begroting zijn de afschrijvingslasten op de materiele vaste activa geactualiseerd. De mutaties ten opzichte van de Begroting 2026 komen voort uit:
- De afschrijvingen zijn berekend op basis van gerealiseerde investeringen t/m 2025;
- Gedurende het jaar zijn nieuwe kredieten toegekend en deze zijn meegenomen in de berekening;
- De verwachte datum van gereedkomen van projecten is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

4 **Renteresultaat**

De rentebaten van de verstrekte langlopende leningen en de rentebaten op de rekening courant zijn geactualiseerd.

5 **Omzetten Reserve Monumenten naar exploitatie**

Conform GS-besluit bij begroting 2026 wordt het monumentenbeleid voortaan gefinancierd vanuit de exploitatie i.p.v. de reserve Monumenten. De stortingen in en onttrekkingen uit de reserve vervallen hiermee en de beschikbare middelen worden per 2027 rechtstreeks op de exploitatie geplaatst. Dit geldt ook voor het restant van de reserve eind 2026.

6. **Correcties reserves Mobiliteit**

Met deze wijzigingen worden de standen van een tweetal reserves in het bereikbaarheidsdomein rechtgezet, zodat de stortingen en onttrekkingen aansluiten op het actuele bestedingsplan.

7. **Provinciefonds: uitwerking meicirculaire 2026**

De verwerking van de meicirculaire 2026 zorgt voor de volgende mutaties in het provinciefonds:
- Mutaties algemene uitkering als gevolg van wijzigingen in accressen
- Nieuwe decentralisatie uitkeringen

Mutaties decentralisatie uitkeringen uit de septembercirculaire 2025:
- Storting in de algemene reserve van de DU Versterking vergunningverlening maatwerk ad €2,07 miljoen uit de septembercirculaire 2025 in 2027 t/m 2029;
- Storting in de algemene reserve van de DU Vogelhabitatrichtlijn ad € 127.000 uit de septembercirculaire 2025 in 2027;
- Storting in de algemene reserve van de DU Versterking omgevingsveiligheidsdiensten ad € 176.000 uit de septembercirculaire 2025 in 2027 en 2028;

8 **Omgevingsdiensten DU**

Aan de hand van het bestedingsplan wordt de decentralisatie uitkering Versterking vergunningsverlening maatwerk voor de omgevingsdiensten verdeeld over de jaren.

9 **Overige mutaties <€100.000**

De post onvoorzien valt vrij.

10 **Raming opcenten o.b.v. meicirculaire 2026**

De raming van de opcenten wordt geactualiseerd op basis van de meicirculaire 2026 van het provinciefonds.

11 **Europese landbouwprojecten**

Aangevraagde subsidies bij het RVO worden in hetzelfde jaar als last verantwoord. Hierop wordt de raming voor de Europese landbouwprojecten aangepast.

Toelichting Autonome ontwikkelingen

1 **IPO BIJ12 centralisatie**

De budgetten voor het Interprovinciaal Overleg (IPO) worden met ingang van 2027 centraal begroot. In dat kader worden de bestaande budgetten op de verschillende beleidsdoelen overgeheveld naar dit centrale budget voor de jaren 2027 en verder, met uitzondering van de budgetten voor het Faunafonds, Grondwater en het budget voor de Nationale Databank Flora en Fauna. Daarbij wordt het IPO-budget structureel bijgesteld op basis van de meest actuele IPO-raming.

2 **Randstedelijke Rekenkamer**

Conform de Begroting 2027 van de Randstedelijke rekenkamer wordt de bijdrage van de provincie Noord-Holland verhoogd naar € 690.000,-.

3 **Doorschuif BTW**

Op basis van de cijfers over 2024 en 2025 mag verwacht worden dat de doorschuif BTW naar boven kan worden bijgesteld. Doorschuif BTW ontstaat doordat de provincie deelneemt in gemeenschappelijke regelingen die zelf niet de BTW over hun kosten kunnen declareren bij het BTW-compensatiefonds. Deze BTW kan dan worden doorgeschoven naar de provincie.

4 **Verschuiving last vennootschapsbelasting**

De uitgifte van gronden door CV Polananpark gaat niet meer in 2026 plaatsvinden, maar verschuift naar 2027. Daardoor verschuift ook de VPB-last naar 2027.

5 **Beëindiging verhuur aan Elan Wonen**

Per 1 juli beëindigt Elan Wonen de huur van de 1e etage van het pand Houtplein 33.

6 **Pachten en Huren**

Bijstelling begrote baten pacht en huur op basis van realisatie 2025 en verwachting 2026.

7 **Bijstelling kosten PS-verkiezingen 2027**

Het budget wordt verhoogd naar € 382.000 in 2027 zodat er voldoende middelen zijn voor de PS-verkiezingen in maart 2027.

Toelichting Beleidsvoorstellen

1 **Aangenomen moties bij de Kaderbrief 2027**

Bij de behandeling van de Kaderbrief 2027 in PS zijn een aantal moties aangenomen. Het gaat hierbij om de volgende moties met een financieel effect op de begroting:

- Motie 75 (BD 3.2): Wonen voor en boven winkels;
- Motie 77 (BD 6.1): Economische verbindingszones;
- Motie 79 (BD 5.6): Regiocertificering t.b.v. verduurzaming bollensector;
- Motie 80 (BD 5.2): Taskforce t.b.v. toerismespreiding en veiligheid versterken
- Motie 81 (BD 2.1): Ontzorgingsprogramma verduurzaming maatschappelijk vastgoed
- Motie 83 (BD 2.1): Stimulans geothermie gebouwde omgeving
- Motie 87 (BD 3.1): Regie op arbeidsmigratie
- Motie 88 (BD 5.2): Natuurtoiletten

Het gaat om beleidsintensiveringen voor een periode van maximaal 4 jaar incidenteel.

Trends uit de brede basismonitor

Brede ontwikkelingen provincie

De Brede Basismonitor Noord-Holland geeft inzicht in de ontwikkeling van de brede welvaart in onze provincie. Naast materiële welvaart gaat het over onder meer welzijn, gezondheid, werkgelegenheid, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. Deze brede welvaartsbenadering sluit aan bij de ambitie om economische groei en leefbaarheid goed in balans te krijgen en te houden

De Brede Basismonitor brengt de belangrijkste trends overzichtelijk in beeld. Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en provinciemedewerkers kunnen rekenen op actuele en feitelijke informatie op basis van data. De monitor signaleert aandachtspunten en ondersteunt het gesprek over de grotere beleidsvraagstukken in de provincie.

Trends Brede Basismonitor

De Brede Basismonitor 2026 laat een gemengd beeld zien van Noord-Holland: van de tien hoofdthema's scoren er vijf licht positief en vijf licht negatief. Werk, welzijn, samenleving, gezondheid en bereikbaarheid ontwikkelen zich overwegend gunstig: meer mensen zijn aan het werk, de gezondheid is relatief goed en het openbaar vervoer is goed bereikbaar en wordt veel gebruikt. Tegelijk zijn er aandachtspunten, zoals de verkeersveiligheid en doorstroming. Op andere thema's is het beeld soms minder positief. Op het gebied van ruimte en wonen is de woningmarkt gespannen en zijn de huizenprijzen hoog. Het aanbod aan bedrijventerreinen is krap, terwijl bij kantoren een overschot aan locaties bestaat. Bij detailhandel is het aanbod goed in balans. De natuur blijft achter bij het landelijk gemiddelde en ook milieutrends ontwikkelen zich ongunstig. Economisch blijft Noord-Holland sterk, met hoge inkomens en groei, maar het vertrouwen

is laag en veel huishoudens hebben schulden. Investeringen in innovatie nemen toe, maar niet sneller dan de economie als geheel.

2 Programma's

Samenvatting per programma

De provincie Noord-Holland staat voor grote maatschappelijke opgaven op het gebied van wonen, bereikbaarheid, klimaat, natuur, economie en leefbaarheid. Het bereiken van deze doelen staat sterk onder druk van de congestie op het elektriciteitsnet en het stikstofprobleem die aan veel gewenste ontwikkelingen in de weg staan. Tegelijkertijd blijven we investeren in een sterk openbaar bestuur en een toekomstbestendige organisatie. Met deze begroting zetten we de beschikbare middelen gericht in om de ambities uit het coalitieakkoord te realiseren en werken we aan een provincie die ook op de lange termijn aantrekkelijk, bereikbaar, gezond en economisch sterk blijft.

Bestuur

De provincie werkt aan een sterk, betrouwbaar en weerbaar openbaar bestuur. We ondersteunen Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning bij hun taken en versterken de samenwerking tussen gemeenten, regio's en andere overheden. Daarbij hebben we aandacht voor integriteit, participatie, veiligheid en de kwaliteit van het lokaal bestuur. Ook behartigen we de belangen van Noord-Holland in Den Haag en Brussel en benutten we kansen die voortkomen uit rijks- en Europees beleid. In 2027 staan bovendien de verkiezingen voor Provinciale Staten centraal.

Klimaat en gezonde leefomgeving

De provincie draagt bij aan het behalen van de klimaatdoelen en werkt aan een duurzaam en toekomstbestendig energiesysteem. Op een aantal van onze ambities is het pas mogelijk hier voortgang op te boeken als het probleem van congestie op het elektriciteitsnet, grotendeels is opgelost. Ook het stikstofprobleem staat vaak in de weg van het kunnen realiseren van het versterken van de elektriciteitsinfrastructuur die nodig is. We stimuleren energiebesparing, duurzame energieopwekking en innovatieve oplossingen, zoals waterstof en energieopslag, die zowel effect hebben op de energietransitie als op het verzachten van de congestieproblematiek.. Ook werken we aan een gezonde en veilige leefomgeving door toezicht en handhaving, het terugdringen van schadelijke uitstoot en het beschermen van inwoners tegen gezondheidsrisico's in hun leefomgeving.

Ruimte en Wonen

Noord-Holland staat voor een grote ruimtelijke opgave. De vraag naar woningen, ruimte voor economische ontwikkeling, energietransitie, natuur en klimaatadaptatie neemt toe, terwijl de beschikbare ruimte beperkt is. Met de actualisatie van de Omgevingsvisie NH2050 maken we integrale keuzes over de inrichting van de provincie. Daarnaast zetten we ons actief in voor het versnellen van de woningbouw, met bijzondere aandacht voor betaalbare woningen, leefbare woonomgevingen en goed bereikbare locaties. Door netcongestie en stikstof is het echter onvermijdelijk dat het woningtekort eerst verder zal toenemen voordat het verder kan worden ingelopen. Daarom heeft oplossing van beide problemen prioriteit bij ruimtelijke afwegingen.

Bereikbaarheid

De provincie zorgt ervoor dat inwoners en bedrijven zich veilig, duurzaam en efficiënt kunnen verplaatsen. We verleggen de focus van het faciliteren van verkeersgroei naar het waarborgen van bereikbaarheid, waarbij investeringen in toenemende mate worden gericht op openbaar vervoer, OV-mobiliteitshubs en fietsverbindingen in plaats van uitbreiding van wegcapaciteit, omdat nieuwe infrastructuur onder de huidige stikstofbeperkingen nauwelijks vergunbaar is. We investeren in het beheer en onderhoud van wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen en werken aan een robuust mobiliteitsnetwerk voor de toekomst. Samen met onze partners verbeteren we het openbaar vervoer en stimuleren we duurzame vormen van mobiliteit. Zo houden we Noord-Holland bereikbaar voor inwoners, bezoekers en ondernemers.

Natuur en landelijk gebied

De provincie werkt aan het versterken van natuur, biodiversiteit en waterkwaliteit.. We zullen dit jaar een uitgewerkte stikstofaanpak presenteren die voortbouwt op het kabinetsbeleid, en die tot doel heeft om op basis van geborgde reductie van stikstofuitstoot en geborgd natuurherstel het verlenen van natuurvergunningen weer op gang te krijgen. Onderdeel daarvan is de afronding van het NNN en ondersteuning van de transitie naar een toekomstbestendige landbouw. Samen met agrariërs, natuurorganisaties, gemeenten en andere partners bouwen we aan een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied.

Economie, leefbaarheid en cultuur

De provincie zet zich in voor een sterke, duurzame en innovatieve economie. Binnen de randvoorwaarden die er in dit drukke deel van Nederland zijn creëren we de condities voor een productieve, innovatieve en zoveel mogelijk circulaire economie. Daarnaast investeren we in cultuur, erfgoed en recreatie; al deze kwaliteiten dragen bij aan de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van Noord-Holland. Zo werken we aan een provincie waar het prettig wonen, werken en verblijven is.

Algemene middelen en organisatie

De provincie beschikt over inkomsten uit het provinciefonds, opcenten, dividend en rente. Deze middelen vormen de financiële basis voor de uitvoering van onze taken. Binnen de organisatie investeren we in digitalisering, informatievoorziening, bedrijfsvoering en huisvesting. Ook blijven we werken aan een wendbare en toekomstbestendige organisatie die beschikt over voldoende deskundige medewerkers om de maatschappelijke opgaven van Noord-Holland effectief uit te voeren.

Programmabegroting in één oogopslag

Saldo van baten en lasten per programma (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
1 Bestuur	30.481 N	29.853 N	29.796 N	29.619 N
2 Klimaat en gezonde leefomgeving	73.326 N	78.639 N	67.908 N	66.993 N
3 Ruimte en Wonen	26.682 N	21.274 N	16.988 N	12.784 N
4 Bereikbaarheid	289.031 N	281.076 N	293.932 N	274.668 N
5 Natuur en landelijk gebied	199.200 N	195.093 N	160.745 N	159.883 N
6 Economie, leefbaarheid en cultuur	53.902 N	40.694 N	39.261 N	40.078 N
7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-570.632 V	-577.488 V	-576.184 V	-574.967 V
Totaal saldo van baten en lasten	**101.990 N**	**69.140 N**	**32.445 N**	**9.057 N**

Saldo van stortingen en onttrekkingen aan reserves (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Stortingen	104.731 N	86.739 N	93.298 N	90.821 N
Onttrekkingen	-220.873 V	-183.179 V	-159.759 V	-126.587 V
Totaal mutaties reserves	**-116.142 V**	**-96.440 V**	**-66.461 V**	**-35.766 V**
Begrotingsresultaat (saldo van baten en lasten + mutaties reserves)	**-14.152 V**	**-27.301 V**	**-34.015 V**	**-26.709 V**

Programma 1 Bestuur

Doelen

1. Bestuur
1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur
1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's
1.3 Verzekeren van openbare orde en veiligheid
1.4 Belangen van de provincie behartigen op landelijk en Europees niveau

Maatschappelijk doel

Overheden zijn steeds meer verweven. Gemeenten werken veel samen in regionaal verband, terwijl regio's en lidstaten meer te maken krijgen met Europese regelgeving. Dit besef van verbondenheid zet de provincie Noord-Holland aan tot samenwerken over de eigen bestuurlijke grenzen heen.

Het streven is om van Noord-Holland, samen met inwoners en partners, een nog mooiere provincie te maken en de kwaliteit van het openbaar bestuur te versterken. De provincie Noord-Holland werkt als een democratisch, transparant en inclusief provinciebestuur, dat oog heeft voor iedereen, inbreng van buiten waardeert en de verbinding legt tussen de verschillende overheidslagen.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel
(Min is voordelig)

1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	16.206	N
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	4.212	N
1.3	Verzekeren van openbare orde en veiligheid	1.105	N
1.4	Belangen van de provincie behartigen	9.017	N
	Totaal lasten	**30.540**	**N**
1.1	Faciliteren van het provinciaal bestuur	-59	V
1.2	Werken aan gemeenten en sterke regio's	0	V
1.3	Verzekeren van openbare orde en veiligheid	0	V
1.4	Belangen van de provincie behartigen	0	V
	Totaal baten	**-59**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**30.481**	**N**
	Stortingen	0	V
	Onttrekkingen	0	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**30.481**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

1.1 Faciliteren van het provinciaal bestuur

Provinciale rol

Provinciale Staten vervullen een volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende rol richting het college van Gedeputeerde Staten. De Statengriffie ondersteunt Provinciale Staten bij de uitvoering van hun taken.

De commissaris van de Koning heeft een coördinerende rol in Noord-Holland met betrekking tot de opvang en de huisvesting van vluchtelingen.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Faciliteren van het provinciaal bestuur	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	16.753 N	18.147 N	16.206 N	15.502 N	15.448 N	15.488 N
Totaal baten	-66 V	-59 V	-59 V	-59 V	-59 V	-59 V
Saldo van baten en lasten	16.687 N	18.088 N	16.147 N	15.443 N	15.389 N	15.429 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**16.687 N**	**18.088 N**	**16.147 N**	**15.443 N**	**15.389 N**	**15.429 N**

Financiële ontwikkelingen

De lagere lasten in 2027 hangen samen met het aflopen van incidentele rijksmiddelen voor het asielbeleid, die via de septembercirculaire 2025 beschikbaar zijn gesteld. Deze middelen zijn niet structureel van aard. Hierdoor vallen de baten en lasten in 2027 lager uit.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie beschermt de integriteit van het openbaar bestuur in Noord-Holland.
2. De provincie versterkt het vertrouwen en draagvlak door duidelijke, effectieve en betrouwbare communicatie.
3. De provincie betrekt Noord-Hollanders op een actieve manier bij beleidsvorming en besluitvorming.
4. De provincie biedt adequate ondersteuning van het provinciaal bestuur.
5. De provincie draagt bij aan een systeem van voldoende goede opvang en huisvesting van vluchtelingen in de provincie Noord-Holland.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie voert integriteitsonderzoeken uit. Deze kunnen vallen onder de Wet bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur (Wet Bibob). Deze onderzoeken richten zich bijvoorbeeld op aanvragers, houders van omgevingsvergunningen, inschrijvers op een aanbesteding en subsidieaanvragers.

1.2 De provincie werkt op basis van het 'Beleidsplan Integere en Weerbare Overheid 2026–2029'. Zo werken we aan een organisatie die transparant, eerlijk en integer handelt en waar mensen veilig hun ambt kunnen vervullen. De provincie gaat niet-integer en anderszins grensoverschrijdend of ongewenst gedrag tegen en stimuleert professionele tegenspraak.

1.3 De provincie voert de doelen en afspraken uit zoals die zijn overeengekomen op dit punt in de 'Noord-Hollandse Norm Weerbare Overheid'.

2.1 Bij de start van deze coalitieperiode zijn de nieuwe communicatiestrategie en het nieuwe sponsorbeleid vastgesteld. Deze vormen de kaders voor de communicatie tot het aantreden van een nieuwe coalitie na de verkiezingen van 2027.

2.2 De provincie zette extra middelen in voor communicatie, participatie en sponsoring. Deze middelen worden besteed aan activiteiten op het gebied van inwonersparticipatie, het scholierenprogramma, grote communicatiecampagnes, de deelname aan Pride, activiteiten om het koloniale verleden onder de aandacht te brengen (Keti Koti) en aan de sponsoring van diverse sportieve en culturele evenementen.

3.1 Op basis van de uitgangspunten voor inwonersparticipatie betrekken we inwoners beter bij de plannen van de provincie. De resultaten van de participatiecampagne 'Jouw Noord-Holland, jouw ruimte' verwerken we in de nieuwe omgevingsvisie. De participatieverordening wordt eind 2026 voltooid en op basis hiervan komt er een vernieuwde werkwijze voor de organisatie.

4.1 De vergaderingen van Provinciale Staten en commissies worden gefaciliteerd; er wordt ondersteuning geboden aan de agendacommissie en het presidium en er wordt zorggedragen voor de vergoedingen en presentiegelden. De activiteiten van Provinciale Staten zijn zichtbaar via live-uitzendingen en via de website, persberichten en sociale media. Denk aan het afleggen van werkbezoeken, het geven van jongerenvoorlichting, participatie in de breedste zin van het woord en aan de Staten- en commissievergaderingen

4.2 De provincie organiseert de Willem Arondéuslezing.

4.3 De provincie faciliteert Gedeputeerde Staten door het bieden van secretariële ondersteuning, het regelen van vervoer van de GS-leden en het organiseren en uitvoeren van representatieve bijeenkomsten.

4.4 Noord-Holland kiest in 2027 nieuwe leden voor Provinciale Staten. Het eerste kwartaal van 2027 maken wij een voorlichtingscampagne en een stemwijzer voor de inwoners, zodat inwoners geïnformeerd naar de stembus kunnen gaan. Daarnaast verzorgt de Statengriffie de overgang van de oude naar de nieuwe statenperiode en organiseert een startprogramma.

5.1 De provincie zorgt voor goed functionerende provinciale en regionale structuren voor het overleg over de opvang van vluchtelingen in Noord-Holland.

1.2 Werken aan gemeenten en sterke regio's

Provinciale rol

De provincie heeft als taak om de kwaliteit van het openbaar bestuur te verbeteren. Dat doen we door het functioneren van andere overheden, zoals gemeenten en waterschappen, te versterken en te borgen voor onze inwoners. De invulling van de provinciale rol is uitgewerkt in de 'Agenda 'Kwaliteit openbaar bestuur Noord-Holland'. Deze agenda verbindt de verschillende beleidsvelden en brengt samenhang in de ondersteuning van gemeenten. Gemeentelijke opgaven hebben steeds vaker een regionaal karakter. De provincie is daarmee medeverantwoordelijk voor de kwaliteit van het lokale bestuur en de regionale samenwerking.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Werken aan gemeenten en sterke regio's	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	4.483 N	5.109 N	4.212 N	4.402 N	4.401 N	4.401 N
Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo van baten en lasten	4.483 N	5.109 N	4.212 N	4.402 N	4.401 N	4.401 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**4.483 N**	**5.109 N**	**4.212 N**	**4.402 N**	**4.401 N**	**4.401 N**

Financiële ontwikkelingen

1. Vanaf 2027 dalen de structurele lasten voor dit beleidsdoel door de centralisatie van de budgetten van het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Wat willen we bereiken?

1. De provincie bevordert de bestuurskracht van gemeenten en regio's en de kwaliteit van het openbaar bestuur.

2. De provincie voert effectief beleid om de provinciale opgaven te realiseren, tussentijds bij te sturen en zich te verantwoorden op basis van actuele informatie en data.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 In alle Noord-Hollandse bestuurlijke regio's zet de provincie regiomanagement in.

1.2 De provincie draagt actief bij aan de Metropoolregio Amsterdam (MRA) door ambtelijke en bestuurlijke inzet. De MRA-agenda (2025–2028) vormt hiervoor de basis. Daarnaast draagt de provincie bij aan de ontwikkeling van de regionale samenwerking op Noord-Holland-Noord niveau.

1.3 De provincie voert de 'Agenda Kwaliteit openbaar bestuur Noord-Holland' uit.

1.4 De provincie houdt toezicht op andere overheden conform de beleidsnota 'Interbestuurlijk toezicht 2026-2029'. De jaarlijkse oordelen over de taakuitvoering van de gemeenten en waterschappen publiceert de provincie in een Jaarverslag IBT.

2.1 De provincie voert (vraaggestuurde) beleidsevaluaties uit voor robuuste besluitvorming over nieuw beleid en bijsturing van bestaand beleid. Provinciale subsidieregelingen worden eens per vier jaar op doeltreffendheid geëvalueerd, volgens het 'Evaluatiekader Subsidies' dat Provinciale Staten heeft vastgesteld.

2.2 De provincie zet actuele (geo)data in voor een goed onderbouwde besluitvorming. We verzamelen en analyseren data en maken beleidsdata en -informatie inzichtelijk, zowel geografisch als via dashboards. Dat gebeurt onder meer via het 'Portaal Kaart en Data'.

2.3 De provincie monitort beleid en ontwikkelt dashboards, zoals de 'Brede Basismonitor Profieltaart'.

1.3 Verzekeren van Openbare orde en veiligheid

Provinciale rol

De commissaris van de Koning is op basis van zijn ambtsinstructie belast met een aantal taken waarover hij verantwoording verschuldigd is aan de regering: de zogenaamde rijkstaken. De uitvoering van deze taken draagt bij aan de kwaliteit en de integriteit van het bestuur in Noord-Holland.

Voor de aanpak van ondermijning en het stimuleren van een weerbaar openbaar bestuur is de commissaris bestuurlijk opdrachtgever.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Verzekeren van openbare orde en veiligheid	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	1.057 N	1.208 N	1.105 N	1.063 N	1.063 N	846 N
Totaal baten	−5 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo van baten en lasten	1.052 N	1.208 N	1.105 N	1.063 N	1.063 N	846 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**1.052 N**	**1.208 N**	**1.105 N**	**1.063 N**	**1.063 N**	**846 N**

Financiële ontwikkelingen

- De uitgaven binnen dit beleidsdoel zijn in de periode van 2024 tot en met 2027 hoger dan in andere jaren als gevolg van de ontvangen decentralisatie-uitkering 'Weerbaar bestuur kleine gemeenten' die de provincie bovenop het structurele provinciale budget voor de weerbaarheid inzet.
- In de capaciteitskosten zijn verwerkt: de kaderbriefmutatie als gevolg van een wettelijke wijziging van de definitie van overhead, het effect van de nieuwe provincie-cao en een actualisatie van de verdeelsleutel. Omdat deze wijzigingen beter in samenhang te beoordelen zijn, is in de paragraaf

'Bedrijfsvoering' een nadere toelichting capaciteitskosten opgenomen. Om deze redenen zijn de lasten voor beleidsdoel 1.3 hoger dan in eerdere ramingen.

Wat willen we bereiken?

Voor dit beleidsdoel staan de volgende doelstellingen in 2027 centraal:

1. De provincie leidt het proces rondom het selecteren van burgemeesters in goede banen.
2. De provincie houdt toezicht op en bevordert de bestuurlijke samenwerking in crisisbeheersing en veiligheidszorg.
3. De provincie geeft inwoners inzicht in de risico's in hun omgeving die kunnen leiden tot rampen en ongevallen.
4. De provincie onderhoudt goede bestuurlijke contacten met andere overheden.
5. De provincie gaat ondermijning tegen en stimuleert de eigen en de lokale weerbaarheid.
6. De provincie voert taken uit voor het Koninklijk Huis inclusief de uitreiking van koninklijke onderscheidingen.
7. De provincie verzekert de veiligheid van de provinciale tunnels, onafhankelijk van het regulier beheer. In onze provincie gaat het om de Waterwolftunnel en de Abdijtunnel.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De commissaris van de Koning is verantwoordelijk voor goede en zorgvuldige benoemingsprocedures voor burgemeesters. Daarnaast benoemt en ontslaat hij waarnemend burgemeesters. Samen met de burgemeesters draagt hij een bijzondere verantwoordelijkheid als hoeder van een integer bestuur.

2.1 De provincie werkt samen met veiligheidsregio's en gemeenten. Hierin is bijzondere aandacht voor de burgemeester die een wettelijke taak heeft op het gebied van openbare orde en veiligheid.

2.2 De commissaris van de Koning organiseert jaarlijks netwerkbijeenkomsten over veiligheidsthema's.

2.3 De provincie volgt de vergaderingen van de algemene besturen van de veiligheidsregio's.

3.1 Voor het actueel houden van de gegevens op de risicokaart werkt de provincie nauw samen met gemeenten en omgevingsdiensten. De risicokaart is afhankelijk van de input van deze organisaties. De productie gebeurt in IPO-verband.

4.1 De commissaris van de Koning legt reguliere bezoeken aan gemeenten af, bemiddelt, adviseert en intervenieert bij bestuurlijke problemen, en verbindt publieke partijen. Hij organiseert bestuurlijke bijeenkomsten, rapporteert over bestuurlijke problematiek en gaat in gesprek met publieke partijen.

5.1 De provincie streeft de doelen na en voert de afspraken uit die op dit punt zijn overeengekomen in de 'Noord-Hollandse Norm Weerbare Overheid'.

5.2 In de strijd tegen ondermijning zet de provincie het lopende weerbaarheidsprogramma voort, aangevuld met maatschappelijke weerbaarheid en veiligheid van ambtenaren en politieke ambtsdragers.

5.3 Met de inzet van een Coördinator Veilige Publieke taak werken we aan de ambtelijke weerbaarheid (zowel de weerbaarheid van onze eigen organisatie, als die van gemeenten en waterschappen in Noord-Holland). Dit doen we via trainingen, het delen van expertise en door in gesprek te gaan met melders en overlastgevers.

6.1 De koning en leden van het Koninklijk Huis worden in de provincie begeleid door de commissaris. Hij adviseert over organisaties en initiatieven die koninklijke aandacht verdienen en draagt bij aan de organisatie van bezoeken. Hij adviseert over voordrachten voor onderscheidingen en predicaten.

7.1 Jaarlijks doen externe deskundigen onderzoek naar de veiligheid van de tunnels in onze provincie.

1.4 Belangen van de provincie behartigen

Provinciale rol

Veel provinciale taken komen voort of worden sterk beïnvloed door wet- en regelgeving van het Rijk of de Europese Unie (EU). De provincie volgt daarom relevante Europese en landelijke (beleids)ontwikkelingen en signaleert de kansen en belemmeringen die daaruit voortkomen. Samen met partners behartigt de provincie de provinciale belangen in Den Haag en Brussel en stimuleert partijen om de kansen te benutten.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Belangen van de provincie behartigen	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	5.222 N	4.545 N	9.017 N	8.945 N	8.943 N	8.943 N
	Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	5.222 N	4.545 N	9.017 N	8.945 N	8.943 N	8.943 N
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
1.4	Reserve Cofinanciering Europese projecten	−1.415 V	−1.262 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**3.807 N**	**3.283 N**	**9.017 N**	**8.945 N**	**8.943 N**	**8.943 N**

Financiële ontwikkelingen

1. Vanaf 2027 worden de budgetten van het Interprovinciaal Overleg (IPO) centraal samengevoegd op basis van de geactualiseerde cijfers uit 2026, met uitzondering van het Faunafonds, Grondwater en het budget voor de Nationale Databank Flora en Fauna. Als gevolg hiervan nemen de lasten toe.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie is voorbereid op de gevolgen van wet- en regelgeving van het Rijk en de EU.
2. De provincie maakt het Rijk en de EU bewust van provinciale belangen, zodat hun wet- en regelgeving bijdraagt aan het bereiken van de doelen van ons coalitieakkoord.
3. De provincie benut kansen die voortkomen uit Europees of rijksbeleid.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 In Brussel werkt de provincie samen in het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) om op de hoogte te zijn van actuele voorstellen en wijzigingen van Europees beleid.

2.1 De provincie is lid van het Interprovinciaal Overleg (IPO) en werkt daarin samen om de belangen van de twaalf provincies bij het Rijk te behartigen.

2.2 De provincie werkt samen met diverse Europese organisaties en netwerken om de belangen in Brussel te vertegenwoordigen. De focus van de inzet van Noord-Holland voor het beïnvloeden van Europees beleid staat in de Europastrategie 2022–2030 Noord-Holland, die in 2026 is geactualiseerd.

3.1 De provincie stimuleert aanvragen voor regionaal beheerde Europese fondsen en is draagt financieel bij aan de uitvoering van de fondsen Kansen voor West en Just Transition Fund IJmond door het Programmabureau Kansen voor West.

Verbonden partijen

Programma 1 Bestuur

Verbonden partij	Doel
Huis van de Nederlandse Provincies	Belangenbehartiging provincies
Randstedelijke Rekenkamer	Rekenkamerfunctie
Interprovinciaal Overleg (IPO)	Belangenbehartiging provincies

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

Doelen

2. Klimaat en gezonde leefomgeving
2.1 Bijdragen aan de energietransitie
2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Maatschappelijk doel

De provincie Noord-Holland werkt samen met gemeenten, het Rijk, netbeheerders, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en het versterken van een duurzame energievoorziening. De provincie committeert zich aan de nationale en Europese klimaatdoelen: ten minste 55 procent reductie van CO_2-uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990 en een klimaatneutrale samenleving in 2050. De energietransitie vormt hierbij een belangrijke, randvoorwaardelijke opgave.

De energietransitie vraagt om een ingrijpende verandering van het energiesysteem. Dit betekent een verschuiving van fossiele energiebronnen naar duurzame energie, zoals wind en zon, en een toenemende elektrificatie van mobiliteit, industrie en gebouwde omgeving. De provincie draagt hieraan bij door duurzame energieproductie te stimuleren, de energie-infrastructuur te versterken en samen met partners te werken aan oplossingen voor netcongestie en ruimtelijke inpassing van energievoorzieningen.

De veranderende geopolitieke en economische context vraagt daarbij om een energiesysteem dat robuust, betaalbaar en minder afhankelijk is van fossiele energie uit het buitenland. Daarom werkt de provincie samen met partners aan de ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem. Een systeem dat ervoor zorgt dat energie dichter bij de plek van gebruik wordt opgewekt of opgeslagen.

Tegelijkertijd komen er nieuwe energieoplossingen, zoals waterstof, energieopslag en duurzame warmte, en verandert het landelijke beleidskader, bijvoorbeeld met nieuwe warmtewetgeving. Deze ontwikkelingen vragen om een actieve rol van de provincie bij regionale samenwerking, ruimtelijke afwegingen, het versnellen van innovatieve energieoplossingen en het ontwikkelen van data- en monitoringsystemen. Het belang van het energiesysteem neemt toe. De samenhang tussen opwek, opslag, infrastructuur en energiegebruik wordt steeds bepalender voor een betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem dat zich steeds meer ontwikkelt richting een meer decentraal en flexibel systeem.

Naast CO2-reductie werkt de provincie Noord-Holland aan een gezondere fysieke en veilige leefomgeving voor de inwoners. De provincie vindt dit een belangrijke opgave, omdat de uitstoot (onder meer door de zware industrie, drukke verkeerswegen en Schiphol) in een aantal gebieden plaatsvindt nabij (nieuwe) woonwijken. Inwoners staan hierdoor bloot aan schadelijke stoffen en/of ervaren hinder.

Daarnaast wil de provincie dat er ook (milieu)ruimte is voor bedrijvigheid en allerlei maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie en een circulaire economie. De provincie zet zich in voor een goede balans tussen de aanwezigheid van de verschillende functies. De bescherming van de gezondheid weegt volwaardig mee bij het maken van ruimtelijke afwegingen. De uitstoot van schadelijke stoffen en de aanwezigheid van hinderfactoren worden teruggedrongen.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel
(Min is voordelig)

2.1	Bijdragen aan de energietransitie	23.017	N
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	63.077	N
	Totaal lasten	**86.094**	**N**
2.1	Bijdragen aan de energietransitie	-8.024	V
2.2	Bevorderen gezonde leefomgeving	-4.744	V
	Totaal baten	**-12.768**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**73.326**	**N**
	Stortingen	2.126	N
	Onttrekkingen	-4.077	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**71.375**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

2.1 Bijdragen aan de energietransitie

Provinciale rol

De provincie heeft in de energietransitie meerdere rollen:

- Regisserend en verbindend: de provincie brengt overheden, netbeheerders, bedrijven en maatschappelijke organisaties samen en ondersteunt de uitvoering van de Regionale Energiestrategieën (RES'en).
- Ruimtelijk kaderstellend: de provincie zorgt voor ruimtelijke inpassing van energie-infrastructuur, duurzame energie-opwek en warmtevoorzieningen via de omgevingsvisie en omgevingsverordening. Bovendien is zij het bevoegd gezag voor grotere windprojecten (15–100 MW) en grondgebonden zonneparken van 50 MW tot 100 MW.
- Versnellend en faciliterend: de provincie ondersteunt gemeenten en partners met kennis, data- en monitoringssystemen, subsidies en programma's voor onder meer warmtetransitie, energie-opwek en energie-infrastructuur.
- Regionale coördinator energie-infrastructuur: via het 'provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat' (pMIEK) werkt de provincie samen met netbeheerders aan oplossingen voor netcongestie en toekomstige energie-infrastructuur. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de samenhang tussen energie-infrastructuur, energie-opwek, -opslag en -gebruik.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Bijdragen aan de energietransitie	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming

	Totaal lasten	19.761 N	27.374 N	23.017 N	23.348 N	13.921 N	13.321 N
	Totaal baten	-9.206 V	-9.858 V	-8.024 V	-175 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	10.555 N	17.516 N	14.993 N	23.173 N	13.921 N	13.321 N
	Stortingen						
2.1	Reserve Duurzame elektriciteit	-900 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
2.1	Reserve Energietransitie	100 N	840 N	2.000 N	0 V	0 V	0 V
2.1	Reserve Subsidie Warmtetransitie	0 V	2.000 N	0 V	0 V	0 V	0 V
2.1	Reserve Warmtetransitie	702 N	1.000 N	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
2.1	Reserve Energietransitie	451 N	-946 V	-2.000 V	-1.500 V	0 V	0 V
2.1	Reserve Warmtetransitie	-750 V	-4.136 V	-720 V	-262 V	0 V	0 V
2.1	Reserve Subsidie Warmtetransitie	-1.577 V	-2.610 V	-307 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**8.581 N**	**13.664 N**	**13.966 N**	**21.411 N**	**13.921 N**	**13.321 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten

- Het grootste deel van dit budget bestaat uit structurele middelen (€ 13,7 miljoen per jaar vanaf 2029). De middelen zetten we grotendeels in voor subsidieregelingen voor verduurzaming op verschillende terreinen, zoals de warmtetransitie.
- De lasten zijn in de jaren 2027 en 2028 hoger dan dit bedrag. Dat komt doordat hier ook uitgaven in zitten vanuit de verschillende SPUK's (specifieke uitkeringen) die de provincie ontvangt van het Rijk en die in 2027 of 2028 aflopen. Bovendien wordt in 2027 nog € 2 miljoen in de reserve Energietransitie gestort (volgens afspraken uit het coalitieakkoord). Op basis van de Kaderbrief wordt over de periode 2027 tot en met 2030 cumulatief € 4 miljoen beschikbaar gesteld voor het Energiebesparingsakkoord.
- Ook zijn er incidentele uitgaven in 2027 en 2028 voor verduurzaming van het Paviljoen Welgelegen, gedekt vanuit de reserve Energietransitie.
- Het budget wordt in 2027 t/m 2029 verhoogd met € 300.000 per jaar voor uitvoering van motie M81-2026 voor het Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed, en met € 200.000 per jaar voor uitvoering van motie M83-2026 voor het stimuleren van geothermie in de gebouwde omgeving.

Baten

- De baten die de provincie ontvangt zijn verschillende SPUK's (specifieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk) en Decentralisatieuitkeringen (DU's) vanuit het Rijk.
- De bijdragen van het Rijk die zeker zijn, zijn in deze begroting opgenomen. In toekomstige begrotingen worden de baten (en daaraan gekoppelde lasten) opgenomen zodra deze bijdragen van het Rijk zijn opgenomen in de provinciecirculaire of als een SPUK wordt toegekend (specifieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk).

Wat willen we bereiken?

1. Minder uitstoot van broeikasgassen en een duurzaam energiesysteem vormen de kern van de klimaatopgave voor Noord-Holland. De provincie werkt daarom aan een forse verlaging van de uitstoot van koolstofdioxide (CO2) en aan een energiesysteem dat klaar is voor de toekomst.

2. De provincie zet in op een reductie van broeikasgassen van 55 procent ten opzichte van 1990. Tegelijk bouwt de provincie samen met haar partners aan een robuust en flexibel energiesysteem, waarin elektriciteit, warmte, waterstof, groen gas en andere duurzame energiebronnen elkaar aanvullen. Dit systeem ontwikkelt zich steeds meer richting een decentraal energiesysteem, waarin energie dichter bij de plek van gebruik wordt opgewekt, opgeslagen en uitgewisseld.

3. Daarnaast stimuleert de provincie een verdere groei van de duurzame energieproductie. Dit gebeurt onder meer via het transitiepad voor duurzame opwek.

4. Binnen het transitiepad voor de gebouwde omgeving draagt de provincie bij aan de warmtetransitie. De provincie ondersteunt de ontwikkeling en toepassing van duurzame warmtebronnen, zodat deze een groter aandeel krijgen in de energievoorziening.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Met de integrale klimaatbeleidscyclus houden we scherp in de gaten of we voldoende bijdragen aan het behalen van de doelstellingen uit de Noord-Hollandse Klimaataanpak.

1.2 Het behalen van de klimaatdoelen wordt ondersteund in de relevante transitiepaden en sectoren, waaronder de glastuinbouw, het energiebesparingsakkoord en de verduurzaming van de eigen organisatie.

1.3 De provincie stimuleert en verbindt dwarsdoorsnijdende thema's op het gebied van klimaat.

2.1 De provincie draagt bij aan een robuust energiesysteem dat de groeiende vraag naar elektriciteit kan faciliteren en oplossingen biedt voor netcongestie. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de samenhang tussen opwek, opslag, infrastructuur en energiegebruik.

2.2 Samen met netbeheerders en het Rijk werken we aan de uitvoering van het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Om actuele ontwikkelingen hierin mee te nemen, gaan we de pMIEK actualiseren.

2.3 De provincie maakt ruimtelijke reserveringen voor energie-infrastructuur mogelijk, bijvoorbeeld voor hoogspanningsstations en kabeltracés.

2.4 De provincie stimuleert oplossingen voor netcongestie, zoals energiehubs, opslag en vraagsturing. Deze oplossingen dragen bij aan een flexibeler en meer decentraal energiesysteem.

2.5 De provincie stimuleert innovatie en toepassing van nieuwe energiedragers, zoals waterstof en energieopslag, om het energiesysteem flexibel en toekomstbestendig te maken. Hiervoor ondersteunt de provincie pilotprojecten voor waterstofproductie, transport en toepassing van waterstof en nieuwe energiedragers in industrie en mobiliteit.

2.6 Projecten voor energieopslag en systeemintegratie krijgen ondersteuning van de provincie.

2.7 De provincie werkt samen met kennisinstellingen en bedrijven aan innovatieprogramma's voor nieuwe energiesystemen.

3.1 De provincie ondersteunt en draagt bij aan de uitvoering van de Regionale Energiestrategieën (RES'en) en monitort jaarlijks de voortgang van de afgesproken opwekdoelen.

3.2 De ontwikkeling van grootschalige duurzame energieprojecten, waaronder wind- en zonne-energie, worden met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en participatie gefaciliteerd. Daarbij blijft 50 procent lokaal eigendom het doel.

3.3 De provincie ondersteunt lokale energie-initiatieven en participatie van inwoners en bedrijven in energieprojecten.

3.4 De provincie stimuleert de ontwikkeling van duurzame energie, waaronder wind- en zonne-energie, in samenhang met de beschikbare netcapaciteit en de ontwikkeling van het energiesysteem. Zo bereiken we dat Noord-Holland bijdraagt aan de nationale klimaatdoelen en netcongestie beperken we netcongestie zoveel mogelijk.

4.1 De provincie ondersteunt gemeenten en partners bij de ontwikkeling van duurzame warmteoplossingen voor de gebouwde omgeving, in lijn met landelijke wetgeving en regionale warmteprogramma's.

4.2 Gemeenten krijgen via het Servicepunt Duurzame Energie ondersteuning bij het ontwikkelen en uitvoeren van warmteprogramma's.

4.3 De provincie ondersteunt de realisatie van duurzame warmtebronnen, zoals geothermie, aquathermie en restwarmte.

4.4 Regionale samenwerking rondom warmtenetten en warmte-infrastructuur worden door de provincie gefaciliteerd.

2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving

Provinciale rol

Op een aantal terreinen is de provincie voor bedrijven het bevoegd gezag. Op die terreinen is de provincie verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Denk aan de naleving van wet- en regelgeving in het fysieke domein (onder andere milieu, bodem, energie en natuur).

De provincie heeft ook een aantal andere formele taken. Zo is de provincie verantwoordelijk voor het bewaken van de geluidsbelasting die provinciale wegen en industrieterreinen van regionaal belang veroorzaken. De provincie is het bevoegd gezag voor het vaststellen en goedkeuren van (provinciale) plannen en projecten waarvoor een milieueffectrapport (MER) nodig is. De provincie kan ook in het kader van de vergunningverlening het bevoegd gezag voor een MER zijn. Bijvoorbeeld voor de vergunningen van Tata Steel bij de verduurzaming naar groen staal en voor windparken. Gezondheidseffecten hebben hierin nadrukkelijk een plek.

Daarnaast is de provincie beleidsmaker. Op basis van de Omgevingswet heeft de provincie ruimte om eigen regels te stellen die zijn opgenomen in de omgevingsverordening, en om een programma onder de Omgevingswet te maken.

Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de bodemkwaliteit en de provincie voor het grondwater. Daarnaast is de provincie het bevoegd gezag voor overgangsrechtlocaties en voor bodemkwaliteit bij complexe bedrijven.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Bevorderen gezonde leefomgeving	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming

	Totaal lasten	49.382 N	67.000 N	63.077 N	61.479 N	60.101 N	59.897 N
	Totaal baten	−14.850 V	−18.345 V	−4.744 V	−6.013 V	−6.114 V	−6.225 V
	Saldo van baten en lasten	34.531 N	48.656 N	58.333 N	55.466 N	53.987 N	53.672 N
	Stortingen						
2.2	Reserve Bodemsanering	126 N	126 N	126 N	126 N	126 N	126 N
	Onttrekkingen						
2.2	Reserve Bodemsanering	−607 V	−1.942 V	−1.050 V	−1.901 V	−525 V	−560 V
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	−33 V	−1.586 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**34.017 N**	**45.254 N**	**57.409 N**	**53.691 N**	**53.588 N**	**53.238 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten

De lasten nemen in 2027 af ten opzichte van 2026 vanwege de SPUK E94 Cluster 1 en 2 Bosa 2022 waaruit in 2026 nog € 5,8 miljoen aan lasten zijn opgenomen.

Daarnaast is er in de Kaderbrief 2026 een bezuiniging geweest bij de omgevingsdiensten, deze loopt op van € 1 miljoen in 2027 naar € 2 miljoen in 2028 en verder.

Baten

De verschillen ten opzichte van de eerdere raming worden voornamelijk verklaard door bijstellingen in de legesopbrengsten en ontwikkelingen binnen het budget voor bodemsanering

Reserves

De onttrekkingen uit de reserves nemen in 2027 af ten opzichte van 2026, doordat de reserve Gezonde leefomgeving is opgeheven. De onttrekking die zichtbaar is in 2026, is een vrijval vanuit de reserve Gezonde leefomgeving.

Wat willen we bereiken?

1. Het behalen van gezondheidswinst voor onze inwoners, waarbij we onze aandacht met name richten op die gebieden waar inwoners het meest worden blootgesteld aan schadelijke stoffen en hinder.

2. Een gezonde en veilige fysieke leefomgeving in Noord-Holland die voldoet aan de wettelijke normen, waarin de bescherming hiervan op basis van vergunningverlening, toezicht en handhaving geborgd is.

3. Instandhouding en verbetering van de kwaliteit van de bodem en ondergrond in Noord-Holland.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Vanaf 2027 loopt de uitvoering van het Programma Gezonde Leefomgeving, op basis van het beleidskader Gezonde Leefomgeving, dat in maart 2026 is vastgesteld. In dit programma staan de concrete

activiteiten die we de komende jaren uitvoeren en de maatregelen die de provincie treft om de gezonde leefomgeving beter te beschermen.

1.2 De provincie werkt verder aan het uitvoeren van de afspraken uit het Schone Lucht Akkoord, het in stand houden van het regionaal luchtmeetnet en het uitvoeren van het project Hollandse Luchten. In 2027 moet de apparatuur voor het meten van koolmonoxide en zwaveldioxide vervangen worden.

1.3 De provincie maakte afspraken met de Omgevingsdienst NZKG over het toepassen van de regels op het gebied van zeer zorgwekkende stoffen. Bijvoorbeeld voor het beoordelen van vermijdings- en reductieprogramma's van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is. In 2027 vindt de verdere uitvoering plaats. Daarnaast heeft de provincie het voornemen om in 2027 vervolgonderzoek te doen naar de effecten van PFAS in natuur, milieu en de leefomgeving.

1.3 In 2027 implementeert de provincie nieuwe geluidregelgeving (SWUNG-2) voor provinciale wegen en industrieterreinen van regionaal belang.

1.4 In samenwerking met de gemeente Amsterdam en de Port of Amsterdam werkt de provincie aan beleid voor omgevingsveiligheid in Westpoort. Daarnaast stelt de provincie in 2027 groepsrisicobeleid vast.

1.6 Ook in 2027 zet de provincie in op het meten en monitoren rond Tata Steel. De exacte (onderzoeks)invulling is nu echter nog niet bekend. Het onderzoek naar de beleving van de leefomgeving rond Tata Steel door inwoners wordt in 2027 in elk geval opnieuw uitgevoerd.

1.7 De provincie werkt in 2027 verder aan het projectbesluit Heracless-Groen Staal. Hiervoor is met Tata Steel een anterieure overeenkomst gesloten waarbij Tata Steel de kosten die de provincie maakt bij het opstellen van het projectbesluit vergoedt. Deze anterieure overeenkomst wordt automatisch verlengd als het proces om tot een projectbesluit te komen langer duurt. Dit is het geval; de aanvullende kosten die daardoor voor de provincie ontstaan, worden door Tata Steel vergoedt.

2.1 In 2027 financiert de provincie de vier omgevingsdiensten in Noord-Holland, zodat zij hun VTH-taken slagvaardig kunnen uitvoeren en daarmee bijdragen aan een veilige, schone en gezonde leefomgeving. In de uitvoeringsprogramma’s wordt vastgelegd welke concrete activiteiten de omgevingsdiensten dat jaar uitvoeren.

2.2 In 2027 bouwen we verder aan een sterker VTH-stelsel. We zetten de implementatie van de uitkomsten van het ‘Interbestuurlijk Programma versterking VTH-stelsel’ voort en actualiseren de ‘Beleidsnota uitvoering en handhaving’. Ook versterken we de samenwerking tussen de omgevingsdiensten, met nadrukkelijke aandacht voor hun robuustheid en toekomstbestendigheid.

2.3 We gaan verder met de uitvoering van het ’Programma Tata Steel 2024–2030’, dat al loopt sinds 2020, waarbij we de inzet op VTH-taken intensiveren. Het programma Tata Steel 2024–2030 wordt in 2027 geactualiseerd. De Omgevingsdienst NZKG geeft in opdracht van de provincie in 2027 uitvoering aan de VTH-taken voor Tata Steel en krijgt hiervoor ook extra middelen. De provincie Noord-Holland beoordeelt samen met deze omgevingsdienst onder andere de vergunning voor de kooks- en gasfabrieken van Tata Steel. De uitwerking hiervan loopt ook in 2027 door. In 2027 vindt er ook veel VTH inzet van de Omgevingsdienst NZKG plaats voor het project Heracless-Groen Staal van Tata Steel.

3.1 Vanuit haar adviesrol kijkt de provincie naar de gevolgen van de winning van gas en aardwarmte (geothermie) voor onder andere het grondwater en de bovengrondse veiligheid.

3.2 De provincie voert ook in 2027 taken uit voor het gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen (inclusief het beschermen van de drinkwatervoorziening en Natura 2000-gebieden). De bedoeling is het gebiedsbeheerplan hiervoor in 2027 te actualiseren.

3.3 Ook in 2027 loopt bodemsanering van spoedlocaties en nazorg en beheer van restverontreinigingen na sanering door. Ook start de provincie vervolgonderzoek naar locaties die mogelijk met PFAS verontreinigd zijn om na te gaan of sanering nodig is.

3.4 De provincie voert ook in 2027 op twee gesloten stortplaatsen nazorg uit. Twee open stortplaatsen worden in 2027 gesloten (Schoteroog en Hollandse Brug). Daarna voert de provincie ook op deze stortplaatsen nazorg uit.

Verbonden partijen

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

Verbonden partij	Doel
Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek	Vergunningverlening en handhaving milieutaken
Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord	Vergunningverlening en handhaving milieutaken
Omgevingsdienst IJmond	Vergunningverlening en handhaving milieutaken
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland	Beheer fonds voor de nazorg stortplaatsen
Alliander N.V.	Energievoorziening
N.V. Afvalzorg Holding	Efficiënt gebruik stortplaatsen

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 3 Ruimte en Wonen

Doelen

3. Ruimte en Wonen
3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening
3.2 Versnellen en programmeren woningbouw
3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdrage aan klimaatadaptatie

Maatschappelijk doel

De Omgevingsvisie vormt het strategische langetermijnbeleid van de provincie Noord-Holland.

De druk op de ruimte is groot en de ruimte is schaars. Alle opgaven vragen om plek, zoals wonen, werken, water en energie. Tegelijkertijd spelen er uitdagingen zoals klimaatverandering, bodemdaling en de beschikbaarheid van zoetwater. . Dit vraagt om samenhangende en zorgvuldige keuzes in de inrichting van de ruimte en dus het voeren van regie op de ruimte

Als woningmarktregisseur zet de provincie zich actief in om de woonopgave te realiseren. Dit doen we via actualisatie van woondeals en provinciale en gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's (vaststelling in 2027). Hierin worden afspraken gemaakt over voldoende plancapaciteit, bouwlocaties, betaalbare huizen en doorstroming. Daarnaast stimuleert de provincie woningbouw op goed bereikbare locaties, zoals ov-knooppunten.

Met de actualisatie van de omgevingsvisie brengen we de verschillende opgaven in samenhang. Het gaat onder meer om woningbouw, energie-infrastructuur en de uitvoering van de Regionale Energiestrategieën (RES'en), maar ook om klimaatadaptatie en de belangen van landbouw, natuur en bedrijvigheid.

De provincie werkt samen met partners aan een veilige en klimaatbestendige leefomgeving en houdt bij ruimtelijke keuzes rekening met de kwaliteit en draagkracht van water en bodem. Op provinciale schaal maken we de integrale afweging: wat kan waar, en onder welke voorwaarden.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel (Min is voordelig)			
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	8.200	N
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	14.486	N
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptie	4.013	N
	Totaal lasten	**26.699**	**N**
3.1	Regie voeren ruimtelijke ordening	-17	V
3.2	Versnellen en programmeren woningbouw	0	V
3.3	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptie	0	V
	Totaal baten	**-17**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**26.682**	**N**
	Stortingen	0	V
	Onttrekkingen	-10.901	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**15.781**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

3.1 Regie voeren ruimtelijke ordening

Provinciale rol

De rol van de provincies in de ruimtelijke ordening wordt steeds groter als het gaat om bovenlokale ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving en de consequenties daarvan. De provincie is verantwoordelijk voor het maken van integrale afwegingen bij het nemen van beslissingen over ruimtelijke ontwikkelingen. De provincie voert op regionaal niveau de regie in de verdeling van de ruimte. De provincie maakt beleid, stelt kaders, stimuleert en regisseert via provinciale instrumenten, zoals de omgevingsvisie, de Omgevingsverordening NH2022, regionale samenwerkingsagenda's en (integrale) programma's. De rol van de provincie ligt op het bovenlokale en provinciale schaalniveau en richt zich op het provinciaal belang. Gemeenten zijn er zelf voor verantwoordelijk dat hun ruimtelijke plannen in overeenstemming zijn met de Omgevingsverordening NH2022. Ook zijn ze verantwoordelijk voor een goede omgevingskwaliteit. Dat neemt niet weg dat de provincie de doorwerking en borging van haar belangen in de gemeentelijke ruimtelijke plannen monitort, gemeenten ondersteunt en adviseert en juridisch instrumentarium inzet als dat nodig is.

De provincie is bevoegd gezag voor de regionale luchthavens in de provincie. Dit betekent dat de provincie besluit over de milieugebruiksruimte (geluid en externe veiligheid) en de ruimtelijke inpassing van deze vliegvelden. Regionale luchthavens bereiden zich voor op de komst van innovatieve luchtvaarttoepassingen (elektrisch vliegen en drones). De provincie is voorzitter van de Bestuurlijke Regie Schiphol, een samenwerkingsverband van lokale en regionale overheden waarin ontwikkelingen aan de orde komen die hen raken met betrekking tot Schiphol.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Regie voeren ruimtelijke ordening	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	8.349 N	8.696 N	8.200 N	7.995 N	7.989 N	7.989 N
Totaal baten	-310 V	-678 V	-17 V	-17 V	-18 V	-18 V
Saldo van baten en lasten	8.040 N	8.018 N	8.183 N	7.978 N	7.971 N	7.971 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**8.040 N**	**8.018 N**	**8.183 N**	**7.978 N**	**7.971 N**	**7.971 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten en baten

De lasten nemen in 2027 af ten opzichte van 2026. Dat komt doordat de 'Uitvoeringsagenda Novex' en de samenwerkingsovereenkomst 'Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord' eind 2026 aflopen. Voor beide ontvangt de provincie een bijdrage van externe partijen, waardoor de lasten en baten hoger zijn in het jaar 2026.

Daarnaast ontvangt de provincie een SPUK (specifieke uitkering van het Rijk) voor luchtvaart die in 2026 voor het laatst gebruikt kan worden. Bovendien is in dit beleidsdoel in 2026 nog budget opgenomen voor de IPO-bijdrage. Deze bijdrage wordt vanaf 2027 centraal betaald en is dan niet meer zichtbaar in dit beleidsdoel.

Voor de uitvoering van motie M87-2026 (Arbeidsmigranten in Noord-Holland) wordt van 2027 t/m 2030 € 175.000 per jaar toegevoegd om een coördinerende rol te nemen bij het realiseren van huisvesting voor arbeidsmigranten.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie wil regie nemen in de ruimtelijke ordening, door het volgende na te streven:

- De provincie maakt keuzes als het gaat om de ruimtelijke inrichting in Noord-Holland, waarin de grote opgaven een plek krijgen. De gevolgen voor onder meer leefbaarheid, gezonde leefomgeving, water, energievoorziening en landschap weegt de provincie mee. Bij het verbinden van deze opgaven is het creëren van een betere omgevingskwaliteit het uitgangspunt. Bij grote ruimtelijke ingrepen is er oog voor de gevolgen en draagt de provincie zorg voor het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en de lokale leefbaarheid. We zetten onze omgevingsverordening in om aan te geven wat we waar willen en onder welke voorwaarden.

- Onder voorwaarden biedt de provincie ruimte aan initiatieven – zoals woningbouw – aan de randen van de bebouwing, onder meer bij dorpen en kernen. Op deze manier wil de provincie de leefbaarheid, vitaliteit en het voorzieningenniveau in de dorpen versterken.

- De provincie speelt in op veranderingen in het landelijk gebied en stimuleert nieuwe (passende) functies die bijdragen aan onze provinciale opgaven en die passend zijn in de omgeving. Zo versterkt de provincie de ruimtelijke kwaliteit en voorkomt zij leegstand van voormalige bedrijfsgebouwen.

2. Voor de luchtvaart streeft de provincie het volgende na:

- Het bereiken van een evenwicht tussen duurzame (internationale) bereikbaarheid én een gezonde leefomgeving in de regio Schiphol.
- Het zorgvuldig vervullen van de provinciale rol als bevoegd gezag voor de regionale luchthavens. Dit betekent dat de provincie besluit over de milieugebruiksruimte (geluid en externe veiligheid) en de ruimtelijke inpassing van deze vliegvelden.
- Kennis opbouwen over en experimenteerruimte bieden voor nieuwe technologische ontwikkelingen in de luchtvaart, waarbij in het bijzonder aandacht is voor de maatschappelijk toegevoegde waarde (schoner, stiller, efficiënter, veiliger) van ons mobiliteitssysteem en andere maatschappelijke functies.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie werkt aan de uitwerking van de omgevingsvisie in programma's, een ‘Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord’ en aan de uitvoering van het ‘Ruimtelijk Arrangement’ met het Rijk.

1.2 De uitvoeringsagenda’s voor de NOVEX-gebieden Schipholregio, MRA, Noordzeekanaalgebied (NZKG) en het Groene Hart voeren we uit.

1.3 De provincie geeft invulling aan de verbeterdoelen van de Omgevingswet en draagt bij aan het beheer en het doorontwikkelen van het ‘Digitaal Stelsel Omgevingswet’ (DSO) en het instrumentarium dat daarbij hoort.

1.4 De provincie actualiseert de inhoud van de Omgevingsverordening NH2022 volgens een vast, cyclisch proces. Dit proces en de inhoud van de omgevingsverordening worden in 2027 verbeterd naar aanleiding van evaluatie en monitoring. Als het nodig is, zet de provincie aanvullend (Omgevingswet-)instrumentarium in voor het veiligstellen van de provinciale belangen.

1.5 Voor provinciale projecten met een ruimtelijke impact stelt de provincie adviezen op. De provincie voert daarnaast diverse onderzoeken en projecten uit ter versterking van de ruimtelijke structuur van Noord-Holland.

1.6 De provincie adviseert desgevraagd gemeenten over de toepassing van provinciaal beleid en de Instructieregels in de Omgevingsverordening NH2022.

1.7 De provincie werkt aan het versterken en creëren van de omgevingskwaliteit, onder andere door de inzet van het ontwerpteam.

1.8 De provincie werkt in bijzondere gevallen mee aan de uitvoering van maatwerkoplossingen voor woningbouw in beschermd landschap die bijdragen aan de leefbaarheid, vitaliteit en het voorzieningenniveau in kernen en dorpslinten.

1.9 De provincie monitort de werking van de regels in de Omgevingsverordening NH2022, bedoeld om meer ruimte voor wonen mogelijk te maken in beschermd landschap. Mocht deze monitoring daartoe aanleiding geven, dan nemen we actie.

1.10 De provincie brengt de ruimtelijke keuzes en consequenties voor de grote wateropgaven in beeld, zoals waterberging, waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid. Dit dient onder andere voor onze deelname in deltaprogramma's, zoals het 'Deltaprogramma Centraal Holland'.

2.1 De provincie werkt via de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) samen met het Rijk aan het versterken van de leefomgevingskwaliteit in de NOVEX-Schipholregio.

2.2 We werken samen met het Rijk aan een betere aansluiting tussen de Wet luchtvaart en de Omgevingswet. Daarbij betrekken we de belangen rond luchthaven Schiphol, regionale luchthavens en de opkomst van nieuwe vormen van luchtvaart.

2.3 De provincie herziet het provinciale luchtvaartbeleid om te kunnen inspelen op innovaties en nieuwe ontwikkelingen in de regionale luchtvaart.

2.4 De provincie is organisator van het provinciaal luchthavenoverleg. Hierin worden de regionale luchthavens uitgedaagd om na te denken over een duurzame toekomst.

2.5 De provincie werkt samen met de gebiedspartners van het Maritieme cluster Den Helder. Het doel is het versterken van de samenwerking tussen het civiel militaire ecosysteem van Vliegkamp en Luchthaven. En om onderwijs, kennis en maakindustrie te betrekken bij het maken van een toekomstbestendige haven en een leefbare stad.

2.6 Voor het vervullen van onze taak als bevoegd gezag voor burgerluchthavens van regionale betekenis beoordelen wij in voorkomende gevallen aanvragen voor nieuwe of aangepaste luchthavenbesluiten en -regelingen.

3.2 Versnellen en programmeren woningbouw

Provinciale rol

De provincie treedt vanuit de Wet versterking regie volkshuisvesting op als regisseur van de woningmarkt. Daarnaast vervullen wij een aanjagende en helpende rol, zodat er sneller woningen worden gebouwd en ov-knooppunten sneller tot ontwikkeling komen. Ook zorgen wij voor actuele informatie over woningbehoeftes, plancapaciteit, woonzorggegevens en woon-mobiliteitsgegevens in Noord-Holland.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Versnellen en programmeren woningbouw	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	10.219 N	14.676 N	14.486 N	11.400 N	7.122 N	2.918 N
	Totaal baten	-615 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	9.604 N	14.676 N	14.486 N	11.400 N	7.122 N	2.918 N
	Stortingen						
3.2	Reserve Verleende subsidies Woningbouw	25.000 N	5.750 N	0 V	0 V	0 V	0 V
3.2	Reserve Woningbouw	50 N	50 N	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
3.2	Reserve OV-fonds, incl. OV-knooppunten	-8.213 V	-350 V	0 V	0 V	0 V	0 V
3.2	Reserve Woningbouw	-19.398 V	-6.775 V	-1.769 V	0 V	0 V	0 V
3.2	Reserve Verleende subsidies Woningbouw	-1.328 V	-3.298 V	-5.994 V	-6.450 V	-4.098 V	0 V
3.2	Reserve subs. OD 3.4.1	-1.051 V	-1.811 V	-1.138 V	-853 V	-106 V	0 V
	Resultaat	**4.664 N**	**8.242 N**	**5.585 N**	**4.097 N**	**2.918 N**	**2.918 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten

In het coalitieakkoord 2023–2027 is budget toegekend voor Wonen. Tot en met 2027 zijn hiervoor uitgaven vanuit de reserve opgenomen in de begroting. De lasten die in 2028 en 2029 zijn opgenomen, zijn de lasten van subsidies die verleend zijn boven de € 1,5 miljoen. Het gaat om lasten die genomen moeten worden in het jaar dat de prestatie is geleverd en om de capaciteitskosten.

Daarnaast is een afname zichtbaar van de lasten door de bezuiniging die is opgenomen in de Kaderbrief 2026. In 2028 is dat € 1,5 miljoen en vanaf 2029 gaat het om € 3 miljoen. Deze bezuiniging heeft geen effect op ons beleid doordat gemeenten deze kosten kunnen verrekenen in de leges.

Voor de uitvoering van motie M75-2026 (Wonen boven winkels) wordt van 2027 t/m 2029 € 200.000 per jaar gereserveerd om bij te dragen aan het realiseren van meer woningen boven winkels. Dit wordt gedekt binnen dezelfde begrotingspost, waardoor het totale budget gelijk blijft.

Onttrekkingen reserves

In 2028 worden er alleen nog maar onttrekkingen gedaan vanuit de Reserve subsidie voor lastneming reserves boven de € 1,5 miljoen.

Wat willen we bereiken?

1. De prioriteit van de provincie in het wonen betreft het oplossen van de woningnood in Noord-Holland. De provincie maakt afspraken over voldoende plancapaciteit, concrete bouwlocaties en voldoende betaalbare woningen, conform de woondeals en de Wet versterking regie op de Volkshuisvesting.

2. De provincie helpt gemeenten waar nodig bij de uitvoering van de bouwplannen en gebiedsontwikkelingen. De provincie geeft een extra impuls aan kleinere woningbouwprojecten voor leefbare kernen.

3. De provincie ondersteunt gemeentelijke organisaties in capaciteit bij het versnellen van woningbouw. Nu zetten wij flexpoolmiddelen voor externe inhuur. De provincie heeft sinds juli 2026 een projectmanagementbureau (PMB) dat deze ondersteuning structureler zal maken en zorgen dat kennis behouden blijft.

4. De provincie geeft een impuls aan ov-knooppuntontwikkelingen die nodig zijn voor het behalen en bespoedigen van de woonopgave.

5. De provincie monitort woondoelstellingen en zorgt voor kennisuitwisseling tussen overheden, marktpartijen, corporaties en andere stakeholders.

6. De provincie stimuleert industrieel en toekomstbestendig bouwen.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie voert de ‘Actieagenda Wonen en Versnellen Woningbouw 2024–2028’ uit die Provinciale Staten hebben vastgesteld.

1.2 De provincie werkt samen met partners woondeals uit die geactualiseerd worden. Deze deals gaan onder meer over thema’s als betaalbaarheid, aandachtsgroepen en woningen voor jongeren, starters en ouderen. Het uitwerken van de woondeals gebeurt in provinciale, deel-regionale en lokale volkshuisvestingsprogramma’s die in 2027 worden vastgesteld.

1.3 Op basis van de actieagenda en de woondeals kunnen gemeenten subsidie aanvragen voor regionale projecten en onderzoek, met als doel het opstellen van een regionale woonzorgvisie of een regionaal volkshuisvestingsprogramma.

1.4 De provincie maakt via maatwerk – onder voorwaarden – woningbouw in beschermd landschap mogelijk ter versterking van de leefbaarheid van kleine dorpskernen.

2.1 De provincie stelt subsidie beschikbaar vanuit het ‘Investeringskader Versnellen Woningbouw en Duurzame Bereikbaarheid’ voor gebiedsontwikkelingen, projecten en innovaties die ertoe bijdragen dat er sneller meer woningen worden gebouwd.

2.2 De provincie organiseert samen met marktpartijen, woningcorporaties en gemeenten regionale versnellingstafels. Met als doel knelpunten bij woningbouwprojecten vroegtijdig te signaleren, zo nodig te bespreken met het Rijk en ze (helpen) op te lossen.

2.3 De provincie beschikt over een team gebiedsontwikkelaars en een bouwambassadeur, zoals afgesproken in het coalitieakkoord. Verder verstrekken we extra financiële middelen (€ 3 miljoen), bovenop

de rijksregeling voor de zogenoemde flexibele schil. Gemeenten kunnen op kosten van de flexibele schil ontbrekende capaciteit voor het realiseren van woningbouwlocaties inhuren.

2.4 De provincie introduceert bij een aantal gemeenten zogeheten parallelplannen als nieuw instrument voor de versnelling van de woningbouw.

3.1 De provincie is gestart met een projectmanagementbureau dat gemeenten kan ondersteunen die problemen hebben met de ambtelijke capaciteit om voldoende woningbouwprojecten te realiseren. Meerdere gemeenten hebbem aangegeven hier graag gebruik van te maken. Na de opzet en inrichting van dit projectbureau zullen de middelen voor de flexibele schil afgebouwd worden. Doordat de gemeenten deze extra inzet van het projectmanagementbureau kunnen verrekenen met projectontwikkelaars heeft deze afbouw geen effect op de effectieviteit van het beleid.

4.1 De provincie werkt samen met partners aan de doorontwikkeling van bestaande ov-knooppunten in stedelijke gebieden; door de bereikbaarheid met het ov en de ketenmobiliteit (de overstap van de ene vervoersvorm op de andere) te verbeteren, worden woon- en werkomgevingen aantrekkelijker.

4.2 De provincie actualiseert waar nodig de data en bijbehorende duiding in de kennisproducten van ov-knooppunten (storymap, viewer en kennisportaal). Ook delen we kennis over onderwerpen, zoals parkeernormen, om in gebiedsontwikkelingen meer (betaalbare) woningen mogelijk te maken.

5.1 De provincie zorgt voor een actuele informatievoorziening over onder andere de woningbehoefte, de plancapaciteit en de woonzorggegevens. Deze informatie is op het dashboard te vinden. Ook werkt de provincie aan een betere aansluiting van de marktpartijen en corporaties door in de nieuwe monitor plancapaciteit de mogelijkheden voor publiek-private monitoring te implementeren.

5.2 Minimaal twee keer per jaar organiseert de provincie een klankbordbijeenkomst met marktpartijen in het woondomein.

6.1 De provincie werkt samen met gemeenten en corporaties aan de toepassing van industrieel bouwen om de woningbouw te kunnen versnellen.

6.2 De provincie stimuleert toekomstbestendig bouwen door kennisdelen over circulair en biobased bouwen.

3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie

Provinciale rol

Het 'Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022–2027' (met de deelprogramma's overstromingsrisico's, oppervlaktewater en grondwater) beschrijft het provinciale beleid voor water en de maatregelen die de provincie zelf gaat uitvoeren. Het nieuwe 'Regionaal Water en Bodemprogramma 2028–2033' wordt eind 2027 ter besluitvorming behandeld door Provinciale staten.

De provincie is bevoegd gezag voor het goedkeuren van een projectbesluit 'Omgevingswet bij dijkversterkingsplannen' van waterschappen. Ook is de provincie bevoegd gezag voor het bijbehorende milieueffectrapport (mer-beoordeling) en de verlening van een natuur- en omgevingsvergunning bij dijkversterkingen. Het dijkversterkingsplan (projectbesluit) met de vergunningen wordt door de provincie gecoördineerd ter visie gelegd.

Daarnaast is de provincie bevoegd gezag voor het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen, door het stellen van de omgevingswaarden voor de veiligheid. Ook stelt de provincie de omgevingswaarden voor wateroverlast vast in de omgevingsverordening. Deze omgevingswaarden bepalen de gemiddelde kans op overstroming per jaar. Aan de hand daarvan moeten de waterschappen specifieke gebieden waterstaatkundig beheren. De provincie houdt toezicht op waterschappen op basis van jaarlijkse voortgangsrapportages. Deze gaan over de toetsing en verbetering van regionale waterkeringen en over de omgevingswaarden voor wateroverlast door waterschappen.
De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) verplicht de provincie om data te verzamelen over overstromingsrisico's en om eens in de zes jaar overstromingsrisico- en gevaarkaarten vast te stellen en deze aan te leveren aan de Europese Commissie. Dit doet de provincie in samenwerking met de waterbeheerders en het Rijk.

Naast de wettelijke taken, heeft de provincie ook een rol bij klimaatadaptatie en 'Water en Bodem Sturend', twee opgaven die nauw verbonden zijn.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptie	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	4.032 N	4.018 N	4.013 N	1.896 N	1.895 N	1.895 N
	Totaal baten	−1.330 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	2.702 N	4.018 N	4.013 N	1.896 N	1.895 N	1.895 N
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkverst. en Kustontw.	−669 V	−2.000 V	−2.000 V	0 V	0 V	0 V
3.3	Reserve Klimaatadaptie	−892 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**1.142 N**	**2.018 N**	**2.013 N**	**1.896 N**	**1.895 N**	**1.895 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten

De lasten in 2026 en 2027 zijn de lasten voor afkoop voor het beheer van de dijkplaatsen en de realisatie van de uitvoeringskosten.

Onttrekking reserve

In 2026 en 2027 worden onttrekkingen gedaan vanuit de Reserve Meekoppelkansen voor afkoop voor het beheer van de dijkplaatsen en de realisatie van de uitvoeringskosten.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie staat voor de uitdaging om samen met de waterbeheerders de waterveiligheid te waarborgen. Dat vraagt soms om aanpassingen, omdat het klimaat verandert. De provincie koppelt deze opgave zoveel als mogelijk aan (andere) ruimtelijke opgaven. Ons doel is dat de

primaire waterkeringen in 2050 voldoen aan de wettelijke normen én een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit hebben.

2. Klimaatverandering leidt steeds vaker tot extreme weersomstandigheden met gevolgen voor water en bodem. Door in te zetten op klimaatadaptatie, zorgt de provincie ervoor dat we voldoende zijn voorbereid op wateroverlast, hittestress, verdroging, verzilting en de gevolgen van een overstroming. De provincie streeft naar een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland, waarin iedereen ook in 2050 veilig kan blijven wonen en werken.

3. De provincie zet zich er voor in om ons beter voor te bereiden op wateroverlast. Specifiek richten we onze aandacht op het beter voorbereid zijn op toenemende weersextremen, zoals die zich in 2021 in Limburgvoordeden. Zo willen we maatschappelijke ontwrichting zoveel mogelijk voorkomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Om als Noord-Hollanders droge voeten te houden, moeten we steeds opnieuw bepalen waar dijken moeten worden versterkt. Het werken aan de waterveiligheid van primaire waterkringen is een permanent proces. In 2027 bereiden de waterbeheersers en de provincie nieuwe rondes voor de versterking van primaire keringen voor.

1.2 Bij dijkversterkingen kiest de provincie voor een gebiedsgerichte aanpak. In 2027 ziet de provincie erop toe dat bij het opstellen van projectbesluiten voor primaire dijkversterkingen waterveiligheid wordt gecombineerd met andere functies.

1.4 In 2026 zal de provincie samen met Zuid-Holland en Utrecht nieuwe regels voor de inliggende waterschappen overeenkomen voor het toetsen en versterken van regionale waterkeringen en de jaarlijkse rapportage daarover. In 2027 nemen de provincies deze regels mee in de trajecten voor aanpassing van hun omgevingsverordeningen.

1.5 De provincie neemt ook in 2027 deel aan en behartigt ons belang in de thematische en gebiedsgerichte deltaprogramma's (Hollandse Kust, Wadden, IJsselmeergebied, Centraal Holland, Waterveiligheid, Zoetwater, Ruimtelijke Adaptatie) en het 'Kennisprogramma Zeespiegelstijging' (KPZSS).

1.6 De provincie voert de maatregelen (deelprogramma's overstromingsrisico's, oppervlaktewater en grondwater) uit die in het 'Regionaal Waterprogramma 2022–2027' zijn vastgesteld.

2.1 De provincie geeft uitvoering aan de 'Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025–2027'. We werken daarbij samen met onze waterpartners en volgen de route die is vastgelegd in het 'Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie' (DPRA).

2.2 We geven uitvoering aan principes van 'Water en Bodem Sturend'. Dit gedachtengoed en onze rol daarbij staan beschreven in de omgevingsvisie van de provincie. Concreter en meer gebiedsgericht gebeurt dat in het 'Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028–2033'. De provincie werkt hierbij samen met alle betrokken partners.

3.1 De provincie Noord-Holland is bij extreme weersomstandigheden gevoelig voor wateroverlast. In 2027 werken we aan nieuwe inzichten en handelingsperspectieven. Dat doen we in het 'Deltaprogramma Centraal-Holland' en in het kader van de bovenregionale stresstest, en met de impactanalyse wateroverlast. Zo zorgen we ervoor dat we op extreme weersomstandigheden zijn voorbereid.

Verbonden partijen

Programma 3 Ruimte en Wonen

Verbonden partij	Doel
Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied	Versterken van de internationale concurrentiepositie van het gebied.
N.V. Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)	Drinkwatervoorziening en natuurbeheer

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 4 Bereikbaarheid

Doelen

4. Bereikbaarheid
4.1 Realiseren perspectief mobiliteit
4.2 Openbaar vervoer waarborgen
4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken
4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden

Maatschappelijk doel

Iedere dag zijn in Noord-Holland mensen en goederen op weg naar hun bestemming. De provincie helpt ze die bestemming slim, schoon en veilig te bereiken. Duurzame verstedelijking en bereikbaarheid zijn een belangrijke opgave voor de provincie Noord-Holland. Tot 2030 moeten in Noord-Holland ruim 174.000 woningen (waar dat kan) dicht bij voorzieningen worden gerealiseerd. Daarnaast moet ook groei van werkgelegenheid worden gefaciliteerd. De toename van het aantal inwoners, woningen en banen leidt tot groei van mobiliteit. Een goede ontsluiting van de stad en het platteland is een basisvoorwaarde voor de leefbaarheid. De provincie zorgt daarom dat het onderhoud van onze infrastructuur op orde is en investeert waar nodig in nieuwe infrastructuur, in het verbeteren van de verkeersveiligheid, in slimme en schone alternatieven, zoals doorfietsroutes en in goede openbaar vervoer voorzieningen.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel (Min is voordelig)			
4.1	Realiseren perspectief mobiliteit	30.139	N
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	87.234	N
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	38.582	N
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	139.667	N
	Totaal lasten	**295.622**	**N**
4.1	Realiseren perspectief mobiliteit	100	N
4.2	Openbaar vervoer waarborgen	-325	V
4.3	Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	-1.963	V
4.4	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	-4.403	V
	Totaal baten	**-6.591**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**289.031**	**N**
	Stortingen	55.935	N
	Onttrekkingen	-63.486	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**281.480**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

4.1 Realiseren perspectief mobiliteit

Provinciale rol

In de rol van initiatiefnemer ontwikkelt de provincie beleid en investeert zij in kennisontwikkeling, innovatie, gedrag en infrastructuur. Om te beginnenbeheert en onderhoudt de provincie haar infrastructuur en optimaliseert zij het gebruik daarvan, onder meer door gebruik te maken van beschikbare innovaties (zoals smart mobility). Werken aan infrastructuur doet de provincie duurzaam, als dit haalbaar is. Vanuit een regierol stimuleert de provincie daarnaast andere wegbeheerders te werken aan bereikbaarheids- en leefbaarheidsopgaven in hun gebied. Bijvoorbeeld door kennisdeling en subsidies voor onder andere doorfietsroutes, verkeersveiligheid en ov-knooppunten. Ook heeft de provincie via de ov-concessies een belangrijke rol in (het stimuleren van) het regionale ov. De provincie stimuleert slim en duurzaam reizen en zet gemeenten aan om duurzame mobiliteitsmaatregelen te nemen.

Tenslotte geeft de provincie ruimte aan innovaties en past die waar mogelijk toe. Denk bijvoorbeeld aan het inzetten van slim verkeersmanagement of het inzetten van nieuwe vervoersvormen in het kader van publieke mobiliteit.

Investeringen in de infrastructuur volgen uit de 'investeringsstrategie voor de Noord-Hollandse infrastructuur' (iNHi) 2024–2028. Daarbij zet de provincie onder andere in op het verbeteren van de doorstroming voor het wegverkeer in Noord-Holland-Noord en op de doorstroming van het (HOV-)busverkeer in Noord-Holland-Zuid. Deze investeringen worden geprogrammeerd in het 'integraal Meerjarenprogramma infrastructuur' (iMPI).

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Realiseren perspectief mobiliteit	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	32.846 N	50.883 N	30.139 N	17.449 N	22.593 N	24.025 N
	Totaal baten	−5.939 V	−4.315 V	100 N	100 N	100 N	100 N
	Saldo van baten en lasten	26.908 N	46.568 N	30.239 N	17.549 N	22.693 N	24.125 N
	Stortingen						
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	205 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
4.1	Reserve Uitvoeren mobiliteit	23.712 N	4.304 N	6.149 N	5.708 N	5.920 N	7.136 N
4.1	Reserve verleende subsidies	70.723 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
4.1	Reserve Mobiliteitsbeleid	−1.512 V	−490 V	0 V	0 V	0 V	0 V
4.1	Reserve Uitvoeren mobiliteit	−16.412 V	−9.717 V	−875 V	−375 V	−16.415 V	−17.847 V
4.1	Reserve verleende subsidies	−11.349 V	−26.272 V	−9.421 V	−1.005 V	−550 V	0 V
	Resultaat	**92.274 N**	**14.393 N**	**26.092 N**	**21.877 N**	**11.648 N**	**13.414 N**

Financiële ontwikkelingen

Een groot deel van de lasten in zijn gerelateerd aan projecten die onder mobiliteitsbeleid infrastructuur en onder verleende subsidies weg- en fietsinfra vallen. In 2026 zijn er veel projecten die verwacht worden opgeleverd te zijn, danwel significante bijdragen te hebben geleverd. Deze worden veelal zichtbaar op de lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling.

We verwachten dat we in 2027 een aanzienlijk deel van de investering in 'Weg om de Zuid' in Hoofddorp hebben gedaan (€ 9,4 miljoen). Voor overige investeringen die impact hebben op de begroting geldt dat ze opgenomen worden, zodra de uitgaven ook met een grote mate van zekerheid vast staan. Dit maakt dat er een duidelijk verschil zichtbaar is tussen 2026–2027 en verdere jaren.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie verdiept de samenwerking met het Rijk, gemeenten, regio en overige partijen, met het oog op de hoofdopgaven voor mobiliteit in Noord-Holland die zijn opgenomen in het 'Perspectief Mobiliteit Noord-Holland', dat in 2026 is geactualiseerd.

2. De provincie zet zich in voor een CO2 reductie veroorzaakt door mobiliteit in onze provincie van 55 procent in 2030, vergeleken met referentiejaar 1990. Zonder bereikbaarheid, veiligheid, leefbaarheid, circulariteit, inclusiviteit en gezondheid uit het oog te verliezen.

3. De provincie wil het aandeel fiets- en voetgangersverplaatsingen vergroten en zet in op een (grote) vermindering van het aantal verkeersslachtoffers.

4. De provincie zet zich middels de modal shiftaanpak in voor een verplaatsing van goederenvervoer over de weg naar het water en het spoor, en draagt hiermee bij aan CO_2-reductie, de leefbaarheid en het ontlasten van wegcorridors en andere mobiliteitsnetwerken.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie geeft nader invulling aan het geactualiseerde 'Perspectief Mobiliteit Noord-Holland', waarin geactualiseerde doelstellingen zijn bepaald en onder andere de onderwerpen publieke mobiliteit, deelmobiliteit en mobiliteitsrechtvaardigheid extra aandacht krijgen.

1.2 De provincie voert de 'investeringsstrategie voor de Noord-Hollandse infrastructuur 2024–2028' (iNHi) uit, bereidt de iNHi 2028–2032 voor en gebruikt nieuwe inzichten uit onder andere vaarwegen, sociale veiligheid en weerbaarheid van het netwerk.

1.3 Samen met de regio's actualiseert de provincie de 'Regionale Agenda's Mobiliteit' (RAM's) en geeft uitvoering aan de prioritaire acties die hierin staan.

1.4 De provincie neemt deel aan samenwerkingsverbanden, zoals het Platform Mobiliteit MRA, het Platform Mobiliteit Noord-Holland Noord, het programma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid' (SBaB), de Provinciale Verkeer en Vervoer Beraden (PVVB-en) op deelregio-niveau, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) in het kader van duurzame mobiliteit.

1.5 De provincie geeft samen met partners nadere invulling aan een handelingsperspectief voor gebiedsontwikkeling en mobiliteit, met de focus op alle modaliteiten. Hiermee geven wij invulling aan de bereikbaarheidsdoelstelling uit het geactualiseerde 'Perspectief Mobiliteit' (2026) en willen wij de doorstroming op het provinciale wegennet zo optimaal mogelijk houden.

1.6 De provincie neemt (bestuurlijk en ambtelijk) deel aan het project 'Openbaar Vervoer Verbinding Amsterdam Hoofddorp' (OVAH). Hierin wordt aan het einde van 2027 een besluit genomen over het voorkeurstracé van deze verbinding. Ook neemt de provincie (bestuurlijk) deel aan het project 'Zuidasdok'.

1.7 De provincie geeft verdere invulling aan de afspraken over woningbouw en infrastructuur (waaronder ov) die de afgelopen jaren zijn gemaakt met Rijk en regio. Dit in nauwe samenwerking met gemeenten, zowel binnen Noord-Holland Noord als binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het gaat vooral om afspraken die zijn gemaakt tijdens de bestuurlijke overleggen 'Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport' (MIRT) in 2022 en 2025 en die in 2026 de prioritering van het Rijk (een bezuinigingsronde) hebben doorstaan.

1.8 Om de provincie boven het Noordzeekanaal in de toekomst bereikbaar te houden, is het noodzakelijk om gezamenlijke studies uit te voeren én keuzes te maken met regionale partners en het Rijk. Het 'Perspectief Mobiliteit Noord-Holland' is daarvoor de leidraad. Daarin staat onder andere, dat wij voor gebieden met een lagere verstedelijking inzetten op álle vormen van vervoer. Alle modaliteiten (inclusief de auto) blijven in de hele provincie nodig.

1.9 De provincie houdt zich bezig met de ontwikkeling, implementatie en uitvoering van het 'Actieplan Geluid 2025–2029' en SWUNG II (samenwerken aan de uitvoering van nieuw geluidbeleid).

2.1 De provincie geeft uitvoering aan het transitiepad Mobiliteit uit de Noord-Hollandse Klimaataanpak met onder andere de volgende activiteiten:

- Het uitvoeren van het 'Regionaal Mobiliteitsprogramma' (RMP). Dat doen we onder andere door vijf regionale uitvoeringsagenda's (duurzame) mobiliteit op te stellen, samen met de gemeenten.
- Het ontwikkelen van een monitor (RMP monitor) die het effect van maatregelen in beeld brengt.
- Het uitvoeren van de Werkgeversaanpak en Bewonersaanpak (project onder 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid') bij bedrijven en instellingen in Noord-Holland en Flevoland.
- De uitvoering van de landelijke strategie 'Clean Energy Hubs Binnenvaart'.
- De uitvoering van de 'Agenda Slimme en Schone Logistiek'.

2.2 Binnen het project 'MRA-Elektrisch' werkt de provincie samen met Flevoland, gemeente Almere en de Vervoerregio Amsterdam en Utrecht om elektrisch vervoer te stimuleren en een netwerk van publieke oplaadpunten te realiseren.

3.1 De provincie geeft uitvoering aan de actielijnen uit de 'Actieagenda Actieve Mobiliteit 2022-2027' en actualiseert deze voor de periode daarna. De prioriteit ligt bij de realisatie van de doorfietsroutes. Zowel op eigen areaal, als bij de gemeenten. Dit laatste stimuleren we via onze regierol, kennisdeling en subsidies. Vanaf 2025 subsidiëren we aan de hand van een meerjarige, geprioriteerde projectenlijst, in combinatie met verkeersveiligheidsprojecten. Om samen met de gemeenten vooruit te kunnen kijken, is in deze begroting vanaf 2028 structureel geld opgenomen voor doorfietsroutes.

3.2 De provincie voert het 'Regionale Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid' uit, samen met gemeenten en andere belangrijke partners, zoals de politie. Dit programma richt zich zowel op infrastructuur als op verkeersveilig gedrag en de handhaving daarvan. Door gevaarlijke locaties en gedragingen met data en risicoanalyses in kaart te brengen, investeren we zo effectief mogelijk in veiligheid. Dit doen we zowel op onze eigen wegen als (via subsidies) op de infrastructuur van gemeenten. Daarnaast zorgt de provincie voor verkeerseducatie op basis- en middelbare

scholen, ondersteunen we landelijke verkeersveiligheidscampagnes en subsidiëren we voorlichting aan ouderen over veilig fietsen met het project ‘Doortrappen’.

4.1 De provincie neemt deel in programma's waarin we samenwerken met regionale, nationale en internationale partijen. Zoals, ‘Versterken binnenvaart’, ‘Vervoer gevaarlijke stoffen MRA’ en ‘Autonoom varen en rijden op goederenvervoercorridors’.

4.2 De provincie wil meer inzicht verkrijgen in logistieke stromen. Dat doen we door verrijkte datasets te genereren en visualisaties te maken om het inzicht in de logistieke stromen te vergroten. Dit vormt een onderdeel van het ‘Innovatieprogramma Verkeer en Vervoer 2026–2030’.

4.3 De provincie voert onderzoek uit naar mogelijkheden waarmee bedrijven en gemeenten transport van de weg naar water en spoor kunnen verplaatsen (modal shift). Dit gebeurt samen met partners, zoals in het samenwerkingsprogramma ‘Noord West Connect’.

4.4 De provincie zet samen met partners een realisatiepact op in de MIRT ‘Goederenvervoercorridor Zuid’, voor het Knooppunt Amsterdam en omstreken. Verschillende projectvoorstellen voor een betere, duurzame bereikbaarheid van de Greenport Aalsmeer, Schiphol en de haven van Amsterdam maken daar deel van uit. Dit doen we samen met onder andere het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Havenbedrijf Amsterdam.

4.5 De provincie geeft uitvoering aan projecten van het samenwerkingsverband Amsterdam Logistics en stelt een plan op voor de toekomst van dit samenwerkingsverband.

4.2 Openbaar vervoer waarborgen

Provinciale rol

De provincie heeft een belangrijke verantwoordelijkheid voor de regionale mobiliteit. Daaronder valt onder meer haar wettelijke taak als verlener van openbaarvervoerconcessies. Daarnaast treedt de provincie op als belangenbehartiger en regisseur van regionale samenwerking op het gebied van bereikbaarheid, verstedelijking en klimaatdoelstellingen. Openbaar vervoer speelt daarin een belangrijke rol. De provincie zet zich daarom samen met de Vervoerregio Amsterdam, andere ov-autoriteiten en regionale partners in voor beter en betaalbaar openbaar vervoer. De basis voor het ov-beleid in de komende jaren is de 'Visie Publieke Mobiliteit 2024–2034'.

Deze visie is een nadere uitwerking van het 'Perspectief Mobiliteit' en vormt het kader voor verschillende mobiliteitsvraagstukken. Binnen publieke mobiliteit schetsen we een helder beeld van de ambities van de provincie voor openbaar vervoer in verschillende vormen. Daarbij kijken we naar de volledige reis van inwoners: van deur tot deur. Publieke mobiliteit gaat over al het vervoer waarvoor reizigers geen eigen vervoermiddel gebruiken. Een uitwerking van de visie Publieke Mobiliteit 2024-2034 is de door GS vastgestelde Agenda Publieke Mobiliteit 2026 Structuur voor actie: Anders en beter reizen voor iedereen (Agenda Publieke Mobiliteit Noord-Holland 2026.pdf).

Pilots en onderzoeken worden binnen dit kader uitgevoerd. De financiële dekking voor de daadwerkelijke uitvoering van publieke mobiliteit op de langere termijn valt niet binnen onze bestaande ov-concessies.

Vanuit verschillende beleidsvelden werkt de provincie aan publieke mobiliteit. Als concessiebeheerder en opdrachtgever borgt de provincie de inzet van het regionale openbaar vervoer per bus in drie concessiegebieden: Gooi en Vechtstreek, Haarlem-IJmond en Noord-Holland Noord. De Vervoerregio Amsterdam is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de overige delen van Noord-Holland.

Voor de concessies Haarlem-IJmond en Noord-Holland Noord werkt de provincie aan de nieuwe ov-concessie NoordWest Noord-Holland (NWNH). Deze concessie gaat in op 16 juli 2028. In het eerste kwartaal van 2027 begint de implementatie.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Openbaar vervoer waarborgen	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	71.158 N	82.608 N	87.234 N	87.033 N	86.726 N	86.741 N
Totaal baten	0 V	-325 V	-325 V	-325 V	0 V	0 V
Saldo van baten en lasten	71.158 N	82.283 N	86.909 N	86.708 N	86.726 N	86.741 N
Stortingen						
4.2 Reserve Openbaar Vervoer projecten	2.758 N	7.843 N	7.845 N	67 N	0 V	0 V
Onttrekkingen						
4.2 Reserve Openbaar Vervoer projecten	-4.100 V	-14.615 V	-8.559 V	0 V	0 V	0 V
Resultaat	**69.816 N**	**75.511 N**	**86.195 N**	**86.775 N**	**86.726 N**	**86.741 N**

Financiële ontwikkelingen

Financieel vormen alle initiatieven die verbonden zijn aan de drie concessies de grootste lasten. Er zijn ontwikkelingen die mogelijk nog impact hebben op deze cijfers: de uitvoering van de Grinwis-motie en de bijbehorende besteding van middelen om verschraling van het openbaar vervoer te voorkomen. Ook de aanbesteding van de nieuw te vormen concessie NoordWest Noord-Holland is een grote ontwikkeling die impact op de cijfers kan hebben.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie borgt een betrouwbaar en toekomstbestendig openbaar vervoer en voert goed concessiebeheer uit als onderdeel van de publieke mobiliteit.
2. De provincie zet vervolgstappen in de aanbesteding en implementatie van de toekomstbestendige ov-concessie NoordWest Noord-Holland.
3. De provincie onderzoekt en ontwikkelt maatregelen om het ov-lijnennet in de komende jaren stabiel en toekomstvast te houden.
4. De provincie versterkt ov-knooppunten en verbetert de aansluiting tussen verschillende vormen van mobiliteit.
5. De provincie houdt het openbaar vervoer betaalbaar en toegankelijk voor reizigers.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie besteedt ov-concessies aan met als doel beter ov voor inwoners. Daarnaast beheert de provincie de afgesloten contracten na een aanbesteding.

1.2 De provincie geeft uitvoering aan de Agenda Publieke Mobiliteit.

1.3 De provincie stelt een plan op voor de duurzame inrichting van vraag gestuurd openbaar vervoer binnen haar concessies.

1.4 De provincie zet Bikkergelden in om de bereikbaarheid van Noord-Holland zoveel mogelijk op peil te houden, in lijn met de uitgangspunten van publieke mobiliteit.

1.5 De provincie werkt de samenwerking met de Vervoerregio Amsterdam verder uit om het openbaar vervoer slimmer en efficiënter te organiseren, onder meer op het gebied van lijnvoering rond de concessie Haarlem-IJmond, de inkoop van reizigersinformatiesystemen, tarifering en toegankelijkheid.

1.6 De provincie geeft uitvoering aan het landelijke opgestelde convenant circulariteit.

2.1 De provincie start samen met de nieuwe concessiehouder de implementatie van de nieuwe ov-concessie NoordWest Noord-Holland.

2.2 De provincie treft voorbereidingen voor de aanschaf van nieuwe buurtbussen voor de concessie NoordWest Noord-Holland.

2.3 De provincie werkt verder aan het vastleggen van strategische activa binnen de concessies, zoals stallingen, aansluitingen voor zero-emissie-infrastructuur en pauzelocaties.

3.1 De provincie stelt ov-vervoerplannen vast, met als uitgangspunt het borgen van een toekomstvast ov-netwerk (rekening houdend met chauffeurstekorten).

3.2 De provincie werkt samen met andere overheden aan het Toekomstbeeld OV.

3.3 De provincie levert samen met de Vervoerregio Amsterdam een vervolg op het onderzoek naar Bus Rapid Transit/Metrobus op de corridor Haarlem-Schiphol-Amsterdam, gericht op pilots en quick wins.

3.4 De provincie werkt verder aan innovaties in het openbaar vervoer vanuit het programma Innovatie Verkeer en Vervoer.

3.5 De provincie verkent welke stappen nodig zijn om de samenhang tussen bus en spoor verder te versterken.

4.1 De provincie gaat verder met de uitvoering van de Hubstrategie Noord-Holland en met de ontwikkeling van mobipunten in de Noordkop als netwerk voor hubs en deelmobiliteit.

4.2 De provincie biedt in de Noordkop met Nabogo een carpoolsysteem aan als aanvulling op het ov-systeem.

4.3 De provincie biedt als concessieverlener, in samenwerking met de regio Gooi en Vechtstreek en Amersfoort, een deelfietssysteem aan in deze gebieden.

4.4 De provincie stelt een handelingsperspectief op voor deelmobiliteit in Noord-Holland.

5.1 De provincie geeft uitvoering aan het convenant landelijke ov-toegankelijkheid door acties op te pakken uit het Uitvoeringsprogramma Bestuursakkoord Toegankelijkheid Openbaar Vervoer 2024–2028.

6.1 De provincie zet de uitvoering van de Tarievenvisie OV voort, gericht op de betaalbaarheid van het openbaar vervoer, in samenhang met de invoering van het nieuwe ov-betalen (EMV), samen met de Vervoerregio Amsterdam.

4.3 Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken

Provinciale rol

De provincie draagt zorg voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur en zorgt er daarnaast voor dat deze infrastructuur ook zo optimaal mogelijk gebruikt kan worden. Dat doen we bijvoorbeeld door de instellingen van verkeerslichten te optimaliseren, een snelle afhandeling van ongevallen en incidenten te organiseren en gebruikers goed te informeren over knelpunten en vertragingen. Dat geldt ook voor de vaarwegen. Dit betekent dat dagelijks vaarweg-inspecteurs op het water toezien op het goede en veilige gebruik van de vaarwegen. Het overgrote deel (42) van de vaarwegobjecten wordt bediend op afstand, vanuit de bediencentrale in Heerhugowaard. Op enkele plekken worden de sluizen en bruggen nog lokaal bediend.

Op de provinciale wegen worden de doorstroming en veiligheid vanuit de verkeerscentrale op afstand gemonitord (VMaaS). Weginspecteurs zorgen ervoor dat er bij knelpunten, evenementen, incidenten en ongevallen direct en adequaat kan worden gehandeld en het verkeer veilig zijn weg kan vervolgen. Daarnaast worden evenementen en werkzaamheden afgestemd met andere (weg)beheerders en zetten we (verkeers)scenario's in om overlast tot een minimum te beperken. Dit draagt bij aan een betere toegang tot mobiliteit, een robuuste en betrouwbare (digitale) infrastructuur en een grotere effectiviteit van de provinciale organisatie.

De provincie kent een groot aantal opgaven op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid en een gezonde leefomgeving, waarbij een andere, innovatieve benadering noodzakelijk is. Ook wil de provincie goed voorbereid zijn op ontwikkelingen van buitenaf die bijvoorbeeld invloed hebben op infrastructuur, bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Denk hierbij aan verdergaande digitalisering, de opkomst van deelmobiliteit, klimaatverandering en geopolitieke ontwikkelingen. In het ‘Innovatieprogramma Verkeer en Vervoer 2026-2030’ onderzoeken we deze ontwikkelingen en kijken we welke effecten deze hebben op het provinciale mobiliteitssysteem. Ook beproeven we nieuwe technologische mogelijkheden om mobiliteit slimmer, schoner en veiliger te maken. Dit doet de provincie niet alleen. We werken op dit gebied samen met overheden, bedrijven en kennisinstellingen in de regio, in Nederland en internationaal.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel						(Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)
Faciliteren gebruik infrastructurele netwerken	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	44.251 N	45.319 N	38.582 N	37.114 N	35.883 N	35.787 N
Totaal baten	-1.877 V	-2.269 V	-1.963 V	-1.978 V	-1.993 V	-2.008 V
Saldo van baten en lasten	42.374 N	43.050 N	36.619 N	35.136 N	33.890 N	33.779 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**42.374 N**	**43.050 N**	**36.619 N**	**35.136 N**	**33.890 N**	**33.779 N**

Financiële ontwikkelingen

Het structurele budget binnen dit beleidsdoel besteden we hoofdzakelijk aan verkeersmanagement, het vaste onderhoud van wegen en vaarwegen en de kapitaallasten van bestaande infrastructuur.

Lasten

De lasten dalen in 2027 met circa € 3,9 miljoen ten opzichte van 2026. Dit komt vooral door de overheveling van het VMaas-budget naar beleidsdoel 4.4 en de bijstelling van de onderhoudsbudgetten op basis van de aangescherpte meerjarige bestedingsplannen. Daarnaast leveren de geactualiseerde afschrijvingslasten op de materiële vaste activa een beperkt voordeel op van circa € 168 duizend, dat ook in latere jaren terug te zien is.

In 2028 en 2029 dalen de lasten verder met respectievelijk € 1,5 miljoen en € 1,2 miljoen als gevolg van de geactualiseerde bestedingsplannen. Hierin is voor die jaren minder werk geraamd. In 2030 blijven de lasten op vrijwel hetzelfde niveau als 2029.

Baten

De baten dalen in 2027 met circa € 0,3 miljoen door lager geraamde inkomsten uit verkeersmanagement en leges. Vanaf 2028 lopen de baten weer geleidelijk op.

Wat willen we bereiken?

De provincie wil zo effectief mogelijk gebruikmaken van het provinciaal netwerk. Nu en in de toekomst. Hierbij staan bereikbaarheid en veiligheid voor de gebruiker voorop. Naast het zo slim mogelijk beheer en onderhoud, zetten we incidentmanagement in om bij calamiteiten snel en veilig verstoring op het netwerk te verhelpen. Hiermee willen wij bereiken dat de bereikbaarheid van de regio voor weg- en vaarweggebruikers veilig is en de reistijden betrouwbaar. Om dit te bereiken zijn afspraken gemaakt in de vorm van prestatie-eisen. Deze afspraken vormen de basis voor de benodigde inzet van de medewerkers op weg en vaarweg. Met het 'Innovatieprogramma Verkeer en Vervoer 2026-2030' kijken we naar de bijdragen van innovaties aan ons mobiliteitssysteem.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met verkeersmanagementmaatregelen benut de provincie de beschikbare verkeersnetwerken zo goed mogelijk. We streven naar een optimale beschikbaarheid van de provinciale infrastructuur. We voeren onder meer de volgende activiteiten uit:

1. Verkeersmanagement op de (vaar)weg

1.1. De provincie zet verkeersmanagement in bij incidenten, zoals ongevallen of storingen. En bij geplande werkzaamheden aan de weg of vaarweg. Met regelscenario's en verkeersmaatregelen wordt het verkeer dan zo veilig mogelijk geleid en blijft de infrastructuur zo goed als mogelijk beschikbaar.

1.2. Gladheidsbestrijding

De provincie zorgt in de winterperiode voor een veilige en betrouwbare bereikbaarheid van de provinciale wegen door tijdige en doelmatige gladheidsbestrijding. Bij kans op gladheid worden preventief en curatief maatregelen ingezet, zoals strooien en sneeuwruimen. Hiermee beperken we risico's voor weggebruikers en dragen we bij aan de verkeersveiligheid en doorstroming.

2. Brug- en sluisbediening

2.1. Bruggen en sluizen bedienen we op afstand vanuit de bediencentrale in Heerhugowaard.

2.2. Daar waar het nog nodig is, kiezen we in de zomermaanden voor lokale bediening van bruggen en sluizen, vanwege de veiligheid en om veiligheidsmaatregelen goed af te stemmen bij werkzaamheden en evenementen.

3. De provincie geeft uitvoering aan het 'Innovatieprogramma Verkeer en Vervoer 2026–2030'

3.1. De provincie voert onderzoeken en verkenningen uit en houdt pilots.

We zoeken en testen slimme toepassingen, technologie en data: kansrijke innovaties die bijdragen aan ons doel om de verkeersveiligheid en bereikbaarheid te verbeteren en te zorgen voor een gezonde leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van data uit voertuigen waarmee we kunnen detecteren kan waar onderhoud aan de weg nodig is. Of aan innovaties die reizigers helpen om een goede en gezonde keuze voor een vervoermiddel te maken, bijvoorbeeld door te organiseren dat er adequate reisinformatie beschikbaar is voor het openbaar vervoer en deelmobiliteit.

Verder onderzoeken we innovaties die elders worden ontwikkeld die impact kunnen hebben op onze infrastructuur, zoals de ontwikkeling van automatische voertuigen en het gebruik van drones. Als provincie hebben we niet altijd invloed op deze ontwikkelingen, maar we kunnen als beleidsmaker, wegbeheerder of concessieverlener wel in overleg gaan of zelf maatregelen treffen om negatieve effecten te beperken.

3.2. Valideren en opschalen van beproefde innovaties

Het innovatieprogramma zorgt ervoor dat kansrijke innovaties zodanig getest en beproefd worden zijn dat de betreffende uitvoeringsorganisatie (zoals de provincie, gemeenten en bedrijven) ze kan oppakken en uitrollen. Het valideren van kansrijke innovaties gebeurt aan de hand van een aantal criteria. De belangrijkste zijn de mate waarin de innovatie bijdraagt aan de provinciale doelen, de uitvoerbaarheid en de kosten. De kennis van beproefde innovaties delen we met gemeenten en regionale en nationale samenwerkingsverbanden.

4. Vergunningverlening. De provincie verleent vergunningen en ontheffingen voor werkzaamheden, activiteiten of aanpassingen op, aan of langs (vaar)wegen. Naar verwachting neemt het aantal aanvragen verder toe, met name door de uitbreidingen en aanpassingen van het elektranetwerk. Het aantal beroep- en bezwaarprocedures stijgt naar verwachting, doordat burgers en bedrijven steeds sneller een juridische oplossing zoeken bij een conflict.

5. De provincie gaat verder met het doorvoeren van cybersecurity voor bruggen en sluizen, wegkantsystemen en bediencentrales. Hiervoor worden naast de sturingsactiviteiten (zoals pentesten, leren en ontwikkelen, rapportage en compliance, configuratiemanagement en monitoring) de maatregelen en ontwerpen bepaald voor alle provinciale assets met automatiseringscomponenten. Op de assetgroepen verkeersregelinstallaties, pompen en gemalen, bediencentrales, en tunnels intensiveren we het doorvoeren van beheersmaatregelen.

4.4 Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden

Provinciale rol

De provincie heeft de wettelijke zorgplicht voor de kapitaalgoederen. Hiertoe wordt vast en variabel onderhoud uitgevoerd. Verder ontwikkelt en verbetert de provincie waar nodig de infrastructuur om de bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid te behouden dan wel te bevorderen.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Infrastructuur verduurzamen, verbeteren en in stand houden	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	116.893 N	142.964 N	139.667 N	144.152 N	157.697 N	147.048 N
	Totaal baten	-4.702 V	-5.921 V	-4.403 V	-2.470 V	-7.075 V	-17.025 V
	Saldo van baten en lasten	112.191 N	137.043 N	135.264 N	141.682 N	150.622 N	130.023 N
	Stortingen						
4.4	Reserve Dekking Kapitaallasten OV-infras	-819 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
4.4	Reserve Dekking Kapitaallasten Weginfras	5.172 N	193 N	0 V	0 V	0 V	0 V
4.4	Reserve Groot Onderhoud vaarwegen	7.154 N	7.340 N	7.190 N	7.190 N	7.272 N	6.577 N
4.4	Reserve Groot onderhoud wegen	20.074 N	23.690 N	34.751 N	38.684 N	47.292 N	36.076 N
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	0 V	1.594 N	0 V	0 V	0 V	0 V
4.4	Reserve Kapitaallasten innovatieprojecten	7 N	9 N	0 V	0 V	0 V	0 V
4.4	Reserve Ontwikkeling prov infrastructuur	1.200 N	5.025 N	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
4.4	Reserve Dekking Kapitaallasten Weginfras	-589 V	-5.648 V	-637 V	-676 V	-676 V	-676 V
4.4	Reserve Dekking Kapitaallasten OV-infras	-68 V	-1.597 V	-1.680 V	-1.680 V	-1.680 V	-1.680 V
4.4	Reserve Ontwikkeling prov infrastructuur	-72.445 V	-37.526 V	0 V	0 V	0 V	0 V
4.4	Reserve Groot onderhoud wegen	-27.145 V	-35.089 V	-35.514 V	-37.914 V	-42.385 V	-15.264 V

4.4	Reserve Groot Onderhoud vaarwegen	−6.216 V	−5.769 V	−3.950 V	−7.950 V	−14.950 V	−2.950 V
4.4	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit	−1.498 V	−338 V	−2.177 V	−2.107 V	−2.000 V	−2.500 V
4.4	Reserve Kapitaallasten innovatieprojecten	−674 V	−672 V	−673 V	−673 V	−390 V	−390 V
	Resultaat	**36.344 N**	**88.254 N**	**132.574 N**	**136.556 N**	**143.106 N**	**149.216 N**

Financiële ontwikkelingen

Het structurele budget binnen dit beleidsdoel besteedt de provincie voornamelijk aan het groot onderhoud van wegen en vaarwegen, de gebiedscontracten, dynamisch verkeersmanagement en aan de stortingen in en onttrekkingen aan de reserves voor groot onderhoud en kapitaallasten.

Lasten

De lasten dalen in 2027 met circa € 19,0 miljoen ten opzichte van 2026. In 2026 stonden hoge bedragen geraamd voor werken door derden en grote infrastructuurprojecten waarvan een belangrijk deel pas later — vooral in 2030 — tot uitvoering komt; de ramingen voor 2027 zijn aangepast aan wat dat jaar daadwerkelijk wordt uitgevoerd. In de Kaderbrief 2027 is € 3,6 miljoen aanvullende dekking beschikbaar gesteld voor het project A9 Aansluiting Heiloo; de totale provinciale bijdrage komt daarmee op bijna € 20 miljoen.

Ook in 2028 en 2029 blijven de lasten lager dan in 2026. De lagere ramingen voor werken door derden en grote projecten werken in die jaren door. Daarnaast wordt de structurele onderbesteding op het exploitatiebudget voor beheer en onderhoud niet langer in de exploitatie verwerkt, maar in de reserve Groot Onderhoud gestort (zie Stortingen). De geactualiseerde afschrijvingslasten leveren in 2027 een voordeel op van circa € 2,2 miljoen. Dat zien we ook in latere jaren terug.

In 2030 lopen de lasten op met circa € 16,2 miljoen ten opzichte van 2029. Het zwaartepunt van een aantal grote infrastructuurprojecten en van het variabel wegonderhoud (onder de nieuwe tussencontracten gebied 2, 3 en 7) ligt in dat jaar. Kortom, er is geen sprake van meer projecten, maar van een concentratie van eerder geplande werkzaamheden in 2030.

Baten

De baten dalen in 2027 met circa € 1,5 miljoen ten opzichte van 2026, door minder bijdragen van gemeenten voor werken door derden. In 2029 en vooral 2030 lopen de baten weer op, aansluitend bij de uitvoering van die werken.

Stortingen

De storting in de reserve Groot Onderhoud wegen wordt in 2027 verhoogd met circa € 11,1 miljoen. Achtergrond is dat de huidige gebiedscontracten aflopen en worden vervangen door tussencontracten voor gebied 2, 3 en 7. De kosten daarvan vallen beduidend hoger uit door een krappere markt en een uitgebreider variabel onderhoud. Omdat het zwaartepunt van de uitgaven onder deze contracten in 2030 ligt, wordt in 2027–2029 binnen de bestaande financiële kaders ruimte gevonden en in de reserve gestort. Zo zorgen we ervoor dat de financiering op het moment van uitvoering beschikbaar is. De storting wordt gedekt uit de aframing van de stelpost ‘Vervangingen’ en uit onderbesteding op het B&U-exploitatiebudget voor beheer en onderhoud, in lijn met het structurele patroon van voorgaande jaren. Het betreft geen vrije ruimte en geen nieuwe projecten, maar een meerjarige financieringsopbouw binnen de bestaande kaders.

Onttrekkingen en vrijval

De totale onttrekkingen aan en vrijval uit de reserves nemen in 2027 met circa € 57,6 miljoen af ten opzichte van 2026. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door twee incidentele effecten in 2026. Ten eerste vond in dat jaar een vrijval plaats van circa € 38,8 miljoen uit de reserve Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur. Daarnaast werd in 2026 incidenteel meer onttrokken aan de reserve Groot Onderhoud Wegen ter dekking van hogere onderhoudsuitgaven.

Een aandachtspunt betreft de reserve Ontwikkeling Provinciale Infrastructuur. Op basis van de huidige meerjarige prognose komt de stand van deze reserve ultimo 2030 uit op circa € 1,3 miljoen negatief. Bij de verdere uitwerking van de begroting en het meerjarenperspectief wordt bezien op welke wijze dit financieel wordt verwerkt en opgelost.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie vervangt en verbetert de provinciale infrastructuur en breidt deze uit. We lossen verkeersveiligheidsknelpunten op en verbeteren openbaarvervoerhaltes. Dit binnen de opgestelde beleidskaders en kwaliteitseisen die zijn vastgelegd in de 'Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2024–2027' en de investeringsstrategie voor de Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi) 2024–2028.

2. De provincie onderhoudt en beheert de provinciale infrastructuur op basis van een afweging (kosten, prestaties en risico's). Wij zijn daarbij een goede samenwerkingspartner die efficiënt omgaat met maatschappelijk geld.

3. We committeren ons aan het landelijke klimaatakkoord en de gemaakte afspraken voor het tegengaan van klimaatverandering. Gedurende de levenscyclus van onze assets bouwen we klimaatadaptief, dragen we bij aan het verminderen van CO2-uitstoot en het beperken van hinder, zoals stank- en geluidsoverlast.

4. De provincie werkt aan een efficiënter gebruik van het wegennet door innovatieprojecten, waaronder smart mobility-toepassingen in samenwerking met partners. Dit naast de lopende maatregelen, zoals incidentmanagement, verkeersmanagement en het optimaal bedienen van de (vaar)wegen.

5. Door goed beheer en onderhoud van ons areaal dragen we bij aan bereikbaarheid, verkeersveiligheid en een veilige leefomgeving.

6. Als provincie hebben we veiligheid hoog in het vaandel staan. Naast het constant streven naar de optimale veiligheid op onze weg- en vaarwegnetwerk, besteden we ook veel aandacht aan het veilig werken.

Wat gaan we daarvoor doen?

De provincie geeft uitvoering aan het 'integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur 2025–2029' (iMPI). Een actueel overzicht van de infraprojecten in studie-, plan- en realisatiefase staat in het iMPI, dat jaarlijks wordt opgesteld en halverwege de looptijd wordt geactualiseerd. Hieronder valt het uitvoeren van projecten in studie- en realisatiefase. Voor de komende jaren zijn in ieder geval enkele oevertrajecten, kunstwerken en remmingswerken voorzien voor het doorlopen van de studiefase. In 2027 bevinden zich meerdere projecten in de realisatiefase, waaronder diverse kunstwerken, oevertrajecten, HOV-verbindingen en wegreconstructies.

1.2. De beschikbaarheid van de provinciale infrastructuur hangt ook af van de beschikbaarheid van de infrastructuur van de omliggende wegbeheerders. Hierover voert de provincie dan ook met verschillende partijen gesprekken, met als doel deze beschikbaarheid te optimaliseren en te borgen.

2.1. Bij de uitvoering van projecten hanteert de provincie duurzaamheid en natuurinclusief bouwen als belangrijk criterium. Ook bevorderen we de biodiversiteit langs oevers en in bermen. Bijvoorbeeld door natuurvriendelijk maaibeheer en de aanleg en het beheer van natuurvriendelijke oevers.

2.2. Om de infrastructuur te beheren en in stand te houden, wordt vast en variabel onderhoud uitgevoerd. Dit werk besteden we uit aan aannemerscombinaties. In de periode 2027–2030 wordt geleidelijk overgegaan naar contracten per assetgroep. Hierbij kan nog worden gediversifieerd naar contracten voor vast en voor variabel onderhoud. Het programmeren en plannen van werkzaamheden wordt dan weer binnen de eigen organisatie uitgevoerd.

Een totaaloverzicht van de gebiedscontracten en de lopende variabele onderhoudsprojecten naar nieuwe onderhoudscontracten is opgenomen in het iMPI.

3.1. Om te kunnen voldoen aan de klimaat opgave zullen er projecten worden ingericht die op basis van Industrieel Flexibel en Demontabel (IFD) worden uitgevraagd. Daarvoor zal de regelgeving worden aangepast en met de markt gekeken worden op welke wijze dit in uitvoering kan worden opgenomen.

3.2. Bij onderhoud en vervanging streven we bij het opdragen van werkzaamheden naar een zo groot mogelijke bijdrage in het behalen van de klimaatdoelstellingen.

4.1. Voor slimme logistiek stimuleert de provincie goederenvervoer over water door de principes van het ‘metropolitaan hubsysteem’ toe te passen. Met inzet van data maken we de impact ervan zichtbaar.

4.2. Met een proef wil de provincie het in- en uitstappen in het ov versnellen. Dat doen we met slimme technieken en het verkennen van verdere automatisering voor zowel drukke lijnen als ontsluitingsgebieden.

4.3. De provincie stimuleert actieve mobiliteit en het eenvoudig overstappen op andere vervoersvormen door uitwerking te geven aan de hubstrategie. Dat doen we door het voorzieningenniveau van hubs aan te passen, gebruikersonderzoek te doen en samen met gemeenten pilots uit te voeren.

4.4. De provincie stimuleert duurzaam reizen door bij wegwerkzaamheden en bij evenementen maatregelen uit de toolbox ‘Smart Mobility in te zetten. We geven hier bekendheid aan, met als doel dat er gebruik wordt gemaakt van deze maatregelen.

4.5. In samenwerking met marktpartijen en wegbeheerders gebruikt de provincie data uit voertuigen om de verkeersveiligheid te verhogen.

4.6. De provincie toetst de toekomstvastheid van mobiliteitsontwikkelingen op basis van omgevingsscenario’s.

In omgeving scenario's zal met samenwerkende partijen gekekenn worden op welke wijze de toekomstvastheid kan worden vormgegeven. Hiervoor zal er overleg gevoerd worden om te komen tot langjarige oplossingen.

4.7. Met deelname aan het Nationale Groeifonds-project TBL (‘Toekomstbestendige Leefomgeving’) stimuleert de provincie innovaties op het gebied van standaardisatie, levensduurverlenging en datagedreven werken. We passen deze innovaties toe binnen verschillende projecten.

5.1. Het vast en variabel onderhoud is belegd bij gebiedscontractanten via Gebiedscontracten.

5.2. Onderhoudsaspecten die moeilijk passen in een gebiedscontract zijn omwille van efficiency centraal belegd. Denk aan de centrale brugbediening, dynamisch verkeersmanagement en gladheidscoördinatie.

5.3. In 2027 gaat de provincie verder met het aanbestedingstraject voor de nieuwe onderhoudscontracten die de huidige gebiedscontracten gaan vervangen. Voor de nieuwe onderhoudscontracten gaan we bekijken of het variabel onderhoud past binnen de nieuwe contracten.

6.1. Om de veiligheid te verbeteren en veilig werken te stimuleren is gedragsverandering nodig. Om die reden zetten we de Safety Culture Ladder (SCL) in. Ons doel is het behalen van de volgende stap op de veiligheidsladder binnen B&U: trede 3 (SCL3). Dat doen we in een periode van 3 jaar.

Om deze volgende stap te kunnen zetten, zijn trainingen, interne campagnes en begeleiding bij gedrags- en cultuurverandering nodig. Het aanpassen en borgen van de werkwijzen in de organisatie, het versterken van kennis en eigenaarschap binnen teams en de voorbereiding op en uitvoering van de certificeringsaudit zijn trajecten waar wij het komende jaar aandacht aan besteden. Op deze manier wordt niet alleen de invoering van SCL3 mogelijk, maar is er ook aandacht voor een zorgvuldige toetsing en duurzame verankering in de dagelijkse praktijk van B&U.

Verbonden partijen

Programma 4 Bereikbaarheid

Verbonden partij	Doel
Coöperatieve Vereniging Samenwerkingsverband DOVA U.A.	Ontwikkelen van een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt openbaar vervoer.
Beheersregeling Amstel	Het beheer van de Amstel

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

Doelen

5. Natuur en landelijk gebied
5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur
5.2 Beheren van natuur
5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen
5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water
5.5 Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied
5.6 Versterken kansrijke landbouw

Maatschappelijk doel

De provincie Noord-Holland bouwt aan een vitaal en leefbaar landelijk gebied met economisch toekomstperspectief. In dit landelijk gebied zijn natuur, bodem, water en landbouw in balans en kunnen mensen prettig wonen, werken en recreëren. De provincie zorgt voor voldoende en kwalitatief goed en gezond water, versterkt de biodiversiteit en draagt zorg voor de kwaliteit van het landschap. Dat doen we samen met de waterschappen, natuurbeheerders, agrariërs en andere partijen. Daar waar nodig maken we keuzes, in afstemming met de landelijke aanpak ‘Ruimte voor landbouw en natuur’.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel
(Min is voordelig)

5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	93.967	N
5.2	Beheren van natuur	90.000	N
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	7.164	N
5.4	Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water	2.294	N
5.5	Regisseren Programma Landelijk Gebied	26.964	N
5.6	Versterken kansrijke landbouw	7.520	N
	Totaal lasten	**227.909**	**N**
5.1	Beschermen en ontwikkelen van natuur	-14.460	V
5.2	Beheren van natuur	-1.513	V
5.3	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	0	V
5.4	Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water	-1.446	V
5.5	Regisseren Programma Landelijk Gebied	-11.290	V
5.6	Versterken kansrijke landbouw	0	V
	Totaal baten	**-28.709**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**199.200**	**N**
	Stortingen	19.373	N
	Onttrekkingen	-107.536	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**111.037**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur

Provinciale rol

De provincie beschermt natuurgebieden en kwetsbare landschappen. Dit doen we op grond van landelijke en provinciale wet- en regelgeving, zoals de Omgevingswet en de Noord-Hollandse omgevingsvisie met bijbehorende omgevingsverordening. De provincie draagt bij aan de doelen voor natuur, water en klimaat. We hebben hierbij de taak natuurgebieden te ontwikkelen, te herstellen en te beheren, evenals het stimuleren van recreatieve mogelijkheden voor bewoners en bezoekers.

De provincie werkt al actief aan een eigen Programmamatische aanpak Natuurherstel en Stikstofreductie (wordt nog overwogen om een programma van te maken). Samen met sectoren en gebiedspartners werken we aan geborgd natuurherstel, geborgde vermindering van stikstofemissies, juridisch houdbare vergunningverlening en monitoring. Aan de basis van deze aanpak ligt een overeenkomst die de provincie Noord-Holland heeft gesloten met vier agrarische organisaties. Uiterlijk in 2035 moet de stikstofuitstoot uit de landbouw met 30 procent zijn verminderd. De overeenkomst is gericht op natuurherstel én op het behoud van toekomstperspectief voor boeren. De provinciale aanpak wordt verder uitgewerkt en

vastgesteld. De landelijke kaders en maatregelen sluiten aan op deze provinciale aanpak, waaronder de ‘Samenhangende aanpak Landbouw, Natuur en Stikstof’ (Kamerbrief 27 maart 2026) en ‘Weer ruimte voor boer, natuur en bouw' (Kamerbrief 26 juni 2026). We werken landelijke regelingen en beleidsontwikkeling nader uit, gericht op de doelen zoals genoemd in de Vogel- en Habitatrichtlijnen, de Natuurherstelverordening, de Kaderrichtlijn Water en de klimaatafspraken.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Beschermen en ontwikkelen van natuur	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	43.307 N	65.527 N	93.967 N	99.355 N	76.590 N	73.968 N
Totaal baten	−7.741 V	−18.591 V	−14.460 V	−14.001 V	−16.678 V	−13.448 V
Saldo van baten en lasten	35.566 N	46.936 N	79.507 N	85.354 N	59.912 N	60.520 N
Stortingen						
5.1 Reserve Groen	122.522 N	115.337 N	13.215 N	12.961 N	12.961 N	12.961 N
5.1 Reserve Groene Uitweg	3.797 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve Kapitaallasten Groen	−32 V	199 N	0 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve Oostelijke Vechtplassen	4.058 N	3.099 N	58 N	58 N	58 N	58 N
5.1 Reserve Subsidies Groene Uitweg	1.730 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve verleende subsidies 5.1.1	3.273 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Onttrekkingen						
5.1 Reserve Groen	−37.238 V	−42.036 V	−77.414 V	−89.484 V	−64.499 V	−74.734 V
5.1 Reserve Kapitaallasten Groen	−79 V	−69 V	−75 V	−75 V	−75 V	−75 V
5.1 Reserve Groene Uitweg	−6.397 V	−864 V	−2.862 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve Oostelijke Vechtplassen	−4.848 V	−2.798 V	−4.248 V	−3.876 V	−1.745 V	−2.174 V
5.1 Reserve Laag Holland	−97 V	−438 V	0 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve verleende subsidies 5.1.1	−6.392 V	−4.549 V	−2.968 V	0 V	0 V	0 V
5.1 Reserve Subsidies Groene Uitweg	−1.243 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Resultaat	**114.620 N**	**114.817 N**	**5.213 N**	**4.938 N**	**6.612 N**	**−3.445 V**

Financiële ontwikkelingen

Lasten:

De begrote lasten voor dit beleidsdoel volgen de programmering en de planning, zoals die zijn uitgewerkt voor het Programma Natuurnetwerk (PNN) 2027. Dit verklaart de verschillen tussen de jaren van de lasten en de begrote onttrekkingen aan de reserve Groen, de reserve Oostelijke Vechtplassen en de reserve Groene Uitweg.

Baten:

De grootste verschillen tussen de jaren aan de batenkant komen voor rekening van de SPUK's (specifieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk) voor het Programma Natuur (L16 en L33). Ze hangen samen met de geraamde bestedingsritmes van de aangevraagde subsidies uit de uitvoeringsregelingen die voor deze SPUK's zijn opengesteld. Deze baten lopen gelijk op met de geraamde lasten voor deze SPUK's.

Stortingen:

Bij de Kaderbrief 2026 is besloten om € 200 miljoen te storten in de Reserve Groen. Deze extra stortingen zijn terug te zien in de jaren 2025 en 2026. Daartegenover zien we hogere uitgaven en onttrekkingen in de jaren daarna.

Wat willen we bereiken?

1. Het doel van de provincie is volledige realisatie van het Noord-Hollandse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2040, ter versterking van ecosystemen en biodiversiteit.

2. De provincie werkt aan het herstel van de natuur in de veertien Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden, waarbij de effecten van drukfactoren zoals stikstofneerslag, invasieve exoten, bemesting en ongunstige hydrologische condities waaronder lage waterpeilen zijn verminderd. De twaalf meest stikstofgevoelige gebieden hebben prioriteit.

3. Met het Programmamatische aanpak Natuurherstel en Stikstofreductie werkt de provincie samen met landbouwpartijen, , natuurbeheerders, gemeenten, waterschappen , bouw en industrie aan een duurzame en aantoonbaar, geborgde vermindering van de stikstofuitstoot. Zo versterken we het natuurherstel En creëren we ruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen, zoals woningbouw en verduurzaming van bedrijven.

4. In veengebieden streeft de provincie naar een verminderde uitstoot van broeikasgassen, afgeremde bodemdaling en een klimaatbestendige en robuuste inrichting van het water- en bodemsysteem. Veenoxidatie is beperkt door vernatting, waardoor ook de biodiversiteit is verbeterd en het systeem beter aansluit bij de natuurlijke omstandigheden. Deze ontwikkeling draagt bij aan een duurzaam en toekomstbestendig landelijk gebied, waarin landbouw, natuur en water in balans zijn.

5. Het doel van de provincie is een toename van bomen en bos in Noord-Holland, waardoor de koolstofvastlegging is versterkt en wordt bijgedragen aan het tegengaan van klimaatverandering, een grotere biodiversiteit en meer recreatieruimte.

6. De provincie streeft naar voldoende ruimte voor recreatie in Noord-Holland, met een beleefbaar en toegankelijk landschap. Dit draagt bij aan een gezond en aantrekkelijk leefklimaat, een sterke natuur en een duurzame economie. De vrijetijdssector is vitaal en duurzaam, en agrotoerisme versterkt zowel het platteland als de landbouwsector.

7. Agrarisch natuurbeheer draagt bij aan ecologisch herstel in het landbouwgebied. Het doel van de provincie is een toename van het areaal en de effectiviteit van het beheer, waardoor overgangszones zijn versterkt, landschapselementen zijn gerealiseerd en de leefgebieden van weide- en akkervogels zijn verbeterd. Hiermee wordt ook bijgedragen aan het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)-doelen buiten natuurgebieden.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. De provincie realiseert het Natuurnetwerk Nederland (NNN) volgens de geactualiseerde Realisatiestrategie NNN (2025). We maken onderscheid tussen focusgebieden en buiten-focusgebieden. In de focusgebieden nemen we een actieve regierol en zetten we extra capaciteit en middelen in voor natuurrealisatie. In de buiten-focusgebieden faciliteren en stimuleren we andere partijen, onder andere door het benutten van kansen en het openstellen van subsidieregelingen.

2. Rond de Natura 2000-gebieden zorgt de provincie samen met beheerders en andere overheden voor de uitvoering van maatregelen voor natuurherstel, met prioriteit voor stikstofgevoelige natuur. Onderdeel daarvan zijn overlevingsmaatregelen om verslechtering te voorkomen, zoals maaien en plaggen. Dit gebeurt naast de systeemherstelmaatregelen, om de ecologische condities structureel te verbeteren, zoals ingrepen in de waterhuishouding en het graven van kerven in de duinen. Hiermee verminderen we de stikstofdepositie op kwetsbare natuur. De uitvoering sluit aan bij de Natura 2000-beheerplannen en natuurdoelanalyses. Zie verder paragraaf 5.6.

3. De provincie werkt de stikstofaanpak verder uit zoals beschreven in paragraaf 5.6. We realiseren de NNN-opgaven en zorgen voor uitvoering van natuurherstelmaatregelen zoals benoemd onder 1 en 2. Daarnaast verbeteren we de natuurkwaliteit in brede zin, onder andere via het stelsel Agrarisch Natuurbeheer.

4. De provincie streeft naar vermindering van de uitstoot van de broeikasgassen en remmen van de bodemdaling door maatregelen in veengebieden, zoals vernatting en aanpassing van het beheer. We combineren deze maatregelen met andere opgaven in het landelijk gebied, zoals versterking van weidevogelgebieden, verbetering van waterkwaliteit, aanleg van groenblauwe dooradering, vermindering van stikstofuitstoot en versterking van biodiversiteit. We werken gebiedsgericht en houden rekening met randvoorwaarden zoals zoetwaterbeschikbaarheid en wateroverlast. Daarbij ondersteunen we de transitie naar een duurzaam, water- en bodemrobuust en toekomstbestendig landelijk gebied en agrarische bedrijfsvoering.

5. Om de koolstofvastlegging in bomen en bos te bevorderen, voert de provincie ons aandeel in de landelijke Bossenstrategie uit. We werken samen met partners aan uitbreiding en versterking van bos en bomen. Met behulp van SPUK's vanuit het Rijk geven we subsidies voor boscompensatie en bosrevitalisering aan gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. We zetten in op bosaanleg, boscompensatie, bosrevitalisering en het vergroten van het aantal bomen buiten het bos, bijvoorbeeld via agroforestry. Hiermee vergroten we de koolstofvastlegging en dragen we bij aan biodiversiteit en recreatieve waarde.

6. De provincie houdt natuurgebieden zo veel mogelijk toegankelijk voor recreatie, zoals wandelen en fietsen. Tegelijk beschermen we kwetsbare natuur door waar nodig maatregelen te nemen tegen overbelasting, bijvoorbeeld door voorzieningen elders te faciliteren. We stimuleren recreatieve toegankelijkheid en spreiding van bezoekers, onder andere via informatievoorziening over bestemmingen en routes, ondersteuning van agrotoerisme en onderhoud van het netwerk aan boerenlandpaden.

De provincie werkt het stelsel Agrarisch Natuurbeheer (ANB) uit in samenhang met het rijksbeleid. We combineren beheermaatregelen met inrichting, zodat het grondgebruik beter aansluit bij de natuurdoelen. Waar nodig zetten we herwaardering en ruiling van gronden in om dit financieel mogelijk te maken. Specifieke aandachtsgebieden zijn de leefgebieden voor de grutto en gebieden in en rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

5.2 Beheren van natuur

Provinciale rol

De provincie is op grond van de Omgevingswet verantwoordelijk voor de instandhouding en het herstel van in het wild levende planten en dieren en hun leefgebieden. Ook het treffen van maatregelen voor Natura 2000-gebieden is een wettelijke verantwoordelijkheid. Door goed beheer van gebieden, creëren we gunstige condities voor biodiversiteit en natuurbeleving, gaan we de ontwikkeling van ongewenste soorten tegen en voorkomen we schade.

De provincie voert hierbij de regie door koersbepaling en kaderstelling, De uitvoering ligt bij (gecertificeerde) beheerders, zoals terreinbeherende organisaties, natuur- en agrarische collectieven, recreatieschappen en wildbeheereenheden. Bij dit alles houdt de provincie rekening met ontwikkelingen van factoren zoals recreatie en beheer van de natuurgebieden.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Beheren van natuur	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	78.633 N	100.516 N	90.000 N	90.302 N	86.601 N	87.130 N
Totaal baten	-2.867 V	-1.373 V	-1.513 V	-1.523 V	-1.035 V	-1.045 V
Saldo van baten en lasten	75.766 N	99.143 N	88.487 N	88.779 N	85.566 N	86.085 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**75.766 N**	**99.143 N**	**88.487 N**	**88.779 N**	**85.566 N**	**86.085 N**

Financiële ontwikkelingen

De grootste uitgaven binnen dit budget betreffen de kosten voor faunaschade, natuurbeheer en de recreatieschappen.

Ten opzichte van 2026 stijgen de lasten vanaf 2027 structureel met € 1 miljoen per jaar door de overheveling van het budget van Waterrecreatie (BD 5.4) naar het budget voor de Recreatievoorziening. Zodat alle middelen voor recreatie voortaan onder het beleidsdoel 5.2 vallen.

Ten opzichte van 2026 dalen de lasten vanaf 2027 structureel met € 2,3 miljoen per jaar. De budgetten voor het Interprovinciaal Overleg (IPO) worden met ingang van 2027 centraal begroot in beleidsdoel 1.4.

Voor het budget voor Natuurbeheer is bij de Kaderbrief 2025 (Tabel 5.2 regel L) budget beschikbaar gesteld voor het oplossen van het tekort (agrarisch) natuurbeheer. Voor de jaren vanaf 2029 wordt een hoger bedrag dan de jaren daarvoor voorzien. Voor de jaren 2026 t/m 2028 hebben we via de Meicirculaire 2026 een Decentralisatie uitkering ontvangen van € 6,6 miljoen per jaar voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.

Voor uitvoering van motie M80-2026 aangenomen bij de Kaderbrief 2027 (Taskforce tbv toerismespreiding en veiligheid versterken) wordt voor de jaren 2027 t/m 2030 een bedrag van € 100.000 per jaar toegevoegd aan het budget voor Recreatie.

Voor uitvoering van motie M88-2026 aangenomen bij de Kaderbrief 2027 (Natuurtoiletten) wordt voor 2027 een bedrag van € 50.000 toegevoegd aan het budget voor Recreatie.

In de Kaderbrief 2027 is vanaf het jaar 2027 extra budget beschikbaar gesteld voor 'Faunaschade op prijspeil 2026 brengen' (KB 2027, Tabel 4, regel Ta).

In de Kaderbrief 2027 is vanaf het jaar 2027 minder budget beschikbaar gesteld in verband met het 'niet vergoeden houtduiven' (KB 2027, Tabel 4, regel Tb). In 2026 is hiermee nog geen rekening gehouden. Dat is de voornaamste oorzaak van de hogere lasten in 2026 ten opzichte van 2027.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie faciliteert het beheer van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en agrarische natuurgebieden volgens de beleidsdoelen en criteria die landelijk zijn opgesteld.

2. We streven naar behoud en versterking van de weidevogelpopulatie zoals die van oudsher in Noord-Holland voorkomt.

3. De provincie stelt de beheerders van de Natura 2000-gebieden in staat om te voldoen aan de landelijke beleidsdoelen, volgens de afspraken die Rijk en provincies maken.

4. De provincie streeft naar de versterking van de biodiversiteit door bescherming en het herstel van bedreigde dier- en plantsoorten in Noord-Holland.

5. We streven naar de beperking van de negatieve effecten van invasieve exoten in Noord-Holland, ter bescherming van inheemse soorten en ecosystemen.

6. De provincie werkt samen met andere overheden en beheerders aan een gedragen aanpak voor het beperken van de risico's van natuurbranden.

7. De provincie draagt bij aan het beheer van voldoende passende en aantrekkelijke recreatiegebieden en recreatieve routes.

8. De waterrijke provincie Noord-Holland biedt veel mogelijkheden voor recreatie op of rondom het water, die goed benut worden.

9. Faunaschade in de provincie is zoveel mogelijk voorkomen en beperkt. Tegemoetkomingen voor resterende schade worden zorgvuldig en volgens geldend beleid afgehandeld. Faunabeheer vindt plaats met inachtneming van dierenwelzijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. De provincie stelt het 'Natuurbeheerplan (NBP)' vast en verstrekt subsidies via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Dit betreft zowel beheersubsidies voor natuurgebieden als subsidies voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb).

2. De provincie voert het landelijke 'Aanvalsplan Grutto' uit en zorgt voor provinciale doorwerking hiervan, met een breed pakket aan maatregelen om de populaties van boerenlandvogels (weide- en akkervogels) stabiel te houden.

3. De provincie Noord-Holland stelt de beheerplannen vast voor veertien Natura 2000-gebieden. Samen met belanghebbenden uit de omgeving, zoals (agrarische) ondernemers, gemeenten en natuur-, recreatie- en waterbeheerders, monitoren we de kwaliteit van de natuur en de staat van instandhouding voor alle doelen van de beheerplannen.

4. Als het gaat om passieve soortenbescherming kunnen gemeenten in afstemming met de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord werken aan een soortenmanagementplan, als onderbouwing voor een gebiedsgerichte ontheffing. Voor de actieve soortenbescherming voeren we projecten uit om specifieke, kwetsbare soorten te beschermen. Dit doen we in samenwerking met onder meer natuurbeheerders en soortenorganisaties.

5. De provincie werkt samen met partners aan de aanpak van invasieve exoten, met inzet op bestrijding en beheersing van invasieve planten en dieren, samenwerking, monitoring, kennisuitwisseling en de ontwikkeling van handelingsperspectieven. De bestrijding van invasieve exoten focust op natuurgebieden en wordt gestimuleerd door jaarlijks een subsidieregeling voor invasieve exotische planten open te stellen en is onderdeel van de lopende subsidies voor natuurherstel. Voor beheer van invasieve vogelsoorten zoals de rosse stekelstaart en Nijlgans subsidieert de provincie de Faunabeheereenheid Noord-Holland (FBE).

6. De provincie stelt een Provinciaal Natuurbrandbeheersingsplan op en werkt samen met veiligheidsregio's, gemeenten en terreinbeheerders beheer- en inrichtingsmaatregelen uit voor gebieden met een verhoogd natuurbrandrisico. De maatregelen zijn gericht op preventie en mitigatie van natuurbranden.

7. De provincie neemt deel aan vijf recreatieschappen en draagt zo bij aan het beheer van natuurgebieden. Daarnaast zetten we ons in om vanuit de ‘Visie Recreatie & Toerisme Noord-Holland 2030’ en de ‘Visie Waterrecreatie Noord-Holland 2030’ inwoners en bezoekers optimaal te faciliteren.

8. De provincie stimuleert de ontwikkeling van waterrecreatie, ontwikkelt het vaarnetwerk voor de kleinere recreatievaart, ondersteunt voorzieningen en diensten (zoals cleanup-acties) en neemt deel aan het convenant ‘Varen doe je samen’, voor voorlichting over veiligheid op het water.

9. De provincie komt faunaschade tegemoet: de provincie heeft de wettelijke plicht om agrarische ondernemers een tegemoetkoming te geven voor schade aan gewassen door beschermde diersoorten. Dit geldt wanneer ondernemers de schade niet voldoende kunnen voorkomen of beperken, bijvoorbeeld omdat beschermde soorten niet mogen worden verjaagd of bestreden.

   De provincie faciliteert de uitvoering van het nieuwe 'Faunabeheerplan Ganzen 2025–2031', zoals is vastgesteld door de 'Faunabeheereenheid Noord-Holland' (FBE). We stellen extra middelen beschikbaar voor ganzenbeheer, versterken de regionale samenwerking en stimuleren en faciliteren gecoördineerd populatiebeheer en ondersteuning in het veld. In 2026 is de nieuwe werkwijze provinciebreed van start gegaan. In de eerste helft van het jaar is de beoogde aanpak van de populatie grauwe ganzen succesvol in uitvoering gebracht. Op Texel waar dit nieuwe beheer al langer in uitvoering is, is in de eerste helft van 2026 een reductie van de omvang van de faunaschade te zien. Zoals in het faunabeheerplan is aangegeven loopt deze aanpak door in 2027 en 2028. Naast de extra beheerinspanning wordt ook onderzoek uitgevoerd, onder andere naar schade veroorzaakt in de winter. Bij de uitvoering van het beheer en bij de onderbouwing van faunabeheerplannen borgen we dat rekening wordt gehouden met dierenwelzijn.

5.2.b Faunaschade

Faunaschade is onderdeel van beleidsdoel 5.2 en de doelstellingen zijn hierboven toegelicht. Om een goed beeld te geven van dit onderdeel van de begroting wordt in deze paragraaf duiding gegeven aan dit specifieke onderdeel van beleidsdoel ‘beheren van natuur’.

Wat willen we bereiken?

Faunaschade in de provincie is zoveel mogelijk voorkomen en beperkt. Tegemoetkomingen voor resterende schade worden zorgvuldig en volgens geldend beleid afgehandeld. Faunabeheer vindt plaats met inachtneming van dierenwelzijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

De provincie komt faunaschade tegemoet: de provincie heeft de wettelijke plicht om agrarische ondernemers een tegemoetkoming te geven voor schade aan gewassen door beschermde diersoorten. Dit geldt wanneer ondernemers de schade niet voldoende kunnen voorkomen of beperken, bijvoorbeeld omdat beschermde soorten niet mogen worden verjaagd of bestreden.

De provincie faciliteert de uitvoering van het nieuwe 'Faunabeheerplan Ganzen 2025–2031', zoals is vastgesteld door de 'Faunabeheereenheid Noord-Holland' (FBE). We stellen extra middelen beschikbaar voor ganzenbeheer, versterken de regionale samenwerking en stimuleren en faciliteren gecoördineerd populatiebeheer en ondersteuning in het veld. In 2026 is de nieuwe werkwijze provinciebreed van start gegaan. In de eerste helft van het jaar is de beoogde aanpak van de populatie grauwe ganzen succesvol in uitvoering gebracht. Op Texel waar dit nieuwe beheer al langer in uitvoering is, is in de eerste helft van 2026 een reductie van de omvang van de faunaschade te zien. Zoals in het faunabeheerplan is aangegeven loopt deze aanpak door in 2027 en 2028. Naast de extra beheerinspanning wordt ook onderzoek uitgevoerd, onder andere naar schade veroorzaakt in de winter. Bij de uitvoering van het beheer en bij de onderbouwing van faunabeheerplannen borgen we dat rekening wordt gehouden met dierenwelzijn.

Wat gaat dat kosten?

Binnen de totale lasten van € 90 miljoen in 2027 voor beleidsdoel 5.2, is € 39 miljoen gereserveerd voor faunabeheer en faunaschade. Naast de vergoedingen voor schade, zit hier ook budget in voor aanvullend beheer. De verwachting is dat door de huidige maatregelen om schade te verminderen, de lasten de komende jaren gaan dalen. Indien er mee- of tegenvallers zijn binnen de posten voor faunabeheer en faunaschade heeft dit geen invloed op de andere taken en doelstellingen binnen beleidsdoel 5.2.

5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen

Provinciale rol

De provincie werkt in de regio’s samen met partners aan de integrale uitvoering van meerdere doelen. Daarbij vervult de provincie verschillende rollen, afhankelijk van de opgaven die voorliggen.
Als middenbestuur is de provincie toegerust om partijen te verbinden, kennis te genereren en te delen, en verschillende doelen en programma’s te integreren.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	14.705 N	21.616 N	7.164 N	3.306 N	3.182 N	2.715 N
	Totaal baten	−515 V	−2.567 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	14.190 N	19.049 N	7.164 N	3.306 N	3.182 N	2.715 N
	Stortingen						
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	1.000 N	1.000 N	1.000 N	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	−2.180 V	−4.455 V	−755 V	−300 V	−130 V	0 V
5.3	Reserve Subsidies Cofinanciering Waddenzee	−253 V	−3.413 V	−3.857 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**12.756 N**	**12.181 N**	**3.552 N**	**3.006 N**	**3.052 N**	**2.715 N**

Financiële ontwikkelingen

- De begrote lasten vanaf 2027 zijn lager dan in 2026, omdat 2026 het laatste jaar is van de Decentralisatie Uitkering Waddengebied (€ 9,6 miljoen).
- De storting in de reserve Cofinanciering Waddenzee is geraamd tot en met 2027, dit is gebaseerd op het 'Investeringskader Waddengebied 2017–2026' (Kaderbrief 2020, 5.2.1 regel R).
- De onttrekking uit de reserve Cofinanciering Waddenzee is in 2026 hoger ten opzichte van 2027. Deze onttrekking is vooral gebaseerd op het in 2026 opengestelde bedrag van € 3,1 miljoen voor de 'Uitvoeringsregeling subsidie cofinanciering Waddenfonds'.
- Ten opzichte van 2027 dalen de lasten vanaf 2028 met € 3,9 miljoen. Dit komt door lagere uitgaven en doordat er minder uit de reserve Cofinanciering Waddenzee wordt gehaald. In de jaren daarna nemen de onttrekkingen verder af, onder andere omdat het Waddenfonds per 1 januari 2030 stopt. In de aanloop daarnaartoe worden naar verwachting minder en kleinere projecten gestart. Tegelijk kan er juist behoefte zijn aan extra cofinanciering voor een beperkt aantal grotere gebiedsontwikkelingsprojecten. Dat kan er tijdelijk voor zorgen dat er meer middelen nodig zijn, ondanks de dalende trend op de langere termijn.
- Ten opzichte van 2026 dalen de lasten en baten vanaf 2027 met € 2,6 miljoen, dit heeft betrekking op de SPUK Impuls Veenweiden (L10) (SPUK staat voor: specifieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk).
- In de Kaderbrief 2027 is vanaf het jaar 2026 extra budget beschikbaar gesteld voor 'Waddengebied' (Tabel 3.3 regel Y).

De grootste uitgaven betreffen de kosten voor het waddengebied en de subsidie voor de vrijwilligers in het groen.

Wat willen we bereiken?

1. Via de aanpak Groen Kapitaal streeft de provincie naar structurele versterking van natuur en biodiversiteit, door deze te integreren in ruimtelijke en economische ontwikkelingen. Dit gaat

bijvoorbeeld om natuurinclusief bouwen en meer aandacht voor natuur bij de inpassing van zonnevelden en windparken.

2. Via het programma 'Betrekken bij Groen' worden zoveel mogelijk vrijwilligers actief betrokken bij natuur en landschapsbeheer. Deze vrijwilligers leveren een grote bijdrage aan het beheer van, de kennis over en betrokkenheid bij natuur en landschap.

3. Het gebied Groene Hart kent dusdanige complexe opgaven, dat het de status van NOVEX-gebied heeft. In een NOVEX-gebied werken Rijk en regio, waaronder de provincie, samen aan grote, complexe ruimtelijke opgaven en ontwikkelingen. Het streven is vermindering van broeikasgasuitstoot, vermindering van de bodemdaling, een toekomstbestendige agrarische sector, bescherming van landschap en een goed woon- en werkgebied.

4. De nationale parken Duinen van Texel en Zuid-Kennemerland richten zich op natuurbescherming en -ontwikkeling, landschappelijke beleving, recreatie (inclusief het beheersen van de recreatiedruk in natuurgebieden), educatie, promotie en onderzoek. De provincie heeft belang bij de ontwikkeling van de nationale parken tot robuuste, kwalitatief hoogstaande natuur- en recreatiegebieden.

5. Samen met de provincies Groningen en Fryslân streeft Noord-Holland naar een Waddengebied dat in 2050 veilig, vitaal en veerkrachtig is. De Waddenzee is duurzaam beschermd en ontwikkeld als natuurgebied, met behoud van het unieke open landschap. Er is een goede balans tussen ecologie en economie, waarbij natuurherstel, leefbaarheid en duurzame economische ontwikkeling elkaar versterken. Het Waddenecosysteem is hersteld en versterkt, en de kennis over klimaatverandering en natuur is vergroot.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. De provincie investeert in het netwerk van Groen Kapitaal om de doelen van natuurinclusieve ontwikkeling te bereiken. We sluiten hiermee aan op de landelijke 'Agenda natuurinclusief'. We zetten in op vergroening van buiten naar binnen met inwoners, overheden en bedrijven om de leefomgeving te vergroenen. Concreet hebben we hiervoor projecten als de toekomstacademie, de toekomstmakers en het platform Groen Kapitaal opgezet.

2. De provincie subsidieert de uitvoering van het 'Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2025–2029'. Dit leidt tot kennisuitwisseling en vrijwilligersinzet bij projecten op het gebied van monitoring (bijv. weidevogels), landschapsbeheer en natuureducatie.

3. De provincie draagt bij aan de doelstellingen van NOVEX-gebied Groene Hart door de uitvoering van sleutelprojecten uit de vastgestelde ‘Regionale Investeringsagenda NOVEX Groene Hart’.

4. De provincie ondersteunt beide nationale parken bij de uitvoering van het nationale 'Beleidsprogramma Nationale Parken 2023-2030'.

5. De provincie stimuleert met de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds en het Investeringskader Waddengebied projecten en programma’s die de natuur en duurzame economie in het Waddengebied versterken. Initiatiefnemers kunnen samenhangende en kansrijke projecten indienen bij het Waddenfonds. De provincie ondersteunt dit indien mogelijk met cofinanciering.

   In 2027 ligt de focus op de verdere uitwerking van een programmaplan voor het Noord-Hollandse Waddengebied, met initiatieven zoals Mee met de Zee in Den Helder en het recreatieve Rondje Waddenbaai. Daarnaast investeert de provincie in kennisontwikkeling en integraal beheer, en

versterken we onze samenwerking met partners om tot een duurzame balans tussen ecologie en economie te komen.

5.4 Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water

Provinciale rol

De provincie zorgt er – samen met de waterpartners – voor dat het watersysteem duurzaam kan worden gebruikt voor onder andere (drink)waterbereiding, landbouw, natuur en recreatie. De provincie heeft daarbij kaderstellende en uitvoerende taken.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	4.770 N	4.219 N	2.294 N	1.582 N	1.581 N	1.581 N
Totaal baten	-2.635 V	-2.441 V	-1.446 V	-846 V	-846 V	-846 V
Saldo van baten en lasten	2.135 N	1.778 N	848 N	736 N	735 N	735 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**2.135 N**	**1.778 N**	**848 N**	**736 N**	**735 N**	**735 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten en baten

Ten opzichte van 2026 dalen de lasten vanaf 2027 structureel met € 1 miljoen per jaar door de overheveling van het budget van Waterrecreatie naar het budget voor de Recreatievoorziening. Daarmee vallen alle middelen voor recreatie voortaan onder het beleidsdoel 5.2.

Van het Rijk ontvangt de provincie een specifieke uitkering voor de subsidie op de lijst buiten uitvoeringsregeling PWN, ondergrondse drinkwaterberging. De lasten en baten opgenomen in de begroting zijn in 2026 en 2027 daardoor € 600 duizend hoger dan in de latere jaren.

De 'Uitvoeringsregeling Kennisontwikkeling Bodem en water 2017' wordt jaarlijks opengesteld. Deze regeling wordt bekostigd door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (90 procent) en het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (10 procent) voor een totaal bedrag van € 495 duizend. In 2026 wordt een deel van SPUK L35 (specifieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk) als dekking toegevoegd (€ 500 duizend). De lasten en baten opgenomen in de begroting van 2026 zijn hierdoor in totaal € 995 duizend hoger ten opzichte van de lasten en baten vanaf 2027.

Wat willen we bereiken?

1. Doel van de provincie is schoon en voldoende grondwater. De ondergrond wordt duurzaam gebruikt, onder andere voor de drinkwater- en energievoorziening. Daarnaast is het grondwaterbeheer afgestemd op de bestemming van gebieden. Uitputting en verontreiniging van

grondwatervoorraden, en verdroging en verzilting van gebieden worden voorkomen. In 2027 voldoen de Noord-Hollandse grondwaterlichamen aan de doelen van de KRW.

2. De provincie streeft naar schoon oppervlaktewater. In 2027 moeten de oppervlaktewaterlichamen in Noord-Holland aan de doelen van de KRW voldoen.

3. Noord-Holland is in 2050 weerbaar als er een tekort aan water dreigt. Dit betekent dat bij verminderde waterbeschikbaarheid geen crisissituatie ontstaat waarbij de verdringingsreeks ingezet moet worden. De verdringingsreeks is een rangorde voor de verdeling van drinkwater bij schaarste.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie zorgt via vergunningverlening, toezicht en handhaving voor duurzaam gebruik van de ondergrond. We verlenen vergunningen voor grondwateronttrekking, voor drinkwatervoorziening, grote industrieën en bodemenergie. Het beleid en de maatregelen voor grondwater zijn vastgelegd in het deelprogramma 'Grondwater' van het 'Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022–2027'. Hiermee geven we invulling aan Europese verplichtingen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Grondwaterrichtlijn.

1.2 De provincie ondersteunt drinkwaterbedrijven bij het ontwikkelen en beschermen van nieuwe wingebieden in de Duinen, Gooi, Hoorn en de Horstermeerpolder, onder andere met subsidie. Verder stimuleren we het toepassen van nieuwe technologieën, zoals ondergrondse opslag van (drink)water en winning van brak water en zetten we in op drinkwaterbesparing, binnen onze bevoegdheden.

1.3 De provincie monitort de toestand van de kwaliteit van het grondwater met een provinciaal grondwatermeetnet en rapporteert hier één keer in de drie jaar over aan Provinciale Staten. In 2027 vindt een nieuwe meetronde plaats. Daarnaast voert de provincie verdiepend onderzoek uit naar de herkomst van de overschrijding van fosfaat in het grondwaterlichaam Deklaag Rijn West.

1.4 De provincie legt in 2027 de acties en maatregelen voor de planperiode 2028–2033 ter inzage als onderdeel van het Stroomgebiedbeheerplan 4. Ook leggen we de verantwoording over de realisatie van de KRW-doelen voor grondwater per 2027 ter inzage. Eind 2027 stellen Gedeputeerde Staten het KRW-deel voor grondwater vast als onderdeel van het Regionaal Waterbeheerprogramma (RWBP) 2028–2033.

2.1 De provincie stelt ecologische doelen voor het regionale oppervlaktewater vast in het kader van de KRW. Ook voeren we maatregelen uit van het Regionaal Waterprogramma (RWP), het deelprogramma Oppervlaktewater en de Tussenevaluatie Kaderrichtlijn Water in Noord-Holland. Daarnaast houden we toezicht op het behalen en behouden van een goede kwaliteit van het oppervlaktewater. In 2027 leggen we de acties en maatregelen voor de planperiode 2028–2033 ter inzage als onderdeel van het Stroomgebiedbeheerplan 4. Ook ligt de verantwoording over de realisatie van de KRW-doelen per 2027 ter inzage. Eind 2027 stellen Gedeputeerde Staten het KRW-deel over oppervlaktewater vast als onderdeel van het RWBP 2028–2033. 2.2 De provincie wijst officiële zwemlocaties aan, beoordeelt de veiligheid en informeert het publiek. Daarnaast stimuleren we het ontwikkelen van nieuwe zwemlocaties en het verbeteren van de waterkwaliteit met een subsidieregeling. In 2027 ronden we de vervanging van de zwemwaterborden af.

3.1 De provincie draagt bij aan de beschikbaarheid van voldoende zoetwater voor industrie, landbouw, natuur, recreatie en consumptie. Dit doen we via onze inbreng in het 'Deltaprogramma Zoetwater, IJsselmeergebied en Centraal Holland'. Daarnaast dragen we in 2027 bij aan onderzoek naar het omgaan met verzilting in landbouw en natuur.

5.5 Regisseren Programma Landelijk Gebied

Provinciale rol

De provincie geeft in haar rol van gebiedsregisseur de ontwikkeling naar een toekomstbestendig landelijk gebied vorm, samen met andere partijen. Hierbij gaat het vooral om die gebieden waar de opgaven het grootst zijn en er middelen en mogelijkheden zijn om gebiedsgericht samen te werken.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Regisseren Programma Landelijk Gebied	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	6.387 N	19.714 N	26.964 N	15.344 N	13.167 N	7.765 N
	Totaal baten	−885 V	−7.746 V	−11.290 V	−5.140 V	−6.393 V	−1.550 V
	Saldo van baten en lasten	5.502 N	11.968 N	15.674 N	10.204 N	6.774 N	6.215 N
	Stortingen						
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen	4.900 N	19.200 N	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen	−758 V	−5.907 V	−11.579 V	−5.255 V	−829 V	−270 V
	Resultaat	**9.643 N**	**25.261 N**	**4.095 N**	**4.949 N**	**5.945 N**	**5.945 N**

Financiële ontwikkelingen

- De projecten en maatregelen uit de 'Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied 2025-2027' (KTA) zijn meerjarig in de begroting verwerkt. Ongeveer de helft van de KTA-projecten wordt gefinancierd uit rijksmiddelen (SPUK L35). Tegenover deze lasten is hetzelfde bedrag aan baten geraamd.

De KTA-projecten die uit de reserve PPLG worden gefinancierd, zijn meerjarig geraamd. Hier tegenover staan onttrekkingen aan de reserve begroot.

De begrote lasten van de KTA-projecten volgen de programmering en de planning zoals die zijn uitgewerkt in de Voortgangsrapportage 2026 Korte termijn agenda Landelijk Gebied Noord-Holland 2025-2027. Dit verklaart de verschillen tussen de jaren van de lasten, baten en de begrote onttrekkingen.

- Stortingen: in 2026 wordt het laatste deel van de € 35 miljoen uit de reserve Coalitieakkoord overgeheveld naar de reserve PPLG.

Wat willen we bereiken?

In het landelijk gebied van Noord-Holland worden opgaven voor natuur, stikstof, water en bodem, klimaat, landbouw, landschap, erfgoed en recreatie in samenhang gerealiseerd. Dit leidt tot natuurherstel, een gerealiseerd Natuurnetwerk Nederland (NNN), vermindering van stikstofuitstoot, een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem, toekomstbestendige kringlooplandbouw, versterkte biodiversiteit en een sociaaleconomisch vitaal landelijk gebied.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Gezien de samenhang en complexiteit van de opgaven is een brede blik en een integrale aanpak nodig. De provincie voorziet hierin met het 'Programma Landelijk Gebied' (PLG). Het PLG is een vrijwillig

programma dat als uitwerking van de Noord-Hollandse omgevingsvisie is opgesteld. De omgevingsvisie bevat de strategisch beleidskeuzes van de provincie, ook voor het landelijk gebied. Het PLG scherpt deze keuzes aan en geeft een doorkijk naar de inzet van maatregelen door de provincie. In het PLG kiest de provincie waar zij zelf het voortouw neemt, waar er met partners wordt opgetrokken en waar partners leidend zijn. Deze prioritering zorgt ervoor dat de provincie haar inzet primair richt op die doelen waarvoor de provincie zowel hoofdverantwoordelijk is als waar sprake is van hoge urgentie. We voeren het PLG uit tot en met 2035 en actualiseren dit programma periodiek, afhankelijk van ontwikkelingen in het rijksbeleid.

1.2 De provincie voert de 'Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied Noord-Holland 2025–2027' (KTA) uit. Dit is een onderdeel van het PLG. We realiseren uitvoeringsprojecten en -trajecten die bijdragen aan de PLG-doelen. Per thema bepalen we de inzet op basis van actuele beleidskaders en beschikbare middelen.

5.6 Versterken kansrijke landbouw

Provinciale rol

De provincie ondersteunt de ontwikkeling naar kringlooplandbouw en biedt ruimte voor een sterke en kansrijke sector. Wij stemmen af met het IPO, het Rijk en Europa, en ondersteunen het gemeenschappelijk (Europees) landbouwbeleid. Verder werken we aan ruimtelijke kaders en formuleren we binnen het 'Programma Landelijk Gebied' beleid om de ontwikkeling naar kringlooplandbouw mogelijk te maken. We werken een systematiek van gebiedsgerichte doelsturing uit om samen met de landbouw en andere partijen inhoud te geven aan alle doelen en kaders die op het boerenerf hun weerslag hebben.

De provincie levert met de 'Programmatische aanpak natuurherstel en stikstof in ontwikkeling' een stikstofaanpak die een structurele bijdrage levert aan geborgde stikstofreductie en geborgd natuurherstel in onze provincie. 'Geborgd' wil zeggen structureel, meetbaar, resultaatgericht, en zowel financieel als juridisch verankerd. Zowel stikstofreductie als natuurherstel zijn noodzakelijk: voor de natuur zelf, maar ook om vergunningverlening voor onder andere de woningbouw en economische activiteiten weer op gang te helpen. De nieuwe stikstofaanpak bouwt voort op de geleerde lessen uit de vorige stikstofaanpak van 2019.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Versterken kansrijke landbouw	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	12.656 N	10.455 N	7.520 N	6.714 N	4.576 N	3.613 N
	Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	12.656 N	10.455 N	7.520 N	6.714 N	4.576 N	3.613 N
	Stortingen						
5.6	Reserve Europese projecten Landbouwsubsidies	2.900 N	10.400 N	5.100 N	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
5.6	Reserve Europese projecten Landbouwsubsidies	-8.152 V	-6.705 V	-3.778 V	-3.035 V	-900 V	0 V
	Resultaat	**7.404 N**	**14.150 N**	**8.842 N**	**3.679 N**	**3.676 N**	**3.613 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten en onttrekking reserve

De landbouwsubsidies worden verstrekt voor de provincie door de RVO. Zodra de subsidie wordt aangevraagd vinden de volledige lasten van de subsidie in het jaar van de aanvraag. De meeste subsidies worden in 2025 tot en met 2027 aangevraagd, waardoor deze lasten hoger zijn dan in latere jaren. In de latere jaren zien de lasten vooral op de uitvoeringskosten van de RVO.

Voor de uitvoering van motie M79-2026 (Regiocertificering/verduurzaming bollenteelt) wordt van 2027 t/m 2030 € 200.000 per jaar toegevoegd om via regiocertificering bij te dragen aan de verdere verduurzaming van de bollensector.

Storting reserve

Verwachte uitgaven voor 2026 zijn hoger dan het beschikbare budget in de reserve. Daarom worden de stortingen in de reserve voor 2027 tot en met 2029 naar voren gehaald.

Kaderbrief

In de Kaderbrief 2027 is €5,1 miljoen extra budget begroot voor de landbouwsubsidies.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie biedt toekomstperspectief aan agrariërs en zet zich in voor de omslag naar kringlooplandbouw. Kringlooplandbouw kent zeven ontwikkelingssporen: hightech gesloten systemen, hightech open systemen, extensivering, biologische landbouw, natuurbeheer en -ontwikkeling, multifunctionele landbouw en stoppen Daarbij ontwikkelen en behouden we sterke, duurzame agroclusters.

2. De provincie realiseert een structurele bijdrage aan stikstofreductie en natuurherstel, in lijn met gemaakte afspraken met de industrie en de landbouw.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie zorgt voor de uitvoering van het 'Nationaal Strategisch Plan 2023–2027' en de afronding van het derde Plattelandsontwikkelingsprogramma (2015–2025) in het kader van het gemeenschappelijk (Europees) landbouwbeleid. Met het openstellen van subsidieregelingen ondersteunen we projecten en investeringen. Het gaat om regelingen die bijdragen aan onder meer innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht in de landbouw, jonge boeren, LEADER (versterken landelijk gebied), klimaat, biodiversiteit en het verduurzamen van het watersysteem. De provincie doet de openstelling samen met het Rijk en de waterschappen. In IPO-verband werken we aan de voorbereidingen van het 'Gemeenschappelijke Landbouwbeleid 2028–2032'. Dat doen we onder andere via gebiedsgerichte doelsturing en het hanteren van prestatie-indicatoren. Hiervoor ontwikkelen we een ondersteunend pakket (we belonen prestaties, delen kennis, geven advies en bieden coaching en transitieondersteuning aan).

1.2 De provincie ondersteunt agrariërs met coaching en meerjarige projecten, onder andere gericht op doelsturing en key performance-indicatoren (KPI's), emissiereductie veehouderij, nutriëntenkringloop en mestverwerking. We zorgen voor afstemming met het IPO (interprovinciaal overleg), het Rijk en Europa over onder andere voedselzekerheid, ruimtelijk instrumentarium, kringlooplandbouw en doelsturing. Een duurzame, sterke en kansrijke landbouw in overgangszones en zoetwateropslag wordt nader vormgegeven. We zetten in op pilots, onder andere met gebieds-KPI's.

1.3 De uitvoering van de Voedselvisie richt zich dit jaar op het voortzetten van de deelname aan de Bean Deal 2.0 (eiwittransitie) in samenwerking met het Provinciaal Eiwitnetwerk NL. Daarnaast zet de provincie zich in IPO-verband in om de uitvoering van de Nationale Voedselagenda mede te faciliteren en de biologische productie én afzet te versterken. Ook in dit jaar wordt er een provinciaal streekdiner georganiseerd om banden tussen politici, boeren en burgers aan te halen. Daarnaast werkt de provincie in de Metropoolregio Amsterdam samen met het platform Voedsel Verbindt aan robuuste korte ketens en de verbinding tussen stad en platteland.

1.4 De provincie blijft zich inzetten voor samenwerking, het stimuleren van kennisdeling, data(deling) en innovatie in samenwerking met partners. Met subsidie aan de Greenports werken we aan klimaatdoelen via projecten gericht op duurzame en circulaire glastuinbouw met hergebruik van water en inzet van duurzame energie.

2.1 De provincie participeert samen met alle provincies en andere partijen in het 'Regieorgaan Versnellen innovatie emissiereductie duurzame veehouderij' en continueert de samenwerking met de gebiedspartners in het Fieldlab Groene Hart (toegekend koplopersproject).

2.2 De provincie werkt aan de 'Programmatische Aanpak Natuurherstel en Stikstofreductie'. Het gaat om reductiemaatregelen in alle sectoren.

Verbonden partijen

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

Verbonden partij	Doel
Recreatieschap Spaarnwoude	Beheer recreatiegebied
Recreatieschap Groengebied Amstelland	Beheer recreatiegebied
Recreatieschap Twiske-Waterland	Beheer recreatiegebied
Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer	Beheer recreatiegebied
Recreatieschap Plassenschap Loosdrecht e.o.	Beheer recreatiegebied
Openbaar lichaam Waddenfonds	Beheren en besteden Waddenfonds
Recreatie Noord-Holland N.V. (RNH)	Beheer en onderhoud recreatiegebieden

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

Doelen

6. Economie, leefbaarheid en cultuur
6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie
6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed
6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen

Maatschappelijk doel

De provincie streeft onder meer naar een goede balans tussen economie en ruimtelijke en sociale opgaven en draagt zo bij aan de brede welvaart, de kwaliteit van leven van haar inwoners nu en in de toekomst. Het provinciaal beleid bevordert brede welvaart door de transitie naar een duurzame, circulaire economie te versnellen en zorg te dragen voor goede omgevingskwaliteit door o.a. in te zetten op vitale dorpen en steden, met een veelzijdig en bereikbaar aanbod van sport-, culturele en maatschappelijke voorzieningen.

De provincie heeft de kerntaak om de regionale economie te stimuleren door het creëren van een gunstig vestigingsklimaat en wil de sterke economische positie van Noord-Holland behouden. De provincie streeft daarom naar een toekomstbestendige economie die weerbaar, duurzaam en circulair en concurrerend is. Zo'n economie draagt bij aan strategische autonomie en cruciale schakels in nationale en Europese (waarde)ketens en netwerken, werkt aan schone productie, is klimaatneutraal en benut grondstoffen optimaal. Ook versterkt zo'n economie de innovatiekracht van onze regio's wat bijdraagt aan de verhoging van de arbeidsproductiviteit. Deze economische activiteiten zijn op langere termijn houdbaar, gegeven de bestaande en verder verwachte schaarste aan (fysieke en milieu-) ruimte, energie, zoetwater en arbeid. Op die manier kunnen we er het beste voor zorgen dat mensen in Noord-Holland ook in de toekomst een goed inkomen kunnen blijven verwerven.

Tegelijkertijd heeft de provincie de wettelijke verplichting vanuit de Omgevingswet om zorg te dragen voor een goede Omgevingskwaliteit. De provincie zet hiervoor in op het behouden, verduurzamen en versterken van haar cultureel erfgoed en draagt bij aan een goed aanbod en samenhangend netwerk van culturele en maatschappelijke voorzieningen (cultuur, bibliotheken, sport en dorpshuizen). Zo versterken we de identiteit en leefkwaliteit van de regio's en dragen we bij aan het welzijn van onze inwoners.

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel (Min is voordelig)			
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	33.326	N
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	13.051	N
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit voor sport, cultuur en voorzieningen	8.092	N
	Totaal lasten	**54.469**	**N**
6.1	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	-267	V
6.2	Behouden kwaliteit van erfgoed	-300	V
6.3	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit voor sport, cultuur en voorzieningen	0	V
	Totaal baten	**-567**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**53.902**	**N**
	Stortingen	4.925	N
	Onttrekkingen	-15.945	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**42.882**	**N**

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Zie voor het wettelijk- en provinciaal beleidskader de bijlage van de begroting.

6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie

Provinciale rol

De provincie heeft zowel een opdrachtgevende, financiële als beleidsontwikkelende rol. De opdrachtgevende rol komt onder meer tot uitdrukking in het versterken van het innovatie-ecosysteem als opdrachtgever van het versnellingsprogramma voor ondernemers ‘GO!-NH’, het ‘Programma Investeringsgereed innovatief MKB’ (PIM Noord-Holland), maar ook van het programma voor verduurzaming van bedrijfsvastgoed. Daarnaast is de provincie aandeelhouder van onder ROM InWest en het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord.

De financiële rol komt onder andere terug in het aandeelhouderschap van de regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM InWest, maar bijvoorbeeld ook als aandeelhouder van het Innovatiefonds Noord-Holland. De beleidsontwikkelende rol wordt vooral zichtbaar in het ontwikkelen van een toekomstbeeld van de economie en het datacenterbeleid.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	30.374 N	31.114 N	33.326 N	20.883 N	19.457 N	19.539 N
	Totaal baten	-4.339 V	-4.516 V	-267 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	26.035 N	26.598 N	33.059 N	20.883 N	19.457 N	19.539 N
	Stortingen						
6.1	Reserve Circulaire economie	1.255 N	25 N	25 N	0 V	0 V	0 V
6.1	Reserve MKB	4.971 N	5.275 N	4.900 N	4.900 N	4.900 N	4.900 N
6.1	Reserve subsidies regionale economie	1.550 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
6.1	Reserve Circulaire economie	-611 V	-1.477 V	0 V	0 V	0 V	0 V
6.1	Reserve ontwikkeling Havencomplexen	-162 V	-1.276 V	-10.388 V	0 V	0 V	0 V
6.1	Reserve MKB	-4.041 V	-19.033 V	-5.330 V	-5.076 V	-4.924 V	-4.924 V
6.1	Reserve Herstructurering bedrijventerreinen	-43 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
6.1	Reserve subsidies regionale economie	0 V	-678 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**28.955 N**	**9.434 N**	**22.266 N**	**20.707 N**	**19.433 N**	**19.515 N**

Financiële ontwikkelingen

- In 2025, 2026 en 2027 is sprake van extra lasten voor havencomplexen van respectievelijk € 1,3 miljoen, € 1,1 miljoen en € 10,4 miljoen. Voor 2027 gaat het om kosten voor de Boerenverdrietsluis in Den Helder. Al deze lasten worden gedekt door onttrekkingen uit de reserve Ontwikkeling Havencomplexen.
- Afgelopen jaren maakten we ook gebruik van de SPUK Herstructurering bedrijventerreinen en SPUK-MKB. Daarnaast zijn lasten opgenomen voor de regiodeal Waddeneilanden. Daardoor is er in die jaren sprake van extra lasten en baten.
- In het kader van de doorlichting van de reserves zijn er in 2026 meer onttrekkingen dan in de jaren 2027 en verder.
- Na uitvoering van de laatste werkzaamheden in 2026 en een uitloop naar 2027 vinden er geen stortingen en onttrekkingen meer plaats na 2027.
- Het budget wordt voor 2027 t/m 2030 verhoogd met € 175.000 per jaar voor uitvoering van motie 77 voor economische verbindingszones.

Wat willen we bereiken?

De provincie helpt de juiste randvoorwaarden te creëren voor bedrijven en andere partijen om te kunnen ondernemen en verduurzamen. De provincie werkt aan vier speerpunten.

1. Duurzame en circulaire bedrijvigheid: de provincie stimuleert, faciliteert en ondersteunt bedrijven om te verduurzamen en de omschakeling naar een circulaire economie te maken.

2. Ruimte voor economie: de provincie werkt aan toekomstbestendige werklocaties met behoud van de bestaande ruimte voor bedrijven en industrie in de zware-milieucategorieën, zodat er ook voldoende ruimte blijft voor de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire economie.

3. Innovatie: de provincie bevordert een missiegedreven, innovatief mkb en bevordert een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor het mkb.

4. Arbeidsmarkt en onderwijs: de provincie draagt bij aan het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de (toekomstige) regionale vraag naar arbeidskrachten in de techniek en technologie.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 In samenwerking met het (internationale) bedrijfsleven, kennisinstellingen en inwoners stimuleert de provincie circulair ondernemerschap en het circulair maken van grondstofketens. Dat gebeurt via de 'Circulaire Deal Secundaire Bouwmaterialen NHN en MRA', een aanpak 'Biobased Bouwen' en een aanpak gericht op het aanjagen van circulariteit in de maakindustrie. Ook zetten we in op de verduurzaming van de industrie. Met het Programmabureau Noordzeekanaalgebied werkt de provincie aan de uitvoering van de circulaire grondstoffenstrategie.

2.1 Om het (internationale) vestigingsklimaat te versterken, stuurt de provincie op een goede balans tussen vraag naar en aanbod van werklocaties. Dat doen we via de omgevingsverordening en het maken van regionale afspraken over planning en programmering.

2.2 De provincie stimuleert het verduurzamen en toekomstbestendig maken van werklocaties, waaronder ruimte voor circulaire economie. Daarvoor zetten we subsidieregelingen in voor het versterken van de organisatiegraad en het uitvoeren van fysieke maatregelen. Ook ondersteunen we ondernemers via ontzorgingsprogramma's bij het verduurzamen van hun vastgoed. Daarnaast werken we aan het opstellen van een ruimtelijke strategie voor een circulaire economie.

2.3 Het Rijk en de regio werken gezamenlijk aan een actualisatie van het 'Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied'. Daarnaast wordt op basis van de nieuwe omgevingsvisie bekeken of in het Noordzeekanaalgebied uitbreiding van het Industrieterrein van Provinciaal Belang aan de orde is.

2.4 Het programma om het Maritiem Cluster in Den Helder te ontwikkelen, zet de provincie in 2026 voort. Dit programma is gericht op het versterken van de regionale economie en de economische kansen voor Den Helder en de Kop van Noord-Holland, de energietransitie en de versterkte focus op nationale veiligheid. De provincie Noord-Holland, de gemeente Den Helder en het ministerie van Defensie werken in deze fase gezamenlijk aan de realisatie van bereikbaarheidsmaatregelen die hieraan bijdragen. Daartoe wordt de gezamenlijke programma-organisatie versterkt.

3.1 De provincie ondersteunt (duurzame) innovatie in het mkb. Dat gebeurt via investeringsfondsen (bijvoorbeeld via de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij ROM InWest en het Innovatiefonds Noord-Holland), via subsidieregelingen (zoals de 'MKB Innovatiestimulering Topsectoren') en via programma's ter ondersteuning van het innovatief mkb, zoals 'PIM' en 'GO!-NH'.

3.2 De provincie ondersteunt via de MRA de Amsterdam Economic Board, om zo de samenwerking tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven (grootbedrijf en mkb) en overheden in de Metropoolregio

Amsterdam te versterken. De focus ligt op drie thema's tech & AI, life sciences & health, en circulair gebruik van grondstoffen en hernieuwbare energie.

3.3 De provincie geeft het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord opdracht om activiteiten uit te voeren voor de versterking van de economische structuur in Noord-Holland Noord. Onder meer door het collectief van ondernemers op bedrijventerreinen te begeleiden bij verduurzaming en het mkb te ondersteunen.

4.1 De provincie versterkt de publiek-private samenwerking tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven en coördineert het 'Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 NH 2.0', inclusief het organiseren van een arbeidsmarktdashboard.

4.2 De provincie verstrekt subsidie aan het netwerk van twaalf regionale techniek- en technologie samenwerkingen van onderwijs, overheid en bedrijfsleven en drie bovenregionale samenwerkingen. Het gaat hier om de thema's agrifoodketen, bouw en mobiliteit en maak- en havenindustrie.

6.2 Behouden kwaliteit van erfgoed

Provinciale rol

De provincie heeft een stimulerende en autonome rol als het gaat om het behoud van het cultuurlandschap en het hierin gelegen erfgoed. De provincie stimuleert en ondersteunt restauratie, herbestemming en verduurzaming van monumenten. Daarnaast treedt de provincie waar mogelijk op als verbinder van erfgoed met gebiedsopgaven. De provincie heeft als site-houder een zorgtaak voor het behoud van het Noord-Hollandse deel van het UNESCO Werelderfgoed. Ook hebben we een wettelijke taak om een toegankelijk archeologisch depot te beheren. In het Archeologiemuseum Huis van Hilde worden de provinciale archeologische collecties beheerd.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Behouden kwaliteit van erfgoed	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	14.873 N	14.357 N	13.051 N	12.057 N	12.054 N	12.789 N
	Totaal baten	−360 V	−300 V	−300 V	−300 V	−300 V	−300 V
	Saldo van baten en lasten	14.513 N	14.057 N	12.751 N	11.757 N	11.754 N	12.489 N
	Stortingen						
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenborgfonds)	9.080 N	5.135 N	0 V	0 V	0 V	0 V
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	25 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
6.2	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenborgfonds)	−5.121 V	−11.436 V	0 V	0 V	0 V	0 V
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	−1.782 V	−1.835 V	0 V	0 V	0 V	0 V
6.2	Reserve Subsidie Stelling van Amsterdam/ NHW Werelderfgoed	−880 V	−1.033 V	−227 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**15.835 N**	**4.888 N**	**12.524 N**	**11.757 N**	**11.754 N**	**12.489 N**

Financiële ontwikkelingen

- De lasten nemen na 2026 af door het beëindigen van de reserve SvA/NHW Werelderfgoed. De reserve is per jaareinde 2025 beëindigd, maar een aantal subsidies buiten de uitvoeringsregeling loopt nog door.

- De grootste uitgavenpost binnen dit beleidsdoel is het monumentenbeleid. Conform het besluit van Gedeputeerde Staten bij de begroting over 2026 wordt het monumentenbeleid voortaan via de structurele begroting gefinancierd. Daarvoor wordt vanaf 1 januari 2027 de reserve Monumenten opgeheven. De beschikbare middelen worden vanaf dat moment direct beschikbaar gesteld aan het budget voor monumentenbeleid, in plaats van via de reserve. Op dit moment bekijken we wat de gevolgen zijn van de opheffing van de reserve op de uitvoering van de uitvoeringsregeling Rijksmonumenten. Voor de jaren 2027 tot en met 2030 neemt het monumentenbudget toe met € 1,1 miljoen per jaar als gevolg van de Kaderbrief 2027.

- De baten geven een stabiel beeld weer ten opzichte van 2026 en betreffen de inkomsten van Huis van Hilde.

Wat willen we bereiken?

1. Het versterken van de cultuurhistorische waarden van het landschap.

2. Het behoud en toegankelijk maken van archeologisch erfgoed.

3. Behouden, herbestemmen en verduurzamen van onze monumenten. Voor rijks- en provinciale monumenten streeft de provincie naar een restauratievolume van 10 procent in 2030.

4. Het behouden van de ‘Outstanding Universal Value’ van het Noord-Hollandse deel van het het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies en het uitdragen van de waarde en betekenis van dit werelderfgoed.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie geeft het Steunpunt Cultureel Erfgoed opdracht om gemeenten te ondersteunen op het gebied van erfgoedbeleid en de Omgevingswet. En ook bij het onder de aandacht brengen van de cultuurhistorie in relatie tot ruimtelijke opgaven en beleidsvisies. Daarnaast ondersteunt de provincie activiteiten rond ruimtelijke opgaven in relatie tot archeologie en herbestemming. Zoals het organiseren van bijeenkomsten en het uitbrengen van publicaties voor kennisoverdracht.

1.2 De provincie versterkt de cultuurhistorische waarden van het landschap door het actualiseren van de 'Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018'. Deze leidraad geeft aan hoe initiatiefnemers van concrete ruimtelijke plannen in het landelijk gebied kunnen omgaan met het borgen en versterken van de cultuurhistorische waarden. Ook worden hiervoor bijeenkomsten georganiseerd en adviezen gegeven. De ruimtelijke kwaliteit, waaronder de cultuurhistorische waarden, is gewaarborgd in de omgevingsverordening.

2.1 Archeologische waarden zijn een belangrijk onderdeel van het waardevolle cultuurlandschap van de provincie Noord-Holland. In tien geselecteerde gebieden met een bovengemeentelijk archeologisch belang bieden we informatie en inspiratie aan gemeenten, gebruikers en beheerders van vindplaatsen. Met als doel ze aan te zetten tot een zorgvuldige omgang met deze waarden.

2.2 De provincie is eigenaar en beheerder van de collectie archeologische vondsten in het archeologisch depot. Via Huis van Hilde (depot en museum) maakt de provincie dit erfgoed zichtbaar en toegankelijk voor een breed publiek en bevordert zij kennis

3.2 De provincie ondersteunt eigenaren en initiatiefnemers van herbestemmingsopgaven van niet-rendabele monumenten.

4.1 Als mede site-houder voor het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies coördineert de provincie het behoud van dit werelderfgoed binnen Noord-Holland, en draagt zij de betekenis ervan uit.

6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit voor sport, cultuur en voorzieningen

Provinciale rol

De provincie zet in op versterking van de culturele en sportinfrastructuur in Noord-Holland. De provincie heeft een wettelijke taak om via de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio het bibliotheeknetwerk in Noord-Holland te ondersteunen op de gebieden collectie-uitwisseling, innovatie en kennisontwikkeling. Daarnaast stimuleert de provincie cultuureducatie op scholen in Noord-Holland. Voor een toekomstbestendige Noord-Hollandse cultuursector is daarnaast talentontwikkeling van belang. Ook faciliteert de provincie talentontwikkeling in de sport, om zo een brug te slaan tussen top- en breedtesport. Op het gebied van cultuur en voorzieningen (sport, cultuur en dorpshuizen) vervult de provincie een verbindende rol voor gemeenten door regionale samenwerking en kennisuitwisseling te stimuleren.

Wat mag het kosten?

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit voor sport, cultuur en voorzieningen	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	8.088 N	7.015 N	8.092 N	8.054 N	8.050 N	8.050 N
	Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Saldo van baten en lasten	8.088 N	7.015 N	8.092 N	8.054 N	8.050 N	8.050 N
	Stortingen						
		0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen						
6.3	Reserve Verleende subsidies beleidsdoel bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit cultuur en voorzieningen	−2.540 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**5.548 N**	**7.015 N**	**8.092 N**	**8.054 N**	**8.050 N**	**8.050 N**

Financiële ontwikkelingen

- De lasten zijn in 2027 en de jaren daarna stabiel. Ze komen voor een belangrijk deel ten goede aan het ondersteunen van culturele samenwerking, het verbeteren van sportvoorzieningen en de leefbaarheid in kleine kernen.

Wat willen we bereiken?

1. De provincie ondersteunt bibliotheken in hun ontwikkeling naar een bredere maatschappelijke en educatieve functie.

2. De provincie werkt aan goede cultuureducatie op zoveel mogelijk Noord-Hollandse scholen.

3. De provincie versterkt de regionale samenwerking in de cultuurregio's Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord.

4. De provincie versterkt de regionale samenwerking in de bestuurlijke regio's van Noord-Holland op het gebied van culturele voorzieningen, sportvoorzieningen en dorpshuizen.

5. De provincie stimuleert regionaal cultuur- en sporttalent.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1 De provincie verleent Probiblio subsidie om de Noord-Hollandse bibliotheken te ondersteunen en bij te staan op het gebied van de vijf opgaven: Geletterdheid, Meedoen met de Maatschappij, Digitale Geletterdheid, Strategie & Beleid en Effectieve Bibliotheek.

2.1 De provincie subsidieert (cofinanciering) het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit 2025–2028'.

3.1 De provincie draagt bij aan het MRA-programma 'Kunst, cultuur en erfgoed' en het programma vanuit het Cultuurprofiel Noord-Holland Noord.

4.1 De provincie gaat met gemeenten in gesprek om de onderlinge samenwerking en kennisdeling over voorzieningen te stimuleren, met de focus op sport, cultuur en dorpshuizen.

5.1 De provincie slaat een brug naar topcultuur via de ondersteuning van jonge professionals in het programma 'Startende Makers'.

5.2 De provincie ondersteunt talentontwikkeling in de brede basis van cultuur door de matchingsregeling (cofinanciering) 'Versterking Infrastructuur Amateurkunst'.

5.3 De provincie ondersteunt talentontwikkelingsactiviteiten cultuur via de subsidieregeling 'Bovenregionale Talentontwikkeling'.

5.4 De provincie ondersteunt talentontwikkeling cultuur via het crowdfundingsplatform 'Voordekunst'.

5.5 De provincie ondersteunt talentontwikkeling van Noord-Hollandse sporters via het crowdfundingsplatform 'Talentboek' van het Yvonne van Gennip Talent Fonds.

Verbonden partijen

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

Verbonden partij	Doel
Stichting Administratiekantoor aandelen Zeehaven IJmuiden N.V.	Ontwikkeling haven en economie
Gemeenschappelijke Regeling Siteholderschap Werelderfgoed Hollandse Waterlinies	Behoud en uitdragen van de universele waarde van het UNESCO Werelderfgoed van de Hollandse Waterlinies.
Schiphol Area Development Company N.V. (SADC)	Gebiedsontwikkeling en uitgifte gronden, marketing en acquisitie
Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord N.V. (NHN)	Ontwikkeling economie
PolanenPark B.V.	Ontwikkeling bedrijventerrein
PolanenPark C.V.	Ontwikkeling bedrijventerrein
Zeehaven IJmuiden N.V.	Ontwikkeling haven en economie
Life Sciences Fund Amsterdam B.V.	Ontwikkeling economie
Participatiefonds Duurzame Economie Provincie Noord-Holland B.V.	Stimuleren duurzame economie
Innovatiefonds Noord-Holland B.V.	Het beschikbaar stellen van financiering aan kleine en middelgrote ondernemingen om (innovatieve) projecten te stimuleren binnen de provincie.
InWest Regio B.V. (ROM)	De vennootschap heeft als doel om binnen het werkgebied bij te dragen aan het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland en aan het realiseren van de transitieopgaven op het gebied van energie en circulariteit. Dit doet deze vennootschap onder andere door het beschikbaar stellen van financiering, het adviseren en begeleiden van ondernemingen, en het stimuleren en faciliteren van innovatie.
ROM InWest B.V.	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Noord-Holland, en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland.

*Verdere informatie vindt u in de paragraaf Verbonden partijen

Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie

Doelen

7. Overzicht Algemene middelen en organisatie
7.1 Algemene dekkingsmiddelen
7.2 Overhead
7.3 Vennootschapsbelasting
7.4 Onvoorzien
7.5 Overige

Budgettabel

Budgettabel 2027 (x € 1.000)

Beleidsdoel Min is voordelig

7.1	Algemene dekkingsmiddelen	11.132	N
7.2	Overhead	118.163	N
7.3	Vennootschapsbelasting	2.519	N
7.4	Onvoorzien	0	N
7.5	Overige	15.443	N
	Totaal lasten	**147.256**	**N**
7.1	Algemene dekkingsmiddelen	-711.683	V
7.2	Overhead	-105	V
7.3	Vennootschapsbelasting	0	V
7.4	Onvoorzien	0	V
7.5	Overige	-6.100	V
	Totaal baten	**-717.888**	**V**
	Saldo van baten en lasten	**-570.632**	**V**
	Stortingen	22.372	N
	Onttrekkingen	-18.928	V
	Saldo t.l.v. algemene middelen	**-567.188**	**V**

Toelichting

Elk programma heeft in de begroting naast lasten ook baten die direct tot dat programma behoren, zoals specifieke uitkeringen van het Rijk of bijdragen uit reserves. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de

lasten van het programma te dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen. Onder 7.1 zijn deze opgenomen. De algemene dekkingsmiddelen dragen bij aan het sluitend maken van de begroting.

De begroting kent naast de zes programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal andere centrale posten, zoals de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien. Deze zijn opgenomen onder 7.2 tot en met 7.4.

Het opnemen van de hierboven genoemde posten in een apart overzicht is een verplicht onderdeel van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Hierna volgt een korte toelichting bij de verschillende onderwerpen.

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Onder de algemene dekkingsmiddelen zijn de volgende posten opgenomen:

- Provinciale heffingen
- Uitkering uit het provinciefonds
- Dividenduitkeringen
- Financieringsfunctie (renteresultaat)
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Provinciale heffingen

De provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting vormen na de uitkering uit het provinciefonds de grootste post binnen de structurele algemene dekkingsmiddelen. Een nadere toelichting op de opcenten op de motorrijtuigenbelasting vindt u in de paragraaf 'Lokale heffingen' van deze begroting.

Uitkering provinciefonds

De uitkering uit het provinciefonds is bij deze begroting aangepast op basis van de meicirculaire 2026.

Dividend

De dividenden worden behoedzaam geraamd. Een toelichting op de deelnemingen is opgenomen in de paragraaf 'Verbonden partijen' in deze begroting.

Financieringsfunctie

Onder de post financieringsfunctie wordt het renteresultaat van de provincie begroot. Een overzicht van het renteresultaat is opgenomen in de paragraaf 'Financiering' van deze begroting.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Onder 'overige algemene dekkingsmiddelen' worden middelen verantwoord die niet bij één van de inhoudelijke programma's horen, maar wel dienen ter algemene dekking. Voorbeelden zijn het verhuren van onroerend goed, de facilitering van de dienstverlening voor het bedrijfsbureau voor de recreatieschappen en de externe detachering van provinciepersoneel. Bij het verhuren van onroerend goed gaat het om de verhuur van de parkeergarage onder de Dreef. De begroting houdt geen rekening met het extern detacheren van provinciepersoneel. De incidentele middelen die beschikbaar zijn gesteld in het

coalitieakkoord, zijn opgenomen in de ‘reserve Coalitieakkoord’. Deze reserve is onder de ‘overige algemene dekkingsmiddelen’ geplaatst. De gelden worden bij de komende planning- & control-momenten toebedeeld aan de juiste beleidsdoelen en bestemmingsreserves.

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Algemene dekkingsmiddelen	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	9.987 N	7.591 N	11.132 N	13.129 N	14.259 N	14.247 N
	Totaal baten	−674.442 V	−709.761 V	−711.683 V	−726.965 V	−736.652 V	−749.914 V
	Saldo van baten en lasten	−664.454 V	−702.170 V	−700.551 V	−713.836 V	−722.393 V	−735.667 V
	Stortingen						
7.1	Reserve Coalitieakkoord	14.177 N	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
7.1	Reserve Coalitieakkoord	−20.900 V	−20.794 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**−671.177 V**	**−722.964 V**	**−700.551 V**	**−713.836 V**	**−722.393 V**	**−735.667 V**

Financiële ontwikkelingen

Lasten:

- De stijging van de lasten wordt vooral veroorzaakt door het renteresultaat. Het gaat hierbij om een toename van de verwachte rentelasten van het vreemd vermogen. Dit komt vooral door toename van de schuld.

Baten:

- Het stijgende verloop van de baten wordt veroorzaakt door een verwachte jaarlijkse stijging van zowel de opbrengst aan opcenten als de provinciefonds uitkering. De toename van de opbrengst aan opcenten wordt verklaard door een verwachte jaarlijkse groei van 1% van de opbrengst. Het provinciefonds neemt toe door hogere verwachte accressen in de komende jaren.

Stortingen:

- Niet van toepassing

Onttrekkingen:

- De onttrekkingen in 2026 betreffen de laatste overheveling vanuit de reserve Coalitieakkoord. Deze worden in 2026 overgeheveld naar de reserve PPLG en de reserve Innovatieve Projecten Mobiliteit.

7.2 Overhead

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Overhead	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	101.856 N	114.558 N	118.163 N	112.681 N	106.923 N	107.914 N
	Totaal baten	-278 V	-205 V	-105 V	-108 V	-110 V	-113 V
	Saldo van baten en lasten	101.577 N	114.353 N	118.058 N	112.573 N	106.813 N	107.801 N
	Stortingen						
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	5.045 N	5.500 N	7.300 N	2.100 N	0 V	0 V
	Onttrekkingen						
7.2	Reserve Bedrijfsvoering	-4.598 V	-10.796 V	-10.622 V	-6.355 V	-100 V	0 V
7.2	Reserve Huisvesting	-762 V	-782 V	-782 V	-782 V	-782 V	-782 V
	Resultaat	**101.262 N**	**108.275 N**	**113.954 N**	**107.536 N**	**105.931 N**	**107.019 N**

Financiële ontwikkelingen

De lasten stijgen in 2027 structureel ten opzichte van 2025 in verband met drie Kaderbrief-voorstellen:

- stijgende ICT-kosten € 1,0 miljoen,

- stijgende huisvestingskosten € 0,4 miljoen voor 2027 en € 0,8 miljoen structureel vanaf 2028,

- extra kosten NH Archief € 0,3 miljoen.

In de begroting 2026 zijn eenmalige kosten opgenomen voor I-projecten (€ 2,1 miljoen) en huisvestingsprojecten (€ 0,9 miljoen) die gedekt worden door een onttrekking uit de reserve bedrijfsvoering.

Daarnaast zijn er voor de jaren 2026 tot en met 2028 incidentele kosten voor de uitvoering van programma BVS (het programma voor de vervanging van de belangrijkste bedrijfsvoeringssytemen): € 4,1 miljoen in 2026, € 7,5 miljoen in 2027 en € 3,6 miljoen in 2028.

De ICT-kosten die vanuit het IPO worden doorbelast (€ 1,2 miljoen) worden met ingang van 2027 niet meer onder Beleidsdoel 7.2 verantwoord, maar onder Beleidsdoel 1.1.

In 2026 en 2027 vallen bedragen vrij uit de reserve bedrijfsvoering, respectievelijk € 3,0 miljoen en € 2,0 miljoen.

7.3 Vennootschapsbelasting

Beleidsdoel

(Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Vennootschapsbelasting	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	52 N	40 N	2.519 N	-15 V	-15 V	-15 V
Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo van baten en lasten	52 N	40 N	2.519 N	-15 V	-15 V	-15 V
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**52 N**	**40 N**	**2.519 N**	**-15 V**	**-15 V**	**-15 V**

Financiële ontwikkelingen

Lasten:

De hogere lasten in 2027 worden verklaard door afdracht van vennootschapsbelasting in verband met de verwachte fiscale winst van de CV Polanenpark. In de jaren na 2027 is sprake van een fiscaal compensabel verlies, waardoor sprake is van negatieve belasting.

7.4 Onvoorzien

Beleidsdoel

(Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

Onvoorzien	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Totaal lasten	0 V	0 V	0 N	0 N	0 N	0 N
Totaal baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo van baten en lasten	0 V	0 V	0 N	0 N	0 N	0 N
Stortingen						
	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
	0	0	0	0	0	0
Resultaat	**0 V**	**0 V**	**0 N**	**0 N**	**0 N**	**0 N**

7.5 Overige

Beleidsdoel (Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

	Overige	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
	Totaal lasten	-3.306 V	6.024 N	15.443 N	29.889 N	45.511 N	59.013 N
	Totaal baten	-9.608 V	-13.512 V	-6.100 V	-6.100 V	-6.100 V	-6.100 V
	Saldo van baten en lasten	-12.914 V	-7.488 V	9.343 N	23.789 N	39.411 N	52.913 N
	Stortingen						
7.5	Algemene reserve	13.017 N	10.413 N	2.372 N	2.245 N	2.069 N	0 V
7.5	Reserve Waardevermindering grondaankopen Groen	7.777 N	3.878 N	12.700 N	12.700 N	12.700 N	22.987 N
	Onttrekkingen						
7.5	Algemene reserve	-118.207 V	-36.036 V	-7.524 V	-5.595 V	-2.000 V	-1.761 V
7.5	Reserve Waardevermindering grondaankopen Groen	-66 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Resultaat	**-110.393 V**	**-29.233 V**	**16.891 N**	**33.139 N**	**52.180 N**	**74.139 N**

Financiële ontwikkelingen

Lasten:

- De toename van de lasten wordt met name verklaard door de stelpost 'Indexeringen'. In de begroting zijn de budgetten vanuit de stelpost opgehoogd tot het prijspeil van het lopende jaar. Met deze stelpost wordt ook al rekening gehouden met toekomstige prijsstijgingen.

Baten:

- Het saldo van de baten bestaat vooral uit verkoopopbrengsten van gronden, huuropbrengsten en pachtopbrengsten. De hogere opbrengst in 2026 komt door een hogere verwachte opbrengst van grondverkopen.

Stortingen:

- De stortingen in de algemene reserve betreffen een aantal decentralisatie-uitkeringen uit de septembercirculaire 2025.

Onttrekkingen:

- De onttrekkingen aan de algemene reserve betreft vooral onttrekkingen die volgen uit de doorlichting van de bestemmingsreserves, zoals die bij de begroting in 2026 zijn verwerkt. Daarnaast worden middelen uit de algemene reserve onttrokken met betrekking tot decentralisatie-uitkeringen. Deze middelen zijn eerder gestort in de algemene reserve. Ze mogen aan de algemene reserve worden onttrokken als verwacht wordt dat deze middelen ook uitgegeven worden in het betreffende jaar.

3 Paragrafen

3.1 Financiering

Algemeen

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten gericht op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen en de hieraan verbonden risico's.

Het treasurybeleid beslaat de doelstellingen, de richtlijnen en de limieten die voor het uitvoeren van de treasuryfunctie zijn vastgesteld. De wettelijke en provinciale kaders zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Besluit leningsvoorwaarden decentrale overheden;
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden;
- Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- Financiële verordening Noord-Holland 2023;
- Financieringsstatuut Provincie Noord-Holland 2024;
- Uitvoeringsrichtlijn Leningen en Garantstellingen Noord-Holland 2020.

De provincie moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies. Omdat uitgaven en inkomsten, op de korte en lange termijn, niet synchroon lopen, is financiering als werkveld binnen de treasuryfunctie van groot belang. De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de onderliggende wetgeving. Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. In deze wettelijke kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verlenen van garanties uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico). De provincie Noord-Holland beschikt niet over uitzettingen en derivaten. Deze worden ook, gezien de financieringsbehoefte, in 2027 niet verwacht.

Om dit te bereiken dient de provincie Noord-Holland zich bij het uitvoeren van de treasuryfunctie aan de wettelijke kaders en provinciale regelgeving te houden. Met de keuze voor het integraal schatkistbankieren (besluit Provinciale Staten november 2009) heeft de provincie de risico's van de treasuryfunctie kunnen begrenzen. Hierbij worden de overtollige liquide middelen ondergebracht bij het Rijk waardoor het debiteurenrisico nihil is.

Uit bovenstaande wettelijk kaders vloeien onderstaande kwantitatieve normen voort:

Wettelijke normen	Norm	Prognose 2027
Kasgeldlimiet	7%	€ 68,1 miljoen
Renterisiconorm	20%	€ 194 miljoen
Drempelbedrag Schatkistbankieren	*	€ 10 miljoen

De wettelijk norm over de kasgeldlimiet en renterisiconorm worden berekend over het totale begrotingstotaal aan lasten inclusief toevoegingen reserves. Het drempelbedrag Schatkistbankieren wordt berekend op basis van een staffel. Het streven is erop gericht om binnen deze normen te opereren.

De belangrijkste doelstellingen van het provinciale treasurybeleid zijn:

- Duidelijke richtlijnen voor eenduidige behandeling van aanvragen voor geldleningen en garantstellingen (vanuit publieke taak);
- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Daarmee draagt Treasury bij aan de financiële continuïteit van de provincie op korte en lange termijn.

Liquiditeitsprognose en financieringstekort

Op basis van de actuele liquiditeitsprognoses verwacht de provincie in 2027 structureel nieuwe geldleningen te moeten aantrekken om de benodigde liquiditeit op peil te houden.

De provincie gaat pas over tot het daadwerkelijk aantrekken van langlopende geldleningen gedurende het jaar als het 100% zeker is dat deze ook nodig zijn. De omvang van de behoefte aan nieuwe (langlopende)leningen en het tijdstip van aantrekken worden daarom bepaald aan de hand van de regelmatig geactualiseerde liquiditeitsprognoses op korte, middellange en lange termijn. Met name de daadwerkelijke realisatie van de geraamde investeringen is daarbij bepalend. Dit om overliquiditeit en onnodige rentekosten te voorkomen. Naast de liquiditeitsprognoses die nodig zijn voor het bepalen van de omvang van de geldleningen is het ook van belang om de verwachtingen rondom de renteontwikkelingen te betrekken bij de besluitvorming over het aantrekken van langlopende geldleningen. Hierbij maakt de provincie gebruik van maandelijks actuele marktinformatie en verwachte ontwikkeling van de markt.

De provincie hanteert het systeem van totaalfinanciering. Dit houdt in dat niet voor iedere investering apart een lening wordt afgesloten. Investeringen worden gefinancierd uit het totaal van eigen vermogen en het lang vreemd vermogen (aangetrokken leningen). Er is dus geen directe relatie tussen een bepaald(e) investering/project en de rentelasten voor een afgesloten lening. De rentekosten worden aan de desbetreffende taakvelden met behulp van een (rente)omslag toegerekend. Hierdoor is er inzicht in de volledige kosten van de taakvelden.
Deze werkwijze is in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording (BBV), de Wet fido en het Financieringsstatuut provincie Noord-Holland 2024. De bevoegdheid voor het aantrekken van geldleningen met een looptijd langer dan 1 jaar ligt bij Gedeputeerde Staten. De bevoegdheid voor het afsluiten van geldleningen korter dan 1 jaar ligt bij de sectormanager financiën. In de paragraaf Financiering van de begroting en de jaarstukken worden Provinciale Staten jaarlijks geïnformeerd over de actuele ontwikkelingen in het financieringsbeleid.

Voor het begrotingsjaar 2027 gaat de provincie op basis van de actuele liquiditeitsprognoses uit van het aantrekken van middelen. Deze liquiditeitsprognoses zijn gebaseerd op de voorliggende begroting. De rentelast is gebaseerd op het huidige inzicht van de financieringsbehoefte en is met terughoudendheid begroot voor de jaren 2029 en verder. Dit gezien de onvoorspelbaarheid van de renteontwikkelingen en het verloop van onze lening portefeuille.

Voor het jaar 2027 en verder zal de liquiditeitsbehoefte toenemen. Er zal een concreet voorstel gedaan worden om in haar financieringsbehoefte te voorzien. Een tekort wordt in eerste instantie met

kasgeldleningen en waar dit structureel is met langlopende financiering gedekt. In de aanloop van het aantrekken van langlopende financiering zal conform het financieringsstatuut gehandeld worden. De liquiditeitsprognose 2026-2030 resulteert in onderstaande kasstroomoverzicht:

Bedragen * € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Stand schatkistbankieren 1-1	+ 123.820	+ 19.816	+ 20.310	+ 20.199	+ 20.457
Kasstroom uit exploitatie	-/- 46.004	-/- 68.506	-/- 31.112	+ 10.259	+ 39.857
Kasstroom uit investeringen	-/- 130.000	-/- 130.000	-/- 130.000	-/- 130.000	-/- 130.000
Kasstroom financiering	+ 72.000	+ 199.000	+ 161.000	+ 120.000	+ 90.000
Stand schatkistbankieren 31-12	+ 19.816	+ 20.310	+ 20.199	+ 20.457	+ 20.314

In de komende jaren verwachten wij dat onze schuldpositie op zal lopen van 180 miljoen tot 822 miljoen in 2030. Door de stijgende schuld zal de rentelast toenemen in de komende jaren, deze hogere structurele lasten hebben we verwerkt in deze begroting. De stijgende schuldpositie heeft ook invloed op de diverse kengetallen en zijn verwerkt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Lening verloop (bedragen * € 1.000)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Stand leningen 01-01	180.000	252.000	451.000	612.000	733.000
Aflossing	- 90.000	- 45.000		- 45.000	
Nieuwe langlopende leningen	92.396	175.868	96.474	101.369	27.110
Kasgeldleningen (kort)	69.604	68.132	64.526	63.631	62.890
Stand leningen 31-12	252.000	451.000	612.000	732.000	822.000

Bovenstaande verloop van vreemd vermogen is gebaseerd op de voorliggende begroting. Bij het werkelijk aantrekken van vreemd vermogen wordt er gekeken naar de realisatie van de begroting en de investeringsraming om onze financieringsbehoefte te bepalen.

Schatkistbankieren

De Staat verzekert met schatkistbankieren dat met de middelen van de provincie geen onnodige financiële risico's worden gelopen. Schatkistbankieren biedt de 2 volgende hoofdactiviteiten:

Rekeningcourantverhouding met de Staat. Een positief saldo op de bankrekeningen van de provincie wordt dagelijks afgeroomd ten gunste van de rekening-courant. Andersom wordt een negatief saldo op de bankrekeningen dagelijks aangezuiverd vanaf deze rekening-courant. Deze saldoregulatie wordt gedaan door het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Plaatsing van deposito's bij genoemd Agentschap. Hierbij worden dagelijks onafhankelijk vastgestelde tarieven gehanteerd en aanvragen worden nooit geweigerd indien het saldo toereikend is. Vanwege de naar verwachting aflopende financiële ruimte wordt van het plaatsen van deposito's geen gebruik gemaakt.

Kasgeldlimiet / Renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De Wet fido stelt normen voor de hoogte van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Bij het uitvoeren van het treasurybeleid blijft de provincie in 2027 binnen deze normen. Overschrijding van de kasgeldlimiet wordt beheerst door het aantrekken van langlopende leningen. De renterisiconorm is bedoeld om

(her)financiering en aflossing van die meerjarige leningen over de jaren te spreiden. De kasgeldlimiet bedraagt 7% van de lasten inclusief toevoegingen reserves vanuit de primaire begroting. Dit geeft het volgende financieringsoverzicht. Voor 2027 bedraagt de kasgeldlimiet € 68,1 miljoen

Renterisiconorm

Bij de structurering van de lange schuld moet de provincie rekening houden met de renterisiconorm. Deze norm heeft als doel het toekomstig renterisico te beperken door de aflossingen en renteherzieningen te spreiden. Voorkomen moet worden dat er in enig jaar een te grote concentratie plaatsvindt van aflossingen en renteherzieningen op lopende leningen. Het renterisicobedrag wordt volgens de Wet fido berekend als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Het totale renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal van de voorliggende begroting. De omvang van de begroting 2027 geldt volgens de wet ook als grondslag voor de toetsing van de daaropvolgende jaren.

Bedragen * € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	994.357	973.320	973.320	973.320	973.320
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	198.871	194.664	194.664	194.664	194.664
Renteherzieningen	-	-	-	-	
Aflossing	90.000	45.000	-	45.000	
Risicobedrag	90.000	45.000	-	45.000	
In % van de begroting	9,1%	4,6%	0%	4,6%	0%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	+ 108.871	+ 149.664	+ 194.664	+ 149.664	+ 194.664

Renteverwachting

Een tweede belangrijke basis is de renteverwachting en de daaruit voortkomende renteramingen in de begroting voor de nieuwe financieringsbehoefte en herfinanciering van leningen. Dit wordt iedere maand bijgesteld op basis van 2 rentevisies van verschillende banken. Volgens de renteverwachting verwacht de provincie dat de rente in 2027 nog licht zal stijgen. Voor de begroting 2027 gaan we uit van een verwachte rente van:

- 2,23 procent voor de nog aan te trekken kortlopende schuld.
- 3,5 procent voor de nog aan te trekken langlopende schuld

Deze rentes zijn gebaseerd op de marktrente van 3-maands kasgeldleningen (kort) en 10-jaarsleningen (lang) voor gemeenten.

Renteresultaat

De feitelijke realisatie van het treasurybeleid weerspiegelt het renteresultaat van de provincie. Het rente resultaat voor 2027 - 2030 geeft het volgende beeld:

	Renteresultaat (x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
	De externe rentelasten over de korte en lange financiering				
A.	Financiering	7.096 N	9.211 N	10.348 N	10.341 N
B.	De externe rentebaten	-1.190 V	-1.190 V	-1.190 V	-1.057 V
	Totaal door te rekenen externe rente	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
C.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-	-	-	-
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moeten worden toegerekend	-	-	-	-
	Saldo door te rekenen externe rente	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
D1.	Rente over eigen vermogen	-	-	-	-
D2.	Rente over voorzieningen	-	-	-	-
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
E.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-	-	-	-
F.	Renteresultaat op het taakveld treasury	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N

De provincie Noord-Holland zal, op basis van de Financiële verordening Noord-Holland 2024, rente intern doorberekenen aan taakvelden. Voor 2027 zal deze omslagrente naar verwachting 0,35% zijn oplopend naar 0,45% in 2030. Bij de jaarrekening zal deze, op basis van de begroting, doorberekende rente herberekend worden op basis van het gerealiseerde renteresultaat en indien nodig gecorrigeerd worden. Het renteresultaat zal bij de 1e begrotingswijziging van 2027 worden doorbelast aan de taakvelden.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' geeft inzicht in de mate waarin de provincie financiële gevolgen van risico's kan opvangen. Gedekte risico's, al dan niet via een voorziening of verzekering, zijn uitgesloten van de risico-inventarisatie. De paragraaf begint met de uitwerking van de door Provinciale Staten vastgestelde kengetallen, waaronder de verplichte BBV-kengetallen. Daarna worden de provinciale visie en het beleid op risicomanagement benoemd, gevolgd door een uitwerking van de relevante risico's. Het verloop en de benodigde weerstandscapaciteit voor één en vier jaar worden weergegeven en vergeleken met de beschikbare weerstandscapaciteit om het weerstandsvermogen te bepalen

Kengetallen

Conform het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) zijn de volgende 6 kengetallen opgenomen:

1. Netto-schuldquote
2. Netto-schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Kengetal grondexploitatie
5. Structurele exploitatieruimte
6. Opcenten (zie hiervoor de paragraaf 'Provinciale heffingen')

	Rekening 2025	Begroting 2026*	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
1. Netto schuldquote	68%	82%	112%	133%	141%	150%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	47%	63%	99%	121%	133%	142%
3. Solvabiliteitsratio	58%	55%	47%	41%	39%	37%
4. Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
5. Structurele exploitatieruimte	14%	2%	8%	9%	8%	10%
6. Belastingcapaciteit	88,6%	92,5%	91,4%	91,4%	91,4%	91,4%

**2026 t/m tweede begrotingswijziging 2026*

1. Netto-schuldquote

De netto-schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en afschrijvingen op de exploitatie.

2. Gecorrigeerde netto schuldquote

Om te weten te komen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto-schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto-schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto-schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend, is gelijk aan de netto-schuldquote. Met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

3. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een provincie bestaat volgens artikel 42 BBV uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

Hoe hoger de solvabiliteitsratio, des te hoger de weerbaarheid. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie van de financiële positie van de provincie.

4. Grondexploitatie

De provincie beschikt niet over gronden die in exploitatie zijn genomen. Dit past bij het grondbeleid van de provincie.

5. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij dit onderscheid is de aard van de activiteit leidend. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en eigen belastinginkomsten (motorrijtuigenbelasting). Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is ook in een notitie van de commissie BBV vastgelegd.

Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Daarnaast bevorderen hogere structurele baten de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting.

6. Belastingcapaciteit

Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot een bepaald maximaal. Dit wordt door het Rijk bepaald. De provincie Noord-Holland blijft onder het landelijk gemiddelde als het gaat om de heffing van opcenten; de provincie heeft het laagste opcententarief van alle provincies.

Signaleringswaarden

Voor een beoordeling van de kengetallen is het belangrijk om deze in relatie tot elkaar te bekijken en tegen een norm te houden. Bij de Kaderbrief 2026 zijn vrijwillige kengetallen en signaalwaarden door Provinciale Staten vastgesteld.

	Waarderingscijfer	Minst risicovol	Alert	Meest risicovol	JR 2024	JR 2025	BGR 2026*	BGR 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
1a	NSQ	< 150%	150 - 200%	> 200%	62%	68%	82%	112%	133%	141%	150%
1b	NSQ (gecorr. verstrekte leningen)	< 150%	150 - 200%	> 200%	48%	47%	63%	99%	121%	133%	142%
2	Solvabiliteit	> 50%	20 - 50%	< 20%	61%	58%	55%	47%	41%	39%	37%
3	Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
4	Structurele begrotingsruimte	> 0%	0%	< 0%	6%	14%	2%	8%	9%	8%	10%
5	Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%	89%	89%	93%	91%	91%	91%	91%
6	Weerstandsratio 1 jaar	> 2,0	1,0 - 2,0	< 1	3,8	2,3	2,7	3,6	3,6	3,6	3,6
7	25% norm algemene reserve	> 25%	25%	< 25%	27%	27%	37%	39%	40%	43%	47%
8	Kapitaalslastenratio	< 10%	10 - 15%	> 15%	4%	4%	6%	7%	8%	10%	11%
9	Rente risiconorm	< 20%	20%	> 20%	0%	8%	9%	5%	0%	5%	0%
10	Kasgeldlimiet	< 7%	7%	> 7%	< 7%	< 7%	< 7%	< 7%	< 7%	< 7%	< 7%

**2026 t/m tweede begrotingswijziging 2026*

Voor de begroting 2027 zien we met uitzondering van de solvabiliteit dat alle cijfers positief zijn. Over de hele linie bezien stijgen de netto- schuldquote en de kapitaalslastenratio en daalt de solvabiliteit. Dit is te verklaren door de gewenste investeringen die de provincie de komende jaren voornemens is te doen met behulp van externe middelen. Doordat niet alle gewenste investeringen tot realisatie komen, blijkt bij de jaarrekening dat deze trend zich minder snel doorzet.

De norm voor de hoogte van de algemene reserve, zoals die is vastgelegd in de Financiële verordening, is 25% van de structurele algemene dekkingsmiddelen, zoals die zijn verantwoord in de laatst vastgestelde jaarrekening. De berekening van de norm in 2027 is dus gebaseerd op de gegevens uit de jaarrekening 2025. Het kengetal neemt in 2026 significant toe als gevolg van het hoge gerealiseerd resultaat bij de jaarrekening 2025 welke is toegevoegd aan de algemene reserve. Hiermee wordt een negatievere trend voor de NSQ en solvabiliteit voorkomen doordat de provincie minder hoeft te lenen.

Concluderend kan worden gesteld dat er voor de begroting 2027 sprake is van een gezonde financiële positie op basis van de door Provinciale Staten vastgestelde signaleringswaarden. Bij bovenstaande cijfers past de kanttekening dat als uitgangspunt geldt een volledige realisatie van de provinciale ambities.

Visie risicomanagement

De visie van de provincie op risicomanagement luidt als volgt: de provincie Noord-Holland streeft naar het systematisch inzichtelijk maken van alle significante risico's en kansen bij het realiseren van haar doelstellingen. Risicomanagement is daarmee onderdeel van het reguliere denken en doen. Het bewust verminderen, spreiden, vermijden, of accepteren van risico's draagt bij aan het 'in control zijn' van de organisatie. De provincie anticipeert actief op risico's en kansen om de doelstellingen te bereiken.

Beleid

Het risicobeleid is vastgelegd in de kadernota 'Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2022–2025' en in de Financiële verordening. De kadernota bevat beleidsregels en normen over de wijze waarop de weerstandscapaciteit wordt opgebouwd en ingezet. De Financiële verordening is bepalend voor de minimale hoogte van de algemene reserve (minimaal 25 procent van de structurele algemene dekkingsmiddelen) en de hierin aan te houden risicoreservering (zie berekening weerstandsvermogen).

Risico's

De provincie doet continu aan risicomanagement. Twee keer per jaar worden de risico's geïnventariseerd en tegen de weerstandscapaciteit gehouden.

Alleen risico's met een risicoscore (gevolgklasse x kansklasse) van 4 of hoger staan in de risicotabel. Risico's met een lagere score worden wel meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

	Risico's	Risicobedrag	Risicoscore		Dekking
			Rekening 2025	Begroting 2027	
	Strategische risico's				
1.	Deelneming ROM	€ 11.900.000	8	8	Weerstandsvermogen
2.	UAV-GC 2025 aansprakelijkheid 'overige indirecte schade'	€ 5.000.000	8	8	Weerstandsvermogen
3.	Verkeerde procedures en/of fouten in uitvoering omgevingswet	€ 3.000.000	6	6	Weerstandsvermogen
4.	Lening Pallas	€ 43.984.173	4	4	Weerstandsvermogen
5.	Lening Nationaal Restauratiefonds	€ 9.100.000	4	4	Weerstandsvermogen
6.	Deelneming PDENH	€ 6.600.000	4	4	Weerstandsvermogen
7.	Wateroverlast: natuurontwikkeling Texel	€ 1.048.000	4	4	Weerstandsvermogen
8.	Kosten opruimen afvalinrichting	€ 1.000.000	4	4	Weerstandsvermogen
	Externe risico's				
9.	Dividenduitkering	€ 1.825.000	6	4	Weerstandsvermogen

Gekwantificeerde risico's

Strategische risico's

1. Deelneming ROM
ROM InWest investeert in duurzame en innovatieve bedrijven of initiatieven in Noord-Holland. Omdat de ROM deels wordt gefinancierd met provinciale middelen, leiden de investeringen ook tot een financieel risico voor de provincie. De provincie is voor € 40 miljoen aandeelhouder in ROM InWest. Het totaalkapitaal van de ROM is circa € 160 miljoen. Bij het besluit tot deelname in de ROM (18 mei 2021) is er een risicopercentage van 30 procent opgenomen. Dit komt neer op een risico van maximaal € 12 miljoen. De ROM hanteert een 'waarderingstemplate' en heeft een 'valuation committee' om de investeringen te monitoren.

2. UAV-GC 2025 aansprakelijkheid 'overige indirecte schade'
Voor aannemingsovereenkomsten waarbij de provincie Noord-Holland de uitvoering en het ontwerp van het werk geïntegreerd uitvraagt, hanteert de provincie de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor Geïntegreerde Contractvormen (UAV-GC). In januari 2025 is de herziene UAV-GC (UAV-GC 2025) door het kenniscentrum CROW gepubliceerd. Op 1 oktober 2025 heeft de directie van de provincie besloten de UAV-GC 2025 te implementeren in de provinciale contractstandaard. Onder UAV-GC 2025 is de provincie als opdrachtgever aan te spreken voor ‘overige indirecte schade’ die door een opdrachtnemer is veroorzaakt en wordt geleden door een derde, als die schade de drempel van 10 procent van de aanneemsom overschrijdt.
Om dit risico zoveel mogelijk te beheersen, is in de provinciale contractstandaard een aanvullende verduidelijking opgenomen. Die verduidelijking beschrijft onder welke voorwaarden de provincie in haar rol als opdrachtgever van projecten onder de UAV-GC 2025 kan worden aangesproken voor dergelijke ‘overige indirecte schade’. Verder volgt de provincie de jurisprudentie en casuïstiek bij andere opdrachtgevers. Bovendien zal zij indien nodig gespecialiseerde capaciteit inschakelen om verweer te kunnen voeren tegen eventuele vorderingen.
Het risico van overige indirecte schade kan doorlopend optreden, terwijl de kans dat dit gebeurt en het risicobedrag lastig vooraf zijn in te schatten. Daarom gaat de provincie ervan uit dat dit risico eens in de vijf jaar optreedt, waarbij de overige indirecte schade € 5 miljoen per keer bedraagt.

3. Verkeerde Wet milieubeheerprocedure en fouten bij Wabo-procedure
De uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken) op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en daarop betrokken wetten ligt bij de omgevingsdiensten. Als mandaatgever is en blijft de provincie verantwoordelijk voor de vermogensrechtelijke gevolgen van de besluiten die deze diensten namens de provincie nemen. Fouten in de procedures kunnen leiden tot schadeclaims van bedrijven bij de provincie. Dit doet afbreuk aan het imago van de provincie. Schadeclaims kunnen oplopen tot een bedrag van circa € 3 miljoen.
De provincie heeft privaatrechtelijke overeenkomsten gesloten met de omgevingsdiensten over de eisen waaraan de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving moeten voldoen. De aansprakelijkheid voor tekortkomingen in de uitvoering van de VTH-taken ligt tot het bedrag van de betreffende dienstverlening bij de omgevingsdiensten. Zij moeten voldoen aan de Verordening Kwaliteit VTH Omgevingsrecht.

4. Lening Pallas
De provincie Noord-Holland heeft in 2015 een lening verstrekt aan de Stichting Voorbereiding Pallas-reactor. De rechtsopvolger van deze stichting is vanaf medio 2025 de besloten vennootschap NRG Pallas B.V., een 100 procent staatsdeelneming. In een nog af te sluiten nieuwe leningovereenkomst wordt opgenomen dat de provincie in 2035 als eerste schuldeiser wordt afgelost. Er bestaat een risico dat de lening niet kan worden afgelost; dan wordt het openstaande bedrag niet terugbetaald.

De kans dat dit eenmalige risico optreedt, wordt gedurende de looptijd van de lening ingeschat op 20 procent. De beheersmaatregelen voor dit risico zijn:

- De provincie heeft een preferentie ten opzichte van andere schuldeisers.
- De Rijksoverheid heeft de financiering van de B.V. verzorgd.
- Er vindt periodiek overleg plaats met de enig aandeelhouder van de B.V., de minister van VWS.

5. Lening Nationaal Restauratiefonds
De provincie heeft geld uitgeleend aan het Nationaal Restauratiefonds (NRF) dat op zijn beurt geld leent aan eigenaren voor het herbestemmen, restaureren en verduurzamen van monumenten. Het risico bestaat dat de lening niet (volledig) wordt terugbetaald aan het NRF en in het verlengde daarvan aan de provincie. Om dit risico te beperken, toetst het NRF of de ontvangers van de leningen voldoende kredietwaardig zijn. Door hypothecaire leningen, met het monument als onderpand, verkrijgt het NRF voldoende zekerheid. Ook bekijkt het NRF in hoeverre daadwerkelijk voldoende zekerheid kan worden verkregen uit het te financieren onderpand. Het risico bedraagt maximaal € 9,1 miljoen.

6. Deelneming Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland B.V. (PDENH)
Het PDENH investeert in duurzame en innovatieve bedrijven of initiatieven in Noord-Holland. Omdat het PDENH wordt gefinancierd met provinciale middelen, leiden de investeringen ook tot een financieel risico voor de provincie. De financiële risico's zijn relatief beperkt, omdat wordt geïnvesteerd in bedrijven die al op de markt actief zijn. Verder wordt als beheersmaatregel voor iedere investering een uitgebreid boekenonderzoek uitgevoerd. Ondanks dat het risico relatief beperkt is, gaat het in absolute zin om grote bedragen. Het aantal investeringen en het uitgezette kapitaal door het PDENH neemt in de toekomst verder toe. Voor de zekerheid is bij de berekening van het benodigde risicobedrag voor het PDENH uitgegaan van 10 procent van het geïnvesteerde vermogen. Dit bedrag dient ter dekking van onvoorziene risico's, in de vorm van (onvoorziene) faillissementen van ondernemingen waarin het fonds heeft geïnvesteerd. Waardering van participatie aan dit fonds verloopt in de jaarrekening via de post 'Financiële vaste activa'.

7. Wateroverlast: natuurontwikkeling Texel
Wateroverlast in polder Waalenburg heeft allereerst gevolgen voor de agrarische productie. In periodes van droogte kan verzilting optreden. Daardoor is de kans op botulisme in warme, droge zomers gering. Daarnaast zijn er voorzieningen waarmee altijd water kan worden in- of uitgelaten. De provincie blijft het waterpeil in polder Waalenburg tot en met 2030 monitoren en de resultaten met het hoogheemraadschap delen. Treedt er ondanks alle onderzoeken en maatregelen toch waterschade op, dan wordt gekeken wat daarvan de oorzaak is. Eventuele schade die voortvloeit uit direct aan het project toerekenbare gevolgen, wordt vergoed. Schade die niet het gevolg is van het project of daar niet aan kan worden toegerekend, valt hier dus buiten.

8. Kosten opruimen afvalinrichting
De provincie is het bevoegd gezag voor majeure risicobedrijven. Als dergelijke bedrijven in continuïteitsproblemen komen, dan is het denkbaar dat het bevoegd gezag de eventuele opruim- en saneringskosten moet dragen. Deze problemen kunnen bijvoorbeeld ontstaan door brand of wijzigingen in regelgeving, mogelijk met faillissement als gevolg. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt het mogelijk bij dergelijke risicobedrijven een financiële zekerheidsstelling te eisen. Hiervoor moet wel na de inwerkingtreding van de Omgevingswet de vergunning van de betreffende bedrijven worden geactualiseerd. Tot dat moment is de provincie verantwoordelijk voor dit risico. Het gaat om zo'n 145 bedrijven.

Externe risico's

9. Dividenduitkeringen
Jaarlijks ramen we de dividendinkomsten van een aantal deelnemingen. Deze mogelijke inkomsten zijn een risicopost, doordat pas na afloop van een boekjaar bij een deelneming blijkt of het verwachte positieve resultaat is behaald. De dividendinkomsten maken deel uit van de structurele dekkingsmiddelen. Daarom reserveert de provincie volgens besluitvorming van Provinciale Staten 25% van de inkomsten die voor dat jaar zijn geraamd als onderdeel van de algemene reserve. Door hetzelfde bedrag op te nemen in de risico-inventarisatie, wordt het risico afgedekt dat 25% van de geraamde dividenden niet wordt uitgekeerd. De impact van het risico beperkt de provincie door de dividendontvangsten voorzichtig te ramen. Daarnaast vinden jaarlijks diverse overleggen met de deelnemingen plaats. Hierbij worden de mogelijke risico's binnen de bedrijfsvoering besproken. Eventueel worden maatregelen genomen. Tenslotte kan in bepaalde gevallen de keuze worden gemaakt om dividend uit te keren uit winsten die in het verleden zijn behaald.

Niet–gekwantificeerde risico's

De hierboven genoemde risico's zijn inherent aan het type instrument dat de provincie toepast om doelen te realiseren. Denk hierbij aan leningen, deelnemingen en fondsen. Daarnaast zijn er financiële afspraken gemaakt en/of geldt wet- en regeling rondom aansprakelijkheid. Deze risico's zijn goed kwantificeerbaar.

De provincie heeft ook te maken met risico's rondom het te voeren beleid en risico's die van buiten komen. Deze risico's zijn minder goed definieerbaar en daardoor lastiger te kwantificeren. Toch is het de moeite waard om hier kort bij stil te staan.

Extreme weersomstandigheden
Het ontwerp van onze infrastructuur is gebaseerd op uitgangspunten voor een klimaat dat minder extreme situaties kent. Deze extreme situaties kunnen gevolgen hebben voor onze (water)wegen, bruggen, viaducten en dijken. Door het monitoren van het provinciaal areaal houden we deze risico's in beeld.

Cybersecurity & Informatiebeveiliging
Het aantal informatiebeveiligingsincidenten neemt wereldwijd elk jaar toe. De provincie moet er rekening mee houden dat zij getroffen wordt. Daarom richt de organisatie zich zowel op het voorkomen van beveiligingsincidenten als op het beperken van de impact wanneer deze zich voordoen. Het is daarom belangrijk om te voldoen aan de gestelde wet- en regelgeving en daar proactief invulling aan te geven. Dit vermindert de kans op en mogelijke impact van digitale incidenten. Als een incident zich voordoet, kan dit leiden tot verstoring van bedrijfsprocessen, hoge (herstel)kosten, reputatieschade en inbreuk op het vertrouwen in de overheid.

Hogere kwaliteitseisen assets
Aanscherping van wet- en regelgeving kan zorgen voor hogere kwaliteitseisen aan assets. Dit leidt in het geval van vervanging en/of onderhoud tot hogere investeringen en/of lasten.

Indexering bijdragen gemeenschappelijke regelingen
De provincie neemt deel aan verschillende gemeenschappelijke regelingen. Wanneer de indexering van de bijdragen aan deze regelingen hoger uitvalt dan eerder in de begroting is opgenomen, kan dit leiden tot hogere kosten. Deze indexering is vaak gebaseerd op ontwikkelingen zoals loonstijgingen (bijvoorbeeld cao-ontwikkelingen) en prijsinflatie van materiële kosten.

De timing en hoogte van deze indexeringen sluiten niet altijd aan op de provinciale planning- en controlcyclus, waardoor onverwachte stijgingen kunnen optreden. Daarnaast hebben ook andere deelnemende partijen binnen de gemeenschappelijke regeling instemmingsrecht over de begroting. Hierdoor is de provincie ook van andere deelnemers in het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling afhankelijk bij de besluitvorming over de hoogte van de deelnemersbijdragen.

Gevaarlijke stoffen in de bodem
Bij civiele werken moet de grond worden onderzocht op de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen, zoals PFAS en andere verontreinigingen. Als de bodem meer schadelijke stoffen bevat dan de geldende normen toestaan, kan dit leiden tot extra maatregelen en vertraging in de uitvoering van projecten.

Verloop risico's

Om het verloop van de risico's inzichtelijk te maken, wordt het bruto-risicobedrag per categorie weergegeven in de volgorde van de begroting en jaarrekening.

Risico-inventarisatie (bruto x € 1.000)	Begroting 2025	Rekening 2024	Begroting 2026	Rekening 2025	Begroting 2027	Afname / toename*
Strategische risico's	€ 46.465	€ 90.171	€ 86.661	€ 89.799	€ 88.804	Afname
Externe risico's	€ 1.725	€ 4.642	€ 2.150	€ 3.375	€ 1.825	Afname
Overig niet-gekwantificeerd	PM	PM	PM	PM	PM	-
Bruto risicobedrag	€ 48.190	€ 94.813	€ 88.811	€ 93.174	€ 90.629	Afname

**ten opzichte van de meest recente inventarisatie bij de Jaarrekening 2025*

Ten opzichte van de jaarrekening 2025 (stand januari 2026) is het risicoprofiel bij de begroting 2027 (stand mei 2026) gedaald. Dit is met name toe te wijzen aan lagere geraamde dividendopbrengsten.

Berekening risico's

Bij de begroting en de jaarrekening wordt jaarlijks het actuele totale weerstandsvermogen (voor een periode van vier jaar) en het actuele incidentele weerstandsvermogen (voor een periode van één jaar) berekend. Om tot het weerstandsvermogen te komen, wordt de beschikbare weerstandscapaciteit vergeleken met de uitkomst van de simulatie van de risico's (benodigde weerstandscapaciteit). Het quotiënt van beide bedragen wordt het weerstandsvermogen genoemd. De totale bruto-omvang van deze risico's bedraagt € 90,6 miljoen (exclusief PM-posten). Op basis van de Monte-Carlosimulatie, een statistische rekenmethodiek, wordt een risicobedrag berekend waar de gevolgschade voor de termijn van één en vier jaar met 99 procent zekerheid onder zal vallen. Bij de begroting 2027 betreft dit risicobedrag € 66,4 miljoen (één jaar) en € 74,4 miljoen (vier jaar).

Berekening weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Toelichting weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Bij weerstandscapaciteit wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

De incidentele weerstandscapaciteit kan de provincie eenmalig inzetten om financiële tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit kan terugkerend worden ingezet om financiële tegenvallers op te vangen.

Toelichting weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen drukt uit in welke mate de provincie in staat is om met financiële reserves risico's op te vangen. Het kengetal weerstandsvermogen wordt berekend door de totale (huidige) weerstandscapaciteit te delen door de hoogte van de risico's over een periode van één jaar (incidentele

weerstandsvermogen) of vier jaar (structureel weerstandsvermogen). De norm voor het minimaal aan te houden weerstandsvermogen bedraagt 1. Als ondanks genomen beheersmaatregelen het totale of het incidentele weerstandsvermogen lager wordt dan 1, dan doen Gedeputeerde Staten financiële voorstellen om het weerstandsvermogen weer terug te brengen tot het minimale niveau. Daarnaast kent de Financiële verordening de norm om de algemene reserve op minimaal 25 procent van de structurele algemene dekkingsmiddelen te houden. Deze structurele algemene dekkingsmiddelen worden verder toegelicht in beleidsdoel 7.1.

Incidenteel weerstandsvermogen

Berekening incidentele weerstandscapaciteit (in miljoenen €)	Begroting 2027
Algemene reserve	238
Onvoorzien (huidig boekjaar)	–
Totaal incidentele capaciteit	**238**
Berekende risico's voor 1 jaar	66,4
Kengetal Weerstandsvermogen voor 1 jaar	**3,6**

Totale weerstandsvermogen

Berekening weerstandscapaciteit (in miljoenen €)	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Totaal
Algemene reserve	238				238
Onvoorzien (huidig boekjaar)	–				–
Totaal incidentele capaciteit	238	–	–	–	238
Onbenutte belastingcapaciteit		300,1	303,1	306,1	909,3
Onvoorzien (komend boekjaar)		–	–	–	–
Meerjarenbegrotingsruimte		–	–	–	–
Totale structurele capaciteit	–	**300,1**	**303,1**	**306,1**	**909,3**
Totale weerstandscapaciteit					1147,3
Berekende risico's voor 4 jaar					74,4
Kengetal Weerstandsvermogen voor 4 jaar					**15,4**

Uit voorgaand overzicht blijkt dat het berekende weerstandsvermogen op basis van de incidentele capaciteit 3,6 bedraagt (dit was 2,7 bij de jaarrekening 2025). Voor een periode van vier jaar bedraagt het weerstandsvermogen 15,4 (dit was 15,0 bij de jaarrekening 2025). Deze toename komt door de stortingen in de Algemene reserve. Zowel het incidentele als structurele weerstandsvermogen valt hoger uit dan 1. Dit betekent dat in beide gevallen het totale weerstandsvermogen groter is dan de hoogte van de risico's.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Het verbeteren en beheren van de (provinciale) infrastructuur zijn kerntaken van de provincie. De provincie is eigenaar en wegbeheerder van ongeveer 607 km wegen, 60 km busbanen en 253 km vaarwegen. Langs een groot deel van deze N-wegen liggen fietspaden (circa 351 km) die eigendom van de provincie zijn. Op deze infrastructuur beheert de provincie een groot deel van haar (ongeveer) 630 kunstwerken, zoals bruggen, sluizen, tunnels en ecoducten, DVM-systemen (dynamisch verkeersmanagement), een verkeers-, tunnel- en brugbediencentrale en dertien gebouwen (waarvan vier huur). Onderdeel van de beheertaak is de wettelijke zorgplicht en provinciale ambitie om de kapitaalgoederen volgens afgesproken kwaliteitseisen in stand te houden door onderhoud en vervanging. Hiermee houdt de provincie de functionaliteit en de kwaliteit van deze kapitaalgoederen op peil en wordt kapitaalvernietiging voorkomen.

Infrastructuur

De instandhouding van de provinciale infrastructuur legt een groot beslag op de provinciale begroting. Hierdoor is de behoefte ontstaan om de infrastructuur professioneler, doelmatiger en efficiënter in stand te houden.

De provincie gaat in 2027 verder met de ontwikkeling van het assetmanagement. Het beheer van de provinciale assets wordt verder in lijn gebracht met de provinciebrede doelstellingen. Thema's die aandacht blijven krijgen, zijn duurzaamheid, biodiversiteit, klimaatverandering, stikstofproblematiek, energieverbruik, digitalisering en innovatie. Voor deze thema's wordt via pilotprojecten geleerd, bijgestuurd en gehandeld op basis van de opgedane ervaringen. We maken altijd een afweging tussen de prestaties, risico's en kosten.

Het bestuurlijk vastgesteld kwaliteitsniveau voor het functioneren van het areaal is leidend. De systematiek is gebaseerd op de landelijke afspraken. Dit alles is vastgelegd in de 'Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen' (NIKG).

De afweging over beleidswijzigingen, trends en ontwikkelingen, zoals omschreven in de NIKG, wordt (jaarlijks) bij de Kaderbrief gemaakt.

Type areaal	Bestuurlijk vastgesteld kwaliteitsniveau
Stroomwegen	B
Overige wegen	C
Fietspaden	B
Milieuaspecten bij wegbeheer	B
Vrij liggende busbanen	B
Haltes/stations hoogwaardig openbaar vervoer (HOV)	B
Vaarwegen / oevers	D

Programmering Onderhoud

Alle maatregelen aan het infrastructurele areaal worden begroot en in de 'Provinciale Programmaplanning Infrastructuur' opgenomen, zodat gestuurd kan worden op de voortgang in de studiefase. Bestuurlijk wordt een doorkijk van het infrastructurele programma vastgelegd in het 'integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur' (iMPI).

Het iMPI geeft onder andere aan welke (vervangings)investeringen noodzakelijk zijn. De kredieten hiervan worden met de behandeling van de begroting aangevraagd en door Provinciale Staten beschikbaar gesteld.

Het vast en variabel onderhoud is in uitvoering bij een gebiedscontractant. Deze gebiedscontractant is zelf verantwoordelijk voor het inplannen van de uitvoering. Bijna al het variabel onderhoud voor de gebieden met een gebiedscontract wordt geprogrammeerd door de gebiedsaannemer binnen de vaste jaarlijkse contractprijs.

Het beheer wordt gebiedsgericht uitgevoerd. Een belangrijk instrument hierin zijn de gebiedscontracten, waarbij het vast en variabel onderhoud van het areaal naar de markt is gebracht. Daarnaast zijn er ook aspecten van het onderhoud die moeilijk passen in een gebiedscontract en waarvan het efficiënter is om deze centraal te beleggen, zoals centrale brugbediening, dynamisch verkeersmanagement (DVM) en gladheidscoördinatie.

In 2027 gaat de provincie verder met het aanbestedingstraject voor de nieuwe onderhoudscontracten die de huidige gebiedscontracten vervangen. Voor de nieuwe onderhoudscontracten wordt in de toekomst gekeken of het variabel onderhoud past binnen de nieuwe contracten. Naar verwachting zullen de kosten van het onderhoud (door veroudering van het areaal) in totaal duurder worden. Hiervoor zal in de toekomst ruimte in de begroting moeten worden gezocht om aan het kwaliteitsniveau te kunnen blijven handhaven.

Gebouwen

De provincie Noord-Holland heeft verschillende panden in beheer. De meeste panden zijn in gebruik voor de huisvesting van medewerkers en/of opslag van eigendommen. Het onderhoud aan de panden voor 2027 kan als volgt worden ingedeeld.|

- Vast onderhoud; het contractueel afgesproken onderhoud
- Variabel onderhoud; niet geplande onderhoudswerkzaamheden
- Storingen; de kosten die samenhangen met het oplossen van storingen (niet gepland).

Voor al het onderhoud aan de panden Houtplein 33, Dreef 1 & 3, Paviljoen Welgelegen, huis van Hilde en de fractiehuizen is in 2023 een nieuw 'maincontract' afgesloten, op basis van een prestatiecontract. Dit houdt één contract in, voor het onderhoud aan alle technische disciplines, waaronder bouwkunde, verwarming, lucht en elektrotechniek. De scoop van het contract is ook uitgebreid met keukentechniek en legionella beheer.

Vast onderhoud

Voor het vast onderhoud werken wij met contractuele afspraken en een meerjarenonderhoudsplan. Dit meerjarenonderhoudsplan bevat het planmatig onderhoud van de panden en het contractueel afgesproken onderhoud om de panden in stand te houden.

In 2027 zal onder andere onderhoud worden uitgevoerd aan de lucht behandelkasten, het schilderwerk aan Paviljoen Welgelegen in combinatie met de verduurzaming van het pand en de beveiligingsinstallatie Dreef 3.

Variabel onderhoud

Het variabel onderhoud beslaat het noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden die niet vooraf gepland zijn of contractueel zijn vastgelegd.

Storingen

Onder storingen vallen alle werkzaamheden voor het oplossen van storingen. Deze zijn niet gepland en worden opgelost binnen het maincontract. De kosten van storingen vallen onder het variabel onderhoud.

Beheer en onderhoud meerjarig gepland (x € 1 miljoen)

Beheer en onderhoud meerjarig (wegen)	2027	2028	2029	2030
A. Groot onderhoud gepland	€ 22.552.000	€ 22.258.000	€ 18.526.000	€ 18.302.000
B. Projecten reserve kap. lasten VIK v/h Res. GO	€ 4.230.000	€ 4.589.000	€ 5.028.000	€ 5.031.000
C. Vast onderhoud wegen	€ 1.648.000	€ 1.648.000	€ 1.648.000	€ 1.648.000
D. Gebiedscontracten (GBC1 t/m GBC7)	€ 36.464.000	€ 36.805.750	€ 37.235.750	€ 37.621.500
E. Tunnels	€ 7.142.000	€ 7.142.000	€ 7.142.000	€ 7.443.000
F. DVM-areaal wegen	-€ 2.636.000	-€ 2.636.000	-€ 2.636.000	-€ 2.636.000
G. Planmatig onderhoud gebouwen	€ 1.067.386	€ 1.110.505	€ 1.155.780	€ 1.203.319
H. Correctief onderhoud gebouwen	€ 1.410.000	€ 2.668.000	€ 3.525.000	€ 1.725.000
Totaal onderhoud kapitaalgoederen	**€ 71.877.386**	**€ 73.585.255**	**€ 71.624.530**	**€ 70.337.819**

Beheer en onderhoud meerjarig gepland (vaarwegen)	2027	2028	2029	2030
A. Variabel onderhoud vaarwegen	€ 2.600.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000
B. Beheer vaarwegen	€ 90.000	€ 1.060.000	€ 60.000	€ 60.000
C. Vast onderhoud vaarwegen	€ 1.211.000	€ 454.000	€ 554.000	€ 554.000
D. Gebiedscontracten (GBC1/GBC7)	€ 4.600.000	€ 4.650.000	€ 4.700.000	€ 4.750.000
E. DVM areaal vaarwegen	€ 5.066.849	€ 4.070.063	€ 3.223.372	€ 2.817.344
Totaal onderhoud kapitaalgoederen	**€ 13.567.849**	**€ 12.734.063**	**€ 11.037.372**	**€ 10.681.344**

3.4 Bedrijfsvoering

Personeel

De geraamde kosten voor capaciteit zijn gebaseerd op ramingen van de personele capaciteit (eigen personeel en inhuur) die nodig is om de opgaven uit te voeren, inclusief persoonsgebonden kosten, zoals reis- en opleidingskosten. De capaciteitskosten worden via een verdeelsleutel op basis van werkprogramma's toegerekend aan de programma's en aan de investeringskredieten.

Bedrijfsvoeringsprocessen

Het programma 'Bedrijfsvoeringssysteem' (BVS) vervangt SAP ECC en realiseert uiterlijk per 1 januari 2028 een modern, toekomstbestendig systeem voor onder andere HR, financiën en inkoop, gebaseerd op zoveel mogelijk standaard SaaS-oplossingen (software as a service).

De uitvoering ligt op koers. In 2027 staat de livegang van het HR- en salarissysteem centraal, evenals de verdere implementatie van de oplossingen voor financiën en inkoop richting de geplande livegang in 2028. Tegelijk vragen met name de realisatie van koppelingen en procesvernieuwing blijvende aandacht.

Het programma heeft grote impact op de organisatie en raakt kritieke processen, zoals salarisbetaling en factuurafhandeling. Daarom wordt strak gestuurd op continuïteit, standaardisatie en risicobeheersing.

De totale investeringskosten voor het programma bedragen circa € 17,6 miljoen (2025–2028) en zijn opgenomen in de meerjarenbegroting. Het programma ligt financieel op koers; uitgangspunt is dat de structurele kosten na implementatie niet toenemen, met tijdelijke dubbele kosten in de overgangsfase.

ICT

In de afgelopen jaren heeft de provincie Noord-Holland haar ICT-basisdiensten, waaronder de digitale werkplek, telefonie, samenwerkingsdiensten en het onderliggende ICT-beheer, vernieuwd en toekomstbestendig ingericht. In 2027 ligt de focus op het verder optimaliseren van deze dienstverlening en het borgen van een stabiele, veilige en betrouwbare digitale infrastructuur. De migratie van applicaties naar de nieuwe beheeromgeving is afgerond en de nieuwe beheer- en netwerkcontracten zijn volledig operationeel.

Daarnaast werkt de provincie verder aan het versterken van haar digitale autonomie. In 2027 wordt uitvoering gegeven aan de strategie om stapsgewijs minder afhankelijk te worden van individuele ICT-leveranciers en in het bijzonder van grote buitenlandse technologiebedrijven. Daarbij wordt ingezet op het vergroten van de regie op data, systemen en dienstverlening, zodat de provincie haar digitale weerbaarheid versterkt en meer flexibiliteit behoudt bij toekomstige keuzes in de ICT-voorziening.

E-dienstverlening

Vanuit Nederland en Europa komt er steeds meer wetgeving over digitale dienstverlening, waaraan de provincie moet voldoen. Bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering, security en toegankelijkheid. Vanuit een programma e-Dienstverlening dragen we er zorg voor dat de provincie Noord-Holland voldoet aan deze wetgeving. In 2027 zal een aantal wetten verder worden geïmplementeerd.

AI- en datastrategie

Het document 'Werk maken van data en AI' benoemt de uitgangspunten voor verantwoorde inzet van data en artificiële intelligentie (AI) door de provincie Noord-Holland voor de periode 2026–2027. Het beschrijft

de waarden en wet- en regelgeving die richting geven aan de keuzes van de provincie, maakt duidelijk waarvoor data en AI wel en niet worden ingezet en schetst het fundament van mensen, data en IT dat daarvoor wordt gebouwd.

Concrete onderwerpen voor 2027 zijn onder meer de bouw van een veilige en flexibele data- en AI-infrastructuur, aansluiting op nationale datastandaarden en -initiatieven, de ontwikkeling van kennis en vaardigheden van medewerkers en het verminderen van leveranciersafhankelijkheid.

Informatiebeveiliging en privacy

Informatiebeveiliging en privacy blijven onverminderd essentieel voor een veilige, betrouwbare en weerbare organisatie. Door de groeiende afhankelijkheid van digitale systemen en gegevens neemt ook het belang van digitale weerbaarheid verder toe. Technologische en geopolitieke ontwikkelingen, een veranderend dreigingsbeeld en strengere eisen aan informatiebeheer vragen om een organisatie die informatiebeveiliging en privacy aantoonbaar op orde heeft.

In 2027 ligt de nadruk daarom op het verder versterken van het fundament van informatiebeveiliging en privacy. We investeren in de implementatie en doorontwikkeling van het Information Security Management System (ISMS), zodat risico's, beheersmaatregelen en opvolging structureel en organisatie breed inzichtelijk worden. Hiermee werken we aan een duurzaam en aantoonbaar volwassen beveiligingsniveau en brengen we ons digitale 'huis' op orde.

Daarnaast blijven we inzetten op bewustwording en preventieve maatregelen, zoals trainingen voor alle medewerkers en bestuur, en het versterken van basisbeveiliging. Tegelijkertijd besteden we nadrukkelijk aandacht aan de situatie waarin ondanks alle maatregelen toch incidenten ontstaan. We versterken daarom de inrichting van processen rondom incidentmanagement, continuïteit en herstel, zodat de organisatie ook in geval van verstoringen snel en beheerst kan handelen en de continuïteit van dienstverlening geborgd blijft.

Rechtmatigheidsverklaring

Sinds de jaarstukken 2023 geeft het college van Gedeputeerde Staten zelfstandig een rechtmatigheidsverantwoording af. De organisatie is hiervoor toegerust met een goed ingerichte en werkende (verbijzonderde) interne controlefunctie. Naast deze interne controle voor de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarstukken, vinden in 2027 ook tussentijdse planmatige periodieke controle plaats.

Het afleggen van een rechtmatigheidsverantwoording door het college bij de jaarstukken is conform landelijke regelgeving. Deze rechtmatigheidsverantwoording geeft aan in hoeverre de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit houdt in dat deze in overeenstemming zijn met de door de Provinciale Staten vastgestelde kaders, zoals de begroting en provinciale verordeningen, en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. De externe accountant controleert de jaarrekening en geeft daar door de controleverklaring een oordeel over. Op 8 december 2025 hebben Provinciale Staten de 'Beleidsnota rechtmatigheid 2023–2026', inclusief tweede wijziging, vastgesteld.

In het kader van de rechtmatigheidsverantwoording dient het college ook een uitspraak te doen in hoeverre misbruik en oneigenlijk gebruik wordt voorkomen en bestreden en of de getroffen maatregelen werken.

Sturing en beheersing

De provincie Noord-Holland werkt continu aan een effectieve en transparante sturing en beheersing van haar organisatie. Door middel van de Planning- en Controlcyclus, risicomanagement, capaciteitssturing en periodieke monitoring van prestaties en middelen wordt gestuurd op het realiseren van bestuurlijke doelen

binnen de beschikbare financiële en personele kaders. In 2027 wordt verder gewerkt aan het versterken van de samenhang tussen beleidsdoelen, capaciteit, financiën en resultaten, zodat de organisatie beter in staat is om tijdig bij te sturen en verantwoording af te leggen over de bereikte maatschappelijke effecten.

Kosten bedrijfsvoering en actualisatie capaciteitskosten

De kosten voor bedrijfsvoering bestaan uit capaciteitskosten voor bedrijfsvoering (personele kosten van eigen medewerkers en externe inhuur) en materiële kosten zoals huisvesting en ICT.

Voor de bepaling van personele overhead gaan we uit van de functies zoals genoemd in de notitie Overhead van de commissie BBV, aangevuld met een aantal interne uitgangspunten. Hierin is voor specifieke functies in lijn met de uitgangspunten van de BBV-notitie vastgelegd, of deze tot overhead of tot programmakosten behoren.

Materiële kosten voor bedrijfsvoering worden voor het overgrote deel gerekend tot de overhead. Dit zijn bijvoorbeeld het onderhoud aan de panden, schoonmaak, beveiliging, catering en kosten van informatisering.

Er worden geen overheadkosten aan investeringen toegerekend. Dat geldt zowel voor personele kosten als voor materiële kosten.

Een deel van de materiële en personele kosten wordt gedekt uit reserves. Het betreft de reserves Huisvesting en Bedrijfsvoering.

Deze kosten worden toegelicht in de programmabegroting onder programma 7, onderdeel overhead. Daar zijn ook de kosten die gerekend worden tot overhead toegelicht.

Kosten van overhead

Bedragen * € 1 miljoen	2026	2027	2028	2029	2030
Capaciteit	70,3	72,8	68,8	68,9	68,9
Materiële kosten	44,5	45,4	43,8	38,1	39,0
Totaal	114,8	118,2	112,7	106,9	107,9

Van deze kosten wordt een deel gedekt uit de reserves bedrijfsvoering en huisvesting. Zie hiervoor ook de toelichting onder programma 7.2.

Toerekening van capaciteitskosten aan programma's en investeringen

Bedragen in € miljoen	2026		2027		2028		2029		2030	
	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%
1. Bestuur	11,2	6,4%	12,0	6,9%	11,4	6,8%	11,4	6,8%	11,4	6,8%
2. Klimaat en gezonde leefomgeving	9,9	5,7%	7,5	4,3%	7,3	4,4%	7,3	4,4%	7,3	4,4%
3. Ruimte en Wonen	10,2	5,8%	10,5	6,1%	10,1	6,1%	10,1	6,1%	10,1	6,1%
4. Bereikbaarheid	34,6	19,8%	33,5	19,4%	33,2	19,9%	33,2	19,9%	33,2	19,9%
5. Natuur en landelijk gebied	15,2	8,7%	15,0	8,7%	14,7	8,8%	14,7	8,8%	14,7	8,8%
6. Economie, leefbaarheid en cultuur	6,0	3,4%	6,5	3,8%	6,3	3,8%	6,3	3,8%	6,3	3,8%
7. Algemene middelen en organisatie	74,8	42,8%	76,3	44,2%	72,3	43,4%	72,3	43,4%	72,3	43,4%
Investeringen (kredieten)	13,0	7,4%	11,5	6,7%	11,4	6,8%	11,4	6,8%	11,4	6,8%
Totaal capaciteitskosten	**174,9**	**100%**	**172,8**	**100%**	**166,7**	**100%**	**166,7**	**100%**	**166,7**	**100%**

Verschilverklaring met de begroting 2025, jaarschijf 2026

Bedragen in € 1.000	Jaarschijf 2027 in de begroting 2026	Indexering (cao)	Verhoging capaciteit uit programmabudget	Kaderbrief	Actualisatie toerekening	Begroting 2027
1. Bestuur	10.696	0	248	81	975	12.000
2. Klimaat en gezonde leefomgeving	7.592	0	2137	117	-2.313	7.533
3. Ruimte en Wonen	9.669	0	0	79	713	10.461
4. Bereikbaarheid	33.248	0	0	1.264	-1.068	33.444
5. Natuur en landelijk gebied	12.853	0	1398	1.659	-864	15.046
6. Economie, leefbaarheid en cultuur	5.810	0	0	48	655	6.513
7. Algemene middelen en organisatie	67.659	2.973	340	3.472	1902	76.346
Investeringen (kredieten)	12.982	0		0	-1513	11.469
Eindtotaal	160.509	2.973	4.123	6.720	-1.513	172.812

3.5 Wet open overheid

Algemeen

De provincie zet in 2027 de verdere implementatie en borging van de Wet open overheid (Woo) voort. De processen voor actieve en passieve openbaarmaking zijn in de afgelopen jaren verder ontwikkeld en worden in 2027 bestendigd en waar nodig geoptimaliseerd. De uitvoering van de Woo vraagt blijvende aandacht voor een robuuste informatievoorziening, juridische zorgvuldigheid en digitale toegankelijkheid.

In 2027 blijft de capaciteit gelijk en wordt kennis op peil gehouden via trainingen, met blijvende focus op goed contact met verzoekers voor een passende, waar mogelijk een informele afhandeling.

De gefaseerde invoering van de verplichte openbaarmaking van Woo-informatiecategorieën (in tranches) staat onder druk door technische uitdagingen bij de generieke Woo-voorziening (GWV), de landelijke voorziening. Deze hebben invloed op de planning van tweede tranche en de volgende tranches. Omdat de GWV nog niet gereed is en er een vertraging is in de ontwikkeling, is de inwerkingtreding van de volgende tranche van de Woo uitgesteld. Ondanks de vertraging blijft de provincie zich in 2027 inzetten om zoveel mogelijk verplichte documenten en informatie uit eigen beweging actief openbaar te maken via de eigen kanalen. Het Rijk stelt hiervoor voorlopig middelen beschikbaar.

Om informatie voor iedereen digitaal toegankelijk te maken, werkt het Woo-team samen met de adviseur digitale toegankelijkheid. Dit is belangrijk voor mensen met een visuele, auditieve, motorische of cognitieve beperking, maar ook voor mensen met een tijdelijke beperking, zoals een gebroken arm of slecht internet.

Daarnaast blijft de provincie investeren in goed informatiebeheer als randvoorwaarde voor een transparante overheid. In 2027 ligt de focus op het verder verbeteren van de kwaliteit van dossiervorming en archivering, onder andere binnen SharePoint-omgevingen. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de kwaliteit van metadata op documenten en trainingen over informatiebeheer. Informatie wordt hierdoor beter vindbaar, volledig, betrouwbaar en toegankelijk.

Ter ondersteuning van de uitvoering van de Woo zet de provincie in op de verdere toepassing van slimme technologieën, zoals het geautomatiseerd doorzoeken en analyseren van documentverzamelingen. Dit draagt bij aan een efficiëntere afhandeling van Woo-verzoeken en een verdere verlaging van de doorlooptijden.

3.6 Verbonden partijen

Algemeen

Verbonden partijen zijn privaat- of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een financieel belang bestaat uit een bedrag dat de provincie ter beschikking heeft gesteld en niet kan verhalen als de verbonden partij failliet gaat. Het kan ook gaan om een bedrag waarvoor de provincie aansprakelijk is als de verbonden partij de verplichtingen niet nakomt. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht.

De verbonden partijen van de provincie Noord-Holland bestaan uit de provinciale deelnemingen (A), de gemeenschappelijke regelingen waaraan de provincie deelneemt (B) en een aantal overige rechtspersonen met een voor de provincie financieel en bestuurlijk belang (C).

A. Deelnemingen

Naar hun aard kunnen deelnemingen worden onderscheiden in de categorieën: (voormalige) nutsbedrijven, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, beleggingen en overige.

De deelnemingen in de (voormalige) nutsbedrijven (PWN, Alliander, Afvalzorg) zijn historisch ontstaan. Regelmatig beoordeelt de provincie of aanhouding ervan nog een provinciaal belang dient.

Voor de participaties in ontwikkelingsvennootschappen (SADC en PolanenPark) gelden sociaaleconomische redenen en motieven vanuit ruimtelijke ordening. Zolang de doelstelling van de betreffende ontwikkelingsmaatschappij actueel is, blijft de provincie in principe deelnemen. Tenzij nieuwe ontwikkelingen tot andere keuzes leiden.

De deelnemingen met een beleggingskarakter in de Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank dienen geen direct provinciaal belang, maar worden aangehouden vanwege het geringe risico en het hoge rendement.

Recreatie Noord-Holland is een uitvoeringsorganisatie waarin de provincie deelneemt. Deze organisatie beheert en onderhoudt gebieden van een aantal recreatieschappen.

De provincie neemt deel in vier fondsen (PDENH, INH, ROM InWest en LSFA). Deze fondsen zijn actief op het gebied van duurzaamheid, innovatieve bedrijven en life sciences.

B. Gemeenschappelijke regelingen

De provincie is actief in een aantal recreatieschappen in het kader van landschapsbeheer en het creëren van recreatievoorzieningen.

De Randstedelijke Rekenkamer is een gemeenschappelijke regeling en oefent voor de provincies Flevoland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland de wettelijk verplichte rekenkamerfunctie uit.

Het openbaar lichaam Waddenfonds is een gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Noord-Holland, Groningen en Fryslân.

De gemeenschappelijke regeling siteholderschap werelderfgoed Hollandse Waterlinies is een gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

De provincie neemt deel in vier omgevingsdiensten. Dat betreft gemeenschappelijke regelingen tussen de provincie en een aantal gemeenten in Noord-Holland. De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en

Vechtstreek is een gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Noord-Holland en Flevoland en een aantal gemeenten in beide provincies.

C. Overige verbonden partijen

De provincie is lid van de vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO). Deze samenwerking optimaliseert de condities waaronder provincies werken en stimuleert provinciale vernieuwingsprocessen.

De provincie is lid van de coöperatieve vereniging samenwerkingsverband DOVA. Deze vereniging behartigt de belangen op het gebied van openbaar vervoer.

De provincie is betrokken bij een tweetal stichtingen. Deze worden als verbonden partij opgenomen als door de provincie een bestuurder wordt benoemd en er sprake is van jaarlijkse financiële bijdragen. Daarmee wordt een ruime invulling gegeven aan de definitie van verbonden partijen.

Het gaat hierbij om de volgende stichtingen:

- Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied,
- Stichting Administratiekantoor Aandelen Zeehaven IJmuiden.

Het fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is op grond van de Wet milieubeheer tot stand gekomen als publiekrechtelijk rechtspersoon. Doel is het beheren van de gelden in het fonds. Hiermee betalen we de kosten van de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen.

Sturen op bijdrage aan provinciale doelen

De provincie stuurt actief op de bijdrage van een verbonden partij aan de provinciale doelen. De beleidsmatige afweging of voortzetting van participatie in bestaande verbonden partijen wenselijk is, komt aan de orde bij de vierjaarlijkse evaluatie van de verbonden partij. Naast (her)definiëring van het publieke belang wordt voor elke verbonden partij getoetst of deze bijdraagt aan de provinciale beleidsdoelstellingen. Dit gebeurt zowel bij het aangaan van de verbintenis als bij de periodieke evaluatie. Vanuit bedrijfseconomisch perspectief wordt beoordeeld of de bedrijfsvoering van de verbonden partij voldoende zakelijk is. In alle gevallen maakt de provincie periodiek de beleidsmatige afweging om betrokken te blijven of te zijn bij activiteiten van de verbonden partij.

Invulling aandeelhouders- en commissarisrol

De belangen van de provincie bij de deelnemingen worden primair via de aandeelhoudersrol behartigd. Deze rol is geplaatst in de portefeuille van de gedeputeerde die ook belast is met het beleidsveld. Voor het benodigde contact met de belangrijkste deelnemingen houden de portefeuillehouder en bestuurders van de onderneming elk jaar verschillende afstemmingsoverleggen.

Informatie over de overige aspecten van de invulling van de aandeelhoudersrol vindt u in de ‘Kadernota Verbonden partijen 2020’.

Relevante ontwikkelingen verbonden partijen

De volgende wijzigingen vonden de afgelopen periode plaats op het gebied van de verbonden partijen:

- Bij het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer vond in 2019 een duikongeval plaats. Hieruit volgde een schadeclaim. Bij de jaarrekening 2025 van de provincie is er een voorziening opgenomen om de provinciale bijdrage verplichting bij eventuele tekorten als gevolg van deze claim te kunnen voldoen. De afhandeling van de schadeclaim loopt nog door.

- Daarnaast heeft het bestuur van het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer op 16 april 2025 besloten te onderzoeken wat de effecten zijn van het opheffen van het recreatieschap. Wanneer het bestuur daadwerkelijk het voorgenomen besluit neemt tot opheffing, worden de raden en staten van haar deelnemers gevraagd om een zienswijze.

- De evaluatie van de verbonden partijen is afgerond en wordt er gewerkt aan een nieuwe 'Kadernota Verbonden Partijen' waarin de voorgestelde aanpassingen uit de evaluatie worden overgenomen die in het najaar van 2026 worden voorgelegd aan Provinciale Staten.

Lasten

De lasten voor de verbonden partijen staan in de verschillende programma's. De lasten (rentelasten) voor de deelnemingen in SADC en Zeehaven IJmuiden staan in programma 6 'Economie, leefbaarheid en cultuur' onder beleidsdoel 6.3.

De bijdragen aan de recreatieschappen zijn opgenomen in programma 5 onder beleidsdoel 5.2. De bijdragen aan de omgevingsdiensten staan onder beleidsdoel 2.2. De bijdragen van de provincie aan het Interprovinciaal Overleg (IPO) zijn verdeeld over de programma's op basis van de kerntaak waarvoor het IPO deze middelen inzet.

Inkomsten

In 2025 heeft de provincie Noord-Holland tot op heden € 11,2 miljoen aan dividend ontvangen. Zie hiervoor het overzicht van de ontvangen bedragen per deelneming. In 2026 verwacht de provincie € 10,8 miljoen aan dividenden. Voor 2027 raamt de provincie de te ontvangen dividenden op circa € 7,3 miljoen. De ontvangen dividenden gebruikt de provincie als algemeen dekkingsmiddel.

Leningen en garantstellingen verstrekt aan verbonden partijen

Aan een aantal provinciale verbonden partijen heeft de provincie bij oprichting of bij een latere financieringsbehoefte leningen dan wel garanties verstrekt. Hier volgt een overzicht:

- Voor het Polanenpark staat de provincie garant voor het rekeningcourantsaldo bij de BNG (€ 0,3 miljoen). De provincie is 50 procent aandeelhouder, hetgeen betekent een garantstelling van afgerond maximaal € 0,2 miljoen. In 2025 is hier geen aanspraak op gemaakt.

- Aan Zeehaven IJmuiden heeft de provincie in 2011 een lening verstrekt van € 0,6 miljoen. Deze lening is in 2021 verlengd tot 2026.

- Aan de Stichting Voorbereiding Pallas-reactor verleende de provincie een subsidie in de vorm van een rentedragende geldlening van € 40 miljoen voor de activiteiten in de voorbereidingsfase van de Pallas-reactor.

- De provincie verstrekte in december 2021 een converteerbare lening van € 55 miljoen aan Alliander voor de oplopende investeringen in de energietransitie.

- De provincie verstrekte in december 2023 een lening van € 5 miljoen aan Het Innovatiefonds Noord-Holland B.V. voor de uitvoering van de Vroege Fase Financiering Noord-Holland. In 2025 is de derde en laatste tranche verstrekt aan het fonds.

- In maart 2026 heeft de provincie een lening van € 2,5 miljoen verstrekt aan het Innovatiefonds Noord-Holland B.V. voor de uitvoering van de Vroege Fase Financiering Noord-Holland deel II.

Risico's verbonden aan verbonden partijen

De financiële risico’s gerelateerd aan verbonden partijen zijn als volgt (zie ook de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'):

Gestort aandelenkapitaal bij deelnemingen

Een aandeelhouder in een vennootschap (deelneming) heeft een bedrag betaald voor de aandelen. Als de vennootschap slechte resultaten behaalt, kan sprake zijn van (gedeeltelijk) verlies van dit bedrag. Dit moet dan op de provinciale balans worden gecorrigeerd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen

Als een deelneming winst behaalt, kan een deel ervan als dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders. Deze dividenden zijn onzeker, doordat pas na afloop van een boekjaar blijkt of het verwachte resultaat is behaald.

De provincie dekt in het weerstandsvermogen het risico af dat 25 procent van het verwachte dividend niet wordt uitgekeerd. Dit risico is in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' opgenomen als ‘risico’s verbonden partijen’.

Overzicht verbonden partijen

Deelneming

1	Alliander N.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Arnhem	Eigen vermogen	€ 6.038.000.000	€ 6.203.000.000
Nominale waarde aandelen	€ 62.654.400	Vreemd vermogen	€ 6.908.000.000	€ 7.960.000.000
% belang	9,16	Resultaat	€ 976.000.000	€ 289.000.000
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Dividend	€ 15.872.000	€ 8.717.000
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Energievoorziening			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	In december 2021 is door de PNH een lening van € 55 miljoen verstrekt aan Alliander.			

2	N.V. Afvalzorg Holding			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€ 73.717.000	€ 55.465.000
Nominale waarde aandelen	€ 12.600.000	Vreemd vermogen	€ 171.425.000	€ 200.935.000
% belang	90	Resultaat	-€ 2.779.000	-€ 16.758.000
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Dividend	€ 1.125.000	€1.350.000
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Efficiënt gebruik stortplaatsen			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	De solvabiliteit van Afvalzorg bedraagt over 2025 22%, dit is minder dan de vereiste ondergrens van 30% voor het uitkeren van dividend waardoor er over 2025 geen dividend wordt uitgekeerd.			

3	N.V. Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Velserbroek	Eigen vermogen	€ 289.548.000	€ 328.748.000
Nominale waarde aandelen	€ 6.806.703	Vreemd vermogen	€ 643.859.000	€ 700.842.000
% belang	100	Resultaat	€ 3.887.000	€ 39.199.000
Programma	Ruimte en Wonen	Dividend	€ 0	€ 0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Drinkwatervoorziening en natuurbeheer
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Er is geen dividend uitgekeerd in 2026 over het boekjaar 2025, het resultaat is toegevoegd aan het eigen vermogen. Dit is gedaan vanwege het perspectief van de investeringsagenda van PWN, die nodig is voor de leveringszekerheid van drinkwater. De verwachting is dat dit de komende jaren zo blijft.

4	Recreatie Noord-Holland N.V. (RNH)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€ 3.275.939	€ 3.658.003
Nominale waarde aandelen	€ 370.000	Vreemd vermogen	€ 1.576.087	€ 1.661.734
% belang	100	Resultaat	€ 577.873	€ 382.063
Programma	Natuur en landelijk gebied	Dividend	€ 0	€ 0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	Beheer en onderhoud recreatiegebieden
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

5	Schiphol Area Development Company N.V. (SADC)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Schiphol	Eigen vermogen	€ 129.288.000	€ 144.474.000
Nominale waarde aandelen	€ 3.424.680	Vreemd vermogen	€ 21.018.000	€ 8.012.000
% belang	25	Resultaat	€ 6.080.000	€ 2.410.000
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€ 0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA, Voordracht lid RvC
Publiek doel	Gebiedsontwikkeling en uitgifte gronden, marketing en acquisitie
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

6	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord N.V. (NHN)			
			2024	**2025**
Vestigingsplaats	Alkmaar	Eigen vermogen	€ 1.225.055	€1.621.755
Nominale waarde aandelen	€ 26.460	Vreemd vermogen	€ 4.252.334	€2.751.133
% belang	49	Resultaat	€ 21.432	€396.700
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€0
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA, Voordracht voorzitter RvC			
Publiek doel	Ontwikkeling economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

7	PolanenPark B.V.			
			2024	**2025**
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€ 461.300	
Nominale waarde aandelen	€ 7.200	Vreemd vermogen	€ 1.321.390	
% belang	50	Resultaat	€ 35.894	
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Ontwikkeling bedrijventerrein			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

8	PolanenPark C.V.			
			2024	**2025**
Vestigingsplaats	Schiphol	Eigen vermogen	€ 5.724.072	
Nominale waarde aandelen	€ 7.200	Vreemd vermogen	€ 5.497.774	
% belang	50	Resultaat	€ 0	
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	
Bestuurlijk belang	Stemrecht VvV			
Publiek doel	Ontwikkeling bedrijventerrein			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

9	Zeehaven IJmuiden N.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	IJmuiden	Eigen vermogen	€ 34.672.000	€ 36.740.000
Nominale waarde aandelen	€ 408.402	Vreemd vermogen	€ 32.805.000	€ 32.283.000
% belang	8,40	Resultaat	€ 2.600.000	€ 2.248.000
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 24.500	€ 24.500
Bestuurlijk belang	Benoeming bestuurslid beherende stichting.			
Publiek doel	Ontwikkeling haven en economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

12	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Den Haag	Eigen vermogen	€4.777.000.000	€4.863.000.000
Nominale waarde aandelen	€ 1.525.875	Vreemd vermogen	€123.164.000.000	€110.701.000.000
% belang	1,10	Resultaat	€ 294.000.000	€172.000.000
Programma	Overzicht algemene middelen en organisatie	Dividend	€ 1.318.356	€ 1.531.978
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Belegging			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

13	Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Den Haag	Eigen vermogen	€2.094.000.000	€2.157.000.000
Nominale waarde aandelen	€ 11.845	Vreemd vermogen	€76.674.000.000	€70.711.000.000
% belang	0,2	Resultaat	€94.000.000	€113.000.000
Programma	Overzicht algemene middelen en organisatie	Dividend	€ 106.591	€ 88.826
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Belegging			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

14	Life Sciences Fund Amsterdam B.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€ 5.445.516	€ 6.544.518
Nominale waarde aandelen	€ 36.038	Vreemd vermogen	€ 46.040	€ 32.001
% belang	20	Resultaat	-€ 204.871	€ 7.810.615
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 243.026	€ 1.819.793
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Ontwikkeling economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100% Fondsomvang: €10 miljoen			

15	Participatiefonds Duurzame Economie Provincie Noord-Holland B.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Haarlem	Eigen vermogen	€ 65.031.600	€ 65.031.600
Nominale waarde aandelen	€ 1	Vreemd vermogen	€ 278.852	€ 278.852
% belang	100	Resultaat	-€ 1.381.939	-€ 1.381.939
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€ 0
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Stimuleren duurzame economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100% Fondsomvang: €85 miljoen In 2023 is de beheerfase van het fonds ingegaan. Er worden geen nieuwe participaties/leningen aangegaan. In 2025 is het door de provincie Noord-Holland ter beschikking gestelde fondsvermogen (€ 85 miljoen) volledig gebruikt voor investeringen in de portefeuille. Vervolginvesteringen worden sinds het derde kwartaal 2025 gefinancierd met de opbrengsten uit rente, aflossingen en verkoopopbrengsten.			

16	Innovatiefonds Noord-Holland B.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€ 12.613.863	€ 14.375.751
Nominale waarde aandelen	€ 8.000	Vreemd vermogen	€ 7.016.406	€ 9.937.458
% belang	50	Resultaat	€ 296.591	-€ 363.112
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€ 0
Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA			
Publiek doel	Het beschikbaar stellen van financiering aan kleine en middelgrote ondernemingen om (innovatieve) projecten te stimuleren binnen de provincie.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Mate van revolverendheid: 100%			

17	InWest Regio B.V. (ROM)			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€ 41.579.147	€ 53.574.979
Nominale waarde aandelen	€ 40.000	Vreemd vermogen	€ 386.742	€ 141.293
% belang	33,25	Resultaat	-€ 1.853.809	-€ 1.239.062
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€ 0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	De vennootschap heeft als doel om binnen het werkgebied bij te dragen aan het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland en aan het realiseren van de transitieopgaven op het gebied van energie en circulariteit. Dit doet deze vennootschap onder andere door het beschikbaar stellen van financiering, het adviseren en begeleiden van ondernemingen, en het stimuleren en faciliteren van innovatie.
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

18	ROM InWest B.V.			
			2024	2025
Vestigingsplaats	Amsterdam	Eigen vermogen	€ 37.202.572	€ 56.851.097
Nominale waarde aandelen	€ 9.996	Vreemd vermogen	€ 2.800.255	€ 5.561.344
% belang	16,66	Resultaat	-€ 2.070.777	€ 796.235
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Dividend	€ 0	€ 0

Bestuurlijk belang	Stemrecht AvA
Publiek doel	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Noord-Holland, en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van de regio Noord-Holland en Nederland.
Eventuele ontwikkelingen/risico's	

Gemeenschappelijke regelingen

1	Recreatieschap Spaarnwoude			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 3.582.770	€ 3.698.852
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	33,33		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 14.033.832	€ 15.024.466
		Vreemd vermogen	€ 5.660.195	€ 9.295.995
		Resultaat	€ 305.794	€ 990.635
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur. Eén lid van Provinciale Staten is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Per 1 juli 2024 is de gemeenschappelijke regeling gewijzigd en is deze conform de per 1 juli 2022 gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen.			

2	Recreatieschap Groengebied Amstelland			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Amstelveen	Bijdrage Provincie NH	€ 1.213.020	€ 1.252.322
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	14,28		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 2.303.402	€ 2.699.561
		Vreemd vermogen	€ 3.092.551	€ 3.669.507
		Resultaat	€ 148.769	€ 396.159
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

3	Recreatieschap Twiske-Waterland			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 1.757.461	€ 1.821.635
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	21,5		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 5.417.155	€ 5.365.672
		Vreemd vermogen	€ 755.886	€ 676.376
		Resultaat	€ 213.370	-€ 51.483
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Per 1 juli 2024 is de gemeenschappelijke regeling gewijzigd en conform de per 1 juli 2022 gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen.			

4	Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH	€ 1.273.702	€ 1.367.908
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	12,5		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 1.452.448	€ 1.505.764
		Vreemd vermogen	€ 1.634.332	€ 6.174.910
		Resultaat	€ 26.345	€ 53.315
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Op maandag 15 april 2025 heeft het algemeen bestuur besloten voornemens te zijn het recreatieschap op te heffen.			

5	Recreatieschap Plassenschap Loosdrecht e.o.			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH	€ 817.968	€ 892.918
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	25		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 1.465.886	€ 1.916.491
		Vreemd vermogen	€ 4.963.578	€ 7.330.776
		Resultaat	€ 428.864	€ 453.850
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Recreatie en Toerisme is lid van het bestuur van het Plassenschap.			
Publiek doel	Beheer recreatiegebied			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

6	Beheersregeling Amstel			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	n.v.t.	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2024**	**2025**
Programma	Bereikbaarheid	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
		Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
		Resultaat	€ 0	€ 0
Bestuurlijk belang	Door de beheerregeling is het beheer bij één provincie belegd: de provincie Noord-Holland.			
Publiek doel	Het beheer van de Amstel			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

7 Randstedelijke Rekenkamer

			2026	2027
Vestigingsplaats	Amsterdam	Bijdrage Provincie NH	€ 513.945	
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	25		**2024**	**2025**
Programma	Bestuur	Eigen vermogen	€ 416.433	€ 230.151
		Vreemd vermogen	€ 685.287	€ 1.093.352
		Resultaat	€ 0	€ 0
Bestuurlijk belang	De gemeenschappelijke regeling is aangegaan om gezamenlijk op een effectieve en efficiënte wijze de wettelijke opdracht voor het instellen van een rekenkamer vorm en inhoud te kunnen geven.			
Publiek doel	Rekenkamerfunctie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

8 Openbaar lichaam Waddenfonds

			2026	2027
Vestigingsplaats	Leeuwarden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	33,33		**2024**	**2025**
Programma	Natuur en landelijk gebied	Eigen vermogen	€ 51.917.239	€ 66.448.021
		Vreemd vermogen	€ 159.202.222	€ 138.737.515
		Resultaat	-€ 78.557.738	€ 763.882
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Water is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur. Twee leden van Provinciale Staten nemen deel aan het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Beheren en besteden Waddenfonds			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

9 Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

			2026	2027
Vestigingsplaats	Lelystad	Bijdrage Provincie NH	€ 289.696	€ 306.210
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	4,24		**2024**	**2025**
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Eigen vermogen	€ 2.781.502	€ 2.014.893
		Vreemd vermogen	€ 3.695.465	€ 3.078.795
		Resultaat	€ 144.369	€ 15.579
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Eigenaarsrol Omgevingsdiensten is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

10	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Zaandam	Bijdrage Provincie NH	€ 38.775.000	€ 40.428.000
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	20		**2024**	**2025**
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Eigen vermogen	€ 9.357.000	€ 5.056.000
		Vreemd vermogen	€ 40.341.000	€ 35.260.000
		Resultaat	€ 4.486.000	€ 412.000
Bestuurlijk belang	De gedeputeerde Milieu is lid van het algemeen bestuur. De gedeputeerde Omgevingsdiensten is lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

11	Omgevingsdienst Noord-Holland Noord			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Hoorn	Bijdrage Provincie NH	€ 12.080.000	€ 15.180.000
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	30		**2024**	**2025**
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Eigen vermogen	€ 3.566.000	€ 2.461.000
		Vreemd vermogen	€ 6.759.000	€ 5.133.000
		Resultaat	€ 1.690.000	€ 184.000
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Eigenaarsrol Omgevingsdiensten is lid van het algemeen bestuur en dagelijks bestuur.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

12	Omgevingsdienst IJmond			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Beverwijk	Bijdrage Provincie NH	€ 529.000	€ 581.718
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	13		**2024**	**2025**
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Eigen vermogen	€ 742.091	€ 1.604.528
		Vreemd vermogen	€ 13.348.423	€ 13.447.364
		Resultaat	€ 124.232	€ -7.305
Bestuurlijk belang	De gedeputeerde Omgevingsdiensten is lid van het algemeen bestuur.			
Publiek doel	Vergunningverlening en handhaving milieutaken			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

13	Gemeenschappelijke Regeling Siteholderschap Werelderfgoed Hollandse Waterlinies			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH	€ 300.000	€ 300.000
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	30		**2024**	**2025**
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Eigen vermogen	€ 613.000	
		Vreemd vermogen	€ 0	
		Resultaat	-€ 219.543	
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Cultureel erfgoed is lid van het bestuur van het gemeenschappelijk orgaan.			
Publiek doel	Behoud en uitdragen van de universele waarde van het UNESCO Werelderfgoed van de Hollandse Waterlinies.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's	Opgericht in 2022			

Privaatrechtelijke rechtspersonen

14	Interprovinciaal Overleg (IPO)			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Den Haag	Bijdrage Provincie NH	€ 7.108.000	€ 7.338.000
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	8,33		**2024**	**2025**
Programma	Bestuur	Eigen vermogen	€ 2.808.088	€ 3.34.237
		Vreemd vermogen	€ 53.222.050	€ 45.463.034
		Resultaat	€ 1.472.000	€ 2.314.237
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder IPO-bestuur is lid van het bestuur van het IPO. Twee leden van Provinciale Staten nemen deel aan de algemene vergadering van het IPO.			
Publiek doel	Belangenbehartiging provincies			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

15	Coöperatieve Vereniging Samenwerkingsverband DOVA U.A.			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Utrecht	Bijdrage Provincie NH	€ 290.576	€ 260.462
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2024**	**2025**
Programma	Bereikbaarheid	Eigen vermogen	€ 1.114.496	€ 2.144.312
		Vreemd vermogen	€ 3.688.950	€ 6.738.212
		Resultaat	€ 288.777	€ 1.029.816
Bestuurlijk belang	Namens Gedeputeerde Staten is de teamsenior openbaar vervoer van de sector Mobiliteit de gevolmachtigde om deel te nemen aan de Algemene Ledenvergadering van de DOVA U.A.			
Publiek doel	Ontwikkelen van een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt openbaar vervoer.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

18	Stichting Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	IJmuiden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2024**	**2025**
Programma	Ruimte en Wonen	Eigen vermogen	€ 541.412	
		Vreemd vermogen	€ 2.260.263	
		Resultaat	€ 225.215	
Bestuurlijk belang	De gedeputeerde Havens is voorzitter van het Bestuursplatform NZKG.			
Publiek doel	Versterken van de internationale concurrentiepositie van het gebied.			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

19	Stichting Administratiekantoor aandelen Zeehaven IJmuiden N.V.			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	IJmuiden	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2024**	**2025**
Programma	Economie, leefbaarheid en cultuur	Eigen vermogen	€ 34.672.000	€ 36.740.000
		Vreemd vermogen	€ 32.805.000	€ 32.283.000
		Resultaat	€ 2.600.000	€ 2.248.000
Bestuurlijk belang	Lidmaatschap van het bestuur van de Stichting			
Publiek doel	Ontwikkeling haven en economie			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

22	Huis van de Nederlandse Provincies			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Brussel	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)	7,69%		**2024**	**2025**
Programma	Bestuur	Eigen vermogen		
		Vreemd vermogen		
		Resultaat		
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Esther Rommel neemt deel aan het bestuur.			
Publiek doel	Belangenbehartiging provincies			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

Publiekrechtelijk rechtspersoon

21	Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland			
			2026	**2027**
Vestigingsplaats	Haarlem	Bijdrage Provincie NH		
Eigenaars-/ deelnemersbelang NH (%)			**2024**	**2025**
Programma	Klimaat en gezonde leefomgeving	Eigen vermogen	€ 59.143.288	
		Vreemd vermogen	€ 252.384	
		Resultaat	€ 2.588.298	
Bestuurlijk belang	Gedeputeerde Staten zijn beheerder van het Fonds.			
Publiek doel	Beheer fonds voor de nazorg stortplaatsen			
Eventuele ontwikkelingen/risico's				

3.7 Grondbeleid

Algemeen

Grondaankoop, -bezit en -verkoop is voor de provincie een middel voor het realiseren van provinciale doelen en dus geen doel op zich. Onze grondactiviteiten vinden plaats binnen de kaders van de 'Vijfde Nota Grondbeleid'. Belangrijkste uitgangspunten hierin zijn: rechtmatigheid, transparantie, marktconformiteit en duurzaamheid. De aankoop van gronden gebeurt in beginsel op basis van onafhankelijke taxaties. De verkoop van gronden is in beginsel openbaar. Hiermee voldoen we aan het gelijkheidsbeginsel (arrest Didam) en waarborgen we de marktconformiteit. Als overheid mag de provincie namelijk geen verstorende werking op de grondmarkt hebben en geen onrechtmatige staatssteun verlenen. Ook moet zij als overheid iedereen gelijk behandelen. Bij de verhuur, verpachting en verkoop van gronden heeft dan ook iedereen dezelfde positie. Hiervan kan, op basis van een integrale afweging met inachtneming van het zorgvuldigheidsbeginsel, worden afgeweken als een provinciaal doel aan de orde is. Aankoop van gronden voor de verschillende beleidsdoelen gebeurt zoveel mogelijk op minnelijke (vrijwillige) basis. Indien noodzakelijk wordt een onteigeningsprocedure gestart.

Natuur

Grond vormt een essentiële schakel in de transitie van het landelijk gebied, in bijzonder de afronding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Voor die transitie zetten we verschillende instrumenten in, zoals de vestiging van kwalitatieve verplichtingen en kavelruilen. Ook wordt grond binnen de NNN-begrenzing of daarbuiten aangekocht om in te zetten als ruilgrond. Het vestigen van een kwalitatieve verplichting is een bijzondere vorm die specifiek voor de NNN-realisatie is ontwikkeld: de provincie gaat een overeenkomst aan met een eigenaar die zijn agrarische grond omzet in grond met een natuurfunctie. De eigenaar wordt vervolgens gecompenseerd voor de waardevermindering.

In 2025 heeft Provinciale Staten de werkwijze uit de realisatiestrategie NNN 2020 herbevestigd en besloten om voor de NNN-realisatie in focusgebieden zo nodig het onteigeningsinstrument in te zetten. Hiermee is het mogelijk om op basis van volledige schadeloosstelling de benodigde gronden minnelijk aan te kopen. Het onteigeningsproces wordt pas opgestart als de minnelijke verwerving niet gelukt is na een zorgvuldig doorlopen proces.

Conform het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) worden de aankopen voor het NNN op de balans opgenomen tegen de verwervingskosten (inclusief eventuele schadeloosstelling en aanvullende kosten). De aankoop van (meestal) agrarische gronden voor het NNN leidt tot een forse waardedaling. Dit geldt zeker voor de extra kosten ten gevolge van de aankoop van opstallen en de schadeloosstelling. Hierdoor is de balanswaarde van de NNN-gronden fors hoger dan de daadwerkelijke waarde. Dit vormt een risico voor het moment dat deze grond, zijnde natuurgrond, weer verkocht wordt. Daarom is in 2020 een reserve voor de toekomstige afwaardering NNN-gronden aangelegd. Deze reserve wordt, ten laste van de reserve Groen, steeds bij de tweede begrotingswijziging van het opvolgende jaar aangevuld met het verschil tussen de verwervingskosten van de NNN-gronden die in het vorige jaar zijn aangekocht en de potentiële verkoopopbrengsten van NNN-gronden. Dit is gestandaardiseerd op € 1 per vierkante meter.

Een bijzondere vorm van activering zijn aankopen in het kader van de zogenaamde SPUK-regelingen (specieke uitkeringen; geld afkomstig van het Rijk). Zo heeft het Rijk met een SPUK-regeling budget beschikbaar gesteld voor de verwerving van gronden, om deze vervolgens in te zetten voor de bodemdalingsopgave.

Gronden die we in dit kader aankopen, komen voor de verwervingsprijs op de balans. En direct daarna met de SPUK-rijksbijdrage (zijnde: bijdrage derde) afgewaardeerd tot € 1. Hiermee blijven deze aankopen wel zichtbaar op de balans.

De provincie heeft in het verleden een grote grondportefeuille gekregen van het Rijk voor de afronding van het NNN. Deze Strategische Gronden Groen worden in eerste instantie ingezet als ruilgrond voor de NNN-realisatie. Voor de Strategische Gronden Groen is in 2025 een nadere analyse uitgevoerd en hieruit komt naar voren dat een deel van de gronden overtollig is. Overtollige percelen worden verkocht, waarbij de opbrengst ten goede kwam van de reserve Groen. De ervaring leert dat grondpositie hét vliegwiel is voor gebiedsprocessen in het landelijk gebied.

Infrastructuur

Projecten waar grondverwerving aan de orde is, zijn de aanpassingen aan meerdere provinciale wegen (N-wegen) en de realisatie van enkele HOV-verbindingen. Grootschalige, projectmatige verwervingen zijn niet aan de orde. Het gaat om diverse kleinere projecten, waarbij bijvoorbeeld sprake is van verwerving voor onderhoud, veiligheid en uitbreiding van wegen en fietspaden, en de aanleg van rotondes. Deze taakgebonden verwervingen vallen onder het budget dat Provinciale Staten beschikbaar hebben gesteld voor het desbetreffende project. Vaak lopen die budgetten via een projectkrediet in het kader van het ‘integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur’ (iMPI). De rol van de grondverwerving binnen deze projecten heeft een faciliterend karakter, waarbij tegelijkertijd de wettelijke kaders en de kaders in de ‘Vijfde Nota Grondbeleid’ worden bewaakt.

Grondbanken

Niet van toepassing.

Strategische grondaankopen

Met het krediet Strategische grondaankopen hebben Provinciale Staten het mogelijk gemaakt om anticiperend op mogelijke ontwikkelingen voor provinciale doelen in brede zin, gronden aan te kopen. Met de PS-voordracht 2023-12 (6 maart 2023) is het krediet € 60 miljoen. Hiervan zit per 31 december 2025 circa € 39,2 miljoen ‘vast’ in de (grond)eigendommen, zoals vermeld in onderstaande tabel ‘materiële vaste activa (strategische grondaankopen)’.

Beheer en verkoop

De provincie Noord-Holland bezit in totaal circa 13.500 hectare grond, ongeveer 5 procent van de gehele provincie Noord-Holland. Circa 3.100 hectare van deze grond valt binnen de beheergrenzen van de provinciale (vaar)wegen en circa 7.250 hectare grond is in beheer gegeven aan het Waterleidingbedrijf Noord-Holland en 100 hectare grond aan Staatsbosbeheer via beheerovereenkomsten. Van de resterende 3.050 hectare grond wordt circa 2.300 hectare verpacht aan in totaal circa 300 agrariërs. Het overige deel van 750 hectare bestaat uit water, kleine incourante percelen, bermen en overhoeken.

De provincie verhuurt meer dan 1.005 ligplaatsen en steigerplekken en de grond onder 25 tankstations langs provinciale wegen. Ligplaatsen en tankstations zijn in permanent beheer uitgegeven. Het overige vastgoed wordt tijdelijk beheerd, in afwachting van een definitieve bestemming, verkoop, ontwikkeling of sloop.

De percelen binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en/of met een weidevogeldoelstelling worden verpacht met gebruiksbeperkingen. Deze beperkingen dragen bij aan doelstellingen voor natuur, duurzame landbouw en biodiversiteit. Eind 2025 bedroeg het areaal NNN-eigendommen circa 525 ha.

De afgelopen jaren is het in eigen bezit houden van grond een belangrijke schakel geweest in de prioritaire gebieden voor het realiseren van de opgave en dat zal zo blijven, wel zal er goed afgewogen worden of buiten deze gebieden het eigen grondbezit nog wel een provinciaal doel dient. Gronden die geen beleidsdoel meer dienen en om strategische redenen niet behouden hoeven te worden, kunnen worden verkocht. Het vestigen van het aantal opstalrechten of het verkopen van grond voor de energietransitie is gestegen. Deze trend zet zich de komende jaren voort.

Verantwoording GS aan PS

De provincie streeft naar maximale transparantie als het gaat om grondtransacties. In de begroting worden kosten en opbrengsten in enig jaar zo goed mogelijk geraamd. Hierbij gelden enkele kanttekeningen:

- Aan- en verkoop van grond is vaak een grillig proces dat sterk gekoppeld is aan de actuele economische situatie. Het is dan ook niet altijd goed te plannen of te voorspellen. Daarom wijkt de realisatie altijd af van de raming. Dit verschil wordt achteraf altijd verklaard.
- Zolang er onderhandeld wordt over aan- en verkoop van gronden kan vrijgeven van informatie (bijvoorbeeld over taxaties) de onderhandelingspositie van de provincie of derde partijen schaden. Er wordt daarom zo nodig een beroep gedaan op geheimhouding.

Overzicht provinciale gronden op balans

Perceel	Boekwaarde per 31-12-2025	Oppervlakte (m2)
1. Zonneweide Jaagweg, Koggenland	€7.300.000,00	1.122.735
2. Regionaal Havengebonden Bedrijventerrein, Anna Paulowna	€ 2.011.000	165.988
3. Bergweg 30, Bloemendaal (in erfpacht gegeven)	€ 225.807	3.082
4. Perceel Hoofdweg 511, Haarlemmermeer	€ 380.000	48.000
5. Percelen Wieringen (aan- en verkopen in kader van kavelruilingen)	€ 4.717.894	1.009.723
6. NW-deel SLP-zuid, Rijssenhout	€ 4.626.281	48.050
7. Aankoop Gansoord 30 en Turfspoor 47 Lissebroek	€ 5.075.985	149.208
8. perceel grond aan de Horndijk, Loosdrecht	€ 170.000	705
9. Grasland Parallelweg, Burgerbrug	€ 981.492	170.077
10. Bollengrond Kolonel Sneepweg, Bergen	€ 1.071.708	67.880
11. Percelen kavelruil Zonnevanck, Starnmeer/Bergen	€ 2.112.405	378.839
12. Percelen fietspad Wierdijk, Wieringen	€ 390.846	72.875
13. Percelen kavelruil Schoorldam, Schoorl	€ 347.590	63.768
14. Jaagweg 1, Broek in Waterland	€ 1.087.698	768
15. Percelen Burgerweg 2, Hippolytushoef	€ 1.671.920	232.872
16. Balgweg 105 te Breezand	€ 6.704.724	277.665
17. Aankopen Strategische Grond Weesp, Keverdijk	€ 198	166
18. Aankopen Strategische Grond Overschenseweg 3b, Naarden	€ 316.768	13.385
Subtotaal	**€ 39.192.316**	**3.825.786**
19. Percelen voormalig Wieringerrandmeer	€ 4.703.504	2.182.570
20. Percelen voormalige beheergrondbank Laag-Holland	€ 936.040	859.265
21. Strategische Gronden Groen (samenvoeging BBL & PASO per 31.12.2019)	€ 22.080.096	11.653.407
22. NNN eigendom	€ 47.208.870	6.175.073
23. Ronde Hoep Bodemdaling	€ 1	4.720.879
24. Renovatie Houtplein Grond	€ 7.700.000	
25. Grond archeoligisch depot te Casticum	€ 1.308.715	
Subtotaal	**€ 83.937.226**	**25.591.194**
Totalen	**€ 123.129.542**	**29.416.980**

VOORRAAD jaarrekening 2025

Omschrijving	Categorie	Boekwaarde per 31-12-2025	Oppervlakte (m2)
Voorraad gronden		€ 0	0

3.8 Provinciale heffingen

Algemeen

Algemeen

De provinciale belastingen en heffingen zijn inkomsten van de provincie. Ze worden betaald door de inwoners en ondernemers in Noord-Holland. Met de provinciale belastingen en heffingen, aangevuld met onder meer de uitkering uit het provinciefonds, financiert de provincie collectieve voorzieningen. Deze zijn in de verschillende programma's opgenomen. Bij het heffen gaat de provincie uit van het profijtbeginsel. Uitgangspunt is dat degene die profiteert van een voorziening voor die voorziening betaalt. Het profijtbeginsel doet zich sterker voor bij heffingen (bijvoorbeeld leges) dan bij belastingen (bijvoorbeeld opcenten motorrijtuigenbelasting). In de paragraaf Provinciale heffingen worden de beleidslijnen die Provinciale Staten hebben vastgesteld en de te realiseren belastingopbrengsten weergegeven. Bij het heffen houden we rekening met interne en externe kaders en wet- en regelgeving, waaronder verschillende artikelen uit de Provinciewet (artikel 222 t/m 226).

Lastendruk

Provinciale belastingen en heffingen bepalen, zij het in geringe mate, de collectieve lastendruk. Zij zijn dus mede bepalend voor de omvang van het besteedbaar inkomen van de inwoners van Noord-Holland. Wettelijk mag het bedrag van provinciale belastingen en heffingen niet afhankelijk worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige.

Provinciale heffingen moeten overheidsoptreden legitimeren

Wat krijgen burgers en bedrijven terug voor de belastingen en heffingen die zij betalen aan de provincie? De provincie streeft naar evenwicht tussen de mate waarin burgers en bedrijven het optreden door de provincie ervaren en de hoogte van de bijdrage die ze betalen. De Provinciewet stelt een grens aan de hoogte van de provinciale opcenten. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat de provinciale heffingen maximaal kostendekkend mogen zijn. Bij overtreding van deze regels kan de belastingrechter bij een bezwaar- en/of beroepsprocedure de legesverordening onverbindend verklaren.

Structurele uitgaven moeten structureel gedekt worden. Voor een aanpassing van de leges- en belastingtarieven 2026 moest Provinciale Staten vóór 31 december 2025 een besluit nemen. Een wijziging van het tarief opcenten motorrijtuigenbelastingen moet eveneens door Provinciale Staten worden vastgesteld. De wijziging van het tarief opcenten 2027 moet vóór 1 december 2026 kenbaar worden gemaakt bij het ministerie van Financiën.

Kwijtscheldingsbeleid (artikel 10 BBV)

Gezien het karakter van de heffingen past de provincie Noord-Holland geen kwijtschelding toe.

Onderbouwing per heffing

De provincie Noord-Holland kent de volgende provinciale belastingen en heffingen:

- Belastingen: betalingen voor het uitvoeren van collectieve vormen van dienstverlening met een algemeen belang. De provincie kent provinciale opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. De opbrengst van deze belasting is een algemeen dekkingsmiddel.
- Heffingen: betalingen voor de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening, die verband houden met collectieve voorzieningen. In de provincie Noord-Holland is dit de grondwateronttrekkingsheffing.
- Leges: betalingen voor individuele dienstverlening van overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard. De provincie Noord-Holland kent leges en overige rechten.
- Nazorgheffing: In de zogenoemde Leemtewet is op 1 april 1998 een regeling in de Wet milieubeheer opgenomen over de nazorg van operationele stortplaatsen. Dit zijn stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet vóór 1 september 1996 is beëindigd.

Onderbouwing per heffing

Belastingen: opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting wordt geheven over het bezit van een motorvoertuig. De heffing en inning van de motorrijtuigenbelasting, waarop de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de Belastingdienst. Bovenop de motorrijtuigenbelasting betalen houders van personenauto's en motoren provinciale opcenten. De provincies stellen het opcententarief vast. Zij zijn daarbij gehouden aan een wettelijk maximum dat het Rijk bepaalt. Het huidige wettelijk maximum bedraagt voor 2026 144,0% (Provinciewet artikel 222, tweede lid). Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd met het inflatiecorrectiecijfer. Het maximum opcententarief voor 2027 wordt in september van dit jaar bekendgemaakt

De provincie Noord-Holland heeft sinds 2001 het laagste opcententarief. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de tarieven per provincie. Let wel, de tarieven voor 2027 zijn voorlopig en gebaseerd op de beschikbare informatie per ultimo juni 2026. In het onderstaand overzicht is ervan uitgegaan dat de provincie Noord-Holland de opcenten in 2027 ongewijzigd laat.

Provincie	2027	2026
Noord-Holland	82,1	82,1
Overijssel	82,2	82,2
Flevoland	85,5	84,7
Utrecht	86,4	86,4
Zeeland	84,4	84,4
Limburg	88,5	88,5
Noord-Brabant	89,2	87,0
Drenthe	92,0	92,0
Friesland	92,1	92,1
Groningen	95,7	95,7
Gelderland	101,5	98,3
Zuid-Holland	104,4	104,4
Gemiddeld	90,3	89,8

Maximum tarief	-	144,0

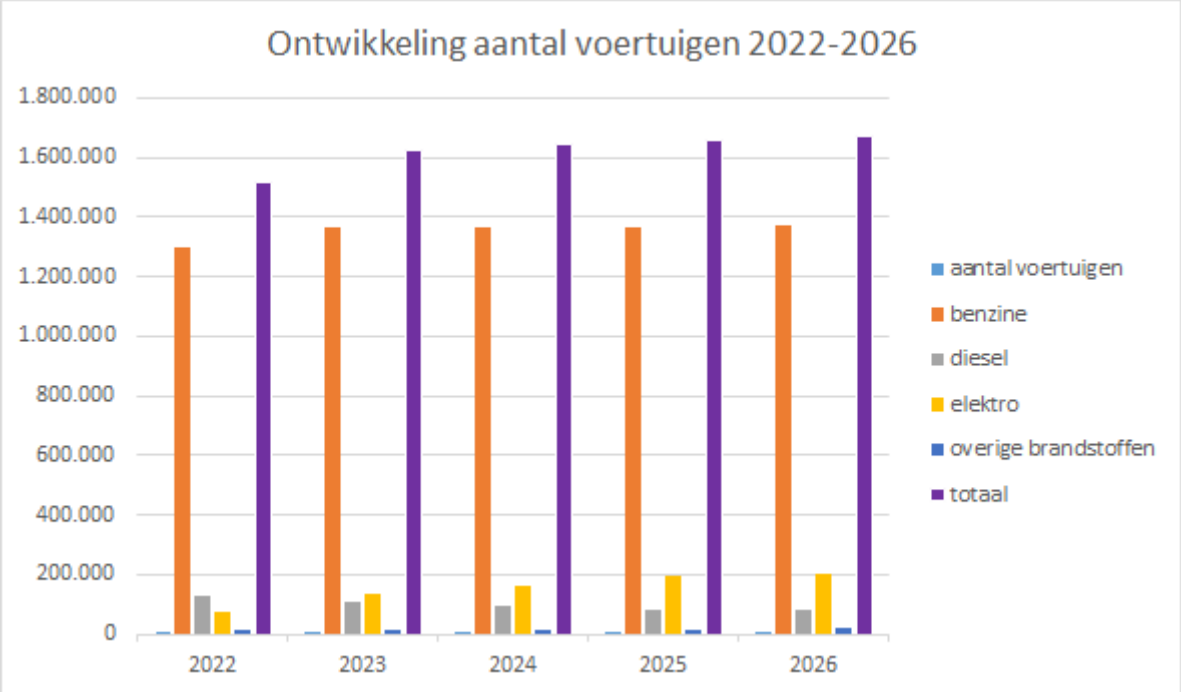
Ontwikkeling van aantal voertuigen per brandstofsoort

De tabellen hieronder tonen voor de jaren 2022 tot en met 2026* de samenstelling van de voertuigen die in Noord-Holland zijn geregistreerd. Ze laten een jaarlijks stijgende trend zien. Daarnaast valt op dat het aandeel van zowel benzine- als elektrische voertuigen blijft stijgen. Het aantal dieselvoertuigen daalt de laatste jaren.

*2026 naar de stand van 01-04-2026

Aantal voertuigen	2022	2023	2024	2025	2026*
Benzine	1.300.845	1.364.231	1.367.942	1.368.923	1.372.570
Diesel	128.338	111.306	94.683	83.235	79.444
Elektro	73.488	133.801	163.643	192.260	202.794
Overige brandstoffen	17.141	17.030	15.989	15.588	18.995
Totaal	**1.519.812**	**1.626.368**	**1.642.257**	**1.660.006**	**1.673.803**

% Brandstofverbruik	2022	2023	2024	2025	2026*
Benzine	85,6%	83,9%	83,3%	82,5%	82,0%
Diesel	8,4%	6,8%	5,8%	5,0%	4,7%
Elektro	4,8%	8,2%	10,0%	11,6%	12,1%
Overige brandstoffen	1,1%	1,0%	1,0%	0,9%	1,1%
Totaal	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Overzicht gerealiseerde en geraamde opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting

Uit de meicirculaire 2026 van het provinciefonds blijkt dat de verwachting van de opbrengst aan opcenten in 2026 €367,9 miljoen bedraagt. Voor 2027 en verder houden we rekening met een jaarlijkse stijging van 1%. We volgen hierbij de groeipercentages van de opcenten zoals ze ook zijn verwerkt in het

provinciefonds. Op deze wijze wordt bereikt dat de raming van de opcenten meerjarig gelijk is aan het bedrag aan opcenten waarmee meerjarig gerekend wordt voor aftrek in het provinciefonds.

Voorgesteld wordt om voor 2026 tot en met 2030 rekening te houden met een structurele opbrengst, zoals in de tabel hieronder is opgenomen.

De huidige meerjarenraming van de opcenten is structureel ongeveer €3,8 miljoen lager dan eerder werd verwacht. Dit wordt vooral verklaard door het feit dat de opcenten vanaf 2026 zijn gewijzigd in 2026. Een dergelijke wijziging geldt niet meteen voor alle auto's op 1 januari maar is afhankelijk van moment van betalen. Hier was geen rekening mee gehouden in de voorgaande raming.

Opbrengsten opcenten MRB	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Jaarrekening	-272,1 V	-297,4 V	-	-	-	-	-
Begroting	-	-	-367,9 V	-371,7 V	-375,4 V	-379,1 V	-382,9 V

Onbenutte belastingcapaciteit

Het maximum aantal opcenten dat provincies mogen heffen wordt wettelijk vastgesteld. Dit wordt jaarlijks in de septembercirculaire van het provinciefonds gepubliceerd. Voor 2026 ligt het maximum op 144 opcenten. Uitgaande van de verwachte opbrengstraming voor 2026 van € 367,9 miljoen en het huidige opcententarief (82,1) is de opbrengst per opcent €4,48 miljoen. Uitgaande van het maximumtarief opcenten 2026 (144) zijn 61,9 opcenten onbenut. De theoretische (meer)opbrengst vanwege onbenutte belastingcapaciteit bedraagt afgerond € 277,2 miljoen.

overzicht onbenutte belastingcapaciteit

Opbrengst opcenten (*€ 1 mln.)	Opcenten tarief 2026	Opbrengst per opcent (*€ 1 mln.)	Maximum opcenten tarief 2026	Maximale opbrengst 2026 (*€ 1 mln.	Onbenutte belastingcapaciteit 2026 (*€1 mln.)
-367,9 V	82,10	-4,48 V	144,00	-645,12 V	-277,2 V

Grondwater(ontrekkings)heffing

Sinds 1 januari 2010 werd de grondwaterheffing geregeld via de Waterwet. Met de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024 is de grondslag van deze heffing opgenomen in de nieuwe wetgeving. Vanaf dat moment wordt de heffing aangeduid als grondwateronttrekkingsheffing. De opbrengsten van deze heffing zijn bedoeld voor het bekostigen van het grondwaterbeheer waarvoor de provincie verantwoordelijk is. In 2025 bedroeg de opbrengst € 818.203 (afgerond). Om grote schommelingen in het tarief te voorkomen, is een financiële voorziening getroffen. Deze voorziening kan worden gebruikt bij onverwachte en niet-verhaalbare schade. De heffing geldt voor gebruikers die jaarlijks 25.000 m³ of meer grondwater onttrekken. Het tarief is vastgesteld op € 0,0085 per onttrokken kubieke meter grondwater. Voor het jaar 2027 wordt een opbrengst van € 846.000 geraamd.

Leges

Provincies hebben een aantal taken die leiden tot de afname van individuele diensten door bewoners of bedrijven. De afnemers van zo'n dienst betalen leges om de kosten te dekken (zoals personeels-, huisvestings- en materiaalkosten). In de tarieventabel die hoort bij de legesverordening zijn de provinciale legestarieven opgenomen voor onder andere het verstrekken van vergunningen in het kader van de bouwactiviteiten, wateractiviteiten, ontgrondingsactiviteiten, flora- en fauna-activiteiten en milieubelastende activiteiten.

Uitgangspunt van Provinciale Staten is dat leges voor een vergunningsaanvraag kostendekkend zijn of worden. Dat wordt in eerste instantie bereikt door het optimaliseren van efficiency en in tweede instantie door het verhogen van de tarieven. Dit beleid vereist inzicht in de kostenstructuur, -beheersing en -toerekening. Om te berekenen of de leges de kosten dekken, gaan we uit van een gemiddelde tijdsbesteding per vergunningsaanvraag. Deze wordt jaarlijks met de vergunningverlenende organisaties (waaronder de omgevingsdiensten) afgestemd. Het uurtarief van de omgevingsdienst en provincie wordt gehanteerd om de hoogte van de leges te berekenen. De legesverordening 2027 (met de daarbij behorende legestabel 2027) wordt gelijktijdig met de behandeling van de begroting 2027 ter vaststelling aangeboden aan Provinciale Staten.

Kostendekkendheid leges in 2027

De uitvoering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH- taken) is gemandateerd aan de omgevingsdiensten: Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG), Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN), Omgevingsdienst IJmond (OD IJmond) en Omgevingsdienst Flevoland & Gooi- en Vechtstreek (OFGV). De integrale kosten voor de uitvoering van de VTH- taken worden per omgevingsdienst, op basis van hun eigen opgestelde dienstverleningsovereenkomst, betaald.

Bij de berekening van de leges en de kostendekkendheid mogen alleen de kosten van de vergunningverlening worden doorberekend. Toezicht en handhaving worden dus niet doorberekend in de kostendekkendheid.

Het onderstaande overzicht geeft enig inzicht in de mate waarin de leges de kosten dekken. De te realiseren opbrengsten voor 2027 zijn gebaseerd op de kostendekkende tarieven en het aantal vergunningsaanvragen dat naar verwachting het komende jaar wordt ingediend.

Kostprijsberekening methode

Om de kostprijs van de diverse vergunningsaanvragen te berekenen, maken we gebruik van de Activity Based Costing method (ABC-methode). Deze methode wordt beschreven in de handleiding kostentoerekening 2016 van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). De ABC-methode is de meest transparante methode. Bij deze methode worden alle handelingen om te komen tot een vergunning onderzocht en vervolgens vermenigvuldigd met een uurtarief van een behandelend ambtenaar bij de provincie Noord-Holland en/of de uurtarieven omgevingsdiensten. Met ingang van 2020 maakt de provincie gebruik van de Rijkstarieven. Voor het uurtarief van de provincie wordt gerekend met schaal 9.

Volgens artikel 10 van het besluit begroting en verantwoording provincies en gemeente (BBV) mogen de geraamde baten niet de geraamde lasten overschrijven. De kostendekkendheid mag maximaal 100 procent zijn. Eventueel kruis subsidiëren is wel toegestaan.

De geraamde baten, zoals zijn opgenomen in de begroting 2027, zijn al volgt berekend:
'het aantal verwachte aanvragen vermenigvuldigd met de in de tarieventabel 2027 opgenomen tarieven behorende bij het in behandeling nemen van de vergunningsaanvraag'.

De geraamde lasten, zoals zijn opgenomen in de begroting 2027, zijn als volgt berekend:
'het verwachte aantal uren dat door de medewerker wordt besteed aan het afhandelen van de aanvraag vermenigvuldigd met het uurtarief van de omgevingsdienst en het aantal verwachte aanvragen in 2027'.

Overzicht kostendekkendheid leges

Tarieventabel leges	Uitvoerende organisatie	Baten begroot 2027	Lasten begroot 2027	Kostendekkendheid begroot 2027
Bouw activiteiten	OD NZKG	€ 2.300.000	€ 1.067.857	215,4%
Milieubelastende activiteiten	OD NZKG ODIJ	€ 1.500.000	€ 3.620.302	41,4%
Wegen/waterwegen	PNH	€ 736.000	€ 726.000	101,4%
Wateractiviteiten	OD NZKG	€ 200.000	€ 534.706	37,4%
Baden en zwemmen	OD NHN	€ 10.000	€ 26.183	38,2%
Ontgrondingswet	OD NZKG	€ 32.000	€ 158.767	19,0%
Natura 2000 activiteiten	OD NHN	€ 660.000	€ 2.494.847	26,5%
Luchtvaartwet	OD NZKG en PNH	€ 17.000	€ 18.648	91,2%
Overige	PNH	€ 5.000	€ 9.712	51,5%
Grondwaterbeschermingsgebied	OD NZKG	€ 20.000	€ 21.109	94,7%
Wadlopen*	Provincie Friesland	€ 3.882	€ 28.663	13,6%
Schadevergoeding*	BIJ12/ Faunaschade	€ 408.000	€ 1.070.000	38,1%
Totaal provinciale heffingen		**€ 5.891.882**	**€ 9.776.794**	**60,3%**

* De leges voor faunaschade (BIJ12) en het wadlopen (provincie Friesland) worden geïnd door de uitvoerende organisaties zelf. Deze opbrengsten worden verrekend met de bijdragen die de provincie Noord-Holland verschuldigd is aan BIJ12 en de provincie Friesland. De betreffende legesbaten lopen daarom niet via de begroting van de provincie.

Ontwikkelingen met betrekking tot leges

De verruimde reikwijdte van de Omgevingswet en de ervaringen in 2024 en 2025 hebben ertoe geleid dat in 2025 en 2026, in IPO-verband, een werkgroep is ingesteld om de tarieventabel voor milieubelastende activiteiten te vereenvoudigen. Het streven is om deze aangepaste tarieventabel met ingang van de legesverordening 2027 in werking te laten treden.

Als gevolg van achterstanden bij het opleggen van legesaanslagen door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, in 2025, zijn de eerste ervaringen met milieuleges nog beperkt. Op basis van de voorlopige inzichten bestaat het beeld dat de huidige tarieven nog niet volledig kostendekkend zijn en dat er ruimte is om de legesinkomsten de komende jaren te verhogen door meer kostendekkende tarieven te hanteren.

Voor een gedegen onderbouwing is echter aanvullende informatie nodig, die naar verwachting in de periode 2026–2027 beschikbaar komt. De aanpassingen in de legesverordening en de tarieventabel 2027 (en de berekening van de legestarieven) worden aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd.

In aansluiting op het in de kaderbrief 2026 opgenomen voorstel tot verhoging van de legesopbrengsten, zijn deze opbrengsten verwerkt als een ophoging van de milieuleges in de begroting 2027. Dit verklaart het verschil in opbrengsten tussen 2027 en de voorgaande jaren.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen

De nazorgregeling Wet milieubeheer geldt sinds 1 april 1998. Deze geldt voor stortplaatsen waarop of na 1 september 1996 afval is gestort.
De stortplaatsen mogen na sluiting geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken. Daartoe moet

eeuwigdurende nazorg plaatsvinden waarvoor de provincie verantwoordelijk is.
De provincie moet maatregelen nemen om bode beschermende voorzieningen op gesloten stortplaatsen in stand te houden, te onderhouden, te herstellen en eventueel te vervangen. Ook moeten deze voorzieningen regelmatig worden geïnspecteerd en moet de bodem onder de stortplaats worden onderzocht. Ter bestrijding van deze kosten is een nazorgheffing ingesteld, die wordt geheven bij de exploitanten van de operationele stortplaatsen. De jaarlijkse heffing wordt vastgelegd in een door Provinciale Staten vast te stellen tarieventabel en berekend aan de hand van het doelvermogen dat aanwezig moet zijn bij sluiting van de stortplaats en het opgebouwde kapitaal in het Nazorgfonds. De heffingen worden in het uitsluitend voor nazorg bestemde Nazorgfonds gestort. Het Nazorgfonds is een bij wet vastgestelde rechtspersoon. In dit fonds wordt een zodanig kapitaal opgebouwd, dat uit het rendement daarvan de eeuwigdurende nazorg gefinancierd kan worden.

Voor het begrotingsjaar 2027 wordt vooralsnog geen opbrengst geraamd. In het derde kwartaal van 2026 wordt het voorstel tot vaststelling van de tarieventabel 2027 (nazorgheffing) van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland en het besluit tot het vaststellen van de begroting 2027 van dit Fonds voorgelegd aan Provinciale Staten.

Opbrengst belastingen en lokale heffingen x € 1 mln.

Belasting / Heffing	Jaarrekening 2024	Jaarrekening 2025		Begroot 2026		Begroot 2027	
Opcenten motorrijtuigenbelasting	-€ 272,1	-€ 297,4	V	-€ 367,9	V	-€ 371,7	V
Grondwaterheffing	-€ 0,8	-€ 0,8	V	-€ 0,8	V	-€ 0,9	V
Leges							
* Bouwactiviteiten	-€ 2,4	-€ 2,1	V	€ 2,2	V	€ 2,3	V
* Overige leges	-€ 1,8	-€ 2,6	V	€ 1,8	V	€ 3,1	V
Totaal	**-€ 277,1**	**-€ 302,9**	**V**	**-€ 364,7**	**V**	**-€ 367,2**	**V**

4 Financiële begroting

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan diverse uitsplitsingen van de meerjarenraming. De uitsplitsingen zijn op exploitatiekosten als op opbrengstenniveau en geven een overzicht van de meerjarige ontwikkeling van de begrotingssaldo's van de provincie. Het hoofdstuk is conform de wettelijke eisen zoals opgenomen in artikel 3 en de artikelen 17 tot en met 23 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Over het algemeen is in dit hoofdstuk de volgorde van de wetsartikelen aangehouden. Om de leesbaarheid en de verbanden tussen jaren zo goed mogelijk in beeld te brengen, is gekozen om de tabellen en toelichtingen voor het begrotingsjaar 2027 en de meerjarenraming 2027-2030 te integreren in 1 hoofdstuk. Daarnaast is er op programmaniveau, in hoofdstuk 2, ook een uitsplitsing van de financiën. Hierdoor ontstaat een compleet meerjarig beeld.

4.2 Meerjarenraming

4.2.1 Meerjarenraming 2027-2030

Bestuur (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	27.514 N	29.009 N	30.540 N	29.912 N	29.855 N	29.678 N
Baten	-71 V	-59 V	-59 V	-59 V	-59 V	-59 V
Saldo van baten en lasten	27.443 N	28.950 N	30.481 N	29.853 N	29.796 N	29.619 N
Stortingen						
Storting reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	-1.415 V	-1.262 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Resultaat	**26.029 N**	**27.688 N**	**30.481 N**	**29.853 N**	**29.796 N**	**29.619 N**

Klimaat en gezonde leefomgeving (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	69.143 N	94.374 N	86.094 N	84.827 N	74.022 N	73.218 N
Baten	-24.057 V	-28.203 V	-12.768 V	-6.188 V	-6.114 V	-6.225 V
Saldo van baten en lasten	45.087 N	66.172 N	73.326 N	78.639 N	67.908 N	66.993 N
Stortingen						
Storting reserves	28 N	3.966 N	2.126 N	126 N	126 N	126 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	-2.516 V	-11.220 V	-4.077 V	-3.663 V	-525 V	-560 V
Resultaat	**42.599 N**	**58.918 N**	**71.375 N**	**75.102 N**	**67.509 N**	**66.559 N**

Ruimte en Wonen (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	22.601 N	27.390 N	26.699 N	21.291 N	17.006 N	12.802 N
Baten	-2.255 V	-678 V	-17 V	-17 V	-18 V	-18 V
Saldo van baten en lasten	20.346 N	26.712 N	26.682 N	21.274 N	16.988 N	12.784 N
Stortingen						
Storting reserves	25.050 N	5.800 N	0 V	0 V	0 V	0 V
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	-31.550 V	-14.234 V	-10.901 V	-7.303 V	-4.204 V	0 V

Resultaat	**13.846 N**	**18.278 N**	**15.781 N**	**13.971 N**	**12.784 N**	**12.784 N**

Bereikbaarheid (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	265.149 N	321.774 N	295.622 N	285.749 N	302.900 N	293.601 N
Baten	−12.517 V	−12.830 V	−6.591 V	−4.673 V	−8.968 V	−18.933 V
Saldo van baten en lasten	252.631 N	308.944 N	289.031 N	281.076 N	293.932 N	274.668 N
Stortingen						
Storting reserves	130.187 N	49.998 N	55.935 N	51.649 N	60.484 N	49.789 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	−142.009 V	−137.733 V	−63.486 V	−52.380 V	−79.046 V	−41.307 V
Resultaat	**240.809 N**	**221.208 N**	**281.480 N**	**280.344 N**	**275.370 N**	**283.150 N**

Natuur en landelijk gebied (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	160.457 N	222.047 N	227.909 N	216.603 N	185.697 N	176.772 N
Baten	−14.643 V	−32.718 V	−28.709 V	−21.510 V	−24.952 V	−16.889 V
Saldo van baten en lasten	145.814 N	189.329 N	199.200 N	195.093 N	160.745 N	159.883 N
Stortingen						
Storting reserves	144.148 N	149.235 N	19.373 N	13.019 N	13.019 N	13.019 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	−67.638 V	−71.234 V	−107.536 V	−102.025 V	−68.178 V	−77.253 V
Resultaat	**222.324 N**	**267.330 N**	**111.037 N**	**106.087 N**	**105.586 N**	**95.649 N**

Economie, leefbaarheid en cultuur (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	53.335 N	52.486 N	54.469 N	40.994 N	39.561 N	40.378 N
Baten	−4.698 V	−4.816 V	−567 V	−300 V	−300 V	−300 V
Saldo van baten en lasten	48.636 N	47.670 N	53.902 N	40.694 N	39.261 N	40.078 N
Stortingen						
Storting reserves	16.881 N	10.435 N	4.925 N	4.900 N	4.900 N	4.900 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	−15.180 V	−36.768 V	−15.945 V	−5.076 V	−4.924 V	−4.924 V
Resultaat	**50.338 N**	**21.337 N**	**42.882 N**	**40.518 N**	**39.237 N**	**40.054 N**

Overzicht Algemene middelen en organisatie (x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	108.588 N	128.213 N	147.256 N	155.684 N	166.678 N	181.159 N
Baten	-684.328 V	-723.478 V	-717.888 V	-733.173 V	-742.862 V	-756.127 V
Saldo van baten en lasten	-575.740 V	-595.265 V	-570.632 V	-577.488 V	-576.184 V	-574.967 V
Stortingen						
Storting reserves	42.016 N	19.791 N	22.372 N	17.045 N	14.769 N	22.987 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	-146.465 V	-70.698 V	-18.928 V	-12.732 V	-2.882 V	-2.543 V
Resultaat	**-680.189 V**	**-646.172 V**	**-567.188 V**	**-573.175 V**	**-564.297 V**	**-554.523 V**

Totaal 2027 tot en met 2030 (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	2025 Rekening	2026 t/m TBW	2027 Begroting	2028 Raming	2029 Raming	2030 Raming
Lasten	706.787 N	875.292 N	868.589 N	835.059 N	815.718 N	807.608 N
Baten	-742.569 V	-802.781 V	-766.599 V	-765.920 V	-783.273 V	-798.551 V
Saldo van baten en lasten	-35.782 V	72.511 N	101.990 N	69.140 N	32.445 N	9.057 N
Stortingen						
Storting reserves	358.310 N	239.225 N	104.731 N	86.739 N	93.298 N	90.821 N
Onttrekkingen						
Onttrekking reserves	-406.773 V	-343.149 V	-220.873 V	-183.179 V	-159.759 V	-126.587 V
Resultaat	**-84.246 V**	**-31.413 V**	**-14.152 V**	**-27.301 V**	**-34.015 V**	**-26.709 V**

4.2.2 Gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd

De begroting is opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van lasten en baten van toepassing. In overeenstemming met de BBV-regelgeving is het autorisatieniveau bepaald op het totaal van de lasten en het totaal van de baten per programma. De begroting geeft in overeenstemming met de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten. De baten en lasten worden – tenzij anders vermeld – toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Basis voor de ramingen in de begroting

De begroting 2027 bestaat uit de oorspronkelijke ramingen van ongewijzigd beleid met daarbij de effecten van de door Provinciale Staten vastgestelde kaderbrief 2027 en de onvermijdelijke ontwikkelingen meegenomen. Daarnaast zijn in de begroting 2027 de ambities uit het coalitieakkoord 'Verbindend voorruit!' verwerkt.

Verantwoording subsidies

Subsidies worden geraamd in het jaar dat deze worden toegekend. Voor meerjarige lopende projectsubsidies zijn binnen IPO-verband afspraken gemaakt met BBV en de accountants. Deze afspraken houden in dat wanneer de subsidies niet voor het eind van het jaar zijn afgerond, het restantbedrag in een reserve 'Subsidieverplichtingen' beschikbaar blijft voor de restant uitbetalingen de komende jaren. Omdat de provincie werkt met één doel per reserve, worden daarvoor zo nodig meerdere reserves ingesteld. Op die manier blijven per doel de lopende subsidieverplichtingen inzichtelijk.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, vermeerderd met bijkomende kosten en verminderd met bijdragen van derden en cumulatieve afschrijvingen. De activa worden lineair afgeschreven. Als basis voor de berekening van de afschrijving wordt de netto aanschafwaarde gehanteerd. Na afstoting van materiële vaste activa worden boekwinsten of verliezen ten gunste of ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze activa worden lineair afgeschreven met inachtneming van de volgende afschrijvingstermijnen (in jaren):

Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	40
Bedrijfsgebouwen	40
Renovatie bedrijfsgebouwen	25
Machines, apparaten en installaties	15
Overige materiële vaste activa	3/10

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut betreffen voornamelijk infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals de aanleg en reconstructie van wegen, vaarwegen, bruggen, viaducten, groen en kunstwerken. Deze worden vermeerderd met bijkomende kosten en onder aftrek van bijdragen van derden geactiveerd. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd. Deze activa worden lineair afgeschreven in maximaal (in jaren):

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	50
Vaarwegen	40/80
Wegen	50
Technische installaties	5/8/15

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen worden –tenzij anders wordt vermeld – opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig wordt een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

De onder de financiële vaste activa opgenomen deelnemingen worden tegen nominale en/of aanschafwaarde opgenomen tenzij blijkt dat de marktwaarde lager is dan de nominale c.q. verkrijgingsprijs ofwel nihil is.

Reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Uitzondering hierop is de Voorziening pensioenen (oud-) leden Gedeputeerde Staten die tegen contante waarde van de pensioenaanspraken wordt gewaardeerd.

Rente

De kapitaallasten van investeringen komen ten laste van de exploitatie en maken daarmee onderdeel uit van de uitgaven in de begroting. De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. De doorbelasting van de totale rentelasten gebeurt op basis van een (voorcalculatorisch) omslagpercentage. Dit omslagpercentage wordt berekend door de totale rentelast te delen door de totale boekwaarde van de vaste activa op 1 januari.

Dividenduitkering

De provincie ontvangt dividend vanuit de deelnemingen waarin zij een aandeel heeft. De hoogte van de dividenduitkering wordt gebaseerd op berichtgeving vanuit de deelnemingen.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar is gesteld.

Salariskosten en toerekening van organisatiekosten

De geraamde kosten voor capaciteit zijn gebaseerd op ramingen van de personele capaciteit die nodig is om de opgaven uit te voeren. De personele capaciteit bestaat uit zowel het eigen personeel als ingehuurde capaciteit. De kosten worden verantwoord in de jaarrekening op de operationele doelen en taakvelden en investeringen op basis van de bij de begroting (inclusief begrotingswijzigingen) vermelde verdeelsleutel.

Algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen van het provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds zijn gebaseerd op de meicirculaire 2026.

4.2.3 Verklaring van aanmerkelijke verschillen

Overzicht aanmerkelijke verschillen lasten (x 1.000 euro/ Min is voordelig)

Nr	Lasten per programma	Rekening 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Verschil t.o.v. jaarrekening 2025	Verschil t.o.v. begroting 2026
1	Bestuur	27.514 N	29.009 N	30.540 N	3.025 N	1.531 N
2	Klimaat en gezonde leefomgeving	69.143 N	94.374 N	86.094 N	16.951 N	-8.280 V
3	Ruimte en Wonen	22.601 N	27.390 N	26.699 N	4.098 N	-691 V
4	Bereikbaarheid	265.149 N	321.774 N	295.622 N	30.473 N	-26.151 V
5	Natuur en landelijk gebied	160.457 N	222.047 N	227.909 N	67.451 N	5.862 N
6	Economie, leefbaarheid en cultuur	53.335 N	52.486 N	54.469 N	1.134 N	1.983 N
7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	108.588 N	128.213 N	147.256 N	38.668 N	19.043 N
	Totaal van de lasten	706.787 N	875.292 N	868.589 N	161.802 N	-6.703 V

Overzicht aanmerkelijke verschillen baten (x 1.000 euro/ Min is voordelig)

Nr	Baten per programma	Rekening 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Verschil t.o.v. jaarrekening 2025	Verschil t.o.v. begroting 2026
1	Bestuur	-71 V	-59 V	-59 V	12 N	N
2	Klimaat en gezonde leefomgeving	-24.057 V	-28.203 V	-12.768 V	11.289 N	15.435 N
3	Ruimte en Wonen	-2.255 V	-678 V	-17 V	2.238 N	661 N
4	Bereikbaarheid	-12.517 V	-12.830 V	-6.591 V	5.926 N	6.239 N
5	Natuur en landelijk gebied	-14.643 V	-32.718 V	-28.709 V	-14.066 V	4.009 N
6	Economie, leefbaarheid en cultuur	-4.698 V	-4.816 V	-567 V	4.131 N	4.249 N
7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	-684.328 V	-723.478 V	-717.888 V	-33.560 V	5.590 N
	Totaal van de baten	-742.569 V	-802.781 V	-766.599 V	-24.030 V	36.182 N

Algemene oorzaken van verschillen

Veel verschillen tussen de jaarschijven heeft als oorzaak de variaties in uitvoering van projecten en subsidies. Deze zijn ongelijkmatig over de jaren verdeeld. Het ene jaar gebeurt een voorbereiding, terwijl in het volgende jaar de uitvoering van start gaat. Veel van deze projecten dekt de provincie vanuit de reserves. Het overzicht van stortingen en onttrekkingen in de financiële tabellen geeft hier op hoofdlijnen een inzicht. De afspraken uit de kaderbrief 2027 is een andere belangrijke verklaring voor de veranderingen in de jaarschijven. in hoofdstuk 1 is dit in 'Overzicht financiële ontwikkelingen' in de tabel 'Totaaloverzicht nieuwe niet begrotingsneutrale mutaties begroting' weergegeven en in het kort verklaard. De belangrijkste

verschillen worden hieronder per programma weergegeven. In hoofdstuk 2 staat per programma een nadere verklaring op beleidsdoelniveau.

4.2.4 Presentatie van het structureel begrotingssaldo

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

Min is voordelig	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
Saldo van baten en lasten	101.990 N	69.140 N	32.445 N	9.057 N
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-116.142 V	-96.440 V	-66.461 V	-35.766 V
Begrotingssaldo na bestemming	**-14.152 V**	**-27.301 V**	**-34.015 V**	**-26.709 V**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	6.444 N	-1.472 V	-13.506 V	10.494 N
Structureel begrotingssaldo	**-20.596 V**	**-25.829 V**	**-20.510 V**	**-37.203 V**

4.2.5 Structureel en reëel evenwicht

Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig

2027	Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie		**144.154**	**-42.164**	**101.990**
Baten		-35.557	-731.042	-766.599
	1 Bestuur	0	-59	-59
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	-3.987	-8.781	-12.768
	3 Ruimte en Wonen	0	-17	-17
	4 Bereikbaarheid	-3.098	-3.493	-6.591
	5 Natuur en landelijk gebied	-26.715	-1.994	-28.709
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	-157	-410	-567
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-1.600	-716.288	-717.888
Lasten		179.711	688.878	868.589
	1 Bestuur	-473	31.013	30.540
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	8.848	77.246	86.094
	3 Ruimte en Wonen	10.987	15.712	26.699
	4 Bereikbaarheid	19.305	276.317	295.622
	5 Natuur en landelijk gebied	119.192	108.717	227.909
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	12.846	41.623	54.469
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	9.006	138.250	147.256

Totaal Reserves		**-137.710**	**21.568**	**-116.142**
Baten		-217.026	-3.847	-220.873
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	-4.077	0	-4.077
	3 Ruimte en Wonen	-10.901	0	-10.901
	4 Bereikbaarheid	-60.496	-2.990	-63.486
	5 Natuur en landelijk gebied	-107.461	-75	-107.536
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	-15.945	0	-15.945
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-18.146	-782	-18.928
Lasten		79.316	25.415	104.731
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	2.126	0	2.126
	3 Ruimte en Wonen	0	0	0
	4 Bereikbaarheid	55.935	0	55.935
	5 Natuur en landelijk gebied	6.158	13.215	19.373
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	25	4.900	4.925
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	15.072	7.300	22.372
Eindtotaal		**6.444**	**-20.596**	**-14.152**

Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig

2028	Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie		**111.043**	**-41.904**	**69.140**
Baten		-22.416	-743.504	-765.920
	1 Bestuur	0	-59	-59
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	-145	-6.043	-6.188
	3 Ruimte en Wonen	0	-17	-17
	4 Bereikbaarheid	-1.165	-3.508	-4.673
	5 Natuur en landelijk gebied	-19.506	-2.004	-21.510
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	-300	-300
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-1.600	-731.573	-733.173
Lasten		133.459	701.600	835.059
	1 Bestuur	-473	30.385	29.912
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	4.796	80.031	84.827
	3 Ruimte en Wonen	7.414	13.877	21.291
	4 Bereikbaarheid	8.203	277.545	285.749
	5 Natuur en landelijk gebied	106.520	110.083	216.603

	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	40.994	40.994
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	6.999	148.685	155.684
Totaal Reserves		**-112.515**	**16.075**	**-96.440**
Baten		-179.293	-3.886	-183.179
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	-3.663	0	-3.663
	3 Ruimte en Wonen	-7.303	0	-7.303
	4 Bereikbaarheid	-49.351	-3.029	-52.380
	5 Natuur en landelijk gebied	-101.950	-75	-102.025
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	-5.076	0	-5.076
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-11.950	-782	-12.732
Lasten		66.778	19.961	86.739
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	126	0	126
	3 Ruimte en Wonen	0	0	0
	4 Bereikbaarheid	51.649	0	51.649
	5 Natuur en landelijk gebied	58	12.961	13.019
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	4.900	4.900
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	14.945	2.100	17.045
Eindtotaal		**-1.472**	**-25.829**	**-27.301**

Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig

2029	Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie		**67.213**	**-34.768**	**32.445**
Baten		-30.481	-752.792	-783.273
	1 Bestuur	0	-59	-59
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	0	-6.114	-6.114
	3 Ruimte en Wonen	0	-18	-18
	4 Bereikbaarheid	-5.445	-3.523	-8.968
	5 Natuur en landelijk gebied	-23.436	-1.516	-24.952
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	-300	-300
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-1.600	-741.262	-742.862
Lasten		97.694	718.024	815.718
	1 Bestuur	-473	30.328	29.855
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	1.575	72.447	74.022
	3 Ruimte en Wonen	4.315	12.691	17.006

	4	Bereikbaarheid	13.146	289.754	302.900
	5	Natuur en landelijk gebied	78.281	107.416	185.697
	6	Economie, leefbaarheid en cultuur	0	39.561	39.561
	7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	850	165.828	166.678
Totaal Reserves			**-80.719**	**14.258**	**-66.461**
Baten			-156.156	-3.603	-159.759
	1	Bestuur	0	0	0
	2	Klimaat en gezonde leefomgeving	-525	0	-525
	3	Ruimte en Wonen	-4.204	0	-4.204
	4	Bereikbaarheid	-76.300	-2.746	-79.046
	5	Natuur en landelijk gebied	-68.103	-75	-68.178
	6	Economie, leefbaarheid en cultuur	-4.924	0	-4.924
	7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	-2.100	-782	-2.882
Lasten			75.437	17.861	93.298
	1	Bestuur	0	0	0
	2	Klimaat en gezonde leefomgeving	126	0	126
	3	Ruimte en Wonen	0	0	0
	4	Bereikbaarheid	60.484	0	60.484
	5	Natuur en landelijk gebied	58	12.961	13.019
	6	Economie, leefbaarheid en cultuur	0	4.900	4.900
	7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	14.769	0	14.769
Eindtotaal			**-13.506**	**-20.510**	**-34.015**

Bedragen x € 1.000/ Min is voordelig

2030		Programma	Incidenteel	Structureel	Eindtotaal
Totaal Exploitatie			**60.518**	**-51.461**	**9.057**
Baten			-32.358	-766.193	-798.551
	1	Bestuur	0	-59	-59
	2	Klimaat en gezonde leefomgeving	0	-6.225	-6.225
	3	Ruimte en Wonen	0	-18	-18
	4	Bereikbaarheid	-15.395	-3.538	-18.933
	5	Natuur en landelijk gebied	-15.363	-1.526	-16.889
	6	Economie, leefbaarheid en cultuur	0	-300	-300
	7	Overzicht Algemene middelen en organisatie	-1.600	-754.527	-756.127
Lasten			92.876	714.732	807.608
	1	Bestuur	-473	30.151	29.678

	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	1.010	72.208	73.218
	3 Ruimte en Wonen	111	12.691	12.802
	4 Bereikbaarheid	22.251	271.350	293.601
	5 Natuur en landelijk gebied	69.227	107.545	176.772
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	40.378	40.378
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	750	180.409	181.159
Totaal Reserves		**-50.024**	**14.258**	**-35.766**
Baten		-122.984	-3.603	-126.587
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	-560	0	-560
	3 Ruimte en Wonen	0	0	0
	4 Bereikbaarheid	-38.561	-2.746	-41.307
	5 Natuur en landelijk gebied	-77.178	-75	-77.253
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	-4.924	0	-4.924
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	-1.761	-782	-2.543
Lasten		72.960	17.861	90.821
	1 Bestuur	0	0	0
	2 Klimaat en gezonde leefomgeving	126	0	126
	3 Ruimte en Wonen	0	0	0
	4 Bereikbaarheid	49.789	0	49.789
	5 Natuur en landelijk gebied	58	12.961	13.019
	6 Economie, leefbaarheid en cultuur	0	4.900	4.900
	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	22.987	0	22.987
Eindtotaal		**10.494**	**-37.203**	**-26.709**

Incidentele baten (bedragen x € 1.000 / Min is voordelig)

BD	Toelichting	Saldo 2027	Saldo 2028	Saldo 2029	Saldo 2030
2.1	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. verduurzamen Paviljoen Welgelegen	-500 V	0 V	0 V	0 V
2.1	Onttrekking aan de reserve Energietransitie t.b.v. verduurzamen Paviljoen Welgelegen	-1.746 V	-1.500 V	0 V	0 V
2.1	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. CDOKE-regeling	-2.824 V	0 V	0 V	0 V
2.2	Onttrekking aan de reserve Bodemsanering t.b.v. dekking capaciteit en div. projectlasten	-927 V	-1.778 V	0 V	0 V
3.2	Onttrekking aan de reserve Woningbouw voor (subsidies) versnellen woningbouw en duurzame bereikbaarheid	-1.000 V	0 V	0 V	0 V

3.2	Onttrekkingen aan de reserve Woningbouw subsidies voor de verleende subsidie aan de Poort van Hoorn	-1.138 V	-938 V	0 V	0 V
3.2	Onttrekkingen aan de reserve subsidie OV-fonds voor de verleende subsidie Haarlem knooppunt Nieuw-Zuid	-5.730 V	-6.300 V	-3.820 V	0 V
3.3	Onttrekkingen aan de reserve Meekoppelkansen t.b.v. diverse projecten cf. samenwerkingsovereenkomst	-2.000 V	0 V	0 V	0 V
4.1	Onttrekking aan reserve Uitvoeren mobiliteitsbeleid door derden voor o.a. lasten kleine infrastructuur en gedragsbeïnvloeding, evenals voor de subsidieregeling fietsvoorzieningen en doorstroming openbaar vervoer	-360 V	100 N	-15.940 V	-17.372 V
4.1	Onttrekking aan reserve verleende subsidies OD 4.1 t.b.v. subsidie Weg om Zuid	-8.600 V	-1.005 V	-550 V	0 V
4.2	Onttrekking aan de reserve OV projecten ter dekking van activiteiten vallend onder Bikkergelden en voor OV concessies	-8.559 V	134 N	0 V	0 V
4.4	Onttrekking aan de reserve Ontwikkeling provinciale infrastructuur t.b.v. studiekosten voor het aanleggen en verbeteren van infrastructurele projecten	950 N	950 N	200 N	0 V
4.4	Onttrekking aan de reserve Groot onderhoud wegen ter dekking van lopende projecten	-35.634 V	-38.167 V	-42.894 V	-15.012 V
4.4	Baten uit bijdragen van derden t.b.v. project verbinding A9 Heiloo	-1.740 V	-628 V	-5.445 V	-15.395 V
4.4	Onttrekking aan de reserve Groot onderhoud vaarwegen i.v.m. indexatie voor invulling taakstelling	-4.343 V	-7.965 V	-14.965 V	-2.500 V
4.4	Onttrekking aan de reserve Innovatieprojecten Mobiliteit t.b.v. de lasten voor uitvoeren Innovatieprogramma verkeer- en vervoer 2026-2030	-2.000 V	-2.000 V	-2.000 V	-2.500 V
5.1	Onttrekking aan reserve Groen voor diverse projecten zoals Programma Natuurnetwerk Nederland, Kaderrichtlijn Water en Masterplan Biodiversiteit en overhevelen van middelen i.v.m. waardevermindering NNN gronden	-77.038 V	-89.326 V	-64.400 V	-74.734 V
5.1	Onttrekking aan de reserve Groene Uitweg t.b.v. lasten van uitvoeringsprogramma	-2.862 V	0 V	0 V	0 V
5.1	Onttrekking aan de reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP) t.b.v. lasten projecten Natuurnetwerk en natuurontwikkeling OVP	-4.000 V	-3.628 V	-1.555 V	-2.116 V
5.1	Baten uit bijdragen derden t.b.v. groenprojecten B&U	0 V	-805 V	0 V	0 V
5.1	Onttrekking aan reserve verleende subsidies Groen voor het programma natuurnetwerk	-2.968 V	0 V	0 V	0 V
5.1	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. SPUK L33 Programma Natuur fase II	-14.365 V	-13.196 V	-16.583 V	-13.448 V
5.3	Onttrekking aan de reserve Cofinanciering Waddenzee t.b.v. project- en proceskosInveteringskader Waddengebied	-755 V	0 V	0 V	0 V

5.3	Onttrekking aan de reserve subsidies Cofinanciering Waddenzee o.a. voor dekking van de kosten project Ruim baan voor Vissen II	-3.857 V	0 V	0 V	0 V
5.4	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. projecten BUVR PWN - ondergrondse drinkwaterberging	-600 V	0 V	0 V	0 V
5.5	Onttrekking aan de reserve PPLG t.b.v. lasten KTA recreatiemaatregelen	-11.440 V	-4.420 V	0 V	0 V
5.5	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - uitvoering koplopers	-8.776 V	-3.610 V	-5.093 V	0 V
5.5	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - verleggen fietspad Blijdensteinsweg	-788 V	0 V	0 V	0 V
5.5	Baten uit bijdragen van het Rijk t.b.v. SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - SPA pachtafkoop Laag Holland	-1.000 V	-1.250 V	-1.250 V	-1.500 V
5.6	Onttrekking aan de reserve Europese landbouwprojecten voor t.b.v. cofinanciering en uitvoeringskosten RVO van landbouwsubsidies cf. convenant	-3.725 V	-3.035 V	-900 V	0 V
6.1	Onttrekking aan de reserve Ontwikkeling havencomplexen ter dekking van de lasten projecten toekomstbestendige ontwikkeling	-10.388 V	0 V	0 V	0 V
6.1	Onttrekking aan de reserve MKB voor haalbaarheid en uitvoeringskosten i.h.k.v. MIT regelingen R&D	-4.462 V	-4.462 V	-4.462 V	-4.462 V
7.2	Onttrekking aan de reserve Bedrijfsvoering ter dekking van kosten aanschaf ICT-apparatuur, voor het Programma Bedrijfsvoeringssysteem en voor diverse huisvestingsprojecten	-9.468 V	-6.218 V	-412 V	-512 V
7.5	Baten uit grondverkopen	-1.500 V	-1.500 V	-1.500 V	-1.500 V
7.5	Baten specifiek uit verkoop BBL- en PASO-gronden	-25 V	-25 V	-25 V	-25 V
7.5	Onttrekking aan de Algemene reserve ter dekking van lasten vallend onder DU uitkeringen zoals Toekomstige bedrijfsterreinen, CDOKE-regeling en Versterking vergunningverlening maatwerk	-5.928 V	-4.448 V	-2.000 V	-1.761 V
	Overige mutaties <€500.000	-12.487 V	-6.689 V	-3.043 V	-2.505 V
Eindtotaal		**-252.583 V**	**-201.709 V**	**-186.637 V**	**-155.342 V**

Incidentele lasten (bedragen x € 1.000 / Min is voordelig)

BD	Toelichting	Saldo 2027	Saldo 2028	Saldo 2029	Saldo 2030
2.1	Lasten i.h.k.v. verduurzamen Paviljoen Welgelegen	2.246 N	1.500 N	0 V	0 V
2.1	Lasten i.h.k.v. energiebesparingsakkoord	1.200 N	1.100 N	900 N	800 N
2.1	Lasten i.h.k.v. CDOKE-regeling	2.678 N	0 V	0 V	0 V
2.1	Storting aan de reserve Energietransitie t.b.v. project Energieneutraal Paviljoen Welgelegen	1.900 N	0 V	0 V	0 V

2.2	Lasten a.g.v. aanpassing kasritme projecten voor bodemsanering B&U	927 N	1.778 N	0 V	0 V
3.2	Lasten i.h.k.v. subsidie Haarlem knooppunt Nieuw-Zuid	6.730 N	6.300 N	3.820 N	0 V
3.2	Lasten i.h.k.v. subsidie Poort van Hoorn voor versnellen woningbouw en duurzame bereikbaarheid	1.138 N	938 N	0 V	0 V
3.3	Lasten i.h.k.v. Meekoppelkansen o.a. voor fiets-/wandelverbinding	2.000 N	0 V	0 V	0 V
4.1	Lasten i.h.k.v. subsidie Weg om Zuid	7.595 N	0 V	0 V	0 V
4.1	Storting aan de reserve Mobiliteitsbeleid i.h.k.v. verkeersveiligheid, voor projecten doorfietsroutes, verbinding A9 Heiloo en lasten i.v.m. correctie budget	5.019 N	4.373 N	4.585 N	5.801 N
4.2	Storting aan de reserve OV projecten i.v.m. indexering budgetten Bikkergelden en voor OV concessies	7.845 N	67 N	67 N	0 V
4.4	Uitgaven voor ontwikkeling en studiekosten van provinciale infrastructuur	2.600 N	2.600 N	3.350 N	4.100 N
4.4	Lasten i.v.m. project verbinding A9 Heiloo en voor het beheer en in stand houden infrastructuur	3.622 N	1.519 N	6.658 N	16.658 N
4.4	Lasten i.h.k.v. Innovatieprogramma verkeer- en vervoer 2026-2030	2.000 N	2.000 N	2.000 N	2.500 N
4.4	Storting aan de reserve Groot onderhoud wegen i.v.m. indexering en voor areaaluitbreiding variabele onderhoud	34.351 N	38.562 N	46.664 N	36.186 N
4.4	Storting aan de reserve Groot onderhoud vaarwegen i.v.m. indexatie voor invulling taakstelling	7.025 N	7.025 N	7.152 N	5.112 N
5.1	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor opdrachten en subsidies binnen Programma Natuurnetwerk Nederland incl. Masterplan Biodiversiteit	52.571 N	69.984 N	49.394 N	50.542 N
5.1	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor Kaderrichtlijn Water	2.580 N	0 V	0 V	0 V
5.1	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor herprogrammering en maatregelen groenprojecten B&U	7.721 N	5.746 N	2.401 N	1.205 N
5.1	Uitgaven i.v.m. verleende subsidies Programma Natuurnetwerk Nederland	2.968 N	0 V	0 V	0 V
5.1	Lasten i.v.m. SPUK L33 Programma Natuur fase II	14.365 N	13.196 N	16.583 N	13.448 N
5.1	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor maatregelen Programma Groene Uitweg	2.862 N	0 V	0 V	0 V

5.1	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme Programma Natuurnetwerk en Natuurontwikkeling OVP	4.000 N	3.628 N	1.555 N	2.116 N
5.3	Storting aan de reserve Cofinanciering Waddenzee i.v.m. Investeringskader Waddengebied	1.000 N	0 V	0 V	0 V
5.3	Lasten i.v.m. verleende subsidies Waddenzee o.a. voor project Ruim baan voor Vissen II	755 N	0 V	0 V	0 V
5.3	Lasten i.h.k.v. UVR Cofinanciering Waddenfonds NH en voor het Investeringskader Waddengebied incl. proceskosten	3.857 N	0 V	0 V	0 V
5.4	Storting aan de reserve Waterrecreatie i.v.m. indexering budgetten	600 N	0 V	0 V	0 V
5.5	Uitgaven voor SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - uitvoering koplopers	8.776 N	3.610 N	5.093 N	0 V
5.5	Uitgaven voor SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - verleggen fietspad Blijdensteinsweg	788 N	0 V	0 V	0 V
5.5	Uitgaven voor SPUK L35 Provinciale maatregelen landelijk gebied - SPA pachtafkoop Laag Holland	1.000 N	1.250 N	1.250 N	1.500 N
5.5	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor projectmaatregelen landbouw en stikstof cf. KTA Landelijk Gebied	2.673 N	0 V	0 V	0 V
5.5	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor projectmaatregelen water en klimaat cf. KTA Landelijk Gebied	3.750 N	0 V	0 V	0 V
5.5	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor projectmaatregelen recreatieve voorzieningen cf. KTA Landelijk Gebied	711 N	647 N	0 V	0 V
5.5	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme m.b.t. KTA NNN Binnenduinrand	2.550 N	3.100 N	0 V	0 V
5.5	Lasten i.v.m. bijstelling kasritme voor stikstofreductie	665 N	623 N	0 V	0 V
5.6	Storting aan de reserve Europese landbouwprojecten voor uitvoeringskosten RVO landbouwsubsidies	5.100 N	0 V	0 V	0 V
5.6	Lasten i.h.k.v. Cofinanciering NSP en Uitvoeringskosten RVO	3.725 N	3.035 N	900 N	0 V
6.1	Lasten i.h.k.v. bijstellen kasritme toekomstbestendig ontwikkelen van havencomplexen	10.262 N	0 V	0 V	0 V
6.1	Uitgaven voor diverse projecten i.v.m. toekomstbestendig ontwikkelen van bedrijfsterreinen	2.200 N	0 V	0 V	0 V
7.2	Uitgaven voor Programma Bedrijfsvoeringssysteem en diverse huisvestingsprojecten binnen de ambtelijke organisatie	7.029 N	5.777 N	0 V	0 V

7.5	Storting aan de Algemene reserve i.h.k.v. DU Versterking vergunningverlening maatwerk cf. septembercirculaire 2025	2.069 N	2.069 N	2.069 N	0 V
7.5	Lasten i.h.k.v. de meerjarige afwaardering van de verkoop gronden	500 N	500 N	500 N	500 N
7.5	Overheveling de reserve Waardevermindering grond Groen i.v.m. NNN gronden	12.700 N	12.700 N	12.700 N	22.987 N
	Overige mutaties <€500.000	12.374 N	6.610 N	5.490 N	2.381 N
Eindtotaal		**259.027 N**	**200.237 N**	**173.131 N**	**165.836 N**

Structurele stortingen aan de reserves (bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

BD	Onderwerp	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
5.1	Resv. Groen	13.215 N	12.961 N	12.961 N	12.961 N
6.1	Resv. MKB	4.900 N	4.900 N	4.900 N	4.900 N
7.2	Resv. Bedrijfsvoering	7.300 N	2.100 N	0 V	0 V
Eindtotaal		**25.415 N**	**19.961 N**	**17.861 N**	**17.861 N**

Structurele onttrekkingen aan de reserves (bedragen x € 1.000/ Min is voordelig)

BD	Onderwerp	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
4.4	Resv. Kaplst. Wegen	-637 V	-676 V	-676 V	-676 V
4.4	Resv. Kaplst. OV	-1.680 V	-1.680 V	-1.680 V	-1.680 V
4.4	Resv. Kaplst. Innov	-673 V	-673 V	-390 V	-390 V
5.1	Resv. Kaplst. Groen	-75 V	-75 V	-75 V	-75 V
7.2	Resv. huisvesting	-782 V	-782 V	-782 V	-782 V
Eindtotaal		**-3.847 V**	**-3.886 V**	**-3.603 V**	**-3.603 V**

4.2.6 EMU-saldo

	Omschrijving	Begroting 2026*	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Min is nadelig	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
(0)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-72.511 N	-101.990 N	-69.140 N	-32.445 N	-9.057 N
(1)	Mutatie (im)materiële vaste activa	105.104	98.197	93.653	88.977	82.767
(2)	Mutatie voorzieningen	1.681	1.681	1.681	1.681	1.681
(3)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	-	-	-	-
(4)	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-	-	-	-	-
(0-1+2-3-4)	**EMU-saldo**	**-175.934**	**-198.506**	**-161.112**	**-119.741**	**-90.143**

* t/m tweede begrotingswijziging 2026

4.3 Uiteenzetting financiële positie

4.3.1 Opbouw van het begrotingssaldo

4.3.1.1 Opbouw exploitatie

De wijzigingen in deze begroting ten opzichte van de ontwerpbegroting zijn het gevolg van de verwerking van de financiële kaders en de voorstellen zoals geschetst in de Kaderbrief 2027. Deze begroting bevat echter ook een aantal nieuwe ontwikkelingen. De mutaties die nieuw zijn, worden hieronder gespecificeerd en kort toegelicht.

Opbouw exploitatie

Financieel kader (x € 1.000)	Saldo 2027		Saldo 2028		Saldo 2029		Saldo 2030	
Saldo voor begroting 2027	-11.500	V	-30.349	V	-20.764	V	-16.162	V
Technische bijstellingen	-4.150	V	2.359	N	-13.926	V	-10.554	V
Autonome ontwikkelingen	297	N	-461	V	-476	V	-643	V
Beleidsvoorstellen	1.200	N	1.150	N	1.150	N	650	N
Eindstand Begroting 2027	**-14.152**	**V**	**-27.301**	**V**	**-34.015**	**V**	**-26.709**	**V**

4.3.1.2 Geprognotiseerde balans

Geprognosticeerde balans (bedragen x € 1.000		31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Activa						
	Immateriële activa	–	–	–	–	–
	Materiële activa (investeringen)	1.355.609	1.453.806	1.547.459	1.636.436	1.719.203
	Economisch nut	*178.112*	*174.926*	*170.853*	*166.780*	*162.707*
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.177.497*	*1.278.880*	*1.376.606*	*1.469.656*	*1.556.496*
	Financiële vaste activa	360.509	361.179	361.179	327.979	327.979
	Kapitaalverstrekkingen	*210.181*	*265.135*	*265.135*	*265.135*	*265.135*
	Verstrekte langlopende leningen	*150.328*	*96.044*	*94.044*	*62.844*	*62.844*
	Vlottende activa					
	Voorraden	40	40	40	40	40
	Uitzettingen met een looptijd < 1 jaar	125.544	126.038	125.927	126.185	126.042
	Liquide middelen	954	1.004	1.054	1.104	1.154
	Overlopende activa	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
	Activa	**1.867.656**	**1.967.067**	**2.060.659**	**2.116.744**	**2.199.418**
Passiva						
	Algemene reserves	211.838	238.099	248.901	276.270	308.524
	Begroot resultaat (cumulatief)	31.413	14.152	27.301	34.015	26.709
	Bestemmingsreserves	780.238	669.248	576.157	509.628	475.623
	Voorzieningen	33.899	35.580	37.261	38.942	40.623
	Vaste Schuld (looptijd> dan 1 jaar)	182.396	382.868	547.474	668.369	759.110
	Netto-vlottende schulden	134.604	133.132	129.526	128.631	127.890
	Overlopende passiva	493.268	493.988	494.039	460.889	460.939
	Passiva	**1.867.656**	**1.967.067**	**2.060.659**	**2.116.744**	**2.199.418**

4.3.2 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (bedragen x €1.000)	2026	2027	2028	2029
Vakantiedagen	–	–	–	–
Wachtgelden en aanvullende uitkeringen invaliditeit	–	–	–	–
Werkloosheidsuitkeringen				
* Overige werkloosheidsuitkeringen	€ 200	€ 180	€ 175	€ 175
Totaal	**€ 200**	**€ 180**	**€ 175**	**€ 175**

4.3.3 Investeringen

Bedragen x € 1.000	Overzicht van netto investeringen per programma	2027	2028	2029	2030
Programma	**Lopende investeringen:**				
	Materiële vaste activa				
	Investeringen met een economisch nut				
	nvt	500	–	–	–
	Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut				
4	Investeringen provinciale infrastructuur	19.156	37.378	52.231	577
4	Groenprojecten	943	885	–	–
4	Investeringen Openbaar Vervoer	13.684	9.146	15.562	5.705
4	Vervangingsinvesteringen wegen PMO	29.954	32.583	28.596	15.186
4	Vervangingsinvesteringen vaarwegen PMO	16.430			
4	PMO kunstwerken	16.238	6.951	1.244	25.673
	netto investeringen studie- en planfase	33.095	43.057	32.367	82.859
	Totaal materiële vaste activa	**130.000**	**130.000**	**130.000**	**130.000**
	Financiële vaste activa				
6	Begrote investeringen in financiele vaste activa*	54.954	–	–	–
	Totaal financiële vaste activa	**54.954**	**–**	**–**	**–**
	Totaal netto investeringen	**184.954**	**130.000**	**130.000**	**130.000**

4.3.4 Activa

4.3.4.1 Staat van geactiveerde immateriële en materiële investeringen (art. 34, 35 een 52)

Omschrijving van de investeringen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde per 01-01-2027	Netto investeringen 2027	Desinvesteringen 2027	Afwaarderingen 2027	Afschrijving 2027		Boekwaarde per 31-12-2027
1. Immateriële activa							
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-	-	-	-	-		-
Totaal immateriële activa	-	-	-	-	-		-
2. materiële vaste activa							
A. Investeringen met een economisch nut	**178.111**	**500**	**-**	**-**	**3.686**	**N**	**174.925**
- Gronden en terreinen	123.130		-	-	-		123.130
- Bedrijfsgebouwen	52.453		-	-	3.686	N	48.767
- Machines en gebouwen	2.528	500	-	-	-		3.028
B. Investeringen in openbare ruimte met een maatschappelijk nut	**1.177.497**	**129.500**	**-**	**-**	**28.117**	**N**	**1.278.880**
- Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.177.497	129.500	-	-	28.117	N	1.278.880
Totaal materiële vaste activa	**1.355.608**	**130.000**	**-**	**-**	**31.803**	**N**	**1.453.805**
Totaal geactiveerde investeringen	**1.355.608**	**130.000**	**-**	**-**	**31.803**	**N**	**1.453.805**

4.3.4.2 Staat van geactiveerde kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen van bijdragen aan activa in eigendom van derden (art. 36)

	Omschrijving van de investeringen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde per 01-01-2027	Investeringen in 2027	Desinvesteringen in 2027	Herwaarderingen in 2027	Afschrijvingen in 2027	Boekwaarde per 31-12-2027
A.	**Kapitaalverstrekkingen aan:**						
	- Deelnemingen	210.181	54.954	-	-	-	265.135
B.	**Leningen aan:**						
	- Openbare lichamen	33.200	-	-	-	-	33.200
	- Deelnemingen	59.897	-	-54.954	-		4.943
C.	**Overige langlopende leningen**	57.231	670,00	-	-		57.901
	Totaal financiële vaste activa	**360.509**	**55.624**	**54.954-**	**-**	**0**	**361.179**

4.3.5 Kapitaallasten

Omschrijving	2027		2028		2029		2030	
A. Capaciteitskosten								
Grond Houtplein	–		–		–		–	
Renovatie Houtplein	1.643	N	1.643	N	1.643	N	1.643	N
Nieuwbouw Dreef	557	N	557	N	557	N	557	N
Totaal A	2.200	N	2.200	N	2.200	N	2.200	N
B. Directe kosten								
Parkeergarage Dreef	407	N	407	N	407	N	407	N
Aanleg van provinciale wegen	10.884	N	11.168	N	11.250	N	12.047	N
Projecten gedekt uit de reserve kapitaallasten wegen	637	N	676	N	676	N	676	N
Vervangingsinvesteringen wegen PMO	3.952	N	3.993	N	3.994	N	6.204	N
Vervangingsinvesteringen kunstwerken	4.230	N	4.589	N	5.028	N	5.031	N
DVM (intelligente verkeerslichten)	35	N	35	N	35	N	35	N
Duurzame infrastructuur	673	N	673	N	390	N	390	N
Steunpunten B&U	800	N	800	N	800	N	800	N
Vervangingsinvesteringen vaarwegen PMO	2.782	N	3.583	N	3.608	N	3.608	N
Investeringen OV	1.085	N	1.865	N	1.872	N	2.666	N
Vast onderhoud wegen	28	N	28	N	28	N	28	N
Onderhoud tunnels/aquaducten	113	N	113	N	113	N	113	N
Projecten gedekt uit de reserve kapitaallasten OV	1.680	N	1.680	N	1.680	N	1.680	N
Investeringen groen (reserve kapitaallasten)	75	N	75	N	75	N	75	N
CIO - I-portfolio	305	N	305	N	305	N	305	N
Vervanging en onderhoud zwemwaterborden	30	N	63	N	63	N	63	N
Archeologie opdrachten	279	N	279	N	279	N	279	N
Totaal B	27.995	N	30.332	N	30.603	N	34.407	N
C. Stelposten								
Stelpost Vervangingsinvesteringen	0	N	1.100	N	4.600	N	6.100	N
Stelpost Verbeter- en Uitbreidingsinvesteringen	1.608	N	2.715	N	3.620	N	4.526	N
Totaal C	1.608	N	3.815	N	8.220	N	10.626	N
Totaal A + B + C	**31.803**	**N**	**36.347**	**N**	**41.023**	**N**	**47.233**	**N**

4.3.6 Financiering

4.3.6.1 Overzicht van het renteresultaat

	Renteresultaat (x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
	De externe rentelasten over de korte en lange financiering				
A.	Financiering	7.096 N	9.211 N	10.348 N	10.341 N
B.	De externe rentebaten	-1.190 V	-1.190 V	-1.190 V	-1.057 V
	Totaal door te rekenen externe rente	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
C.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-	-	-	-
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moeten worden toegerekend	-	-	-	-
	Saldo door te rekenen externe rente	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
D1.	Rente over eigen vermogen	-	-	-	-
D2.	Rente over voorzieningen	-	-	-	-
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N
E.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-	-	-	-
F.	Renteresultaat op het taakveld treasury	5.906 N	8.021 N	9.158 N	9.284 N

4.3.6.2 Staat van investeringen en financiering

Bedragen x € 1.000		Begin 2027	Vermeerderingen 2027	Verminderingen 2027	Afschrijvingen 2027		Eind 2027
Activa							
	Immateriële activa	–	–	–	–		–
	Materiële activa (investeringen)						
	Economisch nut	*178.112*	*500*	–	*3.686*	*N*	*174.926*
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.177.497*	*129.500*	–	*28.117*	*N*	*1.278.880*
	Financiële vaste activa						
	Deelnemingen	*210.181*	*54.954*	–	–		*265.135*
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	–	–	–	–		–
	Verstrekte langlopende leningen	150.293	–	54.954		N	*95.339*
	Activa	**1.716.083**	**184.954**	**54.954**	**31.803**	**N**	**1.814.280**
Passiva							
	Algemene reserves	211.838	33.785	7.524	–		238.099
	Bestemmingsreserves	780.238	102.359	213.348	–		669.249
	Voorzieningen	33.899	1.681		–		35.580
	Vreemd vermogen	182.396	200.472	–	–		382.868
	Passiva	**1.208.371**	**338.297**	**220.872**	**–**		**1.325.796**
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-507.712**					**-488.484**

Bedragen x € 1.000		Begin 2028	Vermeerderingen 2028	Verminderingen 2028	Afschrijvingen 2028		Eind 2028
Activa							
	Immateriële activa	–	–	–	–		–
	Materiële activa (investeringen)						
	Economisch nut	*174.926*	–	–	*4.073*	*N*	*170.853*
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.278.880*	*130.000*	–	*32.274*	*N*	*1.376.606*
	Financiële vaste activa						
	Deelnemingen	*265.135*	–	–	–		*265.135*
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	–	–	–	–		–
	Verstrekte langlopende leningen	95.339	–	–	–		*95.339*
	Activa	1.814.280	130.000	–	36.347	N	1.907.933
Passiva							
	Algemene reserves	238.099	16.397	5.595	–		248.901
	Bestemmingsreserves	669.249	84.494	177.584	–		576.159
	Voorzieningen	35.580	1.681		–		37.261
	Vreemd vermogen	382.868	164.606		–		547.474
	Passiva	1.325.796	267.178	183.179	–		1.409.795
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-488.484**					**-498.138**

Bedragen x € 1.000		Begin 2029	Vermeerderingen 2029	Verminderingen 2029	Afschrijvingen 2029		Eind 2029
Activa							
	Immateriële activa	–	–	–	–		–
	Materiële activa (investeringen)						
	Economisch nut	*170.853*		–	*4.073*	*N*	166.780
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.376.606*	*130.000*	–	*36.950*	*N*	1.469.656
	Financiële vaste activa						
	Deelnemingen	*265.135*	–	–	–		265.135
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	–					–
	Verstrekte langlopende leningen	95.339	–	33.200	–		62.139
	Activa	1.907.933	130.000	33.200	41.023	N	1.963.710
Passiva							
	Algemene reserves	248.901	29.369	2.000	–		276.270
	Bestemmingsreserves	576.159	91.229	157.759	–		509.629
	Voorzieningen	37.261	1681		0		38.942
	Vreemd vermogen	547.474	120.895		–		668.369
	Passiva	1.409.795	243.174	159.759	–		1.493.210
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-498.138**	**113.174**	**126.559**	**-41.023**	**N**	**-470.500**

Bedragen x € 1.000		Begin 2030	Vermeerderingen 2030	Verminderingen 2030	Afschrijvingen 2030		Eind 2030
Activa							
	Immateriële activa	–	–	–	–		–
	Materiële activa (investeringen)						
	Economisch nut	*166.780*			*4.073*	*N*	162.707
	Openbare ruimte met maatschappelijk nut	*1.469.656*	*130.000*		*43.160*	*N*	1.556.496
	Financiële vaste activa						
	Deelnemingen	*265.135*	–	–	–		265.135
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden	–	–	–	–		–
	Verstrekte langlopende leningen	62.139			–		62.139
	Activa	1.963.710	130.000	–	47.233	N	2.046.477
Passiva							
	Algemene reserves	276.270	34.015	1.761	–		308.524
	Bestemmingsreserves	509.629	90.821	124.826	–		475.624
	Voorzieningen	38.942	1.681		–		40.623
	Vreemd Vermogen	668.369	90.741		–		759.110
	Passiva	1.493.210	217.258	126.587	–		1.583.881
	Tekort aan financieringsmiddelen	**-470.500**					**-462.596**

4.3.7 Stand en mutaties van reserves

4.3.7.1 Staat van het verloop van de reserves (art. 54)

2027

BD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaat bestemming 2026	Storting	Over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	Over-heveling naar andere reserve	Vrijval ten gunste van rekening van lasten en baten	Eindsaldo
	Algemene reserves								
7.2	Algemene reserve	211.838	31.413	2.372	–	-7.524	–	–	238.099
	Totaal algemene reserves	**211.838**	**31.413**	**2.372**	**–**	**-7.524**	**–**	**–**	**238.099**
	Programma 1 Bestuur								
	nvt	–	–	–	–	–	–	–	–
	Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving								
2.2	Reserve Bodemsanering	18.564		126		-1.050	–	–	17.640
2.1	Reserve energietransitie	4.369		2.000		-2.000	–	–	4.369
2.2	Reserve gezonde leefomgeving	677	–	–	–	–	–	–	677
2.1	Reserve Warmtetransitie	1.064				-720			344
2.1	Reserve Subsidie warmtetransitie	356	–	–	–	-307	–	–	49
									–
	Programma 3 Ruimte en Wonen								
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkverst. en Kustontw.	3.152	–	–	–	-2.000	–	–	1.152
3.2	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten	7.104	–	–	–	–	–	–	7.104
3.2	Reserve woningbouw	55.175	–	–	–	-1.744	-25	–	53.406
3.2	Reserve Subsidie OV-fonds	2.097	–	–	–	-1.138	–	–	959
3.2	Reserve Woningbouw subsidies	29.118	–	–	–	-5.994	–	–	23.124
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1	Reserve Uitvoeren mobiliteit	73.399	–	6.149	–	-875	–	–	78.673

4.4	Reserve Groot onderhoud wegen	1.565		34.751		-35.514			802
4.4	Reserve groot onderhoud vaarwegen	8.937	-	7.190		-3.950	-	-	12.177
4.4	Reserve innovatieprojecten mobiliteit	10.353	-	-	-	-2.177	-	-	8.176
4.2	Reserve Openbaar vervoer projecten	9.697	-	7.845	-	-8.559	-	-	8.983
4.1	Reserve Verleende subsidies OD 4.1.2	37.692	-	-	-	-9.421	-	-	28.271
	Programma 5 Natuur en landelijk gebied								-
5.1	Reserve Groen	254.309	-	13.215	-	-64.714	-12.700	-	190.110
5.1	Reserve Groene Uitweg	4.418	-	-	-	-2.862	-	-	1.556
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP)	19.169	-	58	-	-4.248	-	-	14.979
5.3	Reserve Cofinanciering Waddenzee	185	-	1.000	-	-755	-	-	430
5.1	Reserve Subsidies >1,5 miljoen Groen, OD 5.1.1	5.241	-	-	-	-2.968	-	-	2.273
5.3	Reserve Subsidies Cofinanciering Waddenzee	3.856	-	-	-	-3.856	-	-	-
5.1	Reserve Subsidies Groene Uitweg	1.684	-	-	-	-	-	-	1.684
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen Coalitieakkoord 2023	27.926	-	-	-	-11.579	-	-	16.347
5.6	Reserve Europese landbouwprojecten	3.695	-	5.100	-	-3.778	-	-	5.017
	Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur								
	Reserve Circulaire economie	53	-	0	25	0	-	-	78
6.1	Reserve Ontwikkeling havencomplexen	11.379	-	-	-	-10.388	-	-	991
6.1	Reserve MKB	1.952	-	4.900	-	-5.330	-	-	1.522
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	658	-	-	-	-	-	-	658
6.2	Reserve subsidie SvA/NHW Werelderfgoed	227	-	-	-	-227	-	-	-
6.1	Reserve subsidie Regionale economie	872	-	-	-	-	-	-	872
	Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie								

7.1	Reserve Waardevermindering grond groen	41.703	–	–	12.700	–	–	–	54.403
7.2	Reserve huisvesting	9.128	–	–	–	–782	–	–	8.346
7.2	Reserve bedrijfsvoering	8.251	–	7.300	–	–8.599	–	–2.023	4.929
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
4.4	Reserve kapitaallasten wegen (programma: 4)	29.634	–	–	–	–637	–	–	28.997
4.4	Reserve kapitaallasten OV (programma: 4)	83.839	–	–	–	–1.680	–	–	82.159
4.4	Reserve kapitaallasten innovatieve projecten	4.865	–	–	–	–673			4.192
5.1	Reserve kapitaallasten groen (programma: 5)	3.875	–	–	–	–75	–	–	3.800
	Totaal bestemmingsreserves	**780.238**	**–**	**89.634**	**12.725**	**–198.600**	**–12.725**	**–2.023**	**669.249**
	Totaal reserves	**992.076**	**31.413**	**92.006**	**12.725**	**–206.124**	**–12.725**	**–2.023**	**907.348**

2028

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaatbestemming 2027	Storting	over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
7.2	Algemene reserve	238.099	14.152	2.245	–	–5.595	–	–	248.901
	Totaal algemene reserves	**238.099**	**14.152**	**2.245**	**–**	**–5.595**	**–**	**–**	**248.901**
	Programma 1 Bestuur								
	nvt	–	–	–	–	–	–	–	–
	Programma 2 Klimaat en gezonde leegomgeving								
2.2	Reserve Bodemsanering	17.640	–	126	–	–1.901	–	–	15.865
2.1	Rerserve energietransitie	4.369	–	–	–	–1.500	–	–	2.869
2.1	Reserve duurzame elektriciteit	677	–	–	–	–	–	–	677
2.1	Reserve warmtetransitie	344	–	–	–	–262	–	–	82
2.1	Reserve Subsidie warmtetransitie	49	–	–	–	–	–	–	49

	Programma 3 Ruimte en Wonen								
3.3	Reserve meekoppelkansen bij dijkversterkingen en kustontwikkeling	1.152	–	–	–	–	–	0	1.152
3.2	Reserve OV-fonds, inclusief OV-knooppunten	7.104	–	–	–	–	–	–	7.104
3.2	Reserve woningbouw	53.406	–	–	–	–	–	–	53.406
3.2	Reserve Subsidie OV-fonds	959	–	–	–	-853	–	–	106
3.2	Reserve woningbouwsubsidies	23.124	–	–	–	-6.450	–	–	16.674
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1	Reserve Uitvoeren mobiliteit	78.673	–	5.708	–	-375	–	–	84.006
4.4	Reserve groot onderhoud wegen	802	–	33.684	5.000	-37.914	–	–	1.572
4.4	Reserve groot onderhoud vaarwegen	12.177	–	7.190	–	-2.950	-5.000	–	11.417
4.4	Reserve innovatieprojecten mobiliteit	8.176	–	–	–	-2.107	–	–	6.069
4.2	Reserve openbaarvervoerprojecten	8.983	–	67	–	–	–	–	9.050
4.1	Reserve Verleende subsidies OD 4.1.2	28.271	–	–	–	-1.005	–	–	27.266
	Programma 5 Natuur en landelijk gebied								
5.1	Reserve groen	190.110	–	12.961	–	-76.784	-12.700		113.587
5.1	Reserve Groene Uitweg	1.556	–	–	–	–	–	–	1.556
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	14.979	–	58	–	-3.876	–	–	11.161
5.3	Reserve cofinanciering Waddenzee	430	–	–	–	-300	–	–	130
5.1	Resverve subsidies > € 1,5 miljoen groen, OD 5.1.1	2.273	–	–	–	–	–	–	2.273
5.1	Reserve subsidie Groene Uitweg	1.684	–	–	–	–	–	–	1.684
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen CA2023	16.347	–	–	–	-5.255	–	–	11.092
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	5.017	–	–	–	-3.035	–	–	1.982
	Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur								
6.1	Reserve circulaire economie	78	–	–	–	–	–	0	78
6.1	Reserve Ontwikkeling havencomplexen	991	–	–	–	–	–	–	991

6.1	Reserve MKB	1.522	–	4.900	–	–5.076	–	–	1.346
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	658	–	–	–	–	–	–	658
6.1	Reserve subsidie Regionale economie	872	–	–	–	–	–	–	872
	Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie								
7.2	Reserve huisvesting	8.346	–	–	–	–782	–	–	7.564
7.2	Reserve bedrijfsvoering	4.929	–	2.100	–	–6.355	–	–	674
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	54.403	–	–	12.700	–	–	–	67.103
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
4.4	Reserve kapitaallasten Wegen (programma 4)	28.997	–	–	–	–676	–	–	28.321
4.4	Reserve kapitaallasten OV (programma 4)	82.159	–	–	–	–1.680	–	–	80.479
4.4	Reserve kapitaallasten innovatieve projecten	4.192	–	–	–	–673	–	–	3.519
5.1	Reserve Kapitaallasten groen (programma 5)	3.800	–	–	–	–75	–	–	3.725
	Totaal bestemmingsreserves	**669.249**	**–**	**66.794**	**17.700**	**–159.884**	**–17.700**	**–**	**576.159**
	Totaal reserves	**907.348**	**14.152**	**69.039**	**17.700**	**–165.479**	**–17.700**	**–**	**825.060**

2029

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaat bestemming 2028	Storting	over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
7.2	Algemene reserve	248.901	27.300	2.069	–	–2.000	–	–	276.270
	Totaal algemene reserves	**248.901**	**27.300**	**2.069**	**–**	**–2.000**	**–**	**–**	**276.270**
	Programma 1 Bestuur								
	nvt	–	–	–	–	–	–	–	0

	Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving								
2.2	Reserve bodemsanering	15.868	–	126	–	-525	–	0	15.469
2.1	Reserve energietransitie	2.869	–	–	–	–	–	0	2.869
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	677	–	–	–	–	–	0	677
2.1	Reserve warmtetransitie	82	–	–	–	–	–	0	82
2.1	Reserve subsidie warmtetransitie	49	–	–	–	–	–	–	49
	Programma 3 Ruimte en Wonen								
	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterking en Kustontw	1.152	–	–	–	–	–	0	1.152
3.2	Reserve OV-fonds, inclusief OV-knooppunten	7.104	–	–	–	–	–	–	7.104
3.2	Reserve woningbouw	53.406	–	–	–	–	–	–	53.406
3.2	Reserve Subsidie OV-fonds	106	–	–	–	-106	–	–	0
3.2	Reserve woningbouwsubsidies	16.674	–	–	–	-4.098	–	–	12.576
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1	Reserve Uitvoeren van mobiliteit	84.006	–	5.920	–	-16.415	–	–	73.511
4.4	Reserve groot onderhoud wegen	1.572	–	35.292	12.000	-42.385			6.479
4.4	Reserve groot onderhoud vaarwegen	11.417	–	7.272	–	-2.950	-12.000	–	3.739
4.4	Reserve innovatieprojecten mobiliteit	6.069	–	–	–	-2.000	–	–	4.069
4.2	Reserve openbaarvervoerprojecten	9.050	–	–	–	–	–	–	9.050
4.1	Reserve verleende subsidies 4.1.2	27.266	–	–	–	-550	–	–	26.716
	Programma 5 Natuur en landelijk gebied								
5.1	Reserve groen	113.584	–	12.961	–	-51.799	-12.700	–	62.046
5.1	Reserve Groene Uitweg	1.556	–	–	–	–	–	–	1.556
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	11.161	–	58	–	-1.745	–	–	9.474
5.3	Reserve cofinanciering Waddenzee	130	–	–	–	-130	–	–	0
5.1	Resverve subsidies > € 1,5 miljoen Groen, OD 5.1.1	2.273	–	–	–	–	–	–	2.273

5.1	Reserve subs. Groene Uitweg	1.684	–	–	–	–	–	–	1.684
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen CA2023	11.092	–	–	–	-829	–	–	10.263
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.982	–	–	–	-900	–	–	1.082
	Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur								
6.1	Reserve Circulaire economie	78	–	–	–	–	–	0	78
6.1	Reserve ontwikkeling havencomplexen	991	–	–	–	–	–	0	991
6.1	Reserve MKB	1.346	–	4.900	–	-4.924	–	–	1.322
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	658	–	–	–	–	–	–	658
6.1	Resv. subs. regionale economie	872	–	–	–	–	–	–	872
	Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie								
7.1	Reserve coalitieakkoord								0
7.1	Reserve waardevermindering grond groen	67.103	–	–	12.700	–	–	–	79.803
7.2	Reserve huisvesting	7.564	–	–	–	-782	–	–	6.782
7.2	Reserve bedrijfsvoering	674	–	–	–	-100	–	0	574
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
4.4	Reserve kapitaallasten wegen (programma 4)	28.321	–	–	–	-676	–	–	27.645
4.4	Reserve kapitaallasten OV (programma 4)	80.479	–	–	–	-1.680	–	–	78.799
4.4	Reserve kapitaallasten innovatieve projecten	3.519	–	–	–	-390	–	–	3.129
5.1	Reserve kapitaallasten groen (programma 5)	3.725	–	–	–	-75	–	–	3.650
	Totaal bestemmingsreserves	**576.159**		**66.529**	**24.700**	**-133.059**	**-24.700**	**–**	**509.629**
	Totaal reserves	**825.060**		**68.598**	**24.700**	**-135.059**	**-24.700**	**–**	**785.899**

2030

OD	Reserve (bedragen x € 1.000)	Beginsaldo	Resultaat bestemming 2029	Storting	over-heveling vanuit andere reserve	Bestedingen	over-heveling naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
	Algemene reserves								
7.2	Algemene reserve	276.270	34.015	–	–	1.761–	–	–	308.524
	Totaal algemene reserves	**276.270**	**34.015**	**–**	**–**	**–1.761**	**–**	**–**	**308.524**
	Programma 1 Bestuur								
	nvt	–	–	–	–	–	–	–	0
	Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving								
2.2	Reserve bodemsanering	15.466	–	126	–	–560	–	–	15.032
2.1	Reserve energietransitie	2.869	–	–	–	–	–	–	2.869
2.2	Reserve Gezonde leefomgeving	677	–	–	–	–	–	–	677
2.1	Reserve warmtetransitie	82	–	–	–	–	–	–	82
2.1	Reserve subsidie warmtetransitie	49	–	–	–	–	–	–	49
	Programma 3 Ruimte en Wonen								
3.3	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkverst. en Kustontw.	1.152	–	–	–	–	–	0	1.152
3.2	Reserve OV-fonds, inclusief OV-knooppunten	7.104	–	–	–	–	–	–	7.104
3.2	Reserve woningbouw	53.406	–	–	–	–	–	–	53.406
3.2	Reserve woningbouwsubsidies	12.576	–	–	–	–	–	–	12.576
	Programma 4 Bereikbaarheid								
4.1	Reserve Uitvoeren mobiliteit	73.511	–	7.136	–	–17.847	–	–	62.800
4.4	Reserve groot onderhoud wegen	6.479	–	36.076	–	–15.264	–	–	27.291
4.4	Reserve groot onderhoud vaarwegen	3.739	–	6.577	–	–2.950	–	–	7.366
4.4	Reserve innovatieprojecten mobiliteit	4.069	–	–	–	–2.500	–	–	1.569
4.2	Reserve Openbaar Vervoer projecten	9.050	–	–	–	–	–	–	9.050

4.1	Reserve verleende subsidies 4.1	26.716	–	–	–	–	–	–	26.716
	Programma 5 Natuur en landelijk gebied								
5.1	Reserve groen	62.049	–	12.961	–	-51.747	-22.987	–	276
5.1	Reserve Groene Uitweg	1.556	–	–	–	–	–	–	1.556
5.1	Reserve Oostelijke Vechtplassen	9.474	–	58	–	-2.174	–	–	7.358
5.1	Resverve subsidies > € 1,5 miljoen Groen, OD 5.1.1	2.273	–	–	–	–	–	–	2.273
5.1	Reserve subsidie Groene Uitweg	1.684	–	–	–	–	–	–	1.684
5.5	Reserve PPLG incidentele middelen CA2023	10.263	–	–	–	-270	–	–	9.993
5.6	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies	1.082	–	–	–	–	–	–	1.082
	Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur								
6.1	Reserve Circulaire economie	78	–	–	–	–	–	0	78
6.1	Reserve herstructurering bedrijventerreinen	991	–	–	–	–	–	–	991
6.1	Reserve MKB	1.322	–	4.900	–	-4.924	–	–	1.298
6.2	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed	658	–	–	–	–	–	–	658
6.1	Resv. subs. regionale economie	872	–	–	–	–	–	–	872
	Programma 7 Overzicht Algemene middelen en organisatie								
7.1	Reserve waardevermindering grond Groen	79.803	–	–	22.987	–	–	–	102.790
7.2	Reserve huisvesting	6.782	–	–	–	-782	–	–	6.000
7.2	Reserve bedrijfsvoering	574	–	–	–	–	–	–	574
	Reserves ter dekking van kapitaallasten								
4.4	Reserve kapitaallasten wegen (programma 4)	27.645	–	–	–	-676	–	–	26.969
4.4	Reserve kapitaallasten OV (programma 4)	78.799	–	–	–	-1.680	–	–	77.119
4.4	Reserve kapitaallasten innovatieve projecten	3.129	–	–	–	-390	–	–	2.739

5.1	Reserve kapitaallasten groen (programma 5)	3.650	–	–	–	–75	–	–	3.575
	Totaal bestemmingsreserves	**509.629**	**–**	**67.834**	**22.987**	**–101.839**	**–22.987**	**–**	**475.624**
	Totaal reserves	**785.899**		**67.834**	**22.987**	**–103.600**	**–22.987**	**–**	**784.148**

4.3.7.2 Toelichting op de reserves

	Reserve Bodemsanering
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige bodemsaneringskosten te dekken op basis van de landelijke Bestuurlijke afspraken bodem en ondergrond 2023–2030, die aansluiten op het bodemconvenant 2016–2020 en de afspraken voor de tussenjaren 2021 en 2022. Deze afspraken beschrijven de bodemdoelen die de provincie Noord-Holland realiseert en de rijksmiddelen die het Rijk daarvoor beschikbaar stelt.
Instellingsbesluit	Zomernota 2017
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Energietransitie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Deze activiteiten geven invulling aan de rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	t/m 2030

	Reserve Gezonde leefomgeving
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Om de ambities op het gebied van de leefbaarheid waar te kunnen maken, is een programma 'Gezonde Leefomgeving' opgezet. Hierbij wordt onder andere ingezet op meer structureel onderzoek naar gezondheid en het monitoren van de omgevingskwaliteit (o.a. lucht, geluid, geur). Ook onderwerpen als de sanering van asbestdaken en het terugdringen van geluidsoverlast door provinciale wegen vallen hieronder. Momenteel is er geen bestedingsplan meer bij deze reserve.
Instellingsbesluit	Begroting 2020
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	t/m 2026

	Reserve Warmtetransitie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten op het gebied van het stimuleren van de warmtetransitie die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. Deze activiteiten geven invulling aan de rol van provincies zoals deze is afgesproken in het Energieakkoord voor duurzame groei (2013) en haar opvolger het Klimaat- en energieakkoord (2018).
Instellingsbesluit	Begroting 2022
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	2030

	Reserve Subsidies Warmtetransitie
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2022
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Meekoppelkansen bij Dijkversterkingen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Bijdragen aan meekoppelkansen gekoppeld aan dijkversterkingsprojecten. Dijkversterkingen worden uitgevoerd door de waterbeheerders. Het zijn omvangrijke projecten waarbij voor de provincie en andere regionale partijen en ondernemers de mogelijkheid bestaat om recreatieve- en watersportvoorzieningen, extra natuur, landschapsvoorzieningen, etc. mee te koppelen met de dijkversterking of een aan de dijkversterking gerelateerd ruimtelijk kwaliteitsprogramma op te stellen.
Instellingsbesluit	Zomernota 2016
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	De reserve loopt t/m 31 december 2027. Dijkversterkingen zijn zowel qua voorbereiding als uitvoering langlopende projecten. Meekoppelkansen kunnen vaak pas worden uitgevoerd als de waterkering is versterkt.

	Reserve OV-fonds inclusief OV-knooppunten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van cofinanciering van projecten die een bijdrage leveren aan de verbetering van de ov-bereikbaarheid, het optimaliseren van de ketenreis (deur-tot-deur reis), efficiënt ruimtegebruik door het clusteren van functies rondom OV-knooppunten en/of het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in het (bus- of trein) stationsgebied. In het Bestedingsplan OV-fonds (PS-besluit 14 september 2020, nr. 1413429/1413431) zijn hiervoor uitgangspunten en randvoorwaarden bepaald. Het betreft veelal langjarige integrale projecten met meerdere (co)financiers. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanvraag.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Woningbouw
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel door versnelling van de woningbouw en binnenstedelijk bouwen bij te dragen aan voldoende woningen en passende kwaliteit en aan een aantrekkelijk woonmilieu.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	t/m 2031

	Reserve Subsidie OV-fonds
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2021

Programma	3 Ruimte en Water
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Verleende subsidies woningbouw
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	
Instellingsbesluit	Tweede begrotingswijziging 2022
Programma	3 Ruimte en Wonen
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Uitvoeren van Mobiliteitsbeleid door Derden
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor de uitvoering van Mobiliteitsbeleid waarmee de Provincie andere wegbeheerders (gemeenten en waterschappen) en organisaties (bv. op gebied verkeersveiligheid) in staat stelt om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de verkeersveiligheid en bereikbaarheid. Onder dit doel valt de subsidieregeling kleine infrastructuur en gedragsbeïnvloeding, evenals de subsidieregeling voor fietsvoorzieningen en doorstroming openbaar vervoer. Verder valt hieronder de jaarlijkse storting die we ten behoeve van de verbetering van het openbaar vervoer in de OV terminal in de Zuidas en de stortingen die we voor de OLV Greenport doen.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Groot Onderhoud Wegen
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Reservering van middelen voor beheer en onderhoud van de provinciale wegen, waarvan de activiteiten zijn opgenomen in het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI), binnen de kwalitatieve kaders van de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG).
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Groot Onderhoud Vaarwegen
Functie	Egalisatiereserve
Doel	Reservering van middelen voor beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen, waarvan de activiteiten zijn opgenomen in het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI), binnen de kwalitatieve kaders van de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG).
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2017
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Innovatieprojecten Mobiliteit
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Deze reserve heeft als doel uitgaven te dekken voor innovatieve projecten op het gebied van Mobiliteit, zoals Smart Mobility, Beter Benutten, Intelligente kruispunten, I-Centrales en SolaRoad.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Openbaar Vervoer Projecten
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Reserveren van provinciale middelen voor de uitvoering van Visie Openbaar Vervoer 2020 (Visie Openbaar Vervoer 2020, vastgesteld door PS op 6 februari 2012, punt 9 bij voordracht 03). Egalisatie van nog niet bestede middelen voor infrastructuur, aanleg en constructie.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2004 d.d. 14 juni 2004, nummer 48. Kaderbrief 2012, vastgesteld door PS op 27 juni 2011, punt 8 bij voordracht 50.
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Vanaf: 14 juni 2004 Eindigt op: Geen einddatum

	Reserve Verleende subsidies OD 4.1.2
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de juridische verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2021
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Groen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel: • het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), inclusief de daarvoor benodigde natuurverbindingen, • het uitvoeren van natuurcompensatieprojecten, • het uitvoeren van Natura2000 Herstelmaatregelen, • het uitvoeren van maatregelen in het kader van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en • het realiseren van recreatieve verbindingen. De uitvoering wordt geprogrammeerd in het jaarlijks door PS vast te stellen geactualiseerde Programma Natuurnetwerk (PNN), dat mogelijk per begrotingsjaar 2024 wordt geïntegreerd in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). De Reserve Groen is niet bedoeld voor het financieren van het beheer van groengebieden.

Instellingsbesluit	Zomernota 2013, vastgesteld door PS op 23 september 2013, punt 10 bij voordracht 44.
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Vanaf: 23 september 2013 Eindigt op: 31 december 2030

	Reserve Groene Uitweg
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het uitvoeren van het programma De Groene Uitweg. Dit programma heeft tot doel om de landschappelijke kwaliteiten van de Vechtstreek te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Het programma maakt onderdeel uit van het pakket van Groen Blauwe investeringen die zijn gekoppeld aan de uitvoering van het Stroomlijnalternatief Schiphol Amsterdam Almere (SAA). Diverse projecten vallen onder de zes thema's, zoals beschreven in de Noordvleugelbrief uit 2006. De thema's zijn: Natuurboulevard/Waterberging Horstermeer/Recreatieve vaarverbindingen/Fietspaden en -bruggen/Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie/Behoud weidelandschap.
Instellingsbesluit	Zomernota 2013, vastgesteld door PS op 23 september 2013, punt 10 bij voordracht 44.
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Vanaf: 23 september 2013 Eindigt op: eind 2027

	Reserve Oostelijke Vechtplassen
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel de uitgaven voor uit het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen te dekken. In december 2017 wordt het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen getekend. Hierin participeren naast Provincie Noord-Holland ook andere overheden, ondernemers, watersportverbond, bewonersverenigingen, recreantenverenigingen en natuur- en milieuorganisaties. Het gebiedsakkoord geeft invulling aan verschillende beleidsopgaven: Natuur (Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Natura 2000), Waterkwaliteitsverbetering (Kaderrichtlijn Water (KRW)), Visie Waterrecreatie en Recreatieve verbindingen.
Instellingsbesluit	Begroting 2018
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Afronding van de opgaven uit het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen is vooralsnog voorzien in 2027.

	Reserve Cofinanciering Waddenzee
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Provinciale cofinanciering realiseren van projecten in het kader van het Investeringskader Waddengebied 2016-2026 en Waddenfonds.
Instellingsbesluit	Zomernota 2011, vastgesteld door PS op 26 september 2011, punt 10 bij voordracht 70.

Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Vanaf: 26 september 2011 Eindigt op: 31 december 2030

	Reserve Verleende subsidies OD 5.1.1
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2021
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Verleende cofinanciering Waddenzee
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de juridische verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2022
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Subsidies Groene Uitweg
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Tweede begrotingswijziging 2023
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Onbepaald

	Reserve PPLG
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het doel van de reserve is het doorontwikkelen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) en het opstarten van de uitvoering. De nieuwe coalitie heeft € 35 miljoen beschikbaar gesteld om te voorkomen dat de voortgang wordt vertraagd of beperkt door externe of financiële factoren. De reserve kan worden ingezet voor extra capaciteit, voor voorfinanciering van maatregelen waarvoor Rijksmiddelen worden verwacht, om in cofinancieringsconstructies te kunnen deelnemen en voor andere incidentele initiatieven. Voor deze bestemmingsreserve zijn kaders vastgesteld waar binnen bestedingsvoorstellen door GS kunnen worden goedgekeurd. Overige bestedingen worden ter goedkeuring aan PS voorgelegd.
Instellingsbesluit	Eerste begrotingswijziging 2024
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	t/m 2027

	Reserve Europese projecten landbouwsubsidies
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Cofinanciering en uitvoeringskosten Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO-POP3) en Europees Fonds Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). Naast dat de middelen uit de reserve worden ingezet voor realiseren van provinciaal beleid voor met name landbouw en visserij, zijn ze ook bestemd voor de uitvoeringskosten van RVO die de functie vervult van beheersautoriteit en betaalorgaan om de Europese bijdrage aan de subsidie EU-conform uit te voeren.
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	t/m 2029 is vastgesteld in Doorlichting bestemmingsreserves

	Reserve Circulaire Economie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel uitvoering te geven aan de Uitvoeringsagenda Circulaire Economie, zoals vastgesteld in 2017, voor het uitvoeringsjaar 2019. De Uitvoeringsagenda geeft concrete invulling aan de Ontwikkelagenda circulaire economie “We maken het rond” uit 2017.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	2019 t/m 2027

	Reserve Ontwikkeling Havencomplexen
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Reserve voor versterken van de rol van havencomplexen in de Noord-Hollandse economie.
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	t/m 2028

	Reserve MKB innovatie-instrumenten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel financiële dekking te bieden aan de MKB innovatie-instrumenten.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	Onbepaald

	Reserve SvA/NHW Werelderfgoed
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel het behoud van de Outstanding Universal Value (OUV) van het UNESCO werelderfgoed Stelling van Amsterdam, het uitdragen en breed bekend maken van deze waarde en de restauratie in combinatie met herontwikkeling van forten en andere geschikte gebouwen langs de Stelling.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	t/m 2026

	Reserve Subsidies regionale economie
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve

Doel	De reserve dient als financiële dekking voor de verplichting die de provincie is aangegaan bij het verlenen van subsidies binnen dit operationeel doel.
Instellingsbesluit	Laatste begrotingswijziging 2025
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Waardevermindering Grondaankopen Groen
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het reserveren van middelen voor de verwachte toekomstige afwaardering van aangekochte gronden voor het beleidsdoel Groen, die ontstaat doordat de gronden een hogere economische waarde hebben wanneer de provincie deze aankoopt dan wanneer de provincie deze verkoopt tegen de natuurwaarde. Door de instelling van deze reserve wordt dit soort verliezen gedekt, zodat de provincie geen onverwachte financiële tegenvallers krijgt in de toekomst.
Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2021
Programma	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Huisvesting
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	De reserve is bestemd voor het dekken van de kapitaallasten die volgen uit de recente investeringen in de huisvesting van de provincie.
Instellingsbesluit	Lentenota 2009, vastgesteld door PS op 22 juni 2009, punt 10
Programma	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie
Looptijd	Vanaf: 22 juni 2009 Eindigt op: 2038

	Reserve Bedrijfsvoering
Functie	Doelgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve is bestemd voor het egaliseren van de bedrijfsvoeringskosten en strategische ICT-investeringen (Impulsbudget).
Instellingsbesluit	Zomernota 2016
Programma	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Kapitaallasten Wegen
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	Deze reserve heeft als doel kapitaallasten van investeringen in de provinciale infrastructuur binnen het programma Bereikbaarheid te dekken.
Instellingsbesluit	Begroting 2017
Programma	4 Bereikbaarheid

Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Kapitaallasten OV
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	Deze reserve heeft als doel kapitaallasten van investeringen in de provinciale infrastructuur binnen het programma Bereikbaarheid te dekken.
Instellingsbesluit	Begroting 2018
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Kapitaallasten Innovatieprojecten
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	Deze reserve heeft als doel kapitaallasten van investeringen in de provinciale infrastructuur binnen het programma Bereikbaarheid te dekken.
Instellingsbesluit	Tweede Begrotingswijziging 2020
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Onbepaald

	Reserve Kapitaallasten Groen
Functie	Bestemmingsreserve voor Kapitaallasten
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige kapitaallasten van investeringen in Groen binnen programma Groen te dekken. In 2016 is het BBV (Begroting, Besluitvorming en Verantwoording) gewijzigd. Een van de wijzigingen is het met ingang van 2017 verplicht activeren van activa met een maatschappelijk nut. Daarom is het vanaf 2017 niet langer toegestaan om bijdragen aan een investering ten laste van een reserve in één keer af te schrijven. In dit kader zijn bij de Begroting 2017 (inclusief meerjarenraming) de begrote investeringsbijdragen ten laste van betreffende reserves afgeraamd en zijn deze bijdragen (zover reeds in de betreffende reserve aanwezig) aan de reserves onttrokken en gestort in de reserve Kapitaallasten Groen. Vanuit deze reserve worden de uitgaven in een periode van 25 jaar afgeschreven (zijnde 1/25 jaarlijks). Indien na afronding van de investering blijkt dat de investeringsbijdrage vanuit de oorspronkelijke reserve lager uitvalt, zal het verschil (tussen de overhevelde en werkelijke bestede bijdrage) worden teruggeboekt.
Instellingsbesluit	Zomernota 2017
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	De looptijd is gelet op het BBV onbepaald.

	Reserve Cofinanciering Europese projecten
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Ambitie: De provincie Noord-Holland benut ‘met verstand’ optimaal de Europese subsidiemogelijkheden voor het realiseren van haar eigen doelstellingen.

Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2004 d.d. 14 juni 2004, nummer 48.
Programma	1 Bestuur
Looptijd	Vanaf: 14 juni 2004 Eindigt op: 31 december 2027 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Monumenten (Mr. F.J. Kranenburgfonds)
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	a. verstrekken van onderhouds- en restauratiesubsidies ten behoeve van provinciale monumenten; b. verstrekken van een onderhoudssubsidie voor molens in Noord-Holland.
Instellingsbesluit	Instellingsbesluit van het fonds stamt van voor 1989.
Programma	6 Economie, leefbaarheid en cultuur
Looptijd	t/m 2026. De resterende middelen worden bij de begroting 2027 overgeheveld naar het programmabudget. Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Ontwikkelen Provinciale Infrastructuur
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor het uitvoeren van studies voor het aanleggen en verbeteren infrastructuur en ter dekking van uitgaven met betrekking tot het jaarlijks door PS vastgestelde 4 jarig programma Mobiliteit of separate krediet besluiten.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	t/m 2026 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Mobiliteitsbeleid
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	De reserve heeft als doel toekomstige uitgaven te dekken voor de voorbereiding van het opstellen en uitvoeren van beleid. In het jaarlijkse door PS vast te stellen programma Mobiliteit maken we dit inzichtelijk. Het gaat hierbij om activiteiten voor onder andere fiets, het goederenvervoer, duurzame respectievelijk slimme mobiliteit, waaronder ook verkeersmanagementbeleid, het openbaar vervoer, verkeersveiligheid, en mobility-as-a-service en de samenwerkingsverbanden met Regio en Rijk. De reserve bevat eind 2026 geen middelen meer.
Instellingsbesluit	Begroting 2019
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	t/m 2026 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Waterrecreatie
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve

Doel	De reserve heeft als doel om de kosten te dekken van een visie op waterrecreatie en via cofinanciering middelen ter beschikking te stellen voor initiatieven die bijdragen aan de bevordering van waterrecreatie, rekening houdend met ruimtelijk beleid. De reserve bevat eind 2026 geen middelen meer.
Instellingsbesluit	Zomernota 2015
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	t/m 2026 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Laag Holland
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het dekken van de kosten voor de provinciale doelen binnen het integrale gebiedsprogramma Laag Holland waarin onder provinciale regie en in samenwerking met alle relevante partners wordt gewerkt aan de integrale opgaven voor natuur, landbouw, water, bodemdaling, klimaat, recreatie en landschap en aan de daarbij behorende projecten. De reserve bevat eind 2026 geen middelen meer.
Instellingsbesluit	Laatste Begrotingswijziging 2020
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	t/m 2026 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

	Reserve Coalitieakkoord
Functie	Budgetgerichte bestemmingsreserve
Doel	Het doel van de reserve coalitieakkoord is het realiseren van de ambities uit het coalitieakkoord. Wanneer in het akkoord incidentele middelen beschikbaar zijn gesteld voor een specifieke ambitie worden deze in de reserve coalitieakkoord gereserveerd voor deze ambitie. Wanneer voor de ambitie een uitvoeringsgereed plan is vastgesteld worden de incidentele middelen overgeheveld naar de inhoudelijke bestemmingsreserve waar vanuit de daadwerkelijke bestedingen plaatsvinden.
Instellingsbesluit	Begroting 2024
Programma	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie
Looptijd	t/m 2027 Deze reserve zal waarschijnlijk worden opgeheven na 2026; hiertoe zal dan bij Jaarrekening 2026 een formeel voorstel worden gedaan. Daarom is deze reserve niet in de tabel van de verloopstaat opgenomen, maar wel in dit overzicht.

4.3.8 Stand en mutaties van de voorzieningen

2027

2027	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	3.400	0	0	0	3.400
2. Pensioenen leden GS	12.604	586 N	0	0	13.190
3. Grondwaterheffing	2.338	0	0	0	2.338
4. Bodembeheertaken	636	0	0	0	636
6. Voorziening Agriport	5.000	0	0	0	5.000
7. Voorziening bovenwettelijk verlof	9.921	1095 N	0	0	11.016
Totaal voorzieningen	**33.899**	**1.681 N**	**0**	**0**	**35.580**

2028

2028	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	3.400	–	–	–	3.400
2. Pensioenen leden GS	13.190	586 N	–	–	13.776
3. Grondwaterheffing	2.338	–	–	–	2.338
4. Bodembeheertaken	636	–	0	–	636
6. Voorziening Agriport	5.000	–	0	–	5.000
7. Voorziening bovenwettelijk verlof	11.016	1.095 N	0	–	12.111
Totaal voorzieningen	**35.580**	**1.681 N**	**0**	**0**	**37.261**

2029

2029	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	3.400		–	–	3.400
2. Pensioenen leden GS	13.776	586 N	–	–	14.362
3. Grondwaterheffing	2.338		–	–	2.338
4. Bodembeheertaken	636		0	–	636
6. Voorziening Agriport	5.000		0	–	5.000
7. Voorziening bovenwettelijk verlof	12.111	1.095 N			13.206
Totaal voorzieningen	**37.261**	**1.681 N**	**0**	**0**	**38.942**

2030

2030	Beginsaldo	Storting	Onttrekking	Vrijval	Eindsaldo
1. Financiële risico's	3.400	–	–	–	3.400
2. Pensioenen leden GS	14.362	586 N	0	–	14.948
3. Grondwaterheffing	2.338	–	0	–	2.338
4. Bodembeheertaken	636	–	0	–	636
6. Voorziening Agriport	5.000	–	–	–	5.000

7. Voorziening bovenwettelijk verlof	13.206	1.095	N	–	–	14.301
Totaal voorzieningen	**38.942**	**1.681**	**N**	**0**	**0**	**40.623**

4.3.8.2 Toelichting op de voorzieningen

	Voorziening Bodembeheertaken
Doel	Uitvoering van bodembeheertaken. Hiermee geeft de provincie uitvoering aan de afspraken uit het landelijk bodemconvenant 2010-2015 tussen Rijk, gemeente, provincies en waterschappen. Hierna zijn er twee opvolgende convenanten getekend te weten 2014-2020 en het huidig geldende 2021-2030.
Instellingsbesluit	Bodemsaneringstrategie en uitvoeringsprogramma bodemsanering 2010-2014 (GS dd. 26 januari 2010)
Programma	2 Klimaat en gezonde leefomgeving
Looptijd	Ingesteld op: 26 januari 2010 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Financiële Risico's
Doel	De voorziening dient als buffer voor de opvang van concrete financiële risico's, waarvan de kans groot is dat deze binnen afzienbare tijd daadwerkelijk tot verplichting zullen leiden.
Instellingsbesluit	Najaarsbericht 2005
Programma	8 Overzicht Financiën en bedrijfsvoering
Looptijd	Ingesteld op: November 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Grondwaterheffing
Doel	Het voorkomen van continue aanpassing van de grondwaterheffing. Bij hogere c.q. lagere ontvangsten dan geraamd, kan dit verschil verrekend worden met de gevormde voorziening.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2004 op grond van invoering BBV per 1 januari 2004.
Programma	5 Natuur en landelijk gebied
Looptijd	Ingesteld op: Juni 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Pensioenen Leden GS
Doel	Het zeker stellen van de opgebouwde pensioenrechten van (ex)gedeputeerden.
Instellingsbesluit	Volgens het BBV (artikel 44) dient een voorziening te worden ingesteld voor verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs is vast te stellen. Daarom is besloten een voorziening in te stellen voor de pensioenen van (oud) leden van GS.

Programma	1 Bestuur
Looptijd	Ingesteld op: 1 juni 2005 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Bovenwettelijk verlof
Doel	Voorziening is gevormd ter dekking van de toekomstige opname van (gespaard) bovenwettelijk verlof.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2022. Op basis van uitspraken van de commissie BBV, in aanvulling op de Notitie-Arbeidsgerelateerde verplichtingen 2013, moet een voorziening worden gevormd voor bovenwettelijk verlof die een niet voorspelbare opbouw en daarmee ook onvoorspelbare afbouw kennen.
Programma	7 Economisch herstel en duurzaamheid
Looptijd	Ingesteld op: December 2022 Eindigt op: Geen einddatum

	Voorziening Agriport
Doel	Herinrichten van een kruispunt A7 met de N239. Provincie Noord-Holland ontvangt hiervoor gelden van derden, welke besteed moeten worden voor dit specifieke doel.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2021. Op basis van het BBV (artikel 44 lid 2) moet een voorziening worden ingesteld voor van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.
Programma	4 Bereikbaarheid
Looptijd	Ingesteld op: Juni 2021 Eindigt op: Geen einddatum (bij besteding middelen)

4.4 Overige financiële overzichten

4.4.1 Langlopende leningen

Bedragen x € 1.000	Oorspronkelijk bedrag geldlening	Rente	Restant bedrag per 01-01-2027	Te verstrekken leningen in 2027	Totaal van de rente in 2027	Aflossing in 2027	Restant schuld per 31-12-2027	Laatste jaar van aflossing
Leningen aan openbare lichamen								
Gemeente Hilversum (1)	18.681	variabel	16.081	-	-64	-	16.081	2029
Gemeente Laren (1)	10.011	variabel	8.617	-	-35	-	8.617	2029
Gemeente Gooische Meren (1)	9.877	variabel	8.502	-	-34	-	8.502	2029
Leningen aan openbare lichamen	38.569	-	33.200	-	-133	-	33.200	
Leningen aan deelnemingen								
Alliander (3)	54.954	1,98%	54.954	-	-369	54.954,00	-	2081
Innovatiefonds Noord-Holland B.V. (4)	3.400		4.943	-	-4	-	4.943	2036
Leningen aan deelnemingen	58.354		59.897	-	-373	54.954	4.943	
Overige langlopende leningen								
Nationaal Restauratiefonds (5)	9.100		9.100	-	-	-	9.100	2060
CPO (Collectief Particuloer Opdrachtgeverschap) (6)	1.380		220				220	
Villa Nieuwland (9)	123		97				97	2030
Stichting Voorbereiding Pallas reactor (7)	40.000	1,50%	45.314	670	-670	-	45.984	2035
Stichting Cultuur + ondernemen (8)	3.000		2.500				2.500	2035
Overige langlopende leningen	53.603		57.231	670	-670	-	57.901	
Totaal	**150.526**		**150.328**	**670**	**-1.176**	**54.954**	**96.044**	

Organisatie/instelling	Datum & nummer besluit PS of GS
Gemeente Hilversum (1)	976112/1013313
Gemeente Laren (1)	976112/1013313
Gemeente Gooische Meren (1)	976112/1013313
Alliander (3)	GS 30-11-2021/1553143
Innovatiefonds Noord-Holland B.V. (4)	2131983
Nationaal Restauratiefonds (5)	21-06-2011;27350
CPO (6)	GS 2012-6149 20-03-2012
Stichting voorbereiding Pallas reactor (7)	GS 309599/340912
Villa Nieuwland (9)	226465/561131
Stichting Cultuur + ondernemen (8)	GS 1753324/1753428

4.4.2 Investeringskredieten

Voor een overzicht van de nieuw aangevraagde kredieten verwijzen we naar de voordracht van het integraal meerjarenprogramma infrastructuur (iMPI). Voor nadere informatie over alle lopende en voorziene projecten wordt verwezen naar het iMPI zelf.

4.4.3 Staat van gewaarborgde leningen

Door wie de geldlening is aangegaan	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag (x € 1.000,-)	% of deel gewaarborgd provincie	Verwachte boekwaarde 1-1-2026	Verwachte boekwaarde 31-12-2026
nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Totaal		**nvt**		**nvt**	**nvt**

#	Naam rechtspersoon	Inhoud garantieverplichting	Garantiebedrag per 31-12-2027 (x € 1.000)
	BNG Bank	(Her-) financiering van PolanenPark CV	2.000
	Totaal		**2.000**

4.5 Overzicht van lasten en baten per taakveld

Taakvelden (x € 1.000)		Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0	**Algemene dekkingsmiddelen**	**246.149**	**-932.645**	**-686.496 V**	**236.699**	**-910.235**	**-673.536 V**	**254.256**	**-896.504**	**-642.248 V**	**266.259**	**-876.596**	**-610.337 V**
0.1	Uitkering provinciefonds	0	-330.563	-330.563 V	0	-343.114	-343.114 V	0	-349.035	-349.035 V	0	-358.624	-358.624 V
0.2	Opbrengst Provinciale belastingen	0	-371.652	-371.652 V	0	-375.369	-375.369 V	0	-379.122	-379.122 V	0	-382.913	-382.913 V
0.3	Geldleningen en uitzettingen	7.096	-1.190	5.906 N	9.211	-1.190	8.021 V	10.348	-1.190	9.158 V	10.341	-1.057	9.284 V
0.4	Deelnemingen	0	-7.325	-7.325 V	0	-6.325	-6.325 V	0	-6.325	-6.325 V	0	-6.325	-6.325 V
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige b	13.641	-937	12.704 N	28.083	-950	27.133 V	43.701	-963	42.738 V	57.198	-977	56.221 V
0.6	Overhead	118.163	-105	118.058 N	112.681	-108	112.573 V	106.923	-110	106.813 V	107.914	-113	107.801 V
0.7	Vennootschapsbelasting	2.519	0	2.519 N	-15	0	-15 V	-15	0	-15 V	-15	0	-15 V
0.8	Mutaties reserves	104.731	-220.873	-116.142 V	86.739	-183.179	-96.440 V	93.298	-159.759	-66.461 V	90.821	-126.587	-35.766 V
1	**Bestuur**	**31.890**	**-75**	**31.815 N**	**31.219**	**-76**	**31.143 N**	**31.161**	**-76**	**31.085 N**	**30.984**	**-77**	**30.907 N**
1.1	Provinciale Staten	5.929	0	5.929 N	5.727	0	5.727 N	5.637	0	5.637 N	5.677	0	5.677 N
1.2	Gedeputeerde Staten	5.015	0	5.015 N	4.647	0	4.647 N	4.686	0	4.686 N	4.686	0	4.686 N
1.3	Kabinetszaken	1.859	-43	1.816 N	2.055	-43	2.012 N	2.055	-43	2.012 N	2.055	-43	2.012 N
1.4	Bestuurlijke organisatie	7.950	0	7.950 N	7.799	0	7.799 N	7.795	0	7.795 N	7.795	0	7.795 N
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regi	1.814	0	1.814 N	1.761	0	1.761 N	1.760	0	1.760 N	1.760	0	1.760 N
1.6	Openbare orde en veiligheid	1.149	-16	1.133 N	1.107	-16	1.091 N	1.107	-16	1.091 N	890	-16	874 N
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	8.174	-16	8.158 N	8.123	-17	8.107 N	8.121	-17	8.104 N	8.121	-18	8.104 N
2	**Verkeer en vervoer**	**296.109**	**-6.591**	**289.518 N**	**286.235**	**-4.673**	**281.562 N**	**303.386**	**-8.968**	**294.418 N**	**294.088**	**-18.933**	**275.155 N**

2.1	Landwegen	174.259	-4.998	169.261 N	165.410	-3.075	162.335 N	180.039	-7.690	172.349 N	168.788	-17.650	151.138 N
2.2	Waterwegen	28.268	-1.268	27.000 N	26.366	-1.273	25.093 N	25.694	-1.278	24.416 N	25.338	-1.283	24.055 N
2.3	Openbaar vervoer	90.256	-325	89.931 N	90.084	-325	89.759 N	89.778	0	89.778 N	90.587	0	90.587 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en	3.326	0	3.326 N	4.375	0	4.375 N	7.874	0	7.874 N	9.374	0	9.374 N
3	**Water**	**12.170**	**-1.931**	**10.239 N**	**6.907**	**-1.341**	**5.566 N**	**6.765**	**-1.341**	**5.424 N**	**6.765**	**-1.351**	**5.414 N**
3.1	Waterkeringen	3.188	0	3.188 N	1.097	0	1.097 N	1.097	0	1.097 N	1.097	0	1.097 N
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	336	0	336 N	336	0	336 N	336	0	336 N	336	0	336 N
3.3	Kwantiteit grondwater	2.288	-1.046	1.242 N	2.288	-1.056	1.232 N	2.288	-1.056	1.232 N	2.288	-1.066	1.222 N
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	4.826	-600	4.226 N	1.686	0	1.686 N	1.546	0	1.546 N	1.546	0	1.546 N
3.5	Kwaliteit grondwater	722	-285	437 N	716	-285	431 N	715	-285	430 N	715	-285	430 N
3.9	Water, overige baten en lasten	810	0	810 N	784	0	784 N	783	0	783 N	783	0	783 N
4	**Milieu**	**73.733**	**-12.283**	**61.450 N**	**72.453**	**-5.693**	**66.760 N**	**61.644**	**-5.619**	**56.025 N**	**60.840**	**-5.720**	**55.120 N**
4.1	Bodembescherming	1.983	0	1.983 N	2.821	0	2.821 N	1.445	0	1.445 N	1.480	0	1.480 N
4.2	Luchtverontreiniging	145	0	145 N	142	0	142 N	142	0	142 N	142	0	142 N
4.3	Geluidhinder	408	0	408 N	402	0	402 N	402	0	402 N	402	0	402 N
4.4	Vergunningverlening en handhaving	43.268	-3.885	39.383 N	41.218	-5.486	35.732 N	41.217	-5.587	35.630 N	40.978	-5.688	35.290 N
4.5	Ontgrondingen	0	-32	-32 V	0	-32	-32 N	0	-32	-32 N	0	-32	-32 N
4.6	Duurzaamheid	25.111	-8.366	16.745 N	25.087	-175	24.912 N	15.656	0	15.656 N	15.056	0	15.056 N
4.9	Milieu, overige baten en lasten	2.818	0	2.818 N	2.783	0	2.783 N	2.782	0	2.782 N	2.782	0	2.782 N
5	**Natuur**	**209.847**	**-27.263**	**182.584 N**	**202.384**	**-20.664**	**181.720 N**	**173.165**	**-24.106**	**149.059 N**	**165.237**	**-16.043**	**149.194 N**
5.1	Natuurontwikkeling	106.832	-15.460	91.372 N	110.597	-15.251	95.346 N	87.802	-17.928	69.874 N	85.300	-14.948	70.352 N
5.2	Beheer natuurgebieden	59.882	-10.542	49.340 N	48.703	-4.258	44.445 N	44.353	-5.143	39.210 N	38.927	-50	38.877 N
5.3	Beheer flora en fauna	42.789	-1.015	41.774 N	42.859	-1.025	41.834 N	40.915	-1.035	39.880 N	40.915	-1.045	39.870 N

5.9	Natuur, overige baten en lasten	344	−246	98 N	225	−130	95 N	95	0	95 N	95	0	95 N
6	**Regionale economie**	**51.413**	**−284**	**51.129 N**	**38.407**	**−17**	**38.390 N**	**35.424**	**−18**	**35.406 N**	**34.846**	**−18**	**34.828 N**
6.1	Agrarische aangelegenheden	6.536	0	6.536 N	5.762	0	5.762 N	3.625	0	3.625 N	2.662	0	2.662 N
6.2	Logistiek	19.718	−284	19.434 N	7.028	−17	7.011 N	7.099	−18	7.081 N	7.174	−18	7.156 N
6.3	Kennis en innovatie	10.234	0	10.234 N	10.646	0	10.646 N	9.152	0	9.152 N	9.159	0	9.159 N
6.4	Recreatie en toerisme	12.172	0	12.172 N	12.384	0	12.384 N	12.962	0	12.962 N	13.265	0	13.265 N
6.9	Regionale economie, overige baten en	2.753	0	2.753 N	2.587	0	2.587 N	2.586	0	2.586 N	2.586	0	2.586 N
7	**Cultuur en maatschappij**	**20.605**	**−300**	**20.305 N**	**19.587**	**−300**	**19.287 N**	**19.582**	**−300**	**19.282 N**	**20.317**	**−300**	**20.017 N**
7.1	Cultuur	14.307	−300	14.007 N	13.306	−300	13.006 N	13.302	−300	13.002 N	14.037	−300	13.737 N
7.2	Maatschappij	6.298	0	6.298 N	6.281	0	6.281 N	6.280	0	6.280 N	6.280	0	6.280 N
8	**Ruimte**	**31.405**	**−6.100**	**25.305 N**	**27.908**	**−6.100**	**21.808 N**	**23.635**	**−6.100**	**17.535 N**	**19.094**	**−6.100**	**12.994 N**
8.1	Ruimtelijke ordening	16.919	−6.100	10.819 N	16.508	−6.100	10.408 N	16.513	−6.100	10.413 N	16.176	−6.100	10.076 N
8.2	Volkshuisvesting	13.237	0	13.237 N	10.436	0	10.436 N	6.905	0	6.905 N	2.807	0	2.807 N
8.3	Stedelijke vernieuwing	1.249	0	1.249 N	964	0	964 N	217	0	217 N	111	0	111 N
	Totaal taakvelden	**973.320**	**−987.472**	**−14.152 V**	**921.798**	**−949.099**	**−27.301 V**	**909.017**	**−943.032**	**−34.015 V**	**898.429**	**−925.138**	**−26.709 V**

5 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

Programma 1 Bestuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027
1.1	Gemeente Schagen (voor regio Noord-Holland Noord). Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 100.000
1.1	Gemeente Zaanstad (voor regio Zaanstreek). Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 100.000
1.1	Gemeente Haarlem (voor regio Kennemerland). Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 170.000
1.1	Regio Gooi en Vechtstreek. Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 100.000
1.1	Gemeente Amstelveen (voor regio Amsterdam-Amstelland). Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 50.000

1.1	Gemeente Amsterdam (voor regio Amsterdam-Amstelland). Toelichting: In de septembercirculaire heeft de provincie budget ontvangen voor het uitvoeren van de provinciale regie asielzaken (PRT-gelden Spreidingswet). Dit budget wordt deels door middel van een subsidie doorgezet ten behoeve van de regionale regietafels en thematische plannen in dit kader.	€ 50.000
1.2	Amsterdam InChange (voormalig Amsterdam SmartCity) onder Amsterdam Economic Board Toelichting: Subsidie om als grote partner deel te kunnen nemen aan het kennisnetwerk Amsterdam InChange).	€ 80.000
1.3	Ondermijningscentrum Midden Nederland (RIEC Midden Nederland) Toelichting: Oprichting van een gezamenlijke trainingslocatie waar de expertise op de aanpak van ondermijning vergroot kan worden.	€ 75.000
1.3	Bestuurlijk Interventie Team West-Friesland (Gem.Hoorn) Toelichting: Oprichting van een bestuurlijk interventie team (BIT). In dit team werken de 6 West-Friese gemeenten samen aan complex integraal toezicht en handhaving op ondermijnende criminaliteit en complexe handhavingsvraagstukken.	€ 100.000

Programma 2 Klimaat en gezonde leefomgeving

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027
2.1	Greenport Aalsmeer Energieconsultant Greenport.	€ 150.000
2.1	Natuur en milieufederatie Noord-Holland, Participatie coalitie, energieregio's.	€ 150.000
2.1	New Energy Coalition (NEC), Aanjagen waterstofontwikkelingen in Noord-Holland	€ 150.000
2.1	Energie Samen Noord-Holland (ESNH), Verbinden en kennis ontwikkelen voor energiegemeenschappen en gemeenten.	€ 120.000
2.1	Staatsbosbeheer, Project Bokashi.	€ 315.000
2.1	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Impuls toezicht en handhaving energiebesparingsplicht bedrijven in Noord-Holland 2027. Toelichting:	€ 855.000

	In het kader van de verlenging van het Energiebesparingsakkoord Noord-Hollandse bedrijven geven provincie en gemeenten een impuls aan toezicht en handhaving energiebesparingsplicht Noord-Hollandse bedrijven. De vier omgevingsdiensten voeren deze taak uit. De Provincie heeft in de Kaderbrief 2027 hiervoor extra middelen vrijgemaakt. Beleidsregel toetsingscriteria begrotingssubsidies Noord-Holland 2026: artikel 2, lid 2, onder a en c (i en v) De taak 'toezicht en handhaving bij energiebesparingsplichtige bedrijven' is een wettelijke basistaak die in Nederland is belegd bij de omgevingsdiensten. De bevoegde gezagen hebben deze taak aan de omgevingsdiensten gemandateerd. Hierdoor kan de uitvoering op een kwalitatief hoog niveau plaatsvinden. Omgevingsdiensten beschikken over de benodigde specialistische kennis, deskundigheid en een passende governancestructuur om deze taak effectief en consistent uit te voeren.	
2.1	Omgevingsdienst IJmond, Impuls toezicht en handhaving energiebesparingsplicht bedrijven in Noord-Holland 2027. Toelichting: In het kader van de verlenging van het Energiebesparingsakkoord Noord-Hollandse bedrijven geven provincie en gemeenten een impuls aan toezicht en handhaving energiebesparingsplicht Noord-Hollandse bedrijven. De vier omgevingsdiensten voeren deze taak uit. De Provincie heeft in de Kaderbrief 2027 hiervoor extra middelen vrijgemaakt. Beleidsregel toetsingscriteria begrotingssubsidies Noord-Holland 2026: artikel 2, lid 2, onder a en c (i en v) De taak 'toezicht en handhaving bij energiebesparingsplichtige bedrijven' is een wettelijke basistaak die in Nederland is belegd bij de omgevingsdiensten. De bevoegde gezagen hebben deze taak aan de omgevingsdiensten gemandateerd. Hierdoor kan de uitvoering op een kwalitatief hoog niveau plaatsvinden. Omgevingsdiensten beschikken over de benodigde specialistische kennis, deskundigheid en een passende governancestructuur om deze taak effectief en consistent uit te voeren.	€ 240.000
2.1	Omgevingsdienst Noord-Holland-Noord, Impuls toezicht en handhaving energiebesparingsplicht bedrijven in Noord-Holland 2027. Toelichting:	€ 315.000

	In het kader van de verlenging van het Energiebesparingsakkoord Noord-Hollandse bedrijven geven provincie en gemeenten een impuls aan toezicht en handhaving energiebesparingsplicht Noord-Hollandse bedrijven. De vier omgevingsdiensten voeren deze taak uit. De Provincie heeft in de Kaderbrief 2027 hiervoor extra middelen vrijgemaakt. Beleidsregel toetsingscriteria begrotingssubsidies Noord-Holland 2026: artikel 2, lid 2, onder a en c (i en v) De taak 'toezicht en handhaving bij energiebesparingsplichtige bedrijven' is een wettelijke basistaak die in Nederland is belegd bij de omgevingsdiensten. De bevoegde gezagen hebben deze taak aan de omgevingsdiensten gemandateerd. Hierdoor kan de uitvoering op een kwalitatief hoog niveau plaatsvinden. Omgevingsdiensten beschikken over de benodigde specialistische kennis, deskundigheid en een passende governancestructuur om deze taak effectief en consistent uit te voeren.	
2.1	Omgevingsdienst Flevoland, Gooi- en Vechtstreek, Impuls toezicht en handhaving energiebesparingsplicht bedrijven in Noord-Holland 2027. Toelichting: In het kader van de verlenging van het Energiebesparingsakkoord Noord-Hollandse bedrijven geven provincie en gemeenten een impuls aan toezicht en handhaving energiebesparingsplicht Noord-Hollandse bedrijven. De vier omgevingsdiensten voeren deze taak uit. De Provincie heeft in de Kaderbrief 2027 hiervoor extra middelen vrijgemaakt. Beleidsregel toetsingscriteria begrotingssubsidies Noord-Holland 2026: artikel 2, lid 2, onder a en c (i en v) De taak 'toezicht en handhaving bij energiebesparingsplichtige bedrijven' is een wettelijke basistaak die in Nederland is belegd bij de omgevingsdiensten. De bevoegde gezagen hebben deze taak aan de omgevingsdiensten gemandateerd. Hierdoor kan de uitvoering op een kwalitatief hoog niveau plaatsvinden. Omgevingsdiensten beschikken over de benodigde specialistische kennis, deskundigheid en een passende governancestructuur om deze taak effectief en consistent uit te voeren.	€ 90.000
2.2	Gemeente Hilversum – Huydecopersweg, aanleg pijpleiding voor afvoer van overtollig water bij piekbelasting. Vanwege tegenvallers in de uitvoering is met samenwerkingspartners afgesproken de kosten naar rato te verdelen. Toelichting:	€ 235.000

In het kader van de verlenging van het Energiebesparingsakkoord Noord-Hollandse bedrijven geven provincie en gemeenten een impuls aan toezicht en handhaving energiebesparingsplicht Noord-Hollandse bedrijven. De vier omgevingsdiensten voeren deze taak uit. De Provincie heeft in de Kaderbrief 2027 hiervoor extra middelen vrijgemaakt.

Beleidsregel toetsingscriteria begrotingssubsidies Noord-Holland 2026:

artikel 2, lid 2, onder a en c (i en v)

De taak 'toezicht en handhaving bij energiebesparingsplichtige bedrijven' is een wettelijke basistaak die in Nederland is belegd bij de omgevingsdiensten. De bevoegde gezagen hebben deze taak aan de omgevingsdiensten gemandateerd. Hierdoor kan de uitvoering op een kwalitatief hoog niveau plaatsvinden. Omgevingsdiensten beschikken over de benodigde specialistische kennis, deskundigheid en een passende governancestructuur om deze taak effectief en consistent uit te voeren.

2.2	Hoogheemraadschap Rijnland, - Bodemsanering terrein voormalig AWZI Rijsenhout fase 2.	€ 2.195.600

Programma 3 Ruimte en Wonen

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027
3.2	Gemeente Dijk en Waard Investeringskader, OV knooppunt Heerhugowaard	€ 12.000.000
3.2	Gemeente Drechterland, Hoogkaspel Zuid	€ 2.750.000
3.2	Schagen, ketenreismiddelen.	€ 75.000
3.2	Gemeente Amsterdam namens MRA, huisvesting aandachtsgroepen.	€65.000
3.2	Gemeente Velsen, inhuur versnelling woningbouw	€ 240.000
3.2	Gemeente Hilversum, inhuur versnelling woningbouw	€ 350.000
3.2	Uitvoeringsorganisatie Building Balance, biobased bouwmateriaal	€ 100.000
3.2	C-creators bouwprogramma	€ 100.000
3.2	Vervoerregio, planuitwerkingsfase Guisweg	€ 510.000
3.3	HHNK, programmaplan ruimtelijke adaptatie NK.	€ 44.000

3.3	Wageningen University & Research, WWW.veiligheidslandschappen (Waarderijke, Waterrijke en Waterveiligheidslandschappen).	€ 120.000

Programma 4 Bereikbaarheid

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027
4.1	Cosun Beet company: Bijdrage modal shift van weg naar water Toelichting: Subsidie als bijdrage voor het mogelijk maken van modal shift bietentransport over water ipv weg door Cosun Beet Company van Noord-Holland naar de fabriek in Groningen. Motivatie: Cosun Beet Company is de enige opdrachtgever in het gebied, met werkzaamheden, op- en overslaglocaties en verwerking in de fabriek in het gebied. Zij zijn de enige partij die bietenverwerking en -transport in de regio organiseren. De modalshift van bietentransport over water ipv over de weg, past bij het beleid van PNH. Criteria: 2ci, 2cii, 2ciii en 2cv, 2fi en 2fii, 2g.	€ 100.000
4.1	Vervoerregio Amsterdam: Doorbeschikken van rijkssubsidie t.b.v. werkgeversaanpak Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) Toelichting: In 2025 heeft de provincie een SPUK vanuit het Ministerie van I&W ontvangen voor de uitvoering van de werkgeversaanpak, hierin was een reservebedrag opgenomen. Dit reservebedrag wordt in 2027 doorbeschikt aan de Vervoerregio, penvoerder van de nieuwe werkgeversaanpak organisatie in naam van SBaB Motivatie: Het Rijk heeft bepaald dat de VRA de subsidieontvanger is, als penvoerder van de nieuwe werkgeversaanpak Criteria: 2.e	€ 300.000
4.1	Gemeente Hollands Kroon: Stimuleren om op duurzame wijze richting het dierenpark Hoenderdaell te reizen Toelichting: Subsidie aan gemeente voor de inzet van een pendelbus van station Anna Paulowna naar het dierenpark Hoenderdaell Motivatie: De provincie werkt al meerdere jaren met betrokken gemeenten samen aan de besteding van hiervoor beschikbaar gestelde middelen. In regionaal verband is een projectenlijst opgesteld en is ingestemd met het project voor promotie van dierenpark Hoenderdaell (i.e. stimuleren om per OV in plaats van de auto naar het dierenpark te reizen). Gelet op deze bestuurlijke inbedding, de regionale afstemming en de bijzondere binding van gemeente Hollands Kroon met dit project en het betrokken gebied, is gemeente Hollands Kroon de enige serieuze gegadigde. Criteria: 2.f sub II	€ 100.000

4.1	Gemeente Landsmeer: Bijdrage Pont Ilpendam 2027 Toelichting: Subsidie aan gemeente voor het expoiteren van de pont bij Ilpendam volgens bestuurlijke afspraken uit 2023. Motivatie: Alleen de gemeenten Landmeer en Waterland zijn bevoegd deze pont aan te besteden. Waterland en Landsmeer hebben afspraken gemaakt dat Landsmeer de penvoerder is Criteria: 2b	€ 102.000
4.1	Gemeente Uitgeest: Fietsonderdoorgang Station Uitgeest Toelichting: Opknappen en op doorfietsroute kwaliteit brengen van de fietstunnel onder station Uitgeest. Motivatie: Gemeente Uitgeest is beheerder van de openbare ruimte hier Criteria: 2b	€ 1.641.000
4.2	Gemeente Gooise Meren: Kortetermijnmaatregelen P+R Muiden Toelichting: fietsenstallingen, (sociale)veiligheid, ruimtelijke kwaliteit Motivatie: Gemeente Gooise Meren is uitvoerende partij en beheerder Criteria: 2b	€ 300.000
4.2	Gemeente Schagen: Kustbus Toelichting: Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van de kustbus in de zomervakantie Motivatie: Gemeente Schagen is al vele jaren opdrachtgever van deze activiteit. Bij deze activiteit wordt nauw samengewerkt met regionale partners. Criteria: 2.f sub II	€ 40.000
4.2	Gemeente Bergen: Kustbus Toelichting: Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van de kustbus in de zomervakantie Motivatie: Gemeente Bergen is al vele jaren opdrachtgever van deze activiteit. Bij deze activiteit wordt nauw samengewerkt met regionale partners. Criteria 2.f sub II	€ 40.000

4.2	Gemeente Castricum: Kustbus Toelichting: Subsidie aan gemeente voor het laten rijden van de kustbus in de zomervakantie Motivatie: Gemeente Castricum is al vele jaren opdrachtgever van deze activiteit. Bij deze activiteit wordt nauw samengewerkt met regionale partners. Criteria: 2.f sub II	€ 40.000
4.1	Gemeente Haarlem: Fiets Filevrij - Stimuleren gebruik fietsroute F200 (Amsterdam-Haarlem) Toelichting: Subsidie voor evaluatie, monitoring en/of fietsstimulering van de F200, de doorfietsroute tussen Haarlem en Amsterdam. Motivatie: Specifiek wordt gedacht aan het aanbrengen van bebording en andere attenties op het fietspad dat in eigendom is van de gemeente Haarlem, Haarlemmermeer en Amsterdam. Criteria: Artikel 2, tweede lid, sub b	€ 159.441
4.2	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer (ROCOV): Bijdrage 2027 Toelichting: Inhuur van een onafhankelijk voorzitter en secretaris. Motivatie: ROCOV is de officiele adviesraad voor consumentenorganisaties welke opkomt voor reizigersbelangen Criteria: 2c1, 2fii	€ 60.000
4.2	Gemeente Hilversum: Bijdrage Vechtplasexpress Toelichting: Subsidie aan gemeenten voor het laten rijden van een busje naar de vechtplassen. Motivatie: Gemeente Hilversum is opdrachtgever van deze activiteit Criteria: 2c, 2f	€ 50.000
4.4	Stichting CROW, Kennisprogramma Beheer en Bouw Infrastructuur (KpBBI).	€ 95.000

Programma 5 Natuur en landelijk gebied

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027

5.1	Gemeente Gooise Meren, ontsnippering 't Gooi (GV53) Toelichting: Ontsnipperingsmaatregelen en faunapassages in de vrijgevallen schootsvelden bij de A1.	€ 150.000
5.1	Gemeente Den Helder, Streepjesberg (NHN14) Toelichting: Realisatie NNN	€ 235.000
5.1	Natuurmonumenten, Horstermeer landschapsbeleving.	€ 63.910
5.1	Gemeente Diemen: Strandje tweede Diem	€ 188.000
5.1	Regio Gooi en Vechtstreek, strategie veenweidegebied. Toelichting: Opstellen van een strategie die leidraad vormt voor de diverse opgaven in het veengebied, zoals vitale landbouw, bodemdaling, natuurontwikkeling	€ 80.000
5.1	Staatsbosbeheer, Opperwoud-Zuid (Waterland Oost/project PON) Toelichting: Het project Opperwoud-Zuid betreft de eerste fase van de uitvoering van het Inrichtingsplan Peereboom-Opperwoud-De Nes. Het project behelst een kwaliteitsverbetering van het bestaande NNN/weidevogelgebied in Waterland-Oost. De maatregelen bestaan uit het verbeteren van het watersysteem, het aanleggen van een beheerpad en het verbreden van de greppels op de percelen van Staatsbosbeheer om het functioneren van het gebied voor de weidevogels te verbeteren.	€ 3.000.000
5.1	Landschap Noord-Holland:Project ‘Innovatie Programma Veen’, terugbrengen van de onderzoekslocatie in de oorspronkelijke staat. Toelichting: Het ontmantelen van de onderzoekslocatie en het terugbrengen van het onderzoeksterrein naar zijn oorspronkelijke staat (natuurfunctie).	€ 50.000
5.1	Stichting Waternet, Bosrevitalisering Amsterdamse Waterleidingduinen. Toelichting: Het gaat om 100 ha bosrevitalisering op basis van een decentralisatie uitkering van het Rijk gericht op dit project. Het draagt bij aan het doel bosrevitalisering van de Bossenstrategie en natuurherstel in dit N2000 gebied.	€ 50.000
5.1	Gebiedscoorperatie de Hoge Berg Texel, Resterende NNN realiseren op de Hoge Berg. Toelichting: Subsidie aan de Gebiedscoöperatie De Hoge Berg Texel, ten behoeve van de realisatie van de resterende NNN	€ 500.000

	Motivering: Er is voor gekozen de subsidie te verlenen aan Gebiedscoöperatie De Hoge Berg Texel, omdat deze organisatie is opgericht ter vertegenwoordiging van de agrariërs op de Hoge Berg, de betrokken partijen bijeenbrengt en daarmee de meest aangewezen partij is voor de uitvoering en coördinatie van het initiatief.	
5.2	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000
5.2	Unie van Bosgroepen, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000
5.2	Natuurcollectief Water, Land en Dijken, begeleiding kleine natuurbeheerders	€ 10.000
5.2	Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging De Lieuw, beheer tuinwallen Texel Toelichting: In afwachting van een toegesneden Anlb-pakket wordt het tuinwallenbeheer tijdelijk via de BUVR vergoed.	€ 221.000
5.2	Faunabeheereenheid, faunabeleid van de Provincie Noord-Holland. Toelichting: Uitvoering Faunabeleid van de Provincie Noord-Holland.	€ 2.270.000
5.2	Faunabeheereenheid, uitvoering gecoördineerd beheer, door de FBE Noord-Holland Toelichting: : Uitvoering en voorbereiding gecoördineerd beheer, en uitvoering ganzenplan.	€ 2.000.000
5.2	Stichting Wandelnet, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken wandelen 2026-2027	€ 51.000
5.2	Stichting Fietsplatform, coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2026-2027	€ 49.000
5.2	LTO, Pilot houtduiven verjaging Toelichting: De subsidie is bedoeld voor een project van de LTO in Noord-Holland waarmee boeren schade veroorzaakt door fauna in het algemeen en houtduiven in het bijzonder kunnen bestrijden. Het project heeft als doel dat de bestrijding door de grondgebruikers op een efficiënte en effectieve manier uitgevoerd kan worden door een goede samenwerking tussen telers en jagers.	€ 300.000
5.3	Veenweide innovatiecentrum, JUMP; Innovatie voor nieuwe business concepten voor veen (aanvulling)	€ 312.000
5.3	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, uitvoeren jaarlijks activiteitenplan	€ 160.789
5.3	Nationaal Park Zuid-Kennemerland, project Beleidsprogramma Nationale Parken	€ 214.500

5.3	Nationaal Park Duinen van Texel, uitvoeren jaarlijks activiteitenplan	€ 166.530
5.3	Nationaal Park Duinen van Texel, project Beleidsprogramma Nationale Parken	€ 214.500
5.3	Landschap Noord-Holland, Betrekken bij Groen	€ 658.000
5.3	Landschap Noord-Holland Natuurlijke Zaken. Veenweiden Innovatie Programma Nederland. Toelichting: Project 'Veen aan Zee'	€ 440.000
5.3	Stichting FieldLab Bol, FieldLab Bol op klei. Toelichting: Stichting FieldLab Bol is de aanjager van verduurzaming in de bollensector met groepen telers en experimenten op verschillende locaties. Onder meer leren van biologische teeltwijzen en praktijktoepassingen in gangbare teelt. Focus op bodem, water, biodiversiteit. De projectleider zorgt voor begeleiding en delen van best practices en benchmarking. Het FieldLab Bol uit het Noordelijk zandgebied gaat uitbreiden met nieuwe groepen telers. De subsidie ondersteunt deze uitbreiding. Motivering: FieldLab Bol is een stichting zonder winstoogmerk die ondermeer is opgericht om met name kennis van biologische teelt toe te passen in gangbare teelt en meerjarige proeven opzet en begeleidt. De kracht van FieldLab Bol is open source, transparantie over proeven, delen van successen en mislukkingen. Praktijkproeven bij deelnemers worden na het FieldLab opgeschaald naar andere telers. Daarmee is FieldLab Bol een belangrijke schakel in innovatie en verduurzaming, verbinden van koplopers met het peloton. Het is van belang de werkwijze die de afgelopen drie jaar is ontwikkeld door te zetten en meer telers en meer hectares bollengrond te bereiken. Daardoor komen er ook meer data beschikbaar voor benchmarking. FieldLab Bol heeft een groot draagvalk bij telers en in het FieldLab Bol werken ketenpartijen samen. Het FieldLab Bol met experimenteerlocaties en op individuele bedrijven proeven, is een belangrijk voorportaal voor groepen telers die meedoen aan regiocertificering, de innovaties van Het FieldLab Bol worden benut in de regiocerticering, waar in gebied telers samenwerken. Het Fieldlab is gevestigd en gericht op bollenteelt in Noord-Holland met deelnemers in Noord-Holland.	€ 250.000
5.4	Gemeente Hollands Kroon, Versterking belevingsroute IJsselmeerdijk Oude Zeug - Wieringen.	€ 100.000
5.5	Natuurcollectief Water, Land en Dijken, Coaches en Studiegroepen (PPLG10) Toelichting: In de stikstofaanpak van de provincie Noord-Holland staat het vakmanschap van de boer centraal. Met dit project worden 200 boeren ondersteund om in studiegroepen gezamenlijk aan de slag te gaan, gericht op het opbouwen van kennis en het zetten van verdere stappen richting een emissiearme bedrijfsvoering.	€ 200.000
5.5	Agrarisch Collectief Noord-Holland Zuid, Versnellingsproject De Ronde Hoep (VRSN01)	€ 129.512

	Toelichting: De maatregel en het verbonden gebiedsproces hebben de doelen: vitale landbouw, stikstofreductie, verminderen bodemdaling en CO2-uitstoot, verbeteren waterkwaliteit-, en kwantiteit en versterken biodiversiteit.	
5.5	WUR of Wing, Pilot KPI-vorming op gebiedsniveau. Toelichting: In dit project werken we gebiedskpi's uit voor een pilotgebied in Noord-Holland. We willen gebiedskpi's ontwikkelen om tussentijds inzicht te geven in de voortgang richting natuurherstel en andere gebiedsdoelen.	€ 178.000
5.5	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier Landbouwportaal, onderdeel investeringen. Toelichting: Vervolg van de samenwerking met het waterschap HHNK in het kader van het landbouwportaal Noord-Holland. Financiering o.a. ten behoeve van investeringen die bijdragen aan het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit op agrarische bedrijven. Het volledige bedrag wordt gedekt uit de Koplopersgelden (SPUK L35).	€ 1.400.000
5.6	Greenport Aalsmeer/programmabureau. Samenwerkingsverband glastuinbouw regio Aalsmeer.	€ 177.000
5.6	Greenport Aalsmeer/uitvoeringsprogramma. Projecten op gebied van ruimtelijke clustering, versterking en verduurzaming glastuinbouw.	€ 100.000
5.6	Greenport Noord-Holland Noord /programmabureau. Samenwerkingsverband agrosector regio Noord-Holland Noord.	€ 165.000
5.6	Greenport Noord-Holland-Noord/uitvoeringsprogramma: Projecten op gebied van versterking en verduurzaming agrosector.	€ 100.000
5.6	Greenports Nederland/programma, landelijk samenwerkingsverband agrosector. Toelichting: bedrag verlaagd	~~€ 95.000~~ € 75.000
5.6	KAVB (Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur) Toelichting: Regioaanpak zorgt voor een leerproces waarbij kwekers hun maatregelen in de bedrijfsvoering én hun gemeten emissies spiegelen aan hun collega's en daarbij worden begeleid door adviseurs uit de praktijk. Op deze wijze maken de kwekers voortdurend stappen in de verduurzaming via een meerjarige aanpak.	€ 250.000
5.6	Stichting Voedsel Verbindt, bijdrage aan het programmabureau. Toelichting: Bijdrage aan het programmabureau op het faciliteren van het regionaal organiserend vermogen op voedselvraagstukken.	€ 75.000

5.6	Stivas, Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek (GV13) Toelichting: Grootschalige Kavelruil in het kader van Agrarische structuurverbetering en versterking natuur bij het Naardermeer ten behoeve van behoud open veenweidelandschap.	€ 266.589
5.6	Stichting Vertify, Digitalisering en AI in de groenteteelt in Noord-Holland. Toelichting: Digitalisering en A in de groenteteelt gaan helpen om met minder arbeidskrachten en minder bestrijdingsmiddelen groente te telen. De vollegrondsgroenteteelt in Noord-Holland is toonaangevend en innovatief, vanwege gunstige condities bodem en klimaat en ondernemerschap. Digitalisering en AI draagt bij aan verduurzaming. Motivering: Stichting Vertify is een regionaal onderzoekscentrum in Noord-Holland, met ervaring om meerjarige innovatieve projecten te zetten en uit te voeren op locaties in Noord-Holland in samenwerking met telers. Vertify beschikt over specialistische kennis, certificaten, eigen onderzoekslocaties in Noord-Holland en langdurige samenwerkingsverbanden met o.a. InHolland en Greenport Noord-Holland Noord en groentetelers en het samenwerkingsverband van groentetelers in Noord-Holland.	€ 100.000

Programma 6 Economie, leefbaarheid en cultuur

BD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2027
6.1	Greenport NHN / HIP Greenchain: versterking bovenregionale samenwerking Toelichting: t.b.v. veerkrachtige arbeidsmarkt rondom agrifoodsector	€ 270.000
6.1	Techlands, Restauratie Opleiding Projecten Toelichting: t.b.v. restauratie-opleidingen en vakmanschapsbevordering regio midden west	€ 17.000
6.1	Gemeente Ameland / Regio Deal De Waddeneilanden 2023-2027 Toelichting: Bijdrage aan de uitvoering van de Regio Deal De Waddeneilanden “Waardevol leven in een kwetsbare omgeving”.	€ 2.325.000
6.1	Gemeente Den-Helder, regionale detailhandelsvisie Kop van NH Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Kop van NH.	€ 10.000
6.1	Gemeente Alkmaar, regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie omgeving Alkmaar.	€ 10.000

6.1	Gemeente Haarlem, regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland. Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie Zuid-Kennemerland.	€ 10.000
6.1	Gemeente Hilversum, regionale detailhandelsvisie omgeving Hilversum Toelichting: bijdrage voor de totstandkoming van de regionale detailhandelsvisie omgeving Hilversum.	€10.000
6.1	Gemeente Velsen, binnenvaartkade Grote Hout vervangen door Zeekade Toelichting: de Grote Hout is een havengebonden en deels kadegebonden bedrijventerrein in Velsen Noord met 2 kades: een zeekade en een binnenvaartkade. De binnenvaartkade is in slechte staat en buiten gebruik gesteld. De gemeente Velsen is voornemens de binnenvaartkade te vervangen door een zeekade zodat kan worden ingespeeld worden op de vraag naar kaderuimte voor het onderhouden van windparken op zee.	€ 1.000.000
6.1	Gemeente Den Helder, Boerenverdrietsluis Subsidie aan de gemeente Den Helder voor het renoveren van de Boerenverdrietsluit, voortkomend uit een Overeenkomst met de gemeente van 11 juli 2023.	€ 10.262.000
6.1	Innovatiefonds Noord-Holland VFFNH BV Toelichting: deze subsidie is voor opzetten van het VFF fonds-NR2 eenmalig voor de jaren 2026-2027-2028	€ 2.500.000
6.1	Gemeente Alkmaar: namens Regio Alkmaar, Toelichting: actualisatie regionale strategie en convenant werklocaties	€ 30.000
6.1	Gemeente Hoorn: namens Westfriesland, Toelichting: actualisatie regionale strategie en convenant werklocaties	€ 30.000
6.1	Gemeente Den Helder: namens de Kop van NH, Toelichting: actualisatie regionale strategie en convenant werklocaties	€ 30.000
6.1	Stichting Centrum voor Verduurzaming Regio Alkmaar Toelichting: Nadere opstartwerkzaamheden	€ 80.000
6.1	Route Circulair: Circulaire Routekaart Toelichting: Uitvoering van het programma Circulaire Routekaart in 2026 tot en met 2028 gericht op ondersteunen van MKB bij Circulair ondernemen	€ 300.000
6.1	Impact Hub Amsterdam: Ketenincubator Toelichting: Uitvoering Ketenincubator Maak-NH Circulair gericht op ketensamenwerking in de maakindustrie	€ 165.000

6.1	Circular Plastics Foundation: Circulair Plastic Toelichting: Samenwerking stimuleren circulair plastic voor periode 2026-2028	€ 150.000
6.1	Groene Chemie, Nieuwe Economie Toelichting: deelname provincie aan het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) en financiële bijdrage aan het programma 2027 Het platform GCNE richt zich op het versnellen van de duurzame en circulaire transitie in de chemische maakindustrie Onderbouwing: GCNE is een onafhankelijke stichting die de afgelopen jaren is ondersteund door 7 provincies, Investnl, ROMS, wetenschapsinstituut TNO en het bedrijfsleven. Het platform GCNE richt zich op het versnellen van de duurzame transitie in de chemische-, recycling- en bio-based industrie. Het platform wil bijdragen aan het verbeteren van het innovatie- en ondernemersklimaat in samenwerking met de regio's. De missie van GCNE is om barrières rondom opschaling weg te nemen. GCNE is uniek in haar expertise, de focus op gamechangers en de rol in samenwerking met de regio’s. Het voorkomt dat de regio’s en andere partners zelfstandig en versnippert gaan werken op dit belangrijke dossier. Criteria: C-i	€37.500 Nieuw
6.1	Projectbureau NZKG, Novex Toelichting: het projectbureau NZKG ondersteunt activiteiten binnen NOVEX die bijdragen aan een veerkrachtige en circulaire economie in de havencomplexen.	€ 30.000
6.2	Recreatieschap Spaarnwoude, Fort benoorden Spaarndam Voor restauratie en herontwikkeling van het Fort.	€ 1.000.000
6.2	Fort Pampus, nieuw entreegebouw/paviljoen Pampus Een reservering van extra € 250.000 voor de bouw van een duurzaam nieuw entreegebouw van Pampus.	€ 250.000
6.2	Gemeente Haarlemmermeer, Geniepark Toelichting: doelstelling is deze groepsschuilplaats en kazemat zichtbaar te maken en een unieke beleving te geven voor bezoekers aan Haarlemmermeer.	€ 829.000
6.2	Molenfederatie Toelichting: projectsubsidie voor het organiseren van onder andere Molencontactdag.	€ 15.000
6.3	Plein C Toelichting: uitvoering programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028.	€ 800.000

6.3	Probiblio Toelichting: uitvoering van de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel.	€ 4.273.000
6.3	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland Toelichting: De provincie stimuleert de vitaliteit van gemeenschappen. Via Dorpswerk worden initiatieven ondersteund op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang.	€ 110.000
6.3	Plein C Toelichting: De Provincie stimuleert talent-ontwikkeling binnen cultuur. Via Plein C worden bovenregionale activiteiten in NH ondersteund voor versterking van de infrastructuur en kennisdeling rond cultuurbeoefening.	€ 350.000
6.3	ST. Sportservice Noord-Holland Toelichting: De Provincie gestimuleerd kennisdeling binnen Sport tussen gemeente.	€ 300.000
6.3	Stichting Voor de Kunst, Crowdfundingsplatform Toelichting: ia crowdfundingsplatform voordekunst.nl kunnen makers en instellingen hun cultuurprojecten realiseren door een crowdfundingscampagr in te zamelen bij het publiek en bij fondsen. Stichting Voordekunst adviseert en begeleidt de campagnetrajecten en koppelt via een matchfunding-syste fondsen en overheden, wat de kans op succes aanzienlijk vergroot en een breder publiek betrekt bij kunst en culturele initiatieven. Onderbouwing: Stichting voordekunst is een bewezen en gespecialiseerde organisatie voor crowdfunding voor makers en instellingen binnen de kunst- oprichting in 2010, waarbij de provincie Noord-Holland betrokken was, zijn via het platform meer dan 9.100 campagnes gerealiseerd en ruim 66 miljoe opgehaald voor meer dan 8.200 makers en culturele initiatieven door heel Nederland. Stichting voordekunst begeleidt startende initiatieven, kunstena diverse kunstdisciplines en biedt middelen aan om het ondernemerschap in gang te zetten door hen een podium te bieden, hun projecten te realiseren publiek aan zich te verbinden. Criteria: 2ci; 2fii	€70.000 Nieuw
6.3	Stichting Veilig Sportklimaat, Nu Niet Nooit Niet Toelichting: Stichting Veilig Sportklimaat biedt met het programma Nu Niet Nooit Niet! een concreet en effectief programma om bij te dragen aan een veilig sportklimaat voor ieder kind, ongeacht achtergrond, identiteit of persoonlijke ontwikkeling. Onderbouwing: De Stichting Veilig Sportklimaat heeft met Nu Niet Nooit Niet een programma ontwikkeld dat ondersteund wordt door de lokale adviseurs sport van NOC*NSF en de KNVB. De methodiek sluit aan bij de landelijke richtlijnen en voldoet aan de kwaliteitseisen voor sociale veiligheid in de sport, zoals de 4 V's voor Veiligheid van NOC*NSF. Zij begeleiden sportverenigingen om een sociaal veilige sportomgeving te creëren zodat iedereen zich veilig en welkom voelt. Criteria: 2Ci, 2f ii	€100.000 Nieuw

Bijlagen

Wettelijk- en provinciaal beleidskader

Programma 1. Bestuur

Wettelijk beleidskader

- Gemeentewet
- Provinciewet
- Wet algemene regels herindeling
- Beleidskader gemeentelijke herindeling

Provinciaal beleidskader

- Evaluatiekader Subsidies 2018
- MRA-agenda 2025-2028
- Europastrategie 2022-2030 Noord-Holland - Provincie Noord-Holland
- Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Holland
- Aanvullend beleidskader voor het interbestuurlijk archieftoezicht
- Beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing
- Instellingsbesluit Eenheid Screening en Bewakingsaanpak 2019
- Beleidsregel Wet Bibob Noord-Holland 2019
- Gedragscode integriteit voor Statenleden, duo-commissieleden, gedeputeerden en de commisaris van de Koning van de provincie Noord-Holland 2012
- Regeling gedragscode ambtelijke integriteit
- Regeling melden vermoeden misstand
- Agenda toekomst van het toezicht

Programma 2. Klimaat en gezonde leefomgeving

Wettelijk beleidskader

- Klimaatwet
- Warmtewet
- Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie
- Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Provinciaal beleidskader

- Omgevingsvisie
- Omgevingsverordening
- Verkenning ondergrondvisie
- Beleidsregel geurhinder
- Actieplan geluid
- Actieprogramma klimaat
- Plan van aanpak waterstof
- Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie
- Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Programma 3. Ruimte en Wonen

Wettelijk beleidskader

- Woningwet
- Wet versterking regie op de Volkshuisvesting
- Omgevingswet
- Wet luchtvaart
- Luchthavenverkeersbesluit (LVB) Schiphol
- Luchthaven Indelingsbesluit (LIB) Schiphol
- Wijzigingswet Wet luchtvaart (regelgeving burgerluchtvaart en militaire luchthavens (RBML))
- Waterwet
- Waterschapswet
- Drinkwaterwet
- Europese Richtlijn Overstromingsrisico's
- Europese Kaderrichtlijn Water
- (Ontwerpbesluit) versterking regie volkshuisvesting

Provinciaal beleidskader

- Provinciale Omgevingsvisie NH2050
- Omgevingsverordening Noord-Holland
- Actieagenda Wonen 2024-2028
- Actieagenda Wonen
- Visie Noordzeekanaalgebied 2040
- 5e Nota Grondbeleid
- Water, bron van recreatie, Visie op de waterrecreatie 2030
- Provinciale beleidsnota Regionale Luchthavens
- Visie publieke mobiliteit (2024-2034)
- Regionaal waterprogramma 2022–2027

Programma 4. Bereikbaarheid

Wettelijk beleidskader

- Omgevingswet (in werking januari 2024)
- Wet Personenvervoer 2000
- Wegenverkeerswet (1994)
- Wegenwet (1930)

Provinciaal beleidskader

- Omgevingsvisie NH2050
- Perspectief Mobiliteit
- Investeringsstrategie Noord-Hollandse Infrastructuur (iNHi)
- Focus Smart Mobility 2022-2025
- Actieagenda Actieve Mobiliteit
- Opgave Verkeersveiligheid Noord-Holland 2030
- Uitvoeringsagenda Verkeersveiligheid Noord-Holland 2024-2030
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030

Programma 5. Natuur en landelijk gebied

Wettelijk beleidskader

- Omgevingswet

Provinciaal beleidskader

- Programma Natuurnetwerk 2025
- Masterplan Biodiversiteit
- Visie Recreatie & Toerisme
- Groen Kapitaal
- Betrekken bij Groen
- Gebiedsakkoord Oostelijke-Vechtplassen
- Agenda Natuurinclusief

Programma 6. Economie, leefbaarheid en cultuur

Wettelijk beleidskader

- Erfgoedwet
- Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken
- Besluit Kwaliteit Leefomgeving
- Omgevingswet
- Wet op de archeologische monumentenzorg
- Wet op het specifiek cultuurbeleid
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Provinciaal beleidskader

- Beleidskader Erfgoed en Cultuur 2022
- Omgevingsverordening NH2022
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018
- Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen
- Datacenterstrategie
- Uitvoeringsagenda Economie 2021-2023
- Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt en Onderwijs 2021-2023

Brede basismonitor

De Brede Basismonitor geeft inzicht in de ontwikkeling van de brede welvaart in de provincie Noord-Holland. Hierbij wordt welvaart opgevat in brede zin: naast materiële welvaart (zoals economie) omvat dit onder meer welzijn, gezondheid, werkgelegenheid, bereikbaarheid, ruimte, wonen, samenleving, natuur, milieu en klimaat. Deze brede welvaartsbenadering sluit aan bij de provinciale ambitie om de balans tussen economische groei en leefbaarheid in de toekomst te versterken.

Met de Brede Basismonitor Noord-Holland worden belangrijke trends in de provincie op overzichtelijke en systematische wijze gevolgd. De monitor voorziet Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de provinciale organisatie van actuele en feitelijke, datagedreven informatie. De Brede Basismonitor vervult een signalerende en agenderende functie en ondersteunt zo de integrale bespreking van grotere beleidsvraagstukken binnen de provincie.

De sector Onderzoek & Informatie van de provincie is verantwoordelijk voor de inhoudelijke invulling, visuele presentatie en actualisatie van de monitor. Hierbij wordt samengewerkt met ABF Research, dat het databeheer verzorgt. Het onderzoeksbureau PON & Telos was betrokken bij de initiële ontwikkeling van de monitor.

Aanleiding voor de ontwikkeling van deze monitor waren meerdere trendmonitoringvragen vanuit het provinciaal bestuur en vanuit de politiek. Deze vragen vertoonden veel onderlinge samenhang. In de Brede Basismonitor zijn deze trendmonitoringvragen daarom samengevoegd tot één samenhangend geheel.

Deze toelichting beschrijft de zesde editie van de Brede Basismonitor Noord-Holland. De volgende onderwerpen komen aan bod:

- Opzet en gebruik van de Brede Basismonitor
- Belangrijkste trends in de provincie Noord-Holland
- Koppeling tussen de begroting en de Brede Basismonitor
- Beschrijving en ontwikkeling van indicatoren
- Samenhang met landelijke monitoring van brede welvaart

De Brede Basismonitor Noord-Holland is hier te bekijken:

https://cijfers.noord-holland.nl/content/bredebasismonitor

Bestuur en directie

Provinciale Staten

Zetelverdeling Provinciale Staten	Aantal zetels
VVD	9
BBB	7
GroenLinks	7
PvdA	7
D66	4
Partij voor de Dieren	4
JA21	3
PVV	3
CDA	2
Forum voor Democratie	2
SP	2
50Plus	2
Volt	1
ChristenUnie	1
Fractie De Weerdt	1

Provinciale Staten leden

Voor informatie over de leden van Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier.

Gedeputeerde Staten

Voor informatie over de leden van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier.

De directie

Miriam van Kuijk	Algemeen directeur/ Provinciesecretaris
Saskia van der Haagen	Directeur Concernzaken
Herman Schartman	Directeur Beleid
Lindy Molenkamp	Directeur Beheer en Uitvoering

Noord-Holland in feiten en cijfers

Voor informatie over Noord-Holland in feiten en cijfers kunt u zich wenden tot de provinciale website: klik hier. Hier kunt u zelf tabellen, grafieken en kaarten samenstellen.

Waar zijn wij te bereiken

Bezoekadres

Provinciaal Bestuur van Noord-Holland

Dreef 3,2012 HR Haarlem

Ambtelijke organisatie van Noord-Holland

Houtplein 33, 2012 DE Haarlem

Postadres

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem

Algemene telefoonnummer

023-5143143

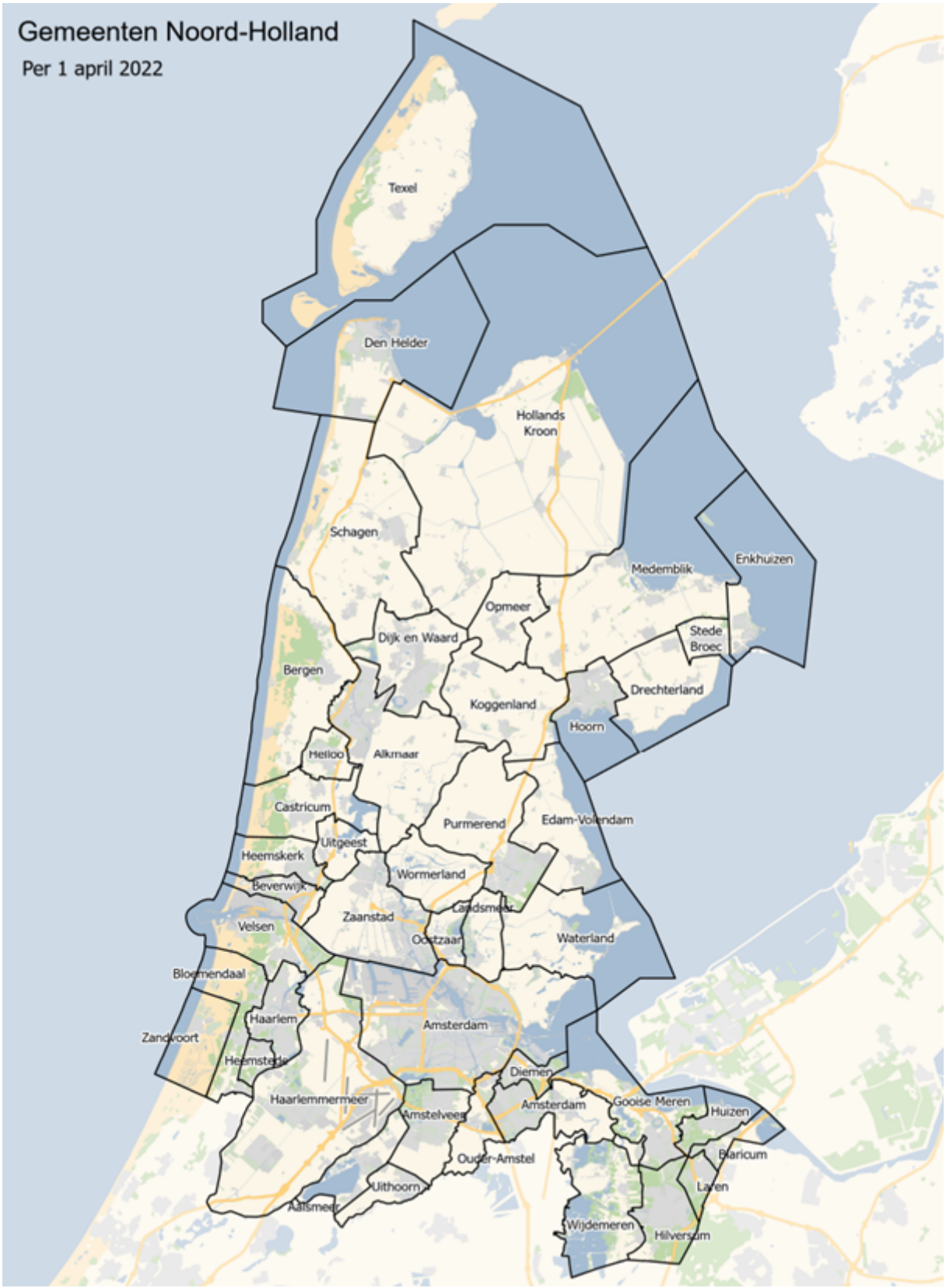
Website

www.noord-holland.nl

Algemene email

post@noord-holland.nl

Lijst met gemeenten

A	**K**
Aalsmeer	Koggenland
Alkmaar	**L**
Amstelveen	Landsmeer
Amsterdam	Laren
B	**M**
Bergen (NH.)	Medemblik
Beverwijk	**O**
Blaricum	Oostzaan
Bloemendaal	Opmeer
C	Ouder-Amstel
Castricum	**P**
D	Purmerend
Den Helder	**S**
Diemen	Schagen
Dijk en Waard	Stede Broec
Drechterland	**T**
E	Texel
Edam-Volendam	**U**
Enkhuizen	Uitgeest
G	Uithoorn
Gooise Meren	**V**
H	Velsen
Haarlem	**W**
Haarlemmermeer	Waterland
Heemskerk	Wijdemeren
Heemstede	Wormerland
Heiloo	**Z**
Hilversum	Zaanstad
Hollands Kroon	Zandvoort
Hoorn	
Huizen	

Klimaatbijlage bij de begroting 2027

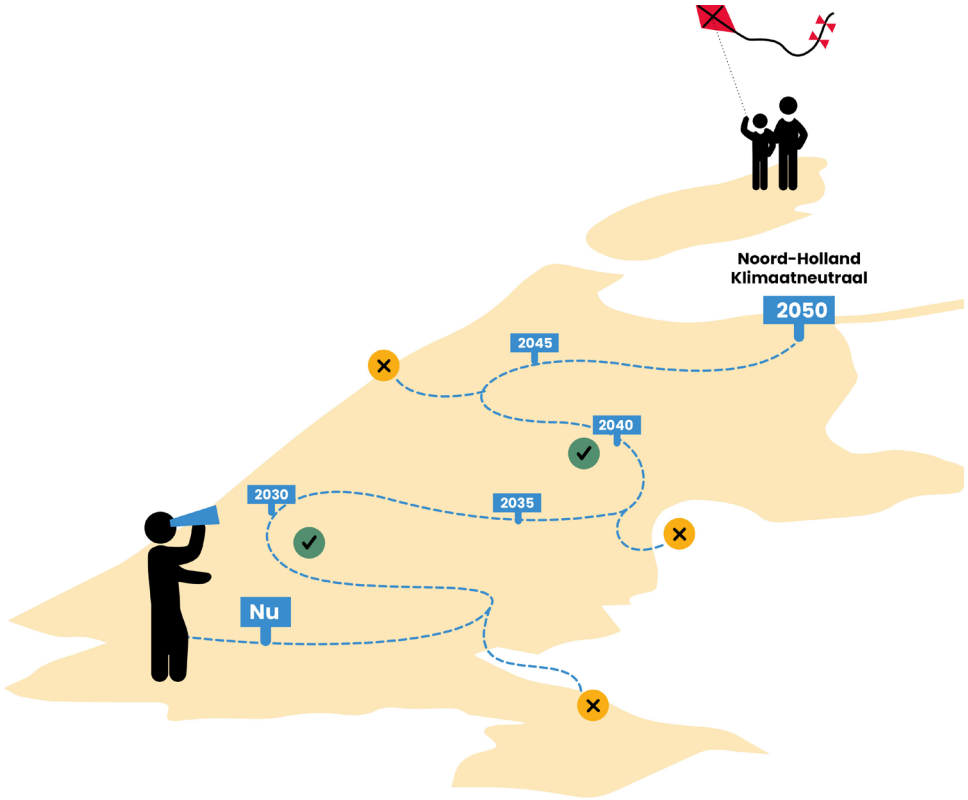
Provincie Noord-Holland

Provincie
Noord-Holland

Inhoud

1.	**Inleiding**	**3**
2.	**Klimaatbeleidcyclus**	**4**
3.	**Opgavegericht werken**	**5**
4.	**Monitoring & indicatoren**	**6**
5.	**Verantwoordelijkheden**	**8**
6.	**Maatregelen en activiteiten per transitiepad**	**9**
	Leeswijzer	10
	Klimaatdoelen en acties	11
	Coördinatie en sturing	12
	Energie-infrastructuur	14
	Duurzame opwek	17
	Gebouwde omgeving	20
	Industrie en bedrijven	23
	Landbouw en landgebruik	26
	Mobiliteit	29
	Eigen organisatie	35

1. Inleiding

Klimaatambitie

Eén van de speerpunten van het coalitieakkoord *Verbindend Vooruit! 2023-2027* is het tegengaan van klimaatverandering. De provincie committeert zich aan het landelijke Klimaatakkoord van 2019 en de daarna gemaakte afspraken. In de Noord-Hollandse Klimaataanpak (NHK) heeft de provincie haar klimaatbeleid vastgelegd: in 2030 moet de uitstoot van broeikasgassen 55% lager zijn dan in 1990, en de provincie streeft ernaar om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn.

Klimaatbijlage bij de begroting 2027

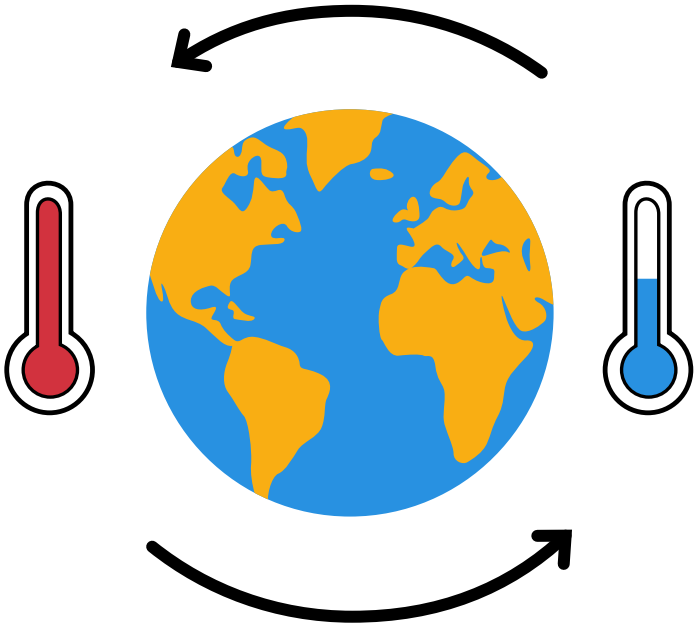
Met de Klimaatbijlage bij de begroting sturen we strategisch op CO2-reductie. De Klimaatbijlage dient om klimaatbeleid te benaderen als integraal onderdeel van breder beleid, en niet als een opzichzelfstaande opgave. We beoordelen systematisch of en hoe uitgaven bijdragen aan broeikasgasreductie en andere klimaatdoelen. De Klimaatbijlage bij de begroting is verweven met de provinciale beleidscyclus en wordt jaarlijks up-to-date gemaakt. Daarnaast geeft de bijlage inzicht in de voortgang per transitiepad, en is klimaatbeleid onderdeel van beleid en uitvoering in alle portefeuilles. De aanleiding om de Klimaatbijlage te ontwikkelen en de invulling ervan in de Klimaatbegroting, is motie 200-2022.

Verdieping ten opzichte van vorig jaar

Vergeleken met de vorige Klimaatbijlage koppelen we voor meer transitiepaden de uitgaven en middelen aan doelen. Zo wordt de Klimaatbijlage een beter instrument om te sturen, transparanter te zijn, prioriteiten te stellen en verantwoording af te leggen.

Realistische keuzes

Om de klimaatdoelen te bereiken hebben we een datagedreven, cyclisch proces ingericht van plannen, uitvoeren, controleren en bijsturen. Zo ontstaat een steeds completer en effectiever instrument. Tegelijkertijd hebben we te maken met beperkte middelen, bevoegdheden en ruimte. Om onze klimaatdoelen te halen zijn we grotendeels afhankelijk van het Rijk en andere partners. De uitvoering staat onder druk door onder meer inconsistent Rijksbeleid, forse bezuinigingen op de Rijksmiddelen voor medeoverheden en het volle stroomnet. Dit alles vraagt om realistische keuzes en inzet.

2. Klimaatbeleidcyclus

Doel

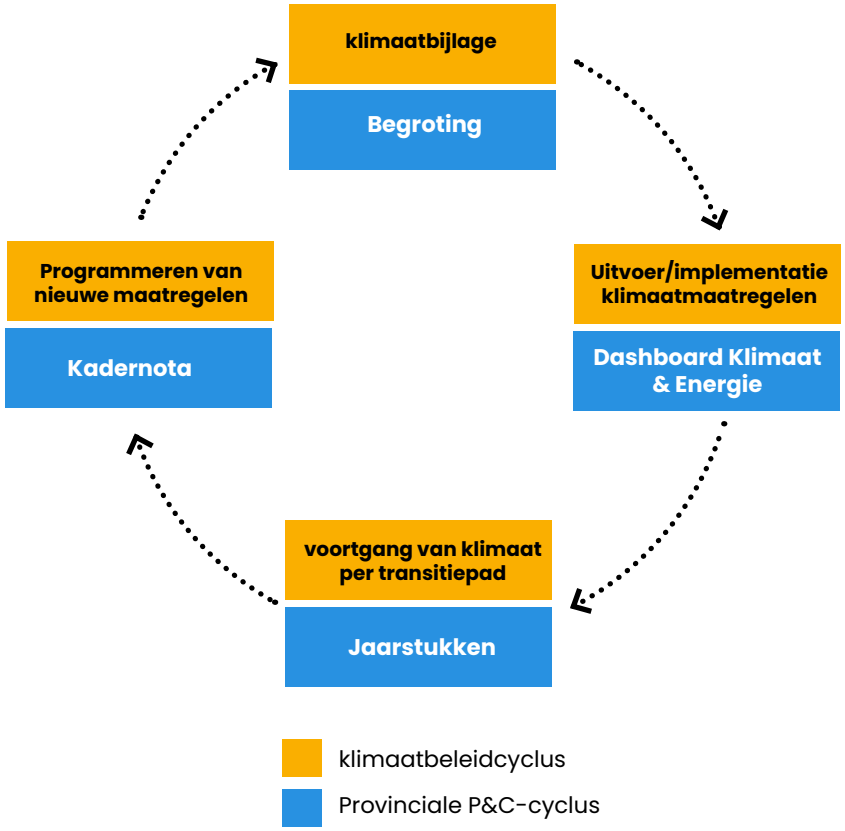
De Klimaatbijlage koppelt klimaatdoelstellingen aan de financiële planning en besluitvorming. Onderstaand figuur laat zien hoe de klimaatopgave structureel is verweven met de provinciale Planning & Control (P&C)-cyclus. Zo wordt de opgave integraal onderdeel van ons bredere beleid. Plan-Do-Check-Act is een cyclische aanpak voor sturing en monitoring.

Sturing

In de planfase is de Klimaatbijlage het vertrekpunt: we koppelen beschikbare middelen en doelstellingen expliciet aan klimaatmaatregelen. Naast de bestaande inzet zijn er aanvullende maatregelen uit de Voortgangsrapportage Klimaat.

Monitoring

Jaarlijks monitoren we de effecten van de maatregelen in de transitiepaden. De indicatoren komen uit de interbestuurlijke kerndataset Klimaat & Energie en de Handreiking duurzaamheidsrapportage van de Coalition of the Willing, bestaande uit onder andere een groot aantal (decentrale) overheden (zie hoofdstuk 4). De uitkomsten verwerken we in de jaarstukken en zijn basis om nieuwe activiteiten te programmeren. Zo ontstaat een cyclisch proces van Plan-Do-Check-Act: plannen, uitvoeren, controleren en bijsturen.

3. Opgavegericht werken & sturen

Verschil overbruggen

Voor 2030 is een helder klimaatdoel vastgesteld. Daartegenover staat een prognose van de broeikasgasuitstoot op basis van het huidige beleid. Het verschil daartussen is de resterende opgave. De Klimaatbegroting helpt om dit verschil te overbruggen: we kunnen doelgericht sturen op aanvullende maatregelen die aantoonbaar broeikasgassen verminderen.

Integraal en samenhangend

We werken dan ook opgavegericht: we beginnen bij het doel en bepalen daarna welke acties, inzet en middelen nodig zijn om dat doel te bereiken. Dit betekent dat we middelen, maatregelen, resultaten én risico's in samenhang en integraal afwegen. Zo is de Klimaatbijlage niet alleen een financieel document, maar ook een strategisch sturingsinstrument dat richting geeft aan complexe transities, zoals de weg naar klimaatneutraliteit.

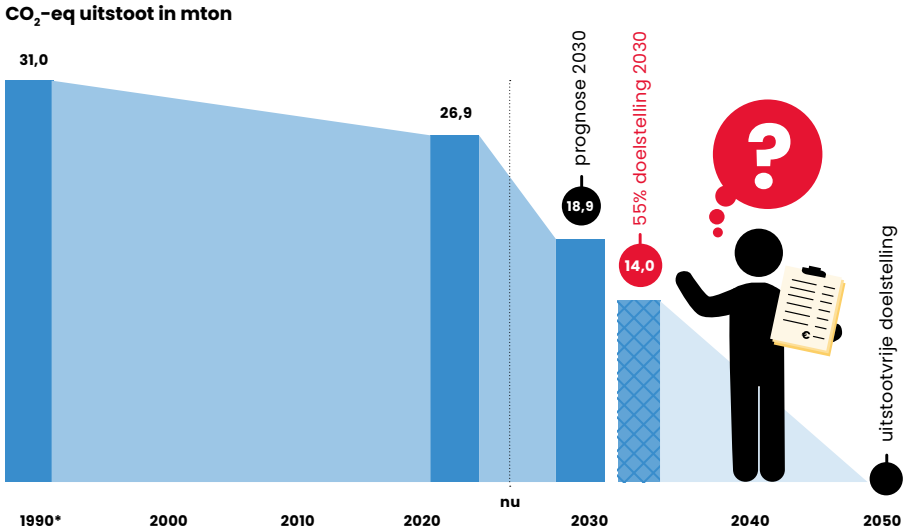
Inzicht per transitiepad

Opgavegericht werken betekent ook: kunnen bijsturen als omstandigheden veranderen of doelen niet haalbaar blijken. In dit document vertaalt zich dat naar tabellen per transitiepad: daarin maken we de samenhang tussen doelen, inzet, voortgang en verwachte effecten inzichtelijk.

Extra reductie nodig

Het doel is dat in Noord-Holland in 2030, vergeleken met 1990, 55% minder CO_2-eq wordt uitgestoten en om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

In 1990 werd in Noord-Holland 31 megaton CO_2-eq uitgestoten. Om het doel van 55% reductie te halen, mag de uitstoot in 2030 niet hoger zijn dan 14 megaton CO_2-eq. Met het huidige beleid komt Noord-Holland uit op een reductie van zo'n 40% in 2030. Er is nog een extra reductie van 4,9 megaton CO_2-eq nodig om de doelen te halen.

4. Monitoring & indicatoren

Combinatie van indicatoren

Om op onze klimaatdoelen te sturen en de Klimaatbijlage verder te ontwikkelen, gebruiken we een combinatie van indicatoren. Deze zijn gebaseerd op de kerndataset Klimaat & Energie van gezamenlijke overheden en de Handreiking Duurzaamheidsrapportage en -verantwoording voor decentrale overheden (2024).

De kerndataset bevat per transitiepad actuele informatie over doelen, maatregelen, middelen en verwachte CO_2-effecten. De set is ontwikkeld op basis van het Gemeenschappelijk Functioneel Ontwerp Monitoring Klimaatbeleid (2022).

Met de handreiking kunnen decentrale overheden op een vergelijkbare manier monitoren en rapporteren binnen hun P&C-cyclus. Het kader is opgesteld door een brede coalitie en sluit aan bij de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD).

Per transitiepad

Per transitiepad kijken we primair naar de afname van de broeikasgasuitstoot en het energieverbruik (plus de bronnen). Aanvullende indicatoren geven inzicht in activiteiten die hieraan bijdragen. We kiezen bewust voor een beperkte, bestuurlijk relevante set indicatoren. Binnen de transitiepaden monitoren we meer gedetailleerd.

Brede Basismonitor

De Brede Basismonitor Noord-Holland (BBM) volgt en presenteert indicatoren over thema's als economie, werk, welzijn, milieu en klimaat. De Klimaatbijlage en de BBM versterken elkaar: deze bijlage maakt keuzes transparant en stuurbaar, de BBM legt de focus op monitoring.

In de BBM scoren de klimaatindicatoren voor energieverbruik, hernieuwbare energie en CO_2-uitstoot (licht) negatief: de gestelde doelen nog niet zijn bereikt. Wel is er een positieve trend bij hernieuwbare energie en de daling van de CO_2-eq-uitstoot.

Transitiepad/onderdeel	Primaire indicatoren	Aanvullend
Klimaat algemeen	· Uitstoot · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie	
Energie-infrastructuur		· X procedures voor netuitbreidingen · X energiehubs zijn gerealiseerd
Duurzame opwek	· Totale hernieuwbare elektriciteitsproductie	· % lokaal eigendom bij energieprojecten
Gebouwde omgeving	· Uitstoot gebouwde omgeving NH · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie gebouwde omgeving NH	· Isolatie koopwoningen (uitfasering E, F, G-labels) · Isolatie huurwoningen · Isolatie utiliteitsbouw · Aansluiting op duurzame warmtebron
Industrie en bedrijven	· Uitstoot Industrie en bedrijven · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie Industrie en bedrijven	· % Energie-efficiëntie datacenters
Mobiliteit	· Uitstoot Mobiliteit · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie Mobiliteit	· Aantal kilometer auto/fiets/trein/bus · % toename elektrische auto’s
Landbouw en landgebruik	· Uitstoot Landbouw en landgebruik · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie Landbouw en landgebruik	· % uitstoot uit veengebied · % kringlooplandbouw
Eigen organisatie	· Uitstoot eigen organisatie · Energieverbruik + % verbruik duurzame energie	· % gebruik secundaire materialen

5. Verantwoordelijkheden

Klimaatverandering tegengaan is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Elke gedeputeerde van de provincie Noord-Holland levert een bijdrage vanuit het eigen beleidsterrein. De uitvoering gebeurt via bestaande programma's en wordt gefinancierd uit reguliere provinciale budgetten, vaak aangevuld met rijksmiddelen.

Programma 2.1 'Bijdragen aan de energietransitie' vormt het kader voor het coördinerende klimaatbeleid. Het is gericht op energie-infrastructuur en de transitiepaden duurzame opwek en gebouwde omgeving.

De coördinerend gedeputeerde Klimaat en Energie stuurt op samenhang, CO_2-reductie, monitoring, rapportage, innovatie en onderzoek. De basis hiervoor is de Noord-Hollandse Klimaataanpak.

De Klimaatbijlage bij de begroting laat zien hoe alle portefeuilles gezamenlijk bijdragen aan de klimaatopgave. Binnen de bestaande middelen en bevoegdheden gebeurt al veel. Tegelijkertijd vraagt het behalen van de doelstellingen om een gezamenlijke inspanning. Veel maatregelen binnen de transitiepaden kunnen alleen samen met partners zoals het Rijk, gemeenten en netbeheerders worden uitgevoerd. Daarom gaat het om inspanningsverplichtingen en niet om resultaatsverplichtingen

Onderwerp	Relevante portefeuilleonderdelen	Verantwoordelijke GS-lid
Klimaat en Energie	Coördinatie Noord-Hollandse Klimaataanpak	A. Gielen
Transitiepaden		
Duurzame opwek	Energietransitie	A. Gielen
Gebouwde omgeving	Energietransitie	A. Gielen
	Bestaande bouw	J.C.J. Beemsterboer
	Nieuwbouw	
Mobiliteit	Mobiliteit	J. Olthof
	(Regionale) Luchtvaart (excl. Schiphol)	J. Olthof
Industrie en bedrijven (incl. datacenters)	Industrie en circulaire economie NZKG	E.A.S. Rommel & A. Gielen (besparing) J. Olthof
	Tata Steel	
Landbouw en Landgebruik	Landbouw	J.C.J. Beemsterboer
	Landgebruik	J.C.J. Beemsterboer
Energie-infrastructuur	Energietransitie	A. Gielen
Eigen organisatie	Verduurzamen eigen organisatie	E.A.S. Rommel & A.Th.H van Dijk
Klimaat en Ruimte	Ruimtelijke ordening	E.A.S. Rommel

6. Maatregelen en activiteiten per transitiepad

De klimaatdoelen in de Noord-Hollandse Klimaataanpak zijn uitgewerkt in transitiepaden: energie-infrastructuur, duurzame opwek, gebouwde omgeving, industrie en bedrijven, landbouw en landgebruik, mobiliteit en de eigen organisatie. Energie-infrastructuur is voor alle paden een randvoorwaarde. Voor de eigen organisatie committeren we ons expliciet aan het behalen van het resultaat.

De Klimaatbijlage bij de begroting geeft een integraal overzicht van wat de provincie doet om de klimaatdoelen te halen en hoe de voortgang per transitiepad verloopt.

Leeswijzer

Een korte uitleg om de tabellen en toelichtingen makkelijker te lezen en te interpreteren

- Elk transitiepad heeft een eigen hoofdstuk met een inleiding waarin onder meer doelen, voortgang, trends en concrete maatregelen staan.
- Per transitiepad is een tabel opgenomen met: de provinciale doelen voor 2030 en de bijbehorende beleidsmaatregelen, gekoppeld aan de provinciale activiteiten en een indicatie van de jaarlijkse inzet van middelen.
- Waar mogelijk is de beoogde reductie van CO_2-eq geschat met behulp van het EnergyTransition-Model (ETM) en bijbehorende indicatoren, gebaseerd op actuele data en prognoses.

Generieke maatregel
Categorieën van interventies die in de hele provincie worden uitgevoerd door gezamenlijke inspanningen van diverse stakeholders

Indicatoren en vermeden CO_2
Elementen die de voortgang en effectiviteit van maatregelen meten en de hoeveelheid CO_2-uitstoot die door gezamenlijke inspanningen in de provincie is vermeden als de maatregel is uitgevoerd.

IN de provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1 en 3.2	Generieke maatregel in de provincie	Operationaliserings-doel 2030	Vermeden CO_2 in 2030	Hoofdstuk programma-begroting	Hoofdactiviteiten van de provincie	Begroting 2027*

Maatschappelijk doel
Het overkoepelende doel dat de hele provincie nastreeft, gericht op het verminderen van CO_2-uitstoot in de regio.

Operationaliseringsdoel
Specifieke, meetbare doelstellingen die in de gehele provincie zijn vastgesteld om de voortgang naar het maatschappelijk doel te evalueren en sturen.

Hoofdactiviteiten
Wijze waarop de provincie zelf haar middelen aanwendt om bij te dragen aan het maatschappelijke doel en operationaliseringsdoel

Budgetten
De geplande uitgaven die de provincie als organisatie nodig heeft voor de uitvoering van haar activiteiten en maatregelen, gericht op het behalen van het maatschappelijke doel en operationaliseringsdoel

!

De Klimaatbijlage is een groeimodel. Dit betekent dat de inhoud gaandeweg meegroeit. In deze versie is – vergeleken met de vorige versie - een verdiepingsslag gemaakt met landbouw en landgebruik en mobiliteit, naast de transitiepaden voor de energiesector. Voor deze onderdelen zijn de doelen en maatregelen uitgewerkt, onder meer door de middelen te koppelen aan het begrotingsonderdeel en waar mogelijk de CO_2-reductie in te schatten. **Voor industrie en bedrijven is dit nog niet op deze manier uitgewerkt.** De komende jaren doen we dit stapsgewijs voor alle transitiepaden. Zo ontstaat een steeds completer en effectiever instrument dat inzicht geeft in de bijdrage aan onze klimaatdoelen.

Klimaatdoelen en acties

Ambitie 2050

In 2050 is Noord-Holland een klimaatneutrale, gezonde en schone provincie, waarin we leven binnen de grenzen van de planeet, met duurzame gebouwen, een rechtvaardige energievoorziening en groene, leefbare steden en dorpen. Industrie, landbouw en mobiliteit zijn vrijwel emissievrij en circulair ingericht, met aandacht voor natuurherstel, biodiversiteit en sociale rechtvaardigheid. **Noord-Holland streeft ernaar om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn: netto nul uitstoot van CO_2-eq**.

Doelen voor 2030

De provincie Noord-Holland streeft naar **55% minder uitstoot van CO_2-eq** in 2030, vergeleken met 1990.

Trends en ontwikkelingen

- De tijdelijke SPUK-regeling CDOKE is vervangen door een decentralisatie-uitkering, en met structureel 10% minder geld.
- De Raad voor het Openbaar Bestuur berekende dat er € 68.000.000,- nodig is voor provinciale capaciteit – landelijk wordt er slechts € 37.300.000,- beschikbaar gesteld.
- Noord-Holland kreeg via de SPUK CDOKE in totaal € 17.300.000,- voor klimaat- en energie-uitvoering. Een vol stroomnet zet alle provinciale opgaven onder druk.

Prognose 2030

Volgens de meest recente prognose wordt een reductie van circa 40% verwacht in 2030, wat resulteert in een uitstoot van 18,9 Mton CO_2-eq in 2030. Om het doel van 55% reductie te behalen in 2030 moet de provincie naar een maximale uitstoot van 14 Mton CO_2-eq. Er is dus nog een gat te dichten van 4,9 Mton CO_2-eq tot 2030. Dit betekent extra inspanningen per transitiepad.

Welke indicatoren gebruiken wij hier onder meer voor?

- Totaal emissies Noord-Holland
- Totaal energieverbruik Noord-Holland

Een greep uit onze maatregelen

- De integrale klimaatbeleidscyclus wordt gemonitord op het bijdragen aan het behalen van de doelstellingen uit de Noord-Hollandse Klimaataanpak.
- Het behalen van de klimaatdoelen wordt ondersteund in de relevante transitiepaden en sectoren, waaronder de glastuinbouw, het energiebesparingsakkoord en de verduurzaming van de eigen organisatie.
- De provincie stimuleert en verbindt dwarsdoorsnijdende thema's op het gebied van klimaat.

Coördinatie en sturing

De overkoepelende coördinatie van het klimaatbeleid is erop gericht doelen, maatregelen en middelen te verbinden, voortgang te monitoren en klimaatdoelen in beleid, uitvoering en besluitvorming te borgen.

Nu is het nog niet altijd mogelijk om maatregelen één-op-één te vergelijken op effectiviteit (zoals CO_2-reductie per euro).

De Klimaatbijlage helpt om gerichter het gesprek te voeren over welke middelen waar het meeste effectief zijn en waar het nodig is om bij te sturen, andere prioriteiten te stellen of andere keuzes te maken.

> Programmabegroting Programmadoel 2 > Klimaat en gezonde leefomgeving en Beleidsdoel 2.1 > Bijdragen aan de energietransitie

IN provincie			ALS provincie	
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie 2026**	**Begroting 2027***
55% reductie in 2030	Effectieve beleidscyclus	2.1	· Doorontwikkeling van het dashboard Klimaat & Energie · Doorontwikkeling Klimaatbijlage bij de begroting · Provinciale Klimaat- en Energieverkenning CO_2-eq 2027 opstellen · pKEV beschikbaar maken voor (pilot)gemeenten	€ 200.000
	Integratie van de klimaardoelen in de transitiepaden	2.1	· Verdere ontwikkeling van de provinciale Klimaat- en Energieverkenning (pKEV) om klimaatmaatregelen uit te werken, nieuwe reductiekansen te verkennen en broeikasgassen af te vangen en op te slaan · Doorontwikkeling van de klimaatmonitor en strategische onderzoeks- en evaluatieagenda · Inventarisatie van belemmerend provinciaal beleid voor klimaatdoelen in 2030	€ 300.000
	De dwarsdoorsnijdende thema's stimuleren	2.1	· TNO-aanbevelingen vertalen naar beleid en inzet provinciale sectoren · Inzet van SPDE op energierechtvaardigheid · Rechtvaardigheid binnen provinciale trajecten borgen · Expertpanel en klimaatburgemeesters betrekken · Uitwerken van een multi-criteria analyse voor klimaatbeleid · Samenwerken met hogescholen en universiteiten · Met andere provincies een gezamenlijke aanpak op koolstofverwijdering	€ 500.000

Door klimaatdoelen te integreren in de P&C-cyclus sturen we in het klimaatbeleid structureel op voortgang. Onze rapportages zijn jaarlijks via de Klimaatbijlage en het dashboard maakt trendanalyse en gerichte bijsturing mogelijk. Daarnaast actualiseren we de prognoses voor 2030 elke twee jaar in de provinciale Klimaat- en Energieverkenningen (pKEV).

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Een greep uit onze maatregelen

- Binnen de klimaatbeleidscyclus wordt de voortgang van de doelen uit de Noord-Hollandse Klimaataanpak gemonitord o.a. door updaten van data, dashboards en de pKEV en wordt dit waar mogelijk op gemeentelijk niveau beschikbaar gesteld.
- De provincie stimuleert en verbindt dwarsdoorsnijdende thema's in klimaat zoals rechtvaardigheid en koolstofverwijdering.

Trends en ontwikkelingen

- De tijdelijke SPUK-regeling CDOKE is vervangen door een decentralisatie-uitkering, met structureel 10% minder geld. Dit vraagt om een scherpe en gerichte inzet op middelen.
- De Raad voor het Openbaar Bestuur berekende dat er € 68.000.000,- nodig is voor provinciale capaciteit – landelijk wordt er slechts € 37.300.000,- beschikbaar gesteld. Dit betekent dat er realistisch moet worden bijgestuurd. De nationale kaders en financiële kaders bepalen de speelruimte, maar niet de ambitie.
- De opgave voor 2030 vraagt om blijvende focus op continuïteit in de uitvoering binnen de bevoegdheden en afhankelijkheden. Daarbij ligt de prioriteit op netcongestie en de programmering in alle transitiepaden.

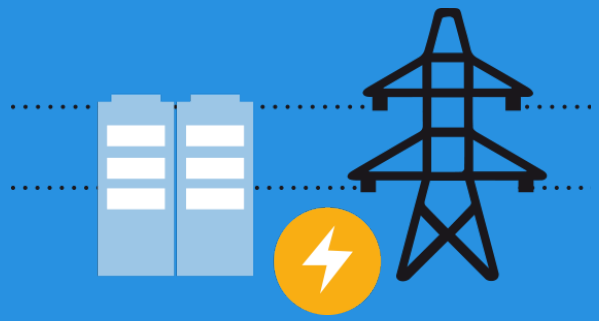
Energie-infrastructuur

Het transitiepad energie-infrastructuur omvat de aanleg, uitbreiding en verduurzaming van infrastructuur voor elektriciteit, warmte, gas en waterstof. De energie-infrastructuur voor mobiliteit, zoals laadinfrastructuur voor vervoer, valt hier niet onder en wordt binnen het transitiepad mobiliteit ontwikkeld.

Randvoorwaarde – De infrastructuur is geen directe bron van CO_2-reductie, maar is sterk randvoorwaardelijk om de doelen in de andere transitiepaden te halen.

Focus – Dankzij een robuust en toekomstbestendig netwerk kunnen woningen, bedrijven en mobiliteit overstappen op schone energie. Het transitiepad is erop gericht om de netcongestie op te lossen, energiehubs te ontwikkelen en een toekomstbestendig energiesysteem te realiseren dat vraag en aanbod betrouwbaar verbindt.

Duurzaam – De energie-infrastructuur in Noord-Holland is in 2050 volledig toegerust op een klimaatneutraal energiesysteem. Alle energiestromen worden duurzaam opgewekt, efficiënt vervoerd en flexibel opgeslagen. Met deze toekomstbestendige infrastructuur komen vraag en aanbod van duurzame energie in balans, ook wanneer deze sterk schommelen.

Voortgang en prognose

De uitbreiding van de energie-infrastructuur houdt de ambities om te verduurzamen in Noord-Holland niet bij. De vraag naar en aanbod van duurzame energie is groter dan de infrastructuur kan voorzien. Met netcongestie tot gevolg. Netcongestie zet de verduurzaming, economische ontwikkeling en woningbouw onder druk.

Trends en ontwikkelingen

- Snellere ruimtelijke procedures zijn nodig voor netuitbreidingen.
- Het sneller vinden van geschikte locaties voor netuitbreidingen zijn nodig om te kunnen versnellen.
- De AmvB bij de Energiewet is cruciaal om te kunnen sturen en vraag en aanbod van energie bij elkaar te kunnen brengen.
- TenneT en Liander kunnen de groeiende vraag naar en aanbod van energie niet bijhouden met de netuitbreidingen.
- Goede data en samenwerking zijn nodig om netcongestie aan te pakken, en om energiehubs en waterstofinfrastructuur versneld te realiseren.

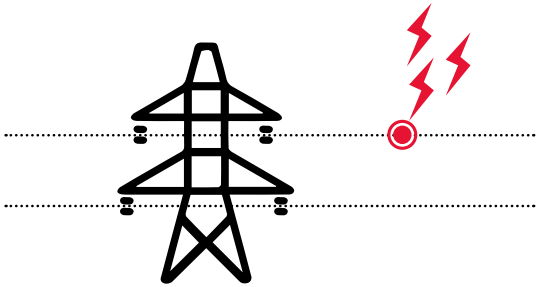
2050
klimaatneutraal

Ambitie 2050

In 2050 is een betrouwbaar en duurzaam energiesysteem nodig dat bijdraagt aan het behalen van de klimaatdoelstellingen in Noord-Holland

Doelen voor 2030

Noord-Holland streeft naar een geïntegreerd, hybride energiesysteem waarin elektriciteit, warmte, waterstof, groen gas en overige duurzame brandstoffen elkaar aanvullen en deels kunnen vervangen.

IN provincie				ALS provincie	
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten 2026 van de provincie**	**Begroting 2027***
Een geïntegreerd, hybride energiesysteem waarin elektriciteit, warmte, waterstof, groen gas en overige duurzame brandstoffen elkaar aanvullen en deels kunnen vervangen	(Sneller) bouwen van nieuwe energie-infrastructuur	Procedures voor netuitbreidingen zijn samen met netbeheerders en gemeenten goed georganiseerd	2.1	· Versnelling geplande energie-infrastructuur in investeringsplannen van TenneT en Liander · Afspraken Rijk en gemeenten over bevoegd gezag van de aanleg van energie-infrastructuur (A9 Zuid, regionale waterstofinfra) · Gemeenten ondersteunen bij ruimtelijke procedures voor energie-infrastructuur en onderstations · Versnelling vergunningsprocedures door overnemen bevoegd gezag en grondbeleid	€1.900.000
	Samenwerken aan het energiesysteem van de toekomst	Een integrale visie op een hybride regionaal energiesysteem is ontwikkeld		· Grootschalige warmtenetten en energieopslag onderzoeken en stimuleren (zoals batterijen), inclusief beleidsontwikkeling · Regionale energieschetsen maken en lokale energyhubs en slimme netoplossingen ondersteunen · Energiebeleid verankeren in de Omgevingsvisie en datatools verder ontwikkelen, zoals de pMIEK-tool	€1.700.000
	Bestaande net efficiënter benutten	30 energiehubs zijn gerealiseerd		· Slimme netoplossingen sneller opschalen door kennisontwikkeling en kennisdeling · Subsidieregeling voor het verkrijgen van inzicht in energieverbruik · Verkennen ondersteuning kleine MKB'ers die vanaf 1 juli geen aansluiting meer krijgen · Energiehubs stimuleren	€1.000.000
	Aanlanding wind op zee ondersteunen	Aanlanding van 2,1 GW wind op zee bij Wijk aan Zee is gerealiseerd		· Het Rijksprogramma Verbindingen Aanlanding Wind op Zee (VAWOZ) 2031 – 2040 is opgesteld en wordt vastgesteld door de ministerraad	-
	Waterstof-infrastructuur aanleggen	NZKG en Den Helder zijn aangehaakt op het nationale waterstofnetwerk		· Investeren in regionale waterstofinfrastructuur / Aansluiten focusgebieden op landelijk waterstofnetwerk · Bijdragen aan de realisatie van elektrolysecapaciteit in de Amsterdamse haven · Ontwikkeling Clean Energy Hubs met tanklocaties voor zwaar transport op waterstof · Voorbereiden vergunningskaders voor veilige opslag, productie en toepassing van waterstof(-dragers) · De subsidieregeling voor duurzame waterstofprojecten is in 2025 opengesteld en staat tot oktober 2026 open · Ondersteunen van pilots en demonstratieprojecten · Versterken van H2-hub Noord-Holland voor kennisdeling en samenwerking · Internationale lobby en samenwerking gericht op Europese wetgeving en grensoverschrijdende infrastructuur	€350.000

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Duurzame opwek

Het transitiepad duurzame opwek omvat de grootschalige productie van hernieuwbare energie uit bronnen als zon, wind, aardwarmte en (duurzame) biomassa, in samenhang met energie-infrastructuur, opslag en gebruik binnen het bredere energiesysteem.

Cruciaal – De opwek van hernieuwbare energie vormt de kern van het toekomstige energiesysteem en is cruciaal om de klimaatdoelen in alle sectoren te behalen. Wel staat het doel van 6,3TWh in 2030 onder druk. Zonder versnelling wordt hoogstens driekwart van het doel behaald.

Focus – De provincie werkt aan een forse opschaling van hernieuwbare energiebronnen als zon en wind, in balans met beschikbare ruimte, natuur en netcapaciteit. Dit doen we in nauwe samenhang met energie-infrastructuur, opslag en flexibiliteit in vraag en aanbod. De focus ligt op maatregelen met relatief veel potentie binnen bestaand ruimtebeslag: zoals windprojecten versnellen, grote daken en eigen gronden benutten, innovaties in opwek toepassen zoals Agri-PV. Daarnaast stimuleren we lokale initiatieven en beter gebruik van bestaande netcapaciteit en combinaties van opwek met opslag en slimme energiesystemen (zoals energiehubs). Zo dragen we bij aan een schone, betaalbare en betrouwbare energievoorziening voor inwoners, bedrijven en toekomstige generaties.

Uitstootvrij – In 2050 is de energievoorziening in Noord-Holland volledig CO_2-neutraal. Al in 2035 is de elektriciteitsproductie uitstootvrij, aangedreven door een robuuste mix van zonne- en windenergie, aangevuld met opslag, conversie (zoals waterstof) en andere duurzame technologieën.

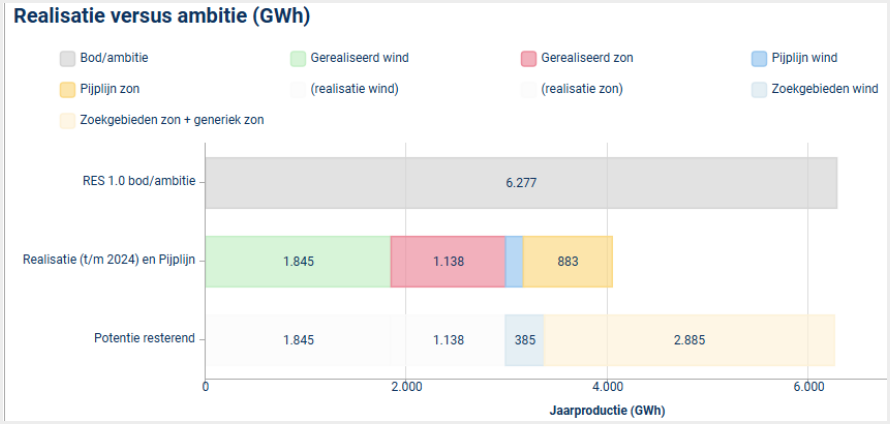

Doelen voor 2030

Voor 2030 is het doel om in totaal 6,3 TWh duurzame energie op te wekken: 3,6 TWh in Noord-Holland Noord en 2,7 TWh in Noord-Holland Zuid.

Voortgang en prognose

Het doel van 6,3 TWh in 2030 staat onder druk; zonder versnelling, met name bij windenergie, wordt hoogstens driekwart van het doel gehaald. 2050 als moment van behalen van de doelen blijft haalbaar bij tijdige structurele keuzes. Stimulering van lokale initiatieven, investeringen in innovatieve technieken, zoals Agri-PV, en het daadwerkelijk ontwikkelen van de herijkte RES-zoekgebieden zijn cruciaal om het opwekkingspotentieel te versterken.

Trends en ontwikkelingen

- Toenemende druk op energie-infrastructuur door groei hernieuwbare energie.
- Netcongestie belemmert de realisatie van duurzame opwek en vraagt om slimme oplossingen zoals opslag, vraagsturing en energiehubs.
- Urgentie neemt toe voor waterstofinfrastructuur en energiehubs.
- Focus op maatregelen met relatief veel potentie binnen bestaand ruimtebeslag.
- De provincie heeft gewerkt aan een escalatieproces om partners aan hun bod te houden en uitvoering te versnellen.
- De provinciale handelingsruimte wordt in belangrijke mate bepaald door het Rijk.
- De uitvoerbaarheid hangt daarbij sterk af van netcapaciteit, ruimtelijke inpassing en bestuurlijke samenwerking.
- Toenemende noodzaak tot integrale afstemming tussen opwek, opslag, infrastructuur en energiegebruik.

Ambitie 2050

In 2050 is de energievoorziening (bijna) volledig duurzaam en CO_2-neutraal. Het energiesysteem is robuust, weerbaar en betaalbaar en draait volledig op duurzaam opgewekte energie, met een mix van zonne- en windenergie en andere technologieën. Het systeem is ingericht op opwekking, gebruik, transport en opslag van energie, waarbij vraag en aanbod flexibel op elkaar worden afgestemd.

De energievoorziening is rechtvaardig, met een eerlijke verdeling van lasten en lusten tussen arm en rijk, bedrijven en burgers, stad en platteland, en tussen huidige en toekomstige generaties.

IN provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Vermeden CO_2-eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten 2026 van de provincie**	**Begroting 2027***
6,3 TWh, waarvan 3,6 TWh in Noord-Holland Noord en 2,7 TWh in Noord-Holland Zuid	Zonne-energie op land (incl. parkeerplaatsen, geluidschermen)	NHZ 1005 GWh extra (672 hectare) NHN 456 GWh extra (453 hectare)	0,75 Mton	2.1	· UVR Agri-PV Regeling. Agri-Pv is een nieuwe vorm van meervoudig ruimtegebruik. Om agrariërs hiermee ervaring op te laten doen zijn we pilotprojecten gestart · De provincie stimuleert meervoudig ruimtegebruik via een subsidieregeling voor de ontwkkeling van o.a. solar carports · De provincie stimuleert via bovenstaande subsidieregeling en onderzoek ook het gebruik van circulaire zonnepanelen	€1.000.000
	Zonne-energie op dak	NHZ 1043 GWh extra (899 hectare) NHN 716 GWh extra (617 hectare)	0,90 Mton		· Nog lang niet alle geschikte daken zijn voorzien van zonnepanelen. De provincie wil erop inzetten om zo veel mogelijk daken van zonnepanelen te voorzien. We zetten daarom in op een subsdie voor de ontwikkeling van grote zonnedaken op bedrijventerreinen	€300.000
	Windenergie	NHZ 260 GWh extra (13 windturbines) NHN 120 GWh extra (13 windturbines)	0,15 Mton		· De provincie is bevoegd gezag voor windturbineprojecten boven de 15 MW. Voor windturbineprojecten moeten sinds de invoering van de Omgevingswet projectbesluiten worden verleend. Er is een aantal projectbesluiten in voorbereiding · Repoweren van windturbines is onder bepaalde voorwaarden mogelijk, maar beperkt uitvoerbaar we onderzoeken of de voorwaarden verruimd kunnen worden	€500.000
	Uitvoer van de Regionale Energie Strategieën	-	Niet uit te drukken in CO_2		· Voor de ondersteuningsregeling bij uitvoering RES: De provincie ondersteunt gemeenten, waterschappen en initiatiefnemers bij de verdere uitwerking van RES-zoekgebieden via verschillende ondersteuningsregelingen gericht op onder meer haalbaarheidsstudies, ruimtelijke inpassing, participatieprocessen en tijdelijke projectcapaciteit · 2027 ligt de focus op de uitvoering van de RES-afspraken, in samenhang met de Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda Energiesysteem (ISA). De provincie werkt samen met partners aan het realiseren van projecten, het oplossen van knelpunten en het versterken van de samenhang tussen opwek en energie-infrastructuur	€1.800.000
	Draagvlak	Stimuleren 50% lokaal eigendom bij energieprojecten	Narratief		· Voor het stimuleren van 50% lokaal eigendom ondersteunt de provincie lokale initiatieven voor duurzaamheid en energie van burgercollectieven met een financiële ondersteuningsregeling · De provincie Noord-Holland draagt bij aan het landelijke Ontwikkelfonds voor energiecooperaties en ondersteunt daarmee lokaal eigendom door energiecoöperaties financieel te helpen bij de ontwikkeling van grootschalige wind- en zonneprojecten, met als uitgangspunt dat zij minimaal 50% eigenaar worden van het project. Dit is een revolverend fonds	€500.000
	Opwek Energie op Rijksgronden (OER)	NHZ 145 GWh extra (92 hectare) NHN 18 GWh extra (11 hectare)	0,05 Mton		· Alle rijkswegen in Noord-Holland zijn aangemeld voor het OER. De OER-projecten bevinden zich in verschillende fasen van uitvoering. Onderzocht wordt of ook provinciale wegen in het OER-traject ingebracht kunnen worden. Een proef is gestart bij de N307	€500.000

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Gebouwde omgeving

Het transitiepad gebouwde omgeving omvat de verduurzaming van woningen, kantoren en maatschappelijk vastgoed.

Cruciaal – De doelen voor 2030 worden met het huidige beleid niet gehaald. De realistische reductie ligt rond 40%. De resterende 0,4 Mton CO_2-eq vereist forse versnelling in isolatie en verduurzaming van de warmtevoorziening.

Focus – De focus bij het verduurzamen van de gebouwde omgeving ligt op isolatie, energiebesparing en gebouwen aardgasvrij maken door alternatieve warmtebronnen zoals warmtepompen, warmtenetten. Dit doen we door gemeenten, bedrijven en particulieren te stimuleren via het Servicepunt Duurzame Energie, het Energiebesparingsakkoord en diverse regelingen voor isolatie en elektrische warmtepompen. De provincie ziet via gemeenten toe op de energiebesparingsplichten van bedrijven. Ook brengt de provincie kansen over nieuwe warmtebronnen, zoals geothermie en restwarmte uit datacenters, in beeld via de Warmteviewer.

Klimaatneutraal – De provincie, een mix van landelijke en dichte stedelijke gebieden, is in 2050 volledig klimaatneutraal, met volledig uitstootvrije gebouwde omgevingen met een CO_2-arme vastgoedportefeuille. In de steden en de landelijke gebieden wordt er uitsluitend uitstootvrij gebouwd en met betaalbare, duurzame warmte worden huizen en kantoren en andere utiliteiten verwarmd.

Trends en ontwikkelingen

- Wegens netcongestie is er beperkte ruimte voor elektrificatie en warmtepompen.
- Toename gebruik warmtepompen en focus op isolatie en warmtenetten dankzij stimulerende regelingen.
- Samenwerking met gemeenten essentieel om warmtetransitie te versnellen en projecten van de grond te krijgen. Gemeenten kampen met beperkte capaciteit en het ontbreekt hen aan de benodigde kennis/middelen/aandacht voor vlotte implementatie van warmtenetten
- Afhankelijk van politiek draagvlak binnen GS/PS en voldoende gemeenten die aansluiten bij het warmtebedrijf.
- Juridische spanning tussen isolatie en soortenbescherming.
- Inconsistent en onduidelijk Rijksbeleid, bijvoorbeeld een duidelijk omschrijving van een klimaatneutrale gebouwde omgeving ontbreekt.

Ambitie 2050

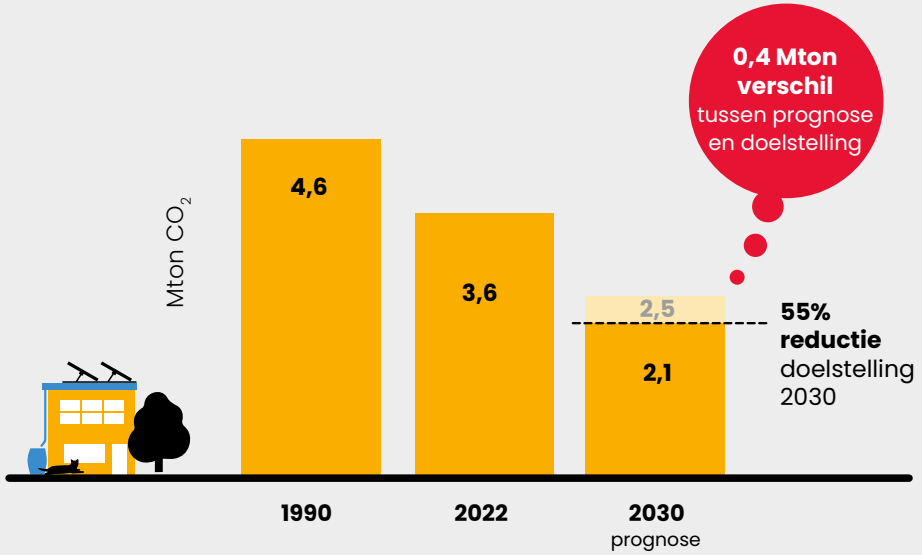
De provincie, een mix van landelijke- en dichte stedelijke gebieden, is in 2050 volledig klimaatneutraal, met volledig uitstootvrije gebouwde omgevingen met een CO_2-arme vastgoedportefeuille. In de steden en de landelijke gebieden wordt er uitsluitend uitstootvrij gebouwd en met betaalbare, duurzame warmte worden huizen en kantoren en andere utiliteiten verwarmd.

Doelen voor 2030

De gebouwde omgeving veroorzaakt in Noord-Holland circa 3,6 Mton CO_2-eq (2022) aan uitstoot. Met het huidige beleid wordt verwacht dat de gebouwde omgeving in Noord-Holland 2,5 Mton CO_2-eq uitstoot in 2030. Om in dit transitiepad dezelfde 55% reductie op uitstoot te bereiken, mag deze maximaal 2,1 Mton CO_2-eq zijn. Dit betekent een extra reductie van 0,4 Mton CO_2-eq.

Voortgang en prognose

De gebouwde omgeving veroorzaakt in Noord-Holland circa 3,6 Mton CO_2-eq (2022) aan uitstoot. Met het huidige beleid wordt verwacht dat de gebouwde omgeving in Noord-Holland 2,5 Mton CO_2-eq uitstoot in 2030. Om in dit transitiepad 55% reductie op uitstoot te bereiken, mag deze maximaal 2,1 Mton CO_2-eq zijn. Dit betekent een extra reductie van 0,4 Mton CO_2-eq.

IN provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1 en 3.2	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Vermeden CO_2-eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten 2026 van de provincie**	**Begroting 2027***
Uitstoot van CO_2-eq terugbrengen tot maximaal 3,7 Mton CO_2-eq	Samenwerking en ondersteuning warmtetransitie in NH	Geen	-	2.1	· Servicepunt Duurzame Energie ondersteunt gemeenten bij versnellen warmtetransitie door kennisontwikkeling en advisering · Gemeenten ondersteunen bij de aanleg van warmtenetten (bronzijde, transport en afnamezijde) met regionaal warmtebedrijf	€3.100.000
	Provinciale invulling en rol t.a.v. effectieve uitvoering transitievisie warmte	Aansluiting van 172.000 bestaande woningen op een (hybride) warmtepomp Aansluiting 86.000 woningequivalenten op een warmtenet	0,1 - 0,3 Mton		· Aansluitingen op warmtenetten sneller realiseren · Snellere groei individuele warmtepompen (t.o.v. cv-ketels) · Uitrol en verduurzaming van de warmtenetten versnellen · Energieloketten	€600.000
	Duurzame opwek/ warmtebronnen.	Geen	-		· Onder meer data verzamelen van duurzame warmtebronnen zoals geothermie en datathermie (restwarmte uit datacenters). Dit onder de aandacht brengen en actief promoten via de warmteviewer · Met subsidie aanvullend onderzoek naar de potentie van geothermie ondersteunen · Toetsen en adviseren warmtekavels en onderzoek naar potentie van warmtebronnen · Inzet op verduurzaming warmtebronnen Diemercentrale	€300.000
	Isolatie woningbouw en gebouwen	Isolatie van 226.000 koopwoningen (uitfasering van E-, F- en G-labels) 128.000 sociale huurwoningen, 72.000 particuliere huurwoningen en utiliteitsbouw (label C verplichting kantoren (> 100 m²) per 1 januari, 10.600 utiliteit in 2027 naar label C en 10.600 utiliteit in 2030 naar label C)	0,1 - 0,5 Mton		· Subsidieprogramma energiebesparing woningen · Ontwikkelen pilot contigentenaanpak · Stimuleren natuurinclusief isoleren · Provinciale inzet Inzet verduurzaming van het mkb ·	€400.000
	Energiebesparings-akkoord	Nader te bepalen	-		· Samen met gemeenten en Omgevingsdiensten wordt er ingezet op energiebesparing bij bedrijven	€1.200.000

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Industrie & Bedrijven

Het transitiepad Industrie & Bedrijven omvat de verduurzaming van industriële productieprocessen en bedrijventerreinen.

Focus – De provincie stimuleert innovatieve technieken om de industrie te verduurzamen: CO_2-afvang en -opslag (CCS) en waterstofproductie via elektrolyse. Daarnaast ziet ze toe op de naleving van de energiebesparingsplicht bij bedrijven. Hier ligt 4,18 Mton CO_2-eq aan potentiële besparing. Met grote industriële uitstoters zoals Tata Steel maakt de provincie specifieke klimaatafspraken. Ook heeft bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam maatwerkafspraken gemaakt met sleutelbedrijven als het Afval Energie Bedrijf in Amsterdam (AEB). Veel van de gemaakte afspraken met bedrijven zullen pas na 2030 hun volledige effect hebben. Daarnaast zorgen netcongestie, stikstofregels en ontbrekende cruciale infrastructuur voor vertraging. Het is daarom realistischer om dit transitiepad voorbij 2030 te trekken.

Klimaatneutraal en circulair – Industrie en bedrijven zijn in 2050 klimaatneutraal (netto nul CO_2-uitstoot) en dragen bij aan een volledig circulaire economie. Onder meer door zuinig energiegebruik, hergebruik van grondstoffen en groene waterstof in plaats van fossiele brandstoffen. Ook hebben de industrie en bedrijven fors minder negatieve impact op de leefomgeving. De provinciale warmtevoorziening komt deels van industriële restwarmte. Een flexibele vraag naar elektriciteit helpt vraag en aanbod van hernieuwbare elektriciteit op het net in balans te houden. Kritieke industriële functies kunnen de gevolgen van klimaatverandering aan. En het zoetwaterverbruik is tot een minimum beperkt.

Trends en ontwikkelingen

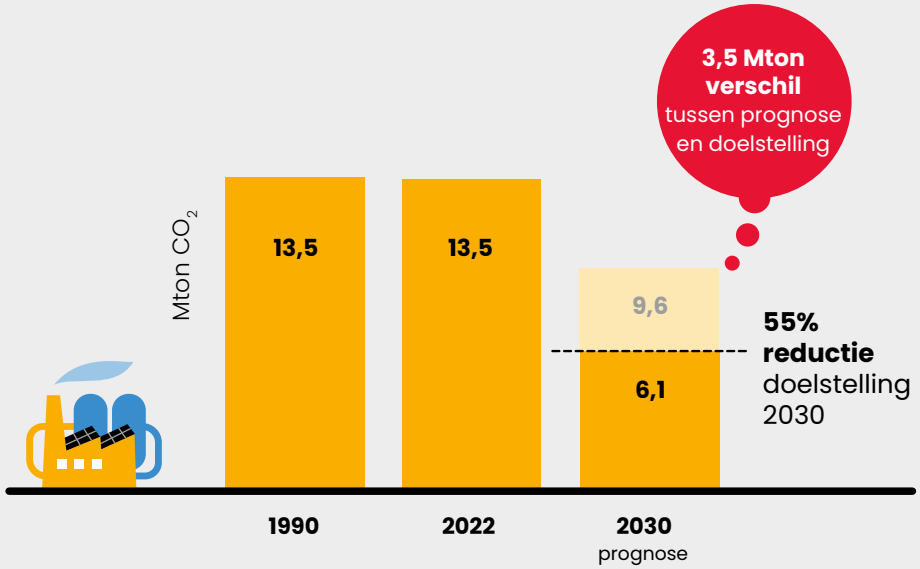
- Netcongestie remt elektrificatie en vertraagt investeringen in verduurzaming van de industrie. Partijen wachten op elkaar met investeringen.
- Toenemende focus op circulariteit, maar barrières zoals lage vraag en verouderde wetgeving belemmeren opschaling.
- Belang van maatwerkafspraken met sleutelbedrijven zoals Tata Steel en AEB voor CO_2-reductie.
- Nieuwe technologieën zoals CCS en elektrolyse vragen om stevige financiële ondersteuning en beleid (Rijksoverheid). Ook ontbreekt cruciale infrastructuur.
- Toezicht en handhaving onder druk, door gebrek aan capaciteit bij omgevingsdiensten.

Ambitie 2050

Industrie en bedrijven zijn in 2050 klimaatneutraal (netto nul CO_2-uitstoot) en dragen bij aan een volledig circulaire economie. Onder meer door zuinig energiegebruik, hergebruik van grondstoffen en groene waterstof in plaats van fossiele brandstoffen. Ook hebben de industrie en bedrijven fors minder negatieve impact op de leefomgeving. De provinciale warmtevoorziening komt deels van industriële restwarmte. Een flexibele vraag naar elektriciteit helpt vraag en aanbod van hernieuwbare elektriciteit op het net in balans te houden. Kritieke industriële functies kunnen de gevolgen van klimaatverandering aan. En het zoetwaterverbruik is tot een minimum beperkt.

Voortgang en prognose

In 2022 was de uitstoot van de industrie en bedrijven 13,5 Mton CO_2-eq. De prognose voor 2030 verwacht een reductie naar 9,6 Mton CO_2-eq, een vermindering van ongeveer 29%. Maatregelen voor industrie en bedrijven zijn vooral indirecte maatregelen. Bovendien zullen veel gemaakte afspraken met bedrijven pas na 2030 hun volledige effect hebben. De volledige impact hiervan is op de langere termijn (na 2030) zichtbaar.

Doelen voor 2030

Tegen 2030 moet de CO_2-uitstoot in Noord-Holland met 55% zijn verminderd. Dit betekent dat de uitstoot maximaal 6,1 Mton CO_2-eq mag bedragen, terwijl de huidige prognose (inclusief Tata Steel) op 9,6 Mton ligt. Dit creëert een aanvullende reductieopgave van 3,5 Mton voor 2030.

IN provincie			ALS provincie	
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Vermeden CO2eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**
CO_2-uitstoot terugbrengen tot maximaal 6,7 Mton CO_2-eq	Verduurzamen Industrie	6,8 Mton CO_2-eq reductie voor NZKG en 40% CO_2-reductie voor CES6	2.1	· DIVIT · CO_2-afvang AEB · Inzet elektrolyser · Gebruik restwarmte, waterstof en elektrificatie · Onderzoeken knelpunten verspreide industrie
	Verduurzamen bedrijventerreinen	In de Uitvoerings-agenda Duurzame en Circulaire Economie staat hoe we bedrij-venterreinen helpen verduurzamen, met nadruk op de ener-gietransitie	6.1	· De subsidie Toekomstbestendige Bedrijventerreinen ondersteunt gemeenten bij de realisatie van fysieke maat-regelen ten behoeve van de verduurzaming van bedrijventerreinen · Subsidie OTW stimuleert onderzoek, procesbegeleiding en samenwerking voor verduurzaming van werklocaties · Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen (PVB) zet 'aanjagers' in die samenwerking stimuleren en be-drijven begeleiden bij energiemaatregelen. Looptijd van het programma wordt verlengd van medio 2027 naar medio 2028 (zonder extra financiële middelen) · Ondersteuning via kennisbijeenkomsten en hulp bij subsidieaanvragen · Het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming MKB (OMKB) heeft als doel om tot mei 2028 1130 ondernemers te helpen bij het verduurzamen van hun bedrijfspand of -proces
	Stimuleren circu-laire economie	De transitie naar een circulaire econo-mie draagt bij aan CO_2-reductie door grondstofgebruik te beperken	6.1	· Stimuleren circulair bouwen: uitvoering van de Circulaire Deal Secundaire Bouwmaterialen in Noord-Holland Noord en de MRA · Stimulering circulariteit MKB: uitvoering van 2 programma's (Circulaire Routekaart en Ketenincubator) gericht op ondersteuning van MKB bij ontwikkelen van circulaire producten en innovaties · Aanpak Biobased Bouwen: stimuleren van vraag naar biobased materialen · Circulaire grondstoffenstrategie NZKG: in samenwerking met het programmabureau NZKG is een strategie opgesteld om het grondstofgebruik te verminderen. In 2026 wordt een uitvoeringsagenda voor de strategie opgesteld
	Energiebesparing	4,18 Mton CO_2-eq besparing	2.2	· Het Energiebesparingsakkoord versterkt tijdelijk het toezicht op bedrijven, onder zowel gemeentelijk als pro-vinciaal bevoegd gezag, op de energiebesparings- en informatieplicht, en biedt ondersteuning via energiescans en dataloggers (zie Gebouwde Omgeving) · Bijna 70% van de gecontroleerde bedrijven voldoet inmiddels aan de wettelijke verplichtingen, boven het lande-lijk gemiddelde · Omgevingsdiensten stellen dan een plan op om uiterlijk in 2030 nagenoeg volledige naleving te bereiken. · Van de 112 provinciale bedrijven zijn 46 rapportages ingediend, goed voor 4,18 Mton CO_2-besparing
	Groenstaal Tata	5,4 Mton CO_2-eq reductie	2.2	· Voor het project HeraCless-Groen Staal (onderdeel CES NZKG, zie ook hierboven) zijn wij bevoegd gezag en faciliteren we een zorgvuldige en versnelde vergunningprocedure · Volgens de planning stellen GS in 2027 het benodigde projectbesluit op en stelt de Omgevingsdienst NZKG namens provincie de eerste vergunningen op. Deze worden in ontwerp ter inzage gelegd voor eenieder om zienswijzen in te dienen. De zienswijzen worden betrokken voor de definitieve besluitvorming · Conform Joint Letter of Intent van september 2025 (en brief aan PS erover) is de CO_2-reductie niet 5 Mton maar 5,4. En deze loopt verder op tot 7,2 Mton in 2037
	Datacenterstra-tegie	Geen	6.1	· Datacenters >500 kW moeten energiebesparingsmaatregelen onderzoeken en rapporteren. Toezicht hierop ligt bij de Omgevingsdienst via de meerjarenafspraken energie-efficiëntie · Er is op dit moment geen nieuwe groei mogelijk van datacenters in de bestaande clusters. Onder strenge voorwaarden is solitaire datacenterontwikkeling mogelijk buiten de bestaande clusters. De toename van AI en rekenkracht kan leiden tot extra CO_2

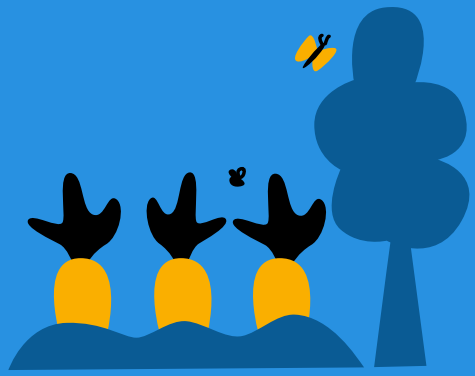
* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Landbouw & landgebruik

Het transitiepad Landbouw & Landgebruik omvat alle activiteiten in landbouw, veehouderij en landgebruik voor bijvoorbeeld natuur, bos en veenweiden.

Kansen – Deze sector is verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de landelijke broeikasgasuitstoot (zoals methaan en lachgas). maar biedt ook kansen voor CO_2-opslag (bijvoorbeeld via bodembeheer, bosaanplant en veenherstel).

Circulair en productief – In 2050 levert de landbouw in Noord-Holland gezond voedsel met respect voor klimaat, natuur en landschap. Het systeem van landbouw en landgebruik is klimaatneutraal. Boeren werken circulair, natuurvriendelijk en toekomstgericht, met zorg voor bodemkwaliteit, waterbeheer en biodiversiteit. Het landelijk gebied is productief, leefbaar en veerkrachtig – een groene long voor de provincie en een belangrijke schakel in de klimaatopgave.

Trends en ontwikkelingen

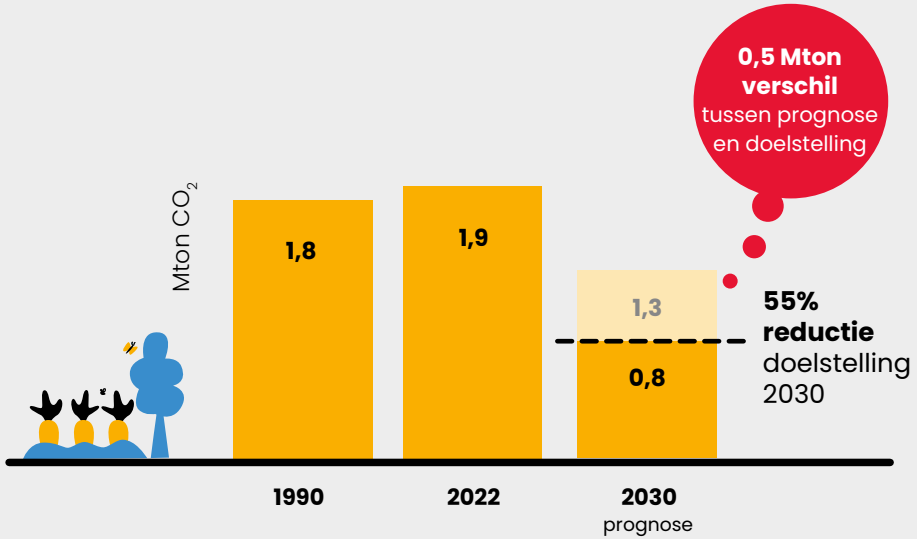
- Gebrekkige datatoegang en monitoring belemmeren sturing op CO_2-reductie in glastuinbouw.
- Onzekerheid over nationale veehouderij- en mestregelgeving
- Financieringstekort voor wettelijke doelen landelijk gebied, ondanks brandbrief aan het Rijk.
- Toenemende aandacht voor kringlooplandbouw en agroforestry, maar uitvoering stuit op ruimte- en financieringsproblemen.
- Onzekerheid over het nieuwe landbouwbudget vanaf 2028 (GLB).
- Ruimtelijke beperkingen en trage vergunningprocedures voor warmtenetten, mestverwerking en bosaanplant.
- Verkenning en herprioritering binnen bossenstrategie, met focus op revitalisering en koppelkansen in de ruimte.
- Uitvoeringscapaciteit bij gemeenten en agrarische ondernemers is beperkt.
- (Collectieve) mestverwerking biedt kansen maar ruimtelijke inpassing is nog niet uitgewerkt.
- Onderzoeken naar de effecten van lopend beleid en verkenning behoefte aanvullende maatregelen.

Doelen voor 2030

Tegen 2030 streeft Noord-Holland ernaar de landbouwsector en het landgebruik aanzienlijk te verduurzamen. Dit omvat een jaarlijkse reductie van 0,35 Mton CO_2-eq voor de glastuinbouw en een totale reductie van 0,3 Mton CO_2-eq voor de bredere landbouwsector. Daarnaast hebben we volledige kringlooplandbouw in 2040 als doelstelling. Voor landgebruik streeft de provincie naar een reductie van 0,09 Mton CO_2-eq uit veenweidegebieden en een koolstofopslag van 0,049 Mton CO_2-eq in minerale landbouwbodems.

Voortgang en prognose

In 2022 was de uitstoot van landbouw en landgebruik 1,9 Mton CO_2-eq. De prognose voor 2030 voorziet een reductie naar 1,3 Mton CO_2-eq, wat een vermindering van ongeveer 32% betekent. Om de 55% reductiedoelstelling te behalen, moet de uitstoot verder dalen naar 0,8 Mton CO_2-eq, wat inhoudt dat er nog een extra reductie van 0,5 Mton CO_2-eq nodig is.

Ambitie 2050

In 2050 moet het systeem van landbouw en landgebruik netto klimaatneutraal zijn. Dit houdt in dat de landbouwsector en landgebruik geen netto broeikasgassen meer produceren, dankzij duurzame landbouwmethoden, verbeterd bodemgebruik en toegenomen koolstofvastlegging.

> Programmabegroting Beleidsdoel: 5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur, Beleidsdoel: 5.2 Beheren van natuur, Beleidsdoel: 5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen, Beleidsdoel: 5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water, Beleidsdoel: 5.5 Regisseren Provinciaal Programma Landelijk Gebied en Beleidsdoel: 5.6 Versterken kansrijke landbouw

IN provincie			ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Vermeden CO_2eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**	**Begroting 2027***
Landbouw: 0,35 Mton CO2-eq reductie voor glastuinbouw; 0,3 Mton CO2-eq reductie in de bredere landbouw. Landgebruik: 0,09 Mton CO2-eq reductie in veen-weidegebieden; 0,053 Mton CO2-eq koolstofop-slag in minerale land-bouwbodems.	Verduurzamen glastuinbouw	0,35 Mton CO_2-eq	5.6	· Uitrol van geothermie · Gebiedsgerichte energiecoöperaties en warmtenetten · Ruimtelijke clustering en verduurzaming van glastuinbouwbedrijven · Actieve rol in Netwerken Greenports	€150.000 €100.000
	Verduurzamen landbouw	0,3 Mton CO_2-eq	5.6	· Pilots (KPI-Kringlooplandbouw en REMAS) · Voedselvisie · LandbouwPortaal & Ondernemerscoaches · GLB:NSP · Versnellingsproject de Ronde Hoep	€75.000 €275.000 €129.512
	Verduurzamen veenweide	0,09 Mton CO_2-eq	5.1 & 5.3	· Gebiedsgerichte verhoging grondwaterpeil · Subsidiëring van innovatieve drainagesystemen · Regionale Veenweide Strategie · Natte Teelten · Jump, Base programma's	€100.000 €100.000 €150.000 €312.000
	Melkveehouderij	Mton CO_2-eq : N.T.B. 30% van drijfmest bewerkt 15% reductie veestapel	5.6	· FieldLab Groene Hart en andere experimenteerlocaties · ActiePlanMest · Stimulering van mestbewerking middels kwartermaker mest en aan-passing van de omgevingsverordening · Extensivering via NNN-realisatie en stikstofaanpak · Onderzoek Effecten Lopend Beleid · Handreiking Mestverwerking	€900.000 €125.000 €100.000
	Innovatie & Onderzoek	Geen	5.6	· Aeres Hogeschool samenwerking · Experimenteerlocaties (Assendelft) · Pilot KringloopLandbouw · VIP-NL samenwerking	€30.000 €500.000 €75.000 €500.000
	Koolstof-Opslag	0,053 Mton CO_2-eq Vergroten Bosareaal 10%	2.1	· Stimulering koolstof-opslag in minerale landbouwbodems · Pilot Koolstofvastlegging op Veen · Pilot Bokashi Waterland	 €10.000 €30.000
	Bossenstrategie	Landelijke doelstellingen	5.1	· Stimuleren Agroforestry · Compensatie SubsidieRegeling · Stimuleren groenstroken · Duurzaam Bosbeheer · Biobased Bouwmateriaal gebruik stimuleren	

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Mobiliteit

Het transitiepad Mobiliteit omvat het verduurzamen van vervoer van mensen en goederen.

Focus - Het transitiepad is erop gericht om duurzame modaliteiten (zoals OV, fietsen en elektrisch rijden) en logistieke efficiëntie te bevorderen, en fossiele brandstoffen in de transportsector terug te dringen. Daarbij is het besef van belang dat er grenzen zijn aan wat de provincie wel en niet kan doen. De provincie kan aanvullende inspanningen leveren om de klimaatdoelen te realiseren, maar deze inzet is begrensd. Daar waar andere partijen primair verantwoordelijk zijn, wordt van hen verwacht dat zij verantwoordelijkheid volledig nemen en hun bijdrage leveren aan het behalen van de klimaatdoelen.

Schoon en toegankelijk - In 2050 is mobiliteit in Noord-Holland schoon, efficiënt en voor iedereen toegankelijk. Vervoer stoot dan geen CO_2 of andere broeikasgassen meer uit, met uitzondering van zee- en luchtvaart. In stedelijke gebieden ligt de nadruk op lopen, fietsen en openbaar vervoer. In het landelijk gebied gaat het om een slimme mix van auto, fiets en ov. Tussen steden zorgen trein, bus en auto met hoge bezettingsgraad voor verbinding. Zo benutten we ruimte, energie en grondstoffen optimaal en verbeteren we de bereikbaarheid.

De opgave in Mobiliteit is aanzienlijk. Vooral omdat publieke en private actoren wederzijds sterk afhankelijk zijn. De provincie richt zich vooral op coördinatie en samenwerking, vanuit een sturende en ondersteunende rol. We sturen op maatregelen die CO2-reductie realiseren. We realiseren randvoorwaarden voor de mobiliteitstransitie.

Speerpunten

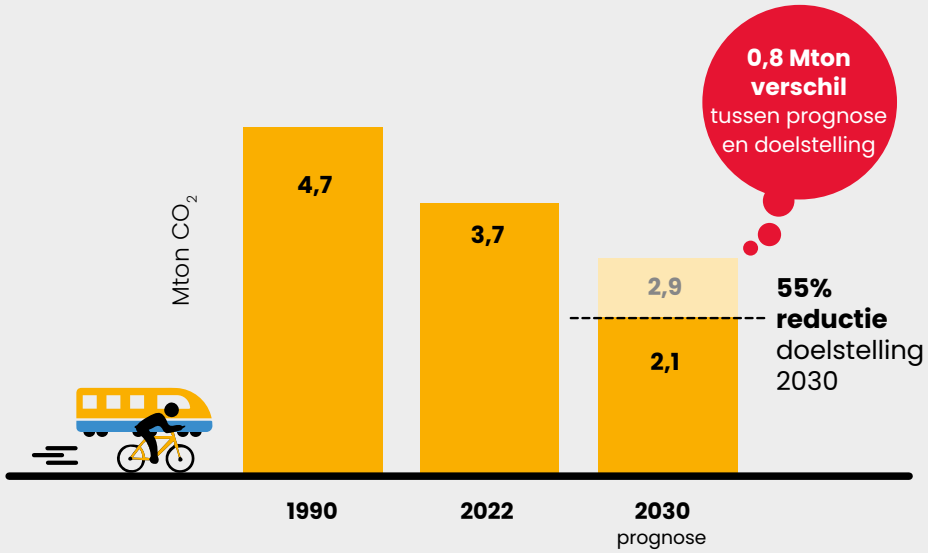
- Alle bussen in 2030 emissievrij.
- Dekkend netwerk van laad- en tankinfrastructuur voor voer- en vaartuigen realiseren met aantrekkelijk prijspeil, conform de Nationale Agenda Laadinfrastructuur en Clean Energy Hubs.
- Werkgeversaanpak uitvoeren en ontwikkelen naar gedragsaanpak.
- Uitvoeren visie Publieke Mobiliteit 2024-2034.
- Opstellen regionale uitvoeringsagenda's duurzame mobiliteit binnen Regionaal Mobiliteitsprogramma.
- Verbeteren (door)fiets- en wandelinfrastructuur en uitvoeren Actieagenda Actieve Mobiliteit.
- Stimuleren bundelen goederentransport via spoor, water en hubs.
- Stimuleren mobiliteitstransitie door nabijheid, passende infrastructuur en OV-Knooppunten.

Trends en ontwikkelingen

- Totale levensduurkosten van elektrische voertuigen regelmatig al lager dan van fossiele brandstofvoertuigen. Trend is dat voor 2030 in de meeste segmenten elektrisch het goedkoopst is.
- Uitstoot mobiliteit groeit door de groei van de bevolking, het aantal huishoudens en de welvaart.
- Fietsgebruik en wandelen in aandeel vervoersbewegingen groeit.
- Elektrificatie groeit, maar netcongestie vormt een knelpunt.
- Beperkte capaciteit en middelen bij overheden remmen uitvoering.
- Draagvlak voor effectieve regulerende maatregelen als ZE-zones staat onder druk.
- De uitdaging ligt niet alleen in het bedenken van extra maatregelen, maar vooral om binnen de gegeven situatie maatregelen tot uitvoering laten komen.
- Innovatie via Smart Mobility en deelmobiliteit biedt kansen. Opschaling is een uitdaging.
- Nationale Agenda Laadinfrastructuur beweegt naar vraaggestuurd aanleggen laadinfrastructuur.
- Ontwikkeling Duurzame Stedelijke Mobiliteitsplannen (SUMP) vanuit Europees beleid.
- Terugtrekkende beweging beleid vanuit de Rijksoverheid m.b.t. duurzame mobiliteit.

Voortgang en prognose

De uitstoot van de mobilteitssector bedroeg in 2022 3,7 Mton CO_2-eq . Met het huidige beleid wordt verwacht dat de mobiliteit in Noord-Holland 2,9 Mton CO_2-eq uitstoot in 2030. Om 55% reductie te bereiken, mag de uitstoot maximaal 2,1 Mton CO_2-eq zijn. Dit betekent een extra reductie van 0,8 Mton CO_2-eq. Ondanks de verhoogde inzet van de provincie worden de 2030 doelen met het huidige beleid niet gehaald. De reductie voor mobiliteit in de provincie blijft steken rond 40%.

Inzet 2027

- Voortzetten beleid openbaar vervoer, deelvervoer, werkgeversaanpak, OV-Knooppunten, actieve mobiliteit, duurzame mobiliteit en logistiek.
- Behouden en versterken laadinfrastructuur voor elektrisch busvervoer in de concessiegebieden.
- Vraaggestuurd publieke laadinfrastructuur toevoegen aan het dekkende netwerk.
- Laadwerk faciliteert en stimuleert het plaatsen van laadinfrastructuur. Verder ontwikkelen inzet aanpak bedrijventerreinen. Daarnaast wordt met overheden, netbeheerders en brancheorganisaties gewerkt aan mitigerende maatregelen tbv netcongestie zoals netbewust laden.
- Versterken regionale uitvoeringsagenda's duurzame mobiliteit met additionele maatregelpakketten.
- Ondersteunen gemeenten met kleinschalige maar (bestuurlijk) zichtbare klimaatmaatregelen.
- Subsidieregelingen Clean Energy Hubs, buurtbussen, OV-Knooppunten, doorfietsroutes en verkeersveiligheid, doortrappen, deelfietshubs, en toegankelijke bushaltes.
- Start modal shift programma Noordwest Connect 3.0.
- Ontwikkelen actualisatie Actieagenda Actieve Mobiliteit 2022-2027 en voortzetten ontwikkeling doorfietsroutes en verkeersveiligheidsverbetering.
- Ontwikkelen pilot besloten autonoom busvervoer.
- Verbeteren doorstroming op kruispunten op logistieke corridors.
- Onderzoeken en bepalen vervolginzet verduurzaming regionale luchthavens en regionale luchtvaart, incl. totale kosten en onderverdeling van de kosten.

IN provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Vermeden CO2-eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**	**Begroting 2027***
2,3 Mton CO_2-eq reductie (55% minder uitstoot t.o.v. 1990)	Samen met gemeenten regionale uitvoeringsagenda's duurzame mobiliteit opstellen aan de hand van drie maatregelpakketten	· Streven naar 2,2 megaton uitstoot in Noord--Holland en Flevoland in 2030 · Alle regio's in Noord-Holland hebben een Uitvoeringsagenda Duurzame Mobiliteit met meerdere maatregelenpakketten	· Kan bij maximale inzet op alle maatregel- · pakketten in alle regio's de reductieopgave voor 2030 nagenoeg behalen. Dat is echter niet de verwachting. Inzet van gemeenten is bekend in 2e helft 2026 en zal geringer zijn dan rond 1 megaton (doorrekening 2024)	4.1.B1	· Aanjagen, ondersteunen en stimuleren van de uitvoering van duurzame mobiliteitsmaatregelen bij gemeenten door samen met de gemeenten regionale uitvoeringsagenda's duurzame mobiliteit op te stellen en tot uitvoering te brengen · In 2027 wordt de aanpak versterkt met regionale doorontwikkeling van extra maatregelpakketten · Aanvullen van gemeentelijke maatregelen binnen de uitvoeringsagenda's duurzame mobiliteit met provinciale maatregelen	€ 390.000
	Verduurzamen woonwerk verkeer en zakelijk verkeer door inzet op: Modal shift Personenvervoer & Verminderen personenvervoer	· Werkgeversaanpak in heel Noord-Holland · Aanvulling werkgeversaanpak met algemene gedragsaanpak bewoners · Maatregelen Coalitie Anders Reizen · Samen Reizen NHN	· Bandbreedte 0 tot 0,3 megaton reductie	4.1.B1	· Werkgeversaanpak MRA en Noord-Holland Noord uitvoeren · Maatregelen Coalitie Anders Reizen uitvoeren · Deelnemen aan Samen Reizen NHN	€ 200.000
	Clean Energy Hubs	· Dekkend netwerk Clean Energy Hubs · Succesvolle uitvoering subsidieregeling Clean Energy Hubs	· Randvoorwaarde voor verduurzaming	4.1.B1	· Uitvoering geven aan de landelijke strategie Clean Energy Hubs via Learning Community samenwerking van alle provincies · Identificatie van gewenste locaties voor Clean Energy Hubs (CEH) · Uitvoeren subsidieregeling Clean Energy Hubs voor wegtransport en binnenvaart	€35.000 €300.000
	Modal shift en bundelen goederenstromen	· 300 TEU per dag verplaatst van weg naar water en spoor	· 4,34 kiloton reductie voor modal shift	4.1.B1	· Uitvoeren Agenda Slimme en Schone Logistiek · Uitvoeren Regionale Uitvoeringsagenda Stadslogistiek (RUAS) incl. uitrollen Mobiliteitsprogramma van Eisen voor bedrijventerreinen en uitvoeringsplan logistieke hubs · Uitvoeren modal shiftprogramma Noord West Connect incl. ondersteunen gemeentelijke havenontwikkeling t.b.v. overslag van weg naar water · Samenwerkingsprojecten MIRT Goederenvervoercorridors	€60.000 €20,000 €400,000 €100,000
	Verduurzamen binnenvaart	· Voldoen aan vereisten AFIR voor waterstof · Realisatie basisnetwerk waterstof en walstroom in havens en bij ligplaatsen	· Randvoorwaarde voor verduurzaming	4.1.B2 en 2.1	· Continueren deelname aan de programma's RH2INE en CONDOR voor technische ontwikkeling en standaardisatie waterstofgebruik in binnenvaart · Uitrol walstroom via Regionale Agenda Laadinfrastructuur	Zie energie-infrastructuur
	Verschonen personenvervoer en goederenvervoer	· Laadwerk probeert te voorzien in de verwachtte groeiende behoefte aan meer laadpalen. · Er worden maximaal 600 snellaadlocaties gerealiseerd door Laadwerk. · Geprofessionaliseerd concessiebeheer laadinfrastructuur	· Randvoorwaarde voor verduurzaming	4.1.B3	· Binnen het Laadwerk werken we met Flevoland en Utrecht samen om elektrisch vervoer te stimuleren en een netwerk van publieke oplaadpunten te realiseren · Advisering laadinfrastructuur bij vve's en deelvervoer door Laadwerk · Uitvoeren door Laadwerk van de Regionale Agenda Laadinfrastructuur met daaronder Concessie publieke laadinfrastructuur en Concessie snellaadinfrastructuur · Uitrollen Programma Slim Laden door Laadwerk	€5.600.000

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

IN provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Vermeden CO2-eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**	**Begroting 2027***
2,3 Mton CO_2-eq reductie (55% minder uitstoot t.o.v. 1990)	Meer actieve mobiliteit en verminderen behoefte autogebruik	· 75% actieve verplaatsingen tot 7,5 km in 2027 · 25% actieve verplaatsingen tot 15 km in 2027	· Realisatie ambitie kan leiden tot 0,2 tot 0,4 megaton reductie	4.1	· Uitvoeren Actieagenda Actieve Mobiliteit · (Financieel) ondersteunen van gemeenten in de aanleg van fietsinfrastructuur incl. realiseren van doorfietsroutes · Verbeteren verkeersveiligheid fiets- en wandelnetwerken · Verbeteren van de fietsinfrastructuur langs provinciale infrastructuur	€200.000 €4 miljoen €5.100.000 (dit is 50% van de verkeersveiligheidsmiddelen In verschillende verkeersprojecten worden ook fietsmaatregelen genomen. Informatie daarover is te vinden in het iMPi en voert te ver voor deze bijlage
	Studietrajecten naar verkeersknelpunten op provinciale infrastructuur	· Identificeren oplossingen voor de knelpunten door het uitvoeren van de mobiliteitstransitie via 3V's (Verminderen, Veranderen, Verbeteren)	· Randvoorwaarde, kan uitstoot verhogen	4.1	· In opdrachtverlening voor studieprojecten ten behoeve van een knelpunt op provinciale infrastructuur wordt verkend welke maatregelen een oplossend vermogen hebben waarbij de 3V's uitgangspunt zijn	€400.000
	Bouwen extra mobiliteitsnetwerken in Noord-Holland	· Versterken bereikbaarheid Noord-Holland door o.a.: · Afspraken over doortrekken Noord-Zuidlijn naar Hoofddorp · Financiële dekking Zuidasdok en Amsterdam-Hoorn · Afspraken onderhoudsproblemen Rijksinfrastructuur · Afspraken woningbouw en bereikbaarheid, o.a. ring Alkmaar	· Randvoorwaarde, kan uitstoot verhogen	4.1	· Het organiseren en mede-investeren in grootschalige (Rijks)-infrastructuur om de duurzame bereikbaarheid van de provincie te verbeteren	Afhankelijk van onderhandelingen met het Rijk en besluitvorming in het BO-MIRT

* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

IN provincie				ALS provincie		
Doelen 2030 OP 2.1	**Generieke maatregel in de provincie**	**Operationaliseringsdoel 2030**	**Vermeden CO2-eq in 2030**	**Programma**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**	**Begroting 2027***
2,3 Mton CO_2-eq reductie (55% minder uitstoot t.o.v. 1990)	Concessieverlening openbaar vervoer en verduurzamen concessies openbaar vervoer	· Zero-emissie busvervoer in 2030 · Basisbereikbaarheid via openbaar vervoer en P&R netwerk in 2030 · Convenant circulair openbaar vervoer	Randvoorwaarde. 0,1 megaton met huidig reizigersaantal	4.2	· Uitvoeren concessiebeheer openbaar vervoer · Verduurzamen openbaar vervoer waaronder aanbesteding zero-emissie concessies · Organiseren van laadvoorzieningen openbaar vervoer · Deelfietsen Gooicorridor	€67.300.000 (prijspeil 2026) *Dit is het totale bedrag. Verduurzaming is een indirect resultaat Overige OV lasten: €8.300.000 waarvan €300.000 voor deelfietsen Gooicorridor
	OV-Knooppunten, realiseren van nabijheid en deelmobiliteit met als doel het realiseren van wonen, werken en voorzieningen rondom of in de nabijheid van OV-Knooppunten	· Verminderde behoefte aan autogebruik door goede alternatieven en nabijheid van voorzieningen · Verhoging van het aandeel lopen, fietsen en openbaar vervoer in de modal split van het aantal vervoersbewegingen en de afgelegde reizigersafstand	Randvoorwaarde Rond 0,1-0,5 megaton potentie in Noord-Holland	3.2	· Het optimaliseren van de deur-tot deur reis (de ketenreis) · Het beter benutten van de ruimte rond stationsgebieden voor wonen, werken en voorzieningen · Het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving rond bus- en treinstations · Versterken van bewust mobiliteitsgedrag en verminderen van autobezit door het uitvoeren van het OV-knooppuntenbeleid, het stimuleren van deelmobiliteit, en het ondersteunen van mobiliteitshubs · Versterken van de P&R structuur in de provincie	€850.000 (Ketenreis, specifiek voor kleinere projecten € 600.000 (ondersteunen mobiliteitshubs € 12 miljoen (OV-knooppuntontwikkeling, indicatief bedrag)
	De markt stimuleren duurzaam te werken	· Duurzaam aanbesteden gemeen goed	15 kiloton reductie afhankelijk van deelname gemeenten	4.3	· Ondersteuning gemeenten voor duurzame aanleg en beheer van infrastructuur via de provinciale werkwijze duurzaam aanbesteden · In subsidieregelingen zo duurzaam mogelijk uitvoeren als voorwaarde opnemen	€50.000 €10.000
	De markt stimuleren duurzamere vliegtuigen en urban air mobility te gebruiken	· Eerste toepassingen van elektrisch vliegen in Noord-Holland zijn geïntroduceerd. · Drones hebben een grotere rol in het beleveren van kritieke goederen in Noord-Holland	Voor 2030 zeer beperkt.	3.1	· Uitvoeren en herzien provinciaal luchtvaartbeleid · Onderzoeken en bepalen vervolginzet verduurzaming regionale luchthavens en regionale luchtvaart, incl. totale kosten en onderverdeling van de kosten · Gerichte ondersteuning ontwikkeling van de markt voor drones en elektrisch vliegen in Noord-Holland	€150.000

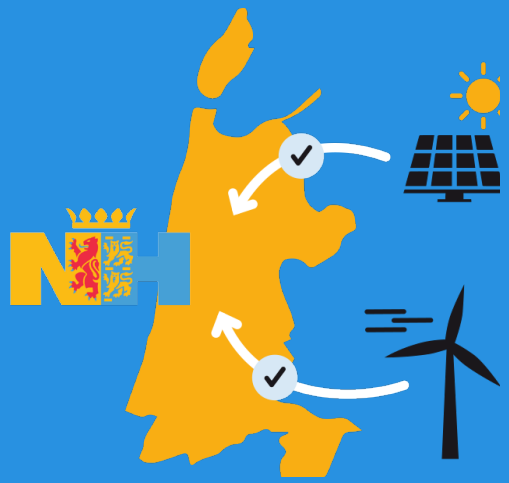
* Indicatie van uitgaven per jaar. Door het jaar heen kunnen binnen het beleidsdoel verschuivingen optreden, die leiden niet tot financiële begrotingswijzigingen.
* Bovenstaand overzicht geeft inzicht in de doelen van de provincie en de maatregelen om aan deze doelen bij te dragen

Eigen organisatie

Het onderdeel eigen organisatie omvat de verduurzaming van de eigen provinciale organisatie. Denk aan vastgoed, mobiliteit en inkoop verduurzamen, minder CO_2-uitstoot binnen bedrijfsvoering, en voorbeeldgedrag laten zien aan inwoners en partners.

Focus – De eigen organisatie ligt op dit moment op koers voor de klimaatdoelstellingen van 2030. De voortgang van de circulaire doelstellingen loopt wel achter op de verwachtingen. Dit komt vooral doordat er minder gerecycled asfalt is toegepast in wegverhardingen dan verwacht. Gerecycled asfalt kan de kwaliteit van wegverhardingen niet waarborgen bij externe factoren zoals slecht weer. De verwachting is wel dat we de circulaire doelstelling voor 2030 behalen, ook gelet op de nieuwe verhardingscontract waar duurzaamheid een belangrijke aspect in is.

Volledig klimaatneutraal en circulair – In 2050 is de eigen organisatie van de provincie volledig klimaatneutraal en circulair. Dit is een ambitieus, maar theoretisch haalbaar doel. Gebouwen zijn aardgasvrij, het wagenpark is uitstootvrij en gebruikte materialen zijn hergebruikt of biobased. De provincie wekt zelf voldoende schone energie op en koopt uitstootvrij in. Zo geven we het goede voorbeeld en dragen we bij aan een gezonde leefomgeving, met meer biodiversiteit en schonere lucht.

Doelen voor 2030

- **55% CO_2-reductie in inkoop- en afvalketen** De reductie t.o.v. 1990 is nu al 52%. De uitstoot daalde van ca. 34.000 ton CO_2-eq in 1990 naar ca 16.000 ton in 2025. Het doel voor 2030 is 15.000 ton en dat doel lijkt haalbaar.
- **Energieneutraal in 2030** Al onze energie is duurzaam, via groene stroom en eigen opwek. Sinds 2018 wordt alleen Nederlandse windstroom ingekocht. De CO_2-footprint elektriciteit is daardoor ~95% lager, en het verbruik is ~30% gedaald t.o.v. 2018.
- **De ambitie is om in 2030 50% circulair materiaalgebruik** te realiseren voor de gehele organisatie en 60% voor de provinciale infrastructuur. In 2025 bedraagt het aandeel secundaire materialen 37%, waarbij asfalt het grootste deel bepaalt. In 2025 is minder circulair asfalt toegepast dan vooraf was geprognotiseerd. De verwachting is dat dit aandeel de komende jaren toeneemt en dat onze doelstelling voor 2030 kunnen behalen, mede door de inzet van het nieuwe duurzame assetcontract voor verhardingen.
- **Gebouwen** Isolatie, aardgasvrij maken, duurzame installaties en vervanging verlichting. Doel: vrijwel gasloos in 2030.
- Provinciale Wagenpark en vaartuigen in 2030 uitstootvrij.
- **Inkoop** Duurzaamheid als vaste voorwaarde bij aanbestedingen en contracten, met focus op CO_2-reductie in asfalt, beton, staal, materieel en ook in de logistiek rondom onze inkopen.
- **Duurzaam eten en afval** Vanaf 2025 is dit structureel onderdeel van het cateringbeleid van de provincie.
- **Paviljoen Welgelegen** Hiervoor is een zwaardere energieaansluiting nodig om volledig gasvrij te worden. Deze aansluiting is pas rond 2034 beschikbaar. Tot die tijd zal voor piekbelasting nog een van de drie gasketels gebruikt worden.
- **Aandachtspunten** zijn de vergunningsverlening voor zonneweides, netcongestie en de energieprijs. Daarnaast zijn intern draagvlak en structurele borging van financiering cruciaal.

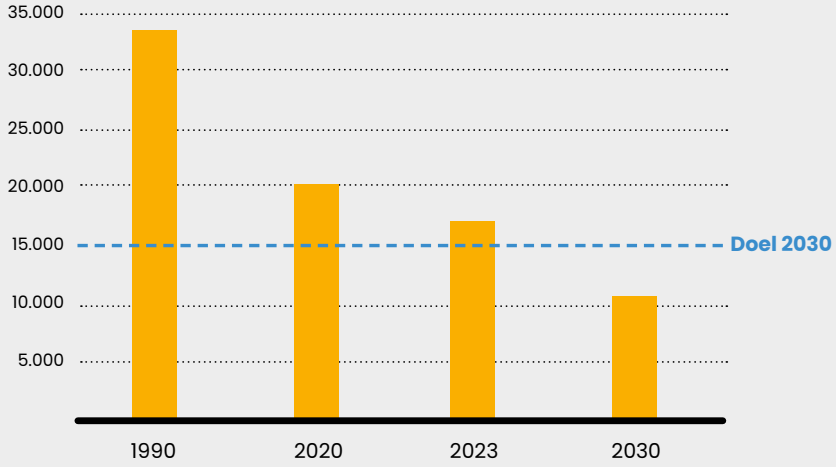
Randvoorwaarde

De provincie ligt op dit moment op schema in de reductie van CO_2-eq uitstoot voor 2030. Op dit moment ervaren wij geen structurele keuzes of dilemma's hierbij. Wel is het cruciaal dat de randvoorwaarden (financieel, en intern draagvlak) blijven doorgaan.

Voortgang en prognose

De provincie ligt op koers bij het behalen van de klimaatdoelstellingen van de eigen organisatie. De verwachting is dat de provincie in 2030 zelf vrijwel geen fossiele brandstoffen gebruikt. Een duurzame bedrijfsvoering ondersteunt diverse doelen, zoals klimaatmitigatie en -adaptatie, biodiversiteit en eerlijke sociale ketens. Met haar eigen bedrijfsvoering wil de provincie Noord-Holland bijdragen aan de verduurzaming van Nederland.

Totale emissie eigen organisatie PNH
ton CO_2eq

ALS provincie				
Doelen 2030	**Generieke maatregel in de provincie**	**Programma**	**Operationaliserings-doel 2030**	**Hoofdactiviteiten van de provincie in 2026**
55% minder CO_2-uitstoot door inkoop t.o.v. 1990 60% minder gebruik van primaire grondstoffen in de provinciale infrastructuur, 50% organisatie breed en volledig circulair in 2050 75% minder gezondheidsschade (fijnstof) door werktuigen en 60% minder stikstofuitstoot door werktuigen	Verduurzamen eigen organisatie (infrastructuur, energie, facilitair, catering) door middel van duurzaam inkopen Verduurzamen infrastructuur door middel van duurzaam inkopen (incl. inkoopeisen uitstootloos materieel)	7.2 en 4.4. 7.2. en 4.4. 4.4	CO_2-footprint van de inkoopactiviteiten van PNH in 2030 met 55% gedaald is ten opzichte van 1990. De reductie t.o.v. 1990 is nu 52%. De uitstoot daalde van ca. 34.000 ton CO_2-eq in 1990 naar ca 16.000 ton in 2025 60% secundair materiaalgebruik: Gebruik van secundair materiaal is in 2025 37%; dit loopt achter op de verwachtingen, maar doel voor 2030 blijft haalbaar Door de routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) uit het convenant SEB uit te voeren zijn de doelen voor reductie uitstoot fijnstof en stikstof werktuigen haalbaar	· Duurzaam Inkoop (leveringen, diensten en werken): Duurzaamheid, waaronder CO2-reductie, wordt bij vrijwel alle inkoopactiviteiten als volwaardig thema meegenomen in het gehele inkooptraject. Dit resulteert in: · Het afwegen van duurzaamheidscriteria bij de studiefase naar verschillende typen producten (of diensten) bij een inkoopopdracht; · Het stellen van duurzame eisen en criteria bij aanbestedingen; · Het meenemen van duurzaamheid bij langjarige lopende contracten · Algemene duurzaamheid bij subsidieregelingen meewegen · Implementatie duurzaamheid in het assetmanagentproces (van beleid tot uitvoering) met het programma Duurzame Infrastructuur
				· Uitvoeren van duurzame maatregelen · Toepassen van circulair en gerefurbished kantoormeubilair en bouwmaterialen bij verbouwing van panden · verlengen levensduur (verjongen asfalt, epoxy asfalt, versterken bruggen, etc). · Lagere temperatuur en biobased asfalt · Hergebruik materiaal (asfalt, staal en beton) · Hergebruik elementen zoals damwanden en liggers · Demontabel bouwen (IFD) · Inzet elektrisch en waterstofmaterieel en -transport (SEB) · Duurzamere wegmarkering en bebording · Natuurinclusief bouwen (natuurvriendelijk berm- en oeverbeheer, aanleg faunapassages, aanleg natuurvriendelijke oevers, etc) · Ondersteuning gemeenten voor duurzame aanleg en beheer van infrastructuur t.b.v. mobiliteit
Verduurzaming inkoop catering	Gezond eten en afvalscheiding in samenwerking met cateringbedrijf	7.2	Bijdrage aan de eiwittransitie: minimaal 60% plantaardig in 2030	· Verduurzaming catering · Reductie afval en betere scheiding · Duurzame criteria bij onder meer meubilair, printen en beplanting
Volledig over op duurzame energie; energieneutraal in 2030	55% reductie van CO2-eq uitstoot in de inkoop- en afvalverwerkingsketen	4.4 en 7.2	Ca 4.500 ton CO2-eq ten opzichte van 1990 (schatting), incl. overgang van grijze stroom naar windstroom	· Invoering van led en dimmen bij openbare verlichting · Energiezuinig objecten (bruggen, verkeersregel installaties) · Isolatie panden · Elektrificeren van eigen voer- en vaartuigen · Zonnepanelen · Warmtepompen · Groene stroomcontract · Aanvullend onderzoek naar meervoudige aansluitingen
	De provincie is energieneutraal én gebruikt alleen nog groene stroom	2.1, 4.4 en 7.2		

Provincie Noord-Holland
2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 3143
www.noord-holland.nl
klimaat@noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

Gedeputeerde Staten

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Houtplein 33
2012 DE Haarlem

Verzenddatum	08 OKT. 2026
Ons kenmerk	MvA - Begroting 2027
Uw kenmerk	
Uw contactpersoon	J. Zweers CZ/FIN
Telefoonnummer	+31235143573
E-mailadres	jeroen.zweers@noord-holland.nl
Betreft	Memorie van Antwoord (MvA) - Begroting 2027

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter kennisgeving de Memorie van Antwoord over de door u gestelde vragen met betrekking tot de Begroting 2027.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

Provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

- Memorie van Antwoord Begroting 2027

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
1	GroenLinks	Peter Korzelius	41	3 Ruimte en wonen	Naast de opgave voor het bouwen van nieuwbouw woningen is de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad minstens zo belangrijk. Kan het college aangeven welke wijze dit aandacht heeft gekregen in de regionale volkshuisvestingsprogramma's?	Het is de verantwoordelijkheid van gemeenten om iets op te nemen in hun lokale volkshuisvestingsprogramma's over de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. We werken aan een handreiking voor gemeenten over (o.a.) dit onderwerp.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	
2	GroenLinks	Peter Korzelius	43	3 Ruimte en wonen	Het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2028-2033 wordt eind 2027 door PS behandeld. Ziet het college aanleiding en mogelijkheden, gelet op de grote droogte van deze zomer en de te verwachte droogte in de nabije toekomst, de totstandkoming van het waterprogramma te versnellen?	De planning van het Regionaal Water- en Bodemprogramma is afgestemd op de tijdlijn van het Nationaal Waterprogramma en waterbeheerprogramma's van waterschappen en we doorlopen een zorgvuldig proces van afstemming met ketenpartners en een ter-inzage-procedure. Deze planning passen wij niet aan. Tegelijkertijd is de provincie in gesprek met partners in de waterketen om af te stemmen hoe we ook op korte termijn kunnen inspelen op droogte en voeren we het staande beleid uit (o.a. zoetwaterregio's vanuit het Deltaprogramma).	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
3	GroenLinks	Peter Korzelius	90	7 Overzicht Algemene middelen en organisatie	De uitkering uit het provinciefonds is bij deze begroting aangepast op basis van de meicirculaire 2026. Kan het college PS informeren over de gevolgen van de septembercirculaire voor de financiën van de provincie zodra deze is verschenen?	De financiele effecten van de septembercirculaire zullen in een apart memo (actualiteitenbrief) toegelicht worden en dit memo zal gedeeld worden met PS.	Wouter Kegel	Esther Rommel	Bestuur	
4	GroenLinks	Peter Korzelius	111	3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	Het bestuurlijk vastgesteld kwaliteitsniveau voor vaarwegen/oevers is D. Is dat voldoende om de kwaliteit daarvan te waarborgen?	Bij vaarwegen en oevers wordt een risicogestuurde aanpak gehanteerd waarbij gekeken wordt welke risico's de degradatie met zich meebrengt. Onder het vastgestelde beleid (kwaliteitsniveau D) voeren we technische inspecties uit, waarbij het areaal veilig blijft en de kwaliteit voldoende wordt gewaarborgd.	Han Roebers	Jeroen Olthof	Ruimte	
5	GroenLinks	Peter Korzelius	142	3.8 Provinciale heffingen	Op deze pagina is een overzicht opgenomen van de opcenten motorrijtuigenbelasting van de verschillende provincies. Deze informatie is gebaseerd op de informatie per ultimo juni 2026. Geeft recentere informatie aanleiding om het overzicht aan te passen?	Ja. In de bijlage is een overzicht opgenomen met de verschillen tussen de tabel die gebruikt is in de Begroting 2027 en de tabel op basis van de laatste informatie. Bij een aantal provincies is het tarief nog gewijzigd (zie bijlage MvA). Let wel: de tarieven zijn pas op 1 december defnitief bekend.	Wouter Kegel	Esther Rommel	Bestuur	
6	GroenLinks	Peter Korzelius	16	2.1 Beleidsdoel	Op de PS vergadering van 29 juni 2026 is motie 81 aangenomen voor het Ontzorgingsprogramma verduurzaming maatschappelijk vastgoed om € 300.000 daarvoor beschikbaar te stellen. Waar staat dat in de begroting 2027?	Motie 81 wordt genoemd in het hoofdstuk 'Overzicht financiële ontwikkelingen' (blz. 16) in het overzicht van de aangenomen moties bij de kaderbrief 2027, en is verwerkt in beleidsdoel 2.1 (blz. 30).	Wouter Kegel	Esther Rommel	Bestuur	
7	BBB	Dorien Sijbenga	68	4 Natuur en Landelijk Gebied, maatregelen in veengebieden	Ondersteunt u deze transitie nog steeds in samenspraak met de agrarische ondernemers?	Ja, dat gaat in samenspraak met de agrariërs.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
8	BBB	Dorien Sijbenga	68	5 Natuur en Landelijk Gebied	Onze fractie was van mening dat het aantal bomen buiten het bos zou worden aangesloten bij het bos. Welke mogelijkheden ziet u om het aantal bomen buiten het bos te vergroten?	Vanuit de Klimaataanpak verkennen we mogelijkheden voor meer bomen buiten het bos, samen met gemeenten als recreatief groen, op bedrijventerreinen of agroforestry (op vrijwillige basis).	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
9	BBB	Dorien Sijbenga	68	5 Natuur en Landelijk Gebied	Wat bedoelt u precies met herwaardering en ruiling van gronden en hoe moet dit agrarisch natuurbeheer financieel mogelijk maken?	Onder het vorige kabinet is begonnen met het effectiever maken van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (Anlb) tot het bredere Agrarisch Natuurbeheer. Dit naar aanleiding van de ecologische evaluatie van het Anlb, waaruit bleek dat een hoger aandeel zwaar beheer met meer gecontreerde inzet nodig is. Daarom zijn instrumenten toegevoegd zoals herwaardering gronden en kavelruil, waarmee belemmeringen worden aangepakt die het Anlb zelf niet oplost. Voor herwaardering gronden komt een (landelijk ontwikkelde) subsidieregeling beschikbaar, waarmee via een kwalitatieve verplichting landbouwgrond wordt geëxtensiveerd (maar wel de landbouwfunctie behoudt, dit wordt dus geen natuur). De waardedaling wordt vergoed aan de eigenaar. Dit maakt het makkelijker voor de boer om zwaar Anlb-beheer in te passen in de bedrijfsvoering. Kavelruil kan ervoor zorgen dat de gronden van Anlb-boeren beter aaneengesloten liggen. Dat zorgt voor beheer in grotere samenhangende gebieden en draagt bij aan de (financiële) uitvoerbaarheid door individuele ondernemers. Met de extra (vrijwillige) instrumenten worden agrarische ondernemers beter in staat gesteld om structureel bij te dragen aan de Europese natuurdoelen.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
10	BBB	Dorien Sijbenga	77-78	5 Natuur en Landelijk Gebied	Verwacht het college dat het Rijk op korte termijn komt met een nieuw nationaal Programma Landelijk Gebied? En welke gevolgen kan dit hebben voor de huidige Korte Termijn Agenda en het programma Landelijk Gebied van de Provincie NH?	Nee, wij verwachten geen nieuw nationaal programma landelijk gebied. Het rijk geeft met de taskforce Landbouw natuur en stikstof richting. Voor zover nu is te beoordelen heeft dit geen gevolgen voor de Korte Termijn Agenda en het programma Landelijk Gebied.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
11	D66	Krista Jansen	74	5.4 Verbetering kwaliteit water	Op de TB RWBP van 14 september werd vanuit Landelijk Gebied aangegeven dat Gedeputeerde Staten zichzelf een stevige ambitie stelt voor het behalen van de KRW-doelen. Voor 2026 is hiervoor echter geen budget beschikbaar gesteld. Hoe wordt deze ambitie financieel vertaald in de begroting voor 2027? Welk bedrag wordt hiervoor in de begroting opgenomen en voor welke maatregelen of activiteiten wordt dit budget ingezet?	De financiële vertaling van de ambitie voor de KRW wordt meegenomen in het totale benodigde budget voor het ontwerp Regionale Water- en Bodemprogramma (RWBP). Het ontwerp RWBP en inclusief financiële vertaling zal een onderwerp van onderhandeling in de coalitiebesprekingen volgend jaar worden. De nieuwe coalitie neemt dus een besluit over de financiële consequenties van het RWBP en dus ook over de ambities voor de Kaderrichtlijn Water.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
12	PvdA	Tim Wagelaar	8	1 Inleiding	De inleiding van de begroting noemt een aantal prioriteiten voor het aankomende jaar: "stikstofaanpak, netcongestie, natuurontwikkeling, water, ruimtelijke visie en omgevingsverordeningen, duurzame economie, woningbouw, bereikbaarheid en gezonde organisatie". Bepaalde belangrijke thema's in het coalitieakkoord (bijvoorbeeld gezonde leefomgeving) ontbreken in dit rijtje prioriteiten. Waar zijn deze prioriteiten op gebaseerd? En hoe verhouden deze zich tot de prioriteiten die in het coalitieakkoord geformuleerd zijn?	De genoemde onderwerpen zullen in het komend jaar allemaal substantiële inzet en richting vragen komend jaar. In 2026 is het Beleidskader Gezonde Leefomgeving vastgesteld. Daarmee is op dat onderwerp richting bepaald en gaat het om uitvoering. Deze prioriteiten zijn specifiek genoemd, omdat ze niet alleen voorkomen in ons eigen provinciale coalitieakkoord, maar ook (a) van belang zijn in politiek Den Haag (zie bijvoorbeeld de tekst van het regeerakkoord van het kabinet-Jetten en de begrotingsstukken zoals ze deze week met Prinsjesdag zijn gepresenteerd), maar ook (b) uitdrukkelijk terug komen in veel van de nieuwe coalitieakkoorden van Noord-Hollandse gemeenten, die recentelijk zijn verschenen na de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen.	Miriam van Kuijk	Esther Rommel	Bestuur	
13	PvdA	Tim Wagelaar	35	2.3 Gezonde leefomgeving	In 2.3 op pagina 35 van de begroting staat vermeld dat er in 2027 veel inzet nodig is van de OD NZKG voor het Project Heracless-Groen Staal en de vergunning voor de kooksgasfabrieken. In hoeverre volstaan de huidige middelen voor deze extra inzet, zonder dat de OD NZKG andere prioriteiten hoeft af te schalen?	In de kaderbrief 2027 en in de begroting 2027 is rekening gehouden met deze extra werkzaamheden van de OD NZKG in het dossier Tata Steel. Het is dus niet de verwachting dat vanwege activiteiten bij Tata Steel de OD NZKG andere prioriteiten moet afschalen.	Tom Smeelen	Jeroen Olthof	Leefomgeving	
14	Groenlinks	Paul Laport	31	Leefomgeving, reductie co2	Met de integrale klimaatbeleidscyclus wordt in de gaten gehouden of we de klimaatdoelen in 2030 en 2050 behalen. De doelen lijken op dit moment ver uit zicht. Welke middelen (behalve financiële) kan de provincie inzetten om partners hier een bijdrage aan te laten leveren? En welke middelen worden ingezet om te versnellen?	In de Voortgangsrapportage 2026 is per transitiepad een overzicht opgenomen waar de provincie al op inzet en waar nog mogelijkheden liggen. Dit is aanvullend op de kansen die inzichtelijk gemaakt zijn in de Provinciale Klimaat- en Energieverkenning 2025 (pKEV), waar ook per transitiepad aanvullende kansen in kaart zijn gebracht. Richting de doelen van 2030 en 2050 volgt er bij de volgende pKEV een nieuw overzicht per transitiepad waar nog mogelijkheden liggen, dit gaat ook om inzet zonder financiële consequentie. Deze pKEV verschijnt in Q2 2027 op basis van de Klimaat- en Energieverkenning die afgelopen Prinsjesdag door PBL is gepubliceerd.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
15	Groenlinks	Paul Laport	87	Cultuur	"De provincie subsidieert kunsteducatie op zo veel mogelijk Noord-Hollandse scholen." Wat is het totaalbereik van het programma?	Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) Noord-Holland, uitgevoerd door Plein C heeft een deelname van 23 kleine/middelgrote gemeenten en een provinciaal programma. In totaal bereiken we hiermee 246 Primair onderwijs en speciaal onderwijs basisscholen (totaal van 330 in het verzorgingsgebied Plein C), 9 voortgezet onderwijs en speciaal voortgezet onderwijs. (totaal van 50), 3 VMBO scholen (totaal van 25) en 4 MBO scholen (totaal van 6). Voor Primair onderwijs en speciaal onderwijs basisscholen zijn we sinds 2013 bezig met CmK, daarom is hier het bereik ook het hoogst. Voortgezet onderwijs, VMBO en MBO zijn we pas sinds 2021 mee gestart binnen CmK Noord-Holland. Daarnaast bereikt Plein C met CmK activiteiten ook 20 scholen die buiten het eigen verzorgingsgebied liggen (maar onder primaire verantwoordelijkheid vallen van kunsteducatie-instellingen in de grote gemeenten boven 90.000 inwoners).	Daphne Rigter	Jeroen Olthof	Leefomgeving	
16	GroenLinks	Paul de Graaf	51	4.1 Realiseren perspectief mobiliteit	1.3 RAM's: welke RAM's zijn eren wanneer wordt welke RAM geactualiseerd?	Er zijn RAM's voor de deelregio's Kop NH, Westfriesland, Alkmaar, Zuid-Kennemerland/IJmond, Zaanstreek-Waterland, Amstelland-Meerlanden en Gooi en Vechtstreek. Deze worden iedere 2 à 4 jaar geactualiseerd. Op dit moment wordt gewerkt aan de actualisatie van de RAM's voor Kop NH en Alkmaar. In 2027 volgt de actualisatie van de RAM Zuid-Kennemerland/IJmond en daarna die van de overige RAM's. De meest actuele RAM's staan op de website van de provincie (zie hyperlink).	Frans van der Linden	Jeroen Olthof	Ruimte	www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Verkeer_vervoer/Mobiliteit
17	GroenLinks	Paul de Graaf	53	4.2 Openbaar vervoer waarborgen	Dekking publieke mobiliteit niet uit OV-concessies. Waaruit dan wel?	Zoals aangegeven worden momenteel pilots en onderzoeken met betrekking tot publieke mobiliteit, die officeel buiten de ov-concessies vallen, gedekt vanuit de ov-reserve. Dit gaat om incidentele pilots en onderzoeken. Naast de voortzetting van bestaande programma's vraagt inzet vanuit de provincie op publieke mobiliteit om structurele middelen, deze zijn er niet.In Q4 2026 wordt u nader geïnformeerd door middel van een handelingsperspectief deelmobiliteit.	Frans van der Linden	Jeroen Olthof	Ruimte	
18	GroenLinks	Paul de Graaf	55	4.2 Openbaar vervoer waarborgen	2.2 nieuwe buurtbussen: zullen dit elektrische voertuigen zijn en zijn deze op dezelfde manier te gebruiken als de huidige (8 passagiers, chauffeur met rijbewijs B)?	De insteek is dat nieuwe voertuigen op dezelfde manier te gebruiken zijn als de huidige voertuigen (8 passagiers, chauffeur met rijbewijs B). Er zijn op dit moment nog geen achtpersoonsvoertuigen die zowel elektrisch zijn alsook toegankelijk. De ontwikkelingen op deze markt worden in de gaten gehouden. Als de markt deze ontwikkeling de komende tijd niet oppakt, dan zal er met de vervanging een keuze gemaakt moeten worden tussen ofwel toegankelijke buurtbussen ofwel elektrische buurtbussen.	Frans van der Linden	Jeroen Olthof	Ruimte	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
19a	D66	Nina Sophie Vroom	85	6.2 Wat willen we bereiken	Er wordt genoemd dat het restauratiedoel 10 procent in 2030 is voor rijks- en provinciale monumenten - waarom is er gekozen voor dit percentage, en hoe wordt de keuze gemaakt welke eerst worden gerestaureerd?	De restauratieopgave is de opgave om de monumenten dusdanig te herstellen dat ze via regulier onderhoud duurzaam in stand gehouden kunnen worden. Monumenten zijn op gezette tijden weer toe aan onderhoud of restauratie, maar kunnen niet allemaal tegelijk worden gerestaureerd. De belangrijkste factoren: 1. restaureren is ingrijpend voor eigenaren en vraagt vaak om een aanzienlijke investering van hen; 2. de bestaande subsidieregelingen kunnnen vanwege de beschikbare middelen niet in de jaarlijkse vraag voorzien; 3. er zijn niet voldoende vakmensen in de restauratiesector beschikbaar om in alle vraag te kunnen voorzien. Om deze redenen wordt sinds 1994 landelijk (op basis van het strategisch plan voor de monumentenzorg 'Monumenten goed gefundeerd') beleidsmatig uitgegaan van – en toegewerkt naar – een dynamische restauratieopgave van 10% van de totale voorraad, waarmee een 'werkvoorraad' op een min of meer gelijkblijvend niveau resteert. NB Alle provincies monitoren jaarlijks de stand (zeer slecht - heel goed) van de restauratieopgave voor niet-woonhuis rijksmonumenten en Noord-Holland ook voor alle provinciale monumenten. We spreken over restauratie wanneer een rijks- of provinciaal monument dat in een matige of slechte staat verkeert, weer in een redelijke tot goede staat wordt gebracht. Werkzaamheden die plaatsvinden om een monument in redelijke tot goede staat te houden noemen we onderhoud. De provincie heeft drie aparte subsidieregelingen voor restauratie van rijksmonumenten en provinciale monumenten, met elk een andere manier van selecteren:	Daphne Rigter	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
19b						Restauratie rijksmonumenten Noord-Holland, subsidie: Deze gedecentraliseerde subsidie dient in de basis voor de restauratie van rijksmonumenten die in oorsprong niet als woonhuis zijn gebouwd, of voor meer dan 50% niet als zodanig gebruikt worden. Aanvragen worden middels een tender behandeld, waarbij alle aanvragen inhoudelijk worden beoordeeld en geprioriteerd op basis van een puntentelling zoals vastgesteld in de uitvoeringsregeling. De provincie heeft een aantal beleidsmatige voorwaarden in de regeling opgenomen, waarvoor extra punten te behalen vallen en probeert op die manier via de regeling de beleidsdoelen bij de subsidieaanvragers te stimuleren en voorrang te verlenen aan aanvragen die zoveel mogelijk aan onze beleidsdoelen bijdragen. Restauratie provinciale monumenten Noord-Holland, subsidie: Deze subsidie dient voor de restauratie van alle provinciale monumenten in Noord-Holland. Aanvragen worden op volgorde van binnenkomst behandeld en dienen te voldoen aan de indieningsvereisten/weigeringsgronden zoals vastgesteld in de uitvoeringsregeling. Herbestemming, restauratie en verduurzaming monumenten Noord-Holland, subsidie Deze subsidie dient o.a. voor de restauratie (en/of herbestemming of verduurzaming) van cultureel erfgoed dat is beschermd als provinciaal monument.* Aanvragen worden op volgorde van binnenkomst behandeld en dienen te voldoen aan de indieningsvereisten/weigeringsgronden zoals vastgesteld in de uitvoeringsregeling. Subsidies worden verstrekt in de vorm van een laagrentedragende lening uit het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten, ondergebracht bij het Nationaal Restauratiefonds. *Voor restauratie komen ook gemeentelijke monumenten die in oorsprong behoren tot het industrieel, religieus of agrarisch erfgoed van die gemeente en beeldbepalende of karakteristieke panden die in oorsprong behoren tot het agrarisch erfgoed van die gemeente in aanmerking.	Daphne Rigter	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
20	GroenLinks	Nicole van der Waart	122	3.7 Grondbeleid	Er wordt ingegaan op het grondbeleid om provinciale doelen t.a.v. natuur of infra te realiseren. Vraag: klopt het dat dit instrument ook ingezet kan worden om de realisatie van energienetwerken te versnellen?	Ja, maar dat vraagt om een nieuwe en nadere samenwerking met de netbeheerders. Op dit moment zijn de netbeheerders zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van hun investeringsprogramma's. Wij kunnen elkaar echter wel helpen en een versnelling mogelijk maken, die mogelijkheden worden de komende periode verder verkend.	Pauline Kreuwel	Esther Rommel	Bestuur	
21	GroenLinks	Nicole van der Waart	190	Reserve energietransitie	Hier staat genoemd de opgave broeikasuitstoot terug te dringen met 49% in 2030 tov 1990), Waarom staat hier niet de doelstelling van 55% genoemd? En is het dat toch niet zuiver dit te herzien?	De doelstelling van 55% staat niet genoemd omdat het ten tijde van het instellingsbesluit nog niet was verhoogd. We zetten ons in voor de doelstelling van 55% reductie in 2030.	Marco Berkhout	Anouk Gielen	Leefomgeving	
22	D66	Nina Sophie Vroom	86	6.3 Bijdragen aan verbeteren van de kwaliteit voor sport, cultuur en voorzieningen	Onder welk beleidsdoel valt het de pilot met de kennismakelaar kunst en cultuur/kenniscoordinator?	Beleidsdoel 6.3 Versterken culturele infrastructuur (Kennisdeling gemeenten)	Daphne Rigter	Jeroen Olthof	Leefomgeving	
23	GroenLinks	Nicole van der waart	222	Bijlage Klimaatbegroting pagina 10	Voor industrie en bedrijven is weer geen uitwerking gegeven, is bekend of dit uiterlijk voor de begroting 2028 mogelijk is?	Voor de Klimaatbijlage 2028 zetten we ons in een verdiepingsslag te maken binnen dit transitiepad. We zullen dan waar mogelijk de koppeling maken tussen middelen, maatregelen en de emissiereductie.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
24	GroenLinks	Nicole van der Waart	222	Bijlage Klimaatbegroting pagina 27	Bij trends en ontwikkelingen worden belemmeringen genoemd, zoals Gebrekkige datatoegang en monitoring bij glastuinbouw / ruimtelijke beperkingen en trage vergunningsproceduren. Wat doet de provincie er aan hier meer sturing aan te kunnen geven? Dit zie ik niet terug in de activiteiten ALS provincie.	Wat betreft data en monitoring wordt gewerkt aan betere afspraken op gebiedsniveau via gebiedsakkoorden. Zo ontstaat meer inzicht in de voortgang van de verduurzaming, zonder dat bedrijfsgevoelige informatie openbaar wordt. Het gebiedsakkoord het Grootslag is hiervan een voorbeeld. Binnen deze aanpak houdt een onafhankelijke partij jaarlijks de voortgang bij van de CO_2-reductie in het betreffende glastuinbouwgebied. We willen deze werkwijze, waar passend, uitbreiden. Voor de warmtenetten stimuleren we collectieve warmtenetten o.a. via de Greenports. Om beperkingen weg te nemen onderzoeken we de haalbaarheid van een regionaal warmtebedrijf, waarmee ook warmtenetten sneller aangelegd kunnen worden. Aan de bronzijde onderzoeken we of een stimuleringsprogramma voor geothermie mogelijk is.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
25	PvdD	Henrice Vonck	29	2.1 Bijdragen aan de energietransitie	Uit welk programma en kostenpost wordt de motie M93-2026 AANGENOMEN PvdD-D66-GL-PvdA-CU-Volt-CDA motie Wind op bedrijventerreinen verkennen en faciliteren in 2027 bekostigd? En waar in dit programma is dit terug te vinden?	De kosten voor de verkenning worden gedekt uit programma 2.1 Bijdragen aan de energietransitie. Dit is terug te vinden binnen de activiteit: Wat gaan we daar voor doen? - 2.1 De provincie draagt bij aan een robuust energiesysteem dat de groeiende vraag naar elektriciteit kan faciliteren en oplossingen biedt voor netcongestie. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de samenhang tussen opwek, opslag, infrastructuur en energiegebruik.	Marco Berkhout	Anouk Gielen	Leefomgeving	
26	PvdD	Henrice Vonck	62	5 Natuur en landelijk gebied	Op welke wijze is motie 126-2025 ‘dierenwelzijn in de begroting’ in programma 5 (Natuur en landelijk gebied) van de de begroting gerealiseerd? Voor zover wij zien wordt ‘dierenwelzijn’ voornamelijk genoemd in combinatie met faunabeheer. Welke nieuwe doelen en programma’s, passend bij het coalitieakkoord, zijn hiervoor in de begroting opgenomen? [dictum: ‘met ingang van de Begroting 2027 een aantal doelen voor dierenwelzijn, passend bij het coalitieakkoord, op te nemen met een bijbehorende toelichting over het behalen hiervan.’]	De motie roept GS op om op de onderwerpen uit het coalitieakkoord waarin dieren(welzijn) is benoemd, ook te benoemen in de begroting. Dit zijn achtereenvolgens 'Kansrijke landbouw', Dierenwelzijn ('wildopvang en faunapassages) en Faunabeheer. Dierenwelzijn in de veehouderij is een Rijksaangelegenheid waarop wij geen aanvullende doelen stellen, die dus ook niet kunnen doorwerken in de begroting. Voor de steun aan de wildopvang ligt het voorstel voor om budget toe te voegen aan de begroting 2026. Faunapassages maken impliciet onderdeel uit van programma 4 omdat deze worden meegenomen in de uitvoering van het integraal Meerjarenprogramma infrastructuur. In deze programmering zijn de faunavoorzieningen terug te vinden. Faunabeheer maakt onderdeel uit van programma 5. Bij het onderdeel faunabeheer is dierenwelzijn expliciet toegevoegd. Dit aspect maakt onderdeel uit van de uitvoering van het faunabeheerplan ganzen.	Karen Jongsma	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
27	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting	Wat is de verhouding tussen deze 3 factoren in NH in 2027: duurzaam opgewekte energie VS energiebesparing in huishoudens, bedrijven en mobiliteit VS energieverbruik van datacenters?	Voor de verhouding van het energieverbruik in cijfers verwijzen we u door naar het Dashboard Klimaat & Energie (zie hyperlink). Een duiding in broeikasgassen en reductie kunt u per transitiepad verwachten bij de nieuwe Provinciale Klimaat- en Energieverkenning 2027.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	https://energietransitie-nh.incijfers.nl/mosaic/klimaat-en-energie
28	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 10	In het transitiepad industrie en bedrijven valt relatief veel CO2 en energie te besparen. In welk jaar denken GS eenzelfde verdiepingsslag in de begroting te kunnen maken voor dit pad als voor landbouw en landgebruik en mobiliteit?	Voor de Klimaatbijlage 2028 zetten we ons in een verdiepingsslag te maken binnen dit transitiepad. We zullen dan proberen waar mogelijk de koppeling te maken tussen middelen, maatregelen en de emissiereductie.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
29	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 11	Het te dichten gat van 4,9 Mton is nog hetzelfde als vorig jaar, ondanks het feit dat m.i.v. 2027 extra wordt ingezet op het EnergieBesparingsakkoord. Op welke besparing wordt gerekend met deze extra inzet, en waarom is die afname niet zichtbaar, cq meegerekend in het nog te dichten gat tot aan 2030?	De maatregelen worden allemaal doorgerekend en zichtbaar in de nieuwe Provinciale Klimaat- en Energieverkenning 2027. Deze wordt op dit moment opgesteld op basis van de onlangs verschenen Klimaat- en Energieverkenning van het PBL en aanvullende maatregelen die de provincie neemt. Deze nieuwe prognose laat de afname zien. We verwachten de pKEV op te leveren in Q2 2027.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
30	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 19	Waarom is de Opwek Energie op Rijksgronden (OER) verminderd van 0,07 naar 0,05 Mton?	Dit komt door een bijstelling in het EnergieTransitieModel waardoor de verwachte reductie is bijgesteld. Hier is op basis van de plaatsing van de zonnepanelen in combinatie met nieuwe rekenregels de inschatting op aangepast.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
31	D66	Nina Sophie Vroom	49	4.1 Mobiliteit	Op welke manier wordt de investeringsstrategie uitgebreid met nieuwe inzichten in sociale veiligheid? Welk deel hiervan is bestemd voor maatregelen rondom vrouwenveiligheid?	Ter voorbereiding van de besluitvorming van de nieuwe investeringsstrategie Noord-Hollandse infrastructuur (iNHi) door de nieuwe Staten in 2028, is begonnen met de ontwikkeling van deze nieuwe iNHi 2028-2032. Hiervoor wordt de indicator sociale veiligheid ontwikkeld waarbij vrouwenveiligheid expliciet is ingebed. De specifieke invulling is in onderzoek. De invulling van het afweegkader van de iNHi 2028-2032 met daarin alle informatie, waaronder sociale veiligheid, wordt voorgelegd aan de nieuwe Staten in 2027. In de iNHi worden geen budgetten toegekend aan indicatoren, knelpunten of wegtrajecten. Dit vindt plaats bij programmering in het iMPI.	Frans van der Linden	Jeroen Olthof	Ruimte	
32	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 19	Waarom is onder ‘Draagvlak’ het Stimuleren 50% lokaal eigendom bij energieprojecten verminderd met 1 miljoen? Is € 500.000 genoeg voor een revolverend fonds? Graag toelichting.	Het bedrag van vorig jaar is in één keer gestoken in het revolverend fonds. Omdat het revolverend is, is deze eenmalige bijdrage genoeg geweest om het fonds op te zetten en beschikbaar te stellen. Daarom is er nu geen jaarlijkse bijdrage meer nodig.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS- of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
33	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 22	Mbt Energiebesparingsakkoord | a/Waarom staat deze post (ook) onder bebouwde omgeving? b/Wat is de reden dat onder 'Energiebesparings-akkoord' het blijkbaar niet 'nader te bepalen' is wat deze besparing oplevert? Op p.23 staat immers 'Hier ligt 4,18 Mton CO_2-eq aan potentiële besparing.' c/En hoe ligt de verhouding tussen inspanning van gemeenten VS Omgevingsdiensten? Graag een overzicht op basis van bedrijven.	De potentiële besparing is niet gelijk aan de werkelijke besparing. Omdat het Energiebesparingsakkoord zowel effect heeft voor het transitiepad gebouwde omgeving, als het transitiepad industrie is gekozen het bij beide op te nemen. Wat betreft de verhouding is dat gemeenten opdrachtgever en financierder en de Omgevingsdienst uitvoerder. Een overzicht kan pas worden gegeven als het Enerigebesparingsakkoord wordt uitgevoerd.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
34	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting, pagina 24	'Ambities 2050: En het zoetwaterverbruik is tot een minimum beperkt.' Hoe staat dit in verhouding tot het recent bekend geworden zoetwaterverbruik van het Equinix data center in Amsterdam?	Dit valt buiten de scope van de klimaatbijlage.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
35	PvdD	Henrice Vonck	222	Bijlage Klimaatbegroting pagina 25	Er staat geen CO2 reductie bij de Datacenterstrategie. Is er dan soms sprake van toename, en hoeveel bedraagt die voor de data centers die nu in de pijplijn zitten in NHN en NHZ?	Het transitiepad industrie en bedrijven is nu niet volledig uitgewerkt. Of er sprake is van een toename in CO2-uitstoot en wat het effect is van nieuwe ontwikkelingen wordt inzichtelijk gemaakt in de Provinciale Klimaat- en Energieverkenning 2027. Deze nieuwe prognose laat ook de toenname in elektriciteitsverbruik van datacenters zien.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
36	Volt	Julia Schneemann	70	5.2 Beheren van natuur	Binnen de totale lasten van € 90 miljoen in 2027 voor beleidsdoel 5.2, is € 39 miljoen gereserveerd voor faunabeheer en faunaschade. Naast de vergoedingen voor schade, zit hier ook budget in voor aanvullend beheer. De verwachting is dat door de huidige maatregelen om schade te verminderen, de lasten de komende jaren gaan dalen. Indien er mee- of tegenvallers zijn binnen de posten voor faunabeheer en faunaschade heeft dit geen invloed op de andere taken en doelstellingen binnen beleidsdoel 5.2. Ten laste van welke post vallen eventuele tegenvallers?	Eventuele hogere lasten voor faunaschade zullen ten laste van de algemene middelen gebracht worden, bij eventuele lagere lasten zal het verschil terugvloeien naar de algemene middelen.	Karen Jongsma	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
37	Volt	Julia Schneemann	43, 73	3.3 Onderhoud kapitaal goederen & 5.4 Verbetering kwaliteit water	3.3 Beschermen tegen overstromingen en bijdragen aan klimaatadaptatie: "Het 'Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027' (met de deelprogramma's overstromingsrisico's, oppervlaktewater en grondwater) beschrijft het provinciale beleid voor water en de maatregelen die de provincie zelf gaat uitvoeren." 5.4 Verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water: "De provincie zorgt er – samen met de waterpartners – voor dat het watersysteem duurzaam kan worden gebruikt voor onder andere (drink)waterbereiding, landbouw, natuur en recreatie. De provincie heeft daarbij kaderstellende en uitvoerende taken." Hoe zorgt de provincie ervoor dat deze twee beleidsdoelen met gescheiden begrotingen, die beide betrekking hebben op ons water (te veel, te weinig, schoon en drinkbaar), elkaar versterken en er geen inefficiënties optreden?	Het verbeteren van de kwaliteit van het water en benutten en beheren van water maakt ook onderdeel uit van het nieuwe Regionale Water- en Bodemprogramma waar GS eind 2027 een besluit over gaan nemen. Dus alhoewel de budgetten in verschillende programma's in de begroting staan vindt de uitvoering van ons waterbeleid integraal en in afstemming met elkaar plaats.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Leefomgeving	
38a	Volt	Julia Schneemann	75-78	5.5. Regisseren programma landelijk gebied & 5.6 Versterken kansrijke landbouw	5.5 Regisseren Programma Landelijk Gebied: "Provinciale rol De provincie geeft in haar rol van gebiedsregisseur de ontwikkeling naar een toekomstbestendig landelijk gebied vorm, samen met andere partijen. Hierbij gaat het vooral om die gebieden waar de opgaven het grootst zijn en er middelen en mogelijkheden zijn om gebiedsgericht samen te werken. ' Wat willen we bereiken? In het landelijk gebied van Noord-Holland worden opgaven voor natuur, stikstof, water en bodem, klimaat, landbouw, landschap, erfgoed en recreatie in samenhang gerealiseerd. Dit leidt tot natuurherstel, een gerealiseerd Natuurnetwerk Nederland (NNN), vermindering van stikstofuitstoot, een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem, toekomstbestendige kringlooplandbouw, versterkte biodiversiteit en een sociaaleconomisch vitaal landelijk gebied." 5.6 Versterken kansrijke landbouw "Provinciale rol De provincie ondersteunt de ontwikkeling naar kringlooplandbouw en biedt ruimte voor een sterke en kansrijke sector. Wij stemmen af met het IPO, het Rijk en Europa, en ondersteunen het gemeenschappelijk (Europees) landbouwbeleid. Verder werken we aan ruimtelijke kaders en formuleren we binnen het 'Programma Landelijk Gebied' beleid om de ontwikkeling naar kringlooplandbouw mogelijk te maken.	GS beschouwt het Programma Landelijk Gebied als het overkoepelende kader voor de integrale gebiedsaanpak. Het versterken van kansrijke landbouw is daarbinnen een afzonderlijk beleidsdoel en een onmisbare voorwaarde voor een toekomstbestendig landelijk gebied. De begrotingen blijven afzonderlijk herkenbaar voor de sturing door PS. GS programmeert de middelen, maatregelen en gebiedsprocessen echter in samenhang. Per maatregel maakt GS inzichtelijk welk doel primair wordt gediend en uit welk budget deze wordt gefinancierd.	Shirin Jaffri	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS- of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
38b					We werken een systematiek van gebiedsgerichte doelsturing uit om samen met de landbouw en andere partijen inhoud te geven aan alle doelen en kaders die op het boerenerf hun weerslag hebben." Wat willen we bereiken? 1. De provincie biedt toekomstperspectief aan agrariërs en zet zich in voor de omslag naar kringlooplandbouw. [..] 2. De provincie realiseert een structurele bijdrage aan stikstofreductie en natuurherstel, in lijn met gemaakte afspraken met de industrie en de landbouw. Hoe gaat GS deze twee aparte beleidsdoelen met ieder een eigen begroting, op elkaar afstemmen, dan wel van elkaar scheiden zodat er geen overlap plaatsvindt of inefficiënties optreden?	(vraag in twee delen gesplitst omdat vraag te lang is) zie antwoord vraag 38a.	Shirin Jaffri	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
39	Volt	Julia Schneemann	13-14	1 Financiele Ontwikkelingen	Waarom nemen de afschrijvingslasten vanaf 2030 ineens sterk toe?	Op basis van de huidige planning wordt een aantal omvangrijke projecten, waaronder vervanging VRI's, in 2029 opgeleverd waardoor vanaf het jaar daarop -2030- de afschrijvingslasten voor die projecten start. De meeste van die projecten hebben een afschrijvingstermijn van 50 jaar, maar de afschrijving van VRI gebeurt in 15 jaar. Dat heeft een relatief groot effect op de afschrijvingslasten vanaf 2030. Dit project zou oorspronkelijk in 2028 worden opgeleverd waardoor de afschrijvingslasten nu van 2029 naar 2030 zijn opgeschoven.	Wouter Kegel	Jeroen Olthof	Ruimte	
40	Volt	Julia Schneemann	30, 161	2 Klimaat en energie	Is de verduurzaming van Paviljoen Welgelegen na 2028 voltooid? Zo nee, welke kosten kunnen er de komende jaren nog verwacht worden?	De isolerende aanpassingen zijn eind 2028 voltooid, de installatietechnische aanpassingen eind 2030. De kosten voor alle werkzaamheden zijn geraamd op 4,6 miljoen euro. Hiervan is 1,1 miljoen gedekt door een subsidie van DUMAVA en de rest is gedekt vanuit de reserve energietransitie. Er worden geen extra kosten verwacht.	Rob Tresoor	Arthur van Dijk	Bestuur	
41	Volt	Julia Schneemann	70	5.2b	Welk bedrag is er binnen programma 5.2 specifiek bestemd voor faunaschade?	In de Begroting 2027 is een bedrag van € 37,2 miljoen geraamd voor tegemoetkoming faunaschade, inclusief alle daarmee samenhangende kosten. De raming is voor het laatst aangepast bij de Kaderbrief 2027 (onderdeel T op pagina's 12, 22 en 23 van de Kaderbrief). Dit bedrag maakt deel uit van de in totaal € 39 (€ 39,2) miljoen genoemd op pagina 70 van de Begroting 2027, waarin tevens het aanvullend beheer is opgenomen.	Karen Jongsma	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
42	Volt	Julia Schneemann	10 & 97-98	1 Financiële begroting & 3.1 Financiering - Bestuur	Op welke investeringsplanning is de jaarlijks geraamde kasuitgave van €130 miljoen gebaseerd, en hoe zijn verwachte vertragingen door stikstof en netcongestie in deze planning verwerkt?	De investeringsplanning van € 130 miljoen is een inschatting, gebaseerd op enerzijds de lopende en toekomstige investeringsplannen en anderzijds het behaalde investeringsvolume uit het verleden. In de opbouw van dit bedrag is niet specifiek rekening gehouden met het vertragend effect van netcongestie en stikstof. In de praktijk kunnen dit belangrijke knelpunten zijn bij investeringen, zoals bijvoorbeeld ook de Impactanalyse laat zien die op 27 augustus met u is gedeeld. Dit onderschrijft het belang van een realistische investeringsplanning. We zullen het investeringsvolume de komende jaren blijven monitoren en in toekomstige begrotingen bijstellen als dat noodzakelijk is.	Wouter Kegel	Esther Rommel	Bestuur	
43	Volt	Julia Schneemann	41-43	3.2 Versnellen en programmeren woningbouw - Ruimte	Kan voor de activiteiten binnen beleidsdoel 3.2 worden aangegeven welke financiering tijdelijk en welke structureel is, en welke activiteiten vanaf 2030 nog worden bekostigd uit het resterende budget van €2,918 miljoen?	Dit betreft de middelen voor de zogenoemde "flexibele schil", een subsidieregeling die gemeenten kunnen benutten voor het inhuren van capaciteit voor woningbouw. Vanwege bezuiningen vervalt dit budget miv 2028.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS- of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
44	Volt	Julia Schneemann	82-84	6.1 Bevorderen van een veerkrachtige en circulaire economie - Bestuur	Welke bedragen zijn binnen beleidsdoel 6.1 in 2027-2030 specifiek beschikbaar voor circulaire economie, uit welke begrotingsposten worden deze betaald en welke meetbare prestaties zijn daarbij voorzien?	Binnen beleidsdoel 6.1 is voor circulaire economie in 2027-2030 jaarlijks € 1,047 miljoen beschikbaar, exclusief de inzet van ambtelijke capaciteit. De middelen worden, zoals vastgelegd in de Uitvoeringsagenda Duurzame en Circulaire Economie 2025-2028, ingezet op het stimuleren van circulaire ketensamenwerking en circulair ondernemerschap, het bevorderen van circulaire industrie, het behouden en ontwikkelen van de ruimte voor circulaire economie en het ondersteunen van het circulair maken van bedrijventerreinen en circulaire innovatie in het midden- en kleinbedrijf. De provinciale inzet is gericht op het in beweging brengen van partijen, het versterken van samenwerking en het creëren van de juiste randvoorwaarden. Daarom zijn niet alle prestaties meetbaar te maken. Enkele belangrijke voorbeelden van activiteiten met meetbare prestaties, die zijn voorzien in de periode 2027-2030, zijn het stimuleren van alle Noord-Hollandse gemeenten om circulaire sloopvoorschriften toe te passen via de Circulaire Deal Secundaire Bouwmaterialen, ondersteuning van minimaal 50 midden- en kleinbedrijven via het Circulaire Routekaart MKB programma en de ondersteuning van ten minste 30% van de deelnemende bedrijven aan het GO!-NH Versnellingsprogramma en PIM Noord-Holland bij het opschalen van circulaire innovaties. De Provinciale Circulaire Economie Monitor 2027, die begin volgend jaar aan PS wordt toegestuurd, rapporteert over de voortgang van de provinciale inzet en resultaten.	Suzanne van den Noort	Esther Rommel	Bestuur	
45	PvdA	Timothy Veenboer	63, 64	Stikstof	op pagina 63 staat de zin 'Uiterlijk in 2035 moet de stikstofuitstoot uit de landbouw met 30 procent zijn verminderd.' en de pagina daarna staat 'De landelijke kaders en maatregelen sluiten aan op deze provinciale aanpak, waaronder ..... 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw' (Kamerbrief 26 juni 2026).' de kamerbrief van 26 juni heeft doelen van 42 en 46%. dat is dus hoger dan de 30% van de pagina er voor. Hoe zorgt provincie dat het ruimte houdt om van die 30% af te wijken nu dat door het Rijk gevraagd wordt?	Een belangrijk doel van de door partijen ondertekende overeenkomst is het door de agrariërs realiseren van 30% generieke emissiereductie in de provincie Noord-Holland in 2035 ten opzichte van 2019. De provincie heeft € 1,6 miljoen beschikbaar gesteld voor het ondersteunen van agrariërs bij de implementatie van (management)maatregelen voor het behalen van het reductiedoel van 30%. Dit gaat nadrukkelijk om generieke emissiereductie. In de overeenkomst staat dat de maatregelen voor de aanvullende gebiedsspecifieke emissiereductie rond en in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden niet zijn meegerekend in de genoemde 30%. In het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering bepalen we per gebied welke begrenzing, maatregelen en ondersteuning nodig zijn voor natuurherstel en weer mogelijk maken van vergunningverlening, zo gericht en passend mogelijk. Deze gebiedsspecifieke emissiereductie telt op bij de 30% generieke emissiereductie.	Shirin Jaffri	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
46	PvdA	Timothy Veenboer	65	5 Doelen	de zeven doelen die zijn beschreven zijn -er doelen. De provincie wil 'minder' of 'meer' of 'beter'. Welk kwantitatieve cijfers (kpi) horen bij deze doelen?	De vraag wordt niet begrepen, op pagina 65 staat beschreven wat we willen bereiken, niet alleen in de vorm van -er doelen. Niet voor alle doelen is het mogelijk kpi's te kwantificeren. Rapportage over doelbereik gebeurt op verschillende manieren. U wordt in een volgende vergadering geinformeerd over het PNN, de KTA, de natuurherstelmaatregelen en bossenstrategie. NNN en Anlb komen aan bod in de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur van BIJ12. Gebiedsgerichte informatie over natuurkwaliteit is te vinden in de Natuurdoelanalyses.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
47	PvdD	Henrice Vonck	41	3.2 Versnellen en programmeren woningbouw	Is uitvoeren van de ‘Agenda Natuurinclusief’ een ambitie van de provincie? Deze gaat namelijk ook over het domein Bouwen. Zie ook de Omgevingsvisie: nieuwe ontwikkelingen natuurinclusief. Maar over natuurinclusief bouwen is in Programma 3 niets terug te vinden. Klopt dat? Is er, en zo ja hoeveel, geld beschikbaar voor het natuurinclusief inrichten van de openbare ruimte in het algemeen en nieuwe woonwijken specifiek?	Ja, het uitvoeren van de Agenda Natuurinclusief is een ambitie van de provincie. Er is inderdaad geen budget hiervoor gelabeld op de begroting van programma 3. Het is wel onderdeel van onze algemene inzet op het stimuleren van toekomstbestendig bouwen, waarbij (in lijn met de Actieagenda wonen) het uitgangspunt is dat dit niet ten koste mag gaan van de snelheid en betaalbaarheid van de woningbouw. Kennisdeling gebeurd via de aanpak Groen Kapitaal	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	
48	PvdD	Henrice Vonck	43	3.2 Versnellen en programmeren woningbouw	“De provincie stimuleert toekomstbestendig bouwen door kennisdelen over circulair en biobased bouwen.” Stimuleert de provincie ook marktontwikkelingen, zoals de teelt van biobased materialen via landbouwtransitie bevorderen, en korte ketens met bouwers en projectontwikkelaars van de grond krijgen?	We stimuleren biobased bouwen in samenwerking met de Uitvoeringsorganisatie Building Balance. We werken volgens een aanpak op basis van vastgestelde uitgangspunten. Zie brief aan PS (kenmerk nummer 2410334/2410338). Een uitgangspunt is dat we niet actief de productie van biobased teelt in Noord-Holland stimuleren. Dat betekent dat we inzetten op het koppelen van de vraag naar biobased bouwmaterialen in Noord-Holland aan het aanbod van teelt van buiten de provincie. Het ontbreekt in Noord-Holland aan ruimte om op grote oppervlakte biobased gewassen te telen, waardoor het verdienmodel lastig is in Noord-Holland. We leggen in onze aanpak de focus op het aanjagen van de vraag naar biobased bouwmaterialen (nieuwbouw, renovatie, utiliteitsbouw), waarbij dit moet bijdragen aan de snelheid en betaalbaarheid van de woningbouw.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
49	PvdD	Angeline Egbers	34	2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving	"Wat willen we bereiken? Instandhouding en verbetering van de kwaliteit van de bodem en ondergrond in Noord-Holland." Betekent dit dat de provincie het gebruik van landbouwbestrijdingsmiddelen zowel in grondwaterbeschermingsgebieden als in drinkwaterwingebieden niet toestaat?	geen technische vraag	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Leefomgeving	
50	PvdD	Angeline Egbers	34	2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving	1.3 Daarnaast heeft de provincie het voornemen om in 2027 vervolgonderzoek te doen naar de effecten van PFAS in natuur, milieu en de leefomgeving. a) Welke effecten worden onderzocht, die nog niet genoeg bekend zijn via andere kanalen? b) Naar welke uitstoot wordt gekeken? Industrie, landbouw, of anders? c) Wie voert dit onderzoek uit namens de provincie?	a)Het voornemen is om samen met onder andere het ministerie van IenW onderzoek te doen naar het effect van PFAS in seaspray en de effecten daarvan op de kuststrook. Dit in verband met drinkwaterwinning in de kustgebieden. b)PFAS is sinds 2024 een Zeer Zorgwekkende Stof. In dat kader wordt er gekeken naar PFAS uitstoot in de industrie. Dit gebeurt via de vermijdings- en reductieprogramma's die bedrijven aanleveren bij het bevoegd gezag. Daarnaast doen we als provincie ook vervolgonderzoek naar het gebruik van PFAS-pesticiden in de land- en tuinbouw en naar het gebruik van mogelijke alternatieve middelen. c)Voor het seaspray onderzoek zijn we in gesprek met IenW, de provincies Zeeland en Zuid-Holland, het RIVM en enkele wetenschappelijke instellingen. Het onderzoek naar alternatieven voor PFAS-pesticiden wordt uitgevoerd door bureau CLM.	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
51	PvdD	Angeline Egbers	34	2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving	1.6 Ook in 2027 zet de provincie in op het meten en monitoren rond Tata Steel. De exacte (onderzoeks)invulling is nu echter nog niet bekend. Wanneer is de exacte (onderzoeks)invulling bekend van het meten en monitoren rond Tata Steel?	Voor een deel is dit reeds ingevuld met de geplande depositiemeting eind 2026 waarvoor het rapport in 2027 uitkomt. Het RIVM stelt in opdracht van IenW een advies op over monitoring bij en rondom Tata Steel. Dit advies wordt in 2026 verwacht. Op basis daarvan kan de verdere invulling van onderzoeken het beste worden bepaald. We verwachten hier in de loop van 2027 meer zicht op te hebben.	Tom Smeelen	Jeroen Olthof	Leefomgeving	
52	PvdD	Angeline Egbers	34	2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving	2.1 In de uitvoeringsprogramma's wordt vastgelegd welke concrete activiteiten de omgevingsdiensten dat jaar uitvoeren. Wordt er prioritering in deze taken aangegeven, bv voor achterstallige, of tot nu toe niet uitgevoerde handhaving? Hebben PS hier invloed in?	Die werkt meestal risico gestuurd. De omgevingsdienst beoordeelt risico's per activiteit, branche of gebied. Zij kijkt onder meer naar mogelijke schade voor veiligheid, gezondheid, milieu en leefomgeving, én naar de kans dat regels worden overtreden. Activiteiten met het hoogste risico krijgen vaker toezicht, snellere opvolging en meer handhavingscapaciteit. De uitkomst wordt vastgelegd in een uitvoerings- en handhavingsstrategie en jaarlijks uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma. Nieuwe signalen, incidenten, klachten en bestuurlijke prioriteiten kunnen de volgorde tussentijds veranderen.	Tom Smeelen	Jeroen Olthof	Leefomgeving	
53	PvdD	Angeline Egbers	35	2.2 Bevorderen gezonde leefomgeving	3.1 Hoe past het kijken naar de gevolgen van de winning van gas met de provinciale ambitie om in 2050 CO2 neutraal te zijn?	geen technische vraag	Tom Smeelen	Anouk Gielen	Leefomgeving	
54	PvdD	Melchior Mattens	69	5.2 Beheren van natuur	In hoeverre worden gelden ter bevordering voor de pleziervaart ingezet om schade aan de natuur en andere vormen van vaaroverlast tegen te gaan? Het aantal meldingen van vaaroverlast is op veel plekken in de provincie de laatste jaren sterk gestegen (snelvarende bootjes bijvoorbeeld) en via controlesystemen zoals vignetten of het afsluiten van bepaalde watergangen proberen gemeenten grip te krijgen. Welke rol pakt de provincie hierin? Zie hoofdstuk ' beheren van natuur' waar de stimulering van kleine recreatievaart in genoemd wordt.	De gelden die PNH beschikbaar stelt zijn voor de uitbreiding van recreatieve vaarnetwerken, oplossen van knelpunten in recreatieve vaarwegen. Maar ook het ondersteunen van initiatieven die een duurzame watersportsector bevorderen en activiteiten die leiden tot het verbeteren van de kleine infrastructuur op het gebied van waterrecreatie. Bij deze regelingen speelt duurzaamheid een grote rol. Schade aan de natuur en ander vormen van wateroverlast is een regelgevende taak en valt onder toezicht en handhaving. PNH draagt hier aan bij via de recreatieschappen waaraan zij deelneemt en op haar eigen vaarwegen.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
55	PvdD	Melchior Mattens	69	5.2 Beheren van natuur	Invasieve exoten: de provincie subsidieert de FBE om invasieve exoten te bestrijden, waaronder vogelsoorten als de Nijlgans en de rosse stekelstaart. In hoeverre worden budgetten van de FBE automatisch aangepast wanneer bestrijdingsprogramma's worden uitgebreid? In hoeverre heeft PS grip op deze programma's en in welke mate kan er bijgestuurd worden voor diervriendelijke methoden in de omgang met invasieve exoten?	De subsidiering aan de FBE voor de bestrijding van de invasieve exoten wordt niet automatisch aangepast. Er is momenteel sprake van een subsidie voor de bestrijding van rosse stekelstaart. Nijlgans wordt meegenomen in de uitvoering van het ganzenbeheer. Indien er aanvullende financiering voor reeds bekende of nieuwe exoten nodig is, zal dat via de PenC cyclus verlopen, zoals tot nu toe ook is gebeurd.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
56	PvdD	Melchior Mattens	73	5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	Binnen het stuk 'verbeteren kwaliteit water en benutten en beheren van water' wordt gesproken over het stimuleren van drinkwaterbedrijven bij de ontwikkeling van nieuwe waterwingebieden voor schoon drinkwater. Zijn de genoemde drinkwaterprojecten adequaat gefinancierd en zijn er vanuit de drinkwaterbedrijven voor de komende jaren nog meer projecten met de provincie gedeeld die moeten bijdragen aan de doelstelling om de weerbaarheid tegen (drink)watertekorten in 2050 te verhogen? Is daar al voor gereserveerd binnen dit programma?	De financiering van de drinkwaterprojecten is geen taak van de provincie. De drinkwaterbedrijven zijn zelf verantwoordelijk om financiering hiervoor te regelen. Dit geldt ook komende nieuwe projecten.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS- of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
57	PvdD	Melchior Mattens	74	5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	In hoeverre kan het niet behalen van de KRW eisen in de komende jaren een significante invloed hebben op de voorgestelde begroting? Zijn daar al scenario's voor in beeld gebracht?	Er is geen aanleiding om ervan uit te gaan dat het niet halen van de KRW doelen een significante invloed heeft op de begroting. Een mogelijke boete uit Europa omdat we de doelen niet hebben gehaald komt bij de Rijksoverheid terecht als systeemverantwoordelijke.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
58	PvdD	Angeline Egbers	63	5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur	Onder welk programma, of doel, en met welke activiteiten wordt aandacht besteed aan de Basiskwaliteit Natuur?	Het concept Basiskwaliteit Natuur sluit aan bij natuurincusief werken wat vanuit diverse programma's wordt gestimuleerd en waar we zelf invulling aan geven via inkoopbeleid en in ons eigen areaal. We verwachten dat het concept Basiskwaliteit natuur aan bod zal komen in de nadere uitwerking van de Natuurherstelverordening waarover we met het Rijk en andere overheden zullen afstemmen.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
59	PvdD	Angeline Egbers	13	1 Structureel en reëel evenwicht	Financieel kader: Europese landbouwprojecten Om welke Europese landbouwprojecten' gaat het hier en hoe dragen die bij aan de PLG-doelen, vanuit een integrale aanpak (klimaat, water, natuur, stikstof, dierenwelzijn)?	Het gaat hier om de projecten die we financieren via de openstellingen van het GLB-NSP. Voorbeelden hiervan zijn o.a. de regelingen samenwerking integrale gebiedsontwikkelingen en niet productieve investeringen voor landschapselementen en inrichtingsmaatregelen voor Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer. De doelen van het NSP zijn o.a. Klimaat, water, biodiversiteit. In de genoemde openstellingen zijn ook de beleidsdoelen van het PLG meegenomen.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
60	PvdD	Angeline Egbers	72	5.3 Betrekken van onze partners bij bescherming en beheer van groen	"De provincie investeert in het netwerk van Groen Kapitaal om de doelen van natuurinclusieve ontwikkeling te bereiken. We sluiten hiermee aan op de landelijke 'Agenda natuurinclusief'. We zetten in op vergroening van buiten naar binnen met inwoners, overheden en bedrijven om de leefomgeving te vergroenen. Concreet hebben we hiervoor projecten als de toekomstacademie, de toekomstmakers en het platform Groen Kapitaal opgezet." Wat is er in 2027 begroot voor Groen Kapitaal. Hoeveel fte is dat? Hoeveel was dat in 2026 en 2025?	Er is 200.000 euro begroot, evenveel als in 2026 en 2025. De inzet van fte's per project maken we niet inzichtelijk.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
61	PvdD	Angeline Egbers	72	5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	Samen met de provincies Groningen en Fryslân streeft Noord-Holland naar een Waddengebied dat in 2050 veilig, vitaal en veerkrachtig is. De Waddenzee is duurzaam beschermd en ontwikkeld als natuurgebied, met behoud van het unieke open landschap. Er is een goede balans tussen ecologie en economie, waarbij natuurherstel, leefbaarheid en duurzame economische ontwikkeling elkaar versterken. Het Waddenecosysteem is hersteld en versterkt, en de kennis over klimaatverandering en natuur is vergroot. " Welke concrete acties voor natuurherstel zijn gepland voor 2027?	Dit jaar start het opstellen van het nieuwe Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2027-2032. De verwachting is dat het Bestuurlijk Overleg Waddengebied het programma in juni 2027 vaststelt. De Agenda voor het Waddengebied 2050 is daarbij het uitgangspunt. Bij het opstellen van het nieuwe uitvoeringsprogramma worden de Waddenoverheden en maatschappelijke partners nauw betrokken. In dit nieuwe programma zullen de vervolgstappen voor natuurherstel worden beschreven.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
62	PvdD	Angeline Egbers	74	5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	Onder: 'wat willen we bereiken?' "Doel van de provincie is schoon en voldoende grondwater. De ondergrond wordt duurzaam gebruikt, onder andere voor de drinkwater- en energievoorziening. Daarnaast is het grondwaterbeheer afgestemd op de bestemming van gebieden. Uitputting en verontreiniging van grondwatervoorraden, en verdroging en verzilting van gebieden worden voorkomen. In 2027 voldoen de Noord-Hollandse grondwaterlichamen aan de doelen van de KRW." Hoeveel van Noord-Hollandse grondwaterlichamen voldoen aan de doelen van de KRW? Welke concrete acties gaat de provincie in 2027 uitvoeren om een grote slag te maken in verbetering van de waterkwaliteit, voor zowel oppervlaktewater, grondwater als drinkwater?	Op moment voldoen drie van de vier grondwaterlichamen aan de doelen van de KRW. Voor de acties in 2027 voor de verbetering van de waterkwaliteit verwijzen we naar het vigerende Regionale Waterprogramma en de Tussen evaluatie KRW in Noord-Holland uit 2025. Voor de acties in de periode 2028 - 2033 verwijzen bij naar het concept Regionale Water- en Bodemprogramma dat in oktober 2026 met uw Staten besproken wordt.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
63	PvdD	Angeline Egbers	74	5.4 Verbeteren kwaliteit, benutten en beheren van water	Integrale aanpak: Wij zien een integrale aanpak niet terug in de begrotingsstructuur. Zo wordt bij een gezonde leefomgeving niets begroot dat hiervoor zal zorgen door bijv. de biologische bollenteelt te stimuleren met een programma. Waarom is dit niet terug te zien? Hoe wordt de integraliteit bewaakt?	De integrale aanpak ziet men terug in de beleidsprogramma's voor de verschillende opgaven zoals het Regionale Waterprogramma en het Programma Gezonde Leefomgeving. Met andere woorden de begroting is hier niet het juiste document voor.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS-of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
64	PvdD	Angeline Egbers	78	5.6 Versterken kansrijke landbouw	"1.2 De provincie ondersteunt agrariërs met coaching en meerjarige projecten, onder andere gericht op doelsturing en key performance-indicatoren (KPI's), emissiereductie veehouderij, nutriëntenkringloop en mestverwerking. We zorgen voor afstemming met het IPO (interprovinciaal overleg), het Rijk en Europa over onder andere voedselzekerheid, ruimtelijk instrumentarium, kringlooplandbouw en doelsturing. Een duurzame, sterke en kansrijke landbouw in overgangszones en zoetwateropslag wordt nader vormgegeven. We zetten in op pilots, onder andere met gebieds-KPI's. " Graag een uitsplitsing van deze ondersteuning naar de 7 transitiepaden: hightech gesloten systemen, hightech open systemen, extensivering, biologische landbouw, natuurbeheer en -ontwikkeling, multifunctionele landbouw en stoppen.	In de begroting wordt geen uitsplitsing gemaakt per transitiepad. Sommige beleidsinstrumenten zijn heel specifiek per transitiepad inzetbaar, bijvoorbeeld voor de glastuinbouw. En andere beleidsinstrumenten voor alle transitiepaden, zoals het ruimtelijk instrumentarium, of het Gemeenschappelijk landbouw Beleid.	Shirin Jaffri	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
65	PvdD	Henrice Vonck	78	5.6 Versterken kansrijke landbouw	"1.3 De uitvoering van de Voedselvisie richt zich dit jaar op het voortzetten van de deelname aan de Bean Deal 2.0 (eiwittransitie) in samenwerking met het Provinciaal Eiwitnetwerk NL. Daarnaast zet de provincie zich in IPO-verband in om de uitvoering van de Nationale Voedselagenda mede te faciliteren en de biologische productie én afzet te versterken. Ook in dit jaar wordt er een provinciaal streekdiner georganiseerd om banden tussen politici, boeren en burgers aan te halen. Daarnaast werkt de provincie in de Metropoolregio Amsterdam samen met het platform Voedsel Verbindt aan robuuste korte ketens en de verbinding tussen stad en platteland." Wat zijn concreet te verwachten resultaten hieruit? Hoeveel geld is hiervoor beschikbaar in 2027? Kunnen we een Technische briefing krijgen hierover voor zowel de commissie als de betreffende gedeputeerde?	Op 12 januari 2026 zijn in de Css LG de stukken van de Tussentijdsebeleidsevaluatie Voedselvisie 2020-2030 geagendeerd en op 2 feb 2026 in PS als onderdeel van het PLG vastgesteld. De financiële bijlage is hier te vinden: zie hyperlink. Er is een verschuiving op de inzet van capaciteit voor de uitvoering van de Voedselvisie doorgevoerd naar de inzet op Stikstof. Hierdoor is een aantal activiteiten en capaciteitsinzet tot nader order opgeschort. Een technische briefing over de te verwachten resultaten ligt daarom minder voor de hand. Via de website: zie hyperlink en de monitor van de Voedselvisie via: zie hyperlink. zijn de resulaten van de activiteiten te volgen.	Shirin Jaffri	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	https://noordholland.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/ae574f90-17eb-4914-a953-a4cf59c4939f?documentId=36acd59d-7ad4-4574-8f55-5e82e223e727&agendaltemId=8ea3c86f-515d-462d-862b-48136bc7ba21
66	PvdA	Amar Karar	42	3 Ruimte en Wonen	In hoeverre leidt de inwerkingtreding van de Wet versterking regie volkshuisvesting tot extra taken en kosten voor de provincie? Waar zijn de hiervoor benodigde middelen en capaciteit in de begroting opgenomen?	De inwerking treding leidt tot extra taken (opstellen provinciaal volkshuisvestingsprogramma, ondersteuning gemeenten, interbestuurlijk toezicht) het ministerie van VRO stelt hiervoor 1,2 mln per jaar beschikbaar (vooralsnog), dit is voldoende om de extra taken te kunnen uitvoeren.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	
67	PvdA	Amar Karar	38	3 Ruimte en Wonen	Wanneer kan Provinciale Staten, rekening houdend met de benodigde opstarttijd, in 2027 de eerste terugkoppeling verwachten over de uitvoering van motie M87-2026 'Arbeidsmigranten in Noord-Holland'?	De voorbereidingen voor de aanpak zijn opgestart, het uitwerken van de opdracht en afstemming met andere partijen vraagt tijd. Wij verwachten u in het eerste kwartaal een afdoeningsvoorstel te doen voor M87 en u te informeren over de voortgang. Ondertussen zijn arbeidsmigranten als 1 van de aandachtsgroepen onderdeel van de volkshuisvestingsprogramma's (gemeente en provincie) die momenteel worden opgesteld. Wij coördineren wij dat gemeenten in hun volkshuisvestingsprogramma afspraken over aandachtsgroepen, waaronder arbeidsmigranten, opnemen.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	
68	PvdD	Angeline Egbers	63	5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur	In de Tweede Kamer is d.d. 03 jul. 2025 het amendement Middelen voor wildopvang en dierenambulances aangenomen over financiering middelen. Is het Rijk in 2025 of 2026 al begonnen met uitbetaling van deze gelden (30%) naar de wildopvangcentra? (Zie hyperlink)	Het Rijk heeft in 2025 het eerste subsidiebedrag overgeboekt naar de Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances, die belast zijn met de uitvoering en verdeling van deze middelen onder wildopvangcentra die aan de voorwaarden voldoen. Wij hebben geen inzicht in de manier waarop de Spreekbuis het geld vervolgens verdeelt onder de wildopvangcentra.	Karen Jongsma	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	https://www.partijvoordedieren.nl/moties/amendement-kostic-over
69	PvdA	Amar Karar	42	3 Ruimte en Wonen	Uit hoeveel fte bestaat het projectmanagementbureau momenteel en wat is de beoogde bezetting?	Het projectmanagementbureau is in juli gestart. Op dit moment is 1 persoon uitgeleend aan Beverwijk en zijn er gesprekken met Haarlemmermeer en Alkmaar. De beoogde bezetting tijdens de opbouwfase is 5 fte. Voor de langere termijn geldt dat de insteek van het PMB is dat de inzet wordt betaald en daarmee revolverend is. De omvang van het PMB kan mede daardoor - en tevens afhankelijk van de vraag vanuit gemeenten - in de toekomst verder groeien.	Coby Riensema	Jelle Beemsterboer	Ruimte	
70	PvdA	Timothy Veenboer	72	5.3	doel 4 gaat over de twee nationale parken. Richt de inzet van provincie zich op het versterken van de organisaties/netwerk rond die parken of direct op het versterken van die parken? het eerste is een indirect doel voor het tweede. maar als het direct gaat over het versterken van die parken, waarom zit het dan niet in programma 5.2?	Gezien de aard van de activiteiten past het beter in hoofdstuk 5.3. We verlenen subsidie aan de parken, waarmee zij werken aan de realisatie van het beleidsprogramma Nationale Parken 2023-2030.	Karen Jongsma	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
71	PvdA	Timothy Veenboer	70	Faunabeheer	In de TBW zagen we dat uitvoering van beheer naar voren is gehaald. Dus de hele 4 miljoen in 1 jaar. Gaat de provincie er dan ook vanuit dat het terugverdienen van die investering (dus minder ganzen is minder schade is minder kosten) eerder te zien zal zijn (dus in lagere kosten per jaar) dan de provincie dacht bij het vaststellen van faunabeheerplan?	Nee, dat is niet het uitgangspunt. De reden voor deze verschuiving van de middelen in de tijd, is dat op deze manier onderzoeksprojecten die over meerdere jaren zullen lopen, eerder van start kunnen gaan.	Karen Jongsma	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	

ID	Fractie	Naam vragensteller PS- of duo-lid (voor- en achternaam)	Paginanummer van de begroting 2027	Over welk programma, beleidsdoel en/of hoofdstuk gaat de vraag?	Vraag	Antwoord	Naam Budgethouder	Portefeuillehouder	Commissie	Hyperlink
72	PvdA	Timothy Veenboer	77	5.6	Met de plannen van het kabinet aangaande stikstof zal er in 2027 veel inzet van de provincie nodig zijn. De lasten van programma 5.6 nemen echter af in 2027 ten opzichte van 2026. Heeft provincie wel genoeg capaciteit/budget in 2027 om te kunnen werken aan die stikstofplannen van het Rijk?	Dit is onderdeel van de Rijksaanpak gericht op Naturrherstel en Stikstofvermindering wat samen met overheden kijkt naar de nodige uitvoeringskracht. Het Rijk heeft het voornemen de provincies hierin te ondersteunen via een vereenvoudigde SPUK met een lage verantwoordingsplicht.	Shirin Jaffri	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	
73	PvdA	Tino Wallaart	86-87	Behouden kwaliteit van erfgoed	Hoe kan het dat het monumentenbudget met 1,1 miljoen per jaar toeneemt voor de jaren 2027 tot en met 2030, maar dat de lasten dalen (14,4 miljoen in 2026, 13,1 miljoen in 2027, 12,1 miljoen in 2028 en 2029, 12,8 in 2030). Waarom is het batig saldo uit de reserve monumenten niet aan het structurele budget toegevoegd?	Het klopt dat het monumentenbudget bij de Kaderbrief in de jaren 2027 t/m 2030 is verhoogd met € 1,1 mln. Dit is ook verwerkt in de begroting. Hier tegenover staat echter een afname van de uitgaven aan de Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie. Hiervoor zijn in 2026 nog substantiële uitgaven geraamd, maar in 2027 en verder niet. Deze uitgaven komen in 2026 onder andere ten goede aan subsidie voor de vesting Muiden, Fort Pampus en Spaarnwoude. Onder de streep nemen de totale lasten van dit beleidsdoel daarom af. Het saldo van de reserve Monumenten, dat eind 2026 resteert, wordt bij de begroting 2027 toegevoegd aan het monumentenbudget. Dit heeft echter geen gevolgen voor de totale beschikbare middelen, omdat ook in de vorige begroting al was voorzien dat deze middelen in de jaren vanaf 2027 zouden worden uitgegeven. Het verschil is dat voor deze uitgaven dan geen storting of onttrekking uit de reserve meer nodig is.	Daphne Rigter	Jelle Beemsterboer	Landelijk Gebied	
74	PvdA	Tino Wallaart	93	Algemene dekkingsmiddelen	Met betrekking tot de (voornamelijk rente-) lasten: wat is het verschil in de meerjarige reeks ten opzichte van de (oorspronkelijke) vastgestelde Begroting 2026? Volgens eigen berekeningen is het voordeel in 2027 8,0 miljoen, in 2028 8,3 miljoen en in 2029 8,3 miljoen. Hoe is dit voordeel te verklaren?	De verschillen tov de vastgestelde begroting bedragen voor 2027:7,7 miljoen en voor 2028 en 2029: 8 miljoen. Bij de oorspronkelijke begroting 2026 is er uit gegaan van een verwachte opbouw van de lening portefeuille (en dus bijbehorende rentelast). Deze opbouw is gebaseerd op de begroting 2026 met de daarbij behorende meerjarenraming. De opbouw van de lening portefeuille is lager dan in de begroting 2026 werd verwacht, hierdoor zijn de toekomstige rentelasten voor 2027 tot en met 2029 naar beneden bijgesteld.	Wouter Kegel	Esther Rommel	Bestuur	
75	PvdA	Tino Wallaart	96	Tabel 7.5 Overige	De stortingen in de reserve waardevermindering groen nemen af ten opzichte van de (oorspronkelijke) vastgestelde begroting 2026: voor de periode 2027 - 2029 gaat het om respectievelijk 0,8 miljoen, 15,2 miljoen en 28,2 miljoen. Hoe valt deze scherpe daling te verklaren?	De cijfers uit de begroting 2026 waren gebaseerd op de cijfers van mei 2025. In oktober 2025 is de realisatiestrategie NNN vastgesteld, opgevolgd door de programmering realisatie NNN. De cijfers uit de voorliggende begroting 2027 zijn hier nu op aangepast. Deze wijzigingen zijn nu doorgevoerd en verklaren de scherpe daling in de begroting nu.	Wouter Kegel	Anouk Gielen	Landelijk Gebied	

Bijlage bij ID 5:

Provincie	**2027 (Geactualiseerd)**	**2027 (Begroting 2027)**	**Verschil**
Noord-Holland	82,1	82,1	0
Overijssel	84,4	82,2	2,2
Zeeland	84,4	84,4	0
Flevoland	85,5	85,5	0
Utrecht	88,2	86,4	1,8
Noord-Brabant	89,2	89,2	0
Limburg	92,0	88,5	3,5
Drenthe	92,0	92,0	0
Friesland	94,4	92,1	2,3
Groningen	95,7	95,7	0
Gelderland	101,5	101,5	0
Zuid-Holland	106,6	104,4	2,2
Gemiddeld	**91,3**	**90,3**	

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
P.C. van der Meer
BEL/NR

Telefoonnummer +31628363151
meerp@noord-holland.nl

Verzenddatum
24 SEP. 2026

Kenmerk
NR-20260907-PM

Uw kenmerk

Betreft: Voortgang realisatie NNN, Natuurherstel en KTA

Geachte leden,

Met deze brief informeren wij u over de voortgang van de uitvoering van de realisatie NNN, natuurherstel en de Korte Termijn Agenda. Hiermee geven wij invulling aan onze toezegging uit de brief van juni 2026 om Provinciale Staten periodiek over de uitvoering te rapporteren.

Deze brief gaat in op de volgende beleidsstukken en dossiers, die onlangs door Gedeputeerde Staten zijn vastgesteld:

- Het vernieuwde Programma Natuurnetwerk (PNN) 2027, met de bijlage Landelijke Voortgangsrapportage Natuur (VRN) 2025;
- De voortgang van de implementatie van de Realisatiestrategie Natuurnetwerk Nederland (NNN);
- De Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026;
- De Voortgangsrapportage Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied 2026 (KTA 2026);
- De memo Bossenstrategie.

De rapportages geven samen inzicht in de voortgang van de natuurrealisatie, het natuurherstel en de KTA-maatregelen. Wij sturen u deze rapportages ter informatie toe. Zij bieden mede de inhoudelijke onderbouwing voor de betreffende onderdelen van de Begroting 2027.

Programma Natuurnetwerk 2027

Programmering

Gedeputeerde Staten hebben op 7 oktober 2025 de Realisatiestrategie NNN vastgesteld. Deze strategie geeft richting aan de afronding van het NNN, de prioritering van gebieden en de inzet van instrumenten, zoals grondverwerving, inrichting en samenwerking met partners.

Met het PNN 2027 actualiseren wij de programmering voor de realisatie van het Noord-Hollandse deel van het NNN. Het programma bouwt voort op de programmering die Gedeputeerde Staten op 11 november 2025 vaststelden.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Om het NNN tijdig te realiseren, is versnelling nodig. Daarom is bij de vaststelling van de Realisatiestrategie NNN gekozen voor een meer projectmatige aanpak, vergelijkbaar met het integraal Meerjarenprogramma Infrastructuur (iMPI).

De vorm en opzet van het vernieuwde PNN 2027 sluit aan op deze projectmatige aanpak. Het PNN bestond voorheen uit twee delen: een inhoudelijke toelichting op de gebieden en een financieel deel met een kostenraming per project. In het huidige PNN geven we de informatie per gebied. Het financiële hoofdstuk richt zich op de benodigde middelen en dekking. Een andere wijziging in het PNN is dat natuurherstelmaatregelen geen onderdeel meer uitmaken van het PNN, om de programmering zuiver te houden. Hiervoor is een afzonderlijke voortgangsrapportage opgesteld.

Het vernieuwde PNN, naar voorbeeld van het iMPI, geeft inzicht in:
- De beleidskaders;
- De wijze van programmeren en prioriteren;
- De lopende projecten en hun bijdrage aan de NNN-opgave;
- Afgeronde projecten en het resultaat;
- Projecten of processen die zijn stopgezet.

Het PNN is niet helemaal gelijk aan het iMPI. Het verschilt op enkele punten. Dit hangt samen met de andere financieringssystematiek en programmering:

- Bij investeringen in de infrastructuur ontstaan blijvende provinciale assets, bij de realisatie van natuur niet. Voor de realisatie van infrastructurele werken vragen wij Provinciale Staten tweemaal per jaar per project om krediet. De afschrijving van deze investeringen kan over vijftig jaar worden gespreid Ook voert de provincie het beheer zelf uit.
  Bij de realisatie van natuur ontstaan geen provinciale assets. Terreinbeherende organisaties en particuliere eigenaren voeren het beheer uit. Zij kunnen hiervoor subsidie aanvragen. De kosten voor de realisatie van het NNN worden direct gedekt uit provinciale middelen, waaronder de Reserve Groen.
- Voor infrastructuur geldt geen vaste einddatum voor realisatie. De realisatie van het NNN is eindig en moet uiterlijk in 2040 zijn afgerond. Sommige natuurtypen hebben ongeveer tien jaar ontwikkeltijd nodig om het gewenste ambitieniveau te bereiken. Daarmee dragen wij bij aan het behalen van de doelen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, die uiterlijk in 2050 moeten zijn gerealiseerd.

Het PNN 2027 is daarmee een uitvoeringsprogramma. Het licht toe hoe de beschikbare middelen worden ingezet om de NNN-opgave te realiseren. Provinciale Staten stellen deze middelen beschikbaar via de vaststelling van de begroting. Gedeputeerde Staten programmeren de opgave.

De komende periode werken wij verder aan de programmering van het NNN. Daarmee maken wij keuzes over prioriteiten, middelen en voortgang beter uitlegbaar en transparanter.

Voortgang

In 2025 realiseerden wij 122 hectare nieuwe natuur, voornamelijk door middel van zelfrealisatie door particulieren met de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Per 1 januari 2026 resteert een opgave van 4.259 hectare. In 2026 zijn inmiddels ook belangrijke mijlpalen gezet, zo hebben wij de uitvoering van de faunapassage Maxisweg aanbesteed, de gebiedsvisie voor de Weidse Polders vastgesteld en het voornemen uitgesproken om een projectbesluit voor de Oostelijke Vechtplassen vast te stellen. Ook rondden wij de projecten Zandpolder 4 en 5, De Bleek, Pollenvlak Noordelijk deel en Banweg af. Deze projecten leveren samen 21 hectare nieuwe NNN op. Ook worden dit jaar weer diverse SKNL-projecten afgerond. De (kwantitatieve) resultaten hiervan worden na definitieve subsidievaststelling meegenomen bij de jaarstukken 2026.

Als bijlage bij het PNN2027 ontvangt u van ons de elfde landelijke Voortgangsrapportage Natuur (VRN) 2025, waarmee onze NNN-realisatie in landelijk perspectief wordt geplaatst.

Bestuurlijke cyclus

In het voorjaar informeren wij u met een brief en een technische briefing over de voortgang van de NNN-realisatie. In het najaar ontvangt u bij de begroting een geactualiseerd Programma Natuurnetwerk. Wij horen graag welke aandachtspunten u voor de verdere ontwikkeling van het PNN wilt meegeven.

Voortgang implementatie Realisatiestrategie NNN

De Realisatiestrategie NNN volgt een gerichte, projectmatige aanpak. Wij zetten lopende NNN-projecten voort en richten ons daarnaast op vijf gebieden waarvoor budget beschikbaar is: Oostelijke Vechtplassen deel 1, Polder Westzaan, Oostzanerveld (IVOT-deel I), Weidse Polders en Zuid-Kennemerland. Daar werken wij aan gebiedsvisies en inrichtings- en beheerplannen. In de Oostelijke Vechtplassen voeren wij gesprekken met grondeigenaren over NNN-realisatie op hun gronden.

Buiten deze vijf gebieden stimuleren wij NNN-realisatie met het NNN-kansenloket en een versnellingsteam. Sinds 14 april 2026 kunnen partijen via het *NNN-kansenloket* initiatieven voor natuurontwikkeling aandragen, zoals grondaankopen en voorstellen van terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren. Wij beoordelen iedere kans op aansluiting bij ons beleid en bepalen samen met de initiatiefnemer het vervolg. Dat kan bestaan uit grondaankoop, particulier natuurbeheer of de voorbereiding van een nieuw NNN-project. Op dit moment zijn 18 kansen in behandeling.

Wij richten een *versnellingsteam NNN* op. Dit team gaat proactief in gesprek met agrariërs die grond bezitten of pachten binnen nog te realiseren NNN. De prioriteit ligt bij agrariërs van wie het agrarisch natuur- en landschapsbeheercontract binnen het NNN op 1 januari 2029 afloopt. Wij bereiden de benodigde instrumenten en afspraken voor.

Wij versterken ook de uitvoeringsorganisatie en de samenwerking met partners. Dit gebeurt via ambtelijke en bestuurlijke overleggen en gezamenlijke trajecten, waaronder het gebiedsaanbod Groene Hart, inclusief Laag-Holland.

Aanvullende financiering

Bij de Kaderbrief 2026 stelden Provinciale Staten € 200 miljoen extra beschikbaar voor NNN-realisatie. Deze middelen zijn gekoppeld aan de realisatie van het NNN in vijf gebieden waar wij al met het gebied in gesprek waren. Daarnaast is € 40 miljoen beschikbaar voor capaciteit en kansen buiten deze gebieden. Ook zetten wij de lopende NNN-projecten voort. De financiële gevolgen van deze inzet staan in hoofdstuk 5 van het PNN 2027. Zij zijn verwerkt in de Begroting 2027 en de meerjarenraming. De belangrijkste dekkingsbronnen voor het NNN zijn de Reserve Groen, de Reserve Groene Uitweg en de Reserve Oostelijke Vechtplassen. Waar mogelijk zetten wij ook rijksmiddelen en specifieke uitkeringen in, zoals de Koplopersgelden.

Op basis van de huidige programmering ontstaat naar verwachting in 2030 een tekort in de Reserve Groen. Om de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland volgens planning voort te zetten, is uiterlijk in 2029 duidelijkheid nodig over aanvullende financiering om door te kunnen in de gebieden.

Wij gaan hierover met het Rijk in gesprek in het kader van Natuurpact 2.0 en de nadere uitwerking van de Kamerbrief *Weer ruimte voor boer, natuur en bouw*. In deze Kamerbrief presenteert het kabinet een samenhangend pakket voor stikstofreductie, natuurherstel, maatregelen voor kwetsbare natuur- en watergebieden en toekomstperspectief voor de landbouw.

Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel

Met de Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026 informeren wij u over de voortgang van de natuurherstelmaatregelen die de provincie uitvoert. Natuurherstel is, naast het terugdringen van stikstofuitstoot, een belangrijke pijler van de stikstofaanpak. De maatregelen verbeteren de kwaliteit en veerkracht van kwetsbare natuur en dragen bij aan het behalen van de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden. De rapportage laat zien welke maatregelen in uitvoering zijn, welke resultaten zijn bereikt en hoe de beschikbare middelen zijn ingezet. Het gaat onder meer om herstel van de waterhuishouding, het tegengaan van verzuring en vergrassing, herstel van duin- en veennatuur, boscompensatie en bosrevitalisering. Ook zetten wij middelen in voor natuurherstel in stikstofgevoelige natuur buiten Natura 2000-gebieden.

De uitvoering gebeurt samen met terreinbeherende organisaties, gemeenten, waterschappen, agrariërs en particuliere grondeigenaren. Wij volgen de voortgang met periodieke gesprekken, monitoring van de besteding van middelen en jaarlijkse veldbezoeken aan Natura 2000-gebieden.

Bij vertraging of onderbesteding zetten wij waar mogelijk reservemaatregelen in. Natuurherstel is een meerjarige opgave. Sommige maatregelen leveren direct resultaat op, bijvoorbeeld door herstel van de waterhuishouding of beheermaatregelen. Bij andere maatregelen zijn de effecten later zichtbaar. Wij blijven de uitvoering en resultaten volgen en sturen bij op basis van nieuwe kennis, kansen en beschikbare middelen.

Voortgangsrapportage Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied

De Voortgangsrapportage KTA Landelijk Gebied 2026 geeft inzicht in de voortgang van de maatregelen uit de KTA 2025-2027 en de inzet van de bijbehorende middelen. De KTA richt zich op maatregelen die op korte termijn uitvoerbaar zijn voor landbouw, natuur, stikstof, klimaat, water en bodem, landschap, erfgoed, recreatie, bos en groenblauwe dooradering. Voor de uitvoering van 30 KTA-maatregelen is in totaal € 75,4 miljoen beschikbaar. Dit bedrag bestaat uit € 41,9 miljoen koplopersgelden, € 0,9 miljoen versnellingsgelden van het Rijk en € 32,6 miljoen incidentele coalitiemiddelen uit de Reserve Provinciaal Programma Landelijk Gebied. De voortgangsrapportage bevat per maatregel de bereikte resultaten, geplande mijlpalen, het budget en de dekkingsbron. Sommige maatregelen lopen na 2027 door, veroorzaakt door verschillen in looptijden en wijzen van verantwoorden die samenhangt met de financieringsbronnen. De KTA bevat ook maatregelen die bijdragen aan de realisatie van het NNN, zoals de realisatie van 50 tot 70 hectare NNN in de binnenduinrand, pachtafkoop en natuurverbindingen.

Bossenstrategie

In de commissie Landelijk Gebied van 8 juni is een overzicht van de inzet voor de Bossenstrategie toegezegd. Dit overzicht is als memo bijgevoegd. Het memo beschrijft de opgave van de Bossenstrategie, de provinciale inzet en de samenhang met de voortgangsrapportages.

Tot slot

Het PNN 2027 en de Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026 en de Voortgangsrapportage KTA 2026 vormen samen de inhoudelijke onderbouwing voor de onderdelen natuur en landelijk gebied in programma 5 van de Begroting 2027. Wij verzoeken u deze rapportages te betrekken bij de behandeling van de Begroting 2027.

Ten slotte horen wij graag wat u vindt van de bestuurlijke cyclus van informeren en welke aandachtspunten u ons nog wilt meegeven voor de doorontwikkeling van de programmering van het NNN.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

5 bijlage(n)

1. Programma Natuurnetwerk 2027
2. Landelijke Voortgangsrapportage Natuur 2025 (Bijlage bij PNN 2027)
3. Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026
4. Voortgangsrapportage KTA 2026
5. Memo Bossenstrategie

Provincie
Noord-Holland

Programma Natuurnetwerk 2027

PROGRAM

INHOUD

3 **Samenvatting**

4 **1. Inleiding en doel van het programma**
4 1.1 Inleiding
5 1.2 Doel van het Programma Natuurnetwerk
5 1.3 Opgave NNN

6 **2. Visie en Beleidskaders**
6 2.1 Inleiding
7 2.2 Wettelijk kader
7 2.3 Beleidskader
7 2.4 Strategie
8 2.5 Uitvoering

9 **3. Programmering NNN-realisatie**
9 3.1 Hoe programmeren we?
10 3.2 Samenhang activiteiten realisatie NNN
11 3.3 Projecten en fases

15 **4. Meerjarenprogrammering NNN**
15 4.1 Programmering Focusgebieden
26 4.2 Programmering buiten focusgebieden
35 4.3 Natuurverbindingen
39 4.4 Subsidieregelingen
39 4.5 Andere lopende programma's, processen en verplichtingen
42 4.6 Gerealiseerde projecten
43 4.7 Geschrapte projecten

46 **5. Financiën**
46 5.1 Overzicht lasten
49 5.2 Overzicht dekking
50 5.3 Financiële doorkijk

51 **Bijlage begrippenlijst**

Bijlage Landelijke Voortgangsrapportage Natuur (VRN) 2025

SAMENVATTING

Programma Natuurnetwerk 2027: van stilstand naar uitvoering

De realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is in beweging. Provincie Noord-Holland werkt aan sterke, verbonden natuur die biodiversiteit vergroot, kwetsbare natuur herstelt en ruimte helpt creëren voor maatschappelijke ontwikkelingen. Er is in 2025 122 hectare gerealiseerd. We verwachten de realisatie de komende jaren te kunnen versnellen door de extra middelen die ter beschikking zijn gesteld, een meer projectmatige aanpak en prioritering.

Focus op wat nu nodig is

- De resterende opgave is groot. Het gaat om 4.259 hectare. Daarvan ligt 1.640 hectare in prioritaire focusgebieden en 2.619 hectare daarbuiten.
- De provincie kiest voor een gerichte, projectmatige aanpak. Ook het vernieuwde PNN is qua vorm en opzet aangepast en geïnspireerd door het integraal Meerjaren Programma Infrastructuur (iMPI). We werken van initiatief en verkenning, via planvorming, naar uitvoering en beheer. Realisatie gebeurt zoveel mogelijk samen met grondeigenaren en op vrijwillige basis.
- De aanpak werkt langs drie sporen: lopende projecten uitvoeren, provinciale regie nemen in vijf gebieden met budget en kansen buiten die gebieden mogelijk maken.

Middelen maken versnelling mogelijk

- Met € 200 miljoen extra voor NNN-realisatie ontstaat perspectief in vijf gebieden. Het geld biedt partners en inwoners meer zekerheid en helpt de uitvoering weer op gang.
- Daarnaast is € 40 miljoen beschikbaar als kansenbudget. Daarmee ondersteunt de provincie initiatieven buiten de prioritaire gebieden en bouwt zij capaciteit op voor de uitvoering.
- De financiële doorkijk laat zien dat de Reserve Groen in 2030 naar verwachting onvoldoende middelen bevat. Daarom dient uiterlijk in 2028 aanvullend budget geregeld te worden om de uitvoering volgens planning voort te kunnen zetten.

Waar gebeurt het?

- In de Oostelijke Vechtplassen, Westzaan, Oostzanerveld, Weidse Polders en Zuid-Kennemerland is budget toegekend. Hier werkt de provincie met een concrete programmering en gebiedsgerichte uitvoering.
- In de Oostelijke Vechtplassen is onder meer € 62,5 miljoen voorzien voor voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van de resterende NNN-opgave in deel I.
- Voor Westzaan is € 41,4 miljoen beschikbaar. In 2027 start het opstellen van een inrichtings- en beheerplan en vinden gesprekken met grondeigenaren plaats.
- In Oostzanerveld realiseert de provincie in de eerste fase 144 hectare NNN. Het gebied bevindt zich in de studiefase; in 2027 start het opstellen van een inrichtings- en beheerplan. Voor dit gebied is € 23,8 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van de NNN-opgave.
- In de Weidse Polders resteert een NNN-opgave van 86 hectare. Het gebiedsproces start in 2027 met de planfase; voor de realisatie is € 15,7 miljoen beschikbaar.
- Zuid-Kennemerland rondt in 2026 de studiefase af. In 2027 starten verschillende projecten voor de realisatie van circa 223 hectare NNN; hiervoor is € 42 miljoen beschikbaar.
- Ook buiten deze gebieden blijven kansen meetellen. Het NNN-kansenloket biedt grondeigenaren ondersteuning met financiering, advies en begeleiding voor natuurrealisatie.

Samenwerken en verbinden

- Een NNN-versnellingsteam gaat actief in gesprek met agrariërs die NNN-gronden bezitten of pachten. De inzet is gericht op haalbare afspraken en langdurige samenwerking.
- Natuurverbindingen, zoals faunapassages, oevers en stapstenen, zijn onmisbaar om natuurgebieden echt als netwerk te laten functioneren. Voor natuurverbindingen is in de programmering een budget van € 29,3 miljoen opgenomen voor 2026–2032.

Kortom: Noord-Holland heeft gekozen voor focus, middelen en uitvoering. De opgave is groot, maar met duidelijke prioriteiten, een stabiele meerjarenprogrammering en samenwerking in de gebieden ligt er een stevige basis om het natuurnetwerk stap voor stap af te ronden.

1 INLEIDING EN DOEL VAN HET PROGRAMMA

1.1 Inleiding

Voor u ligt het vernieuwde Programma Natuurnetwerk (PNN) 2027, de jaarlijkse actualisering van de programmering van de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Waar het PNN voorheen vooral verhalend was, is de presentatie nu zakelijker en transparanter. Het PNN geeft hiermee inzicht in de meerjarenprogrammering van de realisatie van het Noord-Hollandse deel van het NNN. Het laat zien welke projecten worden uitgevoerd, welke in voorbereiding zijn en hoe en waar de beschikbare middelen worden ingezet.

De provincie werkt aan het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Door natuurgebieden te verbinden en nieuwe natuur aan te leggen, zorgt de provincie voor een sterkere natuur, meer biodiversiteit en minder stikstofdruk op kwetsbare natuurgebieden. De provincie zet mede in op de realisatie van het NNN naast andere maatregelen om de vergunningverlening weer op gang te brengen voor diverse maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, infrastructuur, verduurzaming van de industrie en de legalisatie van PAS-melders.

Na het vervallen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het Transitiefonds in 2024 kwamen gebiedsprocessen grotendeels stil te liggen. Door de grilligheid en onduidelijkheid vanuit het Rijk (NPLG) is de Provincie NH een aanzienlijk budget vanuit het Rijk misgelopen. Dit raakte ook de ontwikkeling van het NNN. Onze partners en eigenaren van NNN-gronden verloren het vertrouwen en haakten af. De 200 miljoen die bij de Begroting 2026 is vrijgemaakt voor het NNN, maakt het mogelijk om zekerheid te bieden in de vijf gebieden. Hiermee kan het vertrouwen van partners en inwoners worden hersteld, waar dit onder druk was komen te staan. Met de 200 miljoen kan betrokken partijen het noodzakelijk perspectief worden geboden.

Daarnaast maakt de 40 miljoen kansenbudget het mogelijk om ook direct kansen te benutten buiten de vijf gebieden en om snel capaciteit op te bouwen, zodat de uitvoering ook echt op gang kan komen.

Verder is geconstateerd dat een meer projectmatige aanpak nodig is om het NNN daadwerkelijk te kunnen realiseren. Daarom willen we de werkwijze van het integraal Meerjarenprogramma Infra (iMPI) introduceren in het Programma Natuurnetwerk (PNN). Deze werkwijze zal de komende periode verder worden ontwikkeld en ingezet om NNN-projecten tot realisatie te brengen.

Hiertoe is een geactualiseerde Realisatiestrategie NNN vastgesteld, inclusief bijbehorende programmering met heldere uitgangspunten voor de afronding van het NNN in Noord-Holland.

Het PNN biedt inzicht in de programmering voor de komende vijf jaar. Het document beschrijft waar projecten plaatsvinden, op welke wijze deze worden uitgevoerd, welke kosten daarmee gemoeid zijn en met welke middelen deze worden gedekt. Daarmee vormt het PNN ook een onderbouwing van de begroting.

1.2 Doel van het Programma Natuurnetwerk

Het PNN informeert Provinciale Staten (PS) inhoudelijk en financieel over de programmering van het NNN, specifiek voor 2027 met een doorkijk van vijf jaar. De programmering voorbij de vijf jaar staat in de Realisatiestrategie NNN. Het programma is opgesteld binnen de geldende beleids- en financiële kaders. De financiële gegevens in het PNN vormen de basis voor de Begroting. Om die reden wordt het PNN voorafgaand aan de behandeling van de begroting in dezelfde PS-vergadering behandeld. Tevens informeert het PNN over de resterende opgave van het NNN en wat er het afgelopen jaar is gerealiseerd.

1.3 Opgave NNN

De natuur en biodiversiteit in Noord-Holland staan onder druk en dat heeft directe gevolgen voor onze provincie. Zolang we geen natuurvergunningen kunnen verlenen zit Noord-Holland op slot. Tegelijk is de provincie wettelijk verantwoordelijk voor de afronding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en voor het halen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn doelen (VHR).

Het NNN is een samenhangend ecologisch netwerk dat gericht is op het duurzaam beschermen en herstellen van planten, dieren en hun leefgebieden. De uitvoering van de gehele programmering is hiervoor essentieel. Het natuurnetwerk functioneert bovendien alleen goed als ook de verbindingen worden gerealiseerd. De onderstaande tabel geeft inzicht in de omvang van het Noord-Hollandse NNN[1] en laat zien hoeveel NNN er nog gerealiseerd moet worden.

Totale NNN in Noord-Holland: 56.583 ha	
Geraliseerde NNN** 52.325	Niet gerealiseerd NNN* 4.259 ha

Niet gerealiseerd NNN* 4.259 ha		
Beschikbaar 614 ha	Niet beschikbaar 3.645	
	In eigendom bij derden 2.450 ha	In reguliere pacht 1.195 ha

In reguliere pacht 1.195 ha	
Verpacht door TBO's en overheden 836 ha (TBO en PNH)	Verpacht door derden 359 ha

* Peildatum 1 januari 2026
** Dit betreft de totale oppervlakte bestaande (NNN-)natuur binnen Noord-Holland inclusief gebieden die al sinds oudsher als natuurgebied op de kaart staan, zoals de duinen. De realisatieopgave bij decentralisatie (2013-2014) was 10.180 ha.

In de tabel is onderscheid gemaakt tussen gronden die al beschikbaar zijn omdat ze in eigendom zijn van de provincie en gronden die nog beschikbaar moeten komen:

- Gronden die al beschikbaar zijn kunnen in principe op korte termijn als NNN worden ingericht. Om te komen tot een goede natuurinrichting wordt meestal gewacht tot er voldoende aaneengesloten gronden beschikbaar zijn om deze in één keer te kunnen inrichten.
- De grootste en meest complexe opgave bestaat uit het beschikbaar krijgen van gronden. Het merendeel van deze gronden is momenteel namelijk in eigendom of pacht bij agrariërs die de grond hard nodig hebben voor hun agrarische bedrijfsvoering. Het vraagt een zorgvuldig (onderhandelings)traject om in overleg met de individuele eigenaren en pachters tot overeenstemming te komen over de verwerving of pachtvrij maken van de gronden voor natuurrealisatie. In totaal gaat het om ruim 1.000 eigenaren en pachters.

De NNN-restantopgave is per 1 januari 2026 nog 4259 ha. Hiervan is 1.640 ha binnen focusgebieden gelegen en 2.619 ha buiten focusgebieden.
In 2025 is er 122 ha NNN gerealiseerd. Hiervan lag 73 ha buiten focusgebied en 49 binnen focus gebied.

Toelichting op het onderscheid tussen focusgebieden en niet-focusgebieden
Op 7 april 2025 Is de Korte Termijn Agenda 2025-2027 door PS vastgesteld. Hierin wordt onderscheid gemaakt in een aanpak voor NNN-realisatie binnen 'focusgebieden' en een aanpak erbuiten.
Focusgebieden zijn tot NNN-begrensde gebieden in Noord-Holland met kwetsbare, stikstofgevoelige (moeras) natuur waarvoor natuurherstel het meest urgent is, gezien de huidige achteruitgang van de natuur. Het gaat om de volgende vijf gebieden, die gezamenlijk 1.640 hectares beslaan:

- Oostelijke Vechtplassen;
- Westzaan;
- IVOT (Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske);
- Wormer-Jisperveld-Kalverpolder;
- Eilandspolder.

De overige gebieden, de 'niet-focusgebieden', bestaan uit 2.619 hectares nog niet gerealiseerde NNN verspreidt over de provincie.

1 De Landelijke Voortgangsrapportage Natuur (VRN) 2025 is als bijlage toegevoegd aan het PNN om de NNN ontwikkeling van Noord-Holland in een landelijke context te plaatsen.

2 VISIE EN BELEIDSKADERS

1.1 Inleiding

Sinds 2013–2014 zijn provincies verantwoordelijk voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het NNN is een belangrijk instrument voor het beschermen, verbinden en ontwikkelen van natuur en draagt bij aan de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. De Europese opgaven zijn echter breder en omvatten ook verbetering van waterkwaliteit en watersystemen en aanvullende natuurherstelopgaven.

Daarom is een samenhangende aanpak nodig, binnen én buiten het NNN. Naast afronding van het natuurnetwerk gaat het om ecologisch herstel, natuurinclusief ruimtegebruik, groenblauwe dooradering, agrarisch natuur- en landschapsbeheer, vermindering van emissies en herstel van water- en bodemsystemen.

Het NNN blijft daarin onmisbaar: een robuust natuurnetwerk vergroot en verbetert leefgebieden en ondersteunt de uitwisseling tussen populaties. Per gebied is bovendien een gerichte combinatie nodig van inrichting, beheer, herstelmaatregelen en het terugdringen van drukfactoren, zoals stikstof.

De nationale en Europese kaders voor deze opgaven zijn nog in ontwikkeling. In de Kamerbrief *Weer ruimte voor boer, natuur en bouw* presenteert het kabinet een pakket waarin stikstofreductie, natuurherstel, maatregelen rond kwetsbare natuur- en watergebieden en perspectief voor de landbouw in samenhang worden uitgewerkt. De Provincie Noord-Holland werkt hieraan via de programmatische aanpak stikstof en natuurherstel, met drie pijlers: generieke emissiereductie, gebiedsgerichte emissiereductie en natuurherstel. De realisatie van het NNN is een wezenlijk onderdeel van die laatste pijler, naast natuurherstelmaatregelen, passend beheer en het aanpakken van andere drukfactoren.

Overzicht plaatsing PNN tov andere beleidsstukken

Figuur 1: Overzicht plaatsing PNN tov andere beleidsstukken

2.2 Wettelijk kader

Internationaal

Het mondiale Biodiversiteitsverdrag uit 1993 is door de Europese Unie vertaald in verschillende richtlijnen met bijbehorende doelen:

- de Vogel- en Habitarichtlijn (VHR),
- de Kaderrichtlijn Water (KRW) en
- de Kaderrichtlijn Marien (KRM).

Sinds 2024 is de Europese Natuurherstelverordening (NHV) van kracht, die deze kaders aanvult met mijlpalen en aanvullende doelen, onder meer voor agrarische en stedelijke ecosystemen.

Nationaal

Op nationaal niveau zijn de doelen, taken en verantwoordelijkheden uit de Europese richtlijnen verankerd in de Omgevingswet (Ow) en de bijbehorende algemene maatregelen van bestuur, waaronder het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Het Rijk werkt momenteel nog aan een nadere uitwerking van de gevolgen van de Natuurherstelverordening.

De Omgevingswet en het Bkl verplichten provincies om maatregelen te nemen voor het behoud en herstel van soorten en leefgebieden uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Daarnaast zijn provincies verplicht het Natuurnetwerk Nederland (NNN) aan te wijzen en planologisch te beschermen via regels in omgevingsplannen.

2.3 Beleidskader

Nationaal

Bestuursakkoord en Natuurpact

De verantwoordelijkheid voor het NNN is in 2012–2013 gedecentraliseerd van het Rijk naar de provincies. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Bestuursakkoord 2012 en het Natuurpact (2013–2027). Hierin is afgesproken dat provincies gezamenlijk 80.000 hectare NNN realiseren en beschermen: de zogenoemde ontwikkelopgave.
In Noord-Holland is de totale ontwikkelopgave voor NNN groter dan alleen het Noord-Hollandse deel van het Natuurpact. Toen het natuurbeleid in 2012 gedecentraliseerd werd van Rijk naar provincies, hebben PS besloten de Ecologische hoofdstructuur (EHS, de toenmalige NNN) niet te 'herijken' zoals andere provincies, omdat anders de VHR-doelen niet gehaald zouden kunnen worden. Door vast te houden aan de totale NNN-ontwikkelopgave in Noord-Holland, is een aanvullende provinciale ambitie ontstaan. Deze ambitie vormt, net als de Natuurpact-ambitie, een wettelijke verantwoordelijkheid van de provincie.

Provinciaal

De ontwikkelopgave voor het NNN is verder uitgewerkt in de Omgevingsvisie NH2050 en het Coalitieakkoord Verbindend Vooruit (2023–2027).

Omgevingsverordening

De provinciale uitwerking van de Omgevingswet en het Bkl is vastgelegd in de Omgevingsverordening NH2022 (OV NH2022).

2.4 Strategie

Op 7 oktober 2025 hebben Provinciale Staten de Realisatiestrategie Natuurnetwerk Nederland (NNN) Noord-Holland vastgesteld. Deze strategie beschrijft hoe de provincie het natuurnetwerk verder ontwikkelt en afrondt. Het doel is een robuust en samenhangend netwerk van natuurgebieden te realiseren dat de biodiversiteit versterkt en bijdraagt aan een gezonde leefomgeving. De strategie maakt duidelijk waar nog natuur moet worden ingericht, welke prioriteiten gelden en welke instrumenten worden ingezet, zoals grondverwerving, inrichting en samenwerking met partners. Met de vaststelling van de realisatiestrategie is de eerdere brede, integrale aanpak verlaten en is gekozen voor een aanpak met focus op NNN-realisatie. Daarbij hanteert de provincie een combinatie van een projectmatige aanpak, met regie vanuit de provincie, en realisatie op basis van vrijwilligheid.

In de programmering behorend bij de Realisatiestrategie (vastgesteld 11 november 2025) is inzichtelijk gemaakt welke onderdelen van het NNN met de beschikbare middelen kunnen worden gerealiseerd, welk aanvullend budget nodig is en wanneer besluitvorming hierover nodig is. Hoe we programmeren is verder toegelicht in Hoofdstuk 3.1

De projectmatige aanpak omvat zowel lopende projecten als de vijf aangewezen gebieden (Oostelijke Vechtplassen, Westzaan, Oostzanerveld, Weidse Polders en Zuid-Kennemerland) waarvoor budget beschikbaar is gesteld voor de volledige realisatie van het NNN: van voorbereiding en grondverwerving tot en met inrichting.
In de overige gebieden waar het NNN nog moet worden gerealiseerd, zet de provincie in op vrijwillige realisatie via subsidies en grondverwerving. Om initiatieven te stimuleren is een NNN-kansenloket geopend. Dit loket staat open voor iedereen die mogelijkheden ziet om (delen van) het NNN te realiseren. Grondeigenaren kunnen hier terecht voor onder meer de omvorming van grond naar natuur, verplaatsing of verkoop van grond. Initiatiefnemers worden ondersteund met financiering, advies en begeleiding. De provincie beoordeelt deze initiatieven op geschiktheid en bepaalt op welke wijze de realisatie kan worden gefaciliteerd.

Aanvullend is een NNN-versnellingsteam ingesteld. Dit team voert proactief gesprekken met agrariërs die NNN-gronden bezitten of pachten waar nog geen natuur is gerealiseerd. Daarbij ligt de nadruk op agrariërs die subsidie ontvangen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) op NNN-gronden, aangezien deze subsidie per 1 januari 2029 afloopt. De voorbereiding van deze gesprekken vindt plaats in afstemming met LTO Noord, BoerenNatuur Noord-Holland en de terreinbeherende organisaties.

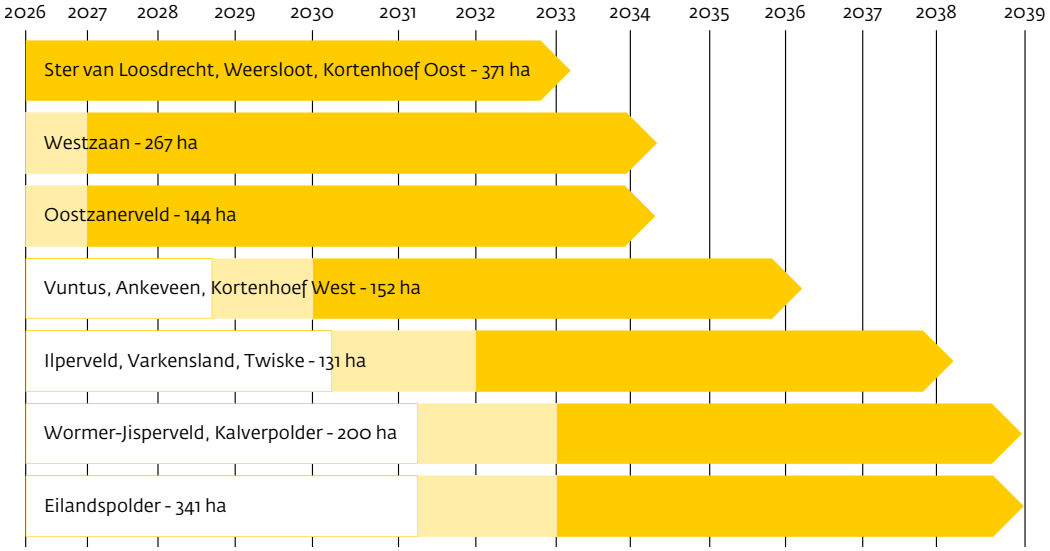
2.5 Uitvoering

In het Programma Natuurnetwerk (PNN) is de jaarlijkse actualisatie van de programmering voor de realisatie van het Noord-Hollandse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) opgenomen. Het PNN 2027 geeft daarbij inzicht in de inhoudelijke voortgang van projecten, de fasering, de beschikbare middelen en de financiële opgave voor 2027 en de daaropvolgende vijf jaar. De realisatie van het NNN vindt plaats via 3 sporen, te weten de lopende NNN-projecten, de vijf gebieden waar de provincie de regie neemt en daarbuiten via het faciliteren van kansen.

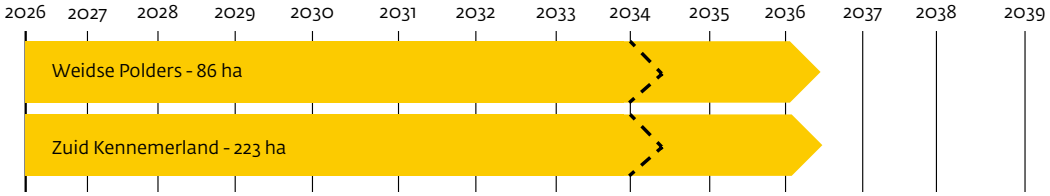
3 PROGRAMMERING NNN-REALISATIE

De realisatie van NNN vindt plaats via een projectmatige aanpak en op basis van vrijwilligheid. De projecten doorlopen verschillende fasen: initiatief, studie, plan en realisatie.
In dit hoofdstuk worden het programmeren, de activiteiten voor de realisatie van het NNN en de bijbehorende projectfasen toegelicht. Tot slot wordt ingegaan op de financiering van de NNN-projecten.

Programmering en fasering binnen focusgebieden

Programmering en fasering van de twee buiten-focus gebieden

3.1 Hoe programmeren we?

Voor het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)-doelen is het noodzakelijk het volledige Natuurnetwerk Nederland (NNN) in Noord-Holland te realiseren.

Het NNN is volledig begrensd, maar ligt niet overal op de meest geschikte locatie. Om de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) te behalen, kan het nodig zijn de begrenzing te optimaliseren. Dit houdt in dat gronden met een lage natuurpotentie of waar de gewenste kwaliteit niet haalbaar is, uit het NNN worden gehaald. Tegelijkertijd worden op andere locaties juist gronden met een hogere potentie aan het NNN toegevoegd, waar de VHR-doelen wél gerealiseerd kunnen worden.

Gezien de beperkte capaciteit en financiële middelen kan de opgave om het volledige NNN te realiseren niet gelijktijdig overal worden uitgevoerd. Daarom is een prioritering aangebracht.

Allereerst worden projecten die al in uitvoering zijn afgerond. Vervolgens ligt de prioriteit bij de focus gebieden die in de Realisatiestrategie zijn aangewezen. Dit betreft NNN- en Natura 2000-gebieden met kwetsbare en stikstofgevoelige (moeras)natuur, waar natuurherstel het meest urgent is vanwege de huidige achteruitgang. Voor deze gebieden is een onteigeningstitel beschikbaar.

Tot slot wordt voortgebouwd op twee lopende gebiedsprocessen in de Binnenduinrand, waar de samenwerking al in gang is gezet.

Omdat het organisatorisch niet mogelijk is in alle focusgebieden gelijktijdig te starten, is begonnen in gebieden waar al activiteiten liepen: OVP deel I (Ster van Loosdrecht, Weersloot en Kortenhoef-Oost), Westzaan en Oostzanerveld (IVOT deel I). Voor deze gebieden is budget gereserveerd voor de volledige resterende NNN-opgave, van voorbereiding tot en met inrichting.

De andere focusgebieden volgen zodra capaciteit beschikbaar komt. Op dat moment wordt ook voor deze gebieden budget aangevraagd.

In de focusgebieden wordt toegewerkt naar inrichtingsplannen die beschrijven hoe het vereiste natuurherstel kan worden gerealiseerd en geborgd, overeenkomstig de internationale verplichtingen uit de VHR. Op basis van de Noord-Hollandse VHR-analyse en de Natuurdoelanalyses (NDA's) wordt bepaald welke inrichting en welk beheer nodig zijn om de doelen te bereiken.

Daarnaast is budget toegekend aan de twee gebieden buiten-focus, te weten Weidse Polders en Zuid-Kennemerland in de Binnenduinrand, in totaal 317 ha. In deze gebieden is de samenwerking al gestart en wordt ingezet op het behouden van het opgebouwde vertrouwen. Ook hier wordt gewerkt met een projectmatige aanpak, waarbij realisatie plaatsvindt op basis van vrijwilligheid.

3.2 Samenhang activiteiten realisatie NNN

Om te komen tot een kwalitatief goed functionerend NNN zijn verschillende activiteiten nodig (zie figuur 2 Activiteiten NNN).

Figuur 2: Activiteiten NNN

Gronden beschikbaar krijgen voor NNN

Gronden die binnen de grenzen van het NNN vallen, zijn soms nog niet in gebruik als natuur. Ook zijn ze vaak nog niet als zodanig vastgelegd in het kadaster of het omgevingsplan. Deze gronden moeten eerst beschikbaar komen, voordat zij kunnen worden ingericht voor natuur. Dat kan op verschillende manieren.

Soms zijn gronden in eigendom van TBO's, maar nog in gebruik voor landbouw via pacht. In dat geval moeten pachtafspraken eerst worden beëindigd of afgekocht. Hiervoor kunnen grondeigenaren gebruikmaken van de Subsidieregeling pachtafkoop en aankoop NNN-terreinen.

Ook komt het voor dat gronden in eigendom zijn van agrariërs of particulieren en in gebruik zijn als landbouwgrond. Zij kunnen hun grond omvormen naar natuur met behulp van het subsidiestelsel Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Deze regeling biedt een vergoeding voor de waardedaling van de grond.

Een andere mogelijkheid is dat de provincie of een TBO de gronden aankoopt.
Dit wordt verwerving van NNN-gronden genoemd. Als een beheerder zoals een TBO aankoopt, kunnen zij gebruikmaken van de SKNL-regeling voor afwaardering.

Als het na een zorgvuldig proces niet lukt om gronden vrijwillig beschikbaar te krijgen, kan in de focusgebieden onteigening worden ingezet, zoals vastgelegd in de Realisatiestrategie NNN. Dit gebeurt alleen als laatste middel en na zorgvuldige voorbereiding.

Tijdens het proces van NNN-realisatie wordt gecontroleerd of de gronden als 'natuur' zijn vastgelegd in het kadaster en het omgevingsplan. Als dit niet het geval is, wordt dit alsnog door de provincie in gang gezet.

Gronden inrichten
Op de ambitiekaart van het Natuurbeheerplan is vastgelegd welk natuurtype binnen het NNN moet worden gerealiseerd. Wanneer grond binnen het NNN is omgezet naar natuur, moet deze in de meeste gevallen nog worden ingericht. Denk hierbij aan het herstellen van de waterhuishouding, het afgraven van voedselrijke grond of het aanleggen van natuurvriendelijke oevers.

De inrichting kan op verschillende manieren plaatsvinden. De provincie kan dit projectmatig uitvoeren, maar ook andere partijen, zoals TBO's of particulieren, kunnen gronden inrichten. Voor de inrichtingskosten kan een bijdrage worden aangevraagd via SKNL.

Gebieden met elkaar verbinden
Onderdeel van de realisatie van het netwerk is het verbinden van gebieden.
Door natuurgebieden met elkaar te verbinden, ontstaan grotere en robuustere leefgebieden. Hierdoor krijgen planten en dieren meer kansen om een stabiele populatie op te bouwen. Deze verbindingen kunnen verschillende vormen hebben, zoals natuurstroken, bermen, watergangen en ecoducten. Ze zijn belangrijk voor veel soorten: van grote dieren zoals reeën en vossen tot kleine soorten zoals kevers en duizendpoten. Ook voor planten is het belangrijk dat natuurgebieden worden verbonden, want zaadverspreiding gebeurt ook via deze verbindingen.

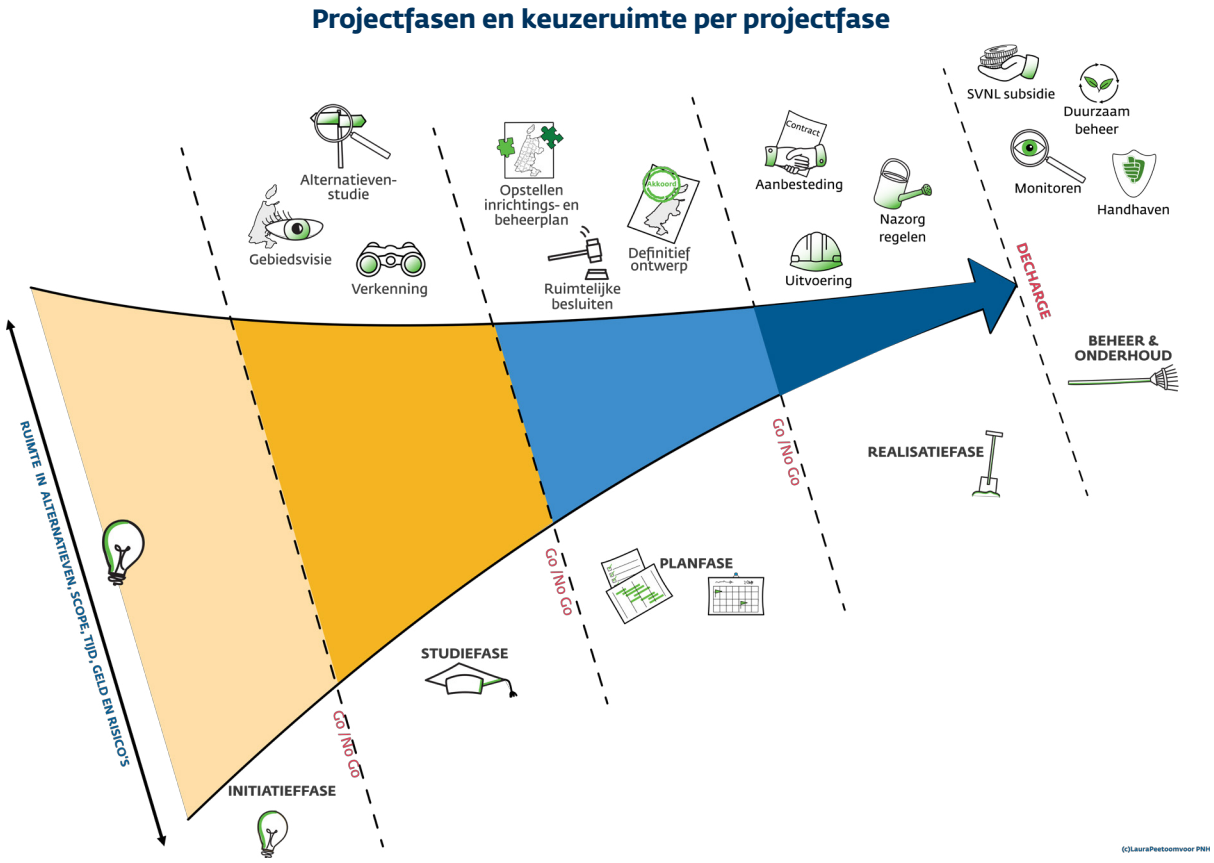
Bij de voorbereiding van werkzaamheden aan provinciale wegen wordt rekening gehouden met mogelijke oversteekplaatsen voor fauna. Tevens worden kansen benut om natuurverbindingen te realiseren in samenhang met projecten van andere overheden.

Beheren van NNN
Zowel bestaande als nieuw gerealiseerde natuur binnen het NNN moet worden beheerd volgens het beheertype dat is vastgelegd in het Natuurbeheerplan. Grondeigenaren kunnen hiervoor een beheersubsidie aanvragen via de Subsidieverordening Natuur en Landschap (SNL).

Kwaliteitsverbetering
Om de natuurkwaliteit van bestaande natuurgebieden op het gewenst niveau te houden of te krijgen kunnen grondeigenaren gebruikmaken van de SKNL-regeling kwaliteitsimpuls. Daarnaast bestaat het Programma Natuurherstel voor maatregelen in en rondom N2000-gebieden die zich richten op herstel van bodem en water, het vergroten van biodiversiteit en het versterken van leefgebieden voor soorten, zodat natuurdoelen worden gehaald.

3.3 Projecten en fases

De provincie werkt bij NNN-projecten volgens de Leidraad gebiedsgerichte aanpak. Deze leidraad biedt een gestructureerde werkwijze voor het realiseren van het NNN in gebieden waar verschillende belangen, partijen en thema's samenkomen. Projecten doorlopen vier fasen: initiatief, studie, plan en realisatie (figuur 3). Deze fasen zijn uitgewerkt in subfasen en stappen. Na afronding van een project volgt het beheer.

Figuur 3: Projectfasen en keuzeruimte per projectfase.

Initiatieffase
Projecten starten met een opgave of een idee, het initiatief. Dit kan afkomstig zijn van de provincie, die daarbij vaak een regierol vervult, of van andere partijen zoals gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties (TBO's) en grondeigenaren. Initiatieven van externe partijen worden ingediend via het NNN-kansenloket.

In deze fase wordt beoordeeld of een aanpak wenselijk en haalbaar is en in welke vorm deze kan worden uitgevoerd. De fase wordt afgesloten met een go/no-go-besluit.

Studiefase
In de studiefase wordt de opgave nader afgebakend en inhoudelijk onderzocht. Kansen, knelpunten en de haalbaarheid worden in beeld gebracht, zo nodig met aanvullend onderzoek. Dit leidt tot een gebiedsvisie met voorkeursrichting en een globale raming van de benodigde middelen.

Planfase
In de planfase wordt de voorkeursrichting in één of meerdere projecten uitgewerkt tot een concreet inrichtings- en beheerplan. In overleg met betrokken partijen en grondeigenaren worden afspraken gemaakt over maatregelen, uitvoering en financiering. Indien nodig wordt een ruimtelijk besluit genomen om de uitvoering mogelijk te maken. Gedeputeerde Staten (GS) stellen het inrichtings- en beheerplan vast; Provinciale Staten (PS) worden hierover geïnformeerd.

Realisatiefase
In de realisatiefase worden de afgesproken maatregelen uitgevoerd. Afhankelijk van de omvang kan dit in één of meerdere projecten plaatsvinden. De uitvoering kan in opdracht van de provincie of van andere partijen gebeuren. Waar nodig wordt het werk aanbesteed en uitgevoerd door een aannemer.

Beheerfase
Na realisatie volgt de beheerfase. De resultaten worden overgedragen aan de beheerorganisatie(s) en geborgd. Het beheer en de monitoring ligt bij de eigenaren, die hiervoor doorgaans subsidie kunnen aanvragen. Het beheer vindt plaats conform de natuurdoelen, zoals die in het provinciale Natuurbeheerplan voor de betreffende gronden zijn vastgelegd. De monitoringsgegevens worden volgens landelijke protocollen verzameld en ingevoerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Jaarlijks sturen de beheerders voortgangsrapportages naar de provincie, op basis waarvan het goede gesprek plaatsvindt.

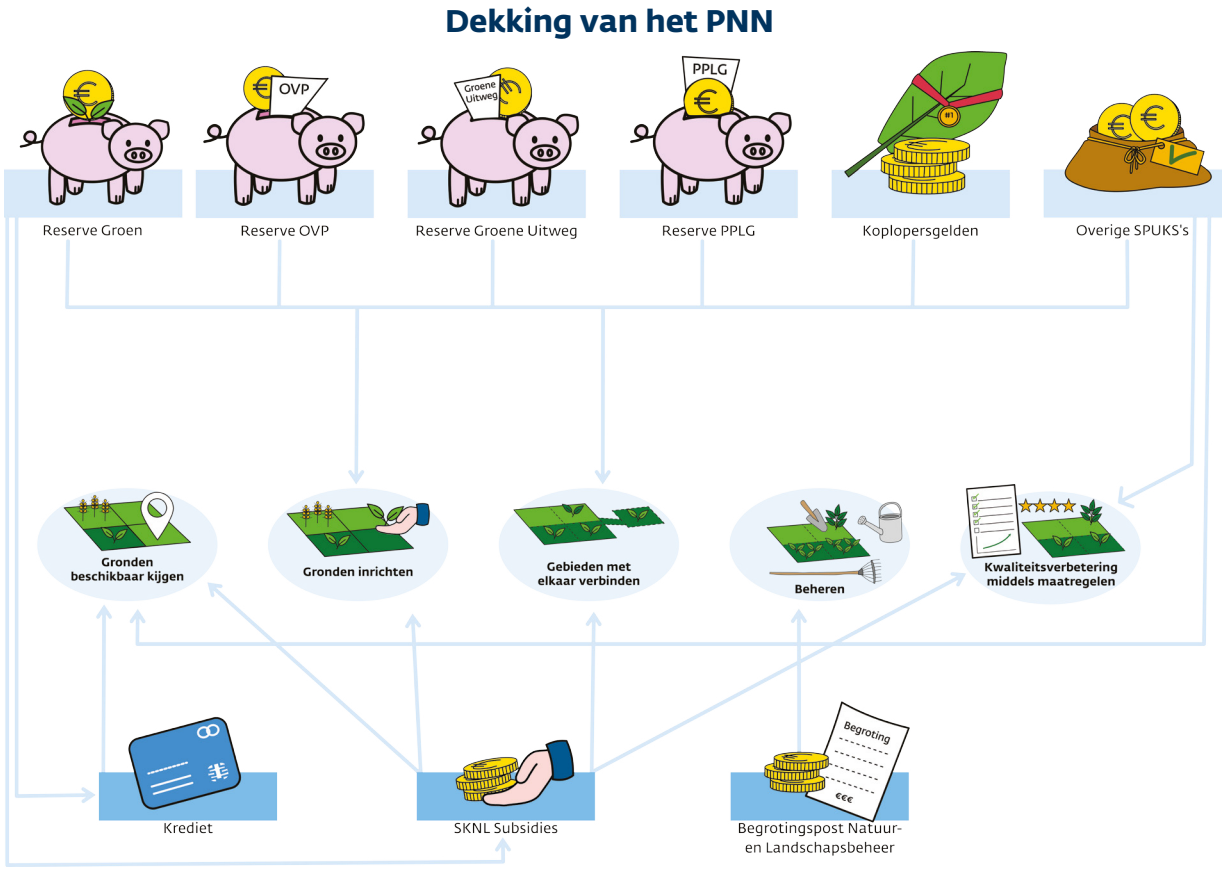
Schatting, prognose en raming uitvoeringskosten
Het benodigde budget voor een project wordt gedurende de verschillende fasen steeds nauwkeuriger geraamd. In de studiefase gaat het om globale schattingen op basis van normkosten, waarbij nog sprake is van onzekerheden. In de planfase ontstaat meer inzicht in de kosten. Het inrichtings- en beheerplan bevat een kostenraming.

3.4 Dekking NNN

De dekking van de realisatie van het NNN valt onder het Beleidsdoel 5.1 Beschermen en ontwikkelen van natuur, zie de Begroting.

Bij de Kaderbrief 2026 is 200 miljoen euro extra beschikbaar gemaakt voor de NNN-realisatie. Deze extra middelen maakt het mogelijk om zekerheid te bieden in de vijf gebieden. Hiermee kan het vertrouwen van partners en inwoners worden hersteld, waar dit onder druk was komen te staan. Met de middelen kan aan betrokken partijen het noodzakelijk perspectief worden geboden. Daarnaast maakt het kansenbudget het mogelijk om ook direct kansen te benutten buiten de vijf gebieden en om snel capaciteit op te bouwen, zodat de uitvoering ook echt op gang kan komen.

Voor de realisatie van het NNN worden voornamelijk provinciale middelen ingezet, maar ook andere middelen:

Figuur 4: Overzicht beschikbare middelen en inzet op de NNN-maatregelen

Reserve Groen
Het merendeel van de benodigde middelen voor de realisatie van het NNN komen uit de Reserve Groen. De reserve Groen wordt gevoed met rijksmiddelen (Natuurpact 1.0) en provinciale stortingen.
Daarnaast worden projecten gefinancierd uit onderstaande reserves en Rijksgelden.

Reserve Groene Uitweg
Het programma Groene Uitweg (GU) is een investeringsprogramma gericht op de versterking van de landschappelijke kwaliteit in het gebied tussen Amsterdam en het Gooi (Noordelijke Vechtstreek). Het programma is onderdeel van het pakket Groen Blauwe investeringen die zijn gekoppeld aan de uitvoering van het Stroomlijnalternatief Schiphol Amsterdam Almere (SAA).

Het bestuurlijk platform Gooi, Vecht en Diemerscheg besluit over de inzet van deze middelen.
Voor verschillende NNN-projecten is inmiddels budget toegekend vanuit de Reserve Groene Uitweg. Deze middelen worden, na toekenning, overgeheveld naar de Reserve Groen. Projecten die voortkomen uit het programma Groene Uitweg zijn opgenomen in de programmering van het PNN.

Reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP)
De Reserve Oostelijke Vechtplassen is bedoeld voor de financiering van maatregelen uit het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Dit akkoord is in december 2017 gesloten tussen de provincie Noord-Holland en diverse partners, waaronder overheden, ondernemers, belangenorganisaties en natuur- en milieuorganisaties.

Het gebiedsakkoord richt zich op meerdere beleidsopgaven: natuur (NNN en Natura 2000), waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water, KRW) en waterrecreatie en recreatieve verbindingen. Financiële en inhoudelijke verantwoording vindt plaats via de jaarlijkse voortgangsrapportage aan de Stuurgroep. De projecten die door de provincie worden uitgevoerd draaien mee in het PNN. De looptijd van het gebiedsakkoord is voorzien tot en met 2027.

Reserve PPLG
De Reserve Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) is bedoeld voor de doorontwikkeling en opstart van de uitvoering van het PLG. De provincie heeft hiervoor €35 miljoen beschikbaar gesteld om vertraging door externe of financiële factoren te voorkomen.

In de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied Noord-Holland 2025–2027 is uitgewerkt hoe de provincie invulling geeft aan de opgaven in het landelijk gebied. Natuur is één van de doelen binnen deze aanpak.

Overige SPUK's (specifieke uitkering van het Rijk)
- SPUK L16 Programma Natuur(herstel) fase 1: rijksbijdrage voor de eerste tranche natuurherstelmaatregelen.
- SPUK L33 Programma Natuur(herstel) fase 2: vervolgfinanciering voor aanvullende natuurherstelmaatregelen.
- SPUK L35 De zogenaamde Koplopersgelden voor maatregelen in het landelijk gebied.

Begrotingspost Landschap en Natuurbeheer
Het Rijk draagt bij aan de beheerkosten via het Provinciefonds (Natuurpact 1.0). Een deel van de pactgelden gaat samen met provinciale middelen naar de begrotingspost Natuur- en Landschapsbeheer. Hiervan worden de beheerkosten betaald.

3.5 Planning en control cyclus (P&C-cyclus)
Uitgangspunt van de Programmering behorende bij de Realisatiestrategie is dat het NNN zo snel mogelijk wordt afgerond en dat de huidige dekkingsbronnen maximaal worden benut om zowel binnen als buiten focusgebieden de uitvoering voortvarend op te pakken.

De NNN-realisatie in een focusgebied is geraamd op circa 8 jaar. De realisatie in de twee overige gebieden waaraan budget is toegekend, zal naar verwachting meer tijd vergen. Dit komt met name doordat hier wordt uitgegaan van realisatie op basis van vrijwilligheid.

Voor de vijf genoemde gebieden en de al gestarte projecten is er budget. Daarnaast is 40 miljoen beschikbaar voor capaciteit en kansen buiten de vijf genoemde gebieden.

Voor de overige gebieden is nog geen budget beschikbaar. Dit betekent dat om in een volgend focusgebied te kunnen starten, we uiterlijk in 2029 aanvullend budget nodig hebben. Immers op basis van de huidige programmering ontstaat in 2030 een tekort in de Reserve Groen. Dit betekent dat uiterlijk in 2028 aanvullend budget moet worden geregeld.

De aanvraag van financiële middelen volgt de bestaande P&C-cyclus. Bij de Kaderbrief worden voorstellen gedaan wanneer de beschikbare middelen ontoereikend zijn. In de begroting en begrotingswijzigingen worden voorstellen gedaan tot inzet van de middelen. De onderbouwing van de inzet van middelen wordt gegeven in het PNN. Om die reden vindt behandeling van het PNN voorafgaand aan de behandeling van de begroting plaats in dezelfde PS-vergadering.

4 MEERJARENPROGRAMMERING NNN

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in waar en wanneer de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) plaatsvindt, welke projecten zijn afgerond en welke projecten en gebiedsprocessen zijn beëindigd.

Alle lopende projecten en gebiedsprocessen uit het PNN zijn op een digitale kaart in te zien: Gebiedsprojecten

De opbouw van onderhavig hoofdstuk is als volgt
1. Focusgebieden
2. Buiten focusgebieden
3. Natuurverbindingen
4. Subsidieregelingen
5. Overige programma's en projecten
6. Gerealiseerde projecten
7. Geschrapte projecten

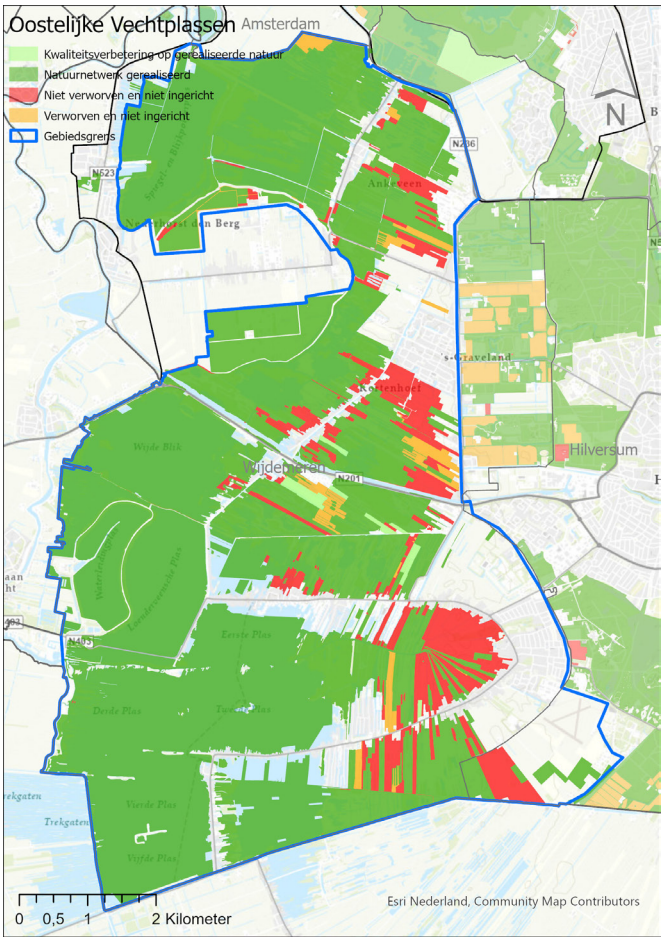
In de paragrafen 4.1 Focusgebieden en 4.2 Buiten-focusgebieden wordt per gebied een ecologische beschrijving gegeven, een overzicht van de restantopgave, de aanpak, een planning van de werkzaamheden om te komen tot realisatie van het NNN en een toelichting op de projecten die in het gebied al zijn geprogrammeerd.

4.1 Programmering Focusgebieden

4.1.1 Oostelijke Vechtplassen

Gebiedsgrens

Het gebied Oostelijke Vechtplassen bestaat uit de gemeenten Amsterdam (gedeeltelijk), Hilversum en Wijdemeren.

Kenmerken van het gebied
De Oostelijke Vechtplassen (OVP) vormen een van de belangrijkste laagveenmoerassen van Europa. Het gebied kenmerkt zich door kwelafhankelijke natuur die op Europese schaal zeldzaam is. Daarnaast is het een belangrijk broedgebied voor moerasvogels, die profiteren van de vele overgangen (gradiënten) in het landschap.
In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening NH2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:
- Kwelgevoed veenlandschap met water- en verlandingsvegetaties
- Open landschap met extensief beheerde graslanden

Vanuit Natura 2000 gelden de volgende kernopgaven:
- Ontwikkelen van een evenwichtig en veerkrachtig ecosysteem
- Zorgen dat alle successiestadia van laagveenverlanding in ruimte en tijd aanwezig zijn
- Herstel van grote oppervlakten en brede zones met overjarig riet (inclusief waterriet), door herstel van natuurlijke peildynamiek en het tegengaan van verdroging, ten gunste van rietmoerasvogels
- Herstel van inundatie en behoud en ontwikkeling van blauwgraslanden

Opgave en aanpak
In de Oostelijke Vechtplassen resteert nog een opgave van 523 ha NNN.

De realisatie van het NNN in de OVP wordt uitgevoerd in twee fasen:
- Fase I (OVP-1): deelgebieden Weersloot, Kortenhoef-Oost en Ster van Loosdrecht (restantopgave 371 ha).
- Fase II (OVP-II): deelgebieden Ankeveen, Kortenhoef-West en Vuntus (restantopgave 152 ha).

Daarnaast loopt het project Het Hol, waarmee 33 hectare NNN wordt gerealiseerd.

Voor OVP-I is € 62,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van de resterende NNN-opgave. Dit bedrag is exclusief middelen voor reeds lopende projecten in het gebied.

Planning
OVP-I bevindt zich in de planfase. In deze fase wordt toegewerkt naar een projectbesluit voor de planologische borging van de NNN-gronden. Parallel hieraan wordt een inrichtings- en beheerplan opgesteld. Er zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd voor betrokkenen en er zijn gesprekken gestart met grondeigenaren. De inrichting van het NNN vindt gefaseerd plaats en loopt naar verwachting door tot en met 2033.
Belangrijke mijlpalen:
- Najaar 2026: start opstellen inrichtings- en beheerplan
- 2028: vaststelling projectbesluit en start inrichting van verworven percelen

Voor OVP-II is de verwachting dat in 2029 gestart kan worden met de studiefase.

Lopende projecten in het gebied

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV16 - Het Hol Het project omvat de inrichting van 30 ha nieuwe NNN, de kwaliteitsverbetering van bestaande natuur (in eigendom en beheer van Natuurmonumenten) en een bijdrage aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De uitvoering is verdeeld in twee fasen: Fase 1: baggerwerkzaamheden voert Natuurmonumenten uit met inzet van subsidies Fase 2: de natuurinrichting verzorgt de provincie Noord-Holland.	NNN-gronden inrichten	Fase 1: Realisatie Fase 2: Plan	2026 - 2029	€ 5.757.000	Fase 1: Natuur-monumenten Fase 2: Provincie Noord-Holland
GV19 - Horstermeerpolder Het project Horstermeerpolder-Zuid richt zich op de inrichting van circa 133 ha Natuurnetwerk Nederland (NNN) en draagt bij aan de realisatie van Natura 2000-doelen. De maatregelen bestaan uit het afgraven van de veen-toplaag, het ontwikkelen van passende natuurtypen en het optimaliseren van de hydrologische situatie.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2027	€ 2.931.357	Provincie Noord-Holland
GV75 - Faunapassages OVP In het Oostelijke Vechtplassengebied (OVP) zijn op meerdere locaties faunavoorzieningen nodig om natuurgebieden met elkaar te verbinden, zowel bij gemeentelijke als provinciale wegen. Inmiddels zijn drie bruggen voorzien van faunaplanken en wordt samen met de gemeente gewerkt aan de realisatie van vier nieuwe locaties. Voor het project is een taakstellend budget beschikbaar; doel is om binnen dit budget zo veel mogelijk passages te realiseren.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2027	€ 1.394.110	Provincie Noord-Holland (uitvoering door gemeente Wijdemeren)
GV80 - Toegekend budget OVP-deel I* OVP-deel I is 1 van de 5 gebieden waaraan NNN-realisatie budget is toegekend. Het budget is bestemd voor voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van alle restant ha NNN in OVP deel I. De prognose van de programmering en fases in dit deelgebied zijn financieel vertaald in deze factsheet.	NNN-gronden inrichten	Plan	2026 - 2032	€ 62.500.000	Provincie Noord-Holland

* Dit is geen lopend project maar een gebiedsproces, waaraan budget is toegekend.

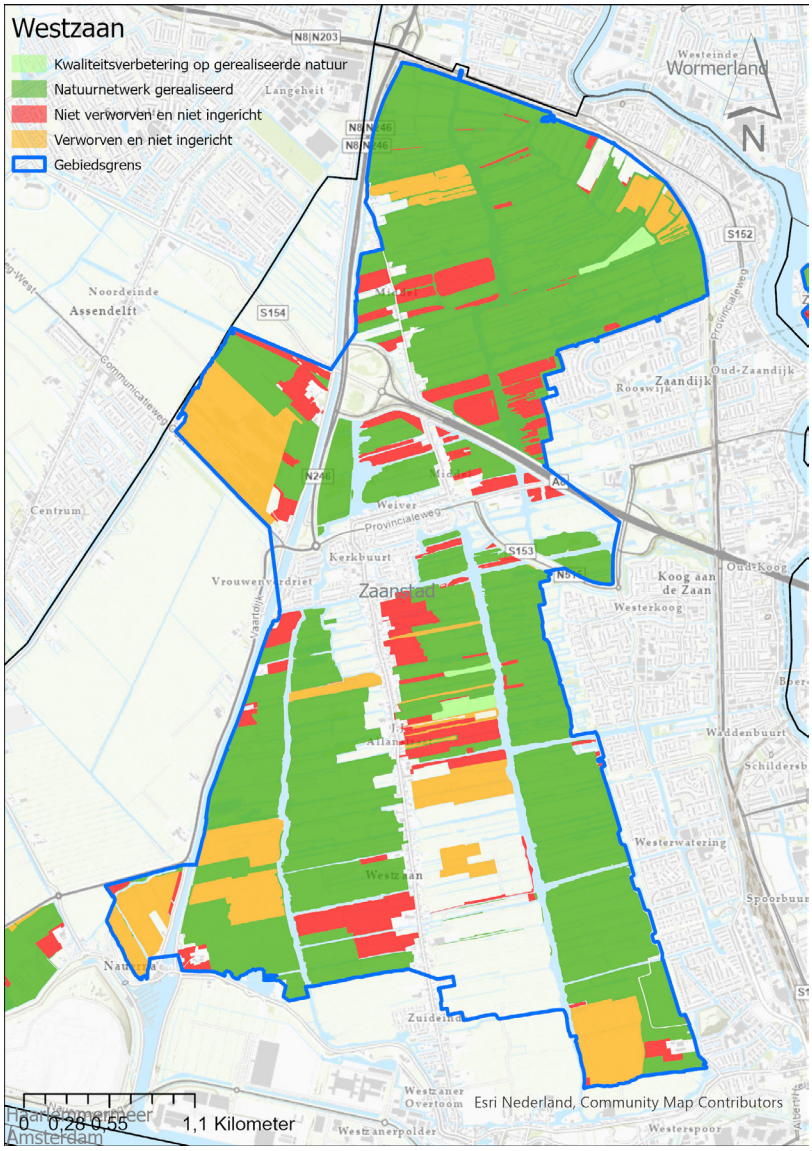

Project: GV75 - Faunapassages OVP
Eind 2025 zijn onder de Kooibrug in Ankeveen en de Kattenbrug in Kortenhoef loopplanken aangebracht die de oversteek voor otters en andere marterachtigen veiliger maken. Via deze voorzieningen kunnen de dieren eenvoudig van oever naar oever bewegen. Dit vergroot hun overlevingskansen, omdat zij niet langer via de weg hoeven over te steken. Het plan is om in 2026 nog drie extra faunapassages te realiseren.

4.1.2 Westzaan

Gebiedsgrens

Het gebied Westzaan bestaat uit de gemeenten Amsterdam (gedeeltelijk), Wormerland (gedeeltelijk) en Zaanstad (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied

In de polder Westzaan komen verschillende stadia van brakke verlanding voor.
Het gebied is één van de belangrijkste veenweidegebieden voor brakke ruigten met soorten als echt lepelblad, echte heemst en brakke graslanden. Daarnaast komen hier brakke veenmosrietlanden voor, een op internationale schaal zeldzame vegetatie.

Door de ligging zijn er goede kansen om het brakke karakter te behouden, te herstellen en te versterken. Het gebied is bovendien een kerngebied voor de noordse woelmuis, een soort die uitsluitend in Nederland voorkomt.
In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening NH2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- Water en verlandingsvegetaties in een oorspronkelijk brak milieu
- Open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels

Vanuit Natura 2000 gelden de volgende kernopgaven:

- Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen
- Herstel van mozaïek aan verlandingsstadia (van open water tot moerasbos) en van gradiënten in watertypen, inclusief brak water

- Behoud en herstel van plas-dras situaties voor noordse woelmuis
- Herstel van grote oppervlakten en brede zones met overjarig riet (inclusief waterriet), door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels en noordse woelmuis
- Behoud en herstel van de brakke variant van habitattype ruigten en zomen (harig wilgenroosje) mede als leefgebied voor de noordse woelmuis.

Opgave en aanpak
Dit deelgebied bestaat uit Polder Westzaan (deel I) met nog een restant van 249 hectare en Nauernasche veen (deel II) met een restantopgave van 18 hectare.

Polder Westzaan (deel I) betreft een hydrologische eenheid waar de verbrakking een belangrijke pijler is voor de ontwikkeling van het gebied.
Voor het gebied gelden internationale biodiversiteitsdoelen (VHR), die worden gerealiseerd via Natura 2000, het Programma Natuurherstel en het NNN. Een belangrijke maatregel is de verbrakking van het watersysteem. Deze maatregel draagt bij aan het behalen van natuurdoelen, maar is op zichzelf niet voldoende.

In 2026 is de gebiedsvisie verder uitgewerkt aan de hand van 5 pijlers:
- NNN-realisatie
- Weidevogels
- Verbrakking
- Toekomstbestendige boerenbedrijven
- Veenmosrietlanden

Voor de realisatie van de resterende NNN-opgave in Westzaan is € 41,4 miljoen beschikbaar gesteld. Dit bedrag is exclusief middelen voor verbrakking en voor reeds lopende projecten waarvoor al budget is gereserveerd.

Planning
Het gebied bevindt zich in de studiefase. In deze fase wordt onderzocht hoe verschillende functies en belangen zich verhouden tot de natuurdoelstellingen.
Belangrijke mijlpalen:
- 2027: opstellen inrichtings- en beheerplan en voeren gesprekken met grondeigenaren
- 2029: vaststelling projectbesluit

Overzicht van lopende projecten in het gebied

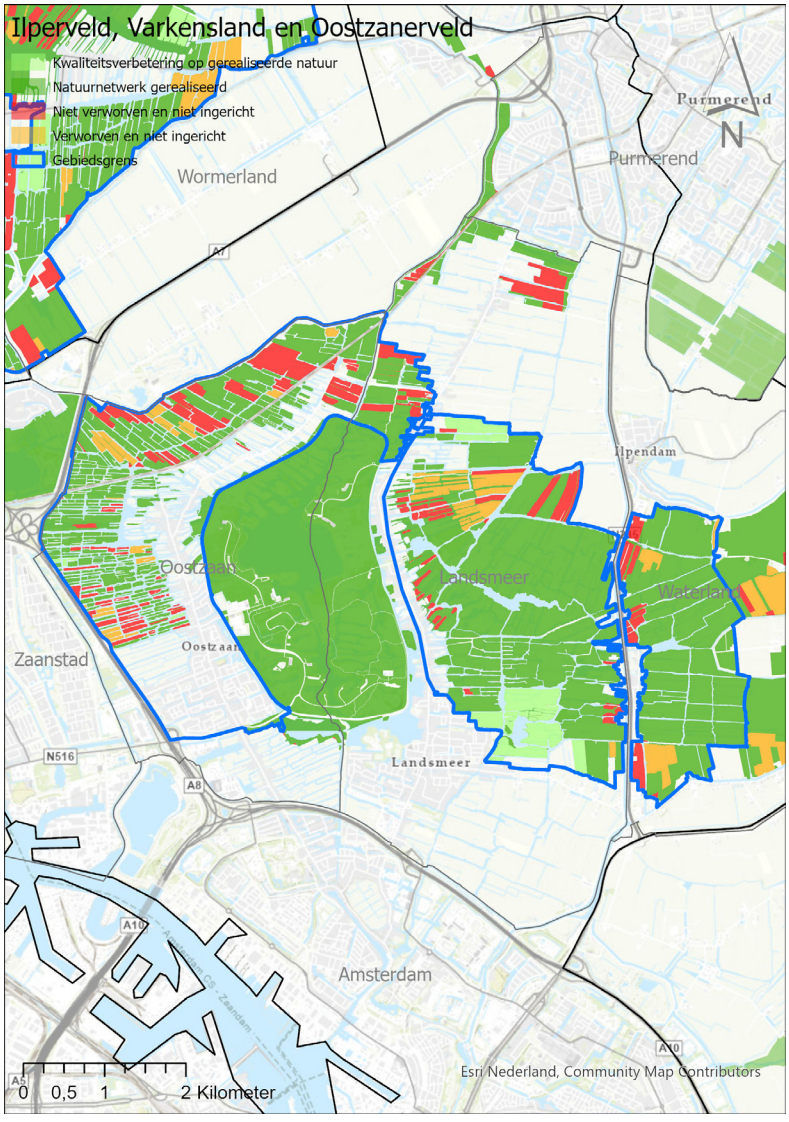
Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
LH31 - Maatregelen Noorderveen De Provincie Noord-Holland heeft in 2025 circa 40 ha aan NNN-begrensde percelen, gelegen binnen het Natura 2000-gebied Polder Westzaan, in eigendom verworven. Daarnaast wordt onderzocht of circa 23 ha aan aangrenzende percelen binnen het NNN, die reeds in eigendom zijn van de provincie, in dit project kunnen worden betrokken ten behoeve van de realisatie van het NNN.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2027 - 2030	€ 1.450.000	Provincie Noord-Holland
LH40 - Toegekend budget Westzaan* Westzaan is 1 van de 5 gebieden waaraan NNN-realisatie budget is toegekend. Het budget is bestemd voor voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van alle restant ha NNN in Westzaan. De prognose van de programmering en fases in dit deelgebied zijn financieel vertaald in deze factsheet.	NNN-gronden inrichten	Studie	2030 - 2034	€ 41.400.000	Provincie Noord-Holland

* Dit is geen lopend project maar een gebiedsproces, waaraan budget is toegekend.

4.1.3 IVOT (Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld, Twiske)

Gebiedsgrens

Het gebied IVOT bestaat uit de gemeenten Amsterdam (gedeeltelijk), Landsmeer, Oostzaan, Purmerend (gedeeltelijk), Waterland, Wormerland (gedeeltelijk) en Zaanstad (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied
Het Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en het Twiske (IVOT) vormen samen het grootste uitgeveende laagveencomplex ten noorden van Amsterdam. Ilperveld, Varkensland en Oostzanerveld bestaan vooral uit extensieve vochtige graslanden, rietlanden en moerasvegetaties. Deze gebieden zijn van groot belang voor weide- en moerasvogels, zoals grutto, tureluur, rietzanger en roerdomp, en voor soorten als de noordse woelmuis, bittervoorn en meervleermuis. Het landschap is hier open van karakter.

Het Twiske onderscheidt zich door een groter aandeel bos- en rietvegetaties en een parkachtig, recreatief gebruik. Hierdoor is het gebied meer besloten van karakter, maar het blijft van belang voor water- en rietvogels, de noordse woelmuis en als foerageergebied voor de meervleermuis.

In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening NH2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:
- Water en verlandingsvegetaties in een oorspronkelijk brak milieu
- Open veenlandschap met extensief beheerde graslanden voor weidevogels
- Alleen voor Twiske: Halfopen bos- en parklandschap met recreatief gebruik

Vanuit Natura 2000 gelden de volgende kernopgaven:
- Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen.
- Herstel van mozaïek aan verlandingsstadia (van open water tot moerasbos) en van gradiënten in watertypen, inclusief brak water
- Alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd: overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden en vochtige heiden laagveengebied, en veenbossen, hoogveenbossen, in samenstelling met gemeenschappen van open water.
- Plas-dras situaties voor smienten, kemphaan en noordse woelmuis.
- Herstel van grote oppervlakten en brede zones met overjarig riet (inclusief waterriet), door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging voor rietmoerasvogels en noordse woelmuis
- Behoud en herstel van de brakke variant van habitattype ruigten en zomen (harig wilgenroosje) mede als leefgebied voor de noordse woelmuis.

Opgave en aanpak
Binnen het focusgebied IVOT resteert een opgave van 275 hectare NNN.

De realisatie van het NNN wordt gefaseerd uitgevoerd.

- **Fase I Oostzanerveld**
  De eerste fase richt zich op het deelgebied Oostzanerveld, waarbij de provincie optreedt als projecttrekker. In dit deelgebied wordt 144 hectare NNN gerealiseerd.
  Voor dit gebied is € 23,8 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van de NNN-opgave. Dit bedrag is exclusief middelen voor reeds lopende projecten. Zie de tabel hieronder.
- **Fase II: Ilperveld, Varkensland en Twiske**
  Landschap Noord-Holland is initiatiefnemer voor de NNN-realisatie in het Ilperveld en is voornemens binnen dat project NNN te realiseren.

Voor de gebieden in Fase II is nog geen budget gereserveerd. Er wordt gewerkt volgens de zogenoemde dakpanconstructie: zodra capaciteit vrijkomt in gebieden met toegekend budget, wordt voor de gebieden uit fase II budget aangevraagd en toegekend. Vervolgens wordt de regie genomen op de verdere realisatie van het NNN.

Planning
Het deelgebied Oostzanerveld bevindt zich in de studiefase. In deze fase wordt toegewerkt naar een gebiedsvisie. Belangrijke mijlpalen:
- 2026: Vaststelling visie Oostzanerveld met totaalinzicht in problematiek en mogelijke oplossingsrichting.
- 2027: Start Opstellen Inrichtings- en beheerplan
- 2029: vaststelling projectbesluit
- 2030: Start voorbereiding Ilperveld (overige deel), Varkensland en Twiske

Overzicht van lopende projecten in het gebied

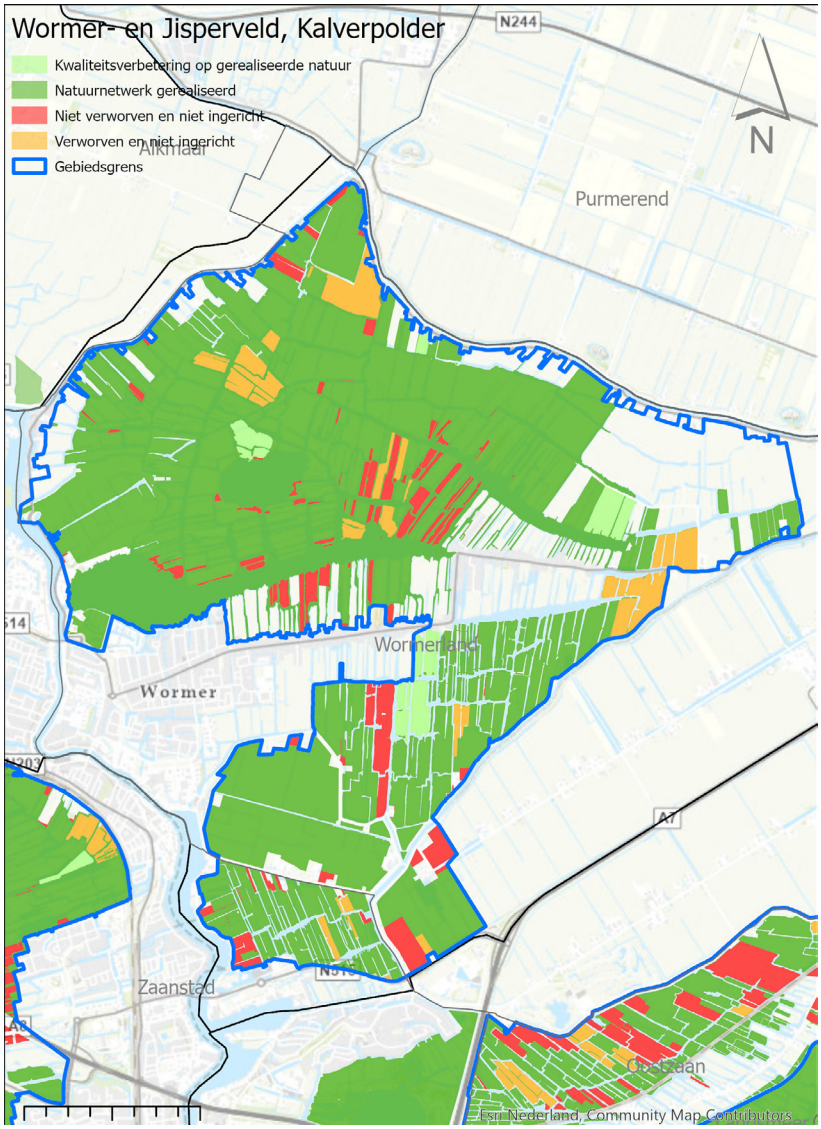
Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
LH26 - Natuurverbinding corridor ASD-Hoorn Op 20 november 2019 is de bestuursovereenkomst Corridor Amsterdam–Hoorn gesloten, gericht op een meerjarige samenwerking tussen Rijk en regio. Het realiseren van natuurverbindingen door de provincie maakt hiervan onderdeel uit. In het kader van de uitvoering worden twee faunapassages toegevoegd aan de scope van het project N515 Ramsbeek.	NNN- gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2030	€ 1.965.975	Provincie Noord-Holland
LH30 - Opknappen verwilderde percelen Dit project betreft natuurherstel van NNN-percelen die in eigendom zijn van de provincie.	Kwaliteits-verbetering	Realisatie	2026	€ 280.000	Provincie Noord-Holland
LH50 - Toegekend budget Oostzanerveld (IVOT-I)* Oostzanerveld is 1 van de 5 gebieden waaraan NNN-realisatie budget is toegekend. Het budget is bestemd voor voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van alle restant ha NNN in Oostzanerveld (IVOT-deel I).	NNN- gronden inrichten	Studie	2030- 2034	€ 23.800.000	Provincie Noord-Holland

* Dit is geen lopend project maar een gebiedsproces, waaraan budget is toegekend.

4.1.4 Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder (WJV&K)

Gebiedsgrens

Het gebied WJV&K bestaat uit de gemeenten Alkmaar (gedeeltelijk), Purmerend (gedeeltelijk), Uitgeest (gedeeltelijk), Wormerland (gedeeltelijk) en Zaanstad (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied

Het Wormer- en Jisperveld is één van de grootste aaneengesloten veenweidegebieden van WestEuropa. Het open landschap met sloten, weilanden, rietkragen en veenplassen is een belangrijk leefgebied voor moeras- en weidevogels zoals roerdomp, rietzanger, smient, slobeend en grutto. Daarnaast komen rietzomen met veenmosrietlanden, vochtige laagveenheiden en natte ruigten langs oevers voor.

De Kalverpolder ligt gescheiden van het Wormer- en Jisperveld door de Enge Wormer en is met name van belang vanwege de aanwezigheid van veenmosrietlanden en natte ruigten. Gezamenlijk vormen deze gebieden een belangrijk leefgebied voor de noordse woelmuis, met een afwisseling van natte graslanden, rietzomen en ruigtevegetaties.

In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening PN2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- Open water en verlandingsvegetaties in oorspronkelijk brak milieu
- Open landschap met extensieve weidevogelgraslanden

Vanuit Natura 2000 gelden de volgende kernopgaven:
- Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen
- Herstel van mozaïek aan verlandingsstadia (van open water tot moerasbos) en van gradiënten in watertypen, inclusief brak water
- Nastreven van een meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie): waterplantengemeenschap en vissen zoals bittervoorn, kleine modderkruiper
- Alle successiestadia van laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd: overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) en vochtige heiden (laagveengebied), in samenstelling met gemeenschappen van open water
- Plas-dras situaties voor smient en broedvogels zoals kemphaan en noordse woelmuis

Opgave en aanpak
Binnen het focusgebied Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder resteert een opgave van 200 hectare NNN.

Voor dit gebied is nog geen budget gereserveerd.
Ontwikkelkansen worden benut wanneer deze zich voordoen via het NNN-kansenloket. Daarnaast wordt gewerkt volgens de zogenoemde dakpanconstructie: we kunnen pas aan de slag in onderhavig gebied, zodra capaciteit vrijkomt in gebieden met toegekend budget. Dan wordt ook voor dit nieuwe gebied budget aangevraagd en toegekend. Vervolgens wordt door de provincie de regie genomen op de realisatie van het NNN.

Planning
Volgens de huidige prognose kan in 2031 worden gestart met de voorbereiding in dit gebied.

In het gebied Wormer-Jisperveld en Kalverpolder lopen nu geen NNN-projecten.

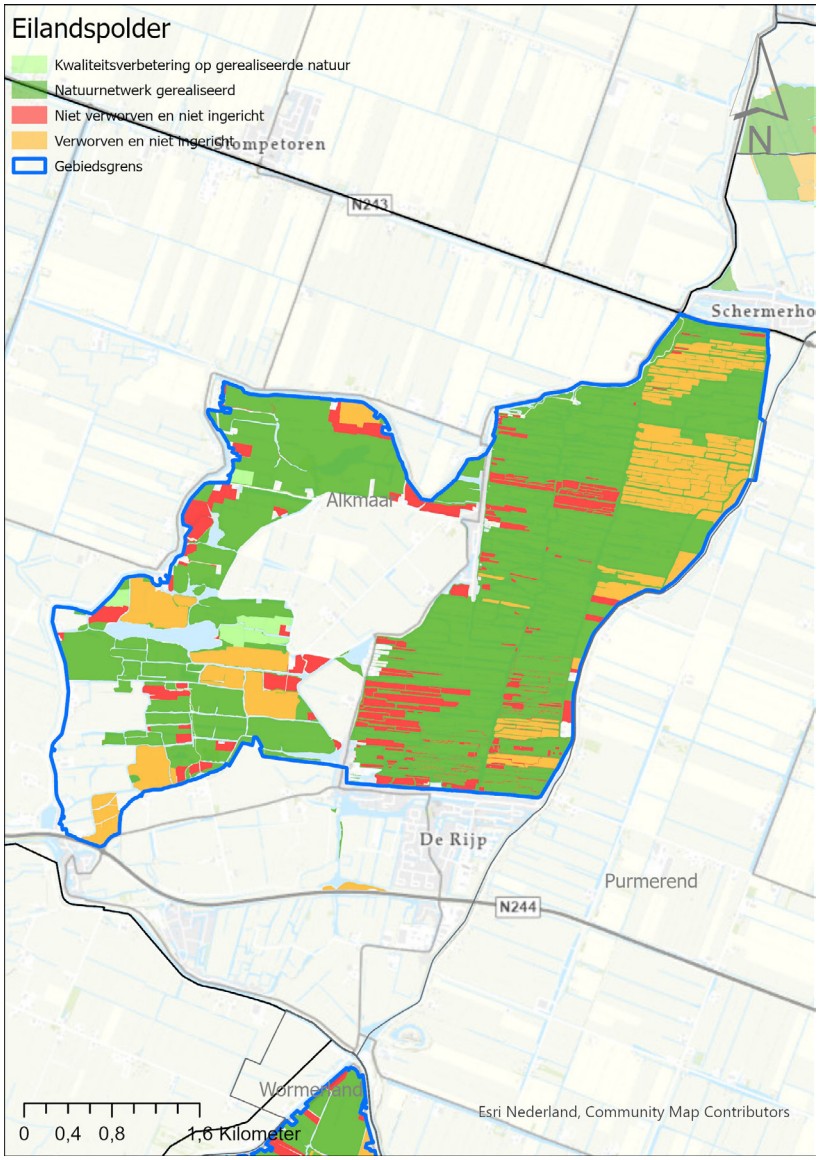
Project: Aankoop recreatie-eilandjes Wormer- en Jisperveld (Natuurmonumenten)
In 2025 heeft Natuurmonumenten twee recreatie-eilandjes in het Wormer- en Jisperveld aangekocht van particuliere eigenaren. De eilandjes zijn klein (circa 0,2 hectare per stuk), maar vormen ecologisch belangrijke schakels in het gebied. Recreatie-eilandjes zijn vaak begroeid met hoge bomen en struiken. Dit heeft tot gevolg dat weidevogels in een relatief groot gebied rondom deze eilandjes niet tot broeden komen. Om deze verstoring te verminderen, staat Natuurmonumenten ook bij kleine percelen open voor aankoop of ruil. Na verwerving worden de eilandjes zo ingericht dat ze geen verstorend effect meer hebben op weidevogels.

4.1.5 Eilandspolder

Gebiedsgrens

Het gebied Eilandspolder bestaat uit de gemeenten Alkmaar (gedeeltelijk), Castericum (gedeeltelijk), Koggenland, Purmerend (gedeeltelijk) en Wormerland (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied

De Eilandspolder kenmerkt zich door een samenhangend systeem van moerasnatuur, weidevogelgraslanden en open water. Deze combinatie zorgt voor een hoge biodiversiteit en grote landschappelijke waarde. Sommige soorten en habitattypen zijn gebonden aan één van deze onderdelen, maar voor veel soorten bestaat het leefgebied uit een combinatie hiervan. Het functioneren van het ecosysteem is daarom afhankelijk van het behoud van alle drie de onderdelen.

In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening PN2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- Water en verlandingsvegetaties met daarbij horende fauna
- Open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten

Vanuit N2000 gelden de volgende kernopgaven:

- Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels
- Herstel van mozaïek van verlandingsstadia en herstel van gradiënt watertypen
- Alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd: Veenmosrietlanden in samenstelling met gemeenschappen van open water
- Plas-dras situaties voor smienten en noordse woelmuis

Opgave en aanpak
Binnen het focusgebied Eilandspolder resteert een opgave van 328 hectare NNN.

Voor dit gebied is nog geen budget gereserveerd. Ontwikkelkansen worden benut wanneer deze zich voordoen. Daarnaast wordt gewerkt volgens de zogenoemde dakpanconstructie: zodra capaciteit vrijkomt in projecten met toegekend budget, wordt voor dit gebied budget aangevraagd en toegekend. Vervolgens wordt door de provincie de regie genomen op de realisatie van het NNN.

Planning
Volgens de huidige prognose kan in 2031 worden gestart met de voorbereiding in dit gebied.

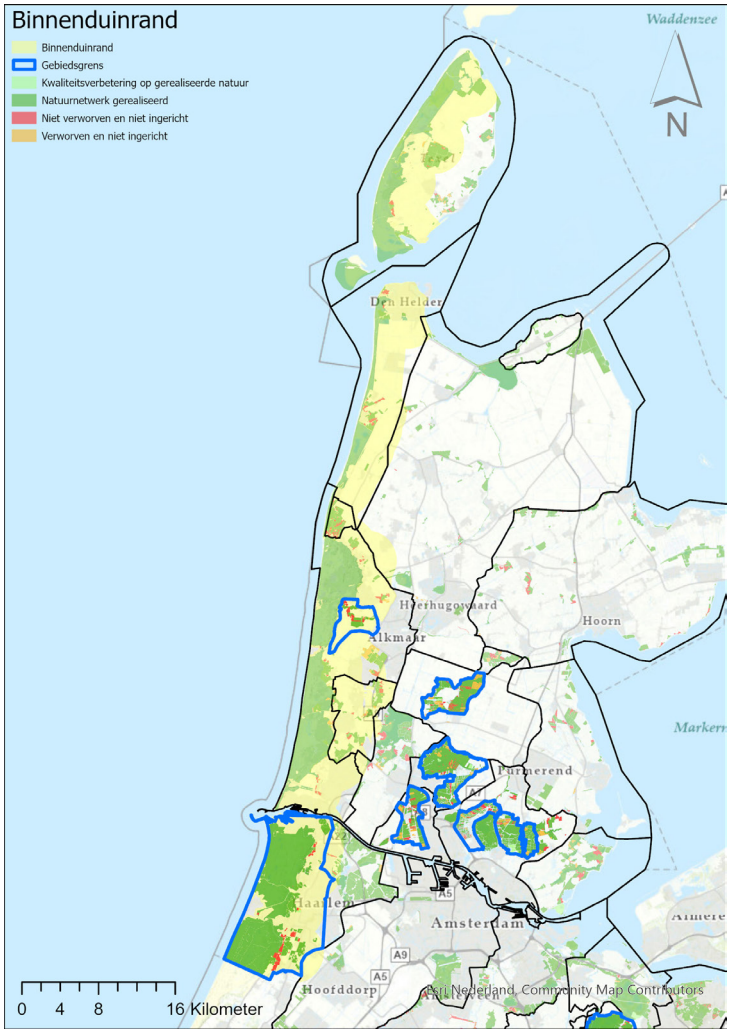
In het gebied Eilandspolder lopen nu geen NNN-projecten.

4.2 Programmering buiten focusgebieden

Buiten de focusgebieden ligt het accent op het benutten van kansen via het NNN-kansenloket (zie paragraaf 2.2), initiatieven van derden en de beschikbaarheid van grond.
Daarnaast is er een belangrijke aanvullende opgave in de Binnenduinrand. In dit gebied lopen twee gebiedsprocessen waaraan is prioriteit gegeven en budget is toegekend: Zuid-Kennemerland en de Weidse Polders.

4.2.1 Binnenduinrand

Gebiedsgrens
Het gebied Binnenduinrand bestaat uit de gemeenten Alkmaar (gedeeltelijk), Bergen, Beverwijk, Bloemendaal (gedeeltelijk), Castericum (gedeeltelijk), Den Helder, Dijk en Waard, Haarlem (gedeeltelijk), Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede (gedeeltelijk), Heiloo, Hollands Kroon, Schagen, Texel, Uitgeest (gedeeltelijk), Velsen (gedeeltelijk) en Zandvoort (gedeeltelijk).

De binnenduinrand vormt de overgang tussen de duinen en het achterland. Vroeger lag hier een soortenrijk gebied

met moerassen en beekjes. Vanaf de 17e eeuw bouwden rijke kooplieden er buitenplaatsen vanwege de natuur en het schone water.
In de 20e eeuw veranderde de geleidelijke overgang in een scherpe grens tussen duinen en polder. Voor het herstel van de biodiversiteit is het belangrijk om deze overgang deels terug te brengen, met name door de kwel uit de duinen te herstellen. Omdat goed ontwikkelde kwel in Nederland zeldzaam is, zijn de bijbehorende vegetaties schaars. De binnenduinrand biedt kansen voor herstel, maar dit is niet overal haalbaar. Nader onderzoek moet uitwijzen waar de kansen het grootst zijn.

In het coalitieakkoord 2023–2027 staat dat de provincie 300 hectare NNN in de binnenduinrand wil realiseren. De voorkeur gaat uit naar gebieden met potentie voor typische binnenduinrandnatuur. Als compensatie vervalt elders in de provincie NNN met een lagere natuurwaarde.

Uit de VHR-analyse uit 2024, opgenomen in bijlage 2 van de NNN-realisatiestrategie, blijkt dat ongeveer 200 hectare nodig is voor kwelafhankelijke natuur. Het gaat bijvoorbeeld om blauwgraslanden en duinbeken. De 300 hectare in de binnenduinrand kan hieraan bijdragen.

Naast deze opgave is er ook behoefte aan leefgebied voor pionierbroedvogels. Dit zijn vogels die broeden op kale grond, zoals de bontbekplevier. Vooral in de noordelijke binnenduinrand liggen kansen, omdat daar de invloed van zout groot is. Ook hier kan de 300 hectare NNN een belangrijke rol spelen.

In het gebied lopen al verschillende projecten voor de realisatie van het NNN. Deze projecten helpen om de

Project: KL47 Zanderij Noord
Door de gemeente Castricum is in 2017 het kaderstellend besluit genomen om natuur te realiseren in de Zanderij Noord. In 2023 is het gebied daadwerkelijk begrensd als onderdeel van het NNN. De gemeente heeft vervolgens een bestemmingsplanwijziging doorgevoerd om de bestemming van het gebied om te zetten naar natuur. Dit bestemmingsplan is in juni 2024 definitief vastgesteld door de gemeenteraad.

Het grootste deel van de gronden in het gebied is inmiddels verworven. Met één eigenaar lopen nog gesprekken over verwerving. In totaal wordt 22 hectare natuur gerealiseerd. Naar verwachting is daarvan tot en met mei 2026 19 ha gerealiseerd.

Project: NHN17 - Zandpolder 4 en 5 (in samenwerking met Landschap NH)
Landschap Noord-Holland heeft de ambitie om het areaal natuur in de provincie te vergroten. Dit gebeurt onder andere door percelen binnen het NNN aan te kopen en in te richten als natuur.

Een gebied met veel potentie voor natuurontwikkeling is de binnenduinrand tussen Callantsoog en Grote Keeten. In dit gebied, de Zandpolder, wordt kwelwater uit de duinen benut voor de ontwikkeling van botanisch waardevolle percelen. Daarnaast worden percelen ingericht om water vast te houden, in combinatie met de aanleg van broedeilanden voor soorten zoals kluut, visdief en kokmeeuw.

Twee gebieden die recent zijn ingericht met financiering vanuit de provincie zijn Zandpolder 4 en Zandpolder 5. Beide gebieden zijn gerealiseerd in de periode 2024 tot en met eind 2025. Hierbij is de voedselrijke toplaag afgegraven en is reliëf aangebracht, waardoor zowel natte als droge zones zijn ontstaan. Dit zorgt voor geschikte leefgebieden voor diverse soorten flora en fauna.

typische natuur van de binnenduinrand terug te brengen.

Overzicht van lopende projecten in de binnenduinrand

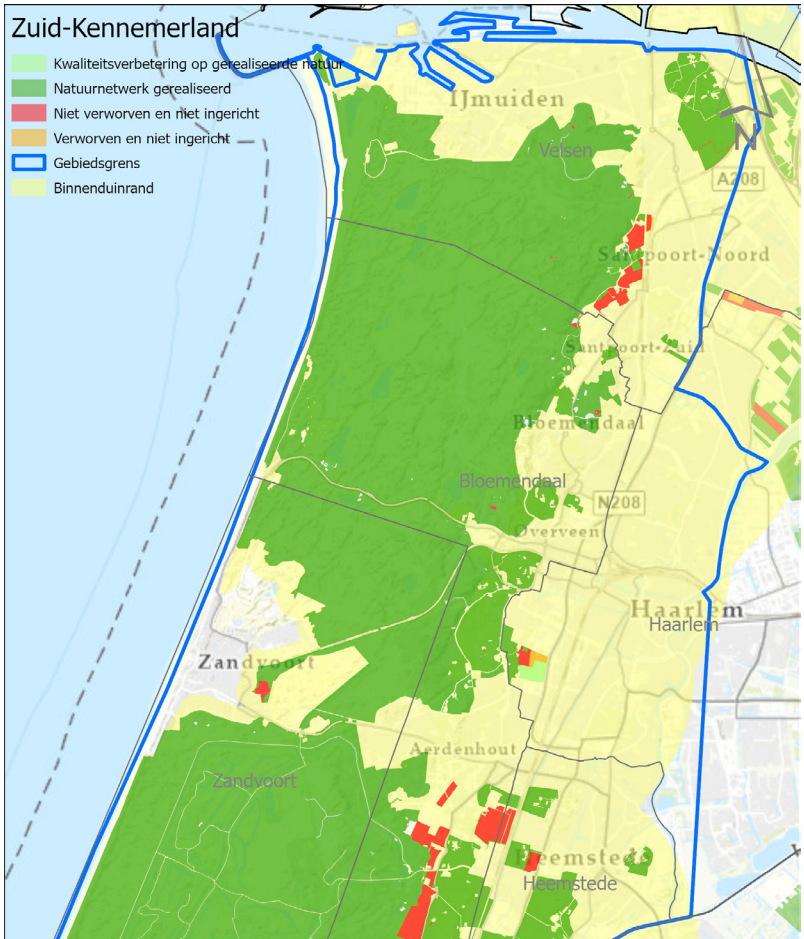
Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
KL43 - Gronden St. Jelgersma vd Hoop Dit project betreft de inrichting van 12,6 ha NNN op gronden van de Stichting Jegersma vd Hoop. Voor het bereiken van de beoogde natuurdoelen is een Inrichtingsplan opgesteld. Met de inrichting worden de volgende natuurdoeltypen gerealiseerd: vochtig hooiland, droog schraalgrasland en kruiden- en faunarijk grasland. Start inrichting is gepland najaar 2026.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2027	€ 233.741	Provincie Noord-Holland
KL45 - De Bleek In 2023 liet Stichting De Bleek een deel van haar gronden begrenzen als NNN. De stichting werkt aan natuurontwikkeling, een robuuste waterhuishouding en het versterken van de cultuurhistorische waarden van de bleekvelden. Deze ambities sluiten aan bij die van de provincie, PWN, het hoogheemraadschap en de gemeente Bergen voor de binnenduinrand. PWN ondersteunt bij planvorming en realisatie, zoals ontwerp, uitvoering en mogelijk beheerplan. Stichting De Bleek blijft eigenaar en verantwoordelijk voor het beheer.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026	€ 687.053	Stichting De Bleek
KL47 - Zanderij Noord Het projectgebied is een ecologisch waardevol NNN-gebied van circa 22 ha. Met 11 van de 12 grondeigenaren is overeenstemming over de inrichting als natuur. PWN heeft het definitief ontwerp (DO), uitvoeringsontwerp (UO) en de aanbesteding afgerond. De uitvoering verloopt in twee fasen en startte op 26 januari 2026 voor het grootste deel van het gebied. De resterende percelen in de noordoosthoek volgen naar verwachting van september 2026 tot en met maart 2027. De oplevering staat gepland voor maart 2027.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2027	€ 2.472.843	Provincie Noord-Holland
KL50 - Zuurvenspolder Sinds 2019 werken bewoners, Landschap Noord-Holland en overheden aan de ontwikkeling van de Zuurvenspolder tot natuurgebied, met focus op biodiversiteit, behoud van open landschap en cultuurhistorie, en het tegengaan van verrommeling. In 2025 is circa 51 ha begrensd als NNN. De provincie heeft opdracht gegeven voor een inrichtings- en beheerplan met kostenraming (oplevering eind 2026). Voorbereiding volgt in 2027, realisatie in 2028.	NNN-gronden inrichten	Plan	2027 - 2028	€ 1.795.227	Landschap Noord-Holland; Provincie Noord-Holland

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
KL51 - Inrichting Egmond aan de Hoef De percelen bij Egmond aan den Hoef liggen naast het Natura 2000- en NNN-gebied Noordhollands Duinreservaat, in de overgang van duin naar polder. Herstel van deze gradiënt versterkt natuurtypen en bevordert migratie van soorten. Door kwel uit de duinen kan soortenrijke duinzoomnatuur ontstaan, zoals graslanden, moerassen en poelen. Het gebied draagt ook bij aan waterberging bij schommelingen in het grondwater.	NNN-gronden inrichten	Plan	2027 - 2028	€ 200.000	Provincie Noord-Holland; PWN
NHN30 - Waalenburg fase 2 Grondwatermonitoring De effecten van de peilopzet op omliggende percelen worden gemonitord, evenals de mate waarin de beoogde ambities worden gerealiseerd. De provincie monitort het waterpeil in het gebied tot en met 2029.	NNN-gronden inrichten	Realisatie, nazorg	2020 - 2029	€ 86.227	Provincie Noord-Holland
PPLG05 - 50-70 ha NNN Binnenduinrand De provincie streeft naar de realisatie van 300 ha Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de binnenduinrand. In de KTA is een bestedingsvoorstel opgenomen voor de realisatie van 50 tot 70 ha NNN in de binnenduinrand, ten laste van de reserve PPLG. Een deel van deze opgave wordt gerealiseerd via projecten met een eigen projectcode, zoals KL50 en KL51.	NNN-gronden inrichten	Plan	2027 - 2028	€ 3.950.000	Provincie Noord-Holland

4.2.1.1 Zuid-Kennemerland

Gebiedsgrens

Het gebied Zuid-Kennemerland bestaat uit de gemeenten Bloemendaal (gedeeltelijk), Haarlem (gedeeltelijk), Heemstede (gedeeltelijk), Velsen (gedeeltelijk) en Zandvoort (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied
Kennemerland Zuid (KLZ) is de verzamelnaam voor verschillende gebieden langs de binnenduinrand van Nationaal Park en Natura2000-gebied Zuid-Kennemerland en de Amsterdamse Waterleidingduinen.
Deze gebieden vormen allemaal de overgang van de duinen naar het achterland, maar verschillen onderling in karakter. Door drinkwaterwinning is de invloed van kwel in delen van KLZ afgenomen. Op sommige plekken komt echter nog steeds kwel voor, met bijbehorende bijzondere en (potentieel) waardevolle natuur. Daarnaast wordt het gebied gekenmerkt door de aanwezigheid van historische buitenplaatsen, die zich hier vanaf de 17e eeuw hebben gevestigd.
De NNN-gebieden binnen Kennemerland Zuid vormen daarnaast een (potentiële) verbindingsfunctie tussen de natuurgebieden van het binnenland en de duinen.

In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening PN2022) worden de volgende kernkwaliteiten benoemd:
- Landgoederen in de binnenduinrand

Opgave en Aanpak
Binnen het projectgebied ZKL ligt nog circa 230 hectare ongerealiseerd NNN.
Sinds 2023 loopt hiervoor een gebiedsproces.

De afgelopen jaren heeft dit gebiedsproces de studiefase doorlopen. In de 1 ste helft van 2026 zijn een vijftal bouwstenen opgeleverd. Deze bouwstenen vormen een projectenportfolio, waarbij elk project in eigen tempo wordt toegewerkt naar planvorming en inrichting.
Voor de realisatie van de resterende NNN-opgave in Zuid-Kennemerland is € 42 miljoen beschikbaar gesteld.

Planning
2026: Afronding studiefase
2027: Start verschillende projecten om te komen tot NNN-realisatie

Overzicht van lopende projecten in het gebied

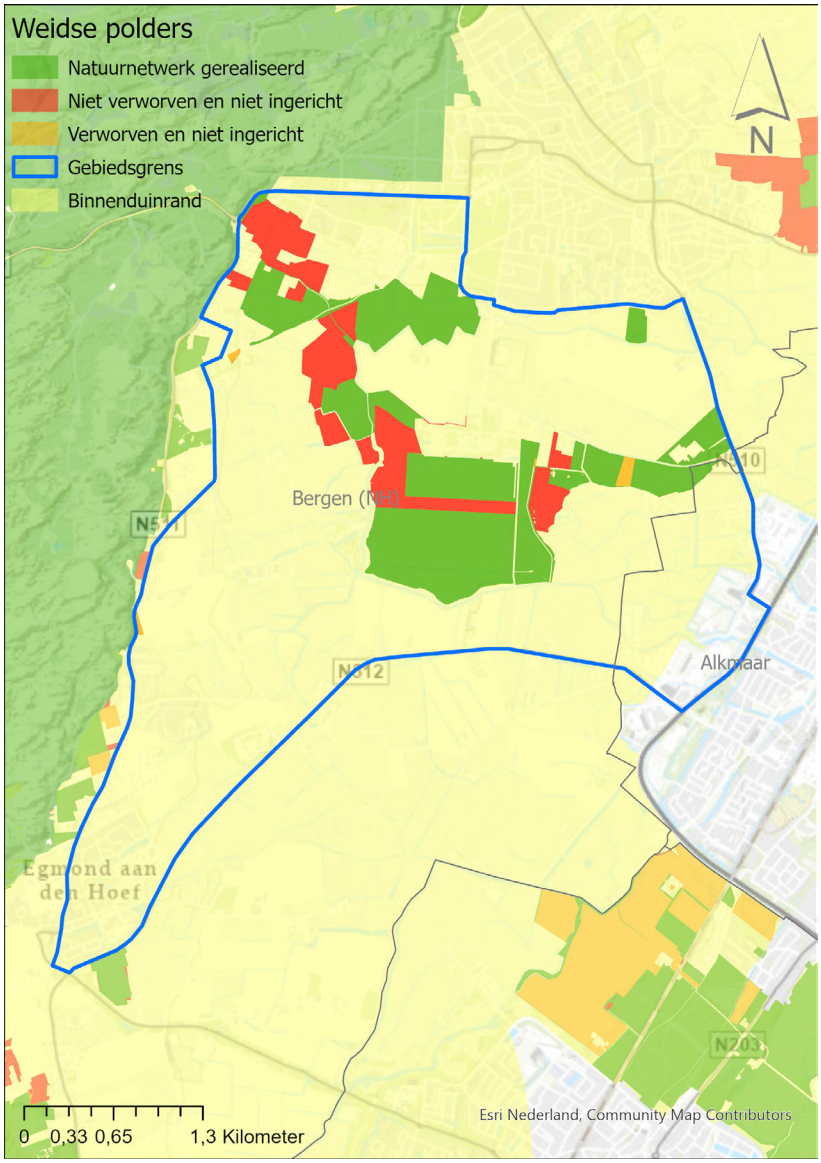
Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
KL54 - WTG De NNN-opgave in dit gebied omvat de realisatie van circa 19 ha natuur. De begrensde percelen zijn deels in eigendom van particuliere grondeigenaren (circa 4 ha) en deels in eigendom van de provincie Noord-Holland (circa 15 ha). Opdracht is verleend voor het opstellen van een inrichtingsplan voor het gehele gebied.	NNN-gronden inrichten	Studie	2027-2029	€ 1.906.168	Provincie Noord-Holland
KL70 - Toegekend budget ZKL* Zuid-Kennemerland (ZKL) is een van de vijf gebieden waarvoor budget voor NNN-realisatie is toegekend. Dit budget is bestemd voor de voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van de resterende ha NNN binnen ZKL.	NNN-gronden inrichten	Plan	2027 - 2036	€ 40.093.832	Provincie Noord-Holland

* Dit is geen lopend project maar een gebiedsproces, waaraan budget is toegekend.

4.2.1.2 Weidse Polders

Gebiedsgrens

Het gebied Weidse Polders bestaat uit de gemeente Alkmaar (gedeeltelijk).

Kenmerken van het gebied

Het gebied heeft een overwegend open karakter, waarin intensief en extensief beheerde graslanden elkaar afwisselen. Omdat nog niet alle percelen zijn overgedragen aan natuurbeherende organisaties, worden sommige percelen nog intensief gebruikt en hebben deze beperkte natuurwaarden.

De grootste natuurpotentie ligt in de oudere, relatief soortenrijke graslanden. Deze kunnen zich ontwikkelen tot kamgrasweiden en orchideeënrijke dotterbloemhooilanden. Door meer graslanden extensief te beheren en het gebied te vernatten met behulp van lokale kwel, kan de natuurkwaliteit aanzienlijk verbeteren. Daarnaast kunnen de bunkers van het Bunkercomplex Vliegveld Bergen mogelijk worden ingericht als verblijfplaatsen voor vleermuizen.

In de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (Omgevingsverordening PN2022) worden voor Bergermeer en Loterijlanden en Damlander- en Philistijnse polder de volgende kernkwaliteiten benoemd:

- Kwelgevoed open strandvlaktelandschap met extensieve graslanden

Opgave en Aanpak

Binnen het projectgebied Weidse Polders ligt nog 87 ha ongerealiseerde NNN. Sinds 2024 loopt hiervoor een gebiedsproces.

De afgelopen jaren is samen met gebiedspartijen (gemeente Bergen, Natuurmonumenten, HHNK, PWN, LTO en KAVB) toegewerkt naar een gebiedsvisie. Op 23 oktober 2024 is hiervoor een intentieovereenkomst ondertekend. In december 2025 hebben Gedeputeerde Staten (GS) de concept-gebiedsvisie ter kennisname aangenomen.

In januari 2026 heeft de visie ter inzage gelegen bij de gemeente Bergen en is een informatiemarkt georganiseerd. Het college van burgemeester en wethouders (B&W) van Bergen heeft de gebiedsvisie aangenomen en nog voor de zomer is deze vastgesteld door de gemeenteraad.

Voor de realisatie van de resterende NNN-opgave in Weidse Polders is € 15,7 miljoen beschikbaar gesteld.

Planning
Het gebiedsproces bevindt zich aan het begin van planfase.

2026: vaststelling gebiedsvisie
2027: start planfase

Overzicht van lopende projecten in het gebied

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
KL60 - Toegekend budget Weidse Polders* Weidse Polders (WP) is een van de vijf gebieden waarvoor budget voor NNN-realisatie is toegekend. Dit budget is bestemd voor de voorbereiding, verwerving, schadeloosstelling en inrichting van de resterende ha NNN binnen WP. De prognose van de programmering en fasering in dit deelgebied is financieel vertaald in deze factsheet.	NNN-gronden inrichten	Plan	2028 - 2036	€ 15.700.000	Provincie Noord-Holland

* Dit is geen lopend project maar een gebiedsproces, waaraan budget is toegekend.

4.2.2 Overige lopende projecten buiten focusgebied

Overzicht van lopende projecten buiten focusgebied

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV10 - Holendrechterpolder De NNN-opgave aan de Amstelweg omvat circa 26 ha, waarvan 18 ha is ingericht als weidevogelnatuur door de provincie. Hiervan is 7,6 ha nog eigendom van Rijkswaterstaat. De resterende circa 7,64 ha wordt door Rijkswaterstaat ingericht als natuurcompensatie voor de verbreding van de A6–A9. Na afronding wordt het gebied als één geheel in de markt gezet voor beheer. Tot die tijd verzorgt de provincie het tijdelijk beheer.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2028	€ 152.805	Provincie Noord-Holland (samen met Rijks-waterstaat)

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV11 - Schil Naardermeer Het project Schil Naardermeer is een samenwerking tussen de provincie Noord-Holland, waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten. Rond het Naardermeer wordt een natte bufferzone ('de Schil') aangelegd voor bescherming en toekomstbestendigheid. Deze zone houdt schoon water langer vast en vermindert afstroming naar omliggende polders. De ontwikkeling tot rietland biedt leefgebied voor soorten als de grote karekiet en versterkt de biodiversiteit. Zo ontwikkelt het Naardermeer zich verder als leefgebied voor onder meer purperreiger, roerdomp, baardmannetje, snor en otter.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2029	€ 6.052.271	Provincie Noord-Holland
GV70 - Pilot Waterbuffels Waterland-tak-West In deze pilot wordt het moerasgebied op het voormalige A1-tracé beheerd met waterbuffels. Uit de pilot in Waterlandtak-West blijkt dat waterbuffels minder geschikt zijn, omdat zij jonge bomen onder hoogspanningskabels onvoldoende verwijderen. Dit is wel nodig voor een open en veilig landschap. Daarom wordt de begrazing overgenomen door Galloways, die jonge opslag beter verwijderen en beter passen bij de beheeropgave. De kudde wordt op korte termijn uitgebreid.	Kwaliteits-verbetering	Realisatie	2026	€ 48.193	Provincie Noord-Holland; FREE Nature; Staats-bosbeheer
GV78 - Monitoring peilverruiming Naardermeer De flexibele peilmarge van het Naardermeer wordt verruimd en via monitoring gevolgd om eventuele negatieve effecten op de natuur te beoordelen, zoals vereist voor de passende beoordeling. De monitoring loopt van 2025 tot en met 2031.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2026 - 2031	€ 254.883	Provincie Noord-Holland
KL30 - Groene As Bovenlanden (Stichting) Stichting Bovenlanden Aalsmeer verwerft en richt delen van het begrensde NNN in de Westeinderscheg in, met inzet van de Subsidieregeling SKNL.	NNN-gronden inrichten	Subsidie	2026	€ 449.500	Stichting Bovenlanden

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
KL57 - Duurzaam Dijkland Een ecologische analyse en onderzoek naar de impact op agrarische bedrijven zijn afgerond. Scenario 3B is het meest kansrijk: een mozaïek van natuur en landbouw, efficiëntere verkaveling en een agrarische coöperatie voor uitvoering en beheer. De haalbaarheid wordt nu onderzocht en uitgewerkt in een programmaplan met randvoorwaarden en vervolgstappen. Dit is de eerste stap naar een definitief gebiedsplan (voorzien begin 2027), nodig om uiterlijk in 2029 maatregelen uit te voeren.	Kwaliteits-verbetering	Studie	2026 - 2028	€ 817.060	Provincie Noord-Holland (samen met Recreatie-schap Spaarn-woude)
LH28 - Opperwoud Opperwoud is het zuidelijk deel van projectgebied PON in Waterland-Oost. Het grootste deel is eigendom van Staatsbosbeheer (SBB). De provincie ontving hiervoor € 3 miljoen aan rijksmiddelen. SBB voert het inrichtings- en beheerplan uit. Maatregelen richten zich op verbetering van het watersysteem, aanleg van beheerpaden en verbreding van greppels, ter versterking van het NNN en het weidevogelgebied	Kwaliteits-verbetering	Initiatief	2027 - 2028	€ 4.944.978	Staats-bosbeheer
NHN14 - Streepjesberg De gemeente Den Helder treedt op als trekker van de NNN-realisatie van Streepjesberg (circa 5 ha). In afstemming met de aangrenzende wijk en de beoogde beheerder Landschap Noord-Holland (LNH) is een inrichtingsplan opgesteld. De gemeente is verantwoordelijk voor de inrichting van het gebied. Na afronding van de werkzaamheden is het voornemen dat LNH de gronden verwerft en het beheer op zich neemt.	NNN-gronden inrichten	Studie	2027	€ 235.000	Gemeente Den Helder
NHN32 - Smuigelpolder Het doel is de realisatie van circa 2,5 ha NNN) in te richten als veenmoeras. Het betreft een stapsteen binnen de ecologische structuur langs de Omval-Kolhorn, die bijdraagt aan de versterking van de samenhang tussen natuurgebieden.	NNN-gronden inrichten	Plan	2026 - 2027	€ 110.000	Provincie Noord-Holland
NHN34 - Polder Waard Nieuwland Dit project betreft een NNN-opgave van circa 5 ha. Dit gebied vormt een schakel tussen twee reeds gerealiseerde delen van het NNN. In 2025 is circa 80% van Polder Waard Nieuwland gerealiseerd. Als gevolg van ongunstige weersomstandigheden wordt de resterende 20% naar verwachting in 2026 afgerond.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2025 - 2026	€ 6.508	Provincie Noord-Holland

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
NHN36 - Gebiedsafspraak Hoge Berg Texel Op 9 april 2025 is een gebieds-coöperatie opgericht om onder meer de resterende NNN-opgave van circa 73 ha te realiseren. Met de Realisatiestrategie NNN ligt het initiatief bij de gebiedspartijen en heeft de provincie een faciliterende rol. De coöperatie stelt een uitvoeringsplan op voor de realisatie, dat na afronding ter goedkeuring aan GS wordt voorgelegd.	NNN-gronden inrichten	Plan	2027 - 2031	€ 500.000	Gebieds-coöperatie
PPLG17 - Proces Ontpachting Binnen de resterende NNN-opgave vormen regulier verpachte gronden een aparte categorie. Door langdurige, wettelijk beschermde pacht zijn ze niet direct beschikbaar voor natuurontwikkeling. Pachtvrij maken is daarom essentieel. In 2026 maakt de provincie met terreinbeherende organisaties afspraken over het pachtvrij maken van ruim 900 ha en stelt hiervoor procesmiddelen beschikbaar. De ontpachting duurt meerdere jaren en wordt afgestemd op andere NNN-maatregelen.	NNN-gronden beschikbaar krijgen	Plan	2026 - 2030	€ 1.242.000	Provincie Noord-Holland; TBO's

4.3 Natuurverbindingen

Naast NNN-gebieden kent Noord-Holland natuurverbindingen: lijnvormige elementen, zoals oevers en houtwallen, die diersoorten helpen migreren en zo het natuurnetwerk versterken. Op de kaart zijn deze verbindingen indicatief weergegeven; ze laten vooral zien welke gebieden met elkaar verbonden moeten worden.

Voor elke verbinding zijn de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (WKW's) vastgelegd in de Omgevingsverordening. Deze bevatten richtlijnen voor doelsoorten en inrichting, volgens het principe 'breed waar het kan, smal waar het moet'. Realisatie kan plaatsvinden via het NNN, groen-blauwe dooradering (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, ANLb) of door meekoppeling met andere functies, zoals waterberging. In de NNN-realisatiestrategie (bijlage 2) is deze opgave verder uitgewerkt.

In de VHR-analyse (2024, bijlage 2 van de NNN-realisatiestrategie) wordt beschreven dat natuurverbindingen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)-doelen in Noord-Holland. Door onder meer Natura 2000-gebieden met elkaar te verbinden, worden populaties van zeldzame soorten robuuster.

De realisatie van natuurverbindingen is vaak complex, omdat lijnvormige elementen meerdere grondeigendommen doorkruisen. Dit vraagt om samenwerking met verschillende partijen. Juist daarom is het belangrijk om kansen voor realisatie te benutten wanneer die zich voordoen.
Een belangrijk onderdeel van natuurverbindingen zijn ontsnipperingsmaatregelen. Dit zijn maatregelen die infrastructurele barrières voor soorten wegnemen, zoals ecoducten, faunaduikers en fauna-uittreedplaatsen (FUP's). Deze maatregelen zijn vaak kostbaar en worden meestal gecombineerd met infrastructurele projecten. In Noord-Holland zijn de afgelopen jaren verschillende ontsnipperingsmaatregelen gerealiseerd, bijvoorbeeld bij Bussum (natuurbrug Zanderij Crailo) en bij Bloemendaal (natuurbrug Zeepoort).

In Noord-Holland zijn momenteel verschillende projecten voor natuurverbindingen in voorbereiding of uitvoering (zie tabel op de volgende pagina).

Overzicht van lopende projecten

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV06 - Toelopen Natuurbrug Laarderhoogt De inrichting betreft de toelopen naar de in 2015 gerealiseerde natuurbrug Laarderhoogt over de A1. Ten behoeve van de doelsoorten, met name heidesoorten, wordt bestaand bos omgevormd naar een opener landschap met heide, open zand, enkele poelen en schraalgrasland.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2027	€ 0*	Goois Natuurre-servaat
GV29 - Toelopen Natuurbrug Hoorneboeg De inrichting betreft de toelopen naar de in 2016 gerealiseerde natuurbrug Hoorneboeg over de Utrechtseweg (N417). Ten behoeve van de doelsoorten wordt bestaand bos omgevormd naar een halfopen landschap met heide, open zand, enkele poelen en schraalgrasland.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2027	€ 0*	Goois Natuurre-servaat
GV53 - Ontsnippering het Gooi In opdracht van de gemeente Gooise Meren worden in de vrijgekomen schootsvelden langs de A1 ontsnipperingsmaatregelen en faunapassages gerealiseerd. Deze maatregelen zijn gericht op het verbeteren van de ecologische samenhang en het faciliteren van veilige migratieroutes voor fauna.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Plan	2026 - 2027	€ 250.000	Gemeente Gooise Meren
GV72 - Faunapassage Maxisweg Met de faunapassage bij de Maxisweg wordt het laatste knelpunt opgelost in de ecologische verbinding tussen het Naardermeer en het Markermeer & IJmeer (Natura 2000). Deze verbinding is van belang voor soorten als waterspitsmuis, ringslang, otter en noordse woelmuis. Door de Maxisweg deels te verleggen ontstaat ruimte voor een robuuste faunadoorgang onder de weg. Hiermee wordt de samenhang en veerkracht van het ecosysteem in dit gebied versterkt.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2028	€ 8.420.000	Provincie Noord-Holland
GV73 - Faunapassage A1 Na de aanleg van het wildviaduct bij knooppunt Muiderberg zijn aanvullende maatregelen genomen om de verbinding tussen het Naardermeer en het Gooimeer te verbeteren, zoals meer openheid, faunatunnels en snelheidsremming. In het tweede kwartaal van 2026 is het hekwerk teruggeplaatst. Er wordt nog besloten over een groene coating op het wegdek. Daarna is het project afgerond.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026	€ 125.584	Provincie Noord-Holland

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV74 - Natuurbrug Westerheide N525 Het project Natuurbrug Westerheide betreft de realisatie van een ecologische verbinding over de provinciale weg N525, tussen de natuurgebieden Bussumerheide en Westerheide. De natuurbrug vormt een belangrijke schakel in het netwerk van natuurverbindingen in het Gooi en draagt bij aan het versterken van de biodiversiteit en het verbinden van leefgebieden voor fauna. Binnen het project worden het ontwerp, de benodigde vergunningen en de realisatie van de natuurbrug voorbereid en uitgevoerd. Dit omvat tevens de aanleg van taluds en de inrichting van de leeflaag.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Plan	2028 - 2030	€ 8.955.543	Provincie Noord-Holland
KL49 - Natuurverbinding Heemskerk NNV3 Het project realiseert een ecologische verbindingszone van Marquette (Heemskerk) tot de Weijerbus (Uitgeest), inclusief twee faunapassages. De zone verbindt weidevogelgraslanden en natte natuurgebieden en vormt een schakel tussen de duinen en de waterrijke polders. Dit bevordert de migratie van soorten als otter, noordse woelmuis en waterspitsmuis en versterkt het leefgebied voor moeras- en rietvogels, amfibieën, kleine zoogdieren en zoetwatervissen.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2027	€ 297.355	Provincie Noord-Holland
KL52 - Natuurverbinding Lisserbroek De NNN-verbinding Lisserbroek is onderdeel van een groter netwerk in de Haarlemmermeer en verbindt de Kagerplassen, Westeindeplassen en de binnenduinrand. Het betreft een natte veenmoerasverbinding langs de Nieuwekerkertocht. De realisatie gebeurt in drie fasen: Fase 1 (N207–Turfspoor): afstemming met de gemeente via een samenwerkingsovereenkomst, gekoppeld aan de ontsluitingsweg en het Groene Kwadrant. Fase 2 (Turfspoor–piekberging Rijnland): volgt de gemeentelijke fasering. Fase 3 (piekberging Rijnland–Hoofdvaart): koppeling aan groot onderhoud door Rijkswaterstaat aan de A44 en Kaagbrug.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Realisatie	2026 - 2027	€ 1.620.000	Gemeente en RWS
KL53 - Natuurverbinding (Nieuwe) Bennebroekerweg In Haarlemmermeer worden de Nieuwe Bennebroekerweg en het spoorviaduct aangepast. De natte en droge NNN-verbinding worden daarbij via PARK21 gesplitst en blijven behouden. De gemeente ontwikkelt PARK21 gefaseerd. Per fase realiseert de provincie de NNN-verbinding en stapstenen, waarbij werk-met-werk wordt toegepast om de ontbrekende schakel efficiënt aan te leggen.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Plan	2026 - 2028	€ 48.000	Gemeente Haarlemmer-meer

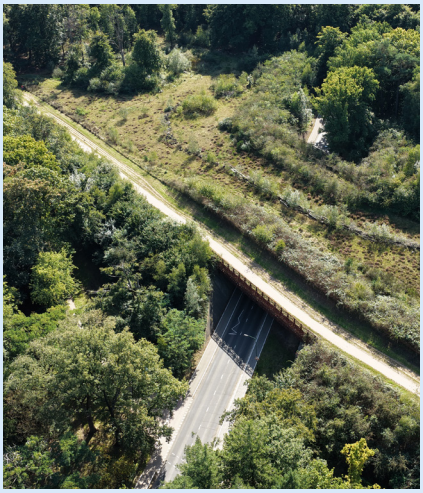
Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
NHN33 - Groene Loper Recreatieschap Geestmerambacht heeft subsidie ontvangen voor de inrichting van ruim 12 ha moerasnatuur (NNN). Hiermee wordt de ecologische verbindingszone tussen Omval-Kolhorn en Geestmerambacht versterkt. Het gebied wordt ook recreatief toegankelijk gemaakt, met een financiële bijdrage van het recreatieschap.	NNN-gronden inrichten	Realisatie	2025 - 2027	€ 0*	Recreatieschap Geestmer-ambacht
PNH05 - Programma Verbinden en ontsnipperen Het Programma Verbinden en Ontsnipperen verbetert de biodiversiteit via aanleg, monitoring en communicatie van faunapassages en natuurverbindingen.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Studie t/m Realisatie	2026 -2030	€ 743.228	n.v.t.
PNH33 - Natuurverbindingen Natuurverbindingen zijn essentieel om de VHR-doelen te halen. Uit onderzoek blijkt dat nog circa 1.800 ha nodig is, waarvan 900 ha binnen het NNN en 900 ha daarbuiten via andere instrumenten, zoals groenblauwe dooradering. Voor de NNN-opgave moet nog circa 900 ha worden begrensd en ingericht. Eerder is hiervoor 35 miljoen euro beschikbaar gesteld als eerste aanzet voor de realisatie.	NNN-gebieden met elkaar verbinden	Studie t/m Realisatie	2026 - 2032	€ 29.318.835	n.v.t.

* Geen uitgaven meer. Subsidie is al in eerdere jaren verleend, maar vaststelling van de subsidie moet nog plaatsvinden.

Project: GV73 - Faunapassage A1
Bij knooppunt Muiderberg ligt een faunapassage van Rijkswaterstaat (RWS). De aansluiting van deze passage op de omliggende natuur is versterkt door de aanleg van diverse faunatunnels onder gemeentelijke wegen. Om dieren naar deze tunnels te geleiden, zijn voorzieningen in de bermen aangebracht. Daarnaast zijn op meerdere locaties fauna-uittreedplaatsen (FUP's) gerealiseerd bij faunagoten. De Japanse duizendknoop die zich in de onderdoorgang had gevestigd, is verwijderd. Ook is een faunabrug over een van de sloten aangelegd, zodat de route voor dieren beter vindbaar en toegankelijk is.

Project: GV29 Natuurbrug Hoorneboeg (in samenwerking met GNR)
Het project Natuurverbinding Hoorneboeg heeft als doel de verbinding tussen de natuurgebieden Hoorneboeg en het Hilversums Wasmeer te optimaliseren, zodat zowel bos- als heidesoorten hiervan gebruik kunnen maken. Het project is een samenwerking tussen het Goois Natuurreservaat, de provincie Noord-Holland en Rijkswaterstaat.
De natuurverbinding wordt doorsneden door wegen en een spoorlijn en bestaat uit twee natuurbruggen: één over de A27 en de spoorlijn Hilversum–Utrecht en één over de Utrechtseweg (N417). De natuurbruggen worden momenteel goed gebruikt door grotere zoogdieren, zoals das, ree en vos. Voor warmteminnende soorten uit open heidegebieden, zoals reptielen, vlinders en insecten, zijn de bruggen echter nog onvoldoende bereikbaar en geschikt.

4.4 Subsidieregelingen

Middels subsidies worden initiatieven van derden gefaciliteerd. In het overzicht hieronder zijn de regelingen opgenomen met het daarvoor geraamde budget.

Overzicht van lopende subsidieregelingen

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
PNH28 - UVR Pachtafkoop en aankoop NNN Met deze subsidie kunnen TBO's pacht afkopen en landbouwgrond binnen het NNN aankopen.	NNN-gronden beschikbaar krijgen	Opengesteld	2026 - 2030	€ 20.750.000	Terrein-beherende organisaties
PNH40 - SKNL De Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) is een Europees goedgekeurde regeling om landbouwgrond om te vormen en in te richten als natuur, en om bestaande natuur te verbeteren. Naar verwachting wordt 80% van het NNN buiten focusgebieden en 20% binnen focusgebieden via SKNL gerealiseerd.	NNN-gronden beschikbaar krijgen en NNN-gronden inrichten	Opengesteld	2026 - 2040	€ 223.864.700	Natuur-beheerders

SNKL realisatie – Opmeer

Door particulieren is met SKNL subsidie in Opmeer een weidevogelperceel ingericht als NNN.

4.5 Andere lopende programma's, processen en verplichtingen

De programma's en verplichtingen genoemd in onderstaande tabel, gaan mee met de verantwoording via het PNN, omdat deze deels ten laste komen van de Reserve Groen, of een relatie hebben met de opgave van het PNN.

Overzicht van lopende programma's, processen en verplichtingen

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
AGV45 - Programmacoordinatie Groene Uitweg Programma De Groene Uitweg is een investeringsprogramma dat de landschappelijke kwaliteit versterkt tussen Amsterdam en het Gooi (Noordelijke Vechtstreek)	Landschap-pelijke kwaliteit	Realisatie	2026 - 2027	€ 302.100	Provincie Noord-Holland
AGV46 - Programma Groene Uitweg Het programma Groene Uitweg (GU) versterkt de landschappelijke kwaliteit tussen Amsterdam en het Gooi (Noordelijke Vechtstreek) via projecten, deelprogramma's en een subsidieregeling. Een groot deel is al uitgevoerd. Subsidies buiten de uitvoeringsregeling vallen onder factsheet AGV46.	Landschap-pelijke kwaliteit	Realisatie	2026 - 2027	€ 440.287	Provincie Noord-Holland

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
GV13 - Gebiedsproces Noordelijke Vechtstreek In de Noordelijke Vechtstreek vindt een grootschalige kavelruil plaats om de agrarische structuur te versterken en de natuur rond het Naardermeer te verbeteren, met behoud van het open veenweidelandschap. Hiervoor wordt circa 150 ha overheidsgrond ingezet, ondersteund met provinciale regelingen en budget. Het proces staat onder begeleiding van een bestuurlijke commissie van betrokken partijen.	Agrarische structuur-versterking	Plan	2026 - 2027	€ 266.589	Provincie Noord-Holland
GV63 - Oostelijke Vechtplassen In december 2017 is het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend door 21 partijen. In dit akkoord zijn afspraken vastgelegd binnen drie pijlers: het ontwikkelen van het vrijetijdslandschap, het versterken van ecologische waarden en de transformatie van de recreatiesector. Ter uitvoering hiervan is een uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin tevens financiële afspraken zijn opgenomen. De projecten die door de provincie worden uitgevoerd, maken onderdeel uit van het PNN.	Natuur, waterkwaliteit en recreatie	Studie t/m Realisatie	2026-2027	€ 1.1643.499	Provincie Noord-Holland
LH07 - Verbrakking Westzaan De verbrakking van de polder Westzaan is gericht op het herstel en de uitbreiding van het habitattype 'Brakke ruigten en zomen'. Momenteel wordt toegewerkt naar een definitieve go/no-go-beslissing over de uitvoering van de verbrakking. In dat kader wordt een plan van aanpak opgesteld en worden diverse onderzoeken uitgezet ter onderbouwing van de besluitvorming.	Kwaliteits-verbetering	Studie	2027 - 2030	€ 14.631.262	Provincie Noord-Holland
KL27 - PARK21 Haarlemmermeer De provincie draagt bij aan het Uitvoeringsplan Haarlemmermeer-West (Parels aan de Ringvaart) voor de gebiedsontwikkeling aan de westzijde van Haarlemmermeer, met inzet op een duurzaam watersysteem in PARK21 en recreatieve verbindingen.	Klimaat & Recreatie	Realisatie	2028 - 2031	€ 7.767.359	Gemeente Haarlemmer-meer
PNH14 - Agrarische subsidieregeling Groene Uitweg Programma De Groene Uitweg versterkt de landschappelijke kwaliteit tussen Amsterdam en het Gooi (Noordelijke Vechtstreek). Agrariërs konden tot eind 2025 maximaal 40% subsidie (tot €60.000) krijgen voor verbetering, verbreding en verduurzaming van hun bedrijfsvoering. De regeling is gesloten, maar de afhandeling loopt door in 2026.	Landschap-pelijke kwaliteit	Realisatie	2026	€ 87.996	Provincie Noord-Holland
PNH26 - Buitenpoorten Buitenpoorten zijn ov-knooppunten op de overgang van stad en land en vormen een aantrekkelijke toegang tot het omliggende groen. Het project verbetert routes, bewegwijzering en voorzieningen, zoals vergroening en kleinschalige horeca, en vergroot de bekendheid van recreatie per openbaar vervoer. Doel is om bewoners en bezoekers duurzaam en toegankelijk naar recreatiegebieden te leiden, en bij te dragen aan spreiding van toerisme en leefbaarheid in de regio.	Recreatie	Realisatie	2026 - 2027	€ 179.574	Provincie Noord-Holland

Projectomschrijving	Thema	Fase	Uitvoerings-periode	Totaal budget	Trekker
PNH31 - Herstelmaatregelen 2.0 Het betreft circa 200 maatregelen om de Natura 2000-doelen te behalen, gericht op het verbeteren van de hoeveelheid en kwaliteit van kwalificerende habitats. De uitvoering ligt deels bij terreinbeheerders en particuliere eigenaren in Noord-Holland.	Kwaliteits-verbetering	Realisatie	2026 - 2028	€ 1.931.646	Provincie Noord-Holland
PNH36 - KRW maatregelen Voor de verbetering van de waterkwaliteit is budget beschikbaar in de Reserve Groen. Hiermee worden maatregelen gefinancierd die bijdragen aan de KRW-doelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, vismigratie (en monitoring), het aanpakken van indirecte lozingen en onderzoek naar gewasbeschermingsmiddelen in Natura 2000- en grondwaterbeschermingsgebieden.	KRW	Realisatie	2026 - 2028	€ 3.065.083	Provincie Noord-Holland
PNH37 - Masterplan Biodiversiteit Dit project richt zich op uitvoering en samenwerking in het kader van biodiversiteitsversterking, soortenbescherming en de bestrijding van invasieve exoten.	Kwaliteits-verbetering/ bodemdaling	Plan	2026 - 2031	€ 4.000.000	Provincie Noord-Holland
PNH39 - Financiële Compensatie Deze factsheet geeft inzicht in budget dat is ontvangen van derden als compensatie voor aantasting van NNN of BPL. Voorbeeld is het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Amsterdam–Alkmaar van ProRail, waarbij de reconstructie van de spoorverbinding leidt tot aantasting van NNN en BPL, waarvoor financiële compensatie is ontvangen.	Natuur-compensatie	Studie	2026 - 2029	€ 597.991	Provincie Noord-Holland
PNH41 - Inhuur Capaciteit t.b.v. NNN Voor de realisatie van het NNN wordt extra en specialistische capaciteit ingehuurd, bijvoorbeeld op het gebied van ecologie. Vanaf 1 januari 2026 worden deze kosten niet meer via het capaciteitsbudget gedekt, maar via de Reserve Groen.	Capaciteit	n.v.t.	2026 - 2032	€ 1.777.521	Provincie Noord-Holland

Project: GV76 – Maatregelen moerasvogels

De maatregelen voor moerasvogels in Ankeveen, de Kortenhoefse Plassen en de Loosdrechtse Plassen werden voorjaar 2026 afgerond. De werkzaamheden zorgen voor een open en daardoor beter leefgebied van moerasvogels én dragen aan een betere waterkwaliteit omdat er meer licht is en minder blad in het water valt. De maatregelen bestonden uit het aanleggen van ganzenrasters en -linten, creëren van open ruimten langs de oevers van de eilanden en het plaatsen van nestvlotjes voor de zwarte stern.

4.6 Gerealiseerde projecten

In onderstaande tabel zijn de projecten opgenomen die in 2025 en 2026 zijn afgerond. Omdat het PNN medio 2026 is opgesteld, kan het voorkomen dat enkele projecten zijn opgenomen die op dat moment nog niet volledig waren afgerond.

Overzicht van gerealiseerde projecten

Omschrijving	Resultaat	Trekker
GV11 - Overscheenseweg Sanering van bodemverontreiniging binnen het NNN-project Schil Naardermeer.	Bodemsanering	Provincie Noord-Holland
GV63 - Baggeren Loosdrechtse Plassen Dit project had als doel de vijf Loosdrechtse Plassen te ontdoen van bagger die ondieptes (minder dan 2,00 m waterdiepte) veroorzaakt. In totaal is 117.668 m³ bagger verwijderd en in depot geplaatst, 1.161 m³ afgevoerd naar een erkende stortlocatie en circa 2.000 m³, in overleg met perceeleigenaren, verwerkt op aangrenzende oevers.	Waterkwaliteits-verbetering	Provincie Noord-Holland (uitvoering door Gemeente Wijdemeren)
GV76 - Maatregelen Moerasvogels De maatregelen voor moerasvogels in Ankeveen, de Kortenhoefse Plassen en de Loosdrechtse Plassen zijn in het voorjaar van 2026 afgerond. Ze zorgen voor een opener en geschikter leefgebied voor moerasvogels en verbeteren de waterkwaliteit door meer lichtinval en minder bladval. De maatregelen omvatten het plaatsen van ganzenrasters en -linten, het creëren van open oevers langs eilanden en het aanbrengen van nestvlotjes voor de zwarte stern.	Kwaliteits- verbetering	Provincie Noord-Holland (uitvoering door gemeente Wijdemeren)
KL46 - Pollenvlak Noordelijk deel en Banweg Het noordelijk deel (circa 2 ha) is ingericht als kruiden- en faunarijk grasland, duinbos en vochtige duinvallei. Deze nieuwe natuur draagt bij aan klimaatadaptatie door water te bergen en zoet water vast te houden voor droge perioden. Ook de Banweg (circa 0,6 ha NNN) is gelijktijdig ingericht.	ca. 3 ha nieuwe NNN ingericht	Provincie Noord-Holland
NHN17 - Zandpolder 4 en 5 Van de nog te realiseren 32 ha NNN in de Zandpolder is 8 ha in bezit van Landschap Noord-Holland (deelgebieden ZP4 en ZP5). De uitvoering liep vertraging op door stikstofregelgeving, zorgen van HHNK over verzilting van landbouw- en bollengronden en een zwaardere bodemverontreiniging in ZP4 dan verwacht op basis van eerder onderzoek. Inmiddels zijn beide deelprojecten afgerond en opgeleverd.	8 ha nieuwe NNN ingericht	Landschap Noord-Holland
NHN35 - Veerweg Op 7 ha NNN in eigendom van de provincie Noord-Holland is een kwaliteitsverbetering gerealiseerd, waardoor het gebied nu voldoet aan het ambitietype. Daarnaast zijn de gronden ingezaaid met gewassen die na oogst kunnen worden gebruikt als biologische, inheemse zaden.	7 ha kwaliteits verbetering	Provincie Noord-Holland

Project: KL46 - Pollenvlak Noordelijk deel (inclusief Banweg)

In 2021 heeft de provincie Noord-Holland circa 2 hectare grond in het noordelijk deel van het Pollenvlak aangekocht ten behoeve van de realisatie van het NNN. Deze percelen zijn ingericht als natuur en vervullen daarnaast de functie van waterbergingsgebied, waarbij zoet water wordt vastgehouden voor droge perioden. Gelijktijdig is 0,6 ha langs de Banweg ingericht.
In mei 2026 is de uitvoering afgerond en is in totaal 2,7 hectare NNN in de binnenduinrand gerealiseerd.

Project: NHN35 - Veerweg
De provincie heeft een perceel aan de Veerweg aangekocht en kruidenrijk grasland gerealiseerd.
Het perceel is ingezaaid en wordt beheerd door een zaadwinbedrijf dat gespecialiseerd is in natuurlijke zaden en zadenmengsels.
De zaden en kruiden worden biologisch geoogst en zijn SKAL-gecertificeerd. Deze innovatieve aanpak is niet eerder op deze manier toegepast.

Project: KL45 – De Bleek
Stichting De Bleek heeft in 2023 een deel van haar gronden (circa 9,5 hectare) laten begrenzen als NNN. De stichting zet in op behoud van het gebied, met aandacht voor natuurontwikkeling, een robuuste waterhuishouding en het beter zichtbaar maken van de cultuurhistorie van de voormalige bleekvelden.

De provincie Noord-Holland heeft daarnaast circa 0,8 hectare aangrenzende gronden aangekocht. Deze gronden zijn in juli 2025 begrensd als NNN en meegenomen in het inrichtingsplan dat door PWN is opgesteld. In mei 2026 is de uitvoering afgerond en is in totaal 10,3 hectare NNN in de binnenduinrand gerealiseerd.

4.7 Geschrapte projecten

In onderstaande tabel zijn de projecten en gebiedsprocessen opgenomen die in 2025 en 2026 zijn stopgezet. Gebiedsprocessen, waarvoor geen budget beschikbaar is gesteld, zijn beëindigd. Soms zijn er in 2026 nog wel uitgaven gedaan. De gebieden waarvoor wel budget beschikbaar is gesteld gaan verder onder een andere projectcode, zie hoofdstuk 5.1.

Overzicht van geschrapte projecten

Omschrijving	Thema	Trekker
LH27 - Peereboom Peereboom is het noordwestelijke deel van het PON-gebied (Peereboom, Opperwoud, Nes) en maakte onderdeel uit van het gebiedsproces in Waterland-Oost. Omdat het buiten het focusgebied valt, neemt de provincie hier niet langer de regie.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
LH29 - De Nes De vispassage tussen Nes en Peereboom zou worden bekostigd uit PAGW-middelen van Rijkswaterstaat, maar is uitgesteld naar de lange termijn. Het project heeft als doel het versterken van een gezonde visgemeenschap en het verbeteren van het functioneren van het Markermeersysteem.	NNN-gronden inrichten	RWS en Provincie Noord-Holland
PG01 - Procesgeld Texel Texel is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG02 - Procesgeld Kust Kop Kust Kop is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG03 - Procesgeld Wieringen Wieringen is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland

Omschrijving	Thema	Trekker
PG04 - Procesgeld Kop van Noord-Holland Kop van NH is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG05 - Procesgeld West-Friesland West-Friesland is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG06 - Harger- en Pettemerpolder HPP is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG07 - Procesgeld Weidse Polders Het procesgeld is voor nog lopende opdrachten uit de studiefase voor de voorbereiding van de realisatie van het NNN in het gebied. In WP pakt de provincie de regie om te komen tot NNN realisatie en hiervoor is budget gereserveerd, zie KL60.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG08 - Procesgeld Castricum en Limmen e.o. Castricum en Limmen e.o. is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG09 - Procesgeld Noord-Kennemerland Rest Rest Noord-Kennemerland is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG10 - Procesgeld Alkmaardermeer en Waterlinie Alkmaardermeer en Waterlinie is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG11 - Procesgeld Eilandspolder Het procesgeld is voor nog lopende opdrachten uit de studiefase voor de voorbereiding van de realisatie van het NNN in dit gebied. Volgens prognose zal de provincie pas in 2031 in dit gebied verder aan de slag gaan.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG12 - Procesgeld polder Mijzen Polder Mijzen is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG13 - Zeevang en Ijsselmeerkust Zeevag en Ijsselmeerkust is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG14 - Procesgeld Wormer- en Jisperveld Het procesbudget wordt ingezet voor lopende opdrachten uit de studiefase ter voorbereiding van de NNN-realisatie in dit gebied. In 2026 wordt een deel van de ontwikkelvisie opgeleverd en vervolgens bestuurlijk vastgesteld. Naar verwachting start de provincie hier pas vanaf 2031 met verdere uitvoering.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG15 - Procesgeld Westzaan Het procesbudget wordt ingezet voor lopende opdrachten uit de studiefase ter voorbereiding van de NNN-realisatie in Westzaan. In dit gebied neemt de provincie de regie en is budget gereserveerd voor afronding van het NNN (zie LH40).	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG16 - Procesgeld Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld, Twiske Het procesbudget wordt ingezet voor lopende opdrachten uit de studiefase ter voorbereiding van de NNN-realisatie in het IVOT-gebied. In het Oostzanerveld (IVOT-deel I) neemt de provincie de regie en is budget gereserveerd voor afronding van het NNN (zie LH50).	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG17 - Waterland-Oost Waterland-oost is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG18 - Procesgeld Zuid-Kennemerland Het procesbudget wordt ingezet voor lopende opdrachten uit de studiefase ter voorbereiding van de NNN-realisatie in dit gebied. In ZKL neemt de provincie de regie en is budget gereserveerd voor de realisatie van het NNN (zie **KL70**).	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland

Omschrijving	Thema	Trekker
PG19 - Procesgeld Spaarnwoude Spaarnwoude is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG20 - Procesgeld Haarlemmermeer Haarlemmermeer is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG21 - Procesgeld Zuid-Oosten van Amsterdam Zuid-Oosten van Amsterdam is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG23 - Procesgeld Oostelijke Vechtplassen Het procesbudget wordt ingezet voor lopende opdrachten uit de studiefase ter voorbereiding van de NNN-realisatie in het OVP-gebied. In OVP neemt de provincie de regie en is budget gereserveerd voor de realisatie van het NNN (zie **GV80**).	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland
PG24 - Procesgeld Gooi Het Gooi is geen focusgebied. De provincie voert hier geen regie, maar faciliteert kansen via het Kansenbudget en het NNN-kansenloket.	NNN-gronden inrichten	Provincie Noord-Holland

5 FINANCIËN

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de lasten en de dekking van het PNN. Deze financiële gegevens zijn opgenomen in de Begroting 2027 en de meerjarenraming.

Voor de realisatie van het NNN worden voornamelijk de Reserve Groen, de Reserve Groene Uitweg en de Reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP) gebruikt. Daarnaast wordt incidenteel gebruik gemaakt van de reserve PPLG en specifieke uitkeringen van het Rijk, zoals de Koplopersgelden.

5.1 Overzicht lasten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de geraamde lasten de komende jaren, inclusief de gerealiseerde bestedingen tot en met 2025. Daarbij wordt een indeling gehanteerd die aansluit bij het vorige hoofdstuk:

- een overzicht van het budget dat is gereserveerd voor de 5 gebieden en de geplande besteding per jaar
- de lopende projecten per deelgebied
- de Subsidieregelingen
- overige processen, projecten en verplichtingen

Tabel 5.1. Toegekend budget per gebied en kostenraming over de jaren:

Deelgebied\jaar*	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 e.v.	Totaal Gebied
KL60 Weidse polders	€ 40.000	€ 70.000	€ 4.090.000	€ 4.120.000	€ 2.550.000	€ 520.000	€ 4.310.000	€ 15.700.000
LH40 Westzaan	€ 50.000	€ 1.700.000	€ 4.500.000	€ 13.000.000	€ 11.100.000	€ 7.900.000	€ 3.150.000	€ 41.400.000
LH50 Oostzanerveld (IVOT-I)	-	€ 373.000	€ 1.636.000	€ 3.602.000	€ 7.071.000	€ 6.624.000	€ 4.494.000	€ 23.800.000
KL70 Zuid-Kennemerland	€ 163.168	€ 998.000	€ 1.500.000	€ 3.945.000	€ 3.750.000	€ 3.746.000	€ 27.897.832	€ 42.000.000
GV80 Oostelijke Vechtstreek	€ 3.552.000	€ 19.092.000	€ 22.237.000	€ 1.276.500	€ 4.181.000	€ 8.457.199	€ 3.704.301	€ 62.500.000
Totaal	**€ 3.805.168**	**€ 22.233.000**	**€ 33.963.000**	**€ 25.943.500**	**€ 28.652.000**	**€ 27.247.199**	**€ 43.556.133**	**€ 185.400.000**

* De genoemde bedragen zijn inclusief indexatie

Het budget dat is gereserveerd voor de 5 gebieden is inclusief indexatie. Deze middelen worden ook ingezet voor realisatie van NNN via SKNL-subsidies en voor het beschikbaar krijgen van NNN-gronden binnen deze 5 gebieden.

Lopende projecten per gebied

Hieronder is een overzicht opgenomen van de totale kosten van de lopende projecten per gebied, inclusief de in 2025 en 2026 afgeronde en geschrapte projecten, voor zover hier nog uitgaven waren. De betreffende projecten worden nader toegelicht in hoofdstuk 4.

Tabel 5.2

Lopende projecten in gebied	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 e.v.	Totaal Maatregel
Oostelijke Vechtplassen	€ 1.395.219	€ 6.125.348	€ 1.529.227	€ 2.221.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 10.270.794
Westzaan	€ 170.000	€ 310.000	€ 640.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0	€ 1.520.000
IVOT	€ 471.174	€ 0	€ 800.000	€ 476.426	€ 0	€ 0	€ 674.277	€ 2.421.877
WJVK	€ 28.419	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 28.419
Eilandspolder	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Zuid-Kennemerland	€ 213.168	€ 40.000	€ 0	€ 735.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 988.168
Weidse Polders	€ 64.133	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 64.133
Overig buiten focus	€ 10.832.853	€ 14.240.782	€ 9.535.932	€ 4.128.775	€ 11.446.312	€ 2.234.961	€ 21.768.835	€ 74.188.450
Totaal	**€ 13.174.966**	**€ 20.716.130**	**€ 12.505.159**	**€ 6.761.201**	**€ 11.646.312**	**€ 2.234.961**	**€ 22.443.112**	**€ 89.481.841**

De post "Overig buiten focus" betreft alle projecten in de buiten-focusgebieden, die ook niet zijn gelegen in Zuid-Kennemerland of de Weidse Polders. Hieronder vallen ook de natuurverbindingsprojecten en de projecten in de binnenduinrand.

Overige Programma's en projecten en verplichtingen
In de tabel hieronder is een overzicht opgenomen van de kosten van overige programma's, projecten en verplichtingen, niet zijnde NNN-projecten.
Naast het Programma Groene Uitweg betreft dit onder andere de volgende programma's, projecten en verplichtingen:

- Natuurherstelmaatregelen 2.0*
- Bodemdaling binnen NNN
- Financiële compensatie NNN
- Capaciteit
- Kaderrichtlijn Water (KRW)
- Masterplan Biodiversiteit
- Buitenpoorten
- Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

Een gedetailleerd overzicht is te vinden in Paragraaf 4.5.

Tabel 5.3

Overige programma's en projecten	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 e.v.	Totaal
Programma Groene Uitweg	€ 824.872	€ 10.000	€ 10.000	€ 252.100	€ 0	€ 0	€ 0	**€ 1.096.792**
Andere programma's en projecten	€ 7.178.015	€ 10.509.574	€ 17.565.249	€ 8.781.764	€ 9.720.800	€ 4.400.000	€ 11.300.000	**€ 69.455.402**
Totaal	**€ 8.002.887**	**€ 10.519.574**	**€ 17.575.249**	**€ 9.033.864**	**€ 9.720.800**	**€ 4.400.000**	**€ 11.300.000**	**€ 70.552.374**
	2026	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**	**2032 e.v.**	**Totaal**
Waarvan ten laste van de reserve Groen	**€ 4.628.375**	**€ 6.509.574**	**€ 14.492.144**	**€ 8.781.764**	**€ 9.720.800**	**€ 4.400.000**	**€ 11.300.000**	**€ 59.832.657**

** In het kader van Natuurpact 1.0 zijn afspraken gemaakt over de natuurherstelmaatregelen die provincies uitvoeren. De jaarlijkse rijksbijdragen voor dit onderdeel worden gestort in de Reserve Groen. De besteding van deze middelen maakt onderdeel uit van het PNN. Daarnaast zijn deze maatregelen meegenomen in de voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026.

Provinciale subsidieregelingen
Voor alle uitvoeringsregelingen stellen Gedeputeerde Staten jaarlijks een subsidieplafond vast. Dit plafond bepaalt tot welk bedrag subsidieaanvragen kunnen worden gehonoreerd.In de onderstaande tabel zijn de geraamde subsidieplafonds per jaar weergegeven.

Tabel 5.4

Regeling	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 ev	Totaal
PNH28 - UVR Pachtafkoop en aankoop NNN	€ 3.000.000	€ 3.375.000	€ 4.000.000	€ 4.875.000	€ 5.500.000	€ 0	€ 0	**€ 20.750.000**
PNH40 - SKNL	€ 17.464.700	€ 16.850.000	€ 16.850.000	€ 16.850.000	€ 16.850.000	€ 11.600.000	€ 104.300.000	**€ 200.764.700**

Restantopgave NNN
Voor vijf gebieden is € 185 miljoen gereserveerd. Hiermee kan in totaal 1.073 hectare NNN worden gerealiseerd. Daarnaast is € 40 miljoen gereserveerd voor NNN-kansen, waarmee ongeveer 273 hectare NNN kan worden gerealiseerd. Tenslotte wordt met de lopende projecten circa 176 hectare NNN gerealiseerd.
In totaal is daarmee 1.522 hectare van de resterende NNN-opgave belegd binnen het huidige PNN 2027. Gezien de totale restantopgave van 4.259 hectare betekent dit dat voor 2.737 hectare NNN nog geen budget beschikbaar is.

De restantopgave is wel al geprogrammeerd in het PNN2027, maar nog niet in de begroting verwerkt. Immers een reserve mag niet negatief staan. Het benodigd budget voor de restantopgave NNN, die nog niet in projecten is belegd en ook geen onderdeel is van één van de vijf gebieden waarvoor budget is gereserveerd, wordt geraamd in PNH30. Hierin zit dus ook het Kansenbudget van 40 miljoen voor de kansen buiten de vijf gebieden. Zodra een kans kan worden gefaciliteerd, wordt de kans een project en krijgt dit project een nummer en budget toegekend en komt dan op de lijst met lopende projecten.

Tabel 5.5

Restantopgave + indexatie	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 e.v.	Totaal
PNH30	€ 4.478.201	€ 17.736.000	€ 23.887.111	€ 26.882.111	€ 38.060.911	€ 38.060.911	€ 400.475.430	**€ 549.580.675**

5.2 Overzicht dekking

Ter dekking van de lasten uit het PNN 2027 wordt gebruik gemaakt van de volgende middelen:

Tabel 5.6

Profit Center/jaar	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032 e.v.	Totaal Profit Center
Grond Krediet *	€ 4.343.201	€ 15.287.000	€ 16.985.522	€ 26.578.000	€ 42.587.000	€ 42.307.000	€ 92.815.299	**€ 240.903.022**
Reserve Groen	€ 33.203.266	€ 63.042.481	€ 75.870.892	€ 51.795.576	€ 51.747.023	€ 36.301.071	€ 273.132.641	**€ 585.092.950**
Reserve Groen Opbrengsten	€ -99.331	€ -95.000	€ -805.000	€ -95.000	€ 0	€ 0	€ 0	**€ -1.094.331**
Reserve Groene Uitweg	€ 894.006	€ 2.872.223	€ 10.000	€ 252.100	€ 0	€ 0	€ 0	**€ 4.028.329**
Reserve Oostelijke Vechtplassen	€ 2.564.333	€ 4.000.000	€ 3.628.105	€ 1.555.000	€ 2.116.061	€ 555.000	€ 2.775.000	**€ 17.193.499**
Reserve Oostelijke Vechtplassen Opbrengsten	€ -14.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	**€ -14.000**
Reserve PPLG	€ 337.227	€ 2.930.000	€ 3.400.000	€ 300.000	€ 8.220.000	€ 0	€ 0	**€ 15.187.227**
SPUK Koplopersgelden	€ 3.086.000	€ 2.577.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	**€ 5.663.000**
SPUK L16 Programma Natuur fase 1	€ 3.089.979	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	**€ 3.089.979**
SPUK L33 Programma Natuur fase 2	€ 0	€ 400.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	**€ 400.000**
Totaal	**€ 47.404.681**	**€ 91.013.704**	**€ 99.089.519**	**€ 80.385.676**	**€ 104.670.084**	**€ 79.163.071**	**€ 368.722.940**	**€ 870.449.675**
Waarvan tlv Reserve Groen	€ 37.447.136	€ 78.234.481	€ 92.051.414	€ 78.278.576	€ 94.334.023	€ 78.608.071	€ 365.947.940	**€ 824.901.641**
Waarvan overige programma's en projecten tlv Reserve Groen	€ 4.628.375	€ 6.509.574	€ 14.492.144	€ 8.781.764	€ 9.720.800	€ 4.400.000	€ 11.300.000	**€ 59.832.657**
Kosten NNN tlv Reserve Groen	€ 32.818.761	€ 71.724.907	€ 77.559.270	€ 69.496.812	€ 84.613.223	€ 74.208.071	€ 354.647.940	**€ 765.068.984**
Indexatie ** restantopgave NNN	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 209.783.735	**€ 209.783.735**
Totaal kosten NNN incl. indexatie	**€ 32.818.761**	**€ 71.724.907**	**€ 77.559.270**	**€ 69.496.812**	**€ 84.613.223**	**€ 74.208.071**	**€ 564.431.675**	**€ 974.852.719**

*Voor de verwerving van NNN-gronden wordt gebruikgemaakt van een krediet. De waardevermindering die optreedt na omzetting naar natuur wordt een jaar later onttrokken aan de Reserve Groen.
**Het indexatiebedrag heeft alleen betrekking op de restantopgave die nog niet belegd is in de vijf gebieden of lopende projecten vandaar dat deze ook pas in 2032 e.v. is opgenomen

5.3 Financiële doorkijk

Het verloop van de Reserve Groen volgt de geraamde uitgaven binnen het Programma Natuurnetwerk (PNN).

Op basis van de huidige programmering ontstaat in 2030 naar verwachting een tekort in de Reserve Groen. Dit betekent dat, om de uitvoering volgens planning voort te zetten, uiterlijk in 2029 duidelijkheid nodig is over aanvullende middelen en uiterlijk in 2028 aanvullend budget moet worden geregeld. Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) staat immers niet toe dat het saldo van een reserve per einde van het boekjaar negatief is. Maar ook is zekerheid over aanvullend budget nodig om in een volgend gebied te kunnen starten met gesprekken over NNN-realisatie.

Bij de berekening van de uitgaven is uitgegaan van de geprognotiseerde uitgaven van al in uitvoering zijnde projecten en andere geprogrammeerde uitgaven, inclusief de restantopgave waarvoor nog geen budget beschikbaar is. Alle op dit moment bekende plannen zijn hierin meegenomen.

BIJLAGE

Begrippenlijst

Term	Betekenis
ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer)	Stelsel van beheermaatregelen waarbij agrariërs via subsidies bijdragen aan natuur- en landschapsbeheer, zoals bloemrijke randen, weidevogelbeheer en ecologische verbindingen. Dit gebeurt vaak in combinatie met agrarisch gebruik.
Beheertype	De vooraf vastgestelde wijze waarop natuur in een gebied wordt ingericht en onderhouden, inclusief doelen voor soorten en habitats. Dit ligt vast in het natuurbeheerplan en bepaalt welke subsidie mogelijk is.
Biodiversiteit	De variatie aan planten, dieren en ecosystemen in een gebied. Een hoge biodiversiteit duidt op een gezonde en veerkrachtige natuur. Het versterken hiervan is een belangrijk doel van het NNN.
Bkl (Besluit kwaliteit leefomgeving)	Algemene maatregel van bestuur onder de Omgevingswet waarin regels staan voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving, zoals natuur, water en lucht. Provincies moeten hieraan voldoen bij beleid en uitvoering.
Ecologische samenhang	De functionele verbinding tussen natuurgebieden, waardoor soorten zich kunnen verplaatsen en ecosystemen stabiel blijven. Het versterken van deze samenhang is essentieel voor een goed werkend natuurnetwerk.
EHS (Ecologische Hoofdstructuur)	De vroegere naam van het Natuurnetwerk Nederland. Dit was het oorspronkelijke landelijke plan om natuurgebieden te verbinden en te versterken.
Focusgebieden	Gebieden waar de provincie prioriteit geeft aan de realisatie van het NNN. Hier wordt actief gestuurd op uitvoering, vaak via projecten en gebiedsprocessen.
Gebiedsproces	Proces waarin overheden, natuurorganisaties, agrariërs en andere partijen samenwerken aan plannen en uitvoering van natuurontwikkeling in een specifiek gebied.
Inrichtings- en beheerplan	Plan waarin staat hoe een gebied wordt ingericht als natuur (bijv. waterpeil, beplanting) en hoe het daarna wordt beheerd, inclusief een raming van kosten en maatregelen.
KRW (Kaderrichtlijn Water)	Europese richtlijn die lidstaten verplicht om de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater te verbeteren. Natuurmaatregelen binnen het NNN dragen vaak bij aan deze doelen.
Meerjarenprogrammering	Overzicht van geplande projecten, investeringen en activiteiten over meerdere jaren, inclusief fasering en financiering van de NNN-realisatie.

BIJLAGE

Term	Betekenis
Natuurpact	Bestuurlijke afspraken tussen het Rijk en de provincies (2013–2027) over de ontwikkeling, bescherming en financiering van natuur, waaronder het realiseren van het NNN.
Natuurverbindingen	Lijnvormige elementen zoals oevers, houtwallen en faunapassages die natuurgebieden met elkaar verbinden en migratie van soorten mogelijk maken.
NNN (Natuurnetwerk Nederland)	Landelijk samenhangend netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden, gericht op het beschermen en herstellen van biodiversiteit en ecosystemen.
Omgevingsverordening NH2022	Provinciale regeling waarin regels zijn opgenomen voor de fysieke leefomgeving, zoals bescherming van natuurgebieden en het NNN.
Omgevingswet (Ow)	Nederlandse wet die regels voor ruimte, milieu, water en natuur bundelt en vereenvoudigt, en waarmee overheden integraal beleid moeten voeren.
P&C-cyclus	Planning- en controlcyclus waarin beleid wordt gepland, gemonitord en verantwoord, bijvoorbeeld via begroting en rapportages.
PNN (Programma Natuurnetwerk)	Jaarlijkse actualisatie van de programmering van de realisatie van het NNN in Noord-Holland, inclusief projecten, planning en financiën.
PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied)	Programma waarin opgaven voor natuur, landbouw, water en klimaat in het landelijk gebied samenkomen en integraal worden aangepakt.
Programmering	Het plannen en prioriteren van projecten, middelen en fasering om de doelen van het NNN te realiseren.
Projectfasen	De opeenvolgende stappen in een project, zoals verkenning, planvorming en realisatie, die samen de voortgang van NNN-projecten bepalen.
Realisatiestrategie NNN	Provinciale strategie waarin staat hoe het NNN wordt afgerond, inclusief keuzes voor aanpak, prioritering en inzet van instrumenten zoals grondverwerving.
Reserve Groen	Belangrijkste financiële reserve van de provincie voor de realisatie van het NNN, gevuld met rijksmiddelen en provinciale bijdragen.
Reserve Groene Uitweg	Specifiek budget voor projecten die de landschappelijke kwaliteit verbeteren in de regio tussen Amsterdam en het Gooi.
Reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP)	Financiële reserve voor uitvoering van maatregelen uit het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, gericht op natuur, water en recreatie.

BIJLAGE

Term	Betekenis
Restantopgave	Het deel van het NNN dat nog niet gerealiseerd is en nog ontwikkeld moet worden, vaak uitgedrukt in hectares en verdeeld over gebieden.
SKNL	Subsidieregeling voor het verbeteren van natuurkwaliteit en inrichting van natuurgebieden, bijvoorbeeld door omvorming van landbouwgrond.
SNL	Subsidiestelsel waarmee grondeigenaren een vergoeding krijgen voor het beheer van natuur en landschap volgens vastgestelde beheertypen.
SPUK	Specifieke uitkering van het Rijk aan provincies voor bepaalde beleidsdoelen, zoals natuurherstel en kwaliteitsverbetering van natuur.
VHR (Vogel- en Habitatrichtlijn)	Europese richtlijnen die lidstaten verplichten om beschermde soorten en habitats in stand te houden en te herstellen.

Colofon

Teksten
Provincie Noord-Holland | Gemeente Den Helder | Gemeente Hollands Kroon | Gemeente Schagen | Gemeente Texel

Beeld
Provincie Noord-Holland | Gemeente Hollands Kroon | Regio Kop van Noord-Holland | Raad voor de Leefomgeving | Raad voor Volksgezondheid & Samenleving | Raad voor het Openbaar Bestuur

Infographics
Laura Peetoom

Vormgeving
The Creative Hub

Augustus 2026

Provincie
Noord-Holland

Voortgangsrapportage 2026

Korte Termijn Agenda
Landelijk Gebied Noord-Holland

2025-2027

VOORTGA

INHOUD

3 1. Inleiding

4 2. Doelen, maatregelen en voortgang
5 2.1 Landbouw
7 2.2 Natuur
9 2.3 Stikstof
11 2.4 Klimaat
12 2.5 Water & Bodem
13 2.6 Landschap, Erfgoed en Recreatie
14 2.7 Bossenstrategie en Groenblauwe dooradering (GBDA)

15 3. Financieel overzicht
15 3.1 Middelen
15 3.2 Voortgang/Kostenraming
16 3.3 Lasten en Dekking

1 INLEIDING

In deze rapportage informeren wij u over de voortgang van de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied Noord-Holland (KTA).

De intrekking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en het vervallen van het Transitiefonds in 2024 hebben geleid tot een gewijzigde uitvoeringscontext. Door het wegvallen van voorziene middelen moest de uitvoering van de Startversie Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) worden aangepast. Tegen deze achtergrond koos het provinciebestuur ervoor om vast te houden aan de opgaven in het landelijk gebied, maar wel met een gewijzigde prioritering en aanpak. Met de vaststelling van de Korte Termijn Agenda Landelijk Gebied Noord-Holland (2025-2027) (KTA) op 30 juni 2025 werd inzichtelijk welke maatregelen op korte termijn wél uitvoerbaar zijn.

LVVN heeft positief gereageerd op onze input voor de voortgangsrapportage van de Koplopersmaatregelen. We zijn goed op weg en het Rijk heeft er op basis van onze plannen vertrouwen in dat wij de koplopersgelden op tijd kunnen wegzetten op de doelen in het landelijk gebied.

Voor de KTA-maatregelen zijn de volgende middelen beschikbaar:
- De Versnellingsgelden Transitie Landelijk Gebied, een Specifieke Uitkering van het Rijk vooruitlopend op de koplopersgelden;
- De zogenaamde Koplopersgelden, een Specifieke Uitkering van het Rijk voor provincies voor concrete maatregelen in het landelijk gebied;
- De incidentele coalitiegelden voor het landelijk gebied, die zijn gestort in de Reserve PPLG.

De KTA beschrijft per doel de beleidsontwikkelingen en uitvoeringsstappen voor de korte termijn. In de onderhavige voortgangsrapportage wordt u hierover nader geïnformeerd. Per maatregel wordt ingegaan op de actuele stand van zaken, de voorgenomen stappen en de inzet van de beschikbare financiële middelen.

NB Deze rapportage omvat alle relevante informatie en ontwikkelingen tot en met juni 2026.

NB In de voortgangstabellen zijn sommige maatregeltitels onderstreept. Deze onderstreping geeft aan dat het een hyperlink betreft naar aanvullende achtergrondinformatie over de betreffende maatregel op onze website.

2 DOELEN, MAATREGELEN EN VOORTGANG

In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen in het landelijk gebied nader toegelicht. Per doel is aangegeven welke maatregelen op korte termijn ingezet worden om stappen te zetten richting doelbereik. Vervolgens is per maatregel aangegeven welke mijlpalen zijn gerealiseerd, welke mijlpalen de komende tijd zijn gepland, het totaalbudget en de dekkingsbron.

Overzicht KTA-maatregelen

Landschap, Erfgoed en Recreatie
- Verleggen fietspad
- Recreatieve voorzieningen bos en NNN
- Boerenlandpaden

Landbouw
- Stikstof subsidie managementmaatregelen
- PAS melders oplossing
- REMAS/Stoffenbalans
- Technologische Innovatie (gebiedsplan Texel)
- Stikstofemissiereductie overeenkomst

Natuur
- Realisatie 100 ha NNN Waterland Oost
- Faunaverbinding Maxisweg
- Pachtafkoop N2000 Laag Holland
- 50-70 ha NNN binnenduinrand
- Natuurbrug Westerheide

Klimaat
- Reductie broeikas-gassen landbouw

Water & Bodem
- Binnenduinrand: Vast-houden, bergen, KRW en klimaatbuffer
- Heuvelrug t.b.v. klimaat-adaptatie
- Veeweide KRW

Bossen-strategie en GBDA
- Aanleg Bos en Parklandschap
- GBDA

Landbouw
- Fieldlab Groene Hart
- Landbouwportaal
- KPI- kringlooplandbouw Beloningsregeling
- Maatregelen Kavelruil
- Stimuleren en opschalen van innovatie
- Integrale Gebiedssamenwerking NSP
- Herwaardering landbouwgrond
- Stikstofreductie de Ronde Hoep
- Pilot KPI-vorming op gebiedsniveau

2.1 Landbouw

Provincie Noord-Holland zet in op een sterke, duurzame kringlooplandbouw, die bijdraagt aan voedselvoorziening, landschap en maatschappelijke opgaven zoals klimaat, biodiversiteit en milieu. Daarbij is aandacht voor een gezonde sociaaleconomische positie van agrarische ondernemers en zorgvuldig gebruik van landbouwgrond.

Om de verduurzaming te stimuleren, kiest de provincie voor doelsturing in plaats van middelvoorschriften. Dit geeft ondernemers ruimte om eigen keuzes te maken en maakt het mogelijk om prestaties en effecten op gebiedsniveau te monitoren.

In samenwerking met andere provincies, het Rijk en kennisinstellingen wordt gewerkt aan een landelijke set van kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) voor duurzame landbouw. Deze biedt inzicht in prestaties op onder meer klimaat, water, bodem, circulariteit, biodiversiteit en de sociaaleconomische positie van agrariërs, en vormt de basis voor toekomstige beloningssystemen.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Landbouw	**KOP01** Fieldlab Groene Hart	De provincie richt zich op het verduurzamen van de melkveehouderij in veenweidegebieden, met focus op stikstofreductie, CO_2-reductie en biodiversiteit, met aandacht voor de sociaaleconomische positie van agrariërs. De provincie geeft hier invulling aan met subsidies voor verduurzamingsmaatregelen, monitoring van effecten en inzet op juridische borging en kennisdeling.	Openstelling subsidieregeling voor innovatieve verduurzamingsmaatregelen. Subsidieaanvragen ingediend en verleend.	Openstelling subsidieregeling voor innovatieve verduurzamingsmaatregelen (2e openstelling). Subsidieaanvragen ingediend, verleend en vastgesteld in 2027.	€ 13.114.000	Koplopersgelden
	KOP03 Landbouwportaal	De provincie vergroot via het Landbouwportaal het collectieve (water) bewustzijn in de agrarische sector en stimuleert een duurzamere en gezondere bedrijfsvoering door kennisdeling, subsidies en coaching.	Openstelling subsidieregeling 2026. Vernieuwde website van het Landbouwportaal is live.	Heropening subsidieregeling in 2027.	€ 2.500.000	Koplopersgelden
	KOP09 KPI Kringlooplandbouw (Beloningsregeling)	De provincie gebruikt kritische prestatie-indicatoren (KPI's) om inzicht te krijgen in de prestaties van agrarische bedrijven op het gebied van kringlooplandbouw. De KPI's zijn in samenwerking met de CONO agrariërs ontwikkeld. Met een KPI-beloningsregeling stimuleert de provincie agrariërs om stappen te zetten richting kringlooplandbouw, met gebiedsgerichte sturing en kennisdeling.	Opstellen Whitepaper over verkenning doelsturing bij PNH. Afstemming met collega's intern.	Gesprekken voeren met interne beleidsafdelingen en externe stakeholders in 2026. Aanloopfase (opstarten werkgroep gebiedsgerichte doelsturing) in pilotgebieden in 2026. Combineren met PPLG04.	€ 610.000	Koplopersgelden
	PPLG01 Maatregelen kavelruil	De provincie stimuleert en ondersteunt vrijwillige kavelruil om de landbouwstructuur te verbeteren en te behouden. Met inzet van KTA-middelen verleent de provincie via STIVAS subsidie voor de ondersteuning van vrijwillige kavelruil binnen gebiedsprocessen en projecten.	Subsidie verleend voor inzet STIVAS.	Subsidie vastgesteld in 2027	€ 500.000	Reserve PPLG
	PPLG02 Stimuleren en opschalen van innovatie	De provincie stimuleert innovatie als motor voor verduurzaming door onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten te ondersteunen, samen met partners in de akkerbouw, veehouderij en bollenteelt. Experimentenlocaties bieden ruimte voor innovatie en projecten worden via KTA-middelen aanbesteed.	Eerste project Ondernemend Bio is aanbesteed. Verkenning andere projecten voor cofinanciering.	In 2027 keuze welke andere projecten cofinanciering krijgen: • Fieldlab Bodem en Water; • Fieldlab Bol; • Zeewierteelt op land; • Precisielandbouw met drones	€ 900.000	Reserve PPLG

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Landbouw	**KOP05** Integrale gebieds-samenwerking NSP	De provincie ondersteunt agrariërs bij het opstellen en uitvoeren van gebiedsplannen die bijdragen aan natuur-, klimaat- en waterdoelen. De subsidie is bedoeld voor samen-werkingsverbanden waarin minimaal één agrariër deelneemt.	Openstelling subsidie-regeling en aanvragen zijn ingediend.	Subsidieverlening eind 2026/begin 2027.	€ 2.499.000	Koplopers-gelden
	PPLG03 Herwaardering landbouw-grond	De provincie maakt afspraken met agrariërs over gebruiksbeperkingen op landbouwgrond en biedt financiële compensatie voor herwaardering van deze gronden. De provincie legt deze herwaardering vast in een kwalita-tieve verplichting (KV), waarmee de gronden worden geborgd als leef-gebied voor weidevogels. In tegen-stelling tot afwaardering via de SNL blijft de agrarische functie behouden.	Onderzoek naar haalbaar-heid herwaardering t.b.v. weidevogeldoelen afgerond.	Oefentaxatie pilotpercelen in Q3 2026.	€ 308.000	Reserve PPLG
	VERSN01 Stikstof-reductie de Ronde Hoep	De provincie voert pilots uit gericht op stikstofreductie in de Ronde Hoep en versterkt het gezamenlijk kennisfun-dament. De pilots richten zich op ma-nagementmaatregelen op bedrijfsni-veau voor reductie van stikstof- en CO_2-emissies en verbetering van bo-dem, waterkwaliteit en biodiversiteit.	Stalinspecties, rookproef en het opstellen van de meet-plannen uitgevoerd voor 5 stallen uitgevoerd. 5 bijeenkomsten met de boeren (zgn. studieclubs).	Management-maatregelen doorvoeren tbv uitstootreductie in 2027. Opzet nieuw pro-grammaplan met o.a. waterinfiltra-tie-maatregelen tbv vernatting en reductie van CO_2-emissie in 2027.	€ 940.000	Versnel-lingsgel-den
	PPLG04 Pilot KPI-vorming op gebiedsniveau	De provincie ontwikkelt en past KPI's toe op gebiedsniveau om inzicht te geven in de impact van maatregelen en de voortgang richting doelen. KPI's ondersteunen de samenwerking met gebiedspartners en de juridische onderbouwing, en maken ook tussentijdse voortgang zichtbaar.	Rapport opgeleverd van landelijke voorverkenning gebiedsgerichte doelsturing door WUR en WING, oa in Weidse Polders in opdracht van LVVN. Resultaten verwerkt in Whitepaper over Doelsturing bij PNH.	Combineren met KOP9. Aanloopfase (opstarten werkgroep gebiedsgerichte doelsturing) in pilotgebieden in 2026.	€ 178.000	Reserve PPLG

Maatregel: KOP01 Fieldlab Groene Hart
Fieldlab Groene Hart is een bottom-up initiatief met Wij.land, Boeren met Perspectief, KTC Zegveld, Veenweide Innovatie Centrum en BoerenNatuur. Inmiddels zijn deze partners gebundeld in één stichting, Stichting Fieldlab Groene Hart. Er zijn 110 deelnemende fieldlab-boeren verspreid over 3 provincies. Zij zijn gestart met de gedachte toekomstbestendig boeren 'kan wél' en willen aantonen dat 'de boer aan het roer' zelf kan kiezen hoe hij voldoet aan alle maatschappelijke/ecologische doelen.

Gedeputeerde Jelle Beemsterboer bij Stichting Fieldlab Groene Hart.

2.2 Natuur

Het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is essentieel voor een robuust en goed functionerend natuursysteem. Door verstedelijking, industrie en landbouw zijn natuurgebieden versnipperd geraakt, waardoor biodiversiteit onder druk staat. Het verbinden van deze gebieden vergroot het functionele oppervlak en versterkt de weerbaarheid van natuur. Soorten kunnen zich beter verplaatsen, wat de kans op uitsterven verkleint.

Het NNN levert daarnaast maatschappelijke meerwaarde, zoals recreatiemogelijkheden, schonere lucht en water, en draagt bij aan klimaatadaptatie, onder andere via waterbeheer en het tegengaan van bodemdaling.

Voor het behalen van de Europese biodiversiteitsdoelen (Vogel- en Habitatrichtlijn) in 2050 is afronding van het NNN rond 2040 noodzakelijk. Voor gebieden zoals de binnenduinrand wordt versnelling nagestreefd, met afronding rond 2035.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Natuur	**KOP07(LH28)** Realisatie 100 ha NNN Waterland-Oost (PON)	De provincie wil in het projectgebied Opperwoud (zuidelijk deel van PON Waterland-Oost) de ambitietypen veenmosrietland, moerasheide en vochtig weidevogelgrasland realiseren. Het merendeel van de gronden is in eigendom van Staatsbosbeheer (SBB), dat het inrichtings- en beheerplan zal uitvoeren, dat in opdracht van de provincie is opgesteld.	Gesprek over subsidie met SBB.	Subsidieaanvraag indienen en verlenen in 2026. Start voorbereiding uitvoering (2027).	€ 3.000.000	Koplopersgelden
	KOPA (GV72) Faunapassage Maxisweg	De provincie realiseert met de faunapassage Maxisweg de laatste ontbrekende schakel in de ecologische verbinding tussen het Naardermeer en het Markermeer & IJmeer (beide Natura 2000-gebieden).	Aanbesteden van uitvoering.	Start uitvoering in 2027.	€ 3.000.000	Koplopersgelden
	KOPE (PNH28 Pachtafkoop Laag-Holland	De provincie zet subsidie in om reguliere pacht af te kopen, zodat landbouwgrond kan worden ingericht als Natuurnetwerk Nederland (NNN).	Meerjarige subsidieregeling opengesteld.	Afspraken maken met natuurbeheerders over uitvoering in 2027.	€ 5.000.000	Koplopersgelden
	PPLG05 50-70 ha NNN binnenduinrand	De provincie realiseert 50–70 hectare Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de binnenduinrand, waaronder het project 'Zuurvense polder'.	Opdrachtgeven tot ecohydrologische systeemanalyse. Opstellen inrichtings- en beheerplan voor Zuurvense Polder.	Eind 2026 Inrichtings- en beheerplan met de bijbehorende SSK-raming. Overdragen Zuurvense polder voor realisatie in 2027.	€ 6.000.000	Reserve PPLG
	PPLG06 (GV74) Natuurbrug Westerheide	De provincie realiseert een ecologische verbinding over de provinciale weg N525 tussen de natuurgebieden Bussumerheide en Westerheide. De natuurbrug versterkt het netwerk van natuurverbindingen in het Gooi en draagt bij aan biodiversiteit en het verbinden van leefgebieden voor fauna.	Uitwerken ontwerp, de contractstrategie, het risicodossier, de planning en de aanbestedingsdocumenten.	Start aanbesteding in 2027.	€ 8.000.000	Reserve PPLG

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Natuur	**PPLG17** Procesgeld Ontpachting	De provincie biedt procesgeld om de extra inspanning van terreinbeherende organisaties (TBO's) te vergoeden en aanvullende acties te financieren die bijdragen aan het pachtvrij maken van NNN-gronden. Deze ontpachtingen nemen meerdere jaren in beslag en hangen samen met andere maatregelen voor de realisatie van het NNN	Pachtcoördinator aangesteld die afspraken maakt met TBO's.	Afspraken maken met TBO's om te komen tot ontpachting van NNN-gronden per begin 2027.	€ 1.242.000	Reserve PPLG

Maatregel: GV74 Natuurbrug Westerheide (N525)
Provincie Noord-Holland heeft voor dit project een samenwerkingsovereenkomst getekend met de gemeenten Laren en Hilversum en het Goois Natuurreservaat. Hierin zijn afspraken gemaakt over onder andere financiën, locatie, eigendom en beheer. De natuurbrug komt op grond van het Goois Natuurreservaat tussen de Schaapskooi Laren en het drinkwaterpompstation van Vitens. Het is de onmisbare schakel in een netwerk van 6 natuurbruggen van het Gooi tot aan de Utrechtse Heuvelrug. Dieren kunnen daardoor veiliger oversteken en zo ontstaat 1 groot leefgebied van Gooimeer tot Grebbeberg.

De ondertekening van de Samenwerkingsovereenkomst

2.3 Stikstof

In 2026 willen we een programma natuurherstel en stikstofvermindering vaststellen en verankeren in de omgevingsverordening. In deze aanpak onderbouwen we hoe onze inzet bijdraagt aan het geborgd natuurherstel voor de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden, evenals de legalisatie van PAS-melders. Dat vraagt inzet op alle drukfactoren die van invloed zijn op de natuurdoelen. Gelet op de huidige stikstofcrisis wordt in het programma zwaar ingezet op de drukfactor stikstof. Het programma natuurherstel en stikstofvermindering bestaat uit drie pijlers:

1. Generieke geborgde emissiereductie;
2. Gebiedsgerichte geborgde emissiereductie en
3. Geborgd natuurherstel.

Deze pijlers dragen bij aan het overkoepelend doel, geborgd natuurherstel. Op elk van deze drie pijlers worden inmiddels acties uitgevoerd (zie het onderstaand schema voor een beknopt overzicht).

PROGRAMMA NATUURHERSTEL EN STIKSTOFVERMINDERING
Volgens artikel 3.15 omgevingswet

GENERIEKE GEBORGDE EMISSIEREDUCTIE

Maatregelen op landbouwbedrijven (provinciebreed) die bijdragen emissiereductie (convenant: 30% geborgde reductie tot 2035).

Maatregelen
Stimuleren management-maatregelen op agrarische bedrijven
Investeringen in stikstofreductie op het bedrijf.

Rijksbudget
Fieldlab GH, onderzoek agenda Regieorgaan.

Provinciaal budget
Kennisdeling, investering subsidie management maatregelen (KTA: 2 mln).

GEBORGD NATUURHERSTEL

Onderbouwd maatregelenpakket per N2000 gebied dat is gebaseerd op vermindering 'drukfactoren' zoals hydrologische verbetering, exotenaanpak of stikstofbelasting.

Maatregelen
Effectief (agrarisch) natuurbeheer NNN realisatie
Natuurerstenaatregelen
Stikstofreductie maatregelen.

Beschikbare budget
(Rijk en Provincie) Natuurpact (NNN, natuurbeheer), Programma Natuur (120 mln natuurherstel), KTA middelen (26 mln.

GEBIEDS-SPECIFIEKE GEBORGDE EMISSIE-REDUCTIE
Maatregelen gevoellg habitat om depositiereductie te bereiken.

Maatregelen
Extensivering, uitkoop piekbelasters, investeren in emissiearme technieken, bemestingen beperking, Agrarisch natuurbeheer, NNN realisatie.

Rijksbudget
Opkoopregeling piekbelasters, extensiveringsregeling, Fieldlab GH.

Provinciaal budget
Geen

Brandbrief 2025
Oproep van provincie NH en gebiedspartners aan het Rijk om op korte termijn rijksbudget (450 mln) beschikbaarte stellen waarmee de uitvoering van natuur-herstel en gebiedsgerichte emissiereductie in en bij de meest kwetsbare natuur-gebieden voortvarend kan worden opgepakt.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Stikstof	**KOP11** Stikstof; Regeling faciliteren weidegang en monitoring	De provincie zet een subsidieregeling in om weidegang te faciliteren en te monitoren. Hiermee vergroot de provincie het aantal uren weidegang en verlaagt het eiwitgehalte in het rantsoen. De maatregel richt zich op extensieve en grondgebonden agrariërs in stikstofgevoelige veenweidegebieden en draagt bij aan betere prestaties binnen de KPI-stimuleringsregeling.	Publicatie van de eerste monitoringscijfer.	Openstellen subsidieregeling via Fieldlab Groene Hart eind 2026. Aparte paragraaf voor Weidegang faciliteren en monitoren in 2026/2027.	€ 330.000	Koplopers-gelden
	PPLG07 PAS melders oplossing	De provincie zet deze middelen in voor extensivering en geborgde technieken en maatregelen voor PAS-melders die leiden tot stikstofemmissiereductie. Hiermee draagt de provincie bij aan de benodigde ruimte voor vergunning-verlening.	Ontwerpen subsidie-regeling.	Openstellen re-geling eind 2026. Subsidie verlenen in 2027.	€ 1.800.000	Reserve PPLG

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Stikstof	**PPLG08** REMAS/stoffenbalans	De provincie brengt met dit project wetenschappers en agrariërs samen om bedrijfsspecifieke stoffenbalansen te ontwikkelen. Hiermee monitort de provincie de in- en uitstroom van stoffen zoals koolstof en stikstof op bedrijfsniveau.	Doorrekening en publicatie van de stikstofemissiecijfers t/m 2024.	Resultaten 2025 doorgerekend en gepubliceerd in Q2 2027.	€ 155.000	Reserve PPLG
	PPLG09 Technologische innovatie (gebiedsplan Texel)	De provincie stimuleert innovatie door technieken zoals hooidroog-installaties en stikstofkrakers in pilot-omgevingen te testen en op te schalen. De provincie ondersteunt daarbij gebiedsplannen, zoals in Texel, voor collectieve inzet van een stikstofkraker en werkt uit welke emissiereductie mogelijk is en welke maatregelen daarvoor nodig zijn.	Samenwerkingstraject opgezet met Regieorgaan Emissiearme Veehouderij, de gemeente Texel en het Texelse bedrijfsleven. Twee principeverzoeken ingediend door initiatiefnemers op Texel aan Gemeente Texel voor mestvergisters incl. stikstofkrakers. Interne verkenning gestart rondom vergunningverlening voor de combinatie vergisting en stikstofkraker.	Duidelijkheid verkrijgen van Gemeente en Omgevingsdienst over de ingediende principeverzoeken en de haalbaarheid van de vergunningverlening in 2026/2027.	€ 50.000	Reserve PPLG
	PPLG10 Stikstofemissiereductie overeenkomst	De provincie ondersteunt met dit project 200 agrariërs om in studiegroepen kennis op te bouwen en stappen te zetten richting een emissiearme bedrijfsvoering. Door grootschalige begeleiding bij managementmaatregelen draagt de provincie direct bij aan de reductie van stikstofuitstoot.	Eerste informatieavonden met boeren hebben plaatsgevonden. Tussentijdse evaluatie gehouden en verbeterpunten geïdentificeerd.	Volgende serie bijeenkomsten eind 2026. 2026 t/m 2028.	€ 1.638.000	Reserve PPLG

2.4 Klimaat

Provincie Noord-Holland zet in op het terugdringen van broeikasgasemissies in de landbouw en veenweidegebieden, en op het vergroten van koolstofvastlegging in de bodem. Hiermee wordt bijgedragen aan het beperken van klimaatverandering en bodemdaling.

Deze inzet sluit aan bij Europese en nationale klimaatdoelen, waaronder 55% CO_2-reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050, evenals de afspraak om methaanuitstoot in de landbouw te verminderen. De voortgang wordt gemonitord via de landelijke en provinciale Klimaat- en Energieverkenning.

De provincie heeft zich in het coalitieakkoord 2023–2027 en de Omgevingsvisie NH2050 gecommitteerd aan deze doelen.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Klimaat	**PPLG11** Reductie broeikasgassen landbouw	De provincie zet procesgeld in om resultaten uit WUR-onderzoeken te vertalen naar concrete initiatieven in de gebieden. De provincie werkt samen met agrariërs aan het sluiten van de kringlopen op zo laag mogelijk niveau en het voorkomen van emissies en uitspoeling. De provincie stelt een kwartiermaker mestbewerking aan die gedurende twee jaar het onderwerp verankert in gebiedsprocessen, schuurgesprekken voert in landelijke regio's en initiatiefnemers begeleidt bij het ontwikkelen van projectplannen. De provincie laat daarnaast een ruimtelijke handleiding opstellen voor collectieve mestbewerkingsinstallaties, waarin knelpunten in omgevingsbeleid en vergunningverlening worden opgelost.	Aanbesteden eerste externe opdracht voor de kwartiermaker.	3 gebiedsplannen mestbewerking afronden eind 2026. 3 vergunningsaanvragen voor collectieve mestbewerkingsinstallaties in 2027. Handreiking publiceren eind 2026.	€ 380.000	Reserve PPLG

2.5 Water & Bodem

De provincie Noord-Holland zet in op een klimaatadaptief en gezond water- en bodemsysteem, met aandacht voor waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, het beperken van wateroverlast en het tegengaan van verzilting en bodemdegradatie.

Door klimaatverandering en toenemende ruimtedruk staat het water- en bodemsysteem onder druk. De kwetsbaarheid voor zowel wateroverlast als droogte wordt groter. Dit heeft gevolgen voor onder meer woningbouw, landbouw, drinkwatervoorziening, energie en natuur.

De inzet is gericht op het versterken en beter afstemmen van water- en bodemsystemen op huidig en toekomstig gebruik, zodat deze duurzaam en veerkrachtig blijven functioneren.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Water & Bodem	**PPLG12** Binnen-duinrand Klimaatbuffers	De provincie onderzoekt binnen klimaatbuffers integrale kansen voor natuurontwikkeling en het vasthouden van regen- en duinwater voor waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water, KRW) en waterbeschikbaarheid in droge perioden. De provincie zet in op het vasthouden van water bij piekbuien en realiseert maatregelen die meerwaarde bieden voor natuur, landbouw en de bebouwde omgeving.	Opstellen subsidieregeling voor medeoverheden.	Openstellen subsidieregeling voor medeoverheden in aug/sept 2026. Opdracht aan PWN uitzetten in 2026/2027. Openstellen subsidieregeling voor TBO's in sept/okt 2026.	€ 5.500.000	Reserve PPLG
	PPLG13 Gooi en Vechtstreek t.b.v. klimaatadaptatie	De provincie neemt maatregelen voor klimaatadaptatie en verbetering van de waterkwaliteit.	Opstellen subsidieregeling voor medeoverheden.	Openstellen subsidieregeling voor medeoverheden in aug/sept 2026.	€ 1.000.000	Reserve PPLG
	PPLG14 Veenweide: KRW al dan niet in combinatie met Groen Blauwe dooradering	De provincie stimuleert maatregelen voor waterkwaliteit in combinatie met landschapselementen, zoals groenblauwe dooradering.	Opstellen subsidieregeling voor medeoverheden.	Openstellen subsidieregeling voor medeoverheden in aug/sept 2026.	€ 1.000.000	Reserve PPLG

2.6 Landschap, Erfgoed en Recreatie

Provincie Noord-Holland zet in op een beleefbaar landelijk gebied met voldoende en passende recreatieruimte, en op het behoud en de ontwikkeling van landschap en erfgoed. Dit draagt bij aan een goede omgevingskwaliteit en een gezonde leefomgeving.

Door toenemende recreatiedruk ontstaat richting 2040 een aanzienlijk tekort aan recreatieruimte. Daarom wordt ingezet op uitbreiding van groene recreatiemogelijkheden, verbetering van toegankelijkheid en het bieden van passende voorzieningen. Dit helpt ook om kwetsbare natuurgebieden, zoals Natura 2000 en het Natuurnetwerk Nederland, te ontlasten.

De aanpak biedt ook kansen voor de agrarische sector, bijvoorbeeld via agrotoerisme, en draagt bij aan het welzijn en de gezondheid van inwoners. Tegelijk wordt ingezet op bescherming van natuur, landschap en erfgoed via regelgeving en ruimtelijke kwaliteitsinstrumenten.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Landschap, Erfgoed en Recreatie	**KOP02** Verleggen fietspad	De provincie verkent met een werkgroep alternatieven voor het overstuivende fietspad aan de Blijdensteinsweg.	Besluit voorkeursalternatief is genomen.	Opdracht aan PWN voor definitief ontwerp Realisatie nieuw fietspad (en afsluiten huidige fietspad) beoogd in 2027.	€ 908.000	Koplopersgelden
	PPLG15 Recreatieve voorzieningen bos en NNN	De provincie koppelt recreatieve voorzieningen, zoals wandelpaden, aan de aanleg van bos en Natuurnetwerk Nederland (NNN). Hiermee vergroot de provincie de beleefbaarheid van het landschap, beschermt zij kwetsbare natuur en vergroot zij de recreatieve ruimte. Door deze integrale aanpak werkt de provincie efficiënt aan meerdere opgaven tegelijk.	Uitvoeringsregeling subsidie revisie fietsknooppunten netwerk Noord-Holland 2026 vastgesteld en opengesteld eind juni 2026. Subsidieverlening Recreatieve voorziening Dorpsbos en waterberging Ursem.	Subsidieaanvragen beoordelen en verlenen in 2026, 2027, 2028 en 2029. Bijdrage aan Westelijk Tuinbouwgebied.	€ 2.000.000	Reserve PPLG
	PPLG16 Boerenlandpaden	De provincie heeft medegebruikersovereenkomsten met grondeigenaren voor ca. 118 km aan boerenlandpaden. Hiermee spreidt de provincie recreanten, ontziet zij natuur en vergroot zij de beleving van het agrarisch gebied. Het budget wordt ingezet voor de aanleg van kleinschalige voorzieningen bij deze paden.	Per 1 januari 2026 verzorgt de provincie zelf het contractbeheer met het systeem P8 door de sector Grond.	Continueren van de uitvoering van contractbeheer met P8 t/m 2028.	€ 150.000	Reserve PPLG

2.7 Bossenstrategie en Groenblauwe dooradering (GBDA)

Provincie Noord-Holland zet in op de ontwikkeling van bos en groenblauwe dooradering (GBDA) als integrale bijdrage aan natuur, klimaat en leefomgeving.

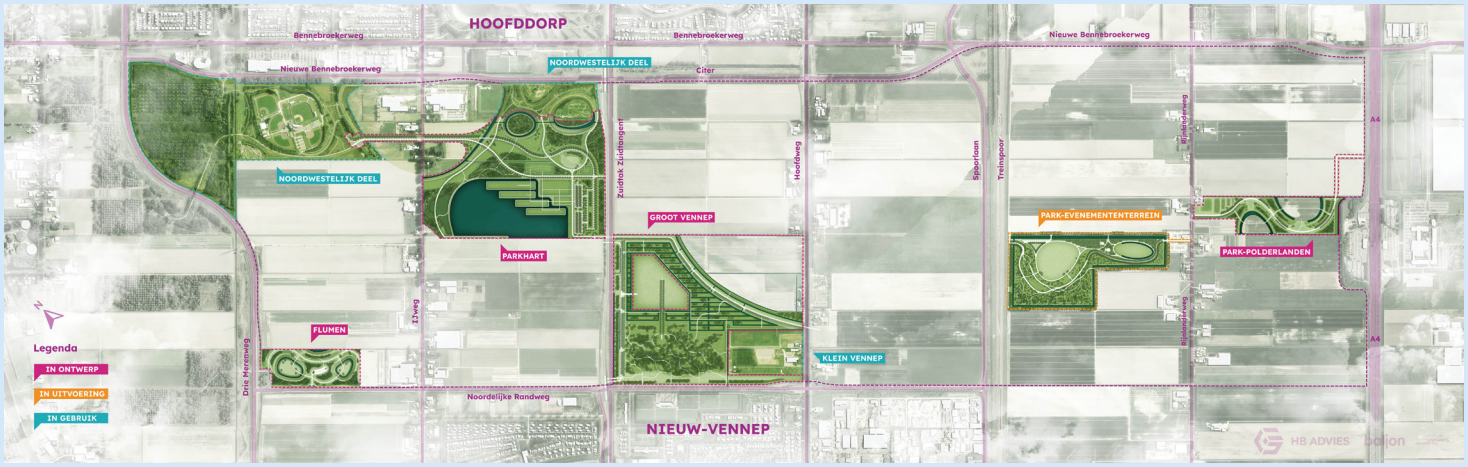
Bosaanplant draagt bij aan koolstofvastlegging, versterking van biodiversiteit, klimaatadaptatie en recreatiemogelijkheden, en verhoogt de landschappelijke kwaliteit.

De groenblauwe dooradering, bestaande uit kleinschalige landschapselementen, versterkt de samenhang in het landelijk gebied en draagt bij aan biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaatdoelen, bodem- en luchtkwaliteit en een aantrekkelijk landschap.

De inzet van GBDA richt zich met name op prioritaire gebieden en de omgeving van natuurgebieden, waarbij aansluiting wordt gezocht bij bestaande beheersystematieken, zoals Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), en waarbij gebiedsspecifieke omstandigheden leidend zijn.

Doel	Maatregel	Omschrijving	Gerealiseerd	Geplande Mijlpalen	Totaalbudget	Dekking
Bossenstrategie en GBDA	**KOP06** Aanleg Bos en parklandschap	De provincie realiseert 107 hectare bos- en parklandschap via drie projecten. Twee projecten in Park21 (Groot Vennep en het evenemententerrein) worden uitgevoerd door de gemeente Haarlemmermeer. De provincie realiseert het derde project: 36 hectare bos bij het Robbenoordbos in de gemeente Hollands Kroon.	Groot Vennep: Aanbesteding afgerond voor het grondwerk. Park-Evenemententerrein: Afrondende fase definitief ontwerp. Bosverbinding Robbenoordbos-Dijkgatbos: Besluit over uitwerken twee ontwerpen (36 hectare en 65 hectare); Afspraken gemaakt met pachters.	Groot Vennep: Afronding grondwerk, plaatsen stuw en duiker (maart 2027). Park-Evenemententerrein: Aanbesteden definitieve inrichting in 2027. Bosverbinding Robbenoordbos-Dijkgatbos: Grondruil 65 hectare (met RVB) Uitwerken 2 ontwerpen (36 ha en 65 ha).	€ 9.808.000	Koplopersgelden
	KOP04 GBDA	De provincie zet middelen in voor de realisatie van groenblauwe dooradering via de NSP-GLB-regeling voor niet-productieve investeringen in landschapselementen.	Subsdies aangevraagd en verleend.	Subsidie vaststellen in 2029.	€ 1.100.000	Koplopersgelden

Maatregel: KOP06 Aanleg Bos en parklandschap - Project Park 21
In PARK21 is het bestemmingsplan aangepast, zijn de gronden verworven en in zomer 2026 is het grondwerk op Groot Vennep uitgevoerd. De oogst mag duidelijk zijn: we werken aan een gezonde en vitale leefomgeving voor al onze inwoners!

3 FINANCIEEL OVERZICHT

In dit hoofdstuk wordt inzicht geboden in de beschikbare middelen, de besteding en de dekking.

3.1 Middelen

Voor de KTA-maatregelen zijn de volgende middelen beschikbaar*:

Dekkingsbron	Aantal maatregelen	Bedrag
SPUK L25 Versnellingsgelden transitie landelijk gebied	1	€ 0,9 miljoen
SPUK L35 Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml) (Koplopersgelden)	11	€ 41,9 miljoen
Reserve PPLG (incidentele middelen Coalitieakkoord 2023)	18	€ 32,6 miljoen
Totaal	**30**	**€ 75,4 miljoen**

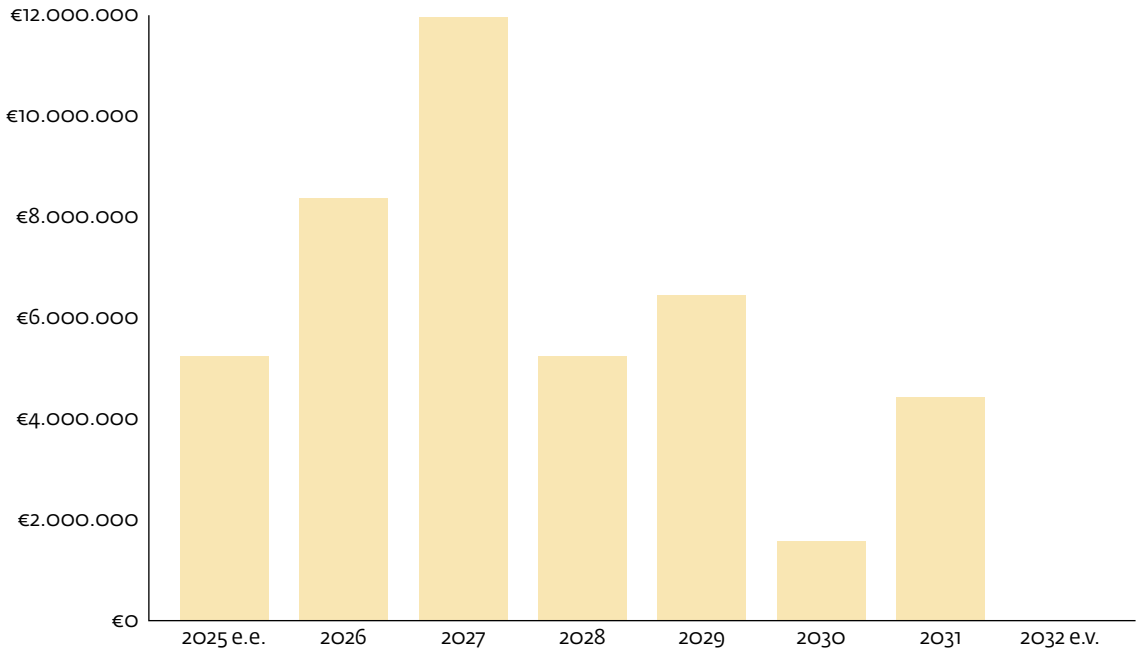
* Sommige maatregelen beschikken over aanvullende middelen naast de Koplopersgelden en de middelen uit de Reserve PPLG. De voortgangsrapportage richt zich echter uitsluitend op de verantwoording van deze twee specifieke budgetten.

3.2 Voortgang/Kostenraming

Provincie Noord-Holland is goed op weg met de uitvoering van de maatregelen in het landelijk gebied. In 2025 hebben we hier ca. € 6 miljoen van de middelen voor gebruikt. Veel maatregelen hebben echter voorbereidingstijd nodig, waardoor de grootste uitgaven vooral de komende twee jaar zullen plaatsvinden. De uitgaven lopen daarna terug.

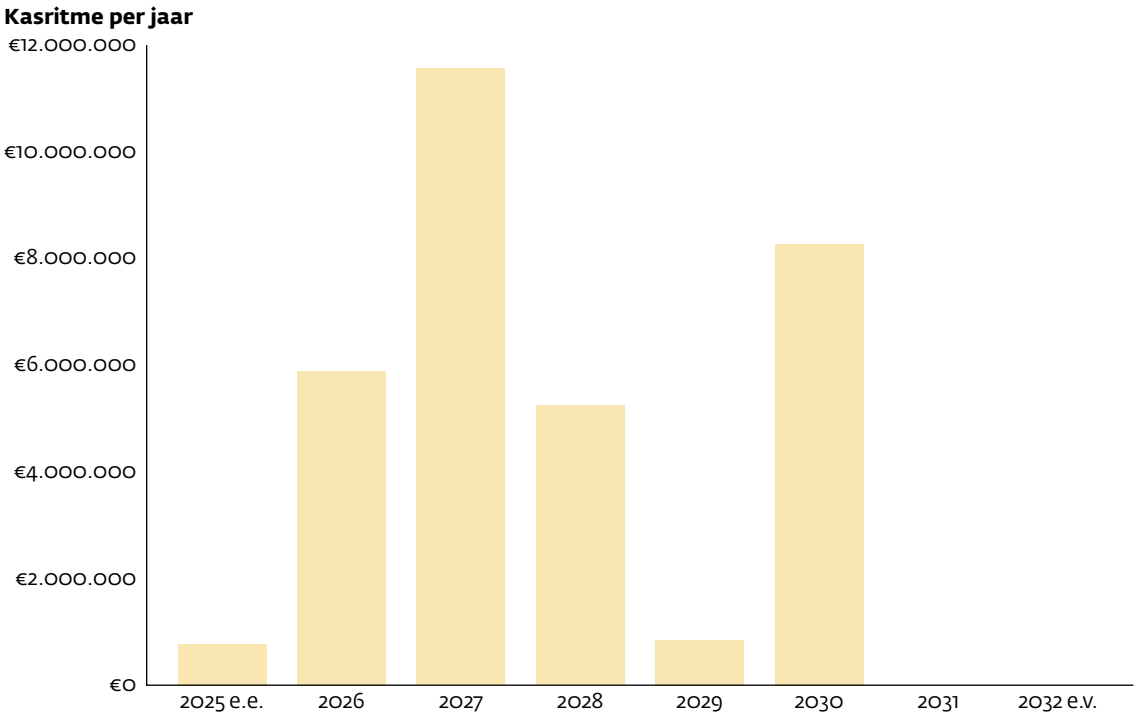
Verwachte besteding Koplopersgelden en versnellingsgelden:

Kasritme per jaar

In 2031 is nog een grote besteding te zien van de koplopersgelden. Dit betreft met name de maatregel KOP06 Aanleg Bos- en Parklandschap – onderdeel Robbenoordbos-Dijkgatbos. Naar verwachting zal verlenging van de bestedingsperiode nodig zijn in verband met de complexiteit van het project. Het Rijk is hierover geïnformeerd.

Verwachte besteding Reserve PPLG:

In 2030 is er nog een grote besteding te zien ten laste van de Reserve PPLG. Dit komt met name door het project Natuurbrug Westerheide (GV74 en PPLG 06), waarvoor in de KTA € 8 miljoen beschikbaar is gesteld. De kosten van de natuurbrug worden geactiveerd, zoals het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voorschrijft voor een investeringsproject. De Natuurbrug Westerheide wordt een asset (eigendom) van de Provincie. Gedurende de bouw worden geen lasten onttrokken aan de Reserve PPLG. Na realisatie van de natuurbrug wordt het beschikbare bedrag ineens onttrokken aan de Reserve PPLG en overgeheveld naar de Reserve Kapitaallasten Groen. Uit de laatstgenoemde reserve worden de afschrijvingen gedekt gedurende de levensduur van de natuurbrug. Deze werkwijze wordt gehanteerd voor alle assets (activa) in het groene domein.

3.3 Lasten en Dekking

Lasten

In de onderstaande overzichten wordt per budget aangegeven welke KTA-maatregelen er onder vallen en per maatregel aangegeven het totaalbudget, de kostenraming de komende jaren en de besteding t/m 2025.

SPUK L25 Regeling Provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied

De zogenaamde Versnellingsgelden.

Doel

Via de provinciale versnellingsvoorstellen werken de rijksoverheid en de provincies samen aan een integrale en gebiedsgerichte aanpak om in een specifiek gebied bij te dragen aan de doelen van het NPLG. Specifiek gaat het om beleidsdoelstellingen op het gebied van de versterking van de natuur (waaronder de reductie van stikstof), de verbetering van de waterkwaliteit en de klimaatopgave.

Looptijd

2022-2024 Looptijd verlengd t/m 2028

Totaalbudget

€938.560

Projecten

Nummer	Project	Doel	t/m 2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Budget
VERSN01	Versnelling Transitie Landelijk Gebied Ronde Hoep	Landbouw	€317.680	€245.500	€245.500	€129.880	€0	€0	€0	€938.560
Totaalbudget										**€938.560**
Eindstand per 31-12-2025 (nog te besteden vanaf 2026)										**€620.880**

SPUK L35 Regeling Provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml)

De zogenaamde Koplopersgelden.

Doel

Specifieke uitkering van het Rijk voor de financiering van een of meer gebiedsprocessen en maatregelen die de provincie wil uitvoeren als onderdeel van een brede, langjarige gebiedsgerichte aanpak om de stikstofbelasting van de natuur terug te dringen en de natuur te beschermen en te ontwikkelen, een bijdrage te leveren aan het tijdig voldoen aan de kaderrichtlijn water, de emissie van broeikasgassen door de landbouw en door landgebruik te verminderen en een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de landbouw. 1 De uitkering kan alleen worden verstrekt voor de kosten van verplichtingen die door de provincie zijn of worden aangegaan vanaf 1 juli 2023 tot en met 31 december 2028.

Looptijd

2023-2028 Met de mogelijkheid om onder voorwaarden de termijn met 4 jaar te verlengen t/m 31 december 2032.

Totaalbudget

€41.869.000

Projecten

Nummer	Project	Doel	t/m 2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Budget
KOP01	Fieldlab Groene Hart	Land-bouw	€270.535	€1.500.000	€3.150.000	€3.100.000	€5.093.465	€0	€0	€13.114.000
KOP02	Fietspad Bleijdesteinsweg	Natuur	€65.833	€54.021	€788.146	€0	€0	€0	€0	€908.000
KOP03	Landbouwportaal	Land-bouw	€0	€1.950.000	€550.000	€0	€0	€0	€0	€2.500.000
KOP04	Groenblauwedooradering (GBDA)	Bossen-strategie en GBDA	€0	€550.000	€550.000	€0	€0	€0	€0	€1.100.000
KOP05	Integrale Samenwerking NSP	Land-bouw	€0	€0	€2.499.000	€0	€0	€0	€0	€2.499.000
KOP06	Aanleg Bos- en Parklandschap	Bossen-strategie en GBDA	€4.200.000	€759.550	€200.000	€150.000	€50.000	€50.000	€4.398.450	€9.808.000
KOP07	LH28 Realisatie 100 ha NNN Waterland-Oost	Natuur	€0	€1.000.000	€2.000.000	€0	€0	€0	€0	€3.000.000
KOPA	GV72 Faunapassage Maxisweg	Natuur	€337.000	€2.086.000	€577.000	€0	€0	€0	€0	€3.000.000
KOPD	KPI Kringlooplandbouw Beloningsregeling	Land-bouw	€0	€0	€100.000	€510.000	€0	€0	€0	€610.000
KOPE	PNH28 Pachtafkoop N200 Laag Holland	Natuur	€0	€0	€1.000.000	€1.250.000	€1.250.000	€1.500.000	€0	€5.000.000
KOPF	Stikstof (Regeling faciliteren weidegang en monitoring)	Stikstof	€0	€150.000	€180.000	€0	€0	€0	€0	€330.000
Totaalbudget										**€ 41.869.000**
Eindstand per 31-12-2025 (nog te besteden vanaf 2026)										**€ 36.995.632**

Reserve PPLG

Incidentele coalitiegelden; verantwoording via de KTA vanaf 2025.

Doel

Het doel van de reserve is het doorontwikkelen van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) en het opstarten van de uitvoering. De nieuwe coalitie heeft €35 miljoen beschikbaar gesteld om te voorkomen dat de voortgang wordt vertraagd of beperkt door externe of financiële factoren. De reserve kan worden ingezet voor extra capaciteit, voor voor financiering van maatregelen waarvoor Rijksmiddelen worden verwacht, om in cofinancieringsconstructies te kunnen deelnemen en voor andere incidentele initiatieven. Voor deze bestemmingsreserve zijn kaders vastgesteld waarbinnen bestedingsvoorstellen door GS kunnen worden goedgekeurd. Overige bestedingen worden ter goedkeuring aan PS voorgelegd.

Looptijd

t/m 2027

Totaalbudget

€32.600.000 Dit bedrag is beschikbaargesteld aan de KTA.

Projecten

Nummer	Project	Doel	t/m 2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Budget
PPLG01	Maatregelen Kavelruil	Land-bouw	€500.000	€0	€0	€0	€0	€0	€0	€500.000
PPLG02	Stimuleren en opschalen innovatie	Land-bouw	€0	€71.000	€697.000	€77.000	€55.000	€0	€0	€900.000
PPLG03	Herwaardering landbouwgrond	Land-bouw	€2.610	€12.390	€293.000	€0	€0	€0	€0	€308.000
PPLG04	Pilot KPI-vorming op gebiedsniveau	Land-bouw	€0	€0	€50.000	€128.000	€0	€0	€0	€178.000
PPLG05	50-70 ha NNN Binnenduinrand	Natuur	€54.000	€296.000	€2.550.000	€3.100.000	€0	€0	€0	€6.000.000
PPLG06	GV74 Natuurbrug Westerheide	Natuur	€0	€0	€0	€0	€0	€8.000.000	€0	€8.000.000
PPLG07	PAS melders oplossing	Stikstof	€0	€0	€1.800.000	€0	€0	€0	€0	€1.800.000
PPLG08	REMAS/Stoffenbalans	Stikstof	€0	€52.000	€103.000	€0	€0	€0	€0	€155.000
PPLG09	Technologische innovatie (gebiedsplan Texel)	Stikstof	€0	€0	€50.000	€0	€0	€0	€0	€50.000
PPLG10	Stikstofemissiereductie overeenkomst	Stikstof	€0	€350.000	€665.000	€623.000	€0	€0	€0	€1.638.000
PPLG11	Reductie broeikasgassen landbouw	Klimaat	€0	€210.000	€160.000	€10.000	€0	€0	€0	€380.000
PPLG12	Binnenduinrand Klimaatbuffers	Water & Bodem	€0	€2.750.000	€2.750.000	€0	€0	€0	€0	€5.500.000
PPLG13	Gooi en Vechtstreek tbv klimaatadaptatie	Water & Bodem	€0	€500.000	€500.000	€0	€0	€0	€0	€1.000.000
PPLG14	Veenwede: KRW al dan niet in combinatie met GBDA	Water & Bodem	€0	€500.000	€500.000	€0	€0	€0	€0	€1.000.000
PPLG15	Recreatieve voorzieningen bos en NNN	Landschap, Erfgoed Recreatie	€0	€655.000	€661.000	€597.000	€87.000	€0	€0	€2.000.000
PPLG16	Boerenlandpaden	Landschap, Erfgoed Recreatie	€0	€50.000	€50.000	€50.000	€0	€0	€0	€150.000
PPLG17	Proces Ontpachting	Natuur	€0	€42.000	€380.000	€300.000	€300.000	€220.000	€0	€1.242.000
PPLG18	Procesgeld		€202.608	€420.000	€370.000	€370.000	€387.392	€50.000	€0	€1.800.000
Totaalbudget										**€ 32.600.000**
Eindstand per 31-12-2025 (nog te besteden vanaf 2026)										**€ 31.840.782**

Dekking

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de lasten en dekking per budget, opgeteld tot het totaal van de KTA-middelen.

Dekkingsbron	t/m 2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Totaal
Koplopersgelden (SPUK L35)	€4.873.368	€8.049.571	€11.594.146	€5.010.000	€6.393.465	€1.550.000	€4.398.450	€41.869.000
Versnellingsgelden (SPUK L25)	€317.680	€245.500	€245.500	€129.880	€0	€0	€0	€938.560
Coalitiegelden (Reserve PPLG)	€759.218	€5.908.390	€11.579.000	€5.255.000	€829.392	€8.270.000	€0	€32.600.000
Totaal	**€5.950.266**	**€14.203.461**	**€23.418.646**	**€10.394.880**	**€7.222.857**	**€9.820.000**	**€4.398.450**	**€75.408.560**

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
The Creative Hub

Copyright
© Gehele of gedeeltelijke overneming, reproductie of openbaarmaking van de Aanbestedingstukken, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande Schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen bij de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

KvK nr.: 34362354 BTW nr.: NL.0010.03.124.B.08

Haarlem, juni 2026

Provincie
Noord-Holland

Voortgangsrapportage Programma Natuurherstel 2026

VOORTGA

INHOUD

3 **1. Inleiding**

4 **2. Regio's, drukfactoren en maatregelen**
4 2.1 Groepering natuurgebieden
5 2.2 Regio's
5 2.2.1 Duinen
6 2.2.2 Veengebieden Laag Holland
8 2.2.3 Vechtplassen & Naardermeer

10 **3. Aanvullende thema's**
10 3.1 Boscompensatie en bosrevitalisering
11 3.2 Onderzoeken
12 3.3 Stikstofgevoelige natuur buiten N2000

14 **4. Financieel overzicht**
14 4.1 Financiële programma's en subsidieregelingen

16 **5. Berichtgeving door partners en media**

1 INLEIDING

Deze rapportage geeft inzicht in de voortgang van het Programma Natuurherstel. Noord-Holland werkt actief aan het herstel van natuurgebieden om de natuurkwaliteit te verbeteren en verslechtering te voorkomen. De maatregelen richten zich op het behoud van soorten en leefgebieden. De natuurgebieden in Noord-Holland zijn namelijk voor een groot deel onderdeel van het Europese Natura 2000-netwerk. Dit doen we aan de hand van richtlijnen. Daarom zijn de soorten en leefgebieden binnen dit netwerk beschermd onder de Vogelrichtlijn (Richtlijn 2009/147/EG) en de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). Op grond van de Habitatrichtlijn geldt het verslechteringsverbod, wat inhoudt dat de natuurkwaliteit niet mag afnemen.

Onder 'Programma Natuurherstel' verstaan wij de drie op dit moment lopende budgetten; namelijk Programma Natuur fase 1 (zie Provinciaal blad 2022, 3227 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen, & PS-brief 10 juni 2021, 1455348/ 1644373), Natuurherstelmaatregelen 2.0 (zie Provinciaal blad 2022, 3225 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen & PS-brief 9 maart 2022, 1793393/ 1793403) en Programma Natuur fase 2 (zie Provinciaal blad 2025, 2488 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen & PS-brief 24 april 2024, 2241218/ 2241232). Daarnaast worden er met het Programma natuurherstel en stikstofvermindering nadere afspraken gemaakt over zowel stikstofdepositie als aanvullende natuurherstelmaatregelen. Deze rapportage beperkt zich alleen tot de al eerder afgesproken maatregelen die in de hierboven genoemde budgetten zijn geprogrammeerd.

Deze voortgangsrapportage beschrijft de aard van de maatregelen en de stand van zaken van de financiële uitgaven. Hoofdstuk 2 gaat in op drukfactoren en maatregelen per landschapstype. Hoofdstuk 3 beschrijft enkele aanvullende thema's, en hoofdstuk 4 behandelt de financiën en de uitvoering.

2 REGIO'S, DRUKFACTOREN EN MAATREGELEN

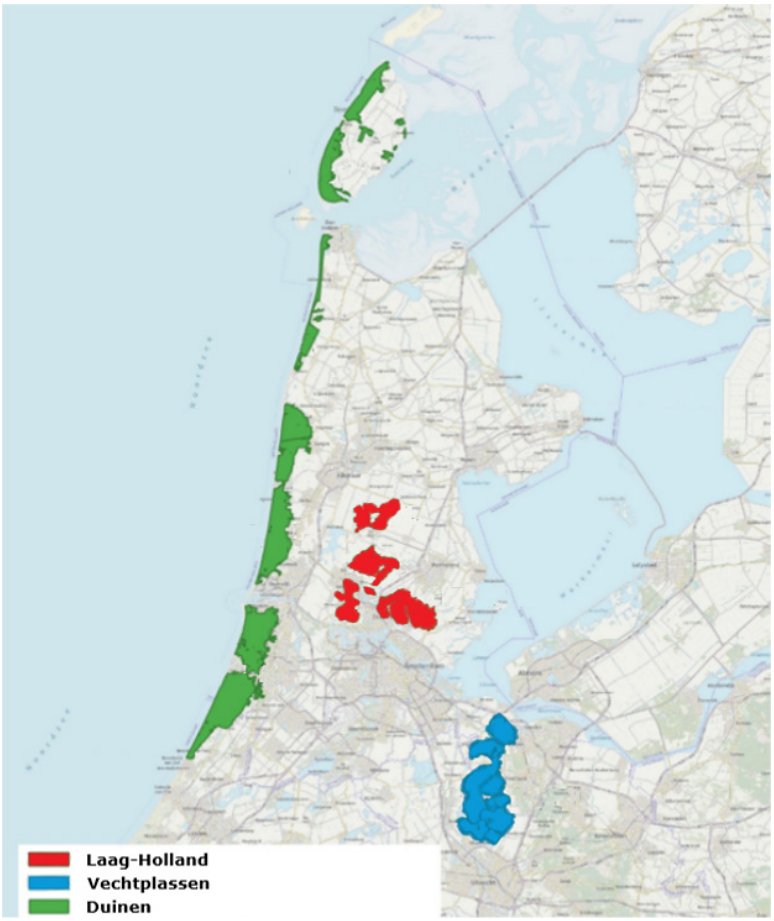
2.1 Groepering natuurgebieden

Noord-Holland is een provincie met twaalf (12) Natura 2000-gebieden (hierna: N2000-gebieden) met stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten. Deze gebieden hebben tot op de dag van vandaag te maken met een langdurig hoge stikstofdepositie vanuit onder meer de landbouw, verkeer en industrie.

In deze rapportage delen we de N2000-gebieden in drie regio's in: duinen, veengebieden Laag-Holland en Vechtplassen & Naardermeer. Deze regio's zijn gevormd door N2000-gebieden met vergelijkbare landschappen te groeperen. Binnen deze landschapstypen zijn dus vergelijkbare natuurwaarden en abiotische condities aanwezig, en spelen vergelijkbare drukfactoren een rol. De specifieke instandhoudingsdoelen zijn per N2000-gebied te vinden op de website Noord-Holland | natura 2000.

Ook buiten Natura 2000-gebieden komen stikstofgevoelige natuurtypen voor, zoals de heidegebieden in het Gooi. Daarom is een deel van het totale budget gereserveerd voor natuurherstelmaatregelen die buiten N2000-gebieden worden uitgevoerd. Meer informatie hierover volgt in hoofdstuk 3.3.

Verder wordt in het kader van de bossenstrategie (LNV, 2020 | Kamerstuk 33576, nr. 186 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen) waar mogelijk ook gewerkt aan boscompensatie en bosrevitalisering. Dit gebeurt zowel binnen als buiten de N2000-gebieden. In hoofdstuk 3 wordt dit nader toegelicht.

Figuur 1: Overzicht van de drie regio's met stikstofgevoelige Natura2000-gebieden.

2.2 Regio's

De maatregelen verschillen per regio. Gebieden met vergelijkbare kenmerken hebben vaak vergelijkbare uitdagingen en oplossingen. Hier volgt een overzicht van de drie regio's, de relevante drukfactoren en type maatregelen. Ook worden enkele uitgevoerde projecten toegelicht.

2.2.1 Duinen

2.2.1.1 Beschrijving

In de Noord-Hollandse duinen komen veel dier- en plantsoorten voor. Dit komt door de afwisseling tussen droog en nat, zout en zoet en open en beschut. Wind zorgt voor deze natuurlijke dynamiek.

De provincie heeft een aantal doelen opgesteld om de natuur te herstellen. Deze doelen richten zich op een reeks opeenvolgende habitattypen. In de open duinen zijn dit bijvoorbeeld witte en grijze duinen, duinheiden en natte duinvalleien. In het binnenduin zijn er struwelen en duinbossen te vinden. Ook zijn er doelen voor soorten zoals de nauwe korfslak, groenknolorchis en meervleermuis, en voor verschillende vogelsoorten.

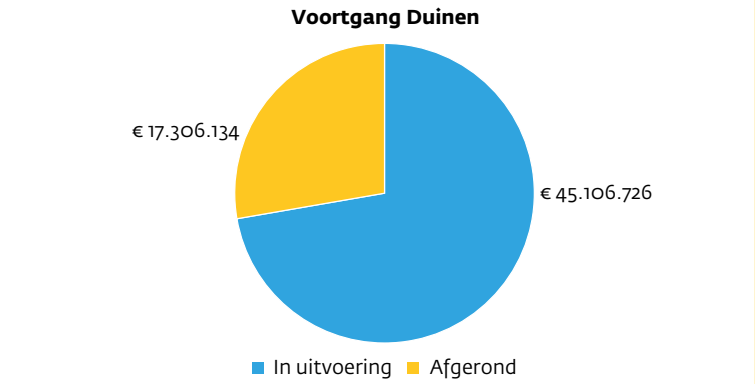
2.2.1.2 Drukfactoren

De duinen staan onder druk door te hoge stikstofdepositie, te weinig (begrazings) dynamiek, en verdroging. Ook verstoring van de waterhuishouding, recreatiedruk en invasieve exoten spelen een rol. In sommige gebieden zorgt overbegrazing door damherten voor extra druk.

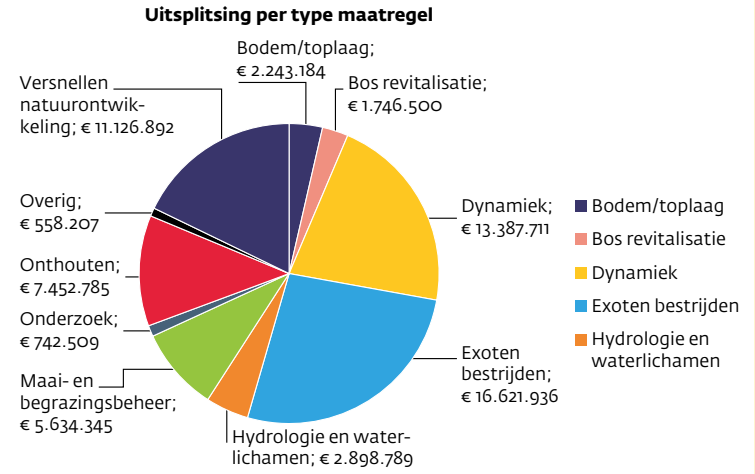
2.2.1.3 Maatregelen

De provincie versterkt de duinnatuur door natuurlijke processen te herstellen en leefgebieden te verbeteren. Ook financiert de provincie extra beheermaatregelen die de effecten van teveel stikstof verminderen. We herstellen de dynamiek in de duinen, onder meer door kerven in de zeereep aan te leggen. We verwijderen invasieve exoten, zodat inheemse soorten zich kunnen herstellen. Begrazing met verschillende typen grazers houdt de duinen open en beperkt verruiging. Daarnaast nemen we hydrologische maatregelen om verdroging tegen te gaan, bijvoorbeeld door water beter vast te houden. Ook versterken we de natuur in de binnenduinrand. Dit vergroot de robuustheid van Natura 2000-gebieden tegen klimaatverandering, helpt om recreatiedruk beter te spreiden en maakt het mogelijk om schoon duinwater beter te benutten en vast te houden.

Figuur 2: voortgang van maatregelen in de duinen. 'In uitvoering' houdt in dat de maatregel via subsidie is beschikt aan een terreinbeheerder, of door provincie zelf wordt uitgevoerd, de fysieke uitvoering hoeft nog niet gestart te zijn. 'Afgerond' houdt in dat de fysieke uitvoering van de maatregel is afgerond.

Figuur 3: overzicht van kosten per type maatregel in de duinen.

Project: Meertje van Vogelenzang
Uitvoeringsperiode: 2025-2026
Kosten: €348.000,-
Financiering: Programma Natuur fase 1
Uitvoerende partij: Puur Water & Natuur

Binnen dit deelproject zijn baggerwerkzaamheden uitgevoerd (circa 3,5 hectare) en is het duinbos uitgebreid (circa 4,5 hectare). De bagger is verwijderd om de waterkwaliteit van het Meertje van Vogelenzang te verbeteren en de ontwikkeling van habitattype H2190A te ondersteunen. Tegelijk zijn oevers vrijgemaakt om oevervegetatie te stimuleren en bladinval te beperken.

De uitbreiding van duinbos (H2180A/B) vindt plaats na het verwijderen van een historische vuilstort. Dit creëert geschikte omstandigheden voor vochtig duinbos en versterkt droge duinbossen.

2.2.2 Veengebieden Laag Holland

2.2.2.1 Beschrijving

De veenweidegebieden in Noord-Holland bestaan uit een afwisseling van natte graslanden, sloten, plassen en rietlanden. Deze gebieden zijn ontstaan door eeuwenlang gebruik voor landbouw en veenwinning. Hoge waterstanden en schoon, voedselarm water zijn belangrijk voor kwetsbare vegetaties zoals veenmosrietlanden, trilvenen en natte schraallanden. Deze vegetaties komen nog maar op beperkte schaal voor en zijn gevoelig voor veranderingen in hun omgeving. De veenweidegebieden zijn daarnaast van groot belang voor weidevogels zoals grutto, tureluur en kievit. Ook rietvogels en moerasfauna profiteren van natte en open landschappen met voldoende rust en variatie.

2.2.2.2 Drukfactoren

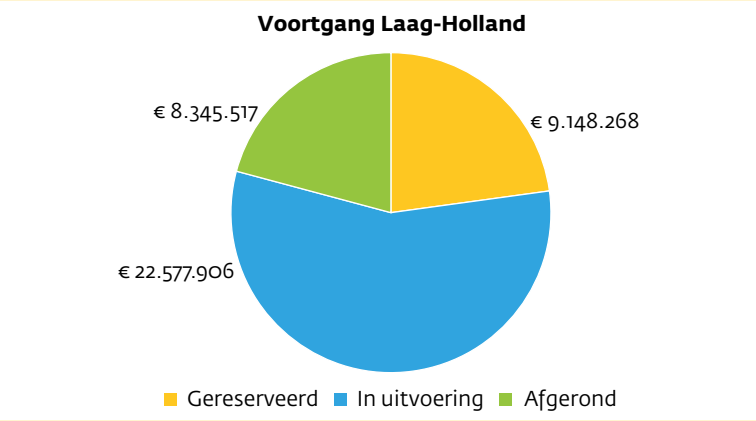
De natuur in veenweidegebieden staat onder druk door een combinatie van samenhangende factoren. Verdroging is een van de grootste problemen. Door lage waterpeilen droogt het veen uit, waardoor het inklinkt en oxideert. Dit leidt tot bodemdaling en verlies van karakteristieke natuur. Een te lage grondwaterstand heeft ook negatieve gevolgen voor vegetaties die afhankelijk zijn van natte omstandigheden. Tegelijk zorgt een te hoge voedselrijkdom, onder andere door stikstofdepositie en nutriënten in het water, voor verruiging en het verdwijnen van soortenrijke vegetaties. De waterkwaliteit is op veel plekken onvoldoende. Inlaat van voedselrijk water en beperkte doorstroming versterken dit probleem. Daarnaast leidt versnippering van natuurgebieden tot kleinere en kwetsbare leefgebieden voor planten en dieren. Ook het huidige landgebruik en de inrichting van het watersysteem sluiten niet altijd goed aan op de behoeften van natuur. Dit maakt het lastig om stabiele en geschikte omstandigheden te creëren.

2.2.2.3 Maatregelen

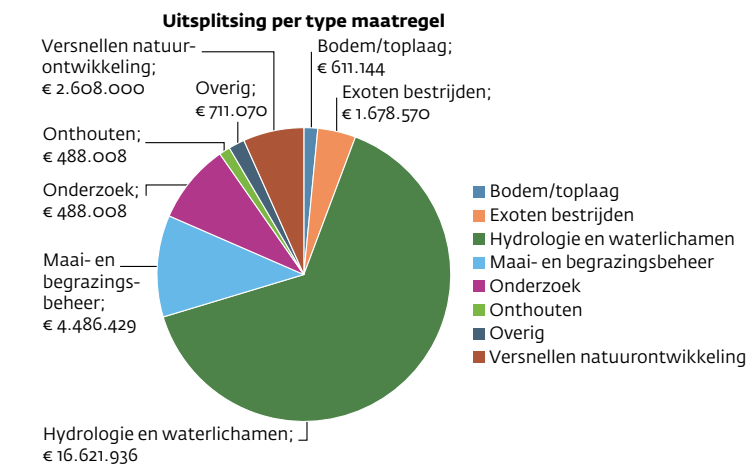
De provincie zet samen met partners in op herstel van het watersysteem en verbetering van de ecologische kwaliteit. Een belangrijke maatregel is het verhogen en stabiliseren van waterpeilen, zodat veen minder snel afbreekt en natte natuur zich kan herstellen. Daarnaast verbeteren beheerders de wateraanvoer en -kwaliteit, bijvoorbeeld door het aanvoeren van schoner water en het beperken van nutriënten. Verder richten zij gebieden opnieuw in, zodat water beter wordt vastgehouden en natuurlijke processen meer ruimte krijgen. Ook financiert de provincie extra beheermaatregelen die de effecten van teveel stikstof verminderen.

Beheermaatregelen spelen een belangrijke rol bij het tegengaan van verruiging, een van de gevolgen van een teveel aan stikstof. Door te maaien en het maaisel af te voeren, neemt de voedselrijkdom van de bodem af. Dit helpt om soortenrijke vegetaties te behouden en te herstellen. Verder herstellen beheerders oevers en rietlanden en vergroten zij de samenhang tussen natuurgebieden. Dit zorgt voor robuustere leefgebieden voor weidevogels en moerasnatuur. Door deze combinatie van maatregelen werkt de provincie aan duurzaam herstel van het veenweidelandschap.

Figuur 4: voortgang van maatregelen in Laag-Holland. 'Gereserveerd' houdt in dat er geld voor de maatregel is gereserveerd, maar dat dit nog niet is beschikt. 'In uitvoering' houdt in dat de maatregel via subsidie is beschikt aan een terreinbeheerder, of door provincie zelf wordt uitgevoerd, de fysieke uitvoering hoeft nog niet gestart te zijn. 'Afgerond' houdt in dat de fysieke uitvoering van de maatregel is afgerond.

Figuur 5: overzicht van kosten per type maatregel in Laag-Holland.

Project: Hydrologisch herstel Westzaan, Kalverpolder en Oostzanerveld
Uitvoeringsperiode: 2022 - 2026
Kosten: €2.061.000,-
Financiering: Programma Natuur fase 1
Uitvoerende partij: Staatsbosbeheer
Meer informatie: Hydrologisch herstel Westzaan, Kalverpolder en Oostzaan

Staatsbosbeheer heeft in de veenweidegebieden diverse maatregelen genomen om de hydrologische situatie te verbeteren, wat ten goede komt aan de soortenrijkdom aan planten en de weidevogelpopulaties. Maatregelen betreffen kadeherstel, plaatsen van molens of pompen, creëren van nieuwe in- en uitlaten en het verbeteren van bestaande greppels of creëren van nieuwe greppels. Ook wordt de waterhuishouding van een aantal percelen in het Oostzanerveld geïsoleerd. Hierdoor wordt het regenwater langer vastgehouden, waardoor de waterhuishouding verbetert.

2.2.3 Vechtplassen & Naardermeer

2.2.3.1 Beschrijving

De Vechtplassen, waaronder de Oostelijke Vechtplassen en het Naardermeer, vormen een waterrijk laagveengebied met plassen, moerassen en legakkers. Het gebied is internationaal bijzonder door de combinatie van open water, rietlanden en trilvenen. De natuurdoelen richten zich vooral op habitattypen zoals kranswierwateren, veenmosrietlanden en trilvenen. Daarnaast is het gebied van groot belang voor moerasvogels, zoals de roerdomp en purperreiger, en voor verschillende vis- en plantensoorten die afhankelijk zijn van helder en voedselarm water. De kwaliteit van het watersysteem is bepalend voor het functioneren van het gebied. Kleine veranderingen in waterpeil of waterkwaliteit hebben direct effect op de natuur.

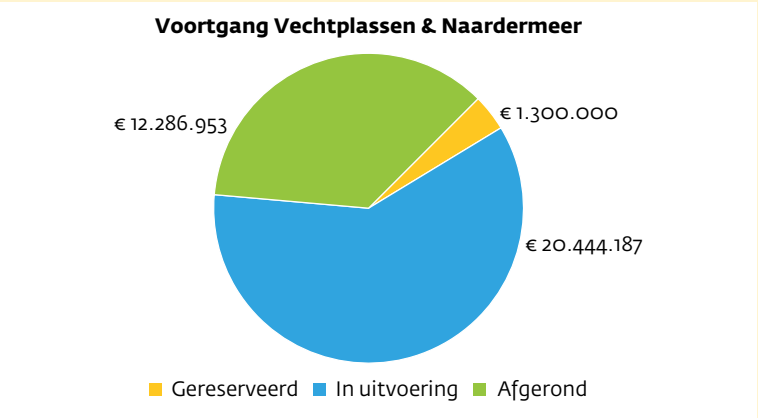
2.2.3.2 Drukfactoren

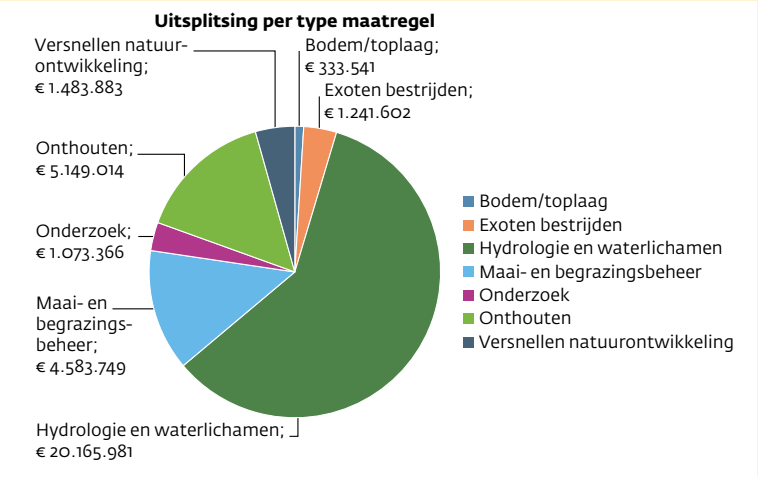
De natuur in de Vechtplassen staat onder druk door een combinatie van factoren. De waterkwaliteit is op veel plekken onvoldoende door een te hoge voedselrijkdom en troebel water. Dit belemmert de groei van inheemse waterplanten en heeft effect op het hele ecosysteem. Daarnaast speelt verdroging een rol, onder andere door wegzijging van water en peilbeheer dat niet overal optimaal is voor natuur. Ook leidt versnippering van rietlanden en moeras tot verlies van leefgebied voor moerasvogels. Recreatiedruk en verstoring spelen lokaal een rol, net als stikstofdepositie, die bijdraagt aan verruiging en verlies van kwetsbare vegetaties.

2.2.3.3 Maatregelen

De provincie en haar partners nemen maatregelen om het watersysteem en de leefgebieden te herstellen. Een belangrijk onderdeel is het verbeteren van de waterkwaliteit, onder meer door baggeren en het verminderen van nutriënten. Daarnaast werken beheerders aan herstel van legakkers en rietlanden, zodat het moeras zich kan uitbreiden en soorten meer leefgebied krijgen. Ook passen zij het waterpeil aan om verdroging tegen te gaan en de juiste omstandigheden voor veenvorming te creëren. Verder richten maatregelen zich op het versterken van leefgebieden voor moerasvogels, bijvoorbeeld door het creëren van rustige broedgebieden en voldoende voedsel. Ook financiert de provincie extra beheermaatregelen die de effecten van teveel stikstof verminderen.

Figuur 6: voortgang van maatregelen in de Vechtplassen & Naardermeer. 'Gereserveerd' houdt in dat er geld voor de maatregel is gereserveerd, maar dat dit nog niet is beschikt. 'In uitvoering' houdt in dat de maatregel via subsidie is beschikt aan een terreinbeheerder, of door provincie zelf wordt uitgevoerd, de fysieke uitvoering hoeft nog niet gestart te zijn. 'Afgerond' houdt in dat de fysieke uitvoering van de maatregel is afgerond.

Figuur 7: overzicht van kosten per type maatregel Vechtplassen & Naardermeer.

Project: Baggeren het Hol
Uitvoeringsperiode: 2024-2026
Kosten: €6.600.000,-
Financiering: Programma Natuur fase 1 & Herstelmaatregelen 2.0 & Programma Natuur fase 2
Uitvoerende partij: Natuurmonumenten
Meer informatie: Het Hol

Het project baggeren het Hol vormt de eerste fase van de inrichting van natuurgebied het Hol. Natuurmonumenten voert deze fase uit. De werkzaamheden zijn in 2024 gestart en richten zich op het baggeren en het verbeteren van het watersysteem. Tijdens het broedseizoen liggen de werkzaamheden stil om verstoring van vogels te voorkomen. Naast het baggeren passen beheerders het watersysteem aan.

Langs het Moleneind zijn drie aarden dammen aangelegd. Deze dammen houden schoon kwelwater langer vast in het gebied, wat de natuur ten goede komt. Ook plaatsen zij duikers, zodat water onder wegen en paden kan doorstromen. De werkzaamheden in deze fase lopen naar verwachting door tot en met 2027. Daarna start fase 2, waarin de verdere inrichting van het natuurgebied plaatsvindt.

3 AANVULLENDE THEMA'S

3.1 Boscompensatie en bosrevitalisering

In sommige Natura 2000-gebieden kappen we bos om ruimte te maken voor andere natuur. We compenseren dit door elders nieuw bos aan te leggen, zodat het totale bosareaal behouden blijft. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak van provincie en gemeenten, zodat het nieuwe bos goed aansluit op de omgeving.

We realiseren nieuw bos het liefst dichtbij de kap en aansluitend aan woongebieden. Dit biedt extra ruimte voor recreatie en verlaagt de druk op de beschermde natuurgebieden. Waar mogelijk sluiten we ook aan op bestaande natuurgebieden, zodat de samenhang tussen gebieden verbetert. We gebruiken de beschikbare middelen voor inrichting, aanplant en het eerste beheer. Zo kan het bos zich duurzaam ontwikkelen en neemt de natuurkwaliteit toe.

Omdat er in 2021 is besloten om met terugwerkende kracht alle boskap vanaf 2017 te compenseren is er sprake van een inhaalslag. Ook kost het tijd om planvorming, aanbesteding en grondbewerking zorgvuldig te doorlopen. We verwachten de komende jaren alle boskap, zowel de boskap die al heeft plaatsgevonden als die nog nodig is, te kunnen compenseren binnen de afgesproken 103 hectare (zie tabel 7).

Boscompensatie	Gerealiseerd (t/m 2026)	Verwacht (t/m 2032)	Totaal
Boskap	46,2 ha	56,8 ha	103 ha
Aanplant	8 ha	95 ha	103 ha
Saldo	-38,2 ha	38,2 ha	0 ha

Figuur 8: overzicht boscompensatie.

Naast boscompensatie zetten we in op bosrevitalisering. Veel bestaande bossen hebben een eenzijdige opbouw en staan onder druk door stikstof, verdroging en verzuring. Met gerichte maatregelen verbeteren we de bodemkwaliteit en vergroten we de variatie in soorten en structuur. We ontwikkelen bossen geleidelijk naar gemengde, veerkrachtige systemen die beter bestand zijn tegen klimaatverandering en meer ruimte bieden aan biodiversiteit.

Project: Groener Parkrijk
Uitvoeringsperiode: 2025
Kosten: € 225.000,-
Financiering: Programma Natuur Fase 2
Meer informatie: Parkrijk

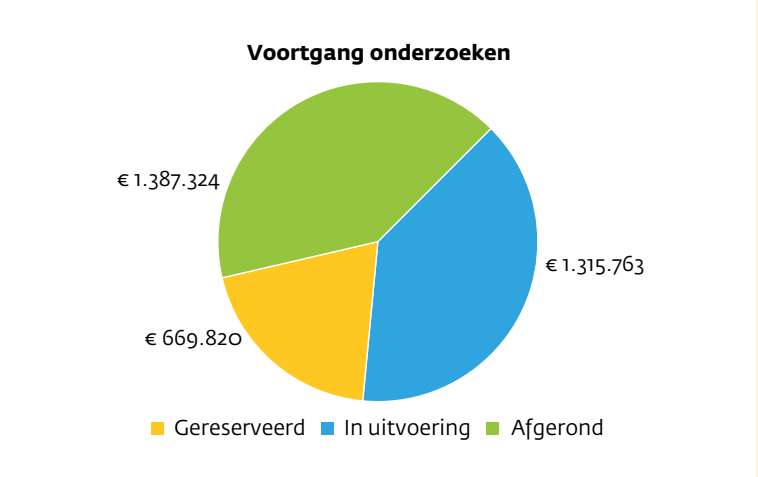

Project Groener Parkrijk in de gemeente Zaanstad is in het afgelopen plantseizoen gerealiseerd, direct grenzend aan een woonwijk. Het gebied combineert natuurontwikkeling met recreatie dicht bij huis, waarmee ook de druk op kwetsbare natuurgebieden verminderd wordt. Er zijn zowel grote bomen als bosplantsoen aangeplant, waardoor een gevarieerd en toegankelijk groengebied ontstaat. Dit draagt bij aan de leefkwaliteit in de omgeving en biedt ruimte voor bewoners om te recreëren.

3.2 Onderzoeken

Naast de uitvoering van fysieke maatregelen wordt er ook onderzoek uitgevoerd. Onderzoek richt zich vaak op de effectiviteit van maatregelen, de meest geschikte aanpak en het ontwikkelen van kennis voor het oplossen van ecologische vraagstukken die herstel in de weg zitten. Met deze inzichten kan de provincie gerichter sturen en middelen doelmatig en efficiënt inzetten. Voorbeelden zijn onderzoek naar hydrologisch systeemherstel van veenweidegebieden, onderzoek naar effectieve bestrijdingsmethoden van exoten en studies naar effectiviteit van specifieke maatregelen voor het vernatten van veenweiden.

Figuur 9 Voortgang van onderzoeken ten behoeve van natuurherstel. 'Gereserveerd' houdt in dat er geld voor de maatregel is gereserveerd, maar dat dit nog niet is beschikt. 'In uitvoering' houdt in dat de maatregel via subsidie is beschikt aan een terreinbeheerder, of door provincie zelf wordt uitgevoerd, de fysieke uitvoering hoeft nog niet gestart te zijn. 'Afgerond' houdt in dat de fysieke uitvoering van de maatregel is afgerond

Project: Onderzoek naar roerdompbiotopen
Uitvoeringsperiode: 2026
Kosten: € 47.000
Uitvoerende partij: Landschap Noord Holland
Financiering: Programma Natuur Fase 2
Beschrijving: In Programma Natuur fase 2 is opdracht gegeven voor onderzoek naar de roerdomp in het Ilperveld en Wormer- en Jisperveld. Aanleiding is dat de instandhoudingsdoelen voor deze soort in beide Natura 2000-gebieden niet worden gehaald. Met dit onderzoek brengen we het aantal broedparen, de kwaliteit van het leefgebied en de draagkracht van het gebied in beeld.

Zeldzame roerdomp in beeld: monitoren in het Ilperveld - YouTube.

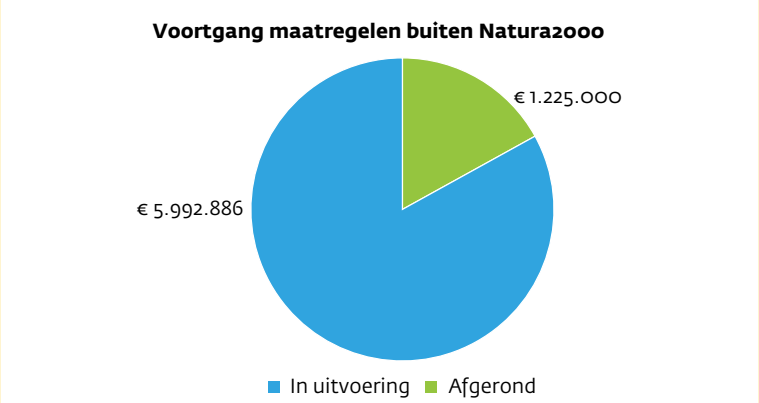
Op basis van veldinventarisaties, geluidsmetingen en gebiedsanalyses bepalen we waar herstelmaatregelen nodig zijn, zoals het verbeteren van rietmoerassen en waterbeheer. De resultaten vormen de basis voor gerichte inrichting en beheer, zodat het leefgebied van de roerdomp duurzaam kan worden versterkt.

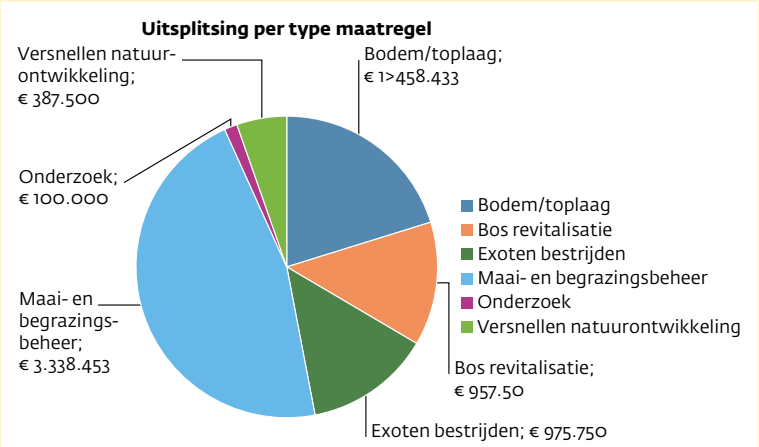
3.3 Stikstofgevoelige natuur buiten N2000

Ook buiten Natura 2000-gebieden ligt stikstofgevoelige natuur, zoals heiden, schraallanden en veenvegetaties. Deze gebieden hebben geen Natura 2000-status, maar zijn wel van groot belang voor de biodiversiteit. Ze versterken de samenhang in het landschap en bieden leefgebied voor soorten die ook in beschermde gebieden voorkomen.

Stikstofdepositie leidt ook hier tot verslechtering, zoals vergrassing en afname van soorten. Daarom zet de provincie ook buiten Natura 2000 in op natuurherstel. Binnen Programma Natuur fase 2 heeft het Rijk hiervoor 10% van het budget geoormerkt. Deze inzet versterkt het effect van de totale aanpak.

Figuur 10: voortgang maatregelen buiten Natura2000. 'In uitvoering' houdt in dat de maatregel via subsidie is beschikt aan een terreinbeheerder, of door provincie zelf wordt uitgevoerd, de fysieke uitvoering hoeft nog niet gestart te zijn. 'Afgerond' houdt in dat de fysieke uitvoering van de maatregel is afgerond.

Figuur 11: overzicht van kosten per type maatregel buiten Natura2000.

Project:	Herstel mineralenbalans in bossen en heide van ‘t Gooi
Uitvoeringsperiode:	2025-2026
Kosten:	€510.000,-
Financiering:	Programma Natuur fase 1
Uitvoerende partij:	Goois Natuurreservaat
Meer informatie:	Goois Natuurreservaat start met strooien van steenmeel en kalk voor herstel heide en bos - Goois Natuurreservaat (GNR)

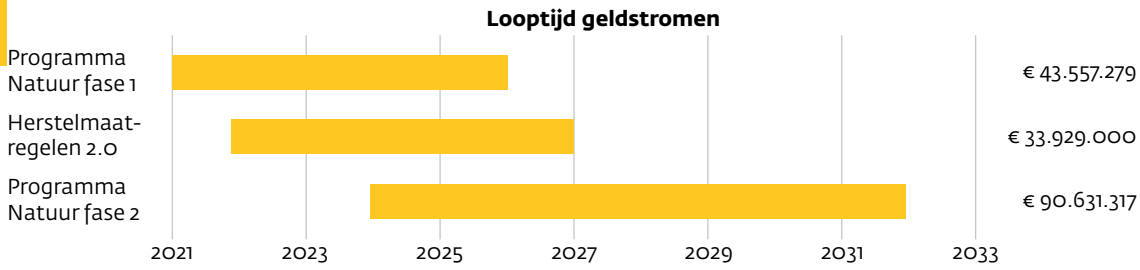

In het Gooi herstelt het Goois Natuurreservaat de bodemkwaliteit in heide en bos, die onder druk staat door stikstof en verzuring. Hierdoor verdwijnen belangrijke mineralen, wat effect heeft op planten, dieren en het ecosysteem. Onderzoek toont tekorten aan calcium en kalium aan, wat doorwerkt in het bodemleven en de voedselketen.

Om dit te herstellen, past het GNR kalk en steenmeel toe. Kalk werkt snel, steenmeel ondersteunt herstel op de langere termijn. De maatregelen worden gefaseerd uitgevoerd en gemonitord. De eerste resultaten zijn positief en vormen de basis voor verdere toepassing in het gebied.

4 FINANCIEEL OVERZICHT

De maatregelen in het Programma Natuurherstel worden deels gefinancierd met geld dat de provincie van het Rijk krijgt in het kader van het 'Programma Natuur' (fase 1 en fase 2). Ook zetten we provinciale middelen in die voortkomen uit de taken van het Natuurpact met het Rijk (Herstelmaatregelen 2.0). In onderstaande afbeelding staat een overzicht van de looptijd en het totale bedrag van de verschillende geldstromen.

4.1 Financiële programma's en subsidieregelingen

Programma Natuur fase 1 (SPUK L16)

Doel
Programma Natuur fase 1 is gefinancierd via een specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk aan de provincies. Deze middelen zijn beschikbaar gesteld in het kader van de landelijke aanpak stikstof en natuurherstel. De provincie heeft deze middelen ingezet voor maatregelen die op korte termijn uitvoerbaar zijn en direct bijdragen aan het verbeteren van de natuurkwaliteit in Natura 2000-gebieden. De nadruk lag op hydrologisch herstel, inrichting, intensivering van beheer en onderzoek. Deze fase heeft gezorgd voor een versnelling in de uitvoering en het opstarten van herstel in meerdere gebieden.
Looptijd
2021-2026
Totaalbudget
€ 43.557.279 (incl. € 1.875.184 voor boscompensatie).
Overzicht lasten
Een groot deel van het budget gaat via subsidies naar uitvoerende partijen. Daarnaast voert de provincie ook zelf projecten uit, zoals onderzoek en grondaankopen. De subsidies aan uitvoerende partijen zijn verleend via de 'Uitvoeringsregeling subsidie programma natuur Noord-Holland 2022'. In figuur 12 ziet u een overzicht van de gerealiseerde en geprogrammeerde lasten.
Figuur

Lasten	**t/m 2025**	**2026**	**2027**	**Totaal**
Subsidies	€ 19.196.347	€ 4.205.927	-	€ 23.402.274
Uitvoeringskosten provincie	€ 14.306.476	€ 3.973.345	-	€ 18.279.821
Boscompensatie	€ 189.674	€ 1.685.510	-	€ 1.875.184
Totaalbudget				**€ 43.557.279**

Figuur 12: Programma Natuur fase 1 (SPUK L16).

Herstelmaatregelen 2.0

Doel					
De middelen voor Herstelmaatregelen 2.0 komen uit de decentrale uitkering binnen het Natuurpact tussen Rijk en provincies. Via deze structurele financiering ontvangen provincies budget voor natuurbeheer en -ontwikkeling. Binnen dit programma zet de provincie in op het voortzetten en versterken van eerder ingezette herstelmaatregelen. De focus ligt op structurele verbetering van natuurkwaliteit, het verminderen van knelpunten in het systeem en het vergroten van de samenhang tussen natuurgebieden.					
Looptijd					
2022-2028					
Totaalbudget					
€ 33.292.000					
Overzicht lasten					
Een groot deel van het budget gaat via subsidies naar uitvoerende partijen. Daarnaast voert de provincie ook zelf projecten uit, zoals onderzoek en grondaankopen. De subsidies aan uitvoerende partijen zijn verleend via de 'Uitvoeringsregeling subsidie natuurherstelmaatregelen Noord-Holland 2022'. In figuur 13 ziet u een overzicht van de gerealiseerde en geprogrammeerde lasten.					
Figuur					
Lasten	**t/m 2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
Subsidies	€ 31.750.919	€ 369.935	€ 200.000	-	€ 32.320.854
Uitvoeringskosten provincie	€ 246.435	€ 200.000	€ 600.000	€ 561.711	€ 1.608.146
Totaalbudget					**€ 33.929.000**

Figuur 13: Herstelmaatregelen 2.0.

Programma Natuur fase 2 (SPUK L33)

Doel					
Programma Natuur fase 2 wordt, net als fase 1, gefinancierd via een specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk. Deze tweede tranche bouwt voort op de eerste fase en richt zich op verdere uitvoering van herstelmaatregelen en het bestendigen van resultaten. De focus ligt nog steeds op stikstofgevoelige natuur. De middelen worden ingezet voor aanvullende maatregelen, voortzetting van lopende projecten en versterking van monitoring en evaluatie. Daarmee kan de provincie beter sturen op effectiviteit en waar nodig bijsturen om duurzaam natuurherstel te realiseren.					
Looptijd					
2024-2032					
Totaalbudget					
€ 90.631.317 (incl. € 7.729.416 voor boscompensatie).					
Overzicht lasten					
Een groot deel van het budget gaat via subsidies naar uitvoerende partijen. Daarnaast voert de provincie ook zelf projecten uit, zoals onderzoekprojecten en grondaankopen. De subsidies aan uitvoerende partijen zijn verleend via de 'Uitvoerings-regeling subsidie programma natuur Noord-Holland 2025'. In figuur 14 ziet u een overzicht van de gerealiseerde en geprogrammeerde lasten.					
Figuur					
Lasten	**t/m 2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
Subsidies	€ 5.496.720	€ 8.247.326	€ 10.796.493	€ 13.426.921	-
Uitvoeringskosten provincie	€ 187.134	€ 669.000	€ 1.769.000	€ 2.269.000	-
Boscompensatie	€ 1.054.450	€ 1.200.000	€ 1.800.000	-	-
Lasten	**2029**	**2030**	**2031**	**2032**	**Totaal**
Subsidies	€ 16.013.701	€ 9.754.455	€ 5.109.774	€ 1.796.377	€ 70.641.767
Uitvoeringskosten provincie	€ 2.569.000	€ 2.269.000	€ 2.259.000	€ 269.000	€ 12.260.134
Boscompensatie	-	€ 3.674.966	-	-	€ 7.729.416
Totaalbudget					**€ 90.631.317**

Figuur 14: Programma Natuur fase 2 (SPUK L33).

5 BERICHTGEVING DOOR PARTNERS EN MEDIA

Onderstaand een overzicht van externe berichtgeving over de onderwerpen uit deze rapportage, waaronder publicaties van samenwerkingspartners en artikelen in de media.

Duinen

1. Natuurherstelmaatregelen Eierlandse duinen Texel
2. Duinherstel in Nationaal Park Zuid-Kennemerland | Natuurmonumenten
3. Herstel open duinlandschap Middenduin
4. Schoorlse Duinen open duinen open houden
5. Versterken en ontwikkelen natuur achter eerste duinrij Schoorlse Duinen
6. Uniek project op Texel: herstel van natuur gekoppeld aan nieuw fietspad
7. Dynamisering van de zeereep in Castricum | PWN
8. Vijf gaten gegraven in Castricumse duinen, dit is waarom
9. Bosbeheer voor een gevarieerder bos | Amsterdamse Waterleidingduinen - Waternet
10. Natuurherstelmaatregelen Westerduinen Texel
11. Invasieve exoten opruimen in de Noordduinen | Landschap Noord-Holland
12. Positieve effecten zichtbaar in de Noordduinen na herstelmaatregelen | Landschap Noord-Holland
13. Werkzaamheden Nollenvallei in Egmond afgerond | PWN
14. Extra ruimte voor water en natuur in Egmond | PWN
15. Werken aan gezonde duinen in Bergen | PWN
16. Bosdelen op Leyduin krijgen opknapbeurt | Landschap Noord-Holland
17. Begrazingsplan voor herstel biodiversiteit | Amsterdamse Waterleidingduinen - Waternet
18. Poelenbeheer op het Zeeveld | Amsterdamse Waterleidingduinen - Waternet

Veengebieden Laag Holland

19. Herstel van veenmosrietlanden bij 't Meertje in Noordeinde | Landschap Noord-Holland
20. Aantrekkelijker leefgebied bij polder Menningweer | Landschap Noord-Holland
21. Natuurherstel Polder Westzaan en Oostzanerveld
22. Hydrologisch herstel Westzaan, Kalverpolder en Oostzaan
23. 2024 09 | Wormer en Jisperveld | Natuurmonumenten | van Aalsburg BV | wiepen beschoeiing

Vechtplassen & Naardermeer

24. Natuurbeheer rond Loenderveense Plas | Waternet
25. Terra Nova | Waterschap AGV
26. Drie nieuwe defosfateringsinstallaties | Waterschap AGV
27. Verbeteren waterkwaliteit Loosdrechtse Plassen | Waterschap AGV
28. Maatregelen voor moerasvogels - Aanpak Oostelijke Vechtplassen

Stikstofgevoelige natuur buiten N2000

29. Goois Natuurreservaat start met strooien van steenmeel en kalk voor herstel heide en bos - Goois Natuurreservaat
30. NH Gooi Zaterdag - Goois Natuurreservaat strooit steenmeel en kalk om verzuring tegen te gaan en biodiversiteit te herstellen | NH Gooi
31. Revitalisering bos en herplant essentaksterfte Robbenoordbos
32. Natuurherstel Programma Natuur (eerste fase) - Goois Natuurreservaat
33. Pilot Nat klimaatbos Diemerscheg
34. Nieuw bos en revitalisering bos in de Weelen
35. Natuurproject De Vlotter | PWN
36. De Zanderij: nieuwe natuur voor de toekomst | PWN

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Fotografie
Provincie Noord Holland
Puur Water & Natuur
Staatsbosbeheer
Natuurmonumenten
Landschap Noord Holland
Goois Natuurreservaat

Grafische verzorging
The Creative Hub

Copyright
© Gehele of gedeeltelijke overneming, reproductie of openbaarmaking van de Aanbestedingstukken, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande Schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen bij de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

KvK nr.: 34362354 BTW nr.: NL.0010.03.124.B.08

Haarlem, juli 2026

Natuur in Nederland

STAND VAN ZAKEN EIND 2024

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

BIJ12

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

VOORWOORD

Een rijke natuur zorgt voor schone lucht, schoon water, een vitale bodem, rust en ruimte om te wandelen, fietsen en beleven. Landbouw en natuur versterken elkaar, en hebben elkaar nodig.

Deze elfde *Voortgangsrapportage Natuur* laat zien dat er in heel Nederland hard wordt gewerkt aan deze basis, Nederland krijgt steeds meer natuur. Rijk, provincies en vele partners zetten zich in om de natuur te versterken, te herstellen en te verbinden met onze leefomgeving. In 2024 werd 2.537 hectare nieuwe natuur ingericht – meer dan het jaar ervoor. Ook nam het agrarisch natuurbeheer toe met ruim 5.000 hectare waarmee de totale teller nu op 122.238 hectare staat. Steeds meer boeren, terreinbeheerders en burgers leveren zo een bijdrage aan een groener Nederland. Dat is iets om trots op te zijn.

Tegelijkertijd weten we ook dat de doelen nog niet bereikt zijn. Hoewel het areaal natuur groeit, staat een deel van onze natuur nog steeds onder druk. Verdroging, stikstof, waterkwaliteit en versnippering blijven grote uitdagingen. De conditie van sommige soorten en ecosystemen verdient verdere verbetering. Dat vraagt om volharding, realisme en samenwerking. Want we hebben laten zien dat in samenwerking – tussen Rijk, provincies, natuurbeheerders, waterschappen en agrariërs - natuurherstel echt van de grond komt.

De koers uit het Natuurpact is helder: we werken aan sterke, gezonde natuur en houden tegelijkertijd rekening met sociale, economische en andere maatschappelijke belangen. Dat doen we met herstelmaatregelen in natuurgebieden, door ruimte te geven aan water en door slimme ruimtelijke keuzes te maken. Maar ook door landbouw en natuur beter in balans te brengen. Het agrarisch natuurbeheer laat zien dat natuurwinst en voedselproductie hand in hand kunnen gaan. Het kabinet investeert daarom fors in ANLB-subsidie en vrijwillige, gebiedsgerichte maatregelen waarmee boeren een volwaardige rol krijgen in natuurbeheer.

We bouwen voort op wat goed gaat en we leren van wat beter kan. Het percentage afgeronde hectares natuurherstel uit *Programma Natuur* is met 39% flink gestegen ten opzichte van vorig jaar. De tweede fase van het programma is dit jaar van start gegaan. Met *Agenda Natuurinclusief 2.0* geven we richting aan een samenleving waarin natuur vanzelfsprekend onderdeel is van wonen, werken en recreëren.

Overal in Nederland ontstaan initiatieven die laten zien dat een gezonde natuur en een vitaal platteland elkaar versterken. Dat is de weg vooruit: met gezond verstand, met vertrouwen in de regio's, en met oog voor onze economie en de mens in het landschap. De mogelijkheid om fors te kunnen blijven investeren in natuurherstel en natuurbeheer hangt natuurlijk ook samen met het verdienvermogen van de Nederlandse economie.

Samen blijven we zorgen voor een sterke, veerkrachtige natuur.

Jelle Beemsterboer
Gedeputeerde Noord-Holland
Interprovinciaal Overleg (IPO)
Voorzitter Bestuurlijke Adviescommissie Landelijk Gebied

Jean Rummenie
Staatssecretaris van Natuur

INHOUD

Voorwoord 2

Managementsamenvatting 4

1 Context, actualiteit en leeswijzer 7

2 Voortgang Natuurpact 9
2.1 Ontwikkeling Natuurnetwerk Nederland (NNN) 10
2.2 Soortenbescherming 17
2.3 Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer 18
2.4 Natuur en water 21
2.5 Agenda Natuurinclusief 22

3 Natuurkwaliteit 24

4 Rijksonderdelen natuurbeleid 34
4.1 Rijkswateren 35
4.2 Caribisch Nederland 40
4.3 Ontsnippering Rijksinfrastructuur 40

5 Samenwerking Rijk en provincies 41
5.1 Regeling Versneld Natuurherstel 42
5.2 Programma Natuur 42
5.3 Landelijke Bossenstrategie 44
5.4 Nationale Parken 46

Bijlagen 47

Bijlage 1 **Voortgang en inrichtingsambitie NNN per provincie** 47
Bijlage 2 **Landelijke Bossenstrategie** 52

Lijst van afkortingen 54

Colofon 55

MANAGEMENTSAMENVATTING

Provincies, Rijk en vele partners werkten in 2024 ook weer samen aan het versterken van onze natuur. In 2013 maakten Rijk en provincies in het Natuurpact afspraken over het ontwikkelen en beheren van de natuur op het land. Vanuit hier werken de provincies aan drie hoofdambities:

- Vergroten van de biodiversiteit.
- Versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.
- Versterken van de verbinding tussen natuur en economie.

In deze elfde Voortgangsrapportage Natuur (VRN) rapporteren we aan de hand van de omvang en kwaliteit hoe het gaat met de natuur in Nederland. In deze managementsamenvatting zetten we de belangrijkste resultaten van 2024 op een rij.

Dit doen we, mede op verzoek van de Tweede Kamer, aan de hand van de volgende indicatoren:

- De ontwikkeling van het Natuurnetwerk Nederland: het aantal verworven en ingerichte hectares voor nieuwe natuur.
- De ontwikkeling van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.
- De ontwikkeling van natuurkwaliteit: met indicatoren die iets vertellen over de conditie (toestand en trend) van soorten (planten en dieren) en van ecosystemen.

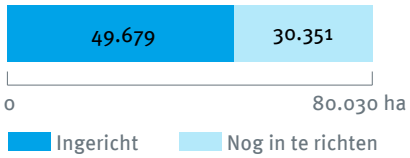
Andere resultaten in deze managementsamenvatting gaan over het Programma Natuur en de Landelijke Bossenstrategie.

Natuurnetwerk Nederland

De inrichting van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is en blijft een belangrijke opgave voor versterking en behoud van de (kwetsbare) natuur en biodiversiteit. Rijk en provincies werken hieraan door leefgebieden van flora en fauna robuust te maken en te vergroten. De provincies hebben in het Natuurpact afgesproken om vóór het einde van 2027 minimaal 80.000 hectare nieuwe natuur in te richten. Dit gebeurt door (landbouw)grond te verwerven en in te richten als natuur, of door gronden als natuur in te richten die in eigendom blijven van particulieren (zelfrealisatie).

Voortgang in inrichting

In 2024 hebben de provincies binnen het NNN 2.537 hectare nieuwe natuur ingericht. Daarmee staat de teller op 53.017 hectare nieuwe natuur die sinds 1 januari 2011 is ingericht (49.679 hectare vanuit de Natuurpactambitie en 3.338 ha vanuit de aanvullende eigen ambitie van de provincies Noord-Brabant en Noord-Holland). Vanaf 1 januari 2025 moet nog 30.351 hectare van de Natuurpactambitie (80.030 hectare) ingericht worden (zie figuur 1). Met de realisatie van de resterende oppervlakte natuur binnen het NNN de komende jaren bedraagt de verwachte omvang van de ingerichte natuur binnen het NNN 748.195 hectare.

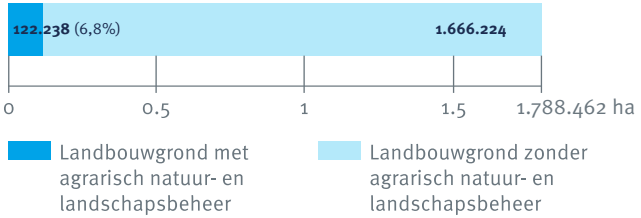
Figuur 1: *Voortgang inrichting vanuit Natuurpactambitie*

Concluderend

In 2024 is circa 600 hectare meer ingericht dan in 2023, maar circa 500 hectare minder dan jaarlijks in de periode 2018-2020 en in het jaar 2022. Een restopgave na de overeengekomen deadline van 2027 wordt dan ook verwacht. Op dit moment is de inschatting van deze restopgave van de natuurpactambitie ruim 17.000 hectare. Deze hectares zullen dus na 2027 worden gerealiseerd. Ondanks deze vertraging werken provincies onverkort door aan de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland.

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is een subsidie voor agrarische collectieven vanuit provincies en waterschappen, gekoppeld aan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Het is een belangrijk instrument voor de realisatie van de (internationale) natuur- en landschapsdoelen buiten het NNN. Het ANLb ondersteunt het natuurbeheer op agrarische grond. Het doel van het ANLb is de instandhouding van de 68 VHR-doelsoorten door het verbeteren van de leefgebieden voor deze soorten. Veel van deze soorten hebben hun leefgebied namelijk in het agrarisch gebied. Daarnaast wordt het ANLb ingezet voor water- en klimaatopgaven op agrarische grond.

Figuur 2: *Aandeel agrarisch natuur- en landschapsbeheer in totaal landbouwgebied (in hectare)*

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Toename areaal

In 2024 nam de oppervlakte agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Nederland toe met ruim 5.000 hectare ten opzichte van 2023. In totaal is nu 122.238 hectare onder beheer (zie figuur 2).

Natuurkwaliteit: conditie van soorten en ecosystemen

De natuurkwaliteit is beschreven aan de hand van acht indicatoren die gezamenlijk een beeld geven van de conditie (toestand en trend) van soorten en van ecosystemen. Op basis van nieuwe data voor alle acht indicatoren zijn de veranderingen ten opzichte van de vorige VRN in beeld gebracht.

Stand van zaken Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten (toestand en trend)

De updates van de indicatoren over de toestand laten zien dat de staat van instandhouding (SvI) van de Nederlandse habitatrichtlijnsoorten en habitattypen de afgelopen periode (2019-2024) over het algemeen ontoereikend blijft (indicator 1 en 5). De update van de indicator over de trend toont dat in de periode 1990-2023 167 van de 352 Nederlandse habitat- en vogelrichtlijnsoorten in aantallen vooruit en 83 soorten in aantallen achteruitgaan (indicator 3). Uit de update van indicator 7 blijkt dat bij 3 van de 46 habitattypen met een ongunstige SvI in de periode 2019-2024 een verbetering optreedt en bij 28 een verslechtering. Bij 13 van de 46 habitattypen is de ontwikkeling stabiel en bij 2 onbekend. Alle 6 habitattypen met een gunstige SvI zijn stabiel.

Stand van zaken Alle soorten (toestand en trend)

In de categorie ‘bedreigd’ op de Rode Lijst is het aantal soorten van de 7 beschouwde soortgroepen gelijk gebleven, namelijk bij 691 van de 1771 soorten (indicator 2). De update van de trend van de 376 soorten toont dat in de periode 1993-2023 meer soorten een vooruitgang (175) dan een achteruitgang (161) laten zien.

In de periode 2018-2023 is de natuurkwaliteit van ecosystemen op het land voor 74% van het totale areaal laag tot vrij laag. Dit is berekend op basis van de aanwezigheid van broedvogels en dagvlinders (indicator 6). In die periode is de verandering in de ecosysteemkwaliteit in het totale areaal gering ten opzichte van de periode daarvoor (2012-2017). In 79% van het totale areaal is de ecosysteemkwaliteit (of deze nu hoog of laag is) namelijk stabiel (indicator 8).

Programma Natuur

Het Programma Natuur is een programma van het ministerie van LVVN, de provincies en samenwerkingspartners, gericht op de realisatie van condities voor een landelijk gunstige staat van instandhouding van VHR-soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden en in leefgebieden met een te hoge stikstofdepositie. In het Uitvoeringsprogramma Natuur hebben Rijk en provincies afgesproken dat de middelen hiervoor aanvullend op het Natuurpact worden ingezet.

Voortgang Programma Natuur in 2024
Voor de eerste fase van het Programma Natuur (2021 – 2026) heeft het Rijk circa € 600 miljoen beschikbaar gesteld en verdeeld over de individuele provincies. Eind 2024 hebben de provincies circa 39% van de afgesproken maatregelen (weergegeven in hectares) afgerond. Daarmee is het percentage afgeronde hectares flink gestegen ten opzichte van eind 2023. Van de afgesproken maatregelen is 38% van de areaalopgave in uitvoering. Van de opgave voor boscompensatie (1.213 hectare) is 297 hectare gerealiseerd. Van deze areaalopgave is 48% in uitvoering.

Voor de tweede fase van het Programma Natuur (2024-2032) heeft het Rijk € 1,35 miljard beschikbaar gesteld en verdeeld over de provincies. De provincies zijn in het najaar van 2024 gestart met de uitvoering van de maatregelen, zodoende is er over 2024 nog geen voortgang te melden.

Landelijke Bossenstrategie

Met het opstellen van de Landelijke Bossenstrategie in 2020 geven Rijk en provincies invulling aan de klimaatdoelstellingen en verbetering van de biodiversiteit. In 2021 is gestart met de uitvoering ervan. In totaal is er tot en met 2024 binnen en buiten het NNN samen met de bovenwettelijke boscompensatie 3.010 hectare bos gerealiseerd. Dit is 8% van de totale bosuitbreidingsopgave. Hoewel er in 2024 een versnelling heeft plaatsgevonden in de realisatie van nieuw bos, ligt het tempo nog steeds ver achter op de gestelde doelen. Belangrijke reden hiervoor is de aanhoudende onzekerheid over de financiering, beschikbaarheid van grond en vergunningen. Nieuwe financieringsmiddelen voor bosaanleg zijn (vooralsnog) niet voorzien. Daarmee staat het behalen van de doelen uit de Bossenstrategie, ook als onderdeel van de uitvoering van het Klimaatakkoord, steeds verder onder druk.

1

Context, actualiteit en leeswijzer

In 2024 hebben Rijk, provincies, natuurbeheerders en tal van andere betrokkenen weer hard gewerkt om de natuur en Nederland te versterken. Dit deden zij onder meer ter uitvoering van de afspraken uit het Natuurpact (2013), waaronder het realiseren van het **Natuurnetwerk Nederland (NNN)**. In hoofdstuk 2 van deze rapportage geven we de voortgang weer die de provincies bij de uitvoering van deze afspraken hebben gemaakt.

In juli 2024 trad het kabinet-Schoof aan, dat nieuwe accenten legde in het natuurbeleid. Uit het hoofdlijnenakkoord en het regeerprogramma bleek onder meer dat het kabinet structureel € 500 miljoen extra heeft gereserveerd voor **agrarisch natuurbeheer (ANB)**. Hiermee wil het kabinet agrarische ondernemers stimuleren om op vrijwillige basis een bijdrage te leveren aan de Europese wettelijke doelstellingen voor natuur, water en klimaat. Onder het ANB vallen ook de regelingen zoals het bestaande instrument Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), waarvan de resultaten vermeld staan in paragraaf 2.3 van deze Voortgangsrapportage Natuur. De minister heeft de Tweede Kamer over deze ambities in november 2024 geïnformeerd, in de contourenbrief over het agrarisch natuurbeheer.

Hoofdstuk 2 bevat ook, in paragraaf 2.5, de stand van zaken met betrekking tot de **Agenda Natuurinclusief**, een van de onderwerpen waarover de minister de kamer in november 2024 heeft geïnformeerd in de brief over de aanpak Ruimte voor Landbouw en Natuur.

De **Kamerbrief Beleidsagenda Natuur**, van de staatssecretaris van LVVN, van november 2024 bevatte de brede uitwerking van de ambities van het kabinet op het gebied van natuur en biodiversiteit.

In augustus 2024 trad de **EU-Natuurherstelverordening** (NHV) in werking. Deze verordening bevat verplichtingen tot het beschermen en herstellen van ecosystemen, aanvullend op de bestaande wetgeving (zoals de Vogel- en de Habitatrichtlijn). De NHV schrijft onder meer voor dat lidstaten uiterlijk op 1 september 2026 een **concept-Natuurplan** indienen bij de Europese Commissie. Het definitieve Natuurplan volgt uiterlijk 1 september 2027. In dit Natuurplan staat op welke wijze Nederland invulling geeft aan de verplichtingen uit de NHV.

De implementatie van de NHV moet onder meer bijdragen aan het versterken van de **natuurkwaliteit** in Nederland. De stand van zaken met betrekking tot kwaliteit van de natuur staat in hoofdstuk 3 van deze rapportage. Hierbij is onder meer gebruik gemaakt van de recente zesjaarlijkse VHR-rapportage aan de Europese Commissie.

In hoofdstuk 4 van deze Voortgangsrapportage Natuur komen de onderdelen van het natuurbeleid aan de orde waarin de rijksoverheid het voortouw heeft: **rijkswateren, natuur in Caribisch Nederland en ontsnippering rijksinfrastructuur.**

Diverse onderdelen van het natuurbeleid worden door Rijk en provincies gezamenlijk uitgevoerd. Deze onderdelen staan centraal in hoofdstuk 5 van deze rapportage: de **Regeling versneld natuurherstel, Programma Natuur, de Landelijke Bossenstrategie en de Nationale Parken**.

Voor Programma Natuur is in november 2024 fase 2 van start gegaan, die loopt van 2024 tot en met 2032. Voor de uitvoering door provincies van fase 2 is ruim € 1,35 miljard beschikbaar gesteld. In paragraaf 5.2 vindt u de stand van zaken bij de voortgang van programma natuur, ook per provincie.

Nog niet apart genoemd in hoofdstuk 5, maar wel een voorbeeld van vruchtbare samenwerking tussen Rijk en provincies (en veel andere partijen) betreft de uitwerking van het concept **basiskwaliteit natuur**. De uitwerking van basiskwaliteit vormt, net als de Agenda Natuurinclusief, het zogeheten tweede spoor van Programma Natuur. Een goede basiskwaliteit natuur gaat ervan uit dat als de condities voor algemene (nog niet bedreigde) soorten verbeteren, er daarmee ook positief resultaat behaald wordt voor bedreigde soorten. Het werken aan basiskwaliteit natuur is noodzakelijk voor het behalen van de natuurdoelen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. In februari 2024 verscheen onder meer het kennisdocument Basiskwaliteit Natuur. Hierin wordt een concreet **stappenplan** uitgewerkt voor het realiseren van basiskwaliteit in de praktijk.

2

Voortgang Natuurpact

In het Natuurpact (2013) hebben Rijk en provincies afgesproken hoe zij de natuur op het land ontwikkelen en beheren. De drie hoofdambities in het Natuurpact zijn: de biodiversiteit vergroten, de maatschappelijke betrokkenheid bij de natuur versterken en de verbinding tussen de natuur en economie versterken. Hiervoor werken Rijk en provincies, binnen de eigen rollen en verantwoordelijkheden, onder andere aan de inrichting van minimaal 80.000 hectare extra natuur in het Natuurnetwerk Nederland, goed (agrarisch) natuurbeheer en herstel van natuur, water- en milieucondities.

2.1 Ontwikkeling Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlandse ecologische netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden op het land. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar én met het omringende (agrarisch) gebied. In het Natuurpact is afgesproken dat de provincies tussen 2011 en 2027 minimaal 80.000 hectare extra nieuwe natuur inrichten in het Natuurnetwerk Nederland (ten opzichte van de uitgangssituatie op 1 januari 2011). Dit gebeurt door (landbouw-)grond te verwerven en in te richten als natuur en door gronden in te richten die in eigendom blijven van particuliere natuurbeheerders (zelfrealisatie).

Inrichting, verwerving en omvang

In 2024 hebben de provincies 2.537 hectare nieuwe natuur ingericht. In totaal is sinds 1 januari 2011 53.017 hectare nieuwe natuur ingericht (50.480 hectare tot en met 2023 en 2.537 hectare in 2024).

De provincies zijn voornemens voor het realiseren van de Natuurpactambitie 80.030 hectare nieuwe natuur in te richten. Aanvullend willen de provincies Noord-Brabant en Noord-Holland een eigen ambitie realiseren van gezamenlijk 6.125 hectare nieuw ingerichte natuur. Deze twee provincies stellen hiervoor op dit moment eigen middelen beschikbaar en kiezen een eigen tempo van inrichting. Het eindjaar 2027 geldt niet voor deze eigen ambitie.

Daarnaast heeft de provincie Noord-Holland geconstateerd dat vóór 2011 434 hectare van het NNN ten onrechte als gerealiseerd is geadministreerd. In 2024 heeft Noord-Holland de status van deze hectares teruggezet van 'gerealiseerd' naar 'nog te realiseren' ('terugzethectares'). Hierdoor heeft Noord-Holland* nog een extra opgave.

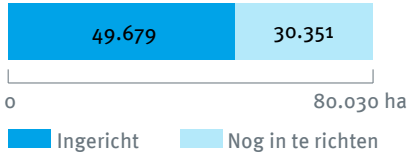
* De provincie Noord-Brabant doet na de zomer 2025 dezelfde constatering, namelijk dat vóór 2011 557 hectare meer te realiseren NNN op de kaart stond als in het Natuurpact is vermeld. Hierdoor heeft Noord-Brabant ook een extra opgave. Deze constatering kwam te laat om te verwerken in tabellen 1, 6 en 7.

Per 1 januari 2025 hebben de provincies 49.679 hectare van de Natuurpactambitie van 80.030 hectare gerealiseerd en de provincies Noord-Brabant en Noord-Holland 3.338 hectare vanuit de aanvullende eigen ambitie (zie tabel 1 rij D1 en D2). Dit betekent dat nog 30.351 hectare (ca. 38%) van de Natuurpactambitie (80.030 hectare) ingericht moet worden (zie figuur 3.1), 2.787 hectare (ca. 46%) vanuit de aanvullende eigen ambitie (6.125 hectare, zie figuur 3.2) en 434 hectare vanuit de 'terugzethectares' van Noord-Holland (zie tabel 1 rij F1, F2 en F3).

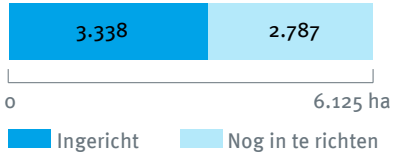
Totaalbeeld natuur in het Natuurnetwerk Nederland sinds 1-1-2011		
A	Natuur in het NNN tot 1-1-2011	588.000 ha
B	Actualisatie natuur in het NNN tot 1-1-2011	73.606 ha
C	Totale natuur in het NNN tot 1-1-2011	661.606 ha
D	Ingerichte natuur in het NNN tussen 1-1-2011 en 31-12-2024	53.017 ha
	D1 Vanuit Natuurpactambitie 80.030 ha	49.679 ha
	D2 Vanuit aanvullende eigen ambitie Noord-Brabant en Noord-Holland	3.338 ha
E	Natuur in het NNN per 31-12-2024	714.623 ha
F	Nog in te richten natuur	33.572 ha
	F1 Vanuit Natuurpactambitie 80.030 ha	30.351 ha
	F2 Vanuit aanvullende eigen ambitie Noord-Brabant en Noord-Holland	2.787 ha
	F3 Terugzethectares Noord-Holland	434 ha
G	Verwachte omvang van de natuur binnen het NNN per 31-12-2027	748.195 ha

Tabel 1: *Stand van zaken omvang Natuurnetwerk Nederland en natuur in het Natuurnetwerk Nederland per 31-12-2024 conform het Natuurpact.*

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN

Figuur 3.1: *Voortgang inrichting vanuit Natuurpactambitie*

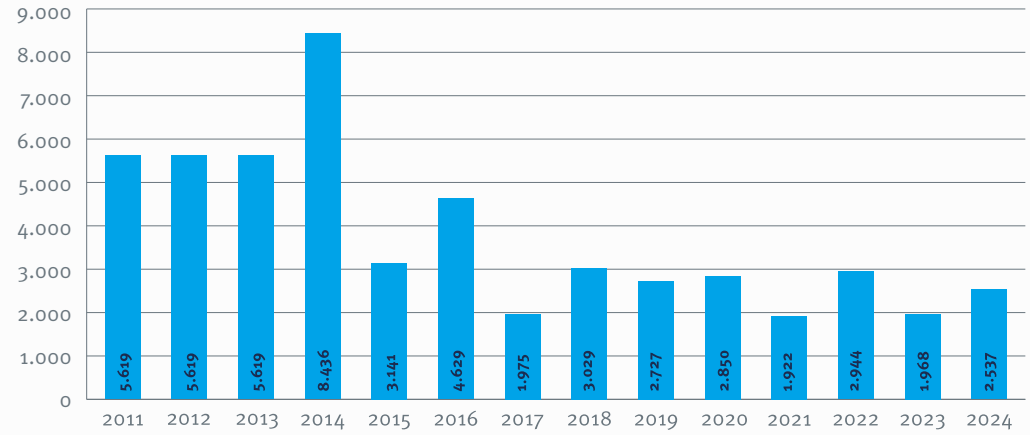
Figuur 3.2: *Voortgang inrichting vanuit Eigen ambitie provincies Noord-Brabant en Noord-Holland*

De provincies hebben de oppervlakte totale natuur in het NNN per 1 januari 2011 herberekend. Dit heeft geleid tot een toename van de bestaande natuur in het NNN van 654.331 naar 661.606 hectare (zie tabel 1 rij C). Hierdoor bedraagt de oppervlakte natuur binnen het NNN op 31 december 2024 714.623 hectare (zie tabel 1 rij E).

Met de realisatie van de resterende oppervlakte natuur binnen het NNN de komende jaren, bedraagt de verwachte omvang van de ingerichte natuur binnen het NNN 748.195 hectare (zie tabel 1 rij G).

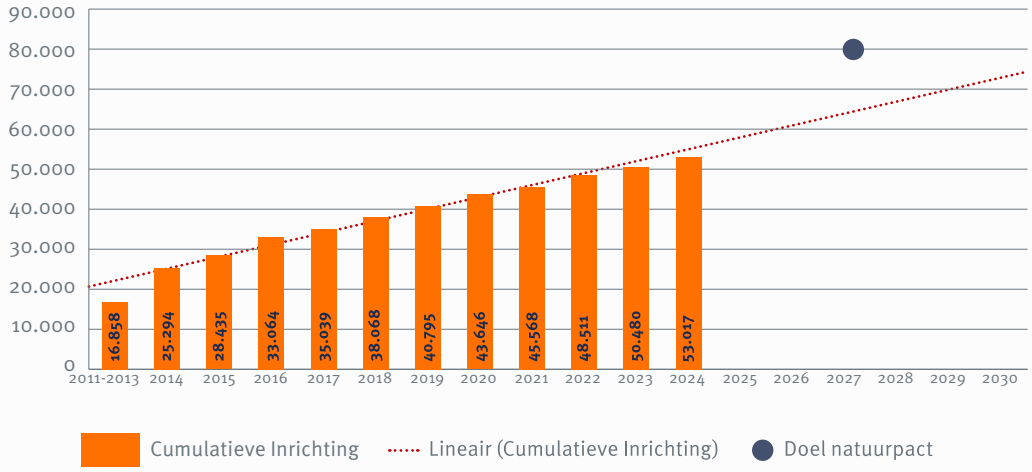
De oppervlakte van de in 2024 ingerichte natuur binnen het NNN (2.537 hectare) is circa 600 hectare meer dan in 2023, maar 500 hectare minder dan jaarlijks in de periode 2018-2020 en in het jaar 2022 (figuur 4). Een restopgave na 2027 wordt dan ook verwacht (figuur 5). Dat betekent dat een deel van de hectares na 2027 zal worden gerealiseerd. Ondanks deze vertraging werken provincies onverkort door aan de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. Op dit moment schatten de provincies de restopgave van de natuurpactambitie na 2027 op ruim 17.000 hectare (zie tabel 8, kolom E in bijlage 1), circa 7.000 hectare meer dan de inschatting in de vorige VRN. Eerdere inschattingen over de omvang van deze restopgave blijken te optimistisch te zijn geweest.

De toename van deze restopgave is voor een deel ook te verklaren omdat dit jaar voor het eerst de gerealiseerde inrichting vanuit de aanvullende eigen ambitie kon worden berekend. Van de restopgave na 2027 is nu niet de gehele eigen ambitie van ruim 6.000 hectare afgetrokken, maar alleen de niet-gerealiseerde hectares (2.787 ha) uit de eigen ambitie. De extra vertraging (ca. 4.000 hectare) is deels veroorzaakt door blijvende onzekerheid in de ontwikkeling van het landelijke gebied. Die zorgde voor stijgende agrarische grondprijzen en een hoge gronddruk.

Figuur 4: *Inrichting van gronden in hectare, per jaar. Een deel van deze inrichting is op gronden die al vóór 2011 verworven zijn.*

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN
Voor de jaren 2011-2013 is het jaarlijkse gemiddelde over deze drie jaar opgenomen.

Figuur 5: *Trend inrichting van gronden in hectare, cumulatief*

De inrichtingscijfers zijn inclusief de ingerichte oppervlakte van de eigen ambitie van Noord-Brabant en Noord-Holland.

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN

Onderhanden hectares

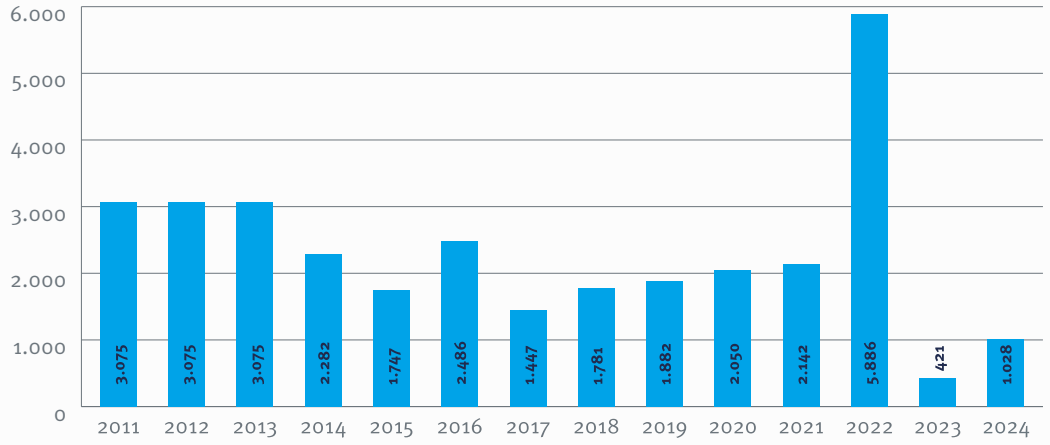
Tabel 8 in bijlage 1 geeft een grove schatting van het aantal hectares dat elke provincie op korte termijn (uiterlijk 2026) verwacht in te richten, de zogenaamde onderhanden hectares. In totaal is dat vanuit de natuurpactambitie 3.727 hectare (zie kolom C). Daarnaast geven de provincies aan hoeveel hectares van de natuurpactambitie zij kansrijk achten om vóór eind 2027 in te richten (9.318 hectare, zie kolom D) en van hoeveel hectares zij de inrichting vóór eind 2027 nog onzeker achten (17.306 hectare, zie kolom E). Deze inschatting is in deze tabel ook gemaakt voor de restopgave van de aanvullende eigen ambitie van de provincies Noord-Brabant en Noord-Holland en van de terugzethectares van de provincie Noord-Holland.

Typering nieuwe natuur

In deze VRN is ook een indeling opgenomen met een typering van de nieuw ingerichte natuur vanaf 2011 t/m 2024. De nieuwe inrichting is onderverdeeld in ecosysteemtypen op basis van de SVNL-beheertypen (zie tabel 10 in bijlage 1).

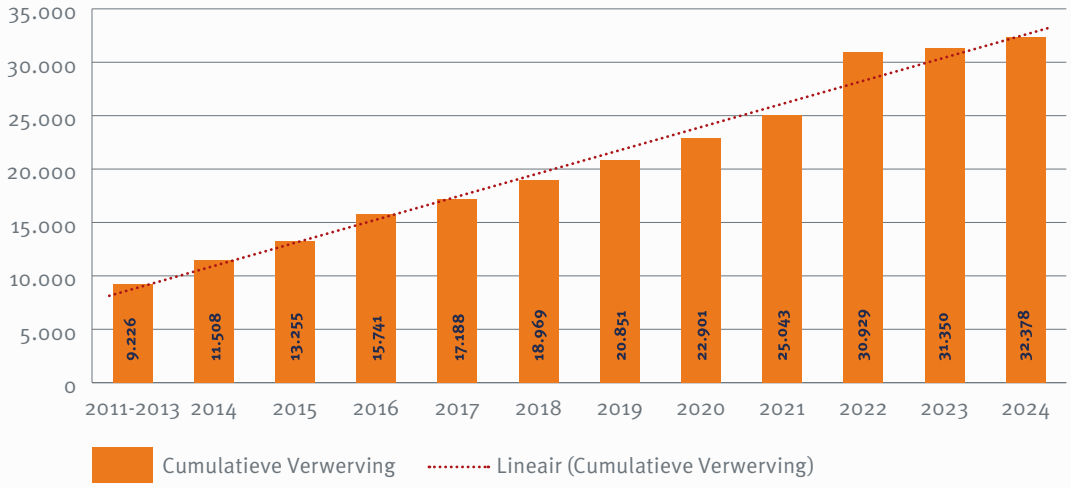
Voortgang verwerving van gronden (inclusief functieverandering)

In de periode 2011 tot en met 2023 is 32.378 hectare grond voor nieuwe natuur verworven (zie figuur 7). In 2024 is 1.028 hectare verworven (zie figuur 6). Een groot deel van deze hectares is door de provincies verworven. Onder de verwerving vallen niet alleen de door de provincies verworven hectares, maar ook de hectares van particulieren met functieverandering (zelfrealisatie). Bij deze functieverandering gaat het om gronden (vaak landbouwgrond) die in particulier eigendom blijven, maar de bestemming natuurgrond krijgen. Deze functieverandering wordt vastgelegd met een wijziging in het omgevingsplan en in een notarieel vastgelegde kwalitatieve verplichting. De afwaardering naar natuurgrond wordt financieel gecompenseerd.

Figuur 6: *Verwerving van gronden in hectare per jaar.*

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN.
De provincie Zuid-Holland heeft in 2022 een toename van ca. 4.000 hectare verwerving gerapporteerd in 2022 (zie 9e VRN).
Hiervan bleek later dat 1.062 hectare al voor 2011 verworven was. Deze oppervlakte is op de verwerving in 2023 gecorrigeerd (zie 10e VRN).

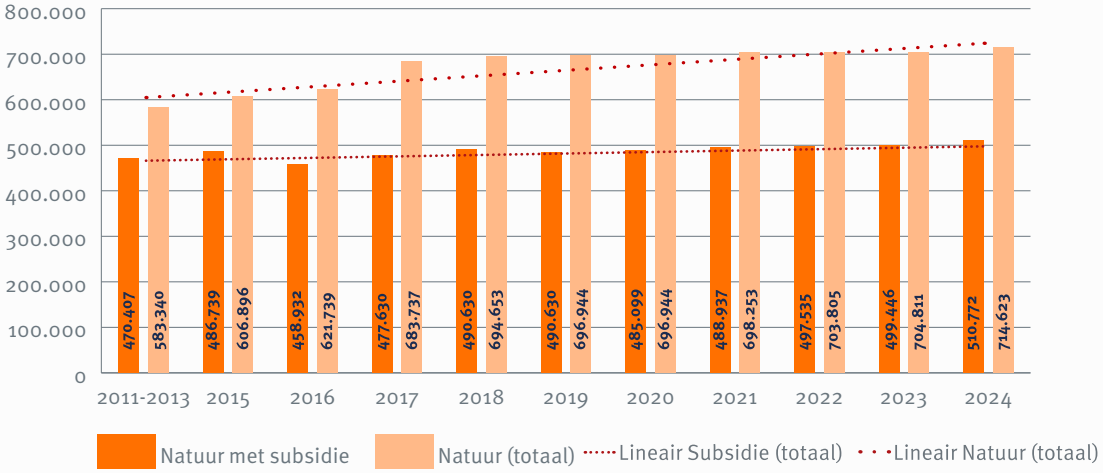

Figuur 7: *Trend verwerving van gronden in hectare, cumulatief.*

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN

Natuur in beheer binnen het NNN

In 2024 verstrekten de provincies op 510.772 hectare natuurbeheersubsidie (Subsidieverordening Natuur en Landschap, zie figuur 8). De totale natuur binnen de NNN-begrenzing bedroeg op 1 januari 2025 714.623 hectare. Een overzicht met de hectares verwerving, inrichting en het beheer per provincie staat in tabel 7 in bijlage 1.

Figuur 8: *De ontwikkeling van de oppervlakte natuur in het NNN sinds 2011 in hectare.*

Bron: VRN rapportages 1 t/m 10 & GIS-data 11e VRN

Figuur 9: *Voortgang van verwerving, inrichting en beheer van natuur in het Natuurnetwerk Nederland (NNN) zoals aangeleverd door de provincies inclusief overlap NNN met de rijkswateren.*

Bron: GIS-data 11e VRN

Natuur in beheer buiten NNN en buiten Natura 2000-gebieden
De oppervlakte beheerde natuur op het land buiten het NNN en de Natura 2000-gebieden bedraagt op 1 januari 2025 40.311 hectare. De verdeling per provincie staat in tabel 2. De ligging ervan is opgenomen in figuur 11. Op deze kaart zijn alle natuurgebieden op het land opgenomen.

Provincie	Oppervlak (ha)
Drenthe	8.334
Flevoland	3.017
Fryslân	4.858
Gelderland	8.218
Groningen	3.867
Limburg	116
Noord-Brabant	13
Noord-Holland	185
Overijssel	9.112
Utrecht	2.256
Zeeland	0
Zuid-Holland	335
Totaal	**40.311**

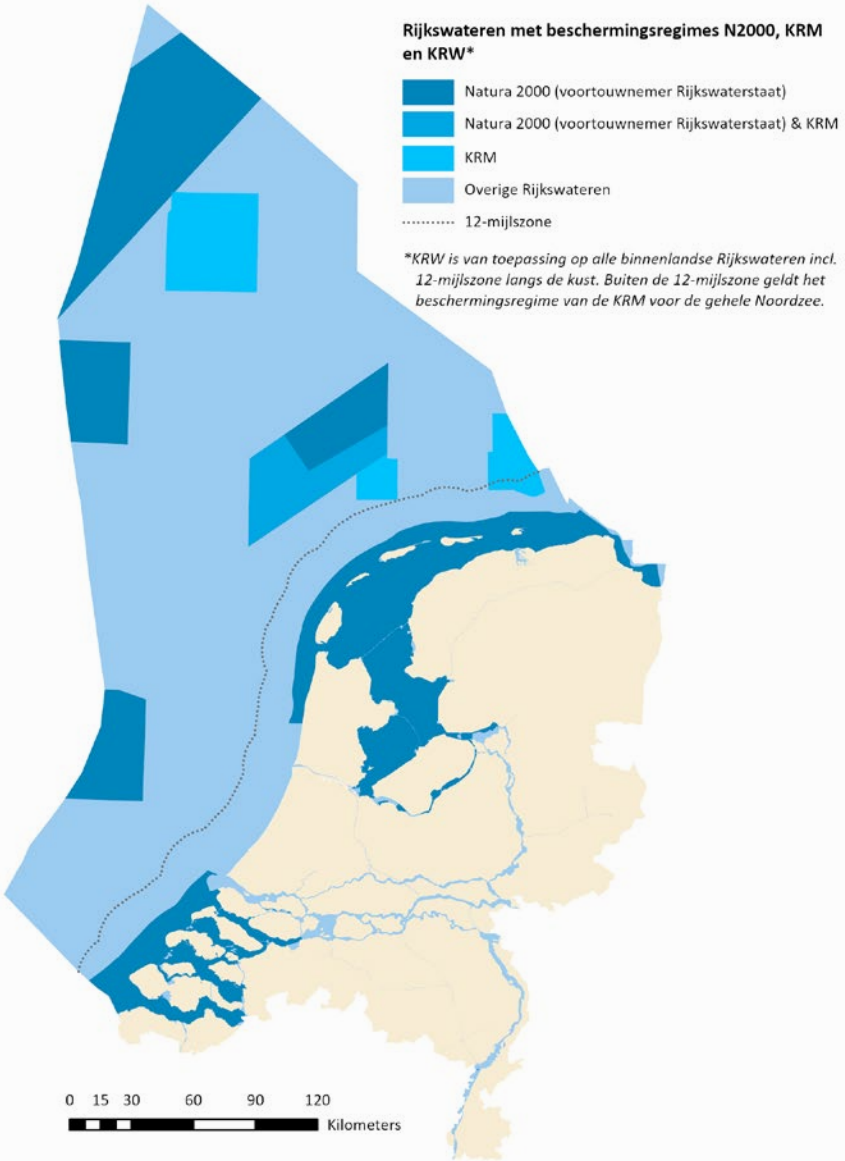
Tabel 2: *Beheerde natuur op het land buiten het NNN & buiten Natura 2000. Provincies hebben in het verleden mogelijk grotere arealen beheerde natuur op het land in beeld gebracht, op basis van een ruimere definitie dan in deze berekening is gehanteerd.*

Bron: Natuurbeheerplannen provincies

TOELICHTING BEREKENING NATUUR BUITEN HET NNN EN DE NATURA 2000-GEBIEDEN

De omvang beheerde natuur buiten het NNN en buiten de Natura 2000-gebieden (zie tabel 2 en met paars aangegeven in figuur 11) is berekend aan de hand van beheertypenkaarten uit de natuurbeheerplannen van de provincies. Het Natuurbeheerplan (NBP) is een beleidskader voor het provinciale natuurbeleid. In het NBP begrenzen en beschrijven de provincies de gebieden waarvoor beheerders subsidie kunnen aanvragen voor het beheer en de ontwikkeling van de natuur, agrarische natuur en landschapselementen. Deze natuur is onderverdeeld in beheertypen conform de Index Natuur en Landschap (Index NL). De provincies zijn bevoegd om eigen beleidskeuzes te maken en onderscheid te maken tussen het NNN en de natuur buiten het NNN (zie figuur 11). Voor de analyse zijn alle beheertypen meegenomen met een minimumoppervlakte van 100 m². Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gebruikt dezelfde beheertypenkaart ook als basis voor analyses over de natuur in Nederland.

Figuur 10: *Natuur in de rijkswateren*

Bron: Natura 2000: Ministerie LVVN
Bron: Beschermingsregimes Rijkswateren: Rijkswaterstaat

Figuur 11: *De ligging van het Natuurnetwerk Nederland, de Natura 2000-gebieden op het land met de voortouwnemers (provincies of Rijkswaterstaat) en de natuur buiten het NNN en de Natura 2000 op het land. Exclusief gebieden gelegen in de rijkswateren.*

Bronnen: Natuurnetwerk Nederland: GIS-data 11e VRN, Natura 2000: Ministerie LVVN, Natuur buiten Natura 2000 & Natuurnetwerk: Zie paragraaf 2.1, Rijkswateren: Dataregister Rijkswaterstaat

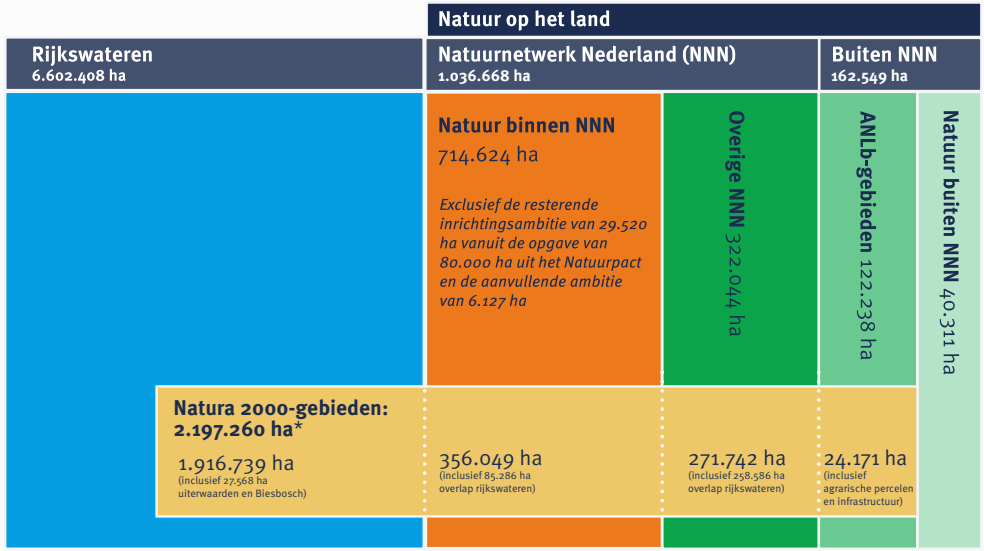
Verhoudingen tussen NNN, Natura 2000-gebieden en rijkswateren
Figuur 12 (niet op schaal) geeft schematisch weer hoe het NNN zich verhoudt tot de Natura 2000-gebieden en tot de rijkswateren (zie ook paragraaf 4.1). Dit NNN is of wordt opgenomen in de provinciale omgevingsverordeningen. Daarnaast zijn in deze figuur de natuur in beheer buiten het NNN en buiten Natura 2000-gebieden én de Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheergebieden (zie paragraaf 2.3) opgenomen. De onderbouwing van deze cijfers is terug te vinden in tabel 9 in bijlage 1.

De provincies zijn verantwoordelijk voor de planologische begrenzing van het NNN. Op dit moment is de planologische begrenzing van het NNN veel ruimer dan de beoogde 748.195 hectare natuur. Dit komt omdat de provincies in eerste instantie ruimer hebben begrensd om voldoende mogelijkheden te hebben voor verwerving vanwege inliggende functies (agrarische percelen en infrastructuur) en omdat sprake is van een grote overlap met de rijkswateren (onder andere in de Waddenzee in de provincies Fryslân en Groningen). Figuur 12 geeft daarom ook de 'Overige NNN' schematisch weer.

De binnen het NNN gelegen Natura 2000-gebieden op het land staan in figuur 11. Het Rijk is verantwoordelijk voor natuurbehoud en -ontwikkeling in de rijkswateren, inclusief de Natura 2000-gebieden waarvoor Rijkswaterstaat voortouwnemer is (zie figuur 10 en hoofdstuk 4).

De overlap tussen de rijkswateren en de NNN-begrenzing is nader onderzocht door Rijk en provincies (zie paragraaf 4.1). Figuur 10 betreft de kaart met de begrenzing van de rijkswateren en van de Natura 2000-gebieden, waarvan het Rijk voortouwnemer is, als ook de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM)-gebieden.

Gedeelten van een aantal Natura 2000-gebieden op het land zijn geen onderdeel van de natuur binnen het NNN (295.913 hectare).

Figuur 12: *Schematische weergave NNN, Natura 2000-gebieden en rijkswateren.*

* Het Besluit Kwaliteit Leefomgeving (BKL wetten.nl - Regeling - Besluit kwaliteit leefomgeving - BWBR0041313) heeft in artikel 7.5 een uitzondering opgenomen op het toepassingsbereik voor de Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de uiterwaarden en de Biesbosch. Dat betreft in totaal 27.568 hectare Natura 2000-gebied dat volgens de wet zowel tot de rijkswateren behoort als tot het NNN (zie kolom c in Tabel 8 in Bijlage 1). Vandaar dat de optelling van de Natura 2000-gebieden (1.916.739 + 356.049+ 271.742 + 24.171 = 2.224.829) met 27.568 hectare afwijkt van het genoemde totaal van 2.197.260 hectare Natura 2000-gebieden.

Hiervan bestaat 271.742 hectare uit rijkswateren (zie tweede alinea van deze paragraaf), agrarische percelen en infrastructuur, die wel begrensd zijn binnen het NNN, maar niet begrensd zijn als natuur binnen het NNN. De resterende 24.171 hectare ligt buiten het NNN en omvat voor een groot deel gronden met ANLb-subsidie (zie paragraaf 2.3) en daarnaast ook agrarische percelen en infrastructuur.

Verder valt op dat enkele defensieterreinen die niet zijn aangewezen als Natura 2000-gebied, bij wet zijn uitgesloten voor aanwijzing als NNN. Bijvoorbeeld in Utrecht de Leusderheide en in Drenthe militaire oefenterreinen Havelte en De Haar. Deze defensieterreinen hebben hoge natuurwaarden en zijn belangrijk voor de samenhang binnen het NNN, maar zijn dus geen onderdeel van het NNN.

2.2 Soortenbescherming

Naast gebiedenbeleid (zoals aanwijzing van Natura 2000-gebieden door het Rijk en de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland door provincies) vormt soortenbescherming een belangrijke pijler onder het natuurbeleid.

In de Omgevingswet staat een algemene zorgplicht ter bescherming en instandhouding van alle wilde flora en fauna. Daarnaast gelden er aanvullende regels voor beschermde soorten. Het doden, vangen of verstoren van beschermde dieren en het verwijderen van beschermde planten zijn in principe verboden. Deze bescherming is verankerd in Europese verplichtingen en afspraken waaraan Nederland zich in internationaal verband heeft gecommitteerd. Ook in het Natuurpact (2013) hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt over inspanningen op het gebied van soortenbescherming ten behoeve van specifieke soorten. Rondom soortenbescherming speelden in 2024 de volgende hoofdonderwerpen.

Wolven

Landelijk hebben provincies in 2024 de actualisering van het Interprovinciaal Wolvenplan opgepakt. Het Wolvenplan 2025 (vastgesteld in april 2025) biedt gezamenlijke uitgangspunten om het samenleven met wolven in Nederland in goede banen te leiden. Daarbij wordt ingezet op schadepreventie, richtlijnen voor ingrijpen, publiekscommunicatie en samenwerking tussen de provincies en het Rijk. Samen met provincies heeft LVVN gewerkt aan de Landelijke Aanpak Wolven.

De Landelijke Aanpak Wolven is ondersteunend en aanvullend op het provinciale beleid uit het Wolvenplan 2025 en betreft een gedeelde verantwoordelijkheid van Rijk en provincies. Met de Landelijke Aanpak wordt ingezet op het vergroten van de juridische mogelijkheden om op te treden bij incidenten met wolven, het stimuleren en faciliteren van preventieve maatregelen, het verstevigen van informatievoorziening, en het bevorderen van kennisontwikkeling en uitwisseling. De Europese Commissie (EC) heeft op 20 december 2023 een voorstel gedaan om de beschermde status van de wolf in het Verdrag van Bern te verlagen van ‘strikt beschermd’ naar ‘beschermd’.

In september 2024 hebben de EU-ministers ingestemd met dit voorstel. Het voorstel is vervolgens ingediend voor behandeling op de jaarlijkse vergadering van het Verdrag van Bern in december 2024. Tijdens deze vergadering is het voorstel aangenomen. De aangepaste status is in maart 2025 in werking getreden, waarna de EC een voorstel heeft gepubliceerd voor aanpassing van de beschermde status van de wolf onder de Habitatrichtlijn. LVVN heeft zich tijdens dit proces, samen met Europese collega’s, sterk gemaakt voor verlaging van de beschermde status. Nu de verlaging van de beschermstatus zo goed als rond is, dient de Nederlandse wetgeving hierop aangepast te worden. Dit is inmiddels in voorbereiding.

Fauna en Infrastructuur

Graverij door dassen en bevers kan voor onwenselijke situaties bij spoortaluds, wegbermen en dijken zorgen. In 2024 is de landelijke aanpak Bever vormgegeven. Het doel is te komen tot een handelingskader dat rekening houdt met de belangen van zowel biodiversiteit als van gebruikers en beheerders van infrastructuur. Rijkswaterstaat, ProRail, de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), de LVVN en de provincies werken bij deze aanpak nauw samen. Op onderdelen dient deze samenwerking ook als voorbeeld voor de verdere uitwerking van een aanpak voor andere gravende soorten in infrastructuur.

Particuliere na-isolatie huizen
De Raad van State heeft in een uitspraak van augustus 2023 bevestigd dat ook voor particuliere na-isolatie van huizen een zorgvuldige werkwijze noodzakelijk is om de natuur (onder meer vleermuizen) te beschermen. Deze uitspraak maakte de noodzaak duidelijk van een lange- én een kortetermijnoplossing voor particuliere na-isolatie. Daarop zijn het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO), het ministerie van LVVN, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en andere belanghebbenden, zoals soortenorganisaties op zoek gegaan naar oplossingen, via onder andere de Taskforce Natuurinclusief Isoleren. Het is de bedoeling dat particulieren hun huis kunnen laten na-isoleren op zo'n manier dat de belangen van zowel beschermde diersoorten als klimaat en duurzaamheid met elkaar in balans zijn.

Invasieve exoten
Invasieve exoten zetten de biodiversiteit onder druk en zorgen voor schade aan onder meer inheemse flora en fauna. Naar aanleiding van twee moties is in 2024 gewerkt aan een landelijk aanvalsplan invasieve exoten met de focus op preventie en aandacht voor de bestrijding van invasieve exoten. De contouren van dit plan zijn in december 2024 naar de Kamer gestuurd.

Sinds 2021 werken LVVN, waterschappen, provincies, IenW en stakeholders samen in het kader van het Programma Ontwikkeling Beheersingsaanpak Uitheemse Rivierkreeft (OBUR). In 2024 is een studie uitgevoerd ten behoeve van deze aanpak.

Rode lijsten
In 2024 zijn er de Rode Lijsten voor Reptielen, Amfibieën en Zweefvliegen gepubliceerd in de Staatscourant. Rode Lijsten worden vastgesteld op grond van Verdrag van Bern en de Omgevingswet. Het ministerie van LVVN bekijkt na tien jaar of het nodig is een Rode Lijst te actualiseren. Rode Lijsten zijn een instrument om de ontwikkeling van een soortgroep in Nederland te volgen en zijn daardoor een belangrijk hulpmiddel bij natuurbescherming. Provincies hebben de verantwoordelijkheid om, volgens het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), gerichte beschermingsmaatregelen te treffen voor soorten die op de Rode Lijsten zijn opgenomen. In Nederland worden Rode Lijsten volgens door het ministerie van LVVN vastgestelde criteria gemaakt. Meer informatie over de rode lijsten is onder andere hier te vinden: Rode lijsten | Nederlands Soortenregister (nederlandsesoorten.nl)

2.3 Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Bijna de helft van het Nederlandse oppervlak is in gebruik als landbouwgrond. Een groot aantal soorten flora en fauna is deels afhankelijk van het agrarisch gebied voor hun voortbestaan. Een meer natuurinclusieve manier van agrarisch ondernemen levert een belangrijke bijdrage aan de instandhouding en versterking van de Nederlandse biodiversiteit.

Het subsidiestelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is een belangrijk onderdeel binnen de groenblauwe architectuur van het Nationaal Strategisch Plan, dat erop gericht is om via grondgebonden maatregelen de biodiversiteit en het landschap te versterken buiten het NNN. Daarnaast ondersteunt het ANLb ook de veranderende landbouw naar een meer natuurinclusieve en duurzame manier van agrarisch ondernemen. Het ANLb wordt mede gefinancierd door de EU via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

In 2023 is gestart met de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan GLB (GLB-NSP) voor de periode van 2023 t/m 2027 en zijn de eerste ANLb-gebiedsaanvragen van agrarische collectieven door de provincies beschikt. Er zijn daarbij landelijke afspraken gemaakt over de inhoudelijke en financiële kaders en randvoor-

waarden qua leefgebieden en de (deels) nieuwe categorieën ‘water’ en ‘klimaat’. In 2024 is het ANLb-beheer uitgebreid volgens de in 2023 ingediende en beschikte uitbreidingsaanvragen. In 2024 is wederom een aanvullende openstelling door een aantal provincies georganiseerd voor het beheerjaar 2025. Door de stapsgewijze inzet van het beschikbare budget hebben de collectieven de afgelopen twee jaar kunnen groeien in aantal deelnemers en in areaal.

Toename areaal ANLb

In 2024 nam de oppervlakte agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Nederland toe met ruim 5.000 hectare ten opzichte van 2023. In totaal is 122.238 hectare onder beheer. Dit is 6,8% van het totale areaal landbouwgrond. In 2024 is € 121,3 miljoen subsidie aan de agrarische collectieven verstrekt. Dit is ca. € 4,5 miljoen meer dan in 2023. Zie figuur 13.

Het ANLb is per 1 januari 2023 gewijzigd. De leefgebieden ‘droge dooradering’ en ‘natte dooradering’ zijn samengevoegd tot leefgebied ‘dooradering’. De categorie ‘klimaat’ is toegevoegd om sterker op klimaatbeheermaatregelen in te kunnen zetten die tot doel hebben om CO_2 beter vast te leggen, broeikasgassen te verminderen en water beter vast te houden of af te voeren. Deze doelstelling is opgesplitst in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie.

Uit de afgesloten contracten in 2023 en 2024 blijkt dat de maatregel ‘CO_2 vastleggen in de bodem’ door deelnemende boeren vooral wordt uitgevoerd binnen de categorie klimaat. Binnen de categorie water wordt voornamelijk ingezet op verbrede randen om de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren. Deze randen dragen ook bij aan biodiversiteitsherstel en het vergroten van de groenblauwe dooradering.

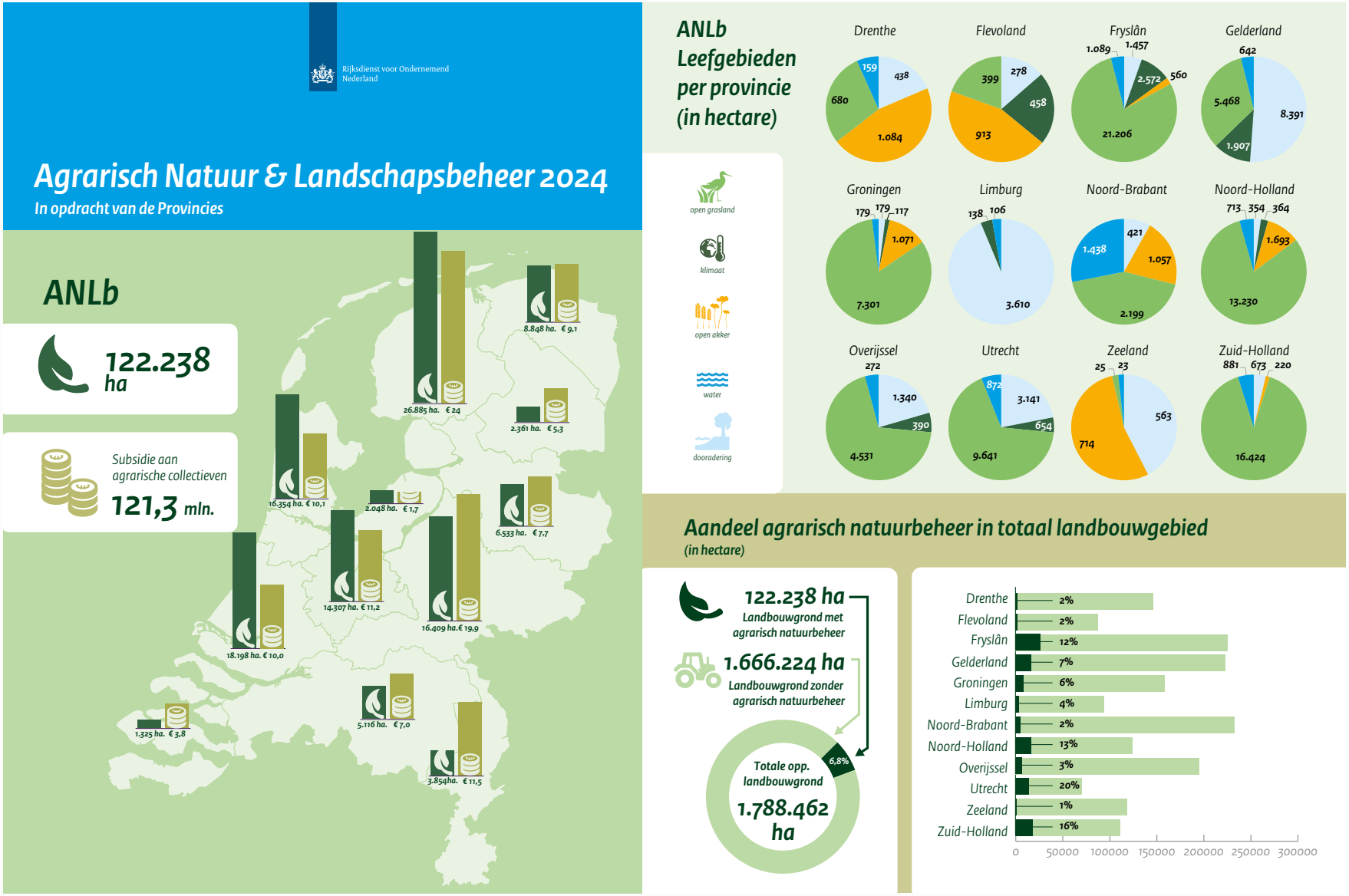
Ecologische evaluatie ANLb

Wageningen University & Research (WUR) heeft in 2024 onderzocht wat de ecologische effecten zijn van het ANLb stelsel in de periode 2016 tot en met 2022. Het rapport is begin 2025 gepubliceerd. De ecologische evaluatie is een vervolg op de in 2021 uitgevoerde tussenevaluatie van het nieuwe stelsel ANLb.

In de tussenevaluatie, die specifiek gericht was op de uitvoering door de verschillende partijen, werd geconcludeerd dat het stelsel goed functioneert, maar er konden nog geen conclusies worden getrokken over de ecologische effectiviteit. Daarvoor waren destijds nog te weinig monitoringgegevens beschikbaar. Op basis van de eerste zesjaarlijkse cyclus is het nu wel mogelijk.

De conclusies en aanbevelingen van deze ecologische evaluatie laten zien dat het ANLb kansen biedt om de dalende trend van weide- en akkervogels te keren. Stabiele tot positieve trends kunnen voor verschillende doelsoorten op gebiedsniveau worden bereikt onder voorwaarde dat er voldoende, geclusterd zwaar beheer* in een gebied wordt uitgevoerd. Toch zijn de landelijke trends sinds de invoering van het ANLb in 2016 niet significant verbeterd. Omdat er in de periode waar de evaluatie over ging maar op 2,5% van het totale landbouwareaal in Nederland zwaar ANLb-beheer lag, had het effect van het ANLb zeer groot moeten zijn om die landelijke trend te doorbreken. Er is dus veel meer en daarnaast ook meer geclusterd beheer nodig. In de evaluatie wordt gesteld dat om stabiele populaties van weidevogels te realiseren in een gebied minstens 41% van een gebied uit zwaar beheer moet bestaan; voor akkervogels ligt deze drempel op 16%.

* Met zwaar beheer wordt in het kader van de evaluatie gedoeld op beheerpakketten die meer ingrijpend zijn in de agrarische bedrijfsvoering dan legselbeheer. Denk aan plasdras, kruidenrijk grasland.

* Toelichting areaal:
voor het ANLb maken de agrarische collectieven vóór het beheerjaar met de provincie afspraken over een minimum en maximum te beheren of subsidiëren areaal. Een collectief heeft de opgave om minimaal de ondergrens van deze bandbreedte te realiseren voor het ontvangen van subsidie, en krijgt maximaal het subsidiebedrag dat hoort bij de bovengrens. Maar collectieven beheren vaak een groter areaal dan de afgesproken bandbreedte. Zo creëren ze een oppervlaktebuffer voor het geval dat er beheer uitvalt, bijvoorbeeld omdat een lid van het collectief niet aan de subsidievoorwaarden kan voldoen. De infographic bevat het areaal inclusief deze oppervlaktebuffer.

Figuur 13: *Een overzicht van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) in 2024 per provincie. In beeld gebracht zijn: het aantal hectares en budget (grote kaart), het areaal leefgebied (cirkeldiagrammen, zie ook toelichting rechts) en het aandeel agrarisch natuurbeheer binnen het totale agrarisch areaal.*

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Ook de trends voor vissen en amfibieën zijn onderzocht. De evaluatie laat zien dat het beheer van sloten en poelen tot nu toe weinig effect heeft gehad op deze soorten. Zowel in sloten met als zonder ANLb neemt de soortenrijkdom af. Dit komt onder meer door externe factoren zoals waterkwaliteit van gebiedsvreemd water en de aanwezigheid van exotische rivierkreeften. Tegelijkertijd zijn er talloze externe factoren buiten het ANLb die invloed hebben op de aantallen en trends van de doelsoorten waarbij predatie een belangrijke factor is, maar ook het monotone beheer van de bodem en de verschraling van het landschap, het weer en internationale, grensoverstijgende factoren zoals ziektes en jacht langs de trekroute.

Aanvalsplan Grutto

Met vrijgemaakte middelen van het ministerie van LNV is in 2022 gestart met de uitrol van extra en zwaar agrarisch natuur- en landschapsbeheer voor het Aanvalsplan Grutto in 13 gebieden. In dit programma wordt extra inzet gepleegd om de afname van de weidevogels, en de grutto in het bijzonder, te keren. In 2023 is het aantal gebieden met 14 uitgebreid tot in totaal 27 gebieden. In 2024 is aanvullend opengesteld om meer zwaar beheer in deze gebieden mogelijk te maken. Dit heeft in 2024 geleid tot een uitbreiding met 625 hectare zwaar beheer. Dit past in de doelstelling van het Aanvalsplan Grutto om het aantal kansgebieden stap voor stap uit te breiden naar meer dan 30 gebieden na 2027. In de aanbevelingen van de ecologische evaluatie van het ANLb uit 2025 wordt o.a. geadviseerd om gestapeld zwaar beheer voor boeren extra te vergoeden, zodat er nog meer ingezet kan worden op verbeterd doelbereik.

2.4 Natuur en water

Natuur en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Passende wateromstandigheden zijn een randvoorwaarde voor een gunstige staat van natuur (in het water en op het land). Maatregelen ten gunste van de waterkwaliteit en -kwantiteit hebben vaak een positief effect op de natuur en vice versa.

Er zijn diverse mogelijkheden om de ontwikkeling van natuur, de vergroting van het Natuurnetwerk Nederland en de aanpak van de Natura 2000-gebieden optimaal te combineren met verbetering van de condities van de kwantiteit en de kwaliteit van het water. Vaak zijn de waterkwaliteit en -kwantiteit in een Natura 2000-gebied randvoorwaardes voor het behalen van de Vogel- en Habitatrichtlijndoelen.

Het nemen van watermaatregelen zijn hiermee een belangrijke manier om de Europees wettelijke opgave te halen. En er zijn diverse mogelijkheden om de ontwikkeling van ecologisch goed functionerende oppervlaktewateren en de ontwikkeling van duurzaam grondwaterbeheer te combineren met de verbeteringsopgaven voor een gunstige staat van natuur, waaronder via toepassing van Nature-based Solutions (NbS). Opgaven waarbij maatregelen ten behoeve van waterdoelen en natuurdoelen kunnen en worden gecombineerd zijn bijvoorbeeld:

- Kaderrichtlijn Water (KRW) Ecologische waterkwaliteit oppervlaktewateren, duurzaam grondwaterbeheer en passende wateromstandigheden voor beschermde gebieden, waaronder de Natura2000-gebieden.
- Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) Omwille van het te verduurzamen ecosysteem Noordzee zijn ook maatregelen nodig in de overgangswateren die de KRW noemt: Waddenzee en Zeeuwse bekkens
- Vogel- en Habitatrichtlijn: gunstige staat van instandhouding soorten en habitattypen

- Verdrogingsbestrijding
- Remmen bodemdaling (onder andere in veengebieden)
- Klimaatverandering via onder andere de Nationale Adaptie-klimaatstrategie (NAS) en Actieprogramma's klimaatadapatie landbouw en natuur.
- GLB-NSP: vanaf 2023 is het Leefgebied Klimaat toegevoegd aan het ANLb, waarin ook beheerpakketten voor waterdoelen zijn verwerkt

Het jaar 2024 was net als 2023 bovengemiddeld warm en nat. Er was geen sprake van droogte. In het voorjaar was er op meerdere plaatsen zelfs sprake van overlast door een hoge grondwaterstand. Bijvoorbeeld in de duinen en binnenduinrand. 2024 laat wederom zien dat weersextremen door klimaatverandering steeds groter worden. Om deze extremen op te kunnen vangen, zijn er maatregelen nodig op het gebied van water en natuur, zoals vergroting van de sponswerking van de bodem en meer retentiegebieden voor water.

In verschillende programma's hebben Rijk, provincies en waterschappen uitgewerkt hoe zij omgaan met de uitdagingen op het gebied van water:

- Nationaal Water Programma 2022-2027, vastgesteld op 18 maart 2022 (inclusief KRW-stroomgebiedbeheerplannen, waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid via Deltaprogramma)
- Regionaal waterprogramma 2022 - 2027
- Waterbeheerprogramma's van de waterschappen
- Programmatische Aanpak Grote Wateren 2018-2050 (PAGW) Drie tranches aan projecten zijn geprogrammeerd.
- Integraal Riviermanagement, nu Ruimte voor de Rivier 2.0
- Programma Natuur 2021-2030 (gaat ook over hydrologische maatregelen)
- Agenda Natuurinclusief en Collectief Natuurinclusie

2.5 Agenda Natuurinclusief

De Agenda Natuurinclusief is het antwoord op twee hoofdambities uit het Natuurpact, namelijk het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en het versterken van de verbinding tussen natuur en economie, en wil zorgen dat we in 2050 een natuurinclusieve samenleving zijn. Rijk, provincies, VNG en UvW werken samen met het Collectief Natuurinclusief aan de Agenda Natuurinclusief 2.0. In het Collectief realiseren 10 domeinen de acties vanuit de Agenda. Zo wordt over de gehele breedte ingezet op een samenleving waarin natuur verbonden is met economie en maatschappij en waarin wonen, werken en recreëren natuurinclusief plaatsvindt.

In navolging op de Agenda Natuurinclusief 1.0, werd in 2023 de Agenda Natuurinclusief 2.0 opgesteld. Deze is gemaakt door Collectief Natuurinclusief, groene koplopers van bedrijven, maatschappelijke organisaties, burgerinitiatieven, kennisinstellingen, jongeren en overheden. De Agenda Natuurinclusief 2.0 bevat gezamenlijke ambities, acties en groeiprojecten en ambities en acties per domein voor de periode 2024-2026. Daarmee willen de organisaties een natuurinclusieve samenleving versterken en versnellen en zo de natuur verweven in onze woon-, werk- en leefomgeving en in al ons handelen.

Eind 2023 overhandigde Ambassadeur Natuurinclusief André van der Zande de Agenda Natuurinclusief 2.0 aan een aantal leden van de ministerraad. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen werden in de gelegenheid gesteld de Agenda 2.0 te steunen. Dat hebben zij begin 2024 gedaan. De provincies hebben de Agenda Natuurinclusief 2.0 positief ontvangen en zien deze als een belangrijke stap richting een natuurinclusieve samenleving. In navolging daarvan is in 2024 door de coördinatoren natuurinclusief in alle provincies gewerkt aan alle acties uit de Agenda 2.0, in samenwerking met het programmabureau en de domeinen.

Lerend netwerk vernieuwing natuurbeleid
Met de start van de decentralisatie van het Natuurbeleid (Natuurpact, 2013) is vanuit het Rijk ook ingezet op het opzetten van een lerend netwerk natuurbeleid. Dit netwerk is ook goed te gebruiken voor de Agenda Natuurinclusief. In 2024 heeft het lerend netwerk daarom een aantal bijeenkomsten georganiseerd, waarbij acties uit de Agenda 2.0 en de onderlinge relatie met de acties van de provincies centraal stonden.

Opdracht Verkenning Natuurinclusief overheden
Naar aanleiding van de appreciaties van het Rijk, de provincies, gemeenten en waterschappen heeft op 16 april 2024 een eenmalig Bestuurlijk Overleg Natuurinclusief plaatsgevonden. De vier overheden hebben daarin opdracht gegeven tot een gezamenlijke verkenning over de vragen:

1. Wat hebben de overheden, individueel en in samenhang, te organiseren, om de kansen voor een natuurinclusieve samenleving te benutten en versterken?
2. Hoe kunnen ze dit vervolgens in samenhang slim en effectief organiseren voor beleid en uitvoering?

Er zijn twee onafhankelijke verkenners aangesteld, één vanuit het Rijk en één vanuit de provincies. Eind 2024 zijn eerste werkzaamheden voor de verkenning uitgevoerd.

3

Natuurkwaliteit

Op verzoek van de Tweede Kamer is sinds 2021 een beknopte rapportage over natuurkwaliteit opgenomen in de Voortgangsrapportage Natuur (VRN).
De natuurkwaliteit is hierin beschreven aan de hand van acht met de Tweede Kamer afgestemde indicatoren die gezamenlijk een beeld geven van de conditie (toestand en trend) van soorten en van ecosystemen.
In deze 11e VRN zijn nieuwe data beschikbaar voor alle acht indicatoren.
Hierna volgt een overzicht met een toelichting op de update per indicator.

Indicatoren natuurkwaliteit

De indicatoren in de VRN geven een landelijk beeld van de natuurkwaliteit en rapporteren dus niet op provinciaal niveau of op gebiedsniveau. Voor de indicatoren is gebruikgemaakt van bestaande meetgegevens en indicatoren. Alle indicatoren zijn gepubliceerd in het openbaar toegankelijke Compendium voor de Leefomgeving (CLO).

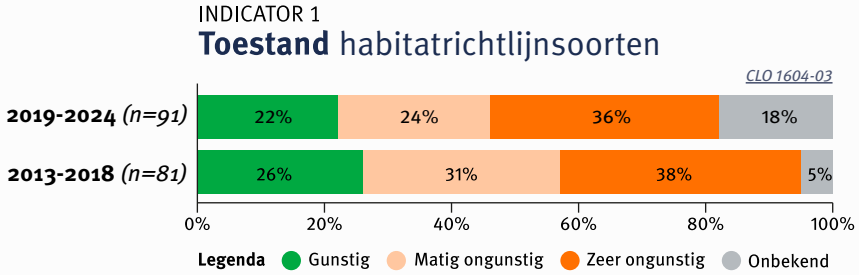
Beschrijving natuurindicatoren en natuurkwaliteit

Hieronder zijn de acht indicatoren weergegeven. De figuren geven de toestand en de trend weer van soorten en ecosystemen in Nederland. Daarbij maken we onderscheid tussen de soorten en habitattypen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (deze indicatoren volgen uit onze Europese rapportageverplichtingen) en 'alle' soorten en 'alle' ecosystemen. Er zijn namelijk meer soorten en ecosystemen waar we beleid voor maken en beheer voor uitvoeren.

Daarom gebruiken we ook indicatoren die de toestand en trends beschrijven van 'alle' soorten en 'alle' ecosystemen; dat wil zeggen alle soorten en ecosystemen waarvoor voldoende en betrouwbare monitoringgegevens beschikbaar zijn. De linkjes bij de indicatoren in de figuren verwijzen naar de officiële databron waar de indicator op is gebaseerd.

Indicator 1: Toestand habitatrichtlijnsoorten

Indicator 1 (figuur 14.1) geeft voor de 91 habitatrichtlijnsoorten (HR-soorten) die in Nederland voorkomen aan hoeveel procent landelijk in een gunstige, matig ongunstige of zeer ongunstige staat van instandhouding (SvI) verkeert. Eens in de zes jaar bepalen we de landelijke SvI voor de HR-rapportage aan de Europese Commissie (EC). De percentages voor deze indicator passen we daarom niet jaarlijks aan. In 2025 is een update over de periode 2019-2024 gerapporteerd aan de EC. Alle vogels ontbreken in deze indicator, omdat daarvoor geen SvI aan de EC hoeft te worden gerapporteerd.

Figuur 14.1: *Toestand habitatrichtlijnsoorten - Staat van instandhouding*
Bron: 2019-2024 Vogel- en habitatrichtlijnrapportage 2025 (in prep.)

Het aantal soorten in de update is met 10 toegenomen (van 81 naar 91 soorten), omdat negen soorten de afgelopen jaren nieuw in Nederland zijn aangetroffen (denk aan de wolf en aan de sierlijke witsnuitlibel) en omdat 'rivierdonderpad (inclusief beekdonderpad)' uit de vorige rapportage 2013-2018 in de update (2019-2024) is opgesplitst in 'rivierdonderpad' en 'beekdonderpad'.

Voor 20 (22%) van de 91 HR-soorten is over de periode 2019-2024 een landelijk gunstige SvI gerapporteerd. De staat van instandhouding van 55 (60%) van de 91 in Nederland voorkomende habitatrichtlijnsoorten is in de periode 2019-2024 matig dan wel zeer ongunstig. Ten opzichte van de periode 2013-2018 is het nog verder verslechterd (toen 56 van de 81). Voor 16 (18%) van de 91 soorten kan de SvI (nog) niet berekend worden. Zes van deze 16 soorten zijn de afgelopen periode (2019-2024) nieuw aangetroffen in Nederland.

Indicator 2: Toestand 'alle' soorten

Indicator 2 (figuur 14.2) laat zien hoeveel van de Nederlandse soorten, waar voldoende informatie over beschikbaar is, op een Rode Lijst zouden komen te staan, en zo ja, in welke categorie. Er zijn in totaal negentien Rode Lijsten . Hiervan berekent het CBS voor een vaste set van 1.771 soorten uit zeven soortgroepen jaarlijks het percentage soorten met een bedreigde status volgens de Rode Lijst Methodiek (zie ook paragraaf 2.2 van deze VRN). Dat percentage is opgenomen in indicator 2.

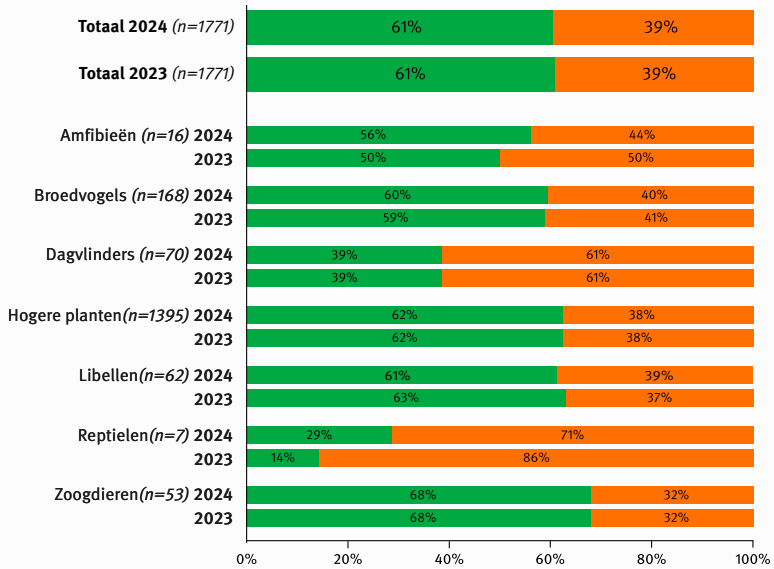
Het percentage bedreigde soorten blijft al jaren stabiel: rond 39%. In 2024 is er volgens deze methodiek ten opzichte van 2023 één soort van de 1.771 soorten op de lijst 'bedreigd' bijgekomen (van 690 naar 691 soorten). De verschillende groepen van soorten laten duidelijke verschillen zien in de toestand ten opzichte van elkaar. Zo wordt 61% van de dagvlinders (31 van de 51 soorten) en 71% van de reptielen (5 van de 7 soorten) bedreigd.

INDICATOR 2

Toestand 'alle' soorten

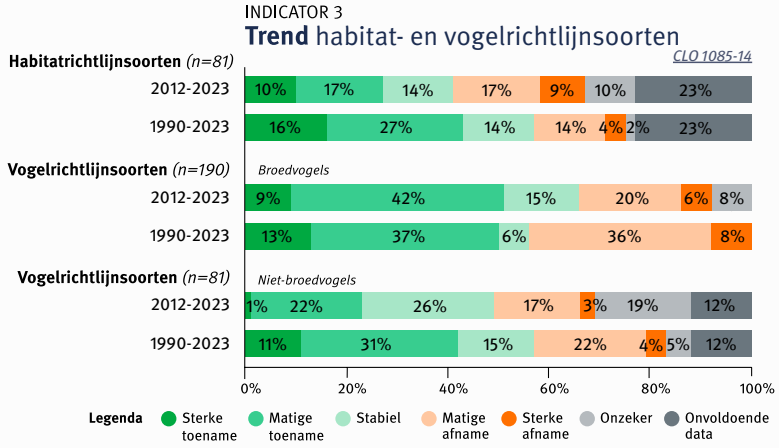
CLO 1521-17

Figuur 14.2: *Toestand 'alle' soorten*

Indicator 3: Trend habitat- en vogelrichtlijnsoorten

Indicator 3 (figuur 14.3) toont de trend van alle habitat- en vogelrichtlijnsoorten en laat zien hoeveel soorten in aantallen toenemen, afnemen of stabiel zijn of waarvan de trend niet berekend kan worden. Het gaat daarbij om 81 habitatrichtlijnsoorten, 190 soorten broedvogels en 81 soorten niet-broedvogels (overwinteraars en doortrekkers) van de Vogelrichtlijn. Hiervan zijn de percentages afzonderlijk weergegeven over twee perioden. Deze trends worden eenmaal in de zes jaar gerapporteerd aan de Europese Commissie (EC). Het CBS berekent deze indicator echter jaarlijks op basis van gegevens van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). In 2025 is een update over de periode 2019-2024 gerapporteerd aan de EC. Zoals vermeld bij indicator 1 zijn in deze EU-rapportage 91 HR-soorten opgenomen in plaats van 81. In de volgende VRN wordt daarom hier ook de trend opgenomen van deze 91 soorten. Voor het eerst in deze VRN heeft het CBS de categorie 'stabiel/onzeker' verder opgesplitst in twee categorieën: 'stabiel' en 'onzeker'.

Figuur 14.3: *Trend habitat- en vogelrichtlijnsoorten*
NB Niet van alle soorten is de beschouwde periode exact gelijk aan 1990-2023: CLO 1085-13.

Uit de update van deze indicator blijkt dat van de 81 habitatrichtlijnsoorten over de periode 1990-2023 (lange termijn) 35 soorten (43%) een toenemende trend kenden en 11 soorten (14%) stabiel bleven. Bij een kleiner deel van deze habitatrichtlijnsoorten (14 soorten) was sprake van een sterke (3 soorten, 4%) dan wel een matige (11 soorten, 14%) afname. Van 2 soorten (2%) is de trend onzeker en van 19 soorten (23%) is de trend (nog) onbekend vanwege onvoldoende data. Dit beeld is vergelijkbaar met het beeld uit de vorige VRN. De trend over de periode 2012-2023 (korte termijn) geeft een iets ander beeld, namelijk een toename bij 22 soorten en een afname bij 21 soorten. Van 11 soorten is de trend stabiel en van 8 soorten is de trend (nog) onbekend vanwege onvoldoende data. Dat is ook vergelijkbaar met de vorige VRN.

Verder blijkt uit de update van deze indicator, dat 98 soorten (52%) van de 190 broedvogels van de Vogelrichtlijn op korte termijn (2012-2023) een toenemende trend hebben en 48 soorten (25%) een afnemende trend. Op de lange termijn (1990-2023) zijn dat 94 soorten met een toenemende trend en 84 soorten met een afnemende trend.

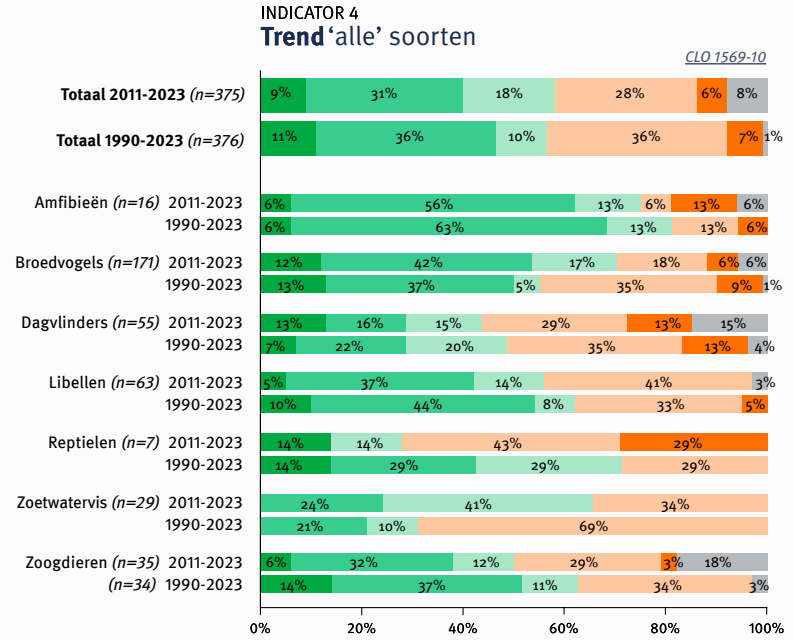
In de trends van de niet-broedvogels van de Vogelrichtlijn (totaal 81 soorten) zien we slechts kleine verschillen ten opzichte van vorig jaar. Op de korte termijn kennen 19 soorten (23%) een toename in aantallen, 16 soorten (20%) een afname en zijn 21 soorten (26%) stabiel. Van 25 soorten (31%) is de trend onzeker of is er onvoldoende data beschikbaar om een trend te berekenen. Op lange termijn zijn de trends iets positiever. Van de 81 soorten hebben daar 34 soorten (42%) een positieve trend, 21 soorten (26%) een negatieve trend en zijn 18 soorten (22%) stabiel. Van 14 soorten is de trend onzeker of is er onvoldoende data beschikbaar om een trend te berekenen.

Indicator 4: Trend 'alle' soorten

Het CBS berekent jaarlijks voor deze indicator (Living Planet Index) de trend van in totaal 376 inheemse, in Nederland voorkomende soorten inclusief habitat- en vogelrichtlijnsoorten die binnen het NEM gevolgd kunnen worden (zie kadertekst). Het totale aantal in Nederland voorkomende soorten ligt veel hoger. Deze 376 soorten zijn verdeeld over de soortgroepen amfibieën, broedvogels, dagvlinders, libellen, reptielen, zoetwatervissen en zoogdieren.

Als we kijken naar de nieuwe update van de trends (indicator 4, zie figuur 14.4) van deze 376 soorten in de periode 1990-2023, dan is het aantal soorten dat vooruitgaat afgenomen van 179 naar 175 (47%) en het aantal soorten dat achteruitgaat toegenomen van 152 naar 161 soorten (43%). Van de overige soorten bleven er 36 stabiel (10%) en kenden er 4 een onzekere trend (1%). Vooral libellen, amfibieën en zoogdieren namen toe, dagvlinders gingen achteruit.

In de afgelopen 12 jaar (2011-2023) zijn er 149 (40%) van de 375 soorten in aantallen vooruitgegaan, 126 (34%) achteruit en 69 (18%) zijn stabiel. Van 31 soorten (8%) is de trend onzeker.

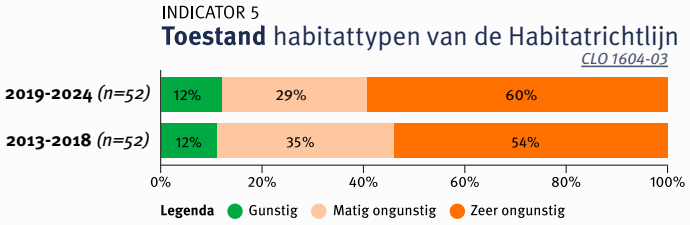

Figuur 14.4: *Trend 'alle' soorten*

Indicator 5: Toestand habitattypen van de Habitatrichtlijn
In Nederland komen in totaal 52 habitattypen van de Habitatrichtlijn voor (bijvoorbeeld duinbossen of blauwgraslanden). Deze zijn wettelijk beschermd. De staat van instandhouding (SvI) van deze habitattypen is over het algemeen ongunstig.

De update over de periode 2019-2024 (figuur 14.5) laat zien dat nog steeds slechts 6 van de 52 habitattypen (12%) landelijk in een gunstige staat van instandhouding (SvI) verkeren. Voor de andere 46 habitattypen is de SvI nog steeds ongunstig. Voor 15 habitattypen is deze matig ongunstig (29%) en voor 31 (60%) zeer ongunstig. Drie habitattypen zijn ten opzichte van de vorige periode (2013-2018) verschoven van matig ongunstig naar zeer ongunstig. Hierdoor is de gemiddelde SvI licht afgenomen. Let wel, dit gaat over het aantal habitattypen en niet over de oppervlakte van deze habitattypen.

Figuur 14.5: *Toestand habitattypen van de Habitatrichtlijn - Staat van instandhouding*
Bron: 2019-2024 Vogel- en habitatrichtlijnrapportage 2025 (in prep.)

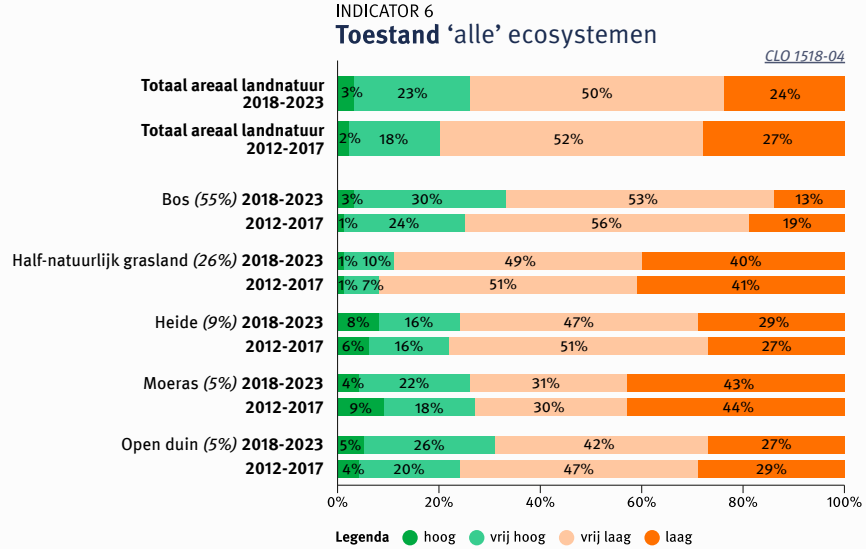

Indicator 6: Toestand 'alle' ecosystemen

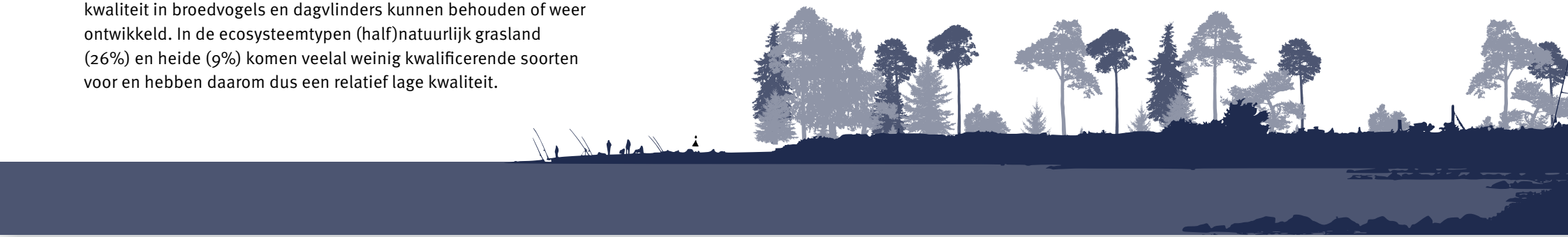
Voor de beschrijving van de toestand van 'alle' ecosystemen onderscheiden we vijf verschillende ecosystemen landnatuur: bos, (half)natuurlijk grasland, heide, open duin en moeras. Ieder ecosysteem is een optelling van een aantal Index NL-beheertypen, op basis waarvan de beheersubsidie in het kader van het Subsidieverordening Natuur en Landschap (SVNL) wordt toegekend. De toestand van de ecosysteemkwaliteit is bepaald aan de hand van het aantal 'kwalificerende soorten' van 82 soorten broedvogels en 38 soorten dagvlinders per ecosysteemtype. Het aantal aangetroffen (of aanvullend geschatte) kwalificerende soorten bepaalt de kwaliteitsklasse. De aanname is dat een hoger aantal soorten een hogere kwaliteit betekent. Hierbij is dus geen rekening gehouden met andere kwaliteitsfactoren, zoals bijvoorbeeld de vitaliteit van bomen.

De update van deze indicator over de periode 2018-2023 (figuur 14.6) door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) laat zien dat in 26% van het totale areaal aan landnatuur de ecosysteemkwaliteit (op basis van de broedvogels en de dagvlinders) vrij hoog tot hoog is. Daarentegen heeft 74% een vrij lage tot lage ecosysteemkwaliteit.

Bos gevolgd door open duin hebben het grootste oppervlakte-aandeel (bos 55% en open duin 5% van het totale areaal) met relatief veel kwalificerende soorten en hebben dus een relatief hoge kwaliteit. Deze gebieden hebben dus nog het meest van hun kwaliteit in broedvogels en dagvlinders kunnen behouden of weer ontwikkeld. In de ecosysteemtypen (half)natuurlijk grasland (26%) en heide (9%) komen veelal weinig kwalificerende soorten voor en hebben daarom dus een relatief lage kwaliteit.

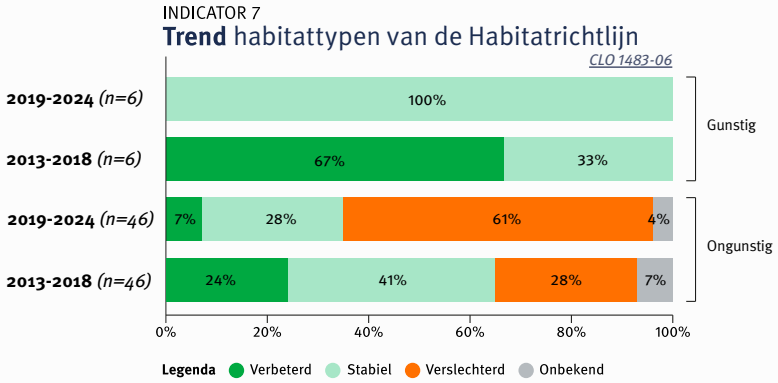

Figuur 14.6: *Toestand 'alle' ecosystemen - Ecosysteemkwaliteit*

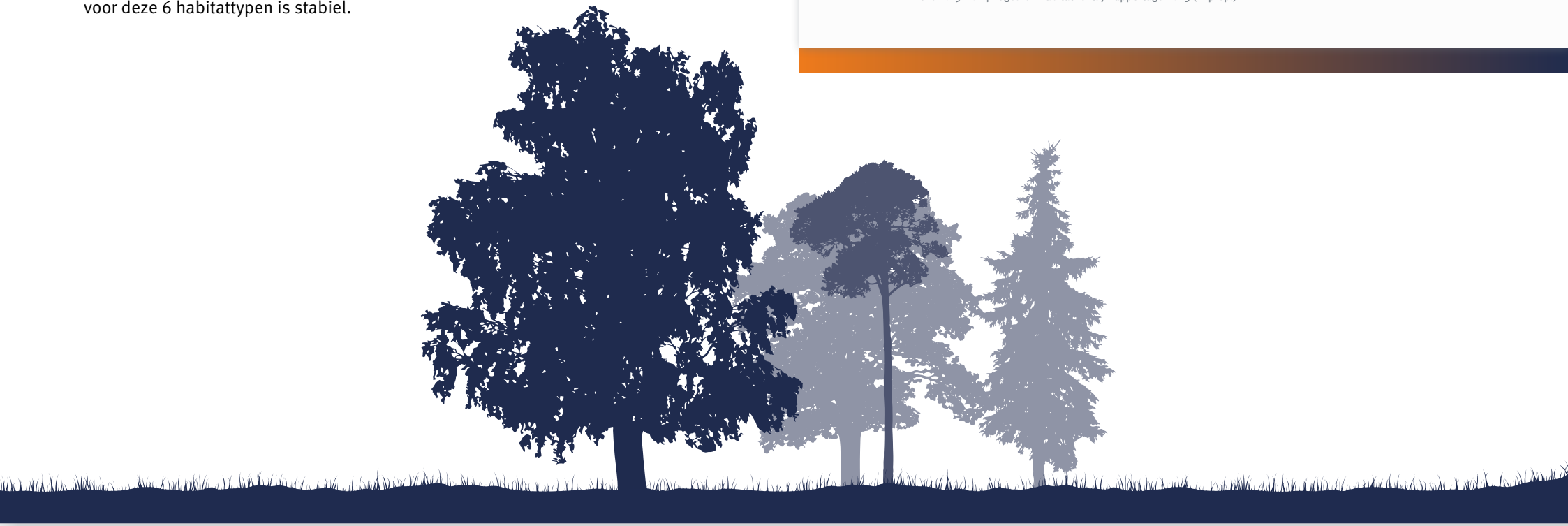

Indicator 7: Trend habitattypen van de Habitatrichtlijn
Van de 52 in Nederland voorkomende habitattypen verkeren er 46 in een ongunstige staat van instandhouding (zie indicator 5). Om inzicht te krijgen hoe deze 46 habitattypen zich ontwikkelen, is gekeken naar de aan de EC gerapporteerde 'trends staat van instandhouding'. De update van indicator 7 (figuur 14.7) laat zien dat 3 (7%) van de 46 habitattypen met een ongunstige SvI verbeterd zijn. Tegelijkertijd is er bij 28 habitattypen (61%) sprake van een verdere verslechtering. Van de overige 15 habitattypen bleven er 13 stabiel en hadden 2 een onbekende trend. Deze cijfers over de afgelopen periode (2019-2024) laten bij de 46 habitattypen die al in ongunstige staat van instandhouding verkeren een negatieve ontwikkeling zien ten opzichte van de periode 2011-2017.

Zes van de 52 habitattypen verkeren in een gunstige SvI. De trend voor deze 6 habitattypen is stabiel.

Figuur 14.7: *Trend habitattypen van de Habitatrichtlijn - Trend habitattypen in gunstige en ongunstige staat van instandhouding*
Bron: 2019-2024 Vogel- en habitatrichtlijnrapportage 2025 (in prep.)

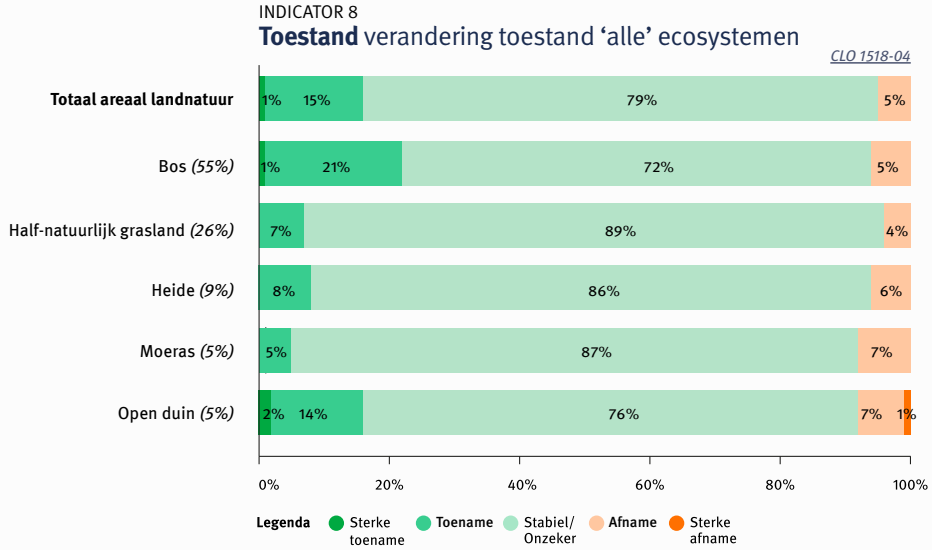

Indicator 8: Verandering in toestand 'alle' ecosystemen (nieuw in 11e VRN)

Met een update van indicator 6 (periode 2018-2023) heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) ook een vergelijking gemaakt met de periode 2011-2017, zoals indicator 8 laat zien. Omdat dit de eerste keer is, spreken we van een verandering (vergelijking van twee periodes) en nog niet van een trend (langjarig analyse).

De belangrijkste conclusie uit deze indicator (zie figuur 14.8) is dat over het algemeen de ecosysteemkwaliteit op basis van broedvogels en dagvlinders voor het grootste deel van het areaal landnatuur (79%) stabiel is (of het nu een hoge of een lage ecosysteemkwaliteit heeft). Het areaal landnatuur waarin de ecosysteemkwaliteit toeneemt (16%) is groter dan het areaal waarin deze afneemt (5%) en dat wordt voornamelijk veroorzaakt door het relatief grote aandeel bos (55%) dat in kwaliteit op basis van broedvogels en dagvlinders toeneemt. Het grote aandeel bos weegt door in de kwaliteit van alle ecosysteemtypen.

Omdat bossen gemiddeld ouder worden, er meer variatie in bosstructuur en boomsoortensamenstelling ontstaat, en er tegenwoordig meer dood hout in het bos achterblijft, worden bossen een geschikt leefgebied voor meer soorten broedvogels en dagvlinders en neemt de ecosysteemkwaliteit van bossen toe.

Figuur 14.8: *Verandering in toestand 'alle' ecosystemen - Verandering in ecosysteemkwaliteit*

NADERE TOELICHTING MONITORING EN BEOORDELING NATUURKWALITEIT

Het onderdeel natuurkwaliteit in deze VRN is sinds 2021 op verzoek van de Tweede Kamer aan de hand van acht indicatoren beschreven. Het is dus geenszins bedoeld als een alomvattend overzicht van natuurkwaliteit, laat staan van alle natuurmonitoring in Nederland.

In aanvulling hierop beschrijven we hieronder welke monitoring van natuurkwaliteit grofweg in Nederland plaatsvindt en hoe deze gegevens gebruikt worden om natuurkwaliteit te beoordelen.

Monitoring natuurkwaliteit

De monitoring van de natuurkwaliteit in Nederland vindt hoofdzakelijk plaats via drie sporen voor zowel soorten als ecosystemen.

- Het eerste spoor is via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), waarbij soortenorganisaties samenwerken met het Rijk en de provincies. Samen met tienduizenden vrijwilligers zorgen zij jaarlijks voor de monitoring van soorten in de verschillende meetnetten;
- Het tweede spoor is de monitoring door de natuurbeherende organisaties in het kader van de provinciale Subsidieverordening Natuur en Landschap (SVNL) voor zowel soorten als ecosystemen;
- Het derde spoor is aanvullende monitoring door de provincies en Rijk in en buiten Natura 2000-gebieden voor zowel soorten als ecosystemen vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn-doelen, mede afhankelijk wat hierover is vastgelegd in de Natura 2000-beheerplannen.

De natuurkwaliteitsindicatoren in de VRN worden op basis van deze monitoringsgegevens berekend door het CBS en door het PBL en gepubliceerd op het Compendium voor de Leefomgeving.

De monitoring wordt in het algemeen uitgevoerd met gestandaardiseerde meetnetten en meetprotocollen, waardoor de monitoring op een objectieve wijze plaatsvindt. In dat kader vindt ook de validatie van de waarnemingen (meetgegevens) plaats, waardoor toestand en trends van soorten en ecosystemen op een betrouwbare wijze bepaald kunnen worden.

De monitoringsgegevens komen gevalideerd beschikbaar via de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) en de Nationale Database Vegetatie- en Habitattypenkartering (NDVH).

Beoordeling natuurkwaliteit

Op basis van deze monitoringsgegevens en via de 'Werkwijze monitoring en beoordeling Natuurnetwerk en Natura2000' vindt een beoordeling van de natuurkwaliteit plaats per gebied. De voor SVNL gecertificeerde natuurbeheerders geven hier per gebied invulling aan (interne kwaliteitscyclus). Provincies nemen per beoordelingsgebied eens per zes jaar het initiatief tot de zogenaamde 'goede gesprekken' met de beheerders over de kwaliteit en de ambities van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De beoordeling via deze werkwijze is niet ontworpen om een landsdekkend beeld van de kwaliteit van de natuur te geven.

Daarnaast is er bijzondere aandacht voor de kwaliteit van Natura 2000-gebieden en de VHR-doelen waarvoor deze zijn aangewezen. Na afloop van ieder Natura 2000-beheerplan (na zes jaar) worden deze kwaliteit en deze doelen beoordeeld en geëvalueerd als input voor een nieuw beheerplan (weer voor zes jaar). Voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden hebben provincies in het kader van het NPLG daarnaast natuurdoelanalyses (NDA) opgesteld waarin de actuele staat van de instandhoudingsdoelen staat beschreven. Deze NDA's zijn getoetst door de Ecologische Autoriteit.

4

Rijksonderdelen natuurbeleid

Het Rijk heeft voor bepaalde onderwerpen een specifieke verantwoordelijkheid voor het natuurbeleid en de uitvoering ervan. De voortgang bespreken we in dit hoofdstuk. Aan de orde komen: de rijkswateren (4.1), Caribisch Nederland (4.2) en ontsnippering rijksinfrastructuur (4.3).

4.1 Rijkswateren

Het Rijk is systeemverantwoordelijk voor de natuur in de rijkswateren: de Noordzee, de Waddenzee, de Eems-Dollard, het IJsselmeergebied, de Zuidwestelijke Delta en de grote rivieren. In totaal gaat het om meer dan zes miljoen hectare. Hierbinnen is het Rijk verantwoordelijk voor de realisatie van de natuurdoelen die zijn geformuleerd op grond van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Provincies zijn verantwoordelijk voor de realisatie en het beheer van natuur in de niet-rijkswateren en in Staatsbosbeheereigendommen binnen de rijkswateren.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat rapporteert jaarlijks aan de Tweede Kamer over de voortgang van het waterbeleid met de rapportage 'De Staat van ons Water'. Het betreft een gezamenlijke rapportage van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Voor aanvullende informatie op deze VRN over de voortgang van waterprojecten in 2024 verwijzen we naar deze rapportage.

Begrenzing rijkswateren en overlap met NNN

Uit figuur 11 blijkt dat de rijkswateren en het NNN elkaar overlappen (322.044 ha), onder andere in de Waddenzee in de provincies Fryslân en Groningen). De overlapgebieden maken weliswaar beleidsmatig onderdeel uit van het NNN, echter in de rijkswateren is het beschermingsregime van het NNN niet van toepassing (zie artikel 7.5 Besluit Kwaliteit Leefomgeving). Rijk en provincies hebben een analyse afgerond naar de omvang van de overlap en de redenen hierachter. Zij overleggen op dit moment hoe we hier in de toekomst mee om kunnen gaan, op een manier die zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van alle betrokken partijen.

Totstandkoming projecten

De projecten in de rijkswateren komen voort uit diverse visies, meerjarige programma's, strategieën en besluiten. Het werkingsgebied, de onderwerpen en termijnen verschillen per rijkswater en komen over het algemeen tot stand na een uitgebreid bestuurlijk en politiek traject.

Programmatische Aanpak Grote Wateren

Een voorbeeld van een dergelijk programma is de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). De PAGW streeft naar toekomstbestendige grote wateren waar ecologische waterkwaliteit en hoogwaardige natuur goed samengaan met een krachtige economie in 2050. Dit doet PAGW door systeemmaatregelen te treffen waarmee de omstandigheden worden gecreëerd waaronder de ecologische waterkwaliteit en de natuur verbetert. Met deze verbeteringen draagt PAGW bij aan de doelen voor Natura 2000 en KRW.

Overzicht van de voortgang

Het Rijk voert in de rijkswateren een groot aantal projecten uit voor behoud, herstel en ontwikkeling van de natuur. Door de lange doorlooptijd van de meeste projecten ronden we jaarlijks een aantal ervan af. Hieronder volgt een overzicht van de voortgang van de belangrijkste projecten en acties per rijkswater in 2024.

Noordzee

Het Programma Noordzee 2022-2027 richt zich op een duurzaam en veilig gebruik van de Noordzee dat bijdraagt aan de maatschappelijke, economische en ecologische doelstellingen van Nederland. Het Rijk stelt hiermee de kaders voor zowel ruimtelijk gebruik van de Noordzee in relatie tot de toestand van het mariene ecosysteem als voor het beleid gericht op het verbeteren van de milieutoestand. Voor het mariene ecosysteem zijn onder andere maatregelen afgesproken in het Noordzeeakkoord over gebiedsbescherming en soortenbescherming.

- In opvolging van reeds getroffen instandhoudingsmaatregelen is een aanvullende gezamenlijke aanbeveling om instandhoudingsmaatregelen te treffen in 6 natuurgebieden ingediend bij de Europese Commissie (EC). Naar verwachting volgt wetgeving in 2026.
- De Natuurherstelverordening is aangenomen door de EC en er is marien onderzoek naar de vereisten uit de Natuurherstelverordening uitgezet.
- Er is een plan van aanpak gedeeld met de Tweede Kamer over uitvoering Natuurcompensatie Voordelta.
- Programma Natuurversterking Noordzee is gestart. Maatregelen zijn erop gericht om de natuur van de Noordzee te verbeteren, in aanvulling op de reeds verplichte wettelijke maatregelen om schade aan de natuur te voorkomen.
- De film De wilde Noordzee was in 2024 te zien in de bioscoop. Doel van de film is om burgers te laten zien welke natuur er aanwezig is in de internationale Noordzee.
- Er is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst vastgesteld voor het programma Informatiehuis Marien tussen LVVN, IenW en Defensie 2024 t/m 2029. Het Informatiehuis heeft als doel het ontsluiten van data over de Noordzee.
- De tweede Geïntegreerde Ministeriële Bijeenkomst van het Greater North Sea Basin Initiative (GNSBI) heeft plaatsgevonden. De conferentie bracht ministers van negen deelnemende landen samen die sectoroverschrijdende uitdagingen en kansen in het gebied van de Grote Noordzee besproken.
- Op grond van het OSPAR-verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan is een actieplan voor zeevogels vastgesteld. OSPAR is een samenvoeging van twee eerdere verdragen, gesloten in respectievelijk Oslo en Parijs. Dit actieplan draagt bij aan de Noordoost Atlantische Milieu Strategie 2030, die doelen stelt voor een gezonde oceaan.
- Voor het Vogelrichtlijngebied Bruine Bank zijn de voorbereidingen voor het beheerplan gestart en is een nadere effectanalyse uitgevoerd.
- De actualisaties van de Natura 2000-beheerplannen voor de Voordelta, Vlakte van de Raan en de Noordzeekustzone zijn gestart. In 2025 zijn de eerste documenten uit dit proces gereed en wordt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het plan-MER gepubliceerd. Er zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd met bevoegde gezagen en stakeholders.

Waddenzee

De Waddenzee is aangewezen als Natura 2000-gebied, KRW-waterlichaam en heeft de status van werelderfgoed. Doelstelling is een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied, behoud van het unieke open landschap en een goede ecologische toestand van het water en directe omgeving.

In de Agenda voor het Waddengebied 2050 hebben overheden, natuurorganisaties, visserijorganisaties en de samenwerkende havens een gezamenlijke koers voor het Waddengebied geformuleerd. Er wordt gewerkt aan het Uitvoeringsprogramma 2021-2026 dat in februari 2023 door het Bestuurlijk Overleg Waddengebied is goedgekeurd. De eerste voortgangsrapportage is conform afspraak op 12 november 2024 gemeld aan de Tweede Kamer (TK 29 684, nr. 277). Uitgangspunt is dat de uitvoering zoveel mogelijk plaatsvindt via bestaande programma's en projecten.

- De Beheerautoriteit Waddenzee (een collectief van beheerders in de Waddenzee) werkt volgens het Integraal Beheerplan Waddenzee aan onder meer verbeteringen bij de integrale vergunningverlening, toezicht en handhaving.
- Het Ecologisch Impulspakket Waddengebied valt binnen het Europees Herstel- en Veerkrachtfonds onder de pijler van Wind op Zee. Hiermee is € 18 miljoen beschikbaar voor investeringen

in de ecologie van het Waddengebied. Bijvoorbeeld voor de implementatie van het Broedvogelactieplan 'Wij & Wadvogels', voor aanvullend onderzoek en monitoring van vogels (Waakvogels), voor het herstel van zoet-zout-overgangen en voor onderzoek naar ecologische effecten van klimaatverandering.
- Op basis van de evaluatie van het beheerplan Natura 2000 voor de Waddenzee werkt Rijkswaterstaat als voortouwnemer met de verantwoordelijke overheden, belanghebbenden en terreinbeheerders aan de ontwikkeling van het nieuwe beheerplan.
- In het Waddengebied wordt gewerkt aan diverse projecten bij dijkversterking, waarbij PAGW-doelen concreet worden ingevuld, zoals bij de dijkversterking Lauwersmeer-Vierhuizergat en buitendijkse slibsedimentatie in de Eems-Dollard.
- Nederland werkt samen met Duitsland en Denemarken aan de uitwerking van de Verklaring van Wilhelmshaven. Hierin geven de landen aan gezamenlijk te willen (blijven) werken aan hun ambitie om het UNESCO werelderfgoed te beschermen. In het kader van een verzoek van Unesco hebben de drie Waddenzeelanden toegezegd gezamenlijk een plan-milieueffectrapportage (plan-MER) Cumulatieve Druk Waddenzee te gaan uitvoeren.

Eems-Dollard

Eems-Dollard is aangewezen als gebied voor de Vogelrichtlijn én sinds 2017 ook voor de Habitatrichtlijn onder het Europese netwerk van beschermde Natura 2000-gebieden. Daarom is een supplement van het bestaande beheerplan Waddenzee opgesteld voor Eems-Dollard. Dit plan zal na definitieve publicatie geldig zijn voor de periode 2025-2030.aarnaast is het natuurherstelprogramma Eems-Dollard verder uitgevoerd. Het doel hiervan is dat jaarlijks één miljoen ton slib uit de Eems-Dollard wordt onttrokken om de vertroebeling van het water terug te dringen.

Diverse pilots over het onttrekken van slib uit Eems-Dollard zijn inmiddels afgerond. We werken nu aan de opschaling van de pilots met een nieuw te ontwikkelen tienjarig programma 'Meegroeiende Kust', dat bestaat uit drie pijlers: 15 kilometer dijkversterking, 300 hectare binnendijkse slibsedimentatie en 300 hectare ophogen van landbouwgrond, alle met slib uit het estuarium. Op basis van de evaluatie van het programma Eems-Dollard 2050 wordt besloten over een derde programmaperiode.

IJsselmeergebied

Met de Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 spannen overheden zich in om gezamenlijk te investeren in de natuur en ruimtelijke kwaliteit van het IJsselmeergebied. Een aantal belangrijke projecten voor natuurontwikkeling en vismigratie is in voorbereiding.

- Aan de Noord-Hollandse Markermeerkust versterken we de bestaande natuurwaarden met de aanleg van achteroevers, natuurvriendelijke oevers en voorzieningen van vismigratie.
- Bij de Oostvaardersoevers leggen we natte verbindingen aan naar de Oostvaardersplassen en Lepelaarsplassen en onderzoeken we hoe we deze plassen met het Markermeer kunnen verbinden. En we werken aan het versterken van de uitwisseling van nutriënten en vissen tussen de Oostvaardersplassen en het Markermeer.
- Langs de Friese IJsselmeerkust verbinden we binnendijks met buitendijks gebied via geleidelijke overgangen tussen land en water. Vooruitlopend op dit project is de ontwikkeling van een achteroever met een natuurlijk peilbeheer op de Makkumernoordwaard in een vergevorderd stadium.
- In de Wieringerhoek werken we aan het optimaliseren van de vispassage, onderzoeken we visvriendelijk spuibeheer, een veilig broedgebied voor vogels en kansen voor brakwater.
- We dragen bij aan de realisatie van de vismigratierivier nabij het Kornwerderzand. De vismigratierivier versterkt de verbinding tussen de Waddenzee en het IJsselmeergebied.

- We onderzoeken de kansen voor het realiseren van achteroevers in het IJsselmeergebied. Deze kunnen bijdragen aan een gezonde nutriëntenbalans en functioneren als paaiplaatsen voor vissen.
- Deltares, de UvA en de WUR zijn gestart met een inventarisatie van beschikbare informatie over bodemstructuur, diepte en bodemleven in het IJsselmeergebied en doen we kennis op over het functioneren van het ecosysteem onder water.
- In de zuidelijke randmeren doen we onderzoek naar kansrijke projecten die bijdragen aan het versterken van het ecosysteem.
- Vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt de IJsselmeerdijk tussen Lelystad en de Ketelbrug verstevigd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van natuurvriendelijke vooroevers, die bijdragen aan de biodiversiteit en de waterkwaliteit.
- Het Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied is verlengd met de duur van 6 jaar.
- Er heeft een proces- en ecologische evaluatie plaatsgevonden van het lopende Natura 2000-beheerplan. Deze wordt medio 2025 afgerond, waarna gestart zal worden met de actualisatie.

Zuidwestelijke Delta

In de Zuidwestelijke Delta richten we ons onder andere op de realisatie van beperkt getij, verbetering van de waterkwaliteit en herstel van ecologisch waardevolle zandplaten:

- We onderzoeken de zoutverspreiding, visintrek en ecologische effecten van de openstelling van de Haringvlietsluizen.
- We willen de waterkwaliteit en natuur in de Grevelingen verbeteren door beperkt getij terug te brengen, als hiervoor voldoende budget beschikbaar is.
- We ontwikkelen in de pilot Welzinge en Schorerpolder (ten oosten van Vlissingen) een perspectief voor nieuwe inrichting van het gebied. Dit gebeurt met bewoners en belanghebbenden van dit gebied, waarbij de verschillende opgaven in het gebied (klimaatbestendige natuur, landbouw en waterveiligheid) gezamenlijk worden aangepakt.
- Tot slot bereiden we zandsuppletie (extra zand spuiten of storten) voor in de Galgeplaat en in de kom van de Oosterschelde voor het leefgebied van vogels en zeehonden.
- Op basis van de evaluatie van het beheerplan Natura 2000 voor de Deltawateren werken we met de verantwoordelijke overheden, belanghebbenden en terreinbeheerders aan de ontwikkeling van de nieuwe beheerplannen. Het oorspronkelijke Natura 2000-beheerplan Deltawateren besloeg negen Natura 2000-gebieden. Bij de actualisatie wordt voor elk Natura 2000-gebied een apart beheerplan en plan-MER opgesteld. In 2025 wordt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het plan-MER gepubliceerd.

Westerschelde

Nederland en Vlaanderen hebben een verdrag over de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. Hierin staan onder andere afspraken over de verdieping van de vaargeul in de Westerschelde en de realisatie van natuur in de riviermond: 600 hectare in Nederland, waarvan circa 300 hectare in de Hedwigepolder.

- De projecten zijn allemaal afgerond. De doelstelling van 600 hectare natuur in het Westerschelde-estuarium is hiermee gerealiseerd (zie tabel 3 Natuurherstel Westerschelde).
- In de Hedwigepolder is het op hoogte brengen van de Panoramaheuvel afgerond, zodat gestart kan worden met de bouw van een gecombineerde uitkijk- en radartoren op de Panoramaheuvel.
- De natuurmonitoring op de projecten vindt plaats volgens de voorwaarden van de betreffende natuurvergunningen. Hieruit komt naar voren dat de natuurontwikkeling volgens verwachting verloopt.

Natuurherstel Westerschelde	Oppervlak (ha)
Ontpoldering	**359**
Hedwigepolder	312
Zwin	12
Perkpolder	35
Gecontroleerd Gereduceerd Getij	**121**
Waterdunen	121
Buitendijkse Maatregelen	**171**
Schorverjonging Scheldedijk	10
Kwaliteitsverbetering Sieperdaschor	28
Kwaliteitsverbetering Zwin	10
Bath	27
Baalhoek	33
Knuitershoek	27
Ossenisse	26
Zimmermangeul	10
Totaal	**651**

Tabel 3: *Realisatie van natuur in de Westerschelde in hectare.*

Bron: Provincie Zeeland

Grote rivieren

In de grote rivieren is een aantal belangrijke projecten voor natuurontwikkeling in voorbereiding met de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Deze projecten beogen een robuust ecologisch systeem in het rivierenlandschap, waar de waterkwaliteit en vele soorten van profiteren:

- In de IJssel-Vechtdelta en in de Gelderse Poort ontwikkelen we riet- en veenmoerassen, natte graslanden, ooibossen, natuurlijke oevers en geulen in de projecten Paddenpol, Ketelpolder, Perspectief IJssel Vecht Delta en Verkenning gemeenschappelijke Maas.
- In de projecten Meanderende Maas en Vierwaarden zetten we in op een combinatie van natuurontwikkeling en hoogwaterbescherming.
- Voor de Rijn-Maasmonding verkennen we maatregelen om een robuust ecologisch systeem te ontwikkelen.

We hebben gewerkt aan het definitief maken van het Natura 2000-ontwerp beheerplan Grensmaas dat medio 2025 gepubliceerd wordt Binnen het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 (voorheen Integraal Riviermanagement) werken het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten de komende decennia aan een toekomstbestendig Maas- en Rijnsysteem, dat als systeem goed functioneert, meervoudig bruikbaar en duurzaam te beheren is. En dat daarnaast een (economisch) aantrekkelijk rivierengebied mogelijk maakt met een optimale balans tussen hoogwaterveiligheid, natuur en waterkwaliteit, zoetwaterbeschikbaarheid en bevaarbaarheid. Het ontwerpprogramma IRM is vastgesteld en in inspraak gebracht. Hierin is ook nieuw beleid opgenomen voor rivierbodemligging (vastleggen van de rivierbodem op een bepaald niveau) en afvoercapaciteit.

Het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) - waarbij een deel van de uiterwaarden als natuur wordt ingericht - is in 2020 afgesloten, maar was toen nog niet volledig uitgevoerd. Staatsbosbeheer voert de komende jaren de resterende taakstelling van circa 800 hectare uit in samenhang met andere programma's, zoals de Programmatische Aanpak Grote Wateren of de Kaderrichtlijn Water. In 2024 is 15 hectare verworven en 0 hectare ingericht, waardoor van de opgave van 6.685 hectare nu in totaal 6.554 hectare is verworven en 6.067 hectare ingericht en in beheer is.

4.2 Caribisch Nederland

Het Rijk heeft € 35 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van fase 1 van het Natuur en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 (NMBP). Op de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba is een programmastructuur opgezet om doelmatig en doeltreffend meerjarige maatregelen uit te voeren. Deze maatregelen zijn gericht op onder andere erosiebestrijding, herstel en behoud van habitats en soorten, verbetering van waterkwaliteit, afval- en afvalwaterbeheer, versterking van de voedselzekerheid en onderzoek en monitoring. De meeste programma's en projecten zijn inmiddels gestart.

De eerste fase van het NMBP is in 2024 geëvalueerd. Hieruit bleek dat met het NMBP een goede basis is gevormd voor de aanpak van het herstel van de natuur en het milieu in Caribisch Nederland. Er zijn goede resultaten behaald op het gebied van natuurherstel van onder andere koraal en mangroven en het aanpakken van invasieve soorten en grazers. De ingezette maatregelen hebben een vervolg nodig in fase 2 van het NMBP.

4.3 Ontsnippering Rijksinfrastructuur

Natuurgebieden in Nederland zijn de afgelopen decennia versnipperd geraakt door de aanleg van wegen, vaarwegen en spoorwegen. In het wild levende dieren zijn daardoor steeds meer vast komen te zitten in een onnatuurlijk klein leefgebied. Daarom werken Rijk en provincies samen aan natuurlijke verbindingen tussen natuurgebieden. Dit doen we met de aanleg van ecoducten, ecoduikers, faunatunnels en makkelijk uittreedbare oevers rondom Rijksinfrastructuur. De dieren waarvoor de voorzieningen bedoeld zijn, gebruiken deze verbindingen intensief.

Het hiertoe opgestelde Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) is in 2018 afgerond. Daarna waren er nog 28 knelpunten over. Rijkswaterstaat lost deze zo efficiënt mogelijk op, in samenhang met andere maatregelen. Inmiddels zijn 19 van de 28 resterende knelpunten opgelost, waarvan 2 in 2024, te weten de brug bij Obbicht in Limburg en de Broekpolderweg in Zuid-Holland. Er resteren nu nog negen knelpunten. Hiervan zijn de uit te voeren maatregelen gekoppeld aan grote infrastructuurprojecten die nog niet in uitvoering zijn. Deze projecten lagen in 2024 onder andere stil als gevolg van de stikstofproblematiek.

5

Samenwerking Rijk en provincies

In dit hoofdstuk doen we verslag van vier onderwerpen waarvoor Rijk en provincies intensief samenwerken: de regeling Versneld natuurherstel (5.1), het Programma Natuur (5.2), de Landelijke Bossenstrategie (5.3) en de Nationale Parken (5.4). In het Programma Natuur richten we ons op gebieden met een te hoge stikstofdepositie. Met de Bossenstrategie werken we aan een gezond, toekomstbestendig en maatschappelijk gewaardeerd bos.

5.1 Regeling Versneld Natuurherstel

De Regeling Versneld Natuurherstel is een snelle, eenmalige impuls die bijdraagt aan hetzelfde doel als de meerjarige middelen van het Programma Natuur, namelijk natuurherstel in Natura 2000-gebieden. De maatregelen betreffen hier vooral het verwijderen van opslag, toevoegen van steenmeel, hydrologische maatregelen, begrazing, plaggen en chopperen (het machinaal afschrapen van vegetatie). Deze regeling loopt vanwege wijzigingsverzoeken tot en met 2026.

5.2 Programma Natuur

Het Programma Natuur is gericht op de realisatie van de benodigde condities voor een landelijk gunstige staat van instandhouding van Vogel- en habitatrichtlijnsoorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden en leefgebieden met een te hoge stikstofdepositie voor stikstofgevoelige soorten en habitats. In het Uitvoeringsprogramma Natuur hebben Rijk en provincies afgesproken dat de middelen van het Uitvoeringsprogramma aanvullend op het Natuurpact worden ingezet. Het Programma Natuur kent twee fases: fase 1 met uitvoeringstermijn 2021-2026 en fase 2 met uitvoeringstermijn 2024-2032.

In de eerste fase voeren de provincies voornamelijk die projecten uit waarvoor de plannen gereed of dusdanig vergevorderd zijn dat de uitvoering op korte termijn kan starten. Deze projecten zijn per provincie vastgelegd in een Provinciaal Uitvoeringsprogramma. Het Rijk financiert deze projecten via de Regeling Specifieke Uitkering Programma Natuur.

In de tweede fase (2024–2032) worden soortgelijke projecten uitgevoerd op basis van een geactualiseerd Provinciaal Uitvoeringsprogramma. Hierin is een strategie opgenomen voor een integrale, gebiedsspecifieke aanpak van natuur- en systeemherstel in relatie tot de bijdrage aan de landelijke opgave, in combinatie met gerichte inzet van bronmaatregelen ter beperking van emissies en gerelateerd aan het beoogde doelbereik.

Het Programma Natuur voorziet daarnaast in aanvullende maatregelen die noodzakelijk zijn voor natuurverbetering, zoals een verhoging van de vergoeding van het natuurbeheer (van 75% naar 84% van de normkosten), een versterking van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) en verbetering van de monitoring. De inzet op deze maatregelen wordt in deze rapportage buiten beschouwing gelaten.

Voortgang in 2024

In 2024 zijn meer maatregelen uit de eerste fase afgerond en zijn de beschikkingen aan de provincies verleend voor de tweede fase.

Fase 1 met uitvoeringstermijn 2021 – 2026

Voor de eerste fase van het Programma Natuur heeft het Rijk circa € 600 miljoen beschikbaar gesteld en verdeeld over de individuele provincies. Eind 2024 hebben de provincies circa 39% van de afgesproken maatregelen (weergegeven in hectares) afgerond. Daarmee is het percentage afgerond flink gestegen ten opzichte van eind 2023 (25%). Van de areaalopgave is 38% in uitvoering. Van de opgave voor boscompensatie (1.213 ha) is 297 hectare gerealiseerd.

In tabel 4 staat een samenvatting van de opgave en voortgang per categorie maatregelen per provincie. In de tabel, die via deze link te benaderen is, staan de opgave en de voortgang van de categorieën maatregelen per natuurgebied per provincie. Opgave en voortgang zijn weergegeven in hectares en betreffen de oppervlakte waarop de maatregelen effect zullen hebben. De weergegeven hectares kunnen overlappen tussen de categorieën maatregelen en zijn daarom niet in zijn totaliteit opgeteld.

Samenvatting

	A			B			C1			C2			D			E			F		
	Verbetering kwaliteit			Hydrologische verbetering			Versnelling verwerving			Optimaliseren inrichting			Overgangszones			Overig kwaliteit			Boscompensatie		
Type maatregelen	**Verwijderen opslag, plaggen, begrazing, verschralen, bekalken, kleinschalige aanleg en inrichting**			**Hydrologisch onderzoek, moerasontwikkeling, waterpeil verhogen, vernatten, onderhoud aan sloten, water vasthouden, verontdiepen**			**Sleutelhectares NNN**			**Additionele inrichting voor natuurherstel op sleutelhectares**			**Natuurinclusieve landbouw, ecologische verbindingen, additionele verwerving voor natuur**			**Zonering recreatie, bestrijding invasieve exoten**			**Aanleg van bos (bij voorkeur buiten het NNN)**		
	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering	Opgave	Afgerond	Uitvoering
	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(ha)
Groningen	1.262	55	922	168	0	113	0	0	0	0	0	0	16	16	0	1.373	525	848	n.v.t.		
Fryslân	3.023	685	1.552	3.930	1.277	2.445	197	102	0	0	0	0	360	0	45	133	33	100	n.v.t.		
Drenthe	1.740	1.403	327	14.152	9.364	4.788	0	0	0	3.923	0	3.923	0	0	0	350	350	0	39	16	23
Overijssel	20.952	10.466	10.486	7.290	1.310	5.979	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	170	132	217
Flevoland	1.045	1.024	21	703	193	510	0	0	0	90	0	90	750	0	0	0	0	0	n.v.t		
Gelderland	7.378	4.152	3.226	1.610	33	490	0	0	0	0	0	0	2.650	6	2.015	358	77	281	120	43	51
Utrecht	326	23	298	390	0	77	0	0	0	0	0	0	35	0	35	155	0	155	7	0	7
Noord-Holland	1.317	846	471	793	282	486	85	77	8	72	64	8	100	100	0	317	17	165	31	19	12
Zuid-Holland	1.253	404	903	1.062	25	65	396	38	0	396	0	0	107	0	0	318	0	0	2	0	0
Zeeland	761	110	615	1.971	849	0	48	0	0	52	0	0	1.167	50	65	4.131	1.686	1.300	4	0	0
Noord-Brabant	13.838	5.794	3.810	17.182	8.400	4.190	589	0	99	1.496	16	165	11.398	100	10	1.459	608	777	811	87	29
Limburg	2.948	2.159	775	173	123	50	0	0	0	0	0	0	6	5	0	2.679	1.900	780	29	0	29
EINDTOTAAL	**55.842**	**27.121**	**23.405**	**49.424**	**21.856**	**19.193**	**1.315**	**217**	**107**	**6.029**	**80**	**4.186**	**16.589**	**277**	**2.170**	**11.273**	**5.195**	**4.405**	**1.213**	**297**	**368**

Tabel 4: *Samenvatting opgave en voortgang per categorie maatregelen per provincie in 2024 van Fase 1.*

Rijkswaterstaat voert in het kader van Programma Natuur fase 1 ook natuurherstelmaatregelen uit. Deze maatregelen richten zich op het herstel en verbetering van stikstofgevoelige natuur in onder andere snelwegbermen in Oost- en Zuid-Nederland en in het uiterwaardengebied. In fase 1 is ook onderzoek gedaan ten behoeve van maatregelen voor fase 2. RWS heeft besloten geen offerte uit te brengen voor fase 2 van het Programma Natuur. De maatregelen voor fase 1 worden volgens opdracht uitgevoerd en afgerond.

Fase 2 met uitvoeringstermijn 2024 - 2032

Voor de tweede fase van het Programma Natuur heeft het Rijk € 1,35 miljard beschikbaar gesteld en verdeeld over de provincies.

In de tweede fase wordt opgavegericht gestuurd en wordt ingezet op het nemen van herstelmaatregelen, inclusief systeemherstelmaatregelen om de invloed van verzuring, vermesting en verdroging van de stikstofgevoelige natuur tegen te gaan. Er wordt met

voorrang ingezet op stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten in Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er ook voorrang voor buiten Natura 2000-gebieden gelegen stikstofgevoelige gebieden behorende tot het Natuurnetwerk Nederland. Het uitgangspunt is systeemverbetering. Om meer inzicht te verkrijgen in maatregelen die noodzakelijk zijn hebben de bevoegde gezagen natuurdoelanalyses opgesteld voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Deze natuurdoelanalyses vormen een belangrijke basis voor de tweede fase van Programma Natuur.

Eind 2024 zijn de beschikkingen aan de provincies verleend voor het uitvoeren van de maatregelen. In de tabel, die via deze link is te benaderen, staat de opgave voor het percentage vermindering drukfactoren per natuurgebied per provincie, zoals de provincies in de afgesproken voortgangsrapportage hierover aan het ministerie van LVVN hebben gerapporteerd. De cijfers zijn nog niet compleet.

De tabel op de webpagina laat zien dat de maatregelen voor de vermindering van de drukfactoren zullen worden gerealiseerd op bijna 200.000 hectare, waarvan circa 186.600 hectare in Natura 2000-gebieden. De opgave voor boscompensatie bedraagt voorlopig 943 hectare (Drenthe nog PM).

De provincies zijn in het najaar 2024 gestart met de uitvoering van de opgave, waardoor over 2024 nog geen voortgang te melden is.

5.3 Landelijke Bossenstrategie

Bosuitbreiding en revitalisering

Met de uitvoering van de Landelijke Bossenstrategie geven Rijk en provincies invulling aan de klimaatdoelstellingen en verbetering van de biodiversiteit, o.a. door middel van 37.400 hectare bosuitbreiding en revitalisering van het bestaande bos per 2030.

In totaal is er tot en met 2024 binnen en buiten het NNN samen met de bovenwettelijke compensatie 3.010 hectare gerealiseerd. Dit staat gelijk aan 8% van de totale bosuitbreidingsopgave. Daarmee is in 2024 een versnelling zichtbaar in de realisatie van nieuw bos. Daarnaast is er een stijging zichtbaar in de omvorming naar natuurbos. Deze stijging is met name te danken aan de provincie Noord-Brabant.

Ondanks de versnelling ligt het algehele tempo van realisatie nog steeds ver achter op de gestelde doelen. Belangrijke redenen hiervoor zijn de aanhoudende onzekerheid over de lange termijn financiering en de lange doorlooptijden van projecten (o.a. door werving van grond en vergunningstrajecten). In juni 2024 zijn door de Minister voor Natuur en Stikstof middelen toegekend aan de door de provincies reeds ingediende maatregelpakketten. Hierin zijn ook plannen voor nieuw bos, revitalisering en landschapselementen opgenomen. De resultaten laten zich nog niet zien in de gerapporteerde cijfers. Planvorming voor bosaanleg kost vaak meerdere jaren voordat realisatie plaatsvindt.

Nieuwe middelen voor financiering van bosaanleg zijn (voorals nog) niet voorzien. Daarmee staat het behalen van de doelen uit de Bossenstrategie, als onderdeel van de uitvoering van het Klimaatakkoord, steeds verder onder druk.

	Bosuitbreiding binnen NNN					Compensatie ontbossing N2000	Meer natuurbos	Bosuitbreiding buiten NNN
	2021	*2022*	*2023*	*2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*
Drenthe	0	36	75	25	136	16	116	2
Flevoland	0	50	0	0	50	Geen opgave	48	46
Fryslân	6	0	0	3	9	Geen opgave	3	0
Gelderland	69	27	18	145	259	43	0	0
Groningen	0	3	14	0	17	Geen opgave	13	8
Limburg	4	0	11	11	26	0	19	4
Noord-Brabant	182	215	200	352	950	87	3.835	790
Noord-Holland	0	9	2	16	27	19	27	45
Overijssel	1	88	16	6	111	132	1.852	27
Utrecht	6	7	10	18	41	0	564	21
Zeeland	51	9	52	13	125	0	115	4
Zuid-Holland	8	0	0	0	8	0	8	7
Totaal	**327**	**444**	**398**	**589**	**1.759**	**297**	**6.600**	**954**

Tabel 5: *Gerealiseerde hectares ten behoeve van de bosuitbreidingsdoelstelling uit de bossenstrategie per provincie.*

Agroforestry

In de bossenstrategie is daarnaast ook de ambitie opgenomen om te komen tot 25.000 hectare agroforestry, waarvan 1.000 hectare aan voedselbossen. Dit zijn bomen en struiken die bewust worden geïntegreerd in een agrarisch systeem. In de landbouwtelling van 2025* is voor de tweede keer het areaal agroforestry uitgevraagd. De uitvraag is in 2025 gedaan op perceelsniveau in plaats van de eerdere uitvraag op bedrijfsniveau. Hierdoor zijn de cijfers over 2024 en 2025 beperkt vergelijkbaar. In 2025 hebben 2.433 agrariërs in totaal 6.091 hectare agroforestry opgegeven, waarvan 366 hectare voedselbossen. Er lijkt daarmee een stijging te zien, maar dit zal aan de hand van een vastgestelde monitoringsmethode de komende jaren bevestigd moeten worden.

* In afwijking op andere onderdelen in deze voortgangsrapportage rapporteren we alleen in dit onderdeel ook de cijfers over 2025 omdat deze cijfers al bekend zijn.

	Areaal agroforestry	Waarvan areaal voedselbossen	Aantal boeren met agroforestry
2024	1.925 ha	317 ha	1.506
2025	6.091 ha	366 ha	2.422

Tabel 6: *Gecombineerde opgave 2024 en 2025*
In afwijking op andere onderdelen in deze voortgangsrapportage rapporteren we alleen in dit onderdeel ook de cijfers over 2025 omdat deze cijfers al bekend zijn.

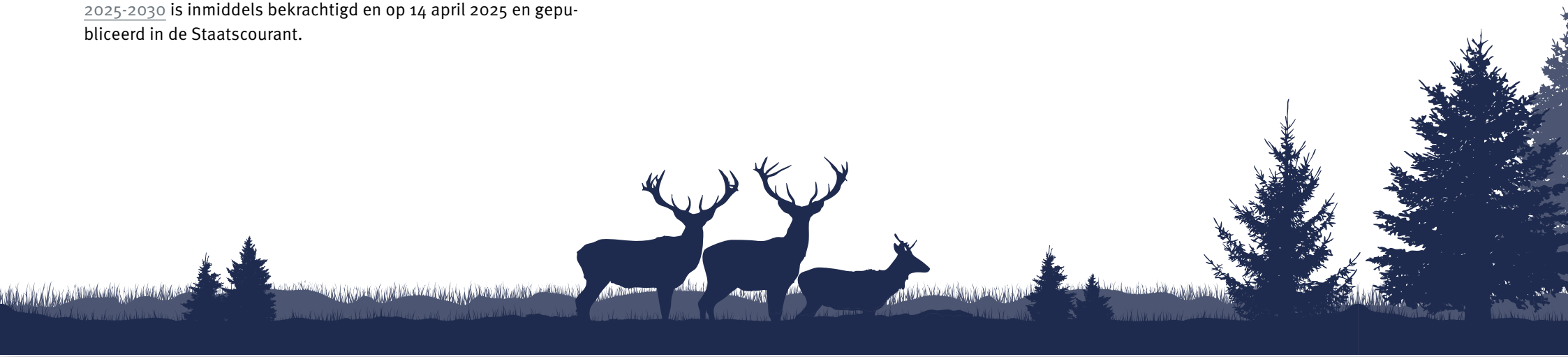
5.4 Nationale Parken

In 2024 is een start gemaakt met de uitvoering van het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030. De Beleidsregel aanwijzing Nationale Parken 2024–2030 is vastgesteld en gepubliceerd in de Staatscourant. Hierin zijn basisvereisten opgenomen waar nationale parken aan moeten voldoen.

Het nieuwe opdrachtgevers-opdrachtnemersoverleg voor de nationale parken (OGON) is van start gegaan. Hierin overleggen vertegenwoordigers vanuit LVVN, Stichting Nationale Parken en de provincie over de uitvoering van het Beleidsprogramma.

De provincie Zuid-Holland heeft een aangepaste statusaanvraag ingediend voor het gebied Hollandse Duinen. De aanwijzing van Nationaal Park Van Gogh en de herbegrenzing van Nationaal Park de Drentsche Aa zijn gerealiseerd.

Het Rijk, provincies, 20 nationale parken, landelijke samenwerkingspartners en terreinbeherende organisaties hebben in 2024 gewerkt aan een manifest, waarin de ondertekenaars de samenwerking vastleggen voor het realiseren van de doelen van het Beleidsprogramma tot 2030. Het Manifest Nationale Parken 2025-2030 is inmiddels bekrachtigd en op 14 april 2025 en gepubliceerd in de Staatscourant.

BIJLAGEN

Bijlage 1:
Voortgang en inrichtingsambitie NNN per provincie

Tabel 7 geeft per provincie de voortgang weer in hectares verwerving, inrichting en natuur binnen het NNN, met SVNL-subsidie en zonder SVNL-subsidie voor de periode 2011-2024. Ook is de resterende inrichtingsambitie voor de realisatie van het NNN in 2027 opgenomen. De inrichtingscijfers zijn inclusief de ingerichte oppervlakte van de eigen ambitie van Noord-Brabant en Noord-Holland en van de terugzethectares van Noord-Holland (zie 2.1 voor nadere toelichting).

Toelichting datacorrecties verwerving en inrichting

Ieder jaar vinden (kleine) datacorrecties op de verwervings- en inrichtingscijfers plaats. De oorzaak ligt onder meer in de complexiteit om (gedetailleerde) geo-informatie zorgvuldig te registreren en te abstraheren naar landelijke overzichten. In 2022 is een analyse uitgevoerd van datacorrecties in voorgaande jaren. Uit deze analyse blijkt dat de jaarcijfers in de VRN voor verwerving en inrichting binnen kleine marges (van enkele tot soms tientallen hectares) kunnen fluctueren. Genoemde oorzaken van dergelijke fluctuaties zijn correcties vanwege onenigheid over de uitgevoerde inrichting (niet ingericht of inrichting voldeed niet aan de voorwaarden), correcties van ten onrechte aangemelde of afgemelde inrichting (door voortschrijdend inzicht of door fouten) of correcties vanwege compensatie aanleg infrastructuur (nieuwe ingerichte natuur elders compenseren). Omdat het kleine marges betreft en de onderbouwende argumenten plausibel zijn, accepteren de provincies en LVVN deze afwijkingen en is besloten om deze kleine datacorrecties (net als in voorgaande jaren) te corrigeren in het jaar van rapportage.

Tabel 8 geeft een grove schatting van het aantal hectares dat elke provincie op korte termijn (uiterlijk 2026) verwacht in te richten, de zogenaamde onderhanden hectares. In totaal is dat vanuit de natuurpactambitie 3.727 hectare (zie kolom C). Daarnaast geven de provincies aan hoeveel hectares van de natuurpactambitie zij kansrijk achten om vóór eind 2027 in te richten (9.318 hectare, zie kolom D) en van hoeveel hectares zij de inrichting vóór eind 2027 nog onzeker achten (17.306 hectare, zie kolom E). Deze inschatting is in deze tabel ook gemaakt voor de restopgave van de aanvullende eigen ambitie van de provincies Noord-Brabant en Noord-Holland en van de terugzethectares van de provincie Noord-Holland.

Voortgang en inrichtingsambitie NNN per provincie						
	Verwerving vanaf 2011	Inrichting sinds 2011*	Natuur in het NNN			Resterende Inrichtingsambitie
Provincie			*met SVNL subsidie*	*zonder SVNL subsidie*	*totaal*	
Drenthe	3.316	7.698	55.304	6.994	62.298	5.922
Flevoland	8	523	23.781	2.499	26.280	105
Friesland	1.669	4.679	62.772	19.836	82.607	3.173
Gelderland	4.006	6.994	91.601	42.769	134.369	1.420
Groningen	1.929	4.116	16.324	5.057	21.382	2.700
Limburg	2.558	2.451	30.923	17.739	48.662	980
Noord-Brabant[1]	6.305	7.964	82.400	38.295	120.695	7.236
Noord-Holland[2]	3.248	6.235	28.379	23.824	52.204	4.379
Overijssel	3.339	5.669	47.291	12.392	59.683	2.530
Utrecht	1.067	2.591	22.202	9.397	31.600	1.783
Zeeland[3]	737	1.258	23.919	19.146	43.064	616
Zuid-Holland	4.195	2.840	25.876	5.903	31.780	2.728
Totaal	**32.378**	**53.017**	**510.772**	**203.851**	**714.623**	**33.572**

Tabel 7: *Voortgang en inrichtingsambitie NNN per provincie in hectares*
* Van 'Inrichting sinds 2011' kan een deel al voor 2011 verworven zijn.

1 Noord-Brabant heeft van deze 7.964 hectare 5.373 hectare ingericht vanuit natuurpactambitie en 2.591 hectare vanuit aanvullende eigen ambitie.
Voor Noord-Brabant is van deze resterende inrichtingsambitie 6.727 hectare resterend van de natuurpactambitie en 509 hectare resterend van de aanvullende eigen ambitie.

2 Noord-Holland heeft van deze 6.235 hectare 5.488 hectare ingericht vanuit natuurpactambitie en 747 hectare vanuit aanvullende eigen ambitie.
Voor Noord-Holland is van deze resterende inrichtingsambitie 1.667 hectare resterend van de Natuurpactambitie, 2.278 hectare resterende van de aanvullende eigen ambitie en 434 hectare van de terugzethectares (zie paragraaf 2.1).

3 Bij de provincie Zeeland is 'Natuur in het NNN met subsidie' met 3.176 hectare toegenomen ten opzichte van vorig jaar (van 20.743 hectare naar 23.919 hectare), omdat provincie Zeeland dit jaar, in tegenstelling tot voorgaande jaren, ook gebieden heeft meegerekend in de rijkswateren waarop zij SVNL-subsidie heeft verstrekt. Ook 'Natuur in het NNN zonder subsidie' is met 1.038 hectare toegenomen (van 18.107 hectare naar 19.146 hectare) vanwege het voor het eerst meerekenen van de Hedwigepolder en een groot aantal binnendijken als onderdeel van het NNN met ingang van 2024.

	Kwantitatieve Gegevenslevering 11e VRN (2024)			Onderhanden Hectares 2025-2027 Resterende Inrichtingsambitie 2027 (B):		
	A	B	A+B	C	D	E
	Natuurpactambitie:					
	Inrichting t/m 2024	Resterende Inrichtingsambitie 2027	Inrichtingsambitie 2011-2027	Inrichting fysiek al gestart: uiterlijk eind 2026 ingericht	Inrichting vóór eind 2027 kansrijk	Inrichting vóór eind 2027 nog onzeker
Drenthe	7.698	5.922	13.620	554	2.478	2.890
Flevoland	523	105	628	105	0	0
Fryslân	4.679	3.173	7.852	261	1.351	1.561
Gelderland	6.994	1.420	8.414	161	1.259	0
Groningen	4.116	2.700	6.816	18	517	2.165
Limburg	2.451	980	3.431	122	284	574
Noord-Brabant	5.373	6.727	12.100	0	827	5.900
Noord-Holland	5.488	1.667	7.155	101	732	834
Overijssel	5.669	2.530	8.199	450	552	1.528
Utrecht	2.591	1.783	4.374	147	428	1.208
Zeeland	1.258	616	1.874	30	240	346
Zuid-Holland	2.840	2.728	5.568	1.778	650	300
	49.679	**30.351**	**80.030**	**3.727**	**9.318**	**17.306**
	Aanvullende eigen ambitie:					
Noord-Brabant	2.591	509	3.100	0	509	0
Noord-Holland	747	2.278	3.025	139	1.001	1.138
	3.338	**2.787**	**6.125**	**139**	**1.510**	**1.138**
	Terugzethectares:					
Noord-Holland		434	434		434	
Totaal	**53.017**	**33.572**	**86.589**	**3.866**	**11.262**	**18.444**

Tabel 8: *Resterende inrichtingsambitie en onderhanden hectares*

Nadere onderbouwing oppervlakten in hectares figuur 12: Schematische weergave NNN, Natura 2000-gebieden en rijkswateren						
	A	B	C	D	E	F
	Totaal	Waarvan in rijkswateren	Waarvan in uiterwaarden en Biesbosch	Oppervlakte buiten rijkswateren (A-B)	Oppervlakte buiten rijkswateren, inclusief uiterwaarden en Biesbosch (C+D)*	Overlap met rijkswateren (A-E)
Rijkswateren	**6.602.408**	**6.602.408**	**76.238**			
N2000 binnen Natuur binnen NNN	356.049	100.935	15.649	255.114	270.763	85.286
N2000 binnen Overige NNN	271.742	261.399	2.813	10.343	13.156	258.586
N2000 buiten NNN	1.569.469	1.554.404	9.106	15.065	24.171	1.545.299
Totaal N2000	**2.197.260**	**1.916.739**	**27.568**	**280.521**	**308.089**	**1.889.171**
Overige NNN en N2000	271.742	261.399	2.813	10.343	13.156	258.586
Overige NNN buiten N2000	50.302	4.546	2.757	45.755	48.512	1.790
Totaal Overige NNN 'op het land'	**322.044**	**265.946**	**5.570**	**56.098**	**61.668**	**260.376**
Natuur binnen NNN en N2000	356.049	100.935	15.649	255.114	270.763	85.286
Natuur binnen NNN buiten N2000	358.575	18.683	12.543	339.892	352.434	6.141
Totaal Natuur binnen NNN 'op het land'	**714.624**	**119.619**	**28.191**	**595.006**	**623.197**	**91.427**

Totale overlap NNN en Rijkswateren binnen N2000 gebied	**343.873**
Totale overlap NNN en rijkswateren buiten N2000 gebied	**7.930**
Totale overlap NNN en rijkswateren (uiterwaarden en biesbosch zijn hierin niet meegeteld als overlap.	**351.803**

Tabel 9: *Nadere onderbouwing oppervlakte in hectares over de overlap in figuur 10 (Schematische weergave NNN, Natura 2000-gebieden en rijkswateren).*

* In de rijkswateren is het beschermingsregime van het NNN niet van toepassing uitgezonderd uiterwaarden en Biesbosch (zie artikel 7.5 en 7.6 Besluit Kwaliteit Leefomgeving).

Ecosysteemtypen	SVNL-beheertypen	In ha	% totaal
Grootschalige, dynamische natuur	N01	2.055	4%
Rivieren/Beken en bronnen/Stilstaande wateren	N02 t/m N04	1.551	3%
Moeras	N05 + N06.01 + N06.02	4.113	8%
Heide	N06.03 t/m N06.06 + N07	979	2%
Open Duin	N08	261	0%
(Half)natuurlijk grasland	N09 t/m N13	37.164	70%
Bos	N14 t/m N17	2.911	5%
Landschapselementen	L	459	1%
In ontwikkeling		3.525	7%
Totaal ingericht vanaf 2011		**53.017**	**100%**

Tabel 10: *Ecosysteemtypen Ingerichte Natuur (vanaf 2011 t/m 2024).*

Bijlage 2:
Landelijke Bossenstrategie

Monitoring

Het Rijk, de provincies en BIJ12 werken samen in een systematiek waarmee de uit te voeren maatregelen jaarlijks kwantitatief gemonitord worden. De voortgang op agroforestry wordt uitgevraagd bij de gecombineerde opgave van RVO. Hierin hebben agrariërs in 2025 zelf de percelen opgegeven waarop zij een agroforestry-systeem hebben staan.

Naast de bestaande systematiek wordt er gewerkt aan een landsdekkend monitoringssyteem genaamd LASREG. Deze monitor is ontstaan vanuit de wens van provincies om samen met het Rijk toe te werken naar een eenduidige monitor voor bos en landschapselementen. In 2025 worden de eerste stappen gezet om het areaal landschapselementen te monitoren. Deze monitor kan later ook ingezet worden voor het monitoren van bosuitbreiding.

Bosuitbreiding binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)

In 2021 zijn er met de provincies afspraken gemaakt over de verdeling van 15.000 hectare te realiseren bos binnen het NNN. Dit heeft geleid tot een indicatieve verdeling van 10.000 hectare. Als de realisatie binnen het NNN niet haalbaar blijkt, wordt gezocht naar mogelijkheden buiten het NNN. In de bovenstaande tabel worden de reeds gerealiseerde hectares aangegeven. Hier is een versnelling zichtbaar in met name de provincies Noord-Brabant en Gelderland.

Bovenwettelijke compensatie

In het Programma Natuur is € 210 miljoen gereserveerd voor het compenseren van ontbossing die heeft plaatsgevonden in het kader van de Natura 2000-beheerplannen (met terugwerkende kracht tot 1 januari 2017). Dit gaat om 3.400 hectare. €41 miljoen hiervan is in 2021 verdeeld over de provincies, zodat zij de compensatie kunnen uitvoeren. In de bovenstaande tabel worden de gerealiseerde hectares aangegeven.

Om te borgen dat het areaal bos niet verder achteruitgaat, is in de bossenstrategie afgesproken om in de Omgevingswet boscompensatie verplicht stellen wanneer er wordt gekapt voor een natuurdoel. Daar is een wetsaanpassing voor nodig. Naar aanleiding van de Evaluatie houtopstanden-regelgeving uit 2024 zijn er een aantal no-regret maatregelen geformuleerd die in de wetswijziging worden meegenomen. Mede daarom heeft de wijziging vertraging opgelopen. De verwachting is dat deze wetswijziging in 2026 wordt doorgevoerd.

Meer natuurbos

In de bossenstrategie is de ambitie uitgesproken om de oppervlakte natuurbos met 10% (ongeveer 15.000 hectare) uit te breiden ten opzichte van het huidige areaal. In deze bossen staan de natuurdoelen in het beheer voorop. Het kan hierbij gaan om nieuw bos of (in veel gevallen) de omvorming van bestaand bos naar SVNL-bosnatuurtype N14 of N15 binnen het NNN. In de bovenstaande tabel worden de reeds gerealiseerde hectares aangegeven.

Bosuitbreiding buiten het NNN

De ambities uit de provinciale bossenstrategieën zijn meegenomen in de provinciale gebiedsplannen die in het kader van het NPLG zijn opgesteld. In juni 2024 zijn door de Minister voor Natuur en Stikstof middelen toegekend aan de door de provincies reeds ingediende maatregelpakketten. De resultaten zijn hiervan nog niet in de cijfers terug te vinden, maar de verwachting is dat deze middelen deels zullen worden ingezet voor de aanleg van nieuw bos, groenblauwe dooradering en revitalisering. Er is tegelijkertijd een duidelijke versnelling te zien ten opzichte van voor-

gaande jaren die voor een belangrijk deel toe te schrijven is aan Noord-Brabant die vorig jaar geen cijfers kon aanleveren. Om deze stijgende lijn door te zetten blijft structurele financiering randvoorwaardelijk.

In de onderstaande tabel worden de reeds gerealiseerde hectares aangegeven.

Revitalisering

In 2022 zijn door de provincies plannen opgesteld voor revitalisering. Daarnaast wordt gewerkt aan een uitvraagsystematiek om hierover te rapporteren. We verwachten in 2026 wel te kunnen rapporteren over de voortgang van deze doelstelling. De revitaliseringsambities zijn meegenomen in de provinciale gebiedsplannen en geven invulling aan de beleidsdoelen van het Klimaatakkoord, de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening. Voor 2025 is een decentralisatieuitkering voorzien aan de provincies om een beperkt deel van de bestaande plannen uit te voeren.

	Bosuitbreiding binnen NNN					Compensatie ontbossing N2000	Meer natuurbos	Bosuitbreiding buiten NNN
	2021	*2022*	*2023*	*2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*	*t/m 2024*
Drenthe	0	36	75	25	136	16	116	2
Flevoland	0	50	0	0	50	Geen opgave	48	46
Fryslân	6	0	0	3	9	Geen opgave	3	0
Gelderland	69	27	18	145	259	43	0	0
Groningen	0	3	14	0	17	Geen opgave	13	8
Limburg	4	0	11	11	26	0	19	4
Noord-Brabant	182	215	200	352	950	87	3.835	790
Noord-Holland	0	9	2	16	27	19	27	45
Overijssel	1	88	16	6	111	132	1.852	27
Utrecht	6	7	10	18	41	0	564	21
Zeeland	51	9	52	13	125	0	115	4
Zuid-Holland	8	0	0	0	8	0	8	7
Totaal	**327**	**444**	**398**	**589**	**1.759**	**297**	**6.600**	**954**

Tabel 11: *Gerealiseerde hectares ten behoeve van de bosuitbreidingsdoelstelling uit de bossenstrategie per provincie.*

LIJST VAN AFKORTINGEN

ANLb	Subsidieregeling voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
EBS	EU-Biodiversiteitsstrategie
GBF	Global Biodiversity Framework
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GLB-NSP	Nationaal Strategisch Plan GLB
Index NL	Index Natuur en Landschap
IPO	Interprovinciaal Overleg
IRM	Programma Integraal Riviermanagement
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LVVN	Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie
KRW	Kaderrichtlijn Water
MJPO	Meerjarenprogramma Ontsnippering
NAS	Nationale Klimaatadaptatiestrategie
NBP	Natuurbeheerplan
NBSAP	Nationaal Biodiversiteits- en Strategisch Actieplan
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NURG	Programma Nadere Uitwerking Rivierengebied
PAGW	Programmatische Aanpak Grote Wateren
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
SVNL	Subsidieverordening Natuur en Landschap
SvI	Staat van Instandhouding
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn

COLOFON

Dit is een uitgave van het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). Deze uitgave is tot stand gekomen met ondersteuning door BIJ12.

Refereren aan de Voortgangsrapportage Natuur kan als volgt: IPO en LVVN (2024), Elfde Voortgangsrapportage Natuur, Den Haag

IPO - HUIS VAN DE PROVINCIES
Herengracht 23
2511 EG Den Haag
070 888 1212
www.ipo.nl

BIJ12
Leidseveer 2
3511 SB Utrecht
085 486 22 22
www.bij12.nl

MINISTERIE VAN LANDBOUW, VISSERIJ, VOEDSELZEKERHEID EN NATUUR
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag
070 379 8911
www.rijksoverheid.nl/lvvn

VORMGEVING EN EINDREDACTIE:
Kris Kras communicatie

FOTOGRAFIE:
Sjon Heijenga (p. 6), Marieke Ellenbroek (p. 7)

Den Haag, december 2025

Sterker met natuur

Provincie Noord-Holland

Aan
Provinciale Staten
Kopie aan

Uw contactpersoon
C.M. van Hoof
BEL/NR

Telefoonnummer +31235144623
HOOFC@Noord-Holland.nl

Betreft: Overzicht Bossenstrategie

Memo

15 september 2026

Overzicht Bossenstrategie

In de PS-commissie Landelijk Gebied van 8 juni is een overzicht inzet Bossenstrategie toegezegd. Met deze memo geven we daar invulling aan.

Achtergrond

In het Klimaatakkoord – opgesteld op basis van de Klimaatwet - is afgesproken dat Rijk en provincies samen een Bossenstrategie opstellen om mede invulling te geven aan het klimaatdoel voor het onderdeel “bomen, bos en natuur” gericht op natuurlijke koolstofvastlegging. In deze vastgestelde Bossenstrategie (november 2020) benoemen Rijk en provincies gezamenlijk ambities en doelen voor bossen in Nederland. In de Bossenstrategie is opgenomen dat het logisch is om hierin samen te werken:

“*Het natuurbeleid is gedecentraliseerd en is een verantwoordelijkheid van provincies. Tegelijkertijd gaat de Bossenstrategie ook over klimaatbeleid en gebruik van bos. Daarom werken Rijk en provincies samen aan meer samenhang tussen natuur-, klimaat- en bosbeleid. Dat vraagt om een gemeenschappelijke strategie. Wij nemen als Rijk en provincies onze verantwoordelijkheid om de acties die we in onze beleids agenda benoemen uit te voeren, maar kunnen en willen dit niet alleen. Om deze Bossenstrategie tot een succes te maken zoeken we daarom nadrukkelijk samenwerking met andere partijen. Het gaat om de andere overheden, zoals waterschappen en gemeenten, en om private partijen, zoals terreinbeherende organisaties, particulieren en bedrijven.” (citaat uit de Bossenstrategie)*

De ambities van de Bossenstrategie, zoals 10% meer bos, blijken in de praktijk nu nog niet haalbaar voor 2030, dat blijkt landelijk uit de Voortgangsrapportage Natuur. De realisatie van de ambitie loopt achter, onder andere door de druk op de ruimte die toeneemt en door het wegvallen van financiering via het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied). Landelijk loopt nu een (tussen)evaluatie van de Bossenstrategie door het Rijk samen met de provincies door CE Delft. Op basis daarvan zal vooruit gekeken worden. Daarbij wordt ook gekeken naar (nog meer) samenhang met de natuurdoelen, zoals die voor bos zijn

opgenomen in artikel 12 en 13 van de Europese Natuurherstel-verordening (NHV, vastgesteld in 2024).

We hebben de landelijke doelen naar rato van de hoeveelheid bos in onze provincie vertaald. De gezamenlijke doelen van de Bossenstrategie vertalen zich in Noord-Holland dan als volgt:

1. meer bos > 10% toename in 2030, dat is voor Noord-Holland op basis van de huidige hoeveelheid bos 1.478 hectare extra (waarvan 140 ha binnen NNN, de rest er buiten);
2. compensatie van bos dat vanwege het versterken van specifieke natuurwaarden moet worden gekapt > 103 ha;
3. meer vitaal bos > tot 2035 in 25% van ons bestaande bosareaal revitaliseringsmaatregelen;
4. meer bomen buiten het bos > ondersteunen agrarische en maatschappelijke initiatieven voor boomaanplant, doel 300 ha agroforestry plus 50 ha voedselbos op vrijwillige basis;
5. duurzaam gebruik van het bos > recreatie en lichte toename van de houtproductie als biobased materiaal.

We geven uitvoering aan deze doelen op basis van nu beschikbare middelen. Hieronder is dat nader toegelicht.

Stand van zaken meer bos

We zetten de komende jaren nog in op de realisatie van 107 ha nieuw bos en parklandschap buiten NNN, waarvan 59 ha vlakdekkend bos. Dit doen we met specifiek hiervoor beschikbaar gesteld Rijksbudget vanuit de koplopersprojecten. Het betreft twee deelgebieden in PARK21 in en uitgevoerd door de gemeente Haarlemmermeer gekoppeld aan de woningbouw en recreatieopgave daar. Daarnaast verkennen we de bosverbinding Robbenoordbos - Dijkgatsbos die twee NNN bossen met elkaar beoogd te verbinden en ook de recreatiemogelijkheden te versterken. Eerder zijn enkele kleinere projecten al gerealiseerd, zoals het Legmeerbos in Uithoorn (burgerinitiatief, oplevering 2024) en het Geboortebos in Spaarnwoude (in meerdere fases geplant door een coalitie van partijen, afgelopen plantseizoen de laatste bomen).

Voor bos binnen NNN passen we eerst het Natuurbeheerplan aan. Via die lijn kunt u zien waar bos binnen NNN wordt gerealiseerd. We verwachten ongeveer 90 ha te kunnen realiseren op de korte termijn (tot 2030), deels door actief aan te planten op geschikte plekken en deels door spontane bosontwikkeling formeel te borgen als ambitietype waar dit ecologisch passend is.

U wordt over de voortgang geïnformeerd via de voortgangsrapportage Korte Termijn Agenda (KTA) en de landelijke Voortgangsrapportage Natuur (VRN).

In de concept Omgevingsvisie die nu ter inzage ligt geven we aan dat realisatie van meer bos op basis van de Bossenstrategie onderdeel kan zijn van het gewenste Groenblauw raamwerk. Waar mogelijk verzilveren we kansen voor bos in combinatie met andere opgaven en partijen. Denk aan een combinatie met woningbouw en het hierbij wellicht stellen van een concreet kwantitatief doel t.a.v. het aandeel te realiseren bomen/bos/groen per woning. Dit is nu nog niet concreet geprogrammeerd mede door gebrek aan zicht op financiering.

Stand van zaken boscompensatie n.a.v. boskap in N2000 gebieden
Bij het vaststellen van de Bossenstrategie is bestuurlijk afgesproken dat we met terugwerkende kracht vanaf 2017 bos dat is/wordt gekapt voor natuurdoelen binnen N2000 compenseren. Op dit moment loopt de consultatie fase om dit ook wettelijk te verankeren via een AMVB (tegelijk met enkele andere wijzigingen in de regels voor houtopstanden). De inschatting op basis van de natuurbeheerplannen N2000 is geweest dat dit voor Noord-Holland om 103 ha gaat. Denk hierbij aan het kappen van bos voor meer open en dynamisch duin (draagt ook bij aan minder impact stikstofdepositie) en voor openheid in weidevogelgebieden onder andere nodig voor het aanvalsplan Grutto. Hiervoor heeft het Rijk middelen via het programma Natuur beschikbaar gesteld, zowel in de eerste als de tweede tranche. U wordt hierover geïnformeerd via de voortgangsrapportage Programma Natuur en de landelijke Voortgangsrapportage Natuur.

We hebben ervoor gekozen deze opgave zo veel mogelijk te koppelen aan de wens tot meer bos dicht bij (nieuwe) woningen, om zo bij te dragen aan meer recreatie dicht bij huis en kwetsbare natuur te ontlasten. Onze subsidieregeling boscompensatie is hier dan ook op gericht. Helaas kost planvorming en realisatie van bos veel tijd. We verwachten de opgave te kunnen realiseren binnen de looptijd van programma Natuur, om zo ook de doelen van natuurherstel te kunnen halen. Op dit moment is op basis van deze afspraak in totaal 8 ha op 4 locaties gerealiseerd. Diverse projecten zijn in planvorming/uitvoering.

Stand van zaken bosrevitalisering
Voor revitalisering van het bos hebben we rijksmiddelen ingezet vanuit de eerste tranche (en beperkt de tweede tranche) programma Natuur. Er zit een overlap met natuurherstel binnen N2000 (hier ligt de focus op), maar ook bos buiten N2000, zelfs buiten NNN valt hier onder. Revitaliseren kan diverse maatregelen betreffen, waardoor het bos weer veerkrachtig wordt en daarmee beter CO2 vastlegt en tegelijk de biodiversiteit wordt versterkt. Het kan gaan om aanpassingen op gebied van water(kwaliteit), laten staan of liggen van meer dood hout, mengen van het bos met meer/andere inheemse soorten, e.d. U wordt hierover geïnformeerd via de voortgangsrapportage programma Natuur.

Voor vervolg wachten we af wat het rijk hier aan kader en middelen voor beschikbaar stelt. Revitaliseren van het bos is ook een doel (artikel 12) van de Natuurherstelverordening. Eind 2025 hebben we in dat kader een kleine specifieke decentralisatie uitkering van het Rijk gehad voor één project in het N2000 gebied de Amsterdamse Waterleidingduinen voor herstel van duinbos. U bent hierover geïnformeerd via de lijst Subsidies buiten uitvoeringsregeling bij de Eerste Begrotingswijziging 2026. We verwachten in 2026 weer een decentralisatie uitkering.

Stand van zaken meer bomen buiten het bos
Meer bomen buiten het bos stimuleren we via de aanpak Groen Kapitaal, de Klimaataanpak en de Voedselvisie. Agroforestry kan één van de richtingen van kringlooplandbouw zijn - waar agrarisch ondernemers op basis van vrijwilligheid voor kunnen kiezen. Meer bomen buiten het bos kent ook samenhang met Groenblauwe dooradering, voor de "houtige" landschapselementen zoals heggen. Onze inzet is primair gericht op het proces, het ondersteunen van maatschappelijke initiatieven, kennisdeling en netwerkvorming. Waar mogelijk zetten we hier landbouwsubsidies gekoppeld aan GLB-middelen voor in.

Via een EIP-subsidie (Europees Innovatie Partnerschap - subsidie is bedoeld voor samenwerkingsverbanden die innovatieve projecten uitvoeren in de landbouw en voedselketen) ondersteunt de Natuur- en Milieufederatie een living lab en een provinciaal netwerk agroforestry. De provincie heeft op pachtgronden in de Haarlemmermeer ook proefpercelen agroforestry (30 ha), die via een PPS- project door het Louis Bolk instituut worden gemonitord en die kennis wordt gedeeld in het provinciaal netwerk. Agroforestry kan ook onderdeel zijn van een SIG-aanvraag. (De SIG-subsidie ondersteunt samenwerkingsverbanden bij het ontwikkelen en uitvoeren van integrale gebiedsplannen voor duurzame landbouw en gebiedsontwikkeling.) Vanuit de opgave Groenblauwe dooradering is er een subsidieregeling voor landschapselementen opengesteld gekoppeld aan GLB. Monitoring van agroforestry en landschapselementen wordt op landelijk niveau gedaan.

Vooruitlopend op ruimtelijk/financiële keuzes verkennen we al wel met een opdracht vanuit onze Klimaataanpak aan de Groene Stelling welke kansen er liggen via een alternatieve aanpak voor meer bomen met een coalitie Klimaatbos (onder andere enkele gemeenten, MeerBomenNu, Treesforall, Landschap Noord-Holland, Natuur- en Milieufederatie (vanuit aanpak agroforestry), IVN, SADC). Daar verkennen we wat al wel op korte termijn als extra gezamenlijke inzet mogelijk is voor de opgave van de Natuurherstelverordening artikel 13 (meer bomen), bijvoorbeeld ook meer inzet op landschapselementen als heggen, agroforestry en vergroenen van bedrijventerreinen.

Stand van zaken duurzaam gebruik van het bos
We stimuleren het recreatief gebruik van bos, waarbij we de recreatiedruk ook proberen te spreiden om kwetsbare natuur te ontlasten. Dit is onderdeel van onze Visie recreatie&toerisme.
Meer bos zal leiden tot lichte stijging van houtproductie, dit is zeker geen doel op zich, maar er komt altijd wat hout uit bos, bijvoorbeeld door dunnen. Het hoogwaardig gebruik van hout stimuleren we onder andere via onze inzet op biobased bouwen en het Houtbouw Pact MRA.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
M. Bosch
BEL/WBL

Telefoonnummer 06-212 388 76
Maja.bosch1@Noord-Holland.nl

Verzenddatum
24 SEP. 2026

Kenmerk
WBL260722AS5

Uw kenmerk
-

Betreft: Concept Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033

Bijlage: Concept RWBP 2028-2033

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief (met bijlage) ter bespreking op de B-agenda van de commissie Landelijk gebied van 19 oktober 2026 te plaatsen. Het betreft een eerste concept van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033, dat wij op 22 september 2026 hebben vastgesteld voor bespreking met uw Staten.

Waarom ligt dit nu voor?
Noord-Holland staat voor grote opgaven rond water, bodem en klimaat. We krijgen vaker te maken met droogte, wateroverlast, verzilting en bodemdaling. Tegelijk willen we ruimte houden voor wonen, landbouw, natuur, economie en recreatie. Dat kan alleen als water en bodem goed meegewogen worden in de keuzes die we maken.

Met het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028–2033 zetten wij uiteen hoe wij daar de komende zes jaar aan willen werken. Het programma bundelt onze wettelijke taken en onze ambities voor een klimaatbestendige, veilige en gezonde leefomgeving vanuit het water- en bodemsysteem.

Wij vragen uw commissie om mee te denken en aan te geven wat u vindt van de richting en het ambitieniveau van dit eerste concept. Uw inbreng gebruiken wij bij de uitwerking tot ontwerp-RWBP.

Aanleiding
Provincies zijn verplicht om elke zes jaar een regionaal waterprogramma op te stellen. Het Rijk stelt tegelijkertijd een Nationaal Waterprogramma op. De waterschappen werken hun waterbeheerprogramma's uit. Een regionaal waterprogramma heeft een aantal verplichte onderdelen op het gebied van waterveiligheid, waterkwaliteit en grondwater.

Provincies bepalen zelf hoe zij deze onderdelen uitwerken. In Noord-Holland kiezen wij voor een bredere en integrale benadering. Water en bodem hangen sterk samen en vormen samen de basis voor ruimtelijke ontwikkeling, landbouw, natuur, economie en een gezonde leefomgeving.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Op 29 januari 2026 stuurden wij u, met een begeleidende brief, het Startdocument RWBP inclusief bijlagen[1] toe. Daarin lichtten wij de keuze voor deze bredere scope toe. Deze integrale benadering sluit aan op de ontwerp-Omgevingsvisie.

Bespreking van de conceptversie van het RWBP 2028-2033
Wij vragen u om in de commissievergadering van oktober input te geven op de keuzes en maatregelen die zijn vervat in het concept van het RWBP 2028-2033. Wat wilt u meegeven voor verdere uitwerking tot het ontwerp-RWBP? Welke wensen en bedenkingen heeft u?

Uw input nemen we mee bij de verdere uitwerking van het concept naar het ontwerp-RWBP.

Een programma voor een weerbaar Noord-Holland
Het RWBP is niet alleen een waterprogramma. Het gaat over de basis onder vrijwel iedere ruimtelijke keuze in Noord-Holland: voldoende schoon water, bescherming tegen overstromingen en wateroverlast, een gezonde bodem en ruimte om ons aan te passen aan een veranderend klimaat.

Noord-Holland is vanuit water en bodem bezien een schiereiland in de Europese delta. Een groot deel van de provincie ligt onder zeeniveau. Voldoende schoon en zoet water is essentieel voor drinkwater, huishoudens, landbouw, natuur, recreatie en economie. Daarom werken wij toe naar een veerkrachtig water- en bodemsysteem dat ontwikkelingen in Noord-Holland ook in de toekomst mogelijk maakt.

Het concept-RWBP werkt deze inzet uit in vier thematische deelprogramma's en twee gebiedsgerichte programma's.

De provincie zet in deelprogramma **Klimaatbestendige leefomgeving** in op klimaatbestendige ruimtelijke keuzes, actuele kennis over risico's en ondersteuning van gebiedspartners.

We willen een weerbare provincie die goed beschermd én voorbereid is op overstromingen en wateroverlast. In deelprogramma **Veilig voor water** geven we invulling aan de provinciale wettelijke taken, met meer aandacht voor ruimtelijke keuzes die schade en ontwrichting beperken.

Gezond en genoeg water is nodig voor drinkwater, natuur, landbouw, recreatie, economie en een gezonde leefomgeving. We zien deze zomer de grote urgentie om zuinig om te gaan met (drink)water – dat vraagt inzet van iedereen. Grond- en oppervlaktewater benaderen we als één samenhangend systeem. De belangrijkste opgaven zijn het halen van de KRW-doelen, het (ruimtelijk) beschermen van drinkwaterbronnen en zwemwater en het omgaan met toenemende zoetwatertekorten en verzilting.

We werken in deelprogramma **Robuuste, vitale bodem & ondergrond** toe naar meer grip op bodem en ondergrond als basis voor ruimtelijke ontwikkeling, klimaatadaptatie, landbouw, natuur, infrastructuur en de energietransitie. De inzet van dit deelprogramma bestaat uit vier sporen, namelijk: kennis en samenwerking, een robuuste bodem en

[1] Drie bijlagen: 'Samenwerking en communicatie', 'Analyse juridische kaders' en 'Voortgangsrapportage RWP najaar 2025'.

ondergrond, schone bodems en gezonde bodems. De definitieve ambitie is mede afhankelijk van de nog onduidelijke financiering en taaktoedeling vanuit het Rijk.

Het programma werkt een gebiedsgerichte aanpak aan voor **Veenlandschappen**, die bestaan uit veenlandbouwgebieden, veennatuurgebieden en droogmakerijen die vanuit het water- en bodemsysteem sterk verbonden zijn. De gebiedsgerichte aanpak voor veenlandschappen brengt de opgaven water, bodemdaling, natuurherstel, landbouwtransitie, klimaatmitigatie en cultuurhistorie bij elkaar. Veenlandschappen zijn kwetsbaar door bodemdaling, uitstoot van broeikasgassen, droogte, wateroverlast en verzilting waarbij spanning tussen landbouwkundig gebruik en hogere waterpeilen voor natuur. De provincie werkt gebiedsgericht aan systeemherstel, klimaatdoelen, natuurherstel en een toekomstperspectief voor de huidige functies.

Ook focust het RWBP op **Kustlandschappen** langs de Noordzee tot Den Helder. Deze gebiedsgerichte aanpak richt zich op een robuust en klimaatbestendig kustlandschap, in samenhang met de binnenduinrand en het achterland. De vier samenhangende opgaven zijn 1) waterveiligheid, 2) zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting, 3) natuurlijke kustdynamiek en natuurherstel, en 4) integrale klimaatbestendige ruimtelijke ontwikkeling.

Proces & betrokkenheid Provinciale Staten
In onderstaande tabel is de betrokkenheid van uw Staten opgenomen bij de totstandkoming van het RWBP. Vaststelling van het programma is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten onder de Omgevingswet.

Fase	Inbreng PS	Wanneer
1: **Start & scope**	PS wordt geïnformeerd over proces en scope via het startdocument	Q1 2026
2: **Eerste fase uitwerking**	PS wordt in Q3 2026 gevraagd om input te geven op keuzes en maatregelen die voorliggen. We organiseren vooraf een technische briefing.	Q3 2026
3: **Ontwerp-RWBP**	PS wordt in Q1 2027 gevraagd om aandachtspunten mee te geven op het concept-Ontwerp. We organiseren vooraf een technische briefing.	Q1 2027
4: **Terinzagelegging & besluitvorming**	PS wordt in Q3/Q4 2027 gevraagd om aandachtspunten mee te geven aan GS over de verwerking van inspraakreacties op het concept-RWBP. We organiseren vooraf een technische briefing.	Q3 2027

NB: Vanuit de Kaderrichtlijn Water gelden landelijk afgestemde deadlines voor de programma's van het Rijk, provincies en waterschappen richting de Europese Unie. Gedeputeerde Staten besluiten vóór 1 november over de provinciale inbreng voor het vierde Nationale Stroomgebiedbeheerplan (SGBP4). U ontvangt hierover na het besluit een afzonderlijke brief. Deze inbreng betreft vooral reeds bestuurlijk geborgde maatregelen, de verantwoording over de huidige doelen uit de Kaderrichtlijn Water, aangepaste doelen voor 2033 en de

begrenzing van KRW-oppervlaktewaterlichamen. Deze onderdelen worden opgenomen in het deelprogramma *Gezond en genoeg water*. Voor de maatregelen in het SGBP4 geldt een rapportageverplichting aan het Rijk. Aanvullende maatregelen voor waterkwaliteit die in het definitieve RWBP worden opgenomen, zijn zelfbindend.

Op welk door PS vastgesteld beleidskader is dit voorstel gebaseerd of wat is de wettelijke grondslag voor dit voorstel?
Het concept-RWBP sluit aan op de ontwerp-Omgevingsvisie en concretiseert de keuzes die daarin zijn gemaakt. Het RWBP is een verplicht programma onder artikel 3.8 van de Omgevingswet.

Is dit voorstel eerder behandeld in een commissie of in PS?
Nee, er is geen eerdere inhoudelijke behandeling geweest in een commissie of PS. U bent via het Startdocument geïnformeerd over de scope en het proces van totstandkoming van het RWBP 2028-2033.

Wat zijn de effecten van het voorstel?
Omdat het een concept betreft dat geen officiële status heeft, zijn er geen effecten van dit voorstel. Uiteindelijk zal het RWBP 2028-2033, en meer in het bijzonder de kaders, doelen en maatregelen die wij daarin opnemen, de basis zijn voor hoe wij als provincie op het terrein van water en bodem in de periode 2028-2033 zullen handelen. Dat handelen zal effect hebben op het water- en bodemsysteem, en op (het handelen van) medeoverheden, burgers en bedrijven.

Wat zijn de financiële aspecten/risico's?
Vanwege de conceptstatus zijn er geen financiële, personele of juridische gevolgen of risico's. Verreweg de meeste maatregelen zullen naar verwachting binnen de bestaande financiële en formatieve kaders voor de jaren 2028-2033 passen. Waar wij extra inzet ambiëren vanuit de opgave en de provinciale rol hebben we dat zichtbaar gemaakt. Belangrijke notie is dat voor sommige opgaven de landelijke (financiële) kaders nog volop in ontwikkeling zijn. Omdat de definitieve versie van het RWBP wordt vastgesteld ná de verkiezingen voor Provinciale Staten in maart 2027, zal het volgende provinciale bestuur over de inzet van middelen en menskracht een besluit nemen.

Met wie is dit extern afgestemd?
De externe water- en bodempartners van de provincie, waaronder de Rijkswaterstaat, waterschappen, drinkwaterbedrijven, omgevingsdiensten, maar ook natuur- en landbouworganisaties, hebben (ambtelijk) input geleverd op het concept. De afstemming met gemeenten is nog beperkt geweest. Richting de ontwerpversie van het RWBP zullen we Noord-Hollandse gemeenten intensiever betrekken. Het ontwerp-RWBP zal volgend jaar ter inzage worden gelegd.

Heeft inwonersparticipatie plaatsgevonden? Op welke manier?
Voor het RWBP is geen afzonderlijk traject voor inwonerparticipatie doorlopen. Bij de uitwerking zijn wel de resultaten benut van het intensieve participatietraject voor de ontwerp-Omgevingsvisie onderdelen Water en Bodem.

Daarnaast organiseerden wij in mei jl. een RWBP-symposium voor jonge water-/bodemprofessionals, jonge agrariërs en jonge mensen die werkzaam zijn of opgeleid worden in het natuurbeheer. Hun inbreng hebben we verwerkt in het concept van het RWBP. Zie ook de bijlage

Samenwerking en communicatie bij het in januari jl. aan u toegezonden startdocument.

Wanneer en hoe is/wordt over dit besluit gecommuniceerd?
Ons besluit van 22 september jl. is op de openbare besluitenlijst geplaatst. Door toezending aan uw Staten is ook het voorliggende document, het concept van het RWBP, voor iedereen in te zien. Het conceptprogramma is verder toegezonden aan de betrokken externe water- en bodempartners; zij leverden (ambtelijke) feedback op een eerdere versie.

Vindt er een evaluatie van dit besluit plaats?
Nee, er komt geen evaluatie.

Is er een link met Europa?
Ja, het RWBP is mede een uitwerking van doelen en maatregelen die nodig zijn op grond van Europese waterrichtlijnen rond waterkwaliteit, grondwater en waterveiligheid.

Wat is de vervolgprocedure?
Zie het schema op pagina 4 van deze brief. In het eerste kwartaal van volgend jaar zullen wij een ontwerpversie van het RWBP vaststellen, die door ons ter inzage zal worden gelegd. De definitieve versie zal het volgende college van gedeputeerde staten in het derde of vierde kwartaal van 2027 vaststellen.

Wij vertrouwen erop u op deze wijze voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie
Noord-Holland

Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033

Voor een gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem

CONCEPT

REGIONA

INHOUD

1. Voorwoord 3

2. Samenvatting 4
Opgave: en gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem dat ontwikkeling mogelijk maakt 4
Status & scope van het concept RWBP 2028-2033 4
Doelen en provinciale inzet 4
Samen aan het werk 5

3. Introductie 6
Over dit document: conceptversie RWBP 6
Juridische verplichting en doorwerking naar waterschappen 6
Vervolg RWP 2022-2027 & uitvoeringsagenda klimaatadaptatie 2025-2027 7
Opbouw van het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 7

4. Deel 1: Opgaven & provinciale taken en rollen 9
1.1 Opgave: gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem 9
1.2 Provinciale taken en rollen: ruimtelijke regie en wettelijke taken 12
1.3 Samenhang met omgevingsvisie en provinciale programma's 14
1.4 Samenwerking met medeoverheden en partners 15
1.5 Maatschappelijke functies regionale wateren 15

5. Deel 2: Thematische deelprogramma's 17
2.1 Opzet deelprogramma's 17
A. Klimaatbestendige Leefomgeving 17
B. Veilig voor water 23
C. Gezond & genoeg water 29
D. Robuuste, vitale bodem & ondergrond 44

6. Deel 3: Gebiedsgerichte uitwerking 52
3.1 Opzet gebiedsgerichte uitwerking 52
3.2 Wat speelt waar? 53
E. Aanpak veenlandschappen 55
F. Aanpak kustlandschappen 61

7. Deel 4: Samen aan het werk 66
4.1 Water- en bodempartners 66
4.2 Samenwerken in programma's en netwerken 68
4.3 Adaptief werken 68

8. Bijlagen 70
Bijlage 1 – totstandkoming 70

CONCEPT
September 2026

De kaarten en grafieken kunnen nog wijzigen. De kaartlagen en grafieken die in het Concept-RWBP staan, zijn gelijk aan de kaarten en grafieken die in de Ontwerp-Omgevingsvisie worden gebruikt. De definitieve kaarten worden overgenomen in het RWBP 2028-2033 zodra de zienswijzen in de Omgevingsvisie zijn verwerkt.

1 VOORWOORD

De zomer van 2026 liet zien hoe kwetsbaar ons water is. Door maandenlange droogte was er in Nederland een feitelijk watertekort. In Noord-Holland merkte iedereen dit: eerst gold een sproeiverbod voor landbouwgewassen, later ook voor tuinen. En de scheepvaart merkte dat sluizen minder vaak open konden of zelfs een periode gesloten waren. Door maatregelen zoals een extra grote waterbuffer in het IJsselmeer, zijn de problemen rondom zoetwaterterkorten beperkt gebleven. Zonder deze maatregelen zouden de gevolgen van de droogte groter zijn geweest. Maar we zijn er nog niet. De komende jaren moeten we deze aanpak verder uitbouwen.

Naast de droogte krijgen we steeds vaker te maken met zware regenbuien, wateroverlast, verzilting en bodemdaling. Dat raakt iedereen. Het gaat om ons drinkwater, maar ook om de toekomst van landbouw, natuur, woningen en recreatie. “Doorgaan op de huidige koers is geen optie”, zoals in het nieuwe nationale Deltaprogramma staat.

Daarom bereidt de provincie zich beter voor op het veranderende klimaat. Water en bodem krijgen vanaf het begin een vaste plek in ruimtelijke plannen. Dit betekent dat we meer ruimte reserveren voor waterveiligheid, zoals dijkversterkingen en waterberging. Maar ook voor onze drinkwatervoorziening. Dit wordt dan ook onze prioriteit. Bij botsende belangen zijn de drinkwatervoorziening en waterveiligheid leidend. Ook kiezen wij ervoor om meer te focussen op een goede waterkwaliteit door bijvoorbeeld strengere voorwaarden voor indirecte (industriële) lozingen. We moeten nu handelen, om ervoor te zorgen dat we voorbereid zijn op een nieuw klimaat.

Ik ben het eens met onze Deltacommissaris, doorgaan op de huidige koers is geen optie. Ik ben dus ook blij dat het huidige concept-programma er ligt. Op deze manier werken wij samen aan een Noord-Holland dat veilig en gezond blijft.

Dit concept is nog niet af. De komende maanden gaan we intensief in gesprek – met Provinciale Staten en met het Rijk, Rijkswaterstaat, gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven, omgevingsdiensten en maatschappelijke organisaties. Met hun kennis en inzet kunnen we het Regionaal Water- en Bodemprogramma verder aanscherpen. Doel is een ambitieus en uitvoerbaar programma, waarmee we zorgen voor een gezond, klimaatbestendig en weerbaar water- en bodemsysteem.

Anouk Gielen
Natuur en landschap, klimaat en energie, water en bodem en klimaatadaptatie

2 SAMENVATTING

Opgave: en gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem dat ontwikkeling mogelijk maakt

Noord-Holland is vanuit water en bodem bezien een schiereiland in een Europese delta. Een groot deel van de provincie ligt onder zeeniveau. Onze provincie staat voor grote opgaven rond water, bodem en klimaat. We krijgen vaker te maken met droogte, wateroverlast, verzilting en bodemdaling. Tegelijk willen we ruimte houden voor wonen, landbouw, natuur, economie en recreatie. Dat kan alleen als we water- en bodemcondities goed meenemen in keuzes die we maken. Voldoende schoon en zoet water is essentieel voor drinkwater, huishoudens, landbouw, natuur, recreatie en economie. Daarom werken wij vanuit het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033 toe naar een veerkrachtig water- en bodemsysteem dat ontwikkelingen in Noord-Holland ook in de toekomst mogelijk maakt.

Het RWBP bundelt onze wettelijke taken en onze ambities voor een klimaatbestendige, veilige en gezonde leefomgeving vanuit het water- en bodemsysteem. Die ambities volgen uit de provinciale ontwerp-Omgevingsvisie.

Status & scope van het concept RWBP 2028-2033

Dit is de conceptversie van het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) van provincie Noord-Holland voor de periode 2028-2033. In Q1 2027 volgt een ontwerpversie, die ter inzage wordt gelegd. Het definitieve RWBP wordt eind 2027 vastgesteld door Gedeputeerde Staten en gaat op 1 januari 2028 in.

Dit RWBP is een wettelijk verplicht programma en volgt het Regionaal Waterprogramma 2022–2027 (RWP) op. Het nieuwe programma wordt verbreed met bodem en klimaatadaptatie omdat klimaatadaptatie nauw verbonden is met het water- en bodemsysteem. Dit sluit beter aan bij de systeemopgave waar de provincie Noord-Holland voor staat en is ook zo opgenomen in de ontwerp-Omgevingsvisie van de provincie. Het RWBP wordt zo ook de opvolger van de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025-2027.

Doelen en provinciale inzet

De provincie zet in deelprogramma **Klimaatbestendige leefomgeving** in op klimaatbestendige ruimtelijke keuzes, actuele kennis over risico's en ondersteuning van gebiedspartners.

We willen een weerbare provincie die goed beschermd én voorbereid is op overstromingen en wateroverlast. In deelprogramma **Veilig voor water** geven we invulling aan de provinciale wettelijke taken, met meer aandacht voor ruimtelijke keuzes die schade en ontwrichting beperken.

Gezond en genoeg water is nodig voor drinkwater, natuur, landbouw, recreatie, economie en een gezonde leefomgeving. Grond- en oppervlaktewater benaderen we daarbij als één samenhangend systeem. De belangrijkste opgaven zijn het halen van de KRW-doelen, het (ruimtelijk) beschermen van drinkwaterbronnen en zwemwater en het omgaan met toenemende zoetwatertekorten en verzilting.

We werken in deelprogramma **Robuuste, vitale bodem & ondergrond** toe naar meer grip op bodem en ondergrond als basis voor ruimtelijke ontwikkeling, klimaatadaptatie, landbouw, natuur, infrastructuur en de energietransitie. De inzet van dit deelprogramma bestaat uit vier sporen, namelijk: kennis en samenwerking, een robuuste bodem en ondergrond, schone bodems en gezonde bodems. De definitieve ambitie is mede afhankelijk van de nog onduidelijke financiering en taaktoedeling vanuit het Rijk.

Het programma werkt een gebiedsgerichte aanpak uit voor **Veenlandschappen**, die bestaan uit veenlandbouwgebieden, veennatuurgebieden en droogmakerijen die vanuit het water- en bodemsysteem sterk

verbonden zijn. De gebiedsgerichte aanpak voor veenlandschappen brengt de opgaven water, bodemdaling, natuurherstel, landbouwtransitie, klimaatmitigatie en cultuurhistorie bij elkaar. Veenlandschappen zijn kwetsbaar door bodemdaling, uitstoot van broeikasgassen, droogte, wateroverlast en verzilting waarbij spanning bestaat tussen landbouwkundig gebruik en hogere waterpeilen voor natuur. De provincie werkt gebiedsgericht aan systeemherstel, klimaatdoelen, natuurherstel en een toekomstperspectief voor de huidige functies.

Ook focust het RWBP op **Kustlandschappen** langs de Noordzee tot Den Helder. Deze gebiedsgerichte aanpak richt zich op een robuust en klimaatbestendig kustlandschap, in samenhang met de binnenduinrand en het achterland. De vier samenhangende opgaven zijn 1) waterveiligheid, 2) zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting, 3) natuurlijke kustdynamiek en natuurherstel, en 4) integrale klimaatbestendige ruimtelijke ontwikkeling.

Samen aan het werk

Noord-Holland staat voor grote, samenhangende opgaven op het gebied van water en bodem. Bevoegdheden zijn in Nederland verdeeld over Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven en omgevingsdiensten. Dat betekent dat de provincie dit programma uitvoert in nauwe samenwerking met medeoverheden. We willen hierin zorgen dat we kennis, bevoegdheden, middelen en uitvoeringskracht bundelen en slim organiseren. Dat doen we grotendeels via bestaande samenwerkingsverbanden. Daarnaast spelen verschillende opgaven in verschillende gebieden – dat vraagt steeds om gebiedskennis en uitvoering samen met partijen in een gebied.

Het programma is geen blauwdruk voor de komende jaren, onze inzet is om adaptief te werken. Kennis, (nationaal) beleid, nieuwe inzichten in de uitvoering en nieuwe (financierings)kansen zijn volop in ontwikkeling. We zullen onze inzet en het effect hiervan monitoren, zodat we kunnen bijsturen waar nodig.

3 INTRODUCTIE

Over dit document: conceptversie RWBP

Dit is een conceptuitwerking van het nieuwe Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) 2028-2033 van provincie Noord-Holland. Gedeputeerde Staten leggen dit concept voor aan Provinciale Staten om in gesprek te gaan over de invulling van wettelijke taken op het gebied van water en bodem, en de water en bodemopgaven en –ambities in de nieuwe Omgevingsvisie.

Voor de totstandkoming van dit concept hebben wij nauw afgestemd met partijen in de waterketen: waterschappen, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, omliggende provincies en omgevingsdiensten. Daarnaast hebben we vertegenwoordigers van natuur- en landbouworganisaties en een aantal gemeenten gevraagd om input. Bij de uitwerking van concept naar ontwerp volgt nog een brede consultatie met water- en bodempartners, waaronder gemeenten.

In Q1 2027 zullen we de volgende versie van dit programma presenteren: het Ontwerp RWBP 2028-2033. Ook dit ontwerp bespreken Gedeputeerde Staten met Provinciale Staten. Het Ontwerp wordt vervolgens ter inzage gelegd. De definitieve versie van het RWBP 2028-2033 wordt eind 2027 vastgesteld, zodat het programma vanaf 2028 in kan gaan.

Juridische verplichting en doorwerking naar waterschappen

Provincies zijn onder de **Omgevingswet** (artikel 3.8) verplicht iedere zes jaar een regionaal waterprogramma uit te werken, waarmee ze uitvoering geven aan Europese richtlijnen. We zijn verplicht om een provinciale uitwerking te geven aan de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn (GWR), de Zwemwaterrichtlijn, de Drinkwaterrichtlijn en de Richtlijn Overstromingsrisico's. Het RWBP is een zelfbindend document voor de provincie en is een uitwerking van de Omgevingsvisie voor wat betreft water en bodem. Waar de Omgevingsvisie zich richt op de periode tot 2050/2100, richt het RWBP zich op de periode 2028-2033.

In dezelfde cyclus stelt het Rijk een **Nationaal Waterprogramma 2028-2033** (NWP) op met hierin beleid op waterveiligheid, wateroverlast, zoetwaterbeschikbaarheid, waterkwaliteit, drinkwater, bevaarbaarheid, samenwerking & waterbewustzijn en crisisbeheersing & weerbaarheid.

Deze nationale beleidskaders geven richting aan regionale waterprogramma's. Voor ons als provincie zijn de stroomgebiedbeheerplannen en het overstromingsrisicobeheerplan belangrijke kaders vanuit het NWP. De uitwerking van dit regionale programma is nauw afgestemd op het NWP 2028-2033. Ook de **Nationale Klimaatadaptatiestrategie** (NAS) is een nationaal programma waar we als provincie invulling geven vanuit onze provinciale taken en bevoegdheden. Daarnaast werkt het Rijk aan een **Nationaal Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater** (BOG), dat ook in 2028 ingaat.

Waterschappen maken een **Waterbeheerprogramma** voor dezelfde periode 2028-2033, waarin zij uitwerken hoe ze invulling geven aan hun taken op onder andere waterveiligheid, waterkwaliteit en waterkwantiteit. In het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) is opgenomen welke maatregelen minimaal in het waterbeheerprogramma moeten staan. Het gaat om uitvoering van de KRW en de GWR; maatregelen om te voldoen aan omgevingswaarden voor oppervlaktewaterkwaliteit; maatregelen rond waterwinlocaties, zwemwater en stedelijk afvalwater. Voor de provincie is het belangrijk dat we onze (beleids)inzet goed afstemmen met de waterschappen binnen Noord-Holland, omdat onze taken en bevoegdheden vaak aan elkaar raken.

Het Regionaal Water- en Bodemprogramma raakt ook aan de inzet van **omgevingsdiensten**. Sommige taken hebben we als provincie gemandateerd, zoals de aanpak voor indirecte lozingen en het beoordelen

van vergunningen voor bodemenergiesystemen. Het RWBP heeft ook impact op onze **gemeenten**. We stellen bijvoorbeeld eisen voor klimaatbestendige ruimtelijke ontwikkelingen en we werken samen aan zwemlocaties.

In de totstandkoming en straks in de uitvoering van het programma stemmen we daarom zorgvuldig af met het Rijk en Rijkswaterstaat, omliggende provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven, omgevingsdiensten en gemeenten.

Vervolg RWP 2022-2027 & uitvoeringsagenda klimaatadaptatie 2025-2027

Het RWBP 2028-2033 is het vervolg op het Regionaal Waterprogramma 2022-2027. Veel van de maatregelen lopen nog door en krijgen een plek in het nieuwe programma. De belangrijkste veranderingen ten opzichte van het huidige programma zijn:

- We kiezen er in dit RWBP voor om integraal vanuit het water- en bodemsysteem te werken, in lijn met de nieuwe provinciale Omgevingsvisie. Daarom krijgen ook klimaatadaptatie, zoetwaterbeschikbaarheid en bodem en ondergrond een plek in het RWBP. Het huidige RWP beperkt zich tot de wettelijk verplichte uitwerkingen op het gebied van waterveiligheid, oppervlaktewater en grondwater.
- We intensiveren de aanpak voor waterkwaliteit en –kwantiteit voor de Kaderrichtlijn Water, omdat de Noord-Hollandse doelen ook na 2028 een resultaatverplichting en een achteruitgangsverbod kennen en een aantal doelen nog niet zijn gehaald. In het RWBP veranwoordt de provincie zich voor het eerst over niet gehaalde doelen, en past deze aan, hetgeen de juridische druk verzwaard. Het behalen en behouden van laats doelen blijkt bovendien een hardnekkig opgave. Er worden vanuit Europa verboden stoffen toegevoegd aan de lijst en zoetwatertekorten zetten het bereiken van een goede ecologische en chemische waterkwaliteit verder onder druk. Er is een sterke samenhang met de stikstof- en natuurherstelopgave in overgangsgebieden rond N2000-gebieden. De provincie geeft daarom een zwaardere invulling aan haar regionale regierol.
- We nemen de provinciale inzet op klimaatadaptatie op in het RWBP in het deelprogramma klimaatbestendige leefomgeving. Voorheen werkte de provincie met een aparte uitvoeringsagenda. Vanwege de sterke relatie met het water- en bodemsysteem kiezen we ervoor om klimaatadaptatie onderdeel te maken van dit programma.

Opbouw van het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033

Het RWBP bestaat uit vier delen:

DEEL 1 Opgaven	Opgaven & provinciale taken en rollen.		
DEEL 2 Thema's	A. Klimaatbestendige leefomgeving.		
	B. Veilig voor water.	C. Gezond & genoeg water.	D. Robuuste, gezonde bodem & ondergrond.
DEEL 3 Gebieden	Wat speelt waar?		
	E. Veenlandschappen.	F. Kustlandschappen.	
DEEL 4 Uitvoering	Samenwerken | monitoren | leren & bijsturen.		

Deel 1: Opgaven & provinciale taken en rollen

In dit onderdeel lichten we de belangrijkste opgaven voor een gezond, klimaatbestendig en weerbaar water- en bodemsysteem toe. We laten zien wat de verwachte impact van klimaatverandering is op de opgaven en geven aan welke taken, verantwoordelijkheden en rollen we hebben als provincie.

Deel 2: Thematische uitwerking

Onder het RWBP vallen vier thematische deelprogramma's. We bewaken de onderlinge samenhang en clusteren de opgaven als volgt:

A. **Klimaatbestendige leefomgeving** | Klimaatadaptatie.
B. **Veilig voor water** | Waterveiligheid, wateroverlast.
C. **Gezond en genoeg water** | Oppervlaktewater (waaronder zwemwater), grondwater, drinkwater, zoetwaterbeschikbaarheid.

NB: het deelprogramma bevat in de definitieve versie zowel het verplichte deel van de KRW (SGBP4-PNH), als de aanvullende ambities in samenhang met andere opgaven, zoals natuur.

D. **Robuuste, gezonde bodem & ondergrond** | Bodem, ondiepe ondergrond, diepe ondergrond.

Deel 3: Gebiedsgerichte uitwerking

In dit onderdeel geven we overzicht waar welke opgaven, doelen en maatregelen landen in de provincie. Belangrijke notie is dat de water- en bodemopgaven nooit op zich staan – ze hangen altijd samen met andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, economische ontwikkeling of natuuropgaven.

De opgaven vanuit het water- en bodemsysteem zijn in de hele provincie van groot belang, maar de condities veranderen snel en met grote impact in veenlandschappen en kustlandschappen. Bovendien grijpen de opgaven vanuit zoetwaterbeschikbaarheid, waterveiligheid, waterkwaliteit en de robuustheid van de bodem hier in elkaar. Daarom werken we twee gebiedsgerichte deelprogramma's uit.

E. **Veenlandschappen** | aanpak veenweidelandschappen vanuit water- en bodemsysteem.
F. **Kustlandschappen** | aanpak kust, duinen en binnenduinrand vanuit water- en bodemsysteem.

Deel 4: Samenwerking & uitvoering

Dit hoofdstuk werkt uit hoe we samenwerken met medeoverheden, partners, ondernemers en inwoners. De komende jaren vragen de water- en bodemopgaven om een overheid die slim en goed samenwerkt met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We lichten ook toe hoe we onze impact monitoren, hoe en wanneer we onze inzet bijstellen. Dit onderdeel zullen we verder aanscherpen na vervolggesprekken met samenwerkingspartners over dit concept.

4 DEEL 1: OPGAVEN & PROVINCIALE TAKEN EN ROLLEN

1.1 Opgave: gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem

Noord-Holland is een schiereiland in de Europese delta dat voor ongeveer 80% onder zeeniveau ligt. Inspelen op de water- en bodemcondities is de kern van de ruimtelijke en economische ontwikkeling van onze groeiende provincie. Het water- en bodemsysteem bepaalt mede waar en hoe ontwikkelingen mogelijk zijn: denk aan de grote woningbouwopgave, de ontwikkeling van de economie en toekomstige energievoorziening. De provinciale Omgevingsvisie 2050 benoemt de belangrijkste water- en bodemopgaven waar we aan werken:

- Het is nodig om Noord-Holland voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering die nu al merkbaar zijn en in de toekomst verder toenemen. Met klimaatadaptatie richten we onze leefomgeving zo in dat deze veilig, leefbaar en veerkrachtig blijft, ook bij extremere weersomstandigheden, zeespiegelstijging en bodemdaling. We bereiden ons voor op veranderingen zoals zeespiegelstijging, extreme neerslag, droogte en bodemdaling om de provincie ook in de toekomst veilig en leefbaar te houden. Dat vraagt om het onderhouden en versterken van waterkeringen en voldoende ruimte en flexibiliteit in het watersysteem.
- Water is essentieel voor drinkwatervoorziening, huishoudens, landbouw, industrie en het doorspoelen van verzilte polders. Door klimaatverandering neemt de beschikbaarheid af en voor de aanvoer zijn we sterk afhankelijk van onze omgeving (de Rijn, het IJsselmeergebied, de Lek en de Hollandse IJssel). De opgave is om minder water te gebruiken, water beter vast te houden en bij schaarste het water eerlijk te verdelen.
- De waterkwaliteit is onvoldoende: we voldoen niet aan de normen van de Kaderrichtlijn Water. De opgave is om het hoge niveau van nutriënten (stikstof, fosfor) en slecht afbreekbare en verontreinigende stoffen in het milieu terug te dringen. Waterkwaliteit hangt in belangrijke mate samen met waterbeschikbaarheid, de robuustheid van water- en bodemkwaliteit en wordt beïnvloed door klimaatverandering. Naast het terugdringen van vervuiling heeft de herinrichting van het water- en bodemsysteem prioriteit voor waterkwaliteit – met nadruk op belangrijke hydrologische zones; de duin- en veenlandschappen.
- Steeds meer functies maken gebruik van de (on)diepe ondergrond, zoals energieopwek en wateropslag; tegelijkertijd verandert de kwaliteit van de bodem door verzilting, bodemdaling, erosie en verdichting. Waar voor water al jarenlang een stevig Europees beleidskader bestaat, is dat op dit moment in ontwikkeling voor een gezonde en robuuste bodem – de komende jaren willen we grip krijgen op onze bodem.
- We beschouwen het remmen van veenoxidatie en bodemdaling in veenlandschappen als integrale opgave voor de vitaliteit en toekomstbestendigheid van dit gebied.

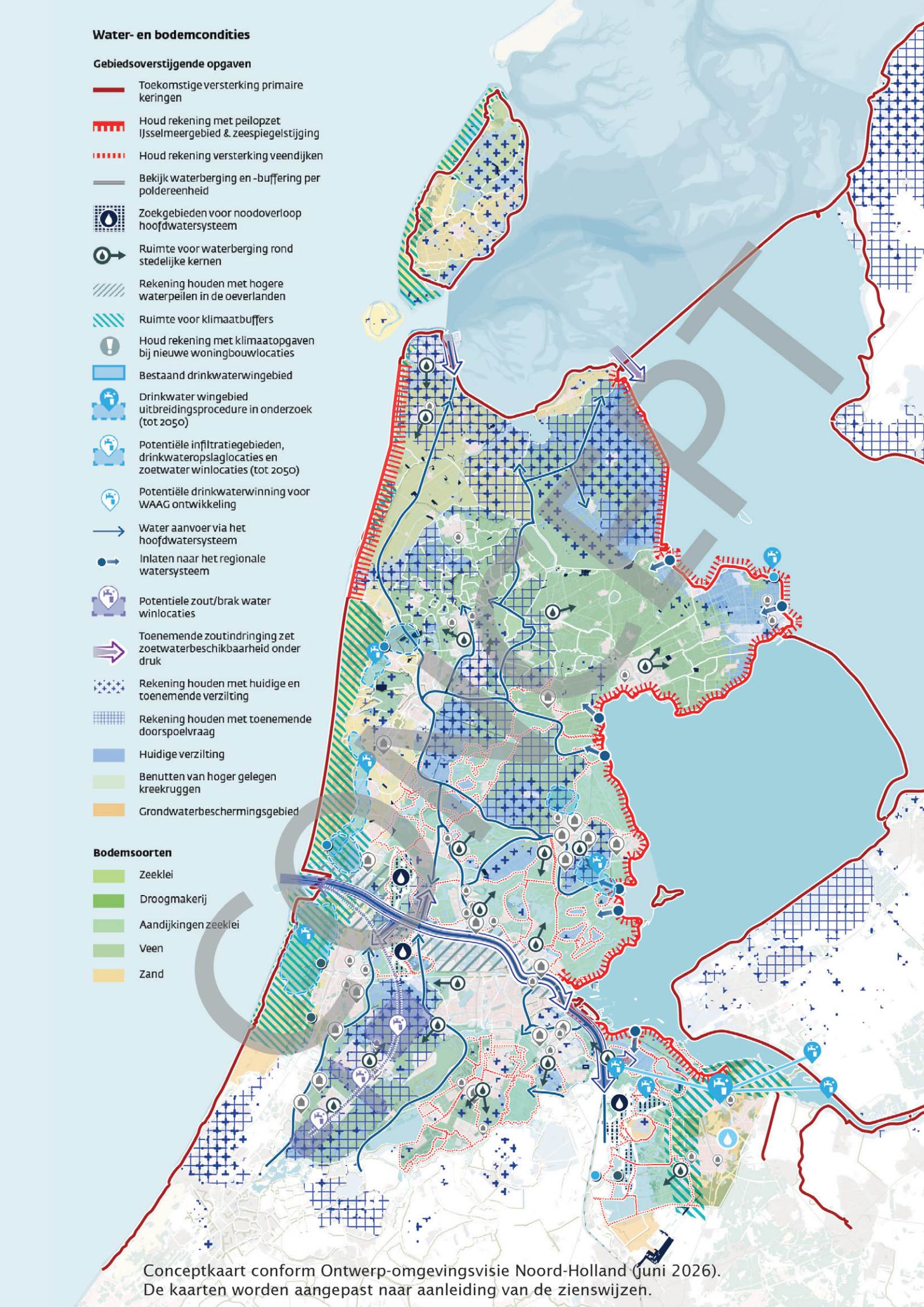
De water- en bodemopgaven zijn deels *technisch*: hoe organiseren we het systeem zo dat we veilig zijn voor overstromingen, genoeg water hebben op de juiste plek en dat de bodem draagkracht biedt voor wonen, economie, natuur en landbouw? Water en bodem zijn ook *ecologische* opgaven. Goede kwaliteit van water en bodem is immers essentieel voor een gezond ecosysteem en een gezonde leefomgeving. Van oudsher is Noord-Holland een provincie waarvan de inwoners samenleven met water. Met slimme, technische oplossingen hebben we het water- en bodemsysteem naar onze hand gezet. Maar we constateren dat we nu slimmer samen moeten werken met het natuurlijke water- en bodemsysteem. Ruimtelijke ontwikkelingen staan op een gezonde, veerkrachtige bodem – nu en in de toekomst. Dat betekent dat we ervoor moeten zorgen dat de juiste functies op de juiste plek worden ingepast. En daarmee zijn de opgaven ook *ruimtelijk*. Tot slot zijn water en bodem ook sociale opgaven: we willen ervoor zorgen dat iedereen veilig is voor te veel water en toegang heeft tot genoeg en gezond (drink)water. Daarom onderzoeken we welke mensen en functies het meest kwetsbaar zijn, zodat we gerichte maatregelen kunnen nemen.

Bij de inzet van de provincie in deze technische, ecologische, ruimtelijk en sociale opgaven werken we

vanuit het water- en bodemsysteem. In keuzes wegen we ook altijd de doelmatige en effectieve inzet van publieke middelen en de maatschappelijke en economische impact mee.

Klimaatverandering en toenemende ruimtedruk zorgen voor veranderende water- en bodemcondities. Dat gaat niet overal even snel en heeft niet overal evenveel impact. Onderstaande conditiekaart laat dat zien. We moeten –zoals we van oudsher gewend zijn te doen- inspelen op de water- en bodemcondities. Maar dan op een andere manier: slim aanhaken op natuurlijke omstandigheden om nu en straks veilig en gezond te wonen, werken en leven in Noord-Holland.

We werken toe naar een veerkrachtig water- en bodemsysteem dat nieuwe ontwikkelingen in Noord-Holland mogelijk maakt – ook bij een veranderend klimaat. Vanuit water en bodem ligt er een belangrijke relatie met stikstofreductie en natuurherstel. En veel maatregelen die het water- en bodemsysteem gezonder maken, maken onze leefomgeving mooier, beter te beleven en natuurinclusiever. Het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028-2033 maakt onze inzet concreet voor de komende zes jaar.

Conceptkaart conform Ontwerp-omgevingsvisie Noord-Holland (juni 2026).
De kaarten worden aangepast naar aanleiding van de zienswijzen.

1.2 Provinciale taken en rollen: ruimtelijke regie en wettelijke taken

We kiezen er met dit RWBP voor om één integraal programma te ontwikkelen voor water en bodem omdat het water- en bodemsysteem één natuurlijk systeem vormt en maatregelen elkaar kunnen versterken. Maatregelen voor het verbeteren van de bodemkwaliteit leiden bijvoorbeeld vaak tot het verbeteren van de waterkwaliteit en andersom. We redeneren en werken integraal: alle ruimtelijke functies en ontwikkelingen hebben een wisselwerking met water en bodem.

De Omgevingsvisie geeft vijf uitgangspunten mee, die ook richting geven aan de inzet in het RWBP:

1. **Leefbaarheid centraal.** De mensen die in Noord-Holland werken en leven hebben belang bij waterveiligheid; genoeg en gezond water en een robuuste bodem. Dat is het vertrekpunt.
2. **Streven naar weerbaarheid.** 'Waterweerbaarheid' gaat over veilig zijn voor water, maar ook voorbereid zijn op droge of natte perioden. We willen ook bijdragen aan een 'water- en bodembewuste samenleving', waarin mensen weten wat ze kunnen doen om risico's te beperken of om acute problemen op te lossen. Dat vraagt om vooruit denken en doelgerichte communicatie.
3. **Verscheidenheid als kracht.** Het water- en bodemsysteem heeft altijd richting gegeven aan het Noord-Hollandse landschap en de cultuurhistorie. We gaan uit van die kracht.
4. **Verantwoordelijkheid nemen.** We willen water- en bodemopgaven niet afwentelen. We zien de opgaven groter worden en tegelijkertijd willen we voorkomen dat mensen elders of later onze problemen moeten oplossen.
5. **Wendbaar blijven.** We werken adaptief en zullen onze inzet vanuit het RWBP bijstellen op basis van nieuwe inzichten of kansen.

In de opgaven voor water en bodem hebben we een aantal wettelijke taken. En als provincie hebben we een belangrijke rol in ruimtelijke ordening: we voeren ruimtelijke regie. We staan voor een stevige opgave en dat vraagt om een actieve inzet van ons als provincie. Dit Regionaal Water- en Bodemprogramma is dan ook ambitieus. We nemen geborgde maatregelen op (waarvoor we op dit moment voldoende middelen hebben), maar laten ook zien waar onze ambitie zit en waar we op zoek gaan naar aanvullende middelen. Ook samenwerkingspartners – van waterschappen en drinkwaterbedrijven tot gemeenten – vragen om meer regie en heldere kaders vanuit de provincie. We willen met dit programma gehoor geven aan die oproep en laten zien hoe we een stap naar voren zetten.

Ruimtelijke regie: bij conflicterende belangen zijn waterveiligheid en drinkwater leidend

In de Omgevingsvisie hebben we als provincie vijf afwegingsprincipes benoemd bij ruimtelijke ontwikkelingen. Al deze principes zijn van belang voor het RWBP, maar met name het tweede principe diepen we in dit programma verder uit.

1. Zuinig omgaan met ruimte en beperkte middelen.
2. **Water en bodem als ordenend principe: het water- en bodemsysteem bepaalt mede waar en hoe ontwikkelingen mogelijk zijn.**
3. Omgevingskwaliteit en gezonde leefomgeving waarborgen en bevorderen.
4. Sturen vanuit netwerken.
5. Sturen op randvoorwaarden voor een toekomstbestendige economie.

Door veranderende water- en bodemcondities zien we dat we op een aantal plekken meer ruimte nodig hebben voor water. Daarnaast is het van groot belang dat we locatie- en inrichtingskeuzes stevig funderen op de water- en bodemcondities: de juiste functie op de juiste plek, met de juiste inrichtingsmaatregelen. Er is ruimtelijke regie nodig om inwoners, natuur en bedrijven in Noord-Holland ook op lange termijn zekerheid te geven over waterveiligheid, water- en bodemkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Ruimte voor water kan in veel gevallen goed samengaan met ander ruimtegebruik – zie ook het eerste afwegingsprincipe van de omgevingsvisie.

Keuzes maken we daar waar concurrerende belangen en ruimteclaims samenkomen. De Omgevingswet gaat ervanuit dat gemeenten in eerste instantie verantwoordelijk zijn voor de zorg voor de fysieke leefomgeving – de provincie treedt alleen op waar dat nodig is vanuit wettelijke taken en gemeenteoverstijgende belangen. We maken onderscheid tussen wettelijke taken en provinciale belangen, die we hebben vastgelegd in de Omgevingsvisie.

Wettelijke taken:

- Zorgdragen voor een goede kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater.
- De grondwaterkwaliteit in grondwaterbeschermingsgebieden beschermen.
- Zorgplicht om te zorgen voor een duurzame drinkwatervoorziening.
- Zorgdragen voor een goede bescherming tegen overstromingen.
- Inzetten van bodemenergiesystemen op een doelmatige en zorgvuldige manier zonder negatieve effecten op kwaliteit, kwantiteit en warmtebalans van grondwater.

- Zorgdragen voor een goede ordening van het gebruik in de ondiepe ondergrond.
- Bevorderen en beschermen van een klimaatbestendige leefomgeving.

Provinciaal belang:
- Zorgdragen voor een optimale beschikbaarheid van zoet water.
- Bijdragen aan het afremmen van bodemdaling en CO_2-reductie in veenlandschappen.

Bij conflicterende belangen zijn waterveiligheid en drinkwatervoorziening leidend, om vanuit onze wettelijke taken de veiligheid en gezondheid van inwoners van Noord-Holland te garanderen.

De relatie tussen water, bodem en ruimtelijke ontwikkeling is een rode draad in het gehele RWBP. De kaart uit de Omgevingsvisie op de volgende pagina geeft inzicht in de gebiedsoverstijgende, ruimtelijke opgaven vanuit het water- en bodemsysteem en is het uitgangspunt voor het RWBP. Onderstaand overzicht geeft een overzicht van de belangrijkste ruimtelijke opgaven door het programma:

Ruimtevraag	Thema	In het RWBP 2028-2033
• Inrichten en aanpassen van ruimtegebruik.	Klimaatadaptatie	A. Klimaatbestendige leefomgeving
• Versterken en verbreden van keringen. • Toevoegen ruimtelijke kwaliteit bij dijkversterkingen. • Waterveiligheidslandschappen realiseren. • Ruimte voor robuuste duinlandschappen.	Waterveiligheid	B. Veilig voor water
• Opvangen pieken in neerslag in 'waterbergingsgebieden.	Wateroverlast	B. Veilig voor water
• Vasthouden van water/wateropslag.	Zoetwater-beschikbaarheid	C. Genoeg en gezond water
• Beschermen en bevorderen van (drink)waterkwaliteit, bijvoorbeeld het instellen van grondwater-beschermings-gebieden en de aanleg van rioolwaterzuiveringsinstallaties.	(Drink)waterkwaliteit	C. Genoeg en gezond water
• Leveren van voldoende (drink)water.	(Drink)waterkwantiteit	C. Genoeg en gezond water
• Opwekken van energie uit de ondiepe en diepe ondergrond. • Opslaan van water in de bodem.	Gebruik ondergrond	C. Bodem en ondergrond

Wettelijke water- en bodemtaken

We geven met het RWBP 2028-2033 invulling aan de wettelijke taken die we als provincie hebben op het gebied van water en bodem. Onderstaande tabel geeft hiervan een overzicht, per deelprogramma geven we ook de belangrijkste wettelijke kaders weer.

Thema	Europees kader	Landelijk kader en taak provincie
Grondwater, opper-vlakte-water, zwemwater en drink-water.	• Kaderrichtlijn Water (KRW) en dochterrichtlijnen: eisen goede kwantitatieve en chemische toestand grondwater en goede ecologische en chemische toestand oppervlaktewater. • In de Natuurherstelverordening zijn doelen voor waterkwaliteit en -kwantiteit opgenomen. • Zwemwaterrichtlijn: milieukwaliteit en gezondheid van de mens beschermen, aanvullend op de KRW. • De Vogel- en Habitat Richtlijn (VHR) stelt doelen voor Natura 2000-habitats om natuur te beschermen, waaronder doelen voor water- en bodemkwaliteit en –kwantiteit.	De Omgevingswet (Ow) en de verschillende Algemene Maat-regelen van Bestuur (MvB's), o.a. het Besluit kwaliteit leef-omgeving (Bkl) en het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) implementeren de KRW en de GRW en wijst taken toe aan de provincie. <u>Taak provincie</u>: • (KRW) Resultaatverplichting om kwaliteit regionaal opper-vlaktewater te verbeteren en behouden; het vaststellen van ecologische doelen, status en kwaliteit (ook het vaststellen van eventuele uitzonderingsbepalingen), uitvoeren eigen maatregelen en toezicht op maatregelen waterschappen. • Grondwaterrichtlijn (GWR): chemische aspecten grondwater; kwaliteit beschermen t.b.v. drinkwater. • Zwemwaterrichtlijn: aanwijzen zwemlocaties en waarborgen veiligheid; uitvoeren veiligheidsonderzoek. • Mogelijkheid om omgevingswaarden in te stellen voor overige wateren. • Bevoegd gezag vergunningverlening open bodemenergie-systemen en grondwateronttrekkingen. • De Drinkwaterwet benoemt voor overheden een zorgplicht voor duurzame veiligstelling van de openbare drinkwater-voorziening. • Gebiedsgerichte coördinatie van uitoefening taken/bevoegd-heden door gemeenten en waterschappen. • Beheer en toezicht op regionale watersystemen. • Beheer van de zwemwaterkwaliteit.

Thema	Europees kader	Landelijk kader en taak provincie
Overstromingsrisico's en wateroverlast.	• Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) verplicht lidstaten om elke zes jaar overstromingsrisico-beheerplannen op te stellen en negatieve gevolgen te beperken.	De Ow belegt als taak provincie: • Uitvoering ROR via het regionaal waterprogramma; door het opstellen en vaststellen gevaar-/risicokaarten; het aanwijzen, vaststellen en toezien op omgevingswaarden voor regionale waterkeringen (bindend voor waterschappen); de optie om regels/voorwaarden te verbinden aan ontwikkeling in risicovolle gebieden via ruimtelijk beleid; bevoegd gezag voor projecten rond primaire keringen; vaststellen en toezien op normen wateroverlast (bindend voor waterschappen).
Klimaatadaptatie.	• Klimaatwet stelt dat lidstaten nationale strategieën/plannen voor adaptatie moeten vaststellen en uitvoeren. • Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke).	• De Nationale Adaptatiestrategie (NAS) en het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie sturen op een klimaatbestendig Nederland in 2050 en zijn verankerd in de Deltawet en de Waterwet, waarin de provincie participeert via Bestuursovereenkomsten. • Het Rijk stelt via wet- en regelgeving de kaders voor klimaatadaptatie en de weerbaarheid van vitale en kwetsbare functies. De provincie vertaalt deze kaders naar provinciaal beleid en ruimtelijke regels en borgt klimaatbestendigheid bij ruimtelijke ontwikkelingen.
Zoetwaterbeschikbaarheid.	• Initiatiefrapport Water Resilience Strategy aangenomen door Europees Parlement.	• Het Deltaprogramma heeft een thematisch deelprogramma Zoetwater en Zoetwaterregio's (provincie Noord-Holland ligt in regio's Noord en West) en is verankerd in de Waterwet en de Deltawet; de provincie participeert.
Bodem en ondergrond.	• De Bodemmonitoringsrichtlijn is in 2025 aangenomen. • De Natuurherstelverordening verplicht lidstaten tot het herstellen van bodems.	• Bodem en ondergrond zijn integraal onderdeel van de Ow; provinciale taken zijn grondwatersanering; verbinden van bodem- en ondergrondbeleid met omgevingsbeleid. • De Bodemmonitoringsrichtlijn en Natuurherstelverordening worden nu uitgewerkt tot nationale plannen, die duidelijkheid geven over de provinciale taken.
Veenlandschap.	• In de Natuurherstelverordening is een verplichting opgenomen voor herstel van organische bodems in veenlandbouwgebieden.	• De Klimaatwet vraagt provincies om integrale gebiedsstrategieën te ontwikkelen met als doel de CO_2 emissies door -veenoxidatie te beperken in veenlandbouwgebieden. • Het nationale Natuurherstelplan zal de opgave op veen verdelen over veenprovincies en maatregelen formuleren.

1.3 Samenhang met omgevingsvisie en provinciale programma's

Het Regionaal Water- en Bodemprogramma geeft uitwerking aan de water- en bodemopgaven uit de Omgevingsvisie. Water en bodem vormen letterlijk de ondergrond voor alle ruimtegebruik en functies in Noord-Holland, en daarom is er een relatie tussen het RWBP en alle andere vraagstukken waaraan wij werken. De Omgevingsvisie geeft het kader voor integrale, ruimtelijke afwegingen die gemeentegrenzen overstijgen. Daar hebben we als provincie een belangrijke rol om de regie te voeren op ruimtelijke ontwikkeling.

Het water- en bodemsysteem biedt kansen en stelt voorwaarden aan ruimtelijke ontwikkeling. Daarom is het zo belangrijk om water- en bodemcondities vroegtijdig mee te nemen in ruimtelijke ontwikkeling. In onderstaande tabel geven we een overzicht van de belangrijkste relaties tussen water, bodem en (economische) ontwikkeling, zoals opgenomen in de Omgevingsvisie:

Opgave	Samenhang met water en bodem	Hoe werken we dit uit in het RWBP?
Omgevingskwaliteit.	Juiste ontwikkeling op de juiste plek: hangt mede af van veranderende water- en bodemcondities; de provincie heeft taken in het instand houden en bereiken van een goede omgevingskwaliteit, waaronder het beschermen van het landschap en (wereld)erfgoed.	Gebiedsgerichte uitwerking voor veen- en duinlandschappen (deelprogramma E en F); klimaatbestendigheid van erfgoed is opgenomen in deelprogramma A.
Gezonde en veilige leefomgeving.	Zorg dragen voor gezond water en een gezonde bodem, o.a. via het ruimtelijk instrumentarium, dit gaat onder meer over SEVESO-inrichtingen (bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken).	Onderdeel van de inzet op genoeg & gezond water en een gezonde bodem (deelprogramma C en D); klimaatbestendigheid van SEVESO-inrichtingen is opgenomen in deelprogramma A.
Mobiliteit	Provincie wijst met het RWBP de maatschappelijke functie vaarwegen aan; daarnaast is de klimaatbestendigheid van provinciale weginfrastructuur een belangrijk thema voor de provincie.	Doelen afwegen: belang van transport over water, impact van perioden van lager waterpeil, maatregelen om waterkwaliteit te bevorderen (deelprogramma C); de uitwerking van klimaatbestendigheid van vitale en kwetsbare functies is opgenomen in deelprogramma A.

Opgave	Samenhang met water en bodem	Hoe werken we dit uit in het RWBP?
Energiesys-teem	Klimaatbestendigheid van het energiesysteem; energie-opwek vanuit water en bodem (o.a. taken open bodemenergiesystemen).	Onderdeel van de uitwerking voor een robuuste bodem (deelprogramma D).
Natuur en biodiversiteit.	• Herstel van natuur en biodiversiteit; inrichten van een groenblauwraamwerk en de inzet op overgangszones. • Door klimaatverandering veranderen water- en bodemcondities en zijn natuurdoelen soms moeilijker te bereiken of niet langer houdbaar.	Genoeg en gezond water is randvoorwaardelijk voor het behalen van de natuurdoelen (deelprogramma C).
Agrarische sector; stikstof.	Inzet op kringlooplandbouw vraagt om verbeteren kwaliteit water en bodem en inspelen op veranderende condities; verminderen stikstofuitstoot bevordert waterkwaliteit; overgangszones.	Onderdeel van de inzet op genoeg & gezond water en een gezonde bodem (deelprogramma C en D) en nauwe samenhang met de gebiedsgerichte uitwerking voor veen en duin (deelprogramma E en F) vanwege de landbouwfunctie in die gebieden.
Wonen en bebouwde omgeving.	Inzet op klimaatbestendige, veilige wijken en maatregelen om wijken klimaatbestendig te maken en om te zorgen voor voldoende zoet water.	Uitwerking primair in deelprogramma klimaat-bestendige leefomgeving (deelprogramma A) en veilig voor water (deelprogramma B) en genoeg en gezond water (deelprogramma C).
Toekomst-bestendige economie.	Zoetwater is een randvoorwaarde voor een weerbare, duurzame, circulaire en concurrerende economie. Economische activiteiten moeten passen bij de lokaal beschikbare hoeveelheid en kwaliteit van grond- en zoetwater, en bij de kwetsbaarheid voor verzilting. Water moet daarom vroeg worden meegewogen bij locatiekeuzes, uitbreidingen, investeringen en gebiedsontwikkelingen. De beperkte beschikbaarheid van zoetwater kan ook bestaande economische activiteiten raken. Het gaat hierbij niet alleen om een tekort aan zoetwater, maar ook het (on)vermogen water goed op te vangen en af te voeren bij piekbuien.	Zie met name de uitwerking van genoeg en gezond water (deelprogramma C).
Recreatie	Voldoende zwemwater van goede kwaliteit; zorgdragen voor waterkwaliteit en –kwantiteit rond natuur- en recreatiegebieden.	Uitwerking in gezond en genoeg water (deelprogramma C).

Het RWBP is uitgewerkt in samenhang met vigerende programma's – het Programma Landelijk Gebied, de inzet op natuurontwikkeling (NNN-realisatiestrategie) en natuurherstel, de Programmatische Aanpak Stikstofreductie en Natuurherstel, de provinciale Energievisie 2.0 en het Beleidskader Gezonde Leefomgeving. In de uitwerking van nieuw beleid of nieuwe beleidsprogramma's nemen we het RWBP mee als kader, zoals bij het Toekomstbeeld Economie.

1.4 Samenwerking met medeoverheden en partners

Als provincie zijn we niet alléén verantwoordelijk voor een goed functionerend water- en bodemsysteem. We hebben wettelijke taken en provinciale opgaven waar we aan werken – steeds samen met andere overheden, waterpartners, ondernemers en inwoners. Het is onze ambitie om binnen onze taken en bevoegdheden het maximale te doen.

In het laatste deel van het RWBP geven we een nadere toelichting op onze samenwerkingen met medeoverheden en andere partners. Belangrijk in deze samenwerkingsverbanden zijn de Deltaprogramma's, waarin verschillende overheidslagen zowel thematisch als gebiedsgericht samenwerken. De thematische Deltaplannen zijn het Deltaplan Waterveiligheid, het Deltaplan Zoetwater en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Daarnaast zijn er gebiedsgerichte **Deltaprogramma's** waarin de opgaven in samenhang worden opgepakt volgens daartoe opgestelde strategieën. Voor Noord-Holland zijn dat de Kust, Centraal Holland, het IJsselmeergebied en het Waddengebied. En vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie zijn vijf regio's actief aan de slag binnen de provincie Noord-Holland.

1.5 Maatschappelijke functies regionale wateren

Onder de Omgevingswet kunnen maatschappelijke functies voor regionale wateren worden vastgelegd in het regionaal waterprogramma (zie onder andere art. 4.4 lid 1 van het Besluit Kwaliteit Leefomgeving (Bkl)). Uit de toelichting bij het Bkl blijkt dat de in het regionaal waterprogramma vastgelegde maatschappelijke functies een rol spelen bij de beslissing op een aanvraag om een omgevingsvergunning voor een wateractiviteit (artikel 8.84 BKL). Een omgevings-vergunning kan slechts worden verleend als die activiteit verenigbaar is met de vastgelegde maatschappelijke functies. Ditzelfde geldt ook voor omgevingsvergunningen voor milieubelastende activiteiten; zie art. 8.22 BKL.

Met dit RWBP wijzen we als provincie aan welke regionale wateren de maatschappelijke functie ‘vaarweg’ hebben. In de provinciale Omgevingsverordening zijn de betreffende vaarwegen opgenomen. De provincie acht deze van regionaal belang.

De jaarlijks door Gedeputeerde Staten aan te wijzen officiële zwemlocaties (zie deelprogramma C) hebben de maatschappelijke functie ‘zwemwater’.

PM: Voor de ontwerpversie van het RWBP bekijken we of ook wateren voor andere maatschappelijke functies moeten worden aangewezen. Te denken valt aan ‘drinkwaterfunctie’, ‘tegengaan bodemdaling’ en ‘aquathermie’.

DEEL 2: THEMATISCHE DEELPROGRAMMA'S

2.1 Opzet deelprogramma's

In dit deel van het RWBP werken we onze inzet uit in vier thematische deelprogramma's:

A. Klimaatbestendige leefomgeving.
B. Veilig voor water.
C. Gezond en genoeg water.
D. Gezonde, robuuste bodem & ondergrond.

Voor elk van deze deelprogramma's kiezen we dezelfde opbouw. We starten met de opgaven richting 2050/2100, zoals we die ook benoemen in onze Omgevingsvisie. Vervolgens geven we aan welke overheid welke formele taken en bevoegdheden heeft. We definiëren doelen voor de werkingsperiode van het RWBP 2028-2033, gericht op onze ambities, provinciale belangen en bevoegdheden. En we nemen per doel de maatregelen op die we treffen en hoe we hierin samenwerken met anderen.

NB: In deze conceptuitwerking nemen we ook maatregelen op waarvoor we nog geen zicht hebben op de benodigde financiering, maar die cruciaal zijn voor het behalen van de provinciale doelen. We geven deze maatregelen mee aan de volgende Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, omdat het RWBP na de verkiezingen in 2027 wordt vastgesteld. We geven dit bij de betreffende maatregelen aan.

A. Klimaatbestendige Leefomgeving

1. Definitie, opgave & richting vanuit de Omgevingsvisie

Definitie: klimaatbestendige leefomgeving

Een klimaatbestendige leefomgeving is een leefomgeving die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering en waarin risico's van wateroverlast, droogte, hitte, overstromingen en bodemdaling zoveel mogelijk worden voorkomen, beperkt of opgevangen. We kijken hiervoor naar de klimaatscenario's en -risico's richting 2050 en 2100.

Opgave: aanpassen aan een veranderend klimaat

Noord-Holland staat onder druk door klimaatverandering en toenemende ruimteclaims. Wateroverlast, droogte, hitte, zeespiegelstijging en bodemdaling vergroten de kwetsbaarheid, terwijl de huidige inrichting niet overal meer aansluit op het water- en bodemsysteem. Dit leidt tot oplopende risico's en hogere kosten. Daarom zijn scherpe keuzes nodig over waar we beschermen, aanpassen of risico's accepteren, met water en bodem als ordenend principe.

Klimaatverandering heeft niet overal dezelfde maatschappelijke gevolgen. De impact hangt niet alleen af van het klimaat zelf, maar ook van de mate waarin mensen en functies worden blootgesteld en hoe kwetsbaar zij zijn. Sociaaleconomische factoren, zoals gezondheid, inkomen, woonomgeving en toegang tot voorzieningen, bepalen in belangrijke mate hoe goed mensen en gebieden met klimaatverandering kunnen omgaan. Hierdoor kunnen klimaatrisico's bestaande verschillen in leefbaarheid en gezondheid vergroten. Klimaatadaptatie vraagt daarom niet alleen om een fysiek-ruimtelijke benadering, maar ook om aandacht voor maatschappelijke kwetsbaarheid en een eerlijke verdeling van risico's en investeringen.

We onderscheiden daarbij grofweg twee manieren om met klimaatverandering om te gaan: **intensiveren en transformeren**. Bij intensiveren passen we de huidige inrichting aan met technische en lokale maatregelen, zodat functies zoveel mogelijk op dezelfde plek kunnen blijven. Denk aan het versterken van infrastructuur of het aanpassen van gebouwen. Bij transformeren gaan we een stap verder en passen we de inrichting van gebieden aan op het water- en bodemsysteem. Dat kan betekenen dat functies verschuiven, veranderen of anders worden gecombineerd, bijvoorbeeld door ruimte te geven aan water, andere vormen van landbouw of een andere inrichting van stedelijke gebieden. Beide richtingen zijn nodig.

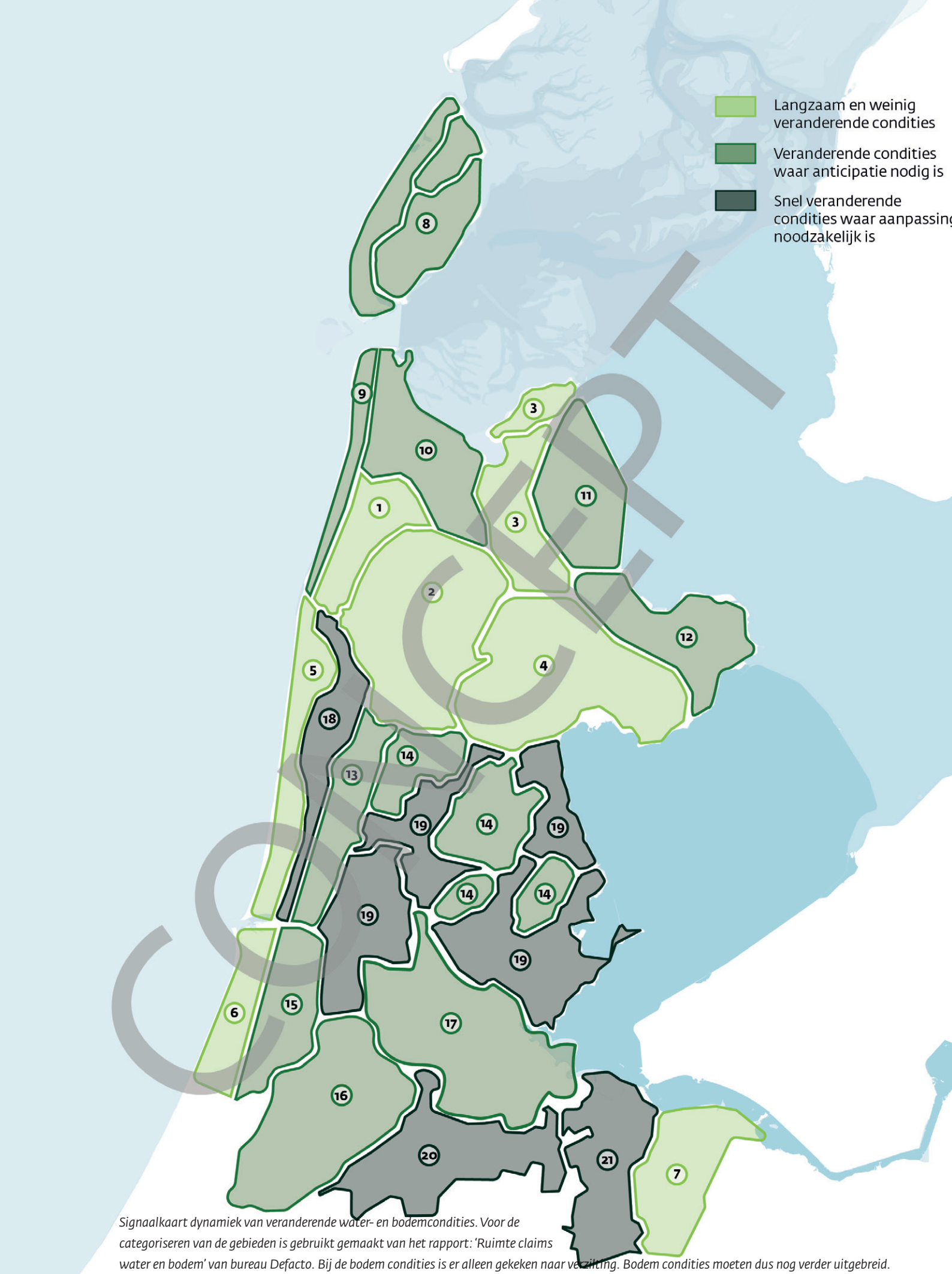
Intensiveren helpt om op korte termijn risico's te beperken, terwijl transformeren bijdraagt aan een structureel veerkrachtige inrichting op de lange termijn. Bij intensivering is het belangrijk om lock-ins zoveel mogelijk te voorkomen. Door bestaande systemen verder te optimaliseren, raakt een gebied steeds sterker afhankelijk van deze systemen.

Richting vanuit de Omgevingsvisie: afwegingen voor de lange termijn
Richting 2050 werken we toe naar een provincie die klimaatbestendig is ingericht. Dat betekent niet dat alle risico's verdwijnen. Het gaat om een evenwichtige aanpak, met een combinatie van preventie, het omgaan met restrisico's en het flexibel inspelen op toekomstige ontwikkelingen. We blijven de ontwikkeling en impact van klimaatverandering volgen en houden ruimte om later aanvullende maatregelen te nemen, bijvoorbeeld door nu al rekening te houden met mogelijke dijkversterkingen of toekomstige aanpassingen in het watersysteem.

In 2050 is Noord-Holland een provincie waarin water en bodem een volwaardige plek hebben in de ruimtelijke inrichting. Soms betekent dit dat functies worden aangepast of anders worden gecombineerd, bijvoorbeeld door natte teelten in veenweidegebieden of extra groen in stedelijk gebied om hitte te beperken. Omdat de ruimte schaars is, zoeken we steeds naar slimme combinaties met andere functies, zoals natuur, landbouw of recreatie en landschappelijke kwaliteit. We zetten ons ervoor in dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden op locaties zonder onaanvaardbare te verwachten risico's, en waar effecten niet worden afgewenteld op andere gebieden of de toekomst.

Bij keuzes over ruimtegebruik maken we steeds een integrale afweging. De Omgevingsvisie biedt het kader voor deze integrale afwegingen. In dit programma werken we deze verder uit, zowel inhoudelijk als procesmatig. Bij concurrerende ruimteclaims geven wij voorrang aan oplossingen die bijdragen aan waterveiligheid en voldoende drinkwater als belangrijke publieke functies.

We zien verschillende type kwetsbaarheden. Zo zijn de water- en bodemcondities van veenlandschappen sterk in verandering. Maar ook laaggelegen delen van dorpen en steden zijn kwetsbaar, bijvoorbeeld voor wateroverlast of door bodemdaling. Vitale infrastructuur is kwetsbaar voor wateroverlast, droogte en hitte. Zie ook de signaalkaart voor veranderende water- en bodemcondities uit de Omgevingsvisie hieronder.

Signaalkaart dynamiek van veranderende water- en bodemcondities. Voor de categoriseren van de gebieden is gebruikt gemaakt van het rapport: 'Ruimte claims water en bodem' van bureau Defacto. Bij de bodem condities is er alleen gekeken naar verzilting. Bodem condities moeten dus nog verder uitgebreid.

Conceptkaart conform Ontwerp-omgevingsvisie Noord-Holland (juni 2026).
De kaarten worden aangepast naar aanleiding van de zienswijzen.

2. Wettelijke taken en beleidscontext

Het bevorderen en beschermen van een klimaatbestendige leefomgeving is een taak van de provincie die voortvloeit uit de Omgevingswet. Klimaatadaptatie gaat dus om meer dan alleen de inrichting van een klimaatbestendig water- en bodemsysteem. Het raakt ook landbouw, natuurbeheer, stedelijke ontwikkeling en infrastructuur. Keuzes in deze domeinen bepalen samen hoe goed we als provincie bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Het nationale kader voor dit deelprogramma is de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS). De Nationale Adaptatiestrategie (NAS) beschrijft 15 sectorale, maar samenhangende opgaven en werkt deze uit in zogenoemde adaptatiepaden richting 2100. En deel daarvan betreft wateropgaven, die in dit RWBP verder zijn uitgewerkt (zoals bescherming tegen overstromingen, omgaan met wateroverlast, een toekomstbestendige zoetwatervoorziening en waterkwaliteit). Andere opgaven raken breder aan het gebruik van de ruimte, zoals klimaatbestendige landbouw, veerkrachtige natuur, klimaatbestendig wonen en werken en weerbare infrastructuur.

Adaptatiepaden helpen om keuzes in de tijd te structureren. Je kunt ze zien als een soort 'metrokaart' voor klimaatadaptatie: deze routes laten zien welke maatregelen wanneer effectief zijn en wanneer een volgende stap nodig is. Zo kan bijvoorbeeld eerst worden ingezet op het beter vasthouden van water, en later – als droogte toeneemt – op het anders inrichten van gebieden of het aanpassen van functies. Daarbij gaat het niet alleen om maatregelen van Rijk en provincie, maar ook om acties van andere overheden, bedrijven en inwoners, zoals waterbesparing of aanpassingen in landgebruik.

Vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) zijn landelijk 45 werkregio's aangewezen, waarvan er 5 in Noord-Holland liggen. Zij brengen de kwetsbaarheden van het gebied in kaart met zogeheten regionale stresstesten (voor het hoofdwatersysteem, het landelijk gebied en de gebouwde omgeving). Op basis van de daaropvolgende risicodialogen, stellen de betrokken partijen maatregelen vast om de kwetsbaarheden aan te pakken.

Thema	Rijk	Provincie	Gemeente/ waterschap
Klimaatadaptatie	Klimaatwet: beschermen landelijk & stedelijk gebied tegen klimaatverandering; uitvoering via Nationale Adaptatie Strategie (NAS) en Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.	• Wettelijke taak o.b.v. Omgevingswet: bevorderen en beschermen van een klimaatbestendige leefomgeving.	• Gemeenten: primair verantwoordelijk voor ruimtelijke ontwikkelingen. • Waterschappen: maatregelen om normen voor o.a. waterveiligheid, wateroverlast en waterkwaliteit te behalen. • Samenwerking via DPRA-regio's.

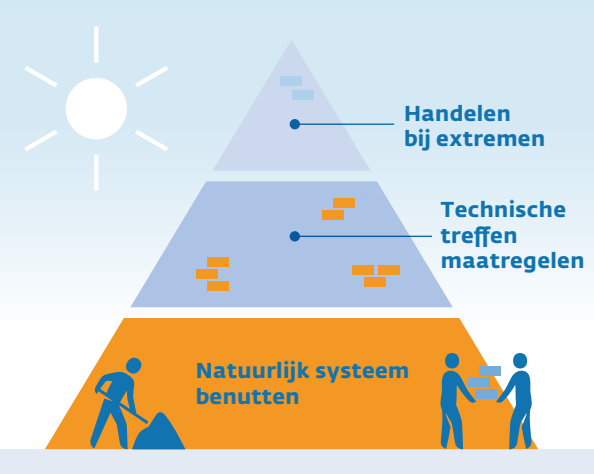
3. Inzet planperiode 2028-2033

Ons doel is om deze planperiode **aantoonbare stappen te zetten naar een klimaatbestendige inrichting in 2050**, waarbij we rekening houden met de klimaatscenario's voor 2100. We werken in lijn met de NAS met adaptatiepaden, om te zorgen dat we op tijd de meest passende keuzes maken. Uit de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025–2027 en de DPRA-stresstesten blijkt waar in Noord-Holland de grootste risico's liggen, in zowel stedelijk als landelijk gebied. In deze programmaperiode bepalen we welke risico's we beperken en welke we (tijdelijk) accepteren. Dat doen we met concrete maatregelen, via gebiedsprocessen en met monitoring.

We werken daarbij risicogericht en maakt expliciete keuzes, passend bij maatschappelijke kosten, ruimtelijke mogelijkheden en andere publieke opgaven. We maken hier onderscheid tussen intensiveren en transformeren – in de praktijk gaat het vaak om een combinatie: we treffen waar nodig direct maatregelen en werken tegelijkertijd toe naar structurele aanpassingen van het systeem. Zo ontstaat een realistisch en uitvoerbaar pad richting 2050 en daarna. Daarbij betrekken we ook sociaaleconomische kwetsbaarheid. De provincie ontwikkelt inzicht in waar klimaatrisico's samenkomen met kwetsbare groepen en gebieden. Dit gebruiken we om prioriteiten te stellen en om klimaatadaptatie te verbinden met opgaven rond gezondheid, leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit.

We nemen de 'adaptatiepiramide' (zie onderstaande figuur) als vertrekpunt. Die bestaat uit drie lagen: het benutten van het natuurlijk systeem, het aanpassen van de ruimtelijke inrichting en het handelen bij extremen. De basis is een goed functionerend water- en bodemsysteem, waarin je technische maatregelen treft om risico's te verkleinen. De afweging tussen natuurlijke en technische oplossingen gaat over het minimaliseren van klimaatrisico's, maar is ook altijd een afweging over middelen en economische en maatschappelijke impact. De provincie richt zich vooral op de eerste twee lagen: het versterken van het natuurlijke systeem en het maken van robuuste ruimtelijke keuzes. Voor crisisbeheersing en acute respons ligt de primaire verantwoordelijkheid bij andere partijen, zoals veiligheidsregio's en gemeenten. Wel dragen we eraan bij dat vitale en kwetsbare functies op provinciale schaal – zoals mobiliteits-, energie- en drinkwaterinfrastructuur – ook tijdens extreme situaties zo goed mogelijk blijven functioneren.

We structureren onze inzet in drie onderdelen: inzicht en keuzes vanuit provinciale rol, vergroten klimaatbestendigheid van vitale en kwetsbare functies en het ondersteunen van gebiedsgerichte inzet.

Inzicht & keuzes vanuit provinciale rol

We zorgen voor een actueel en samenhangend overzicht van de opgave voor een klimaatbestendige leefomgeving, met doelen voor 2050, inzicht in resterende risico's die we accepteren, de maatregelen die nodig zijn om risico's te beperken en inzicht in de voortgang daarvan. Op basis van de nationale adaptatiepaden maken we daarbij expliciet welke strategie per gebied en opgave wordt gevolgd: waar we inzetten op voorkómen van risico's, waar we aanpassen en waar we restrisico's accepteren. We prioriteren maatregelen in gebieden met de grootste risico's en de grootste maatschappelijke impact. Deze afwegingen sluiten aan bij de specifieke gebiedsthema's van Noord-Holland, zoals bodemdaling, waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid en verstedelijking, en vormen de basis voor regionale en lokale samenwerking.

De provinciale klimaatrisicokaarten vormen een goede basis. We verrijken deze kaarten met nieuwe inzichten, waaronder de samenhang tussen water, bodem en hitte en sociaaleconomische kwetsbaarheid. Ook maken we zichtbaar waar risico's samenkomen met beperkte handelingsmogelijkheden en waar investeringen het meeste effect hebben. De kaarten koppelen we structureel aan beleids- en uitvoeringsprocessen en stellen we actief beschikbaar aan gemeenten, waterschappen en andere partners. Zo dragen we bij aan vroegtijdige signalering, gerichte prioritering en een gebiedsgerichte en rechtvaardige aanpak van klimaatadaptatie.

Klimaatadaptatie wordt een vast onderdeel van provinciale planvorming en besluitvorming. Bij investeringen in infrastructuur, natuur, waterbeheer en gebiedsontwikkeling toetsen we standaard op klimaatrisico's en -kansen, zowel bij beheer en onderhoud als bij nieuwe projecten. Dit betekent dat in verkenningen, ontwerpen en projectbesluiten expliciet wordt onderbouwd hoe rekening is gehouden met wateroverlast, droogte, hitte en overstromingsrisico's. Dat vragen we immers ook aan ontwikkelaars in de provincie via het artikel klimaatadaptatie in de Omgevingsverordening.

Dit geldt ook voor ruimtelijke ontwikkelingen waar de provincie bij betrokken is. Voorbeelden zijn het realiseren van extra waterberging en het treffen van robuuste maatregelen voor de zoetwatervoorziening. No-regretmaatregelen en meekoppelkansen leggen we vast in programmering en projectbesluiten. In lopende gebiedsprocessen nemen we klimaatbestendigheid mee in inrichtings- en beheerplannen.

Om richting te geven aan keuzes hanteert de provincie afwegingsprincipes voor het voorkomen, aanpassen of accepteren van klimaatrisico's. Deze principes, die we delen met partners, passen we toe bij ruimtelijke en watergerelateerde besluiten. Risicoacceptatie wordt expliciet onderbouwd, op basis van maatschappelijke kosten, ruimtelijke kwaliteit en uitvoerbaarheid.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Onderbouwde en transparante keuzes voor klimaat-adaptatie o.b.v. actueel en samenhangend overzicht.	Ontwikkelen monitorings- en sturingstool.	• Monitoring met inzicht in risico's, maatschappelijke kwetsbaarheid en voortgang, in aansluiting op landelijke rapportages/ verplichtingen vanuit het Rijk. • Vertalen nationale adaptatiepaden naar provinciale keuzes, prioriteiten en uitvoeringslijnen. • Tweejaarlijkse rapportage over voortgang. • Continue doorontwikkeling klimaatrisicokaarten tot breed toepasbaar instrument.	• Nauwe samenwerking met gemeenten en waterschappen via DPRA-regio's.
	Klimaatadaptatie is een vast en verplicht onderdeel van provinciale planvorming, programmering en besluitvorming.	• Opnemen van klimaatadaptatie als verplicht afwegingscriterium in gebiedsprocessen en projectbesluiten. • Hiertoe ontwikkelen we een uniforme werkwijze (bijv. afwegingskader, ontwerprichtlijn of checklist).	• Afstemming met uitvoerings-partners.

Vergroten klimaatbestendigheid van vitale en kwetsbare functies

De provincie stelt kaders en randvoorwaarden vast die borgen dat vitale en kwetsbare functies zo veel mogelijk bereikbaar en operationeel blijven bij wateroverlast, overstromingen, hitte, droogte en bodemdaling. Deze kaders worden verankerd in provinciaal beleid en instrumenten, mogelijk de omgevingsverordening, en werken door in programmering, vergunningverlening en projectbesluiten. De provincie richt zich daarbij primair op drinkwater, energie en infrastructuur, in lijn met haar wettelijke taken en rol. De technische uitwerking en realisatie van maatregelen ligt bij de verantwoordelijke beheerders en partners. De provincie stelt hierbij de functionele eisen en randvoorwaarden vast en stuurt op samenhang, prioritering en voortgang.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Vergroten klimaatbestendigheid vitale en kwetsbare functies.	Ontwikkelen en vaststellen randvoor-waarden.	• Uitwerking en borging van normen voor klimaatbestendigheid van drinkwater, energie en infrastructuur. • In beeld brengen kwetsbare schakels.	• Samenwerking met o.a. drinkwater-bedrijven, netbeheerders, energie-leveranciers en wegbeheerders.

Ondersteunen gebiedsgerichte inzet

De provincie ondersteunt gebiedsgerichte aanpakken, met prioriteit voor gebieden waar klimaatrisico's en maatschappelijke kwetsbaarheid samenkomen. We bouwen voort op de gebiedstypologie uit de Omgevingsvisie (zie kaart die is opgenomen in deel 1 van dit RWBP), waarin onderscheid wordt gemaakt tussen:

- Gebieden met langzaam en weinig veranderende water- en bodemcondities.
- Gebieden met veranderende water- en bodemcondities waar anticipatie nodig is.
- Gebieden met snel veranderend water- en bodemcondities waar aanpassing noodzakelijk is.

We stellen afwegingsprincipes op voor klimaatrisico's op gebiedsniveau. Hiermee ontstaat duidelijkheid voor provincie en partners over het handelingsperspectief per gebied en vormen een gezamenlijk kader voor ruimtelijke afwegingen en gebiedsprocessen. Provincie, waterschappen en gemeenten passen deze principes toe bij nieuwe ontwikkelingen en investeringsbesluiten.

Zo werken we toe naar consistente keuzes per gebied – bijvoorbeeld door ontwikkelingen te beperken in kwetsbare gebieden, voorwaarden te stellen aan inrichting en maatregelen, of juist ruimte te bieden waar risico's beheersbaar zijn – en dragen we gezamenlijk bij aan een toekomstbestendige inrichting. De provincie ondersteunt waterschappen en gemeenten met kennis, procesbegeleiding en (co)financiering van adaptatiemaatregelen. Daarbij zetten we in op kennisdeling, voorbeeldprojecten en het opschalen van bewezen oplossingen.

De provincie weegt sociaaleconomische kwetsbaarheid expliciet mee in prioritering en investeringsbesluiten en richt extra inzet op gebieden waar klimaatrisico's en kwetsbaarheid samenkomen. Dit betekent dat we niet alleen kijken waar de fysieke risico's het grootst zijn, maar ook waar de gevolgen het zwaarst neerslaan en bewoners of gebruikers minder handelingsperspectief hebben. Zo krijgen bijvoorbeeld gebieden met een hoog hitterisico én een relatief grote groep kwetsbare ouderen, die gevoeliger zijn voor hittestress, extra prioriteit bij maatregelen zoals vergroening, schaduw en verkoeling.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Vergroten handelings-perspectief van gebiedspartners.	Ontwikkelen kennis en tools.	• Opstellen en toepassen afwegingsprincipes voor klimaatrisico's op gebiedsniveau. • Bieden van actuele kennis en informatie voor keuzes. • Samenhang met uitwerking prioritaire landbouw-gebieden.	• Samenwerking met/ inspelen op behoefte van DPRA-regio's.
	Beschikbaar stellen financiële middelen *>> ambitie-maatregelen; nog geen middelen.*	• Ondersteuning via co-financiering van klimaat-adaptatiemaatregelen. • Hierin integreren van grootste klimaatrisico's en klimaatrechtvaardigheid.	• Samenwerking met/ inspelen op behoefte van DPRA-regio's.

B. Veilig voor water

1. Definitie, opgave & richting vanuit de omgevingsvisie

Definitie: waterveiligheid, wateroverlast, meerlaagsveiligheid en waterveiligheidslandschappen

Dit deelprogramma laat zien hoe de provincie ervoor zorgt dat inwoners veilig zijn voor water. We gebruiken een aantal belangrijke begrippen:

- **Waterveiligheid:** bescherming tegen overstromingen vanuit zee, meren en regionale wateren, onder meer via primaire en regionale waterkeringen.
- **Wateroverlast:** schade en ontwrichting door extreme neerslag, te hoge waterstanden en onvoldoende bergingscapaciteit in het regionale watersysteem.
- **Meerlaagsveiligheid:** een benadering waarin preventie, ruimtelijke inrichting, crisisbeheersing, herstel/adaptatie en bewustwording in samenhang worden bekeken.
- **Waterveiligheidslandschappen:** robuuste, multifunctionele landschappen die duurzame bescherming bieden, ruimte geven aan andere opgaven en langs de kust op een natuurlijke manier kunnen meegroeien met klimaatverandering.

Opgave: omgaan met toenemende waterveiligheids- en wateroverlastrisico's

Noord-Holland is grotendeels omgeven door water: de provincie grenst aan de Noordzee, het IJsselmeer, het Markermeer, Gooi- en Eemmeer en een fijnmazig netwerk van regionale wateren. Daardoor is waterveiligheid een blijvende basisvoorwaarde voor wonen, werken, natuur, landbouw en infrastructuur. Door klimaatverandering wordt Noord-Holland op meerdere fronten tegelijkertijd kwetsbaar: een hogere zeespiegel, verzilting, bodemdaling, verdroging en meer kans op extreme neerslag.

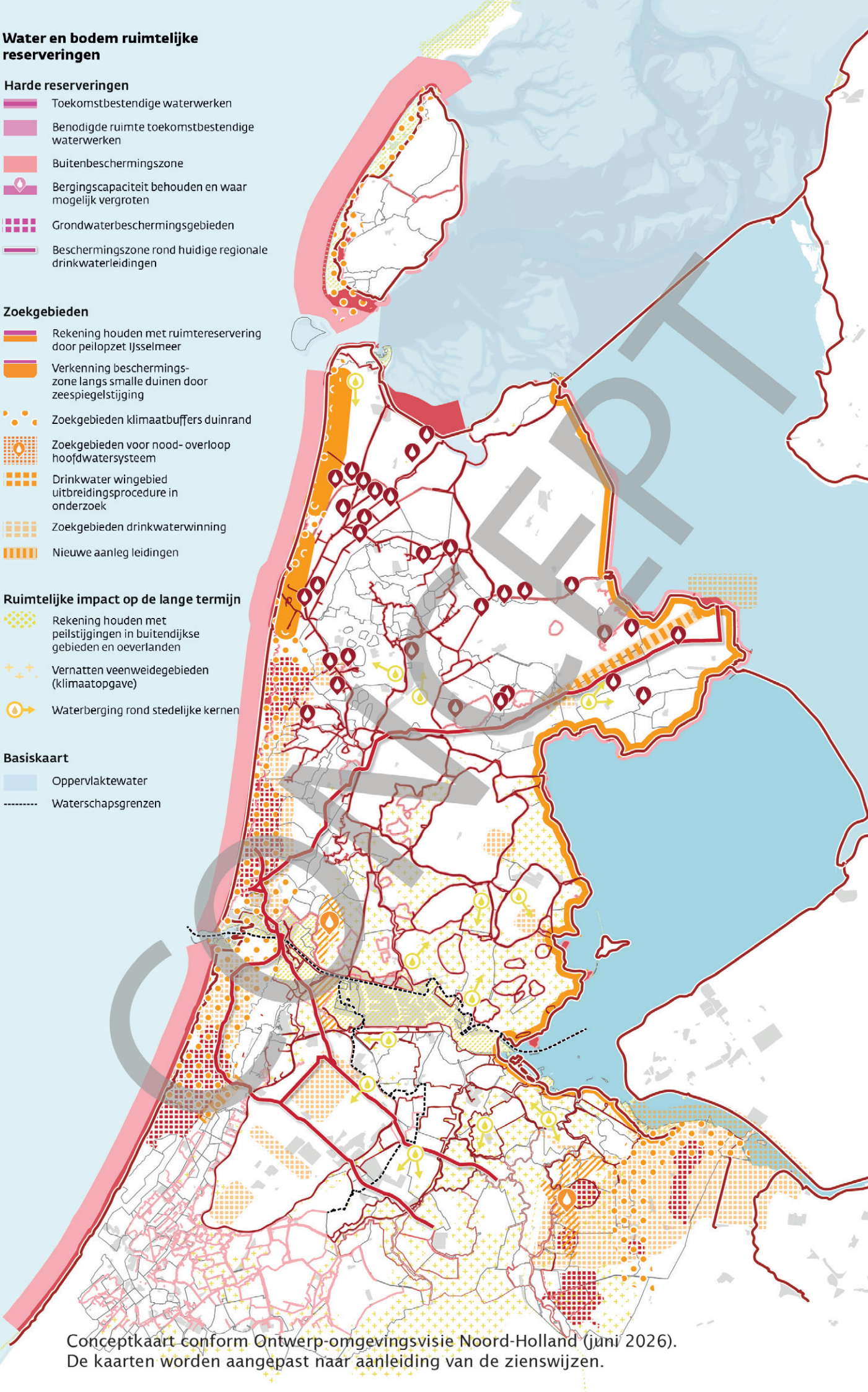
In droge perioden daalt het aanbod van zoet water, terwijl de vraag stijgt. Opgaven rond wateroverlast en watertekort kunnen elkaar raken of zelfs botsen: wateroverlast vraagt soms om snelle afvoer, terwijl droogte en watertekort juist vragen om vasthouden en bergen van water. Daarom is een samenhangende afweging nodig, in plaats van het afzonderlijk optimaliseren.

De potentiële gevolgen van overstromingen nemen toe door ruimtelijke en economische ontwikkelingen achter de keringen. Door verstedelijking en waarde toename stijgen blootstelling, kwetsbaarheid en mogelijke schade. Daarom willen we niet alleen sturen op keringen, maar ook op ruimtelijke keuzes die de gevolgen van doorbraken van keringen en wateroverlast beperken.

Richting vanuit Omgevingsvisie: meerlaagsveiligheid en ruimtelijke inrichting

De Omgevingsvisie geeft een aantal uitgangspunten voor dit deelprogramma:

- De huidige en toekomstige overstromingsrisico's richting 2050-2100 zijn inzichtelijk en leidend voor de inzet op waterveiligheid.
- De provincie kiest voor een brede veiligheidsbenadering van meerlaagsveiligheid. Ruimtelijke keuzes en inrichting moeten bijdragen aan het verkleinen van de kans op overstromingen en wateroverlast en aan het beperken van de gevolgen. Waar maatschappelijke opgaven ruimtelijk kunnen worden gecombineerd, werken we aan gebiedsgerichte oplossingen waarin waterveiligheid leidend is. Zo ontwikkelen we stapsgewijs waterveiligheidslandschappen die ook ruimte bieden aan andere functies en opgaven.
- We reserveren voldoende ruimte voor waterveiligheidsopgaven, bijvoorbeeld voor het realiseren van dijkversterkingen en noodoverloopgebieden. We zoeken hierin altijd naar combinaties met omgevingskwaliteit en functies als recreatie, natuur, economie, landbouw of wonen. Het gaat steeds om een combinatie van ruimte geven aan water, beschermen waar nodig, meebewegen en adaptief ruimtegebruik.
- Voor wateroverlast ligt de nadruk op ruimte voor berging, vasthouden van water in hoger gelegen gebieden en extra aandacht voor het gebied rond het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal. Ook stellen we voorwaarden aan nieuw te bouwen functies om wateroverlast te voorkomen.
- Onderstaande kaart geeft de ruimtelijke reserveringen voor water en bodem vanuit de ontwerp-Omgevingsvisie (PM: nieuwste versie). Belangrijke notie is dat deze ruimte vaak multifunctioneel te benutten is.

Conceptkaart conform Ontwerp-omgevingsvisie Noord-Holland (juni 2026).
De kaarten worden aangepast naar aanleiding van de zienswijzen.

2. Wettelijke taken en beleidscontext

Het deelprogramma Veilig voor water is voor waterveiligheid de provinciale uitwerking van het nationale Overstromingsrisicobeheerplan, waarmee Nederland verantwoording aflegt aan de EU over de Richtlijn Overstromingsrisico's. Dit is een verplicht onderdeel van een regionaal waterprogramma. Het Rijk stelt in het Nationaal Waterprogramma kaders voor waterveiligheid en is verantwoordelijk voor primaire keringen via het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

De provincie heeft o.b.v. de Omgevingswet taken voor:

- Het opstellen en actueel houden van overstromingsgevaar- en risicokaarten.
- Het aanwijzen, normeren en toezien op regionale waterkeringen.
- Het goedkeuren van plannen voor versterking van primaire keringen binnen de provinciegrenzen, daarbij hebben we oog voor omgevingskwaliteit en het combineren van functies.
- Het vaststellen van omgevingswaarden voor wateroverlast – deze normen zijn bindend voor waterschappen. Gedurende deze RWBP-periode ontwikkelen Rijk, provincies en waterschappen samen een meer risicogerichte aanpak voor het stellen van normen.

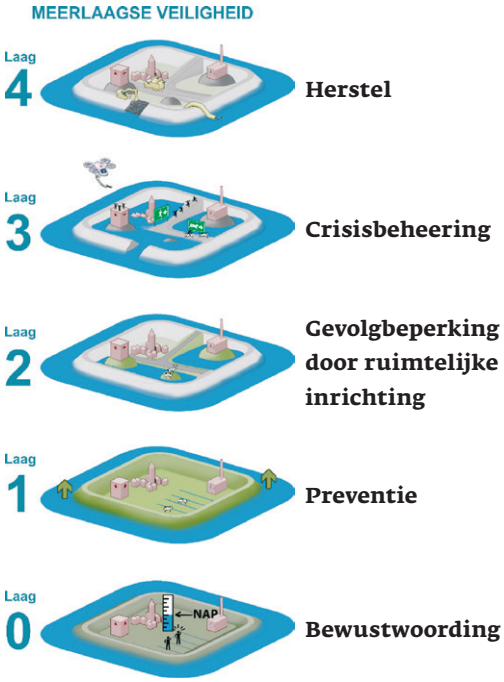
Om veilig te blijven voor water, moeten we meer ruimte geven aan water en watersysteemmaatregelen. Daarvoor zijn integrale, ruimtelijke afwegingen nodig die gemeentegrenzen overstijgen. Daarom heeft de provincie ook een belangrijke rol om regie te voeren op ruimtelijke ontwikkeling.

Thema	Rijk	Provincie	Waterschap
Water-veiligheid	• Financiering van primaire keringen (via HWBP) . • Toezicht op beheer primaire keringen door waterschappen. • Beheer en onderhoud van primaire keringen die in eigendom zijn van het Rijk. • Technische leidraden voor ontwerp en beheer primaire keringen. • Interbestuurlijke afspraken via Deltaprogramma. • Vaststellen van de normen voor de primaire keringen.	• Normen voor regionale keringen (doorwerking naar waterschap). • Projectbesluiten coördineren en goedkeuren bij dijkversterkingen. • Opstellen, beheren en publiceren overstromings-gevaar- en risicokaarten. • Toezicht op beheer regionale watersystemen. • Instructie geven aan water-schappen bij gevaar. • Interbestuurlijke afspraken via Deltaprogramma's.	• Beheer, uitvoering en toetsing regionale keringen conform normen. • Aanwijzen en in stand houden beschermingszones regionale keringen. • Jaarlijkse voortgangsrapportage aan provincie. • Interbestuurlijke afspraken via Deltaprogramma. • Zorgen dat de primaire en regionale keringen aan de normen voldoen (via samenwerking HWBP).
Water-overlast	• Nationaal beleidskader: Nationale Aanpak Wateroverlast en Deltadeelbeslissing Wateroverlast. • Handreiking risicogericht normeren (in ontwikkeling).	• Normen voor wateroverlast vaststellen (doorwerking naar waterschap). • Interbestuurlijke afspraken via Deltaprogramma's.	Voldoen aan normen wateroverlast: beheer en onderhoud regionaal watersysteem. • Monitoring en rapportage over voldoen aan omgevingswaarden.

3. Inzet planperiode 2028-2033

Belangrijkste doel is om vanuit de provinciale taken en rollen bij te dragen aan een weerbare provincie, die zo goed mogelijk beschermd én voorbereid is op eventuele overstromingen of wateroverlast. Onze aanpak is gebaseerd op de integrale benadering meerlaagsveiligheid. De klassieke benadering van waterveiligheid gaat vooral om preventie: het voorkomen van overstromingen, overlast en schade. Meerlaagsveiligheid bestaat uit vijf samenhangende lagen (zie ook onderstaande afbeelding):

- Laag 0 Bewustwording: het vergroten van risicobesef en handelingsperspectief bij overheden, bedrijven en inwoners.
- Laag 1 Preventie: het voorkomen van overstromingen, bijvoorbeeld met dijken en andere waterkeringen.
- Laag 2 Ruimtelijke inrichting: het beperken van schade door functies en infrastructuur slim te positioneren en klimaatbestendig in te richten.
- Laag 3 Crisisbeheersing: voorbereiding op en optreden bij calamiteiten.
- Laag 4 Herstel en adaptatie: het herstellen na een overstroming en het structureel aanpassen aan klimaatverandering en bodemdaling (zie afbeelding).

De taken en bevoegdheden van de provincie verschillen per laag, daarom is onze inzet niet gelijk in elk van deze lagen. Onze wettelijke taken gaan veelal over preventie (laag 1), maar omdat we als provincie ook gaan over integrale, ruimtelijke afwegingen versterken we onze inzet voor toekomstbestendige ruimtelijke inrichting (laag 2). In de andere lagen is de rol van de provincie kleiner.

Laag 0: Bewustwording
Ons doel is dat inwoners, bedrijven en medeoverheden de risico's voor waterveiligheid en –overlast goed kennen, en daar ook naar handelen. Wij ontwikkelen data, kaarten en benutten onze communicatiekanalen om juiste informatie te verspreiden. Daarin werken we nauw samen met waterschappen en gemeenten, die een directere relatie hebben met inwoners en ondernemers.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Inwoners, bedrijven en mede-overheden handelen naar waterrisico's.	Ontwikkelen en delen van kennis over risico's en handelings-perspectief.	• Overstromingsrisicokaarten delen via daarvoor bestemde platforms (als LIWO, de Klimaateffectatlas en de Landelijke Databank Overstromingsinformatie). • (Bovenregionale)stresstesten. • Klimaateffectatlas. • Provinciale communicatiekanalen inzetten voor publiekscommunicatie.	• Provincie is 'bronhouder'en verzamelt basis-gegevens over keringen bij waterbeheerders. • Waterschappen en gemeenten hebben een directere relatie met inwoners; wij onder-steunen met kennis en via onze kanalen.

Laag 1: Preventie
Onze wettelijke taken zijn erop gericht dat primaire en regionale keringen veilig zijn en blijven. Alleen voor regionale keringen stellen we de veiligheidsnormen vast. In ons beleid benutten we koppelkansen om omgevingskwaliteit toe te voegen en waar mogelijk functies te combineren. We reserveren samen met waterschappen en gemeenten voldoende ruimte voor waterveiligheid.

Wat is 'veilig'? Toelichting op normeringen
Daarnaast werken we deze planperiode in heel Nederland toe naar meer risicogerichte normeringen – daarin spelen alle provincies en waterschappen een rol. Hieronder geven we een toelichting op belangrijke normen voor primaire en regionale keringen en wateroverlast.

Rijkswaterstaat en de waterschappen zijn eindverantwoordelijk voor de veiligheid en versterking van **primaire keringen**, die zij in eigendom en beheer hebben. In 2050 moeten ze voldoen aan het 'basisbeschermingsniveau'. Daarbij mag de kans dat iemand overlijdt door een overstroming niet groter zijn dan één honderduizendste per jaar. Soms is er een hoger veiligheidsniveau vastgesteld, bijvoorbeeld voor gebieden waar grote aantallen slachtoffers kunnen vallen, of waar kwetsbare, vitale infrastructuur ligt die van nationaal belang is.

Regionale keringen moeten op dit moment nog in 2030 aan de normen voldoen die zijn opgenomen in de provinciale omgevingsverordening als omgevingswaarden. Het waterschap is de beheerder van regionale keringen, ook toetsen zij hun keringen en rapporteren zij aan de provincie. De norm waaraan een regionale kering moet voldoen is gebaseerd op de schade die in het achterland ontstaat bij een doorbraak met de maatgevende waterstand. Regionale keringen zijn onderverdeeld in zes klassen, die corresponderen met een overstromingskans van 1/10 tot 1/4.000 jaar. Gelet op verschillende restantopgaven differentiëren we in de planperiode de termijn waarbinnen de keringen aan de omgevings-waarden moeten voldoen: voor de keringen van Amstel, Gooi en Vecht (AGV) blijft de deadline 2030, voor Hoogheem-raadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) wordt 2035 de deadline en voor Hoogheemraadschap van Rijnland 2040. Zo geven we de waterschappen de ruimte om vanuit risico's te prioriteren en geen onnodige maatschappelijke kosten te maken. We leggen de nieuwe deadlines vast in de Omgevingsverordening en bieden daarbij extra ruimte voor keringen die in de komende toetsperiode onder de omgevingswaarde zakken.

Voor **wateroverlast** stelt de provincie normen aan de waterschappen die verschillen binnen en buiten de bebouwde kom en voor type grondgebruik – bebouwing, verschillende vormen van land- en tuinbouw en overige gebieden. Deze manier van normeren heeft geleid tot inzichten en investeringen in het watersysteem. Tegelijk sluit de huidige systematiek onvoldoende aan bij toenemende extremen, lokale kenmerken van het bodem- en watersysteem en (technische) grenzen van het watersysteem. Daarom werken wij samen met het Rijk (vastgelegd in de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie 2026), waterschappen en gemeenten toe naar een meer risicogerichte en gebiedsspecifieke normering. Op basis van de kenmerken van het bodem- en watersysteem ontwikkelen de provincies samen met waterschappen en

gemeenten een toekomstbestendige normenkaart voor wateroverlast met zichtjaar 2040. Daarbij laten we in delen van het landelijk gebied de directe koppeling tussen landgebruik en normering los en heroverwegen we de normen in kwetsbare gebieden, zoals veenweiden en overgangszones rond Natura 2000-gebieden. Uiterlijk in 2033 leggen wij deze omgevingswaarden vast in de omgevingsverordening. Vooruitlopend hierop passen we de overlastnorm voor grasland aan.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Primaire keringen worden tijdig versterkt en voegen kwaliteit toe aan de omgeving.	Goedkeuren van projectplannen & beoordelen ruimtelijke inpassing.	Proactief meewerken aan dijkversterkingsprojecten: • Den Oever-Den Helder. • Havendijk Den Helder. • Helderse Zeewering. • Monnickendam Zeedijk. • Durgerdam. • Schellingwoude. • Medemblik - Enkhuizen. • Afsluitdijk. • Bevoegd gezag voor de milieu-effectrapportage (MER), Natura 2000-activiteiten en de provinciale omgevingsvergunning.	Het Rijk is primair verantwoordelijk, waterschappen zijn een belangrijke partner.
	Toevoegen van ruimtelijke kwaliteit bij primaire keringen.	• Vroegtijdig adviseren over meekoppelkansen en ruimtelijke kwaliteit; voorheen heeft de provincie hier ook financieel aan bijgedragen, de kosten liggen echter bij andere partijen.	We adviseren het Rijk en investeren gezamenlijk in ruimtelijke kwaliteit.
		• In samenwerking met waterschappen het concept van waterveiligheidslandschappen verder uitwerken.	We adviseren en evt. reserveren op ruimtelijke ordening, het waterschap voert uit.
Regionale keringen worden tijdig versterkt en voegen kwaliteit toe aan de omgeving.	Actualiseren & toetsen normen en uitvoerings-afspraken.	• Actualiseren van de normering van keringen. • Doorlopende toezichtrol (o.a. beoordelen jaarlijkse rapportage van waterschappen). • Actualiseren uitvoeringsafspraken en –termijnen; o.a. rekening houden met het risico van klimaatverandering (verdroging veendijken). Regionale keringen voldoen aan de norm in 2030, 2035 of 2040, afhankelijk van het waterschap. • Participeren in nationaal ontwikkelingsprogramma voor een nieuwe veiligheids-benadering voor het normeren van regionale keringen, -Meedenken over te benutten koppelkansen.	Waterschappen zijn verantwoordelijk voor beheer en uitvoering.
Voldoende ruimte reserveren voor waterveiligheid.	Sturen op voldoende ruimte voor waterveiligheid op basis van en in afstemming met het profiel voor vrije ruimte van de Water-schappen.	• In afstemming met waterschappen aanwijzen/ verbreden van reserveringszones via de omgevings-verordening om keringen op orde te houden. • In afstemming met waterschappen vaststellen wat wel en niet past binnen het beperkingengebied regionale waterkering (o.a. natuur, zoetwaterbeschikbaarheid).	Nauwe samenwerking tussen provincie en waterschappen.
Risicogerichte normen wateroverlast vaststellen.	Actualiseren normen wateroverlast.	• Actualiseren van de normen voor wateroverlast. • Doorlopende toezichtrol (o.a. beoordelen jaarlijkse rapportage van waterschappen). • Aanpassen van de huidige normering voor water-overlast naar een meer risicogerichte en gebieds-specifieke aanpak in 2033 in overleg met het Rijk, de waterschappen en in samenspraak met gemeenten. • Herzien van de wateroverlastnorm voor landgebruiks-type grasland, vooruitlopend op de bredere risico-gerichte normering in 2033, omdat deze norm niet meer aansluit bij de huidige praktijk en knelpunten oplevert voor waterschappen.	Nauwe samenwerking tussen provincie en waterschappen.

Laag 2: Ruimtelijke inrichting

Waterveiligheidslandschappen zijn robuuste, multifunctionele landschappen waarvan de inrichting duurzame bescherming biedt, ook bij voortschrijdende klimaatverandering. Zo verschuift de focus van beschermen tegen water naar veilig leven met water via ruimtelijke inrichting. Dit leidt tot een veerkrachtig en toekomstbestendig systeem waarin duurzame bescherming wordt gecombineerd met maatschappelijke meerwaarde en waarin functies zo nodig worden aangepast aan de natuurlijke condities.

Deze planperiode willen we waterveiligheidslandschappen verder uitwerken met gebiedspartners en concretiseren in de praktijk. Onze rol zit in het faciliteren van ruimtelijke ingrepen om veilig te zijn voor water. En we werken in de Kop van Noord-Holland verder aan de uitwerking van een waterveiligheidslandschap in het project HEU-SMARTER. Dit is een vervolg op een eerdere verkenning naar een waterveiligheidslandschap voor dit gebied. Onze inzet voor kustlandschappen is uitgewerkt in onderdeel F) Kustlandschappen.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Ruimtelijke ingrepen faciliteren vanuit provinciale rol.	Opvangen wateroverlast in (diepe) polders.	• Identificeren van kwetsbare ruimte voor wateroverlast in (diepe) polders en/of inundatiegebieden van de Hollandse Waterlinies en hieruit het handelingsperspectief verkennen met regionale partners. • Benutten beschikbare kennis (bijv. tool 'Ruimte voor water' van deltaprogramma regio Centraal Holland).	• Op verzoek van het Rijk (NWP). • Uitwerken samen met waterschappen en gebiedspartners.
	Aanpakken kwetsbaarheid ARK-NZK-gebied.	• Cyclische organisatie bovenregionale stresstest ARK-NZK. • Aanwijzen van zoekgebieden voor noodoverloopgebieden. • Werken aan een aanvaardbaar beschermingsniveau voor wateroverlast. • Inzetten op renovatie en uitbreiding van het gemaal IJmuiden. • Onderzoek naar een extra gemaal richting het IJmeer.	• Samen met Rijk en regio Amsterdam-Rijnkanaal/ Noordzeekanaal-gebied. • Belang van het gemaal van IJmuiden voor provincie Noord-Holland inbrengen bij het Rijk.
	Uitvoeren ruimtelijke maatregelen o.b.v. (boven)regionale stresstesten.	• Maatregelen bij beheer van provinciale infrastructuur.	
Toewerken naar waterveiligheidslandschappen.	Concretiseren en realiseren van waterveiligheidslandschappen.	• Risico's waterveiligheid/-overlast vroegtijdig meewegen in ruimtelijke ontwikkeling (via Omgevingsverordening artikel 6.75 Klimaatadaptatie). • Actief adviseren bij buitendijkse woningbouw (in het bijzonder bij het IJsselmeergebied). • Stimuleren continu inzicht in risico's om datagedreven keuzes te maken in de ruimtelijke ordening – pilot met HHNK verder uitwerken in samenwerking met Deltares. • HEU SMARTER: onderzoeken klimaatgerelateerde water-uitdagingen als kusterosie en verzilting in de Kop van Noord-Holland als onderdeel van verkenning waterveiligheids-landschap. • Onderzoeken waar en hoe ruimtelijke inrichting (verhoogd bouwen, waterbergingszones, clusteren kwetsbare functies op veiligere plekken) overstromingsrisico's beperkt, zodat lichtere dijkversterking nodig is.	• Gemeenten ondersteunen in het uitwerken/beoordelen van artikel Klimaatadaptatie in de Omgevings-verordening. • Uitwerken samen met waterschappen.
	Samenwerken aan strategieën en maatregelen voor waterveiligheid en -overlast.	• Interbestuurlijke samenwerking via Deltaprogramma's Waterveiligheid, Ruimtelijke adaptatie, Hollandse Kust, Centraal Holland, IJsselmeergebied en Waddengebied.	Zie ook onderdeel samenwerking.

Laag 3: Crisisbeheersing

Wij zien een kleinere, maar belangrijke rol voor de provincie in een goede voorbereiding op crises en optimale samenwerking tijdens een crisis. Onze bijdrage is het ontwikkelen en delen van actuele kennis over risico's en mogelijke gevolgen. Daarnaast verkennen we de bredere rol van de provincie in de crisisbeheersing, bijvoorbeeld bij de inzet van provinciale infrastructuur als vluchtroute.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Optimale samenwerking in crises.	Effectieve coördinatie bij calamiteiten.	• Commissaris van de Koning treedt op als Rijksheer. • Participeren in regionale crisisvoorbereiding (de 'koude fase'), o.a. door inbrengen kennis over mogelijke gevolgen.	• Veiligheidsregio's zijn in de lead, de provincie heeft hier een beperkte rol.

Laag 4: Herstel en adaptatie

Na een crisis volgt een fase van herstel en adaptatie, waarin we de veiligheid van een getroffen gebied weer op peil brengen en willen versterken. Wij zien onze verantwoordelijkheid in het extrapoleren van lessen van crises – ook buiten onze provincie – naar Noord-Holland.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Versterken van het lerend vermogen na crises.	Evalueren crises en vertalen naar beleid en maatregelen.	• Gezamenlijke evaluatie. • Actieplan voor het getroffen gebied. • Extrapoleren lessen naar de rest van de provincie.	• In nauwe samenwerking met alle betrokken organisaties, de provincie is niet in de lead.

C. Gezond & genoeg water

1. Definitie, opgave & richting vanuit de omgevingsvisie

Definitie: gezond en genoeg water

Dit deelprogramma gaat over de waterkwaliteit (gezond) en waterkwantiteit (genoeg). Water moet van voldoende kwaliteit zijn én beschikbaar blijven voor drinkwater, natuur, landbouw, recreatie, economie en een gezonde leefomgeving. We kijken naar oppervlaktewater en grondwater als één systeem, omdat water onder en boven de grond met elkaar in verbinding staat.

Opgave: blijven zorgen voor gezond en genoeg zoet water

Water bepaalt hoe Noord-Holland eruitziet en functioneert. We gebruiken het voor drinkwater, landbouw, industrie en energievoorziening; we zwemmen, varen en vissen erin; en de natuur in de provincie is er overal, in meer of mindere mate, van afhankelijk. Het aanbod van zoetwater in de zomer neemt af. Oorzaken hiervan zijn het toenemende neerslagtekort door minder regen en meer verdamping, de verminderde rivieraanvoer van de Rijn in de zomer en de toename van verzilting als gevolg van zeespiegelstijging en afnemende rivieraanvoer. Tegelijkertijd groeit de watervraag in alle Deltascenario's. Verzilting vergroot de behoefte aan doorspoelwater in de polders en boezems. Economische en bevolkingsgroei verhogen het totale verbruik, en de vernatting van laagveengebieden vereist extra water.

Noord-Holland heeft een uitzonderlijk kunstmatig watersysteem: droogmakerijen onder zeeniveau, van nature brak tot zout grondwater, en polders die in de zomer grotendeels op aangevoerd water zijn aangewezen. Wat er met de kwaliteit en de beschikbaarheid van dat water gebeurt, werkt direct door in woningbouw, landbouw, drinkwatervoorziening, energievoorziening, recreatie, industrie en natuur- en omgevingskwaliteit. Daarom maken we water en bodem ordenend bij ruimtelijke keuzes in de provinciale Omgevingsvisie.

Keuzes in grond- en oppervlaktewater werken op elkaar in. Grondwater voedt natuur en oppervlaktewater, maar te veel onttrekking leidt tot verdroging. We benoemen vijf opgaven waarin waterkwaliteit en -kwantiteit elkaar raken, die terugkomen in dit deelprogramma en in de gebiedsgerichte uitwerking (deel 3):

- **Doorspoelen en inlaat van gebiedsvreemd water.** Doorspoelen verbetert de kwaliteit van polderwater en beperkt verzilting, maar kost schaars zoetwater en voert nutriënten af en aan, wat impact kan hebben op de kwaliteit van het water.

- **Verzilting.** Verzilting is tegelijk een kwaliteitsprobleem (chloride), een kwantiteitsprobleem (bestrijding kost water) en een ruimtelijk vraagstuk (welk gebruik past nog). De uitkomsten van het FreshEM-onderzoek (verwacht in 2027) gebruiken we om deze drie sporen bij elkaar te brengen.
- **Watertemperatuur.** Een stijgende watertemperatuur beïnvloedt zowel de ecologische waterkwaliteit als de koelwatervraag van de industrie. Bij de actualisatie van de ecologische doelen nemen we dit mee.
- **Nieuwe gebruiksfuncties.** De energietransitie kan leiden tot nieuwe vormen van gebruik van oppervlaktewater, zoals aquathermie. Nieuwe toepassingen zijn alleen mogelijk als zij geen verslechtering van de waterkwaliteit veroorzaken.
- **Vernatting van veenweiden.** Vernatting leidt tot minder bodemdaling en broeikasgasuitstoot maar vraagt aanvullende wateraanvoer en heeft effect op waterkwaliteit en wateroverlast. Dit werken we uit in deelprogramma E Veenlandschappen.

Verzilting van oppervlaktewater

Noord-Holland kent twee soorten verzilting – interne en externe verzilting. Beide vormen van verzilting nemen toe en vragen om maatregelen of aanpassing. Doordat Noord-Holland vroeger te maken had met overstromingen met zeewater is het grondwater veelal zout. Door het droogmaken van meren is de tegendruk van het zoete water verdwenen en krijgt brak en zout water de kans naar het oppervlak te stromen waardoor waterlopen en de bodem verzilten. Dit noemen we interne verzilting. Externe verzilting vindt plaats door zeewater dat via sluizen naar binnen stroomt wanneer er te weinig zoetwater is om dit tegen te houden. Zowel het wegspoelen van brakwater door interne verzilting als het tegenhouden van zoutwater via externe verzilting vraagt veel zoetwater. In de toekomst zal het steeds vaker voor gaan komen dat niet volledig aan de waterbehoefte kan worden voldaan die nodig is om de verzilting tegen te gaan. PM: verziltingskaart

De opgave is bovendien maar ten dele aan de provincie: de waterschappen beheren de kwaliteit van het regionale oppervlaktewater, en het Rijk en de EU bepalen het toelatingsbeleid voor stoffen, het mestbeleid en de kaders voor de verdringingsreeks voor zoetwater. Onderstaand overzicht laat zien waar we nu staan en welke ontwikkelingen impact hebben op de opgave:

Thema	Waar we nu staan	Wat er in deze planperiode verandert
Oppervlakte-water	Geen enkel regionaal oppervlaktewaterlichaam voldoet aan de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW), door de systematiek van 'one out, all out'. De belangrijkste drukfactoren zijn nutriënten, chemische stoffen, exoten en de inrichting van oevers en waterbodems. Er zijn geen oppervlaktewateren met slechte kwaliteit door toevoer van vervuild grondwater; dit wordt elke zes jaar getest. *Zie ook de infographic op de volgende pagina.*	De watertemperatuur stijgt en er komen stoffen bij op de KRW-lijst, waardoor de doelen zelf aan verandering onderhevig zijn. Droogtejaren leggen druk op het achteruitgangsverbod op vigerende. De Europese Commissie beoordeelt de bijgestelde doelen op basis van de verantwoording over SGBP3.
Zoetwater-beschikbaarheid	Droge jaren zoals 2018, 2022 en 2026 komen steeds vaker voor. Extreem droge jaren komen volgens klimaatscenario's gemiddeld eens per twintig jaar voor.	Rond 2050 mogelijk eens per vijf jaar. Het aanbod daalt door neerslagtekort, minder rivieraanvoer en verzilting, terwijl de vraag in alle Deltascenario's groeit.
Grondwater	Eén van de vier grondwaterlichamen verkeert in slechte toestand (Deklaag Rijn-West), door te hoge fosfaat-concentraties. Ook in Duin Rijn-West zijn fosfaatover-schrijdingen, maar onderzoek heeft aangetoond dat er geen risico's zijn voor gebruiksfuncties en natuur. De verhoogde concentraties hebben waarschijnlijk een natuurlijke oorsprong. De grondwaterbalans is overal positief, met grote lokale verschillen. Van de 83 spoed-locaties met bodemverontreiniging zijn er 49 gesaneerd.	Langere droge perioden verminderen de aanvulling van grondwater, terwijl de vraag juist dan piekt; te veel onttrekking leidt tot verdroging en verzilting.
Drinkwater	Winning, zuivering en levering lopen tegen hun capaciteits-grenzen aan. Ongeveer 60% van het drinkwater wordt gemaakt uit aangevoerd oppervlaktewater.	De vraag groeit door bevolkings- en economische groei; de bronnen worden bedreigd door verzilting en vervuiling.
Zwemwater	In 2026 telt Noord-Holland 115 officiële zwemlocaties.	De behoefte aan verkoeling neemt toe; zwemwaterkwaliteit onder druk door hitte en droogte.

Richting vanuit de Omgevingsvisie: kwaliteit verbeteren, vraag en aanbod in balans

Er ligt een belangrijke verbeteropgave voor waterkwaliteit. De Omgevingsvisie geeft aan dat we inzetten in op het versterken van de samenhang tussen water, bodem en ruimtegebruik; het vergroten van de klimaatrobuustheid van het watersysteem en het borgen van waterkwaliteit als richtinggevende factor bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit doen we langs de volgende lijnen:

- Om de drinkwatervoorziening op peil te houden wijst de provincie zoekgebieden aan voor aanvullende waterwinning (en waterinfiltratie, -productie en -transport).
- De grondwaterbeschermingsgebieden worden aangepast en waar nodig vergroot om de vervuiling van drinkwaterbronnen tegen te gaan.
- We willen de zoetwaterbel in de duinen en binnenduinrand vergroten om zoutindringing te beperken.
- De opgave om vraag en aanbod van zoetwater opnieuw in balans te brengen vraagt om het verminderen van de vraag en om keuzes in tijden van schaarste.
- Voor gebieden die verzilten kan op termijn geen garantie gegeven worden op voldoende aanbod van zoetwater om gebieden door te spoelen. Dit betekent dat gebruikers in deze gebieden meer zelfvoorzienend moeten worden. Als dat niet lukt, dan zal het ruimtegebruik zich moeten aanpassen.

2. Wettelijke taken en beleidscontext

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en de daarmee samenhangende Grondwater-, Drinkwater- en Zwemwaterrichtlijn vormen het wettelijk kader voor dit deelprogramma; ze zijn verankerd in de Omgevingswet. De doelen die daaruit volgen kennen een resultaatsverplichting: het treffen van maatregelen is niet voldoende, de toestand van het water moet daadwerkelijk verbeteren. Plannen die leiden tot verslechtering of tot het niet behalen van de doelen worden aangepast of niet toegestaan, en vanaf 2028 geldt een achteruitgangsverbod voor de dan vastgestelde doelen. Waterkwaliteit is daarmee ook een randvoorwaarde bij ruimtelijke ontwikkeling en vergunningverlening. Het nieuwe richtjaar voor de KRW-doelen is 2033 — het laatste jaar van deze planperiode.

Voor de begrensde regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen stelt de provincie met dit RWBP een deel van de ecologische kwaliteitsdoelen vast; voor de Rijkswateren doet het Rijk dat. Deze doelen kennen een resultaatverplichting. Het gaat om biologische subdoelen voor vis, macrofauna, waterplanten en fytoplankton die passen bij een bepaald watertype, en om ondersteunende parameters zoals nutriënten, doorzicht en temperatuur. De normen voor stoffen binnen de

ecologische kwaliteitsdoelen stelt het Rijk vast; de chemische kwaliteitsdoelen komen van de EU. Een waterlichaam is pas van voldoende kwaliteit voor de KRW wanneer alle onderliggende subdoelen voor ecologie en chemie zijn gehaald ('one out, all out'). We vinden het belangrijk dat doelen ambitieus, maar ook haalbaar zijn.

Zorgen voor gezond en genoeg grondwater is een kerntaak van de provincie. Nederland is ingedeeld in 23 grondwaterlichamen. Noord-Holland maakt deel uit van vier grondwaterlichamen: Duin Rijn-West, Zand Rijn-west, Deklaag Rijn-West en Zout Rijn-West. Samenwerkende provincies hebben vanuit de KRW een regisserende en uitvoerende rol: ze beoordelen de toestand en stellen maatregelen vast om een goede toestand te bereiken en behouden. We gebruiken daarvoor drie generieke testen: de chemische kwaliteitstest, de waterbalanstest en de zoutintrusietest. Maatregelen vinden plaats in afstemming met Rijk, waterschappen, drinkwaterbedrijven en gemeenten. In aanvulling op de algemene beoordeling van de grondwaterlichamen vraagt de KRW aandacht voor drie specifieke gebieden: winningen voor menselijke consumptie (drinkwater), grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen en grondwaterafhankelijke natuur. In deze gebieden moet het grondwater voldoen aan specifieke eisen.

Thema	Rijk	Provincie	Waterschap
Gezond oppervlaktewater.	• Wettelijk kader (Omgevingswet). • Beheer Rijkswateren.	• Aanwijzen regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen. • Vaststellen ecologische kwaliteitsdoelen KRW-oppervlaktewaterlichamen. • In beleid rekening houden met ecologische/chemische doelen KRW-oppervlaktewaterlichamen. • Kwaliteitsproblemen inzichtelijk maken, aanpakken, bevordering bewustwording. • Analyses en beoordelingen en het verstrekken van gegevens in het kader van de KRW.	• Kwaliteitsbeheer niet-Rijkswateren o.b.v. KRW-normen, incl. monitoring.
Gezond en genoeg grondwater.	• Wettelijk kader (Omgevingswet, Grondwaterrichtlijn). • Generieke maatregelen. • Onttrekkingen grondwater Rijkswateren.	• Uitwerken en uitvoeren van beleid en maatregelen om de KRW-doelen voor grondwaterlichamen te realiseren. • Bevoegd gezag voor vergunningverlening van industriële grondwateronttrekkingen >150.000 m^3/jaar, drinkwateronttrekkingen en open bodemenergiesystemen. • Bevoegd gezag voor de aanpak van complexe (historische) bodem- en grondwaterverontreinigingen en verantwoordelijk voor de bescherming van de grondwaterkwaliteit. • Aanwijzen en beschermen van grondwaterbeschermingsgebieden. • Monitoren en beoordelen van de toestand van KRW-grondwaterlichamen (kwaliteit en kwantiteit). • Heffen van de grondwaterheffing ter bekostiging van grondwaterbeheer.	• Beheer regionale systeem (peilbeheer). • Bevoegd gezag voor o.a. industriële onttrekkingen < 150.000 m^3.
Zoetwaterbeschikbaarheid.	• Wettelijk kader (Deltawet). • Delta-programma Zoetwater/regio's. • Beheer Rijkswateren.	• Mogelijkheid tot het stellen van nadere regels voor de verdringingsreeks. • Deltaprogramma's: Zoetwater; deelnemer bestuursovereenkomsten voor twee zoetwaterregio's (Noord en West); zoetwater als thema in regionale Deltaprogramma's IJsselmeergebied, Centraal Holland en Hollandse Kust.	• Deelnemer bestuursovereenkomsten. • Uitvoering verdringingsreeks.
Drinkwater	• Wettelijk kader (Drinkwaterwet). • Toezicht drinkwaterbedrijven. • Zorgplicht. • Beheer Rijkswateren.	• Zorgplicht op grond van de Drinkwaterwet, via grondwatertaken (onttrekkingen en bronbescherming) en ruimtelijke taken.	• Zorgplicht op grond van de Drinkwaterwet.
Zwemwater	• Europees wettelijk kader verankerd in Omgevingswet (Zwemwaterrichtlijn). • Zwemwater is beschermd gebied binnen KRW. • Beheer Rijks-wateren.	• Aanwijzen zwemlocaties in oppervlaktewater en verzorgen publieksinformatie. • Taken t.b.v. waarborgen kwaliteit en veiligheid zwemlocaties. • Regulering, toezicht en handhaving van veiligheid en waterkwaliteit in badwaterbassins.	• Kwaliteitsbeheer niet-Rijkswateren, incl. monitoring.

3. Inzet planperiode 2028-2033

We verstevigen de provinciale regie op de opgave voor gezond en genoeg water. Dat doen we vanuit vijf hoofdkeuzes:

1. Actieve sturing op KRW-doelen: we nemen meer regionale regie om KRW-doelen dichterbij te halen in 2033 en zetten een escalatiemodel in als vooruitgang achterblijft.
2. Provinciale inzet op de KRW waar natuurdoelen dat vragen: we concentreren onze inzet op gezond en genoeg water in en om natuurgebieden.
3. Waterbeschikbaarheid randvoorwaardelijk voor functies en ruimtelijke keuzes: we anticiperen op veranderingen in de zoetwaterbeschikbaarheid en nemen meer regie bij schaarste.
4. Extra inzet voor gezond en genoeg drinkwater: we bevorderen de (planologische) realisatie van drinkwaterprojecten, beschermen bronnen en stimuleren drinkwaterbesparing.
5. Zorgen voor gezond en genoeg zwemwater: zodat Noord-Hollanders dichtbij plezier, sport, ontspanning en verkoeling kunnen vinden.

We lichten steeds onze hoofdkeuze toe en de bijbehorende doelen en maatregelen.

Hoofdkeuze 1 — Actieve sturing op KRW-doelen

Meer regie is noodzakelijk

Geen enkel oppervlaktewaterlichaam voldoet aan de KRW-doelen. Daarom nemen we als provincie nadrukkelijker de regionale regie op het dichterbij halen van de KRW-doelen in 2033. We sturen op aantoonbaar effect in het oppervlakte- en grondwatersysteem, zowel op waterkwaliteit als op waterkwantiteit. Als doelbereik achterblijft, zetten we ons instrumentarium actiever in en treffen we zelf aanvullende maatregelen. Dat betreft in ieder geval: aanscherping van regels en vergunningverlening, strengere voorwaarden voor lozingen en gebruik, ruimtelijke sturing op functies die druk zetten op het watersysteem, en gerichte inzet van grond en provinciale middelen in prioritaire gebieden.

De opgave voor gezond en genoeg water is complex en hangt sterk af van ontwikkelingen buiten onze directe invloedssfeer: het toelatings- en mestbeleid van Rijk en EU, de inzet van waterschappen en gebiedspartners, de bereidheid van agrariërs en bedrijven tot bovenwettelijke maatregelen, en het tempo van klimaatverandering. Ook komen er stoffen zoals PFAS bij op de KRW-lijst. Het verbeteren en behouden van een goede waterkwaliteit is daarmee geen eindproject maar een continu proces. We vinden het belangrijk dat gestelde doelen realistisch zijn.

Tegelijk kennen de doelen een resultaatsverplichting. Daarom beoordelen we de voortgang systematisch en zetten we tijdig aanvullende stappen als het doelbereik achterblijft. We gebruiken een ‘escalatieladder’ met drie treden. Als we niet tijdig sturen, dan is het risico dat de ruimte voor maatwerk afneemt door druk vanuit het Rijk en juridische procedures. We koppelen de beoordeling van voortgang aan de KRW-monitoring door de waterschappen, provinciale planning- en controlcyclus en onze wettelijke monitoringsverplichtingen; driejaarlijkse meetronden en testen voor grondwater; gebiedsdossiers voor drinkwater en jaarlijkse beoordeling voor zwemlocaties. We kijken niet alleen naar uitvoering van maatregelen, maar vooral naar feitelijk effect in het water- en bodemsysteem. Belangrijke notie is dat het effect van maatregelen na kan ijlen, waardoor niet altijd direct duidelijk is of opschaling nodig is.

Aanleiding voor bijsturing kan zijn:

- Uitblijven van aantoonbare verbetering in gebieden waar we onze inzet concentreren.
- Achterblijvende voortgang in uitvoering van maatregelen, bij onszelf en/of bij partners.
- Toenemende juridische risico’s, bijvoorbeeld rond vergunningverlening of het achteruitgangsverbod dat vanaf 2028 geldt voor de dan vastgestelde KRW-doelen.
- Nieuwe inzichten of aanvullende eisen vanuit het Rijk of de Europese Unie.

Om bij te sturen volgen we de escalatieladder:

1. Eerst intensiveren we bestaande maatregelen. Het betreft in ieder geval een intensivering van stimulering van maatregelen door derden en maatregelen in ons eigen areaal. Ook intensiveren we de aanpak van industriële lozingen, waarmee we provinciebreed schadelijke stoffen in het milieu terugdringen.
2. Blijkt dat onvoldoende, dan concentreren we onze inzet in de gebieden waar die het hardste nodig is. In deze gebieden willen we maatwerk leveren. Uitwerking hangt samen met de veen- en kustlandschappen vanwege de doelstapeling en aan de overgangsgebieden nabij stikstofgevoelige natuur (conform hoofdkeuze 2). Nadere uitwerking volgt in het ontwerp-RWBP.
3. Brengt dat ook onvoldoende resultaat, dan zetten we aanvullend instrumentarium in: aanscherping van regels in de omgevingsverordening; strengere voorwaarden bij vergunningverlening en bij lozingen en gebruik; ruimtelijke sturing op functies die druk zetten op het watersysteem; gerichte inzet van grond en provinciale middelen.

Elke stap wordt voorgelegd aan Gedeputeerde Staten, met een onderbouwing van wat de vorige stap heeft opgeleverd. Zo blijft er ruimte voor bestuurlijke afweging en maatwerk, terwijl we tijdig kunnen bijsturen.

Waarop kunnen we sturen?
De provincie verantwoordt zich in 2026 over de niet gehaalde doelen en stelt aangepaste ecologische doelen voor ten behoeve van het vierde landelijke stroomgebiedbeheerplan (SGPB4). Na vaststelling van het SGPB4 door het Rijk (eind 2027) zijn dit de nieuwe doelen tot 2033. Vier drukfactoren bepalen het beeld voor oppervlaktewater: nutriënten, chemische stoffen, de inrichting van oevers en waterbodems, en de aanwezigheid van exoten. Ze verschillen sterk in de mate waarin wij er als provincie invloed op hebben.

- **Nutriënten.** Stikstof en fosfor zijn ondersteunende parameters voor de ecologische doelen. Een overschot leidt tot eutrofiëring: algen nemen toe en waterplanten en ander waterleven krijgen minder kans. Omdat in een watersysteem meestal één van beide limiterend is voor de plantengroei, wordt in de normering naar stikstof en fosfor in samenhang gekeken. Het generieke beleid (normering) ligt bij het Rijk; de belangrijkste bronnen zijn de landbouw, veenoxidatie, nutriëntrijke kwel en lozingen van rioolwaterzuiveringen.
- **Chemische stoffen.** Het toelatingsbeleid ligt bij het Rijk en de EU. Daar zit een discrepantie: vanuit de KRW geldt een minimalisatieverplichting, terwijl toepassing in producten is toegestaan — waardoor uiteindelijk toch overschrijdingen in het water ontstaan. Het Rijk heeft daarom een stoffenaanpak opgenomen in het Impulsprogramma KRW en werkt aan een het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming. Daarnaast vragen stoffen die nu niet genormeerd zijn, zoals microplastics, medicijnresten en stoffen die deels genormeerd zijn zoals PFAS, om aandacht. Hoe we de aanpak hier vormgeven wordt uitgewerkt in het ontwerp RWBP.
  Voor grondwater zijn ook puntbronnen van belang, dit zijn met name historische industriële verontreinigingen. Op de aanpak van spoedlocaties gaan we in deelprogramma D in.
- **Inrichting van oevers en waterbodems.** Deze inrichting bepaalt in belangrijke mate de leefomgeving voor vis, macrofauna en waterplanten. Natuurvriendelijke oevers bieden meer en gevarieerder leefgebied, nemen nutriënten op en houden sediment vast. Voor trekvissen is de mogelijkheid om tussen waterlichamen te migreren van belang. De kunstmatige inrichting van het Noord-Hollandse water- en bodemsysteem beperkt hier de ruimte.
- **Exoten.** Invasieve soorten als de Amerikaanse rivierkreeft woelen de waterbodem om en eten waterplanten, waardoor het doorzicht afneemt en herstel van watervegetatie uitblijft. Een gevarieerde oeverinrichting biedt hun natuurlijke vijanden leefgebied.

Onze inzet bestaat uit twee sporen die elkaar nodig hebben: het verbeteren van de ecologische kwaliteit door inrichting en herstel van natuurlijke processen, en het terugdringen van de belasting van het water met nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en andere verontreinigende stoffen. Dit doen we samen met waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten, het Rijk en gebiedspartners.

Een deel van onze inzet ligt al vast. Voor het vierde Stroomgebiedbeheerplan (SGBP4, 2028–2033) hebben we de maatregelen aangeleverd bij het Rijk waarvoor al bestuurlijk akkoord was verleend en waarvan de financiering is geborgd. Deze maatregelen zijn eind 2026 openbaar gemaakt via het landelijke Waterkwaliteitsportaal en de KRW-factsheets, en vormen de basis voor de rapportage aan de Europese Commissie. Daarbovenop maakt dit RWBP aanvullende, zelfbindende keuzes; die staan in de volgende paragraaf.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Verbeteren van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.	Vaststellen ecologische doelen, bewaken van voortgang en afleggen van verantwoording voor oppervlaktewater.	• Vaststellen ecologische doelen. • Monitoren voortgang doelbereik (KRW-monitor & -dashboard). • Toezicht waterschappen. • Verantwoording via KRW-factsheets en het Waterkwaliteitsportaal (Rijk en Europese Commissie) en via de provinciale planning- en controlcyclus richting PS. • Inzetten escalatieladder voor bijsturing. *NB: in het ontwerp-RWBP nemen we een beknopt overzicht op van de geactualiseerde ecologische doelen en de verantwoording over de niet gehaalde doelen per 2027, inclusief de inzet van uitzonderingsbepalingen, met verwijzing naar de bijlagen en KRW-factsheets in het Waterkwaliteitsportaal. Het besluit over de provinciale bijdrage aan het ontwerp-SGBP4 wordt afzonderlijk aan GS voorgelegd en vormt de basis voor dit onderdeel.*	• Nauwe samenwerking met waterschappen.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Verbeteren van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.	Beoordelen en toetsen van kwaliteit grondwater-lichamen en eventueel treffen van maatregelen.	• Uitvoeren grondwatertesten en toetsen kwaliteit (elke 3 jaar). • Analyse ondiep en diep grondwater op 5 stoffenpakketten (algemene stoffen, geneesmiddelen, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) waaronder PFAS, gewasbeschermingsmiddelen) in lijn met landelijke monitoringssystematiek. • Inrichten ondiep meetnet.	• Nauwe samenwerking omliggende provincies en waterschappen.
	Geborgde maatregelen voor het vierde Stroomgebied-beheerplan (SGBP4, 2028-2033).	• Zie het kader hieronder.	• Maatregelen uitvoeren met waterschappen, gemeenten, om-gevingsdiensten, het Rijk en gebiedspartners.

Geborgde provinciale maatregelen Stroomgebiedsbeheerplan 4 2028-2033 (SGBP4)

Onderstaande maatregelen zijn opgenomen in het Waterkwaliteitsportaal ten behoeve van het SGBP4 (2028–2033). Het gaat om bestaande maatregelen die in de planperiode worden voortgezet of uitgevoerd; er is een bestuurlijk besluit genomen en de financiële dekking is geborgd. Waar relevant zijn de effecten berekend en door de waterschappen gekoppeld aan specifieke waterlichamen. Ze dragen daarmee direct bij aan doelbereik in 2033. Het SGBP4 wordt eind 2027 door het Rijk vastgesteld en vormt de basis voor de rapportage aan de Europese Commissie.

NB: Het SGBP4-pakket is geen volledige afspiegeling van het ambitieniveau van dit RWBP. Aanvullende maatregelen die voortvloeien uit de hoofdkeuzes worden in dit programma uitgewerkt, inclusief de financiële consequenties. Daarnaast zijn de geborgde maatregelen te beschouwen als draaiknoppen en kunnen zij geïntensiveerd worden. De budgetten voor de maatregelen zijn beperkt of lopen af gedurende de planperiode.

Hydrologische maatregelen programma natuurherstel, met name binnen N2000-begrenzing.
NNN-realisatie die betrekking heeft op specifieke waterlichamen.
Aanpak indirecte lozingen door bedrijven.
Landbouwportaal: vrijwillige, bovenwettelijke maatregelen.
Uitvoering verplichte grondwatertaken (o.a. monitoring en evaluatie; actualiseren gebiedsdossiers en uitvoeringsprogramma's; vergunningverlening).
Aanleg natuurvriendelijke oevers in provinciale vaarwegen.
Subsidie beheerbijdrage ecologische sloten op agrarische percelen (Agrarisch natuur en landschapsbeheer via Natuurbeheerplan).
Aanpak grondwaterverontreinigingen met verspreidingsrisico's.
Inrichten ondiepe monitoring grondwaterkwaliteit.
Herkomstonderzoek fosfaat deklaag Rijn-West.
Onderzoek herkomst stoffen en handelingsperspectief grondwatervergrijzing/-verontreiniging.
Uitvoering VTH-taken grondwaterbeschermingsgebieden.
Gebiedsbeheer het Gooi.
Ontwikkelen en beschermen drinkwatergebieden.
Waterconservering duinrand.
Reductie winning Loosdrecht. NB: De reductie is al gerealiseerd, maar de vergunning nog moet worden afgebouwd van 3,7 naar 2,2 miljoen m³ per jaar. Dit kan pas als er voldoende vervangende productiecapaciteit beschikbaar is.
Bufferzone Naardermeer. Maatregelen om water rond het Naardermeer, in de zogenaamde 'Schil', beter vast te houden. Momenteel is de tweede fase in uitvoering, derde fase wordt in 2027/2028 uitgevoerd.
Bufferzone Kortenhoefse Plassen. In het zuiden van de aan de Kortenhoefse Plassen grenzende Horstermeerpolder wordt een aantal sloten gedempt t.b.v. de natuurontwikkeling.
Gebiedsbeheer Dammerweg, Spiegelplas.
Sanering Lepelaar-Naardermeer.
Veenbehoud.
Onderzoek freatisch meetnet rondom natuur.
Rendementverhoging bodemenergiesystemen.
Monitoring en KRW-dashboard.

Hoofdkeuze 2 — Provinciale inzet op de KRW waar natuurdoelen dat vragen
We prioriteren onze inzet waar de KRW-opgave samenvalt met het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Vogel- en Habitatrichtlijn: gebieden waar waterkwaliteit en -kwantiteit randvoorwaarden zijn voor natuurdoelen. We sluiten daarbij aan bij de prioritering in de Realisatiestrategie NNN, bij de Natura 2000-gebieden en de Programmatische Aanpak Stikstof en Natuurherstel (PANSR) en beginnen bij ons eigen areaal.

In en rond stikstofgevoelige natuurgebieden zetten we provinciale instrumenten, middelen en grond in om zowel de waterkwaliteit te verbeteren als de juiste hydrologische condities te realiseren. Hier grijpen waterkwaliteit, hydrologie, natuur en landgebruik direct op elkaar in en kunnen maatregelen elkaar versterken. Door integraal te werken versnellen we tegelijk de vergunningverlening. De nadere begrenzing en uitwerking van stikstofzones is nog onderwerp van besluitvorming. Als we dit niet doen, dan blijft de opgave versnipperd en te veel bij de waterschappen liggen, terwijl ingrepen in ruimtegebruik en grondwater nodig zijn om duurzaam natuurherstel te waarborgen en vergunning-verlening voor ruimtelijke ontwikkeling weer mogelijk te maken.

Aandachtspunten natuur & grondwater per gebied
- **Veenlandschappen (zie deelprogramma E).** Peilbeheer in veenweidegebieden zoekt de balans tussen landbouw, natuur en bebouwing. Gevolg van een lagere grondwaterstand is dat sommige planten- en diersoorten onder druk komen te staan én dat de bodem verder daalt, waarbij broeikasgassen vrijkomen uit de veenbodems. Verhoging van de waterstand heeft echter ook grote impact op waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en wateroverlast. We gaan hier dieper op in in het deelprogramma veenlandschappen.
- **Kustlandschappen (zie deelprogramma F).** Door waterwinning voor drinkwaterproductie was verdroging van de duinen een groot probleem. Inmiddels zijn maatregelen genomen en stoelt deze waterwinning vooral op infiltratie en terugwinning van water uit de Rijn en het IJsselmeer. Door klimaatverandering kan periodiek wateroverlast in de duinen en binnenduinrand ontstaan, wat voor problemen zorgt voor omliggende bebouwing en landbouw. Grondwater stroomt onder meer af naar de binnenduinrand en kan daar worden benut voor de ontwikkeling van bijzondere kwelmilieus, die bovendien water vasthouden als 'klimaatbuffer' in droge en natte periodes.
- **Vechtstreek.** De waterbalans en -kwaliteit worden bepaald door toestroom van grondwater uit het Gooi, wegzijging naar omliggende polders en het vasthouden van water in plassen en meren. Voeding vanuit de diepte (kwel) met kalkrijk en voedselarm grondwater is belangrijk voor de natuur.
- **Toestroom grondwater uit het Gooi.** De toestroom vanuit het Gooi wordt bepaald door het neerslagoverschot en grondwateronttrekkingen, met name voor de drinkwatervoorziening. Vitens beperkt de onttrekking bij de winlocatie Loosdrecht momenteel tot maximaal 2,2 miljoen m³ per jaar. De vergunde capaciteit bedraagt nog 3,7 miljoen m³ per jaar. De vergunning wijzigen van 3,7 naar 2,2 miljoen m3/jaar vindt pas plaats als vervangende capaciteit is gerealiseerd. Hier wordt o.a. onderzoek naar gedaan met het project WAAG (zie ook paragraaf drinkwater).
- **Wegzijging naar polder.** Rond het Naardermeer en de Kortenhoefse plassen worden bufferzones aangelegd om wegzijging te verminderen. In die bufferzones ontstaan rietlanden, die kansen bieden aan bijvoorbeeld de roerdomp en de purperreiger.
- **Waterconservering in plassen en meren.** Peilbeheer van plassen en meren is steeds strakker geworden, waardoor minder water in het gebied zelf wordt vastgehouden. Zo ontstaat een vraag naar waterinlaat in droge periodes. We werken, samen met de waterschappen, aan concrete maatregelen om weer meer water vast te houden.

Toelichting Gebiedsgerichte aanpak het Gooi
In het Gooi werken we vanuit het Gebiedsbeheerplan het Gooi (GBG). Door de zandige ondergrond in het Gooi is de doorlatendheid van de bodem groot en hebben de verontreinigingen zich al over honderden meters verplaatst. Een deel van de verontreinigingen vloeit ook in elkaar over. Er is een convenant gesloten tussen gemeenten, drinkwater-bedrijven, waterschap en provincie. De GBG-aanpak is gericht op bronnen met verspreidingsrisico en het monitoren van restpluimen in de ondergrond. Als die een risico vormen voor kwetsbare functies, zoals waterwinning voor drinkwaterproductie of natuur, dan gaan we over tot actief saneren.

Er is een onderzoek uitgevoerd om eventuele bedreigingen op langere termijn beter te kunnen kwantificeren. Uit dit onderzoek blijkt dat de bedreigingen meevallen. Wel is aanpassing nodig van het meetnet en de monitoring. Een bijzonder deelproject is de interceptiewinning bij de waterwinning voor drinkwaterproductie Laren. Verontreinigd grondwater wordt opgepompt en gezuiverd zodat het niet in de winputten van het drinkwaterbedrijf Vitens komt. Deze interceptiewinning moet worden vergroot omdat anders niet alle verontreinigingen worden onderschept. Gebruik van het extra te onderscheppen water voor drinkwatervoorziening is één van de potentiële oplossingsrichtingen die worden onderzocht. Een andere optie die wordt onderzocht is het lozen van dit water, via het gemeentelijk hemelwater-afvoerstelsel van Hilversum en de Lorentzvijver, op de vijver Anna's Hoeve.

Voor stofspecifieke opgaven — zoals medicijnresten, microplastics, PFAS en Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) — definiëren we samen met waterschappen en omgevingsdiensten aandachtsgebieden waar we een meer regisserende, kaderstellende rol innemen en aanvullende maatregelen nemen. Zonder die lijn blijven we steken in gebiedspilots, terwijl diffuse bronnen een structurele plaats verdienen in de uitvoerings- en handhavingsstrategie van de provincie.

We versterken onze inzet op de KRW waar natuurdoelen dat vragen langs drie lijnen:

- **Ecologische inrichting van oevers.** We versterken het beleid rondom natuurinclusieve oevers, te beginnen bij de provinciale vaarwegen, en borgen het beheer daarvan in de gebiedscontracten. Groenblauwe dooradering zetten we in als ruimtelijk principe bij de afweging tussen waterbeheer, infrastructuur en natuurontwikkeling; tot 2033 ligt de focus op de provinciale vaarwegen en de prioritaire gebieden.
- **Ons eigen areaal en ons bevoegd gezag.** We beperken de afspoeling van vervuilende stoffen vanaf onze weginfrastructuur en breiden de aanpak van indirecte lozingen door bedrijven waarvoor wij bevoegd gezag zijn uit over de hele provincie. Als bevoegd gezag voor grondwaterbeschermings- en Natura 2000-gebieden gaan wij in de Omgevingsverordening een verbod of beperking opnemen op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Hiermee geven we invulling aan de minimalisatieplicht voor Zeer Zorgwekkende Stoffen.
- **Landelijk gebied.** We werken uit wat het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming van ons vragen (PM, nog in ontwikkeling vanuit het Rijk) en zetten de stimulerende lijn van het stimuleren van kringlooplandbouw voort via het Landbouwportaal, Fieldlab Bol, regiocertificering en een gebiedsgerichte aanpak.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Vergroten water- en natuurkwaliteit.	Waterkwaliteit vergroten via ecologische inrichting oevers.	• Visie, kansenkaart en realisatiestrategie natuurinclusieve oevers en oeververvanging opstellen inclusief monitoringsprogramma. • Hydrologisch systeemherstel op in en rondom stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, in relatie tot PANSR (overgangszones). • Beheer van natuurinclusieve oevers opnemen in de gebiedscontracten voor provinciale vaarwegen (ecologisch maaibeheer, baggeren, schonen). • Natuurinclusieve innovatie eigen vaarwegen, waaronder floating wetlands op locaties met weinig ruimte voor natuurvriendelijke oevers. • Vismaatregelen op basis van inzichten vanuit de werkgroep vis RAO Rijn-West. • Gebiedsgerichte maatregelen (taakstelling door Rijk) op basis van 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. • Actualisatie van de afspraken doelen 'overig water' met de waterschappen uit 2021: meer uniformiteit en sturing via waterschapsverordening, omgevingsplannen en vergunningen.	• Samenwerking met waterschappen en gebiedspartners via natuurprojecten.
	Chemische waterkwaliteit verbeteren door verontreinigende stoffen terug te dringen.	• Programmatische aanpak indirecte lozingen uitrollen over de hele provincie (nu in uitvoering in het werkgebied van HHNK). • Aanvullende aandachtsgebieden en aanpak diffuse bronnen (o.a. medicijnresten, PFAS, microplastics, ZZS). • Aanpak afspoeling vanaf provinciale infrastructuur en in de bebouwde kom, op basis van een inventarisatie van kansen en lozingspunten. • Stimuleren van alternatieven voor PFAS-gewasbeschermingsmiddelen. • Mogelijk gebiedsgerichte restricties of verbod op toepassing gewasbeschermings-middelen in grondwaterbeschermings- en Natura2000-gebieden – op basis van lopend onderzoek naar doelmatigheid en effectiviteit; mogelijk o.b.v. taakstelling Convenant toekomstbestendige gewasbescherming. • Opstellen randvoorwaarden voor verantwoord infiltreren, in lijn met Rijksbeleid (nu in ontwikkeling). • Gebiedsgerichte aanpak het Gooi (zie toelichting hieronder).	• Samen met waterschappen en omgevingsdiensten uitwerken; afstemming met gemeenten.

Hoofdkeuze 3 — Waterbeschikbaarheid als randvoorwaarde voor functies en ruimtelijke keuzes
We maken waterbeschikbaarheid leidend voor ruimtelijke keuzes en beleid, zodat voldoende water van de juiste kwaliteit beschikbaar blijft voor drinkwaterproductie, natuur en andere functies, ook bij schaarste. Als we dit niet doen, dan zorgt dit voor onzekerheid bij alle watergebruikers. We blijven afhankelijk van aanvoer en doorspoeling terwijl die onder druk staan, de risico's voor drinkwaterbronnen nemen toe en de hydrologische condities voor natuur en KRW-doelbereik verslechteren. Zo verschuift de rekening naar gebieden en gebruikers die zich het minst kunnen aanpassen.

We sturen daarbij op drie samenhangende sporen.
- **De grondwaterbalans.** We brengen onttrekking en aanvulling van grondwater structureel in balans en beschermen de bronnen waaruit drinkwater wordt gewonnen. Grondwaterbeschermingsgebieden laten we zwaar meewegen in ruimtelijke afwegingen en beschermen we actief, zodat verslechtering van de kwaliteit wordt voorkomen en voldoende zoet grondwater van goede kwaliteit beschikbaar blijft. Waar de balans structureel onder druk staat, sturen we op vermindering van de vraag, op aanvulling en vasthouden, en zo nodig op functieverandering.
- **Oppervlaktewater voor doorspoeling.** Doorspoeling beperkt verzilting, maar kost zoetwater dat in droge perioden schaars is. De inlaat van gebiedsvreemd water brengt bovendien nutriënten mee. We beoordelen doorspoeling daarom per gebied op doelmatigheid, in plaats van als vast onderdeel van het peilbeheer, en sturen op robuustere watersystemen die minder afhankelijk zijn van externe aanvoer.
- **Nieuwe balans tussen vraag en aanbod.** Alle functies moeten rekening houden met perioden met minder zoetwateraanbod en toewerken naar meer zelfvoorzienendheid. We gaan voorwaarden stellen aan nieuwe watervragers. In perioden met schaarste hebben maatschappelijke functies prioriteit boven economische, volgens de verdringingsreeks.

De grondwaterbalans
Op dit moment hebben alle grondwaterlichamen in Noord-Holland een positieve waterbalans, maar we zien lokaal grote verschillen. En door klimaatverandering verwachten we langere droge periodes en meer verdamping. Daardoor vullen grondwaterlichamen zich minder goed aan, terwijl de vraag naar het inzetten van grondwater voor bijvoorbeeld drinkwater, natuur, industrie en landbouw juist in die periodes groot zal zijn.

Het Rijk ontwikkelt beleid om grondwaterplafonds in te stellen, dat is een maximum hoeveelheid grondwater die per jaar mag worden onttrokken. Voor brakke en zoute grondwatervoorraden ligt het instellen van plafonds minder voor de hand, omdat hier nauwelijks onttrekking plaatsvindt en geen sprake is van uitputting. In dat licht zijn we ook kritisch op een generieke vergunningplicht voor onttrekkingen, omdat die kan leiden tot onnodige lastenverzwaring voor zowel initiatiefnemers als vergunningverleners.

Hoe meten we de grondwaterbalans?
We meten de stand van grondwatervoorraden met de waterbalanstest. Voor grondwaterlichamen in Nederland geldt dat de netto-grondwateraanvulling (het neerslagoverschot) jaarlijks gemiddeld 200 tot 400 millimeter bedraagt. Dit is het verschil tussen neerslag en verdamping. Er zijn grote verschillen per jaar, onder meer door het grondgebruik. In stedelijk gebied met weinig tuinen en plantsoenen wordt regen grotendeels afgevoerd naar sloten of grachten en kan het maar beperkt in de bodem dringen. PM: bijlage met toelichting over uitkomst grondwatertesten Noord-Holland.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Positieve grondwater-balans behouden.	Beschermen grondwater-kwantiteit.	• Instellen grondwater-beschermingsgebieden. • Verkennen sturingsopties vraag / aanbod zoet grondwater (o.a. grondwaterplafonds en gebiedsgerichte aanpak). • Beoordelen, toetsen en mogelijk aanvullende eisen ('waterplafonds') aan grondwateronttrekkingen tot 150.000 m^3.	• Beleidsontwik-keling samen met het Rijk, afstem-ming met water-partners en onttrekkers.

Oppervlaktewater voor doorspoeling
We zoeken naar een goede balans in een veranderend watersysteem. Doorspoeling helpt om verzilting in natuur- en landbouwgebieden tegen te gaan. Door gebieden en functies minder afhankelijk te maken van externe wateraanvoer, vergroten we de zekerheid over voldoende water voor doorspoeling. In de volgende paragraaf werken we dit verder uit.

We zetten doorspoeling doelmatig in, met extra aandacht voor waterbeschermingsgebieden en prioritaire landbouwgebieden. Daarbij volgen we de lijn uit de Omgevingsvisie. Deze maakt onderscheid tussen gebieden met stabiele condities, gebieden met niet-stabiele condities waar transformatie is voorzien, en gebieden met een tussenpositie. Ongeacht het type gebied is innovatie een belangrijke oplossingsrichting om water vast te houden in gebieden.

Prioritaire landbouwgebieden zijn gebieden met stabiele condities die we willen behouden voor de landbouw (De aanwijzing van deze gebieden gebeurt buiten het RWBP). Voor deze gebieden streven we naar voldoende beschikbaarheid van zoet water, onder meer voor doelmatige doorspoeling. Voor de overige landbouwgebieden beoordelen we de toekomstige beschikbaarheid en kwaliteit van water, en de geschiktheid van het water- en bodemsysteem. In gebieden met niet-stabiele condities kan beperking van doorspoeling voor de landbouw of functiewijziging aan de orde zijn. Dit kan nodig zijn vanwege hogere maatschappelijke belangen, zoals de bescherming van drinkwater en natuur. Het beoordelen van de doelmatigheid van doorspoeling, in samenhang met het water- en bodemsysteem, is daarom een aanvullende opgave. Bij de verdeling van schaars water houden we rekening met de prioriteiten uit de verdringingsreeks

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Doorspoeling doelmatig inzetten in veranderend watersysteem.	Doorspoeling prioriteren.	• We bewaken zoetwaterbeschikbaarheid voor doorspoeling voor beschermingsgebieden (grondwaterbeschermings-gebieden, drinkwatergebieden, natuurgebieden en hydrologische overgang) en prioritaire landbouwgebieden.	• Samen met waterpartners lokale partners (o.a. natuur-/ agrarische organisaties).
	Anticiperen op minder doorspoeling in gebieden met instabielere condities.	• We beoordelen voor overige gebieden doelmatigheid in samenhang met de verdringingsreeks.	• Samen met waterpartners en agrarische organisaties.

Nieuwe balans tussen vraag en aanbod
We verwachten vaker perioden waarin minder zoetwater beschikbaar is – dat kan leiden tot verzilting, schade aan natuur en gewassen of zelfs onvoldoende drinkwater. Onvoldoende zoetwater heeft impact op nutsvoorzieningen (drinkwater en energie) en economische functies (bijvoorbeeld industrie, landbouw en scheepvaart). In tijden van schaarste krijgen de leveringszekerheid van nutsvoorzieningen prioriteit boven economische functies. Dat is geregeld in de regionale verdringingsreeks, die bestaat uit vier categorieën. Het Rijk legt voor categorie 1 (veiligheid en onomkeerbare schade) en 2 (nutsvoorzieningen) de volgorde vast; binnen categorie 3 (kleinschalig hoogwaardig gebruik) en 4 (overige belangen) kunnen regio's via de provinciale omgevingsverordening zelf de volgorde vastleggen van de economische belangenafweging (PM link omgevingsverordening).

Het is zoeken naar een nieuwe balans en een meer circulair watersysteem: zorgen voor genoeg water van de juiste kwaliteit. Grofweg zijn er drie knoppen om aan te draaien: het verminderen van de vraag, het vergroten van het aanbod en goed omgaan met het resterende risico op onvoldoende beschikbaarheid. Als provincie voeren we regie op zoetwaterbeschikbaarheid, dragen we bij aan gebiedsgerichte maatregelen en helpen we verschillende watergebruikers om zich stap voor stap aan te passen.

De veranderende omstandigheden vragen veel van watergebruikers: meer zelfvoorzienendheid vraagt grote investeringen. Daarvoor hebben zij transparantie, duidelijkheid en inzicht nodig: met welke veranderende omstandigheden moeten zij rekening houden, en welke maatregelen zijn passend?

De belangrijkste variabele voor Noord-Holland is de verdeling van zoetwater uit het IJsselmeergebied over aanliggende provincies, die is geregeld in een Deltabeslissing (PM: herijkingsbesluit volgt in 2027). Binnen het Deltaprogramma IJsselmeergebied zetten we ons in voor het vergroten van de zoetwaterbuffer met oog voor waterveiligheid, de ecologische impact van een ander peil en effecten op buitendijkse gebieden.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Weerbaar tegen veranderende waterbeschik-baarheid en verzilting.	Regionale regie voeren op zoet-waterbeschik-baarheid.	• Inzet op het vergroten van de zoetwaterbuffer in het IJsselmeer. • Actualiseren en toezien op uitvoering van verdringingsreeks (door waterschappen) in perioden van zoetwaterschaarste. • Onderzoeken aanpassing verdringingsreeks om o.a. vernatting veen mogelijk te maken. • Communicatie t.b.v. waterbewust handelen en het accepteren van restrisico's. • Prioriteren van nieuwe watervragers op basis van beschik-baarheid, locatiekeuze en passende maatregelen voor zelfvoorzienendheid (zie toelichting onder deze tabel).	• Via Delta-programma Zoetwaterregio's Noord en West en met water-schappen.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Weerbaar tegen veranderende waterbeschik-baarheid en verzilting.	Gebiedsgerichte maatregelen op basis van water-aanvoer.	• Wateraanvoergebieden Noord (afhankelijk van IJsselmeer en Markermeer): terugbrengen van piekwatervraag. • Wateraanvoergebieden West (afhankelijk van Lek en ARK): anticiperen op minder zoetwater en meer verzilting. • Geen wateraanvoer (duinen, Texel, Gooi): vergroten grondwatervoorraad, zuiniger omgaan met water en zoetwater vasthouden (zie toelichting onder deze tabel).	• Samen met watervragers via Zoetwaterregio's en met water-schappen.
	Watergebruikers met verschillende functies helpen om stap voor stap meer zelfvoorzienend te worden.	• Transparantie, duidelijkheid en inzicht; o.a. uitkomsten FreshEM-onderzoek naar verzilting en onderzoeks-programma 'omgaan met zout'. • Meenemen van zoetwaterbeschikbaarheid in relevant provinciaal beleid. • Natuur: hydrologische maatregelen om zoetwater vast te houden, rekening houden met zoetwater-beschikbaarheid bij natuurontwikkeling. • Landbouw: weerbaarheid vergroten, stap voor stap aanpassen, onderzoek mogelijkheden opschalen van (ondergrondse) waterberging. • Industrie: gezamenlijk komen tot maatregelen o.b.v. waterprofielen met het waterschap. • Scheepvaart: meer flexibiliteit omdat sluizen minder vaak geschut worden om indringing van zoutwater te beperken.	• Samen met partijen per functie.

Toelichting prioriteren nieuwe watervragers

Voor nieuwe watervragers is het noodzakelijk dat we prioriteit aanbrengen tussen verschillende functies in de ruimtelijke ordening. Waterstofproductie is bijvoorbeeld een belangrijke nieuwe watervrager. We werken dit gezamenlijk met partners uit via Deltaprogramma zoet water en geven dit een plek in het provinciale omgevingsbeleid. We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- Maatschappelijke belangen (o.a. drinkwatervoorziening) gaan vóór economische belangen (o.a. zoetwatervraag voor industrie).
- Wettelijke taken gaan vóór niet-wettelijke taken.
- We zetten hoogwaardig zoetwater alleen in waar dat noodzakelijk is en waar geen alternatieven beschikbaar zijn.
- We verwachten dat functies zoveel mogelijk maatregelen nemen om zelfvoorzienend te zijn.
- Nieuwe watervragers moeten aantonen dat zij eerst alle redelijke maatregelen hebben genomen om hun watervraag te beperken en zelf in hun behoefte te voorzien.
- Nieuwe watervragers moeten een langjarig toekomstperspectief hebben op de betreffende locatie (rekening houdend met ZZS, verzilting, (grond)waterbalans etc.).
- We voorkomen afwenteling op de regio, in lijn met het Beleidskader Nieuwe Watervragers van het Deltaprogramma IJsselmeergebied.

Toelichting gebiedsgerichte maatregelen afhankelijk van wateraanvoer

In onderstaande tabel geven we een overzicht van onze inzet per type gebied.

Gebied	Opgave	Richtinggevende keuzes
Wateraanvoer-gebieden IJsselmeergebied (regio Noord).	• Piekwatervraag richting 2050 neemt toe door extra vraag beregening landbouw, doorspoeling om verzilting tegen te gaan en peilhandhaving (DPIJ, 2025). • Het vernatten van veenlandschappen vraagt aanvullende wateraanvoer uit het hoofdwatersysteem > zie E. Veenlandschappen.	1. Vergroten tijdelijke buffer regionaal systeem (vasthouden, peilopzet voor periode met watertekort). 2. Verminderen toename watervraag beregening. 3. Geen beregening agrarisch gras bij droogte. 4. Verminderen toename watervraag doorspoeling tegengaan verzilting (optimaliseren bestaande regionale doorspoeling) en onderzoeken bronmaatregelen.
Wateraanvoer-gebieden buiten IJsselmeergebied (regio West).	• In droge zomers nu al beperkt mogelijkheden voor inlaat uit rivieren door verzilting en te weinig water om alle polders zoet te spoelen.	• Uitbreiden Klimaatbestendige Wateraanvoer (KWA). • Watergebruikers vragen om te anticiperen op minder beschikbaarheid van zoetwater en meer verzilting.

Gebied	Opgave	Richtinggevende keuzes
Gebieden zonder wateraanvoer.	Strategie gericht op: 1. vergroten grondwatervoorraad. 2. zuiniger omgaan met water. 3. meer zoetwater vasthouden en bergen.	• Duinen: zoetwaterbel beweegt richting binnenduinrand, maatregelen om te voorkomen dat de bel krimpt en sponswerking vergroten (zie ook uitwerking in F. Duinlandschappen). • Gooi: versterken sponswerking en vasthouden water is één van de thema's in integraal project Toekomstbestendige Heuvelrug. • Texel: zoetwater vasthouden voordat het vermengd raakt met brak/zout water of afgevoerd wordt naar zee.

Hoofdkeuze 4 – Extra inzet om te zorgen voor gezond en genoeg drinkwater

De drinkwatervoorziening op lange termijn kan stevig geraakt worden door de verwachte klimaatverandering. De stijging van de zeespiegel leidt mogelijk tot (gedeeltelijke) verplaatsing van productie- en winningslocaties in oostelijke richting. Bovendien neemt de vraag naar drinkwater toe door bevolkingsgroei en economische ontwikkeling. Om gezond en genoeg drinkwater op peil te houden – ook op de lange termijn – moeten we onze inzet versterken. Onze rol zit in het bevorderen van (planologische) realisatie van drinkwaterprojecten, het beschermen van bronnen en het stimuleren van drinkwaterbesparing.

Het drinkwatersysteem in Noord-Holland toegelicht

In Noord-Holland wordt drinkwater geleverd door drie drinkwaterbedrijven: PWN, Waternet en Vitens. De twee grootste leveranciers zijn PWN en Waternet, die al hun drinkwater in Noord-Holland produceren. Vitens heeft in Noord-Holland een relatief klein leveringsgebied en produceert haar drinkwater deels in onze provincie (in Loosdrecht).

Een belangrijk deel van de drinkwatervoorziening in Noord-Holland steunt op de Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK), gezamenlijk eigendom van PWN en de Stichting Aandelen WRK (namens de gemeente Amsterdam/Waternet). WRK voert ruwwater aan uit twee oppervlaktewaterbronnen: het Lekkanaal bij Nieuwegein (Waterwinstation Cornelis Biemond) en het IJsselmeer bij Andijk (Waterwinstation Prinses Juliana). Het WRK-systeem is daarmee een essentieel en betrouwbaar onderdeel van de drinkwatervoorziening; ongeveer 60% van het Noord-Hollandse drinkwater wordt gemaakt uit WRK-water.

PWN en Waternet zuiveren dit water (onder meer via infiltratie in duingebieden) en distribueren het via hun netten. Daarnaast produceren zij ook drinkwater uit andere bronnen, zoals bij Weesperkarspel (Bethunepolder/kwelwater, aangevuld met water uit het Amsterdam-Rijnkanaal), directe zuivering van IJsselmeerwater bij Andijk en grondwaterwinning bij Laarderhoogt in 't Gooi. Samenwerking van de drinkwaterbedrijven is belangrijk voor de leveringszekerheid. PWN en Waternet zijn onderling sterk verbonden en leveren elkaar regulier drinkwater via vaste afspraken. Bij calamiteiten kunnen ze elkaar extra water leveren. De drie drinkwaterbedrijven in Noord-Holland werken samen in het project Water Aanvoer en Aanvulling 't Gooi (WAAG).

We vullen onze verantwoordelijkheid proactief in, daarom voeren we een gezamenlijke verkenning uit naar drinkwatervoorziening voor de langere termijn – na 2035 – zodat we ons tijdig kunnen voorbereiden. Er vinden al diverse acties en onderzoeken plaats (zoals winning van water uit brak grondwater) en het Rijk stelt in het NWP kaders; maar een samenhangend beeld hoe we ook in de toekomst deze drinkwatervoorziening kunnen garanderen ontbreekt nog.

We bevorderen de (planologische) realisatie van nieuwe drinkwaterprojecten, in afstemming met andere bevoegde gezagen. En we zetten ons in om bronnen te beschermen en om drinkwaterbesparing te stimuleren. Als provincie stellen we grondwaterbeschermingsgebieden (GWBG) en waterwingebieden in. In deze gebieden gelden extra regels om het grondwater te beschermen. Risicovolle activiteiten zijn niet of alleen onder strenge voorwaarden toegestaan. We hebben hierin ook de rol van toezichthouder en handhaver. Ondergrondse zoetwaterlichamen kunnen migreren – daarom onderzoeken we of we de GWBG moeten uitbreiden, nieuwe gebieden moeten aanwijzen en of het beschermingsregime toereikend is. We stellen voor elk grondwaterbeschermingsgebied gebiedsdossiers en uitvoeringsplannen op. Aandachtspunten zijn de aanpak van bestaande historische verontreinigingen in het Gooi, de invloed van PFAS uit sea-spray en andere bronnen, bekendheid met geldende regels in grondwaterbeschermingsgebieden, het inrichten van early-warning meetsystemen, de toestand van de rioleringen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Gezond en genoeg drinkwater op korte en lange termijn.	Beschermen van drinkwaterwinningen.	• Uitbreiding van bestaande en instelling van nieuwe grondwaterbeschermingsgebieden (GWBG) en waterwingebieden via omgevingsverordening. • Onderzoeken of beschermings-regime GWBG toereikend is; denk hierbij aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het afkoppelen van hemelwater. • Actualiseren van gebiedsdossiers en het opstellen en uitvoeren van uitvoeringsplannen (zie ook grondwater).	• Samen met drinkwaterbedrijven, gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten.
	Ruimte maken voor drinkwatervoorziening.	• Verkenning drinkwater lange termijn (na 2035) i.s.m. betrokken partijen. • Proactieve rol als bevoegd gezag bij realisatie uitbreidingsprojecten (zie toelichting onder deze tabel). • Concretisering benodigde ruimtelijke reserveringen o.a. voor nieuwe waterwinlocaties. • Beschermen vitale transport-leidingen via aandachtszones.	• Samen met drinkwaterbedrijven, gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten.
	Stimuleren drinkwaterbesparing.	• Ondersteunen gemeenten bij drinkwaterbesparende maatregelen voor nieuwbouw (convenant Toekomstbestendig Bouwen). • Benutten waterprofielen (VTH-taken provinciale bedrijven) voor 20% reductie door grootgebruikers (nationaal doel). • Bijdragen aan publiekscommunicatie voor 20% reductie: van 125 liter naar 100 liter per hoofd (nationaal doel).	• Samen met drinkwaterbedrijven, gemeenten, industrie en gebiedsontwikkelaars.

Toelichting uitbreidingsprojecten drinkwaterwinning

We dragen bij aan de uitvoering van de actieplannen drinkwater die de waterleidingbedrijven in 2024/2025 hebben gemaakt in afstemming met de provincie. We hebben vergunningen verleend voor de uitbreiding van de locaties Heemskerk (PWN) en de Amsterdamse Waterleidingduinen (Waternet). Op zes andere locaties werken drinkwaterbedrijven aan drinkwaterprojecten, door de flexibele inzet van grond- en oppervlaktewater (afhankelijk van seizoensgebonden beschikbaarheid). Deze projecten zijn ook opgenomen in het landelijke actieprogramma Beschikbaarheid drinkwaterbronnen (2023).

Project	Doel
Horstermeerpolder (Waternet).	Haalbaarheid onderzoeken van de winning van brak grondwater.
Hoorn (PWN) .	Haalbaarheid opslag drinkwater in de ondergrond.
WAAG (PWN, in samenwerking met Waternet en Vitens).	Realiseren van 30 Mm3/jaar drinkwatercapaciteit, via een combinatie van gebruik van oppervlaktewater en grondwater (diepinfiltratie).
Overveen (PWN).	Realiseren van 15 Mm3/jaar drinkwatercapaciteit (met oppervlaktewater), door het transformeren van deze historische drinkwaterlocatie naar een moderne drinkwaterproductielocatie en, indien mogelijk, in samenhang met een nieuwe bufferfunctie van de bestaande calamiteitenwinning.
ARK-Weesperkarspel (Waternet).	Haalbaarheid uitbreiding capaciteit van het productiesysteem Bethunepolder-waterleidingplas-Weesperkarspel.
Klimaatbuffer Andijk.	PWN realiseert een waterzuiverend natuurgebied (250 ha) met extra voorraadbekkens, bedoeld om IJsselmeerwater natuurlijk voor te zuiveren en meer zoetwater op te slaan voor een betrouwbare drinkwatervoorziening in droge periodes.

Hoofdkeuze 5 – Zorgen voor gezond en genoeg zwemlocaties en badwaterbassins

De zomers in Nederland worden steeds warmer. Hiermee neemt ook de behoefte toe om af te koelen in de Noordzee of in de plassen en meren in Noord-Holland. Noord-Holland heeft nu **115 officiële zwemlocaties** (PM: kaart), die de provincie aanwijst en waar we zorgen voor actuele publieksinformatie. We beoordelen jaarlijks de kwaliteit en veiligheid van officiële zwemlocaties.

Ons doel is dat alle Noord-Hollanders op fietsafstand wonen van een officiële, gezonde en veilige zwemlocatie. Zo'n zwemlocatie is veilig en heeft een goede waterkwaliteit. We concretiseren dit doel op basis van een behoefteonderzoek. We kijken daarbij naar reisafstand en bevolkingsdichtheid. Uit onderzoek blijkt dat de waterkwaliteit van sommige zwemlocaties slecht is. We helpen locatiehouders om de kwaliteit te verbeteren om te voorkomen dat zwemlocaties moeten sluiten door aanhoudende slechte waterkwaliteit.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Veilige, gezonde en officiële zwemlocatie dichtbij inwoners.	Extra zwemlocaties realiseren.	• O.b.v. behoefteonderzoek (2027). • Opzetten en uitvoeren van een gebiedsgerichte aanpak om samen met locatiehouders en waterbeheerders nieuwe officiële zwemlocaties te realiseren. • Beschikbaar stellen van cofinanciering via een (nieuwe) Uitvoeringsregeling voor o.a. zwemwaterprofiel of het aanbrengen van markeringen (ambitiemaatregel: aanvullend budget nodig).	• Samen met gemeenten, recreatieschappen en waterbeheerders.
	Vergroten van de waterkwaliteit van officiële zwemlocaties.	• Voortzetting van Uitvoeringsregeling subsidie verbeteren kwaliteit zwemwater. • Regeling gericht inzetten voor zwemlocaties met slechte waterkwaliteit, waar maatregelen bij kunnen dragen aan structurele verbetering. • Actief adviseren van locatiehouders over mogelijke maatregelen om waterkwaliteit te verbeteren. • Vergroten van bewustwording over de impact van het gedrag van zwemmers op de (zwem)waterkwaliteit via informatie op locatie en/of een publiekscampagne.	• Samen met waterbeheerders en locatiehouders.
	Vergroten van de veiligheid van officiële zwemlocaties.	• Actuele informatie op zwemlocaties (zwemwaterborden). • Actieve communicatie naar locatiehouders over het actueel houden van zwemwaterborden. • Scope Uitvoeringsregeling verbreden om ook veiligheidsmaatregelen te stimuleren. • Actief adviseren van locatiehouders over mogelijke maatregelen o.b.v. veiligheidsonderzoek door OD NHN.	• Samen met locatiehouders en OD NHN.

Je kunt ook plezier, sport en ontspanning zoeken in een **badwaterbassin**, oftewel een zwembad, peuterbadje of dompelbad in een sauna. Als provincie zijn we bevoegd gezag voor de waterkwaliteit en veiligheid van badwaterbassins. De Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) controleert namens ons of badhouders voldoen aan de eisen aan waterkwaliteit en gezondheid.

We merkten dat sommige parameters die zijn vastgelegd in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) streng zijn en dat badhouders hier moeilijk aan kunnen voldoen. Een risico was dat bassins tijdelijk gesloten konden worden, terwijl de kans op negatieve effecten op de gezondheid nihil was. Om badhouders meer ruimte te geven, heeft een expertgroep advies uitgebracht over de aanpassing van een aantal parameters. Dit was op initiatief van de provincies. Bij dit advies staat de gezondheid van gebruikers van de badwaterbassins nog steeds voorop. De inzet is om het Rijk bij de eerstvolgende evaluatie van het Bal te verzoeken om het Bal op sommige punten aan te passen. Tot die tijd hebben wij het advies van de expertgroep vertaald naar onze provinciale Omgevingsverordening.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Veilige en gezonde badwater-bassins.	Risicogestuurd controleren van kwaliteit badwaterbassins.	• Mandateren controletaak aan OD NHN. • Risicogestuurde aanpak, gericht op (1) gebruik door kwets-bare doelgroepen en (2) naleefgedrag van badhouders. • Volgen Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht (LHSO).	• Uitvoering door OD NHN.
	Vergroten bewustzijn badhouders van het belang van een goede water-kwaliteit en veilige zwemomgeving.	• Periodieke bijeenkomsten met badhouders om kennis te delen over richtlijnen en best practices.	• Samen met OD NHN en badhouders.

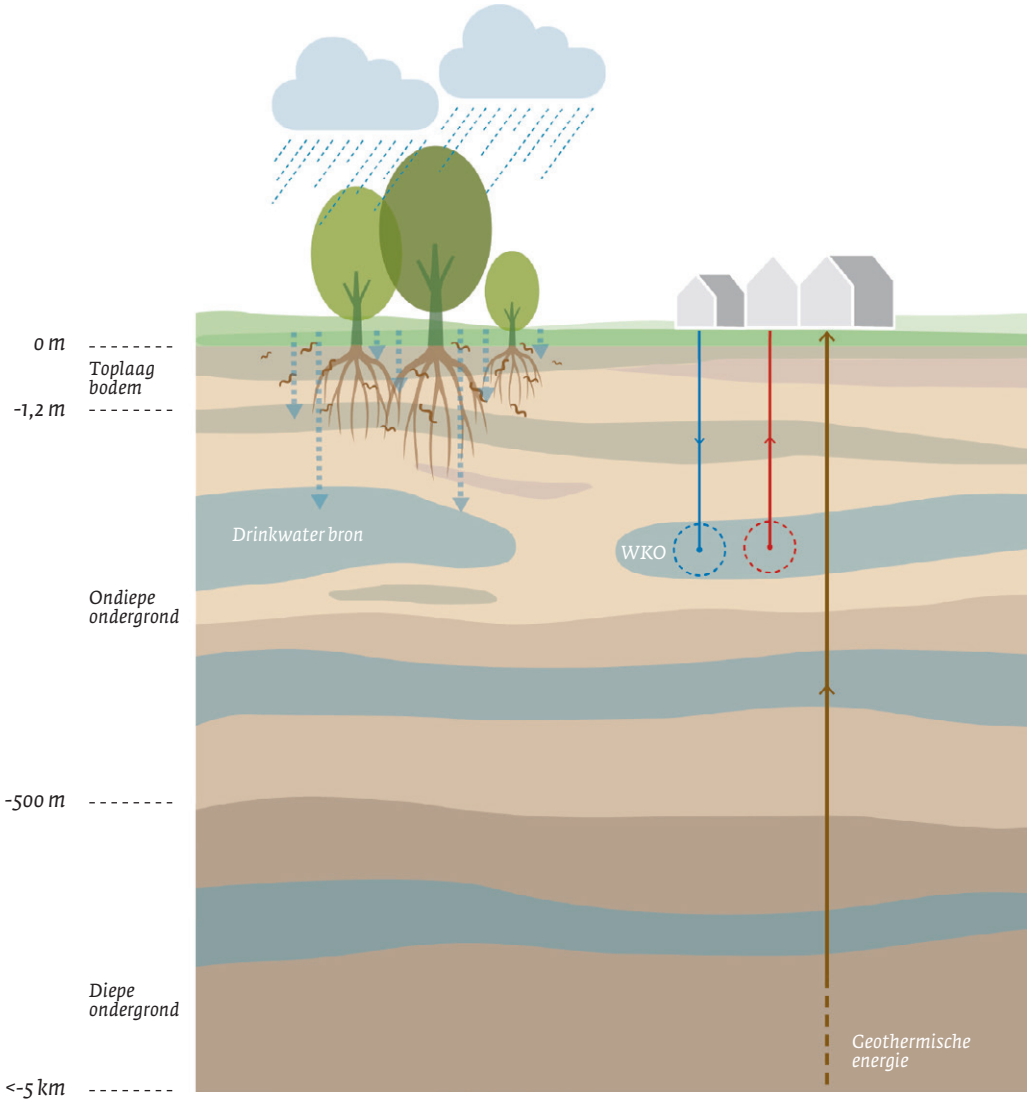
D. Robuuste, vitale bodem & ondergrond

1. Definitie, opgave & richting vanuit de omgevingsvisie

Definitie: bodem, ondiepe en diepe ondergrond

De Omgevingswet definieert bodem als het 'vaste deel van de aarde met de zich daarin bevindende vloeibare en gas-vormige bestanddelen en organismen'. In dit deelprogramma maken we onderscheid tussen bodem, ondiepe en diepe ondergrond (zie onderstaande afbeelding):

- De bodem is grofweg de bovenste meter; hier gaat het over de vitaliteit van de bodem en hier ligt ook infrastructuur (kabels en leidingen). Hier heeft de provincie de meeste taken en bevoegdheden.
- De ondiepe ondergrond is het deel van de bodem tot –500 meter. De provincie is bevoegd gezag voor onder meer bodemenergiesystemen, grondwaterlichamen en infrastructuur.
- In de diepe ondergrond – vanaf 500 meter diepte – gaat het om de opslag van stoffen en energiewinning (geothermie en gas), hier heeft de provincie een adviserende rol naar het Rijk.

Opgave: meer grip op bodemen ondergrond

Debodem is een schaarse, niet-hernieuwbare hulpbron en een stevige ondergrond is onmisbaar voor ontwikkeling in Noord-Holland. Daarom werken wij aan schonere, vitalere en veerkrachtige bodems die bestand zijn tegen de uitdagingen van een veranderend klimaat.

In onze dichtbevolkte provincie staat de bodem onder druk door intensief gebruik en toenemende ruimteclaims, terwijl bodemdegradatie zich gebiedsgericht versterkt, bijvoorbeeld in de vorm van bodemdaling, verzilting en verdichting. Daarom zetten wij in op beter beheer, verbetering en waar nodig sanering van de bodem, zodat verantwoord en toekomstbestendig ruimtegebruik mogelijk blijft.

De kern van de opgave is:

- Bodemdegradatieprocessenin beeld brengen en gebiedsgerichtaanpakken.
- Bodemverontreiniging tegengaan voor een gezondeleefomgeving, voedselproductie en natuur.
- Bodemgezondheiddoelmatig verbeteren.
- Coördinatie van activiteiten in de ondiepe ondergrond.

De provincie richt zich in dit deelprogramma op bodem, ondiepe ondergrond en de samenhang met water, natuur, landbouw en ruimtelijke ordening. De diepe ondergrond valt grotendeels buiten de provinciale rol, behalve waar de provincie een adviesfunctie heeft.

Richting vanuit Omgevingsvisie:een weerbaar en vitaal bodemsysteem

De Omgevingsvisie beschrijft onze ambities voor de gesteldheid van Noord-Hollandse bodems in 2050:

- Een robuuste bodem kan extremen zoals droogte en wateroverlast opvangen en daarvan herstellen, in nauwe samenhang met een goed functionerend grondwatersysteem. In Noord-Holland neemt de druk op het bodemsysteem toe door bodemdaling, verzilting, verdichting en erosie, terwijl ook het gebruik van de ondiepe ondergrond groeit; daarom sturen wij op zorgvuldig en samenhangend gebruik om conflicten en ongewenste effecten te voorkomen.
- Schone bodems vormen de basis voor een gezonde leefomgeving, maar in Noord-Holland is het tegengaan van bodemverontreiniging een grote opgave door (historische) industrie, grootschalige infrastructuur en intensieve landbouw. Daarom zorgen wij voor nazorg van stortplaatsen, borgen we saneringen en spoedlocaties, pakken we grondwaterverontreiniging gebiedsgericht aan en versterken we ons inzicht in risicovolle stoffen zoals PFAS.
- Een gezonde bodem is vruchtbaar en kent een grote diversiteit aan bodemleven. De ‘ecosysteemdiensten’ functioneren goed: de bodem kan water vasthouden en beschikbaar stellen aan planten, bouwt organische stof op en verliest weinig nutriënten naar het watersysteem. Die diensten zijn van direct belang voor voedselzekerheid, biodiversiteit, klimaatmitigatie en een klimaatbestendige leefomgeving.
- Onderstaande kaart geeft een ruimtelijk beeld van de opgaven vanuit bodem en ondergrond indeprovincie Noord-Holland. We maken hiermee risico’s en factoren om rekening mee te houden bij ruimtelijke ontwikkeling inzichtelijk. Pm: Nadere toelichtingen, grafieken en kaarten van de bodemopgaven worden op een later moment toegevoegd als bijlage.

Gebiedsoverstijgende opgaven

- Rekening houden met huidige stortplaatsen (Wet-milieubeheer)
- Schiphol bronlocatie (PFAS)

Bebouwd gebied

met steden, bedrijventerreinen en industriegebieden

- Stedelijk gebied met hoog potentieel voor infiltratie met nu veel verhard gebied (momenteel >60% verharding)
- Houd rekening met het risico op paalrot
- Risico op afspoeling van verontreinigingen
- Mogelijke vervuiling van oude chemische wasserijen, aandacht nodig

Zandgronden incl. Kustlandschap en Stuwwallen

met duinenlandschap, stuwwallen en keileemlandschap

- Beperk verharding en afdekking in infiltratiegebieden
- Houd rekening met grondwaterbeschermingsgebieden
- Bescherm zandgronden met goede sponswerking
- Kustzone onder invloed van sea-spray
- Gebieden met goede indicatoren voor bloembollenteelt met als risico de afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen
- Risico op afspoeling van verontreinigingen
- Mogelijke vervuiling van oude chemische wasserijen, aandacht nodig
- Te nat (gebieden met grondwaterstand hoger dan 30cm onder maaiveld)

Oude Zeekleilandschap

met zeekleipolders en kreekruggen

Bescherm landbouwgronden met goede indicatoren voor:

- 0-1 type teelten
- 2-3 type teelten
- Goede sponswerking
- Beperkte sponswerking

- Beperk verharding en afdekking in infiltratiegebieden
- Oude kreekruggen
- Glastuinbouw belangrijke functie zoetwateropslag. Aandacht voor risico op afspoeling (van verontreinigingen).
- Let op autonome verwachte bodemdaling (2050)

Droogmakerijen

met droogmakerijenlandschap

Bescherm landbouwgronden met goede indicatoren voor:

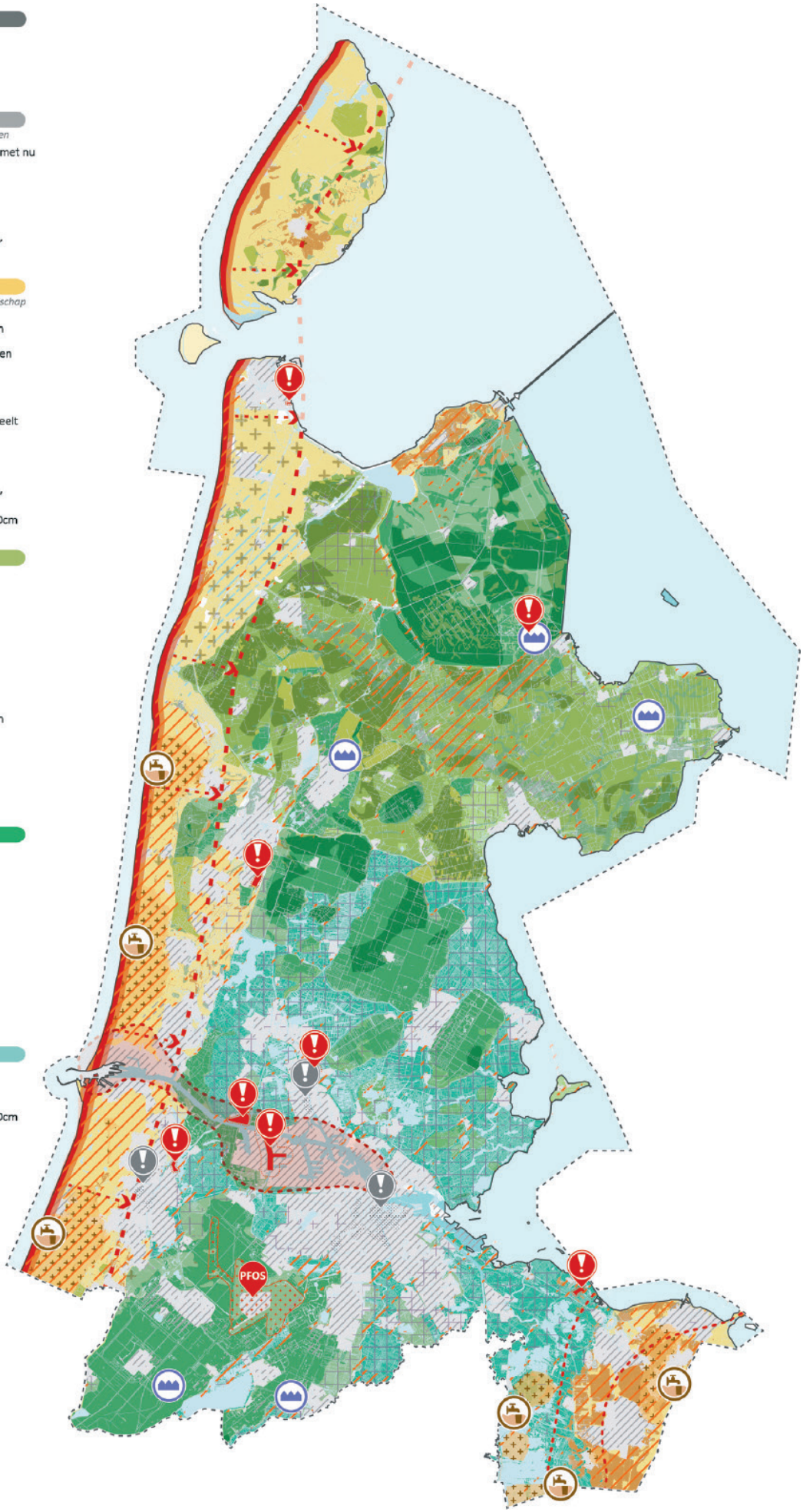
- 0-1 type teelten
- 2-3 type teelten
- Goede sponswerking
- Beperkte sponswerking

- Glastuinbouw belangrijke functie zoetwateropslag. Aandacht voor risico op afspoeling (van verontreinigingen).

Veenweidegebieden

met veenpolderlandschap en veenrivierlandschap

- Let op autonome verwachte bodemdaling (2050)
- Te nat (gebieden met grondwaterstand hoger dan 30cm onder maaiveld)

2. Wettelijke taken en beleidscontext

Door nieuwe nationale en Europese wetgeving – de Omgevingswet, het nationaal programma Bodem, Ondergrond en Grondwater (BOG), de Bodemmonitoringsrichtlijn en de Natuurherstelverordening – verandert het provinciale bodembeleid ingrijpend.

Dit deelprogramma speelt daarop in, maar soms zijn de nationale kaders nog niet scherp. We verwachten dit deelprogramma aan te kunnen scherpen voor de ontwerpversie van het RWBP (Q1 2027). Het is bovendien nog onduidelijk welke financiering provincies krijgen voor nieuwe taken vanuit het Rijk; het ambitieniveau in dit deelprogramma is daarom deels afhankelijk van de Rijksbijdrage en/of de financiële inzet vanuit de provincie.

De Omgevingswet heeft vanaf 2024 de rolverdeling tussen overheden veranderd.Gemeenten maken integrale afwegingen in de fysieke leefomgeving, waarbij bodem en ondergrond onderdeel zijn van het Omgevingsplan. Provincies verschuiven daarbij van een uitvoerende en toetsende rol naar een richtinggevende rol, waarvan de invulling per beleidsdomein en opgave verschilt. Wij stellen regionale kaders voor bodemgebruik, bodembescherming en bodemsanering en zorgen voor een goede ordening van de ondiepe ondergrond.

De provincie pakt bodemverontreiniging aan op locaties die onder het overgangsrecht van de Omgevingswet vallen, handhaaft de zorgplicht en verzorgt beheer en nazorg.Verderis de provincie op grond van de Wet milieubeheer verantwoordelijk voor beheer en nazorg van gesloten stortplaatsen; voor voormalige stortplaatsen geldt deze verantwoordelijkheid alleen als zij onder het overgangsrecht vallen.

Daarnaast coördineren we grote opgaven zoals bodemdaling, de veenweideproblematiek, de landbouwtransitie en klimaatadaptatie, met het afwegingsprincipe water en bodem als ordenend principe in de Omgevingsvisie en met goede afstemming tussen gemeenten, waterschappen en het Rijk. Ook verlenen we vergunningen en houden we toezicht, bijvoorbeeld bij complexe bodemverontreinigingen en voormalige stortplaatsen, en sturen we omgevingsdiensten aan voor toezicht op milieuregels, sanering en bodemonderzoek.

Het Rijk ontwikkelt met het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater (BOG) nieuwe beleidskaders die aansluiten bij de gewijzigde rolverdeling. Het programma richt zich op de modernisering en herijking van het bodembeleid, waaronder de doorwerking van structurerende keuzes uit de beleidsbrief ‘Water en bodem sturend’, het versterken van de samenwerking tussen overheden, de doorontwikkeling van de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) en de borging van nationale grondwaterreserves. Uitgangspunten zijn het niet afwentelen naar andere locaties of toekomstige generaties en het vinden van een evenwicht tussen benutten en behouden bij gebiedsontwikkeling en meervoudig ruimtegebruik. We nemen deze uitgangspunten over als sturingsprincipes, zodat bodem en ondergrond een ordenende rol krijgen bij gebiedsontwikkeling.

Nieuwe Europese kaders, zoals de richtlijn voor bodemmonitoring en bodemveerkracht en de Natuurherstelverordening, vergroten de provinciale inzet op monitoring, regionale coördinatie, bodemveerkracht en koppeling met gebiedsprocessen. Het Rijk zal provincies naar verwachting aanwijzen als bodemdistricten, als schakel tussen landelijke kaders en lokale uitvoering. Gezonde bodems moeten onderdeel uitmaken van nationale Natuurplannen, als onderdeel van de Natuurherstelverordening. Provincies zijn medeverantwoordelijk voor doelbereik en het Rijk verwacht dat provincies bodembeleid aan gebiedsprocessen koppelen en bodemveerkracht stimuleren met medeoverheden. In de periode 2026–2028 werken Rijk en medeoverheden de taakverdeling en uitvoering uit. In het RWBP richten we ons vooral op gezonde landbouwbodems – bodems in natuurgebieden worden meegenomen in het natuurbeleid en stedelijke bodems zijn primair de verantwoordelijkheid van gemeenten.

Nieuwe wetgeving én grote druk op bodem en ondergrond vergroten de provinciale opgave. De provincie moet hierop sturen in het ruimtelijk beleid en scherpere gebiedskeuzes maken, in samenhang met haar rol op bodemverontreiniging, in natuurbeleid en beheersubsidies. Daarmee verschuift bodem van een ondersteunend thema naar een bepalend fundament voor ruimtelijke en ecologische afwegingen. Dit betekent een uitbreiding van taken en verantwoordelijkheid, waarvoor nog afspraken nodig zijn over capaciteit en middelen.

Thema	Rijk	Provincie	Omgevingsdiensten
Robuuste bodem & ondergrond.	Natuurherstelplan (2026), Klimaatwet, Nationaal Programma Landbouwbodems, Programma bodem en ondergrond, Nationaal waterprogramma, Mijnbouwwet, Omgevingswet.	• Bodemdaling:regisserende/ gebiedsgerichte rol. • Diepe ondergrond: adviesfunctie(voor bijv. aardwarmte/geothermie). • Bevoegd gezag open bodemenergiesystemen (OBES).	• Inhoudelijk advies voor ondiepe endiepe ondergrond opgehaald bij OD NZKG. • Mandaat OBES bij OD NZKG.
Schone bodem.	Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) (o.a. ontgronden, saneren), Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), Omgevingswet, OmgevingsbesluitKaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn, Nitraatrichtlijn.	• Monitoren (grond)waterkwaliteit en kwantiteit. • Vaststellen en actualiseren van provinciale regels voor ontgrondingen en bodemsaneringen. • Programma Gezonde leefomgeving. • Sanering spoedlocaties, nazorg en beheer van locaties onder het overgangsrecht van de Omgevingswet. • Diffuse bodemverontreiniging. • Convenant toekomstbestendige gewasbescherming.	• Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van bodemtaken meldingen, onderzoeken) namens gemeenten, beheer bodeminformatie, advisering en afhandeling van incidenten.
Gezonde bodem.	GLB-NSP en ANB (landbouwbodems), Nationaal Programma Landbouwbodems, Natuurherstelverordening.	• Uitvoering geven aan ANLb (agrarisch natuur-/landschapsbeheer) • Gebiedsgericht uitwerken en uitvoeren van natuurherstelmaatregelen, verbeteren en behouden van een gezonde bodem essentiële randvoorwaarde	• Strategische samenwerking duurzaam gebruik agrarisch bedrijfsstoffen met OD NHN.
Kennis en coördinatie.	Nationale uitwerking EU-bodemmonitoringsrichtlijn, inrichten kenniscoördinatie.	• Waarschijnlijk:Regierol coördineren bodemdistrict Noord-Holland. • Regierol bij heropstart Regionaal Schakelpunt. • Regierol coördinatie activiteiten in de ondiepe ondergrond.	• TaakOD'sbij uitwerking EU- bodemmonitoringsrichtlijn nog onduidelijk.

3.Inzet planperiode 2028-2033

De onderstaande tabel bevat de doelen voor deze planperiode, met de bijbehorende maatregelen en middelen. We sluiten aan bij de systeembenadering uit de Omgevingsvisie en onderscheiden vier onderwerpen: kennis en samenwerking, een robuuste bodem en ondergrond, schone bodems en een gezonde bodem. Kennis en samenwerking vormen een apart onderwerp, omdat nieuwe Europese en nationale kaders in ontwikkeling zijn en provincies naar verwachting een rol krijgen bij monitoring, kennisdeling en afstemming.

Kennis en samenwerking

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Effectiever maken van samenwerkingtussen overheden en bedrijfsleven.	Doorontwikkelen kennisinfrastructuur.	• VersterkenRegionaal Schakelpunt (RSP)als centraal punt voor kennisdeling en afstemming tussen overheden. • Periodieke provinciale bodemrapportage om medeoverheden mee te nemen in ontwikkelingen. • Inrichten bodemdistrict Noord-Holland (na besluit Rijk, verwacht in Q3 2026).	Gemeenten, waterschap, ODs: partners.
	Coördinatie activiteiten ondiepe ondergrond.	• Inrichting van een ondergrondwijzer t.b.v. 4D ruimtelijke ordening cf. landelijk programma BOG. • Basisregistratie ondergrond (BRO).	Gemeenten: inbrengen bestpractices.

Robuuste bodem en ondergrond

Bodemrobuustheid is de veerkracht van de bodemstructuur: het vermogen van het bodemsysteem om extremen, zoals droogte en wateroverlast, op te vangen, daarvan te herstellen en een stabiele basis voor landgebruik te bieden.

Bodemdegradatie is een belangrijk aandachtspunt in Noord-Holland. Klimaatverandering kan bodemdaling en erosie versterken. Ook verdichting en afdekking verminderen plaatselijk de veerkracht tegen weersextremen. Tegelijk groeit de behoefte aan sponswerking en zoetwateropslag in bodem en ondergrond. De provincie signaleert risico's vroegtijdig, maakt integrale afwegingen en ondersteunt duurzaam bodemgebruik, passend bij gebied en langetermijneffecten en in samenhang met water- en klimaatbeleid.

Bodemdaling vraagt om een gebiedsgerichte aanpak. Het Rijk werkt aan een nationale langetermijnstrategie voor laagveen- en kleigebieden.Deze inzet loopt al via gebiedsprogramma's en maakt deel uit van deNNN-realisatiestrategie.

Het toenemende gebruik van de ondiepe ondergrond, bijvoorbeeld voor open bodemenergiesystemen en geothermie, vraagt om afstemming met andere functies.Bij grootschalige nieuwe ontwikkelingen wegen we langetermijneffecten op bodem, ondergrond en grondwater mee.

De ontwikkelrichting verschilt per type bodem en gebied. Waar de condities stabiel zijn, ligt de nadruk op behoud en zorgvuldig gebruik. Bij instabiele condities is een gerichte aanpak nodig, passend bij de opgave en de mate waarin de ontwikkelrichting al duidelijk is(zie ook dekaart op p.20).

- **Stabiele condities.** Zeekleigronden langs de kust, in de Kop van Noord-Holland enWestfrieslandzijn vruchtbaar en vooral in gebruik voor landbouw. Zandgronden in de duinen en op strandwallen vormen een hoger, goed doorlatend fundament voor natuur, drinkwater, recreatie, bewoning en infrastructuur.
- **Instabiele condities, ontwikkelrichting duidelijk.** Bodemdaling en zettingsverschillen zijn belangrijke aandachtspunten bij gebiedsontwikkeling. Deelprogramma E richt zich specifiek op de aanpak in veengebieden en de provinciale veenstrategie.
- **Instabiele condities, ontwikkelrichting onduidelijk.** Droogmakerijen als de Beemster, Schermer en Purmer liggen onder zeeniveau en hebben vruchtbare kleigronden met een rationele verkaveling. Hun water- en bodemsysteem hangt nauw samen met omliggende veenweidegebieden. De ontwikkelrichting is per gebied nog niet duidelijk.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Toewerken naar een robuuste bodem en ondergrond.	Meewegen risico's bodem-degradatie bij ruimtelijke plannen.	• Ontwikkelen signaalkaart klimaatadaptatie voor bodem en ondergrond. • Via omgevingsverordening artikel 6.75 (klimaat-adaptatie). • Verankeren van bodembeheer en -onderhoud op lange termijn in ruimtelijke planvorming.	Gemeenten, water-schappen, ODs: benutten en verrijken signaalkaart.
	Ondersteunen maatregelen gericht op bodemherstel.	• Gebiedsgerichte initiatieven, pilots en experimenteerlocaties ondersteunen. • Gerichte inzet en uitbreiding van ANB-bodem-beheersubsidies voor aandachtsgebieden, met fo-cus op verzilting, bodemverdichting en erosie .	Waterschap en gemeenten: samen zorgen voor bereik richting grondeigenaren.
	Aanpakken bodemdaling op klei.	• Inzicht en maatregelen voor kwetsbare provinciale infrastructuur, keringen en het energienetwerk. • Tegengaan bodemdaling via o.a. peilbeheer.	Rijk: nationale kaders en monitorings-netwerk vanuit programma BOG & Nationale Aanpak funderings-problematiek Waterschap & gemeente: inbreng kennis, samen gebiedsgerichte afwegingen maken met gebiedspartners
Toewerken naar een robuuste bodem en ondergrond.	Stimuleren veilig en toekomst-gericht gebruik van bodem-energie.	• Actualiseren van regels voor open bodemenergiesystemen(bevoegd gezag). • Met gemeenten afstemmen over kaders voor gesloten bodemenergiesystemen. • Ondersteunen initiatieven voor o.a. geothermie, Hoge Temperatuur Opslag en energieopslag.	ODNZKG: door provincie gemandateerd voor vergunningverlening open bodemenergiesystemen. Gemeenten: samenwerking rond bodemenergie Rijk: nauwe samenwerking op Noord-Hollands grond-gebied.

Schone bodems

Bodemverontreiniging is een belangrijk aandachtspunt in Noord-Holland. In onze dichtbevolkte provincie staat de bodemkwaliteit onder druk door zware industrie, intensieve landbouw en grootschalige infrastructuur, zoals luchthavens en snelwegen. Omdat ruimte schaars is, is het belangrijk om de bodem schoon te houden en verontreinigde locaties waar nodig te saneren. Zo maken we nieuw ruimtegebruik mogelijk, bijvoorbeeld voor woningbouw. Het RWBP richt zich op het in kaart brengen en saneren van bodemverontreiniging.De aanpak van bronnen van verontreiniging valt onder het provinciale programma Gezonde Leefomgeving, dat naar verwachting eind 2026 of begin 2027 verschijnt.

We onderscheiden puntverontreinigingen en diffuse verontreinigingen. Puntverontreinigingen ontstaan op een duidelijk afgebakende locatie, bijvoorbeeld door activiteiten van een voormalige fabriek, tankstation of stortplaats. Diffuse verontreinigingen zijn verspreid over een groter gebied en kunnen ontstaan door onder meer verkeer, landbouw of historische ophogingen. We richten ons op onze wettelijke taken en werken beleidsmatig aan risicovolle opkomende stoffen, microplastics, diffuus lood en secundaire bouwstoffen.PFAS is in dit programma uitgewerkt in deelprogramma C.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Zorgen voor schone bodems.	Bevorderen duurzame grondverplaatsingen.	• Uitwerken van een duurzaam handelingskader voor grondverplaatsingen (bevoegd gezag kaders grondverplaatsingen).	Gemeenten en ODs: samen ontwikkelen.
	Terugbrengen en voorkomen van verontreinigingen rond stortplaatsen en spoedlocaties.	• Inventarisatie hergebruik gesloten stortplaatsen • Kader voor lange termijn ontwikkeling actieve stortplaatsen. • Inzicht in locaties en risico's van secundaire bouwstoffen (staalslakken).	Gemeenten, ODs: benutten en verrijken inzicht in risico's.
	Saneren spoedlocaties.	• Uitvoeren saneringswerkzaamheden. • Duurzame saneringstechnieken toepassen. • Onderzoek en waar nodig aanpak risico's lokale verontreinigingen door PFAS.	Samenwerking met gemeenten in de uitvoering.
	Verbeteren inzicht in opkomende stoffen en nieuwe risico's bij diffuse verontreinigingen.	• Risico gericht inzicht in verontreinigingen doorPFAS, inclusiefseaspray. • Inzicht in verontreinigingen door opkomende stoffen zoals microplastics. • Verkennen aanvullend beleid gewasbeschermingsmiddelen.	Gezamenlijk onderzoek met Rijk, provincies en andere betrokkenen.

Gezonde bodem

Bodemgezondheid wordt bepaald door de vruchtbaarheid van de bodem, de biodiversiteit van het bodemleven en het vermogen van de bodem om zijn ecosysteemdiensten te verlenen. Een gezonde bodem is een belangrijke randvoorwaarde voor provinciale opgaven, zoalsklimaatadaptiefwaterbeheer, biodiversiteit en kringlooplandbouw. Een gezonde bodem draagt bij aan een toekomstbestendige productie van voedzaam voedsel.

De Europese Bodemonitoringsrichtlijn en de Natuurherstelverordening geven de provincie nieuwe opgaven voor het bevorderen en monitoren van de kwaliteit van Noord-Hollandse bodems. De Europese Bodemonitoringsrichtlijn leidt in deze programmaperiode, en naar verwachting ook daarna, niet tot nieuwe normen of afdwingbare regels voor agrariërs.

Binnen deze opgave richten we ons vooral op landbouwbodems. Deze beslaan ongeveer de helft van het provinciale grondoppervlak. Bodems in natuurgebieden maken integraal deel uit van het natuurbeleid. Stedelijke bodems vallen primair onder de verantwoordelijkheid van gemeenten.

Over het algemeen zijn de kwaliteit en gesteldheid van de Noord-Hollandse bodems goed. Dit is mede te danken aan decennia van zorgvuldig beheer door agrariërs. Regionaal zijn er wel aandachtspunten, vooral rond bodemstructuur, waterregulatie en de nutriëntenkringloop. Ook verzilting vraagt in delen van de provincie extra aandacht. Klimaatverandering kan deze knelpunten versterken. Daarom zijn tijdige, gebiedsgerichte maatregelen van beheerders nodig. Wij ondersteunen hen daarbij.

We volgen hierbij de principes van doelsturing en regeneratieve landbouw: een vorm van landbouw met bodembeheer die gericht is op het versterken van natuurlijke bodemprocessen.We bouwen voort op de bestaande samenwerking met de sector in Noord-Holland, onder meer via deGreenports, agrarische collectieven en het Landbouwportaal.

Doel	Maatregel	Toelichting	Samenwerking
Toewerken naar gezonde bodem.	Coördineren van kennis en beschikbare (financiële) instrumenten gericht op regeneratieve landbouw.	• Kennis over gebiedsgericht bodembeheer ontwikkelen en verspreiden. • Verankeren bodemgezondheid in de ontwikkeling van doelsturing. • Doelmatig en gebiedsgericht inzetten van maatregelen uit GLB, ANB en het Landbouwportaal. • Bodemgezondheid uitwerken in samenhang met de stikstofaanpak voor overgangszones. • Bodembeheer meenemen in mestbeleid en maatregelen ter ondersteuning van waterkwaliteit.	Samenwerking met waterschappen via landbouwportaal.
	Versterken bodemvriendelijke ontwikkeling en beheer van natuur.	• Natuurherstelmaatregelen gericht op bodemstructuur, organische stof en sponswerking. • Voorkomen van bodemverdichting en verstoring van de bodemstructuur bij inrichtingsopgaven. • Opnemen bodemvriendelijk beheer in beheercontracten.	Samenwerking met waterschappen gemeenten in de uitvoering.
	Versterken gezondheid stedelijke bodems.	• Ondersteuning van gemeenten bij het inrichten van de bodemgezondheidsindex en een de realisatie van een toenemende trend.	In afstemming met gemeenten: op basis van behoefte.
	Bevorderen bodemgezondheid op eigen gronden.	• Structureel meenemen van bodemgezondheid in pachtbeheer. • Inzetten pachtgronden voor pilots gericht op bodemgezondheid. • Bermbeheer gericht op gezonde bodems rond provinciale (vaar)wegen. • Verkenning behoefte aanvullend beleid grondverplaatsing uit provinciale vaarwegen (waterbodems).	Het betreft hier onze eigen inzet.

6 DEEL 3: GEBIEDSGERICHTE UITWERKING

3.1 Opzet gebiedsgerichte uitwerking

Niet alle water- en bodemopgaven spelen overal in Noord-Holland op dezelfde manier. In de Omgevingsvisie maken we gebiedsgerichte keuzes – ook vanuit water en bodem – en brengen we hiervan de consequenties in beeld. In de thematische uitwerking van het RWBP geven we op veel van deze opgaven een verdieping, die van belang is voor de verdere uitwerking in en met gebieden. In de volgende paragraaf geven we per gebied een overzicht. Daarbij baseren we ons op de water- en bodemopgaven uit de provinciale Omgevingsvisie.

Voor veenlandschappen en voor kustlandschappen nemen we een uitgebreidere aanpak op in twee gebiedsgerichte deelprogramma's. Veenlandschappen bestaan uit veenlandbouwgebieden (veenweide), veennatuurgebieden en droogmakerijen, waarvan het watersysteem onderling verbonden is. Kustlandschappen bestaan uit de kuststrook, de duinen, de binnenduinrand en het aangrenzende achterland. We kiezen voor deze twee landschappen, omdat:

- De **water- en bodemopgaven** in deze gebieden zijn **complex** en alleen in samenhang te beschouwen. In het kustgebied gaat het om de combinatie van waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid, wateroverlast, verdroging van de bodem, bescherming van de waterkwaliteit en drinkwaterwinning. In het veengebied gaat het om de combinatie van bodemdaling en veenoxidatie, zoetwaterbeschikbaarheid, waterkwaliteit en wateroverlast.
- De **urgentie** is bovendien groot – de water- en bodemcondities veranderen al op de korte termijn. Tegelijkertijd is het belangrijk om de opgaven vanuit een langetermijnperspectief aan te gaan.
- De water- en bodemopgaven zijn onderdeel van een **bredere systeemopgave** in het gebied, die nauw samenhangt met de provinciale natuur- en stikstofopgave en het bieden van een toekomstperspectief vanuit de huidige functies. Deze gebieden (kust en veen) komen ook in het Programma Landelijk Gebied Buitengewoon Noord-Holland nadrukkelijk naar voren.
- De opgaven vanuit water- en bodem zijn complex en urgent, maar er spelen nog veel meer **ruimtelijke opgaven en belangen**. Water en bodem zijn onderdeel van de afweging, maar niet het totaal. Het gaat dan bijvoorbeeld om de woningbouwopgave, infrastructuur en economische ontwikkeling.
- We hier tijdig duidelijkheid willen geven over de gebieden die we prioriteit geven bij het inzetten van onze capaciteit, instrumenten en middelen.

De aanpak veenlandschappen (deelprogramma E) en de aanpak kustlandschappen (deelprogramma F) kennen dezelfde opbouw:

- Een gebiedsbeschrijving met de nadruk op het water- en bodemsysteem.
- Een analyse van de samenhangende opgaven, risico's en kansen
- Een ruimtelijke vertaling van de systeemopgaven in dit gebied.
- De aanpak van de provincie om integraal aan deze opgaven te werken. *Dit betreft een eerste uitwerking, die we richting het ontwerp-RWBP verder concretiseren.*
- De doorwerking naar andere provinciale opgaven; *dit werken we nader uit voor de ontwerpversie van het RWBP.*

3.2 Wat speelt waar?

Gebied	Keuzes water- en bodemopgaven Omgevingsvisie	Inzet vanuit het RWBP
Veenland-schappen.	• Om bodemdaling tegen te gaan en uitstoot van broeikasgassen te reduceren is het natter maken van het veengebied en belangrijke maatregel, met grote impact op het watersysteem en huidige functies. • Het watersysteem van veennatuurgebieden, veenlandbouwgebieden en droogmakerijen is onderling verbonden; daarom is het noodzakelijk om dit gebied als één geheel te benaderen. • Er liggen ruimtelijke opgaven rond woningbouw, energie-infrastructuur en uitdagingen door bodemdaling.	• Nadere uitwerking in Veenlandschappen (deelprogramma E).
Kust-landschappen.	• Tussen Camperduin en de Donkere duinen willen we verkennen of landzijdige uitbreiding van de smalle duinenrij in de Kop van Noord-Holland een werkbare vorm van kustversterking is, in combinatie met natuur, recreatie, energieopwek, wonen, toerisme en landbouw. • In de binnenduinrand liggen zoekgebieden voor drinkwaterinfiltratie en –winning. • Maatwerk voor de binnenduinrand in deelgebieden Kop van Noord-Holland, Noord-Kennemerland,	• Nadere uitwerking in Kustlandschappen (deelprogramma F), de Waddenkust is onderdeel van Vielig voor water (deelprogramma B). • Uitwerking zoekgebieden drinkwater (deelprogramma C).
Den Helder en omgeving.	• De ruimtebehoefte voor waterveiligheid is in Den Helder en omgeving niet vanzelfsprekend inpasbaar. Dit vraagt om tijdige ruimtelijke afwegingen, mede vanwege de beschermde waarden van de Waddenzee als Natura 2000-gebied en UNESCO-Werelderfgoed. • Klimaatverandering en zeespiegelstijging beïnvloeden de dynamiek van de Waddenzee. Wadplaten kunnen mogelijk onvoldoende meegroeien met de zeespiegelstijging. We zoeken daarom naar oplossingen die waterveiligheid, natuurherstel en economische ontwikkeling in samenhang versterken.	• Den Helder en omgeving maken onderdeel uit van Kustlandschappen (deelprogramma F). • Waterveiligheid en de benodigde ruimte voor toekomstige versterking van primaire waterkeringen worden uitgewerkt in Veilig voor water (deelprogramma B).
Wieringermeer	• De Wieringermeer heeft, mede door de bodemkwaliteit, een sterke positie als landbouwgebied. De lage ligging en kweldruk vergroten echter de kwetsbaarheid voor verzilting en waterkwaliteitsproblemen, waaronder hoge nutriëntenconcentraties, vooral in de diepere gronden in het zuidoosten. • Samen met de gemeente en het waterschap werken we aan een toekomstbestendig watersysteem met een oostelijk en westelijk deel. Relatief schoon water uit het westelijk deel kan via gemaal Lely naar het IJsselmeer worden afgevoerd. Gerichte peilopzet voor grondwaterberging en de aanleg van ecologische oevers dragen bij aan een robuust watersysteem voor landbouw, waterkwaliteit en natuur. • We reserveren voor en achter de dijk ruimte voor mogelijke toekomstige dijkverhoging en dijkverbreding. We roepen betrokken partijen op hierover tijdig met elkaar in gesprek te gaan. De IJsselmeerdijk voldoet aan de huidige veiligheidsnormen. De groei van economische activiteiten en een mogelijke toekomstige peilverhoging van het IJsselmeer vragen wel om een langetermijnverkenning van de benodigde bescherming van het gebied. Omgevingskwaliteit is hierbij een randvoorwaarde. • Voldoende zoetwater en een ligging buiten de ruimtereservering voor dijkversterking zijn leidende principes voor het vestigingsbeleid voor een toekomstbestendige economie.	• Duurzaam bodembeheer en versterken van de bodemgezondheid voor de landbouw (deelprogramma D). • Tegengaan van verzilting en vergroten van de efficiëntie en robuustheid van het watersysteem (deelprogramma C). • Zoetwaterbeschikbaarheid en waterkwaliteit meewegen bij economische ontwikkeling en nieuwe ruimtevragers (deelprogramma C). • Ruimtelijke reservering en langetermijnverkenning voor dijkversterking, in relatie tot de groei van economische activiteiten en de bescherming van vitale functies(deelprogramma A en B).

Gebied	Keuzes water- en bodemopgaven Omgevingsvisie	Inzet vanuit het RWBP
West Friese corridor & Seed Valley.	• Goede water- en bodemcondities voor de landbouw, ook op de lange termijn. Dit vraagt om een duurzaam bodem- en watersysteem dat bestand is tegen droogte, wateroverlast en verzilting. • Ontwikkelen van een groenblauw raamwerk dat ruimte biedt aan natuur, waterberging en recreatie – ook om zo recreatiedruk op de kust te verminderen.	• Duurzaam bodembeheer voor landbouwbodems en het vergroten van het waterbergend en watervasthoudend vermogen van de bodem (deelprogramma D). • Vergroten van de klimaatbestendigheid van het landelijk gebied, onder meer door ruimte voor waterberging, groenblauwe structuren en recreatie (deelprogramma A en C). • Zoetwaterbeschikbaarheid en waterkwaliteit meewegen bij de verdere ontwikkeling van de gespecialiseerde landbouw (deelprogramma C).
IJmond, Houtrakpolder en omgeving Zaanstad.	• De Noordzee en het Noordzeekanaal zijn bepalend voor de wateropgaven in dit gebied. Belangrijke opgaven zijn waterveiligheid, wateroverlast, verzilting, de werking van de sluizen en de beschikbaarheid van zoetwater. • Bij extreme droogte kan het schutregime bij de sluizen worden aangepast om zoutindringing te beperken. Dit kan gevolgen hebben voor de scheepvaart en vraagt om een zorgvuldige afweging tussen zoetwaterbeschikbaarheid, waterkwaliteit en bereikbaarheid. • Ten noorden van Beverwijk ligt een zoekgebied voor aanvullende drinkwaterproductie. PWN onderzoekt daarnaast alternatieven voor de levering van industriewater aan de IJmond. • De Houtrakpolder en Assendelftsepolder zijn aangewezen als zoekgebieden voor noodoverloop bij overstromingen. Daarmee kunnen zij een rol spelen bij het beperken van wateroverlast langs het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal.	• IJmond maakt onderdeel uit van Kustlandschappen (deelprogramma F). • Uitwerken van de samenhang tussen waterveiligheid, verzilting, zoetwaterbeschikbaarheid, wateroverlast en ruimtelijke ontwikkeling (deelprogramma A, B, C en F). • Water- en bodemkwaliteit verbeteren, mede in relatie tot historische en bestaande industriële activiteiten (deelprogramma C en D). • De rol van de Houtrakpolder en Assendelftsepolder als zoekgebieden voor noodoverloop en tijdelijke waterberging nader uitwerken (deelprogramma A en B). • De ruimtelijke inpassing en effecten van aanvullende drinkwaterproductie en alternatieve bronnen voor industriewater integraal afwegen (deelprogramma C).
Gooi- en Vechtstreek.	• Uit onderzoek blijkt dat het watersysteem niet in balans is. Klimaatverandering versterkt deze onbalans. De samenhang tussen infiltratie van regenwater op de hogergelegen zandgronden van het Gooi) naar kwel in de vechtplassen staat onder druk door verdroging, wateroverlast en veranderingen in grondwaterstanden. • De natuurwaarden in de regio staan onder druk door onder meer stikstofdepositie en onvoldoende waterkwaliteit. We zetten in op natuurontwikkeling op locaties die passen bij het watersysteem, waaronder gebieden met kwelwater op de flanken van het Gooi. • Er ligt een grote opgave in en rondom het Gooi op het gebied van drinkwater. In het WAAG-project werken PWN, Waternet en Vitens aan extra drinkwatercapaciteit. De provincie wijst hiervoor een zoekgebied aan voor de ruimtelijke inpassing van inname- en zuiveringslocaties, leidingtracés en infiltratiegebieden. Het project wordt integraal vanuit het gebied aangevlogen, waarbij drinkwater, natuurontwikkeling en andere ruimtelijke functies in samenhang worden afgewogen.	• Als provincie sturen we bij het WAAG-project op een integrale gebiedsbenadering. Hierin nemen we ook de inzichten uit het onderzoekstraject Toekomstbestendige Heuvelrug mee (deelprogramma C). • Verdroging, wateroverlast en waterkwaliteit gebiedsgericht aanpakken, met aandacht voor grondwaterafhankelijke natuur en kwelgebieden (deelprogramma A en C). • Bodem en ondergrond als uitgangspunt gebruiken bij ruimtelijke ontwikkelingen, drinkwaterwinning en natuurherstel (deelprogramma D).

E. Aanpak veenlandschappen

In dit deelprogramma geven we een beschrijving van het water- en bodemsysteem van veenlandschappen; brengen we de integrale gebiedsopgave in beeld; benoemen we (wettelijke) taken en beschrijven we onze aanpak voor de planperiode 2028-2033.

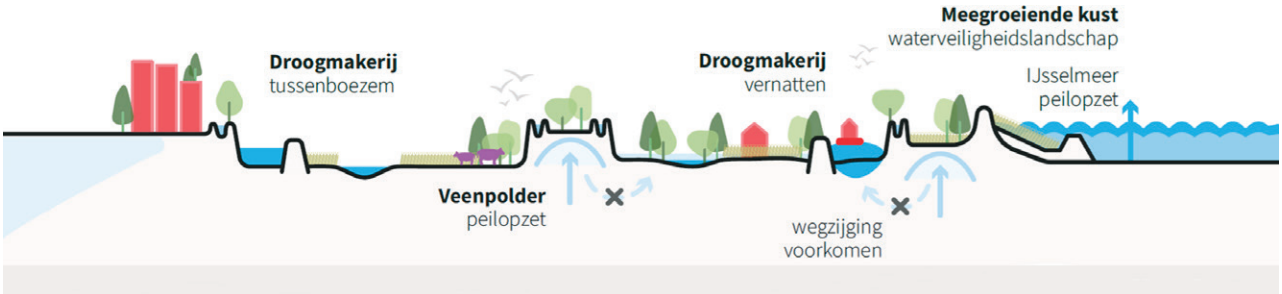
Gebiedsbeschrijving: veenlandschappen vanuit het water- & bodemsysteem

Veenlandschappen zijn open en waterrijk, de verkaveling is rechtlijnig en smal. Het (veelal beschermede) landschap is “typisch Hollands” en vooral in gebruik als veenweidegrond voor koeien en schapen en als natuurgebied. We zien stolpboerderijen en historische dorpskernen en linten langs de dijken. Natuurgebieden hebben vaak een hogere waterstand nodig, terwijl weidegang en het gebruik van landbouwmachines vragen om een lagere waterstand. Dat leidt tot een complex, fijnmazig en technisch watersysteem waarbij het peil nauwkeurig wordt gereguleerd.

De Noord-Hollandse veenbodems liggen afwisselend op klei-of zandondergrond en zijn ontstaan in het Holoceen. Noord-Holland kent zowel veenbodems als moerige gronden, die rijk zijn aan organisch materiaal en daardoor veel koolstof opslaan. Echter, de veengebieden zijn in het verleden grotendeels afgegraven voor turfwinning en landbouw. Het resterende en ontwaterde laagveen vormt een laaggelegen polderlandschap. Door ontwatering oxideert het veen. Continue peilverlaging heeft geleid tot (ongelijkmatige) bodemdaling. Droogmakerijen maken ook onderdeel uit van dit landschap vanuit het water- en bodemsysteem en liggen lager dan veengebieden; droogmakerijen hebben andere uitdagingen dan veengronden.

De noodzaak voor herstel van het hydrologisch systeem op regionale schaal wordt duidelijk wanneer je de topografie van Noord-Holland bekijkt. Deze is te vergelijken is met een badkuip: veennatuurgebieden liggen meestal hoger dan veenweide- en veenlandbouwgebieden, terwijl droogmakerijen vaak de laagste delen vormen. Dit leidt tot uiteenlopende problemen die alleen in samenhang kunnen worden opgelost. Zo zijn ingrijpende en kostbare maatregelen nodig om de wegzijging van water in veennatuurgebieden te voorkomen. De ontwatering van veenpakketten voor de melkveehouderij veroorzaakt bodemdaling en oxidatie van het veen, waardoor op de lange termijn een inherent instabiele situatie ontstaat met steeds hogere maatschappelijke risico’s en kosten. Tegelijkertijd zorgt de lage ligging van droogmakerijen voor kwel, waarbij grondwater uit omliggende hogere gebieden aan de oppervlakte komt en daar juist verdroging versterkt; bovendien kan zoute of fosfaatrijke kwel optreden. Hierdoor zijn aanpassingen in het landgebruik op termijn onvermijdelijk. Daarom kiezen we in de Omgevingsvisie voor een meer een integrale benadering waarin veennatuur, veenlandbouw en droogmakerijen samen één veenlandschap vormen, met systemische ingrepen voor een toekomstbestendig hydrologisch systeem.

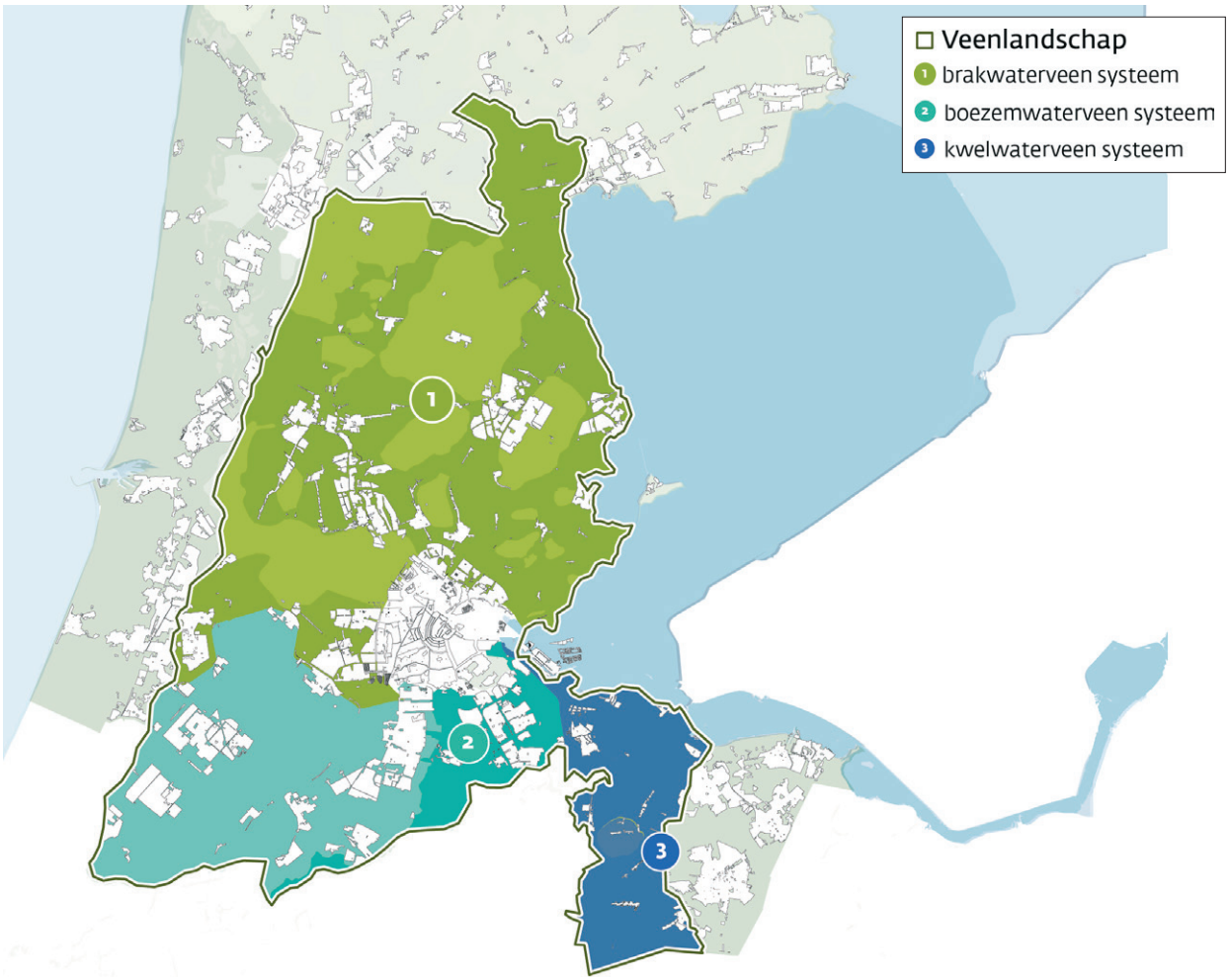
Onderstaande afbeelding geeft een visualisatie van de water- en bodemopgaven in veengebieden.

De keuzes voor veenlandschappen hebben grote invloed op het huidige en toekomstige landgebruik en daarmee ook op de belevingswaarde van deze gebieden. In de Omgevingsvisie benoemen we dit als een integrale opgave voor vitale en toekomstbestendige veenlandschappen. We stellen hier ook dat het grondwaterpeil toe zal bewegen naar minimaal 20 tot maximaal 40 cm beneden maaiveld – vanwege lokale omstandigheden of doelen voor weidevogels kunnen we hiervan afwijken – dit is door het Rijk zo opgenomen in de Nota Ruimte. Verder wordt per gebied onderzocht of onderbemalingen kunnen worden uitgefaseerd. In veennatuurgebieden is de hoofdfunctie natuur – op agrarische percelen is agrarisch natuurbeheer mogelijk als dat past bij het natuurtype. Natuurgebieden worden bedreigd door verdroging, stikstof en onvoldoende waterkwaliteit. Vanuit de ontstaansgeschiedenis en beïnvloeding door lokale omstandigheden kiezen we in de provinciale Omgevingsvisie voor een indeling in drie veentypen:

- **Brakwaterveengebied** (ten noorden van het Noordzeekanaalgebied en Spaarnwoude). Hier is verzilting een toenemend risico en zetten we in op het verminderen van de afhankelijkheid van zoetwatertoevoer en houden we rekening met de ontwikkeling richting een meer brakwatersysteem.

- **Kwelwaterveengebied** (ten zuiden van het Noordzeekanaalgebied, ten oosten van het Amsterdam-Rijnkanaal en de Diemerpolder). Hier beïnvloedt de hoeveelheid kwel de effectiviteit van maatregelen om bodemdaling/veen-oxidate tegen te gaan, waardoor bijvoorbeeld onderwaterdrainage niet effectief is.
- **Boezemveengebied** (ten zuiden van het Noordzeekanaalgebied, ten westen van het Amsterdam-Rijnkanaal, minus Spaarnwoude en Diemerpolder). Hier is het veen voornamelijk afhankelijk van regenwater en zijn veengebieden versnipperd. De nabijheid van de stad maakt een integrale aanpak en het combineren van functies extra belangrijk.

Systeemopgaven op de kaart

In veenlandschappen veranderen de water- en bodemcondities relatief snel door klimaatverandering en het huidige gebruik van het gebied. We signaleren een aantal knelpunten voor de klimaatbestendigheid:

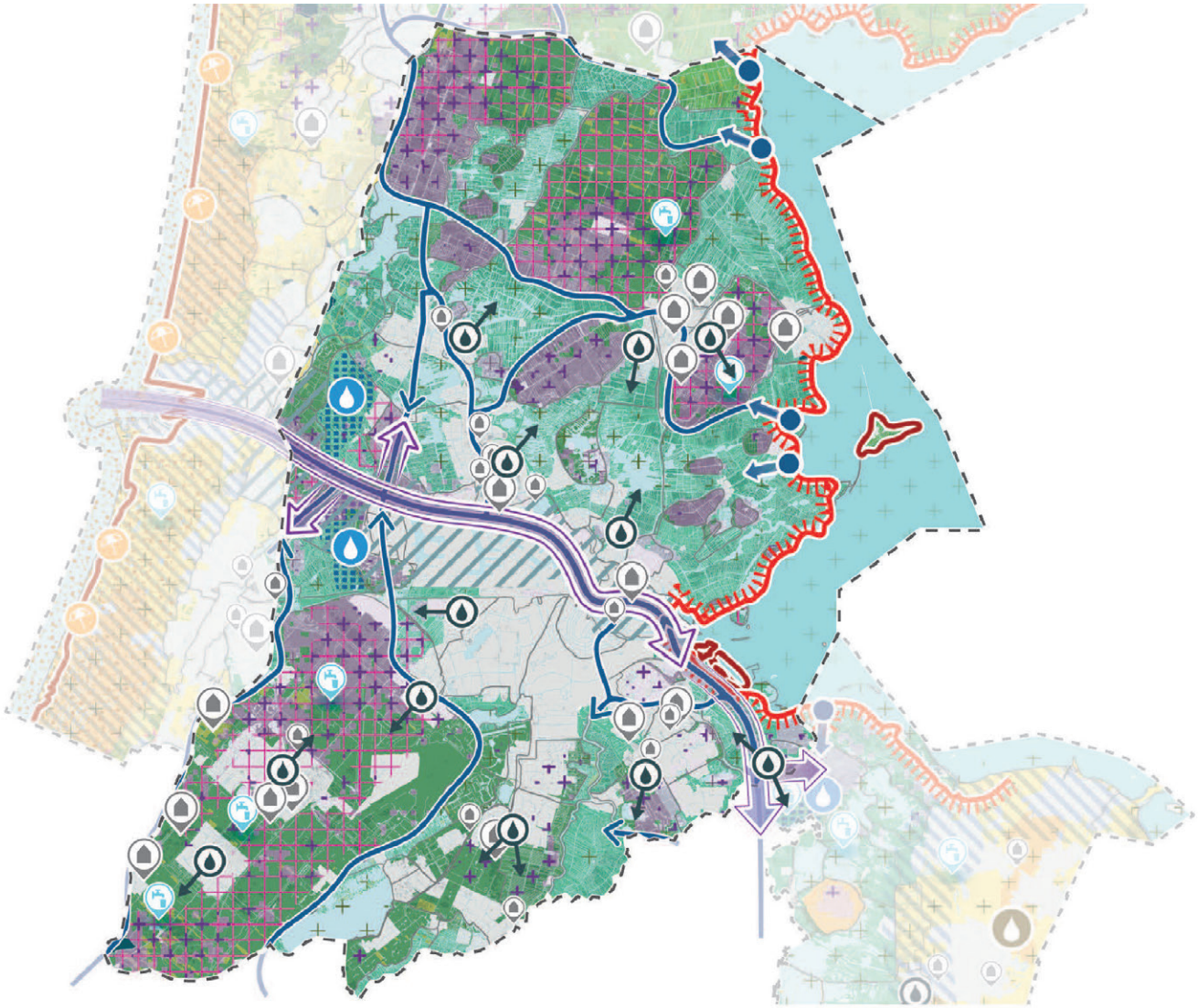
- Bodemdaling heeft vaak het karakter van een vicieuze cirkel. Door drooglegging breekt veen af. Daardoor daalt de bodem en komen broeikasgassen vrij. Peilverlagingen kunnen de negatieve gevolgen van bodemdaling tijdelijk beperken, maar zetten ook nieuwe bodemdalingsprocessen in gang. Tegelijkertijd wordt het waterbeheer steeds complexer en duurder.
- Bij droogte neemt veenoxidatie toe. In drogere perioden verzilt het water in sommige sloten – dat is nadelig voor landbouw en natuur. De zoetwatervraag om verdampt water aan te vullen en verzilting tegen te gaan wordt groter. Verzilting speelt ook in droogmakerijen. Ook verdroging van veendijken is een belangrijk risico. Bij peilopzet neemt de zoetwatervraag nog verder toe.
- Bij kleine drooglegginggen is wateroverlast een probleem, omdat het afwatersysteem niet is gedimensioneerd op piekbuien of aanhoudende natte perioden. Tegelijkertijd kunnen dieper gelegen polders als ‘blauwe dienst’ tijdelijk water opvangen bij extreme neerslag, om overlast in stedelijk gebied te voorkomen.
- Veengebieden liggen laag en de bodem daalt – daardoor zijn de gebieden kwetsbaar voor overstromingen en is waterveiligheid een groeiende opgave. Bij een dijkdoorbraak kunnen polders zeer diep overstromen.
- De waterkwaliteit staat onder druk. Het water is rijk aan sulfaat, fosfaat en stikstof – deels door beïnvloeding van de zee in het verleden, deels door het huidige gebruik voor landbouw (bemesting). Door veenafbraak komen extra nutriënten in het oppervlaktewater en lage grondwaterstanden kunnen leiden tot zoute kwel. Peilopzet kan dan weer leiden tot afspoeling van nutriënten en fosfor en ammonium uit de toplaag van het veen.

- Het verdwijnen van veenlagen verandert lokale en regionale grondwaterstromen. Daardoor kan grondwater sneller wegzijgen naar diepere bodemlagen of omliggende gebieden. Dit kan verdroging en verzilting versterken, zowel in als buiten de veengebieden.

De huidige functies in veenlandschappen – waarvan landbouw, natuur, wonen en infrastructuur de belangrijkste zijn – vragen om andere omstandigheden. De systeemopgaven vragen om gebiedsgerichte afwegingen:

- Er liggen opgaven voor bodemdaling, klimaat en natuur, die vragen om herstel van het watersysteem en het ecosysteem.
- Voor veel van die opgaven is vernatting een effectieve oplossingsrichting. Aandachtspunten zijn wel dat vernatting vraagt om extra zoetwateraanvoer en tijdelijke impact heeft op de waterkwaliteit en kan leiden tot meer problemen met wateroverlast. Overigens staat de waterkwaliteit ook nu onder druk in veenlandschappen door (historische) emissies.
- Voor het huidige landbouwsysteem in veenweidegebieden en droogmakerijen is juist een lage waterstand nodig voor een verdienmodel van de boer. Er ligt een opgave voor een toekomstbestendig verdienmodel.
- De koppeling tussen stad en land wordt sterker: stedelijke groei vergroot de vraag naar onder andere waterberging en recreatie in het landelijk gebied. Dat vraagt om structurele afspraken en nieuwe verdienmodellen. Door de druk op de woningbouw wordt gekeken naar woningbouwlocaties in diepe droogmakerijen; het water- en bodemsysteem stelt dan eisen aan inrichting van veilige woongebieden.
- Versterking van de groenblauwe structuur zorgt ervoor dat er een robuust ecologisch netwerk ontstaat, dat beter bestand is tegen droogte en waterkwaliteitsschommelingen en kan recreatiemogelijkheden bieden.

De kaart op de volgende pagina laat de ruimteclaims voor veenlandschappen zien en is opgesteld door Defacto in opdracht van de provincie en in samenwerking met gebiedspartners. Deze kaart vormt het vertrekpunt voor nadere afstemming richting het ontwerp-RWBP.

Gebiedsoverstijgende opgaven

- Toekomstige versterking primaire keringen
- Houd rekening met peilopzet IJsselmeer en Markermeer
- Verklein afhankelijkheid van zoetwaterbuffer IJsselmeer
- Koppel opgaven integraal met natuuropgaven
- Bekijk waterberging en-buffering per poldereenheid
- Meest inunderende gebieden bij extreme neerslag (> 15 cm bij 200 mm in 48 uur)
- Toenemende zoutindringing zet zoetwaterbeschikbaarheid onder druk
- Versterking en uitbreiding productiecapaciteit drinkwater
- Grondwaterbeschermingsgebied

Bebouwd gebied

met steden, bedrijventerreinen en industriegebieden

- Ruimte voor waterberging rond stedelijke kernen
- Rekening houden met hogere waterpeilen in de oeverlanden
- Houd rekening met klimaatopgaven bij nieuwe woningbouwlocaties

Droogmakerijen

met droogmakerijenlandschap

- Mogelijke knelpunten huidige bollenteelt
- Rekening houden met huidige en toenemende verzilting
- Rekening houden met toenemende doorspoelvraag
- Ruimte voor waterberging rond stedelijke kernen

Veenweidegebieden

met veenpolderlandschap en veenrivierlandschap

- Zoekgebieden waterberging
- Rekening houden met hogere waterpeilen in de oeverlanden
- Ruimte voor waterberging rond stedelijke kernen

Wat is onze rol?
De provincie zet zich samen met medeoverheden in voor toekomstbestendige veenlandschappen. De herinrichting van het water- en bodemsysteem verbindt uiteenlopende gebiedsopgaven die gemeentegrenzen overstijgen of provinciale belangen raken. Wij nemen een sturende en coördinerende rol bij het remmen van bodemdaling, de reductie van broeikasgasemissies en het bevorderen van gebiedsgerichte biodiversiteit in natuur- en landbouwgebieden. Het behoud van cultuurhistorisch erfgoed en het bevorderen van de omgevingskwaliteit zijn leidende principes en provinciale belangen, net als de economische toekomstbestendigheid van de gebieden. Daarom werken wij samen met de agrarische sector aan nieuwe ontwikkelrichtingen waarbij een rendabele bedrijfsvoering randvoorwaarde is. Ook houden wij rekening met bovenregionale ontwikkelingen, zoals de woningbouwopgave en de ontwikkeling van infrastructuur.

De volgende wettelijke en programmatische kaders zijn richtinggevend:
- **Klimaat:** Vanuit het Klimaatakkoord hebben we een bindende klimaatopgave voor veenweidegebieden, met 2030 en 2050 als ijkmomenten. Het Rijk vraagt de provincie om een 'Regionale Veenweidestrategie 3.0' uit te werken. De huidige strategie, versie 2.0, is onderdeel van het provinciale Programma Landelijk Gebied. We nemen strategie 3.0 integraal mee in deze aanpak. Voor instrumenten en financiering zijn we deels afhankelijk van het Rijk. Het Rijk komt naar verwachting begin 2027 met een nieuwe Veenbrief, waarin integraal beleid en instrumentarium worden uitgewerkt. Op basis hiervan scherpen wij onze aanpak aan.
- **Bodemdaling:** De Nota Ruimte richt zich op het beperken van de negatieve gevolgen van bodemdaling en het voorkomen van afwenteling; daarbij wordt toegewerkt naar grondwaterstanden van 20 tot 40 centimeter onder maaiveld, passend bij bodem en watersysteem. Het Programma Bodem en Ondergrond (concept) kondigt een nationale strategie voor ondiepe bodemdaling in veen- en kleigebieden aan, die provincies vanaf 2030 moeten toepassen bij de uitwerking van hun omgevingsbeleid. Het Nationaal Water Programma (concept) focusseert op hydrologische maatregelen en verkent beperkingen voor grootschalige waterinfiltratiesystemen vanwege de hoge watervraag en mogelijke nadelige effecten op het watersysteem. Het programma benoemt natuurinclusieve vernattingsmaatregelen, zoals extra sloten en greppelinfiltratie, als alternatief.
- **Natuur- en biodiversiteitsherstel:** De Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening zijn leidende kaders voor biodiversiteits- en systeemherstel. De Natuurherstelverordening (artikel 11.4) geeft het Rijk een resultaatverplichting voor het nemen van maatregelen met als doel de vernatting van drooggelegde veenlandbouwgebieden. De invulling hiervan gebeurt aan hand van het nationaal Natuurplan (definitief in 2027). Vanuit de opgave voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland werken we aan meerdere gebiedsprocessen in Laag-Holland en de Gooi- en Vechtstreek. Het Programma Stikstofreductie en Natuurherstel en de door het Rijk aangekondigde zonering rond natuurgebieden zijn ook van invloed op veenlandschappen.
- **Water:** De Kaderrichtlijn Water stelt eisen aan de waterkwaliteit (zie deelprogramma C), waarop veenabrak een negatieve invloed heeft. Echter, de KRW stelt geen afzonderlijke waterdoelen specifiek voor veengebieden. Soms verslechtert de waterkwaliteit tijdelijk door maatregelen om habitatten in te richten of te beheren (VHR). Negatieve effecten proberen we zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken.

Bovendien hebben ontwikkelingen die buiten het bestek van het RWBP vallen een grote invloed op de vraag óf, waar en hoe deze opgaven worden aangepakt. Hiertoe behoren onder meer de aanleg van hoogspanningsleidingen vanaf de Assendelftsepolder via de Schermer naar de Wieringermeerpolder, de 380 kV-stations in de Assendelftsepolder en de Wijkermeerpolder, en de verstedelijkingsdruk vanuit Alkmaar richting de Schermer.

Toelichting klimaatdoel veenweidegebieden
Provincie Noord-Holland heeft vanuit het Klimaatakkoord 9% van de totale klimaatopgave op veenweide (veenlandbouwgebieden) toegewezen gekregen. Noord-Holland heeft ongeveer 21.000 ha veenlandbouwgebied. Het Rijk gaat uit van de strategie dat de klimaatopgave grotendeels gerealiseerd kan worden met maatregelen als waterinfiltratie of klei-op-veen en dat daarnaast voor een kleiner deel functieverandering nodig is. Als we die strategie doortrekken, dan betekent dat voor Noord-Holland maatregelen op ca. 7.200 ha en functieverandering op ca. 900 ha.

Doel en aanpak veenlandschappen
Er is een grote stapeling van opgaven in veenlandschappen, die gebiedsgericht moeten worden uitgewerkt. De tijdshorizon loopt verder door dan dit RWBP: richting 2040 en 2050. Voor we maatregelen kunnen nemen, moeten we steeds de impact op het water- en bodemsysteem scherp hebben. En maatregelen moeten in nauwe samenwerking met grondeigenaren, waterschap en andere gebiedspartners tot stand komen. De factor tijd is daarbij cruciaal, omdat een tijdige aanpak meer mogelijkheden biedt om waar nodig alternatieven voor het huidige grondgebruik te ontwikkelen. We werken opschalingsgericht: zodra nieuwe (Rijks)middelen of instrumenten beschikbaar komen, intensiveren we onze aanpak.

Onze aanpak is nog volop in ontwikkeling, omdat we afhankelijk zijn van twee grote ontwikkelingen: de uitwerking van overgangszones rond stikstofgevoelige natuur en de uitwerking van de Rijksinzet op veenweide (Veenbrief). Voor nu gaan we uit van vier pijlers:

- Actuele en gedeelde kennisbasis voor integrale afwegingen vanuit het water- en bodemsysteem (hotspots).
- Bijdragen aan gebiedsgericht herstel van het ecosysteem en het water- en bodemsysteem via het uitvoeringsprogramma natuur en in zones rondom natuurgebieden.
- Bijdragen aan toekomstbestendige verdienmodellen voor veenlandbouwgebieden en bijbehorende droogmakerijen en bijdragen aan een goede omgevingskwaliteit.
- Gebiedsgericht werken.

Pijler	Toelichting
Actuele en gedeelde kennisbasis.	• We zijn op dit moment bezig om met waterschappen een 'hotspot'-analyse uit te voeren (eind september conceptversie gereed), waarin we de verschillende opgaven voor veenlandschappen inzichtelijk maken op peilvakniveau. We kunnen zo 'hotspots' in beeld brengen. Die hotspots laten zien waar bodemdaling en veenoxidatie het grootste zijn aan de hand van een aantal gebiedskenmerken; bodemdaling, grondwaterstromen, maaiveldvariatie, drooglegging, verzilting en onderbemaling. Deze gebieden worden gecombineerd met de potentie voor CO_2-emissiereductie. Daarnaast wordt gekeken naar de nabijheid tot veendijken, N2000-gebieden en of er zoekgebieden voor weidevogels zijn aangewezen. • Als we de feiten op orde hebben, gaan we in gesprek met gebiedspartners om de kaarten te verifiëren, aan te scherpen en om af te stemmen hoe we de kaarten inzetten bij het prioriteren van onze provinciale inzet. Daarbij houden we rekening met andere ontwikkelingen in de gebieden, zoals plannen voor infrastructuur en woningbouw. Ook bespreken we dan welke kansen er liggen voor landbouw, natuur en recreatie. De uitkomsten hiervan nemen we mee in het Ontwerp-RWBP (Q1 2027). • We ontwikkelen samen met provincie Utrecht, Zuid-Holland, het Rijk, waterschappen en gemeenten instrumenten om vernatting gebiedsgericht en zo doelmatig mogelijk te maken.
Bijdragen aan gebiedsgericht herstel van het ecosysteem en water- en bodemsysteem.	• We voeren eco-hydrologische systeemanalyses uit, waarin we kijken naar veenlandschappen als één geheel. Zo krijgen we zicht op de effectiviteit van maatregelen voor natuurherstel, KRW en de klimaatopgave. We concretiseren de zoetwatervraag, benodigde aanpassingen in water- en bodemsysteem en het mitigeren van risico's op een slechte waterkwaliteit en wateroverlast. • We werken uit wat de impact is van de door het Rijk aangekondigde overgangszones rond natuurgebieden en welke kansen dit biedt voor de klimaatopgave. • Nieuwe onderbemaling wordt in principe niet toegestaan en waar mogelijk worden bestaande onderbemalingen uitgefaseerd (ook bestaande vergunningen). Waarbij in veennatuurgebieden en aangrenzende zones wordt toegewerkt naar beëindiging, en in veenlandbouwgebieden per gebied wordt onderzocht in hoeverre afbouw haalbaar is. Dit afhankelijk van lokale omstandigheden en in afstemming met ondernemers en bewoners. • Vernatting van veenweiden biedt kansen voor de ecologie, waaronder zoetwaterecosystemen en de ecologische waterkwaliteit. Bij het verhogen van de grondwaterstand worden mogelijke negatieve effecten op de waterkwaliteit zoveel mogelijk beperkt en beheerst met passende maatregelen, zoals een geleidelijke verhoging van de grondwaterstand. • We adresseren de benodigde zoetwatervraag uit het hoofdwatersysteem bij het Rijk. Die afweging is breder dan veenlandschappen en gaat ook om andere watervragers. We zoeken daarnaast naar manieren om natuurlijke, lokale wateraanvoer (kwel, neerslag) te benutten. • We verkennen het aanpassen van wateroverlastnormen voor veenlandschappen (zie ook deelprogramma B).
Bijdragen aan economisch toekomstbestendige veengebieden en omgevingskwaliteit.	• Samen met grondeigenaren en de agrarische sector zoeken naar toekomstbestendige verdienmodellen, die meebewegen met nattere omstandigheden. Hierbij kan het ook gaan om het combineren van functies, bijvoorbeeld recreatie, landbouw en energie. • We kijken naar grondinstrumentarium (bijv. verplaatsing of kwalitatieve verplichtingen), ruimtelijk instrumentarium (bijv. mogelijk maken van vernatting) en financieel instrumentarium (bijv. beheerpakketten of compensatie). • We constateren dat praktijkonderzoek en resultaten van pilots kansen bieden voor 'hoogwaterlandbouw' in bepaalde gebieden. De ontwikkelpaden voor extensievere veehouderij met een hoger waterpeil en voor natte teelten vragen om hun eigen aanpak. Het gaat hier om systeeminnovatie voor landbouw en vergt ook aanpassingen in het watersysteem. Om de omslag naar hoogwaterlandbouw te faciliteren, zullen we gezamenlijk met de westelijke veenweideprovincies ruimtelijk en financieel instrumentarium uitwerken. We kijken ook naar het Rijk en Europese financiering voor deze vormen van landbouw. • Voor langjarige compensatieregelingen zoeken we vanuit de veenweideprovincies de samenwerking met het Rijk en Europa. • We blijven inzetten op innovatie- en kennisprogramma's als JUMP, VIP-NL, Fieldlab Groene Hart, participeren in Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweide (NOBV).

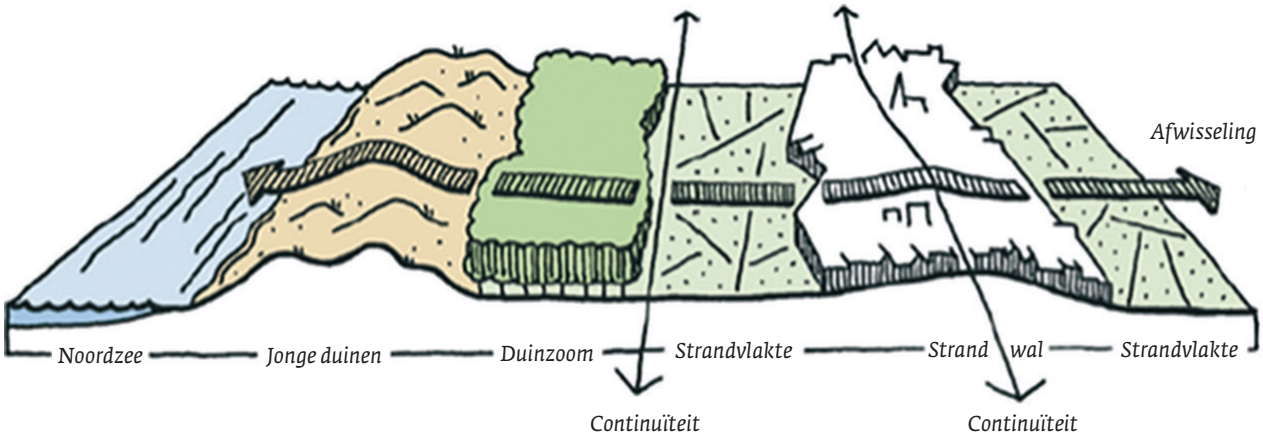
Pijler	Toelichting
Gebiedsgericht werken.	• We starten met het maken van slimme combinaties rond lopende gebiedsprocessen voor NNN-realisatie. We verwachten dat we in september meer weten over het 'Gebiedsaanbod Groene Hart+', een integraal aanbod van de drie westelijke veenweideprovincies om landbouwinnovatie, systeemherstelmaatregelen en hydrologische maatregelen uit te voeren voor geborgde stikstofreductie en natuurherstel. • We faciliteren bottom-up gebiedsinitiatieven via de regeling Klimaatslim Boeren op Veen. • Zodra we inzichtelijk hebben waar de hotspots liggen, analyseren we waar de 'restopgave' ligt ten opzichte van de klimaatdoelen en wat we hier aanvullend op kunnen doen in deze planperiode – dit is ook afhankelijk van (Rijks)budget.

F. Aanpak kustlandschappen

In dit deelprogramma geven we een beschrijving van het water- en bodemsysteem van kustlandschappen; brengen we de integrale gebiedsopgave in beeld; benoemen we onze rol, aanpak en de belangrijkste samenwerkingsverbanden voor de planperiode 2028-2033.

Gebiedsbeschrijving: kustlandschappen vanuit het water- & bodemsysteem

Noord-Holland heeft de langste aaneengesloten kustzone van Nederland. In dit programma richten we ons op de Noordzeekust tot Den Helder, niet op de Waddenzee-, IJsselmeer- en Markermeerkust. Noord-Hollandse kust bestaat uit een samenhangend systeem van stranden, duinen, binnenduinranden, aangrenzende polders, strandwallen en strandvlakten.

De duinen beschermen het achterland tegen overstromingen vanuit zee en vormen tegelijkertijd een belangrijk infiltratiegebied voor zoetwater. In de brede duinen bevindt zich een grote zoetwaterbel, die van groot belang is voor natuur, drinkwatervoorziening, de beschikbaarheid van zoetwater in het achterland en het tegengaan van verzilting. Deze lichtere zoetwaterbel drijft op zwaarder zout grondwater. Verder landinwaarts (met name in diepere polders) kan brak grondwater lokaal opkwellen, terwijl het zoete grondwater in de binnenduinrand aan de oppervlakte komt.

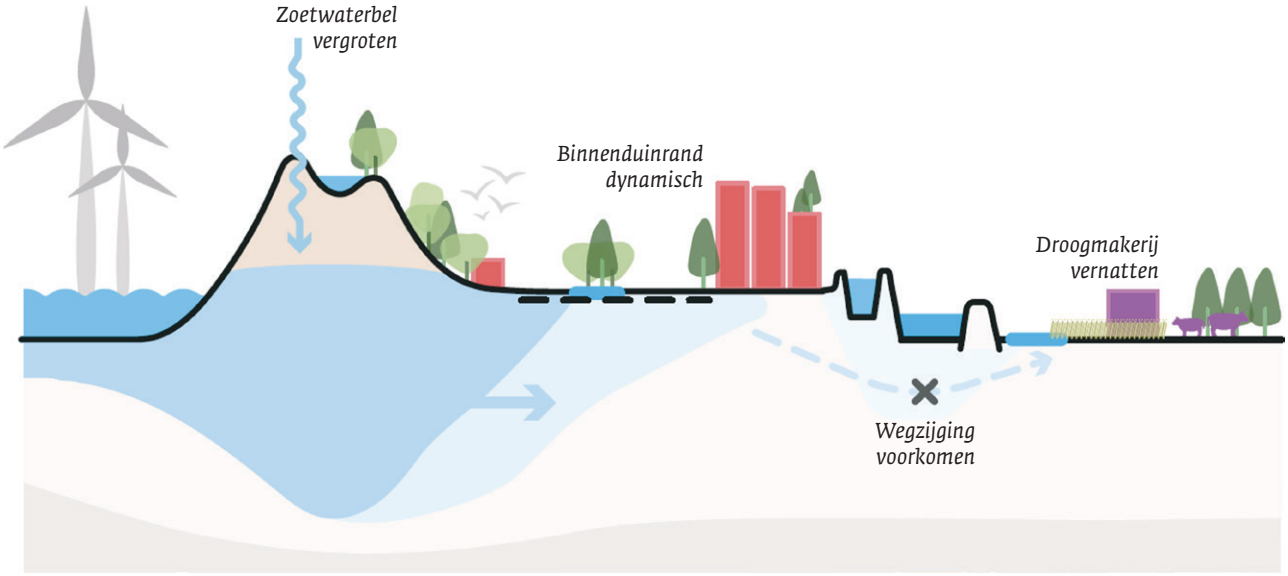
Vanuit het perspectief van water en bodem is de kust meer dan alleen de zeereep: er zijn sterke relaties tussen de Noordzee, de duinen, de binnenduinrand en het achterliggende landschap. Regenwater infiltreert in de duinen en treedt verder landinwaarts als kwel weer uit. Daarmee beïnvloedt het kustsysteem de natuurwaarden, landbouw en waterbeschikbaarheid in grote delen van Noord-Holland. De eerste kilometer landinwaarts vanaf het duingebied is, vanuit het water- en bodemsysteem bezien, een overgangsgebied met sterke gradiënten tussen hoog en laag, droog en nat en zoet en brak.

Het duingebied bestaat grotendeels uit duinvaaggronden: zandige bodems met een hoge doorlaatbaarheid voor water. Het noordelijk deel is overwegend kalkarm, terwijl het zuidelijk deel kalkrijk is; de overgang ligt grofweg ter hoogte van Bergen. De strandvlakten achter de duinen bestaan uit veen- en kleigronden, die op sommige plekken zijn bedekt of vermengd met zand, bijvoorbeeld voor de bollenteelt.

Systeemopgaven op de kaart

Klimaatverandering en zeespiegelstijging veranderen het kustsysteem. De druk op waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid, waterkwaliteit en biodiversiteit neemt toe. Tegelijkertijd groeit de ruimtebehoefte voor recreatie, woningbouw, energie-infrastructuur en drinkwaterwinning. Deze opgaven vragen om een samenhangende ruimtelijke inrichting van de kustzone, die Noord-Holland ook op lange termijn weerbaar houdt.

- **Zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting:** de neerslag neemt naar verwachting gemiddeld toe, maar valt vaker in korte, hevige buien en minder gelijkmatig over het jaar. Daardoor blijft de aanvulling van de zoetwatervoorraad onzeker, terwijl langere droge perioden en hogere verdamping de vraag naar zoetwater vergroten. Daarom wordt veel water geïnfiltreerd vanuit het IJsselmeer; dit is afhankelijk van rivieraanvoer. Zeespiegelstijging vergroot bovendien de druk van zout grondwater op de zoetwaterbel in de duinen en kan verzilting in het achterland versterken. Tegelijkertijd neemt de vraag naar drinkwater toe. Verdroging vormt een risico voor grondwaterafhankelijke natuur, waaronder Natura2000-gebieden, en kan ook gevolgen hebben voor de drinkwatervoorziening, landbouw, archeologie, waterkwaliteit en andere functies in de kustzone. Die druk kan toenemen door grondwateronttrekkingen, ontwatering langs de duinrand en veranderingen in vegetatie en verdamping.
- **Wateroverlast:** Door hevige neerslag, afstromend regenwater uit de duinen, uittredend kwelwater en afvoer vanuit stedelijk gebied wordt wateroverlast steeds meer een opgave in de binnenduinrand en achterliggende diepe polders. Het watersysteem, het natuurlijk systeem en de ruimtelijke inrichting zijn niet overal berekend op deze extremen. Wateroverlast kan lokaal tot overlast leiden, maar ook bijdragen aan de natuurlijke dynamiek van het ecosysteem.
- **Kustveiligheid en duindynamiek:** de duinen beschermen het achterland tegen de zee. Door zeespiegelstijging is het nodig dat de kust en de duinen kunnen meegroeien. Op delen van de kust is de natuurlijke dynamiek beperkt door kustverdediging, bebouwing, infrastructuur en intensief recreatief gebruik. Zandsuppleties blijven daarom een belangrijk middel om de kustveiligheid en de ontwikkeling van het kustsysteem te ondersteunen.
- **Ruimtelijke ontwikkeling:** woningbouw, energie-infrastructuur en recreatie zoeken ook ruimte op de hoger gelegen delen van de kustzone. Dit vergroot de noodzaak om functies zorgvuldig te combineren en integrale afwegingen te maken, met oog voor de draagkracht van water- en bodemsysteem.

In de Omgevingsvisie benoemen we de kust als één van de gebieden waar water en bodem in toenemende mate richting geven aan ruimtelijke ontwikkeling. De belangrijkste opgaven zijn:

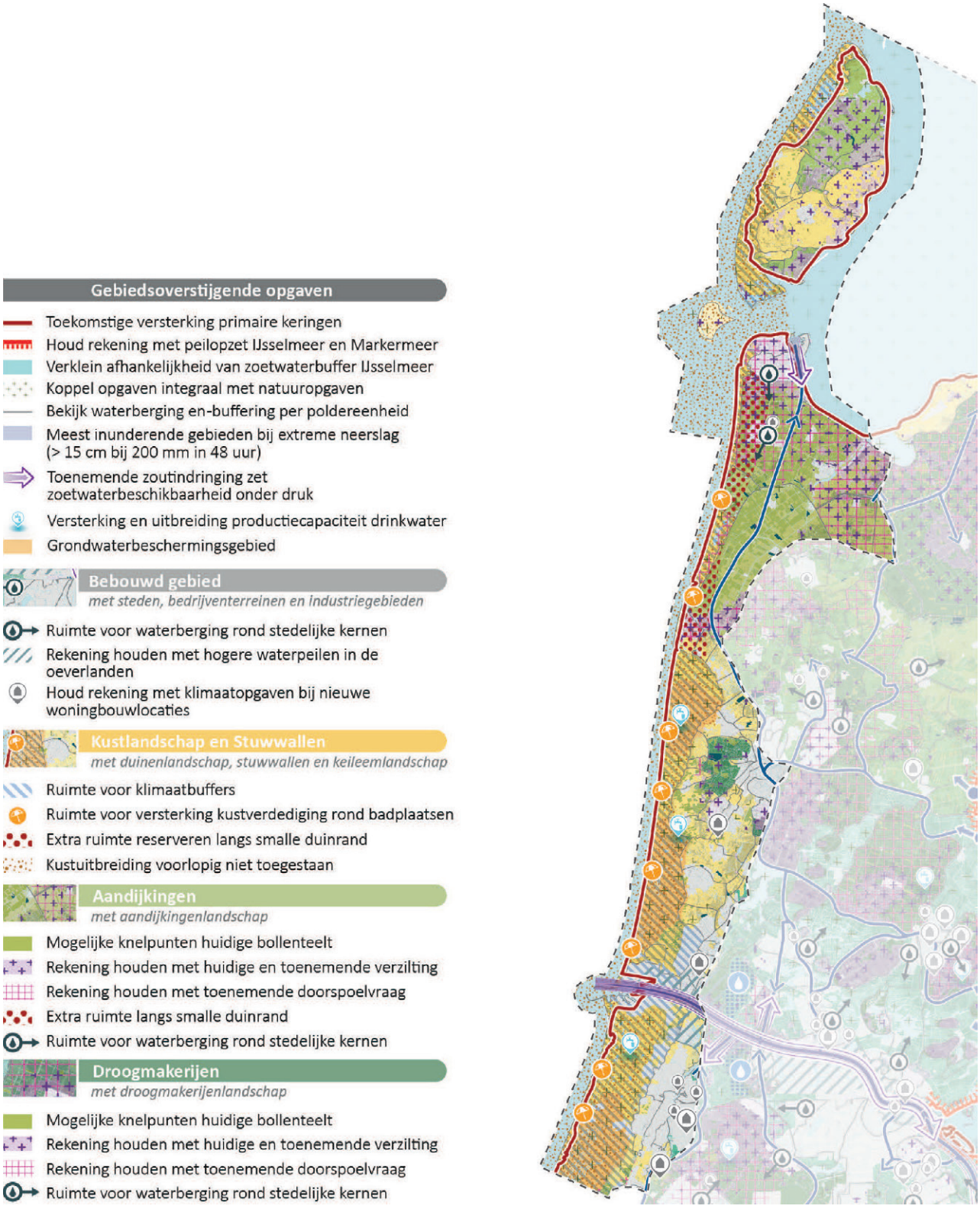
- Het klimaatbestendigheid maken van het kustsysteem en het reserveren van ruimte voor toekomstige kustversterking. In stedelijke zones en rond badplaatsen is het belangrijk om natuurlijke en technische oplossingen te combineren.
- Het beschermen en vergroten van strategische zoetwatervoorraden.
- Het water- en bodemsysteem als randvoorwaarde hanteren bij ruimtelijke ontwikkeling.
- Het behouden en herstellen van duinnatuur en ecologische verbindingen.
- Het slim combineren van waterveiligheid en 'klimaatbuffers' met recreatie, natuurontwikkeling en landschapskwaliteit.
- Het zorgvuldig inpassen van woningbouw, en energie-, drinkwater- en mobiliteitsinfrastructuur.

We werken hierbij vanuit de samenhang tussen kust, binnenduinrand en achterland. We onderscheiden drie typen kustlandschap:

1. **Smalle kust- en duinlandschappen (Kop van Noord-Holland):** relatief smalle en erosiegevoelige duingebieden met een beperkte zoetwaterbuffer. Hier onderzoeken we of landinwaartse uitbreiding een werkbare vorm van kustversterking kan zijn, in combinatie met natuur, recreatie, energieopwekking, toerisme en landbouw die minder afhankelijk is van externe zoetwateraanvoer.

2. **Brede duin- en binnenduinrandlandschappen (Oer-IJ en Kennemerland):** robuuste duingebieden met belangrijke functies voor natuur- en drinkwater. Hier liggen kansen om de zoetwaterbuffer te vergroten en natuurontwikkeling en systeemherstel te versterken.
3. **Verstedelijkte kustlandschappen (IJmond en kustplaatsen):** gebieden waar waterveiligheid, recreatie, wonen, economie, industrie en infrastructuur samenkomen. De ruimte voor natuurlijke dynamiek is hier beperkter en de druk op waterkwaliteit vaak vaak groter.

De kaart hieronder geeft een ruimtelijke uitwerking voor kustlandschappen en is opgesteld door Defacto in opdracht van de provincie en in samenwerking met gebiedspartners. Deze kaart vormt het vertrekpunt voor nadere afstemming richting het ontwerp-RWBP.

Wat is onze rol?
De provincie werkt samen met het Rijk, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders en andere partners aan een integrale en klimaatbestendige kustzone. Daarbij gelden waterveiligheid, de beschikbaarheid van zoetwater en de draagkracht van het natuurlijke systeem als randvoorwaarden voor ruimtelijke ontwikkeling.

De provincie heeft hierbij vooral een rol in ruimtelijke afwegingen, gebiedsgerichte samenwerking, het verbinden van opgaven en het agenderen van keuzes voor de lange termijn. Voor primaire waterkeringen, de kustlijnzorg en de uitvoering van grote waterveiligheidsmaatregelen liggen belangrijke verantwoordelijkheden bij het Rijk en de waterschappen.

De volgende wettelijke en programmatische kaders zijn richtinggevend:
- De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, het Deltaprogramma en het Hoogwaterbeschermingsprogramma voor Waterveiligheid (zie deelprogramma B).
- De Kaderrichtlijn Water en de nationale beleidskaders voor drinkwater en zoetwater voor waterkwaliteit, grondwater en de beschikbaarheid van zoetwater (zie deelprogramma C).
- De Vogel- en Habitatrichtlijn en Europese Natuurherstelverordening voor de bescherming en het herstel van natuur.
- De Omgevingsvisie en provinciale ruimtelijke kaders voor de integrale afweging van functies in de kustzone.
- Vanuit Deltaprogramma Hollandse Kust wordt gewerkt aan nadere uitwerking en instrumenten voor de gehele kust van Hoek van Holland tot Den Helder.

Doel & aanpak kustlandschappen
De opgaven langs de kust ontwikkelen zich geleidelijk, maar vragen om tijdige keuzes en langjarige samenwerking. Het doel is om vier samenhangende opgaven uit te werken en te realiseren, gericht op een robuust en klimaatbestendig kustlandschap:
- Waterveiligheid en wateroverlast.
- Zoetwaterbeschikbaarheid en het tegengaan van verzilting.
- Natuurlijke kustdynamiek, natuurherstel en biodiversiteit.
- Integrale, klimaatbestendige ruimtelijke ontwikkeling.

Onze aanpak gaat uit van vier pijlers:
- **De opgaven gebiedsgericht ruimtelijk uitwerken.** We vertalen de opgaven naar passende keuzes voor inrichting van de verschillende kustlandschappen, in samenhang met de binnenduinrand en het achterland.
- **De kust beschermen als strategische bron voor drinkwater, zoetwater en natuur.** We beschermen de zoetwaterbel in de duinen en zetten ons in voor herstel van het water- en bodemsysteem.
- **De druk op kwetsbare natuur en overgangszones verminderen.** We werken aan herstel van grondwaterafhankelijke en stikstofgevoelige natuur, met aandacht voor de overgang tussen duinen, binnenduinrand en achterland.
- **Samenwerken aan integrale maatwerkoplossingen.** We werken met partners aan maatregelen die waterveiligheid, zoetwater, natuur, landschappelijke kwaliteit, recreatie, economie, wonen en energie zo veel mogelijk verbinden.

Pijler	Toelichting
De opgaven gebiedsgericht ruimtelijk uitwerken.	• Ruimte reserveren voor toekomstige kustversterking – dit is een uitwerking van de zone die we aanwijzen in de Omgevingsvisie. Uitwerking via het ruimtelijk instrumentarium en in samenwerking met waterschappen. • Onderzoeken van de haalbaarheid van een landzijdige duinversterking tussen Camperduin en de Donkere Duinen, mede als zoetwatervoorziening voor het achterland. • Gezamenlijke ruimtelijke verkenning met partijen in het gebied naar nieuwe ruimtevragers in de kustzone (zoals energietransitie, havenontwikkeling, recreatie en woningbouw) en de effecten hiervan op waterveiligheid, zoetwater en het natuurlijk systeem in beeld brengen. Hierin aandacht voor de afweging tussen het toelaten van meer natuurlijke dynamiek in relatie tot waterveiligheid, drinkwater, infrastructuur en ruimtelijke functies. We sluiten hierbij aan bij de onderzoeksagenda van Deltaprogramma Hollandse Kust. • Vergoten van kennis over de effecten van zeespiegelstijging, door deelname aan Kennisprogramma Zeespiegelstijging.

Pijler	Toelichting
De kust beschermen als strategische bron voor drinkwater, zoetwater en natuur.	• Het beschermen van infiltratiegebieden, zoetwaterlenzen en drinkwatervoorziening via het provinciale ruimtelijk instrumentarium. • Verkenning drinkwatervoorziening na 2035.
De druk op kwetsbare natuur en overgangszones verminderen.	• We zien de binnenduinrand als een kwetsbare overgangszone waar wateroverlast, verzilting, zoetwater en ruimtelijke ontwikkeling samenkomen; we werken samen met de ruimtelijke adaptatie-regio's (DPRA-regio's) aan klimaatbestendigheid. • Uitvoeren NNN-realisatiestrategie, N2000-beheerplannen en maatregelen uitvoeringsprogramma natuurherstel (PANSR, va. 2027): maatregelen voor geborgd natuurherstel en herstel van het hydrologisch systeem; o.a. ontwikkelen van klimaatbuffers in de binnenduinrand. • Toepassen dynamisch duinbeheer (o.a. verstuiving, kerven, zandmotor) in N2000- en NNN-gebieden.
Samenwerken aan integrale maatwerk-oplossingen.	• Actieve deelname aan het bestuurlijk overleg van het Deltaprogramma Hollandse Kust, dat wordt voorgezeten door de provincie Noord-Holland. • Benutten samenwerking Kustpact met 55 partijen, om de balans te zoeken tussen ontwikkelen en beschermen – ook buiten de provinciegrenzen. • Benutten samenwerking in ruimtelijke adaptatie-regio's, om klimaatbestendigheid te vergroten.

7 DEEL 4: SAMEN AAN HET WERK

Noord-Holland staat voor grote en met elkaar samenhangende opgaven op het gebied van water en bodem. De opgaven, van waterveiligheid tot ordening van de ondergrond, van waterbeschikbaarheid tot gezonde bodems, zijn te groot en te complex voor één overheid of organisatie. Bovendien zijn bevoegdheden verdeeld over meerdere overheden, waardoor we elkaar nodig hebben.

De provincie heeft daarbij een bijzondere rol. Vanuit onze wettelijke taken op het gebied van water, bodem en ruimtelijke ordening zorgen we voor samenhang tussen schaalniveaus, sectoren en belangen. Samenwerking is een voorwaarde om resultaten te bereiken. Alleen door kennis, bevoegdheden, middelen en uitvoeringskracht te bundelen kunnen we stappen zetten voor een gezond, klimaatbestendig & weerbaar water- en bodemsysteem in Noord-Holland.

In dit deel benoemen we onze belangrijkste partners, de programma's en samenwerkingsverbanden die we voortzetten op de water- en bodemopgaven en we laten zien hoe we gedurende de werkingsperiode van het RWBP monitoren, evalueren en waar nodig bijsturen. We willen ook bijdragen aan een 'water- en bodembewuste samenleving', waarin mensen weten wat ze kunnen doen om risico's te beperken of om acute problemen op te lossen. Dat vraagt om vooruit denken en doelgerichte communicatie.

Als provincie moeten we ook bewuste keuzes maken in waar en hoe we ons inzetten. We kunnen en hoeven niet overal aan tafel te zitten. Onze inzet richten we op de maatregelen die we in dit programma beschrijven en op veen- en kustlandschappen als gebieden waar opgaven samen komen. Die maatregelen zijn gebaseerd op onze wettelijke taken, onze rol, de keuzes die we maken in de Omgevingsvisie en waar we de meeste impact kunnen maken. We zijn aanspreekbaar op onze inzet: als de provincie nodig is om voor voortgang te zorgen, dan gaan we altijd in gesprek.

Op basis van deze conceptversie gaan we opnieuw in gesprek met onze partners over wederzijdse verwachtingen. We zullen op basis daarvan dit onderdeel aanscherpen richting het Ontwerp-RWBP.

4.1 Water- en bodempartners

Om uitvoering te geven aan het RWBP werken we samen met een breed netwerk van partners. Onderstaande tabel geeft een overzicht.

Medeoverheden & semioverheden	Wat verwachten we/provincie Noord-Holland?	Hoe werken we samen?
Het Rijk en Rijkswaterstaat.	• Samenwerken aan de Rijkswateren en primaire waterkeringen in onze provincie. • Nationale keuzes in bijv. zoetwaterbeschikbaarheid en gemaalcapaciteit, die nodig zijn om Noord-Hollande provincie veilig te houden en economische en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk te maken.	• We werken samen vanuit nationale programma's (Nationaal Waterprogramma, het Deltaprogramma, Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater). • We werken samen in NOVEX-verband aan o.a. klimaatadaptatie (NOVEX NZKG) en veenlandschappen (NOVEX Groene Hart+).
Waterschappen: Amstel Gooi & Vecht (AGV); Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) en Hoogheemraadschap van Rijnland (HvR).	• Nauwe samenwerking met onze belangrijkste inhoudelijke en uitvoerende partners in het regionale watersysteem; van waterkwaliteit en –kwantiteit tot waterveiligheid.	• Zodra we het RWBP vaststellen, maken we ook nieuwe samenwerkingsafspraken om goed uitvoering te geven aan alle taken op het gebied van water en bodem én de relatie tussen het watersysteem en ruimtelijke ordening.

Provincies: focus op omliggende provincies.	• Het water- en bodemsysteem houdt niet op bij de provinciegrens, daarom werken we nauw samen, met name met de omliggende provincies.	• We werken samen vanuit de gebiedsgerichte strategieën (bijvoorbeeld zoetwaterregio's) met omliggende provincies. • De samenwerking tussen Rijk en provincies vullen we in IPO-verband in.
Gemeenten: 44 gemeenten.	• De gemeenten hebben wettelijke taken op het gebied van water en bodem, die belangrijk zijn voor het functioneren van het regionale watersysteem. • Gemeenten zijn cruciaal in het vertalen van water/bodemopgaven naar gebiedsontwikkeling en het klimaatbestendig maken van de leefomgeving.	• We helpen gemeenten met actuele data en kennis over bijvoorbeeld klimaatadaptatie, waarin we samenwerken via de DPRA-regio's (Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie). • We maken samen ruimtelijke keuzes, die passen bij een gebied én de opgaven vanuit het water- en bodemsysteem. • We bieden een consistente langetermijnkoers met onze omgevingsvisie en leggen regels vast voor ruimtelijke ontwikkeling in de omgevingsverordening.
Drinkwaterbedrijven: PWN, Waternet en Vitens.	• De drinkwaterbedrijven zorgen voor een betrouwbare drinkwatervoorziening in samenwerking met het Rijk, de provincie en gemeenten. We werken nauw samen om voldoende ruimte te maken om bronnen te beschermen en drinkwatervoorziening op peil te houden.	• Door de groeiende druk op drinkwatervoorziening door klimaatverandering en ruimtelijke ontwikkeling intensiveren we onze strategische samenwerking voor de langere termijn (drinkwatervoorziening na 2035).
Omgevingsdiensten: Noordzeekanaalgebied, Noord-Holland Noord, Flevoland, Gooi & Vechtstreek, IJmond.	• Omgevingsdiensten voeren verschillende taken uit namens de provincie (vergunningverlening, toezicht, handhaving).	• We willen data, informatie en kennis goed uitwisselen, bijvoorbeeld in relatie tot de nieuwe EU-bodemmonitoringsrichtlijn.
Kennispartners	**Wat verwacht Noord-Holland?**	**Hoe werken we samen?**
PM		
Samenleving	**Wat verwacht Noord-Holland?**	**Hoe werken we samen?**
Natuur-, landbouw- en terreinbeherende organisaties.	• De manier waarop we omgaan met water en bodem moet op sommige plekken anders, doordat de condities veranderen. We verwachten dat beheerders van water en bodem hierin een stap naar voren zetten en hebben oog voor de (financiële) belangen.	• De concretisering van beleid en maatregelen vraagt nauwe afstemming met (koepels van) grondeigenaren. We zullen hierin het initiatief nemen en zetten graag de goede samenwerking in de totstandkoming van dit programma voort. Dat doen we zo veel mogelijk gebiedsgericht. • We sturen in tijden van weinig zoetwaterbeschikbaarheid via de verdringingsreeks en zetten in op bewustwording.
Industrie	• Zoetwaterbeschikbaarheid, weerbaarheid en waterkwaliteit zijn ook opgaven voor de Noord-Hollandse industrie. We verwachten inzet op deze maatschappelijk opgaven.	• We sturen in tijden van weinig zoetwaterbeschikbaarheid via de verdringingsreeks, we communiceren voor bewustwording en we nemen efficiënt watergebruik mee in ons economische beleid. • We willen samen met de industrie om tafel om te kijken hoe de sector weerbaarder kan worden en een goede bijdrage kan leveren aan o.a. de waterkwaliteit.
Inwoners en ondernemers.	• Inwoners en ondernemers kunnen zelf bijdragen aan een gezond en weerbaar water- en bodemsysteem. Maar dan moet je wel weten wat je kunt doen.	• Informeren van inwoners en ondernemers hoe ze zich voor kunnen bereiden op tijdelijke watertekorten of wateroverlast, waarbij we extra aandacht hebben voor buitendijkse gebieden. We kijken wie een logische afzender is; soms is dat bijvoorbeeld de gemeente. • We vinden het belangrijk om actief te communiceren in de zones die belangrijk zijn om genoeg en gezond water veilig te stellen: drinkwaterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. We kijken steeds wie een logische afzender is; soms is dat bijvoorbeeld het drinkwaterbedrijf.

4.2 Samenwerken in programma's en netwerken

Een belangrijk deel van de uitvoering van het RWBP vindt plaats binnen bestaande nationale en regionale samenwerkingsverbanden. Deze bieden een platform om kennis te delen, maatregelen af te stemmen en gezamenlijke investeringen mogelijk te maken.

Deelprogramma RWBP	Bestaande programma's en netwerken	Inzet vanuit provincie Noord-Holland
A. Klimaatbestendige leefomgeving.	• Nationale Klimaatadaptatiestrategie. • DPRA-werkregio's, voor o.a. (boven)regionale stresstesten.	• Monitoren van klimaatrisico's en voortgang op klimaatbestendig maken van Noord-Holland. • Gezamenlijk investeren in de juiste maatregelen voor een klimaatbestendige leefomgeving. • Beter betrekken en activeren van inwoners en ondernemers.
B. Veilig voor water.	• Deltaplan Waterveiligheid regio's: IJsselmeergebied, Waddengebied, Hollandse Kust, Centraal Holland. • Hoogwaterbeschermingsprogramma.	• Bijdragen aan het tijdig versterken van regionale en primaire keringen, waarbij we ons richten op ruimtelijke inpassing en meekoppelkansen benutten. • Samenwerking Hollandse Kust benutten voor gebiedsgerichte aanpak Kustlandschappen.
C. Gezond en genoeg water.	• Samenwerking op maatregelen voor waterkwaliteit en –kwantiteit in deelstroomgebied Rijn-West (Rijk, vier provincies, waterschappen en gemeenten). • Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater; samenwerking grondwaterlichamen. • Deltaplan Zoetwater en zoetwaterregio's Noord en West.	• Provincie neemt meer de regie en intensiveert de inzet op waterkwaliteit. • Provincie neemt meer de regie op het dossier zoetwaterbeschikbaarheid.
D. Gezonde, robuuste bodem en ondergrond.	• Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater. • Samenwerking omgevingsdiensten en waterschappen.	• Voorbereiden op het inrichten van bodemdistrict Noord-Holland.
E. Aanpak veenlandschappen.	• Brede samenwerking via NOVEX Groene Hart+, nauwe samenwerking westelijke veenweideprovincies (Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland).	• Inzet op systeemherstel richting 2050, in deze RWBP-periode aan de slag met hotspots.
F. Aanpak kustlandschappen.	• Samenwerking Hollandse Kust benutten voor gebiedsgerichte aanpak Kustlandschappen.	• Inzet op klimaatbestendig kustlandschap, gericht op waterveiligheid, zoetwaterbeschik-baarheid, natuurlijke kustdynamiek en ruimtelijke ontwikkeling.

4.3 Adaptief werken

Dit Regionaal Water- en Bodemprogramma is zes jaar in werking: van 2028 tot 2033. We maken onze inzet adaptief, omdat we willen inspelen op:

- Nieuwe kennis, bijvoorbeeld vanuit onderzoek naar de impact van klimaatverandering op verzilting of bodemdaling in onze provincie of vanuit innovatieve oplossingen voor slim en duurzaam gebruik van water en bodem.
- Nieuw nationaal beleid, bijvoorbeeld de nationale uitwerking van beleid op bodemmonitoring en veengebieden.
- Nieuwe inzichten in de uitvoering, bijvoorbeeld doordat we erachter komen dat onze inzet geen of het verkeerde effect heeft.
- Nieuwe kansen, bijvoorbeeld door aanspraak te doen op nationale of Europese fondsen voor maatregelen in gebieden.

We monitoren het Regionaal Water- en Bodemprogramma op drie manieren. Allereerst geven we Provinciale Staten elke twee jaar een kwalitatieve update over voortgang en impact per deelprogramma. We werken hiervoor met een dashboard op maatregelniveau. We betrekken hierbij onze samenwerkingspartners. Op basis van deze voortgangsrapportage zullen Gedeputeerde Staten ook besluiten over het bijstellen van onze inzet.

Voor deelprogramma A (klimaatbestendige leefomgeving) kiezen we een andere aanpak. We monitoren hiervoor niet alleen het effect van onze inzet, maar kijken breder naar de klimaatrisico's binnen de provincie. We monitoren resterende risico's, doelen en adaptatiemaatregelen gericht op de meest actuele Deltascenario's. Deze inzichten zijn niet alleen inzichtelijk en toepasbaar voor ons als provincie, maar ook voor gemeenten, waterschappen en andere partijen.

Voor deelprogramma C (genoeg & gezond water) kiezen we een intensievere wijze van monitoren én sturen. We kiezen voor een portfolio-aanpak, om goed zicht te houden op onze inzet voor waterkwaliteit en –kwantiteit in de uitvoering. Daarnaast houden we ons aan Europese regels voor het monitoren van de kwaliteit (en kwantiteit) van oppervlaktewater en grondwater. Waterschappen monitoren de kwaliteit van het oppervlaktewater, provincies zijn verantwoordelijk om voortgang te rapporteren en te bewaken. De provincie stelt de ecologische doelen voor de KRW-waterlichamen vast en heeft een regionale regierol ten aanzien van drinkwater, zwemwater en voldoende water van goede kwaliteit voor prioritaire natuur. Daar past stevige voortgangsmonitoring bij die adaptief sturen mogelijk maakt.

8 BIJLAGEN

Bijlage 1 – totstandkoming

Het concept Regionaal Water en Bodemprogramma (RWBP) 2028–2033 is tot stand gekomen met input van externe stakeholders. Allereerst hebben we zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de input uit het participatieproces voor de nieuwe provinciale Omgevingsvisie.

Verschillende organisaties zijn betrokken, waaronder waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeenten, omgevingsdiensten, natuurorganisaties en landbouwpartijen. We hebben hiervoor zo veel mogelijk bestaande overlegstructuren benut. In een aantal thematische bijeenkomsten en een schriftelijke ronde is de inhoud van het concept getoetst en verrijkt met water- en bodempartners. Ook jonge professionals uit de water-, bodem-, natuur- en agrarische sector hebben we gevraagd om vroegtijdig mee te denken over de opgaven en keuzes in het RWBP.

Participatieproces nieuwe Omgevingsvisie

Voorjaar 2025 en najaar 2025

In 2025 heeft de provincie Noord-Holland een uitgebreid participatieproces doorlopen ten behoeve van de Omgevingsvisie 2050. Inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en medeoverheden zijn hierbij betrokken. Het participatieproces gebeurde in twee fasen:

1. De eerste fase was gericht op het ophalen van zorgen, waarden en ideeën.
2. De tweede fase legde de focus op het maken van keuzes tussen dilemma's met draagvlak als doel.

De uitkomsten van de participatie laten zien dat deelnemers vinden dat water, bodem en klimaat een stevigere rol moeten krijgen bij ruimtelijke keuzes:

Belangrijkste uitkomsten participatie	Terug te zien in richtingen en ambities Omgevingsvisie
Bescherming van waterkwaliteit en drinkwaterbronnen.	Waterkwaliteit en beschikbaarheid van zoet water wegen mee in de ruimtelijke afwegingen.
Meer aandacht voor waterveiligheid, klimaatadaptatie en waterberging.	Benodigde ruimte voor waterveiligheid, klimaatadaptatie en waterberging is onderdeel van de Omgevingsvisie; steeds in afweging met andere ruimtevragers.
Water en bodem als belangrijke randvoorwaarden voor woningbouw en gebiedsontwikkeling.	'Water en bodem zijn ordenend bij ruimtelijke keuzes' is één van de vijf centrale afwegingsprincipes. Het water- en bodemsysteem bepaalt mede waar en hoe ontwikkelingen mogelijk zijn.
Aandacht voor bodemdaling en de gevolgen van klimaatverandering	Bodemdaling, veenweideproblematiek en klimaatbestendigheid zijn deels gebiedsgericht uitgewerkt in de Omgevingsvisie.
Voorkeur voor tijdig handelen in plaats van uitstellen van maatregelen.	De Omgevingsvisie kiest voor een proactieve aanpak van water-, bodem- en klimaatopgaven.

Deze richtingen vanuit de participatie zijn opgenomen in de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is het kader voor het nieuwe RWBP. De opgaven, ambities en keuzes in de Omgevingsvisie op water en bodem worden uitgewerkt in het RWBP.

Externe werksessies water- en bodempartners

7 en 11 mei 2026

In mei 2026 zijn twee externe themasessies georganiseerd om de eerste contouren van het RWBP te toetsen bij partners en medeoverheden. Doel was om kennis en input op te halen, en om te toetsen of de voorgenomen inzet van de provincie voldoet aan verwachtingen van andere organisaties. Aan de sessies namen vertegenwoordigers deel van waterschappen, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, natuurorganisaties, landbouworganisaties, omgevingsdiensten en enkele gemeenten.

Tijdens deze bijeenkomsten is inhoudelijke input opgehaald op de thema's grondwater, oppervlaktewater, drinkwater, zoetwaterbeschikbaarheid, waterveiligheid, klimaatadaptatie, veenlandschappen en bodem. Partners vinden waterveiligheid en drinkwatervoorziening belangrijke thema's; er leven breed zorgen over zoetwaterbeschikbaarheid, verzilting en bodemdaling. Partners verwachten van de provincie meer regie op waterkwaliteit en zijn voorstander van een gebiedsgerichte uitwerking van opgaven samen met partijen in het gebied. Daarnaast gaven partners inhoudelijke aanscherpingen mee.

Symposium jonge professionals

13 mei 2026

Op 13 mei 2026 organiseerde de provincie Noord-Holland een symposium voor jonge professionals (tot 35 jaar) uit de water-, bodem-, natuur- en agrarische sector, afkomstig van onder meer gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Het doel was om de toekomstige generatie professionals actief te betrekken bij de ontwikkeling van het RWBP. Opgaven hebben een lange tijdhorizon en daarom is de blik van een jonge generatie van extra groot belang. Het symposium bestond uit bijdragen van gedeputeerde Anouk Gielen en veranderkundige Arienne van Staveren, gevolgd door interactieve workshops over waterveiligheid, klimaatadaptatie, zoetwaterbeschikbaarheid en de gezondheid van bodem en water.

De deelnemers benadrukten de volgende punten:

- Het belang van samenwerking over organisatiegrenzen heen om de grotere en complexere opgaven gezamenlijk aan te pakken – geen overheid of organisatie kan het alleen.
- Het versterken van innovatie en circulair watergebruik in de sector.
- Het maken van duidelijke keuzes bij waterschaarste.
- Het vergroten van bewustwording en gedragsverandering rond water en bodem in de gehele maatschappij.

Schriftelijke consultatie ambtelijk concept-RWBP

15 juni tot 6 juli 2026

Naast de externe bijeenkomsten is een ambtelijk concept van het RWBP schriftelijk gedeeld met partners en stakeholders van waterschappen, drinkwaterbeheerders, Rijkswaterstaat, enkele gemeenten (via de DPRA-regio's), omgevingsdiensten, en enkele natuur- en landbouworganisaties. Daarbij is gericht input gevraagd op de hoofdlijnen van het RWBP:

1. Welke voor uw organisatie belangrijke zaken herkent u in het concept-RWBP?
2. Wat klopt niet?
3. Wat ontbreekt er?

In de feedback werd duidelijk dat de meeste organisaties zich herkennen in de richting van het programma en de ambitie ondersteunen. Zij willen graag samen maatregelen verder uitwerken en uitvoeren. In de onderstaande tabel benoemen we de belangrijkste feedback per thema, die is meegenomen in het hier voorliggende concept.

Thema	Feedback
Water en bodem als ordenend principe.	Veel partijen ondersteunen dit uitgangspunt, maar maak duidelijk hoe de provincie dit in de praktijk toepast.
Waterkwaliteit en KRW.	Veel partijen vragen een intensivering van de provinciale inzet, om wettelijke doelen te behalen.
Grondwater	Maak de samenhang tussen grondwater, drinkwater, natuur en ruimtelijke ontwikkeling scherper; geef invulling aan de groeiende wens om ondergronds water te bergen.
Veenweide en bodemdaling.	Veel partijen zien het belang om o.a. landbouw en natuur in veengebieden meer in samenhang uit te werken; breed gedeelde zorgen om de impact van bodemdaling. Vanuit landbouworganisaties wordt benadrukt dat gebiedsgerichte afweging cruciaal is; generieke uitspraken hebben direct gevolgen op het boerenerf.
Zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting.	Veel aandacht voor de toekomstige beschikbaarheid van zoetwater, de gevolgen van verzilting en het belang van zelfvoorzienendheid en waterbuffers.
Drinkwater	Vanuit drinkwaterbedrijven en andere partijen de behoefte om een strategie te ontwikkelen voor de middellange tot lange termijn, om drinkwatervoorziening veilig te blijven stellen.
Waterveiligheid	Brede steun voor de inzet; gevraagd om concretere toepassing van het uitgangspunt waterveiligheidslandschappen.
Klimaatadaptatie	Herkenning van de breedte van het dossier; vraag hoe de aandacht voor klimaatadaptatie in andere thema's (wonen, energie) doorwerkt.

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
The Creative Hub

Copyright
© Gehele of gedeeltelijke overneming, reproductie of openbaarmaking van de Aanbestedingstukken, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande Schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen bij de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

KvK nr.: 34362354 BTW nr.: NL.0010.03.124.B.08

Haarlem, setember 2026

Inspraak Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028–2033

Voorzitter,

Mijn naam is Boy Griffioen. Ik ben melkveehouder en kaasmaker bij De Groene Griffioen, een biologisch boerenbedrijf in het veenweidegebied bij Weesp. Ik woon en werk hier, en mijn bedrijf is onlosmakelijk verbonden met het landschap, het water en de bodem waarop we boeren. We zetten ons actief in voor biodiversiteit. Ik wil mijn bedrijf toekomstbestendig maken en bijdragen aan een gezond landschap.
In het provinciale beleid wordt ingezet op vernatting van een aanzienlijk deel van de veenweiden. Maar achter zo'n percentage gaat een grote verandering schuil voor het watersysteem, de natuur én de agrarische bedrijfsvoering. Voordat we zulke keuzes vastleggen in percentages, moeten we weten of ze haalbaar zijn en wat ze daadwerkelijk opleveren.

Ik maak mij hier zorgen over. Vooral over de samenhang tussen de verschillende gevolgen.

Daarom heb ik vier vragen over het Regionaal Water- en Bodemprogramma.

Ten eerste: waterkwaliteit.
Wordt vóór uitvoering per gebied aangetoond dat de vernatting verenigbaar is met de doelen van de Kaderrichtlijn Water, inclusief de risico's van fosfaatmobilisatie en de aanvoer van meer gebiedsvreemd water door de extra watervraag van vernat veen?

Ten tweede: waterbeschikbaarheid en veiligheid.
Wordt vooraf een waterbalans voor droge jaren opgesteld, zodat duidelijk is of er voldoende water beschikbaar is om het beoogde percentage vernatting te realiseren, zonder andere gebieden, natuur en landbouw onevenredig te benadelen? En worden ook de gevolgen voor de waterberging, afvoercapaciteit en bescherming van omliggende steden en dorpen bij wateroverlast onderzocht? De marge om te sturen wordt immers kleiner bij een hogere waterstand.

Ten derde: netto klimaatwinst.
Wordt de klimaatwinst beoordeeld op basis van de netto uitstoot van CO_2, methaan en lachgas, zodat per gebied en waterpeil duidelijk is welke aanpak daadwerkelijk de meeste klimaatwinst oplevert? Bij een hoger waterpeil kan het moerasgas Methaan al heel snel de overhand nemen in de klimaatimpact.

Ten vierde: de gevolgen voor de melkveehouderij.
Onderzoek laat zien dat vernatting de uitstoot uit veen kan verminderen, maar ook kan leiden tot hogere voerkosten, een lagere mineralenbenutting en een grotere afhankelijkheid van voer van buiten het bedrijf.
Worden daarom niet alleen de klimaatwinst per hectare, maar ook de gevolgen voor het bedrijfsresultaat, de voedselproductie en de totale milieubelasting meegenomen? En als maatschappelijke klimaat- en natuurwinst gepaard gaat met structurele inkomensverliezen

of het verplaatsen van milieubelasting naar elders, hoe zorgt de provincie dan voor een economisch haalbaar alternatief en een eerlijke vergoeding voor de geleverde maatschappelijke diensten?

Mijn centrale vraag is: Is de provincie bereid het beoogde percentage vernatting en de gebiedskeuzes aan te passen wanneer uit deze onderzoeken blijkt dat de waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, waterveiligheid, netto klimaatwinst of economische haalbaarheid onvoldoende is gewaarborgd?

Tot slot wil ik benadrukken dat we zorgvuldig moeten omgaan met de veranderingen die we aanbrengen in ons eeuwenoude cultuurlandschap. Laten we niet alleen doelen vaststellen, maar vooraf goed onderzoeken hoe we die in samenhang kunnen bereiken.
Mijn oproep is om te kiezen voor oplossingen die daadwerkelijk resultaat opleveren voor natuur, water en klimaat, én voor een gezonde, toekomstbestendige agrarische sector.
Niet het ene doel ten koste van het andere, maar een aanpak waarin we op alle fronten vooruitgang boeken.

Daarnaast wil ik aandacht vragen voor de kansen van bodemonderzoek en ondergrondse wateropslag.
Er zijn recentelijk onderzoeken geweest rondom Amsterdam om de ondergrond in kaart te brengen, waaronder de verdeling van zoet en zout grondwater en de aanwezigheid van kleilagen. Die kennis kan helpen om kansrijke locaties voor ondergrondse wateropslag te vinden. Ik vraag de provincie om te onderzoeken of we in natte perioden zoet water ondergronds kunnen opslaan en het in droge perioden weer kunnen benutten. In combinatie met flexibel peilbeheer kan dit mogelijk de waterbeschikbaarheid vergroten, terwijl we de grasproductie en draagkracht van landbouwgrond zo veel mogelijk behouden. Uiteraard moet vooraf worden aangetoond dat dit hydrologisch, ecologisch en economisch haalbaar is. Het grote voordeel is het geringe ruimtegebruik en het totale gebrek aan verdamping. Bij oppervlakkige opslag kan deze oplopen tot 10mm per dag.

Mijn centrale vraag is: Is de provincie bereid het beoogde percentage vernatting en de gebiedskeuzes aan te passen wanneer uit deze onderzoeken blijkt dat de waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, waterveiligheid, netto klimaatwinst of economische haalbaarheid onvoldoende is gewaarborgd?

Tot slot wil ik benadrukken dat we zorgvuldig moeten omgaan met de veranderingen die we aanbrengen in ons eeuwenoude cultuurlandschap. Laten we niet alleen doelen vaststellen, maar vooraf goed onderzoeken hoe we die in samenhang kunnen bereiken.
Mijn oproep is om te kiezen voor oplossingen die daadwerkelijk resultaat opleveren voor natuur, water en klimaat, én voor een gezonde, toekomstbestendige agrarische sector.
Niet het ene doel ten koste van het andere, maar een aanpak waarin we op alle fronten vooruitgang boeken.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

K. Groenevelt

BEL/NR

Telefoonnummer +31235144942

koen.groenevelt@noord-holland.nl

Verzenddatum

03 SEP. 2026

Kenmerk

NR18082026KG1

Uw kenmerk

Betreft: Motie 29-2026 pilot winterrust' en stand van zaken ganzenbeheer.

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de afhandeling van de Motie 29-2026 'pilot winterrust'.

Motie 29-2026 'pilot winterrust'

In motie 29-2026 verzoekt u Gedeputeerde Staten:

1. Na te gaan of het juridisch mogelijk is om de pilot winterrust uit te voeren;
2. Als dat mogelijk is winter 2026 de pilot te starten waarin:
    * Een gerichte dataverzameling en analyse over:
        - Schade aan landbouw en leefomgeving;
        - Herkomst van en soorten ganzen (stand ganzen versus trekganzen);
        - Effectiviteit van winterbeheer op schadebeperking;
        - Populatieontwikkeling
        - En ecologische effecten.
    * Hierbij expliciet de ervaringen en data uit andere provincies waar (deels) van winterrust wordt afgeweken mee te nemen;
3. Op basis van deze data zo mogelijk een herijking van het beleid rondom winterrust voor te bereiden
4. Provinciale Staten (PS) uiterlijk maart 2027 te informeren over de eerste resultaten en PS in staat te stellen om op basis van feiten een besluit te nemen over eventuele aanpassing van het beleid;

Op 30 april 2026 hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken rondom de uitvoering van deze motie (zie brief met kenmerk NR10042026KG1). In deze brief hebben wij samengevat beschreven wat het proces rondom ganzenbeheer tot dat moment was, hoe motie 29-2026 in dat proces paste, welke onderzoeksvragen wij Pels Rijcken naar aanleiding van uw motie hebben gesteld, en wat de mogelijke uitkomsten en vervolgstappen zouden kunnen zijn.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Het advies van Pels Rijcken

In motie 29-2026 heeft u ons in de basis gevraagd om na te gaan of het juridisch mogelijk is om de pilot winterrust uit te voeren. Zoals we in onze brief van 30 april 2026 al hebben beschreven hebben we Pels Rijcken samengevat het volgende gevraagd:

1. Is het mogelijk is om bestaande vergunningen uit te breiden zodat afschot in de winter op grasland mogelijk wordt?
2. Biedt de aanpak in andere provincies aanknopingspunten voor Noord-Holland?
3. Wat is de juridische haalbaarheid van een onderzoekspilot naar afschot in de winter?

Het advies van Pels Rijcken hebben wij nu ontvangen. In bijlage 1 van deze brief vindt u samenvattend de conclusies van het advies van Pels Rijcken.

Samenvattende conclusies

Pels Rijcken beschrijft dat ganzenbeheer in de winterperiode juridisch gezien mogelijk is als daarvoor een adequate onderbouwing beschikbaar is[1]. Op basis van de huidige inzichten en data blijkt dat deze onderbouwing op dit moment niet mogelijk is. Dat wil niet zeggen dat die onderbouwing nooit valt te geven of te maken: nieuw onderzoek of nieuwe wetenschappelijke inzichten kunnen hier in de toekomst een ander en/of nieuw licht op schijnen.

Pels Rijcken benadrukt verder dat de al verleende omgevingsvergunning voor de kwetsbare gewassen voor het jaarrond verjagen van onder meer de grauwe gans, met het ondersteunend afschot ervan uitgaat dat (grauwe) ganzen na verjaging op grasland terecht kunnen. Wanneer ook zou worden verjaagd van grasland zal de onderbouwing van die vergunning opnieuw tegen het licht moeten worden gehouden. Dit vormt een juridisch risico voor het in stand blijven van de bestaande vergunning voor de mogelijkheid tot jaarrond verjaging met ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen.

Ten aanzien van de situatie in andere provincies constateert Pels Rijcken dat de ecologische situatie in Noord-Holland aanzienlijk anders is, waardoor de aanpak in andere provincies niet rechtstreeks kan worden overgenomen in Noord-Holland.

Verder heeft Pels Rijcken geconcludeerd dat er geen juridische grondslag is voor een onderzoeksvergunning waarmee het effect van dodelijk ganzenbeheer via een pilot kan worden onderzocht.

---

[1] Uit de onderbouwing moet blijken dat er een noodzaak (wettelijk belang) is, dat er geen andere bevredigende alternatieven beschikbaar zijn, en dat de staat van instandhouding van de diersoort niet in het geding komt.

Gelet op het voorgaande adviseert Pels Rijcken dat het nu het meest zinvol is om antwoord te zoeken op de gestelde vragen door middel van aanvullend wetenschappelijk onderzoek. Dit is gericht op het verder vergroten van de wetenschappelijke onderbouwing en het invullen van resterende kennishiaten ten behoeve van de optimalisatie van het ganzenbeheer.

Lopende onderzoeken

Zoals wij u in onze brief van 30 april 2026 (kenmerk NR10042026KG1) hebben beschreven, geeft de FBE al invulling aan het advies van Pels Rijcken om meer wetenschappelijk onderzoek te doen. Uw Staten hebben hier tot en met 2028 in totaal 3 miljoen euro voor vrijgemaakt.

De FBE heeft vanuit haar wettelijke taak de verantwoordelijkheid om faunabeheerplannen op te stellen en te onderbouwen op basis van de best beschikbare kennis en gegevens. De onderzoeken zijn essentieel voor deze onderbouwing. De FBE ontwikkelt de onderzoeken en voert ze uit in samenwerking met onder andere het Nederlands Instituut voor Ecologie, de Universiteit van Amsterdam en Wageningen University & Research. In bijlage 2 vindt u een overzicht van de lopende onderzoeken, zoals ook te vinden is op de website van de FBE[2]. Dit onderzoeksprogramma geeft invulling aan de door u gevraagde dataverzameling en analyse zoals benoemd in uw motie. Zo is bijvoorbeeld in het onderzoek naar de effecten van begrazing op grasland het effect van begrazing in de winterperiode een belangrijk onderdeel. Het onderzoeksprogramma draagt daarmee direct bij aan het invullen van de kennishiaten die er nu zijn.

De onderzoeken hebben een looptijd van meerdere jaren, waarbij de eerste resultaten rond 2028 verwacht worden. De resultaten worden gebruikt voor de actualisatie van het faunabeheerplan en vormen daarmee een belangrijke bouwsteen voor toekomstig beleid en besluitvorming.

Vertrouwelijkheid advies

Er is bij het advies van Pels Rijckn sprake van een vertrouwelijke relatie tussen advocaat en de provincie als cliënt. Daarnaast legt de inhoud van het advies juridische kwetsbaarheden bloot in de huidige besluitvorming en het beleid. Openbaarmaking daarvan kan ertoe leiden dat de provincie in lopende of toekomstige procedures en onderhandelingen in een nadeliger positie komt te verkeren. Daarom kunnen Provinciale Staten het volledige advies uitsluitend onder geheimhouding inzien. Bespreking van de geheime informatie kan alleen plaatsvinden in een besloten vergadering.

[2] https://fbenoordholland.nl/lopende-en-geplande-onderzoeken/

Het volledige advies ligt, op grond van artikel 85, tweede lid van de Provinciewet, met ingang van 7 september 2026 tot en met 9 november 2026 voor Provinciale Staten ter inzage bij de Statengriffie.

Verzoek tot afdoening motie 29-2026

Nu het juridisch advies is ingewonnen, beschouwen wij deze motie als afgerond. Wij verzoeken u om de motie als afgedaan te beschouwen.

Wijziging Beleidsregel natuurbescherming Noord-Holland

We hebben de beleidswijziging voor onze Beleidsregel natuurbescherming in voorbereiding genomen. Op dit moment staan er in deze Beleidsregel regels in over het beheer van ganzen in de winter. Deze zijn aanvullend op de landelijke wetgeving. Met de voorgenomen wijziging zullen wij deze aanvullende regels opheffen, waarmee het toetsingskader voor toekomstige besluitvorming alleen nog bepaald wordt door landelijke wetgeving. Wij zullen u informeren over de besluitvorming van deze wijziging.

Tot slot

Het huidige ganzenbeheer in Noord-Holland gaat onverminderd door op de wijze zoals beschreven in het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031. Het beheer vindt plaats binnen de geldende wettelijke kaders en is nodig om schade of risico's aan landbouw, natuur en vliegveiligheid te beperken en voorkomen. We informeren u over de voortgang van de uitvoering in het voorjaar van 2026 in onze brief met kenmerk NR18082026KG2.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

2 bijlagen

1. Samenvatting advies Pels Rijcken over winterrust
2. Lopende onderzoeken FBE Noord-Holland

BIJLAGE 1 - SAMENVATTING ADVIES PELS RIJCKEN
(Afkomstig uit: Notitie Pels Rijcken, 'Afschot grauwe gans op grasland in de winter', d.d. 7 juli 2026)

Onderhavige notitie kent slechts een juridische invalshoek en betreft louter een analyse van wat mogelijk zou *kunnen* zijn binnen de wet- en regelgeving, en jurisprudentie, met betrekking tot afschot van ganzen op grasland in de winterperiode. Deze notitie is daarmee nadrukkelijk géén beleidsadvies. Het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 (Faunabeheerplan Ganzen of korter FBP) vormt in beginsel de basis voor deze analyse.

Formeel-juridisch bezien is er geen belemmering voor het uitbreiden van het afschot naar de winter (of welke periode dan ook), wanneer de *noodzaak*, als bedoeld in artikel 8.74j, lid 1, onder b, van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), adequaat kan worden gemotiveerd: twee van de reeds verleende omgevingsvergunningen kunnen ook al jaarrond (dus óók in de winter) worden gebruikt. Echter, het Faunabeheerplan Ganzen - dat is gebaseerd op de meest recente en best beschikbare wetenschappelijke inzichten en data - biedt thans onvoldoende grondslag voor de - wettelijk vereiste - motivering van de noodzaak voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor het afschot van grauwe ganzen in de winterperiode op grasland. Dit geldt zowel voor het populatiebeheer, schadebestrijding en voor het verjagen met ondersteunend afschot, én voor het uitvoeren van onderzoek (in de zin van artikel 8.74j, lid 1, onder b, onder 5°, van het Bkl). Dat wil niet zeggen dat die onderbouwing nooit valt te geven of te maken: nieuw onderzoek of nieuwe wetenschappelijke inzichten kunnen hier in de toekomst een ander en/of nieuw licht op schijnen.

Verjaging met ondersteunend afschot.
Deskundigen hebben twijfels bij de effectiviteit van intensivering van het verjagen van grasland aangezien het ook zorgt voor meer stress bij ganzen, en meer honger en dus meer dierenleed. Per perceel kan intensivering van verjaging mogelijk tot minder schade leiden, maar de kans bestaat dat er netto meer schade optreedt. Er is zonder meer twijfel bij de effectiviteit van het intensiveren van verjaging op het grasland aangezien de schade of verplaatst of toeneemt. Verder is belangrijk dat de al verleende omgevingsvergunning voor de kwetsbare gewassen voor het jaarrond verjagen van onder meer de grauwe gans, met het ondersteunend afschot ervan uitgaat dat (grauwe) ganzen na verjaging op grasland terecht kunnen. Wanneer ook zou worden verjaagd van grasland zal de effectiviteit van die vergunning opnieuw tegen het licht moeten worden gehouden. De effectiviteit van verjaging van grasland in de wintermaanden is dus onzeker.

Populatiebeheer.
Het toestaan van populatiebeheer in de winterperiode is - in beginsel - mogelijk ten aanzien van standganzen, maar populatiebeheer van de trekganzen niet. Van (trek)ganzen kan namelijk niet wetenschappelijk worden aangetoond dat ze de - juridische vereiste - belangrijke schade veroorzaken. Het populatiebeheer louter toespitsen op standganzen is echter praktisch onuitvoerbaar (en dus niet te vergunnen), omdat standganzen en trekganzen tijdens de wintermaanden qua uiterlijk niet zijn te onderscheiden. Als zou kunnen worden onderbouwd dat grauwe ganzen hoe dan ook in de winter *belangrijke schade* aanrichten aan grasland dan is het in potentie mogelijk om afschot toe te staan in deze wintermaanden. Ook met betrekking tot schadebestrijding. Het maakt in dat aangenomen geval dan niet meer uit of het gaat om standganzen of trekganzen, ook de trekganzen zorgen, zou dan de redenering zijn, dan voor (belangrijke) schade aan grasland.

Onderzoeksvergunning.
De onderzoeksgrondslag, als bedoeld in Artikel 8.74j, lid 1, onder b, onder 5° van het Besluit kwaliteit leefomgeving, biedt geen uitkomst. Deze grondslag is niet van toepassing op deze kwestie. Die ziet op onderzoek naar onder meer de effectiviteit, subsidiariteit en proportionaliteit van een specifieke maatregel, ter onderbouwing van een afwijking van de verbodsbepalingen op een ander dan onderzoeksbelang. Daar is hier geen sprake van.

De voornaamste *bottle neck* voor het toestaan van afschot in de winter op grasland is, kortom, het onderbouwen van zogenoemde *belangrijke schade* - in de sleutel van de noodzaak - in de wintermaanden door (grauwe ganzen). Als immers zou kunnen worden onderbouwd dat de grauwe ganzen in de wintermaanden belangrijke schade aanrichten aan het grasland dan is het in potentie mogelijk om afschot toe te staan in de winter. Gelet hierop is het, wat ons betreft, het meest zinvol om nader (wetenschappelijk) onderzoek te laten doen naar het aspect van winterschade. Nader wetenschappelijk onderzoek garandeert niet dat het aspect van de winterschade op grasland daadwerkelijk ook valt te onderbouwen. Temeer nu het huidige Faunabeheerplan Ganzen al gebaseerd is op de best beschikbare inzichten en data. Als er feitelijk geen schade is in de wintermaanden, zal dit - logischerwijs - ook niet uit de cijfers blijken.

BIJLAGE 2 – LOPENDE GANZENONDERZOEKEN FBE NOORD-HOLLAND

Effecten van ganzenbegrazing op agrarisch grasland

Ganzenbegrazing kan leiden tot veel schade aan landbouwgewassen. De FBE onderzoekt:

- wat voor effecten ganzen hebben op agrarisch grasland;
- wat de economische gevolgen zijn van die effecten;
- welke factoren beïnvloeden wat voor en hoeveel schade er ontstaat, zoals het moment van begrazing, bodemtype, weersomstandigheden, perceelbeheer en ganzensoort.

Met deze kennis kunnen maatregelen beter worden afgestemd op specifieke gebieden en situaties.

Onderzoek naar verjaging van ganzen

Verjaging wordt in de praktijk veel gebruikt. Maar wat voor effect heeft die verjaging op de schade en op de gans zelf? Wat zijn de gevolgen elders? De FBE onderzoekt:

- in hoeverre verjaging lokaal landbouwschade vermindert;
- waar ganzen na verjaging naartoe gaan en hoe verjaging hun gezondheid beïnvloed;
- het effect van het moment en de duur van verjaging op eventuele schade vermindering;
- wat de maatschappelijke kosten zijn van verjaging.

Het doel is om beter inzicht te krijgen in effectieve én verantwoorde inzet van verjaging.

Trekgedrag en schade door grauwe ganzen

Niet alle ganzen gedragen zich hetzelfde. Sommige ganzen trekken en zijn alleen een deel van het jaar in een provincie, andere blijven jaarrond aanwezig.
De FBE onderzoekt:

- welke vormen van trekgedrag grauwe ganzen vertonen;
- hoe veel grauwe ganzen zich verplaatsen van de ene naar de andere provincie;
- gebruik van foerageergebieden;
- welke groepen grauwen ganzen het meeste bijdragen aan landbouw- en natuurschade.

Hiervoor wordt gebruikgemaakt van ring- en zenderonderzoek, waarmee individuele ganzen gevolgd kunnen worden.

Bron: https://fbenoordholland.nl/lopende-en-geplande-onderzoeken/

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
K. Groenevelt
BEL/NR

Telefoonnummer +31235144942
koen.groenevelt@noord-holland.nl

Verzenddatum
03 SEP. 2026

Kenmerk
NR18082026KG2

Uw kenmerk

Betreft: Stand van zaken ganzenbeheer voorjaar 2026

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Stand van zaken van het Noord-Hollandse ganzenbeheer voorjaar 2026.

Inleiding

In heel Noord-Holland wordt dit jaar stevig ingezet op het ganzenbeheer. In agrarische gebieden leveren de Faunabeheereenheid (FBE), wildbeheereenheden (WBE's), grondgebruikers en uitvoerders hier dagelijks een belangrijke bijdrage aan. Die inzet vormt een stevige basis voor de gezamenlijke aanpak van schade en risico's door ganzen. Daarnaast wordt ook beheer uitgevoerd in natuurgebieden, recreatiegebieden en andere niet-agrarische terreinen. Omdat ganzen zich tussen deze gebieden verplaatsen, dragen alle beheerinspanningen samen bij aan dezelfde opgave: het verminderen van schade en risico's door een betere beheersbare ganzenpopulatie.

Een belangrijke focus ligt hierbij op de reductie van de populatie van de grauwe gans. Deze ganzensoort veroorzaakt in Noord-Holland de meeste schade. De huidige aanpak staat beschreven in het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 van de FBE, waarbij er wordt ingezet op een sterkere coördinatie, samenwerking en ondersteuning van alle betrokkenen om zo de uitvoering te intensiveren, met een nadruk op beheer in het vroege voorjaar (vanaf 1 februari). Uit de wetenschappelijke onderzoeken in het FBP volgt dat een verhoging van het aantal gedode ganzen met 75%-100% meerdere jaren noodzakelijk is om de populatie te verkleinen. Uw Staten hebben voor de uitvoering van deze aanpak tot en met 2028 in totaal 9 miljoen euro extra vrijgemaakt.

Op Texel wordt deze aanpak al meerdere jaren uitgevoerd. In de rest van Noord-Holland is deze aanpak naar voorbeeld van Texel vanaf dit voorjaar opgeschaald. Het beheer in het voorjaar is nu afgerond en ook de ruivangsten zijn uitgevoerd. In de uitvoering zien wij een grote

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

motivatie en groot verantwoordelijkheidsgevoel van alle betrokkenen. De eerste voorlopige resultaten die we nu zien, zijn veelbelovend. In deze brief delen we de eerste voorlopige resultaten van 2026 met u[1].

Resultaten beheer voorjaar 2026

We zien dat de geplande intensivering van het beheer dit voorjaar succesvol is. Het aantal geschoten ganzen in Noord-Holland is in de periode van 1 februari 2026 tot en met 31 mei 2026 met een toename van 97% bijna verdubbeld ten opzichte van dezelfde periode in 2024. In totaal gaat het om 36.584 geschoten ganzen. Daarnaast zijn bij de ruivangsten in 2026 13.909 ganzen gevangen, wat vergelijkbaar is met de aantallen van de voorgaande jaren.

In juli 2026 is de ganzenpopulatie in Noord-Holland weer geteld. Op Texel, waar het ganzenbeheer al meerdere jaren intensief wordt uitgevoerd, is dit jaar voor het eerst een significante afname van het aantal getelde grauwe ganzen gezien van 44% ten opzichte van 2025, tot rond de 7000 ganzen. Het aantal grauwe ganzen op Texel is sinds 2016 niet meer zo laag geweest, toen er meer dan 7500 grauwe ganzen op Texel werden geteld. In de rest van de provincie zien we deze afname nog niet zo duidelijk terug in de juli-telling. Dat sluit aan bij de verwachtingen van het FBP dat resultaten van het beheer op de populatie pas na meerdere jaren intensief beheer zichtbaar worden. De resultaten op Texel ondersteunen deze redenatie.

Resultaten ganzenschade aan voorjaarsgras 2026

Ook in de ontwikkeling van de schadecijfers van BIJ12 zien we veelbelovende resultaten dit voorjaar[2]. Hierbij kijken we naar schade aan 'voorjaarsgras', waar grauwe ganzen vooral schade aan veroorzaken. Voorjaarsgras is grasland wat, na een periode van rust vanaf november, rond februari/maart weer begint te groeien. Rond mei wordt dit gras gemaaid, de zogenaamde eerste snede. BIJ12 taxeert de schade die ganzen veroorzaken aan dit voorjaarsgras. Het schadebeeld is voor voorjaarsgras nu relatief compleet. Voor andere gewassen is dat pas later het geval vanwege latere oogstperioden. Aan het eind van het jaar is het complete schadebeeld geheel compleet en gevalideerd. De uiteindelijke schadebedragen kunnen dus nog veranderen naar aanleiding daarvan.

Uit de eerste cijfers van BIJ12 lijkt het dat, in lijn met de afname van de grauwe ganzenpopulatie op Texel, ook de grauwe ganzenschade aan het voorjaarsgras op Texel in 2026 met 28% is gedaald ten opzichte van dezelfde periode in 2025, tot ongeveer 177.000 euro. Op provincieniveau lijkt het beheer van de grauwe gans ervoor te hebben gezorgd dat de grauwe ganzenschade aan voorjaarsgras na een

[1] De hier getoonde cijfers zijn nog niet allemaal gevalideerd en definitief. De uiteindelijke cijfers kunnen daarom nog veranderen. De eerste cijfers geven wel een goed eerste beeld van de ontwikkelingen.
[2] De meest recente schadecijfers van BIJ12 zijn van 1 november 2025 tot en met 4 augustus 2026.

jarenlange sterke stijging dit jaar is gestabiliseerd op 8,2 miljoen euro, ongeveer 97.000 euro minder dan in 2025.

Tot slot

Wij kijken met positieve verwachting uit naar de rest van dit jaar. De resultaten die in het voorjaar van 2026 zijn behaald, zijn indrukwekkend. Wij hebben grote waardering voor de grote inzet van alle betrokkenen. De resultaten die nu zichtbaar worden, zijn een duidelijke bevestiging dat we met de huidige aanpak met alle partijen op de goede weg zitten. Gelijktijdig is er nog enorm veel werk te verzetten, en is een voortdurende inzet van groot belang. Wij hebben er vertrouwen in dat dit gaat lukken. We zullen u blijven informeren over de voortgang.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

AANGENOMEN M29/PS02-02-2026

Gericht ganzenbeheer: herijking van de winterrust voor de grauwe gans op basis van pilotresultaten en dataverzameling

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 2 februari 2026, ter behandeling van het Programma Landelijk Gebied (VD-4);

Constaterende dat:

- Noord-Holland momenteel een beleid voert waarin voor ganzen in de winterperiode sprake is van winterrust;
- Op grond van Europese en nationale regelgeving in het broedseizoen geen jacht op ganzen is toegestaan, waardoor reeds een wettelijke gesloten periode geldt;
- In de commissie Landelijk Gebied van 12 januari 2026 vragen zijn gesteld over de inzet van jagers en het beheer van ganzen in de winterperiode;
- Gedeputeerde Beemsterboer heeft aangegeven het huidige beleid vooralsnog niet te willen herzien;
- De kosten van ganzenschade in Noord-Holland de afgelopen jaren fors zijn toegenomen en een aanzienlijk beslag leggen op publieke middelen;

Overwegende dat:

- In het coalitieakkoord 2023–2027 is opgenomen dat het afschaffen van de winterrust op boerenakkers als proef (pilot) onderdeel kan zijn van het faunabeheer, gericht op het verminderen van ganzenschade;
- De grauwe gans verreweg de grootste en meest snelgroeiende ganzenpopulatie in Noord-Holland vormt;
- Schade en overlast in belangrijke mate wordt toegeschreven aan grote concentraties ganzen in de winterperiode;
- De Europese Vogelrichtlijn ruimte biedt voor beheer en bejaging buiten het broedseizoen, mits dit proportioneel, onderbouwd en zorgvuldig plaatsvindt;
- Winterrust geen expliciete Europese verplichting is, maar een provinciale beleidskeuze;
- Het combineren van een gesloten broedseizoen met óók een winterrustperiode de effectieve beheerperiode sterk beperkt;

Van mening zijnde dat:

- De kosten als gevolg van ganzenschade uit de pas lopen en niet langer maatschappelijk uitlegbaar zijn;
- Gedeputeerde Beemsterboer heeft toegezegd alles in het werk te stellen om ganzenschade en de bijbehorende publieke kosten te beperken;
- Effectief faunabeheer vraagt om het inzetten van alle juridisch toegestane middelen;
- Het noodzakelijk is om beter en objectiever inzicht te krijgen in de mate waarin trekganzen (winterganzen) bijdragen aan schade en overlast;
- Een gerichte aanpak, toegespitst op de grauwe gans, de kans op een effectieve en juridisch houdbare beleidswijziging vergroot;

Verzoeken Gedeputeerde Staten:

1. Na te gaan of het juridisch mogelijk is om de pilot winterrust uit te voeren;
2. Als dat mogelijk is winter 2026 de pilot te starten waarin:
    - Een gerichte dataverzameling en analyse over:
        - Schade aan landbouw en leefomgeving;
        - Herkomst van en soorten ganzen (stand ganzen versus trekganzen);
        - Effectiviteit van winterbeheer op schadebeperking;
        - Populatieontwikkeling
        - En ecologische effecten.
    - Hierbij expliciet de ervaringen en data uit andere provincies waar (deels) van winterrust wordt afgeweken mee te nemen;
3. Op basis van deze data zo mogelijk een herijking van het beleid rondom winterrust voor te bereiden;

4. Provinciale Staten (PS) uiterlijk maart 2027 te informeren over de eerste resultaten en PS in staat te stellen om op basis van feiten een besluit te nemen over eventuele aanpassing van het beleid;

En gaan over tot de orde van de dag.

Laura Ouderkerken VVD	Gert Vendrig BBB	Willemien Koning CDA	Ivo Mantel JA21	Johan Dessing FvD

Mondelinge vragen van D66 aan GS over het faillissement van het WEC en de gevolgen voor Ecomare

Het faillissement van het Werelderfgoedcentrum Waddenzee (WEC) kan grote gevolgen hebben voor de zeehondenopvang. D66 maakt zich zorgen over de gevolgen voor Ecomare op Texel en de opvang van zeehonden aan de Noord-Hollandse kust.

Daarom heeft D66 de volgende vragen aan GS:

1. Is GS in gesprek met Ecomare over de gevolgen van het faillissement van het WEC en de risico's voor de zeehondenopvang in Noord-Holland?

2. Welke concrete afspraken zijn er om de opvang van zeehonden die aan onze kust worden aangetroffen te waarborgen als het WEC wegvalt?

3. Is GS bereid om samen met Ecomare en andere betrokken partijen direct in kaart te brengen welke extra ondersteuning nodig is om de opvangcapaciteit te waarborgen?

4. Welke verantwoordelijkheid neemt de provincie om te voorkomen dat de continuïteit van de zeehondenopvang, het onderzoek en de natuureducatie in gevaar komt?

Rondvraag BBB over gevolgen van het RIVM-onderzoek op de provincie Noord-Holland

Uit de nieuwste cijfers van het RIVM blijkt dat de natuurbedreigende uitstoot van stikstof in NH is geminimaliseerd.
Bron: Dalende trend stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden | RIVM
De kuststrook kleurt overal groen wat inhoudt dat er feitelijk geen prangend stikstofprobleem is. Alleen in natuurgebieden die niet direct aan de kust liggen is slechts nog sprake van een lichte overschrijding.
Omdat deze cijfers van invloed zouden kunnen zijn op het beleid BBB van provincie Noord-Holland, hebben wij de volgende vragen.

- Heeft de gedeputeerde kennis genomen van het recente RIVM-onderzoek 'Dalende trend stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden'?
- Hoe duidt de gedeputeerde de bevindingen in dit onderzoek? Welke mogelijkheden biedt dit voor de provincie?/Erkent de gedeputeerde dat dit mogelijkheden biedt voor de provincie?
- Heeft deze dalende trend invloed op de zonering in Noord-Holland?
- Ziet de gedeputeerde naar aanleiding van dit onderzoek mogelijkheden voor het op gang brengen van de vergunningverlening in Noord-Holland?
- Op welke wijze en op welke termijn kan GS PS informeren over de kansen die ontstaan naar aanleiding van dit onderzoek en de implementatie hiervan in provinciaal beleid?

BBB, Gert Vendrig

Agenderingsverzoek

De PvdA- en de GroenLinks- fractie willen graag het volgende onderwerp van de C- naar de B-agenda verplaatsen bij de vergadering van de commissie Landelijk Gebied van 19 oktober 2026:

Water: Reactie op rapport Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater (1658)

Aanleiding
PvdA en GroenLinks zijn bezorgd over de rapportage over gewasbeschermingsmiddelen in dit Natura2000 gebied. Uit de reactie van GS op het rapport blijkt dat ook het provinciebestuur de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in een geïsoleerd duinmeer ‘opvallend’ vindt. Al met al reden om het gesprek aan te gaan over het rapport en de reactie van GS.

Een ander punt van zorg vinden wij dat GS verwijst naar het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming als landelijk kader voor de reductie van gewasbeschermingsmiddelen. Dit vervangt het veel ambitieuzere van staatssecretaris Dijksma uit 2019, gericht op ‘reductie naar nagenoeg nul in 2030’. Uit beantwoording van schriftelijke vragen blijkt dat GS tegen ondertekening van dit vrijblijvende convenant door het IPO was, maar dat Noord-Holland dit afgelegd heeft tegen de andere provincies.

Behandeldoel
PvdA en GroenLinks willen met GS in gesprek over de vraag of er aanleiding is voor aanvullende actie rond het Zwanenwater. Ten eerste lijkt nader onderzoek naar de achtergrond van deze vervuiling voor de hand te liggen. Daarnaast willen we verkennen of een strengere regulering (mogelijk zelfs een verbod) op het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen rond Natura2000 en grondwaterbeschermingsgebieden, een wettelijke bevoegdheid van provincies, een optie is voor PS. Deze methode wordt reeds in andere provincies toegepast.

Vragen aan de fracties:
- Hoe bezorgd bent u over de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater?
- In hoeverre heeft u behoefte aan nader onderzoek naar de oorsprong van deze vervuiling?
- Welk aanvullend beleid acht u onder welke omstandigheden opportuun om de externe druk van gewasbeschermingsmiddelen op Natura2000 en grondwaterbeschermingsgebieden te verminderen?

Vragen aan GS:
- Hoe gaat u verder optrekken met de situatie rond het Zwanenwater?
- Wat doet u om zicht te houden op vergelijkbare vervuiling in andere Natura2000 en grondwaterbeschermingsgebieden?
- Wat vindt u van de Brabantse aanpak om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen rond deze gebieden terug te dringen?

- Hoe gaat u verder met het convenant van staatssecretaris Erkens?

Veenboer, PvdA.
Bulucu, GroenLinks

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
B.G. van Hall
BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143434
bart.van.hall@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 SEP. 2026

Kenmerk

Uw kenmerk
WBL02092026BVH2

Betreft: Reactie op rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Reactie van Gedeputeerde Staten op het rapport van Mobilisation for the Environment (MOB) over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater, mede gebaseerd op aanvullende duiding door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK).

Inleiding

Mobilisation for the Environment (MOB) heeft op 29 mei 2026 het rapport *'Bestrijdingsmiddelen in het Natura 2000-gebied Zwanenwater'* aangeboden aan Gedeputeerde Staten. Het rapport wijst op de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het water in het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen en vraagt aandacht voor de mogelijke negatieve effecten daarvan op de natuurkwaliteit.

Het rapport van de MOB raakt aan twee belangrijke provinciale opgaven: de bescherming en instandhouding van Natura 2000-gebieden en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het Zwanenwater is een waardevol en kwetsbaar natuurgebied. Daarom is het van belang om zorgvuldig te beoordelen wat de meetresultaten betekenen voor de waterkwaliteit en voor de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen.

Duiding HHNK en vervolgstappen vanuit de provincie

Naar aanleiding van het rapport heeft het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) de bevindingen gecontroleerd aan de hand van

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

de actuele meetgegevens uit hun eigen database. Deze controle laat zien dat het beeld van normoverschrijdingen op onderdelen nadere duiding en context vraagt. Een deel van de gerapporteerde overschrijdingen blijkt niet, of niet meer, juist. Ook zijn conclusies gebaseerd op incidentele overschrijdingen van normen die als jaargemiddelde moeten worden beoordeeld, of op meetpunten buiten het Zwanenwater.

Uit de controle van het HHNK volgen vier stoffen die de milieukwaliteitsnorm overschreden en daarom aanleiding gaven tot actieve opvolging. Het HHNK heeft hieraan in de betreffende periode al opvolging gegeven, onder meer via bronopsporing en, waar nodig, melding bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Daarom gaat de provincie naar aanleiding van het rapport geen aanvullende maatregelen nemen ten opzichte van ons huidige beleid voor waterkwaliteit.

De aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het water van een geïsoleerd Natura 2000-duinmeer vinden wij wel opvallend, juist gezien de ligging van het gebied. Tegelijkertijd betekent de aanwezigheid van stoffen niet automatisch dat sprake is van een ecologisch risico.

Wij blijven ons inzetten voor het terugdringen van gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu. Daarbij volgen wij o.a. het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming dat nog nader wordt uitgewerkt (Convenant toekomstigbestendige gewasbescherming). Dit convenant richt zich op een forse vermindering van de milieubelasting door het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen. Het moet bijdragen aan de bescherming van water, biodiversiteit, natuur, mens en leefomgeving en aan het behalen van wettelijke doelen, waaronder die uit de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Tegelijkertijd biedt het telers perspectief om duurzaam en economisch rendabel te telen. De afspraken worden nader uitgewerkt in sectorale en generieke deelconvenanten. Deze gaan onder meer over gebiedsgerichte maatregelen rond Natura 2000-gebieden en waterkwaliteit, kennis en innovatie voor weerbare teeltsystemen, monitoring en registratie van middelengebruik, toezicht en handhaving en de betrokkenheid van de keten. Ook werken partijen aan een onafhankelijke gegevensautoriteit voor gewasbescherming.

Daarnaast stimuleren wij de verduurzaming van de agrarische sector via het Landbouwportaal, Fieldlab Bol, regiocertificering en de ondersteuning van gebiedsgerichte initiatieven. Daarbij blijven wij ons inzetten op het verminderen van gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen, onder meer door kennisdeling en het stimuleren van duurzame teeltmethoden. Aanvullend hierop onderzoeken wij momenteel of een verbod of beperking op gewasbeschermingsmiddelen in Natura 2000-gebieden proportioneel en effectief is voor het behalen KRW-doelen.

In de bijlage treft u onze volledige reactie aan op het rapport van MOB en de aanbevelingen.

Samen met het HHNK en betrokken gemeenten blijven wij ons inzetten voor het beschermen en verbeteren van de waterkwaliteit en natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

bijlage(n)

1. Rapport MOB Bestrijdingsmiddelen in het Natura2000-gebied Zwanenwater
2. Duiding chemische meetgegevens Zwanenwater 2020-2024
3. Brief - Reactie op rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater
4. Bijlage - Reactie op rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater

Bestrijdingsmiddelen in het Natura2000-gebied Zwanenwater

Mei 2026

Auteur: ing J.I. Leeflang

Bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater
Natura 2000

Auteur: Ing. J.I. Leeflang
Mei 2026

Uitgegeven door:

Mobilisation for the Environment
www.stichtingmobilisation.nl

Advocaat van de Aarde
www.advocaatvandeaarde.nl

Samenvatting

Dit onderzoek beschrijft de aanwezigheid en invloed van bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater van het Natura 2000-gebied het Zwanenwater. Het Zwanenwater is een geïsoleerd duinmeer, gevoed door regen- en kwelwater, zonder instroom vanuit polders of rioolwaterzuiveringen. Toch worden in het oppervlaktewater van dit natuurgebied aanzienlijke concentraties bestrijdingsmiddelen aangetroffen.

Analyse van meetgegevens over de periode 2020–2024 toont aan dat tientallen stoffen aanwezig zijn, waaronder insecticiden, herbiciden, fungiciden, biociden en PFAS-houdende middelen. Ook middelen die inmiddels geen toelating meer hebben, zijn teruggevonden. Verschillende stoffen overschrijden ecotoxicologische normen, waardoor de berekende toxische druk hoog uitvalt. Dit wijst op een reëel risico voor de ecologische kwaliteit van het gebied, met mogelijke negatieve effecten op macrofauna, insecten, waterplanten en daarmee op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen.

De meest waarschijnlijke bron van deze verontreiniging is atmosferische depositie vanuit omliggende landbouwgebieden. Vergelijking met gegevens uit het landelijke meetnet gewasbeschermingsmiddelen bevestigt dat veel van de in het Zwanenwater gevonden stoffen ook in de directe omgeving worden aangetroffen.

De risico's én effecten van bestrijdingsmiddelen in oppervlaktewater worden onderschat, omdat mengseltoxiciteit, cumulatieve blootstelling en effecten van stoffen onder de rapportagegrens onvoldoende worden meegenomen.

Aanbevelingen richten zich op intensievere en fijnmazige monitoring, onderzoek naar verspreidingsroutes en effecten op ecosystemen, en betere koppeling van KRW-doelen met Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Ook wordt benadrukt dat in de toelatingsprocedures voor bestrijdingsmiddelen rekening gehouden zou moeten worden met mengseltoxiciteit en cumulatieve effecten.

Inhoud

Samenvatting 3
Inleiding 6
1. Onderzoeksopzet en gebruikte gegevens 7
1.1 Beschikbare gegevens waterkwaliteit 7
1.2 Selectie van gegevens 7
1.3 Toxiciteitsnormen 7
1.4 Toetsing KRW en BMA 8
1.5 Bestrijdingsmiddelen op de lijst prioritaire stoffen van de KRW 8
1.6 Bestrijdingsmiddelen op de lijst specifiek verontreinigende stoffen van de KRW 8
1.7 Bestrijdingsmiddelen niet genormeerd onder de KRW 9
1.8 Mengseltoxiciteit en KRW 10
1.9 Afzetgegevens bestrijdingsmiddelen in kilogram 12
2. Het Zwanenwater 14
2.1 Zwanenwater als KRW monitoringslocatie 14
2.2 Zwanenwater aangewezen als sterk veranderd 16
2.3 Het Zwanenwater in een Natura 2000 gebied 19
2.4 Advies Ecologische Autoriteit en Natuurdoelanalyse Zwanenwater en Pettemerduinen 19
3. Meetgegevens HHNK Zwanenwater 21
4. Relatie met directe omgeving 22
4.1 Relatie bestrijdingsmiddelengebruik en oppervlaktewaterkwaliteit 29
5. Toxische druk oppervlaktewater Zwanenwater 32
5.1 Rapport ‘Resultaten microverontreinigingen meetnet 2023’ 32
5.2 Berekende toxische druk in Zwanenwater door Bestrijdingsmiddelen Atlas 34
5.4 Berekende toxische druk in Zwanenwater met STOWA-rekentool 34
5.5 PFAS en bijdrage aan totale toxische druk 35
6. Toxische druk in door bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater 37
6.1 Verspreiding van bestrijdingsmiddelen in Natura2000 37
7. Bestrijdingsmiddelen als drukfactor instandhoudingsdoelen Natura2000 39
8. Bestrijdingsmiddelen als drukfactor doelen Kaderrichtlijn Water Zwanenwater 40
9. Invloed van landbouwactiviteiten op waterkwaliteit en natuur 43
10. Discussie 46

10.1 Lab- versus veldtoxititeit 46
10.2 Tijd-cumulatieve toxiciteit 46
10.3 Hysterese-effect en versterking van eutrofiëring 46
11. Conclusie 48
12. Dankwoord 50
Bibliografie 51
Bijlage 1 Meetpakketten meetlocatie Zwanenwater Noordelijke plas 2020 t/m 2024 bron: Aqua Desk 53
Bijlage 2 Gebruikte meetpunten 61

Inleiding

In 2023 heeft Mobilisation for the Environment (MOB) het project kaderrichtlijn water (KRW) opgepakt, omdat de waterkwaliteit in Nederland sterk te wensen overlaat. Bij database analyses voor dit project kwamen ook de gegevens van waterkwaliteitsanalyses van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK)naar voren, die uitgevoerd zijn in het Zwanenwater. Het Zwanenwater is een Natura 2000 gebied en het oppervlaktewater is een KRW-trendmonitoringslocatie, er worden regelmatig metingen gedaan door het waterschap om de oppervlaktewaterkwaliteit te monitoren.

Dit maakt dat de openbare waterkwaliteitsgegevens een unieke kans zijn, om het voorkomen van bestrijdingsmiddelen in dit gebied te onderzoeken. In het advies van de Ecologische Autoriteit van 30 april 2024 op de Natuurdoelanalyse (NDA) van het Zwanenwater en Pettemerduinen, wordt expliciet aandacht besteed aan het voorkomen van bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater. Er wordt aanbevolen om onderzoek te doen naar de bron en de effecten op de voedselketen, natuurwaarden, habitattypen en soorten. Dit advies is nu 1,5 jaar oud en voor zover MOB bekend is, is een dergelijk onderzoek niet uitgevoerd, noch zijn er maatregelen genomen. MOB heeft daarom zelf het initiatief genomen om onderzoek te doen naar de aard en omvang van de belasting van bestrijdingsmiddelen op dit natuurgebied in relatie tot het landgebruik in de directe omgeving.
Bestrijdingsmiddelen wordt in dit rapport gebruikt als overkoepelend begrip voor gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

In Nederland bevinden we ons in een situatie waarin het Ctgb gaat over de toelating van middelen, maar verspreiding naar oppervlaktewater (anders dan de aangrenzende kavelsloot) en verspreiding naar natuur niet meeneemt in de beoordeling. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en het monitoren, maar kunnen niet of nauwelijks ingrijpen als er overschrijdingen gemeten worden. De provincies zijn verantwoordelijk voor instandhouding van Natura2000, maar voeren vrijwel geen monitoring uit. De verantwoordelijkheid is precies zo versnipperd dat niemand echt verantwoordelijk is. Wat daar het gevolg van is, is goed te zien aan de meetgegevens van het oppervlaktewater van het Zwanenwater. Inmiddels is het gebruik van bestrijdingsmiddelen vergunningplichtig in situaties waarin negatieve effecten op Natura2000 niet op voorhand kunnen worden uitgesloten, concrete maatregelen vanuit de provincies zijn er echter nog niet.

In dit rapport wordt onderzocht welke bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater aanwezig zijn, in welke concentraties zij voorkomen, en welke mogelijke herkomst- en verspreidingsroutes aannemelijk zijn. Daarnaast wordt gekeken naar de relatie met de omringende landbouwgebieden, de mogelijke ecologische effecten van de aangetroffen stoffen, en de relevantie van deze bevindingen binnen het beleids- en juridische kader.

1. Onderzoeksopzet en gebruikte gegevens

1.1 Beschikbare gegevens waterkwaliteit

Waterkwaliteitsgegevens voor het Zwanenwater-Noordelijke Plas zijn op te halen op internet op de website van het Waterkwaliteitsportaal (https://www.waterkwaliteitsportaal.nl)en Aqua Desk (https://live.aquadesk.nl). De gegevens van het waterkwaliteitsportaal vormen de basis van de gegevens die beschikbaar zijn in op de website bestrijdingsmiddelenatlas (https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/). Voor dit onderzoek zijn gegevens uit Aqua Desk, Waterkwaliteitsportaal en de Bestrijdingsmiddelen Atlas (BMA) gebruikt.

1.2 Selectie van gegevens

Een aanzienlijk deel van de meetresultaten uit zowel het Waterkwaliteitsportaal als die uit Aqua Desk hebben een waarde die lager ligt dan de rapportagegrens. Deze waarden zijn voorzien van een <-teken, dat betekent dat de gemeten waarde beneden de rapportagegrens (RG) ligt. De rapportagegrens is de laagste getalswaarde van een bepaling van een stof in een laboratorium die nog kwantitatief goed kan worden vastgesteld. Deze wordt bepaald door de detectiegrens (DG), de kleinste hoeveelheid of concentratie van een stof die betrouwbaar kan worden onderscheiden van de meetruis, maar nog niet noodzakelijkerwijs exact kan worden gekwantificeerd, van de gebruikte chemische analysemethode. De rapportagegrens verschilt per analysemethode, maar kan ook binnen de gebruikte methode variëren door verschillende factoren, zoals interferentie van andere stoffen die aanwezig zijn in het geanalyseerde monster. Meetgegevens onder de rapportagegrens worden gebruikt om jaarvrachten of jaargemiddelden te berekenen in het vakgebied stedelijk water, riolering en afvalwaterzuivering. (Omgaan met rapportagegrenzen van concentratiemetingen, 2020)

In dit onderzoek is gekozen om alle meetgegevens met een <-teken buiten beschouwing te laten en alleen waarden mee te nemen die boven de rapportagegrens liggen. Dit leidt waarschijnlijk tot een forse onderschatting van de werkelijke omvang van de gevolgen van bestrijdingsmiddelen die zich verspreiden naar dit natuurgebied.

1.3 Toxiciteitsnormen

Voor een aantal stoffen is een indicatieve MilieuKwaliteitsNorm, MKN, vastgesteld. Deze valt uiteen in twee normtypen: 1. een MKN voor het jaargemiddelde, JG-MKN en 2. een MKN voor de maximaal aanvaardbare concentratie, MAC-MKN.
Niet voor alle stoffen zijn deze MKN normen afgeleid, soms is wel de verouderde norm voor Maximaal Toelaatbaar Risico, MTR, beschikbaar. Zolang er geen MKN beschikbaar is, blijft de MTR van kracht. Zowel de MTR als de JG-MKN zijn gebaseerd op toxische effecten bij langdurige blootstelling, de MAC-MKN beschrijft de effecten van kortdurende piekblootstelling op organismen.

Zolang een stof niet formeel is genormeerd onder de KRW, hebben de daarvoor afgeleide normen geen wettelijke status. Toch spelen deze normen een belangrijke rol in het waterkwaliteitsbeleid. Omdat de KRW lidstaten verplicht om alle relevante stoffen te

beoordelen op hun invloed op de ecologische toestand, geldt in de praktijk dat elke stof waarvoor een ecotoxicologische norm wordt overschreden, meetelt bij het bepalen van de goede ecologische toestand (GET) of het goede ecologische potentieel (GEP).

Daarmee zijn deze zogeheten 'indicatieve normen' impliciet genormeerd: ze zijn niet formeel vastgelegd, maar de verplichting om er rekening mee te houden volgt rechtstreeks uit de KRW-systematiek.

1.4 Toetsing KRW en BMA

Bij de berekening of er sprake is van een normoverschrijding, is de toetsingsmethode onder de KRW anders dan voor de beoordeling bij de Bestrijdingsmiddelen Atlas, BMA. Allereerst moet opgemerkt worden dat maar een klein deel van de bestrijdingsmiddelen genormeerd is onder de KRW, maar dat een veelvoud in gebruik is en in oppervlaktewater terecht komt. KRW-meetpunten vallen in sommige gevallen samen met punten uit het gewasbeschermingsmiddelenmeetnet (GBM). Bij de KRW toetsmethode worden alle resultaten per meetpunt geaggregeerd, hierbij worden alle meetresultaten meegenomen, ook wanneer deze niet toetsbaar waren, omdat de rapportagegrens groter was dan de norm. De BMA neemt alleen de toetsbare meetresultaten mee in de berekening. Een meting is toetsbaar als het een meetwaarde is of als de rapportagegrens lager is dan of gelijk is aan de norm. Een meting is niet-toetsbaar als het een rapportagegrens betreft en deze hoger is dan de norm. In het geval van rapportagegrenzen wordt hier uitgegaan van de hele waarde ervan.

De verschillen wordt uitgebreid toegelicht in het rapport ' Vergelijking van toetsmethoden van KRW-2014 en BMA' van het CML, Centrum voor Milieuwetenschappen[1]. (Tamis, 2018).

1.5 Bestrijdingsmiddelen op de lijst prioritaire stoffen van de KRW

Slechts een beperkt aantal bestrijdingsmiddelen is genormeerd onder de KRW, ook hier geldt dat de waterkwaliteitsnormen lager kunnen liggen dan de rapportagegrenzen, waardoor een aanzienlijk deel gewoonweg niet toetsbaar is. Er zijn 24 stoffen in bestrijdingsmiddelen op de lijst prioritaire stoffen geplaatst, van deze lijst zijn er drie toegelaten in Nederland; cypermethrin, aclonifen en bifenox. Deze drie stoffen overschrijden de KRW-normen niet, cypermethrin overschrijdt de norm wel volgens de methode van de BMA.

1.6 Bestrijdingsmiddelen op de lijst specifiek verontreinigende stoffen van de KRW

In Nederland is de lijst van specifieke verontreinigende stoffen opgesteld, deze lijst bevat stoffen die niet op de Europese prioritaire stoffenlijst staan, maar wel relevant zijn voor de ecologische kwaliteit in de Nederlandse wateren. Op deze lijst zijn ongeveer 80 specifiek verontreinigende stoffen opgenomen, waaronder enkele tientallen bestrijdingsmiddelen. Van die stoffen is een deel niet toetsbaar, omdat de ecotoxicologische norm lager ligt dan de rapportagegrenzen van de chemische analyse methoden.

[1] https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2970201/view

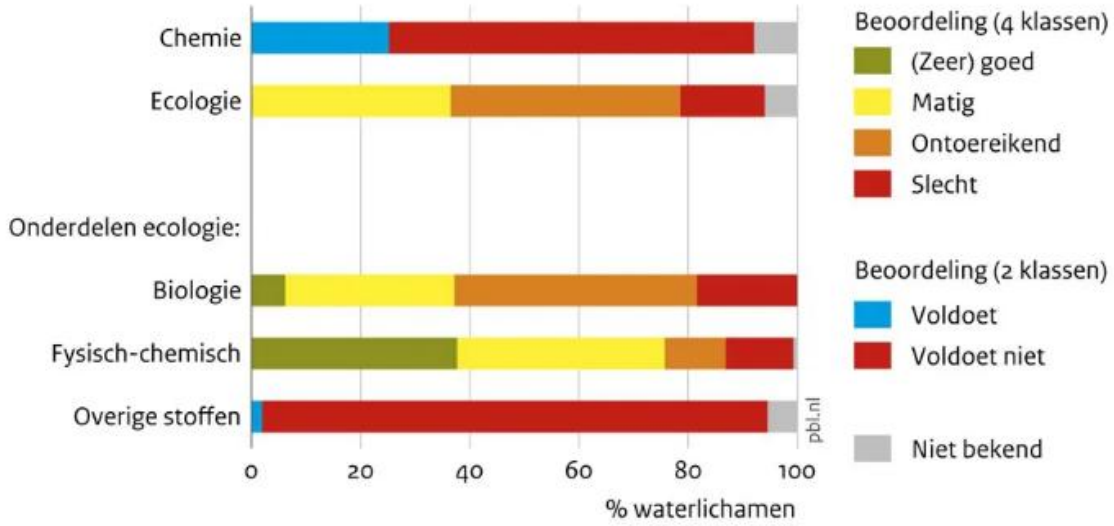
Naam	Categorie	ZZS	Voldoet	Voldoet niet	Niet toetsbaar	Geen oordeel	Toelating als gewasbeschermingsmiddel	Toelating als biocide	Toelating als diergeneesmiddel	Uiterste termijn bereiken norm (inclusief 2x6 jaar fasering)
Aclonifen	PS	Nee	701	5	37	2	Ja	Nee	Nee	2027
Bifenox	PS	Nee	543	7	176	15	Ja	Nee	Nee	2027
Cypermethrin	PS	Nee	147	19	568	6	Ja	Ja	Ja	2039
Heptachloor en -epoxide	PSU	Ja	82	544	113	2	Nee	Nee	Nee	2039
Tributyltin	PSU	Ja	246	114	373	8	Nee	Nee	Nee	2027
Abamectine	SVS	Nee	106	7	622	6	Ja	Nee	Nee	2027
Carbendazim	SVS	Nee	694	46	0	1	Nee[A]	Ja	Nee	2027
Deltamethrin	SVS	Nee	190	12	517	6	Ja	Ja	Ja	2027
Dimethenamid-P	SVS	Nee	661	11	0	53	Ja	Nee	Nee	2027
Esfenvaleraat	SVS	Nee	142	38	541	4	Ja	Ja	Nee	2027
Imidacloprid	SVS	Nee	574	31	132	6	Nee	Ja	Ja	2027
Lambda-cyhalothrin	SVS	Nee	147	61	514	3	Ja	Ja	Nee	2027
Metolachloor	SVS	Nee	715	4	0	6	Nee[A]	Nee	Nee	2027
Metazachloor	SVS	Nee	713	1	12	11	Ja	Nee	Nee	2027
Methylpirimifos	SVS	Nee	513	39	167	6	Ja	Ja	Nee	2027
Pirimicarb	SVS	Nee	718	1	0	6	Ja	Nee	Nee	2027
Pyridaben	SVS	Nee	482	4	253	2	Ja	Nee	Nee	2027

[A]Deze stoffen zijn niet toegelaten als gewasbeschermingsmiddel, maar metabolieten van andere gewasbeschermingsmiddelen.

Tabel 1: Overzicht van de gewasbeschermingsmiddelen, biociden en diergeneesmiddelen waarvoor extra emissiereducerende maatregelen nodig zijn om het aantal normoverschrijdingen te reduceren. Bij de stoffen is vermeld of ze behoren tot de categorie prioritaire stof (PS), prioritaire stof ubiquitair (alomtegenwoordig) (PSU) of specifieke verontreinigende stof (SVS). Ook is vermeld welke stoffen als een zeer zorgwekkende stof (ZZS) zijn aangemerkt.
Bij de toestandsbeoordeling worden de stoffen per KRW-waterlichaam als Voldoet, Voldoet niet, Niet toetsbaar of Geen oordeel. Het oordeel niet toetsbaar wordt gegeven als de rapportagegrens van de analysemethode boven de norm ligt, waardoor geen uitspraak gedaan kan worden of er sprake is van een normoverschrijding. Indien er niet over een waterlichaam gerapporteerd wordt 'Geen oordeel' toegekend.
Specifiek voor deze stofgroep is weergegeven of de individuele stoffen in Nederland een toepassing hebben als gewasbeschermingsmiddel, biocide en/of diergeneesmiddel.

1.7 Bestrijdingsmiddelen niet genormeerd onder de KRW

Het overgrote deel van de bestrijdingsmiddelen is niet genormeerd onder de KRW, niet op de lijst prioritaire stoffen en niet op de lijst specifiek verontreinigende stoffen.
De biologie is ook van belang onder de KRW, dit aspect wordt meegenomen bij de bepaling van de ecologische toestand en omvat de aanwezigheid van fytoplankton, vissen, macrofauna en waterplanten. De biologie geeft een integraal beeld van de waterkwaliteit over langere tijd. Organismen reageren op alle stressfactoren samen (chemische stoffen, nutriënten, hydrologie, inrichting, temperatuur). Chemische metingen zijn altijd momentopnames en beperken zich tot een klein aantal genormeerde stoffen. Een bestrijdingsmiddel zonder KRW-norm kan tóch schadelijk zijn, en dat zie je terug in de biologische samenstelling. De KRW-systematiek is daarom zo ingericht dat de slechte score van één biologisch kwaliteitselement de totale ecologische toestand bepaalt (one out, all out-principe).

Figuur 1 Beoordeling kwaliteit oppervlaktewater volgens Kaderrichtlijn Water, 2019

Nederland heeft de doelen voor ecologie al flink verlaagd, dit is gedaan door vrijwel alle wateren aan te wijzen als kunstmatig of sterk veranderd en in samenhang daarmee de lat lager te leggen, onder het mom van 'rekening houdend met de gebruiksfuncties'. De 'goede ecologische toestand' (GET) is daarmee afgeschaald naar goed 'ecologisch potentieel' (GEP), waarmee een lagere ecologische streefwaarde wordt nagestreefd, dan bij natuurlijke wateren. Het Zwanenwater is ook bestempeld als sterk veranderd waterlichaam, wat strijdig lijkt met de kwalificatie als Natura2000 gebied.

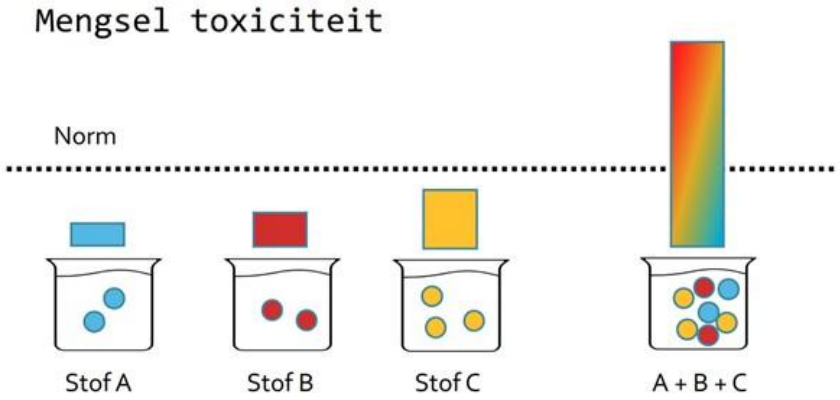
Elke overschrijding van de indicatieve norm door een chemische stof, vormt een aanwijzing dat sprake is van een aantasting van de biodiversiteit van het oppervlaktewater, en daarmee van de ecologische toestand van het water. Zo'n aantasting is van directe invloed op het GEP (goed ecologisch potentieel) of GET (goede ecologische toestand). In termen van de KRW: een aanwijzing voor (op grond van de KRW verboden) verslechtering.

Dit wordt ook benoemd in de Tussenevaluatie KRW (december 2024):
"*ook stoffen die nu niet genormeerd zijn, een belangrijke invloed kunnen hebben op het behalen van de ecologische KRW-doelen.*"
Chemische stoffen in het oppervlaktewater, inclusief bestrijdingsmiddelen, die individueel of samen een ecotoxicologische norm overschrijden, kunnen voedselketens verstoren en hebben een potentieel negatief effect, zelfs schadelijk effect op ecosystemen in het oppervlaktewater. Zonder gezond ecosysteem, kan een goed ecologisch potentieel niet bereikt worden.

1.8 Mengseltoxiciteit en KRW

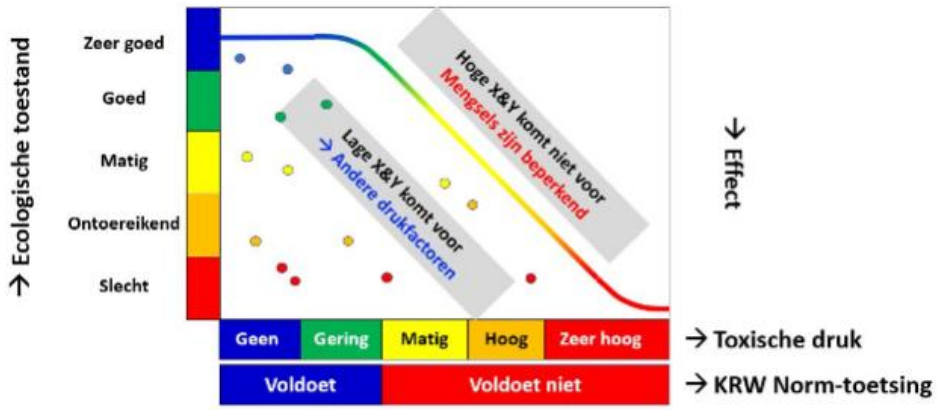
In de huidige KRW-beoordeling wordt het effect van mengseltoxiciteit nog niet meegenomen. Bij mengseltoxiciteit kan zich de situatie voordoen dat alle stoffen afzonderlijk geen toxicologische norm overschrijden, maar een cumulatief effect hebben dat opgeteld schadelijker is dan dat van de afzonderlijke stoffen afgezet tegen bijbehorende afzonderlijke normen. De STOWA heeft een methode ontwikkeld de Sleutelfactor Toxiciteit (SFTox), om aan

de hand van bestaande monitoringsdata de toxische druk te kunnen bepalen. Daarbij wordt het gezamenlijk effect bepaald dat alle aangetroffen stoffen in interactie met elkaar hebben, op het leven in en rond het water. De berekende toxiciteit kan echter wel een onderschatting zijn van de werkelijke toxiciteit, wanneer stoffen wel aanwezig zijn, maar niet (konden) worden gemeten.

Figuur 2 Mengseltoxiciteit (bron: Bestrijdingsmiddelenatlas)

Studies hebben aangetoond dat een hogere waarde voor mengsel toxische druk, gepaard gaat met een daling van de ecologische toestand. De hoogste waarde voor de ecologische toestand, duidt op een volledig intacte soortengemeenschap. Daarmee is de ecologische toestand een maat voor de schade die aan de soortengemeenschap in het water wordt aangericht. Logischerwijs zal dus elke toxische stof, genormeerd of niet genormeerd, invloed hebben op de soortengemeenschap en dus ecologische toestand. (Bestrijdingsmiddelen Atlas, 2025) Zie figuur 1.

Figuur 3 De relatie tussen toxische druk (x-as) en de ecologische toestand (y-as) (bron: Bestrijdingsmiddelenatlas)

Hierbij moet opgemerkt worden dat de BMA zich uitsluitend richt op bestrijdingsmiddelen, maar de STOWA rekentool ook andere chemische stoffen meeneemt. De Stowa rekentool voor toxische druk, onderdeel van het Chemiespoor Sleutelfactor Toxiciteit, is een webapplicatie die de toxische druk van stoffen, stofgroepen en mengsels berekent op basis van monitoringdata. Deze rekentool helpt bij het beoordelen van de chemische verontreiniging in oppervlaktewater en het interpreteren van de resultaten in relatie tot de

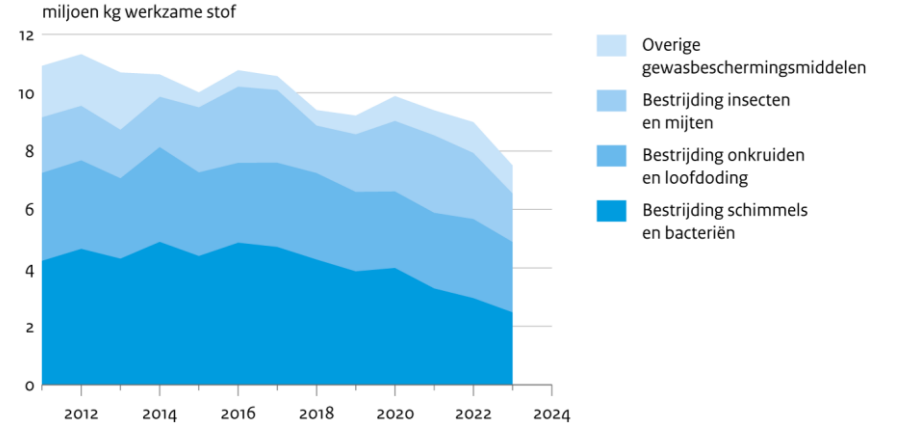
ecologische toestand. (https://www.stowa.nl/publicaties/ecologische-sleutelfactor-toxiciteit-hoofdrapport-deelrapporten-en-rekentools)

De grenswaarden tussen de klassen zijn afgeleid met behulp van effect-onderzoek. De grenswaarden zijn gerelateerd aan het KRW-doel van bescherming enerzijds, en aan soortenverlies en hersteldoelen anderzijds. (Posthuma, 2021)

1.9 Afzetgegevens bestrijdingsmiddelen in kilogram

De afgelopen jaren is veel discussie geweest over het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de effecten hiervan op mens en natuur. Vaak wordt geschermd met het feit dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen afneemt. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van overzichten waarbij de afzetgegevens worden weergegeven in kilogrammen.

Afzet van gewasbeschermingsmiddelen op Nederlandse markt

Bron: CBS

CBS/mrt25
www.clo.nl/nl001525

Kilogram of gram is de slechtst denkbare eenheid om trendanalyses te maken. Het geeft namelijk geen enkel inzicht in de toxiciteit en effecten van deze stoffen. Er komen steeds giftiger middelen op de markt, waarvan steeds minder gram nodig is om hetzelfde toxische effect te veroorzaken. Sommige middelen hebben een toxiciteitsnorm die niet meetbaar is voor de analyseapparatuur van de laboratoria. Toxicologische effecten hangen af van de concentratie moleculen, biologische beschikbaarheid en interactie met biologische receptoren.

Als voorbeeld zijn hieronder de jaargemiddelde milieukwaliteitsnormen (JG-MKN) gegeven van drie verschillende insecticiden

Stof	**JG-MKN (in ng/L)**	**factor**
Som DDT	25	1
Spiromesifen	2,5	10
Deltamethrin	0,0031	8.000

Deltamethrin is dus ruim 8000x toxischer dan het reeds lang verboden middel DDT. Het zou nog beter zijn als er een aanpak komt, zoals die geldt voor de sommering van de verschillende

PFAS volgens de PEQ methode, waarbij alle verschillende PFAS via een relatieve potentie factor (RPF) worden omgerekend naar een zeer uitgebreid onderzochte PFAS, namelijk PFOA. Hierdoor kan ook de mengseltoxiciteit van PFAS berekend worden.
(https://www.rivm.nl/pfas/rpf)

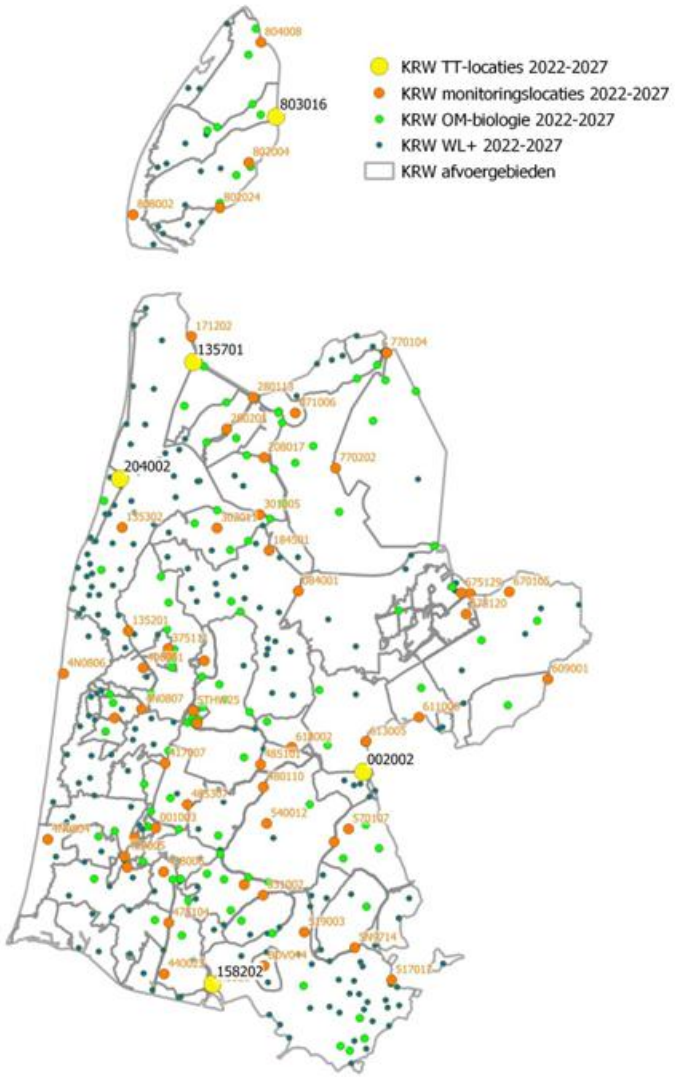
Een eenheid waarbij gecorrigeerd wordt voor toxiciteit bij bestrijdingsmiddelen, zou op vele vlakken veel betere inzichten geven. Kilogram als eenheid en dan stellen dat het gebruik afneemt, is zoiets als een kilo veren vergelijken met een kilo lood en dan stellen dat het volume drastisch is afgenomen.

2. Het Zwanenwater

Het ‘Zwanenwater & Pettemerduinen’ is een Natura2000 gebied, maar het oppervlaktewater van de noordelijke plas is ook een KRW monitoringslocatie van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). Het Zwanenwater is een gebied dat door Natuurmonumenten beheerd wordt, slechts een klein deel van het gebied is toegankelijk voor publiek. Hoewel de Ecologische Autoriteit het Zwanenwater en de Pettemerduinen als één gebied bestempeld, wordt voor dit onderzoek uitsluitend gekeken naar het gebied dat gerekend wordt tot het Zwanenwater.

2.1 Zwanenwater als KRW monitoringslocatie

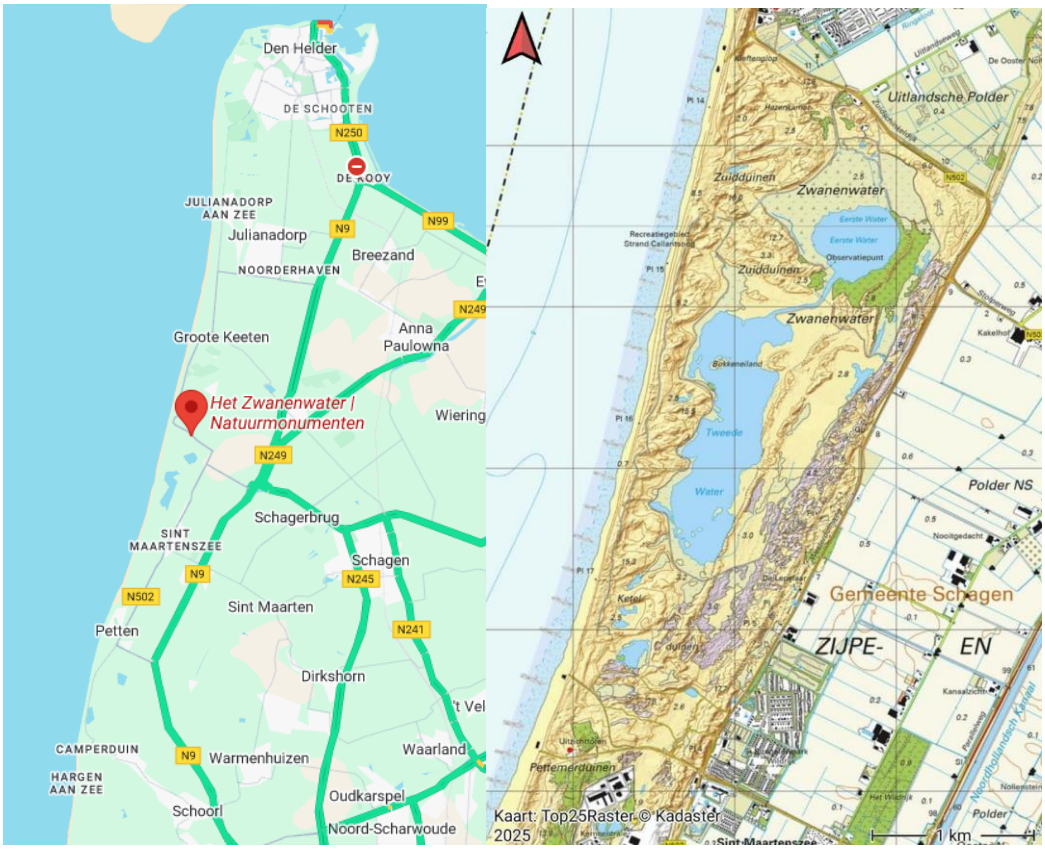
Het Zwanenwater ligt ten zuiden van Callantsoog en ligt in de duinen, met vochtige en drassige valleien. In het natuurgebied bevinden zich twee grote duinmeren, de grootste duinmeren van West-Europa, waarvan de noordelijke plas een van de vijf locaties is die HHNK heeft geselecteerd voor toestand- en trendmonitoring (TT) in de periode 2022-2027. Het monitoringspunt 204002 in het Zwanenwater is aangemerkt als representatief voor de duinwateren (Jaarsma, 2021). Behalve monitoring op biologische kwaliteitselementen, richt de monitoring zich ook op chemische parameters, waaronder bestrijdingsmiddelen. Dit meetpunt is ook opgenomen in de bestrijdingsmiddelenatlas en valt ook onder het gewasbeschermingsmiddelenmeetneet. (Bestrijdingsmiddelen Atlas, 2025). Er bevindt zich nog een tweede meetlocatie in dit gebied, dit meetpunt maakt deel uit van het gewasbeschermingsmiddelenmeetnet, GBM: GBM017, ‘Zuidschinkeldijk, hoge kant stuw afwatering Zwanenwater’. Hier stroomt het water vanuit het natuurgebied, de Uitlandsche Polder in.

Figuur 4 Overzicht KRW-meetpunten 2022-2027 (bron: HHNK)

Het natuurgebied Zwanenwater & Pettemerduinen bestaat uit twee parallele duinenrijen: primaire duinen en secundaire duinen, daar tussenin liggen de twee duinmeren die onderling met elkaar verbonden zijn. Het Zwanenwater ligt enkele meters hoger dan de aangrenzende polder, waardoor er geen water vanuit de omliggende polders het gebied in kan stromen. De enige toevoer van water is regenwater. Water uit sloten, kanalen of vaarten uit nabijgelegen landbouwgronden kunnen niet het Zwanenwater bereiken en er loost ook geen rioolwater- of afvalwaterzuivering op dit water.

HHNK merkt zelf ook op dat op deze TT locatie geen invloed van effluent kent en niet wordt beïnvloed door lozingen van RWZI's. (Noorderkwartier, 2023) Aan de oostzijde van het gebied is een kwelscherm geplaatst in 1995, om verdroging van het natuurgebied tegen te gaan en te voorkomen dat de grondwaterstand teveel daalt, als gevolg van diepe ontwatering in de aangrenzende polders ten behoeve van bollenteelt. (Zwanenwater is Nederland in het klein, 2020). Het gebied is alleen toegankelijk voor wandelaars en fietsers, honden en ruiters zijn verboden. Slechts het gebied rondom de noordelijke plas is opengesteld voor publiek, het gebied rondom de zuidelijke plas is niet toegankelijk.

Figuur 5 locatie Zwanenwater, Google Maps en TopoGPS

2.2 Zwanenwater aangewezen als sterk veranderd

Het Zwanenwater is het grootste duinmeer van Europa en is het grootst natuurreservaat van de Noordkop in Noord-Holland. Het terrein van 572 ha bestaat zeer gevarieerde vochtige duinvalleien, natte graslanden, moerassen, wilgenbos en twee grote duinmeren, de noordelijke en zuidelijke plas, of het Eerste en Tweede water. De meren zijn ontstaan in de loop van de 18^{e} eeuw, door stijging van het grondwater en het regenwater dat bleef staan, achter de duinen die direct grenzen aan de kust. Tijdens de oorlog van 1799 wordt melding gemaakt van een voorraad zoet water en op kaarten van 1800 en 1850 is te zien dat de duinmeren aanwezig waren. Het Eerste en Tweede water zijn de grootste natuurlijke duinmeren van West-Europa. Het Eerste Water heeft een oppervlakte van circa 33 hectare en het Tweede Water ongeveer 12 hectare.

Figuur 6 Zwanenwater rond 1850 en 2024 bron: Topotijdreis.nl

Er bestonden plannen voor ontwatering, drooglegging en ontginning voor landbouw en later voor drinkwaterwinning, maar zo ver is het nooit gekomen. Ter voorbereiding van eventuele drinkwaterwinning zijn vanaf 1935 peilmetingen uitgevoerd. Hieruit blijkt een ongestoord natuurlijk systeem met hoogste waterstanden in het vroege voorjaar en de laagste in de nazomer. Het gemiddelde peil is de laatste 90 jaar onveranderd, wat weinig voorkomt in Nederland. De natuurlijke dynamiek van het waterpeil is de basis voor de grote variatie in het Zwanenwater. (Roos, 2011)

Volgens de KRW factsheet wordt onder '1.5 Motivering status' de kwalificatie 'sterk veranderd' beschreven, met als enige onderbouwing 'overige fysieke aanpassingen', zonder enige specificatie of nadere toelichting. Er zijn geen maatregelen vastgesteld die zien op hydromorfologische ingrepen ter verbetering van de ecologische toestand, zoals het verwijderen van "harde" waterkeringen of oeverbeschoeiingen. Dat is geen relevante duurzame menselijke activiteit zoals bedoeld in art. 4.3 van de KRW. Het Zwanenwater ligt in een natuurlijk duinlandschap, dat door natuurlijke vorming al eeuwen als primaire waterkering fungeert. De enige hydrologische ingrepen zijn het plaatsen van een kwelscherm (tegen peilverlaging vanuit de landbouwpolders) en een afvoersloot met stuw geweest, wat niet onder de definitie waterkering valt. Er is geen sprake van een formele, harde waterkering die verwijderd zou moeten worden, als onderdeel van een maatregel om de ecologische toestand te verbeteren.

Door deze status 'sterk veranderd' toe te kennen in plaats van 'natuurlijk', zijn doelen voor de ecologie onder de KRW afgeschaald van het bereiken van een 'goede ecologische toestand', naar 'goed ecologisch potentieel'. Uit het rapport 'Een onmogelijke opgave? Een onderzoek naar de wijze waarop waterschappen invulling geven aan de regionale wateropgaven en de spanningen die zich daarbij voordoen – Kaderrichtlijn Water en Natura 2000' uitgevoerd door onderzoekers van het Centrum voor Omgevingsrecht en Beleid (Universiteit Utrecht), blijkt dat de terreinbeherende instanties en de Milieufederaties, maar ook LTO, Vitens en de verschillende overheden zelf, stellen dat de ambities voor de KRW naar beneden zijn bijgesteld toen duidelijk werd dat er een resultaatsverplichting is. De eisen die de KRW aan

waterkwaliteit stelt –afhankelijk van de 'Goed Ecologisch Potentieel' (GEP) normen die worden vastgelegd voor een waterlichaam – zullen leiden tot beperkingen voor agrarische bedrijven voor wat betreft de hoeveelheid en wijze van toedienen van bemesting en gewasbescherming. Deze beperking zal hoogstwaarschijnlijk ook economische gevolgen hebben. (Smit, Dieperink, Driessen, & Van Rijkswick, 2009)

Het afschalen van de status van het Zwanenwater onder de KRW naar een lager doel; Goed Ecologisch Potentieel, lijkt niet te stroken met met de hoge ecologische waarde die aan dit gebied wordt toegekend als Natura 2000-gebied. Het Zwanenwater is aangewezen als Natura 2000 gebied, juist vanwege unieke habitattypen zoals vochtige duinvalleien met open water (H2190A), met onderverdeling kalkrijke (H2190B) en kalkarme (H2190C). Deze habitattypen zijn afhankelijk van natuurlijke hydrologie en komen bij uitstek voor in natuurlijke meren en dus niet in kunstmatige of sterk veranderde systemen. Onvoldoende winddynamiek wordt in de Natuurdoelanalyses (2025) specifiek benoemd als risico voor de instandhoudingsdoelen voor dit gebied.

Bij sterk veranderde waterlichamen ontbreekt dynamiek, zoals winddynamiek, waterpeilfluctuatie en natuurlijke verstuiving. Bij het Zwanenwater is geen sprake van kunstmatige sturingen. Daarnaast bestaat het grondgebruik in duingebied Noord NHN voor ca 88% uit natuur, 5% uit bebouwing en 1% uit grasland.

Een van de voorwaarden om een waterlichaam als sterk veranderd aan te merken onder de KRW (volgens art. 4.3 KRW) is:
"…de noodzakelijke hydromorfologische veranderingen essentieel zijn voor belangrijke gebruiksfuncties zoals scheepvaart, energieopwekking, overstromingsbeheersing of landbouw, en dat herstel van de oorspronkelijke toestand aanzienlijke negatieve gevolgen zou hebben voor deze functies."

In het geval van het Zwanenwater is geen sprake van deze gebruiksfuncties, zijn eventuele menselijke ingrepen beperkt en niet onomkeerbaar. Bovendien wordt het gebied zelfs beheerd als natuurgebied met de hoogste ecologische ambities: Natura 2000. De aanwijzing van de duinmeren als 'sterk veranderd/kunstmatig' strookt daar niet mee. In de praktijk wordt soms landbouw of natuurbeheer als reden genoemd voor aanwijzing als sterk veranderd water, maar deze vallen niet onder de gebruiksfuncties die door artikel 4 lid 3 KRW worden erkend. (Groothuijse, 2023)

Volgens de KRW-factsheet zijn "alternatieven voor de fysieke ingrepen verworpen omdat ze technisch onhaalbaar zijn of meer negatieve milieueffecten hebben", maar die stelling wordt niet inhoudelijk onderbouwd. Daarmee ontbreekt een geldige toepassing van artikel 4.3b KRW.

Het afschalen van het waterlichaam Het Zwanenwater naar sterk veranderd kan zelfs het ecologisch herstel belemmeren, want dit leidt tot een lager ambitieniveau en mogelijk tot minder inspanning voor herstel – terwijl het Zwanenwater juist een natuurlijk systeem is met potentie om de goede ecologische toestand te bereiken. De categorisering als sterk veranderd is voor dit water niet terecht en strijdig met de geest van de Kaderrichtlijn Water.

2.3 Het Zwanenwater in een Natura 2000 gebied

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 770 ha, waarvan ongeveer 595 ha onder zowel de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn is aangewezen. Het Vogelrichtlijngebied omvat alleen het Zwanenwater.

Het natuurgebied kent een hoge biodiversiteit, een derde van alle Nederlandse vlindersoorten, ongeveer een derde van de Nederlandse wilde planten, een kwart van alle soorten zweefvliegen, tientallen vogelsoorten en meer dan driehonderd soorten paddenstoelen, waarvan er 80 op de Rode Lijst van bedreigde soorten staan. (Roos, 2011)

2.4 Advies Ecologische Autoriteit en Natuurdoelanalyse Zwanenwater en Pettemerduinen

Natuurdoelanalyses worden uitgevoerd door provincies, vaak in samenwerking met adviesbureaus, terreinbeheerders en andere kennisinstellingen. Na afronding wordt de analyse getoetst door de Ecologische Autoriteit, die beoordeelt of de onderbouwing en conclusies wetenschappelijk juist zijn. De Ecologische Autoriteit is een onafhankelijk wetenschappelijke instantie.

In het advies van de Ecologische Autoriteit van 30 april 2024 [2] over de Natuurdoelanalyse (NDA) van het Zwanenwater en Pettemerduinen[3], wordt expliciet aandacht besteed aan het voorkomen van bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater. Er wordt aanbevolen om onderzoek te doen naar de bron en de effecten op de voedselketen, natuurwaarden, habitattypen en soorten. Ook wordt benoemd dat indien het recente bronnen betreffen, maatregelen getroffen moeten worden zoals intensiveren van handhaving en toezicht.
De Ecologische Autoriteit merkt verder op dat inzicht ontbreekt in de Natuurdoelanalyse (NDA) in drukfactoren die zich buiten het natuurgebied bevinden, zoals impact van agrarische bedrijven in de omgeving en mogelijke verspreiding van bestrijdingsmiddelen en ongewenste effecten op de hydrologie.

De NDA benoemt de voordelen van het aanleggen van een bufferzone langs de gehele binnenduinrand (ca 8km); aanpakken hydrologische knelpunten (verlaagde waterstand in aangrenzend landbouwgebied), maar ook invangen van stikstof en bestrijdingsmiddelen die binnenwaaien uit achtergelegen landbouwpercelen.

De Ecologische Autoriteit stelt echter dat onduidelijk is of er sprake is van depositie van gebiedsvreemde stoffen uit de omgeving in dit gebied, maar houdt wel uitdrukkelijk rekening met die mogelijkheid, gezien het advies om onderzoek te doen naar die depositie van vreemde stoffen. Wat opmerkelijk is, aangezien Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier al geruime tijd metingen verricht op de aanwezigheid van een uitgebreide lijst van bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater, deze gegevens zijn al geruime tijd beschikbaar.

[2] https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p50/p5054/5054_advies_natuurdoelanalyse.pdf
[3] https://www.ecologischeautoriteit.nl/projectdocumenten/013667_5054_-85-_Zwanenwater_en_Pettemerduinen_-_Eindconcept_NDA_Noord-Holland_-_30_maart_2023.pdf

De Ecologische Autoriteit merkt wel in algemene zin op: *Dat informatie niet gebruikt is bij de NDA heeft ook te maken met de ontsluiting ervan. Hier kunnen verschillende redenen voor zijn. Zo beschikken de verschillende instanties over eigen data, die niet altijd voor andere partijen toegankelijk is. Ook binnen één organisatie kan het voorkomen dat informatie niet centraal beschikbaar is maar op afdelingsniveau beheerd wordt, denk aan onderzoeksgegevens die in het kader van vergunningverlening verzameld worden, maar niet direct een relatie met Natura 2000 lijken te hebben. In aanvulling op het kennisprogramma is het advies om alle relevante informatie centraal te ontsluiten.*

Dit terwijl waterkwaliteitsgegevens openbaar vindbaar zijn, ook voor het Zwanenwater, in het Waterkwaliteitsportaal van het Informatiehuis Water.

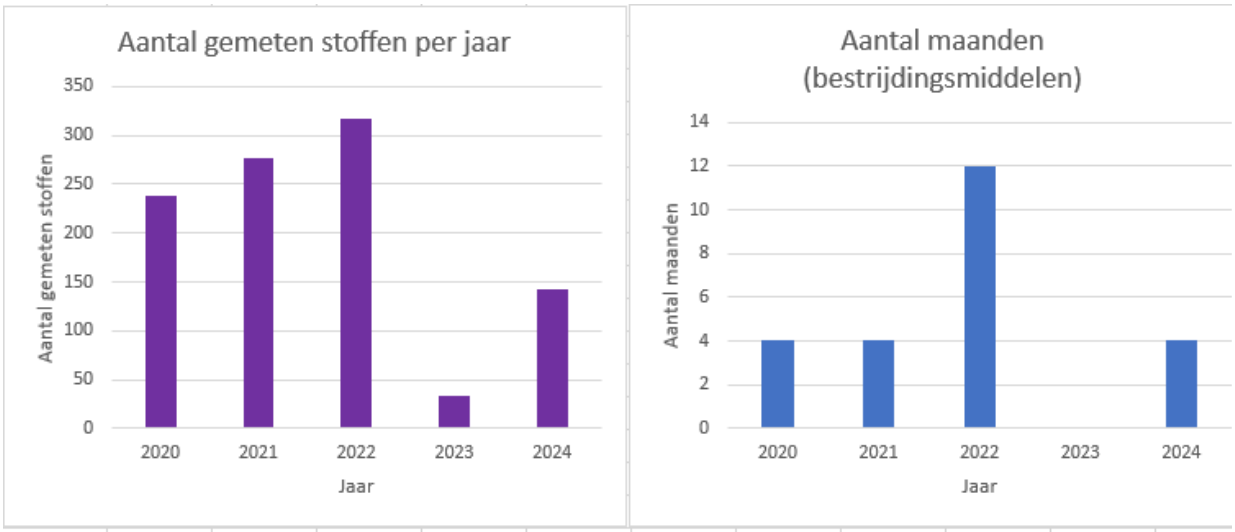

3. Meetgegevens HHNK Zwanenwater

Voor dit onderzoek is een analyse gemaakt van de metingen op werkzame stoffen uit bestrijdingsmiddelen op basis van gegevens zoals die te vinden zijn op de website www.aquadesk.nl. Grotendeels komen deze gegevens overeen met de gegevens zoals die beschikbaar zijn via het Informatiehuis Water – Waterkwaliteitsportaal. Aqua Desk wordt frequenter bijgewerkt, daardoor zijn gegevens van 2024 en 2025 wel beschikbaar en in het Waterkwaliteitsportaal nog niet.

Alle meetgegevens boven de rapportagegrens zijn meegenomen, onder de rapportagegrens niet. De meetpakketten en frequenties van metingen verschillen per jaar, waardoor er geen goede trendanalyse gemaakt kan worden. Zie bijlage 1. Daarnaast moet opgemerkt worden dat in sommige jaren, maar viermaal per jaar bemonsterd en geanalyseerd is op bepaalde chemische stoffen. De kans dat een meetbare hoeveelheid en of piekconcentratie daarbij gemist wordt is groot, omdat een aantal stoffen een korte halfwaardetijd heeft. Er wordt op een beperkt aantal werkzame stoffen dat aanwezig is in bestrijdingsmiddelen geanalyseerd. Normoverschrijdingen van individuele stoffen brengt maar een deel van de verontreiniging in kaart, maar zegt niets over de mate waarin chemische stoffen in combinatie met elkaar effect hebben op de biodiversiteit van het aquatisch milieu.

Om een indruk te geven van het aantal gemeten stoffen per jaar en de variërende meetfrequenties en meetpakketten door de jaren heen, is bijlage 1 samengevat in het overzicht hieronder. Hierin is het totaal aan chemische stoffen en fysisch chemische parameters meegenomen.

Figuur 7 Links: totaal aantal gemeten stoffen per jaar (bestrijdingsmiddelen + overige chemische stoffen) Rechts: het aantal maanden per jaar dat bestrijdingsmiddelen onderzocht zijn

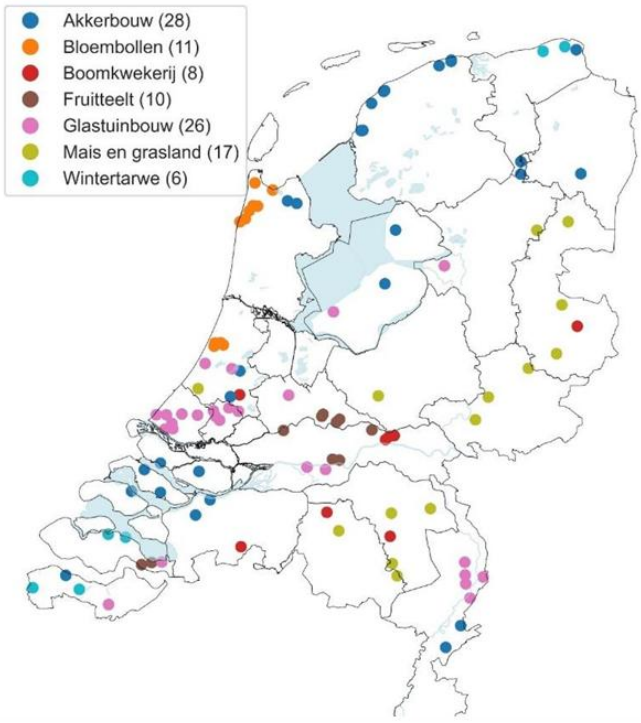
In 2020 werd voor de meeste bestrijdingsmiddelen alleen bemonsterd en geanalyseerd in de maanden februari, mei, augustus en november, terwijl er vrijwel jaarrond gespoten wordt. Overige chemische stoffen en fysisch chemische parameters werden acht maanden gevolgd. In 2021 werd ook alleen in de maanden februari, mei, augustus en november geanalyseerd op bestrijdingsmiddelen. In 2022 wordt een tamelijk uitgebreid pakket aan bestrijdingsmiddelen eenmaal per maand onderzocht, in alle maanden van het jaar.

In 2023 is er niet gemeten op bestrijdingsmiddelen op het meetpunt Noordelijke Plas, slechts op een beperkt pakket aan medicijnresten en alleen op de data 7-6-2023 en 15-9-2023. Daarom zijn voor dat jaar de meetresultaten van het meetpunt Zwanenwater Afwateringssloot meegenomen, die in directe verbinding staat met de Noordelijke Plas. Op die locatie is in dat jaar viermaal gemeten op bestrijdingsmiddelen, in de maanden maart, juni, juli en oktober.
In 2024 werd weer in de noordelijke plas bemonsterd voor analyses op bestrijdingsmiddelen, dit was in de maanden februari, mei en augustus.

4. Relatie met directe omgeving

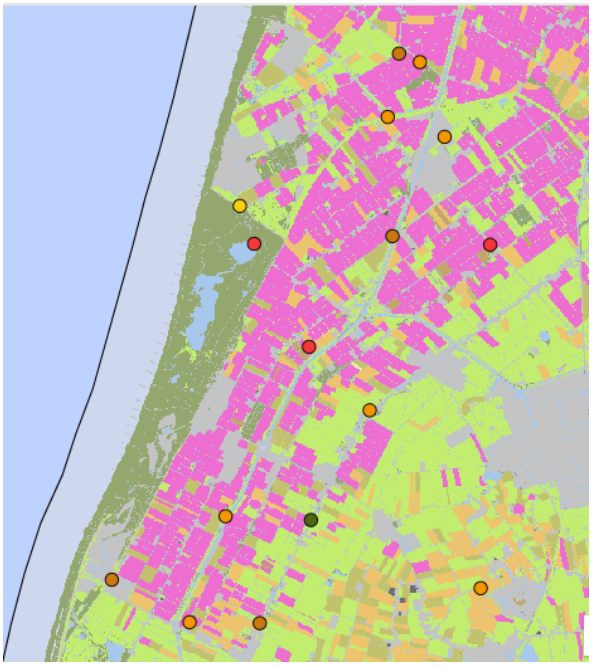
Rondom het Zwanenwater bevinden zich verschillende meetpunten die onderdeel uitmaken van het Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen Land- en Tuinbouw (LM-GBM). Dit meetnet is in 2013 opgezet in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, samen met de waterschappen en Deltares. Het LM-GBM wordt ook gebruikt om de voortgang te monitoren van de doelstellingen die voor oppervlaktewater zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030. Doel van dit meetnet is tweeledig: monitoren voortgang reductie normoverschrijdingen in oppervlaktewater en om een verband te leggen tussen het gebruik van bepaalde bestrijdingsmiddelen in de meest voorkomende teelten en normoverschrijdingen in het oppervlaktewater nabij deze specifieke teelten.

De meetpunten rondom het Zwanenwater maken deel uit van het teelgroep-specifieke meetnet voor bloembollen (teelt op zand), omdat dit in dit gebied de meest dominante teelt is. Zie figuur 6.

Figuur 8 Overzichtskaart meetlocaties LM-GMB (Deltares)

Het gebied rondom het Zwanenwater maakt deel uit van het grootste bollenareaal van Nederland en vormt daarmee een grote drukfactor op de natuur in het Zwanenwater. In de Bestrijdingsmiddelen Atlas, weergegeven in figuur 8, is te zien dat in de periode 2021-2023 meer dan tien stoffen gevonden zijn die waterkwaliteitsnormen overschreden in het Zwanenwater. De meest voorkomende teelt in het aangrenzende gebied is bollenteelt (roze weergegeven). Bij de meetpunten van het LM-GBM in dit gebied worden tot meer dan tien stoffen overschrijdend gemeten.

Figuur 9 Zwanenwater en aangrenzende akkerbouw, roze percelen hebben de aanduiding 'bollen' (Legenda Bestrijdingsmiddelenatlas: rood: meer dan 10, bruin: 5-10, oranje: 2-5, geel: 1 stof, groen: geen stoffen overschrijdend aangetroffen)

Vrijwel alle stoffen die aangetroffen zijn in de Noordelijke Plas van het Zwanenwater, zijn ook aangetroffen in de meetpunten van het LM-GBM rondom het Zwanenwater. In dit onderzoek is van elk middel dat gevonden is boven de rapportagegrens in het Zwanenwater gekeken of het middel ook voorkwam bij de meetpunten van het LM-GBM binnen een straal van 5 km van het Zwanenwater, zie bijlage 2. Voor het jaar 2020 zijn de exact gemeten gehalten weergegeven, omwille van het overzicht is dat in de andere jaren weggelaten. Exacte meetwaarden zijn op te vragen via de website Aqua Desk en te exporteren als Excel of CSV bestand. Er is gebruik gemaakt van de gegevens uit Aqua Desk en de gegevens van de Bestrijdingsmiddelen Atlas.

Middelen aangetroffen in noordelijke plas van het Zwanenwater en omgeving 2020

Werkzame stof	Opmerkingen	Aangetroffen/ Normoverschrijding	Aangetroffen in omgeving straal 5 km
Boscalid fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 < 0 ng/L 11-05-2020 5,1 ng/L 11-08-2020 4,8 ng/L 02-11-2020 < 0 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Chloorprofam herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 47,06 ng/L 11-05-2020 21,484 ng/L 11-08-2020 <0,877 ng/L 02-11-2020 <0,155 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Desethylterbuthylazine herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 < 0 ng/L 11-05-2020 < 0 ng/L 11-08-2020 9,1 ng/L 02-11-2020 < 0,5 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dimethenamide herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 12,2 ng/L 11-05-2020 8,4 ng/L 11-08-2020 < 0 ng/L 02-11-2020 < 0,8 ng/L	Aangetroffen op één plaats (>1-5x de norm JG-MKN)
Ethoprofos insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 < 0,07 ng/L 11-05-2020 0,984 ng/L 11-08-2020 < 0 ng/L 02-11-2020 < 0 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fluopyram fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 2,9 ng/L 11-05-2020 4,2 ng/L 11-08-2020 6,6 ng/L 02-11-2020 4,1 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Flutolanil fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 0,897 ng/L 11-05-2020 4,309 ng/L 11-08-2020 3,471 ng/L 02-11-2020 0,749 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Metobromuron herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 < 0 ng/L 11-05-2020 9 ng/L 11-08-2020 < 0 ng/L 02-11-2020 < 0 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Prosulfocarb herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 6,6 ng/L 11-05-2020 7,4 ng/L 11-08-2020 < 0 ng/L 02-11-2020 21,1 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pyrimethanil fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 < 0,228 ng/L 11-05-2020 < 0 ng/L 11-08-2020 8,275 ng/L 02-11-2020 < 0 ng/L	Aangetroffen boven rapportagegrens
Quinoxyfen fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens 03-02-2020 4,4 ng/L 11-05-2020 < 0 ng/L 11-08-2020 < 0 ng/L 02-11-2020 < 0 ng/L	Niet aangetroffen boven rapportagegrens

Middelen aangetroffen in noordelijke plas van het Zwanenwater en omgeving 2021

Werkzame stof	Opmerkingen	Aangetroffen/normoverschrijding	Aangetroffen omgeving straal 5 km
Benefin/benfluralin herbicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen op één plaats (>1-5x de norm MTR), andere locaties niet toetsbaar
Carbendazim fungicide	Geen toelating meer sinds 2014	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Chloorprofam herbicide	Geen toelating meer sinds 2020	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
DEET insectenwerend middel	Geen toelating in landbouw	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dimethenamide herbicide	*	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fluopyram fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Flutolanil fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Propamocarb fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Prosulfocarb herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pyrimetanil fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tebuconazool fungicide	Carcinogeen, Mutageen, Reproductie toxisch CLP+SZW, pZZS	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Terbutylazine herbicide	KRW specifiek verontreinigende stof	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens

Middelen aangetroffen in noordelijke plas van het Zwanenwater en omgeving 2022

Werkzame stof	Opmerkingen	Aangetroffen/ Normoverschrijding	Aangetroffen in omgeving straal 5 km
Benefin herbicide	PFAS kenmerken	1,3x MTR	Niet toetsbaar
Methylbromofos insecticide	Organofosfaatverbinding Geen toelating (meer)	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Ethylbromofos insecticide	Organofosfaatverbinding Geen toelating (meer)	4x JG-MKN	Aangetroffen op drie plaatsen >5x norm en eenmaal 2,5 x de norm
Chloorpyrifos insecticide	Geen toelating meer sinds 2020	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Chloorprofam herbicide	Geen toelating meer sinds 2020	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Cycloxydim herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dichlobenil herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
DEET insectenwerend middel	Geen toelating in landbouw	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Desethylterbutylazine	Metaboliet van terbutylazine	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Lindaan insecticide	Geen toelating	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dimethenamide herbicide	*	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dinoterb herbicide	Geen toelating	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen op vijf plaatsen boven de norm (>1-5x boven de norm)*
Fipronil insecticide	Geen toelating meer sinds 2017-2019	Normoverschrijding > 5x MTR 06-07-2022 180 ng/L	In 2022 in omgeving niet toetsbaar In 2021 wel aangetroffen op alle meetlocaties > 5x de norm
Fluopicolide fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens

Werkzame stof *(vervolg)*	**Opmerkingen** *(vervolg)*	**Aangetroffen/ Normoverschrijding** *(vervolg)*	**Aangetroffen in omgeving straal 5 km** *(vervolg)*
Fluopyram fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen op één plaats boven de norm (>1-5x boven de norm), op vier plaatsen aangetroffen boven rapportagegrens
Flutolanil fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Irgarol (cybutrine) algicide	Geen toelating, toelating beëindigd voor 2020	1,33x JG-MKN	Aangetroffen op één plaats 2,8x de norm
Penconazool fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Propamocarb fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Prosulfocarb herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pyraclostrobin fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen op één plaats op 7 km afstand, 7,76x de norm voor MTR
Trichloorfon insecticide	Geen toelating (meer)toelating beëindigd voor 2020 Organische fosfor verbinding (neurotoxisch) Rapportagegrens vele malen hoger dan norm	5x JG-MKN	Aangetroffen op één plaats 10x JG-MKN overige meetpunten niet toetsbaar door hoge rapportagegrens
Tebuconazol fungicide	Potentiële Zeer Zorgwekkende Stof	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Ethoprofos insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fenchloorfos	Geen toelating meer sinds 2005	11,7x MTR	Aangetroffen op drie plaatsen >5x de norm
Fenitrothion insecticide	Geen toelating meer sinds 2004	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fosalon insecticide	Geen toelating meer sinds 2005 Hoge humane toxiciteit	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Furalaxyl fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Hexachloorbenzeen fungicide	Geen toelating meer sinds 1977	26x JG-MKN	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Heptenofos insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Indoxacarb insecticide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Malathion insecticide	Geen toelating meer sinds 2008	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Methidation insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Mevinfos** insecticide	KRW indicator voor goede ecologische kwaliteit	2,94x JG-MKN	In omgeving niet toetsbaar
Metazachloor herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pirimicarb insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Prosulfocarb fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Procymidon fungicide	Geen toelating meer sinds 2008	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Spiromesifen insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tetrachloorvinfos	Geen toelating meer sinds 2007	2,5x MTR	Aangetroffen op twee plaatsen boven de norm (>1-5x de norm) en twee plaatsen >5x de norm
Chloordaan (groepsstof)	Geen toelating meer sinds 1978 persistente stof	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tefluthrin insecticide	PFAS pesticide	50x MTR	Aangetroffen op vier plaatsen boven de norm (>5x de norm)
Trifluraline herbicide	Geen toelating meer sinds 2008 PFAS pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen in omgeving

Middelen aangetroffen in afwateringssloot Zwanenwater en omgeving 2023

(In dit jaar werd in de noordelijke plas alleen onderzoek gedaan naar medicijnresten in Zwanenwater)

Werkzame stof	**Opmerkingen**	**Aangetroffen/normoverschrijding**	**Aangetroffen in omgeving straal 5 km**
Ametoctradin	Geen waterkwaliteitsnorm afgeleid	Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Captan fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Carbendazim fungicide	Geen toelating meer sinds 2021	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Chlorantraniliprole insecticide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
DEET Insectenwerend middel	Geen toelating meer sinds 1999	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dimethenamide herbicide	*	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Dinoseb herbicide	Geen toelating meer sinds 1985	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fluopyram fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Flupyradifuron insecticide	Geen waterkwaliteitsnorm afgeleid Gefluoreerde pesticide (valt buiten de OECD definitie van PFAS)	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Flutolanil fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Ftalamide fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Imidacloprid insecticide	Geen toelating meer voor open teelten sinds 2022	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
MCPP herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Metobromuron herbicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pencycuron fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Penflufen fungicide	Geen waterkwaliteitsnorm afgeleid	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Procymidon fungicide	Geen toelating meer sinds 2008 Carcinogeen, schade ongeboren kind, hormoonontregelaar	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pyraclostrobin fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen op één plaats 1,46 x de norm
Tributylfosfaat Oplosmiddel voor o.a. bestrijdingsmiddelen	KRW specifiek verontreinigende stof ZZS Carcinogeen, mutageen, reproductie toxisch	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Trifloxystrobin fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens

Middelen aangetroffen in noordelijke plas van het Zwanenwater en omgeving 2024

Werkzame stof	Opmerkingen	Aangetroffen/normoverschrijding	Aangetroffen omgeving straal 5 km
2,6- dichloorbenzamide herbicide	Geen toelating meer sinds 2008 Metaboliet van dichlobenil en fluopicolide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Cumafos insecticide	Geen toelating, alleen als biocide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Dimethenamide herbicide	*	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Flutolanil fungicide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fluxapyroxad fungicide	Gefluoreerde pesticide (valt buiten de OECD definitie van PFAS)	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Fosalon insecticide	Geen toelating meer sinds 2005 Hoge humane toxiciteit	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Furalaxyl fungicide	Geen toelating meer sinds 2007	Aangetroffen boven rapportagegrens	Niet aangetroffen boven rapportagegrens
Indoxacarb insecticide	PFAS-pesticide	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Penconazool fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Pyrimetanil fungicide		Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tetrachloorvinfos insecticide	Geen toelating meer sinds 2007 Organofosfaat – neurotoxisch	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Triazofos Fungicide/insecticide	Geen toelating (meer) Organofosfaat – neurotoxisch	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tributylfosfaat	KRW specifiek verontreinigende stof ZZS Carcinogeen, mutageen, reproductie toxisch Oplosmiddel voor o.a. bestrijdingsmiddelen	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Tebuconazool fungicide	Toelating als pesticide en biocide pZZS Carcinogeen, mutageen, reproductie toxisch	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Terbutylazine	KRW specifiek verontreinigende stof	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens
Spiromesifen insecticide	Geen toelating (meer), toelating ingetrokken 2023, opgebruiktermijn maart 2025	Aangetroffen boven rapportagegrens	Aangetroffen boven rapportagegrens

* Dimethenamide is een groepsstof, die bestaat uit de twee isomeren dimethenamide-P en dimethenamide-M. Die eerste is nog wel toegestaan als bestrijdingsmiddel, de tweede niet. Maar in de analyse is er geen onderscheid te maken tussen deze twee isomeren. Het is dus aannemelijk, maar niet uitgesloten, dat het aangetroffen dimethenamide in werkelijkheid het toegelaten dimethenamide-P betreft.

ZZS – zeer zorgwekkende stof
pZZS – potentieel zeer zorgwekkende stof
bron: https://rvszoeksysteem.rivm.nl/ZZSlijst/

In 2022 is maandelijks gemeten en logischerwijs wordt er ook meer aangetroffen, maar zelfs dit grotere meetpakket met hoge meetfrequentie is nog geen fractie van wat er aan middelen is toegelaten op de markt. Er zijn 1095 bestrijdingsmiddelen voor gebruik in Nederland toegelaten. Bestrijdingsmiddelen kunnen bestaan uit één of meer werkzame stoffen, met daaraan toegevoegd hulpstoffen. Onbekend is hoeveel werkzame stoffen er op dit moment toegelaten zijn.

4.1 Relatie bestrijdingsmiddelengebruik en oppervlaktewaterkwaliteit

De invloed van bestrijdingsmiddelen die worden toegepast bij intensieve teelten in de omgeving van het oppervlaktewater doet er toe. Uit verschillende onderzoeken van Meten is Weten blijkt dat bestrijdingsmiddelen zich verspreiden tot diep in natuurgebieden.

Hieronder is een vergelijking gemaakt van de waterkwaliteit in een gebied met weinig tot geen intensieve akkerbouw en voornamelijk grasland en de waterkwaliteit in het gebied rondom Callantsoog, dicht tegen het Zwanenwater aan. Hiervoor is gekozen voor het meetpunt uit het GBM meetnetwerk in Waterland en het GBM meetpunt dat het dichtst bij het Zwanenwater ligt.

In Waterland zijn landbouwpercelen voornamelijk in gebruik als grasland, met een zeer beperkt oppervlak dat in gebruik is voor maïsteelt, omdat de ondergrond bestaat uit laagveen en dus ongeschikt is voor intensieve akkerbouw. De landbouwpercelen rond het Zwanenwater zijn voornamelijk zandgrond. Zandgrond bevat minder organische stof en heeft een hoge infiltratiegevoeligheid voor mobiele pesticiden naar grondwater en is dus minder afspoelingsgevoelig naar oppervlaktewater, tenzij de bodem is verdicht en verslempt. Laagveen kent minder verticale uitspoeling en dus een grotere afspoeling naar oppervlaktewater.

Om een goede vergelijking te maken van de belasting van oppervlaktewater met pesticiden door intensieve akkerbouw versus voornamelijk grasland, is gekozen voor een vergelijking van de gegevens uit het jaar 2022, dezelfde meetpakketten en meetfrequenties (maart, mei, juni, juli, augustus en oktober) zijn voor beide meetpunten gehanteerd.

Waterland 2022 laagveen voornamelijk grasland OBJECT ID 532 Meetpunt code 2509 MLC Identificatie NL12_GBM 044 MLC Naam Voor krooshek gemaal Zuiderwoude aan de Gouw	**Meetpunt nabij Zwanenwater 2022 zandgrond voornamelijk bloembollen** OBJECT ID 1548 Meetpunt code 2765 MLC Identificatie NL12_GBM010 MLC Naam De Stolpen, parallelweg N9 nabij nr 21 voor kroosh
Normoverschrijdingen: Cybutrine (irgarol) : 5,2 x JG-MKN	**Normoverschrijdingen:** Deltamethrin: 968x JG-MKN Cyhalothrin: 300 x JG-MKN Tefluthrin: 62,5 x MTR Esfenvaleraat: 31,6 x JG-MKN Cyfluthrin*: 25 x MTR Fenchloorfos*: 10x MTR Bromofos-ethyl* 7,5 x JG-MKN Tetrachloorvinfos*: 6,25x MTR DDE, 24*: 1,25x MTR * Middelen zonder toelating in open teelt, óf een biocide betreft met een zogenaamde Europese toelating, die niet is terug te vinden in de databank van de Ctgb.
Middelen aangetroffen boven de rapportagegrens: Bentazon (herbicide) DEET (insectenwerend middel) Fluopyram (fungicide) MCPA (herbicide) MCPP (herbicide) Penflufen (fungicide) Terbutylazine (herbicide) Tributylfosfaat (oplosmiddel voor o.a. pesticiden) Isopotyron (herbicide)	**Middelen aangetroffen boven de rapportagegrens:** Atrazine* Azoxystrobin Bentazon Boscalid Methylbromofos* Ethylbromofos* Ethylchloorpyrifos* Ethyleenthioureum* Carbendazim* Chloorfenvinfos Chloridazon

	Middelen aangetroffen boven de rapportagegrens *(vervolg)*: Chloorprofam* Cumafos* Cyclometofen* Cyfluthrin DEET* Desethylterbutylazine* Dimethenamide Deltametrhin Dimethenamide-P Dinoterb* Endosulfansulfaat* Esfenvaleraat Ethoprofos* Fenchloorfos* Flonicamid Fludioxonil Fluopicolide Fluopyram Flupyradifuron Flutolanil Fosthiazaat Furalazyl* Imidacloprid* Indoxacarb Isoxaben Lambda-cuhalothrin Lenacil Malathion* MCPA MCPP Metobromuron* Methidathion* Metazachloor Oxamyl Penconazool Pirimicarb Prochloraz Procymidon Propamocarb Propazine Prosulfocarb Pyraclostrobin Pyrimethanil Quinmerac Spiromesifen Tetrachloorvinfos* Triazofos* Tributylfosfaat* Transchloordaan* Tebuconazol Tefluthrin Terbutrin Terbutylazine
Berekende toxische druk (Bestrijdingsmiddelen Atlas 2022) Klasse: gering msPAF Chronisch: 0,029 msPAF Acuut: 0,006	**Berekende toxische druk (Bestrijdingsmiddelen Atlas 2022)** Klasse: hoog msPAF Chronisch: 0,314 msPAF Acuut: 0,08

Uit de vergelijking tussen het meetpunt in Waterland en het meetpunt nabij het Zwanenwater in agrarisch gebied, blijkt duidelijk dat de aard van het grondgebruik invloed heeft op de belasting van het oppervlaktewater met bestrijdingsmiddelen. In Waterland, waar grasland op laagveen domineert, wordt een beperkt aantal middelen boven de rapportagegrens aangetroffen en slechts één normoverschrijding geregistreerd. Daarentegen laten de metingen nabij het Zwanenwater, waar intensieve bloembollen- en sierteelt plaatsvindt op zandgrond, een veel grotere variëteit aan stoffen en extreem hoge normoverschrijdingen zien.

Dit betreft ook de vondst van middelen die niet of niet meer zijn toegelaten in de open teelt. Dit wijst erop dat intensieve akkerbouw een aanzienlijk hogere risico's oplevert voor de waterkwaliteit dan voornamelijk grasland.

5. Toxische druk oppervlaktewater Zwanenwater

Hoewel er geen directe metingen gedaan zijn naar de relatie tussen de aangetroffen bestrijdingsmiddelen en de toxische druk, is hier wel het een en ander over op te merken.

5.1 Rapport 'Resultaten microverontreinigingen meetnet 2023'

In het rapport 'Resultaten microverontreinigingen meetnet 2023' van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is onderzoek gedaan naar microverontreinigingen. Voor dit onderzoek zijn watermonsters geanalyseerd op medicijnresten, bromide en bromaat, zouten en zware metalen.

Daarnaast zijn bioassays uitgevoerd op de watermonsters, met als doel het toxisch effect op de ecologie te bepalen. Bioassays zijn testen waarbij effecten van stoffen of stofmengsels op levende cellen, weefsels of organismen gemeten worden. Gemeten effecten met bioassays kunnen erop wijzen dat stoffen die niet zijn gemeten met chemische analyses toch de waterkwaliteit beïnvloeden. Ook kunnen toxische mengsels, waarbij meerdere stoffen elk onder hun individuele norm blijven maar gezamenlijk een toxisch mengsel vormen, in kaart gebracht worden.

Deze analyses met bioassays hebben plaatsgevonden in juni en september van 2023. De bioassyas die zijn uitgevoerd zijn: Daphniatox: toxiciteit voor watervlooien, Microtox: toxiciteit voor bacteriën, PAH-Calux: omzetting giftige stoffen, ER-Calux: activiteit vervrouwelijkende stoffen (hormonen) PXR-Calux: omzetting giftige stoffen, GR-Calux: glucocorticosteroïde activiteit (impact op immuunsysteem), P53-Calux (-S9): genotoxiciteit (beschadiging erfelijk materiaal) zonder metabole activatie.

De gegevens van de chemische analyses zijn beoordeeld met behulp van de Sleutelfactor Toxiciteit, zoals beschreven door STOWA (.https://www.stowa.nl/publicaties/ecologische-sleutelfactor-toxiciteit-hoofdrapport-deelrapporten-en-rekentools). Hoewel dit onderzoek zich niet richtte op resten van bestrijdingsmiddelen, worden wel de volgende uitspraken gedaan:
"Het Zwanenwater (MIV022) is geselecteerd als referentielocatie waarbij er geen invloed van effluent verwacht wordt, omdat dit water niet in contact staat met … ."*
*Met effluent wordt de invloed van RWZI's bedoeld, op de puntjes is niets ingevuld door de auteur.

Medicijnresten werden bij deze metingen niet gevonden en uit de berekeningen met de overige gegevens kwam geen berekende toxische druk naar voren. Echter uit de bioassay analyse springt het Zwanenwater er wel uit bij de PXR-Calus bioassay, deze meet de omzetting van giftige stoffen en is gevoelig voor bestrijdingsmiddelen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAKS's), alkylfenolen, triazine bestrijdingsmiddelen, medicijnen en PCB's. Dit is uitgelicht in tabel 9:

		Daphniatox		Microtox		PAH-CALUX		ER-CALUX		PXR-CALUX		GR-CALUX		P53-CALUX (-S9)	
	Eenheid	TU/l		TU/l		ng BEQ/l		ng EEQ/l		ng NEQ/l		ng DEQ/l		µg CEQ/l	
	Meetmoment	Juni	September	Juni	September	Juni	September	Juni	September	Juni	September	Juni	September	Juni	September
	Type effect	Algemene toxiciteit		Algemene toxiciteit		Omzetting giftige stoffen		Oestrogene effecten		Omzetting giftige stoffen		Glucocorticoide activiteit		Genetische toxiciteit	
Effluent															
RWZI Geestmerambacht	MIV005	**<0,015**	0,03	0,12	0,42	65	250	0,65	2,4	85	110	60	110	**<0.0014**	0.005
RWZI Beverwijk	MIV007	0,02	0,12	0,19	0,03	70	32	0,55	**<0,016**	55	16	18	**<4.3**	**<0.0055**	0.005
RWZI Beverwijk (reactor)	MIV008	**<0,015**	**<0,015**	0,12	0,07	80	370	0,55	0,65	49	46	40	22	**<0.0014**	0.005
RWZI Beemster	MIV010	0,03	0,03	0,21	0,13	100	140	1,2	1,7	75	55	100	55	**<0.0055**	0.005
RWZI Katwoude	MIV013	0,03		0,13		60		1,7		200		16		**<0.0014**	
RWZI Everstekoog	MIV016	0,03		0,22		70		1,6		70		20		**<0.0014**	
RWZI Everstekoog (helofytenfilter)	MIV017	0,03		0,63		60		1,1		22		**<4.2**		**<0.0014**	
Oppervlaktewater benedenstrooms															
Wervershoof	MIV003	0,11		0,04		16		0,32		**<1,9**		**<3**		**<0.0014**	
Beemster	MIV011	**<0,015**	0,02	0,08	0,06	28	46	0,014	**<0,025**	**<2,5**	**<3,6**	**<4.1**	**<3.4**	**<0.0055**	0.005
Katwoude	MIV014	0,03		0,22		15		0,13		**<1,5**		**<4.2**		**<0.0014**	
Oppervlaktewater															
NH kanaal Koedijk	MIV018	**<0,015**	0,04	0,07	0,29	28	100	0,22	0,06	**<1,9**	**<3**	4.5	**<3.2**	**<0.0014**	0.005
NH kanaal Burgervlotbrug	MIV019	**<0,015**	**<0,015**	0,1	0,16	23	120	0,1	0,095	3,2	**<3,8**	**<3.7**	**<5.5**	**<0.0055**	0.005
Poldergemaal Purmerend	MIV020	0,02	0,07	0,08	0,09	12	42	0,18	0,09	3,4	**<3,6**	**<5.5**	**<2.5**	**<0.0048**	0.005
Poldergemaal Slootdorp	[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		**<3.4**		**<0.0048**	
Zwanenwater	MIV022	0,03	0,07	0,3	0,03	22	100	0,9	0,28	85	44	**<2.5**	**<5.5**	**<0.0014**	0.005
[illegible]	MIV023	0,02		0,06		14		0,085		22		**<3.5**		**<0.0014**	
Uitwateringsgemaal Texel	MIV024	0,03		0,36		10		0,35		24		**<3**		**<0.0014**	
Zaandam	MIV025	**<0,015**	0,02	0,03	0,02	41	85	0,12	**0,02**	**<3**	**<2,9**	**<5.5**	**<5.5**	**<0.0048**	0.005
Zijkanaal D	MIV026	0,02	0,03	0,05	0,03	44	95	0,075	**0,02**	46	29	**<5.5**	**<5.5**	**<0.0048**	0.005
Helsdeur Den Helder	MIV027	**<0,015**		0,13		19		0,12		**<3,4**		**<5.5**		**<0.0048**	

Figuur 7 Resultaten bioassays microverontreigingenmeetnet 2023 bron HHNK

Het Zwanenwater scoort daarmee slechter dan oppervlaktewateren bij de in de tabel genoemde poldergemalen. Voor het Zwanenwater was het niet mogelijk om op basis van de metingen op medicijnresten en zware metalen de toxische druk te berekenen. Alle medicijnresten hebben waarden onder de rapportagegrens, zo blijkt ook uit de data-analyse voor 2023 en worden door de rekentool toxische druk automatisch verwijderd. Dit betekent dat medicijnresten en zware metalen hier hoogstwaarschijnlijk niet voor het negatieve toxische effect hebben gezorgd. In het rapport wordt daarom geadviseerd:
"Om dichterbij de oorzaak van deze waargenomen effecten te komen wordt er geadviseerd om hier meer te gaan monitoren op andere stofgroepen aangezien medicijnresten hier hoogstwaarschijnlijk geen grote rol spelen."

Dat er geen medicijnresten worden gevonden is een logische gevolg van het feit dat het gebied uitsluitend gevoed wordt door regen- en kwelwater en geen instroom heeft vanuit polders of RWZI's.

Deze gegevens tonen een duidelijke toxische respons in het Zwanenwater die geen relatie heeft met medicijnresten en zware metalen. Er is geen RWZI of gebiedsvreemd water dat het duinmeer kan bereiken. De aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen is een veel plausibeler verklaring voor de PXR-respons, omdat in de jaren voor en na het onderzoek met bioassays is gebleken bij chemische analyses dat één of meerdere bestrijdingsmiddelen de ecotoxicologische normen voor waterkwaliteit overschrijden.

5.2 Berekende toxische druk in Zwanenwater door Bestrijdingsmiddelen Atlas

De website Bestrijdingsmiddelenatlas.nl voert ook berekeningen uit voor toxische druk, op basis van de meetgegevens met betrekking tot bestrijdingsmiddelen.

Jaar	**Toxische druk Chemische verontreigings Klassen (CVK) door alle stoffen**	**Maanden waarin bemonsterd en geanalyseerd is op bestrijdingsmiddelen**
2020	Data niet toereikend	Februari, mei, augustus en november
2021	Geen	Februari, mei, augustus en november
2022	Hoog msPAF Chronisch 0,128 msPAF Acuut 0,021	Januari, februari, maart, april, mei, juni, juli, augustus, september, oktober, november en december
2023	Meetpunt niet weergegeven	-
2024	Geen	Februari, mei en augustus

Hierbij moet opgemerkt worden dat in 2021 slechts een beperkt aantal keren het water bemonsterd is, dus mogelijk dat door gebrek aan gegevens valt de berekende toxische druk lager uit dan de werkelijke toxische druk. In dat jaar zijn veel bestrijdingsmiddelen maar vier keer bemonsterd en in 2022 twaalf keer. Het jaar 2022 geeft nog het beste beeld van het voorkomen van bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater.

Een msPAF chronisch van 0,128 betekent dat naar schatting 12,8% van de aanwezige soorten langdurig negatieve effecten kan ondervinden voor overleving, groei en voorplanting van aquatische soorten. Dit wordt geclassificeerd als een hoge toxische druk, want dit betekent dat het ecosysteem structureel onder druk staat: effecten kunnen zich ophopen en leiden tot verlies aan biodiversiteit of veranderingen in de soortensamenstelling. De acute waarde is lager, maar de structurele langdurige belasting vormt een aanzienlijk probleem.[4]

Chronische en vertraagde effecten van toxische stoffen waaronder bioaccumulatie worden niet volledig meegenomen, ook worden niet alle effecten meegenomen zoals indirecte effecten op voedselweb-relaties. Door een beperkte dataset aan monitoringsgegevens kunnen seizoensgebonden piekwaarden buiten beeld blijven. De ms-PAF-maat is in veldstudies gevalideerd en blijkt een goede maat te zijn voor de waargenomen effecten op soortenverlies. (Visser, Posthuma, Van 't Zelfde, Slootweg, & Lahr, 2025)

5.4 Berekende toxische druk in Zwanenwater met STOWA-rekentool

De Bestrijdingsmiddelenatlas (BMA) en de STOWA Chemie-rekentool berekenen beide de toxische druk (msPAF) van mengsels van chemische stoffen op waterleven, maar hanteren verschillende methoden. Dit leidt tot variaties in detailresultaten. De algemene conclusies

[4] Een uitgebreide toelichting over berekeningen toxische druk is te vinden op https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/toelichtingen/toxischedruk en in het rapport: https://bmastatic.blob.core.windows.net/rapportage/Toxischedruk_rapportage_FINAL2025.pdf

over trends en ecologische risico's komen grotendeels overeen: hogere toxische druk betekent een groter effect op aquatische ecosystemen. De STOWA-rekentool neemt naast bestrijdingsmiddelen, ook andere stoffen mee zoals zware metalen, de invloed van ammonium/ammoniak en PAK's. Verschillen tussen beide methodes worden duidelijk toegelicht op:
https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/toelichtingen/toxischedrukdisclaimer

Voor 2022 is een berekening gemaakt met behulp van de STOWA-rekentool met de meetgegevens van het Zwanenwater.

SampleID	Class.All	Class.ammonium/ammoniak	Class.bestrijdingsmiddel	Class.Metalen	Class.Overig	Class.PAKs
204002:1-9-2022	4-Hoog (High)	4-Hoog (High)	1-Geen	1-Geen	1-Geen	3-Matig (Moderate)
204002:10-10-2022	4-Hoog (High)		1-Geen	1-Geen	1-Geen	4-Hoog (High)
204002:12-1-2022	3-Matig (Moderate)	2-Gering (Low)	1-Geen	1-Geen	1-Geen	3-Matig (Moderate)
204002:15-6-2022	2-Gering (Low)	2-Gering (Low)	1-Geen	1-Geen	1-Geen	
204002:3-8-2022	4-Hoog (High)	2-Gering (Low)	2-Gering (Low)	2-Gering (Low)	1-Geen	3-Matig (Moderate)
204002:4-5-2022	4-Hoog (High)		2-Gering (Low)	2-Gering (Low)	1-Geen	3-Matig (Moderate)
204002:6-4-2022	2-Gering (Low)	2-Gering (Low)	1-Geen	1-Geen	1-Geen	
204002:6-7-2022	4-Hoog (High)	2-Gering (Low)	4-Hoog (High)	1-Geen	1-Geen	1-Geen
204002:7-12-2022	3-Matig (Moderate)	2-Gering (Low)	1-Geen	1-Geen	1-Geen	3-Matig (Moderate)
204002:7-2-2022	4-Hoog (High)	1-Geen	4-Hoog (High)	2-Gering (Low)	1-Geen	4-Hoog (High)
204002:7-3-2022	4-Hoog (High)	1-Geen	4-Hoog (High)	1-Geen	1-Geen	1-Geen
204002:9-11-2022	3-Matig (Moderate)	2-Gering (Low)	1-Geen	2-Gering (Low)	1-Geen	3-Matig (Moderate)

Uit de vergelijking tussen de stofgroepen blijkt dat de ecotoxische druk in het Zwanenwater voornamelijk wordt bepaald door bestrijdingsmiddelen en PAKs. Terwijl ammonium, metalen, overige stoffen en vrijwel uitsluitend in de klassen 'Geen' of 'Gering' vallen, laten bestrijdingsmiddelen meerdere resultaten zien in klasse 'Hoog'. Op deze momenten is ook de totale ecotoxiciteit (Class.All) hoog, terwijl andere stofgroepen geen of slechts een geringe bijdrage leveren. Dit betekent dat de bestrijdingsmiddelen een grote drukfactor vormen in de berekende ecotoxische effecten.

Hieruit blijkt dat bestrijdingsmiddelen niet de enige, maar wel een grote drukfactor zijn. De berekende toxische druk voor zware metalen is laag en dat komt overeen met de resultaten van het onderzoek 'Resultaten microverontreinigingen meetnet 2023'.

In de Atlas Natuurlijk Kapitaal – Toxiciteit is op dezelfde wijze een berekening van de toxische druk gemaakt voor de jaren 2013-2018, ook hier krijgt het oppervlaktewater van het Zwanenwater bij het KRW-meetpunt de kwalificatie hoge toxiciteit, klasse 4, de één na hoogste kwalificatie.

5.5 PFAS en bijdrage aan totale toxische druk

Inmiddels is bekend dat PFAS een significant effect hebben op het milieu. Alle stoffen die voldoen aan de OECD definitie voor PFAS is zijn aangemerkt als zeer zorgwekkende stoffen en bovendien zijn PFAS bio-accumulerend en dragen bij aan het cumulatieve effect van mengseltoxiciteit.

In Nederland zijn 25 werkzame stoffen toegelaten in bestrijdingsmiddelen die vallen onder de OECD definitie van PFAS. TFA, trifluorazijnzuur, een korte keten PFAS, is het belangrijkste afbraakproduct, metaboliet, van bestrijdingsmiddelen die onder de PFAS definitie vallen. TFA

is slecht afbreekbaar en heeft een hoge mobiliteit in het milieu. Op basis van de afzetgegevens zoals gepubliceerd op de website van de NVWA is berekend dat over de jaren 2021 tot en met 2023 gemiddeld zo'n 300.000 kg werkzame stoffen van PFAS-pesticiden in Nederland worden afgezet. Het potentieel aan TFA dat daaruit vrij kan komen ligt op ongeveer 100.000 kg. Het recent door zeven provincies en Vewin bij CLM Onderzoek en Advies uitgevoerde onderzoek (CLM-1236, oktober 2025) bevestigt dat het gebruik van PFAS-bevattende gewasbeschermingsmiddelen in Nederland een ernstig en toenemend risico vormt voor grondwater, bodem en drinkwaterbronnen. De inschatting is dat TFA voor alle PFAS-pesticiden een eindmetaboliet is. CLM concludeert dat PFAS-pesticiden en hun metabolieten zich ophopen in bodem en grondwater. (Leendertse, et al., 2025)

In het Zwanenwater worden (nog) geen metingen gedaan naar TFA. Het is wel te verwachten dat TFA zal worden aangetroffen als hier op onderzocht wordt, omdat een aantal PFAS bestrijdingsmiddelen ook voorkomt in dit water.

Er zijn in het Zwanenwater wel metingen gedaan op de PFOA en PFOS, beide een molecuul met acht koolstofatomen. De hoogste waarde voor PFOA werd in 2022 gemeten,; 110 ng/L. De hoogst gemeten waarde voor PFOS was 25 ng/L, in 2019. De gemeten PFOA en PFOS zullen ook bijdragen aan de mengseltoxiciteit, maar worden nu nog niet meegenomen in de berekeningen voor mengseltoxiciteit.

6. Toxische druk in door bestrijdingsmiddelen in het Zwanenwater

Door de gegevens uit het onderzoek ‘Resultaten microverontreinigingen meetnet 2023’ te combineren met de berekende toxische druk door de Bestrijdingsmiddelenatlas en de resultaten van de rekentool Sleutelfactor Toxiciteit, blijkt dat bestrijdingsmiddelen een belangrijke oorzaak zijn van negatieve toxische effecten die zijn vastgesteld in het Zwanenwater met behulp van de bioassays. Uit zowel de toxische druk berekeningen van de bestrijdingsmiddelenatlas als de toxische druk berekening met de sleutelfactortoxiciteitstool, blijkt dat bestrijdingsmiddelen een grote drukfactor zijn voor de toxische druk in dit oppervlaktewater.

De gemeten en berekende toxische druk heeft tot gevolg dat er schade optreedt of is opgetreden aan het aquatisch ecosysteem van het oppervlaktewater in dit Natura2000 gebied. Hoe hoger de drukfactor, hoe groter het effect, hoe groter de fractie aangetaste soorten. De aanwezigheid van deze cocktails van herbiciden, fungiciden, insecticiden, biociden, overige stoffen en PFAS, maakt dat niet uit te sluiten is dat er significante nadelige effecten optreden op de natuurlijke kenmerken van dit Natura2000 gebied en de staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor dit gebied is aangewezen.

6.1 Verspreiding van bestrijdingsmiddelen in Natura2000

Uit talloze onderzoeken van onder andere Meten = Weten, maar ook de Vlinderstichting, blijkt dat bestrijdingsmiddelen zich over grote afstanden verspreiden en tot diep in natuurgebieden, waaronder Natura2000 gebieden worden teruggevonden. (Buijs J. M., 2024) (Mantingh & Buijs, 2020) (Verhoogt, 2025)

Uit het onderzoek van Mantingh en Buijs van 2020, is gebleken dat de correlatie van het aantal gevonden stoffen en hun concentratie in de vegetatie van natuurgebieden met de afstand tot akkerbouwvelden statistisch significant is en dat de concentraties van gevonden stoffen met de afstand sterker afnemen dan het aantal gevonden stoffen.

In het rapport Schone Sier werd in het onderzoek vastgesteld dat 16% van de middelen die gevonden werden in de geplaatste luchtfilters geen toelating meer had in Nederland en 24% van de middelen die werden aangetroffen op eikenbladeren hadden geen toelating meer. Dit is in lijn met de meetresultaten van het Zwanenwater, waar ook een aantal stoffen is gevonden waarvoor geen toelating meer is.

Uit het Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden (OBO) van het RIVM is gebleken dat de concentratie bestrijdingsmiddelen in lucht niet eenduidig afneemt in de zeven dagen na de toepassing op het veld. De concentratie in lucht bleek vooral samen te hangen met de hoeveelheid bestrijdingsmiddelen die nog aanwezig was op het perceel en nog kon verdampen, de windrichting en andere bespuitingen in de omgeving. In dit onderzoek is daarnaast vastgesteld dat drift die door wind wordt meegevoerd op een afstand van 50 meter van de toepassing nog meetbaar is, ook op tien meter hoogte. (Montfort, Bodar, Smit, Wezenbeek, & Rietveld, 2019)

In het onderzoek dat Meten is Weten uitvoerde in 2025 met een snuffelpaal op de Markerwadden is vastgesteld dat werkzame stoffen uit bestrijdingsmiddelen zich over vele kilometers verspreiden. Hoewel het meetpakket van het onderzoek op de Markerwadden niet volledig overeenkomt met het meetpakket van de stoffen die gemeten worden in het Zwanenwater, zijn er wel stoffen die in beide onderzoeken voorkomen. Propamocarb en dimethanamide kennen beide uitsluitend toepassingen in de landbouw en zijn niet toegelaten als biocide en kennen ook geen toepassing in de industrie. Chloorprofam wordt ook in beide onderzoeken aangetoond, een stof die in het verleden een agrarische toepassing had, maar inmiddels is verboden in Nederland. De kortste afstand van de Markerwadden tot het vasteland bedraagt 7,4 km in de richting van Lelystad. Echter de meest dominante windrichting in Nederland is zuidwest, de afstand tot het vasteland aan de westzijde is 12 tot 20 kilometer (Noord-Holland). Drift is niet de enige en waarschijnlijk niet de belangrijkste route van verspreiding van bestrijdingsmiddelen. Vermoedelijk is verdamping een belangrijkere verspreidingsroute dan drift. Daarnaast speelt verwaaiing door hechting aan bodemdeeltjes waarschijnlijk ook een rol. (Van Kampenhout & Nijland, 2025)

7 Bestrijdingsmiddelen als drukfactor instandhoudings-doelen Natura2000

Bestrijdingsmiddelen zijn bedoeld om organismen te doden en zullen daarmee zeer waarschijnlijk ook een negatieve invloed hebben op de biodiversiteit en ecosystemen in Natura2000 gebieden. Hoewel de Ecologische Autoriteit (EA) niet expliciet het effect van bestrijdingsmiddelen in het natuurgebied Zwanenwater heeft beschreven, legt de EA voor andere natuurgebieden wel duidelijk de link voor het Drents-Friese Wold & Leggelerveld:
De volgende maatregelen zijn van groot belang: Giftige werking van gewasbeschermingsmiddelen. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de insectenpopulatie afneemt. Dit komt deels door het inwaaien van giftige gewas-beschermingsmiddelen uit omliggende landbouwgebieden (zoals bij lelie- en aardappelteelt). Dat heeft grote gevolgen voor planten- en diersoorten in het gebied, bemoeilijkt het halen van de natuurdoelen en leidt tot (verdere) verslechtering van de natuur. Bronmaatregelen om de invloed op het natuurgebied te verlagen zijn daarom urgent.

Lage concentraties bestrijdingsmiddelen hebben effecten hebben op de biodiversiteit, doordat zij schade aanrichten aan ecosystemen en voedselketens binnen die systemen. Enerzijds schade door bio-accumulatie binnen de voedselpiramide van producenten, consumenten van de eerste orde en tweede orde, maar ook binnen de symbiotische relatie tussen organismen. Hiermee wordt een cascade van schade veroorzaakt die het hele ecosysteem binnen een natuurgebied kan schaden.

Uit onderzoek uitgevoerd in Duitsland, Frankrijk en Australië waarbij de effecten van bestrijdingsmiddelen op de regionale soortenrijkdom van ongewervelde waterdieren in Europa (Duitsland en Frankrijk) en Australië (het zuiden van Victoria) geanalyseerd zijn, bleken bestrijdingsmiddelen een statistisch significant effect te hebben op zowel de soorten- als familieniveaus met verliezen tot wel 42% van de geregistreerde taxonomische groepen. Bovendien traden de effecten in Europa op, bij concentraties die volgens de huidige wetgeving als milieuvriendelijke worden beschouwd. Dit wijst erop dat de huidige ecologische risicobeoordeling van bestrijdingsmiddelen onvoldoende bescherming biedt aan de biodiversiteit. (Beketov, Kefford, Schäfer, & Liess, 2013)

Een blijvend negatief effect van het gebruik van bestrijdingsmiddelen op de soortenrijkdom en hun vermogen om plagen onder controle te houden kwam naar voren in een onderzoek naar de negatieve effecten van bestrijdingsmiddelen op de biodiversiteit en natuurlijke plaagbestrijding in Europese landbouwsystemen. Zowel insecticiden als fungiciden hadden een negatief effect op de biodiversiteit en insecticiden hebben een negatieve impact op het vermogen tot natuurlijke plaagbestrijding. (Geiger, 2010)

8. Bestrijdingsmiddelen als drukfactor doelen Kaderrichtlijn Water Zwanenwater

In de KRW factsheets is in de beoordeling van de noordelijke plas van het Zwanenwater geoordeeld dat dit waterlichaam als toestandsbeoordeling ‘ontoereikend’ (oranje) krijgt voor biologie totaal, waaronder macrofauna, overige flora en fytoplankton. De visstand wordt beoordeeld als matig (geel). De biologie is het meest bepalend voor de ecologische toestand en dus ook voor het bereiken van een goede ecologische toestand of goed ecologisch potentieel. Voor het Zwanenwater geldt dat het bereiken van een goed ecologisch potentieel voldoende is, omdat het water als sterk veranderd/kunstmatig is aangemerkt. Het doelbereik voor de KRW in 2027 wordt als onzeker beoordeeld.

Ook wordt in de factsheet expliciet benoemd dat het geïsoleerd waterlichaam door weinig functies wordt beïnvloed, anders dan atmosferische depositie.

2.2 Toestandsoordeel Totaal

Totaaloordeel	Toestand 2009	Toestand 2015	Toestand 2021	Toestand 2024
Chemie totaal	X		X	X
Ubiquitaire stoffen			X	X
Niet-Ubiquitaire stoffen			X	
Ecologie totaal	X		X	X
Biologie totaal	X			
Fysische chemie	X			
Specifieke verontreinigende stoffen	X		X	X

2.3 Doel en toestandsoordeel Ecologie

Biologie	GEP	Toestand				Doelbereik 2027
		2009	2015	2021	2024	
Macrofauna (EKR)	>= 0.60					Onzeker
Overige waterflora (EKR)	>= 0.60					Onzeker
Vis (EKR)	>= 0.60					Onzeker
Fytoplankton (EKR)	>= 0.60					Onzeker

Algemeen fysische chemie	GEP	Toestand				Doelbereik 2027
		2009	2015	2021	2024	
Fosfor totaal (zgm) (mg P/l)	<= 0.09					Onzeker
Stikstof totaal (zgm) (mg N/l)	<= 1.30					Onzeker
DIN (winterperiode) (mg N/l)	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT
Zoutgehalte (zgm) (mg Cl/l)	<= 200					Vrijwel zeker
Temperatuur (max. waarde) (gr.C)	<= 25					Vrijwel zeker
Zuurgraad (zgm) (-)	5.5 - 8.5					Redelijk zeker
Zuurstofverzadiging(sgraad)(zgm) (%)	60 - 120					Vrijwel zeker
Doorzicht (zgm) (m)	>= 0.90					Vrijwel zeker

Figuur 8 KRW factsheet 'waterdelen duingebied Noord NHN' groen = goed, geel = matig, oranje= ontoereikend, rood = slecht

Hoewel in deze factsheet stikstof en fosfor expliciet in beeld zijn als drukfactor door eutrofiëring, voor het niet halen van een goed ecologisch potentieel, zal ook het toxisch mengsel van bestrijdingsmiddelen een belangrijke bijdrage zijn aan het oordeel ‘ontoereikend’, omdat uit het onderzoek met de bioassays, de berekeningen van zowel de Bestrijdingsmiddelenatlas als de Sleutelfactor Toxiciteit, een toxisch mengsel in de Noordelijke Plas werd aangetoond.

Voor de parameters onder ‘biologie’ is voor macrofauna een negatieve trend te zien. In de jaren 2009 en 2015 was het toestandsbeoordeling nog ‘matig’, daarna in 2021 en 2024 is het toestandsoordeel ‘ontoereikend’. (Onder macrofauna wordt alles verstaan dat zonder

optische hulpmiddelen waarneembaar is; aquatische insectenlarven, weekdieren, kreeftachtigen etc.) Dit betekent dat het toestandsoordeel een klasse lager is geclassificeerd. Dit is in strijd met het verslechteringsverbod onder de KRW, waarin is vastgelegd dat de ecologische toestand van een waterlichaam niet mag verslechteren. Van achteruitgang in de ecologische toestand van een KRW oppervlaktewaterlichaam is sprake als een van de kwaliteitselementen in klasse achteruitgaat of een stofconcentratie niet langer voldoet. Als het betreffend kwaliteitselement of stof zich reeds in de laagste klasse bevindt, is iedere verslechtering verboden.

Het rapport van Natuur & Milieu 'Trendanalyse waterkwaliteit sloten' (Haskoning, 2025) merkt op:
Per waterlichaam is bepaald welke indicatorsoorten bepalend zijn voor een gezond ecosysteem van het betreffende waterlichaam en welke soorten gevoelig zijn voor verstoring. Doelen worden vaak bijgesteld op basis van wat als haalbaar wordt beschouwd, waardoor de ecologische realiteit soms wordt verhuld achter administratieve verbeteringen en selectieve soortenlijsten.

Dit betekent dat de huidige beoordeling van de ecologische toestand van het Zwanenwater waarschijnlijk nog veel te rooskleurig is voorgesteld.

Het feit dat de macrofauna achteruit is gegaan, zal z'n weerslag hebben op het hele ecosysteem in het Natura2000 gebied van het Zwanenwater, aangezien het aquatische ecosysteem onderdeel uitmaakt van het hele voedselweb en dus het gehele ecosysteem van dit natuurgebied. Dit laat meteen goed zien hoe de doelen voor de KRW niet los gezien kunnen worden van de doelen voor Natura2000. Zonder een gezond oppervlaktewater kan een Natura2000 gebied als ecosysteem niet goed functioneren.

Bovendien blijkt uit een studie uitgevoerd door Alterra, in opdracht van Rijkswaterstaat, dat belasting van watersystemen met bestrijdingsmiddelen de gevolgen van eutrofiëring kan versterken, doordat een mengsel van insecticiden, herbiciden en fungiciden processen in gang zetten die equivalent zijn aan de effecten van eutrofiëring van het oppervlaktewater met nutriënten, zoals toename van algen en afname van waterplanten. Deze symptomen kunnen al optreden bij bepaalde middelen en onder specifieke omstandigheden, bij een concentratie die slechts tienmaal boven de concentratie waarbij geen effecten zouden mogen optreden (NOEC) lagen. Wisselwerking tussen eutrofiëring door nutriëntenbelasting en bestrijdingsmiddelen kan tot gevolg hebben dat een verstoord watersysteem ondanks maatregelen niet in balans komt. (de Lange, Arts, & Cleveling, 2008)

Hoewel slechts enkele bestrijdingsmiddelen genormeerd zijn onder de KRW, kunnen de bestrijdingsmiddelen die niet genormeerd zijn onder de KRW toch een belangrijke drukfactor vormen in het niet halen van het goed ecologisch potentieel. Feitelijk zijn daarmee indirect dus wel genormeerd, omdat de aanwezigheid van de verschillende middelen, zelfs nog zonder overschrijding van de indicatieve waterkwaliteitsnormen, als toxisch mengsel een negatieve invloed en een potentiële drukfactor zijn op de biologie van een oppervlaktewaterlichaam. Dat er sprake is van een toxisch mengsel is aangetoond, door zowel het bio assay onderzoek als de berekeningen van de Bestrijdingsmiddelen Atlas en Sleutelfactor Toxiciteit. Bestrijdingsmiddelen vormen gezamenlijk een limiterende factor bij het bereiken van een

goed ecologisch potentieel of goede ecologische toestand van het oppervlaktewater, daarmee zijn bestrijdingsmiddelen niet alleen indirect genormeerd onder de KRW, maar is er een begrenzing aan het totaal aantal bestrijdingsmiddelen dat zicht in het water kan bevinden zonder negatieve effecten op de ecologische toestand.

Daarnaast moet nog opgemerkt worden dat een aantal bestrijdingsmiddelen een (indicatieve) waterkwaliteitsnorm heeft die zo laag is, doordat het middel zo giftig is, dat deze norm niet meetbaar is: De chemische analyse apparatuur is niet gevoelig genoeg om te kunnen vaststellen of er sprake is van een normoverschrijding. (Vijver, de Snoo, & Visser, 2025) Aanwezigheid van die middelen wordt daardoor over het hoofd gezien, terwijl deze wel degelijk bijdragen aan het toxisch mengsel. Een aantal niet-toetsbare stoffen zorgt voor een forse onderschatting van de totale milieubelasting. (Van den Meiracker, Wesdorp, Tamis, Van 't Zelfde, & Visser, 2024) Deze milieubelasting kan dan alleen nog in kaart gebracht worden door middel van bio assay onderzoek.

9. Invloed van landbouwactiviteiten op waterkwaliteit en natuur

Het Zwanenwater is een unieke casus, omdat dit water geïsoleerd ligt van de omgeving, er stroomt geen water van buitenaf in, regenwater is de enige toevoer, ook loost er geen RWZI, septic-tank of IBA tank op dit water. De enige verspreidingsroute die het groot aantal bestrijdingsmiddelen in dit water kan verklaren is verspreiding via lucht, door drift, verwaaiing en verwaaiing van bodemdeeltjes. Tegelijkertijd zijn de resultaten niet verrassend, omdat uit vele andere onderzoeken al is aangetoond dat bestrijdingsmiddelen worden teruggevonden in bodem en vegetatie van Natura2000 gebieden, vaak op aanzienlijke afstanden van landbouwgebieden. Het Zwanenwater is daarin geen uitzondering. Er is sprake van een patroon en een veel breder probleem, Nederland gaat gebukt onder een deken van bestrijdingsmiddelen (en stikstof).

Feit is dat binnen 5 km van het Zwanenwater zich het grootste areaal aan bollen-en sierteelt van Nederland bevindt. Deze teelten gaan gepaard met een zeer intensief gebruik van bestrijdingsmiddelen. Onderstaande kaart toont een overzicht van een 5km zone rondom het Zwanenwater en de daarin gelegen percelen met bollen- en sierteelt. Deze gegevens zijn gebaseerd met behulp van de dataset Basisregistratie Gewaspercelen 2025.

Figuur 9 BRP Gewaspercelen 2025 en 5 km zonde rondom Natura2000

Daarbij moet opgemerkt worden dat ook andere gewassen een zeer intensief gebruik kennen van bestrijdingsmiddelen, maar voor het gebied rondom het Zwanenwater is bollen- en sierteelt de meest voorkomende teelt.

De Bestrijdingsmiddelenatlas heeft de waterkwaliteitsmetingen in dit gebied ook aangewezen om een koppeling tussen bollenteelt en normoverschrijdingen in oppervlaktewater te maken. (https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/toelichtingen/koppeling). De in het Zwanenwater aangetroffen middelen komen grotendeels overeen met de middelen die gemeten worden in het oppervlaktewater van het aangrenzend agrarisch gebied, zoals blijkt uit de tabellen in Hoofdstuk 4.

Uit het rapport van CLM Gebruik Gewasbeschermingsmiddelen door particulieren (CLM-1143) blijkt dat de verhouding tussen het totale gebruik van bestrijdingsmiddelen door particulieren op maximaal 4% te liggen, ten opzichte van het totale gebruik in de landbouw. In gebieden waar het agrarisch areaal groter is dan gemiddeld en bebouwd areaal kleiner dan gemiddeld, ligt dat percentage waarschijnlijk nog lager. (Veenenbos, Blok, & Vermeulen, 2022) Tebuconazol, fipronil en DEET hebben toelatingen buiten de landbouw.

Indirecte lozingen kunnen een bron zijn van bestrijdingsmiddelen, dit zijn lozingen van bedrijven op de riolering. Dit water komt na zuivering door een rioolwaterzuivering weer op het oppervlaktewater terecht. Daarmee kunnen rioolwaterzuiveringen een bron zijn van bestrijdingsmiddelen. (ODNHN, ODIJmond, OD NZKG en HHNK, 2024) Het Zwanenwater staat niet in verbinding met water waarop een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI), dus die route als bron van bestrijdingsmiddelen kan worden uitgesloten.

Historische uitspoeling of afgifte vanuit de waterbodem is ook een onwaarschijnlijke route. Bij een onderzoek dat is uitgevoerd in Polder de Drieban in de gemeente Drechterland, naar aanleiding van de vondst van het verboden middel dinoterb in het oppervlaktewater van zowel de Polder de Drieban als het Zwanenwater, is een kavelsloot aan de Kolkweg te Venhuizen onderzocht voor en na het baggeren. Op 28 oktober 2024 en 4 november 2024, is op geen van de twee meetpunten bestrijdingsmiddelen aangetroffen boven de rapportagegrens. Het lijkt daarom zeer onwaarschijnlijk dat waterbodems grote hoeveelheden bestrijdingsmiddelen bevatten die bij beroering vrijkomen.

Zowel in dit onderzoek als in diverse rapporten van Meten=Weten worden middelen gevonden die al decennialang geen toelating meer hebben, waaronder ook middelen die een relatief korte vervaltijd hebben. In de rapporten van Meten = Weten wordt bijvoorbeeld DNOC gevonden en in het oppervlaktewater van Noord-Holland wordt dinoterb gemeten. Hoewel over die laatste grote discussie bestaat, bestaat het vermoeden dat DNOC en dinoterb mogelijk beide een relatie hebben met één of meerdere afbraakproducten van pendimethalin, omdat DNOC, dinoterb en pendimethalin dinitro-verbindingen zijn. In de onderzoeken van Meten = Weten vielen de pieken van DNOC samen met de pieken van pendimethalin. (Van Kampenhout & Nijland, 2025) Voor deze hypothese is echter meer onderzoek nodig. Voor de andere middelen die gevonden worden die geen toelating meer hebben is nog geen verklaring, maar wel is duidelijk dat deze middelen wel in het agrarisch gebied rond het Zwanenwater worden gevonden, maar niet in gebieden met extensieve landbouw zoals in

Waterland. Beide gebieden bevinden zich op enige afstand van industrieën, dus invloed van industrie is onwaarschijnlijk.

De resultaten tonen aan dat landbouwactiviteiten in de directe omgeving een reële drukfactor vormen voor de instandhoudingsdoelen van Natura 2000 en de ecologische doelen van de KRW. De aanwezigheid van tientallen bestrijdingsmiddelen, waaronder stoffen zonder toelating en PFAS-houdende middelen, leidt tot een verhoogde toxische druk en daarmee zijn er sterke aanwijzingen dat er negatieve effecten zijn. Als significante effecten niet zijn uit te sluiten, mag een activiteit niet zomaar worden uitgevoerd volgens de Habitatrichtlijn en moet een overheid passende maatregelen treffen om verslechtering te voorkomen.

Hoewel niet één specifieke teelt verantwoordelijk kan worden aangewezen, maakt de combinatie van intensieve landbouw en de ligging ten opzichte van het natuurgebied duidelijk dat de landbouw in de omgeving een belangrijke rol speelt in de huidige belasting van het Zwanenwater.

Uit het rapport Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen Land – en Tuinbouw – jaarlijkse evaluatie resultaten van 2014 t/m 2022 blijkt ook dat alle goede voornemens ten spijt, de doelen zoals geformuleerd in de nota “Gezonde Groei, Duurzame Oogst” met het gestelde einddoel 90% reductie van normoverschrijdingen in oppervlaktewater, telkens niet gehaald worden.

Oppervlaktewateren en natuurgebieden gaan gebukt onder aanzienlijke doses bestrijdingsmiddelen. De stapel rapporten groeit ieder jaar, maar de waterkwaliteit en natuur gaan niet genoeg vooruit. Het huidige pakket aan maatregelen en programma’s om emissies van bestrijdingsmiddelen naar oppervlaktewater te reduceren zijn ontoereikend gebleken.

10. Discussie

Naar alle waarschijnlijkheid zijn de toxische druk berekeningen voor mengseltoxiciteit nog een forse onderschatting van het daadwerkelijke effect, enerzijds doordat toxiciteit in het veld nog veel hoger blijkt te liggen en anderzijds omdat effecten van lage concentraties over langere tijd niet meegenomen worden.

10.1 Lab- versus veldtoxititeit

De berekening van mengseltoxische druk door de Bestrijdingsmiddelenatlas en STOWA is primair gebaseerd op ecotoxicologische normen en effectwaarden uit standaard laboratoriumtesten. Uit onderzoek van de Universiteit Leiden uit 2019 is gebleken dat een insecticide onder natuurlijke omstandigheden in het veld 2500x toxischer bleek te zijn dan bij de laboratoriumtesten waarbij een middel individueel getest wordt, in afwezigheid van andere gifstoffen, bij optimale temperatuur en optimale aanwezigheid van voedingsstoffen. (Barmentlo, Parmentier, De Snoo, & Vijver, 2018). Deze correctie voor het sterke verschil tussen lab- en veldtoxiciteit wordt in de huidige toxische druk berekeningen nog niet meegenomen.

De rekenmethoden voor mengsel toxische druk zijn een belangrijke stap vooruit ten opzichte van normtoetsing per stof, maar houden nauwelijks rekening met het feit dat ecotoxicologische normen te hoog zijn door het lab-karakter van de testen

10.2 Tijd-cumulatieve toxiciteit

Hoewel chronische blootstelling in zekere zin meegenomen is in de waterkwaliteitsnormen die uitgaan van het jaargemiddelde, is dit waarschijnlijk nog een onderschatting van de daadwerkelijke chronische effecten van verschillende middelen bij lage concentraties over langere tijd. Henk Tennekes en Francisco Sánchez-Bayo stelden in 2011 vast dat langdurige chronische blootstelling een effect kan hebben dat 500 tot 75000 maal sterker is dan dat de acute blootstelling veroorzaakt. De kern van hun bevindingen is gebaseerd op het principe van tijd-cumulatieve toxiciteit: hoe langer de blootstelling aan lage doses, hoe lager de concentraties hoeven te zijn om hetzelfde toxische effect te bereiken, omdat er onomkeerbare bindingen zijn met specifieke receptoren (Druckrey-Küpfmüller-vergelijking). (Tennekes & Sánchez-Bay, 2011) Het verschil met bijvoorbeeld de waterkwaliteitsnorm voor chronische blootstelling, JG-MKN, is dat deze uitgaat van lineaire dosis-effectrelaties, terwijl het onderzoek van Tennekes en Sánchez-Bayo aantoont dat er een exponentieel toenemende schade is over tijd, bovendien zijn ook de waterkwaliteitsnormen vastgesteld zonder rekening te houden met combinatie-effecten, mengseltoxiciteit en stressfactoren voor organismen.

10.3 Hysterese-effect en versterking van eutrofiëring

Daarnaast wordt ook het hysterese effect onvoldoende meegenomen in de huidige waterkwaliteitsnormen. Het hysterese-effect is het verschijnsel dat een kwaliteitsomslag die is veroorzaakt door een te hoog gehalte van een bepaalde stof, niet vanzelfsprekend ongedaan wordt gemaakt door het gehalte van die stof terug te brengen naar het niveau van

vóór de kwaliteitsomslag. Hysterese-effecten zijn niet expliciet meegenomen in de meeste gangbare normen voor oppervlaktewaterkwaliteit voor pesticiden, zoals die vastgesteld zijn in het kader van de KRW of de Richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden. De normen voor oppervlaktewaterkwaliteit voor pesticiden zijn gebaseerd op toxicologische gegevens zoals NOEC / ECx-waarden uit laboratoriumtesten, acute en chronische toxiciteit en beoordeling van piekconcentraties (MTR-waarden, MAC-MKN) versus gemiddelde concentraties (JG-MKN). Deze benaderingen gaan doorgaans uit van eenduidige dosis-responsrelaties en nemen geen dynamisch herstel of gevoeligheidsveranderingen in de tijd mee. Uit onderzoek blijkt dat bijvoorbeeld insecticiden zoals imidacloprid watervlooien kunnen doden. Hierdoor verdwijnen natuurlijke algeneters, waardoor algen ongecontroleerd kunnen groeien, ook als de pesticidenconcentraties later dalen. Dit leidt tot een blijvend troebel ecosysteem, zelfs wanneer de oorspronkelijke stressfactor (pesticiden) is verminderd. (De lange, Arts, & Clevering, 2008) (https://edepot.wur.nl/342257)

11. Conclusie

Het voorliggende onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater van het Zwanenwater laat zien dat zelfs een geïsoleerd Natura 2000-meer, zonder instroom van gebiedsvreemd water en zonder lozingen van RWZI's, significant belast is met een breed scala aan bestrijdingsmiddelen. In de jaren 2020–2024 zijn tientallen bestrijdingsmiddelen aangetroffen, waaronder middelen zonder toelating, PFAS-bestrijdingsmiddelen en stoffen met een hoge ecotoxicologische potentie. Verschillende categorieën bestrijdingsmiddelen zijn aangetroffen: herbiciden, fungiciden, insecticiden, biociden en metabolieten, maar ook PFOA en PFOS die vallen onder de definitie PFAS, vaak gelijktijdig aanwezig, wat de kans op mengseltoxiciteit aanzienlijk vergroot. Opmerkelijk is dat het waterschap ontzettend veel metingen doet, maar dat met deze gegevens weinig gedaan wordt. Jaarlijks wordt in Nederland 80 tot 100 miljoen uitgegeven aan het monitoren van de waterkwaliteit, maar aan de gevonden meetwaarden worden weinig harde conclusies verbonden.

De meest waarschijnlijke bron voor de geconstateerde verontreinigingen met bestrijdingsmiddelen is atmosferische depositie, via drift, verdamping en verwaaiing van stofdeeltjes vanuit het omliggende landbouwgebied. Het gebied dat zich binnen een straal van 5 km bevindt van het Zwanenwater behoort tot een groter gebied dat behoort tot het grootste bollenareaal van Nederland, dat bekendstaat om een intensief gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de omgeving leidt tot meetbare concentraties in de wateren van het Zwanenwater, zelfs tot overschrijdingen van waterkwaliteitsnormen, waarbij nogmaals benadrukt moet worden dat wanneer het aantal metingen beperkt is in een jaar, ook veel normoverschrijdingen en mengseltoxische effecten buiten beeld blijven. Effecten van ingekomen bestrijdingsmiddelen zullen zich dus niet uitsluitend beperken tot een negatieve invloed op de waterkwaliteit, maar ook op vegetatie en de bodem in dit Natura 2000-gebied. Teelten met intensief gebruik van bestrijdingsmiddelen nabij dit Natura2000 gebied vormen een significante drukfactor voor de natuur en waterkwaliteit.

De overeenkomst tussen de in het Zwanenwater aangetroffen stoffen en die in de nabijgelegen LM-GBM-meetpunten ondersteunt deze conclusie. Vergelijking met landelijke onderzoeksresultaten, waaronder Meten = Weten, bevestigt dat deze problematiek geen lokaal incident is, maar deel uitmaakt van een breder patroon waarbij bestrijdingsmiddelen zich over aanzienlijke afstanden verspreiden, meer dan 5 kilometer en waarschijnlijk zelfs tientallen kilometers.

De huidige meet- en toetsingssystematiek onderschat de daadwerkelijke ecologische risico waarschijnlijk. Rapportagegrenzen liggen vaak boven de ecotoxicologische normen, de meetfrequentie is beperkt en mengseltoxiciteit wordt niet meegenomen in de beoordeling. Hierdoor blijven potentiële effecten op het ecosysteem, waaronder schade aan macrofauna, insectenpopulaties, waterplanten en vogelsoorten, grotendeels buiten beeld.

Het aantonen van bestrijdingsmiddelen in concentraties die bijdragen aan een 'ontoereikende' biologische beoordeling, een verslechtering ten opzichte van voorafgaande jaren, betekent dat het waterlichaam niet voldoet aan de KRW-doelen voor 2027. Onder de

KRW geldt een resultaatsverplichting voor het behalen van een ‘goede ecologische toestand’ of het ‘goede ecologische potentieel’, tenzij een onderbouwde uitzondering geldt. De huidige aanwijzing als ‘sterk veranderd’ lijkt bovendien discutabel, omdat het hier gaat om een Natura2000 gebied.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

1. Bronherkomst en verspreidingsroutes

- Onderzoek naar drift, verdamping en verwaaiing van bestrijdingsmiddelen
- Luchtmetingen met passieve luchtfilters of ‘snuffelpalen’ rond het Zwanenwater
- Waterkwaliteitsmetingen van neerslag bij het Zwanenwater

2. Ecologische effecten

- Gerichte studies naar effecten op macrofauna, biodiversiteit, insectenpopulaties en voedselketens in het Zwanenwater
- Onderzoek naar bio accumulatie van stoffen in producenten en consumenten van lagere en hogere ordes
- Effectstudies naar mengseltoxiciteit in natuurlijke omstandigheden met lokale organismen

3. Trendanalyse en monitoring

- Structurele trendmetingen over meerdere jaren met meer consistentie in meetfrequentie en meetpakketten
- Metingen op PFAS-pesticiden afbraakproducten zoals TFA
- Integratie van bio-assays om mengseltoxiciteit te beoordelen, zodat ook effecten van stoffen onder de rapportagegrens in beeld gebracht worden.
- Delen van gegevens, betere ontsluiting van meetgegevens en koppeling van informatie tussen waterschappen, provincies, onderzoeksinstellingen en de ecologische autoriteit

4. Integrale benadering

- Onderzoek naar cumulatieve drukfactoren, bestrijdingsmiddelen, nutriënten, PFAS en andere schadelijke stoffen
- Toelatingsprocedure door het Ctgb aanpassen, op dit moment worden werkzame stoffen individueel beoordeeld in afwezigheid van andere werkzame stoffen. De toelating van middelen zou beoordeeld moeten worden op cumulatieve effecten, lage-dosis-chronische blootstelling en mengseltoxiciteit.
- Koppelen van doelen onder de KRW aan instandhoudingsdoelen Natura2000

5. Vergunningplicht gebruik bestrijdingsmiddelen

- Er geldt nu al een vergunningplicht voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen nabij Natura2000 gebieden. De provincie moet toezicht houden en handhaven indien er zonder vergunning activiteiten worden uitgevoerd die vergunning plichtig zijn.

12. Dankwoord

Wat begon als een verzoek van mijn collega om een lijstje met stoffen aan te leveren van het Zwanenwater, is uiteindelijk een uitgebreid rapport geworden. Voor het tot stand komen van dit onderzoek wil ik graag een aantal mensen en organisaties bedanken, voor hun waardevolle gesprekken en suggesties tijdens het schrijven van dit rapport, maar in verband met incidenten bij andere organisaties naar aanleiding van vergelijkbare rapporten, delen wij de namen niet in dit rapport.

Bibliografie

Autoriteit, E. (2024). *Advies over de Natuurdoelanalyse Zwanenwater en Pettemerduinen, provinicie Noord-Holland.*

Barmentlo, S., Parmentier, E., De Snoo, G., & Vijver, M. (2018). Thiacloprid-Induced Toxicity Influenced by Nutrients: Evidence from In Situ Bioassays in Experimental Ditches. *Environmental Toxicology and Chemistry*, 1907-1915.

Beketov, M., Kefford, B., Schäfer, R., & Liess, M. (2013). Pesticides reduce regional biodiversity of stream invertebrates. *PNAS*, 11039–11043.

Bestrijdingsmiddelen Atlas. (2025). Opgehaald van Bestrijdingsmiddelen Atlas: www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl

Brühl, C., Bakanov, N., Köthe, S., Eichler, L., Sorg, M. H., & Meinel, G. .. (2021). Direct pesticide exposure of insects in nature conservation areas in Germany. *Scientific Reports*, 24144.

Buijs, J. M. (2024). *Schone Sier.* Westerveld: Meten=Weten.

Buijs, J., & Mantingh, M. (2022). *Onderzoek verspreiding bestrijdingsmiddelen in Drenthe en omstreken.* Westerveld: Meten=Weten.

de Lange, H., Arts, G., & Cleveling, O. (2008). Versterkt belasting watersysteem met bestrijdingsmiddelen: de gevolgen van eutrofiëring? *H_2O: Tijdschrift voor watervoorziening en afvalwaterbehandeling*, 47-48.

De lange, M., Arts, G., & Clevering, O. (2008). Versterkt belasting watersysteem met bestrijdingsmiddelen de gevolgen van eutrofiëring? *H2)*, 47-48.

Geiger, F. B. (2010). Persistent negative effects of pesticides on biodiversity and biological control potential on European farmland. *Basic and Applied Ecology*, 11(2), 97–105.

Groothuijse, F. v. (2023). *Scherper aan de wind: Koersen op KRW-doelbereik in 2027.* Utrecht: Universiteit Utrecht.

Haskoning, R. (2025). *Trendanalyse waterkwaliteit sloten.* Amersfoort: Haskoning Nederland B.V.

Jaarsma, N. V. (2021). *KRW Monitoringsprogramma HHNK 2022-2027.*

Lasee, S. M. (2022). Targeted analysis and Total Oxidizable Precursor assay of several insecticides for PFAS. *Journal of Hazardous Materials Letters*, 100067.

Leendertse, P., Holleman, S., Henderson, W., Nieboer, C., Vermeulen, E., Dekker, A., & Stout, B. (2025). *Gebruik van PFAS-pesticiden en risico's voor grondwater en bodem.* Culemborg: CLM.

Mantingh, M., & Buijs, J. (2020). *Onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen .* Westerveld: Meten=Weten.

Montfort, M., Bodar, C., Smit, C., Wezenbeek, J., & Rietveld, A. (2019). *Bestrijdingsmiddelen en omwonenden - RIVM Rapport 2019-0052.* Bilthoven: RIVM.

Noorderkwartier, H. H. (2023). *Resultaten microverontreinigingenmeetnet.* Heerhugowaard: HHNK.

(2024). *ODNHN, ODIJmond, OD NZKG en HHNK.* Heerhugowaard: HHNK.

Omgaan met rapportagegrenzen van concentratiemetingen. (2020, maart). Opgehaald van H2Owaternetwerk: https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/omgaan-met-rapportagegrenzen-van-concentratiemetingen?highlight=WyJyYXBwb3J0YWdlZ3JlbnMiXQ==

Posthuma, L. D. (2021). *Chemische verontreiniging en ecologische toestand. Onderbouwing van de klassen-indeling voor interpretatie van sleutelfactor toxiciteit.* Amersfoort: Kennis Impuls Water Kwaliteit.

Roos, R. (2011). *Duinen en mensen Noordkop en Zwanenwater.* Amsterdam: Natuurmedia.

Smit, A., Dieperink, C., Driessen, P., & Van Rijkswick, H. (2009). *Een onmogelijke opgave? Een onderzoek naar de wijze waarop waterschappen invulling geven aan de regionale wateropgaven en de spanningen die zich daarbij voordoen.* Utrecht: Universiteit Utrecht.

Tamis, W. V. (2018). *Vergelijking van toetsmethoden van KRW-2014 en BMA.* Leiden: Institute of Environmental Sciences (CML).

Tennekes, H., & Sánchez-Bay, F. (2011). Time-dependent toxicity of neonicotinoids and other toxicants: implications for a new approach to risk assessment. *Journal of Environmental & Analytical Toxicology*, 1: 001.

Toxische Druk: Algemene toelichting mengseltoxiciteit, toxische druk en biodiversiteitsverlies. (2024). Opgehaald van Bestrijdingsmiddelen Atlas: https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/toelichtingen/toxischedruk

van Dam, H. J. (2020). *Doelen op maat 4.10 - Systeemanalyse Duingebieden.* Amsterdam: Natuur Water.

Van den Meiracker, R., Wesdorp, K., Tamis, T., Van 't Zelfde, M., & Visser, M. (2024). *Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen Land- en Tuinbouw - Jaarlijke evaluatie resultaten 2014 t/m 2022 - 11209246-004-BGS-0001.* Deltares.

Van Kampenhout, L., & Nijland, G. (2025). *Pesticidemetingen op de Marker Wadden.* Diever: Meten is Weten.

Veenenbos, M., Blok, A., & Vermeulen, E. (2022). *Gebruik gewasbeschermingsmiddelen door particulieren - Overijssel en Drenthe - CLM 1143.* Culemborg: CLM Onderzoek en Advies.

Verhoogt, K. (2025). *Pesticiden in Natura2000 gebieden.* Wageningen: De Vlinderstichting.

Vijver, M., de Snoo, G., & Visser, M. (2025). Low-cost environmental traceability of pesticides is essential for safety. *Integrated Environmental Assessment and Management*.

Visser, M., Posthuma, L., Van 't Zelfde, M., Slootweg, J., & Lahr, J. (2025). *De ecologische risico's van bestrijdingsmiddelen in beeld.* Leiden en Bilthoven: Universiteit Leiden en RIVM.

Zwanenwater is Nederland in het klein. (2020, juli). Opgehaald van Duinbehoud: https://www.duinbehoud.nl/zwanenwater-is-nederland-in-het-klein/

Bijlage 1 Meetpakketten meetlocatie Zwanenwater Noordelijke plas 2020 t/m 2024 bron: Aqua Desk

2024		2023		2022		2021		2020	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
123benztazl	2	123benztazl	2	123TClBen	12	123benztazl	1	123TClBen	12
24D	3	amspde	2	124TClBen	12	123TClBen	12	124TClBen	12
26DClBenAd	4	aztmcne	2	12DClBen	12	124TClBen	12	12DClBen	12
44DClbzfnn	4	Br	2	135TClBen	12	12DClBen	12	135TClBen	12
abmtne	4	BrO3	2	13DClBen	12	135TClBen	12	13DClBen	12
alCl	4	candstn	2	14DClBen	12	13DClBen	12	14DClBen	12
amspde	2	carbmzpne	2	24DDD	12	14DClBen	12	26DClBenAd	4
atzne	4	CHLFa	6	24DDE	12	26DClBenAd	4	acnfn	4
azdrtn	4	citlpm	2	24DDT	12	acnfn	4	actmpd	4
aztmcne	2	Cl	12	26DClBenAd	12	actmpd	4	Ag	4
benfn	4	clartmcne	2	44DDD	12	Ag	4	alCl	4
benzvdfpr	4	Corg	2	44DDE	12	alCl	4	amsbm	4
bfnx	4	Dclofnc	2	44DDT	12	amdTzinzr	1	amttdn	4
bixfn	4	fursmde	2	4C9yFol	12	amsbm	4	atzne	4
Br	2	gabptne	2	4ClAn	4	amspde	1	azoxsbn	4
BrO3	2	HCltazde	2	4ttC8yFol	12	amttdn	4	B	4
bromcnzl	4	irbstan	2	AcNe	11	atnll	1	Ba	4
BrOxnl	4	metpll	2	acnfn	12	atzne	4	Be	4
BrOxnOcnat	4	NH4	12	AcNy	11	azoxsbn	4	benfn	4
C1oxfnzde	4	NKj	12	actmpd	12	aztmcne	1	benlxlM	4
C1yBrfs	4	NO2	12	aedsfn	12	B	4	bentavlcbiC3	4
C1yprmfs	4	NO3	12	Ag	4	Ba	4	bentzn	4
C1yprton	4	O2	24	aHCH	12	Be	4	bfnx	4
C2yBrfs	4	PO4	12	alCl	12	benfn	4	boscld	4
C2yClprfs	4	propnll	2	aldn	12	benlxlM	4	BrOxnOcnat	4
C2yprmfs	4	Ptot	12	amsbm	12	bentavlcbiC3	4	C1yazfs	4
C2yprton	4	s45C1y1Hbzta	2	amttdn	12	bentzn	4	C1yBrfs	4
candstn	2	sFEO	6	Ant	11	bezafbt	1	C1ymsfrn	4
carbmzpne	2	sNO3NO2	12	As	4	bfnx	4	C1yprmfs	4
carvn	4	sotll	2	atzne	12	boscld	4	C1yprton	4
CHLFa	6	sulfmtoazl	2	azoxsbn	12	Br	1	C2yazfs	4
citlpm	2	Tmtpm	2	B	4	BrO3	1	C2yBrfs	4
Cl	12	venlfxne	2	Ba	4	BrOxnOcnat	4	C2yClprfs	4
clartmcne	2			BaA	11	C1yazfs	4	C2yprmfs	4
Clfvfs	4			BaP	11	C1yBrfs	4	C2yprton	4
Clpfm	4			BbF	11	C1ymsfrn	4	carbdzm	4
Cltlnl	4			Be	4	C1yprmfs	4	carftznC2y	4
Cltlrn	4			bedsfn	12	C1yprton	4	carvn	4
Corg	2			benfn	12	C2yazfs	4	CHLFa	6
cumfs	4			benlxlM	12	C2yBrfs	4	chloratnlpl	4

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
cyffAd	4			bentavlcbiC3	12	C2yClprfs	4	Cl	12
cyfmtfn	4			bentzn	12	C2yprmfs	4	ClBen	12
cyftn	4			bfnx	12	C2yprton	4	cletdm	4
cypmtn	4			BghiPe	11	carbdzm	4	Clfvfs	4
Daznn	4			bHCH	12	carbmzpne	1	Clidzn	4
Dcbnl	4			BkF	11	carftznC2y	4	clomzn	4
Dclofnc	2			boscld	12	carvn	4	clotandne	4
DClvs	4			BrOxnOcnat	12	CHLFa	6	Clpfm	4
DEET	4			C1yazfs	12	chloratnlpl	4	Cltlnl	2
desC2yatzne	4			C1yBrfs	12	citlpm	1	Co	4
desmtn	4			C1ymsfrn	12	Cl	12	cumfs	4
Dmtat	4			C1yprmfs	12	ClBen	12	cyatnlple	4
dmtn	4			C2yazfs	12	cletdm	4	cyazfAd	4
DmtnmdP	4			C2yBrfs	12	Clfvfs	4	cycxdm	4
dodmf	4			C2yClprfs	12	Clidzn	4	cyfmtfn	3
Durn	4			C2yprmfs	12	clindmcne	1	cyftn	4
esfvlrt	4			C2yprton	12	clomzn	4	cymOanl	4
eTDazl	4			Ca	24	clotandne	4	cypcnzl	4
eton	4			carbdzm	12	clozpne	1	cypdnl	4
etpfs	4			carftznC2y	12	Clpfm	4	cypmtn	4
fenamfs	4			carvn	12	Cltlnl	4	Daznn	4
fenClfs	4			cCldn	12	Co	4	Dcbnl	4
feNO2ton	4			Cd	12	Corg	1	DClppP	4
fenton	4			cHCH	12	cumfs	4	DClvs	4
fluOxpmtl	4			CHLFa	6	cyatnlple	4	DEET	4
flutanl	4			chloratnlpl	12	cyazfAd	4	desC2yatzne	4
flutlnl	4			cHpClepO	12	cycxdm	4	desC2ytC4yaz	4
fluxprxd	4			Chr	11	cyfmtfn	4	desmdfm	4
fort	4			Cl	11	cyftn	4	desmtn	4
fosfmdn	4			ClBen	12	cymOanl	4	Dfbzrn	4
fosln	4			cletdm	12	cypcnzl	4	Dffncn	4
ftalmde	4			Clfvfs	12	cypdnl	4	Dfncnzl	4
furlxl	4			Clidzn	12	cypmtn	4	DmtAd	4
fursmde	2			clomzn	12	Daznn	4	Dmtat	4
gabptne	2			clotandne	12	Dcbnl	4	Dmtmf	4
HCltazde	2			Clpfm	12	Dclofnc	1	dmtn	4
heptnfs	4			Cltlnl	12	DClppP	4	DmtnmdP	4
hextazx	4			Co	4	DClvs	4	Dnsb	4
hymxzl	4			Corg	12	DEET	4	Dntb	3
imzll	4			Cu	4	desC2yatzne	4	dodmf	4
indxcb	4			cumfs	12	desC2ytC4yaz	4	epxcnzl	4
ipDon	4			cyatnlple	12	desmdfm	4	esfvlrt	4
irbstan	2			cyazfAd	12	desmtn	4	eTDazl	4
lcyhltn	4			cycxdm	12	Dfbzrn	4	etfmst	4

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
malton	4			cyfmtfn	6	Dffncn	4	eton	4
mefTFcnzl	4			cyftn	12	Dfncnzl	4	etpfs	4
meston	4			cymOanl	12	DmtAd	4	fenamfs	4
metbtazrn	4			cypcnzl	12	Dmtat	4	fenClfs	4
metcnzl	4			cypdnl	12	DmTdzl	1	fenmdfm	4
metdton	4			cypmtn	12	Dmtmf	4	feNO2ton	4
metfnn	4			Daznn	12	dmtn	4	fenOxcb	4
metpll	2			DBahAnt	11	DmtnmdP	4	fenppdn	4
mevfs	4			DC4ySn	12	Dnsb	4	fenppmf	4
Mlnrn	4			Dcbnl	12	Dntb	2	fenprAe	4
mlxlM	4			DClppP	12	dodmf	4	fenton	4
mzCl	4			DClvs	12	Dpyrdml	1	fenxppPC2y	4
nappAd	4			DEET	12	epxcnzl	4	fipnl	4
NH4	12			DEHP	12	esfvlrt	4	floncmd	4
nicsfrn	4			desC2yatzne	12	eTDazl	4	fluazfPC4y	4
NKj	12			desC2ytC4yaz	12	etfmst	4	fluaznm	4
NO2	12			desmdfm	12	eton	4	fludoxnl	4
NO3	12			desmtn	12	etpfs	4	flufnct	4
O2	24			Dfbzrn	12	fenamfs	4	fluopclde	4
PeClFol	4			Dffncn	12	fenClfs	4	fluoprm	4
pencnzl	4			Dfncnzl	12	fenmdfm	4	fluOxpmtl	4
pirmcb	4			dHCH	12	feNO2ton	4	fluoxsbn	4
PO4	12			dieldn	12	fenOxcb	4	fluprdfrn	4
proClaz	4			DmtAd	12	fenppdn	4	flurslm	4
procmdn	4			Dmtat	12	fenppmf	4	flutlnl	4
profm	4			Dmtmf	12	fenprAe	4	forasfrn	4
promtne	4			dmtn	12	fenton	4	fort	4
propCl	4			DmtnmdP	12	fenxppPC2y	4	fosfmdn	4
propcnzl	4			Dnsb	12	fenzn	1	fosln	4
propnll	2			Dntb	12	fipnl	4	fostazt	4
propxr	4			dodmf	12	floncmd	4	furlxl	4
propzne	4			endn	12	fluazfPC4y	4	furmccx	4
Ptot	12			endsfSO4	12	fluaznm	4	halOxfPC1y	4
pyrazfs	4			epxcnzl	12	fludoxnl	4	heptnfs	4
pyrdt	4			esfvlrt	12	flufnct	4	imdcpd	4
pyrfnx	4			eTDazl	12	fluopclde	4	indxcb	4
pyrmtnl	4			etfmst	12	fluoprm	4	iOxnl	4
pyrofnn	4			eton	12	fluOxpmtl	4	ipDon	4
s45C1y1Hbzta	2			etpfs	12	fluoxsbn	4	iptrn	4
seC4yazne	4			Fen	11	fluprdfrn	4	irgrl	4
sFEO	6			fenamfs	12	flurslm	4	IsfrnC1yNa	4
simzne	4			fenClfs	12	flutlnl	4	isprzm	4
sNO3NO2	12			fenmdfm	12	forasfrn	4	isxbn	4
sotll	2			feNO2ton	12	fort	4	kresOxmC1y	4

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
spirmsfn	4			fenOxcb	12	fosfmdn	4	lcyhltn	4
spirxmne	4			fenppdn	12	fosln	4	lencl	4
sulfmtoazl	2			fenppmf	12	fostazt	4	linrn	4
T4Clvfs	4			fenprAe	12	furlxl	4	malton	4
Tazfs	4			fenton	12	furmccx	4	mandppAd	4
TC4yPO4	4			fenxppPC2y	12	fursmde	1	MCPA	4
tebcnzl	4			fipnl	12	gabptne	1	MCPP	4
teftn	4			Fle	11	halOxfPC1y	4	mepnprm	4
terbtn	4			floncmd	12	HCltazde	1	messfrnC1y	4
terC4yazne	4			Flu	11	heptnfs	4	metbmrn	4
Tfrlne	4			fluazfPC4y	12	imdcpd	4	metbzn	4
Tmtpm	2			fluaznm	12	indxcb	4	metdton	4
tolcfsC1y	4			fludoxnl	12	iOxnl	4	metocb	4
venlfxne	2			flufnct	12	ipDon	4	mevfs	4
vinczln	4			fluopclde	12	iptrn	4	mlxlM	4
				fluoprm	12	irbstan	1	mmtn	4
				fluOxpmtl	12	irgrl	4	Mo	4
				fluoxsbn	12	IsfrnC1yNa	4	mzCl	4
				fluprdfrn	12	isprzm	4	nappAd	4
				flurslm	12	isxbn	4	NH4	12
				flutlnl	12	jopmdl	1	NKj	12
				forasfrn	12	ketpfn	1	NO2	12
				fort	12	kresOxmC1y	4	NO3	12
				fosfmdn	12	lcyhltn	4	O2	24
				fosln	12	lencl	4	Oaml	4
				fostazt	12	lidcine	1	Oatapplne	4
				furlxl	12	linrn	4	omtat	7
				furmccx	12	lisnpl	1	PBDE100	12
				halOxfPC1y	12	malton	4	PBDE138	12
				HCB	12	mandppAd	4	PBDE153	12
				HCO3	12	MCPA	4	PBDE154	12
				heptnfs	12	MCPP	4	PBDE28	12
				Hg	12	mepnprm	4	PBDE47	12
				HpCl	12	messfrnC1y	4	PBDE49	12
				HxClbtDen	12	metbmrn	4	PBDE85	12
				idn	12	metbzn	4	PBDE99	12
				imdcpd	12	metdton	4	penccrn	4
				indxcb	12	metocb	4	pencnzl	4
				InP	11	metpll	1	pendmtln	4
				iOxnl	12	mevfs	4	penffn	4
				ipDon	12	mlxlM	4	pentoprd	4
				iptrn	12	mmtn	4	pinadn	4
				irgrl	12	Mo	4	pirmcb	4
				IsfrnC1yNa	12	mzCl	4	PO4	12

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
				isprzm	12	nappAd	4	proClaz	4
				isxbn	12	NH4	12	procmdn	4
				K	12	NKj	12	profm	4
				kresOxmC1y	12	NO2	12	promtne	4
				lcyhltn	12	NO3	12	propCl	4
				lencl	12	O2	24	propcnzl	4
				linrn	12	Oaml	4	propmcb	4
				malton	12	Oatapplne	4	propqzfp	4
				mandppAd	12	omtat	8	propzne	4
				MCPA	12	oxzpm	1	prosfcb	4
				MCPP	12	parctml	1	protocnzl	4
				mepnprm	12	PBDE100	12	Ptot	12
				messfrnC1y	12	PBDE138	12	pymtzne	4
				metbmrn	12	PBDE153	12	pyrazfs	4
				metbzn	12	PBDE154	12	pyrcsbn	4
				metdton	12	PBDE28	12	pyrdbn	4
				metocb	12	PBDE47	12	pyrffnC2y	4
				mevfs	12	PBDE49	12	pyrfnx	4
				Mg	12	PBDE85	12	pyrmtnl	4
				mlxlM	12	PBDE99	12	pyrpxfn	4
				mmtn	12	penccrn	4	quinmrc	4
				Mo	4	pencnzl	4	quinoxfn	4
				mzCl	12	pendmtln	4	quizlfPC2y	4
				Na	12	penffn	4	Sb	4
				Naf	11	pentoprd	4	sDClBen	12
				nappAd	12	pinadn	4	Se	4
				NH4	12	pipprn	1	seC4yazne	4
				Ni	12	pirmcb	4	sedxne	4
				NKj	12	PO4	12	sFEO	6
				NO2	12	poxflne	1	siltofm	4
				NO3	12	proClaz	4	simzne	4
				O2	24	procmdn	4	SmtlCl	4
				Oaml	12	profm	4	Sn	4
				Oatapplne	12	promtne	4	sNO3NO2	12
				omtat	12	propCl	4	spinsnA	4
				Pb	12	propcnzl	4	spinsnD	4
				PBDE100	10	propmcb	4	spirmsfn	4
				PBDE138	10	propnll	1	spirttmt	4
				PBDE153	10	propqzfp	4	sTClBen	12
				PBDE154	10	propzne	4	sulfafr	4
				PBDE28	10	prosfcb	4	T4Clvfs	4
				PBDE47	10	protocnzl	4	tabdzl	4
				PBDE49	10	Ptot	12	Talt	4
				PBDE85	10	pymtzne	4	Tazfs	4

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
				PBDE99	10	pyrazfs	4	TC4yPO4	7
				PeClBen	12	pyrcsbn	4	TClfn	4
				penccrn	12	pyrdbn	4	Te	3
				pencnzl	12	pyrffnC2y	4	tebcnzl	4
				pendmtln	12	pyrfnx	4	tefbzrn	4
				penffn	12	pyrmtnl	4	teftn	4
				pentoprd	12	pyrpxfn	4	teplxdm	4
				PFOA	12	quinmrc	4	terbtn	4
				PFOS	12	quinoxfn	4	terC4yazne	4
				pinadn	12	quizlfPC2y	4	Tfrlne	4
				pirmcb	12	s45C1y1Hbzta	1	TfsfrnC1y	4
				PO4	12	Sb	4	Tfxsbn	4
				proClaz	12	sDClBen	12	thiacpd	4
				procmdn	12	Se	4	thiamtxm	4
				profm	12	seC4yazne	4	Ti	3
				promtne	12	sedxne	4	Tl	4
				propCl	12	sFEO	6	TnxpcC2y	4
				propcnzl	12	siltofm	4	tolcfsC1y	4
				propmcb	12	simzne	4	U238	4
				propqzfp	12	SmtlCl	4	V	4
				propzne	12	Sn	4	valfnlt	4
				prosfcb	12	sNO3NO2	12	vinczln	4
				protocnzl	12	sotll	1	zOaAd	4
				Ptot	12	spinsnA	4		
				pymtzne	12	spinsnD	4		
				Pyr	11	spirmsfn	4		
				pyrazfs	12	spirttmt	4		
				pyrcsbn	12	sTClBen	12		
				pyrdbn	12	sulfafr	4		
				pyrffnC2y	12	sulfmtoazl	1		
				pyrfnx	12	T4Clvfs	4		
				pyrmtnl	12	tabdzl	4		
				pyrpxfn	12	Talt	4		
				quinmrc	12	Tazfs	4		
				quinoxfn	12	TC4yPO4	8		
				quizlfPC2y	12	TClfn	4		
				rimsfrn	7	Te	4		
				s4C9yFol	12	tebcnzl	4		
				sabcHBCD	12	tefbzrn	4		
				Sb	4	teftn	4		
				sC10C13Clakn	11	teplxdm	4		
				sDClBen	12	terbtn	4		
				sDDX4	12	terC4yazne	4		
				sdrin3	12	Tfrlne	4		

2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
				sdrin4	12	TfsfrnC1y	4		
				sdrin5	12	Tfxsbn	4		
				Se	4	thiacpd	4		
				seC4yazne	12	thiamtxm	4		
				sedxne	12	Ti	4		
				sFEO	6	Tl	4		
				sHCH4	12	Tmtpm	1		
				sHpCl1	12	TnxpcC2y	4		
				siltofm	12	tolcfsC1y	4		
				simzne	12	tramdl	1		
				slinvertPFOA	12	U238	4		
				slinvertPFOS	12	V	4		
				SmtlCl	12	valfnlt	4		
				Sn	4	venlfxne	1		
				sNO3NO2	12	vinczln	4		
				SO4	12	Zn	4		
				spinsnA	12	zOaAd	4		
				spinsnD	12				
				spirmsfn	12				
				spirttmt	12				
				sTClBen	12				
				sulfafr	12				
				sverttPFOA	12				
				sverttPFOS	12				
				T4Clvfs	12				
				tabdzl	12				
				Talt	12				
				Tazfs	12				
				TC4yPO4	12				
				TC4ySn	12				
				tCldn	12				
				TClfn	12				
				Te	4				
				tebcnzl	12				
				tefbzrn	12				
				teftn	12				
				teldn	12				
				teplxdm	12				
				terbtn	12				
				terC4yazne	12				
				Tfrlne	12				
				TfsfrnC1y	12				
				Tfxsbn	12				
				TFySn	12				

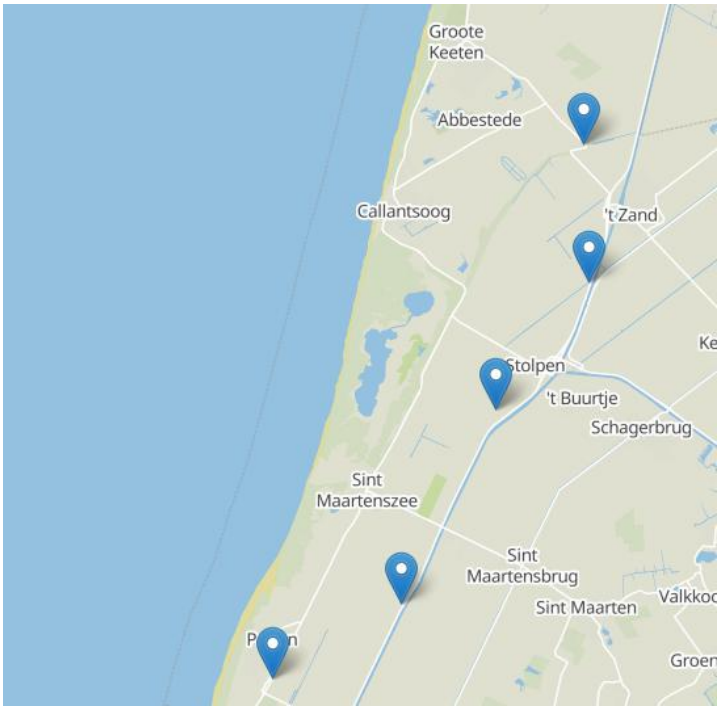
2024 *(vervolg)*		**2023** *(vervolg)*		**2022** *(vervolg)*		**2021** *(vervolg)*		**2020** *(vervolg)*	
Parameter	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**	**Parameter**	**Aantal**
				thiacpd	12				
				thiamtxm	12				
				tHpClepO	12				
				Ti	4				
				Tl	4				
				TnxpcC2y	12				
				tolcfsC1y	12				
				U238	4				
				V	4				
				valfnlt	12				
				vinczln	12				
				Zn	4				
				zOaAd	12				

Bijlage 2 Gebruikte meetpunten

Meetpunten rondom Zwanenwater codes

MLC Identificatie	NL12_GBM027	NL12_GBM022	NL12_GBM010	NL12_GBM001	NL12GBM_GBM021
ObjectID	1580	1583	1548	1511	2460
Meetpunt Code	2800	2779	2765	2729	2716
MLC Naam	Voor krooshek gemaal Koetensluit	’t Zand, N9 voor krooshek gemaal naast nr 31	De Stolpen parallelweg N9 nabij nr 21 voor kroosh	St Maartensvlotbrug N9 parallelweg voor krooshek	Petten, Westerduinweg voor krooshek gemaal thv vak

Meetpunten rondom Zwanenwater geografisch

INGEKOMEN 31 AUG. 2026

hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Provincie Noord-Holland
Gedeputeerde Staten
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Datum	Uw kenmerk	Contactpersoon
21 augustus 2026		J.W. Huizinga
Dossiernummer	**Registratienummer**	**Telefoonnummer**
HHNK/26002668	26.0985853	072 582 7247

Geachte Leden van Gedeputeerde Staten,

Op 29 mei 2026 heeft Mobilisation for the Environment (MOB) aan gedeputeerde mevrouw Gielen een rapport aangeboden over de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in het Natura 2000-gebied Het Zwanenwater. Het rapport beschrijft de vondst, op basis van openbare data, van tientallen toegestane en inmiddels niet meer toegestane bestrijdingsmiddelen in de periode 2020-2024. Omdat Het Zwanenwater hoger ligt dan de omgeving, wordt gesuggereerd dat deze stoffen via verwaaiing vanuit de omliggende landbouwgronden in het gebied terecht zijn gekomen. Het rapport van MOB heeft geleid tot een tegenrapport van Stichting Agrifacts, waarin wordt gesteld dat sprake is van laboratoriumfouten, verouderde en inmiddels verwijderde gegevens en meetwaarden die buiten Het Zwanenwater zijn gemeten.

Het monitoren van stoffen, het duiden van meetresultaten en het zo nodig initiëren van vervolgacties is een verantwoordelijkheid van HHNK, in samenspel met de relevante stakeholders waaronder de provincie. De afgelopen weken hebben wij een zorgvuldig intern proces doorlopen om de rapportages van MOB en Agrifacts te duiden aan de hand van de meetgegevens, bevindingen en het geldende handelingskader.

In de bijlage treft u onze analyse, bevindingen en reflecties aan op zowel het rapport van MOB als de reactie van Agrifacts daarop. Samengevat komen wij tot de volgende conclusies:

- Het handelingskader is correct gevolgd en voor één stof is nadere opvolging noodzakelijk;
- Een deel van de genoemde overschrijdingen was al gecorrigeerd in herziene rapportages;
- Sommige signaleringen zijn niet toetsbaar omdat de gemeten waarde onder de rapportagegrens ligt;
- Meerdere conclusies zijn gebaseerd op de uitzonderlijke meetserie van 7 maart 2022;
- Na verificatie in 2024 blijkt dat het laboratorium rond de meetserie van 7 maart 2022 technisch en procedureel correct heeft gehandeld;
- In het proces van monstername tot rapportage kan een incidentele afwijking nooit volledig worden uitgesloten. Bij sterk afwijkende resultaten dient volgens de huidige protocollen die in 2026 zijn aangescherpt te worden ingezet op herhaling van een meting dan wel op

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

t 072 - 582 82 82
e post@hhnk.nl
w hhnk.nl

IBAN NL66 NWAB 0636 7537 78
btw-id: NL8113.36.487.B01
KVK 37161516

aanvullende monstername. Dat zou ook het geval zijn geweest met de meetserie van 7 maart 2022.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd voor uw beantwoording van het MOB. Uiteraard zijn wij graag bereid indien gewenst een nadere toelichting te geven.

Afgestemd op het proces van de provincie en de informatievoorziening met ons eigen bestuur zullen wij de memo 'Duiding chemische meetgegevens Zwanenwater 2020–2024' publiceren op onze website en daar het MOB en Agrifacts van op de hoogte stelen.

Hoogachtend,

namens het college van dijkgraaf en hoogheemraden,

waarnemend secretaris,

E.J.M. Plasmeijer

de dijkgraaf,

Ir. R.P.G. Bosma

Bijlage:

Memo 'Duiding chemische meetgegevens Zwanenwater 2020–2024'

Bijlage: Memo 'Duiding chemische meetgegevens Zwanenwater 2020–2024'

Het doel van deze memo is om een feitelijke en actuele duiding te geven van de gegevens die MOB in haar rapportage (26.1000773) heeft gebruikt, aangevuld met de bevindingen uit de analyse van Agrifacts (26.1000770). HHNK heeft beide rapportages gecontroleerd op basis van de eigen actuele dataset (AquaDesk 2020–2024) en presenteert in deze memo de resultaten van deze factcheck. Hiermee bieden wij helderheid over de meetresultaten, de datavalidatie en de wijze waarop HHNK deze signalen beoordeelt binnen het geldende handelingskader.

Bij HHNK meten we de waterkwaliteit met zorgvuldigheid, met controles in iedere stap van monstername tot analyse tot rapportage. Afwijkingen onderzoeken we, herstellen we en benutten we om van te leren. Hoewel absolute foutloosheid niet bestaat in kwaliteitsmonitoring, zetten we alles op alles om de betrouwbaarheid tot het hoogste niveau te brengen. Zo blijft onze monitoring robuust, ontwikkelt zij zich continu en steunen besluiten altijd op het totale beeld – nooit op één enkele meting.

1. Monitoring en kwaliteitsborging

Bij HHNK bewaken we de waterkwaliteit met grote zorgvuldigheid. Jaarlijks voeren we vele duizenden metingen uit volgens vaste protocollen, door geaccrediteerde laboratoria en controles in iedere stap van het proces. De resultaten zijn betrouwbaar en vormen de basis voor de toetsing aan wettelijke kaders en beleidsdoelstellingen en geven input voor de inzet van toezicht en handhaving.

In een proces met meerdere technische, praktische en organisatorische stappen – van monstername tot rapportage – kan een incidentele afwijking nooit volledig worden uitgesloten. Juist doordat we afwijkingen onderzoeken, herstellen en ervan leren, blijft onze monitoring robuust en wordt deze elke dag beter. Incidenten beschouwen we als onderdeel van de kwaliteitsborging waarin belangrijke besluiten altijd steunen op het totale beeld – nooit op één enkele meting. Het is van belang te benadrukken dat HHNK actief en zorgvuldig handelt wanneer signalen daar aanleiding toe geven.

2. Handelingskader

Het huidige handelingskader biedt duidelijkheid over hoe HHNK omgaat met het aantreffen van middelen, normoverschrijdingen en verboden middelen. Het is een kader in ontwikkeling, maar het vormt nu al de basis voor zorgvuldige en transparante opvolging:

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Stationsplein 136, 1703 WC Heerhugowaard

t 072 - 582 82 82
e post@hhnk.nl
w hhnk.nl

IBAN NL66 NWAB 0636 7537 78
btw-id: NL8113.36.487.B01
KVK 37161516

1. Waarden onder de **rapportagegrens** (RG)
   Geen actieve opvolging. De waarde is niet boven de rapportagegrens aangetroffen.

2. Aangetroffen maar niet normoverschrijdend
   Geen acute actie. De waarde is niet boven de geldende milieukwaliteitsnormen aangetroffen. De gegevens worden wel geregistreerd, gevalideerd en meegenomen in trendanalyse en indien KRW stof in de KRW-beoordeling.

3. Overschrijding van de **Jaargemiddelde-Milieukwaliteitsnorm** (JG-MKN)
   Beleidsmatige opvolging. HHNK beoordeelt de meetreeks en koppelt bevindingen terug in de KRW rapportage. Hierbij wordt bekeken of de JG-MKN als gemiddelde op jaarbasis wordt overschreden (conform methodiek JG-MKN) of dat het een eenmalige overschrijding betreft waarbij het jaargemiddelde onder de norm blijft.

4. Overschrijding van **Maximaal Aanvaardbare Concentratie** (MAC-MKN) of het **Maximaal Toelaatbare Risico** (MTR, langdurige blootstelling) bij een toegelaten middel
   Signalering en acties gericht op bronopsporing. HHNK heeft een proces ingericht waarbij in het geval van normoverschrijdingen wordt bepaald of mogelijke bronnen kunnen worden onderzocht. Er wordt opgetreden binnen de eigen bevoegdheden.

5. Overschrijding van MAC-MKN of MTR bij een verboden middel
   HHNK meldt de overschrijding bij de NVWA en er wordt opgetreden binnen de eigen bevoegdheden.

3. HHNK factcheck (MOB en Agrifacts)

HHNK heeft de bevindingen uit de rapportages van zowel MOB als Agrifacts vergeleken met actuele meetgegevens uit onze database (Aquadesk). Daarbij is gebruikgemaakt van meetpunt 204002, gelegen in Zwanenwater, voor de periode 2020–2024. Zowel MOB als Agrifacts betrekken ook meetgegevens van meetpunten buiten het Zwanenwater.

Voor de zuiverheid van de analyse en het toetsen op het aantreffen van middelen in het Zwanenwater heeft HHNK ervoor gekozen geen meetpunten uit de verdere omgeving te betrekken, omdat deze geen feitelijke basis vormen voor het aantreffen in het Zwanenwater.

Uit de vergelijking van de rapportages van MOB en Agrifacts blijkt dat MOB meerdere normoverschrijdingen rapporteert die feitelijk onjuist zijn. Het gaat om Irgarol, Trichloorfon en Fipronil: deze stoffen zijn door MOB als overschrijdend gepresenteerd, maar staan niet meer in AquaDesk of liggen onder de rapportagegrens. Vermoedelijk heeft MOB gebruik gemaakt van een andere informatiebron en zijn de betreffende meetgegevens via herrapportages gewijzigd. Agrifacts bevestigt deze bevindingen in hun eigen factcheck.

Daarnaast noemt MOB Benefin als normoverschrijdend op meetpunt 204002. Deze specifieke waarde blijkt na controle van HHNK incorrect, wat Agrifacts ook aangeeft. HHNK stelt echter vast dat Benefin op een andere datum binnen de scope van MOB wél normoverschrijdend is gemeten, waardoor de stof in algemene zin terecht als overschrijdend wordt beschouwd, maar niet op het door MOB genoemde moment.

Na datacontrole door HHNK blijven er zeven normoverschrijdingen over die in de MOB rapportage worden benoemd en door HHNK eerder als correct zijn bevonden: Benefin, Hexachloorbenzeen, Tetrachloorvinfos, Fenchloorfos, Mevinfos, Ethylbromofos en Tefluthrin. Agrifacts betwist deze bevindingen met de motivering dat het waarschijnlijk labfouten betreft, omdat zes van deze stoffen afkomstig zijn uit één monster van 7-3-2022. HHNK heeft deze waarden in 2024 geverifieerd bij het laboratorium, waarna is bevestigd dat deze analyseresultaten technisch correct zijn gerapporteerd (zie hoofdstuk 5). In alle gevallen betreft het een eenmalige piekmeting boven de JG-MKN of MTR. Deze grenswaarden betreffen een norm voor langdurige blootstelling en worden daarom beoordeeld op basis van jaargemiddelden. Incidentele overschrijdingen van individuele meetwaarden duiden op mogelijke aandachtspunten, maar vormen op zichzelf geen normoverschrijding.

Een deel van de overige stoffen die MOB heeft aangetroffen boven de rapportagegrens, maar onder de geldende milieukwaliteitsnormen, blijkt na HHNK-controle dat vier van deze bevindingen incorrect zijn: Dinoterb, Dinoseb, Imidacloprid en Carbendazim. Deze stoffen zijn niet boven de rapportagegrens aangetroffen of niet in Aquadesk opgenomen, Agrifacts komt tot dezelfde conclusie en motiveert dit met de conclusie dat de waarden uit AquaDesk zijn verwijderd (herrapportage) of op grotere afstand van meetpunt 204002 zijn aangetroffen. HHNK heeft zich in deze factcheck, zoals eerder aangegeven, uitsluitend gericht op meetpunt 204002.

De volgende stoffen die zijn aangetroffen boven de rapportagegrens, maar onder de geldende milieukwaliteitsnormen, zijn door HHNK en Waterproef in 2024 als correct bevonden: Triazofos, DEET, Tetrachloorvinfos, Chloorprofam, Cumafos, Spiromesifen, Chloordaan, Fenitrothion, Fosalon, Furalaxyl, Malathion, Trifluraline, Procymidon, 2,6-dichloorbenzamide, Methylbromofos, Chloorpyrifos en Lindaan (c-HCH). Een groot deel hiervan is eveneens afkomstig uit hetzelfde monster van 7-3-2022.

4. Actieve opvolging volgens het handelingskader

Op basis van de actuele data in Aquadesk concludeert HHNK dat er vier stoffen overblijven die daadwerkelijk aanleiding geven tot actieve opvolging: Fenchloorfos, Tetrachloorvinfos, Benefin en Tefluthrin. Deze middelen overschrijden de MTR-norm, o.b.v. een eenmalige piekmeting, en vallen daarmee binnen de categorieën van het handelingskader waarin HHNK een actieve rol heeft (tabel 1). Voor deze stoffen beoordeelt HHNK of bronopsporing mogelijk en proportioneel is. Bij verboden middelen worden de bevindingen gemeld aan de NVWA.

Tabel 1 gewasbeschermingsmiddelen welke binnen een handelingskader van HHNK vallen.

Werkzame stof	Opmerkingen	Overschrijding norm	Handelingskader HHNK
Benefin	Geen toelating per 2005	MTR	5
Tetrachloorvinfos	Geen toelating per 2007	MTR	5
Fenchloorfos	Geen toelating per 2007	MTR	5
Tefluthrin	Toegelaten als GBM	MTR	4

Alle overige stoffen die door MOB zijn genoemd vallen in de categorie waarvoor geen actieve opvolging nodig is. Deze stoffen zijn niet normoverschrijdend of liggen onder de rapportagegrens en worden daarom uitsluitend geregistreerd en gevalideerd.

5. Heronderzoek Waterproef

Op 13 maart 2024 heeft HHNK een formele melding gedaan bij Waterproef over opvallende analyseresultaten van 7 maart 2022. Waterproef heeft een volledig geaccrediteerd heronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek toont aan dat:

- alle betreffende GBM-resultaten voldoen aan de kwaliteitseisen;
- enkele waarden zijn aangepast vanwege gewijzigde rapportagegrenzen;
- zestien monsters uit 2020 zijn gecorrigeerd vanwege een conversiefout;
- geen laboratoriumfouten zijn gevonden die de validiteit beïnvloeden.

De piekwaarden van o.a. Fenchloorfos, Tetrachloorvinfos, Mevinfos, Hexachloorbenzeen en Ethylbromofos zijn destijds door Waterproef bevestigd als correct.

6. Reflecties

<u>Reflectie ten aanzien van het rapport MOB:</u>
Uit de feitelijke data-analyse komt naar voren dat HHNK enkele conclusies van MOB onderschrijft, maar op onderdelen als incorrect beoordeelt. Daarbij is het belangrijk om te duiden dat:

- een deel van de genoemde overschrijdingen was al geherrapporteerd;
- sommige signaleringen niet toetsbaar zijn omdat de waarde onder de rapportagegrens ligt;
- meerdere conclusies zijn gebaseerd op één enkele meetwaarde;
- de clustering rond 7-3-2022 een uitzonderlijke meetserie betreft, zie ook de reflectie van HHNK hieronder;
- de emissies en mogelijke bronnen van de resterende stoffen zijn beoordeeld binnen het HHNK-handelingskader.

<u>Reflectie ten aanzien van het rapport Agrifacts:</u>
Voor de bevindingen van Agrifacts geldt eveneens dat HHNK deze ten dele kan onderschrijven, maar op onderdelen als incorrect beoordeelt. Agrifacts schrijft een groot deel van de bevindingen van MOB toe aan vermoedelijke laboratoriumfouten (vals positief) of als niet relevant (op geruime afstand van Zwanenwater gelegen). Onder de vermoedelijke laboratoriumfouten valt volgens Agrifacts ook de meetserie van 7-3-2022, zie reflectie HHNK hieronder.

<u>Reflectie HHNK:</u>
Dit memo start met de constatering dat incidentele afwijkingen in monitoring nooit volledig kunnen worden uitgesloten en dat kwaliteitsborging een continu leerproces is. HHNK staat achter de verificatie door Waterproef met betrekking tot de meetserie van 7-3-2022 en gaat ervan uit dat het laboratorium correct procedureel heeft gehandeld.

Op basis van voortschrijdende inzichten vragen we in het heden in geval van sterk afwijkende meetwaarden om een herhaling van de meting dan wel een extra monstername. De meetserie van 7-3-2022 is afwijkend. Op basis van onze huidige handelswijze zouden we deze meetserie bestempelen als niet representatief in de meetreeks. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat er sprake is van een foutieve meetserie, maar wel dat het een signaal is om verder te onderzoeken. Het signaleren en duiden van uitzonderlijke meetwaarden wordt het komend najaar verder uitgewerkt en een steeds belangrijker onderdeel van onze werkwijze.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Stichting Mobilisation for the Environment
t.a.v. mevrouw ing. J.I. Leeflang
Waldeck Pyrmontsingel 18
6521 BC Nijmegen

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
B.G. van Hall
BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143434
bart.van.hall@noord-holland.nl

Verzenddatum
10 SEP. 2026

Kenmerk

Uw kenmerk
WBL270826BVH3

Betreft: Reactie op rapport "Bestrijdingsmiddelen in het Natura2000-gebied Zwanenwater"

Geachte mevrouw Leeflang,

Met deze brief reageren wij op het door u opgestelde rapport over gewasbeschermingsmiddelen in het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen. Wij lichten toe hoe wij dit rapport beoordelen en welke betekenis wij toekennen aan de daarin gepresenteerde bevindingen. Ook gaan wij in op de duiding van de meetgegevens door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) en schetsen wij welke vervolgstappen wij nemen.

Aanleiding

Wij hebben kennisgenomen van uw rapport, waarin u op basis van meetgegevens van HHNK over de periode 2020-2024 concludeert dat in het Zwanenwater diverse gewasbeschermingsmiddelen aanwezig zijn en dat er sprake zou kunnen zijn van ecologische risico's voor het gebied. Deze resultaten zijn opvallend omdat het Zwanenwater een geïsoleerd duinmeer is zonder directe instroom van gebiedsvreemd water. We begrijpen dat deze resultaten zorgen oproepen.

Uw rapport raakt aan twee belangrijke provinciale opgaven: de bescherming en instandhouding van Natura 2000-gebieden en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het Zwanenwater is een waardevol en kwetsbaar natuurgebied. Daarom is het van belang om zorgvuldig te beoordelen wat de meetresultaten betekenen voor de waterkwaliteit en voor de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen. Hieronder lichten wij ons standpunt toe vanuit beide perspectieven.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Duiding van het HHNK
Het HHNK is als waterbeheerder bevoegd gezag voor de waterkwaliteit in het gebied. Naar aanleiding van uw rapport heeft het HHNK een nadere duiding opgesteld van de gebruikte data en de conclusies. Hieronder zullen we kort de belangrijkste punten van deze duiding behandelen. Voor meer informatie, het volledige handelingskader van het HHNK en de vervolgstappen vanuit de provincie verwijzen wij u naar de bijlagen.

Het HHNK heeft de bevindingen uit uw rapport vergeleken met actuele meetgegevens uit hun eigen database Aquadesk. Daarbij is enkel gebruikgemaakt van meetpunt 204002, gelegen in het Zwanenwater, voor de periode 2020-2024. De belangrijkste nuanceringen door HHNK zijn:

- Een deel van de gerapporteerde normoverschrijdingen blijkt niet (meer) juist, onder andere doordat er herrapportages van meetwaarden hebben plaatsgevonden of de meetwaarden onder de rapportagegrens liggen.
- Sommige conclusies zijn gebaseerd op incidentele overschrijdingen van de norm die als jaargemiddelde moet worden beoordeeld of op meetpunten buiten het Zwanenwater zelf, waardoor deze niet representatief zijn voor de feitelijke situatie in het gebied.
- Er zijn vier stoffen (fenchloorfos, tetrachloorvinfos, tefluthrin en benefin) die de milieukwaliteitsnorm overschrijden.

Wanneer een normoverschrijding door het HHNK wordt vastgesteld, leidt dit tot beleidsmatige opvolging, bronopsporing en/of melding bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Het HHNK hanteert hiervoor een handelingskader dat onderdeel is van hun interne werkproces. Voor de 4 stoffen met normoverschrijdingen is reeds opvolging gegeven aan de bevindingen (melding bij NVWA en bronopsporing). Deze duiding helpt om de meetresultaten beter in context te plaatsen, in aanvulling op de bevindingen uit uw rapport.

Standpunt provincie
Op basis van de huidige inzichten constateren wij dat het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen en normoverschrijdingen in het Zwanenwater op onderdelen nadere duiding en context vraagt. Zo benadrukken wij dat de aanwezigheid van stoffen niet automatisch betekent dat er sprake is van een ecologisch risico. Tegelijkertijd geldt wel dat elke normoverschrijding, ook wanneer deze incidenteel is, ongewenst is en aandacht vraagt.

Met betrekking tot waterkwaliteit hebben wij vertrouwen in het handelingskader dat het HHNK hanteert voor het opvolgen van

normoverschrijdingen, en de al door hun genomen acties. Daarom gaat de provincie naar aanleiding van het rapport geen aanvullende maatregelen nemen ten opzichte van ons huidige beleid voor waterkwaliteit.

De aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in een geïsoleerd Natura 2000-duinmeer vinden wij wel opvallend, we begrijpen dat dit zorgen oproept, juist gezien de ligging van het gebied. Zoals ook door deskundigen is benadrukt, past de aanwezigheid van dergelijke stoffen niet bij de kwaliteit die wij voor dit soort natuurgebieden nastreven. Dit vraagt om een zorgvuldige en gezamenlijke inzet van alle betrokken partijen, gericht op het verder terugdringen van gebruik en emissies en het verkrijgen van beter inzicht in herkomst en verspreidingsroutes.

Vervolgstappen vanuit de provincie
In uw rapport doet u verschillende aanbevelingen. In de bijlage gaan wij hier afzonderlijk op in. Hieronder schetsen wij de acties die wij als provincie in dit kader ondernemen.

Provinciebreed
Wij blijven ons inzetten voor het verder terugdringen van gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater. Wij volgen het proces rondom het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming aandachtig. De hoofdlijnen van dit convenant worden in de loop van dit jaar op verschillende aspecten nader uitgewerkt in deelconvenanten en wordt, bij akkoord van de convenantspartijen, daarna van kracht. De deelconvenanten hebben tot doel om de milieubelasting van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen fors terug te dringen. Ze richten zich op bescherming van water, biodiversiteit, natuur, gezondheid en leefomgeving, en op het behalen van wettelijke doelen zoals de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Ook sluit het aan bij de ambitie van nagenoeg geen emissies naar het milieu in 2030 en bij de doelen uit het Nationaal Actieplan Gewasbescherming. Tegelijk moet het telers voldoende handelingsperspectief bieden. De convenanten gaan o.a. over gebiedsgerichte maatregelen rond Natura 2000-gebieden en waterkwaliteit, kennis en innovatie voor weerbare teeltsystemen, monitoring en registratie van middelengebruik, toezicht en handhaving en de betrokkenheid van de keten. Ook werken partijen aan een onafhankelijke gegevensautoriteit voor gewasbescherming.

Onderzoek en ontwikkeling
Aanvullend hierop onderzoeken wij momenteel of een verbod of beperking op gewasbeschermingsmiddelen in Natura 2000-gebieden proportioneel en effectief is voor het behalen van de doelen van de KRW. Daarnaast doen wij onderzoek naar mogelijke alternatieven voor

PFAS-houdende gewasbeschermingsmiddelen, specifiek in de sier- en aardappelteelt. Dit is van extra belang, aangezien één van de aangetroffen middelen (tefluthrin) een PFAS-houdend pesticide betreft.

Gebiedsgericht
Wij stimuleren verduurzaming van de agrarische sector via het Landbouwportaal, het Fieldlab Bol, regiocertificering en de ondersteuning van gebiedsgerichte initiatieven. Daarbij blijven wij ons inzetten op het verminderen van gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen, onder meer door kennisdeling en het stimuleren van duurzame teeltmethoden.

Tot slot
Wij danken u voor uw inzet en betrokkenheid.

Samen met het HHNK en betrokken gemeenten blijven wij ons binnen onze wettelijke taakstelling en bevoegdheden inzetten voor het beschermen en verbeteren van de waterkwaliteit en natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n)
- Rapportage duiding HHNK chemische meetgegevens Zwanenwater 2020-2024.
- Reactie op aanbevelingen uit rapport MOB over gewasbeschermingsmiddelen in het Zwanenwater.

Provincie
Noord-Holland

Bijlage bij registratienummer WBL020926BVH1

In de bijlage treft u onze reactie aan op de aanbevelingen uit uw rapport. Per aanbeveling geven wij aan in hoeverre wij deze onderschrijven en hoe wij hier in onze verdere inzet mee omgaan.

1. Bronherkomst en verspreidingsroutes
-Onderzoek naar drift, verdamping en verwaaiing van bestrijdingsmiddelen.
-Luchtmetingen met passieve luchtfilters of 'snuffelpalen' rond het Zwanenwater
-Waterkwaliteitsmetingen van neerslag bij het Zwanenwater.

Beoordeling: Gedeeltelijk onderschreven.
Toelichting:
Het belang van beter inzicht in herkomst en verspreidingsroutes van gewasbeschermingsmiddelen wordt door ons gedeeld. Dit is essentieel om effectieve maatregelen te kunnen treffen.
Vervolg:
Dit wordt meegenomen binnen de provinciebrede inzet. Ook volgen wij de verdere uitwerking van het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming en de bijbehorende deelconvenanten in de komende maanden. Hierin wordt o.a. ingezet op het verbeteren van broninzicht.

2. Ecologische effecten
-Gerichte studies naar effecten op macrofauna, biodiversiteit, insectenpopulaties en voedselketens in het Zwanenwater.
-Onderzoek naar bioaccumulatie van stoffen in producenten en consumenten van lagere en hogere ordes.
-Effectstudies naar mengseltoxiciteit in natuurlijke omstandigheden met lokale organismen.

Beoordeling: Gedeeltelijk onderschreven.
Toelichting:
Wij onderschrijven het belang van beter inzicht in ecologische effecten. Dergelijk onderzoek is echter complex, langdurig en vraagt specialistische kennis en landelijke schaal. Het ligt daarom primair bij het Rijk en kennisinstellingen om dit type onderzoek uit te voeren en te programmeren.
Vervolg:
Wij volgen landelijke ontwikkelingen en bestaande onderzoeken op dit gebied. Waar mogelijk benutten wij deze inzichten in onze beleidsvorming en gebiedsgerichte aanpak. Ook volgen wij de verdere uitwerking van het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming en de bijbehorende deelconvenanten in de komende maanden.

3. Trendanalyse en monitoring
-Structurele trendmetingen over meerdere jaren met meer consistentie in meetfrequentie en meetpakketten
-Metingen op PFAS-pesticiden afbraakproducten zoals TFA.
-Integratie van bioassays om mengseltoxiciteit te beoordelen, zodat ook effecten van stoffen onder de rapportagegrens in beeld gebracht worden.
-Delen van gegevens, betere ontsluiting van meetgegevens en koppeling van informatie tussen waterschappen, provincies, onderzoeksinstellingen en de ecologische autoriteit.
Beoordeling: Onderschreven.
Toelichting:
Structurele monitoring is essentieel voor het duiden van trends en het tijdig signaleren van

Bijlage bij registratienummer WBL020926BVH1

risico's.
Vervolg:
Het HHNK voert al structurele monitoring uit in het Zwanenwater. Wij blijven hierover in gesprek met het HHNK en bezien gezamenlijk of optimalisatie van meetstrategieën wenselijk en haalbaar is. TFA wordt opgenomen in de nieuwe prioritaire stoffenlijst en daarmee verplicht voor waterschappen om te meten (vanaf 2028).

Wij volgen daarnaast landelijke ontwikkelingen op het gebied van monitoring en dataverzameling actief. Daarbij hebben wij de verwachting dat de uitwerking van het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming in deelconvenanten een impuls zal geven aan verdere verbetering van monitoring, datadeling en kennisontwikkeling.

Verder zetten wij in op een vermindering van PFAS-pesticiden. In dit kader wordt onderzocht of er voldoende alternatieven beschikbaar zijn voor belangrijke teelten in Noord-Holland bij een verbod op PFAS-pesticiden.

4. Integrale benadering
-Onderzoek naar cumulatieve drukfactoren, bestrijdingsmiddelen, nutriënten, PFAS en andere - schadelijke stoffen.
-Toelatingsprocedure door het Ctgb aanpassen, op dit moment worden werkzame stoffen individueel beoordeeld in afwezigheid van andere werkzame stoffen. De toelating van middelen zou beoordeeld moeten worden op cumulatieve effecten, lage-dosis-chronische blootstelling en mengseltoxiciteit.
-Koppelen van doelen onder de KRW aan instandhoudingsdoelen Natura2000.

Beoordeling: Gedeeltelijk onderschreven.
Toelichting:
Het onderzoeken van cumulatieve drukfactoren en de beoordeling binnen toelatingsprocedures voor gewasbeschermingsmiddelen betreft primair een verantwoordelijkheid van het Rijk.
We onderschrijven dat de waterkwaliteit een randvoorwaarde is voor het behalen van Natura 2000-doelen en dat deze beleidskaders in samenhang moeten worden beschouwd.

Vervolg:
Dit aspect wordt betrokken bij lopende en toekomstige beleidsafwegingen, onder andere in het kader van de Kaderrichtlijn Water en natuurbeheer. Waar nodig brengen wij dit onder de aandacht bij het Rijk. Ook volgen wij het onderzoek van STOWA, waarin een handreiking wordt ontwikkeld voor het beter integreren van Natura 2000- en KRW-doelen.

5. Vergunningplicht gebruik bestrijdingsmiddelen
-Er geldt nu al een vergunningplicht voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen nabij Natura2000 gebieden. De provincie moet toezicht houden en handhaven indien er zonder vergunning activiteiten worden uitgevoerd die vergunning plichtig zijn.

Beoordeling: Gedeeltelijk onderschreven
Toelichting:
Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag voor het verlenen van omgevingsvergunningen voor activiteiten die een negatief effect op Natura 2000-gebieden kunnen hebben. Wanneer onzeker is welke gevolgen een activiteit heeft voor een Natura 2000-gebied, maar er wel aanwijzingen zijn voor negatieve gevolgen, is nader onderzoek noodzakelijk. Zolang dat ontbreekt, moet uit

Provincie
Noord-Holland

Bijlage bij registratienummer WBL020926BVH1

voorzorg worden aangenomen dat een dergelijke vergunning nodig is. Een waarschuwing biedt de teler een herstelmogelijkheid voordat wordt overgegaan tot handhaving. Met de waarschuwing heeft de teler de mogelijkheid om aan te tonen dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geen negatieve gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied. Als zulke gevolgen niet uitgesloten kunnen worden, zal de teler voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen een natuurvergunning moeten aanvragen. Wij verwachten dat de kennisimpuls uit de uitwerking van het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming zal bijdragen aan de benodigde kennis voor vergunningsverlening.

Vervolg:
Wij blijven de bestaande werkwijze voortzetten, waarbij vergunningverlening, toezicht en handhaving plaatsvinden conform de geldende wettelijke kaders. Dit gebeurt door de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) in opdracht van de provincie.

Meldingen over mogelijk vergunningplichtig gebruik zonder vergunning worden opgepakt binnen de reguliere toezicht- en handhavingspraktijk. Daarbij blijven wij in overleg met betrokken partners alert op een zorgvuldige en uitvoerbare toepassing van het instrumentarium.

Inspraak Natuurmonumenten bij commissie Landelijk gebied 19 oktober 2026

Geachte Statenleden, Geachte gedeputeerden,

Bent u ooit in het Zwanenwater geweest? Het is een duingebied ten zuiden van Callantsoog, met de grootste duinmeren van Europa. Ze worden enkel gevoed door regen, er komt geen ander water in terecht. Daardoor is er in de loop van de tijd unieke natuur ontstaan. Natuurmonumenten is trots beheerder van dit gebied, dat een Natura 2000-status heeft door haar bijzondere waarde voor nationale én internationale natuur. Roerdompen, lepelaars en tapuiten zijn er afhankelijk van.

Dankzij het rapport van MOB weten we dat het hoogheemraadschap in het Zwanenwater in de afgelopen jaren overschrijdingen voor meerdere bestrijdingsmiddelen heeft gevonden. Waarvan een aantal al jaren verboden. De concentratie was zelfs hoger dan het maximaal toelaatbare risico. En dat op een plek waar geen enkel van deze middelen wordt gebruikt, en waar het organismen doodt, die daar juist horen te leven. Kan de provincie daar iets aan doen? Zeker! En dat moet ze ook.

De provincie is namelijk verantwoordelijk voor de bescherming van de natuur in het Natura 2000-gebied. Ze kan maatwerkregels stellen richting gemeenten. Zodat zij de mogelijkheden voor het gebruik van gif beperken. Ook kan de provincie zelf regels over landgebruik in de omgevingsverordening opnemen. Ze hoeft dus niet te wachten op landelijk beleid, concretere afspraken in convenanten of vrijwillige initiatieven, zoals zij in haar brief, die als punt 11 op de agenda staat, aangeeft. Ze kan zelf handelen.

Bovendien hangt er een serieuze donkere wolk boven gebruikers van bestrijdingsmiddelen, zoals de bollentelers naast het Zwanenwater. Want alleen als kan worden aangetoond dat een bestrijdingsmiddel geen negatief effect heeft op de natuur, mag de provincie een omgevingsvergunning verlenen voor het gebruik hiervan. Zonder die vergunning is een agrariër in overtreding. Ze zijn dus nu eigenlijk al in overtreding. Als de provincie geen actie onderneemt, komen het probleem en de pijn bij de telers te liggen.

En dan heb ik het niet eens gehad over de gezondheidsrisico's voor inwoners rond het Zwanenwater, al gaan ook daar onze oprechte zorgen naar uit.

Bij het aanbieden van het rapport voor de zomer hebben wij de provincie gevraagd te handelen. Dat vragen wij nu opnieuw, met nog meer nadruk. We zullen daarom bij GS een verzoek tot passende maatregelen indienen. We vragen daarmee om, op een voor de provincie passende manier, te zorgen voor een gifvrije natuur. Wij hopen dat u zich met ons daarvoor wilt inzetten, en concrete maatregelen opneemt in het Regionaal Water- en bodemprogramma (punt 7) of de omgevingsverordening.

Miriam Verrijdt, Medewerker Public Affairs Noord-Holland, Natuurmonumenten

Classificatie: Publiek